ISTORIA ROMÂNILOR

SERIA 1786-1800

www.dacoromanica.ro

ISTORIA ROMÂNILORŬ

CURSŬ FĂCUTŬ LA FACULTATEA DE LITERE DIN BUCURESCI

DUPĂ DOCUMENTE INEDITE

DE

D. PROFESORŬ V. A. URECHIĂ

MEMBRU ACADEMIEĬ ROMÂNE, MEMBRU CORESPONDINTE ALŬ ACADEMIEĬ SPANIOLE, ALŬ INSTITUTULUĬ ETNOGRAFICŬ DIN PARIS, ŞI ALŬ ALTORŬ DIVERSE SOCIETĂŢĬ ŞI CONGRESE LITERARE ŞI ISTORICE, MEMBRU FUNDATORŬ ALŬ ATENEULUĬ ROMÂNŬ ETC.

PUBLICATŬ

SUB DIRECŢIUNEA PROFESORELUI,

DE

COMITETULŬ DE STUDENŢI AI FACULTĂŢEI DE LITERE DIN BUCURESCI.

SERIA 1786-1800

TOMUL III

CU NUMERÓSE ILUSTRAŢIUNĬ, PLANURĬ DE RESBOIŬ ETC.

BUCURESCI
TIPOGRAFIA „GUTENBERG“ JOSEPH GÖBL
23, STRADA DÓMNEI, 23
1892.

www.dacoromanica.ro

Ist Românilor V. A. Urechia

N. P. MAVROGHENI

Domnu ţerei Romăniei şi Moldovei

www.dacoromanica.ro

PREFAŢA

Când în prefaţa tomuluĭ nostru I-iŭ amŭ arĕtatŭ, că maĭ toţĭ istoriciĭ noştriĭ moderni, nu s'aŭ ocupatŭ de secolulŭ alŭ 18-lea, de cât într'unŭ modŭ cu totulŭ nesuficientŭ şi cu maĭ dinainte hotărîtă intenţiune de a găsi rĕŭ totŭ ce domniĭ fanarioţĭ aŭ făcutŭ în ţéră, sciamŭ bine, că voiŭ stârni rĕsboiŭ asupră'mĭ; dar de rĕsboiŭ ca acesta nu trebue să se témă cine îşĭ împlinesce în consciinţă o datorie?

Apoĭ datorie, este pentru unŭ istoricŭ, de *a fi dreptŭ* în aprecierile séle, chiar décă curentele stabilite nu ar admite asemenea împlinire de datorie.

Acésta amŭ făcutŭ fără pregetare. Amŭ arĕtatŭ în tomurile I şi II, în modŭ documentat, iar nu cu vorbe góle, ce aŭ făcutŭ bunŭ şi ce aŭ făcutŭ rĕŭ domnitoriĭ dela 1774 până la 1786. Totŭ asemenea făcuĭ şi prin acesta alŭ III-lea tomŭ, pentru aniĭ 1786 până la 1791.

Décă cu tomulŭ I-iŭ alŭ lucrăriĭ nóstre amŭ sgândăritŭ supĕrarea unora din ceĭ deprinşĭ a face *istoria* după poveştĭ, orĭ după curente politice, iar nu după documente, apoĭ, în urma publicăreĭ tomuluĭ de faţă, încă până să nu apară întregŭ, supĕrarea acelora s'aŭ urcatŭ la unŭ diapazonŭ fórte naltŭ.

www.dacoromanica.ro

Până și în sînulŭ acadmieĭ, unde s'ar crede că sciinţa să urmăresce de minţĭ potolite, amŭ aflatŭ colegĭ, carĭ să mĕ ţină de rĕŭ că n'amŭ urmatŭ vechia deprindere de a înjura, cu spume la gură, pre toţĭ domniĭ grecĭ, dela o l-altă, chiar când i-amŭ găsitŭ că aŭ făcutŭ fapte frumóse. Orĭ prin aluziunĭ, orĭ directŭ, lucrarea mea aŭ fostŭ criticată, dar totŭ numaĭ cu *clişeurile obicĭnuite* în istoriile nóstre scolare, că eŭ adecă, din nisce *bragagiĭ* dela Constantinopole, amŭ făcutŭ domnĭ de trebă.

Maĭ întêiŭ, nicĭ unulŭ din domniĭ de carĭ m'amŭ ocupatŭ nu sciŭ să fie fostŭ ajunsŭ la tronurĭ *directŭ din meseria de bragagiŭ*, dar chiar de ar fi fostŭ aşĭa, ce are a face originea josnică a omuluĭ cu istoria faptelor luĭ proprie ?

Dintr'unŭ porcarŭ se trage dinastia serbă şi câte alte dinastiĭ totŭ asemenea josnice originĭ potŭ avea !...

Datoria mea, ca istoric, era să nu ascundŭ faptele bune, nicĭ cele rele ale nimăruĭ, fără să mĕ preocupŭ despre originea familieĭ.

Acésta amŭ şi făcutŭ.

Şi amŭ făcutŭ acésta, nu cu planulŭ preconceput de a spăla şi a scóte curaţĭ ca aurulŭ pre fanarioţĭ de la o laltă, cum se ḑice în o reclamă ce se publică într'unŭ mare jurnalŭ, în favórea tomuluĭ 5 din *Istoria românilorŭ* alŭ d-luĭ prof. Xenopol (1), ci cu hotărîrea de a fi istoric cinstitŭ şi a judeca pe domnitorĭ după fapte, iar nu după trebuinţele politiceĭ ḑileĭ.

Nu este adevĕratŭ, că eŭ am susţinutŭ teza, că *epoca regenerăreĭ române începe sub domnia fanarioţilor*, dar am probatŭ, *cu documente*, póte chiar pré numeróse, că nu dela 1821 numaĭ începe a trăi naţiunea română, ci că ea îşĭ continuă, plină de vitalitate, evoluţiunea culturală, din seculŭ alŭ 17-lea, în alŭ 18-lea şi că secolulŭ alŭ 19-lea primesce dela secoliĭ trecuţĭ o frumósă şi necontestabilă clironomie.

---

(1) Ḑice reclama, că d-nu Xenopol: „Autorulŭ, de şi dă dreptate acelora din Domniĭ fanarioţĭ, carĭ aŭ făcutŭ ceva bun în ţĕrile nóstre române, *(ce alta amŭ făcutŭ eŭ ?)* se feresce a cădea în discuţia represintată de *uniĭ (?)* din autoriĭ noştri, carĭ vorŭ să vadă în epoca Fanarioţilorŭ regenerarea poporuluĭ românŭ". Eŭ înţelegŭ să se lande opera colegului meŭ, dér să se spună unŭ ce *neesactŭ* ca acesta, despre altulŭ, este nedreptŭ !

www.dacoromanica.ro

Negreșit, ridicolă este o scriere ca aceea de curêndŭ publicată de d-nu Rangabe, carele voesce a proba, cum-că în ţéra românéscă totŭ ce s'a făcutŭ bunŭ, s'a făcutŭ prin grecĭ, cum ridiculă este și afirmarea luĭ, că familiĭ curatŭ românescĭ, ca a *Sturzescilor*, *Calimachescilor*, etc. sunt. familie fanariotice; dar érășĭ absurdŭ și ridicolŭ ar rĕmânea istoriculŭ, care ar continua să judece secolulŭ alŭ 18-lea, cum s'a făcutŭ până astădĭ, prin cărţile nóstre didactice!

Atâtŭ avemŭ de ḑisŭ aci pentru acum! Câtŭ privesce critica ce s'a adresat până adĭ lucrăriĭ nóstre, vomŭ avea pacienţă; după cum 35 de anĭ am avutŭ pacienţa de a aduna documentele, vomŭ avea și pacienţa de a colecta tóte criticele, ce se vorŭ adresa *muncii* nóstre și, însoţite de respunsulŭ potrivitŭ și definitivŭ, le vomŭ publica la finea tomurilor serieĭ ultime din *Istoria* nóstră modernă.

V. A. Urechiă.

www.dacoromanica.ro

ISTORIA ROMÂNILORŬ

1786—1800

I.

Ochire retrospectivă.

Cu tótă solemna promisiune dată de Pórtă prin noul eĭ hatișerif din (1784 [1]), vĕdurămŭ, că la 26 Martie 1786 înlocuesce la Domnie Munténă, pre Mihaĭ Sutzu prin Nicolae Mavrogheni, după o domnie atât de scurtă. Și pentru Moldova promisiunea Porțeĭ din 1784 nu valorâ multŭ, când, spre a se conforma dorințeĭ Austrieĭ nemulțămită de C. Mavrocordatŭ, carele nu primise de Consulŭ Austrieĭ pre Raicevicĭ, Pórta mazili pre acesta și-lŭ înlocui cu vĕrulŭ sĕŭ, cu Alex. I. Mavrocordat ḑisŭ Firarulŭ (2). Nu e vorbă, că apropierea curțilorŭ de Viena cu acé de la Petersburgŭ înlesnisă Porțeĭ acé prefacere de domnie din Moldova. Ministrulŭ rusescŭ din Constantinopole, Bulgakoff abandonase resimțimêntuluĭ ministruluĭ Austrieĭ Herbertŭ pre Domnitorulŭ Moldav (3), în interesulŭ cimentăreĭ alianțeĭ austro-rusescĭ.

De îndată ce noulŭ Domnŭ se urcă pe tronulŭ Moldoveĭ, în 10 Februarie 1785, Herbertŭ îĭ cere estradarea desertorilorŭ din Ardealŭ. Sub acestŭ nume, amŭ arĕtatŭ că se coprindéŭ numerośiĭ scutelnicĭ

(1) Hurm. T. VI. p. 420.

(2) „ T. VI. p. 428.

(3) Veḑĭ Hurm. T. VI. pag. 430. Raportulŭ luĭ Herbert cătră Kaunitz din 26 Ianuarie 1785. Despre apropierea ambelor curțĭ veḑĭ Hurm. T. VI. p. 437.

www.dacoromanica.ro

aĭ boerilorŭ și monastirilorŭ. Acéstă situaţiune a aşĭa dișilorŭ desertorĭ, ne-aŭ esplicatŭ resistinţa Divanuluĭ moldavŭ, resistinţă care noĭ n'o puturămŭ pune în comptulŭ unorŭ simţimente naţionale, orĭ măcar umanitare, ale boerimeĭ!

Nu numaĭ Rusia apropiétă de Austria, lăsa pre acésta să lucreze în Principate și la Constantinopole, după interesele eĭ, ci și ministrul de esterne alŭ Francieĭ ordonase ambasadoreluĭ francesŭ din Constantinopole, să favoriseze vederile Austrieĭ în Principate. Noul secretarŭ al luĭ Alex. Mavrocordat, francesulŭ *d'Hauterive*, primesce ordine dela ambasada francesă d'a intra în strînse relaţiunĭ cu Raicevicĭ (1).

Austria e mulţămită de noul Domnŭ. «Acestŭ principe se pare pré bine intenţionatŭ pentru afacerile nóstre, scrie Herbert luĭ Raicevicĭ, în 11 Februarie 1785, și e hotărît să ţină bune relaţiunĭ cu D-ta». Nu maĭ puţin Herbertŭ recunósce (2) prin altă notă a sa către Raicevicĭ, din 26 Februarie 1785, că nu era tocmaĭ vina fostuluĭ Domnŭ în conflictele iscate între curtea Moldavă și între Raicevicĭ, și recomanda acestuĭa maĭ multă moderaţiune din partea subalternilor luĭ (3).

Acéstă recomandare cu atâta era maĭ prudentă, cu câtŭ noulŭ Domnŭ era bănuitŭ, că are relaţiunĭ simpatice cu Prusia.

Pregătirile de rĕsboiŭ din partea curţilorŭ aliate sunt acum cunoscute la Pórtă. Acum cugetá să se pregătéscă și ea (4). Abia Bucurescĭ reluaseră liniștea lorŭ obicĭnuită, după serbătorile trecereĭ pe aicĭ spre Austria a soţieĭ internunţuluĭ austriacŭ Herbert (5) și nu târdiŭ apoĭ, vr'o două lunĭ numaĭ, se lăţesce în Principate vestea, că întórcerea soţieĭ luĭ Herbertŭ în Austria, este semnŭ neîndoios de rĕsboiulŭ apropiatŭ, între Austria și Turcia. Grijă tot maĭ mare începe a se împrăștie în Bucurescĭ și maĭ apoĭ în Iașĭ. Mavrocordatŭ din Moldova însciinţatŭ de cele ce se plănuescŭ la Viena și Petersburg, e totŭ maĭ obediente la pretenţiunile luĭ Raicevicĭ, aşĭa ca în unŭ raportŭ alŭ sĕŭ cătră Herbert, din 12 Septembre 1785, Rai-

(1) Veḑĭ Hurm. T. VI. p. 433 şi 437. (Nota din Februarie 12—1785.)

(2) Hurmuzaki T. VI. pag, 440.

(3) Despre Raicevicĭ veḑĭ biografia luĭ de B P. Hasdeŭ cu titlu: „Studiĭ critice asupra istorieĭ române", Bucurescĭ 1864.

(4) Veḑĭ Hurm. T. VI. p. 448, raportulu luĭ Abraham Camondo.

(5) Despre solemna recepţiune la curtea Munténă a soţieĭ luĭ Herbert, veḑĭ Hurm. T. VI, p. 445, 446. Veḑĭ volumulŭ nostru anteriorŭ.

www.dacoromanica.ro

cevicĭ ḑice că: «per tutti gli affari in generale, io mi trovo molto obligato a questo signor Principe, per li suoi modi onesti e la facilità nel tratare, che ha usato sin ora» (1).

Şi cu tóte aceste, Mavrocordat Alex. nu cutéză a împinge concesiunile cătră Austria şi în cestiunea «*desertorilorŭ*» până acolo până unde le cerea Raicevicĭ, căcĭ Vodă se temé să nu nemulţămescă boierimea, interesată, cum vĕḑurămŭ, de aşĭ păstra scutelniciĭ. Ca să nu se supere Austria de acésta, Vodă însărcinéză pre agentulŭ sĕŭ din Constantinopole, să mérgă la Herbert, să cerce a-ĭ explica stadiulŭ cestiuneĭ şi a-lŭ convinge, că Domnitorulŭ nu puté concede maĭ multŭ.

Aşĭa, în 12 Octombre, 1785, Herbert primesce pre Kapuchihaia luĭ Alex. Mavrocordat, care-ĭ aduce asemenea explicărĭ. Herbert nu le aprobă, şi în nota luĭ din 12 Noembre 1785, Herbertŭ vestesce luĭ Raicevicĭ demersulŭ luĭ Vodă Moldovénŭ şi că i-a rĕspunsŭ, că: «si la cour impériale est mécontente du Prince sur l'article des déserteurs, elle poura aisément le *faire perdre*, *ou disgracier*, les ministres turcs ne demandant pas mieux qu'un pretexte, ainsi que je l'ai prouvé par l'exemple de son prédécesseur, qui au reste n'a pas été déposé pendant qu'il se montrait favorable à cette restitution, mais lorqu'il y est devenu contraire.»

Amŭ vĕḑutŭ că domnia luĭ Alex. Mavrocordatŭ (Firarul) a fostŭ destulŭ de anevoiósă şi fără de afacerea *desertorilorŭ* austriacĭ. O fómete gré bântui ţéra (2) şi incendiĭ gróznice aprópe nimiciseră Iaşiĭ. Aŭ arsŭ şi curţile domnescĭ. Vodă se mută apoĭ în alte case (ale luĭ Razu) şi treĭ ḑile după acea ardŭ şi aceste. Maĭ arde şi a treia curte domnéscă peste câte-va ḑile, de nu maĭ voiaŭ boeriĭ să închirieze casele lorŭ pentru Domnie, iar poporulŭ aplicá luĭ Alex. Mavrocordat sobriquetulŭ de *Pîrlea-Vodă*. Ca să aibă unde locui, Mavrocordat fu silit a reconstrui curtea domnéscă (3).

De aceste nu se putu însă folosi, căcĭ nu târḑiŭ evenimentele precipitară cătră finit efemera luĭ domnie. Bine informat, cum vĕḑu-

(1) Hurm, T. VI. p. 449.

(2) Lipsa de pâne făcu ca locuitoriĭ ţĕreĭ bântuită de secete. să reclame la Domnitorŭ închiderea povernelorŭ, ca să nu se maĭ impuţineze productele. Veḑĭ Uricul domnesc în acésta în Arh. Rom. T. II. p. 183. Veḑi volumulu nostru anteriorŭ.

(3) Veḑĭ Drăghicĭ. Istoria Moldoveĭ p. 48—49, T. II. Veḑĭ volumulŭ nostru I, pag. 224

www.dacoromanica.ro

rămŭ, de cele ce se pregătiaŭ de puterile *aliate* contra Turcieĭ, Alex. Mavrocordatŭ fugi în Rusia în 1787, lăsântŭ cârma Moldoveĭ în mânile a 4—5 boierĭ, singuriĭ carĭ sciaŭ că Domnulŭ nu se duce din Iașĭ în vre-o inspecțiune a județelorŭ, ci că fuge peste Nistru (1).

Divanulŭ Moldavŭ fusese înspăimêntatŭ de acestŭ evenimentŭ și de amenințările din Constantinopole. Totușĭ Pórta avênd și ea grijile eĭ, se mulțămise cu explicațiunile ce Divanulŭ Moldavŭ îl trămisese despre fuga luĭ Alex. Mavrocordat și se grăbise a înlocui pre fugarul Domn, cu Alex. Ipsilante, fostulŭ Domnŭ alŭ Valachieĭ, partizanulŭ secretŭ alŭ Austrieĭ.

Cu câteva lunĭ maĭ înainte de ce Alex. Mavrocordatŭ fugi la Rușĭ, căḑu din tronulŭ muntenescŭ Mihailŭ Suțu. succesorele luĭ Caragea.

Amŭ vĕḑutŭ — în Tomulŭ I-iŭ — Domnia *omenosuluĭ* și blânduluĭ Suțu Mihaĭ. Intervenirea în 1784 a Rusieĭ, și a Austrieĭ în favórea neschimbăreĭ frequente a Domnilorŭ, totŭ nu asigurasă luĭ Mihaĭ Suțu o domnie lungă.

Dejà la finea anuluĭ 1785 eraŭ cunoscute diplomaților din Constantinopole intrigile pentru mazilirea luĭ Mihaĭ Suțu dela Muntenĭ. Aceste intrigĭ le țesă cu mare abilitate Nicolae Mavrogheni unŭ simplu dragomanŭ alŭ luĭ Căpitanŭ-Pașa. In Ianuariŭ 1786, Choiseul scrié Ministruluĭ de Vergennes, că Căpitanŭ-Pașa, adecă marele admiralŭ, persistă a stărui pe lângă Sultanulŭ, să facă pre dragomanulŭ sĕŭ N. Mavrogheni Principe al Valachieĭ. Décă nu isbuti de îndată, este că toțĭ grecĭ din Fanarŭ, de altmintrelea pururea desbinațĭ între eĭ, se uniră de astă dată, ca să împedice, fie și prin dare de banĭ la Vizirŭ, numirea luĭ Mavrogheni, ca Domnŭ, fiindcă acesta nu era dintre familiile grecescĭ, care-șĭ disputaŭ tronurile române, ci era unŭ candidatŭ noŭ, unŭ simplu țĕranŭ eșitŭ la lumină de curêndŭ prin marea isteține a luĭ.

Mavrogheni nu disperă și lucră să câstige pre Ministrulŭ rusescŭ în favórea sa. De Choiseul 'ĭ refuză concursulŭ sĕŭ, dér ambasadorulŭ inglezŭ intervine pre lângă Bulgakoff, care declară într'o notă dată Porțiĭ, că suverana sa nu va suferi nicĭ-o-dată ridicarea la Domnie a luĭ Mavrogheni și că, mulțămită cu purtarea luĭ M. Suțu, Rusia cere menținerea acestuia pre tron (2).

(1) Veḑĭ T. I. alu istorieĭ nóstre (1774—1786) pag. 240.
(2) Hurm. Tom. VI, pag. 37.

www.dacoromanica.ro

De Choiseul, în 26 Ianuariŭ 1786, raportândŭ cele maĭ susŭ arĕtate, adauge a ḑice că: «Mavrogheni care cătră mult spirit adauge cutezanța cea maĭ neṭermurită, a ṣciutŭ se persuade pre stăpânulŭ sĕŭ, că onórea luĭ era la mijlocŭ și că trebue să dobândéscă favórea care i se refuzase în publicŭ».

Astfelŭ cu tóte sumele importante trimise de Suțu la Petersburg și cu tótă marea protecțiune ce-ĭ arĕta Bulgacoff, Mavrogheni nu desesperâ... «*Totŭ pre atâta de intrepidŭ, pre cât și de ambițiosŭ, elŭ este hotărîtŭ să-și pérdă viața, séŭ să ajungă Domnŭ alŭ Valachieĭ*», scrie Choiseul către de Vergennes, în 25 Februariŭ 1786.

Nicĭ-o lună nu avé să trécă la mijlocŭ și Mavrogheni isbutea în planulŭ sĕŭ. Trecêndŭ asupra cadavruluĭ protivniculuĭ sĕŭ, Greculŭ Petrache, merge la $^{2}/_{14}$ Martie să primésca învestitura la Seraiŭ (1).

Succesulŭ luĭ Mavrogheni de sigurŭ nu a trebuitŭ să placă muscalilorŭ și nicĭ Austrieĭ. Ambasadorulŭ francezŭ și de Vergennes acceptă faptulŭ implinitŭ și se silescŭ a'și face favorabil pre Mavrogheni în privința comerciuluĭ Mărei-Negre. Singurŭ la Roche, fostulŭ secretarŭ al luĭ Mihaĭ Suțu, este nemulțămitŭ de numirea luĭ *Monsieur* Mavrogheni și se hotăresce a abandona Bucurescĭ (2).

II.

Isvóre.

Maĭ înainte de tóte vomŭ aminti lucrările până acum făcute asupra luĭ N. Mavrogheni. Cunóscem până astădĭ următórele monografiĭ, orĭ Istoriĭ maĭ importante asupra Domnieĭ și a viețiĭ luĭ N. Mavrogheni. Acestea sunt:

1) *Pitarulŭ Hristache* «Istoria faptelor Mavrogheneșcĭ», o cronică în versurĭ scrisă la 1817 și publicată de Cesarŭ Boliacŭ în *Buciumulŭ*, la 1863;

2) Memoriele unuĭ grecŭ, de *Thoma Hope*, scrise în englezesce la finea secoluluĭ trecutŭ, traduse în franțozesce la 1847, de Defau-

(1) Greculu Petrache din simplu bucătaru devenise directorul monetăricĭ turcescĭ și era celu maĭ bogatu din Fanaru. Elu cercase sĭ repună pre Căpitanŭ Paşa şi pre Mavrogheni, promițêndŭ Sultanuluĭ suma de 4,000 de pungĭ de banĭ, ca să exileze pre noulu Ministru. Acesta, Hasan Paşa, dete a înțelege Sultanuluĭ, că dacă va omorî pe Petrache va câștiga maĭ multŭ. Aşĭa se și făcu, chiar în ḑina când Mavrogheni primia învestitura (Hurm. tom. VI, pag. 38 şi 39).

(2) Veḑĭ scrisórea luĭ cătră de Vergennes, dată din 10 Maiu 1786. (Hurm., tom. VI, pag. 40).

www.dacoromanica.ro

conpret, iară pe românesce publicate, în parte, de D. Ștef. D. Greceanu, în *Românulŭ*, la 1861. Acéstă carte coprinde povestirea creștinuluĭ turcitŭ Anastase Sotirŭ (Selimŭ), despre evenimentele la care elŭ, alăturea cu Mavrogheni, a luatŭ parte activă, între 1787—1790;

3) *Enache Văcărescu* în «Istoria Impĕraţilorŭ otomanĭ» publicată în *Tesaurŭ de Monumente*, după manuscriptulŭ originarŭ, în posesiunea d-luĭ Stef. Grecianu, încă atinge multŭ Istoria proprie a domnieĭ luĭ Mavrogheni, deși cum vomŭ vedé — în modŭ nu tocmaĭ dreptŭ (1).

4) Histoire de l'Empire de Russie sous le règne de Cathérine II et à la fin du 18-ème siècle — par le révérend M. Tooke et traduite de l'Anglais par M. S... avec les corrections de M. *Imirnove* aumônier et secrétaire de l'Ambassade de Russie à Londres et revue par M Leclerc, ancien capitaine en réserve, de France, Paris, 1801. 6 vol. 8⁰;

5) Etat actuel de l'Empire ottoman, par Elias Abesci, traduit de l'Anglais par M. Fontanelle, 2 vol., Paris 1792;

6) Taurische Reise der Kaiserin von Russland Katherine II aus dem Englischen übersetzt. Koblenz 1799 2 vol.;

7) Histoire des campagnes du Comte Alexandre Suvarow Rymninski, Général-feld-maréschal, Londres, 1799, 2 vol.;

8) *Asseline*. Histoire de l'Autriche, Paris, 1877;

9) *Iohann Wilhelm Zinkeisen* — in «Geschichte des osmanischen Reiches in Europa». 8⁰ Gotha 1859;

10) Fersuche einer kriegs geschiste des grafen Alexander Suwarow Rymninski. 2 vol. 8⁰, Gotha, 1795;

11) Ausführliche Geschichte des krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey. 4 vol. 16⁰, Wien, 1791;

12) Chronografulŭ luĭ Dionisie Eclesiarcul, coprindendŭ istoria domnieĭ luĭ N. Mavrogheni. Acéstă scriere a fostŭ publicată ântâéșĭ dată de A. Papiu Ilarianŭ, în *Tesaurŭ de monumente istorice*, T, II Bucurescĭ, 1863, la pag. 161.

Dionisie Eclesiarculŭ scrie la 1814, dér a fostŭ în parte martorŭ ocularŭ alŭ evenimentelorŭ din domnia luĭ Mavrogheni.

13) O scriere cu totulŭ modernă despre N. Mavrogheni este acea a d-luĭ Ionescu-Gion, publicată în *Revista nouă* pe anulŭ I, (1888) pag. 216 și 304 (2).

(1) T. II, pag. 293.

(2) D. Ionescu Gion nu se serve la scrierea sa decâtu de câteva din monografiile mai susŭ citate și de colecț. Odobescu. Stilulu atrăgetoru alu lucrărei, nu ne-au convinsu contra vederiloru nóstre.

www.dacoromanica.ro

14) Colecţiunea de documente Hurmuzaki-Odobescu. Vol. III supl. I (1889). Vol. II supl. I (1885). Vol. VII (1876);

15) Vaillant. La Roumanie, 3 vol., Paris, 1844;

16) Ubicini, în *Istoria Provinciilor Danubiene;*

17) Ion Ghyca, Scrisorĭ şi conborbirĭ economice;

18) Colecţiunea de documente proprie;

19) Condicele de documente dela Arhiva Statuluĭ;

20) Drăghicĭ. Istoria Moldoveĭ;

21) Mr. de *Chénier:* Révolutions de l'Empire Ottoman. 1 vol. 8⁰, Paris, 1789;

22) Magazinŭ istoricŭ p. Dacia, T. I, Bucurescĭ, anulŭ 1845;

23) Arhiva Românéscă, de M. Kogălniceanu, Iaşĭ, 1860;

24) Considérations sur la guerre actuelle des Turcs par Mr. de Volney, 1 vol. 8⁰, Londres 1788;

25) Mr. *de Peissonnel,* ancien Consul général de France à Smirne: Examen du livre intitulé: *Considérations sur la guerre actuelle des Turcs,* par Mr. de Volney, 1 vol. 8⁰, Amsterdam. 1788;

26) *Andr. Wolf,* în «Beschreibung des Fürstenthumes Moldau» (Sibini) 2 tom.

27) *Melchisedec:* Chronica Huşilor şi acé a *Romanuluĭ;*

28) Vechile instituţiunĭ ale Românieĭ de Ioan Brezoianu (1 vol. 8⁰, Bucurescĭ 1882);

29) Uricariulŭ de T. Codrescu, passim;

30) Storia regionata dei Turchi, dell' abate Francesco Becattini, 8 vol. 8⁰, Venezia, 1791;

31) Histoire de l'Empire ottoman depuis sa fondation jusqu'à la paix d'Jassy en 1792, par Mr. Salaberry 2-ème édition. 4 vol. 8⁰, Paris-Londres, 1817;

32) Lettre et pensées du Maréchal Prince de Ligne, publiées par la Baronne de Staël-Holstein dans la Bibliothèque instructive et amusante, Vienne, 1 vol. 8⁰ mic 1818;

33) Atenţiunea lumeĭ era asupra ţĕrilor române la finea secoluluĭ XVIII-lea. *Caras,* scrisă «Histoire de Moldavie et Valachie», douĕ ediţiunĭ, între care cé germană din Francfort şi Leipzig, 1789, cu «Nebst Beschreibung der mit den Türken geführten Krieg»;

34) Dacia Auraria de Kösleri, cu adĕogirile luĭ Seivertus;

35) Milkovia luĭ Benkö.

www.dacoromanica.ro

III

Europa și Orientulŭ

Pentru a înţelege bine situaţiunea în care N. Mavrogheni apucă domnia ţĕreĭ Muntenescĭ, simţimŭ de nevoie să aruncămŭ o privire maĭ adîncă asupra situaţiuneĭ generale a politiceĭ europene, maĭ alesŭ câtŭ privesce Orientulŭ și să reamintimŭ evenimintele principalĭ.

Maria Tereza murisă la 29 Noembre 1780, lăsândŭ pentru succesorele eĭ Iosif II, deja imperatór al Germanieĭ din 1765, o situaţiune dificilă și internă și esternă. Secriul veseleĭ și devoteĭ suverane fusese insultatŭ: ca și la alŭ luĭ Ludovic XIV, se aruncară petre asupra luĭ!

La esterior: Prusia sporiá sub Fredericŭ II, care trăi încă 6 anĭ după Maria Tereza. Casa de Hohenzolern êșĭ marca misiunea d'a scóte pre Austria din lumea Germanică și d'a o împinge spre Orient: *drang nach Osten!*

Alianţa Austrieĭ cu Franţa, acé chimeră realizată unŭ momentŭ graţie metreselorŭ luĭ Ludovicŭ alŭ XV, avea să înceteze d'a maĭ fi de folosŭ Austrieĭ, căcĭ fatalmente Francia avé iar să reîntre în secularea sa politică: neamicia contra acesteia și acésta în numele ideilor nouĕ ale revoluţiuneĭ. De géba Maria Tereza dusese pre Maria Antoinetta ca Regină a Francieĭ și pre a doua sa fiică, Maria Carolina, pe tronulŭ ambelorŭ Siciliĭ! Nicĭ unŭ resultatŭ politicŭ nu dobândi Austria din aceste căsătoriĭ. *Felix Austria nube!* remasă de astă dată vorbă gólă.

Aquisiţiunea uneĭ părţĭ a Polonieĭ în odiósa împărţire a aceĭ ţĕrĭ, din 1772, puse pe Austria în contact directŭ cu Rusia. Acésta și ea doria să isgonéscă pre Austria din posesiunile eĭ slavice, cum Prusia căuta să o relege din lumea Germanică.

La interior trebile Austrieĭ nu eraŭ în maĭ bune condiţiunĭ. Iosifŭ II era de 39 anĭ cândŭ primi moștenirea. Elŭ aduse pe tronulŭ catolico-feudalŭ alŭ Habsburgilorŭ ideĭ cu totulŭ moderne și o sistemă politică tindêndŭ la unŭ idealŭ de unitate. Multe de asemenea ideĭ le dobândise Iosif II în călĕtoria luĭ în Francia la 1777. Cunóscemŭ reformele luĭ, reforme care atinseră și pre Românii din Ardélŭ, sermaniĭ iobagĭ aĭ boerilor ungurĭ. In specialŭ Românii din Ardél salutară pre Iosif alŭ II, ca pre unŭ mare imperatorŭ și principe alŭ Ardealuluĭ. In 1873 Iosef alŭ II-lea călĕtori în Ardeal și Bucovina. La 1784 luna Maiŭ se introduse limba Germană ca limbă ofi-

www.dacoromanica.ro

cială în Ardealŭ și Ungaria și îndată apoĭ (3 Iunie) se desfiinţă nedrépta împărţire a Transilvanieĭ numaĭ la cele treĭ naţiunĭ privilegiate: se împărţi ţéra în 11 comitate. Românimea resuflă. . . . In aceleașĭ anŭ 1784 se ordonă facerea conscripţiuneĭ generale în Ardélŭ și Ungaria.

Acésta dete ocasiune rĕscóleĭ celeĭ marĭ a Românilorŭ sub Ursu Horia, Closca și Crisan, după adunarea de la Mesteacăn, în ţinutulŭ Crișuluĭ (1).

Rĕscóla acésta dete de lucru luĭ Iosif II în Ardélŭ și Ungaria.

Politica esternă a luĭ Iosifŭ II era: a'șĭ întemeé înrîurirea în Germania prin ceva maĭ solidŭ decâtŭ vanulŭ titlu de imperatore adecă prin aquisiţiunea Bavarieĭ și de altă parte Iosifŭ II visa estensiunea spre Orient, cu paguba Turcieĭ (2).

Nu ne ocupămŭ de cele-l-alte direcţiunĭ ale activităţeĭ luĭ Iosifŭ II; ne limitămŭ a'lŭ vedea urmărindŭ planulŭ sĕŭ de estensiune în Orientŭ.

Aci se întâlni cu lucrarea deja maĭ vechiă a Rusieĭ. Acésta se prefăcu că e gata a împărţi cu Austria și băgă cu istetiă pre Iosifŭ II în unŭ rĕsboiŭ cu Turcia, rĕsboiŭ din care Rusia numaĭ căștigă.

De altmintrelea luĭ Iosif II nu-ĭ plăcé, ca Ecaterina II să ajungă la Constantinopole. Cu gîndŭ de a împedica lucrulŭ, Iosifŭ se întâlni cu Caterina II la Mohilev (3), sub nume de comite de Falkenstein (4). Serbătoritŭ și învăluitŭ în întrigĭ, Iosifŭ II rĕmase aci aliatulŭ Ecaterineĭ.

Câte-va cuvinte acum despre Rusia.

La 1783, în 8 Aprilie, prin manifestulŭ sĕŭ cătră Europa, incorpora la ea Crimea și acuză pre Turcia de călcătóre tractatuluĭ dela 1774. După manifestŭ, Turcia provócă tulburărĭ în Crimeea, între Tătarĭ și Ecaterina dice că «Animée d'un désir sincère de confirmer et de maintenir la dernière paix conclue avec la Porte ottomane

(1) Despre acéstă memorabilă rĕscólă a se citi lucrările relative în „Tesaurulŭ de monumente" de Papiu Ilarianu și maĭ alesŭ lucrarea d-luĭ Densușianu, în analele Academieĭ. Veḑĭ și în *Adunarea națională*, jurnalulu meŭ, articolulu despre Horia: — Coifure à la Horia, la Paris. Veḑĭ și volumulŭ I alŭ nostru (1776—1786).

(2) *Asseline*. Histoire de l'Antriche. Paris, 1877.

(3) Deja la 1780 Iosif II se întâlnise cu Ecaterina în Petersburgu și dobândise de la ea unu tractatu de comerciu.

(4) Veḑĭ Histoire des campagnes du comte Suvaroff. T. II, pag. 3

www.dacoromanica.ro

en prévenant les discussions continuelles causées par les affaires de la Crimée, nous réunissons à notre Empire toute cette péninsule, l'île de Taman et le Cuban, comme une juste indemnité des pertes que nous avons faites et des dépenses que nous avons supportées pour maintenir autour de nous la paix et le bonheur» (1).

La scirea acesteĭ anexărĭ a Crimeeĭ și Cubanuluĭ, mare rumóre la Constantinopole. Turciĭ emoționațĭ cerŭ resboiulŭ. Divanulŭ turcescŭ nu cutéză să asculte de pornirea mulțimeĭ turcescĭ. Și póte cuminte judecâ Divanulŭ. In adevĕrŭ Turcia nu avé să declare resboiŭ numaĭ Rusieĭ: Impărțirea Polonieĭ, speranța uneĭ noue spoliațiunĭ, făcuseră aliate pre cele treĭ Curțĭ, dela Berlin, Viena și Petersburg (2), astfeliŭ că acéstă alianță impusese neutralitatea la celel-alte doue Curțĭ principale din Apusulŭ Europeĭ. Perspectiva unuĭ tratatŭ de comerciŭ cu Rusia — dice Salaberry (3) și speranța a suplanta pre Anglia la Curtea dela Petersburg, împinge pre Cabinetulŭ dela Versailles să menageze pre Impĕrătésa Ecaterina și decĭ ambasadorele francesŭ din Constantinopole primisă dela ministrulŭ de externe francesŭ instrucțiunĭ în sensŭ de a îndemná pre Divanŭ să negocieze și să evite rĕsboiulŭ, cu atâtŭ maĭ multŭ că Pórta avé pe capŭ și rebeliunea Pașeĭ de Egipetŭ. și acesta ațițatŭ și pre sub mână ajutatŭ de Rușĭ. Contra Egipetuluĭ va trămite Abdul Hamid pre Amiralulŭ Hasan Pașa. Anglia singură, nemulțămită de Rusia, — căcĭ acésta acorda Francieĭ unŭ tratatŭ de comerciŭ ce refuza să-lŭ renoéscă Englezilorŭ, — începu a ațița pre Divanulŭ otomanŭ la resistență față cu Rușiĭ și chiar îl îndemna la resboiŭ. Ambasadorulŭ englezŭ din Constantinopole, *Ainslie*, arŭ fi redactatŭ, dice-se, elŭ însușĭ respunsulŭ Porțeĭ la manifestulŭ Ecaterineĭ, dar Anglia nu dădè Turcieĭ necĭ unŭ ajutorŭ efectivŭ, de óste și de flotă. Acésta decisese pre Divanŭ să asculte de îndemnulŭ Francieĭ și, în 1784, unŭ noŭ tractatŭ, cum vĕdurămŭ, se semnâ la Constantinopole, tractatŭ

(1) „Animată de o dorință sinceră de a tutări și menține ultima pace inchiétă cu Pórta otomană, preîntîmpinându discențiunile continue causate de afacerile Crimeeĭ, noĭ reunimu la imperulu nostru tótă acéstă peninsulă, ca drépta îndemnitate a perderiloru ce amu suferitu și a cheltuelelorŭ ce am indurat, pentru a menține în jurulu nostru pacea și fericirea."

(2) Vedĭ Hist. de l'Empire Ottom. de Salaberry, T. IV, pag. 94.

Austria profită de spaima Turcieĭ, ca să-ĭ smulga în 25 Ecbruarie 1785 unu tractatŭ de liberă navigațiune pe Dunăre.

Asemene dobândă comerciala a Austrieĭ nu-ĭ place Angliei, cum nu-ĭ place necĭ stăpânirea Crimeeĭ de Rușĭ, ceea ce-li dădè accesul mareĭ Negre.

(3) Loc. citat.

www.dacoromanica.ro

prin care Sultanulŭ recunoscè de bune cele petrecute în Crimeea și Cubanŭ, séŭ în Taurida și Caucasŭ, cum le numiră muscaliĭ, dóră pentru ca aceste nume vechĭ să facă pre Europa a uĭta, că aceste ţĕrĭ eraŭ mahometane. Saim Gherai, ultimulŭ Hanŭ alŭ Crimceĭ, adăpostitŭ la Constantinopole, nu întârdiă d'a ĭi esilatŭ la Rodos și apoĭ ucisŭ, pentru că se supusese în trecutŭ politiceĭ rusescĭ.

Tratatulŭ dela 1784 (1) făcuse că Abdul Hamid să ié gróza Rușilorŭ. Cea maĭ mică mișcare din partea acelorŭ arunca alarma și tulburarea în Constantinopole și în Seraĭ (2).

Abatele Becattini în «Storiaragionnata» a luĭ (T. VII, pag. 4) dice că «L'umiliante Convenzione del 1784 ad insinuazione della Corte di Francia, accordata dalla Porta ottomana, era un ogetto di perpetue inquietudini pel Divano, a cui ogni giorno sussuravasi alle orechie dà' ministri delle corte emule a quella di Piétroburgo, che la continuazione del possesso di quella provincia in mano de'i Russi, era l'istesso che vedersi rapire, una volta o l'altra, le più belle contrade della Turchia Europea».

De aceea Divanulŭ căuta să întreţină în populaţiunile Tătare și Georgene speranţa uneĭ salvărĭ din mânile Rușilorŭ. Aceste speranţe se învioraŭ cu manifeste turcescĭ introduse între Tătarĭ (3).

Dar aceste dădéŭ numaĭ ocasiune ambasadoruluĭ Rusieĭ din Constantinopole, Bulgacoff, să proteste și să amenințe. Așĭa în 1786 Bulgacoff cere Porţeĭ, între altele, ca ea să recunóscă noue estensiunĭ teritoriale ale Rusieĭ în Asia, să înceteze înarmăriile și preparativele de resboiŭ, și să înceteze vecsaţiunile Moldoveĭ și Valachieĭ cu schimbarea de Domnĭ. Pórta respinsă, cum putu, pe cale diplomatică, noile acusărĭ.

Caterina anunţă solemn. la finea anuluĭ 1786 că va merge în curênd să viziteze Crimeea. «Măreţia asiatică ce o însoţi în acéstă călĕtorie, organizată de Potemchin; afluinţa estra-ordinară de streinĭ de tóte treptele, ce o însoţiră în călĕtorie; omagiulŭ ce regele Polonieĭ, Poniatowski, primulŭ eĭ amantŭ, devenitŭ vasalulŭ eĭ coronatŭ, veni să-ĭ dée, cu călcarea uneĭ disposiţiunĭ a Constituţiuneĭ polone, care oprea pe regiĭ Polonĭ de a trece peste hotarele ţĕreĭ; sosirea luĭ Iosif II. împĕratulŭ Austrieĭ; amesteculŭ ambelorŭ

(1) Vedĭ Vol I. alu nostru (1774 1786.)
(2) Salaberry, vol cit., p. 97.
(3) Becattini, T. VII. V. Taurische Reise.

www.dacoromanica.ro

curţĭ austriacă și rusescă la piciórele aceluiaşĭ idolŭ; tóte aceste împrejurărĭ deteră călĕtorieĭ Caterineĭ II în Crimeea, totŭ aparatulŭ unuĭ marşŭ triumfalŭ de tótă importanţa ataşată la cele maĭ marĭ proiecte...»

Incurajată de prestigiŭ, îmbătată de tămâierĭ din tótă Europa, până și dela marele Voltaire, Ecaterina visa reconstituirea imperiuluĭ bizantinŭ — de sigurŭ în favórea Rusieĭ — și Potemchinŭ înscrisă chiar pe arculŭ de triumfŭ alŭ Chersonesuluĭ, vorbele: «*drumulŭ la Byzanţŭ* (1).

Divanulŭ din Constantinopole și Sultanulŭ Abdul Hamid nu putură să nu se emoţioneze la naraţiunea celor petrecute în Crimea, cu ocasiunea călĕtorieĭ Ecaterineĭ. Alianţa Austrieĭ cu Rusia devenisă un lucru aprópe certŭ în urma întâlnireĭ suveranilorŭ în Crimea. Decĭ, maĭ mult ca ori-când, Turcia se prepara de luptă (2). Rusia, ca să împuţineze amiciĭ Turcieĭ, acordă, Francieĭ în 1787 Ianuarie, tractatulŭ de comerciŭ multŭ doritŭ de ea, și cu acésta însinuéză în sufletulŭ Sultanuluĭ bănuelĭ asupra sincerităţeĭ amiciţieĭ Francieĭ, de care o asigura ambasadorele eĭ, Choiseul Gouffier. Aceste bănuelĭ sporiaŭ, înteţite de Anglia, cum arĕtarămŭ.

Totuşĭ cabinetulŭ de la Versailles, se sili în 1787, să liniştéscă acele bănuelĭ, intervenindŭ directŭ prin ambasadorulŭ sĕŭ dela Petersburg, Comitele de Segur, în favórea păzireĭ tractatuluĭ din 1784 făcutŭ, ḑicea Ludovic XVI, cu intervenirea Francieĭ.

Acéstă intervenire după unĭĭ istoricĭ, arŭ fi fostŭ primită de Ecaterina cu îngăduinţă, și că ea ar fi datŭ ordine luĭ Bulgacoff să se înţelégă cu Choiseul-Gouffier pentru aplanarea dificultăţilorŭ dintre Rusia și Turcia, în scopŭ de a evita resboiulŭ (3). Pare însă că depeşele în acestŭ sensŭ, ale guvernuluĭ rusescŭ, a fostŭ perdute, âncă fiindŭ la Adrianopole curierulŭ rusescŭ, care le ducé la Constantinopole.

Ne primindŭ rĕspunsŭ, Choiseul, după instrucţiunile guvernuluĭ

(1) Acéstă inscripţiune era pe pórta ḑisă a Bizantuluĭ. In faţa porţeĭ era o altă inscripţiune:

„Entra pure invitta Augusta,
Io son troppo in vero angusta,
Non ho in me alcun marmo raro,
Ma per me si giunge al Paro". (Becat. T. VII, pag. 38).

(2) Divanulu era cu atât maĭ iritatu contra Austrieĭ, că în 1785 îĭ acordase unu nou tractatŭ de liberă navigaţiune şi comerciu pe Dunăre (Becat. T. VII, pag. 31).

(3) Sallaberry T. IV.

www.dacoromanica.ro

sĕŭ, împinge cu energie pre Divanŭ la resboiŭ. Atuncĭ unŭ numĕrŭ de militarĭ și inginerĭ francesĭ se punŭ la dispositiunea Turcieĭ, ca să se pregătéscă de noulŭ resboiŭ, întărindŭ cetățile din Basarabia și Oceacovulŭ.

O revoltă a ţĕrilorŭ de josŭ supravenită, silisă pre Iosef II să se întórcă într'o întinsóre din Crimeea. Ministrulŭ sĕŭ Laschi, care-lŭ însoţise în călĕtorie, termină regularea alianţeĭ cu Potemchin. Scopulŭ alianţeĭ era isgonirea Turcilorŭ din Europa, și «*dividirsi* tra loro la Turchia Europea» (1). Ocupatŭ cu revolta ţĕrilorŭ de josŭ, Iosef II, asigură totușĭ pre Francia, că nu numaĭ că el nu va da mână de ajutorŭ Ecaterineĭ, ci că va îndemna-o chiar a renunciá la ideea *romanescă* de a reînfiinţa Imperiulŭ Bizantinŭ... (2).

Prusia nu era maĭ sinceră aliată. Ea înţelésă cu Anglia, împingé pre Abdul Hamid la resboiŭ, după ce se făcuseră atâte cheltuelĭ de pregătire. Prusia nu neglija a lucra nu numaĭ la Constantinopole ci și în Bucurescĭ și Iașĭ. La Curtea din Moldova, Frederik insinuéză pre König, unŭ consulŭ prusianŭ. Acesta lucra contra Austrieĭ și contra Rusieĭ.... Acésta ne explică uciderea luĭ în 1787, prin instigaţiunea luĭ Ipsilante Vodă (3).

Dér Prusia și Anglia arétă Porţeĭ, că momentulŭ e propice de o revendictă a eĭ contra Muscalilorŭ. Regele Prusieĭ se angagéză a ţine în *echec* oștirile Austrieĭ, pe fruntariile Boemieĭ și ale Silesieĭ, pre lângă că Iosef II avé pre brațe rebeliunea Statelorŭ de josŭ și acé din Ungaria. Anglia promite și ea să înarmeze Suedia și pre Poloniĭ rușĭ să-ĭ aducă la revoltă. Ambasadoriĭ Prusieĭ și Anglieĭ maĭ valoraŭ în fața Divanuluĭ și gréoa situaţiune internă a Francieĭ, care în adevĕrŭ era în predióa revoluţiuneĭ, și care ea acum îndemna pre Turcĭ la conciliaţiune.

Ambasadorulŭ francesŭ comitele *Choiseul Gouffier* «Non cessava di mettere in vista al ministero (turco) tutti i svantaggi e di cer rare tutti i modi di smorzar l'incendio che era per accendersi. — (pag. 54. T. VII. Becat).

(1) Pag. 45, Ab. Becattini, Tom. VII.

(2) Adevĕratŭ că și însăși Ecaterina vĕdêndŭ pregătirile Turcieĭ și neputinţa luĭ Iosif d'a intra în rĕsboiŭ, alăturea cu ea, primisă să facă concesiunĭ. Ministriĭ Herbert și Bulgacoff, căpătară instrucţiunĭ conciliante asupra cererilorŭ Porţeĭ.

(3) *Almanach des ambassadeurs de 1804.* Brunswig, pag. 79.

www.dacoromanica.ro

Dar degéba, Anglia era maĭ multŭ ascultată, maĭ alesŭ că Francia, «restava del tutto anihilata, per le critiche circostanze in cui trovavasi involta, a cagione dello sconvoglimento delle sue finanze» (1).

. . . Questo stato d'importenza in cui trovavasi la Francia prodotto avea, che ni un caso di essa faceasi nel vortice politico degli affari e che la potente sua influenza era del tutto dileguata a Constantinople, ove solo si era reso predominante il partito del'inghiltera e della Prussia».

Divanulŭ din Constantinopole fu ademenitŭ de acésta perspectivă și refuzâ a primi propunerile conciliante ale luĭ Bulgakoff, ba încă deveni cu atâtŭ maĭ pretentiosŭ, cu câtŭ acesta era ordonatŭ să fie maĭ moderat.

Intre aceste, situațiunea se maĭ agravă prin faptulŭ, ce deja amŭ raportatŭ, alŭ fugeĭ luĭ Alex. Mavrocordatŭ din Iașĭ în Rusia.

Acumŭ Pórta adăogă între reclamațiunile eĭ dela Rusia, estradarea luĭ Mavrocordat (2).

In marele pregătirĭ de rĕsboiŭ ale Turcieĭ nu puté să nu aibă unŭ mare rolŭ Hasanŭ Pașa amiralulŭ, séŭ căpitanŭ Pașa, care se ilustrase în rĕsbóie. Purtarea luĭ Mavrocordatŭ Alex. din Iașĭ, încă înainte de fuga în Rusia și situațiunea luĭ Hasan-Pașa, nu puțin contribuiră la succesele, la Pórta otomană, în 1786, ale luĭ N. Mavrogheni, *neînsemnatulŭ*, darŭ agerulŭ Dragomanŭ alŭ amiraluluĭ victoriosŭ.

«Căpitan Pașa, dice Enache Văcărescu, aŭ vrutŭ să maĭ facă unŭ ciraclic, maĭ vêrtosŭ găsindŭ în prilejire de vreme. Decĭ făcu

(1) Abate Becattini T. VII. pag. 55

(2) Mavrocordatŭ pare că fugi amenințatŭ de sórta amiculuĭ, protectoreluĭ sĕŭ Ismailŭ Pașa, care perdu în 1785 April și demnitatea de Reis și guvernatorŭ alŭ Bosnieĭ și viața. Choiseul în raportulŭ sĕŭ către de Vergennes, din 13 Maiŭ 1785 prevĕdŭse asemenea pericolŭ pentru Mavrocordatŭ (Hurm. T. II. supl. I. pag. 36 doc. LX. Vedĭ în anexa acestŭ actŭ. Vedĭ T. I. alŭ opereĭ nóstre.

Int'ro scrisóre ce Mavrocordatŭ adreséză soțieĭ séle Zamfira. la Constantinopole, elŭ justifică fuga pe rațiunĭ de prudență. Dice că a fostŭ persecutatŭ de Ipsilanti, care ar fi datŭ 700 pungĭ luĭ Afa-Bey, ca să-lŭ ucidă. Mavrocordatŭ, ca să scape de mórte a fugitŭ dară la milostiva împĕrătésă. (Hurm. T. III. supl. I. pag. 36. Doc. XXIV.) Choiseul Gouffier avé rea opiniune de Mavrovordat: «Mavrocordat est incapable de faire volontairement une action honnête. (Hurm. T. III. supl. I. pag. 40). Despre negoțiațiunile Porțeĭ pentru estradarea luĭ Mavrocordatŭ vedĭ acelașĭ vol. III. supl. I. pag. 38 Doc. XXV, XXVI. și Doc. XXVII. Drăghicĭ scrie că «Pricina pentru care Mavrocordatŭ Vodă a lăsatŭ tronulŭ și a fugitŭ în Rusia, nu s'aŭ pututŭ afla de nimenĭ.» T. II. pag. 49. (Iașĭ 1857). Vedĭ ce amŭ disŭ noĭ în T. I. p. 241.

www.dacoromanica.ro

cerere ca pe Dragomanulŭ armadeĭ (flote) să-lŭ facă Domnŭ Ţĕreĭ românescĭ (1).

Reîntorşŭ victoriosŭ din Egipetŭ Hasan-Paşa, împinge şi elŭ la rĕsboiŭ contra Rusieĭ.

Eată situaţiunea esternă în care N. Mavrogheni căpĕtá domnia ţĕreĭ Muntenescĭ, pe cândŭ în Moldova Pórta înlocuise pre fugarulŭ Mavrocordatŭ prin Alex. Ipsilante.

Avenirea la tronulŭ ţĕreĭ Muntenescĭ a luĭ N. Mavrogheni, amŭ ḑisŭ că n'a fostŭ plăcută Rusieĭ. Aşĭa în 1787, Bulgakoff arétă că N. Mavrogheni *«gouverne dela manière la plus tyranique»* (2).

De noulŭ Domnŭ alŭ Moldoveĭ, Alex. Ipsilante, Rusia nu păré totŭ atâtŭ de nemulţămită. Dintr'o notă a ambasadoreluĭ francesŭ Choiseul, cătră ministrulŭ sĕŭ de Vergennes, se póte înţelege de ce? La ocaziunea vizitelorŭ ce ministriĭ streinĭ din Constantinopole făcură nouluĭ Domnŭ Ipsilante, ministrulŭ austriacŭ, ḑice Choiseul, petrecu ore întregĭ şi de repeţite rênduri cu Domnulŭ Moldavŭ, cu care — atâtŭ în interesele Austrieĭ cât şi ale aliateĭ acesteia, ale Rusieĭ, — pare dar că se înţeleseseră. Purtarea ulterióră a luĭ Ipsilante în cursulŭ resboiuluĭ din 1788, probéză cât de întemeiate fură bănuelile luĭ Choiseul (3). Asasinarea consululuĭ prusescŭ, König, în 1787 la Iaşĭ, o consideraŭ ca unŭ serviciŭ făcutŭ Rusieĭ (4).

Venimŭ acum la N. Mavrogheni.

IV.

Opiniunea ţĕreĭ despre noulŭ Domnŭ.

Cum consideră, înainte de tóte, ţéra muntenéscă avenirea luĭ N. Mavrogheni la tronulŭ eĭ?

(1) Tesaur. T. II, p. 293. Veḑĭ Hurm, vol. II. supl, I. pag. 37. Nota luĭ Choiseul (Doc. LXI) prin care vestesce luĭ de Vergennes despre intrigile luĭ Căpitanu Paşa în favórea luĭ N. Mavrogheni (Anexa). Apoĭ Doc. LXIV prin care, în 10 Apríl stilu nou 1786, Choiseul vestesce luĭ de Vergennes, isbânda luĭ N. Mavrogheni (T. II. sup. I. pag. 39. Doc. LXIV. In anexă veḑi-l). Veḑĭ Doc. LXV. p. 40.

(2) Hurm. vol. II. supl. I. p. 44. Doc. LXXIV. veḑi-l în anexa.

(3) Veḑĭ Hurm. Vol. II, supl I, pag. 42. Doc. LXX.

Acest documentu maĭ desvelesce şi o latură a politiceĭ Austriace contrare Rusieĭ. Negreşitu alianţa nu era tocmaĭ sinceră şi în totu casulŭ trecĕtóre. A conserva pre Turcĭ la Dunăre, nu putĕ să fie o politică aprobată de interesele austriace. (Veḑĭ doc. în anexa nóstră).

(4) Veḑĭ „Almanac des ambassadeurs de 1804", ediţia din Brunswic, pag. 79).

www.dacoromanica.ro

Décă despre acésta întrebămŭ tocmaĭ pre unŭ boer representândŭ simţirile boerimeĭ românescĭ dela finea secoluluĭ alŭ XVIII-lea, décă întrebămŭ pre vestitulŭ Enache Văcărescu, elŭ ne respunde că: «Douĕ lucrurĭ se pricinuisă cu acésta (cu numirea de Domnŭ alŭ luĭ N. Mavrogheni) de stricăcĭune ţĕreĭ: Unulŭ căcĭ din dragomanŭ alŭ Căpitanŭ-Paşeĭ, nicĭ-o-dată n'aŭ statŭ a se face Domnŭ, nicĭ în Valachia, nicĭ în Moldova, ci de abĭé amŭ vĕdutŭ a se face boĭerŭ şi ăncă boĭerŭ în dregĕtorie mică...; a doua, că acesta nu era omŭ crescutŭ în Fanarŭ, ca să scie orînduelile Fanaruluĭ încaĭ, séŭ ale Pré înalteĭ Porţĭ» (1).

Judece-se, ce josŭ era simţulŭ naţionalŭ!... Luĭ Enache Văcărescu nu-ĭ plăcé Domnulŭ N. Mavrogheni, căcĭ nu era din boeriĭ ceĭ marĭ şi căcĭ nu era fanariotŭ!! El, cu adevĕratŭ, adaoge, că Mavrogheni nu cunoscea nicĭ obiceĭurile *nóstre*, dér maĭ adaoge şi acé scădere în persóna luĭ Mavrogheni, că *«nicĭ a grăi grecesce, séŭ turcesce bine nu scié; rumânesce nu era în viaţa luĭ cu putinţă ca să înveţe»*. (De ce?)

Va să ḑică N. Mavrogheni nu place boĭerimeĭ, căcĭ nu e grecŭ, nu scie grecesce şi că este din starea de josŭ!...

In acéstă afirmaţiune a luĭ Văcărescu, este explicarea caseĭ rele ce a ţinutŭ N. Mavrogheni şi cu Fanarioţiĭ şi cu boĭerimea munteană. Aci este explicaţiunea protecţiuneĭ deosebite şi iubireĭ ce Mavrogheni acordă ţĕranuluĭ românŭ...

Luĭ Enache Văcărescu a fostŭ din capulŭ loculuĭ puţinŭ simpaticŭ N. Mavrogheni. Nu totŭ asemene l'aŭ primitŭ tótă ţéra. Pitarulŭ Hristache în «Istoria faptelorŭ luĭ Mavrogheni» séŭ *«Povestea Mavroghenéscă»* ḑice:

«La létŭ optu-ḑecĭ şi şése
După ce s'aridicase
Cu Domnia, din Norodŭ
Mihaĭ Suţulŭ Voevodŭ,
Nu trecu câte-va ḑile
Ş'auḑimŭ de Domnŭ că vine,
Unulŭ ce aŭ fostŭ în trébă
Dragoman pe marea Albă,
Ce-ĭ ḑice şi Mavrogheni
Iscusitŭ şi omŭ alŭ trebi.
Şi încă unŭ darŭ maĭ are
Că e omŭ şi vitézŭ mare.
După care auḑire,
Cu atâta 'mpodobire

(1) Tesaurŭ, T. II, p. 293,

www.dacoromanica.ro

Toţĭ cu mare veselie
Ilŭ aşteptaŭ ca să vie.
După ce 'ntră 'n Bucurescĭ
La ce anteĭ să privescĭ?
La *Galantomie* mare,
Séŭ la blânda-ĭ câutare
Că-lŭ vedéĭ c'o plecăciune
Incâtŭ era o minune». (1)

Din contra *Dionisie Eclesiarulŭ* arétă că impresiunea ce à făcutŭ noulŭ Domnŭ, a fostŭ de «*străjnicie*», iarŭ nu se arétă «cu o plecăciune» de minune, ci «că se otăria *judecata pe turcie*» (pag. 168. Tesaur T. II). Totŭ asemene în locŭ de a fi *blândŭ* la câtare Greculŭ Anastasie, în *Istoria luĭ Mavrogheni* arétă că era «înspăimântătóre posomorirea sprincenelor luĭ» (2).

Dintre moderniĭ istoricĭ Aronŭ Florianŭ ne arétă pre N. Mavrogheni «prinţŭ strașnicŭ (adecă rĕŭ) și iubitorŭ de banĭ», adecă tocmaĭ contrariŭ de ceea ce scrié la 1817 Hristache, în versurile maĭ sus aduse.

Fotino, în Istoria Dacieĭ (part. IV epoca 4), la Domnia luĭ Nicolae Mavrogheni dice că: acesta era unŭ Domnŭ fórte aspru și *escentricŭ*»(3) Fotino a îndreptăţitŭ în parte, pre aceĭ carĭ, maĭ apoĭ descriŭ pre N. Mavrogheni ca pre un quasi nebunŭ.

Intre ceĭ carĭ maĭ de unăḑĭ aŭ scrisŭ despre Mavrogheni este și junele scriitorŭ D. Ionescu Gion. D. Ionescu a publicatŭ în «Revista nouă» pe anulŭ I (1888) pag. 216 și 304, sub titlu «Din *Istoria Fanarioţilorŭ*», o monografie asupra luĭ N. Mavrogheni, în care constată, că N. Mavrogheni ar fi unŭ nevropatŭ, unŭ quasi nebunŭ. La acéstă conclusiune D. Ionescu nu ajunge decâtŭ sprijinindu-se pe Enache Văcărescu, și pe alte câte-va isvóre totŭ atâtŭ de pucinŭ demne de credinţă. Noĭ vomŭ căuta de aprópe faptele luĭ N. Mavrogheni, sprijinite și luminate cu documente numeróse și încă inedite și vomŭ vedé — gândimŭ — câtŭ de pucinŭ a meritatŭ nenorocitulŭ și bravulŭ domnŭ epitetulŭ de nevropatŭ și de nebunŭ.

(1) Veḑĭ Anexa, după Buciumulŭ.

(2) „Românulŭ" 1861, $^{10}/_{22}$ Ianuarie. Veḑĭ anexa.

(3) G. Sion trad. pag. 174 T. II.

www.dacoromanica.ro

V.

N. Mavrogheni. Originea. Sosirea la Bucurescĭ.

Originea luĭ N. Mavrogheni este pucinŭ cunoscută. Dionisie Fotino scrie, că N. Mavrogheni era fiulŭ unuĭ negutitorŭ obscurŭ, numitŭ Petru, dintr'o insulă a Mărei Egee, de aceea Celebi Petrachi — de care vorbirămŭ maĭ susŭ — îlŭ numea *Tauşanŭ*, adecă *iepure de multe otare*, adecă locuitorŭ uneĭ insule micĭ. Celebi Petrachi îlŭ numea «fără nume şi fără familie».

Choiseul Gouffier în raportulŭ sĕŭ din 27 Ianuarie 1786, cătră guvernulŭ francesŭ, numesce pe Mavrogheni «un paysan de l'Archipel»; unŭ ţĕranŭ din Archipel.

Enache Văcărescu ne spusă, că N. Mavrogheni «era de felulŭ luĭ ostrovénŭ, dela ostrovulŭ Paros, şi se aflase slujindŭ la alţĭ dragomanĭ».

Din faptulŭ că nu scie grăi grecesce, cum afirmă totŭ Enache Văcărescu, nu putemŭ conchide că nu era grecŭ, ci este a se înţelege că grăia dialectulŭ dela Paros şi nu era omŭ de carte. Totuşĭ e posibilŭ să fi fostŭ de felulŭ celorŭ ce se ḑicéŭ *levantinĭ*, individĭ grăindŭ maĭ multŭ limba italiană decât cea grécă. Postulŭ ce ocupâ lângă Căpitanŭ-Paşa Hasan, de dragomanŭ, âncă documentéză acéstă situaţiune de *levantinŭ* a luĭ N. Mavrogheni. Ba ce e maĭ multŭ, Mavrogheni pretinde însuşĭ că este veneţianŭ şi că adevĕrata sa familie e *Maurosini*.

N. Mavrogheni nu remasă multŭ în Constantinopole după ce dobândi scaunulŭ Munteniei, ci luâ drumulŭ Ţĕreĭ românescĭ. Dionisie Eclesiarculŭ nu ne spune data sosireĭ luĭ Mavrogheni în Bucurescĭ, decât ḑice, că: «Acestŭ Domnŭ, cu mare pompă şi cu străşnicie aŭ intratŭ în Bucurescĭ, avêndŭ cucă împĕrătéscă şi douĕ tuiurĭ, semnulŭ puterei împĕrătescĭ» (1).

Enache Văcărescu ḑice, că numirea luĭ N. Mavrogheni ca Domnŭ, este dela 26 Martie şi că la Bucurescĭ sosi la finea luĭ Maĭ, 1786.

Prima dată e falşă. Choiseul dă data exactă a investitureĭ luĭ N. Mavrogheni de Sultanulŭ. Este 14 Martie, stilŭ noŭ.

(1) Tesaurulŭ T. II. pag. 167.

www.dacoromanica.ro

Data exactă a solemneĭ intrărĭ în Bucurescĭ a luĭ N. Mavrogheni, o avemŭ la pitaculŭ cu care elŭ însuşĭ, în Maĭ 15 (1786) ordonă *alaiulŭ* cu care elŭ va intra în Bucurescĭ. Dionisie Eclesiarculŭ ne-a spusŭ, că intrarea luĭ a fostŭ cu mare pompă. Dămŭ dér în notă alaĭulŭ intrăreĭ luĭ N. Mavrogheni, în 17 Maĭ 1786, în Bucurescĭ (1).

---

(1) Cu o ḑi înainte, la 16 Martie, intră maĭ ântéiu Domna luĭ N. Mavrogheni în Bucurescĭ, cu alaiŭ întocmitu totŭ cu pitacŭ Domnescu.

Vodă, în pitaculu din 1876, Maĭ 15, vestesce „jupâneseloru ca să scie că mâne Sâmbătă, cu ajutorulu luĭ Dumneḑeu, la 8 cêsurĭ din ḑi, este să fie intrarea pré iubiteĭ Domne Domnieĭ mele în năuntru Bucurescilorŭ, să fie strînşĭ toţĭ la Văcărescĭ, spre a nu se face vre-unu cusurŭ".

(Cond. N. XVII arh. Stat. Buc. fila 3 verso)

Eată acum :

Orînduiala alaiuluĭ Domnieĭ după obiceiulŭ ţĕreĭ la intrare în Bucurescĭ.

Stégulŭ catanilorŭ de ţară, cu căpitanulŭ i catanile acestuĭ stégŭ, toţĭ călărĭ şi înarmaţĭ.

Brésla agiéscă.

Călăreţĭ polcovnicescĭ, toţĭ călărĭ şi înarmaţĭ.
Vel Căpitanŭ de Cazacĭ cu stégulŭ i sarmaciulŭ şi toboşulŭ sĕŭ.
Talpoşiĭ Dorobanţescĭ pedeştri, cu chivere, cu tobe şi cu cimpoile lorŭ.
Vel căpitanŭ de Dorobanţĭ cu zapciiĭ sĕĭ înainte i cu căţĭ-va din brésla armenéscă, cu tacămŭ curatŭ împrejurŭ şi stégulŭ sĕŭ cu tótă podóba după dînsulŭ.
Podariĭ, toţĭ pedeştri câte doĭ.
Cazaciĭ agiescĭ, asemene pedeştri, cu cimpoĭ şi tobele lorŭ.
Vênătorĭ asemene.

Căpitaniĭ agescĭ înarmaţĭ,	cu tacămŭ curatŭ, pedeştri.
Ceauşulŭ agescŭ	cu polcov. de ciocli.
Polcovniculŭ de vênătorĭ	cu polcov. de pod.
» de Têrgovişte	cu logof. agiescŭ.

Vel-aga cu podóbă după obiceiŭ.
Stégulŭ cu stegarulŭ agiescŭ i călăreţi cu praporile i trâmbiţile cu toba şi sarmâciulŭ după D-luĭ.
Neferiĭ toţĭ înarmaţĭ călărĭ cu baiaraculŭ lorŭ, câte doĭ.
Beşléga, cu tacâmŭ curatŭ.

Brésla spătăréscă.

Lefegiĭ cu stégurile, călărĭ.
Vel căpitanŭ de lefegiĭ cu zapciiĭ seĭ i buciumulŭ, toboşulŭ, sermaciulŭ după dînsulŭ.
Scutelniciĭ spătărescĭ înarmaţĭ.

www.dacoromanica.ro

După ce aŭ intratŭ în Bucurescĭ, aŭ venitŭ — dice Dionisie Eclesiarcul — «cu fotŭ alaiulŭ la biserica domnéscă, întru care i s'aŭ cetitŭ molitva de Mitropolitulŭ, pentru ridicarea la domnie, după obiceĭŭ» (1).

Poterașiĭ toțĭ înarmațĭ, călărĭ, cu haine fistichiĭ i albastre i cu moțurĭ i cu musicanțiĭ lorŭ.
Deliĭ călărĭ, toțĭ înarmațĭ, cu sulițe în mânĭ, cu odobașiĭ lorŭ.
Seimeni bulucbașescĭ înarmațĭ toțĭ, cu haine roșiĭ și cu moțurĭ galbene, cu stégulŭ cel mare, i toba și sărmaciulŭ.

Căpitaniĭ spătărescĭ înarmațĭ,	cu tacâmŭ curat.
Ceașulŭ spătărescŭ,	cu Polcovniculŭ de vênătorĭ.
Polcov. de poteră.	cu vĕtafŭ spătărescŭ.
Polcov. de seimenĭ,	cu Bașbuluc Bașa.
Log. spătărescŭ,	cu căpitanŭ de menziluri.

Vel spătarŭ, cu podóbă după obiceiŭ.

Stégulŭ cu stegarulŭ i buciumulŭ și lefegiĭ, cu prapore i trâmbițe, tobă, și sirmaciŭ după D-luĭ.

Păhărniceĭ,	cu copii din casă.
Vătafŭ de Păhărnicie,	cu vătafŭ de vist.
Aproḑiĭ ceaușescĭ,	cu aproḑiĭ vătășescĭ.
Ceaușulŭ de aproḑĭ,	cu vĕtafulŭ de aproḑĭ.

Brésla Portărescă.

Portăreĭ, rêndŭ, pe josŭ,	cu semnile în mânĭ.
Alŭ 2-lea Portarŭ,	cu alŭ 3-lea Portarŭ.

Vel-Portarŭ

D-lorŭ boerĭ velițĭ i alŭ doilea, cum se arétă în osebita fóie și înaintea D-lor: starostea cu neguțitorĭ pămîntenĭ și cu neguțitoriĭ de cumpanie.

Brésla armășéscă

Armășeiĭ,	cu pușcașiĭ.
Alŭ treilea armașŭ,	cu alŭ doilea armașŭ

Vel armașŭ cu podóbă după obiceiŭ, avêndŭ pre toțĭ lăutariĭ Domnescĭ.
Stégurile țĕreĭ i trômbițașiĭ domnescĭ, cu *musicanțiĭ nemțĭ.*
Tuiurile.
Juruk Bairak.
Săcagiĭ, după orînduélă cu sacale.
Salahoriĭ călărĭ, cu bețile în mână.
Caĭ domnescĭ împodobițĭ, trăgându-ĭ comișeĭ câte unulŭ.

Al 2-lea comisŭ	Rahtivan
Al 2-lea postelnicŭ cu capoturĭ	6 post. caĭ și tacâm curat, asemenea.
Treti post.	treti vist.
» Logof.	treti log.
Vtori logof.	vtori log.
» Post.	vel pitar.
» Comis.	vel Pah.

Toțĭ călărașiĭ cu vătafŭl lor.

(1) Pag. 167, Tesaurulŭ, II.

www.dacoromanica.ro

La acéstă ceremonie a sacruluĭ se petrece unŭ faptŭ caracteristicŭ. Vodă, care nu scie grecesce, séŭ românesce, întrébă de se află în Bucurescĭ vre unŭ bărbatŭ în stare de a face o cuvêntare românéscă. I se recomandă pe unŭ *«dascălŭ domnescŭ»*. Acesta, din

Cincĭ căpitanĭ agescĭ cu saki cu caplanpoşurĭ — 6 fustaşĭ cu darde

Unŭ ceauşŭ împĕrătescŭ, altŭ ceauşŭ împĕrătescŭ.
Unŭ capegiŭ împĕrătescŭ, altŭ capegiŭ împĕrătescŭ.

Iuzbaşa

Beizadea cu Ciohodari i unŭ saraciŭ.

D-luĭ Memni Agasi cu Ciohodari Dumisale,

Cincĭ căpitanĭ stăgăreştĭ orta cu sakicu ca planpoşurĭ — 6 fustaşĭ cu darde

Toţĭ lipcanĭ cu odobaşĭ lorŭ.

Tacâmulŭ Galiongiilorŭ, rândurĭ, câte patru cu căpitanulŭ lorŭ.

Un satirŭ — altŭ satirŭ.
» » — » »
» » — » »
Mataratia — Alaiu-ceauş, — Mataragi baş.
Saraci Iamac, — icioglan ceauş, — Saracci Baş

Unŭ găvazŭ — unŭ marzdaclăŭ — altŭ găvazŭ
Unŭ peicŭ împĕrătescŭ — altŭ peicŭ împĕrătescŭ
Unŭ hanaharlăŭ — altŭ hanaharlăŭ
Delibaşa cu chehaiaoa — Başŭ ciohodarŭ tufecci baş
Cu toţĭ ciohodariĭ — cu toţĭ ciohodariĭ

Iar ciohodarĭ şi tufeccii cu puscĭ — Iar treĭ marzdacleĭ — Treĭ marzdacleĭ — Iar ciohodarĭ şi tufeccii cu puscĭ

Vătafŭ de divanŭ cu saidacurĭ,

Etori spătarŭ cu sabia şi topuzul.

Semnulŭ Domniĭ, Sangiaculŭ

Toţĭ copiiĭ din casă, purtândŭ praporele lângă semnŭ.

D-luĭ Post. Gherake
» Camin Manolake
» Comis Romano
» Camaraş Gherake

D-luĭ Clucer Iancu
» Comis. Nicolake
» Pah. Condili
» Vel Gramatic

www.dacoromanica.ro

ordinulŭ luĭ N. Mavrogheni ține unŭ *logosŭ* cătră adunarea norodului, ca fie-carele să se grijéscă a petrece bine și cu fapte bune, căcĭ celuĭ ce se va prinde în vinovăție, *i se va resplăti* de M. Sa Vodă, cu pedépsă grea, în lumea acésta, de nu va maĭ avé Dumnedeŭ necazulŭ a-lŭ pedepsi pre cea-l-altă ...!

Asemene amenințărĭ nu potŭ plăcé boerimeĭ. Étă de ce unŭ scriitorŭ, ca Hristache, se bucură de avenirea la tronŭ a luĭ N. Mavrogheni, și étă de ce Văcărescu Enache exclamă, că N. Mavrogheni «veni pentru păcatele și peirea țĕreĭ... Mavrogheni sosindŭ în țéră «dete pricină tuturorŭ a remâné încremeniți, după ce l'aŭ vĕdutŭ «ictromă, séŭ posnă a fireĭ a semăna» (1).

D-luĭ Armașu Caragea
» » Manu
Vel vist. Romano
Ici ciohodarŭ
Vtori cămăraș
Muhurdarŭ

Vel Cupar
Armașu Iatrosŭ
Ispravnicŭ de curte
Spatar. Stavarake
Vtore Grămăticŭ
Diviktar

D-luĭ Vel Camarașiŭ

Cu toțĭ edecliiĭ după D-luĭ și Mehter Basa cu tótă taĭfaoa luĭ, cântândŭ.

Careta Gospodŭ.

«Iŏ Nicolae Petru Mavrogheni VV. i gosp. zem. Vla. Poruncimŭ Domnia mé, Vătașe de aproḑĭ, i Vătașe za Divanŭ, să aveți a însciința D-sale boĭarilorŭ i zapciilorŭ marĭ și micĭ și tuturorŭ maĭ susŭ arĕtațilorŭ, că Duminecă, la 10 ceasurĭ ale nopțiĭ, cu ajutorul luĭ D-ḑeŭ iaste să fie intrarea Domnieĭ nóstre înăuntrulŭ Bucurescilorŭ, la Domnesculŭ Șcaunŭ și să fie toțĭ strînșĭ maĭ denainte, la Văcărescĭ și pușĭ la rânduială, ca la ridicarea nóstră să se afle toțĭ gata la piciorŭ, spre a se porni; însă să căntatĭ spre a nu se face vre nnŭ cusurŭ séŭ vre o atacsiă la pornire, că veți fi în vină. Așișderea să aveți a arĕta fiecăria bréslă, la mergere să n'aibă a striga și a face sgomotŭ și amestecătură, ce fie-care cu tăcere să urmeze mișcarea alaiuluĭ; iarŭ unŭ Alaĭ-ceauș să aibă a ămbla călare cu necontenitŭ înainte îndreptândŭ și întocmindŭ mișcarea alaiuluĭ la mergere, ca să curgă cu rînduială bună. I Saam receh Godmi.»

1786. Maiŭ, 15».

---

(1) Pag. 293, Tesaurulŭ. II.

www.dacoromanica.ro

Asemené modŭ de a cugeta, era atâtŭ de generalŭ în boerime, că opiniunea rea despre noulŭ Domnŭ se întinsese până și între francezii, carĭ petrecéŭ printre boerĭ. In scrierea «*La Moldavie en 1785, faisant suite au journal d'un voyage de Constantinople à Jassy* (1) *de Hauterive* ḑice și elŭ, că: «un Mavrogheni, un homme de rien, sans talent, sans esprit, sans savoir, est devenu Dragoman du Capitan-Pacha; il a ensorcelé ce Turc, et quoiqu'il soit si médiocre que ses compatriotes en sont honteux, il deviendra Prince tout comme un autre».

Amenințările *logosului* dela ceremonia ungereĭ, sunt cu atâtŭ maĭ realĭ, cu cât N. Mavrogheni, dela Metropolie se întórsă la curtea domnéscă, avêndŭ după dênsulŭ — scrie Dionise Eclesiarhulŭ — o gardă proprie din doĭ *gelațĭ* îmbrăcațĭ în cămășĭ de zale. N. Mavrogheni, «omŭ uscățivŭ la obrazŭ, naltŭ și strajnicŭ» (2) pășindŭ după o gardă de doĭ gelațĭ, în haĭne de fer, era unŭ spectacolŭ pucinŭ asigurătorŭ pentru boerimea cé corupță, din momentŭ ce i se cerea aceĭ boerimĭ să înceteze cu împilarea norodulŭĭ... Êmĭ închipuĭescŭ pre boerĭ mergêndŭ dela biserică să sărute mâna Domnuluĭ, în spătăria cé mare și furându-lŭ cu códa ochĭuluĭ, să-șĭ dée sémă pe ce căĭ l'orŭ puté aduce în vederile și procedimentele lorŭ obicinuite!... (3) De Hauterive a definitŭ societa-

(1) Veḑĭ Revue de géographie, dirigée par M. Ludovic Drapeyron, III année, Janvier 1880. Ubicini a comunicatu lucrarea acésta inedită, a comiteluĭ de Hauterive, scrisă după ce petrecusă în Bucurescĭ și Iașĭ cu boierimea, pre care, de altŭ-felŭ o descrie, cu negre colorĭ.

(2) Dionisie, Tesaur. II, p. 167.

(3) Hristache scrie, că dela Metropolie până la Curte, N. Mavrogheni aruncă mereu banĭ:

«Și cu o galantomie
Plină de elevterie,
In tóte părțile dândŭ
Bacșișurĭ și aruncândŭ:
Leĭ, essindarĭ marĭ și groșĭ
Staŭ asvêrlițĭ pe drumŭ groșĭ,
Er décă sosi la Curte
Să maĭ veḑĭ bacșișurĭ multe!
Stă revĕrsațĭ prin tipsiĭ
Totŭ stamboliĭ și funduclii.
Și care boer mergé
Mâna de iĭ săruta,
Vedeaĭ cum iĭ atârnă
Cu pumnu galbenĭ prin mână.
Ne miramŭ toțĭ: ce să fie
Acéstă galantomie?
Și toțĭ mulțămĭamŭ ḑicêndŭ,
Că amŭ dobânditŭ Domnŭ blândŭ».

(Buciumulŭ, 1863, N. 8. Veḑi anecsa).

www.dacoromanica.ro

tea română din Moldova în câte-va cuvinte, ḑicêndŭ: «Grande opression du peuple, grande soumission des grands, grande autorité du Prince... Quant à ces boïard si humbles, qui se tiennent debout et découverts, devent le Prince, qui tremblent en parlant à «Măria Sa Voda», se moquent de lui in *petto* et vont, en sortant de la cour, dire leur façon de penser à des gens qui la rediront au Prince, le dit Prince les craignant plus qu'il n'en est redouté. Il les paye pour qu'ils se taisent, donne des charges à tous ceux qu'il n'aime pas et des pensions à des amis qui mourraient de faim s'ils n'avaient pas la ressourse de le voler, quand il ne leur fournit pas le moyen de voler la Moldavie».

De astă dată lucrurile nu se par boerimeĭ muntene că vorŭ merge cum le aflâ de Hauterive la Iașĭ. N. Mavrogheni nu va tolera boerimeĭ purtarea eĭ cunoscută, nicĭ nu o va plăti să *tacă*... Când va voi ca unŭ boerŭ să *tacă*, îlŭ va amuți de-a binele, luându-ĭ vĭéța, orĭ trămițêndu-lŭ surghiunŭ în locŭ sigurŭ.

A înțelesŭ boerimea bucureșténă ce omŭ e N. Mavrogheni și decĭ nu refuză a juca dela începutŭ după cum îĭ cântă noulŭ domnŭ. Departe de a protesta contra numireĭ luĭ de Domnŭ boerií din Divanŭ se grăbescŭ a mulțămi amiraluluĭ turcŭ Hasan Pașa, căcĭ din stăruințele luĭ li s'a datŭ unŭ Domnŭ ca Mavrogheni.

Carte către luminatulŭ Căpitanŭ-Pașa

Vestesce Divanulŭ că la 17 Maĭ aŭ intratŭ în scaunŭ Nicolae Mavrogheni. Mulțămescŭ M. S. luĭ Căpitanŭ-bașa și se rógă «ca dupre cum numitulŭ Domnŭ este ciracŭ al M. Tale, așĭa și de acumŭ înainte să-lŭ aĭbĭ la deosebitŭ nazarulŭ M. Tale și să-ĭ daĭ ascultare la cele ce se va ruga pentru seraca raia». (1)

Și nu numaĭ către Căpitanŭ-Pașa trămite boerimea mulțămirĭ, ci și către Vizirulŭ și către luminatulŭ *prag*, prin unŭ arzŭ, prin care ḑice, că «mulțămimŭ Pré puterniciĭ Impĕrățiĭ pentru alegerea ce ne-aŭ făcutŭ de unŭ Domnŭ ca acesta, vrednicŭ, fără de pregetŭ, destoĭnicŭ, multŭ ĭubitorŭ de dreptate și credincĭosŭ alŭ Pré puterniculuĭ Devletŭ și vomŭ arĕta tótă supunerea și ascultarea la voința

(1) Condica No. 17, Arch. Stat. fila 27.

www.dacoromanica.ro

luĭ și povețuirile luĭ și dupre Pré Inaltulŭ și împĕrătescŭ firmanŭ, nu vomŭ eși nicĭ cum din cuvêntulŭ sĕŭ....» (1)

Unŭ arzŭ ca acesta fu subscrisŭ óre de către chiar Enache Văcărescu, care nu a întârdie a fi Vornicŭ mare în Divan?..

(1) Ĕtă aci în întregime arzulŭ acesta, după copia din Condica No. 17, dela Arh. Statuluĭ, arzŭ descoperitŭ de mine.

Arzŭ la luminatulŭ pragŭ

«Cu acestŭ prè plecatŭ alŭ nostru *arzŭ-mahzarŭ*, noĭ credincĭoșiĭ robĭ aĭ pré puterniceĭ împĕrățiĭ, Mitropolit, Episcopiĭ, Egumeniĭ, boeriĭ, căpitanĭ și tótă săraca raiaua Țĕreĭ românescĭ, cu plecăcĭune arĕtămŭ la pré luminatulŭ pragŭ alŭ pré puterniceĭ împĕrățiĭ, *că la 17 ale luneĭ acesteia Maĭ, intrândŭ Domnulŭ nostru* celŭ de acumŭ, Nicola Mavrogheni V. V. în domnesculŭ scaunŭ în Bucurescĭ, s'aŭ cetitŭ la curte, intru auḑulŭ tuturorŭ, celŭ vrednicŭ de închinăciune și împĕrătescŭ firmanŭ, cu care pré puternica împĕrăție orânduesce nouă pre numitulŭ Domnŭ și cu mare bucurie și cu cucernicie, după datoria nóstră, înțelegêndŭ cele cuprinḑĕtóre la cea vrednică de închinăcĭune poruncă a nebiruiteĭ împĕrățiĭ, ne amŭ supusŭ și amŭ recunoscutŭ pre numitulŭ nostru Domnŭ și oblăduitorŭ, pre carele dupre cum pré puternica împĕrăție l-a cunoscutŭ de vrednicŭ, înțeleptŭ, bunŭ oblăduitorŭ alŭ împĕrătesculuĭ chelerŭ alŭ țĕreĭ nóstre, prachticosŭ și iscusitŭ la împĕrătescile slujbe, fiindŭ în multă vreme cercatŭ și *terbie*, chiar alŭ pré puterniceĭ împĕrățiĭ, atâtŭ la slujbe împĕrătescĭ *tersane*, câtŭ și la slujba împĕrătesculuĭ stolŭ, *în cât aŭ fostŭ dragomanŭ și la multe alte locurĭ s'aŭ întêmplatŭ de i s'aŭ poruncitŭ recomanduindulŭ destoĭnicŭ a face zaptŭ* împĕrătesculŭ memlechetŭ și a ocroti pre sărăca raea cu bine și a sĕvârși împĕrătescile poruncĭ care se vorŭ porunci, l-aŭ alesŭ și cinstindu-lŭ cu împĕrătescĭ darurĭ, l-aŭ orânduitŭ Domnŭ Țĕreĭ Românescĭ, spre care și noĭ urmândŭ cu credință, întocmaĭ cu voința pré puterniceĭ împĕrățiĭ și socotindŭ acéstă alegere dreptŭ mare facere de bine, nouă, în dată ce l-amŭ câștigatŭ în pămêntulŭ nostru, amŭ cunoscutŭ la numitulŭ Domnŭ cea maĭ dinainte cercată vrednicie și ferbințală la împĕrătescile slujbe și deosebitŭ iubire către raiaua; cu care aceste vrednicĭĭ și darurĭ ce are, nădăjduimŭ că maĭ multŭ ca orĭ-care altulŭ se va arĕta pré plăcutŭ și harnicŭ la ocrotirea împĕrătesceĭ raiale și la împlinirea împĕrătescĭĭ poruncĭ. Decĭ după cum din tacriririle însușĭ ale Domnuluĭ nostru se va încredința pré puternica împĕrăție, de fieșĭ-care pricină, pentru acésta mulțămimŭ pré puterniceĭ împĕrățiĭ pentru alegerea ce ne-aŭ făcutŭ de unŭ Domnŭ ca acesta, vrednicŭ, fără de pregetŭ, destoinicŭ, multŭ iubitorŭ de dreptate, și credincĭosŭ alŭ pré puterniculuĭ Devletŭ, amŭ arĕtatŭ și vomŭ arĕta tótă supunerea și ascultarea la voința și povățuirile luĭ și după pré înaltulŭ și împĕrătescŭ firmanŭ, nu vomŭ eși nicĭ cum din cuvêntulŭ sĕŭ. Pentru care înălțândŭ mânile nóstre către a Totŭ Țiitorulŭ Dumḑeulŭ nostru, pentru buna sporire vecĭnică și nebiruită stare a împĕrățieĭ, ne rugămŭ cu plecată supunere la mare milostivirea eĭ, ca să se asculte numitulŭ Domnŭ alŭ nostru, la câte arŭ arĕta pentru nizamulŭ și buna oblăduire, odichna și liniscea împĕrătesceĭ raiale, și să-lŭ aĭbă împĕrăția sub puternicŭ și înaltŭ acoperămêntŭ dimpreună cu săraca raia ce i s'a încredințatŭ, dupre cum și până acuma aŭ fostŭ sub umbra aripilor sĕle, remâindŭ și noĭ îndatorațĭ tot-d'auna cu acea osîrdie și credință la împĕrătescile poruncĭ și la cea de pururea rugă către Dumneḑeŭ, pentru bună fericirea pré puterniceĭ împĕrățiĭ» (1).

(1) Urmĕză la fila 20 verso o scrisóre într'acelaș sensu către Vizirŭ.

www.dacoromanica.ro

In definitivŭ de ce putéŭ boeriĭ să fie supěraţĭ pe Mavrogheni încă de la începutulŭ Domnieĭ? Mavrogheni, urît de Greciĭ din Fanarŭ, este dintre rariĭ Domnĭ, carĭ nu veni în ţéră însoţitŭ de o cétă de fanarioţĭ hămisiţĭ. «Cu fie-care Domnŭ noŭ sosesce din Constantinopole o cétă nouă de funcţionarĭ de Statŭ şi de Curtisanĭ (1). Maĭ tot-d'auna eĭ sunt rudeniĭ ale suveranuluĭ lorŭ până la a douĕdecelea spiţă; dér Mavrogheni, sciindŭ câtŭ sunt de setóse chiarŭ de sângele aprópeluĭ lor aceste lipitóre financiare, avea împrejurulŭ sĕŭ unŭ numĕrŭ multŭ maĭ micŭ decâtŭ orĭ-care altulŭ din predecesoriĭ luĭ.»

Mavrogheni n'avé rudé de căpătuit; ne ţinéndŭ a'şĭ da pe faţă originea josnică, nu aduce la Bucureescĭ din rudele sale sărace dela Parosŭ. Unŭ singurŭ fostŭ cumnatŭ al sĕŭ, fostulŭ consulŭ alŭ Veneţieĭ la Canea, omŭ de alt-felŭ nu pré de trébă în trecutulŭ sĕŭ, fusese trămisŭ de N. Mavrogheni la Bucurescĭ ca Caimacamŭ până la sosirea luĭ în ţéră. Condili fu apoĭ câtŭ-va timpŭ Cămărăşŭ alŭ luĭ Vodă, darŭ nu târdiŭ Mavrogheni era gata a'lŭ băga în ocne décă Condili nu preferia să fugă din ţéră (2).

Maĭ avu Mavrogheni şi unŭ nepotŭ, Costache Mavrogheni, care în 14 Augustŭ 1786, fu numitŭ Vel spătarŭ. In condica domnéscă No. 17 fila 70 este copia circulăreĭ poruncĭ cătră isprăvniciĭ şi vătaviĭ de plaiurĭ, din 16 Augustŭ 1786, prin care li se vestesce numirea de spătarŭ a luĭ Const. Mavrogheni.

Era naturalŭ că comanda ostireĭ s'o încredinţeze Mavrogheni unuĭ omŭ de încredere alŭ sĕŭ . . .

Nu numaĭ Divanulŭ ţĕreĭ fu compusŭ de boeriĭ din ţéră, (3) dér

(1) Memoriile unuĭ grecŭ din secol. XVIII. „Românulu" 1861, Ianuarie 12.

(2) „Românulu" din 1861 7 şi 8 Ianuar. Condili pretinde că Mavrogheni l'a disgraţiatu pentru că ar fi destainuitu originea grécă a némuluĭ luĭ, pe cándu Vodă ţinea să fie socotitu urmaşŭ din némulu *Morosiniloru* Veneţianĭ.

(3) In Octombre 1786 eată boeriĭ Divanuluĭ:

Ienache Văcărescu vel Vor. de ţéra de josŭ.
Gregorie Băleanu » » » » » susŭ.
Apoĭ urméză acestuia Stefanŭ Prăscoveanu.
Nicolae Filipescu vel log. de ţéra de josŭ.
Costache Mavrogheni vel spătarŭ.
Const. Filipescu vel Post.
C. Racoviţă vel comis.
Ioanŭ (?) vel Clucerŭ
Vasilache (?) vel Paharnicŭ
Ales. Văcărescu vel. stol.
Nicolae Brancoveanu vel vist,

www.dacoromanica.ro

până și la isprăvnicii nu găsimŭ numiți, din primulŭ momentŭ alŭ luăreĭ de Mavrogheni a frânelorŭ țĕreĭ, decâtŭ totŭ boerĭ pămêntenĭ. Numaĭ la Craiova, ca Banŭ, aflămŭ nume strĕine. In Martie 1787 a numitŭ pre Alexandru Ierache (?) Biv. vel Post. (1) apoĭ acesta fu înlocuit în 27. Nov. 1787 cu Tudorache Dibuoglu (?) (2)

Eată:

Boerii Divanuluĭ la 1788 Maiŭ.

N. Brancoveanulŭ vel Banŭ
Manolache Brancoveanulŭ vel Vor. de țéra de susŭ (3).
Scarlatŭ Greceanu » Vist.
Radu Slătineanu vel Vor. de țéra de josŭ.
Ioanŭ (?) vel log. de țéra de susŭ.
Const. Stirbeĭ » » » » » josŭ.
Manolache Mavrogheni vel spăt.
Dumitrache vel Comis (autorulŭ istorieĭ even. dintre 1769 1774 (?)
Teodorache Tufeanulŭ vel Pah.
Ales. Văcărescu vel stol.
Mateĭ Cantacuzino vel slugeriŭ.

Eată ispravniciĭ numiți de Mavrogheni:

Buzeŭ	Stol. Scarlatŭ Câmpineanu . . . . .
Saac	Pach Dimitre Racoviță Med. Const. Movilă
Prahova	Șat. Ioniță Băleanu Cruc. Dimitrache Stirbeĭ
Ialomița	Serd. Grigore Alexianu Sluger. Barbu Văcărescu
Ilfovŭ	Pach. Alexandri Pach. Const. Crețulescu
Dâmbovița	Cluc. Radu Golescu Biv. vel. post. Marcu
Vlasca	Pitar. Scarlatŭ Hiotu Armas. Mihalache Manu
Teleorman	Pitar. Const. Ghiurgiŭ Pach. Nis. Tarnov

(1) Condica No. 17, fila 137 verso.

(2) Veḑĭ condica No. 17, fila 197. Arch. Statuluĭ.

(3) Condica No. 17. Fila 184 verso. 1787 Maiu 17. Circulărĭ la vătașiĭ de plaiurĭ vestindule numirea luĭ Manolache Brancovéanulŭ ca vel Vornicu ca să-lu cunósică de Zabetu alŭ loru.

www.dacoromanica.ro

Muscelŭ { Serd. Dumitru Papazoglu
Şet. Mincu Fălcoianu (1)

Argeşi { Stol. Scarlatŭ Drugănescu
Biv. vel. Căpitanŭ de dorobanţĭ Sava

Oltŭ { Dumitru Mândru
Teodorache Chescol biv. vel. slug.

Romanaţĭ { Medel Georgiţă Jianu
Pitarulŭ Enache Fărcăşanu

Vălcea { Serdarŭ Andronache Bengescu
Vist. Const. Socoteanu

Doljŭ { Biv. vel. slug. Enache Politimŭ
Pitarŭ Nicolae Vlădoianu

Gorjŭ { Vist. Filişianu
Sord. Tarfara. şi maĭ apoĭ în loculŭ acestuia
Biv. vel. Slug. Manolache Grădişteanŭ

Mehedinţĭ { Stol. Ionŭ Glogoveanu
Slugeriŭ Alexandru Calfoianu.

Isprăvnicĭ ce saŭ făcutŭ la leatŭ 1786 Maiŭ 28.

Slam Rîmnicŭ { Dumitrache Bi vel. pitar.
Biv vel. Medel. Grigore Hrisoscoleŭ (2).

(1) Se scie că Câmpulungul avé o administraţiune privilegiată, a parte. Acestu privilegiu ilŭ respectă şi N. Mavrogheni şi numi numai unu epistatu (inspectoru) pe lângă judeţu, séu şoltuzŭ.

Eată documentulŭ relativŭ, din 23 Iunie, 1786, după cod. XV, fila 40:

Hrisovulŭ orăşenilorŭ ot. Câmpu-lungŭ

«...Judelui cu 12. Părgarĭ şi cu toţĭ orăşeniĭ câţĭ sunt din oraşulŭ Domnieĭ mele din Câmpu-lungŭ, ca să fie în pace şi ertaţĭ de lucrulŭ Domnescŭ şi de vama Monaştiriĭ din oraşŭ, şi de vama Pitarilorŭ dela zborulŭ luĭ sfeti Ilie Proorocŭ: verĭ ce vorŭ vinde séŭ cine ce va cumpăra, aŭ calŭ, aŭ boŭ, aŭ peşce, aŭ verĭ ce, să nu aibă a lua dela dînşi vamă, după cum aŭ avutŭ obiceiŭ, de n'aŭ datŭ vamă acestŭ oraşŭ nicĭ odinióră, şi să nu aibă nimene voie a cumpĕra locŭ de casă în orasŭ, nicĭ boeriu mare, nicĭ slugă domnéscă, nicĭ slugă boeréscă, séŭ să céră locŭ dela Domnie în oraşŭ, séŭ vadŭ de móră, séŭ delniţă în câmpŭ, séŭ nescareva moşiĭ, séŭ viĭ, séŭ verĭ-ce de ale acestorŭ orăşenĭ, ci numaĭ orăşeniĭ să fie volnicĭ a cumpĕra uniĭ dela alţiĭ, şi de vorŭ fi datorĭ şi nescareva orăşenĭ, aŭ pe la boerĭ, aŭ pe la alţi ómenĭ de ţéră, şi li să va întêmpla acelorŭ orăşenĭ mórtea şi nu vorŭ avé cu ce plăti, să nu fie volnicĭ aceĭ datornicĭ să vêndă la altă parte orĭ-ce arŭ rĕmâné după mórtea acelorŭ orăşenĭ, ci numaĭ

(2) Condica No 17, fila 86 verso. Lista isprăvniciloru făcuţĭ la 1786.

Veţĭ la pagina 14 din Condica No. 17 o listă aprópe identică.

Condica 17. fila 99 verso, cuprinde schimbările de ispravnicĭ făcute în 1786, Octombre 30 şi unele în 1787.

www.dacoromanica.ro

Nu scimŭ până întru câtŭ s'arŭ putea documenta povestirea ce face Dionisie Eclesiarculŭ de faptele imediate ale luĭ N. Mavrogheni. Elŭ ḑice, că a doua ḑi după introna're, Mavrogheni «a chiămatŭ pe

---

iară la orășenĭ să aibă a vinde, Așișderea și pentru rândulŭ judecăților orașuluĭ, numaĭ județulŭ și cu Părgariĭ să aĭbă a judeca pe orășenĭ, ĭar ispravniculŭ județuluĭ, séŭ alt-cineva să nu aĭbă voĭe a se amesteca în judecățile lorŭ; i să fie în pace și ertați de fumăritŭ, verĭ-care din orășenĭ a merge cu carele lorŭ, să încarce pește dela Baltă, să nu dé fumăritŭ, fără de numaĭ să aĭbă a da la M-rea din Câmpu-lungŭ dela unŭ carŭ de pește oca 5, după cum le-aŭ fostŭ obiceiŭ și maĭ nainte vreme; așișderea și pentru erbăritŭ ăncă să fie orășeniĭ în pace și ne supărațĭ pentru vitele ce se vorŭ tăia la scaunile de carne care facŭ tómna pe dealŭ la vie, și pentru alte vite ce vorŭ strînge pentru hrana lorŭ, nicĭ de cum erbăritŭ să nu dée, precum n'aŭ maĭ datŭ nicĭ odinióră; și iar să fie în pace și ertațĭ de ciohădăritŭ, care din orășenĭ se vorŭ hrăni cu meșteșegulŭ cismărieĭ să nu dea ciohodăritu, și pentru gostinăritŭ ăncă să aibă a scuti orășeniĭ una mie pe anŭ, vrendŭ să-ĭ ducă să-ĭ vândă la Brașovŭ, să nu dé gostinăritŭ pe acéstă sumă de râmătorĭ ce scrie maĭ susŭ, și verĭ-carĭ din orășenĭ s'ar hrăni cu negustorie vêndândŭ și alte mărunțișurĭ pe la târgurĭ, nicĭ de cum să nu aĭbă supărare de cotăritŭ, după cum nicĭ alte dățĭ n'aŭ maĭ datŭ; așișderea să nu fie nimenea volnicŭ să aducă vinŭ sa vîndă în orașŭ, nicĭ din boerĭ, nicĭ slugĭ domnescĭ, nicĭ boerescĭ, nicĭ țăranĭ, séŭ măcarŭ ce felŭ de omŭ arŭ fi, fără numaĭ înșișĭ orășaniĭ să vîndă vinŭ într'acestŭ orașŭ, iarŭ altŭ nimenea. Nimenea din țăranĭ să fie volnicŭ a încărca verĭ-ce povară din orașŭ până nu vorŭ încărca ântêiŭ orășaniĭ, atâtŭ peste tótă vremea cât și la zborulŭ sfântuluĭ Ilie prorocŭ; așișderea și pentru rândulŭ dijmărituluĭ și oerituluĭ, verĭ-care boerŭ arŭ merge cu acéste slujbe la acestŭ județŭ alŭ Muscelului, să aĭbă a le da orășeniĭ pentru chĭeltuĭala lorŭ numaĭ un prânzu de bucate; și care din orășenĭ arŭ avé să plătéscă verĭ-ce dijmăritŭ, să dée de nume numaĭ po banĭ treĭ-spre-ḑece, iarŭ altŭ nimenea supărare maĭ multŭ să nu le facă, după cum aŭ avutŭ obiceiŭ și maĭ dinainte vreme; și să aĭbă volnicie orășaniĭ din Câmpu-lungŭ, să nu îngăduéscă pre nimené din ceĭ străinĭ a se hrăni în orașŭ, cu nicĭ unŭ felŭ de negustorie, ci numaĭ orășaniĭ să se hrănéscă într'acestŭ târgŭ. Așișderea și pentru orășanĭ, carĭ aŭ viĭ în Délulŭ Piteștilorŭ pre moșia Raduluĭ-Vodă, i pre moșia mŏnăstireĭ Nucetuluĭ, în Délulŭ Ciocănești lorŭ, să nu aĭbă voĭe Egumenulŭ nicĭ odinióră a le face alte obiceĭurĭ noue, fără numaĭ să aĭbă a plăti orășaniĭ vinăriciulŭ domnescŭ din ḑece vedre o vadră și otaștina pămêntuluĭ, după obiceiŭ, și după ce va scóte vinăriciulŭ domnescŭ afară apoĭ să le ié otaștină, și pentru părpârŭ să aibă a da de cramă po banĭ douĭ-spre-ḑece; iar pentru putinile cu strugurĭ ce vorŭ face pentru tréba caselorŭ lorŭ să nu-ĭ supere, nicĭ altă zăciuĭală din liveḑile de pomĭ ce vorŭ avé pre la viile lorŭ să nu le iée, și să nu aĭbă voĭe slugile séŭ țiganiĭ acestorŭ mŏnăstirĭ să mĕsure vinulŭ ce vorŭ lua din vinăraciŭ și din otaștină cu mâna lorŭ, fără numaĭ acela cu bucatele să aĭbă a-șĭ mĕsura vinulŭ ce vorŭ fi să dée cu mâna lorŭ și cu vadră dréptă de zece oca, și să aĭbă volnicie orășeniĭ să-șĭ vândă vinurile în délŭ pe la crămile lorŭ pe cum aŭ avutŭ obiceiŭ și maĭ nainte; și iar să aĭbă orășeniĭ din Câmpu-lungŭ a stăpâni nesce munțĭ ce sunt aĭ orașuluĭ din *Descălecătórea țĕrcĭ,* ce sunt acolo ot sud. Muscelu, după cum i-aŭ stăpânitŭ și până acum; așișderea și pentru verĭ-care din boeriĭ Domnieĭ mele vorŭ merge să fie ispravnicĭ acolo la acelŭ județŭ alŭ Muscelului, să nu aĭbă voĭe a supĕra pre orășanĭ pentru fênŭ séŭ pentru lemne, séŭ pentru calŭ de olacŭ, séŭ pentru alte clăcĭ, pentru că fiindŭ acestŭ orașŭ la locŭ de munte și cu anevoĭe a se hrăni, ne fiindŭ

www.dacoromanica.ro

Mitropolitulŭ Gregorie și pre Filaretŭ Episcopulŭ Romniculuĭ și pre Cosma Episcopulŭ Buzeuluĭ la masa domnéscă de i-aŭ ospĕtatŭ, cinstindu-ĭ și îmbrăcându-ĭ cu haine îmblănite, scumpe, domnescĭ. Ear a treia ḑi aŭ chiămatŭ pe boeriĭ ceĭ marĭ de i-aŭ ospĕtatŭ la masa domnéscă, cinstindu-ĭ și boerindu-ĭ, dându-le slujbele Divanuluĭ domnescŭ. A patra ḑi aŭ pusŭ *satará* de banĭ pe Metropolitulŭ, pe Episcopiĭ și pe boierĭ, încă și pe negu̯ţitoriĭ ceĭ marĭ, să dée, care 60 pungĭ de banĭ, care 50, care 40, care 30, 20, 10, care 5; asemenea și pe boeriĭ craioveni . . .»

Cuvêntulŭ pentru care Domnitorulŭ a aruncatŭ acésta «*Satara*» asupra boerilorŭ și cleruluĭ înaltŭ să fie fostŭ reconstruirea curţilorŭ domnescĭ din Bucurescĭ, «că este rușine politieĭ a fi casele domnescĭ în mijloculŭ orașuluĭ surpate, de nu are M. Sa unde să ș̆éḑă, și cum M. Sa are cheltuială gré, decĭ boeriĭ n'aŭ avutŭ ce face, cu voie fără voie, aŭ datŭ ce li s'aŭ ceruţŭ de cătră M. Sa căḑêndu-le ospĕtarea scumpă» (1).

Enache Văcărescu, Dionisie Fotino și Pitarŭ Hristache nu amintescŭ de acéstă faptă.

In Maiŭ 21, anulŭ 1786, N. Mavrogheni adresâ cătră tótă ţéră o specie de manifestŭ-programŭ alŭ domnieĭ. Mavrogheni declară,

locŭ de arătură, aŭ fostŭ ertaţĭ de tóte acesté câte scriŭ maĭ susŭ ăncă de maĭ nainte vreme, după cum am vĕḑutŭ Domnia mea Hrisovulŭ reposat. Domnieĭ séle Mihaiŭ Racoviţă voivodulŭ, și Hrisovulŭ Domnieĭ séle fratelui Domnŭ Alecsandru Ipsilante Vodă cu létŭ 1775, Februarie 15, și Hrisovulŭ Domnieĭ séle rĕposatuluĭ Nicolae Caragea Vodă, i Hrisovulŭ Domnieĭ séle fratelui Mihaiŭ Vodă Suţul, cu létŭ 1783, Decemvre, pentru aceste milĭ și obiceiurĭ ce se arétă maĭ susŭ, de aceste și Domnia mé ăncă m'amŭ milostivitŭ de amŭ ertatŭ, ca să fie de aceste în pace și ne supĕraţĭ, și amŭ întăritŭ Hrisovulŭ acesta cu însăș̆ĭ credinţa Domnieĭ mele Iω Nicolae Petre Mavrogheni Vodă, și cu a pré iubiţilorŭ Domnieĭ mele fiĭ și cu totŭ sfatulŭ cinstiţilorŭ și credincioș̆ĭ boerilorŭ celorŭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Dumitrache Ghica vel ban, Nicolae Brancovénu vel vistierŭ, Stefan Preșcovénu vel dvor. de Ţéra de susŭ, Pan Enache Văcărescu vel vor. de Ţéra de josŭ, Grigorie Bălénulŭ vel logof. de Ţéra de susŭ, Nicolae Filipescu vel log. de Ţéra de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ión vel cluceriu, Vasilache vel păharnicŭ, Alecsandru Văcărescu vel stol. — vel comis, . . . vel sluj. — vel pit. — și ispravnicŭ Nicolae Filipescu vel log. și s'aŭ scrisŭ Hrisovulŭ acesta întru ântêiulŭ anŭ alŭ Domnieĭ nóstre, aicĭ în orașulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, la aniĭ dela Nașcerea Domnuluĭ nostru Isus Hristos, 1786, Iulie 23.»

(1) Tesaur de monuminte, II, p. 168.

www.dacoromanica.ro

ca «cé dântêiŭ rîvnă și grijă a Domnieĭ mele este a se urmă și a se păzi *dreptatea* noroduluĭ și a supușilorŭ ce ni s'aŭ încredințatŭ, întru tóte pricinile și trebele lor . . .» (1).

(1) Eată întregŭ acestŭ actŭ importantŭ, ce amŭ descoperitŭ în Condica domnéscă sub No. 17.

Circulara de noua Domnie.

«Iŭ N. Mavrogheni, Dumnialorŭ boerilorŭ ispravnicĭ, i boierilorŭ judecătorĭ, cuvioșilorĭ egumenĭ, molitvelor vóstre protopopilorŭ, preoțĭ, diaconĭ i mazililorŭ, căpitanilorŭ, negutitorilorŭ, breslașĭ, pîrcalabilorŭ duprin sate, și tuturorŭ locuitorilorŭ țerani din județulŭ . . . De obste ve facemŭ Domnia vóstră în scire, că cu mila și ajutorulŭ mareluĭ Dumnedeŭ, aședêndune în Domnescului scaunŭ alŭ acesteĭ creștinești țerĭ, cea dântâĭ rîvnă și grijă a Domnieĭ mele, este a se urma și a se păzi dreptatea noroduluĭ și a supușilorŭ ce ni s'aŭ încredințatŭ, întru tóte pricinile și trebile lorŭ, dupre cum aicea suntemŭ povețuițĭ și de la milostivulŭ Dumnedeŭ a totŭ sciitorulŭ, cela ce ne aŭ învrednicitŭ la acésta stăpânire și pre acésta suntemŭ orînduițĭ și dela pré puterniculŭ împĕratŭ (a căruia stăpânire să o lățéscă Dumnedeŭ peste totŭ pămêntulŭ) ca să curățimŭ tóte urmările cele fără de cale și nedreptățile. Decĭ fiindŭ că din începutŭ n'aŭ iubitŭ sufletulŭ nostru nedreptatea, și este fórte nesuferită la firea Domnieĭ mele, fiindŭ împotrivă poruncei luĭ Dumnedeŭ, iată ne facemŭ datoria și vĕ arĕtămŭ Dumnedeiasca poruncă, după care asemene este și a nóstră poruncitóre: cea maĭ dântêiŭ voință a fie-căruia din D-vóstră ispravnicilorŭ, séŭ judecătorĭ, séŭ verĭ-ce zabetŭ a orĭ-ce pricină a noroduluĭ să vĕ purtațĭ fórte cu dreptate după tóte si cu friea luĭ Dumnedeŭ și a Domnieĭ Nóstre, să se părăséscă fie-care de cele rĕŭ obicĭnuite trecute hotărirĭ judecățilorŭ, să le facețĭ după S-ta pravilă, de jafurĭ și de hrăpirĭ să-ĭ diafendipsițĭ și nu numaĭ D-tre să fițĭ curațĭ de unele ca aceleașĭ, ci nicĭ pe ómeniĭ D-vóstră, carĭ îĭ avețĭ orînduițĭ cu zapcilicurĭ și verĭ cu ce epistasie asupra satelorŭ, să nu-ĭ îngăduițĭ a jăfui, ci fie-care să se mulțăméscă pe ceea ce este haculŭ sĕŭ dreptŭ, fără de a se lăcomi, că aceea ce este dreptŭ este și blagoslovitŭ de la Dumnedeŭ, și îndestuléză atâtŭ pe dênsulŭ câtŭ și pe fiulŭ luĭ, iar ceea ce este nedreptŭ, este prafŭ și ca văpaia foculuĭ arde și nu numaĭ nu se folosesce dintru acestŭ feliŭ de nedreptate, agoniselĭ, după cumŭ eĭ socotescŭ, ci și copiiĭ și casele lorŭ rĕmânŭ la pustiire, precumŭ avemŭ la acésta pildă multe case ce s'aŭ stinsŭ și aŭ rĕmasŭ copiiĭ lorŭ fórte săracĭ; pe locuitorĭ să-ĭ primițĭ cu bună-voire și cu blândețe cândŭ vinŭ la D-vóstră de a se plânge pentru câte ceva și la cele ce vorŭ fi cu cale să i ascultațĭ, iar la cele fără de cale să le dațĭ rĕspunsulŭ cu blândețe, făcêndu-ĭ cu cuvêntŭ și cu deslușire a urma poruncilorŭ luĭ Dumnedeŭ și pravileĭ, ca și înșiĭ eĭ să înțelégă și să pricépă bine; iar nu făr de cuvêntŭ înfruntându-ĭ să-ĭ isgoniți. Ușa să vă fie deschisă și audulŭ deșteptŭ în totŭ ceasulŭ; să nu diceți săraculuĭ: «Dute, că nu este vreme! nicĭ să-ĭ ținețĭ pe la curțile D-vóstră cu dile îndelungate, până a vĕ găsi vreme de a vĕ impreuna, după cum am auditŭ că pătimiaŭ locuitoriĭ, pentru că acésta fórte multŭ ne tulbură duhulŭ, când vomŭ audi-o; luațĭ pildă dela însine noĭ și urmațĭ, că ușa Divanuluĭ este deschisă a primi fără de pregetŭ în totŭ césulŭ pe fie-care. Și în scurtŭ întru tóte să păziți dreptatea și buna orînduélă și celŭ ce va sluji bine și cu credință chivernisindŭ și ocrotindŭ pe locuitorĭ cu bună ocârmuire și dreptate, să fie încredințatŭ și cu totulŭ adeveritŭ, că negrețitŭ va dobândi mila luĭ Dumnedeŭ și evnia Domnieĭ mele, iară împotrivă, vaĭ de acela ce va călca poruncile santeĭ pravile și ale pré

www.dacoromanica.ro

Dionisie Eclesiarulŭ spune că N. Mavrogheni, judeca în Divanŭ faţă cu divaniştiĭ, une orĭ faţă şi cu mitropolitulŭ şi episcopiĭ şi alte orĭ şi singurŭ *pricinele*, însă elŭ judeca, el hotăria şi însuşĭ

puterniceĭ împĕrăţiĭ şi ale Domnieĭ nóstre şi 'lŭ vomŭ dovedi că aŭ făcutŭ vre-o nedreptate, orĭ aŭ jăfuitŭ, orĭ n'aŭ păzitŭ poruncile şi povĕţuirele nóstre! Unulŭ ca acela, nu numaĭ va fi lipsitŭ din slujba Domnieĭ mele şi nu va maĭ fi învrednicitŭ nicĭ-o-dată la slujba şi mila Domnieĭ mele, ci va petrece şi ceea ce n'aŭ socotitŭ, nicĭ aŭ gânditŭ. Poruncimŭ Domnia mé şi vouă tuturorŭ breslaşilorŭ şi ţĕranilor, de obşte, fie-carele pentru păsurile şi necazurile ce veţĭ avé, să vĕ plângeţĭ la ispravnicĭ şi la judecătorĭ, pentru judecăţĭ şi alte nevoĭ ce veţĭ avé şi nădăjduimŭ, că dupĕ povăţuirile şi poruncile ce aŭ dela Domnia mé, a vĕ face tótă îndestularea şi dreptatea, iară când dela ispravnicĭ, séŭ judecătorĭ nu veţĭ afla dreptate, să năzuiţĭ cu bună nădejde şi multă bucurie la mila Domnieĭ mele, şi étă uşa Divanuluĭ nostru este pururea deschisă, de unde veţĭ afla tótă îndestulărea şi dreptatea vóstră la cele cu cale şi... (*lipsă*) însă căutaţĭ de vĕ părăsiţĭ şi voĭ de cele ce sunteţĭ rĕŭ obicĭnuiţĭ de maĭ nainte, şi rugându-ve milostivuluĭ Dumneḑeŭ pentru sănătatea pré puterniciĭ împĕrăţiĭ, voĭ cu soţiile şi copiiĭ voştri, pentru sănătatea nóstră, să vĕ lăsaţĭ de minciunĭ, să ămblaţĭ cu dreptate la tóte, să metahirisiţĭ muncă dréptă, ca să vĕ fie spre îndestularea caselorŭ vóstre; nu vĕ cutezaţĭ a face pîrĭ şi jalbĭ minciunóse şi nedrepte, nu fiţĭ viclenĭ, pentru ca să vĕ ajute Dumneḑeŭ, şi pentru ca să vĕ iubim şi noĭ; purtaţi-vĕ cu ascultare şi supunere la împĕrătescile poruncĭ şi la ale nóstre, carĭ le vomŭ da în scrisŭ prin ispravnicii judeţuluĭ, pentru că după cum vom pedepsi pre celŭ ce v'aŭ jăfuitŭ, şi v'aŭ luatŭ adichisitŭ, aşia vomŭ pedepsi şi pre ceĭ ce vorŭ cuteza dintre voĭ a ămbla cu jalbĭ şi cu pîrĭ mincinóse, séŭ împotrivire către orînduiţiĭ Noştri, şi cu viclenie; nu vĕ veţĭ puté îndrepta cu cuvêntulŭ prostimeĭ şi alŭ nesciinţeĭ. Şi aşia dregĕtoriĭ să se pórte către locuitorĭ cu troposulŭ celŭ cuviinciosŭ, şi locuitoriĭ să se pórte către Dregĕtorĭ cu căḑuta orânduială şi supunere la poruncile Nóstre. Aşişderea poruncimŭ molitvelorŭ vóstre, protopopilorŭ, preoţilorŭ, să căutaţĭ după cum sunteţĭ povĕţuiţĭ de părinţiĭ arhiereĭ, să păziţĭ şi să urmaţĭ slujbele sfintelorŭ bisericĭ cu cea căḑută orînduială, făr de cusurŭ, şi să vĕ petreceţĭ vĕéţa după orânduiala cinuluĭ, păzindŭ cinstea daruluĭ ce aveţĭ. Şi să nu lipsiţĭ întru a sfătui cu învĕţăturĭ duhovnicescĭ pre locuitorĭ şi întru a îndemna spre cele ce sunt a le datorieĭ crestinescĭ, ca să le urmeze, să le păzéscă şi să aĭbă evlavie către Dumneḑeescĭ şi să fie curaţĭ, ispovedindu-vĕ şi grijindu-vĕ în vréme, şi câte se cuvinŭ la datoria-vĕ tóte să le săvârşiţĭ. Pentru care iată într'adinsŭ amŭ trimesŭ pre omulŭ nostru .... cu acéstă Domnéscă a nóstă carte, ântêiŭ la d-tre ispravnicĭ, ca să le cetiţĭ şi să ne trimiteţĭ rĕspunsulŭ în scrisŭ că aţĭ înţelesŭ; apoĭ să mérgă prin oraşele şi satele acelorŭ judeţe să o citéscă într'auḑulŭ tuturorŭ de obşte, şi să iscăléscă în dosulŭ eĭ preoţiĭ şi pârcălabiĭ satelorŭ întru adeverire că aŭ înţeles'o toţĭ.»

1786, Mai 21.

Eată ómeniĭ de încredere însărcinaţĭ de N. Mavrogheni cu ducerea în judeţe, a acesteĭ cărţĭ deschisă:

Slam Romnic
Buzĕŭ } Stoian cafegiŭ Iamak
Saac

www.dacoromanica.ro

elŭ poruncia de pedepsia pe ce-lŭ ce i se păré a fi vinovatŭ, cu gré bătaie la scară; nu maĭ rânduiá la veliţiĭ boerĭ, séŭ la Departamentŭ să cerceteze pricina jăluitorilorŭ, ci M. Sa hotăria *pe turcie*.

Acéstă acusare ce aduce Dionisie Ecl. luĭ Mavrogheni, este numaĭ întru atâtŭ întemeiată, că Vodă reforma judecata boerilorŭ în pricinile ţĕranilorŭ, judecată maĭ tot-dé-una *nedréptă*. . . .

De altmintrelea N. Mavrogheni n'a desorganisatŭ *Departamenturile* întocmite de Alex. Ipsilante prin codulŭ sĕŭ, ce amŭ cercetatŭ în urmă.

Cum că N. Mavrogheni n'a desfiinţatŭ departamenturile însărcinate cu justiţia, staŭ dovadă, între altele, documentele următóre:

Pitaculŭ acestuĭ Domnitorŭ către veliţiĭ logofeţĭ, 1786, Maĭ 20, poruncindu-le să vestéscă judecătorilorŭ dela câte trele departamenturile, să vină în tóte ḑilele la datorie, să nu se facă întârḑiere cu judecăţile «să se feréscă fórte de strîmbătate, séŭ interesurĭ, ci dreptatea fórte să o păzéscă, judecândŭ după sfînta pravilă şi după obiceĭulŭ pămêntuluĭ» (1).

1786, Maĭ 20. Către veliţiĭ boierĭ aĭ Divanuluĭ poruncă, ca să se adune pre tóte ḑilele cele orânduite de trébă la Domnésca nóstră curte la césurĭ orânduite, ca să căutaţĭ după orânduiala ce aŭ fostŭ, pricinele de judecatŭ ale norodulŭ, ce se vorŭ orândui d-vóstră cu poruncile Domnieĭ mele. în scrisŭ, ca să nu se zăbovéscă ceĭ cu jălbile, ca să-şĭ afle îndreptarea lorŭ, păzindŭ D-tre întru tóte dreptatea după sfînta pravilă şi după obiceiulŭ pămêntuluĭ. Şi pentru fie-care pricină să arĕtaţĭ Domnieĭ mele hotărîrea în scrisŭ prin anaforale . . . . . şi să arĕtaţĭ D-lor veliţilorŭ logofeţĭ şi D-lor boerilorŭ celor-l-alţĭ, acéstă Domnéscă a Nóstră poruncă şi căutaţĭ să urmaţĭ după cum se coprinde maĭ susŭ» (2).

Ialomiţa Ilfov Vlaşca Teleorman	Anastase Icioglau
Prahova Dîmboviţa Muscelŭ	Costandin Icioglau
Romanaţĭ Oltŭ Doljŭ Mehedinţĭ	Ioniţă Icioglau
Vâlcea Gorjŭ Argeşŭ	Stefan Icioglau.

---

(1) Condica XVII, fila 11 verso.
(2) Condica XVII, fila 11 verso.

www.dacoromanica.ro

Pitacŭ cătră boerii de Divanulŭ Craioveĭ

(Biv vel. cluc. Barbu Ştirbeĭ, Biv vel. cluc. Const. Geanoglu, Biv vel. Pach Stan Jian, Biv vel. stol. Ioniţă Brăiloiu, Biv vel stol. Oteteleşanu) orânduiţĭ judecătorĭ, le dă instrucţiile următóre:

Să se adune de diminéţă la Divanŭ, unde-ĭ reşedinţa Caimacamieĭ.

Să judece cu frica luĭ Dumneḑeŭ şi după sânta pravilă, netălmăcindŭ rĕŭ, orĭ stricândŭ pravila.

Să fiă cu dulcéţă şi blândeţă cătră celŭ ce judecă, fără de pismă nicĭ vrăşmăşie, nicĭ se înjure pre cineva-şĭ din ceia ce se judecă, sub pedépsa urgieĭ domnescĭ.

Să asculte fórte cu luare aminte orĭ cât arŭ fi de lungĭ cuvintele lorŭ, să nu le zetignéscă cuvêntulŭ, orĭ cum arŭ fi şi ḑisele lorŭ să le scrie în practicale deosebite, iscălite chiar de împricinaţĭ, décă sciŭ carte.

Să şédă judecătoriĭ toţĭ în rânduială bună, fără de vorbe, glume, séŭ rîsurĭ.

Să se citéscă cu luare aminte tóte sineturile pricinatuluĭ şi să iscodéscă cu amĕnuntul pricina cu minte curată şi linisce, fără de prigonire, cumpănind gândurile.

Să nu judece din prieteşugŭ, rudenie, séŭ din frică «iar de veţĭ fi şi siliţĭ de vre unŭ obrazŭ, să nu vĕ plecaţĭ, căcĭ de vĕ veţĭ pleca vĕ veţĭ pedepsi fórte greŭ, ca uniĭ ce v'aţĭ temutŭ maĭ multŭ de acelŭ obrazŭ decât de Dumneḑeŭ, de pravilă şi de Domnŭ». Să nu ia mită.

De vorŭ face vre-o greşélă judecătoriĭ pre care eĭ înşişĭ o recunoscŭ în urmă, să aĭbă voie a lua cartea de hotărîre înapoĭ să o îndrepteze.

Fără de răvaşŭ de jalbă cu poruncă în dosŭ, să nu se caute judecată nicĭ zapciiĭ să nu aĭbă volnicie a trage pe cineva la judecată fără poruncă în scrisŭ.

Hotărîrele se daŭ numaĭ în scrisŭ şi de faţă, iar nu într'ascunsŭ.

Cartea de judecată să se citéscă întru auḑulŭ celuĭ osânditŭ.

Nemulţămitulŭ are apelŭ la ḑi hotărâtă.

Déca o parte nu vine la ḑiua hotărîtă, se va aduce cu *trépădŭ* şi va plăti cheltuiala.

Divanulŭ să fie cinstitŭ, să lipséscă dihoniele interesuluĭ. Să fie activŭ, să nu zăbovéscă pre ómenĭ.

In anaforale să arete cap. din pravile ce aplică în afacere.

«Aşişderea poruncimŭ şi pentru ceĭ ce se judecă, de orĭ-ce stare şi de orĭ-ce tréptă vorŭ fi, să sté în picióre când se judecă şi fără de *işlicŭ*, fórte cu cucernicie şi supunere, grăindŭ cu smerenie şi respunḑêndŭ cu orânduĭală bună .... să nu cuteze a huli pe judecătorĭ, séŭ alŭ necinsti şi alŭ înjura, iarŭ de va înjura pre judecătorĭ inscinţându-ne Domnia mea, se va pedepsi cu bătae ..... Aşişderea celŭ ce va năzui la unŭ obrazŭ ca să-lŭ ajute la judecată, orĭ va mitui pre judecătorŭ, unulŭ ca acela să-şĭ piarḑă judecata (1).

VI

Ţĕranul sub Mavrogheni. Moşiĭ. Foişor de justiţie. Hoţiile stârpite. Arestul preventiv.

Protecţiunea mare acordată ţĕranuluĭ, celuĭ de josŭ era indicată în manifestulŭ sĕŭ din Mai 1786: «pe locuitorĭ să-ĭ primiţĭ, ordona administratorilorŭ diverşĭ din judeţe, cu bună voie şi cu blândeţe când

(1) Condica No. XVII, fila 34.

www.dacoromanica.ro

vinŭ la D-vóstră de a se plânge pentru câte-ceva și la cele ce vorŭ fi cu cale să-ĭ ascultaţĭ, iar la cele făr'de cale să le daţĭ rĕspunsulŭ cu blândețe, făcêndu-ĭ cu cuvêntulŭ și cu deslușire a urma a poruncilorŭ luĭ Dumnedeŭ și a pravileĭ, ca înșiĭ eĭ să înțelégă și să pricépă bine, iar nu făr'de cuvînt înfruntându-ĭ să-ĭ isgoniţĭ. Ușa să vă fie deschisă și audulŭ deștept în totŭ césulŭ; să nu diceţĭ *săraculuĭ: dute!* că nu este vreme, nicĭ să-ĭ ţineţĭ pe la curţile D-vóstră cu dile îndelungate până a vĕ găsi vreme de a vĕ împreuna, după cumŭ amŭ auditŭ că pățiaŭ locuitoriĭ . . .»

N. Mavrogheni îndémnă pe ţĕraniĭ nemulţămiţĭ, de judecata judecătoruluĭ și a ispravniculuĭ să apeleze la Domnie, «că ușa Divanuluĭ este deschisă a primi făr de pregetŭ în totŭ césulŭ pe fiecare. . .»

In manifestulŭ sĕŭ Mavrogheni cere concursulŭ bisericeĭ pentru a deprinde locuitoriĭ la cele drepte și cinstite. Acestŭ manifestŭ nu-lŭ trămité isprăvnicilorŭ să-l citéscă eĭ în județe, ci delega anume ómenĭ de încrederea luĭ, carĭ să le citéscă în câte treĭ judeţe fie-care. Astŭ-felŭ N. Mavrogheni spera că va străbate graiulŭ luĭ până la ţĕranĭ.

Și pentru ca în adevĕrŭ ţĕranulŭ să pótă ajunge până la Domnitorulŭ Mavrogheni, cu jalba luĭ contra nedreptăţilorŭ ce i le ar fi făcutŭ isprăvniciĭ și judecătoriĭ, séŭ măcarŭ orĭ-cine din judeţŭ, N. Mavrogheni otăresce, în Iunie 1786, să se facă pentru elŭ unŭ foișorŭ la têrgulŭ Moșilorŭ, unde să pótă alŭ întâlni ţĕrănimea, care vine la têrgŭ, ca să-ĭ spuie pĕsurile și jalbele lorŭ:

Pitacŭ la vel spătaru din 1786 Iunie 9 prin care amintindŭ că veliţi boerĭ aŭ făcutŭ anaforă să se mute oborulŭ têrguluĭ de Afară înăuntru, unde se făcea maĭ înainte, «dar astădĭ Marţĭ mergêndŭ înșine Domnia mea într'adinsŭ pentru acésta la numitulŭ têrgŭ, amŭ vĕdutŭ că bine este aședatŭ în loculŭ unde se află acumŭ oborulŭ (1) la margine, afară din Bucurescĭ, *unde am poruncitŭ să se facă un foișorŭ pentru Noĭ*, la care avemŭ să mergemŭ la dilele de tîrgŭ pentru a cerceta și a întreba pe locuitoriĭ ţĕriĭ dupre afară: cum petrecŭ și ce felŭ se pórtă isprăvniciĭ și zapciiĭ judeţuluĭ? De unde avemŭ lesnire a se face acéstă cercetare cândŭ vom merge. Ci darŭ să arĕţĭ acéstă domnéscă poruncă și la vameșŭ, se știe; să o citiţĭ și în di de adunare a tîrguluĭ, ca să știe toţĭ de obște ce hotărîre s'aŭ făcutŭ: tîrgulŭ de acolo să nu se maĭ mute; care acéstă hotărîre poruncimŭ să se trécă în condica Divanuluĭ». 1786 Iunie 9 (2).

1787 Iunie 17. Carte pentru têrgurile de afară i têrgulŭ de la Isvorulŭ tămăduireĭ; findŭ-că se făcea numaĭ douĕ têrgurĭ afară din orașŭ pe sĕptămână,

(1) In anulŭ următorŭ iar a fostŭ întrebare de strămutarea oboruluĭ.

(2) Condica No. XVII fila 27 verso.

www.dacoromanica.ro

şi acele numaĭ la unŭ locŭ, în interesulŭ îmbelşugăreĭ şi ieftinăţieĭ pieţeĭ şi pentru ca să se împuţineze precupeţiile, carĭ sunt, din causă că sunt numaĭ doue ḑile de têrgŭ la care vin vênḑĕtorĭ de afară, Domnitorul dispune ca de astăḑĭ înainte să se facă treĭ têrgurĭ de afară pe sĕptemână, adecă Marţĭ şi Vinerea la têrgulŭ de afară celŭ obicĭnuitŭ de până acum, iarŭ unulŭ Joia să se facă la ḑiua Dohopighi adecă la Isvorulŭ tămăduirilorŭ din capulŭ poduluĭ Mogoşóieĭ, alăturea foişoruluĭ domnescŭ, în maidanŭ, în potriva porţiĭ curţiĭ foişoruluĭ, la care să se facă şi oborŭ de vite, după cum trebue, unde să vie locuitoriĭ cu cele ce aŭ de vênḑare». Domnitorulŭ poruncesce să se citéscă porunca în totŭ oraşulŭ, iar vel vameşulŭ să execute pe vameşiĭ de la oboru târguluĭ de afară ca să înfiinţeze pe lângă foişorulŭ domuescŭ. (1)

NB. Se vestesce acéstă disposiţiune şi la ispravniciĭ judeţelorŭ veciue, ca eĭ să vestéscă deschiderea nouluĭ oborŭ.

Vorbindŭ de ispravnicĭ, e locŭlŭ să spunem, că cea maĭ mare grijă ce li dete Domnitorulŭ fu relativă la stârpirea hoţilorŭ. Să analisămŭ cartea deschisă la toţĭ ispravniciĭ, din 1786 Ianuarie 1, în privinţa hoţilorŭ. Domnitorulŭ Mavrogheni spune, că în trecutŭ hoţiĭ sciindŭ că nu sunt pedepsiţĭ cu mórte, ci numaĭ cu ocna şi cu bătae, nu desvaţă de hoţiĭ, dér acum Domnitorulŭ ca bunŭ crestinŭ le vestesce, ca toţĭ să se feréscă de tâlhăriĭ şi de hoţiĭ şi să se apuce de muncă, hrană dréptă şi să nu se facă nimenĭ gazdă de hoţĭ şi nimenea să nu dea hoţilorŭ de mâncare, arme, iarbă, séŭ cât de puţinŭ lucru, şi ăncă să-ĭ denunţe, căcĭ maĭ vrednicĭ de mórte îĭ are Domnitorulŭ pe gazdele de hoţĭ decât chiar pe hoţĭ; pe unde nu sunt gazde de hoţĭ nu sunt hoţĭ. Decĭ pe viitorŭ celŭ care va fi prinsŭ ca hoţŭ, orĭ ca gazdă de hoţŭ, dândŭ măcarŭ unŭ codru de pâne la unŭ hoţŭ, să nu se aştepte la altă pedépsă, decât numaĭ mórtea de ţépă, unde aŭ tâlhăritŭ, unde aŭ hoţitŭ şi unde aŭ găzduitŭ pe hoţĭ:

«De care vă şi poruncimŭ îndată după primirea cărţeĭ nóstre numaĭ decât aveţĭ a ridica ţepĭ (2) pe la tóte drumurile şi rĕspânturile de cherestea grósă şi ţépănă, întemeindu-le bine a nu se strica şi a nu se strĕmuta în urmă, ca să vaḑă fieşcĭcare mórtea lor înaintea ochilorŭ lor, ca să-şĭ aducă aminte şi să se păzéscă de urmărĭ nedrepte, în care ţepĭ să se scobéscă, să se facă slove scriindŭ acestea cuvinte: «Celŭ ce va face hoţiĭ, ucideri, séŭ va fi gazdă de hoţĭ, séŭ alte ne-

(1) Condica XVII, fila 192 verso.

(2) Despre aceste ţepĭ amintesce şi Dionisie Eclesiarhul ḑicêndŭ: „Poruncit-aŭ acestŭ Domnŭ tuturorŭ zapciilorŭ de prin Judeţe şi tuturorŭ pircalabilorŭ de prin sate, în tótă ţéră, de aŭ făcutŭ ţepĭ de doĭ stânjenĭ puindu-le la tóte bisericile dinainte în susŭ, scriindŭ pe dênsele (vĕḑêndŭ şi eŭ cu ochiĭ) că pe ómeniĭ ce furŭ şi pe tâlharĭ şi pe ceĭ ce-şĭ jură părinţiĭ şi-ĭ bate . . . să'ĭ înţepe fără nicĭ o judecată . . ." (Tasaurŭ de Papiŭ Ilar. T. II. pag. 168).

www.dacoromanica.ro

trebnice urmărĭ va face în potriva luĭ Dumnedeŭ, séŭ nu va petrece vĭața luĭ crestinéscă, a merge la biserică și a împlini tótă datoria crestinéscă, cu acéstă pedépsă de mórte se va osândi: înțepatŭ.» Pentru care să aveți D-vóstră ispravnicilorŭ poruncă și hotărîre a nóstră a o ceti în audirea tuturorŭ de obște prin tóte orașele, satele și cătunele, și deosebitŭ când eșiți în județe, sfătuiți, povățuiți pe căile cele bune, poruncindŭ zapciilorŭ D-vóstre ca asemenea și eĭ să urmeze și să și ispitéscă, aevea și prin taină, de sunt niscare-va gazde de hoțĭ? de s'aŭ făcutŭ vre-o tovărășie de hoțĭ nouă? care să nu fie eșitŭ până acum, maĭ nainte să-ĭ prindă. Și celŭ ce va arĕta slujba Domnieĭ mele a prinde hoțiĭ séŭ gazdele hoțilorŭ, va avea milă de la noĭ câte *talerĭ una sută,* cum în potrivă, va petrece pedépsă cel ce aŭ sciutŭ și n'aŭ spusŭ. Căutați dar să nu socotiți, după cum erațĭ obicĭnuițĭ maĭ nainte, cu scrisorile și cu primirea poruncilorŭ, că ne vom *hodini* numaĭ a vĕ scrie și a vĕ porunci, ce cu jurămêntŭ vĕ scriemŭ, în numele mareluĭ Dumnedeŭ, de vom audi în județulŭ D-vóstră că s'aŭ ivitŭ măcar unŭ hoțŭ și nu l'ațĭ prinsŭ, înșine vom încăleca cu totŭ ecpaiulŭ nostru și fără de veste ne veți vedea că am venitŭ acolo în județŭ, de unde nu ne vom ridica până nu vom prinde hoțiĭ, pentru că nu o avemŭ întru nimica a erna într'o iarnă afară, numaĭ pentru prinderea unuĭ hoțŭ. Apoĭ socotițivă, atuncea ce se va alege de voĭ ispravnicilorŭ? ci dar înțelegeți-le aceste dar bine, și fițĭ cu strejuire diua și nóptea (1). 1876 Iunie 1».

Cu referință la hoțĭ avemŭ ăncă de semnalatŭ și alte acte dela N. Mavroghni.

Ântêiulŭ este relativŭ la neprelungirea arestuluĭ preventivŭ alŭ hoțilorŭ prinșĭ de ispravnicĭ. Am vĕdutŭ deja pre Alex. Ipsilante cerând judecătorilorŭ și ispravnicilorŭ a nu prelungi arestulŭ preventivŭ. N. Mavrogheni dete poruncă cătră ispravnicĭ, din 1786 Decembre 19. Domnitorulŭ a aflatŭ, că după ce se prindŭ hoțiĭ, iĭ ținŭ dile îndelungate închișĭ la grosurĭ și nu-ĭ trămitŭ la judecata Divanuluĭ Craioveĭ, orĭ că pe uniĭ iĭ slobodŭ pentru interesurĭ. Domnitorulŭ ordonă să nu-ĭ ție maĭ multŭ de 3, 4 dile pentru «*examenu*» faptelorŭ lorŭ și să-ĭ înainteze la Divanulŭ Craioveĭ, necutezândŭ pre vre unŭ hoțŭ să-lŭ slobódă (2).

Cu referință la arestărĭ, se cade să amintimŭ mĕsura luată de N. Mavrogheni în privința arestărilorŭ de femeĭ:

Circulara din 1786, Iulie 14, ordonă să nu se închiză muĭere împreună cu bărbați, séŭ la casă de om neînsuratŭ, nicĭ la conaculŭ isprăvnicieĭ, ci la pârcălabulŭ satuluĭ, dĕcă este omŭ însuratŭ, ĭarŭ dĕcă nu va fi însuratŭ, să se dea la altŭ omŭ de ispravă, însuratŭ și de ispravă (3).

(1) Cond. XVII, fila 15.

(2) Condica No. XVII, fila 120 verso.

(3) Condica No. XVII, fila 55.

www.dacoromanica.ro

In anulŭ următorŭ 1787, N. Mavrogheni renoi cu strășnicie circulările séle relative la hoțĭ:

Cărțĭ deschise la ispravnicĭ și la polcovnicĭ, ca acumŭ de primă-véră, să prindă hoțiĭ, înainte de ce eĭ să ésă la drumurĭ.

1787, Maĭ 19. Domnitorul scrie către ispravnicĭ, polcovnicĭ și căpitanĭ, deșteptându-ĭ din noŭ să aĭbă grijă de prinderea hoților, maĭ ales acum când boeriĭ merg pre la țéră pentru lucrările câmpuluĭ și călĕtorescŭ mulțĭ la drumŭ, «să nu care cum-va să auḑimŭ că aŭ călcatŭ hoțiĭ vre-o casă boerésca, séŭ pre vre-unŭ drumețŭ, cum nicĭ vre-unŭ omŭ măcarŭ cât de prostŭ, pentru că de vomŭ auḑi una ca acésta, după atâtea poruncĭ ce v'amŭ scrisŭ într'atâtea rânduri, că aŭ pututŭ hoțiĭ găsi mijlocŭ între atâția căpitanĭ, potere, polcovnicĭ, o sumă de slujitorĭ ce avemŭ orânduițĭ în țéră, și aŭ călcatŭ casa vre unuĭ boerŭ, séŭ boerinașŭ, séŭ pre altulŭ, bine să sciți că pre acelŭ polcovnicŭ, séŭ căpitanŭ într'acăruia plasă s'aŭ făcutŭ călcarea, ilŭ vomŭ pune în țépă acolo la acelŭ locŭ și cu acestŭ felŭ de mórte îlŭ vomŭ pedepsi pentru pilda acelor-l-alțĭ. Așișderea și pre ispravniciĭ aceluĭ județŭ aducêndu-ĭ. cu urgie îĭ vomŭ pedepsi strașnicŭ» (1).

VII

Administrațiunea. Nizamul spătăresc.

Alexandru Ipsilante reorganizâ tótă administrațiunea țĕreĭ hotărindŭ drepturile și datoriile ispravnicilorŭ, a polcovnicilorŭ de județe și a zapciilorŭ bresleĭ spătărescĭ. Abusurile ce comitéŭ acești diverșĭ agenți aĭ administrațiuneĭ ca să'șĭ acopere avaĭetulŭ, séŭ darea la care eraŭ obligațĭ către șefiĭ lor aŭ atrasŭ atențiunea și a luĭ Mavrogheni, care hotăresce avaĭeturĭ micĭ și dispune ca toțĭ agențiĭ acestuia să fie numițĭ prin carte domnéscă. Mavrogheni dă următorulŭ hrisovŭ al bresleĭ spătărescĭ:

«Fiind-că din vreme în vreme nizamulŭ bresleĭ spătărescĭ venisă la próstă stare, din lenevire și nepurtarea de grijă a zapciilorŭ spătărescĭ înmulțidu-se

(1) Condica XVII, fila 185 verso.

1787, Iunie 2, aflămŭ iarăși circulărĭ către ispravnicĭ ,polcovnicĭ și căpitanĭ pentru hoțĭ. Domnitorulŭ le spune că hotărîrea luĭ e neschimbată și va pedepsi cu mórte pre zabițiĭ din circumscripțiunea cărora se vor întêmpla hoțiĭ.
(Condica XVII, fila 188 verso).

In 1787, Iulie 31. maĭ aflăm circulară ĭarăși pentru hoțĭ, la polcovniciĭ din județ, că s'aŭ simțitŭ pe la unele locurĭ hoțĭ, ceea ce dovedesce că polcovniciĭ ĭar s'aŭ datŭ la lene. Domnitorulŭ le vestesce, că le va trămite *spionĭ* printr'ascunsŭ să inspecteze modulŭ de străjuire a fie-căruĭ polcovnicŭ «și pe care vomŭ dovedi că nu urméză poruncilorŭ nóstre, să sciți că țepele ce le vedeți puse pe la drumurĭ sunt puse pentru voĭ, și cu acestŭ felŭ de osîndă a morțeĭ înțepațĭ vĕ veți pedepsi . . . . că ĭată eșimŭ din pĕcatŭ: fiți următorŭ a face străjuire și paza cuviinciósă, fiindŭ că Domnia mea pentru una ca aceea v'amŭ ridicatŭ havaeturile și plocónele ce dațĭ, ca să puteți sluji la poruncile nóstre cu silință și cu toțĭ ómeniĭ voștriĭ deplinŭ, de care vĕ și poruncimŭ să nu vĕ cutezațĭ în protiva hotărîreĭ hrisovuluĭ nostru, a da câtŭ de puținŭ maĭ multŭ, vre unŭ havaetŭ séŭ ploconŭ, ci în tocmaĭ să fițĭ următorĭ și slujba vóstră să o căutațĭ cu deșteptare».
(Condica XVII, fila No, 213 verso).

www.dacoromanica.ro

cu adausulŭ cusururilorŭ, jafurĭ şi nedreptăţĭ, pentru pricina că daŭ pré multŭ avaetŭ, peste mĕsură, celorŭ după vremĭ dregĕtorĭ aĭ spătărieĭ ceĭ marĭ, când să orânduescŭ zapciĭ, carĭ pentru ca să scóţă acea grea dare a lorŭ, să nu o păgubéscă, ci să căştige, nu cautaŭ datoria pe deplinŭ a slujbiĭ, ci le era gândulŭ numaĭ şi numaĭ la agonisire, din care acéstă pricină nu se păzea nicĭ străjuirea tâlharilorŭ precum se cade, nicĭ nizamulŭ celŭ cuviinciosŭ alŭ menzilurilorŭ şi alŭ marginilorŭ şi altorŭ asemenea nizamurĭ, şi tóte ajunsese la catachrisisŭ; pentru aceea dĕră neputêndŭ Domnia mea a suferi acéstă atacsie a curge, ca o necuviinciósă şi ne dréptă, étă dĕră, după cum din mila luĭ Dumneḑeŭ şi la altele multe am datŭ nizamulŭ dreptăţeĭ, grijîndŭ maĭ nainte ca tóte să curgă şi să se lucreze cu mijloculŭ şi cuvêntulŭ celŭ dreptŭ, aşia am socotitŭ şi la acéstă cele cu cale şi de folosulŭ ţĕreĭ, spre a lipsi de aicĭ înainte cusururile şi pricinile zulumurilorŭ şi a nedreptăţilorŭ ce să făcea de cătră zapciĭ, şi punemŭ în scrisŭ printr'acestŭ Domnescŭ alŭ nostru hrisovŭ, nizamulŭ bresleĭ spătărescĭ în ce chipŭ are de aicĭ înainte a se urma, orânduindŭ anume atâtŭ venitulŭ spătărieĭ, care dregĕtorie ca o veche ce este nu voim a se lipsi de cele drepte şi cu cale iraturile eĭ, ce-ĭ facemŭ şi adausŭ de léfă dela Visteria Domnieĭ mele precum să arétă maĭ josŭ, ca să nu se îndrăsnéscă a lua maĭ multŭ avaetŭ şi altele peste ceea ce orânduimŭ maĭ josŭ, câtŭ şi iratulŭ care se cade a lua zapciiĭ ceĭ maiĭ şi ceĭ micĭ aĭ spătărieĭ, pe câtŭ se cuvine, după dreptate, ĭar nu maĭ multŭ, adecă talerĭ ḑece miĭ douĕ sute léfa dumnéluĭ vel spătarŭ dela Visteria Domnieĭ mele pe fieşce ce anŭ, optŭ miĭ talerĭ, fênulŭ i ploconulŭ dela toţĭ slujitoriĭ, însă unŭ leŭ vechiŭ pentru carulŭ de fênŭ, şi altŭ leŭ vechiŭ ploconŭ, care se dă numaĭ odată într'unŭ anŭ, talerĭ dar treĭ sute dela vel căpitanŭ alŭ Menzulurilorŭ, carele să aĭbă talerĭ una sută léfă dela Vistieria Domnieĭ mele, şi să nu se cuteze a se întinde la câtŭ de puţinŭ furtişagŭ de fênŭ, i din orzulŭ cailorŭ Menzilhanelelorŭ, orĭ a sfeterisi cevaşĭ din cea orânduită chieltuială ce se dă din Domnésca nóstră Visterie, ca unulŭ ce pentru acésta l-am scăḑutŭ de celŭ greŭ peste mĕsură avaetŭ ce da, şi pentru acésta are şi léfă din Visterie, ci să îngrijéscă pentru caiĭ Menzilurilorŭ a fi hrăniţĭ bine şi deplinŭ, precum şi Menzilgiiĭ toţĭ, căcĭ de vomŭ vedé şi după acéstă din urmă vre unŭ cusurŭ la Menzilhanele, straşnicŭ îl vomŭ pedepsi, fără de a nu-ĭ asculta nicĭ unŭ felŭ de îndreptare; talerĭ 150, dar dela log. spătărescŭ, carele să aĭbă talerĭ 45 léfă pe lună, din Visteria Domnieĭ mele, şi talerĭ douĭ dela fieşce-care căpitanŭ de lefegiĭ, carele nu are altŭ fără decât nădăjdueşce numaĭ şi numaĭ la venitulŭ străjiĭ i a grosuluĭ sĕŭ, şi la obicĭnuitulŭ ploconŭ i fênŭ după cum s'aŭ ḑisŭ, adică câte douĭ leĭ vechĭ; talerĭ douĕ-ḑecĭ, darŭ dela Buluc-Başa, carele să aĭbă talerĭ douĕ-ḑecĭ şi cincĭ, léfă pe lună din Visteria Domnieĭ mele şi altŭ nimica, talerĭ nouĕ-ḑecĭ, darŭ dela polcovnicŭ za seimeni, fiindŭ-că şi elŭ nu are altŭ iratŭ fără de numaĭ talerĭ treĭ-ḑecĭ pe lună, léfă din Visteria Domnieĭ mele. talerĭ douĕ sute dela polcovniculŭ de poteraşĭ, carele să aĭbă talerĭ treĭ-ḑecĭ léfă pe lună dela Visteria Domnieĭ mele; afară de alte întêmplătóre ce ié dela tâlharĭ, cum şi obicĭnuitulŭ ploconŭ i fênŭ dela ómeniĭ sĕĭ; talerĭ douĕ sute dar dela céuşŭ spătărescŭ, carele să aĭbă talerĭ douĕ-ḑecĭ şi cincĭ léfă pe lună, i talerĭ douĭ dela fiesce-care căpitanŭ, dela celé de pe afară căpităniĭ când se va face, talerĭ patru-ḑecĭ dela stegariulŭ carele să aĭbă talerĭ treĭ-spre-zece pre lună léfă, dela Visteria Domnieĭ mele, şi să ie avaetŭ dela nouĕ-spre-ḑece căpitanĭ ce slujescŭ în Bucurescĭ, cum şi vătafulŭ spătărescŭ să aĭbă talerĭ cincĭ pe lună dela Visteria Domnieĭ mele, şi să iae avaetŭ talerĭ douĭ dela fiesce-care căpitanŭ de pe afară când se face; talerĭ 680 darŭ dela şépte-spre-ḑece polcovnicĭ aĭ judeţelorŭ, carele să aĭbă talerĭ

www.dacoromanica.ro

douĕ-ḑecĭ léfă pe lună dela Visteria Domnieĭ mele; care acestea tóte facŭ taleri douĕ-ḑecĭ şi una de miĭ, una sută şépte-ḑecĭ (21.170) iratŭ alŭ spătaruluĭ pe fiesce-care anŭ; lângă acestea poruncimŭ Domnia mé, ca întêiŭ toţĭ căpitaniĭ de obşte să nu dée avaetŭ spătariuluĭ, ci numaĭ aceĭ căpitanĭ de pe afară să dée la ceĭ ce s'aŭ numitŭ maĭ susŭ, şi afară din cele maĭ susŭ însemnate să maĭ dée âncă taleri douĭ la *etpaiulŭ* D-luĭ vel spătarŭ, şi altĭ douĭ taleri la cartea gospodŭ de căpitănie, care să adună taleri ḑece, care a da fieşĭ-care cândŭ să face căpitanŭ. Alŭ duoilea, căpitaniĭ ceĭ de pe afară să se facă cu cărţĭ Domnescĭ, şi de se va dovedi cinevaşĭ fără de cartea gospodŭ, acela nu numaĭ să se scótă, ci âncă să-şĭ iae căzuta pedépsă. Alŭ treilea, căpitaniĭ de pe la marginĭ să fie datorĭ să însciinţeze Domnieĭ mele amesos pentru pricinile mărginilorŭ cele trebuincióse prin dumnéluĭ vel spătarŭ. Alŭ patrulea, toţĭ polcovniciĭ de prin judeţe, şi toţĭ căpitaniĭ de obşte, atâtŭ ceĭ din năuntru, câtŭ şi ceĭ de pe afară, să-şĭ pue toţĭ ómeniĭ lor la slujbă cu rândŭ să slujéscă Domnieĭ şi Ţĕriĭ, după datoria lorŭ, fără a nu ţiné vre unŭ omŭ, ca să iae banĭ de sĕptĕmână, iarŭ de carecumvaşĭ se va îndrăsni a urma în potriva acestor, cinevaşĭ, acela, strajnicŭ să se pedepséscă; cum şi slujitoriĭ de nu vorŭ urma să slujéscă, să se dée la dajdie în visterie. Alŭ cincelea, polcovniciĭ i căpitaniĭ de prin judeţe i după marginĭ, toţĭ de obşte să fie datorĭ să păzéscă împreună cu toţĭ slujitoriĭ lorŭ ḑiua şi nóptea cu priveghiăre hotarele lorŭ, înconjurândŭ înăuntrulŭ ţinutuluĭ lorŭ, ca să nu se întêmple vre unŭ cusurŭ şi atacsie, atâtŭ la buna orânduiala păziĭ marginilorŭ şi a tâlharilorŭ, cât şi altorŭ poruncĭ ce sunt date de Domnia mé, fiindŭ-că pentru acésta ne-amŭ milostivitŭ Domnia mea de le-amŭ rădicatŭ de asupra lorŭ avaetulŭ celŭ peste mĕsură ce da după vremĭ. Alŭ séselea, breslele de aicĭ ale slujitorilorŭ, adecă, siimeniĭ lefegiĭ, poterăşiĭ, vînătoriĭ şi scultelniciĭ să între de obşte, la slujbă; fără de a nu cuteza vre-unŭ zapciŭ din ceĭ marĭ, séŭ din ceĭ micĭ, să ţie pe cinevaşĭ cu plată, fiindŭ-că de se va dovedi într'acestŭ chipŭ, are să se pedepséscă cu grea pedépsă. Alŭ şépteiea, vel spătarulŭ ce să va afla după vremĭ, să se feréscă de celŭ maĭ puţinŭ zulumŭ şi ne dreptate, şi să nu pótă fără de scirea şi porunca Domnieĭ mele, a necinsti, séŭ a rĕdica vre unŭ boerŭ, verĭ de ce tréptă va fi, cum nicĭ din partea bisericéscă, şi să fie cu purtare de grijă, ca nicĭ unulŭ din zapciĭ să nu iasă din orânduiala Nizamuluĭ ce maĭ susŭ poruncimŭ, fiindŭ-că de se va dovedi cinevaşĭ din zapciĭ că aŭ făcutŭ vre unŭ zulumŭ şi nedreptate, eşindŭ din orânduiala poruncilorŭ ce dămŭ, acela are a se pedepsi cu cea maĭ gré pedépsă a Domnieĭ mele. Al optulea, ispravniciĭ judeţelorŭ să aĭbă tótă purtarea de grijă spre a păzi nestrămutatŭ acestŭ nizamŭ, atâtŭ polcovniciĭ câtŭ şi căpitaniĭ de prin judeţe, şi când cinevaşĭ dintr'ênşiĭ vorŭ face vre unŭ cusurŭ împotriva celorŭ maĭ susŭ ḑise poruncĭ, să aĭbă a însciinţa ispravniciĭ Domnieĭ mele, pentru ca să iae uniĭ ca aceĭ căḑuta pedépsă, după vina lorŭ, spre pildă şi învĕţătura acelor-l-alţĭ, fiindŭ-că de va veni în auḑulŭ Domnieĭ mele vre unŭ rĕŭ herechetŭ alŭ zapciilorŭ de pe afară, nu numaĭ aceĭ se vorŭ pedepsi, ci şi înşişĭ ispravniciĭ, pentru leuevirea lorŭ cu cea maĭ grea pedépsă, ca uniĭ ce eĭ sunt maĭ întêiŭ vinovaţĭ la cusururile ce se vorŭ întêmpla când nu ne vorŭ da în şcire. Poruncimŭ Domnia mé, să se păzéscă numitulŭ nizamŭ nestrĕmutatŭ întru tóte după cum orânduimŭ, spre a nu se întêmpla vre unŭ cusurŭ la vre-o poruncă a Domnieĭ mele, ci să fie odihnă şi liniştire in tótă ţéra Domnieĭ mele, fiind-că cu acestŭ mijlocŭ când se va urma se stinjenescŭ şi rĕutăţile tâlharilorŭ şi făcĕtoriĭ de rĕutăţĭ, şi să păzesce nizamulŭ menziluriloru, i marginilorŭ şi se săvârşescŭ tóte câte se cuvine la dregĕtoria spătărieĭ, cu rânduĭala lorŭ, cum şi poruncile Domnieĭ mele. ce să dă aicĭ în oraşulŭ Bucureştilorŭ şi în tótă ţéra Domnieĭ mele, se sevârşescŭ în vreme fără de cusurŭ. Decĭ pentru ca să se păzéscă de acum înainte acéstă dréptă orânduĭală şi bunŭ nizamŭ la brésla spătăréscă, precum orânduimŭ maĭ susŭ, în scrisŭ fără de schim-

www.dacoromanica.ro

bare, amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta, cu însăşĭ Domnésca nóstră iscălitură şi pecete, care pentru ca să fie sciutŭ la toţĭ, şi se nu se dée uitărĭĭ, după vremĭ, acéstă dréptă hotărîre, séŭ să ḑică cinevaşĭ din zapciĭ, că n'aŭ şciutŭ acéstă orânduĭală, poruncimŭ ca maĭ întêiŭ să se trécă hrisovulŭ acesta la condica Divanuluĭ şi a visterieĭ Domnieĭ mele, unde poruncimŭ dumitale vel visternicŭ, să se aşeze şi lefile precumŭ maĭ susŭ ḑicemŭ în catastihŭ, şi să şcie atâtŭ ceĭ ce se află acum în zapcilâcurĭ, cât şi ceĭ ce se vorŭ orândui după vremĭ, făcêndu-se şi cuviinciósele poruncĭ ale Domnieĭ mele, pe afară la ispravnicĭ i polcovnicĭ şi căpitanĭ de înşciinţare, după acésta să se dée la sfânta Metropolie, ca să se păzéscă în bună păstrare, adeverindu-o şi cu mărturia pré inbiţilorŭ Domnieĭ mele fiĭ, Constandin Vodă, Petru Vodă, Iosif Vodă, şi a dumnélorŭ cinstiţilorŭ şi credincioşĭ boerilorŭ celorŭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Pan Dimitrache Ghica vel banŭ, Ştefan Prăscovénu vel vornicŭ de Ţéra de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brăncovénu vel vorn. de Ţéra de josŭ, Nicolae Filipescu, vel log. de Ţéra de susŭ, Costache Ghica vel log. de Ţéra de josŭ, — vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel Clucin — vel păhar, Alexandru Văcărescu vel stol., Nicolae vel comisŭ — vel slugerŭ, Antonie vel pit., şi ispravnicŭ Nicolae Filipescu vel logof. Şi s'a scrisŭ hrisovulŭ acesta în logofeţia Divanuluĭ Domnieĭ mele, la létŭ 1787, Martie 4» (1).

Acestŭ hrisovŭ îl promulgă Mavrogheni cu următórele:

Cărţĭ deschise la 17 judeţe şi caimacanulŭ din Craiova, din 1787 Marte 5.

«Vĕ facemŭ în scire, că vĕḑêndŭ D-nia mea multe cusururĭ ce facŭ la slujba domnéscă Zapciiĭ bresleĭ spătărescĭ, ceĭ din Bucurescĭ şi ceĭ de afară, atâtŭ la altele câtŭ şi la prinderea hoţilorŭ, la paza mărginilorŭ şi la tréba nizamuluĭ, căutândŭ numaĭ la agonisire, cu pricină că li se ia avaieturĭ grele, de către vel spătarŭ, ce este după vremĭ, şi de aceea se silescŭ să scóţă acea dare ce aŭ datŭ şi cheltuiala ce li s'aŭ pricinuitŭ, iată am dat Domnia mea Nizamulŭ cel cuviinciosŭ la tótă brésla spătăréscă şi la toţĭ zapciiĭ marĭ şi micĭ, prin hrisovŭ şi am pusŭ în scrisŭ anume şi pentru polcovniciile de pre afară de prin judeţe, i de prin căpitaniĭ de pe mărginĭ şi de prin judeţe, cât avaietŭ se dea când se orânduescŭ la polcovnicie, séŭ căpătenie, adecă polcovniculŭ să dea la D-luĭ vel Spătarŭ talerĭ 40 darŭ, iar alt nimic maĭ multŭ şi polcovnicul să aibă talerĭ 20 léfă pe lună de la Vistieria D-nieĭ mele; iar căpitaniĭ să nu aibă a da spătaruluĭ nicĭ nu felŭ de avaiet, ce numaĭ talerĭ 2 la logof. spătărescŭ, doĭ la ceaşulŭ spătărescŭ, 2 la ecpaiulŭ D-sale vel spătarŭ iar 2 la avaetulŭ cărţeĭ domnescĭ ce i se va da la mână de căpitenie şi atâtŭ polcovnicii cât şi căpitaniĭ ceĭ de pe afară toţĭ să aibă a se face de acum înainte cu cărţĭ domnescĭ, iar carele se va găsi fără carte domnéscă la mânile luĭ, de căpitenie, acela nu numaĭ să se scóţă ce să se şi pedepséscă şi să fie datorĭ căpitaniĭ dupe la mărginĭ a însciinţa D-nieĭ mele *amesosu* pentru pricinile mărginilorŭ cele trebuincióse prin D-luĭ vel spătarŭ. Decĭ fiindŭ-că acum aŭ lipsitŭ avaeturile ce li se luaŭ maĭ înainte şi cheltuiala ce avea şi nu pot avea nicĭ o pricină de îndreptare, orĭ a lua dela slujitorĭ banĭ şi să nu fie ómenĭ de pază şi de slujbă la trebile domnescĭ, cu pricină ca să-şĭ scóţă cheltuiala ce aŭ făcutŭ, orĭ a se leuevi la slujba şi la datoria lor, iată că vĕ scriemŭ, să arĕtaţĭ acéstă a nóstră Domnéscă hotărîre şi poruncă polcovnicilorŭ şi căpitanilorŭ câţĭ sunt în acelŭ judeţŭ, ca de acumŭ înainte slujba şi datoria lor să o caute cu mare stăruinţă, ḑina şi nóptea, neadormiţĭ, înconjurândŭ atâtŭ polcovniculŭ coprinsulŭ judeţuluĭ, cât şi căpitaniĭ oco-

(1) Cond. XV, fila 42.

www.dacoromanica.ro

lulŭ hotaruluĭ lor, în tótă vremea făcêndŭ strějuirea cea cuviinciósă pentru prinderea hoţilorŭ, pentru paza marginilorŭ şi pentru tréba nizamuluĭ a se urma întocmaĭ după poruncile şi povăţuirile D-nieĭ mele, făr de nicĭ un fel de cusurŭ. Şi atâtŭ polcovniciĭ, cât şi căpitaniĭ, să nu maĭ cutéze de acum înainte, precumŭ maĭ susŭ ḑicemŭ, a lua de la slujitorĭ banĭ şi să lase locurile mărgineĭ deschise cum şi judeţulŭ fără de ómeniĭ, ceĭ trebnincioşĭ, ci pe toţĭ să-ĭ aibă în slujbă, ómenĭ harnicĭ şi vrednicĭ, cu caĭ şi cu arme, fiindŭ pururea toţĭ gata la piciorŭ.

«Pentru care datorĭ să fiţĭ D-vóstre ispravnicilorŭ aĭ judeţelorŭ să-ĭ cercetaţĭ în tótă vremea a fi următorĭ polcovniciĭ şi căpitaniĭ poruncelorŭ D-nieĭ mele. Şi când vre unulŭ dintr'ânşiĭ se va purta în potriva celorŭ maĭ susŭ ḑise, să aveţĭ a însciinţa D-nieĭ mele, fără de a vĕ lenevi, séŭ a trece cu vederea, pentru că avemŭ a cerceta cu ómeniĭ nostri într'adinsŭ printr'ascunsŭ de herecheturile polcovnicilorŭ şi căpitanilorŭ şi cândŭ în potrivă vom auḑi, să sciţĭ că nu numaĭ acelŭ polcovnicŭ séŭ căpitanŭ se va pedepsi straşnic, ce şi D-vóstră înşivĕ veţĭ fi vinovaţĭ la cusururile ce se va întâmpla şi veţĭ cădea în urgia D-nieĭ mele. Căutaţĭ dar, atât D-vóstră cu slujitoriĭ ce-ĭ aveţĭ, cât şi polcovniciĭ i căpitaniĭ cu ómeniĭ lor, de fiţĭ împreună următorĭ, spre a fi odihnă şi linişte în tótă ţéra D-nieĭ mele, curăţîndŭ locurile de hoţĭ şi ómenĭ rĕĭ, şi păzind nizamulŭ şi mărginile şi sĕvêrşindŭ tóte poruncile Domnescĭ în vreme şi fără de cusurŭ şi se avemŭ Domnia mea înscinţare, atâtŭ de la D-vóstră ispravnicilorŭ, cât şi de la fieşĭ-care polcovnicŭ şi căpitanŭ deosebitŭ, cum că s'aŭ cetitŭ de voĭ de toţĭ acésta a nóstră Domnéscă carte şi că aŭ înţelesŭ şi că sunt următorĭ (1). 1787 Martie 5».

VIII

Justiţia. — Condicariĭ. — Tabula.

Décă pentru hoţiĭ prinşĭ N. Mavrogheni ceruse ispravnicilorŭ neprelungirea arestuluĭ preventivŭ, nu eraŭ dóră împedicaţĭ polcovniciĭ de judeţe şi potirele a nuĭ ucide, décă nu se dădéaŭ prinşĭ. Capulŭ celuĭ ucisŭ era trămisŭ la Bucurescĭ şi cel care 'lŭ ucidé primia rĕsplătire. Eată un documentŭ din care se póte vedé cum N. Mavrogheni nu se lăsa a fi înşelatŭ asupra cuĭ are a face să vină rĕsplătirea domnéscă pentru uciderea unuĭ hoţŭ:

Carte legată cătră Caimacamulŭ Craiovcĭ, din 1786 Iunie 17.

S'aŭ însciinţatŭ M. S. de hoţulŭ ce s'aŭ omorîtŭ *al căruĭ capŭ s'a trămisŭ la curtea Domnéscă, că n'aŭ fostŭ ucisŭ de cătane, ci de un ciobanŭ; pentru voinicia luĭ Vodă poruncesc să'l aducă înaintea Divanuluĭ de Craiova, să-ĭ arete că'ĭ trămite M. S. blagoslovenie şi darŭ taleri 10, şi osebitŭ preste 3 lunĭ să-lŭ facă şi zapciŭ de cătane* (2).

NB. Asemenea carte saŭ trămisŭ şi la mâna ciobanuluĭ ca să o aibă, ca un prilegiŭ în tótă viaţa.

Disposiţiunile luĭ N. Mavrogheni pentru a stârpi hoţiile aŭ isbutitŭ în bună parte, cel puţinŭ în Bucurescĭ.

(1) Condica XVII. fila 150.

(2) Condica No. XVII, fila 53 verso.

www.dacoromanica.ro

«Poruncit-a, — scrie Dionisie Eclesiarcul — ca nimenea în Bu-«curescĭ să nu-şĭ închidă porţile caseĭ sale, nicĭ ḑiua, nicĭ nóptea, şi «de se va întêmpla vre-o pagubă casnicilorŭ, de furtişagŭ, séŭ orĭ-ce, «va împlini M. Sa din Visteria luĭ; şi aŭ începutŭ a âmbla ḑioa şi «nóptea pe uliţe şi prin curţile boerescĭ, une orĭ tiptilŭ, alte orĭ de «faţă, când călare, cândŭ pe josŭ, cu doĭ treĭ arnăuţĭ după el, şi «cercândŭ, care cum se află pe la casele lorŭ?...

«Iar pe furĭ de-ĭ găsia, séŭ îĭ arĕtaŭ alţiĭ, numaĭ decât po-«runcia gelaţilorŭ (fiindŭ gelaţiĭ după el) de-ĭ spânzuraŭ în uliţă de «o prăjină în furcĭ şi-ĭ lăsa de sta spînzuraţĭ câte o ḑi, apoĭ îĭ luá «de-ĭ scoté ţiganiĭ afară şi 'ĭ îngropa, şi se făcé mare frică tuturor.»

Că aŭ isbutitŭ N. Mavrogheni cu terórea însuflată, a maĭ stîrpi hoţiile, o recunósce Dionisie Eclesiarculŭ, ḑicêndŭ că «nu (maĭ) era «a vedé, séŭ a auḑi, gâlcevindu-se ómeniĭ în sate, séŭ a se ucide şi «nu se auḑia nume de hoţĭ unde-va şi călĕtoria ómeniĭ şi neguţi-«toriĭ orĭ unde fără frică» (1).

Justiţia sumară ce făcea cu hoţiĭ, de-ĭ spînzura pe uliţe, nu în-semna — cum deja am ḑisŭ maĭ susŭ, — că N. Mavrogheni desfiinţase organisarea justiţieĭ, dupe condica luĭ Ipsilante.

Eată circulara ce adresâ, la Iunie 23 anulŭ 1787, cătră judecă-toriĭ Departamentelorŭ:

Pitacŭ către boeriĭ depertamenturilor din 1787 Iunie 23.

«Fiindŭ-că judecata este a luĭ Dumneḑeŭ se cade tuturorŭ celorŭ ce mergŭ înaintea judecătorilorŭ să se judece cum şi judecătorilorŭ ce judecă, când sunt în loculŭ judecătorieĭ la depertamentulŭ cel orânduitŭ, să stea cu cuviinţă şi cu sfială. Dreptŭ aceea, ca se aibă pildă ce-ĭ ce mergŭ să se judece, atâtŭ pârâşiĭ cât şi parâţiĭ, spre a sta înaintea judecăţiĭ cu smerenia ce se cade, poruncimŭ D-nia mea, ca toţĭ boeriĭ judecătorĭ de pe la depertamenturĭ, cândŭ staŭ la judecăţĭ să se păzéscă de tóte *alte vorbe şi glume séŭ rîsurĭ; şederea să le fie cu sistolie şi făr de ciubuce, fiindu-le gândulŭ numaĭ la tréba judecăţiĭ şi cugetulŭ la Dumneḑeŭ, ca să-ĭ lumineze la dreptate, iar să nu facă atuncea în vremea judecăţiĭ, glume, rîsurĭ séŭ alte vorbe, nicĭ să nu cutéze a bea tutunŭ, că osebitŭ de scârba şi uriciunea ce va avea de la Domnia mea,* scârbindu-ne fórte asupra unuia ca aceluia, dar nicĭ luĭ Dumneḑeŭ nu va fi plăcute şi suferite acestea. Pentru care poruncimŭ D-tale vel log. de ţéra de susŭ, să rânduiescĭ la Divanulŭ D-nieĭ mele un logofiţelŭ cu acestŭ domnescŭ al nostru pitacŭ să-lŭ citéscă la depertamenturĭ, ca să-l auḑă judecătoriĭ, spre a păzi atâtŭ D-lorŭ aceste vo-

(1) Pag. 168. Tom, II din Tesaurŭ de monumiṇte, de Papiŭ Ilarian,

www.dacoromanica.ro

inţe ale Domnieĭ mele, cât şi logofiţeiĭ şi zapciiĭ, iar maĭ vêrtosŭ pîrîţiĭ şi pîrîşiĭ ce se judecă, să urmeze a sta înaintea judecătorilorŭ cu sfială şi cu ruşine socotindŭ fie-şĭ carele ca şi cum ar vedea însuşĭ pe D-nia mea stândŭ în mijloculŭ judecătorilorŭ» (1). 1787 Iunie 23.

Ţinerea condicelorŭ înfiinţate sub Ipsilantŭ la fie-ce judeţŭ, pentru controlulŭ justiţieĭ, este rigurosŭ menţinută de către N. Mavrogheni, prin circulara sa către condicari, din 1787 Feb. 24 (2).

Atâtŭ ţiné Mavrogheni să nu se sustragă nimene dela asemenea disposiţiune, că în Aprilŭ 1787, Domnitorulŭ scrie Mitropolituluĭ să pedepséscă fórte aspru, «*cu închisóre straşnică pe unŭ preot care ş'a făcutŭ diată şi n'aŭ trecut'o în condica domnéscă, împotriva povĕţuirilorŭ date*» (3).

In 1786 Maiŭ 20, adecă îndată după sosirea în Bucurescĭ, N. Mavrogheni luase din noŭ disposiţiune, ca să se menţină condicele şi să se trécă în ele tóte judecăţile şi intabulările de vêndărĭ, tocmelĭ, zapise etc.

Eată pitaculŭ luĭ N. Mavrogheni în acéstă cestiune:

Registru de vêndărĭ şi intabulărĭ.

Ordinŭ la ispravnicĭ: «Vĕ facemŭ în scire, că dă multă trebuinţă amŭ socotitŭ Domnia mé, a fi să se trécă în condicĭ şi să se înfăţişoze înainte de judecătorie, vêndare de moşiĭ, dă viĭ, de ţiganĭ şi de orĭ-ce. Cum maĭ vêrtosŭ *sulfurile* ce facŭ cinevaşŭ între dênşiĭ, i zapise de izbăvirĭ, i zapise de aşezămênturĭ şi tocmele, ca să se adevereze acele zapise şi de judecătorulŭ aceluĭ judeţŭ, orĭ de ispravniciĭ aceluĭ judeţŭ şi aşia să aĭbă temeiŭ, când se vorŭ arĕta acele zapise la Divanulŭ Domnieĭ nóstre, să le putemŭ da credinţă a face otărîrea ceea ce este cuviincĭósă a dreptăţeĭ. Decĭ fiindŭ-că acésta este şi pentru siguranţa şi buna odihnă celuĭ ce are acelŭ sinetŭ de aşeḑĕmêntŭ, cum şi pentru înlesnirea Divanuluĭ, étă vĕ poruncimŭ, ca de acum înainte orĭ-cine va cumpĕra lucru nemişcătorŭ, séŭ vorŭ face sulfurĭ, séŭ aşeḑĕmênturĭ pentru verĭ-ce pricină, unulŭ cu altulŭ, să aĭbă amêndouĕ acele părţĭ a veni la judecătorŭ, séŭ la ispravnicĭ iară, adecă şi judecătorulŭ, séŭ ispravniciĭ cercetândŭ şi vĕḑêndŭ că este cu bună orânduială, de bună voĭe adeveritŭ, şi nu este împotrivă şi cu pricină de gâlcévă, acelŭ aşeḑĕmêntŭ şi vêndare, séŭ iconomicosŭ, să adevereze cu iscălitura ispravnicilorŭ i judecătorilorŭ, să se trécă şi în condică şi aşia va avé tărie. Iar într'altŭ chipŭ să scie toţĭ, că nu se va ţine în sémă şi să avemŭ rĕspunsŭ de urmarea acesteĭ vestitóre poruncĭ dela D-strĕ. Acésta. 1786, Maĭ 20» (4).

Asemené, s'a făcutŭ către vechiulŭ spătărescŭ, către vel aga, totŭ cu ifosulŭ cărţeĭ de susŭ, şi s'a datŭ la vechilŭ de spătărie.

(1) Condica No. XVII, fila 194 verso.
(2) O dăm în anecsă după fila 243 condica No. XVII.
(3) Condica No. XVII, fila 176 verso.
(4) Condica No. XVII, fila 6 verso.

www.dacoromanica.ro

IX

Religiunea sub Mavrogheni

In «Istoria luĭ Nicolae Mavrogheni» din «Anastase» séŭ «Memoriile unuĭ grecŭ din secolulŭ XVIII», autorulŭ ne arétă pre boieriĭ neamicĭ acestuĭ Domnŭ, declarându-l, când *superstiţiosŭ*, când *ateŭ* (1).

Contrastulŭ acesta de *superstiţiosŭ* şi *ateŭ* nu-lŭ aflămŭ în actele luĭ N. Mavrogheni, relative la biserică. Din contra, Mavrogheni cerea bisericeĭ să fie organulŭ celŭ putinte de moralizare şi de cultivare a omenireĭ (2).

Prima mĕsură luată de N. Mavrogheni, fu ca tóte bisericele să stée deschise peste tótă ḑiua, ca să pótă creştiniĭ la orĭ-ce óre intra şi a se ruga (3).

Aşa dér pre preoţĭ îĭ silea să-şĭ caute mereŭ de slujba bisericeĭ. Pitarulŭ Hristache, amintesce despre acéstă disposiţiune a luĭ N. Mavrogheni. ḑicêndŭ:

«Apoĭ décă maĭ trecu,
Altă ceva noŭ făcu:
Dete strașnica poruncă
De puse pe popĭ la muncă,
Ca, câte bisericĭ sunt,
Şi câte s'or fi aflând
Să sté pururea deschise
Şi cu lumînărĭ aprinse
Şi popa să nu lipséscă
De lângă ea, s'o păzéscă,
Pentru vre o întêmplare
Orĭ de mórte, séŭ de bóle;
Ca, când îlŭ va căuta
Să'lŭ pótă curêndŭ afla.
Săracii popĭ, ce păţise
Şi ce potopŭ le sosise!
Ce muncă şi ce canonŭ,
Că nu lipsea din anvonŭ!
Cât era ḑiua de mare
Sta priveghiŭ în picĭóre,

(1) „Românulŭ" pe 1861, Ianuarie 18. Veḑĭ anexa nóstră cu acéstă lucrare.
(2) Veḑĭ şi Pitarulŭ Hristache cum îlŭ crede.
(3) Mavrogheni scrie *Mitropolituluĭ, în 1786, Iunie 6,* să dea poruncă tuturorŭ egumenilorŭ, epitropilorŭ dela mŏnăstirĭ şi preoţilorŭ *dela bisericele mahalalelorŭ, din totŭ oraşulŭ Bucurescĭ, ca fie-care biserică să sté tótă ḑiua deschisă de diminéţa până séra, la unŭ césŭ din nópte,* ca să găsésca creştiniĭ vreme orĭcând potŭ merge să-şĭ facă în biserică rugăciunile. Tot-d'auna să sté unŭ preotŭ la biserică pentru pază, de diminéţă până la unŭ césŭ din nópte. Candelele *dela icónele împĕrătescĭ şi pristolŭ, să sté aprinse. Slujba intrăriĭ să se facă de cu séra; făcêndu-se de diminéţă nu potŭ veni creştiniĭ.*

www.dacoromanica.ro

Cu ochiĭ pre drumŭ sticliţĭ
Şi cu dinţiĭ totŭ rânjiţĭ,
Să nu cum-va să sosésca,
Şi póte să nu-ĭ găsésca!...
Că scié c'obicĭnuesce,
De-ĭ lovea totŭ făr de veste,
Când nu le trăsnía prin gândŭ
Atuncĭ îlŭ vedé venindŭ,
Orĭ cu vr'o cĭalma în capŭ,
Séŭ cu vre unŭ camilafŭ,
De nu putéĭ să-ĭ alegĭ,
Nicĭ ca să-lŭ maĭ înţelegĭ,
Că sta bĭeţiĭ popĭ săracĭ
In spangă, sciĭ, ca soldaţĭ,
Tótă ḑioa nelipsiţĭ,
Uĭtându-se pe la sfinţĭ,
Avêndu-ĭ parigorie
La a lorŭ melancolie,
Iar, colea, maĭ în seratŭ,
Când gândĭaŭ că aŭ scăpatŭ,
Iar începea a toca
Şi ĭar la slujbă intra.
La ortronŭ de diminéţă,
Apoĭ ĭată, uĭte vĭaţa!» (1).

N. Mavrogheni introduse la preoţiĭ românĭ potcapulŭ grecŭ în loculŭ pălărieĭ şi a cauculuĭ:

«Apoĭ le maĭ porunci,
Şi alta îĭ sfátui,
Ca toţĭ să pue în capŭ
Câte unŭ grecescŭ potcapŭ;
La nime să nu-lŭ maĭ ié,
Cum uniĭ obicĭnuia,
Ci ca unŭ darŭ, neclătitŭ,
De totŭ să fie opritŭ.
Deci ş'acésta o urmară,
Toţĭ cauculŭ lepădară.
Gata la poruncă fuse
Şi toţĭ potcapurĭ îşĭ puse» (2).

(1) Buciumulŭ, de Cesar Boliac, anulŭ I, No. 7, Ianuarie 1863. Veḑĭ anexa nóstră.

Scrie despre acésta şi Dionisie Eclesiarchul: «Se îmbrăca une-orĭ, Mavrogheni Vodă, în haĭne popescĭ, alte orĭ se îmbrăca cu rasă şi podcapŭ călugăresce. şi mergé pe la bisericĭ se vaḑă cum slujescŭ preoţiĭ şi pe ce vreme sevârşescŭ slujba. Poruncise a fi pururea la tóte bisericile uşile deschise, ḑiua şi nóptea, şi preotulŭ celŭ de rândŭ să se afle nelipsitŭ în biserică, peste tótă vremea, cu cuvêntŭ, că orĭ-cine va trece pe lângă biserică, să intre să se închine, séŭ să-şĭ facă paraclisŭ, si de cu séră să se slujéscă utrenia împreună cu vecernia, cu cuvêntŭ că de diminéţă nu potŭ veni ómeniĭ la biserică, mergêndŭ la lucru, ĭar la ḑile de serbătorĭ, cu micŭ cu mare, toţĭ să vie la biserică, că celŭ ce nu va merge la biserică, se va bate rĕŭ, fără milă. Şi aşĭa se ămplea bisericile de ómenĭ de frica porunceĭ, ĭar nu pentru dragostea luĭ Dumneḑeŭ».

(2) Buciumulŭ, 1863, Ianuarie. Veḑĭ anexa nóstră.

www.dacoromanica.ro

Ca să nu pótă avé pretext boerimea, că este pré frigŭ în biserică iérna și se îmbolnăvescŭ, N. Mavrogheni orândui, în februarie 27, anulŭ 1787, să se facă sobe în maĭ multe biserici. Dăm în notă pitaculŭ domnescŭ în acestŭ objectŭ (1).

---

(1) Hrisovulŭ mŏnăstirilorŭ ce s'aŭ orânduitŭ a se face sobe

«Fiindŭ-că partea loculuĭ acestuia din firea pămêntuluĭ sĕŭ face rĕcelĭ și gerurĭ strașnice în vreme de ĭarnă, din care pricină mulțĭ din creștinĭ și din ceĭ slabĭ ce nu potŭ rĕbda iuțimea gerurilorŭ, rĕmânŭ uniĭ fără de biserică în vremĭ ĭuțĭ ca acelea și pĕcătuescŭ, ceĭ-lalțĭ iar care mergŭ póte să se catirisésca în cât ședŭ cu capetele góle la sfânta leturghie și să rĕmâe cu patimă, cum și preoțiĭ ceĭ ce sunt slujitorĭ la sfintele taine, fiindŭ-că lucréză cu mânile, nu puțină discolie pătimescŭ și cu multă rĕbdare de iuțimea gerurilorŭ vedem săvârșindŭ sfintele ierurghiĭ pe care aceștia toțĭ, parte mirenéscă și bisericéscă, vĕdêndu-ĭ Domnia mea că pătimescŭ, ne-amŭ îndemnatŭ din rîvna și din dragostea ce avemŭ cătră ceĭ ce ĭubescŭ sfânta biserică, și ca să nu pricinuĭască lorŭ acésta vre-o zătignire la datoria cea creștinéscă, care noĭ ne silimŭ din totŭ sufletulŭ, și cu hierbințală dorimŭ ca să o vedemŭ urmărindu-se în faptă de cătră toțĭ supușiĭ noștriĭ creștinĭ, ce ne-aŭ încredințatŭ Dumnedeŭ sub a nóstră oblăduire, iată am hotărîtŭ, ca cu a nóstră cheltuială, să facemŭ la tóte aceste sfinte bisericĭ ce s'aŭ numitŭ maĭ josŭ, din orașulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, câte o sobă cu care să se facă óreșĭ-care căldură înăuntrulŭ bisericilorŭ la vremĭ de răcelĭ, ĭarna, când se slujescŭ sfintele leturgiĭ, să pótă fieș-care creștinŭ sta, deașĭ face rugăcĭunea și închinăcĭunea fără a pătimi și a se săcătuĭ de iuțimea geruluĭ, cum și preoțiĭ asemenea, și osebitŭ am rânduitŭ dela Visteria Domnieĭ mele și câte duoĭ scutelnicĭ din pămêntenĭ, la tóte aceste sfinte bisericĭ cu sobe pentru adusulŭ lemnelorŭ, pe carĭ scutelnicĭ găsindu-ĭ preoțiĭ séŭ epitropiĭ bisericilorŭ acestora, să-ĭ ducă la dumnélorŭ ispravnicĭĭ județuluĭ, ca să cerceteze și să le dée adeverință pe numele și chipulŭ lor, după care adeverințe să li să dée pecetluitarile Domnieĭ mele dela Visterie, ca să fie nedajnicĭ de tóte dăjdiile câte arŭ eși pe anŭ dela Visteria, séŭ dela cămara Domnieĭ mele, pe ceĭ-l-alțĭ de obște, aceștia de tóte să fie ne supĕrațĭ, însă să n'aĭbă preoțiĭ séŭ epitropiĭ bisericilorŭ a metahirisi pe acești scutelnicĭ la ale lorŭ slujbe, séŭ posluș ănĭĭ, nicĭ să cheltuĭască lemnele acelea la alte părțĭ, ci numaĭ pentru căldură în biserică, și scutelnicĭĭ să fie numaĭ și numaĭ pentru adusulŭ lemnelorŭ bisericeĭ, fără de a-ĭ dărvări la altele, séŭ a le lua banĭ; care acéstă hotărîre vrêndŭ Domnia mé a săvârși în faptă, amŭ și datŭ din Visteria Domnieĭ mele, baniĭ ceĭ trebuincioșĭ pentru cheltuiala sobelorŭ la tóte aceste bisericĭ, în mânele preoțilorŭ dela fieș-care biserică, pe care-ĭ îndatorimŭ. ca însușĭ să pórte grije de încălditulŭ bisericilor, cu îndestulare, după iuțimea vremiĭ, să nu facă vre-o lenevie la acésta, căcĭ vomŭ avé a trămite omŭ dinadinsŭ întru cercare, și la care va fi nepurtare de grijă, nu va puté avé acelŭ preotŭ nicĭ unŭ rĕspunsŭ de îndreptare, și pentru ca să se păzéscă acéstă orânduĭală, de mila ce am făcutŭ Domnia mé sfintelorŭ acestora bisericĭ, cu scutelnicĭ, și cu urmarea facerĭĭ sobelorŭ, a fi tot-d'a-una nestricate și cu căldură în lăuntrulŭ bisericilorŭ, amŭ datŭ acestŭ Domnescu nostru hrisovŭ, întăritŭ cu însășĭ Domnésca nóstră iscălitură și pecete, care după ce se va petrece în condica Divanuluĭ și a Visterieĭ, poruncimŭ să se dée în păstrare la sfânta Metropolie, mărturie puindŭ și pre pré iubițiĭ Domnieĭ mele fiĭ, Costandin Vodă, Petru Vodă, Iosif Vodă, și pre dumnélorŭ cinstițĭ și cre-

www.dacoromanica.ro

Bisericiile fiindŭ mereŭ deschise, ca să fie îndemnat și poporulŭ a le frequenta, Domnitorulŭ, încă în 1786 (Dembre 13) trămise cărțĭ legate la ispravnicĭ, să înscințeze locuitoriĭ:

«Că este porunca Domnieĭ mele, fieșĭ care de obște, acumŭ la acésta S-ta ḑi, (Crăciunŭ) să se ispăvăduiască și să se grijéscă, partea bărbătéscă și femeiască cu copiiĭ lor, fiindŭ folosulŭ și binele sufletuluĭ lor, la care sunteţĭ și D-vóstră isprăvnicilorŭ, datorĭ a-ĭ îndemna și a-ĭ sili spre acésta, după cum am grăit P. S. S. Mitropolitŭ cum și părinţilorŭ, Episcopĭ, ca să scrie la Protopopĭ și Preoţĭ. Ci dar cusur să nu faceţĭ la acéstă datorie, ce sĕ fiţĭ cu luare aminte, ca să nu rĕmâie nimenea negrijiţĭ, făcêndu-vĕ și înșivă pildă cu urmarea, fiindŭ că și D-vóstră ispravnicilorŭ aveţĭ a da sémă înaintea luĭ Dumneḑeŭ, cândŭ nu veţĭ griji pentru acésta ca nisce dregătorĭ ce vĕ aflaţĭ rânduiţĭ de către D-nia mea. Acésta și fiţĭ sănătoșĭ . . . » (1)

NB. In aceeașĭ ḑi Domnitorulŭ a scrisŭ Episcopilorŭ și Mitropolituluĭ căruia îĭ ḑice, că are mare evlavie și iubire pentru dânsulŭ, să poruncéscă la ómeniĭ bisericilorŭ, ca toţĭ să se spovĕduéscă și să se grijéscă.

---

dincioșĭ boeriĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Pan Dumitrache Ghica vel ban, Ștefan Prescovean vel vorn. de Ţéra de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncovén vel vorn. de Ţéra de josŭ, Nicolae Filipescu vel logof. de Ţéra de susŭ, Costache Ghica vel logof. de Ţéra de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel clucerŭ, Vasilache vel păharnicŭ, Alexandru Văcărescu vel stolnicŭ, Nicolae vel comisŭ — vel slujerŭ, — vel pit., și ispravniculŭ Nicolae Filipescu vel log., și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta în logofeţia Divanuluĭ Domnieĭ mele, la létŭ 1787, în luna luĭ Februar, în 28».

Bisericile anume:

Biserica Curţiĭ gospod. veche.
Biserica Dómneĭ Bălașa.
Biserica sfinţilorŭ Apostolĭ.
Sfântulŭ Ión.
Sărindariŭ.
Sfântulŭ Sava.
Zlătariĭ.
Biserica Dómniĭ.
Patru-zecĭ de mucenicĭ.
Sfântulŭ Dimitrie.
Sfântulŭ Nicolae ot Șĕlariĭ.
Biserica Dintr'o-ḑi.
Schitulŭ Maicelorŭ.
Sfântulŭ Nicolae din Prundŭ.
Sfântulŭ Ión alŭ Domnuluĭ vornicŭ Prășcovén.
Biserica Albă a sfântuluĭ Nicolae din Postăvarĭ.
Adecă șése-spre-zece (2).

---

(1) Condica de la Arh. Stat. No. XVII, fila 110. 17 cărţĭ legate la ispravnicĭ.
(2) Condica XV, fila 39.

www.dacoromanica.ro

De Pascĭ (1787 Martie) iar repetă Mavrogheni aceste dispositiunĭ (1).

Une-orĭ N. Mavrogheni luà ocasiune dela vre-o sĕrbătóre, ca să adreseze ţĕranilorŭ, circulărĭ prin carĭ să nimicéscă temerile şi ura ce boerimea căuta să însinueze între eĭ, contra Domnitoruluĭ. Aşia, ca esemplu, aducemŭ una din Oct. 20 anulŭ 1786, pe care o expediase Domnitorulŭ de ocasiunea Sf. Dumitru, prin tótă ţéra, în 17 *cărţĭ deschise* cătră locuitorĭ. Prin acésta Domnitorulŭ le promitea milă, ferire de nedreptăţĭ şi de necazurile «*ce pătiméţĭ maĭ înainte*», ca să fie fericiţĭ şi mulţămiţĭ, atâtŭ despre supĕrărĭ, jafurĭ, necazurĭ şi nedreptăţĭ, orĭ în ce chipŭ şi ver dela cine, cât şi despre rêndulŭ dăjdiilorŭ visterieĭ.» Boerimea împrăştiá vorbă, că Mavrogheni o să adaugă rĕŭ dăjdiile, că o să întroducă dărĭ *noue*. Mavrogheni arétă că acésta e o scornitură duşmanéscă şi că departe de a se adăoga dările s'aŭ maĭ scăḑutŭ.

Eată în analisă actulŭ, care dovedesce, că adevĕrată era aserţiunea luĭ Dionisie Eclesiarcul, că sub N. Mavrogheni. «*dăjdiile raĭalilorŭ nu pré era grele*» (2):

17 cărţĭ deschise către locuitoriĭ din judeţe. Domnitorul la ocasiunea sĕrbătoriĭ Sf. Dumitru «*când împĕraţiĭ şi Domniĭ obicĭnuescŭ a da domnescele lor însciinţărĭ în ţĕră şi blagoslovenie asupra supuşilorŭ sĕĭ*», ḑice, că trămite şi el acéstă blagoslovenie şi nu lipsesce de a scrie locuitorilorŭ, măcarŭ că şi înainte le aŭ scrisŭ cârţĭ «prin care v'am dat să înţelegeţĭ câtă milă avemŭ de voĭ şi câtă grijă purtămŭ pentru a fi feriţĭ de nedreptăţĭ şi necazurĭ ce pătiméţĭ maĭ înainte, precumŭ veţĭ fi cunoscutŭ în faptă dreptatea carea o iubimŭ spre toţĭ şi lucrăm cu durere a lipsi tóte cele maĭ dinainte ca să petreceţĭ în ḑilele Domnieĭ mele fericiţĭ şi mulţămiţĭ, atâtŭ despre alte supĕrărĭ, jafurĭ, necazurĭ şi nedreptăţĭ, orĭ în ce chip şi ver de la cine, cât şi despre rândulŭ dăjdiilorŭ visterieĭ şi a altorŭ neobicĭnuite scóterĭ de dărĭ nouĕ a nu fi încărcaţĭ; care tóte acestea am fostŭ datŭ trebuinciósele straşnice poruncĭ către ispravnicĭ şi către zabiţi i către toţĭ slujbaşiĭ domnescĭ de obşte, ca toţĭ urmândŭ voinţeĭ nóstre ce avemŭ asupra vóstră, să le fie milă de voĭ, să se pórte cu mijloculŭ ce se cade şi maĭ multŭ să nu vĕ supere nimenĭ întru nimica, preste dreptulŭ ce este obicĭnuitŭ. Şi deosebitŭ *am trămisŭ şi trămitemŭ şi ómeniĭ noştri pe afară într'adinsŭ pentru cercetarea a vóstră petrecere*. Dar cu tóte acestea, iată şi acum, după neadormita grijă şi durere ce avem de voĭ, nu am lipsit de a vĕ scrie, ca de care cumva verĭ-unu din ceĭ ce se bucură de slăbirea vóstră, carĭ nu voesc binele vostru şi sunt vrăjmaşiĭ patrieĭ, netemĕtorĭ de Dumneḑeŭ, séŭ maĭ vêrtos să ḑicemŭ Farmazonĭ, vor âmbla scornindŭ şi preserândŭ, între voĭ nescareva deşertăciunĭ de vorbe mincinóse, orĭ pentru *scóterea de dăjdiĭ* neobicĭnuite şi *alte dărĭ nouĕ, orĭ alte minciunĭ*, care turbură odihna vóstră, să sciţĭ că tóte acelea sunt

(1) Condica No. XVII, fila 155 verso.

(2) Tesaurŭ II, pag. 168.

www.dacoromanica.ro

deșertăciunĭ ale acelora ce nu voĭescŭ a vĕ vedea pe voĭ însufleţiţĭ, şi cu acésta să vĕ facă spaĭmă şi grijă, a vĕ iutrista; pentru care Domnia mea vĕ adeverimŭ că nu numaĭ vre un adaus maĭ multŭ şi încărcătură de dăjdiĭ, séŭ altă scótere de dărĭ nouĕ, peste cele obicĭuuite şi drepte, nu veţĭ cerca uicĭ-cum, ce încă deosebită uşurinţă veţĭ vedea de la D-nia nóstră, la care vĕ increduiţămŭ cu jurământŭ pe viaţa de la împuterniculŭ împĕratŭ, să fiţĭ bine nădăjduiţĭ că veţĭ vedea de la D-nia mea din ḑi în ḑi uşurinţă şi mâutuire de cele maĭ de nainte şi nu veţĭ fi supĕraţĭ cu nimicŭ maĭ multŭ din cea ce se cade, ce cum ḑicemŭ, diu vreme în vreme uşurinţă, dupre cum aţĭ şi vĕḑutŭ că am făcutŭ la séma trecută, căcĭ avemŭ milă şi durere de voĭ şi iubimŭ pe sĕracĭ dintr'adîncul inimeĭ nóstre. Dreptŭ acea, lepădândŭ tóte gândurile şi necreḑîndŭ miuciunile, se rugaţĭ pre milostivulŭ Dumneḑeŭ, pentru viaţa milostivuluĭ împĕratŭ (a căruia stăpânire să o facă Dumneḑeŭ maĭ biruitóre ca tóte altele) şi pentru starea D-nieĭ nóstre, făcêndu-vă hrana şi alişverişulŭ vostru cu tragere de inimă şi cu bucurie, şi să vĕ arĕtaţĭ cu căḑuta supunere, ce vi se cade, către ispravnicĭ, către zabiţĭ, cinstindŭ pe maĭ mariĭ voştri şi împlinindŭ dreptŭ datoria vóstră cu bunăvoire, în vreme. De care iată şi acumŭ am scrisŭ cărţile D-nieĭ mele la isprăvnicĭ, ca asemenea şi eĭ să se arete către voĭ cu dreptate, dându-le cuviinciósele poruucĭ, ca să vĕ păzéscă dreptatea întru tóte şi să le fie milă de voĭ; dar şi voĭ, după cum ḑicemŭ, să urmaţĭ datoria şi supunerea vóstră fără de cusurŭ, ca să nu ne scârbiţĭ. Ci dar, vĕḑêndŭ acéstă domnéscă a nóstră poruncă în tot chipulŭ, să fiţĭ bine chipsuiţĭ, la maĭ sus arĕtatele nóstre povăţuirĭ şi poruncĭ şi proslăvindŭ pe prea tot puterniculŭ Dumneḑeŭ, cu gândulŭ ca să ne ajute, să putemŭ curăţi cu totulŭ cele de maĭ înainte patimĭ, care trageţĭ, şi de care cumva orĭ vre-unulŭ din ispravnicĭĭ, orĭ vre-unulŭ din slujbaşiĭ ceĭ rânduiţĭ, vĕ va supĕra preste poruncile nóstre, pentru unulŭ ca acela să ne arĕtaţĭ şi veţĭ afla dreptatea pe deplinŭ (1). 1786 Oct. 20.

NB. Urméză 17 cărţĭ legate către ispravnicĭĭ de pe la judeţe în sensulŭ proclamaţiuneĭ de maĭ susŭ.

Dintre mĕsurile luĭ N. Mavrogheni, carĭ privescŭ religiunea, vom aminti încă câte-va.

Iată una:

«Carte gospodŭ cătră ţiganiĭ lăeşĭ domnescĭ, că aŭ trimesŭ Vodă duhovnicĭ *să-ĭ boteze şi să-ĭ sfătuéscă a merge la biserică, că n'aŭ nicĭ o lege şi nicĭ o rânduială până acum. Duchovnicĭĭ vor primi léfă de la visterie ca să-ĭ învețe pravoslavnica credință şi fără nicĭ o cheltuială să-ĭ boteze şi să-ĭ îngrijéscă. Vodă îĭ îndémnă să se lasă de furtişagŭ, că vor fi pedepsiţĭ de acésta cu mórte de ţépă.* Isprăvnicĭĭ să dea ajutorŭ duchovnicilorŭ trămişĭ prin judeţe» (2). 1786 Aug. 13.

(1) Condica No. XVII, fila 94—95.

Trămiterea de către Mavrogheni de emisarĭ anume ca să facă dreptate ţĕraniloru, este amintită de Dionisie Ecles. unde ḑice: „Poruncitaŭ la 4 boerĭ marĭ aĭ Craioveĭ şi la alţĭ din Bucurescĭ, să âmble prin ţĕră, să judece pricinile locuitorilorŭ de prin sate ce vor avé, fără mită de banĭ, numai *conacă* să le facă, iar dovedindu cŭ vor face mâncătorie, în Ocnă vor putreḑi". Tesaur II. pag. 168.

(2) Condica No. XVII, fila 68.

www.dacoromanica.ro

Pitacŭ pentru înmormântarea celorŭ săracĭ 1786 Iunie 6, către marele spăt. și marele aga. Zapciiĭ cândŭ *află vre-un mortŭ săracŭ și strĕinŭ fără rude să vestéscă spătaruluĭ séŭ agieĭ, care să dea ba iĭ de cheltuialŭ, ca să se îngrópe după rânduiala creștinéscă* (1).

Ca să'și dea sémă de aprópe de modulŭ cum îngrijitoriĭ Monastirilorŭ caută de Monastirĭ și de averele lor, Mavrogheni ordonă, în Iunie 26 anulŭ 1786, la toțĭ isprăvniciĭ să vestéscă tuturorŭ egumenilorŭ de Monastirĭ, epitropĭ și stariți de metoce și schiturĭ:

«*Să se scóle înșiĭ, să vie la Bucurescĭ cu tóte hrisóvele monastireĭ* (2) *ca să vedemŭ orânduiala ce este făcută pentru acelea monastirĭ de către rĕposați titorĭ* (3).

Cum că Mavrogheni ceru egumenilorŭ de monastirĭ să dée sémă în regulă despre administrațiunea lorŭ, póte sta de dovadă următorulŭ:

Pitacŭ cătră starostele de negustorĭ, să ia socotéla Epitropieĭ mŏnăstireĭ Colțea.

«Fiindŭ-că ne-amŭ pliroforisitŭ Domnia mea, dela dumnéluĭ credinciosulŭ Domnieĭ mele, Dumitrascu Racoviță, biv vel vornicŭ, cum că sfânta mŏnăstire Colțea. din aicea, din orașulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, din rea chivernisire a epitropilorŭ ce aŭ fostŭ, nu numaĭ a ajunsŭ la o próstă stare, ci și la datorie a încăputŭ, pentru care, după datoria ce are dumnéluĭ, ca unŭ ctitorŭ alŭ acesteĭ sfinte mŏnăstirĭ, a cerceta tot-d'a-una starea acesteĭ mŏnăstirĭ, fiindŭ-că s'aŭ adeveritŭ într'acestașŭ chipŭ, iată orânduimŭ Domnia mea pe Șetrarul Chiriac Arbur, epistatulŭ starostieĭ de negustorĭ, din preună cu douĭ-treĭ negustorĭ practicoșĭ, cărora vĕ poruncimŭ, ca după dieta reposatuluĭ ctitorŭ, ce a ziditŭ numita mŏnăstire, să aveți a lua séma epitropilorŭ ce aŭ fostŭ, de totŭ venitulŭ și cheltuĭala mŏnăstireĭ, de când epitropescŭ până acum, și să arĕtați socotéla în scrisŭ sub iscălitură, și de vreme ce epitropiĭ ce aŭ fostŭ până acum, ca nisce rĕĭ economĭ, lipsescŭ și nu vorŭ să intre la socotélă a-și da séma, ĭată după cererea d-sale vorniculuĭ, rânduimŭ pre S. Ta Părinte Zechno. epitropŭ la numita mŏnăstire; fiindŭ-că te-aĭ aflatŭ și maĭ înainte în lăuntrulŭ mŏnăstireĭ și aĭ științe de totŭ, să ieĭ asupra S. Tale tótă tréba mŏnăstireĭ, după cum va arĕta sfințieĭ Tale dumnéluĭ vorniculŭ ctitorŭ și să le chivernisescĭ cu bune economiĭ, până îțĭ vom da și Domnia nóstră maĭ pe urmă povățuire și poruncă» (4).

Toliko pisah gpd. 1787, Oct. 9.

(1) Condica No. XVII, Arh. Stat, fila 23 verso.

(2) O carte dela Epis. Buzĕŭ din 1786, Iunie 6 dă dreptulu Mon. Buzĕu să aibă bălciul Drăgaica. Cond. No. XVII, fila 17 verso.

(3) Cond. No. XVII, fila 46 verso.

(4) Condica XVII, fila 235.

www.dacoromanica.ro

La propria luĭ biserică, Mavrogheni, rânduesce epitropie specială. Aşĭa la 1788, August 28, dă cărţĭ de renduire ca epitropĭ, a luĭ Ioan Hagi Moscu, Dumitrache Turnavitu Dimancea, Nicolae Veneţianu, Teodosie Gramaticul şi Ioan Odobescu, d'impreună cu câte unulŭ din cele-l-alte isnafurĭ ale bresleĭ neguţitorilorŭ din ceĭ aleşĭ fruntaşĭ (1).

Unŭ fapŭ curiosŭ, cât privesce biserica, de sub domnia luĭ N. Mavrogheni, este hrisovulŭ prin care elŭ donéză mŏnăstireĭ Cernica mŏnăstirea Argeş, ca s'o administreze Cernica «cu iconomie», neavênd altŭ personalŭ decât 4 preoţĭ, séŭ călugărĭ, unŭ proistosŭ cu nume de economŭ şi 2 călugărĭ. Aceştia sunt chiar trămişĭ «să facă zaptŭ mŏnăstirea Argeş pre numele Cernicăĭ» (2).

Unŭ altŭ faptŭ este relativŭ la icóna făcĕtóre de minunĭ dela Mŏnăstirea Sărindariŭ. Acolo se aduna multă lume şi pare că sub pretext de vindecare a bóleĭ, se făcea acolo adunărĭ de totŭ felul. Domnitorul N. Mavrogheni dete:

Pitaculŭ Domnescŭ, cătră egumenulŭ mŏnăstireĭ Sărindaruluĭ, din 1786, Iunie, să nu şadă nimenea în mŏnăstire, fără numaĭ egumenulŭ şi soborulŭ mŏnăstireĭ şi bolnaviĭ de ambe sexe, care cercă vîndecare la icóna făcĕtóre de minunĭ a Maiceĭ Domnuluĭ (3).

Dar procesulŭ pentru nesce lemnŭ sfântŭ, cât nu agită Divanul? (4)

N. Mavrogheni ajută şi bisericele române din Ardél. In 1786, Octombre 17, Mavrogheni dete carte domnéscă protopopuluĭ Stefan dela *Scheiŭ* din Braşov, «să aibă voĭe de a ţine la păşune în ţéră 20 de caĭ, împreună cu oile lor, fără necĭ o supĕrare de dărĭ» (5).

(1) Condica No. XVII, fila 321.

(2) Cartêa luĭ N. Mavrogheni, din 26 Iulie, 1788. Cond. No. XVII, fila 310.

(3) Condica No. XVII, fila 42 verso.

(4) 1786, August 22. Procesŭ între ciohodarŭ şi boerulŭ Gligore Băleanul vel logofetŭ pentru *nesce sfântŭ lemnŭ* móşte. Acestŭ procesŭ a urmatŭ şi sub Alecandru Vodă Ipsilant.

Móştele aceste aŭ fostŭ amanetate de ciohodarŭ la unŭ preotŭ Popa Ión dela Biserica Neguţitorilor.

Băleanul le-a cumpĕrat dela popă cu 70 leĭ. Ciohodarulŭ voĭa să le rescumpere fiindŭ-că eraŭ amanetŭ, ĭar Băleanul ḑice, că nu le maĭ are, că aŭ fostŭ jăfuite în timpulŭ maĭ din urmă.

Vodă scutesce pe boeriŭ de pretenţia ciohodaruluĭ.

(5) Condica No. XVII, fila 92.

www.dacoromanica.ro

Protecţiunea ce biserica aflâ la N. Mavrogheni, nu 'l opria, la trebuinţele ţĕreĭ, a impune mŏnăstirilorŭ unele sacrificiĭ. Aşia la 1787, Ianuarie 17, Domnitorul dă cătră Mitropolit unŭ pitacŭ domnescŭ: (1)

«Fiindŭ-că nu vine zaharea destulă în Bucurescĭ şi din causă că morile sunt îngheţate, Vodă ordonă, că *prisosulŭ de bucate dela mŏnăstiuĭ să se aducă spre vînḑare în Bucurescĭ, cu rizapazarŭ*, fără de nicĭ o pagubă, că de nu se vor supune egumeniĭ, vodă va trămite ómenĭ într'adinsŭ, carĭ «vor călca tóte gropile, jigniţele şi hambarele şi se va lua apoĭ totŭ grâulŭ fără banĭ şi osebitŭ de pagubă vor fi şi blăstemaţĭ de Domnia nóstră».

Totŭ asemené în timpulŭ resboĭuluĭ, N. Mavrogheni e silitŭ a avé în de aproape vedere pre servitoriĭ altaruluĭ, căcĭ mulţĭ eraŭ instrumente a le politiceĭ rusescĭ, politică ce nu o servia N. Mavrogheni. Dar despre aceste mĕsurĭ vom avé a grăi ceva maĭ departe.

X.

Bresle. Industriă, comerciŭ.

N. Mavrogheni în scurta şi agitata luĭ Domnie găsi timpŭ a se ocupà de interesele comerciuluĭ şi ale industrieĭ. El acordă protecţiune bună breslelor. Sub domnia luĭ se uniră în 1788 în un singur rufet, breslele Işlicarilorŭ şi a cojocarilorŭ Bascaliĭ. (Hrisovulŭ din Maiŭ 25 an 1788), după ce în 1787 cu un alt hrisov din Febr. 23 se despărţiseră de blănarĭ. Eată ambele hrisóve:

Hrisovulŭ Breslĭĭ cojocarilorŭ i Islicarilorŭ Başcaliĭ ce s'aŭ datŭ în urmă.

«Datamŭ Domnia mea acestŭ Domnescŭ al nostru Hrisovŭ Breslĭĭ Işlicarilorŭ şi cojocarilorŭ Başcaliĭ, ce suntŭ uniţĭ prin zapisulŭ sĕŭ a fi un Rufetŭ, ca să aibă a fi Rufetŭ, după cum sunt şi la tóte stăpânirile ale pré puterniceĭ Impărăţiĭ, cum şi la alte ţĕrĭ, spre a nu se amesteca alţiĭ la meşteşugulŭ acesta, şi a nu metahirisi alţiĭ alişverişulŭ acesta, afară din ceĭ ce sunt Isnafŭ, să aibă Rufetulŭ acesta Proistos după obiceiul lor, şi a patru bătrâni aleşĭ de tótă brésla spre a căuta tóte pricinile şi socotelile lor, să ţie cutie de milostenie cum ţin tóte Rufeturile, şi după hotărirea ce am făcutŭ prin Hrisovŭ de asidosie de la Visterie pentru tóte Rufeturile de obşte din Bucureşcĭ, să aibă a fi ne dajnicĭ de tóte dăjdiile visteriĭ şi ale Cămăreĭ; poruncim Domnia mea şi tuturorŭ zapciilorŭ ce aŭ avut ne schimbatŭ, pentru care am întăritŭ Hrisovulŭ acesta cu domnésca nóstră iscălitură şi pecete, mărturie puindŭ şi pe pré iubiţiĭ Domnieĭ mele fiĭ, Constantin Vodă, Petru Vodă, şi Iosif Vodă, şi pe Dumnélorŭ cinstiţĭ

(1) Condica No. XVII, fila 124 verso.

www.dacoromanica.ro

și credincioșĭ boerĭ veliţĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele. Pan Nicolae Brăncovénu vel Ban, Manolache Brăncovénu vel vorn. de Ţéra de susŭ, Scarlat Greceanu vel vist. Radu Slătinénŭ vel vor. de Ţéra de jos; Ioan vel log. de Ţéra de susŭ, Constandin Stirbeiŭ vel log. de Ţéra de josŭ, Manolache Mavrogheni vel spăt., Constandinŭ vel Post., Manolache Mavrodin vel slugerŭ, Dumitrache vel comis, Teodorache Tufénulŭ vel Pahar., Alexandru Văcăresculŭ vel stol., Mateiŭ Cantacuzino vel sluger., Stavrache vel pit., și Ispravnicu Ioan vel log., și s'aŭ scrisŭ Hrisovulŭ acesta aicĭ în orașu Domnieĭ mele Bucurescĭ, la lét 1788. Maiŭ 25» (1).

Hrisovulŭ Ișlicarilorŭ din Bucurescĭ.

«Intre alte rufeturĭ trebuincióse obștieĭ, fiindŭ și Islicariĭ din Bucurescĭ, prin jalba ce deteră Domnieĭ mele, cerură ca să fie osăbiţĭ rufetulŭ lor, de rufetulŭ blănarilorŭ, și să li se pue în orânduiala ce se cuvine, obiceiurile ce aŭ avutŭ, pentru care obiceiurĭ ale lor, în vremea reposatuluĭ Domnieĭ sale Nicolae Vodă Caragea, făcându-se de Dumnélorŭ Boeriĭ Epitropĭ cercetare le aŭ găsitŭ bune și le-aŭ dat și Hrisovulŭ, care ni-l arĕtă de'l vĕḑumŭ cu létulŭ 1782, i hrisovulŭ Domnieĭ sale Mihaiŭ Vodă Suţulŭ, care iarășĭ îl văḑumŭ, cu létulŭ 1784; decĭ acum cercetându-le și Domnia mea, și văḑându-le că sunt cu cale, le întărimŭ ca să li se păzéscă întocmaĭ precum maĭ josŭ poruncimŭ: adecă rufetulŭ acesta să fie osăbiţĭ de brésla blănarilorŭ, întru tóte, și întru nimic să nu aibă a face Chiurciu-Basa al cojocarilorŭ cu dînșiĭ, de vreme ce blanarilorŭ nu li se pricinuesce nicĭ o stricăciune, séŭ scădere la Hrisovulŭ ce aŭ și eĭ pentru ale meșteșuguluĭ lorŭ; de aceea iată orânduim, ca Ișlicariĭ, dintre dînșiĭ să-șĭ alégă un Proestos, care este Calpacci-Basa și patru meșterĭ, carĭ i vor avea maĭ de Ispravă, cu meșteșugŭ maĭ bunŭ și maĭ vrednicĭ și carĭ să fie Epitropĭ și Purtătorĭ de grija rufetuluĭ lor, câţĭ dară sunt meșterĭ vrednicĭ cu șcinţa meșteșuguluĭ acestuia deplinŭ primiţĭ de proești și de bréslă, să aibă după orânduiala rufetuluĭ lor așĭ lua și pecetluirĭ Domnescĭ de rufet dela cămara Domnieĭ mele, trecêndu-se la catastihulŭ breslelorŭ, ca să fie șciuţĭ și cunoscuţĭ, spre a nu fi volnicĭ alţi afară dintr'aceia a lucra meșteșugulŭ islicărieĭ, fără numaĭ aceștĭ ce s'aŭ făcutŭ rufetŭ, și supt dînșiĭ să aibă un ciauș pentru strîngerea banilorŭ la cutia lor, și pentru ceĭ carĭ vor fi chiămaţĭ la judecată când se va întîmpla pricinĭ și intre dînșiĭ, Islicar cu Islicariŭ, séŭ când va strica lucru cuĭ-vași, când se va întîmpla pricinĭ de judecăţĭ intre dînșiĭ pentru ale meșteșuguluĭ, pentru ucenicĭ și călfĭ i pentru ceĭ carĭ vor face stricăciune lucruluĭ cuivaș, și pentru ceĭ ce vor fi neurmătorĭ la vreme din una din câte sunt legaţĭ și hotăriţĭ prin hrisovulŭ acesta al Domnieĭ mele, să se strîngă la un loc pentru a face longe după obiceiulŭ rufetuluĭ lor, unde să chiame pe cel cu pricina, și când acela de sineșĭ nu va urma a veni, după șciinţa ce-ĭ va face Proestosulŭ cu Epitropiĭ, atuncĭ să aibă volnicie a trimete pe ceaușulŭ lor să-lŭ aducă făr de voïe și să ia și trépăd banĭ 40 și să hotăréscă pricina acea sub iscăliturile lor, după dreptate și după obiceiulŭ meșteșuguluĭ lor, și pe ceĭ carĭ vor fi cu pricina de îndreptare să-ĭ îndrepteze, iar pe ceĭ ce va fi cu vină, de va fi vina luĭ maĭ mică, să-ĭ facă eĭ cercetare și dojană după obiceiulŭ rufetuluĭ, iar pe cel ce va fi cu vină de pedépsă, să aibă a-l arĕta la d-luĭ vel cămărașŭ dimpreună cu alegerea lor în scrisŭ, ca cercetându-ĭ se vină să-l pedepséscă, însă pe uniĭ ca aceștia vinovaţĭ să-ĭ hotăréscă a da și câte oarețĭ-care geremé la cutia de milostenie a bresleĭ lorŭ după

(1) Condica XV, fila 94.

www.dacoromanica.ro

mĕsura vineĭ în loc de pedépsă; iar dumnéluĭ vel. Agă cum şi alţĭ zapciĭ aĭ târguluĭ să nu se amestece a-ĭ trage pentru ale meşteşuguluĭ islicăreĭ, ci să urmeze după cum se arétă maĭ susŭ; să aibă a ţinea şi cutie, cum aŭ şi alte rufeturĭ, în care să se strîngă în tóte sîmbetele sĕptemânilorŭ, de la fieşĭ-care meşterŭ cu prăvălie câte 6 banĭ, cum şi de la călfile cele cu simbrie maĭ bune câte banĭ treĭ; aşişderea şi cel ce va deschide prăvălie, să aibă a da la această cutie câte tal. 10, care cutie să se pecetluéscă de Proestos şi de aceĭ Epitropĭ, şi aşĭa pecetluită să se păstreze în séma lor, purtândŭ de grijă ca să se strîngă venitulŭ ce este orânduitŭ; şi cândŭ din brésla lor, se va întîmpla a muri vre unul întru scăpătăciune, séŭ vre unul din vre o bólă îndelungată, orĭ din slăbiciunea bĕtrâneţelorŭ trecute şi nu va fi vrednicŭ de a se chivernisi, séŭ din altă întîmplare de la D-ḑeŭ, va cădea în lipsă desăvârşitŭ, atuncĭ din cutia aceasta, să se dée la aceĭa ce se cade, ca mortulŭ să-lŭ îngrópe cu celea trebuincióse după orânduiala creştinéscă, şi săraculŭ să se ajute după dreptate; însă acea cutie să nu se deschiḑă de altulŭ, ci faţă, înaintea proestosuluĭ, şi acelorŭ patru ce aŭ pusŭ peceţile să se deschiḑă, şi luând baniĭ, ce va fi trebuinţă, iarăşĭ să se pecetluéscă la locŭ.

«Aşişderea poruncimŭ, ca cojocariĭ bascaliĭ să cumpere orĭ de la mocanĭ, orĭ de la măcelarĭ, numaĭ marfă ce lucréză eĭ la meştegulŭ ce aŭ, iar marfa subţire care este de meşteşugulŭ Islicarilorŭ, adecă stârpiturĭ, să fie opriţĭ de a cumpăra, atât eĭ cât şi alţi orĭ-cine, nicĭ dela mocanĭ, nicĭ dela alt nimenea, iar carĭ din cojocariĭ bascaliĭ se va dovedi că aŭ cumpăratŭ pelcele stêrpiturĭ, ca să facă orĭ căciule cazaclieşcĭ, séŭ boznicescĭ, să aibă aĭ arĕta rufetuluĭ islicarilor pe aceĭa la d-néluĭ vel cămăraşŭ, ca să ia marfa subţire ce este de trĕba islicarilorŭ pe séma cămăriĭ; dar nicĭ islicariĭ să nu fie volnicĭ a cumpăra marfă grósă de carĭ lucréză cojocariĭ başcaliĭ, căcĭ dovedindu-se, asemenea se va lua şi acea pe séma cămăriĭ. Ceĭ carĭ vor fi să iase de la stăpânĭ ca să-şĭ deschiḑă prăvălie, să nu aibă voĭe de sineşĭ fără de voia stăpânuluĭ, şi fár de voĭe de la epitropĭ şi dela rufetŭ, ca să-l cerceteze maĭ întâiŭ de este vrednic a avea prăvălie şi a se numi meşter, şi de scie meşteşugulŭ desevărşitŭ; iar după ce va lua voĭe, şi se va vedea că este destoinicŭ la aceasta, să dée întâiŭ tal. ḑece la cutia lor, şi aşĭa să aibă voĭe a deschide prăvălie; uceniculŭ să nu fie volnicŭ să iase de la stăpânŭ până la sorocŭ, cât îĭ va fi tocméla, nicĭ să-l priméscă altul nimenea din işlicarĭ; aşişderea şi după ce-şĭ va împlini ucenicia încă să nu fie volnicŭ să iasă, nicĭ să-l priméscă nimenea, până nu va sluji şi stăpânuluĭ sĕŭ, cu simbrie. un an, care simbrie să i se hotăréscă de bréslă cât să iae, precumŭ ḑiseră că aŭ fost obiceiŭ; aşişderea şi calfa de va fugi maĭ înainte de sorocŭ fără de pricină vrednică, să rămâe păgubaşŭ de tótă simbria luĭ ce aŭ slujitŭ, şi altulŭ să nu-l maĭ priméscă, iar de-l va goni stăpânulŭ seŭ fără de vină, să-ĭ plătéscă tótă simbria luĭ pe cât aŭ slujitŭ. Cândŭ se va întîmpla a veni nescareva işlicarĭ dintr'alte ţĕrĭ să nu fie volnicĭ a'şĭ deschide prăvălie aicĭ până nu-şĭ va lua întâiŭ birŭ între ceĭ-l-alţĭ işlicarĭ şi până nu se vor cerceta de pămênteni islicarĭ de aŭ scinţa meşteşuguluĭ, iar după ce-şĭ va lua birulŭ şi va fi vrednicŭ să scie meşteşugulŭ deplinŭ, atuncĭ cu scirea rufetuluĭ să aibă voĭe a'şĭ deschide prăvălie dând şi baniĭ cutiilorŭ; aşişderea fiind că numiţiĭ islicarĭ, din jalba ce deteră Domniĭ mele, ne arĕtară cumcă cojocariĭ bascaliĭ nu-şĭ lucréză numaĭ meşteşugulŭ lor, ci se amestecă de cumpără de pe unde găsescŭ hârşiĭ albastre de fac căciule şi le vênd pe la muşteriĭ, care cu acésta le pricinuesce pagubă şi cerură de a fi opriţĭ; decĭ de vreme ce acelea pelcelĭ albastre ne adeverimŭ că din începutŭ s'aŭ lucratŭ şi să lucréză şi acum de işlicarĭ, ca un lucru dară ce este de trĕba meşteşuguluĭ işlicarilorŭ, poruncimŭ ca de acum înainte să nu fie volnicĭ cojocariĭ-bascaliĭ a cumpăra acest feliŭ de pelcele şi a le lucra, séŭ a ţinea prin prăvăliile lor, ci cu totulŭ să fie opriţĭ, ca de un lucru ce nu este

www.dacoromanica.ro

de tréba meşteşuguluĭ lor. Decĭ precumŭ şi Domnia mea am întărit acéstă bună orânduială a rufetuluĭ lor, aşia să fie şi eĭ în tótă vremea a vinde marfa lor cu preţ dreptŭ, şi a lucra meşteşugulŭ lor curatŭ precum se cade, ferindu-se nicĭ a strica isliculŭ cuivaşĭ, nicĭ a schimba pelceaua, nicĭ a face vre un alt cusurŭ, şi preţulŭ să-l ceie după cum se cade, nelăcomindu-se la câştigŭ, spre înşălăciunea şi nedreptatea cumpărătoruluĭ, pentru căcĭ de acésta se va face cu dinadinsul cercetare în tótă vremea, de faţă şi pe subt cumpĕtŭ, şi pe carĭ islicari îĭ va dovedi că aŭ luatŭ preţŭ maĭ mult peste cea ce se cade, nu numaĭ va perde, ci se va şi pedepsi. Acestea tóte câte scriemŭ maĭ susŭ pentru acest rufetŭ al işlicarilorŭ, poruncimŭ Domnia mea tot-d'auna să urmeze şi să se păzéscă neştrămutatŭ, şi am întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ mele Iŏ Nicolae Petre Mavrogheni Voivodŭ şi cu credinţa pré iubiţilorŭ Domnieĭ mele fiĭ Constandinŭ Voivodŭ, Petru Voivodŭ, Iosifŭ Voivodŭ, şi cu tot sfatulŭ cinstiţilorŭ şi credincioşilorŭ boerilorŭ, celorŭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Pan Dimitrache Ghica vel Ban, Stefan Priscoveanu, vel vorn. de Ţéra de susŭ, Manolache Brâncovénu, vel Vor. de Ţéra de josŭ, Ienache Văcăresculŭ, vel Vist., Nicolae Filipesculŭ vel log. de Ţéra de susŭ, Costache Ghica vel log. de Ţéra de josŭ, Costache Mavrogeni vel spăt., Constandinŭ Filipescu vel post., Ión vel clucer, Vasilache vel păhar., Alesandru Văcărescu vel stol., Nicolae vel comis, ... vel slujer., ... vel pit. şi ispravnicu Nicolae Filipescu, vel log. de Ţéra de susŭ, şi s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta la întâiulŭ anŭ dintru întâia Domnie a Domnieĭ mele, aicĭ în oraşulŭ Bucurescĭ, la aniĭ, de la nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ, letŭ 1787, Febr. 12, de Gheorghe logofĕtulŭ za Divanŭ (1).

Cojocariĭ groşĭ şi blănariĭ subţirĭ, capătă şi eĭ dela N. Mavrogheni un hrisovŭ, cu privilegiĭ marĭ, protecţioniste, contra comerciuluĭ austriacŭ, căzăcescŭ şi chiar turcescŭ. Hrisovulŭ este din 20 Octombre 1886 (2).

Am vĕḑutŭ deja în volumele nóstre anterióre importanţa breslelorŭ în genere şi a cojocarilorŭ şi blănarilorŭ în deosebĭ. In tomulŭ I, la paginele 558 şi 563 am adusŭ hrisóvele cojocarilorŭ şi ale altor meseriaşĭ lucrândŭ obiecte de blană, precum, de exemplu, işlicariĭ. De sigur nu tóte disposiţiunile vechilorŭ hrisóve ale cojocarilorŭ se schimbă prin cel reînoitŭ acum de cătră Mavrogheni, ci numaĭ în parte.

Eată acest hrisovŭ reînoitŭ şi pe alocurea modificatŭ, al luĭ N. Mavrogheni:

«*Hrisovulŭ cojocarilorŭ din Bucurescĭ.*

«Intre alte cuviincióse ce ne muncimŭ şi ne nevoimŭ Domnia mé, a le pune la bună orânduială în faptă, spre folosinţa cea de obşte a păziteĭ de Dumneḑeŭ, creştinescĭĭ Ţĕrĭ aceştia, ce mi s'a încredinţatŭ, fiindŭ şi rufetulŭ blănarilorŭ subţirĭ i cojocarilorŭ groşĭ, cărora căḑêndu-se a li se întări şi lor privilegiurile ce aŭ avut, şi li s'aŭ urmatŭ, s'aŭ făcutŭ din porunca Domnieĭ mele cercetare şi câte s'aŭ găsitŭ cu cale şi trebuincióse, atât pentru dênşiĭ cât şi pentru folosulŭ

(1) Condica XV, fila 37.

(2) Veḑĭ la anexá şi hrisovulŭ renoitŭ rufetuluĭ bărbierilorŭ din 22 Octombre, 1786.

www.dacoromanica.ro

obștieĭ, le întărimŭ printr'acestŭ Domnesculŭ nostru hrisovŭ, ca să li se păzéscă nestrĕmutatŭ, adecă numaĭ ceĭ ce sunt sciuțĭ și cunoscuțĭ de meșterĭ cu dajde la visterie și primițĭ de rufetŭ, aceĭa să lucreze meșteșugulŭ acesta, éră alțiĭ strĕinĭ fără de căpătâiŭ și nestatornicĭ, să nu fie volnicĭ până nu-și va lua birulŭ dela cămară și voĭe dela Chiurciu-Basa, i bĕtrâniĭ rufetuluĭ ca să-lŭ cerceteze de este vrednicŭ cu sciința meșteșuguluĭ pre deplinŭ; din care meșterĭ sciuțĭ și cunoscuțĭ de vrednicĭ, carĭ vor fi maĭ de ispravă, bĕtrânĭ și cu pracsisŭ, să se alégă șése, însă patru din cojocarĭ subțirĭ și douĭ din cojocariĭ groșĭ, care să fie proestĭ aĭ bresleĭ, ca cu dênșiĭ împreună să aĭbă Chiurciu-Basa a-și povățui brésla lor, și a purta grije preste tótă vremea, a se urma și a se păzi cele ce orânduimŭ maĭ josŭ, anume: ântêiŭ să aĭbă Chiuciu-Basa împreună cu aceĭ proestĭ, a căuta pricinele și judecățile breslelorŭ pentru ale meșteșuguluĭ, pentru ucenicĭ, călfĭ, pentru ceĭ ce vor face stricăcĭunĭ la lucru cuĭvașĭ și pentru ceĭ ce vor fi neurmătorĭ la vre-una din câte sunt legațĭ și hotărâtŭ a le păzi prin hrisovulŭ acesta alŭ Domnieĭ mele, de care când va fi trebuință, strîngêndu-se la unŭ locŭ, Chiurciu-Basa, adecă când va fi în pricină împreună blănariĭ, să se adune numaĭ blănarĭ, ĭar când va fi în pricină cojocarĭ, să se adune ĭar proeștĭ aĭ acestuĭ meșteșug, care împreună cu Chirciu-Basa i cu ceĭ-l-alțĭ, să trimită să chiame pre celŭ cu pricina, și când acelașĭ de leneșŭ nu va urma a veni după sciința ce-ĭ va face Chiurciu-Basa și cu ceĭ-l-alțĭ proestĭ, prin trimisŭ atuncĭ să aibă volnicie, a-lŭ aduce și fără de voĭe cu céușĭ de cojocarĭ și să-ĭ iae trépădŭ banĭ 40, după obiceĭulŭ ce a avutŭ, să hotăréscă pricina aceea în scrisŭ, sub iscăliturile lor, după dreptate și după obiceiulŭ meșteșuguluĭ lor, și pre ceĭ ce va fi cu pricină de îndreptatŭ să-ĭ îndrepteze, ĭar pre ceĭ ce va fi cu vină, de va fi vina luĭ maĭ mică, să-ĭ facă cercetare și de față, după obiceĭurile rufetuluĭ, ĭar pre ceĭ ce va fi cu vină de pedépsă să aĭbă a-lŭ arĕta la dumnéluĭ vel cămărașŭ din preună cu alegerea lor în scrisŭ, ca cercetându-se vina, să-lŭ pedepséscă, însă uniĭ ca aceĭa vinovațĭ să-ĭ hotăréscă à da și câte óreșĭ-care geremea la cutia de milostenie a breslelorŭ, după mĕsura vineĭ în locŭ de pedépsă, ĭar altulŭ nimenea să nu se amestece la pricinele și judecățile ce se întêmplă între dênșiĭ pentru a le meșteșuguluĭ lor; să aĭbă a ținé rufetulŭ acéstă cutie, după obiceĭulŭ ce a avutŭ, în care să se strîngă de cătră orânduitulŭ céușŭ a luĭ Chiurciu-Basa, în tóte sâmbetele sĕptĕmânilorŭ câte treĭ banĭ de fieșĭ-care prăvălie, orĭ blănărie, orĭ cojocărie; așișderea să se strîngă la cutie și de totŭ negustorulŭ cazacliŭ, însă Raele aĭ pré puterniciĭ Impĕrățiĭ, când va vinde orĭ-ce felŭ de marfă cazacliască, dela vînḑĕtorĭ tre-ḑecĭ de banĭ la suta de leĭ, cum și de la cumpĕrătoriĭ Raele a pré puterniciĭ Impĕrățiĭ, ĭar alțiĭ treĭ-ḑecĭ de banĭ la suta de leĭ, asemené să se strîngă la cutie și orașŭ, care geremele dela uniĭ ce vor fi hotărîțĭ de cătră dumnéluĭ vel cămărașŭ după cum am ḑisŭ pentru vinele lor, cum și dela alțiĭ care deosebitŭ le vor da mâna a face de sineșĭ vre-o milostenie și vor vré înșișĭ a arunca la cutie; așișderea să strîngă și ceĭ câte talerĭ ḑece dela ceĭ ce va eși meșterĭ a deschide prăvălie precum maĭ josŭ se cuprinde; care acéstă cutie în care este să se strîngă acestŭ venitŭ de banĭ, să se pecetluéscă cu șése peceți a le proestoșilorŭ ce s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, și așĭa pecetluită să o păstreze din preună cu acestŭ Domnesculŭ nostru hrisovŭ, în séma unuĭ proestosŭ pământean pre care-lŭ va alege Chiurciu-Basa și totŭ rufetulŭ, purtândŭ Chiurciu-Basa de grijă ca să se strîngă venitulŭ ce este orânduitŭ, și când din brésla lor se va întêmpla a muri vre unulŭ întru scăpătăcĭune, séŭ vre unulŭ de vre-o bólă îndelungată, orĭ din slăbicĭunea bătrâneților rufetulorŭ trecute, nu va fi vrednicŭ de a se chivernisi, séŭ de altă întêmplare dela Dumneḑeŭ va cădé în lipsă desevêrșită, atuncĭ din cutia acésta să se dée ceea ce se cade, ca mortulŭ să se îngrópe cu cele trebuincĭóse, după rânduéla crestinéscă, și săraculŭ să se ajute după datorie; însă acea cutie să nu se deschiḑă de altulŭ, ci ĭar de față fiindŭ înaintea acestor

www.dacoromanica.ro

şase ce aŭ pusŭ peceţile să se deschidă, şi luândŭ baniĭ ce va fi trebuinţă ĭar să se pecetluéscă la locŭ, şi de nu vor fi ceĭ d'ântêiŭ carĭ aŭ pusŭ peceţile, să fie alţiĭ în loculŭ lorŭ a pecetlui, cincĭ séŭ şése de ispravă din blănarĭ i cojocarĭ; canzanliĭ şi alţĭ negustorĭ, ce aducŭ marfă de Ţéra căzăcéscă, din Braşov şi dela Lipsca, însă Raelele aĭ pré puterniciĭ Impĕrăţiĭ, să nu fie volnicĭ a o deslega, ci ântêiŭ să dée scire Chiurciu-başiĭ, carele cu şése proestĭ să mérgă ca să fie faţă la deschiderea mărfiĭ, şi puindŭ preţŭ ce se cade prin tocméla ce vor face între dênşiĭ, fie-carele după acelŭ preţŭ să cumpere şi să iae cât le va fi de trebuinţă. Marfa de Rumeli să nu fie volnicĭ negustoriĭ ceĭ ce o aducŭ nicĭ să o deslege fără de scirea Chiurciu-Başiĭ şi acelor-l-alţĭ proestĭ, nicĭ să o lucreze eĭ aicĭ, nicĭ să o vênḑă cu blana şi cu pelea, ci ântêiŭ să dée de scire Chiurciu-Başiĭ să mérgă din preună cu ceĭ-l-alţĭ proestĭ să o tocméscă şi dândŭ preţŭ să o iae; tótă cu râdicata aşişderea şi cazacliĭ cum şi lipscaniĭ, însă raele a pré puterniciĭ Impĕrăţiĭ totŭ cu râdicata să o vênḑă la brésla blănarilorŭ, ĭar să nu fie volnicĭ a lucra eĭ marfa aice; Vulpele, jderiĭ, pisicĭ, şi alte măruntaĭ de cojocărie nime a strînge, fără numaĭ de o va strînge şi de va cumpĕra pentru trebuinţa sa, a-şĭ face luĭ-şĭ haĭne de purtatŭ, ĭar într'altŭ chipŭ de se va amesteca la marfa ce este a blănarilorŭ, şi-lŭ va dovedi Chiurciu-Başa cu isnafulŭ sĕŭ, să-ĭ iae pe séma cămariĭ Domnescĭ acea marfă. Bogasieriĭ să nu aĭbă voĭe să cumpere, séŭ să lucreze marfă cojocăréscă, nicĭ să ţie în prăvălie, séŭ în casa luĭ haĭne blănite, nicĭ să blănéscă gordiĭ séŭ tivilichiĭ, séŭ jubele, séŭ verĭ-ce altŭ pentru negustorie, séŭ a scóte în têrgŭ să vênḑă, ci cu totulŭ să fie popriţĭ a nu se amesteca întru nimicŭ la meşteşugulŭ cojocărieĭ; nicĭ unulŭ din blănarĭ să nu fie volnicŭ a merge să lucreze la vre-unulŭ, ci fără de aĭ fi meşteşugulŭ cojocăria, ar cumpĕra marfă pentru negustorie, căcĭ dovedindu-se i se va face pedépsă, afară numaĭ când va cumpĕra cine-va marfă pentru a sa trebuinţă şi îmbrăcăminte. Când va veni marfă, adecă săngeapŭ, cacomŭ, laţcă, dihorŭ, pisicĭ, altă marfă maĭ uşóră, să aĭbă blănariĭ a o împărţi cu toţiĭ, ĭar de nu le va ajunge spre a lua fiesce-care cât 'ĭ este trebuinţa, atuncĭ să iae douĭ blănarĭ până la cincĭ sute de săngepĭ, ca cu acestŭ mijlocŭ să se pótă chivernisi toţĭ; hârşile dela mocanĭ şi peile dela scaune, care vor fi de trebuinţa meşteşuguluĭ cojocărieĭ, să se protimiséscă ântêiŭ cojocariĭ pămênteni aĭ bresleĭ a cumpĕra, apoĭ ce va rĕmânea să iae şi strĕiniĭ, însă cojocariĭ pămênteni să aĭbă a da fóĭe la Chiurciu-Başa de câtă sumă de pele va fi trebuinţă la totŭ rufetulŭ peste anŭ, care acea sumă să o cumpere cu preţulŭ ce vor da strĕiniĭ şi cele-l-alte să se vînḑă la strĕinĭ. Aşişderea, fiindŭ-că s'aŭ fostŭ jăluitŭ în aniĭ trecuţĭ toţĭ işlicariĭ asupra cojocarilorŭ başcaliĭ, că nu urméză a cumpăra marfă de cojocărie grósă numaĭ, cele ce le este trebuinţă meşteşuguluĭ lor, adecă hărşĭ negre de căcĭulă de pre la mocanĭ, şi peĭ de blană de cojóce de pre la măcelarĭ, ci dela o sémă de vreme íncóce, s'aŭ apucatŭ de strîngŭ şi marfă subţire, ce le ḑicŭ stârpiturĭ, care este de trebuinţa meşteşuguluĭ islicarilorŭ şi o precupescŭ vînḑend-o printr'ascunsŭ pre la strĕinĭ, altele le vîndŭ din prăvălii de-amână la muşterii, ĭar cele próste ce le rĕmânŭ le vîndŭ lorŭ cu preţŭ mare. Şi aŭ cerutŭ işlicariĭ, ca să aĭbă dreptate la acésta, spre a fi opriţĭ, a cărora jalbă şi cerere fiindŭ cu cale după cercetarea ce s'a făcutŭ, am aşeḑatŭ şi acestŭ pontŭ în hrisovulŭ acesta alŭ Domnieĭ mele, ca cojocariĭ başcaliĭ de a nu maĭ cumpăra nicĭ dela mocanĭ, nicĭ dela măcelarĭ numaĭ marfă ce lucréză şi la meşteşugulŭ ce aŭ, precum maĭ susŭ se arétă, ĭar marfa subţire, care este de meşteşugulŭ islicarilorŭ, să fie opriţĭ numiţiĭ cojocarĭ başcaliĭ, de a nu maĭ cumpăra, nicĭ dela mocanĭ, nicĭ dela alţiĭ nimenea, ce le sunt obicĭnuite de le strîngŭ islicariĭ, ĭar carele se va găsi, să scie că acea marfă se va lua pe séma cămeriĭ. Ceĭ carĭ vor fi să se iae dela stăpânĭ ca să-şĭ deschidă prăvăliĭ, să n'aibă voĭe de sineşĭ fără de voĭa stăpânuluĭ şi fără de voĭa dela Chiurciu-Başa şi de la rutetŭ, ca să-lŭ cerceteze ântêiŭ de este

www.dacoromanica.ro

vrednicŭ a avé prăvălie și a se numi meșterŭ, și de scie meșteșugulŭ desĕvêrșitŭ. ĭar după ce va lua voĭe și se va vedé că este destoĭnicŭ la acésta, să dée ântêiŭ talerĭ 20, după cum le-aŭ fostŭ obiceĭŭ, însă talerĭ 10 Chiurciu-Bașeĭ și talerĭ 10 la cutie, și așĭa va deschide prăvălie; ucenicii să nu fie volnicĭ să ĭasă dela stăpânŭ până la sorocŭ, cât îĭ va fi tocméla, nicĭ să-lŭ primésca altŭ nimené din cojocarĭ. Așișderea și după ce-șĭ va împlini ucenicia, încă să nu fie volnicŭ să iasă și să nu lŭ primésca nimené până nu va sluji stăpânuluĭ sĕŭ cu simbrie unŭ anŭ, cum a fostŭ obiceĭŭ. Când se va întêmpla a veni nescaĭ-va cojocarĭ strĕinĭ de prin tr'alte părțĭ, să nu fie volnicĭ a deschide prăvăliĭ aicĭ, până nu-șĭ vor lua ântêiŭ bir dela cămară, și până nu-lŭ va cerceta Chiurciu-Bașa și rufetulŭ, ĭar după ce-șĭ va lua birŭ și se va cerceta, de va fi vrednicŭ, cu meșteșugulŭ pre deplinŭ, atuncĭ cu scirea Chiurciu-Bași și a rufetuluĭ să aĭbă voĭe a deschide prăvălie, dândŭ baniĭ cutieĭ. Să aĭbă Chiurciu-Bașa, din preună cu totŭ rufetulŭ lor purtare de grijă, în tótă vremea a cerceta și a găsi pre toțĭ ceĭ ce ar vrea să păgubéscă vama Domnéscă, dintre acestŭ rufetŭ alŭ lor, și pre cure-lŭ va dovedi întru acéstă faptă, să aĭbă alŭ da la vel vameșŭ, ca să-șĭ plătéscă vama obicĭnuită pe deplinŭ, și încă să-ĭ facă și cercetare ca să fie spre pilda altora. Chiurciu-Bașa să aĭbă purtare de grijă pentru blănile de orĭ-ce felŭ, care facŭ cojocariĭ, ca nu numaĭ curatŭ să le lucreze, ci nicĭ micĭ să nu fie, făcêndu-le întocmaĭ după mĕsură și .... celŭ cuviincĭosŭ, ferindu-se de a nu le face micĭ și próste séŭ putrede, aŭ ne potrivite séŭ ne cusute bine, pentru că nu numaĭ vor perde privilegiulŭ acesta, ci se vor și pedepsi; deosebitŭ ḑicem maĭ cu straș-nică poruncă, pentru prețŭ a tóte feliurimele de blane, să se feréscă orĭ-care blănariŭ a nu cere prețŭ maĭ multŭ preste ceea ce se cade, după năravulŭ ce aŭ avutŭ, ci numaĭ cu prețŭ dreptŭ să-șĭ vînḑă marfa, pentru căcĭ de acésta se va face cu dinadinsulŭ cercetare în tótă vremea, de fațĭ și pre sub cumpĕtŭ, și pre care blănarŭ 'lŭ vom dovedi, că aŭ cerutŭ și aŭ luatŭ prețŭ maĭ multŭ preste ceea ce s'aŭ căḑutŭ, nu numaĭ că-lŭ va perde, ci se va pedepsi fórte. Aceste tóte câte orânduimŭ maĭ susŭ, pentru numitulŭ rufetŭ alŭ blănarilorŭ și alŭ cojocarilorŭ, straș-nică poruncă să aĭbă Chiurciu-Bașa de împreună cu ceĭ-l-alțĭ proestĭ aĭ rufetuluĭ a le păzi nu numaĭ eĭ, ci și pentru toțĭ câțĭ se află în numĕrulŭ rufetuluĭ, cu meșteșugŭ, să aĭbă purtare de grijă în tótă vremea, spre a le cerca ca să le urmeze ca uniĭ ce eĭ aŭ a rĕspunde și a da séma pentru toțĭ ceĭ-l-alțĭ, ĭar când vre-unulŭ în potriva poruncii va urma cevașĭ, orĭ va face blană maĭ mică din mĕsura cea hotărîtă, putredă și ne potrivită, orĭ va cere și va lua prețŭ mare preste ceea ce s'aŭ căḑutŭ, orĭ va mizdui vama Domnescă, aceĭ proestĭ și cu Chiurciu-Bașa, ca nisce însușĭ vinovațĭ vor avea a se pedepsi și eĭ fără de a nu avea cuvêntŭ și pricină de îndreptare că n'aŭ sciutŭ, séŭ să arete pre celŭ vinovatŭ, de a remâné eĭ îndreptatĭ, căcĭ pentru aceea sunt rânduițĭ proestĭ să-șĭ cerce și să-șĭ povățuiască rufetulŭ în tótă vremea, și ómeniĭ rufetuluĭ să fie aleșĭ și sciuțĭ, și pentru aceea li s'aŭ făcutŭ de cătră Domnia mé aceste privi-legiurĭ la câte scriemŭ maĭ susŭ. Câțĭ dér lucréză aceste meșteșugurĭ, aceĭ aŭ a se cunósce de blănarĭ și cojocarĭ la bréslă, și eĭ aŭ a cunósce de maĭ marele lorŭ și povățuitorŭ pe Chiurciu-Bașa și a se sci pe sineșĭ fie-carele dintr'ênșiĭ că sunt legațĭ la bréslă și supușĭ Chiurciu-Bașiĭ a da ascultare în tótă vremea, ĭar pre ceĭ nesupușĭ să aĭbă Chiurciu-Bașa aĭ arĕta, ca să se pedepséscă de cătră Domnia mé. Intărimŭ dér hrisovulŭ acesta cu însașĭ credința Domnieĭ mele Iω Nicolae Petru Mavrogheni Voevodŭ și cu credința pré iubițilorŭ Domnieĭ mele fiĭ Constandin Vodă, Petru Vodă, și cu totŭ sfatulŭ D-lor cinstițilorŭ și credincĭoșĭ boerilorŭ celorŭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache Ghica vel banŭ, Nicolae Brâncovénu vel vist., Stefan Parscovén vel vornicŭ de Ţéra de susŭ, Pan Ianache Văcărescu vel vornicŭ de Ţéra de josŭ, Gregorie Bălénu vel log. de Ţéra de susŭ, Nicolae Filipescu vel log. de Ţéra de josŭ, Costache Mavrogheni vel

www.dacoromanica.ro

spăt., Costandin Filipescu vel post., Costache Racoviță vel comis, Ioan vel cluc., Vasilache vel păharnicŭ, Alecsandru Văcărescu vel stol. — vel slujer, — vel, Pitar și ispravnicŭ, Nicolae Filipescu vel log. Scriindu-se hrisovulŭ acesta întru ântêiulŭ anŭ dintru ântêia Domnie a Domnieĭ mele, aicĭ în orașulŭ scaunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, de Gheorghe logofĕtŭ za Divanŭ, la aniĭ dela nascerea Domnuluĭ Dumnedeŭ și mântuitorulŭ nostru, létŭ 1786, Decembre 20 (1)».

Eată și bărbierilorŭ cum le renoiesce Mavrogheni privilegiurile:

Hrisovulŭ bărbierilorŭ din Bucurescĭ

«De vreme ce rufetulŭ bărbierilorŭ meșterĭ, carĭ locuescŭ aicĭ în orașulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, aŭ avutŭ obiceĭurile și așezământurile ce se cuprinde maĭ josŭ, încă maĭ din nainte, din vechime, așișderea aŭ avutŭ și unŭ protomeșterŭ maĭ mare preste dênșiĭ, adecă staroste pentru purtarea de grijă și chivernisirea rușfetuluĭ lorŭ, carĭ obiceiurĭ cerêndŭ a li-se întări și de către Domnia mé, după ce m'amŭ pliroforisitŭ ântăiŭ că le-aŭ avutŭ acestea, și amŭ vĕdutŭ înșine la mâna lorŭ, atâtŭ hrisovulŭ Domnieĭ sale fratelui Grigorie Alexandru Ghica Vodă ot létŭ 1768, i hrisovul Domnieĭ sale Alexandru Ioan Ipsilantŭ Vodă ot létŭ 1775, cum și o anafora întărită iarŭ de Domnia sa Alexandru Vodă maĭ în urmă făcută la létŭ 1780, i din hrisovul Domnieĭ sale răposatuluĭ Nicolae Vodă Caragea, cu létŭ 1782 Maiŭ 12; amŭ poruncitŭ să alégă staroste și s'aŭ ales pe . . . . . căruia i-amŭ datŭ acestŭ hrisovŭ alŭ Domnieĭ mele, ca să aibă a fi staroste și purtătoriŭ de grijă preste toțĭ bărbieriĭ de aicĭ, și elŭ împreună cu 6 epitropĭ meșterĭ aĭ bresleĭ acesteia maĭ bĕtrânĭ și maĭ de cinste aĭ lorŭ ce vorŭ fi să păzéseă orânduiala ce aŭ între eĭ, adecă:

1) Toțĭ câțĭ lucréză meșteșugul acesta aicĭ în Bucurescĭ, orĭ pămêntenĭ, séŭ străinĭ, din orĭ-ce parte arŭ fi venitŭ, séŭ Călăraș, Dorobanĭ, Sârbĭ, séŭ orĭ-ce feliŭ de slujitoriŭ arŭ fi, să aibă a asculta de starostea și de ceĭ 6 epitropĭ la celea ce-ĭ va povățui pentru ale meșteșuguluĭ.

2) Pentru ucenicĭ când vorŭ vré să iasă de pe la meșteșug, să fie datorĭ a da de scire stărostieĭ și epitropilorŭ, ca prin scirea și voia lorŭ să iasă, ĭar de sineșĭ să nu fie volnicŭ, nicĭ vre-unulŭ din meșterĭ să nu îndrăsnéscă a luà ucenicŭlŭ altuia.

3) Când se va întâmpla, orĭ greșală să facă vre-un bărbierŭ, de a nu lucra bine, orĭ de a nu păzi bine Duminica și alte sĕrbătorĭ, séŭ judecată să aibă unulŭ cu altulŭ pentru ale meșteșuguluĭ, să nu fie volnicŭ boeriŭ mare, aga séŭ alțĭ zapciĭ a-ĭ judeca, fără numaĭ starostea dimpreună cu epitropiĭ să-ĭ judece și să-ĭ îndrepteze după obiceiŭ și orânduială, certându-ĭ și dojenindu-ĭ după vina ce vor face.

4) Până nu-șĭ vorŭ deschide meșteriĭ maĭ de cinste prăvăliile, să nu aibă voie ceĭ-l-alțĭ bărbierĭ a-șĭ deschide. Și pentru cutia de milostenie ce aŭ avutŭ obiceiŭ a ține brésla acésta, să iae dela totŭ meșterulŭ câte banĭ treĭ, i de calfă câte banĭ doĭ, dândŭ aceștĭ banĭ orĭ-cine arŭ lucra meșteșugulŭ acesta, și să se strîngă în cutie la starostea, care cutie să se ție pecetluită, atât de starostea cât și de epitropĭ cu pecețile lorŭ și să se păzéscă preste anŭ ca dintr'aceĭ banĭ să se cheltuiască la praznic prapodomnei Paraschiva ce-lŭ prăznuescŭ eĭ, i la mórtea vre-unuĭ meșterŭ din brasla lorŭ, ce nu va avé cu ce să i-să facă trebuinciósele îngropăriĭ și ale porniriĭ, dintru aceĭ banĭ, să-lŭ slujéscă și să-ĭ facă pomenirile luĭ; cum și de va rămînea vre un meșterŭ de aĭ lor la slăbiciune și la sărăcie din bólă, séŭ din altă întîmplare, iară dintre aceĭ banĭ să-lŭ ajutoreze cu cea ce

(1) Condica No. XV, fila 24.

www.dacoromanica.ro

va fi cu cale după starea luĭ, pentru care aceste cheltuelĭ când se va întîmpla la trebuință a se face, cu toțĭ împreună să deschidă cutia, și cu sfatŭ de obște al epitropilorŭ să se cheltuéscă, și atâtŭ de baniĭ ce vor strînge la cutie, cum și de cheltuiala ce se va face la celea maĭ susŭ arĕtate, în toțĭ aniĭ să aibă starostea așĭ da socotéla înaintea acelora șése Epitropĭ, ca să i-se cunóscă de-ĭ este slujba cu credință séŭ nu, care acestea obiceiurĭ și aședĕmânturĭ le-aŭ avutŭ brésla barbierilorŭ încă maĭ dinainte vreme, după cum ne-am adeveritŭ din hrisóvele fraților Domnĭ ce s'aŭ disŭ maĭ susŭ. Dreptu acea și Domnia mea, le-am întăritŭ vechiulŭ obiceĭ și orânduiala lor, ca să se urmeze precum poruncimŭ, pentru carele s'aŭ dat domnescul acesta hrisov întărit cu însăși credința Domnieĭ mele Iω Nicolae Petru Mavrogheni Voevod și cu credința pré iubiților Domniĭ mele fiĭ: Constandinŭ Vodă, Petru Vodă, mărturiĭ puind și pe Dumnélorŭ cinstiți și credincioșĭ boerĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domniĭ mele: Pan Dumitrache Ghica vel Ban. Pan Nicolae Brăncovénu, vel vist., Pan Stefanŭ Prașcovénŭ vel vor. de Téra de susŭ, Ienache Văcărescu vel vor. de Téra de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel Post., Ioan vel Cluceriŭ, Pan Costandin Racoviță vel comisŭ, Vasilache vel păhar, Alecsandru Văcărescu vel stol., — vel slug., ... vel pit., și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta, întru ântâiulŭ anŭ al domnieĭ nóstre, la leat de la zidirea lumiĭ 7292, ĭar dela nascerea Domnuluĭ Dumnedeŭ și mântuitoruluĭ nostru I. Hristos, lét 1786, Decembrie 22 (1).

Toțĭ boiangiĭ se oerescŭ să renunțe la prăvăliĭ deosebite și constituescŭ prin asociațiunea munceĭ lor, o *kepxane*, o anume instalare pentru vapsirea stofelorŭ. Domnitorulŭ le dă un anume hrisov.

Hrisovulŭ ce s'aŭ dăt rufetuluĭ boiangiilorŭ.

«Fiind-că boiangiĭ din Bucurescĭ după hrisovulŭ ce li s'aŭ dat de cătră Domnia mea, spre a fi și eĭ rufetŭ întocmitŭ cu nizamulŭ ce li se cade și cu privilegiulŭ Domnescŭ, ca un meșteșugŭ trebuinciosŭ ce este și acesta norodulŭi Bucurescilorŭ, după cum și tuturorŭ altorŭ rufeturĭ li s'aŭ dat hrisóvele Domnieĭ mele, ne-aŭ datŭ jalbă în urmă, cum-că s'aŭ unitŭ cu toțĭ ceĭ ce aŭ intratŭ la rufetulŭ acesta, și s'aŭ aședatŭ ca să fie numaĭ o cherhanea de lucru meșteșugului acestuia aicĭ în Bucurescĭ, la care să lucreze toțĭ ceĭ ce sunt rufetŭ, făr de a nu ținea aiurea prăvăliĭ de boiangeriĭ în Bucurescĭ, și din bună voĭa lor aŭ făcutŭ aședĕmântŭ cu egumenu mŏnăstiriĭ Zoodoh-Pighi de le-aŭ dat o prăvălie a mŏnăstiriĭ, lângă pórta de josŭ a curțeĭ vechĭ, să o facă cherhana, și să dée la mŏnăstire pe tot anulŭ câte tal. 300 și 20 oca făcliĭ de ciară albă, în séptĕmâna cea mare a postuluĭ de lângă pașcĭ, învoindu-se și pentru cheltuiala cea trebuinciósă acum la facerea binaliĭ, și aŭ datŭ la mŏnăstire Zapisŭ iscălitŭ, care s'aŭ vĕdutŭ de Domnia mea, cu coprindere pe largŭ de tótă simfonia lor, asupra căruia aŭ cerutŭ de la Domnia nóstră întărîre, a cărora cerere fiindŭ cu cale și fără de nicĭ o stricăciune, séŭ vre o pagubă obștieĭ, s'aŭ primitŭ și de Domnia mea, și le-amŭ datŭ acestŭ Domnescŭ al nostru hrisovŭ, prin care întărimŭ aședĕmêntulŭ ce-lŭ aŭ cu mŏnăstirea Zoodoh-Pighi pentru prăvălia cherhanalei. Ca să se urmeze întocmaĭ și întru tóte după zapisulŭ lor, poruncimŭ ca ni-

(1) Cond. XV, fila 29.

www.dacoromanica.ro

menea altulŭ să nu fie volnicŭ a ţinea altă prăvălie de boiangelîc, nicĭ să lucreze meşteşugulŭ acesta, orĭ basmagiŭ, orĭ rufetŭ de altă bréslă, orĭ măcarŭ verĭ-cine, după hrisovulŭ ce li s'aŭ datŭ, afară numaĭ dintru acéstă cherhanea, la care să lucreze toţĭ aceştia ce aŭ intratŭ la rufetŭ şi aŭ datŭ zapisŭ de aşeḑĕmêntŭ la Zoodoh-Pighi, fără de a nu avea nicĭ însuşĭ eĭ voĭe unul de a deschide aiurea prăvălie şi a lucra meşteşugulŭ acesta într'altă parte, fără numaĭ la unŭ locŭ întru o cherhanea ce s'aŭ numitŭ maĭ sus; după cum s'aŭ unitŭ şi s'aŭ aşeḑatŭ eĭ între dînşiĭ în scrisŭ; de care poruncimŭ Dumitale Vel. Agă să oprescĭ pe toţĭ aceştia a nu lucra acestŭ meşteşugŭ şi a nu ţinea altă prăvălie de lucru boiangelăculuĭ, făr de numaĭ acéstă cherhanea a lorŭ să lucreze; dară şi eĭ să aibă a păzi dreptatea meşterilorŭ la plata boiangelăculuĭ, spre a nu căuta cu acéstă pricină de oprirea altorŭ prăvăliĭ, preţ de plată scumpŭ peste cea ce se cade, ci după cum s'aŭ urmatŭ şi până acumŭ cu acelŭ preţŭ obişnuitŭ să lucreze şi de acumŭ înainte fără de a nu strica haina cuivaşi, s'aŭ a face alte înşelăciunĭ, pentru că Domnia mea, după cum voim folosulŭ lorŭ spre a se hrăni şi a se agonisi din munca meşteşuguluĭ lorŭ, asemenea voimŭ şi dreptatea noroduluĭ de obşte să se păzéscă; şi am întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăşĭ Domnésca nóstră iscălitură şi pecete, şi cu mărturia pré iubiţilorŭ Domniĭ mele fiĭ: Constandinŭ Vodă, Petru Vodă, Iosifŭ Vodă, şi a Dumnélorŭ cinstiţilorŭ şi credincioşilorŭ boerilorŭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domniĭ mele: Pan Nicolae Brâncovén, vel ban, Manolache Brăncovén vel vorn. de Ţéra de susŭ, Scarlatŭ Grecén vel vist., Radu Slătinénu vel vor. de Ţéra de josŭ, Ioanŭ vel log. de Ţéra de susŭ, Constandin Stirbei, vel log. de Ţéra de josŭ, Nicolae Mavrogheni vel spăt., Costache vel post., Dumitrache vel comis., Ienachi Mavrodin vel clucer., Teodorache Tufénulŭ vel pahar., Alexandru Văcărescu vel stol., Mateiŭ Cantacuzino vel slug. Stavarache vel pit. şi ispravnicŭ, vel log.. scriindu-se hrisovulŭ acesta întru al treilea anŭ al Domnieĭ mele aicĭ în oraşu Bucurescĭ la lét 1788, Iunie 13, de Răducanŭ Poienariŭ logf. de Divanŭ (1).

Importante sunt şi următórele douĕ acte ale luĭ N. Mavrogheni, relative la Evreĭ. Primulŭ le dă staroste şi scutirĭ de birurĭ, regulându-ĭ la ruptă. Alŭ doilé le acordă dreptulŭ de a-şĭ construi o casă de rugăcĭunĭ în mahalaoa oraşuluĭ în Bucurescĭ. Ambele sunt din 1787, Ianuarie 10. Starostele Iosif Simon ni e deja cunoscutŭ.

Hrisovulŭ starosteĭ de Evreĭ.

«Datamŭ Domnia mé acestŭ hrisovŭ luĭ Iosif Simon, pre care l-amŭ ficutŭ Domnia mé, staroste de ovreĭ. pentru care vĕḑuiŭ Domnia mé hrisóve Domnescĭ întru care scrie, cum că aŭ avutŭ aceste obiceĭurĭ, adecă, era elŭ împreună cu toţĭ ovreiĭ, apĕraţĭ de alte dăjdiĭ ce eşé peste anŭ dela visterie, fără de numaĭ ruptórea lorŭ, după cum era aşeḑaţĭ la cămara Domnéscă. Pricinele cele maĭ micĭ ce avé ovreiĭ între denşiĭ le judeca starostea, ĭar cele maĭ marĭ în care nu era odihniţĭ pe judecata luĭ, dumnéluĭ vel cămăraşŭ. Starostea şi casa luĭ era apĕrată de fumăritŭ şi de alte orânduelĭ, dijmăritŭ pe drepte bucatele luĭ. Pentru câţĭ stupĭ avé nu plătea, şi când strîngea baniĭ dăjdieĭ dela ovreĭ, lua de nume câte banĭ treĭ-ḑecĭ pentru ostenéla luĭ, şi fiindŭ şi vechilŭ de hahamŭ-başa, lua

(1) Condica XV, fila 87.

www.dacoromanica.ro

de totŭ ovreiulŭ casnicŭ câte taleri 1 pre anŭ şi alte venituri a le hahamuluĭ, după orânduéla lor. Asemené ţine ovreiĭ şi povernile ce le-aŭ avutŭ făcute cu cheltuĭala lor în Bucurescĭ, pre loculŭ ce li s'aŭ datŭ dela Domnĭ şi Sinagoga lor. Decĭ acele milĭ şi obiceĭurĭ ce le-aŭ avutŭ şi dela alţĭ fraţĭ Domnĭ, carĭ maĭ susŭ arétă, ne-am milostivitŭ şi Domnia mé de le-am întăritŭ; pentru care poruncim şi vouă tuturorŭ ovreilorŭ să aveţĭ a-lŭ sci de staroste, să-ĭ daţĭ supunere şi ascultare ce se cuvine. Aşişderea să-lŭ protimisiţĭ orĭ unde şi întru tóte locurile ca pre unŭ staroste alŭ vostru, că pre celŭ ce va arĕta starostea împotrivitorŭ, neurmătorŭ şi nesupusŭ, se va pedepsi. Şi amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta cu înseşĭ iscălitura Domnieĭ mele şi pecete şi cu credinţa pré iubiţilorŭ Domnieĭ mele fiĭ, Costandin Vodă, Petru Vodă, martorĭ puindŭ şi pre dumnélorŭ cinstiţĭ şi credincĭoşĭ boeriĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache Ghica vel banŭ, Ştefan Prescovén vel vorn. de Ţéra de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncovénu vel vorn. de Ţéra de susŭ, Grigore Bălén vel logof. de Ţéra de susŭ. Nicolae Filipescu vel vorn. de Ţéra de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel clucerŭ, Costandin Racoviţă vel comisŭ, Vasilache vel păharnizŭ, Alexandru vel stolnicŭ — vel slugerŭ, — paharnicŭ — vel pit. Şi s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta la anulŭ dela spăsănia lumiĭ, 1787, în luna luĭ Ghenarie 10, de Răducanu, logof. de Divanŭ» (1).

Hrisovulŭ ovreilorŭ pentru case de rugăciunĭ.

«Tuturorŭ ovreilorŭ câţĭ sunt locuitorĭ aicĭ în oraşulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, ca să aĭbă voĭe printr'acestŭ alŭ nostru hrisovŭ, Domnescŭ a-şĭ face o casă cu douĕ odăĭ, ca să le fie pentru rugăcĭunea lorŭ cea din tóte ḑilele, aicĭ în mahalaua Popesculuĭ, pe unŭ locŭ care, în Divanulŭ Domnieĭ nóstre, s'aŭ adeveritŭ că aŭ fostŭ alŭ lorŭ cumpĕratŭ maĭ din nainte, pentru care aŭ făcutŭ cu toţiĭ jalbă şi plângere ḑicêndŭ, că şi maĭ dinainte aŭ avutŭ casă pentru rugăcĭunea din tóte ḑilele aicĭ în têrgŭ, şi ca să ne încredinţămŭ maĭ bine de adevĕrŭ, am cercetatŭ prin marafetulŭ dumnéluĭ vel cămăraşŭ, trimiţêndŭ omŭ credincĭosŭ alŭ Domnieĭ mele la acea mahala, unde aŭ fostŭ avutŭ casa aceca maĭ din nainte, şi pliroforisindu-ne Domnia mea, cum că adevĕratŭ a fostŭ avutŭ, ne-amŭ milostivitŭ şi le-amŭ fostŭ datŭ voĭe printr'acestŭ hrisovŭ alŭ Domnieĭ mele, ca să-şĭ facă după plăcerea lorŭ o casă cu douĕ odăĭ, unde să-şĭ facă rugăcĭunea din tóte ḑilele, ne supĕraţĭ de nimene; pentru care poruncimŭ Domnia mé zapciilorŭ să apĕraţĭ ca să pótă fi ne supĕraţĭ atât de cătră mahalagiĭ, cât şi de cătră nimené, nicĭ unŭ felŭ de supărare să nu aĭbă, că aşia este porunca Domnieĭ mele. Şi am întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăşĭ iscălitura Domnieĭ mele şi pecete, şi credinţa pré iubiţilorŭ Domnieĭ mele fiĭ, Constandin Vodă, Petru Vodă, marturiĭ puindŭ şi pre dumnélorŭ cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache Ghica vel banŭ. Ştefan Preşcovén vel vorn. de Ţéra de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncovén vel vornicŭ de Ţéra de josŭ, Gregorie Bălén vel vorn. de Ţéra de susŭ, Nicolae Filipescu vel log. de Ţéra de josŭ, Costandinŭ Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel clucerŭ, Costandin Racoviţă vel comisŭ, Vasilache vel pahar., — vel slugerr, — vel sărdar, — pel pit. Şi s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta la létŭ 1787, Ghenarie 10, de Răducan Poenariŭ vel log. za Divanŭ (1).

(1) Condica No. XV, fila 31.

www.dacoromanica.ro

Totŭ la regularea breslelorŭ numerămŭ și alte douĕ hrisóve dela N. Mavrogheni.

Primulŭ este actulŭ relativŭ la rufetulŭ șelarilorŭ din 1787, Octomvre 9 (1).

Cartea starosteĭ de șclarĭ, 1787 Oct. 9.

«Dat-amŭ cartea D-nieĭ mele luĭ . . . . . pe care l'amŭ făcutŭ staroste și purtătorŭ de grijà peste toțĭ șelariĭ de aicea din Bucurescĭ, ca împreună cu 3, 4 epitropĭ meșterĭ aĭ bresleĭ acestia, maĭ bătrânĭ și maĭ de cinste aĭ lorŭ, se păzéscă orânduiala ce aŭ între eĭ, adecă toțĭ câțĭ lucréză meșteșugulŭ acesta al șelărieĭ aicea în Bucurescĭ, orĭ pămêntenĭ séŭ strĕinĭ, să aibă a asculta de staroste și de aceĭ epitropĭ la celea ce i va povățui la cele pentru a meșteșuguluĭ. Pentru ucenicĭ, când vor voi să iése de pe la meșterĭ să fie datorĭ a da de scire starostieĭ și epitropilorŭ, ca prin scirea și voia lor să iasă, iar de sine'șĭ să nu fie volnicŭ a eși, nicĭ vre unulŭ din meșterĭ să nu îndrăsnéscă a lua uceniculŭ altuia. Cândŭ se va întâmpla orĭ greșélă se va face de vre un șelarŭ de a nu lucra bine, séŭ judecata unuia cu altulŭ pentru ale meșteșuguluĭ, să nu fie volnicŭ nimenea a judeca fără numaĭ starostele dimpreună cu epitropiĭ să-ĭ judece și să îndrepteze după obiceiŭ și orânduiala lor, certându-ĭ și dogenindu-ĭ după vina lor. Așișderea se aibă a ținea cutie de milostenie (după cum aŭ tóte rufeturile) în care cutie să se ia de tot meșterulŭ, din Duminecă în Duminecă, câte banĭ treĭ, i de calfă câte banĭ doĭ, dându-ĭ acești banĭ orĭ-cine ar lucra meșteșugulŭ acesta și să-ĭ strîngă în cutie la staroste, care cutie să se ție pecetluită atâtŭ de staroste cât și de epitropĭ cu pecetile lor și să se păzéscă peste anŭ, ca dintr'aceĭ banĭ să-ĭ cheltuiască la mórtea vre unuĭ meșterŭ din brésla lor, care nu va avea cu ce să facă trebuinciósa înmormântare și ale pomenireĭ, dintr'aceĭa să-l slujéscă și să facă pomenirile luĭ. Cum și de va rĕmâne vre un meșterŭ de aĭ lor la slăbiciune și la sărăcie, din bóla séŭ din altă întâmplare, iarășĭ dintr'aceĭ banĭ să'lŭ ajutoreze cu cea ce va fi cu după starea luĭ. Pentru care acestea cheltuelĭ, cândŭ se va întâmpla trebuință a se face, cu toțĭ împreună să deschidă cutia și cu sfatŭ de obște al epitropilorŭ să-ĭ cheltuiască și atâtŭ de baniĭ ce vor strînge la cutie cum și de cheltuiala ce se va face la cele maĭ susŭ arĕtate, în toțĭ aniĭ se aibă starostele așĭ da seamă înaintea acelorŭ epitropĭ. Câțĭ strĕinĭ șelarĭ vor veni din strĕinătate în Bucurescĭ să lucreze meșteșugulŭ acesta al șelărieĭ, să aibă datorie a da în scire întâiŭ starosteĭ și epitropilorŭ, ca să se cerceteze de este cu sciința meșteșuguluĭ pe deplinŭ și așĭa cu scirea să aibă voie a deschide prăvălie, dândŭ havaetŭ la cutie talerĭ dece și starosteĭ talerĭ doĭ și banĭ 90; și calfa cândŭ va eși și va vrea să deschidă prăvălie se aibă a da iarășĭ la cutie talerĭ 5 și havaetulŭ starosteĭ; iar feciori de șelarĭ ce vor rĕmânea în loculŭ tatăluĭ sĕŭ, acela să nu se supere a da nicĭ la o parte, nicĭ la alta, ce se urméze a pune și el paraua pe sĕptămână, cum aŭ pus'o și tatălŭ sĕŭ. Pentru care poruncimŭ Domnia mea tuturorŭ șelarilorŭ, să aveți al sci de staroste și să-ĭ da-ți supunere și ascultare căcĭ celuĭ împotrivitorŭ are voie să-ĭ facă certare după vina luĭ».

(1) Condica XVII, Arch. Stat., fila 239.

www.dacoromanica.ro

Prin acestălaltŭ actŭ se numesce G. sin Ghica cuiungiŭ generalŭ peste toţĭ cuiungiĭ din Bucurescĭ:

«Datŭ-amŭ acéstă Domnéscă a nóstră carte, slugiĭ Domnieĭ mele Gheorghe sin Ghica Cuiungiŭ, pre care l-amŭ făcutŭ Domnia mé Cuiungiŭ-başa preste toţĭ Cuiungiĭ din Bucurescĭ, ca să aĭbă a fi purtătorĭ de grijă rufetuluĭ acestuia împreună cu bĕtrâniĭ lor întocmaĭ după hrisovulŭ Domnieĭ mele ce are rufetulŭ acesta, ca să fie păzite dreptatea şi obiceiulŭ lorŭ. Pentru care poruncimŭ şi vouă tuturorŭ cuiungiilorŭ din Bucurescĭ, să-lŭ cunósceţĭ de Cuiungi-başa şi proestosŭ al vostru şi să'ĭ daţĭ căḑuta supunere şi ascultare la porunciile Domnieĭ mele, ce se vor da printr'însulŭ şi la obişnuita orânduiala a rufetuluĭ ce se coprinde în hrisovŭ. Cătră aceste, fiind-că numitulŭ Cuiungi-başa se află slugindŭ cămăreĭ Domnieĭ mele la trebile şi poruncile ce-ĭ dă, ne-amŭ milostivitŭ asupra luĭ şi i-am datŭ să aibă şi un omŭ scutitŭ şi apĕratŭ de tóte dăjdiile şi angariile visterieĭ şi ale cămăreĭ domnescĭ, întru nimică să nu se supere, ca să pótă fi de posluşania caseĭ luĭ. Aşişderea şi alte privileghiurĭ şi obiceiurĭ ce va fi avutŭ Cuiungi-başiĭ până acum, acelea precum s'aŭ urmatŭ la ceĭ-l-alţĭ Cuiungi-başĭ, aşĭa să se urmeze şi la el, spre a le avea». 1788, Sept. 9 (1).

Décă breslele aŭ primitŭ dela N. Mavrogheni vechia protecţiune, el nu se creḑu datorŭ a înţelege practica comerciuluĭ, cum îl pricepŭ uniĭ economiştĭ astăḑĭ, ci esercită controlul cel maĭ neţĕrmurit asupra luĭ, maĭ alesŭ în oraşe.

Imediatŭ cum veni în Bucurescĭ, stabilesce, la 1786, nartu redusŭ pentru băcăniĭ şi lucrurĭ de mâncare. Acestŭ nartŭ fu combinatŭ de vel Aga, de Ión Medelnicerul (?), Pahaniculŭ Enache Lehliu şi Nicolae Stolniculŭ (?) (2):

Pitacŭ cătră boeriĭ epitropĭ din 1786, Maĭ 22, ca împreună cu Aga se facă cercetare de nartŭ «băcăniilorŭ, de tóte felurimile, pentru pâne şi pentru carne, în ce chipŭ era nartulŭ cu care se urma până acum şi cum este cu dreptate de a se urma?... şi pentru tóte să ne daţĭ pliroforie în scrisŭ, cu arĕtare pre largŭ»(3).

In Iunie 26, anulŭ următorŭ 1887, se promulgă cu pitacŭ domnescŭ unŭ nartŭ generalŭ întocmitŭ de o comisiune, în care a lucratŭ şi Stolniculŭ Dumitrache, autorulŭ istorieĭ evenimentelorŭ care se termină cu pacea dela 1774 (4). Acestŭ nartŭ generalŭ (5) este din Cod. No. XVII a Arh. Statuluĭ, la fila 202—208. Preţulŭ

(1) Cod. XVII, fila 327 verso.
(2) Cod. No. XVII, fila 16 şi 17.
(3) Cod. No. XVII, fila 7.
(4) Veḑĭ lucrarea mé în analele Acad. române, pe 1888.
(5) Urmează în anexă.

www.dacoromanica.ro

ocaleĭ de carne de óie 3 parale și o lescaie și cé de vacă 2 parale și o lescaie (1).

In acelaș anŭ, 1787, Iunie 20, N. Mavrogheni, dete pitacŭ stabilindŭ nartŭ și la cărămidă:

Pitacŭ către vel Spăt. și vel Aga, punêndŭ nartŭ cărămideĭ și obligândŭ pre cărămidarĭ să o facă bună, adică miia, taleri douĭ pre locŭ, ĭar chiria adusuluĭ taleri 2 1/2. Totŭ-o-dată Domnitorulŭ ordonă ca veliții boerĭ să fie convocați a doua ḑi, ca împreună cu Mitropolitulŭ se facă nartŭ și pentru cele-l-alte lucrurĭ. 1787, Iunie 20 (2).

Nu numaĭ *narturĭ* impuné N. Mavrogheni la negutitorĭ, dér «făcea, — ḑice Dionisie Eclesiarcul — și cercărĭ pe la ceĭ ce vindeaŭ pâne și alte bucate, și pe la băcăniĭ — cumpĕrând (incognito) câte ceva și de-ĭ găsea cu vînḑare ré, îĭ ridica și-ĭ pedepsia fórte rĕŭ, și le lua glóbă» (3).

Décă pune narturĭ reduse la productele mâncăreĭ și chiar la haine, N. Mavrogheni îndemna pre locuitoriĭ Bucurescenĭ să-și facă proviziunĭ de lemne și de mâncare în timpŭ utilŭ. Este curiosŭ pitaculŭ următorŭ către vel Aga, ca să îndemne pre orășanĭ a nu-și cheltui paralele în lucrurĭ zadarnice, ci să-și cumpere la vreme cele de nevoie caselorŭ lor (4).

Pitacŭ către vel Aga, să îndemne pre orășenĭ, care anulŭ trecutŭ s'aŭ plânsŭ că n'aŭ lemne de focŭ și sunt pré scumpe să se îngrijéscă de ele, «să cumpără din vreme, că și jivinele pămîntuluĭ încă grijesc din vreme, precum este furnica; vĕḑută de fată e ómenilor, câtă mișcare face și câtă gătire pentru agonisita hraneĭ eĭ ceĭ de ĭarnă, care este cea maĭ mică jivină pe fața pămîntuluĭ, cu cât maĭ vîrtosŭ ómenilorŭ, li se cade a socoti cele trebuincióse a lorŭ de ĭarnă a-le strînge .... pentru acea dér fie-și carele, precum găsesce de facŭ cheltuelele la altele în zadarŭ, și își risipescŭ agonisita lorŭ la *lucrurĭ zădarnice*, *maĭ bine să cumpere* cele trebuincióse ale caselorŭ lorŭ, precum, lemnele de foc, zahareaua mâncăriĭ și să se desobișnuéscă a risipi cheltuéla lor în zadar». 1787, Iulie 14.

Asupra cheltuelilorŭ zadarnice ale boerimeĭ, N. Mavrogheni era fórte aspru. Pitarulŭ Hristache, spune:

«Apoĭ maĭ dede (N. Mavr.) un nizam,
Să nu umblămŭ cum umblamŭ
In zariflicurĭ și'n plimbărĭ,
Și în alte desfrînărĭ,

(1) Cod. No. XVII, fila 208 verso. 1787. Iulie.
(2) Cod. No. XVII, fila 194.
(3) Tesarŭ, t. II, pag. 168.
(4) Cod. XVII, fila 211.

www.dacoromanica.ro

Ci óreşi-ce maĭ feriţĭ,
C'apoĭ vom fi pedepsiţĭ.
Noĭ după a nóstră fire,
O socotém îngrozire
Cu care Domniĭ s'arétă
Puţin înteiŭ, d'ocamdată;
Şi tot nu-ĭ dam creḑĕmîntŭ
Vĕḑându-l la fire blândŭ,
Ci o socotém drept glumă,
Dar văḑurăm că nu-ĭ bună;
Că de o mică pricină
Te pomenéĭ că-l *anină !....*

Maĭ avé obişnuită
Unŭ tunŭ séra, nelipsitŭ,
La unŭ césŭ îl sloboḑé
Când stréjile se porné,
Ca să fie semnŭ de stréjă
Micŭ şi mare s'aĭbă pază,
Dela unŭ césŭ să nu âmble,
Nimenĭ, nicĭ să se maĭ plimbe,
Nicĭ călare, nicĭ cu butca,
Că ştréngulŭ îĭ va fi munca.
Decĭ, noĭ ne maĭ speriarăm,
De plimbat ne maĭ lăsarăm;
Şi cum auḑém dând tunulŭ
Numaĭ toţĭ p'a casă drumulŭ!
Şi nimenĭ nu îndrăsné
Să sté la musaaverea....» (1).

Pentru ajutorarea afacerilorŭ publice şi ale comerciuluĭ, N. Mavrogheni, avu ochiulŭ atentŭ la menzilurĭ séŭ poste. Domnitorulŭ căută să împucineze abuzurile ce se făceaŭ cu menzilurile şi, între altele, dete pitacŭ la toţĭ căpitaniĭ de menzilurĭ de pre margine, că a aflatŭ Vodă că eĭ daŭ teskerele de câte 2 caĭ şi încă şi unŭ surugiŭ cu calulŭ sĕŭ, la orĭ-cine vine de peste Dunăre şi din Moldova, şi că sunt obligaţĭ să le dé apoĭ şi căpitaniĭ de menzilŭ din lăuntrulŭ ţĕreĭ, în locŭ de unŭ *calŭ* de călărie pentru olacŭ şi unulŭ cu surugiulŭ. Să lipséscă *edeculŭ* adaosŭ de unŭ alŭ duoilea calŭ. Numaĭ la ceĭ cu fermanŭ séŭ buiulurtarĭ să dé douĭ caĭ (2).

Intre mĕsurile luĭ N. Mavrogheni relative la vămĭ, amŭ aflatŭ unŭ pitacŭ din 1786, Iulie 18 (3) oprindŭ intrarea în Ţéra Muntenéscă a păcureĭ din Moldova.

(1) Bucĭumulŭ, de Boliac, 1863, pag. 28.
(2) Cod. No. XVIĬ, fila 181 verso.
(3) Cod. No. XVII, fila 55 verso.

www.dacoromanica.ro

La Ianuarie 1, 1789, vămile de la fruntarie nu eraŭ arendate. Decĭ N. Mavrogheni a trămisŭ pitacŭ circularŭ la toţĭ ispravnicĭ, să rânduéscă la fie-care vamă câte unŭ omŭ de încredere pre lângă vameşulŭ celŭ vechiŭ, carĭ să strîngă venitulŭ anuluĭ ce începe, *cu catastifŭ deosebitŭ*, până se va rîndui altŭ vameşŭ (1).

Va se ḑică eraŭ vămile după unŭ tarifŭ specialŭ, iar nu în totulŭ conforme cu prevederile tratatelorŭ comerciale ale Austrieĭ cu Turcia, de a se plăti o taxă fixă de 3 %.

Ne arendarea vămilorŭ pe 1788—1789 pare a se explica pe împrejurările rĕsboiuluĭ. Nu s'aŭ găsitŭ cumpĕrătorĭ acestuĭ venitŭ în vreme de *resmeriţă* (2). Sunt cărţĭ deschise la 22 judeţe de dincolo de Oltŭ, cu data Octombre 31, anulŭ 1788 şi alte 5 poruncĭ către 5 judeţe oltene, trămise sub adresa luĭ Pah. Ioniţă Buzescu şi Iordan Teodosie, ispravnicĭ de Dolj, ca eĭ să caute vămile în regie, prin ómenĭ de bună credinţă.

De alt-mintrelea pucin a trebuitŭ să fi produsŭ vămile, despre Austria maĭ alesŭ, de óre-ce încă din Iulie 11, anulŭ 1787, Mavrogheni opresce exportulŭ în Austria de *zahere*.

Circulară către vătăşeiĭ plaiurilorŭ, oprindŭ exportulŭ de zachere, fie câtŭ de puţină, prin mocanĭ bârsanĭ, îngăduindu-le să ia numaĭ porumbulŭ câtŭ le va trebui pentru mâncare aicĭ în ţéră la strînsŭ, dér nu a şi-lŭ exporta. Domnitorulŭ ordonă pentru acésta, să se întăréscă drumulŭ şi potecile plaiuluĭ. 1787, Iulie 11 (3).

Acéstă probiţiune a exportuluĭ zahareleĭ, ba chiar şi a importuluĭ de orĭ-ce marfă din Austria şi Ungaria, este generală la Februarie 3, anulŭ 1788, din causa împregiurăreĭ resboiuluĭ:

Cărţĭ la vătaşiĭ plaiurilorŭ

Domnitorulŭ le ordonă să întăréscă straşnicŭ paza hotaruluĭ şi drumulŭ mergereĭ în lăuntru, «şi de astăḑĭ înainte să nu îngăduiţĭ maĭ multŭ a trece în lăuntru, nicĭ suditŭ, nicĭ marfă de a lor, nicĭ zaharea, nicĭ râmătorĭ, nicĭ altŭfelŭ de lucrurĭ a le lorŭ, cum nicĭ din lăuntru a veni aicĭ în ţéră asemenea să nu îngăduiţĭ sudiţĭ, séŭ vre unŭ felŭ de marfă a lor, şi cu totulŭ să fie opriţĭ, ĭar întâmplându-se venindŭ din lăuntru vre unŭ negutitorŭ raia ca să iasă în ţéră, pre acela numaĭ să-lŭ laşĭ să vie cu marfa luĭ împreună, neopritŭ, care acéstă pază să o faceţĭ negreşitŭ cum o poruncimŭ, că veţĭ cădea în mare urgie».

(1) Cod. No. XVII, fila 121.
(2) Cod. No. XVII, fila 345.
(3) Cod. No. XVII, fila 191 versŏ.

www.dacoromanica.ro

Cu privinţă la protecţiunea ce N. Mavrogheni acordă oraşelorŭ în desvoltarea lor, avem de înregistratŭ aci hrisovulŭ Ploescilor, din 1786, Iunie 24, ca vorniculŭ Moruz să nu le ia taxe, orĭ chirĭĭ de casă, şi nicĭ unŭ amestecŭ să nu aibă Moruz cu oraşulŭ şi nicĭ cu loculŭ din jurulŭ oraşuluĭ până la óre-care raze, fiind-că oraşulŭ, acesta este şi a fostŭ moşie domnéscă slobodă şi cu nedreptate Alex. Ipsilant a datŭ oraşulŭ luĭ Moruzi. Ba încă la 1781, cunoscêndu-şĭ greşala, însuşĭ Ipsilant a revocatŭ hrisovulŭ sĕŭ datŭ luĭ Moruzi. In urmă Nicolae Caragea V. V. şi apoĭ Mihaĭ Suţu iar cu nedreptate aŭ datŭ Ploesciĭ luĭ Moruzi. Contra acestor hrisóve ultime aŭ reclamatŭ ploesceniĭ cătră Mavrogheni, care acum iarăşĭ declară Ploesciĭ de oraşŭ liberŭ (1).

XI.

Edilitatea publică.

Centralisarea puterei în mânile Domnuluĭ, îl obliga a se ocupa de tóte cestiunile. Din disposiţiunile luate de N. Mavrogheni, din direcţiunea edilităţeĭ Bucurescilor, avem de menţionatŭ aci reintocmirea gardurilorŭ înconjurătóre Bucurescilor, gardurĭ făcute, cum scimŭ, sub Alex. Ipsilante:

«Iŏ N. P. Mavrogheni VV... D-ta vel Spătarŭ, fiindŭ-că ne însciinţămŭ cum că gardurile care aŭ fostŭ făcute de jurŭ împrejurŭ Bucurescilor s'aŭ stricatŭ şi prăpăditŭ la unile locurĭ, cu totulŭ remâindŭ vracnisce, deschise, pe unde póte intra şi a eşi nu numaĭ cu piciorulŭ, ci şi cu carulŭ şi fiindŭ-că mahalagiiĭ sunt datorĭ alŭ face şi alŭ drege la locŭ, ca unulŭ ce este pentru însăşĭ a lor împrejmuire ; iată poruncimŭ dumitale, să rînduescĭ zapciĭ harnicĭ prin tóte mahalalele margineĭ, ca să pue pre mahalagiĭ să drégă şi să facă gardurile pe unde sunt stricate, întemeindu-le bine, precum aŭ fostŭ ântêiŭ făcute şi în grabŭ să le săvîrşéscă până este şi vreme bună, stândŭ zapciiĭ d-tale mumbaşirĭ asupra lor, până îlŭ vor isprăvi, cum poruncimŭ, fără zăbavă, remâindŭ deschise numaĭ drumurile podurilor ce sunt cu străjĭ. 1788, Octombre 28. (2).

---

(1) Cod. No. XVII, fila 44.

Se vede că de Moruzescĭ nu era mulţămitu Mavrogheni. El luă în 10 Iulie, 1786, dela Vornicul Moruzi şi 14 sălaşe de ţiganĭ ce i s'aŭ fostŭ dăruitŭ dintre ceĭ domnescĭ, de cătră Mihaĭ Vodă Suţu, sub cuvênt că aceĭ ţiganĭ sunt de preste Dunăre, răia a împar. turcescĭ, ce potŭ fi consideraţĭ ca ţiganĭ domnescĭ, iar nu ca ţiganĭ particularĭ.

Cod. XVII, fila 29 verso.

(2) Cod. No. XVII, fila 338.

www.dacoromanica.ro

Unŭ asemené gardŭ nu era numaĭ pentru vama orașuluĭ, dér și pentru siguranța publică sub Mavrogheni. Iată unŭ pitacŭ curiosŭ adresatŭ de Domnitorŭ cătră Logofĕtulŭ Spătărieĭ și cătră Ceaușŭ — din 1787, Februarie 4, — imputându-le că o muĭere a pututŭ fugi din Bucurescĭ fără scirea străjilorŭ:

Pitacŭ cătră Logofĕtulŭ spătărieĭ și cătră Ciaușŭ, din 1787 Februarie 4. Poruncimŭ Domnia mé cătră Logofĕtulŭ al spătărieĭ și d-tale Ciaușŭ spătărescŭ, fiindŭ-că amŭ luatŭ D-nia mé însciințare cum că *astă-nópte aŭ fugitŭ o muĭere din Bucurescĭ, de care fórte ne-amŭ tulburat D-nia mé asupră-vă* : de ce se nu fie strejile cu paza cea cuviinciósă ? și ce fel de stréjă păzescŭ, când potŭ și muerile a eși din Bucurescĭ nóptea fără de nicĭ o oprire ? cu adevĕratŭ vrednicĭ sunteți de pedépsa cé maĭ gré. Ci dar, deschideți-vĕ ochi și întăriți *strejile bine pre tótă marginea Bucurescilor*, de jurŭ împrejurŭ, ca se nu se maĭ întâmple altă dată a puté dosi omŭ séŭ muĭere din Bucurescĭ și a nu'lŭ prinde strejariĭ, că în credința luĭ Dumnezeŭ vĕ spânzurŭ încălțațĭ-îmbrăcațĭ!» (1).

Pentru grija pavelelor, a curățenieĭ stradelorŭ, era și sub Mavrogheni totŭ *Epitropia* întocmită sub Ipsilante. Cutia acesteĭ epitropiĭ era însa slăbită în fondurĭ, din causă că boeriĭ nu-șĭ plăteaŭ sumele datorite la îmbrăcare de caftanurĭ.

Atuncĭ N. Mavrogheni, însciințatŭ că boeriĭ ce îmbracă caftane de boerŭ, cum și ispravniciĭ ce se orânduescŭ și egumeniĭ, nu maĭ daŭ *avaetulŭ* lor la cutie și fiind-că aceștĭ banĭ servescŭ la podurile din Bucurescĭ: «într'acéstă vreme când sunt cheltuelile grele ale d-lor boerilorŭ și ale egumenilorŭ, să aibă deosebire și ușurință la data aceluĭ havaetŭ, din ceea ce da maĭ înainte, și să dea totușĭ și ceva la cutie,.... otărîmŭ că dela vel Banŭ până la vel Postelnicŭ, să dé la cutiă câte talerĭ 20, și dela vel Clucerŭ până la vel Comisŭ să dea câte talerĭ 10; iar dela vel Sărdarŭ în josŭ, când vor îmbrăca domnescele caftane, orĭ halia orĭ paialîcŭ, până la celŭ micŭ, cum și ispravniciĭ, să dé câte talerĭ 5, și egumeniĭ mŏnăstirilorŭ marĭ câte talerĭ 20, iar aĭ mŏnăstirilorŭ celor-l-alte câte talerĭ 10. După care acéstă orînduială să aveți d-vóstră boerĭ epitropĭ a urma». 1789, Martie 24 (2).

Domnitorulŭ avé în considerare dificultățile boerilorŭ în timpulŭ resboiuluĭ și de aceea reduse darea lor la cutia epitropieĭ.

Indată după sosirea în țéră a luĭ N. Mavrogheni, el aflândŭ cutia

(1) Cod. No. XVII, fila 126 verso.
(2) Cod. XVII, fila 349.

www.dacoromanica.ro

epitropieĭ sleită, ordonă Spătaruluĭ și Ageĭ să oblige la repararea podurilor séŭ pavelelorŭ, pre chiar prăvăliașiĭ séŭ proprietariĭ de case, fie-care în dreptul caseĭ sale.

Eată pitaculŭ în resumatŭ:

Pitacŭ către spăt. și Aga din 1786 Iunie 20. Vodă a găsitŭ podurile din tîrgŭ câtŭ și de prin mahalale fórte stricate, așa că pe unele ulițe nu póte obștea să trécă nicĭ călare. Poruncesce ca tîrgoveții, prăvăliașiii și mahalagiĭ să fie obligațĭ a drege pavéaua dinaintea prăvălieĭ și a porțiĭ, pe unde este podulŭ cu podéua să facă totŭ cu podene, iarŭ în mahalalele pe unde sunt făcute lesĭ cu tufă și cu paie să le repare cu de acestea (1).

Podurile pe apa Dâmboviţeĭ se făcea, cum vĕdurăm, maĭ adese de cătră mahalagiĭ. Podulŭ dela Radul Vodă a fostŭ făcutŭ de cătră egumenulŭ Mŏnăstireĭ. La 1787, Aprile, fiindŭ stricatŭ, Mŏnăstirea fu silită, cu mumbașirŭ, să-lŭ restaure, dér la 14 Aprile, se ridică mumbașirulŭ. (2)

Maĭ este unŭ Pitacŭ din 1787, Decembrie 9, cătră boeriĭ epitropĭ, pentru podulŭ ce se face în mahalaua sfinţiĭ Apostolĭ (3).

Epitropia este silită a da sémă în 1788, August 31, prin cartea Domnitoruluĭ (4).

Una din preocupările luĭ N. Mavrogheni, fu înmulțirea apeĭ în Bucurescĭ. Dăm la anexe actele luĭ, relative la întemeiarea conductelorŭ de ape, adusă la casa principală de ape, lângă biserica luĭ, unde construi unŭ chioșcŭ frumosŭ, care deveni locului de preămblare a totŭ orașulŭ și a luĭ Vodă. Acolo avé el și o villă, de care vorbesce Anastase în Istoria luĭ Mavrogheni (5).

(1) Cod. No. XVII fila 39.

(2) Pitacŭ scutindŭ pre mŏnăstirea Radu Vodă de a face pod lângă mŏnăstire pe Dâmboviţa, după cererea mahalagiilorŭ, fiindŭ-că acelŭ podŭ este pentru usulŭ lor și decĭ mŏnăstirea nu e obligată al reface. Pre celŭ vechiŭ l'aŭ fostŭ făcutŭ unŭ anteriorŭ egumenŭ din bună-voinţă. Acésta s'a adeverĭtŭ de Filaret Episcopŭ Rîmnic, și de boerĭ din Divanŭ D. Ghica vel Ban, Manolache Brâncoveanu vel Vornicŭ de ţéra de joș. Să i se ridice decĭ *mumbașirulŭ* de esecuţiune.

Cod. No. XVII, fila 176.

(3) Cod. XVII, fila 246.

(4) Carte la epitropiĭ cutieĭ, din 1788, August 31, cerend dare de sémă generală de baniĭ cutieĭ. Veliţiĭ logofeţĭ să aibă a trămite acéstă carte.

Cod. No. XVII, fila 321 verso.

(5) Vedĭ Buciumulŭ din 11 Ianuarie, 1861.

www.dacoromanica.ro

14 cărţi date la boerĭ pentru cişmele din 1786 Noembrie 11

Domnitorulŭ ḑice, că cu ajutorulŭ Maiceĭ Domnuluĭ a căruia Bună-vestire se prăsnuesce la scaunulŭ nostru din curtea veche, şi cu cheltuiala sa (a Domnitoruluĭ) s'aŭ adusŭ pentru podóba poliţieĭ şi îndestularea oraşuluĭ «apele dela Creţulescĭ făcêndu-se cişmele curgătóre atâtŭ în lăuntru curţiĭ şi afară din pórtă câtŭ şi în deosebite locurĭ şi părţĭ ale politieĭ, ĭarŭ maĭ vîrtosŭ afară la câmpŭ de marginea Bucurescilor în locul ce se numesce la căpătâiulŭ poduluĭ Mogoşóieĭ am ridicatŭ o îmfrumuseţată zidire făcêndŭ chioşcŭ cu odăĭ şi cu tótă podóba susŭ şi josŭ şi havuzŭ precum este de faţă vĕḑutŭ, unde potŭ ajunge şi toţĭ locuitoriĭ aĭ politieĭ, de mergŭ pe josŭ, fiindŭ aprópe, şi 'şĭ facŭ priveala lor». Aceste ape Domnitorulŭ le închină luĭ Dumneḑeŭ care l-a ajutatŭ şi pe care 'l rógă să-l ajute şi la aducerea altorŭ ape de la «Giulescĭ» întru maĭ multă îndestulare. Decĭ fiindŭ că dintr'aceste ape ot Creţulescĭ, am bine-voitŭ şi din însăşĭ proerisulŭ Domnieĭ mele am cugetatŭ ca să arĕtămŭ har cătră dumnéluĭ cinstitŭ şi credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele ..... întru cinstea şi îndestularea caseĭ d-luĭ şi a tuturorŭ ómenilorŭ caseĭ d-luĭ şi a împrejurașilorŭ mahalagiĭ, am datŭ dér d-sale acéstă domnéscă carte, ca să aĭbă una mĕsură de apă, care mĕsură de apă să fie d-luĭ volnicŭ a o metahirisi la casa d-luĭ. Pentru care hotărîmŭ ca nicĭ o dinióră sà nu se împuţineze, nicĭ să i se ia acéstă mĕsură de apă... atât d-sale cât va avé vĭaţă dela Dumneḑeŭ, cât şi după sevârşirea d-luĭ să remâie la casa d-sale vecĭnică şi ne strămutatŭ, ca unŭ harŭ ce dintr'a nóstră ostenélă şi cheltuială ĭ-am făcutŭ, după volnicia ce am avutŭ pe a nóstră dréptă lucrare. Dreptŭ aceea, poruncimŭ d-vóstră epitropilorŭ, ce veţĭ fi după vreme asupra cismelelorŭ din Bucurescĭ, cum şi ţie *suilgi başa* şi meşterilorŭ suilgiĭ, şi vouĕ scutelnicilorŭ ce sunteţĭ orânduiţĭ pentru şanţulŭ cişmelelorŭ, nu numaĭ să vĕ feriţĭ a face după vreme vre-o scădere de mĕsură de apă a d-sale, şi ancă ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ să aĭbă a-ĭ da meşteriĭ suilgiĭ în vreme ce va avé trebuinţă de vre unŭ meremetŭ şi de curăţenie».

Iată boeriĭ carĭ aŭ căpătatŭ apă:

Vel Banŭ Ghica, Pach. Creţulescu, Cluc. Slatineanu, Vor. Moruzi, Mŏnastirea Sf. Sava, vel Banŭ Filipescu, Vor. Racoviţă, Cluc. Ioniţă, Cluc. Zamfir, Vorn. Ianache Văcărescu, Logof. Dudescu, Vorn. Pârşcoveanu, Logof. Manolache Brâncoveanu, Logof. Greceanu (1).

Cismelele eraŭ unŭ venitŭ alŭ cutieĭ epitropieĭ obstescĭ. Pentru regularea acestuĭ venitŭ, N. Mavrogheni dete o carte din 1787, Iunie 25, ce o aducem aci, după Cond. No. XVII, dela Arh. Statuluĭ, fila 196 verso.

Prin hrisovulŭ primitivŭ alŭ cişmelelorŭ, Mavrogheni dăduse îngrijirea lor şi a adunăriĭ veniturilorŭ lor, la obstésca epitropie:

«Dér socotindŭ Domnia mé, că dându-se la cutie póte să se cheltuéscă la alte trebuinţe, şi când va fi trebuinţă de a se drege séŭ a se meremetisi vre una din aceste fôntânĭ, când se va întêmpla să se strice, să lipséscă banĭ; de aceea, printr'acéstă carte a Domnieĭ mele, orânduimŭ pe iubitorulŭ de Dumneḑeŭ

(1) Cod. No. XVII, fila 103.

www.dacoromanica.ro

Păr. Episcopŭ de Rîmnicŭ, Chir. Filaret, ca să se strîngă banĭ din eratulŭ fôntânelorŭ la Sf. sa, ca unulŭ ce este celŭ maĭ întêiŭ epitropŭ alŭ acestorŭ fôntânĭ și prin a Sf. sale epistasie și a d-lor sale celor-l-alțĭ boerĭ epitropĭ, să se cheltuéscă la cele ce va fi de trebuință, urmândŭ însă Sf. sa din preună cu d-lor boerĭĭ epitropĭ, pentru cheltuéla fôntânelorŭ și pentru prisosulŭ ce va rĕmânea din banĭ pe anŭ, întocmaĭ după coprinderea hrisovuluĭ Domnieĭ mele și acésta spre a se strînge eratulŭ la Sf. sa, să urmeze în cît va avé vĭață, ĭar după petrecania sf. sale să remâĭe a se strînge iratulŭ ĭarăși la cutie, prin d-lor epitropiĭ».

Maĭ esistă unŭ pitacŭ la isprăvnicia din Muscel, 1786, Maĭ 27, să trămiță la Bucurescĭ *11 olarĭ* românĭ, să ajute la regularea cismelelorŭ cu plata hotărîtă.

Asemenea s'aŭ cerutŭ alțĭ 11 olarĭ din jud. Dâmbovița (1).

Alte mĕsurĭ de edilitate;

Oprire de a slobodi arme în orașŭ.

Pitacŭ cătră vel Spătarŭ și vel Aga.

«Fiind-că este și lucru de primejdie și de spaimă a se arunca în lăuntru Bucurescilor, întru norod, pistóle și pusci, fără de nicĭ o trebuință, iată poruncimŭ d-tale Spătarŭ și d-tale vel Agă . . . să dațĭ poruncĭ la toțĭ zapciiĭ d-vóstră, că orĭ pre cine va prinde arunncândŭ pistolŭ, séŭ pușcă, ver pre uliță, séŭ prin curțĭ, pre unulŭ ca acela să aibă voie zapciiĭ d-vóstră a intra ver unde va fi ca să-lŭ aridice să'lŭ aducă la D-nia mé; însă să dațĭ întêiŭ de scire cu pristavŭ la tótă obștea, ca să fie însciințațĭ de acéstă poruncă și după aceea când nu se vor supune să urmațĭ după cum vĕ poruncimŭ (2)». 1787, Iulie 25.

Regule pentru slugĭ.

Pitacŭ domnescŭ cătră vel Spăt. și cătră vel Aga, pentru slugĭ, în ce chipŭ să le dé stăpânii simbrie.

Slugile să servéscă până la sorocŭ.

La eșire, stăpânulŭ să le dée adeverință la mână. ca să-ĭ serve acestŭ atestatŭ de a intra la altŭ stăpânŭ, și fără de care nimenĭ să nu-lŭ priméscă în slujbă.

Cu pristavŭ să dée de scire în totŭ orașulŭ Bucurescĭ, că este opritŭ a da simbrie maĭ mare decât se urméză, și că nu e liberŭ să se priméscă slugă și poslușnicŭ pre celŭ fără răvașŭ dela stăpânulŭ anteriorŭ. Sluga care va cere maĭ mare simbrie, decât a avutŭ, și stăpânulŭ care va da maĭ mare simbrie, se vor pedepsi. Se va lua dela dânsulŭ la cutia de milostenie, baniĭ ce dă maĭ multŭ ca simbrie, de vreme că-ĭ risipesce fără de rânduĭală. Stăpânulŭ âncă este datorŭ să dea slugiĭ răvașŭ de bună purtare. 1786, Iunie 5 (3).

---

(1) Cod. No. XVII, fila 12.

(2) Cod. XVII, fila 201.

(3) Cod. XVII, Arch. Stat., fila 22.

www.dacoromanica.ro

Coșarĭ și mĕsurĭ pentru focŭ.

Pitacŭ cătră vechilulŭ spătărieĭ și cătră d-luĭ vel Aga, din 1786, Maĭ 20, ca prin «*pristavŭ să dĕe scire la toțĭ de obște, atâtŭ casnicilorŭ câtŭ și prăvăliașilorŭ*» să aĭbă grija de a-șĭ mătura coșurile în vreme. Asemené să dațĭ «strașnica poruncă coșarilorŭ, ca nelipsitŭ să âmble în tóte ḑilele prin mahalale». Pitaculŭ maĭ adaugă că toțĭ prăvăliașiĭ să aĭbă după obiceĭŭ putină cu apă, care să fie totŭ-d'auna plină, sub pedépsa grea, în casŭ de focŭ din pricina luĭ și cu amenințare de a respunde pagubile. Aga și vechilulŭ spătărieĭ, se privegheze de aprópe, spre a nu se întâmpla primejdie «căcĭ și asupra d-stră ne vom turbura și nu vețĭ avea nicĭ unŭ respunsŭ» (1).

Umblare cu trăsurĭ.

Pitacŭ Domnescŭ cătră vel Spăt. si vel Aga, din 1787, Martie 6.

Domnitărulŭ poruncesce ca butcile, carele și căruțele *să nu maĭ ămble iute pe uliță, că s'aŭ întêmplatŭ și mórte de omŭ, cum a fostŭ casulŭ cu Ion Surugiul*, când s'a călcatŭ o muĭere și a omorît'o cu róta caruluĭ, «*fiindŭ aprópe de cunoscință că vizitiĭ din blestemata firea lor, obicĭnuițĭ fiindŭ a se întrece unulŭ cu altulŭ și a alerga cât potŭ cu butcile și caretele pe uliță*, și fiindŭ-că pe uliță pururea nelipsitŭ urdină ómenĭ pre josŭ și călărĭ, la trebuința lor, negrețitŭ se potŭ întêmpla multe ca d'alde acestea. «*Cu pristavŭ să se vestéscŭ tutrorŭ: archireĭ, séŭ boerĭ marĭ să-șĭ înfrîneze vizitiĭ, să mérgă încetŭ pe uliță, priveghiândŭ și de o parte și de alta*, strigândŭ înainte să se păzéscă, ĭar maĭ vêrtosŭ când este bulucŭ, orĭ să aștepte să se curețe și să se lărgéscă loculŭ de a trece, séŭ se urmeze mergerea cu mare liniste și încetinelŭ. Domnitorulŭ ordonă zapciilorŭ și *căpitanilorŭ de respântie* a-lŭ da josŭ de pe capră pre contra-venitorŭ și a-lŭ trămite prin spătarŭ și aga la Domnŭ să-șĭ ia pedépsa. Toțĭ să fie cu priveghere, căcĭ și zapciĭ și căpitaniĭ de respântiĭ și aga vor fi respunḑĕtorĭ» (2).

XII.

Mavrogheni și poporulŭ.

Dionisie Fotino ḑice, că N. Mavrogheni «cătră poporŭ se areta protectorŭ și generosŭ, iar cătră boerĭ desprețuitorŭ și tiranŭ« (3).

Acéstă apreciare, cum vĕḑurăm, e dréptă. Este însă util s'o documentămŭ prin câte-va acte inedite.

(1) Cod. No. XVII, Arh. Stat., fila 7. Amintéscă-șĭ cititorul de mĕsura luată de oprire a fumăreĭ de tutunŭ pe strade ba chiar și în prăvălii (Veḑĭ la domnia luĭ M. Șuțu).

(2) Codica XVII, fila 159.

(3) Ist. Dacieĭ, t. II.

www.dacoromanica.ro

Aşĭa este pitaculŭ circularŭ, ce N. Mavrogheni trămisă tuturorŭ proprietarilorŭ de moşiĭ, mŏnăstirĭ, schiturĭ, boerĭ marĭ şi alŭ doilea, boerinaşĭ, mazilĭ..... curêndŭ după ce sosi în Bucurescĭ, la 28 Maĭ, anulŭ 1786, şi prin care Domnulŭ îşĭ manifestă otărîrea de a apĕra pre ţĕranulŭ clăcaşŭ, contra asupririlorŭ moşierilorŭ.

Eată actulŭ acesta fórte importantŭ:

Cărţĭ deschise la 17 isprăvniciĭ despre *clacă* şi *religiune*.

«Cuvioşilor Arch. egumenĭ şi epitropĭ de pe la mŏnăstirĭ, stariţilorŭ de pe la schiturĭ, d-vóstre boerilorŭ marĭ şi al doilea, boernaşilorŭ, mazililorŭ şi tuturorŭ celorŭ ce aveţĭ moşiĭ şi sate în judeţulŭ . . . . . sănătate, vĕ facemŭ Domnia-Mé în scire, că viindŭ de acum înainte vremea a totŭ lucrulŭ pămêntuluĭ, a dijmeĭ bucatelorŭ, a trebilorŭ caseĭ fieşcăruia stăpânŭ de moşie, când aveţĭ a cere de la sătenii ce vĕ locuescŭ pe moşiĭ, datoria cea ce vĕ sunt datorĭ a lucra şi a da pentru dreptulŭ pămêntuluĭ, nu amŭ lipsitŭ maĭ dinainte, din vreme, a vĕ da domnescele nóstre învĕţăturĭ şi poruncĭ şi a vĕ arĕta scoposulŭ şi voinţa Domnieĭ mele în ce chipŭ este, ca să povăţuiţĭ pe isprăvniceiĭ ce-ĭ aveţĭ, în ce chip să se pórte cu locuitoriĭ, cum şi înşişĭ cuvioşia vóstră şi d-vóstră să fiţĭ următorĭ, după cum maĭ jos se coprinde:

«Fieşĭ care stăpân de moşie să nu supere pe locuitorĭ peste poruncile domnescĭ şi preste dreptulŭ acela ce este alŭ moşieĭ obicĭnuitŭ şi scrisŭ prin condicĭ, nicĭ la clacă nicĭ la dişmă, nicĭ să metachirisĕscă pe locuitorĭ ca pe ţiganĭ sĕŭ ca pe nisce robĭ, a-ĭ frământa şi a-ĭ sfărâma fără de milă, nicĭ să-ĭ căsnéscă, să-ĭ bată, séŭ să-ĭ ocărască cu înjurăturĭ nesuferite, pe dênşiĭ, séŭ pe soţiile lor, socotindu-vĕ fieşĭ care, că toţĭ zidirea luĭ D-ḑeŭ suntem şi toţĭ fraţĭ întru Christos ne numim, după cum ḑice sfânta evanghelie, şi aceĭa ne sunt daţĭ ca un amanet de la care ne folosim şi ne îndestulăm. Pentru aceea trebue să-ĭ metachirisim pe dênşiĭ după cum este voia luĭ D-ḑeŭ, cu blândeţe, cu bunătate şi cu cuvintă de omenie, fiindu-ne milă de prostimea lor şi atâta la lucru de clacă să nu-ĭ îngreuneze preste obiceiulŭ pămêntuluĭ. séŭ preste vreme, sĕŭ a-ĭ trimite pe la moşiĭ depărtate, cât şi la luatul de dişmă să nu-ĭ păgubéscă a le lua orĭ maĭ multŭ preste drépta ḑeciuală şi preste cuprinderea poruncilor domnescĭ, orĭ cu baniţe maĭ marĭ şi preste vreme, orĭ a alege şi a le lua fruntea bucatelorŭ, ci precum le dă lorŭ D-ḑeŭ rodulŭ bucatelorŭ, aşa şi stăpânulŭ moşieĭ să primĕscă şi din bunŭ şi din prostŭ şi întru tóte să păzéscă dreptatea şi orânduéla lorŭ, făcênd pe celŭ prostŭ, cu cuvêntulŭ a-l înţelege şi a împlini datoria luĭ, care este dreptulŭ stăpânuluĭ moşieĭ, séŭ când se întêmplă între dênşiĭ vre-un rĕŭ omŭ, semeţŭ şi împotrivitorŭ, pe unulŭ ca acela să-lŭ arĕtaţĭ la dregătorĭ, ca cu judecată şi cu dreptate să-lŭ supue şi să-lŭ facă se urmeze, iar să nu pedepsĕscă cinevaşĭ de sine şi nicĭ înşi-vĕ, nicĭ ceĭ orânduiţĭ ómenĭ aĭ voştri, că pentru aceea avemŭ orânduiţĭ dregătorĭ şi zabeţĭ pe afară. Ci darŭ să fiţĭ următorĭ toţĭ după poruncile Domnieĭ mele, căcĭ cine se va îndrăsni a face vre-o urmare preste porunca Domnieĭ mele, să scie, că va fi căzut în urgie. Lângă acestea tóte, se cade cuvioşiilorŭ vóstre, egumenilor, protopopilor, preoţilorŭ, ce sunteţĭ parte bisericĕscă, cum şi d-vóstră boerilorŭ marĭ şi al doilea, ce sunteţĭ cu sciinţa învĕţătureĭ, ca şi pentru ale legeĭ, să arĕtaţĭ celorŭ proştĭ, *învĕţându-ĭ cu blândeţe şi cu durere cum să vĕţuiĕscă, ea nisce pravoslavnicĭ curaţĭ, făcêndu-vĕ la acĕsta întêiŭ d-vóstrŭ paradigmă cu urmarea celorŭ bune, ca să vaḑă ceĭ proştĭ, sŭ se indemnezc*

www.dacoromanica.ro

să nu petrécă dobitocesce, fără de biserică și fără de grijanie și spovedanie la vreme, și în scurt ca pe nișce fiĭ aĭ voștri să-ĭ aveți și să-ĭ ĭubiți; căcĭ avem a da sémă pentru acésta înaintea luĭ D-ḑeŭ; drept aceea nu numaĭ d-vóstră să urmațĭ datorieĭ creștinescĭ, ci maĭ vîrtosŭ pe copiiĭ voștri când mergețĭ la biserică să-ĭ trageți, ca păstorulŭ oile séle, și cât pentru d-vóstră de ațĭ mersŭ séŭ nu, nu este atâta păcatŭ, când vede Dumneḑeŭ că aveți credință și dragoste, ĭar supușiĭ voștri, carĭ locuescŭ pre lângă voĭ, ceĭ ce aveți sciința învățătureĭ, carĭ spânzură la a vóstră chivernisire, cum și copii voștri de nu vor petrece creștinesce, să sciți că păcatŭ este în grumazul vostru; ĭar când veți avea grijă pentru dênșiĭ, cum ḑicem, se sciți că maĭ multŭ harŭ veți afla dela milostivulŭ Dumneḑeŭ pentru dênșiĭ decât pentru rugăciunele d-stră. Dar și locuitoriĭ sătenĭ trebue, la cele ce sunt datorĭ cătră stăpânulŭ moșieĭ, să nu se împotrivéscă, ci cu protimie să împlinéscă datoria lor și dreptulŭ acela ce este al stăpânuluĭ moșieĭ, claca să o facă pe deplinŭ în ḑilele cele orânduite și obicĭnuite și de vreme fără nicĭ o împotrivire, lucrulŭ lorŭ, și cu înbărbăție, ĭar nu silitu și fără tragere de inimă; ḑioa să o apuce de diminéță însușĭ casniculŭ și celŭ vrednicŭ de muncă, ĭar să nu trămiță copiĭ séŭ muĭerile lor; dișma să 'și-o dea deplinŭ cu dreptate și de vreme, ca să nu păgubéscă stăpânulŭ moșieĭ întru nimicŭ de dreptulŭ luĭ; pentru că cum voim binele și fericirea lor, și precum îĭ ĭubim pre dênșiĭ, așĭa voim și drepturile stăpânilor de moșie să se păzéscă și să nu suferimŭ nedreptatea, séŭ paguba, nicĭ la o parte, nicĭ la alta; ceĭ micĭ celor marĭ să le dea cinstea cuviincĭósă, să cunóscă pre stăpânulŭ moșieĭ de voluicŭ pe pământulŭ séŭ. Poruncimŭ și d-vóstră ispravnicĭ aĭ județelorŭ, tóte acestea câte poruncimŭ maĭ susŭ, să păziți a se griji, atâtŭ pentru stăpâniĭ moșielorŭ, ca să nu supere pre locuitorĭ maĭ multŭ peste obiceĭu, la lucru de clacă, séŭ la cerere de dișmă, nicĭ să-ĭ căsnéscă, séŭ să-ĭ metahirisésca fără de milă ca pre țigauĭ și robĭ, cât și pentru locuitorĭ a nu se împotrivi la cele drepte și obicĭnuite ale stăpânuluĭ moșieĭ și a se purta și eĭ cu orânduĭala cea bună și cuviincĭósă, făcêndŭ pre ceĭ rĕĭ cu cuvêntulŭ să înțelégă spre a urma, și dândŭ ajutorulŭ celŭ cuviincĭosŭ stăpânuluĭ de moșie la cele drepte și cuviincĭóse. Să nu aveți grijă numaĭ ântêiŭ când vĕ vine porunca nóstră și apoĭ să o dațĭ uĭtăriĭ, aŭ să maĭ asceptațĭ a doua și a treia poruncă, pentru câte o trébă ci și după acésta, pururea și în tótă vremea în urmă să aveți luare amiute ca să se păzéscă voința nóstră, pentru că a doua poruncă vĕ va fi cu urgie, și cartea acésta să puneți să o citéscă întru auḑulŭ egumenilorŭ, boerilorŭ și tuturorŭ stăpânilorŭ de moșiĭ; așișderea să o citéscă întru auḑulŭ tuturorŭ sătenilorŭ ca să o înțelégă de obște, și în scurtŭ să o faceți acésta cunoscută și sciută tuturorŭ, la marĭ și la micĭ, și să avem rĕspunsŭ (1). 1786, Maĭ 28».

Nu numaĭ că ceru N. Mavrogheni ca moșieriĭ să nu încarce pe clăcașĭ în lucru peste ponturĭ, dér, unde putea, el maĭ scădea chiar și din ḑilele datorite de sătenĭ.

Așĭa, avem o carte de judecată, a sătenilorŭ de pre moșia Mitropolia-Tîrgoviștea. Domnitorulŭ apĕră pre sătenĭ contra pretențiunilorŭ îngrijitoruluĭ Mitropolieĭ, căre le cere clacă 12 ḑile pre anŭ, pe când

(1) Cod. No. XVII, fila 17.

www.dacoromanica.ro

Domnitorulŭ ĭ recunósce datorĭ numaĭ cu șése ḑile, și amenință cu pedépsă grea pre dichiulŭ mŏnăstireĭ care a maltratatŭ pre țĕranĭ (1).

Sub N. Mavrogheni aflăm întemeiate unele sloboḑiĭ de Sirbĭ (bună óră la Cornățelŭ în Ilfovŭ) cu anume învoelĭ de clacă și ruptă la visterie (2).

XIII.

Cultura publică sub Mavrogheni.

Din douĕ privințĭ ne remâne a maĭ vorbi despre N. Mavrogheni înainte de a ne ocupa de evenimentele din anulŭ 1787 și înainte, cu referință la politica externă și la resboiŭ.

Prima întrebare este cu referință la cele ce Mavrogheni, orĭ carĭ sub Mavrogheni s'aŭ realizatŭ, pentru cultura generală a țĕreĭ.

Este necontestabilŭ, cà scólele reorganizate de Alex. Ipsilant, aŭ primitŭ protecțiunea luĭ N. Mavrogheni.

In August 25, anulŭ 1786, Mavrogheni ordonă tuturorŭ ucenicilorŭ dela scóle, să asculte de Filaret, episcopulŭ de Romnic pre care l'a orînduitŭ nazirŭ asupra scolilorŭ domnescĭ. Eată pitaculŭ:

«Fiind-că dumnéluĭ ĭubitorulŭ de Dumneḑeŭ, părintele episcopŭ Rŏmnic Filaret, este orînduitŭ de Domnia mé asupra *scólelorŭ domnescĭ naziru*, și purtătorŭ de grijă, poruncim tuturorŭ *ucenicilorŭ* dela *scólă*, să nu arĕtațĭ împotrivire povățuirilorŭ séle, ci să fițĭ următorĭ și ascultătorĭ, mulțămindu-vĕ cu mila ceea ce vĕ este orânduită de Domnia mé, care să nu o socotițĭ ca léfă și datorie, ci să o cunóscețĭ o milă dela Domnia mé rînduită spre mângâerea și ajutorulŭ vostru, în vreme ce voĭ nu slujițĭ Domnieĭ, séŭ altuia, ci înșive vouĕ, vĕ slujițĭ folosulŭ și procopséla vóstră. Pentru aceea dar, mulțămindu-vĕ la mila ceea ce este orînduită, să fițĭ sîrguitorĭ la învĕțătură, ca să arĕtațĭ rodŭ, pentru că celŭ nemulțămitŭ și neurmătorŭ, pre acela arĕtându-ni-lŭ sf. sa, îl vom lipsi și-lŭ vom isgoni» (3). 1786, August 25.

Incă în primulŭ anŭ alŭ Domnieĭ séle, N. Mavrogheni se otărésce să înființeze o scólă în seraiulŭ românescŭ din Constantinopole, unde

(1) Cod. No. XVII, fila 62. Veḑĭ anexa.
(2) Cod. No. XVII, fila 130. Veḑĭ anexa.
(3) Cod. No XVII, fila 73 verso.

www.dacoromanica.ro

să învețe 7 tinerĭ pămêntenĭ limba turcéscă. Domnitorulŭ însărcinéză pre vel Banu Enache Văcărescu cu alegerea tinerilorŭ bursierĭ aĭ Domnuluĭ, din fiĭ de boerĭ marĭ câțĭ-va, și câțĭ-va din boeriĭ de alŭ doilea, orfanĭ séŭ cu părinți.

Eată pitaculŭ cătră boeriĭ epitropĭ obstescĭ:

Pitacŭ cătră boeriĭ epitropĭ

«De vreme ce între alte necuviincióse lucrurĭ ce prin băgare de sémă am veḑut Domnia mé că se află aicĭ în țéra Domnieĭ mele, este unul și acesta de a nu se afla între pămênteni, nicĭ în orânduiala boerésca, nicĭ în cé de alŭ doilea, vre unul ca să aibă sciință de carte turcéscă, ce este limba *cé maĭ trebuinciósă într'acéstă țéră*, care se află sub stăpânirea pré puterniculuĭ othomanicesc Devlet, și socotind Domnia mé, că și la acésta nu este pricină alta decât neîndeplinirea datorieĭ ce se cuviné să aibă luminațiĭ Domnĭ, selefiĭ noștri; asupra acesteĭ faceri de bine amŭ cugetatŭ Domnia mé, din rîvnă părintéscă fiind porniți, ca să împodobim țéra întru cât Dumneḑeésca providență ne-aŭ orânduit otcârmuitor, maĭ vîrtos pentru acéstă facere de bine, și cu învățătura acestuĭ cinstit și trebuinciosŭ dialectŭ, pentru ca să rămâie deapururé pomană; dreptŭ aceea, de osebĭ de scopos ce avemŭ ca să aducemŭ și aicĭ dascălĭ de acéstă învățătură, fiind că am hotărît să facem *școlă a țereĭ la Ţarigrad, în saraiul țereĭ Românescĭ*, cu cheltuiala Domnieĭ mele, unde se învețe 7 tinerĭ pămêntenĭ acéstă limbă, poruncim să cercetați fără zăbavă, ca să aflați 7 pămêntenĭ, atât din fiĭ de boerĭ scăpătați, doĭ-treĭ, cât și din orânduiala de al doilea treĭ-patru, séŭ cu părinți, séŭ fără părinți, carĭ să voiască a merge să dobândéscă acest lucru rîvnit, dupe cum ḑicem, cu cheltuiala Domnéscă. Și de vreme ce acești ucenicĭ, pentru ca să se îndestuleze fără zăbavă de acéstă învățătură, face trebuință a avé óreșcare insciințare și de gramatica grecéscă, amŭ orânduitŭ Domnia mé cercetătorŭ acesteĭ pricine și purtător de grije pe d-luĭ vel vorn. Ianake Văcărescu. Decĭ dintre aflândŭ acești ucenicĭ dupe mijloculŭ ce vĕ poruncimŭ se-ĭ trimeteți la d-luĭ vel vornicŭ, ca urmândŭ a face cuviinciósa cercetare dupe părunca ce i-am datŭ a-ĭ griji și a-ĭ găti dupe voința Domnieĭ mele și așa se-ĭ pornéscă la Ţarigrad, în numele luĭ Dumneḑeŭ și cu blagoslovenia Domnieĭ mele, ca se învețe și să se procopséscă, să fie de folosŭ țereĭ, bucurie stăpânireĭ și pomenire Domnieĭ mele deapururea». (1) 1786, Octombrie 1.

In 1787, Iunie, esista scóle românescĭ în Focșanĭ și Tîrgoviște, cum resultă din pitaculŭ luĭ N. Mavrogheni (2), în coprindere:

«Dumnélor boerilor epitropĭ, din talerĭ 50 ce era a se da doctoruluĭ Manicat, eată vĕ poruncimŭ, talerĭ 15 să dațĭ dascăluluĭ ce s'a orânduitŭ cu deosebită carte a Domnieĭ mele la Focșanĭ, și talerĭ 15 să dațĭ dascăluluĭ ce s'a orinduitŭ la Tîrgoviște, jud. Dâmboviţa». 1787, Iunie 8.

(1) Cod. No. XVII, fila 120.
(2) Cod. No. XVII, fila 199.

www.dacoromanica.ro

Sciința este representată în țéră abé prin doctorĭ, apotecarĭ și câțĭ-va inginerĭ (1). Spitalulŭ Colțea din Bucurescĭ, are și el doctorĭ și spițerĭ propriĭ. Cu pitaculŭ din 21 Iunie 1786, Mavrogheni numi pre doctorulŭ Constantin, medicŭ alŭ *scólelorŭ*, ĭar alŭ Bucurescilor pre cunoscutulŭ doctorŭ Caracașĭ. La orfanotrofie întări pre doctorulŭ Silvestru.

Eată pitaculŭ de rânduire al doctorilorŭ:

«D-lor boerilorŭ epitropĭ, fiindŭ-că m'am pliroforisitŭ Domnia mé pentru Caracașĭ dohtorulŭ politieĭ de aicĭ, cum că este *practicosŭ* și *prothimosŭ* la trebuințele țĕreĭ, de care toțĭ sunt mulțămițĭ, étă-lŭ orînduim și Domnia mé a fi ĭară dohtorŭ alŭ politieĭ, cărula, poruncim să dațĭ din baniĭ cutieĭ pre lună câte 100 talerĭ; așișderea să dațĭ și luĭ Silvestru, ce este dohtorŭ la orfanotrofie, pre lună câte 25 talerĭ, și luĭ Constantin ce s'a orânduitŭ dohtorŭ la scólă, pre lună câte 25 talerĭ» (2). 1786, Iunie 21.

Anastase Grecul, dice că tóte meșteșugurile și artele le esercita în țéră numaĭ țiganiĭ și că în diua când aceștia s'ar sui în căruțe și ar emigra din țéră, acésta ar remâné lipsită de cântătorĭ, de danțătorĭ, de musicanțĭ și de mesterĭ, și nu s'ar maĭ găsi nicĭ căldărarĭ, nicĭ lăcătușĭ, nicĭ cucierĭ» (3).

Cu tótă acéstă aserțiune, se póte proba, că nu numaĭ țiganiĭ eraŭ meșteșugarĭ, din atâtea hrisóve de rufeturĭ. Apoĭ în alaiurĭ câte specĭĭ de musicĭ n'am vĕdutŭ? Eată, aci, dăm în estractŭ, în notă, o poruncă a luĭ N. Mavrogheni, din care se vede că și *trîmbițașiĭ domnescĭ* aveaŭ șcólă anume (4).

---

(1) Carte din 1787, Martie 14, pentru léfa doctoruluĭ și a spițeruluĭ dela Craiova și a doctoruluĭ dela R.-Vâlcea. Lefile acestora rânduite aŭ fostŭ de Mihaĭ Vodă și Ipsilant Vodă, și anume: talerĭ 200 din vama Craioveĭ;
» 200 dela Ocnele-Marĭ;
» 200 din vinderea oerituluĭ;
» 200 din dijmăritŭ;
» 200 din vinăricĭ.
care facŭ talerĭ 1000. Peste acéstă sumă, Domnitorulŭ, cu acéstă carte, maĭ adaugă âncă talerĭ 100 totŭ din slujbele maĭ susŭ arătate, care acéstă sumă, are a se împărți la ceĭ douĭ doctorĭ și la spițerŭ.
Cod. No. XVII, fila 165.

(2) Cod. XVII, fila 39 verso.

(3) „Românulu" pe 1861, 12 Ianuarie.

(4) Carte de numire a luĭ Nițu, în slujba de vătafŭ de trîmbițașĭ domnescĭ, ca să-ĭ povățuĭască la meșteșugŭ și să-ĭ învețe. Poruncesce trîmbițașilorŭ să-lŭ asculte, și care nu-lŭ va asculta să-lŭ ducă la armașŭ să-șĭ ia pedépsa.
Cod. No. XVII, fila 54.

www.dacoromanica.ro

Musica vocală, pentru care amŭ vĕdutŭ în aniĭ trecuţĭ înfiinţându-se anume scólă, nu a fostŭ neîngrijită sub N. Mavrogheni:

Cartea ce s'aŭ datŭ în 1788 Noembre 17, luĭ Dimcea cântăreţul bisericeĭ Domnescĭ, «dupe vrednicia meşteşuguluĭ sĕŭ ce are la cântările bisericescĭ şi dupe slujba cu care s'aŭ aflatŭ slujindŭ din mică vêrstă şi până acum, s'aŭ făcutŭ destoinicŭ de mila Domnéscă; iată ne-am milostivitŭ Domnia mé de l'am făcutŭ deftereulŭ bisericelorŭ domnescĭ. Va avé orânduiala ce este a deftereuluĭ bisericelorŭ domnescĭ» din veniturile ce sunt orânduite tagmeĭ preoţescĭ şi cântăreţilor domnescĭ prin hrisov. Asemenea şi deosebite scutirĭ (1). 1787, Noembre 17.

Cu pitaculŭ din 21 Iunie, 1786, N. Mavrogheni a ordonatŭ Epitropieĭ obstescĭ, să dée Dascăluluĭ Mihalache dela clasa de musică, câte 40 talerĭ léfă pre lună şi câte 15 talerĭ pre lună pentru treĭ scolarĭ cântăreţĭ dela Mitohulŭ Episcopieĭ Rŏmnic «cum şi *vătafuluĭ copiilorŭ*» dela aceeaşĭ scólă (Mitohulŭ Episcopieĭ Rŏmnic) câte 5 talerĭ pre lună.

Nimenĭ maĭ poftitorŭ de glorie şi de laude ca N. Mavrogheni. Biografulŭ luĭ, grecŭlŭ turcitŭ Selim (Anastase) ne spune, că «una din principalele slăbiciunĭ ale luĭ Mavrogheni, era dorinţa sa cea mare de a figura în istorie».... El se silia de a acorda doveḑĭ de distincţiune tututurorŭ acelora pe care îĭ credea capabilĭ de a'ĭ da luĭ óre-care celebritate, fie în versurĭ, fie în prosă. Şi Bucurescĭĭ ar fi devenitŭ o grădină de scriitorĭ de ode şi de sonete, déca nu ar fi fostŭ fórte anevoie a-ĭ intra pe placŭ (2).

Era în adevĕrŭ în Muntenia o emulaţiune de scriere şi de arte, graţie acesteĭ pofte de laude a luĭ N. Mavrogheni. Negreşitŭ maĭ multŭ grecesce se scrie, dar se tipărescŭ şi cărţĭ în strĕinătate, dedicate luĭ N. Mavrogheni (3), carĭ cărţĭ, orĭ-cum, aŭ meritulŭ d'a atrage atenţiunea Europeĭ asupra ţĕrilorŭ nóstre.

(1) Cod. XVII, fila 340.

(2) „Românulŭ", 1863, pag. 34.

Alusiune la scena curiósă, când Mavrogheni primi cu răcélă dela unŭ poetŭ grecŭ cocoşatŭ, nisce versurĭ de laudă. Autorulŭ se rugă, vĕḑendŭ răcéla luĭ Mavrogheni, să-ĭ corégă însuşĭ, ceea ce crede rĕŭ în poema luĭ. Mavrogheni şterge totŭ şi lasă numaĭ vorba: „*Mavrogheni*", ḑicendŭ că acestŭ cuvêntŭ spune maĭ multŭ decât tóte versurile luĭ.

(3) Aşĭa la 1787, *Ioan Zaneti Clucerulŭ* imprimă la Viena cartea: Réfutation du traité d'Ocellus: *de la nature de l'Univers*, şi o dedică în o prefaţă şi francesă şi gréca, luĭ N. Mavrogheni. In acéstă prefaţă fericesce Valahia că are asemenea mare Domnŭ.

www.dacoromanica.ro

Avem dela N. Mavrogheni unŭ tabelŭ *naivŭ*, în colorĭ, zugrăvitŭ de zugravulŭ Grigorie, la 1 Ianuarie 1789 și însoțitŭ de numeróse versurĭ, carĭ sunt cea maĭ fidelă icóna a pictureĭ și poesieĭ la 1789 și despre care vom avé a maĭ vorbi când ne vom ocupa de resbóele luĭ Mavrogheni din 1787—1789. El alăturăm aci în reproducere necolorată.

Aci vom termina aceste note asupra cultureĭ, amintindŭ că Mavrogheni nu introduse limba grécă în Divanŭ, cu escluderea celeĭ române, dar, nesciindŭ românesce, Mavrogheni ceru să se facă în limba grécă unŭ resumatŭ al coprinsuluĭ, pe marginea anaforalelorŭ ce î se vorŭ aduce.

Eată acestŭ actŭ:

«Poruncimŭ Domnia mé, d-vóstră cinstițilorŭ și credincĭoșĭ boerilorŭ veliții aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, pentru orĭ câte judecățĭ căutațĭ și ațĭ căutatŭ, a cărora anaforale, séŭ cărțĭ de judecată, aŭ a veni înaintea nóstră, să le auḑimŭ; totŭ acele anaforale, séŭ cărțĭ, îndoindŭ cóla de hârtie până în mijlocŭ, să se scrie de o parte românesce, ĭar la o parte grecesce, și așĭa de desubtŭ să iscăliți d-vóstră. Asemené poruncimŭ să urmeze și boerii judecătorĭ dela fieșĭ-care depertamentŭ negreșitŭ; de care să arĕtațĭ d-vóstră veliții boerĭ porunca nóstră depertamenturilorŭ tuturorŭ. Care anaforale, séŭ cărțĭ, aveți d-vóstră a le face cu mijloculŭ care am arĕtatŭ d-vóstră, pre scurtŭ scriindŭ temeĭulŭ în care spânzură tótă pricina și hotărirea dreptățeĭ, care aveți a face după pravilă. Intr'acestŭ chipŭ este voĭa și porunca nóstră să urmațĭ» (1). 1786, Iunie 12.

Trebue să constatămŭ, că porunca luĭ N. Mavrogheni în acéstă privință n'a fost îndeplinită decât la rarĭ anaforale și anume relative la procese, ca să pótă Domnitorulŭ a-șĭ da sémă, cine din procesanțĭ avé dreptatea. In adevĕrŭ, numerósele codicĭ de Divanŭ din domnia luĭ și peste 200 de acte diverse ce posedemŭ înșine dela N. Mavrogheni, sunt tóte esclusivŭ în limba românéscă.

Întru cât va fi contribuitŭ la manținerea limbeĭ române ca limbă de Statŭ, unŭ Enache Văcărescu, visterniculŭ luĭ N. Mavrogheni, noĭ nu putem spune. Dar vom aminti, că la 1787 publică Enache Văcărescu *gramatica* limbeĭ românescĭ (2).

(1) Cod. XVII, fila 36 verso.

(2) „Observațiĭ séŭ băgărĭ de sémă asupra regulelorŭ și orînduelilorŭ gramaticeĭ românescĭ adunate și alcătuite acum întâiŭ de dumnĕluĭ Enache Văcărescu, celŭ de acum dicheofilaxŭ al bisericeĭ ceĭ marĭ a Rĕsăritului și mare vistierŭ al principatuluĭ Valahieĭ. In tipografia Sfinteĭ Episcopiĭ a Rŏmniculuĭ la 1787". *Veḑĭ anexa relativă.*

www.dacoromanica.ro

Negreșitŭ, astădĭ nu se maĭ póte susține că Enache Văcărescu este primulŭ gramaticianŭ alŭ Românilorŭ. Deja la 1757 românii aveaŭ unŭ gramaticianŭ. Macarie, apoĭ Măzăreanu archimandritulŭ, care preda gramatica românéscă în scóla dela mŏnăstirea Putna, apoĭ la 1779 gramateca româno-ruséscă tipărită la Iașĭ de *Toder Sholerul* și imprimarea în 1788 la Blaj a gramaticeĭ românescĭ, a doctoruluĭ Molnar, probéză că Enache Văcărescu nu este a fi consideratŭ ca inițiatorulŭ studiuluĭ gramaticeĭ între românĭ, ci că el este unŭ demnŭ de laudă factorŭ, dintr'o mișcare deja existentă între toțĭ românii. Nu împuținămŭ în nimica laudele cuvenite *boiaruluĭ* E. Văcărescu, dar facem *istorie!*

XIV.

Dările sub N. Mavrogheni.

Una din cele maĭ grele acuzărĭ ale luĭ Enache Văcărescu contra luĭ Mavrogheni, a fostŭ că acestŭ Domnŭ a jăfuitŭ și prădatŭ țéra·

La 1 Ianuarie, 1787 (1), după cererea luĭ Mavrogheni, Enache Văcărescu, trece dela vornicia mare la visterie. Décă arŭ fi fostŭ adevĕratŭ că N. Mavrogheni a scornitŭ birurĭ noue și grele, ar fi putut-o spune visterniculŭ. Am vĕdutŭ cum însușĭ N. Mavrogheni, în circulara sa către țéră, desminte acele scornitурĭ boerescĭ, că va pune birurĭ noue. Apoĭ Dionisie Eclesiarcul dice lămuritŭ că «*dăjdiile raelelorŭ nu pré eraŭ grele*» (2).

Condicele domnescĭ dela Arh. Stat. nu conservă nicĭ ele urme de adăogirĭ de birurĭ și de scornituri de birurĭ noue.

Așia slujba tutunăritului pre 1787, este de pogonŭ cultivatŭ și mĕsuratŭ cu stînjenulŭ pecetluitŭ, câte 4 talerĭ vechĭ și ploconŭ de nume, banĭ 40 (3). Totŭ așia era și maĭ nainte de N. Mavrogheni. Monopolulŭ sărei urméză regula din trecutŭ. Cămărășia Ocneĭ nu pare să fiă produsŭ venitŭ îndoitŭ, în 1787, Martie (4).

(1) Tesaurŭ II, pag. 293.
(2) Tes. II, pag. 48.
(3) Cod. No. XVII, fila 196.
(4) Cod. No. XVII, fila 161.

www.dacoromanica.ro

Oeritulŭ continuă ca în trecutŭ.

La 9 Octombre, 1788, Domnitorulŭ trămite carte la taxildariĭ slujbeĭ oerituluĭ, să grăbéscă incasările și să trămită baniĭ acesteĭ slujbe: «să trămiteţĭ sume bune și adesea aicé la nazirĭ, că visteria are mare *trebuinţă*, atâtŭ de plata lefilorŭ ascherliilorŭ, cum și cumpĕrătórea zaherelilorŭ, *cum și cu alte necurmate cheltuelĭ*, că de nu veţĭ urma după cum vĕ poruncimŭ, nu numaĭ că veţĭ fi păgubiţĭ cu grele trépede, ci veţĭ cădé și în urgia Domnieĭ mele».

Avem în cod. No. XVII, fila 329 verso, 17 cărţĭ relative la *slujba* oerituluĭ pre 1788 (Sept. 23), și din ele nu se vede că dărea să se fiă îndoitŭ.

Vinăriciulŭ, după *ponturile* pe 1788, adecă chiar în timpulŭ resbeluluĭ, nu este sporitŭ (1).

Sub N. Mavrogheni, s'aŭ menţinutŭ, celŭ pucinŭ în aniĭ 1786 și 1787, contribuţiunea de șoimĭ în natură pentru unele judeţe muntene. Așĭa aflu aceste douĕ acte relative:

1786, Maĭ 22. Poruncă legată la vătășeiĭ plaĭurilorŭ: «fiindŭ-că Sahagi-basa a venitŭ pentru șoimiĭ obicĭnuiţĭ, ĭată că-ţĭ poruncimŭ, primindŭ Domnésca nóstră carte, să aĭbĭ a trămite șoĭmiĭ ce sunt orânduiţĭ dela acestŭ plaiŭ, fără de a se zăbovi cu aducerea. Acésta îţĭ poruncimŭ Domnia mé».

Plaĭurile anume: Plaĭulŭ dela sudŭ Dâmboviţa;
» » » Muscel;
» Nucșóra sud Muscel;
» Ialomiţa » Dâmboviţa;
» Argeșŭ » Argeșŭ:
» Lovistea » »
» Prahova » Prahova.

Totŭașĭa la 1787, Maĭ 5 și în 1788, Maĭ 23, Vodă făcu cărţĭ legate la vătașiĭ de plaĭurĭ «să trămită datoriţiĭ *șoĭmĭ* bunĭ, frumoșĭ, ĭar să nu fiă niscaĭ-va gĭurele; și acésta să sciţĭ că Domnia mé nu voĭŭ a cumpăra și a aduce dintr'altă ţéră, fiindŭ că se află aicĭ, ca să nu pricinuimŭ cheltuĭélă plaĭuluĭ».

(1) Cod. No. XVII, fila 319 verso, din August 22, anulŭ 1788. Aci se cere ca și în 1787 Iunie 17:

«De tótă litra banĭ 13 noĭ și ploconŭ de nume, adecă celŭ ce va avé dela 10 litre în susŭ, orĭ cât de multŭ, să plătéscă câte banĭ 13 și ploconŭ banĭ 80, ĭar care va avé câte 10 numaĭ, să plătéscă banĭ 14 fără altŭ ploconŭ. Slujba e dată până la Septembre 1 și cu scutirile obicĭnuite».

Veţĭ în anexa rânduiala acesteĭ dărĭ pe 1 86 și a tutunăriluluĭ după cod. XVII filele 56 și 57 verso.

www.dacoromanica.ro

Plăiurile	Şoimii
Dâmboviţa (Dâmb.)	1
» (Muscel)	1
Nucşóra »	2
Ialomiţa (Dâmb.)	1
Argeşulŭ (Argeşĭ)	1
Lovistea »	2
Prahova (Prahova)	2
Teleajenŭ (Saac)	1
Despre Buzĕŭ (Saac)	2
Parscovuluĭ (Buzĕŭ)	1
Slăniculuĭ (Buzĕŭ)	1
	15

Dionisie Fotino în T. III al sĕŭ dă lista tuturor slujbelor, adecă a dărilor. Aceste nu le aflămŭ în 1786/7 urcate de cum eraŭ sub domnia din urmă, deşi Dionisie Ecles. dice că «vinariciulŭ, oeritulŭ şi dijmăritulŭ îlŭ lua îndoitŭ şi întreitŭ» (1).

Negreşitŭ în timpurile grele şi maĭ alesŭ în 1788/9 N. Mavrogheni a avutŭ recursŭ la mijlóce de totŭ felulŭ, ca să capete banĭ (2). Intre acele mijlóce, să amintimŭ pre celŭ de care grăescŭ cronicile: boeriá orĭ pre cine pe banĭ. Dionisie Ecles. dice încă că N. Mavrogheni «boeriá cu sila pre ceĭ ce aflá că aŭ ceva banĭ, le trămité caftane şi cărţĭ domnescĭ cu ciohodarĭ şi orĭ pre unde-ĭ află îĭ îmbracá şi le lua banĭ, ĭar care nu se supunè şi nu primia, îĭ ducé Arnăuţiĭ la Nazir şi la Dervişŭ Aga, care era caĭmacam şi-ĭ pune la grosul varteĭ în putóre şi aşĭa nevrêndŭ, primia caftanele de pînză şi da la banĭ, cu cuvîntŭ că trebue luĭ Vodă să dé lefĭ la oştĭ (3).

Nu pré fără voiă era asemenea boerire; décă întrebămŭ pre Pitarulŭ Hristache, elŭ ne spune:

«Decĭ după alte multe
Cisluirĭ marĭ şi mărunte,
Ce le preserâ prin ţéră,
Atâtŭ aicĭ cât ş'afară,
De ne luasemŭ de gândurĭ
Cu cisle totŭ rânduri rânduri.
Maĭ află unŭ vicleşugŭ
Să-ĭ ié cu altŭ meşteşugŭ

(1) Tes. II, pag. 174.

(2) Aşĭa „punea satarale de banĭ pre boerĭ marĭ şi micĭ şi pre cumpaniĭ şi pre toţĭ breslaşiĭ şi pre tôte ru'eturile." Dionisie Ecles, Tes. II, pag. 174.

(3) Tes. II, pag. 174.

www.dacoromanica.ro

Şi 'ncepu a se porni
Spre ceĭ micĭ a-ĭ boĭeri,
Făcêndŭ pre uniĭ şetrarĭ,
Pre alţiĭ pitarĭ, serdarĭ,
Ca să vaḑă ceĭ maĭ marĭ
Să se 'ndemne a da banĭ.
Apoĭ d'aci să te ţiĭ
Şi să maĭ veḑĭ boĭeriĭ!
Alergândŭ care de care
Să ié caftanulŭ maĭ mare,
Măturândŭ totŭ de prin casă
Şi dândŭ până la cămaşă,
Numaĭ şi numaĭ să fie
In rândŭ l'arhontologie,
Să nu remâe maĭ josŭ
Decât unŭ altulŭ maĭ prostŭ;
Chĭar se pune şi ţĕraniĭ
De da cu duĭumulŭ baniĭ
Şi care nu-ţĭ trecé 'n gândŭ
Vedéĭ caftanŭ îmbrăcândŭ
Şi dintr'unŭ mojicŭ plugarŭ
L'auḑĭaĭ: «arhonŭ şetrarŭ!»
Decĭ cu m'jloculŭ subţire,
Iĭ spălase de totŭ bine» (1).

Decĭ nu numaĭ cu *deasila* boeriá Mavrogheni, carele după legendă de altŭ-feliŭ îşĭ bătĕ jocŭ de *boerie*, îmbrăcând cu caftanŭ şi pe calulŭ seŭ de paradă, ce se numea Tablabaşa, dându-ĭ rangul de *Cluceriŭ* (2).

In conversaţiunile luĭ N. Mavrogheni cu Selim séŭ Anastase, el esplică asemenea stórcerĭ de banĭ astŭ-feliŭ: «Lumea ḑice că sunt o fiară nesătulă de răpirĭ? Apoĭ, te rog, spune'mĭ cum este cu putinţă fără banĭ să resping o invaziune şi să mĕ menţinŭ şi eŭ la putere? Décă nu voiŭ aduna sumele necesarie pentru a face óste şi a întreţine o armie, Austriaciĭ vor intra preste o lună în Bucurescĭ şi décă nu voiŭ porni mereŭ., ca până acum, darurĭ şi *peschesurĭ* luĭ Căpitanŭ Paşa, mareluĭ Vizirŭ şi Sultanuluĭ, mĕ voiŭ vedé destituit până la anulŭ» (3).

In definitivŭ, birurĭ sporite nu aflămŭ la N. Mavrogheni înainte de resbel, şapoĭ *visterniculŭ* Enache Văcărescu nu împarte cu Mavrogheni rĕspunderea sporireĭ dărilorŭ, décă sporire a fost?

(1) Bucĭumulŭ, 1863, No. 10.
(2) Dionisie Fotino. T. II, pag. 175.
(3) Românulŭ 1861, pag. 30.

www.dacoromanica.ro

Déră în timpulŭ rĕsboiuluĭ și în trebuința acestuĭ rĕsboĭŭ Domnulŭ recurge la un mijlocŭ nepotrivitŭ ca acel al *boeriréĭ* pe banĭ; apoĭ maĭ bine era să impună dărĭ nouĕ și grele țĕranuluĭ, decât să specule pe deșertăciunea omenéscă?

XV.

Vizite la Bucurescĭ. Pregătirĭ de resbel.

Cătră finea anuluĭ 1786 (Noembre 20) N. Mavrogheni primi cu onorurĭ în Bucurescĭ și în țéra sa «pre Cinst. Baron agentulŭ C. C.» Elŭ primise asemené, cu câte-va lunĭ maĭ nainte (în Iulie), pre scriitórea engleză Lady Craven (1) (Elisabeta Berkeley). Despre recepțiunea agentuluĭ austriacŭ, étă pitaculŭ domnescŭ:

Pitacŭ cătră ispravnicii din Argeșĭ, 1786 Noembre 20, vestindu-le că vine cinst. Baronŭ agentul C. C. și ca vătașiĭ de plaiurĭ să se afle la hotarŭ când va sosi să dea tot ajutorul și să aibă ómenĭ destuĭ de pază la locurile rele și strîmtoróse ale plaiuluĭ, spre a călĕtori d-luĭ cu odihnă și fără stenahorie. Așisderea și voĭ căpitanilorŭ, să aveți a rândui pe lângă d-luĭ ómenĭ de pază până la căpitănia dinainte, ĭar d-vóstră ispravnicilor să aveți a face d-luĭ tótă cuviinciósa cinste, spre a petrece odichnitŭ și mulțămitŭ de a le drumuluĭ, dela intrare până în Bucurescĭ. S'a orînduit și mechmandar din Bucurescĭ pe Polcov. Nicolae Hiotu, cu care ispravniciĭ vor avea a rĕspunde pentru cele ce se cuvine la cinstea și călĕtoria agentuluĭ (2).

Anulŭ 1787 vine cu pregătirĭ de rĕsboiŭ maĭ amenințătóre decât orĭ și când (3). N. Mavrogheni, dete în Ianuarie 1787 Visteria pe mâna luĭ Enache Văcărescu, care așĭa puté însușĭ să se convingă de nevoile țĕreĭ de banĭ și să critice maĭ puțin apucăturile Domnuluĭ.

---

(1) Vedĭ articolulŭ d-luĭ Gion Ionescu în „Revista Nouă", anulŭ III No. 45 pag. 184. Vedĭ „Voyage en Crimée et à Constantinople en 1786 par Milady Craven, traduit de l'Aglais par M. Guédon de Berchère notaire à Londres, 1789".

(2) Cod. No. XVII, fila 106 verso.

(3) Choiseul cătră de Vergennes despre pregătirile de rĕsboiŭ și ordinele date Domnilorŭ din Iașĭ și Bucurescĭ:

„Les armements continuent avec célérité dans l'arsenal et il passe déjà des corps de troupes considérables qui se rendent sur le Danube. Le nouveau Prince de Moldavie est parti et l'on a expédié des ordres à Iassy et à Bucarest pour faire transporter à Okzakow des vivres et le bois nécessaire pour en palissader l'enceinte."

Vol. II, supl. I, Hurm.

www.dacoromanica.ro

Nu târdiŭ sosiră la Bucurescĭ firmanurĭ ca să se trămită multă zaherea la ambarele Isacceĭ, și salahorĭ și cherestea la Ozu (1). Unŭ altŭ firmanŭ cere care, salahorĭ și cherestea la Ismailŭ. Unŭ firmanŭ maĭ sosi îndată, din Ismail, tot de asemenea natură. Nu era, decĭ, pentru nimenĭ din țéră un secretŭ, că rĕsboiulŭ nu va întârdié de a isbucni. In Divanulŭ Domnescŭ Vodă începuse a se întrebá cu boĭerimea, care e rolulŭ țĕreĭ în acelŭ rĕsboiŭ? Sfatulŭ boierilorŭ, în frunte avêndŭ pre însușĭ vestitulŭ Enache Văcărescu, nu pré era după placulŭ luĭ N. Mavrogheni.

— Să stămŭ, așĭa dară, cu mâinile încrucișate? dice întristat N. Mavrogheni, luĭ Enache Văcărescu.

— D'apoĭ cum?... Cum vreĭ Măria ta să amestecĭ țéra în gîlcéva dintre treĭ împĕrățiĭ, răspunde *patriotulŭ* Enache Văcărescu. *Rolulŭ nostru nu e să ne batemŭ, că Românulŭ nu maĭ scie să se bată, ci să dé proviantŭ ostirilorŭ strĕine*...

Văcărescu susținé, că rĕsboiul nu va fi numaĭ între Turcia și Rusia ci și cu Austria. Mavrogheni, fie ca să nu se descurageze pré mult boerimea, fie căcĭ era rĕŭ informat, susținé că Austria nu va lua parte la acest resbel.

Mavrogheni se înșela cât privesce politica Austrieĭ, dér în fondŭ, înțelegé bine, că o alianță definitivă între Austria și Rusia nu era posibile, interesele acestor douĕ staturĭ isbinduse în peninsula balcanică și în Principate.

Cugetândŭ a fi utilŭ deocamdată pentru elŭ a se ținé cu Austria în bune relațiunĭ, îlŭ vedemŭ, în 30 Februarie 1787 dândŭ unŭ pitacŭ cătră veliția boerĭ, cătră spătarulŭ și Aga și cătră ispravniciĭ de județe, vătașĭ de plaiurĭ, căpitaniĭ, vorniciĭ, zapciĭ deprin plăș. Prin acestŭ pitacŭ, Vodă aplică la sudițiĭ Austriacĭ, la procesele lorŭ. pon-

(1) Choiseul cătră Montmorin despre repararea cetății Ociacov.

„Ne pouvant me reposer sur le zéle de la garnison d'Oczakow, depuis longtemps fort mal payée, j'ai fait ordonner aux Princes de Valachie et de Moldavie d'envoyer 2000 terrassiers qui seront employés, ainsi que 400 charentiers pris dans cette capitale, à relever les fortifications et à palissader l'enceinte. Cette place est absolument dans le même état où l'ont mise les Russes lorsqu'ils la prirent en 1737. Les bréches sont encore ouvertes. Le magasin à poudre dont l'explosion contraignit de capituler, n'a pas été seulement réparé. Enfin, Mr, si cette place était attaquée du côté de la mer, elle ne pourrait tenir quatre heures et nous savons que les Russes ont fait préparer et cacher dans le Dniester un grand nombre de bombardes et de bateaux plats propres à cette expédition."

Hurm. T. II., supl. I, pag. 43.

www.dacoromanica.ro

turile încheiate de Pórtă cu Austria. Elŭ ordonă că tóte pricinile sudiţilorŭ nemţĭ să se cerceteze după acele ponturĭ (1). Asemené dă *ponturĭ* noue pentru ciobaniĭ ardelenĭ, pentru învoire de pășunatulŭ oilorŭ în plaiurĭ (2).

In vedere avêndŭ pregătirile de resbelŭ și bine înţelegêndŭ gândulŭ boierilorŭ, Mavrogheni caută a-șĭ atrage totŭ maĭ multŭ simpatiele claselor de josŭ ale ţĕreĭ.

In Aprilie 5, anulŭ 1787, N. Mavrogheni cu ocasiunea Pascilorŭ, repetă manifestulŭ sĕŭ cătră tótă ţéra, însoţindulŭ de o altă circulară cătră ispravniciĭ, polcovniciĭ și căpitaniĭ de margine, cu aceeașĭ dată, prin care ordonă acestora să dé concursulŭ lorŭ trămisuluĭ adhoc al Domnitoruluĭ, Biv. vel Slugerulŭ Ianache Politimos, ca acesta să citéscă preste tot proclamaţiunea către ţéră. In acésta ordona proprietarilorŭ de moșiĭ, «care aveţĭ pe moșiile vóstre locuitorĭ, să iubiţĭ pre maĭ miciĭ voștri și pre ceĭ proștĭ, aretându-vĕ spre eĭ cu dragoste, cu dreptate și cu milostivire, ca cătră uniĭ ce sunt zidirea luĭ Dumnedeŭ, ca și voĭ, pentru că Dumnedeŭ, douĕ lucrurĭ cere dela noĭ .... adecă: dreptatea și milostivirea .... Să-ĭ povățuiţĭ spre cele bune, făcêndu-vĕ însă maĭ întêiŭ pildă, cu urmărĭ sufletescĭ, ca să vadă ceĭ proștĭ; și să învețe, să vĕ feriţĭ de nedreptăţĭ cerêndŭ dela dênșiĭ numaĭ ceea ce este dreptulŭ .... Iar când aceste nu le veţĭ urma, să sciţĭ că întru zadarŭ vĕ este mergerea la biserică și evlavia ce arĕtaţĭ, căcĭ creștinŭ fără de fapte nu este mântuire ....» Apoĭ vestesce ţĕranilorŭ, că nu vor fi încărcaţĭ la dăjdiĭ, ci încă ușuraţĭ .... Decĭ să se apuce voioșĭ de semănăturĭ, să facă róde cu prisosinţă spre a maĭ câștiga .... Dăm în anexă ambele acte (3).

(1) Cod. No. XVII, fila 166.

(2) Vedĭ anexa A originală și pitaculŭ din 1766 Iunie 6. Maĭ étă o poruncă despre ciobanĭ: Carte legată la vătafulŭ de plaiulŭ Prahoveĭ, pentru bêrsaniĭ sudiţĭ, din 1786 Iunie 6.

Opresce pe bêrsaniĭ sudiţĭ de a esporta mălaĭ din ţéră, ce numaĭ pentru trebuinţa stânelorŭ ce aŭ în munţiĭ ţĕriĭ. Asemenea poruncesce ca cașul făcut la stâne în munţiĭ ţĕriĭ să fie datorĭ a-lŭ vinde în ţéră, la negustoriĭ de asemenea articol. Brânza să nu pótă face pentru casa lor decât după ce se pogóră cu oile în vale.

Domnitorul maĭ însărcinéză pe vătavĭ să cerceteze care din sudiţĭ aŭ munţĭ, carĭ la visterie nu sunt cunoscuţĭ? ce munţĭ sunt? sunt proprietate, séŭ numaĭ arendaţĭ? 1886 Iunie 6.

Cod. XVII, Arch. Stat., fila 23 verso,

(3) Vedĭ anecsa.

www.dacoromanica.ro

In vedere de sigurŭ cu pregătirile de resboĭŭ, Mavrogheni voiesce ca mica óste a ţĕreĭ să fiă sub comanda unuĭ credincĭosŭ. Decĭ, în luna luĭ April, N. Mavrogheni vestesce polcovnicilorŭ de judeţe, căpitanilorŭ şi celorŭ 17 ispravnicĭ, că N. Mavrogheni, nepotulŭ luĭ Vodă, este spătarŭ. (1)

Acum Mavrogheni a înţelesŭ că resboĭulŭ cu Austria este inevitabilŭ. Decĭ sub pretextŭ de a urmări hoţĭ, N. Mavrogheni începe a priveghia de aprópe pre neguţitoriĭ austriacĭ şi muscalĭ. Elŭ ordonă maĭ ântêiŭ celorŭ 5 ispravnicĭ de peste Oltŭ cele următóre:

Circulara la 5 judeţe Oltene. Nizamŭ pentru strĕiniĭ carĭ vinŭ acolo ca neguţitorĭ strĕinĭ, din carĭ unia sunt *hoţĭ*, carĭ aŭ ucisŭ o întrégă casă în Romanaţĭ, să fie cercetaţĭ toţĭ streiniĭ carĭ se daŭ de neguţitorĭ, ce *rost aŭ ?* şi să aibă chezăşiĭ vrednice şi carĭ să fie respunḑĕtorĭ pentru eĭ. Să se ţie condicĭ deosebite pentru numele strĕinilor şi chezaşiĭ lor, să nu călĕtoréscă decât cu scirea ispravnicilor, a starostiilor şi a pârcălabilor satuluĭ, însemnându-se ḑiua şi ceasul plecăreĭ şi la ce loc şi la ce trebuinţă ?

Asemené să se ordone şi la toţĭ locuitoriĭ din sate, să nu ascundă pe omul hoţ orĭ rĕŭ ce'l sciŭ între eĭ şi să'l dé în mîna zabituluĭ. Pârcălabiĭ şi preoţiĭ să vegheze pentru toţĭ sătениĭ. Să nu călĕtoréscă nimenĭ fără scirea preotuluĭ şi a parcalabuluĭ satuluĭ, ca să să pótă găsi celŭ ce âmblă în căĭ rele.

..... «pentru că hotărîre vĕ dămŭ, înşi-ne că venimŭ în părţile loculuĭ şi vaĭ de ispravniculŭ acela şi zabitulŭ într'alŭ căruia ţinutŭ se va întâmpla hoţiĭ şi nu i-aŭ prinsŭ, dreptŭ acolo, la acelŭ locŭ vomŭ trage şi după ce vomŭ căzni cu cea maĭ grea pedépsă atâtŭ pe zabiţiĭ, pârcălabiĭ şi pe fruntaşiĭ satuluĭ, vom face şi mórte pentru pildă» (2), 1787 Maĭ 5.

XVI.

Şahim-Gherai şi boeriĭ munteni. Aprovizionărĭ.

Intre aceste Şahim-Gherai Han, fostulŭ sultanŭ al Crimuluĭ, care servea în Rusia (3) trecu prin Principate spre Adrianopole. (4)

(1) Cod. XVII, fila 172 verso. din 1787 April 10.

(2) Cod. XVII, fila 182, verso.

(3) Em. Văcărescu. T. II, pag. 293.

(4) Choiseul către Montmorin despre călĕtoria luĭ Şahim-Gherai spre Adrianopole „Par les dernières nouvelles reçues de Bucarest, Shahim-Gueray était à Fokchani, sur les limites de Valachie et de Moldavie, continuant sa route vers Adrinople“.

Vol. II, supl. I, pag. 45.

www.dacoromanica.ro

La acéstă ocasiune N. Mavrogheni ié aspre măsurĭ să împedice pre boerĭ de a se întâlni cu Hanulŭ, ca să nu intrige contra Domnieĭ luĭ. Iată analisa unuĭ pitacŭ de acéstă natură (1).

9 cărţĭ la căpitaniĭ de margine pentru a nu trece nimené Dunărea *cu mergerea Hanuluĭ, fiă din boerĭ, fiă din orĭ-ce tréptă, din negutătorĭ, orĭ brésle, orĭ din partea bisericéscă, să nu îngăduéscă a se amesteca în calabalîcul Hanuluĭ, nicĭ a se putea întâlni măcar, ĭar maĭ vîrtos a călĕtori împreună, de a trece Dunărea*, fără de cartea Domnieĭ mele şi fără teschere dela d-luĭ vel spat, nicĭ pe faţă, nicĭ întru ascuns . . . *că până la vĭaţă te vom pedepsi;* ĭar pre carele îl veĭ dovedi că cu meşteşug într'ascuns tăinuindu-se s'aŭ amestecatŭ şi călĕtoresce cu calabălîcul din preună, pre unul ca acela, cu mijloc puind mâna, să-'l triméţă la Domnia mé». După ce va trece Hanulŭ însă va fi liberă trecerea peste Dunăre ĭar şi pentru alţĭ (2). 1787 Maiŭ 25.

NB. Aceste circulărĭ s'aŭ adresat la căpitaniĭ de Buzĕŭ, Olteniţa, Odivóia din Vlaşca, Gagel din Ilfov, Gréca din Vlaşca, Daia din Vlaşca, Fundul Danciuluĭ din Ialomiţa, Mărgineni din Saac.

In vedere cu resboĭulŭ, N. Mavrogheni pregătesce aprovizionarea capitaleĭ şi chĭar şi a oraşelorŭ din judeţe.

Pitac cătră Aga din 1887 Iulie 11, ca să insciinţeze a şi găti fie-cine zaherea, cum şi mŏnăstirile din Bucurescĭ să facă de tótă mŏnăst. câte 50 cântare de paximad gata «căcĭ întâmplarea vremeĭ póte să aducă vre-o înpuţinare şi să nu se pricinuéscă feréscă Dumneţeŭ verĭ-o lipsă» . . . Domnitorul ordonă egumenilor să facă proviziunile, ca să servéscă pentru norod la vreme de trebuinţă, cu plata.

Domnitorulŭ promite, că în casŭ de a nu fi trebuinţă, egumeniĭ vor fi despăgubiţĭ de plată dela Domnie (3).

NB. Prin circulărĭ se întinde acéstă disposiţiune la tóte mŏnăstirile din judeţe.

XVII.

Sudiţiĭ ruşĭ. Pregătirĭ de óste românéscă. Paza hotarelorŭ.

In luna următóre, N. Mavrogheni, ordonă, din porunca Porţiĭ, facerea uneĭ catagrafiĭ de toţĭ *negutitoriĭ ruşĭ, carĭ în timpŭ de 6 lunĭ nu vor fi supĕraţĭ de nimica* şi după acest termenŭ *vor eşi din ţéră, ĭar carĭ nu vor fi sudiţĭ muscalĭ* şi vor fi raele născuţĭ,

(1) Din cond. No. XVII fila 187 de la Arh. Statuluĭ.
(2) Cod. No. XVII, fila 187.
(3) Cod. No. XVII, fila 224.

www.dacoromanica.ro

ver grecĭ, ver românĭ, ver de altŭ neamŭ și vor fi luatŭ patentă rusésca, să se considere ĭar raele, supuindu-ĭ la haraciulŭ împĕrătescŭ și avêndŭ în vedere catastifulŭ datŭ la Divanŭ de Consululŭ rusescŭ. Domnitorulŭ cere resultatulŭ prin anaforale, ca să-lŭ vestéscă Porțiĭ. Aga este rânduitŭ mumbașirŭ, ca să aducă înaintea Divanuluĭ pre negutitorĭ spre a-ĭ scrie în catagrafie (1).

Acum N. Mavrogheni nu maĭ ține sémă de sfatul umilitor al boerimeĭ — maĭ ales al luĭ Enache Văcărescu, și se otăresce să se pregătéscă și el de resboiŭ.

Indată N. Mavrogheni, la 20 August, 1787, rânduesce pre Damian Lubili în slujba de Buluc-basa, preste neferĭ, și-ĭ dă însărcinarea să mérgă prin județe să recruteze neferĭ (2). Iar pre de altă parte, Domnitorulŭ trămite pre câțĭ-va boerĭ aĭ luĭ de încredere, cercetătorĭ prin plaĭurile despre Ardeal, ca să observe mișcările Austriacilorŭ. Voinescu este numitŭ nazirŭ preste 2 plaiurĭ, preste toțĭ vătafiĭ din ele. El este obligatŭ, cu vătafĭ și cu plăeșĭ sub arme, să împăneze tóte drumurile și potecele, să privegheze ḑi și nópte hotarele. Voinescu să cerceteze și el pre totŭ césulŭ, ca să afle ce se lucréză din colo în vecinătate... dér să nu comunice domnieĭ nescare-va *havadișurĭ* mincinóse. Eate circulara de rânduire a acestor nazirĭ, în vedere cu mișcarea oștilor austriace:

1787 August 27. Cărțĭ legate către naziriĭ rânduițĭ la plaĭurĭ.

«Boerulŭ Domnieĭ mele *Costică Voinescule* Biv. trete logofete, sănătate! vĕ facemŭ în scire că într'acéstă vreme delicată fiindŭ trebuință ca să avem pe la plaĭurĭ ómeniĭ noștri aleșĭ și practicoșĭ, atâtŭ pentru paza cea cuviinciósă care trebue într'acéstă vreme a avea plaĭurile, cât maĭ vêrtosŭ pentru orĭ-ce s'ar auḑi și s'ar lucra înăuntru, să ne facă însciințare. Iată te-amŭ alesŭ pre tine la amêndouĕ plaĭurile județuluĭ Dâmboviția și te orânduimŭ **nazir** și desevêrșit chivernisitor alŭ acestorŭ douĕ plaĭurĭ și îțĭ dăm pe amêndoĭ vătașiĭ sub a ta ascultare. Decĭ îndată ce veĭ primi domnésca nóstră poruncă, numaĭ decât să te scolĭ să mergĭ la numitele plaĭurĭ, dimpreună cu vătașiĭ și maĭ ântêiŭ să împănezĭ tóte drumurile și potecile cu plăiașĭ i potecașĭ, ómenĭ harnicĭ, cu arme, care să prăzéscă *napristanĭ* ḑiua și nópté hotarulŭ cu privighere; pe care păzitorĭ adesé să-ĭ cercetațĭ, de față și prin ascunsŭ, de sunt la loculŭ celŭ orânduitŭ nelipsițĭ și de fac paza cea cuviinciósă, séŭ nu. Dar lângă acésta să aibĭ cea d'ântêiŭ trébă și datorieți a cerceta pe totŭ césulŭ ca să afli *ce se lucréză din colo* în *vecinătate* și orĭ-ce veĭ auḑi că se lucréză, séŭ se aude în părțile loculuĭ, numaĭ decât într'acelŭ césŭ și într'acelŭ minutŭ, măcarŭ nópte, ḑiuă de va fi, să răpeḑĭ cu grabă aicĭ însciințare, scriindŭ totŭodată și totŭ într'o vreme o carte

(1) Cod. No. XVII, fila 214. Pitacŭ către Divanŭ, din 1787, luna August 14.
(2) Cod. XVII.

www.dacoromanica.ro

cătră D-luĭ vel Vornicu şi alta cătră D-luĭ vel Spat, dar să'ţĭ deschidĭ ochiĭ a afla lucrurĭ adevĕrate şi cu bună pleroforie, ĭar să nu ne scriĭ niscaĭva *havadişurĭ* mincinóse şi păreri, séŭ într'un chipŭ să scriĭ D-nieĭ mele şi într'altŭ felŭ la D-lor veliţiĭ boerĭ; cum şi când nu se va simţi şi nu se va auḑi nimica, totŭ să aibĭ a însciinţa D-nieĭ mele, pe tóte ḑilele, fiindŭ-că acum s'aŭ orânduitŭ ţimiraşĭ pe la tóte plaĭurile, când aveţĭ mijlocŭ de a ne trămite orĭ în ce vreme cu înlesnire; şi orĭ ce cheltuială veĭ face la acéstă trébă a havadişurilorŭ să o arĕţĭ la D-luĭ vel Vornicŭ cu foie şi fiindŭ cu cuvêntŭ se va plăti de la D-nia: mea. Ci dar, să aibĭ omŭ alŭ tĕŭ într'adins trimisŭ înăuntru prin taĭnă, carele să aibă numaĭ acéstă trébă a iscodi şi a fi cu privighere spre a afla lucrurĭ adevĕrate să insciinţezĭ D-nieĭ mele, ĭar nu vorbe şi păreri; şi caută dar, după ipolipsis ce avem Domnia mé asupra'ţĭ, să ne slujescĭ la acéstă trébă şi într'acéstă vreme, cu vrednicie, deşteptŭ şi fără cusurŭ, să nu se întâmple a auḑi maĭ înainte de la alţiĭ vre-o vestire şi tu să dormĭ, pentru că vremea este delicată şi îţĭ veĭ perde viaţa, ĭar slujindŭ bine veĭ fi miluitŭ şi cinstitŭ de cătră Domnia mé. Acésta îţĭ poruncimŭ şi să avemŭ respunsŭ. 1787, August 27 (1).

NB. S'aŭ orânduitŭ cu identice cărţĭ, următoriĭ naziri, afară de acesta

Andreĭ la plaĭulŭ despre Buzĕŭ sudŭ Saac şi plaĭulŭ Teléjen.
Mihalache la plaĭulŭ Prahoveĭ din Prahova.
George Rucărénu, Biv. trete. logof nazirŭ pe ambele plaĭurĭ din jud. Muscel.
Stefan Caciulă, vătafŭ la Lovistea şi nazirŭ la plaĭulŭ Aref din Argeşiŭ.
Leul, vătafŭ la plaĭurile Slănic din Perscov din Buzĕŭ şi nazir la amêndouĕ.
La plaiurile Vâlciĭ ispravniculŭ portarŭ Marco să găséscă nazirŭ pentru ambele plaiurĭ.
La plaiurile Vâlcan şi Novacĭ din Gorj, să pue nazirŭ clucerul Grădişténu, pe chizeşia sa.
Nicolae, vătafŭ la plaĭulŭ Vâlcan în locul luĭ Stoian.
La plaiul Mehedinţĭ asemené să găséscă om cluc. Frusin.

NB. Prin cărţĭ cătră ispravniciĭ s'aŭ vestit acéstă înfiinţare de naziri, dar să adauge, că şi ispravniciĭ să nu înceteze a lucra împreună cu naziriĭ pentru paza plaĭurilor (2).

Mĕsurĭ riguróse se iaŭ la fruntariile despre Austria şi Turcia în privinţa călĕtorilorŭ. Maĭ cu sémă Mavrogheni voiesce a împedica trecerea la Austria a boĭerilorŭ trădătorĭ; de aceea în Octombre 19 anulŭ 1787, Domnitorulŭ, prevĕḑĕtorŭ în tóte, repetă ordinulŭ să nu pótă eşi nimenĭ din ţéră fără teşkerea, «şi cu jurămêntŭ vĕ ḑicŭ, *pre capulŭ împĕratuluĭ, acolo în margine te vom pune în ţépă (de vor lăsa adecă trecerea fără de teşkerea)*, ci dér deschideţĭ ochiĭ...»

(1) Codica XVII, fila 215.
(2) Cod. XVII, fila 217.

www.dacoromanica.ro

Acéstă poruncă e adresată la:

Gradiştea Măcsineni Unturósa Albotescĭ	Slam Rŏmnicŭ
Oraşŭ Stolniţa Măcărescĭ	Ialomiţa
Ciocănescĭ Olteniţa	Ilfovŭ
Gréca Daria Odivoia	Vlaşca
Piatra Zimnicele	Teleormanŭ
Uda	Oltulŭ
Islazulŭ Celeulŭ	Romanaţĭ
Cíobanŭ Ghidicĭ	Doljŭ
Calafatŭ Prastolŭ Vodiţă	Mehedinţĭ

NB. S'aŭ scrisŭ asemené şi vătaşilor de plaĭurĭ.

XVIII.

Isbucnirea rĕsboĭuluĭ. Manifestulŭ Porţeĭ şi alŭ Ecaterineĭ.

La 13 August isbucni incendiulŭ resboĭuluĭ între Ruşĭ şi Turcĭ «*con sorpresa universale*», ḑice Abatele Francesco Becattini în «Storia ragionata dei turchi» (1).

«Se adunâ Divanulŭ (turcesc), scrie acest istoric, se luâ otărirea de a intima ministruluĭ rusescŭ învitarea a se presintá până în treĭ ḑile la Pórtă, în modŭ publicŭ, prevenindu'lŭ că se putea dispensa

(1) Tomulŭ VII, pag. 68.

www.dacoromanica.ro

de cheltuiala obicĭnuită pe vase și pentru caiĭ necesarĭ, de óre-ce s'a ordonatŭ de guvernulŭ turcŭ tot ce trebue pentru recepțiunea luĭ. O chiămare atâtŭ de estraordinară și neprevĕdută surprinse fórte mult pe D. Bulgakow, care dete despre acésta îndată însciințare Internunțiuluĭ împĕrătescŭ Baronuluĭ de Herbertŭ, carele îndată espedi la Pórtă unŭ Dragomanŭ ca să întrebe de obiectulŭ acesteĭ neașteptate intimațiunĭ. Rĕspunsulŭ ministruluĭ Otomanŭ fu, că fiindŭ Turcia și Rusia douĕ puterĭ cu totulŭ libere și independinte, puteaŭ ele trata împreună după placulŭ lorŭ, fără să fie obligate a da comptŭ nimenuia, și că prin urmare întrebarea ministruluĭ Cesărescŭ trebuia să fie considerată ca neoportună» (1).

Atuncĭ ambiĭ miniștri înțeleseră lovitura preparată. Pe dată internunziulŭ, chĭar în acé séră, trămise la marele Vizirŭ pre douĭ din secretariĭ sĕĭ, însoțițĭ de douĭ alțĭ dragomanĭ, cu unŭ memoriŭ în care vestesce că, décă Pórta va declara resbel Rusieĭ, elŭ este datorŭ a preveni pre ministerulŭ otomanŭ, că Iosif II, împĕratulŭ, este aliatulŭ Impĕrăteseĭ Rusieĭ și că, decĭ, M. Sa Iosif, nu va puté privi cu indiferință asemené ruptură. Vizirulŭ dormea când sosiră trămișiĭ luĭ Herbert. Elŭ rĕspunse, *că nu pricepe cu ce dreptŭ Iosif II se amestecă în afacerĭ ce nu-lŭ privescŭ.* Trămișiĭ respunseră că M. S. Cesarea, oferă putintea sa mediațiune, pentru a se stabili înțelegere cu Rusia și a evita unŭ resbelŭ, care *arŭ puté deveni fatalŭ Turcieĭ.* Vizirulŭ refuză a primi ca mediatóre Casa de Austria, care este manifestŭ părtinitóre Rusieĭ, «sapendosi che (Iosef) si era obbligato a somministrarli (a la Rusia) un socorso di 30,000 soldati in caso di guerra colla Porta, onde S. M. (il Sultano) volea piuttosto avere a fare con dichiarati nemici, che con amici equivoci, e che altro più

(1) «Adunatosi il Divano, si prese la determinazione di intimare al Ministro di Rusia di presentarsi dentro tre giorni alla Porta in forma publica, prevenendolo, che potea dispensarse della solita spesa de bastimenti o cavalli necessari, attesoche erasi dal governo ordinato tutto l'occorente pel suo ricevimento. Una chiamata si straordinaria ed improvvisa sorprese assassimo il sig. Bulgakow, che ne dette subito parte all' internunzio dell' imperatore, Barone di Herbert, da cui immediatamente si spedi alla Porta un Dragomano per rilevare l'oggetto di si improvvisa intimazione. La risposta del Ministero Ottomanno fu, *che essendo la Turchia a la Russia due Potenze totalmente libere e indipendenti poteano tratare insieme a loro arbitrio senza esserne obligate a renderne conto a chicchessia e che in conseguenza dovea la richiesta del Ministro Cesareo considerarsi come inopportuna*».

www.dacoromanica.ro

non gli restava a sapere, se non quale sarebbe stato il limite che si era prescritto S. M. di mettere agli ajuti, che erasi obbligato ad accordare a' nemici del gran Signore, oppure se avea determinato di entrare egli pure in guerra contra tutte le sue forze, come sembravano indicare le tante truppe fatte filare in Ungheria, essendo pero libero l'imperatore di operare tutto quello che avesse creduto conveniente ai soi interessi»(1).

Din tóte aceste înțelese Bulgakow că resbelul este gata a isbucni. In dioa de 16 (2) August, după ce s'aŭ transportat aĭurea arhivele, mérsă cu tótă suita, de la Pera la Constantinopole. Primit cu ceremonialul ordinar, fu dus la Divan, unde i se făcură, dice Becattini, cele maĭ ciudate propunerĭ, la care negreșit Bulgakow nu puté respunde, neavêndŭ instrucțiunĭ. Atuncĭ îlŭ lăsară să iasă din Divanŭ, dar abĭa eșitŭ, fu arestat și dus la *Șépte-turnurĭ*. La protestulŭ unora din Ambasadorĭ, că de ce în contra dreptuluĭ ginților aŭ arestatŭ Pórta pre Bulgakow, Reiz-Effendi respunse, că numaĭ așa îlŭ puté scăpa de furia musulmanilorŭ.

Cu tóte aceste, numaĭ la 22 August Pórta dete la lumină manifestul de resbelŭ contra Ecaterineĭ.

La 24 August 1787 (stil noŭ) Pórta remite Ministruluĭ frances Choiseul, manifestulŭ sĕŭ, prin care explică Francieĭ motivele pentru care ea e silită a face resboiŭ Rusieĭ.

Traduction du Manifeste donné par la Sublime Porte contre la Russie. Remis à M. de Choiseul le 24 Août 1787

«Il était expressément convenu, que les Oczakowiens auraient l'extraction libre et illimitée du sel des marais salants affectés de tout temps aux habitants de cette frontière. Cependant, on y a toujours rencontré mille entraves et l'on y a éprouvé toutes sortes de mauvais

(1) «Sciindu-se că (Iosifŭ) se obligase a da Rusieĭ un ajutorŭ de 30.000 ostenĭ, iu cas de resbelŭ cu Pórta. Deci M. S. Sultanulŭ preferia să aibă aface cu neamicĭ declarațĭ decât cu amicĭ îndoelnicĭ și că nu-ĭ maĭ rĕmâne alta de sciut, decât care este limita ce a otărît M. S. pentru ajutóre și décă luase Austria otărirea să intre și ea în resbelŭ cu tóte forțele séle, cum pare a indica numerósele trupe carĭ se adună în Ungaria, liberŭ fiindŭ negreșitŭ împĕratulŭ de a lucra orĭ-cum va fi crediutŭ cuviinciosŭ pentru interesele séle.»

www.dacoromanica.ro

traitements de la part des Russes, et lorsqu'on a réclamé l'exécution des conventions, la Cour de Russie s'y est constamment refusée. Le Consul de cette cour a séduit le Vaïvode de Moldavie, qui a le rang de Prince. Elle en a favorisé la fuite et lorsque la Sublime Porte l'a réclamé, l'envoyé de Russie a répondu que sa cour ne le rendrait point, refus formellement contraire aux traités. La cour de Russie a manifesté ses mauvais desseins en donnant ainsi des interprétations à son gré à plusieurs pareils articles. Elle a débauché des sujets de la Sublime Porte, en établissant des Consuls en Valachie, en Moldavie, dans les Iles et dans des endroits où la présence de ces officiers était inutile et même préjudiciable aux vrais croyants. Elle a fait passer dans ses Etats des sujets de la Sublime Porte. Elle en a employé d'autres à sa marine ou à d'autres services. Elle s'est surtout souvent ingérée dans les dispositions intérieures de notre administration, en sollicitant, soit la révocation, soit la punition des gouverneurs, des juges, des employés et de tous les officiers qui ne covenaient point à ses intérêts et même du Pacha de Georgie et des Princes des Valachie et de Moldavie.

. . . . . .

«En conséquence, la Porte donne ce Manifeste à la respectable cour de France, pour lui notifier la résolution qu'elle a prise de faire la guerre à la Russie. La Sublime Porte soumet les motifs qui la font agir aux lumières et à l'équité de ses amis» (1).

Le 11 de Zilcadi l'an 1201. Le 24 Août 1787.

Abatele Becattini dă pre largŭ manifestulŭ Porţeĭ otomane (1).

Turcia în manifestulŭ eĭ se jeluesce că Rusia necontenitŭ, dela pacea din 1774, a făcutŭ să se producă obstacole la continuarea păceĭ, cu pretenţiunĭ şi cererĭ oneróse, contrariĭ tratatelor şi convenţiunilor. Aşĭa a invadat pe neaşteptate Crimeea, a căreia independenţă era asigurată prin pacea dela Kuciuc-Kainargi; aşĭa a împins pe Hanul de Tiflis, séŭ de Georgia, să se rebeleze şi să se declare independinte de Pórta otomană şi Rusia a şi introdus oştirile eĭ în Georgia.

(1) Hurm., Vol. II supl. I. pag. 46.
(1) Vol 7, pag. 71, veḑĭ Anexa.

www.dacoromanica.ro

Cât privesce Principatele, manifestulŭ dice (cum vedurăm) că Rusia prin intermediulŭ Consululuĭ sĕŭ din Iaşĭ, a ademenitŭ pre Domnitorulŭ Moldoveĭ Alex. Mavrocordat, «Vasalulŭ imperiuluĭ nostru» şi că Rusia n'a voitŭ să extradeze pre fugarulŭ Domnŭ, care era culpabilŭ de trădare şi de rebeliune cătră Sultanulŭ.

De asemené Rusia prin stabilirea de consulĭ în Valahia şi Moldova, şi încă şi în insulele Arhipelaguluĭ, n'a avut altŭ scopŭ, decât de a dăuna Musulmanilorŭ şi să reducă câtŭ maĭ multŭ numĕrulŭ supuşilorŭ Sultanuluĭ, făcêndu-ĭ să trécă în Rusia.

Rusia s'a amestecatŭ şi în afacerile interne ale Imperiuluĭ, cerêndŭ destituirea, orĭ pedepsirea unorŭ Paşale, Judecătorĭ, Comandanţĭ şi Miniştri, impiegaţĭ în Vămĭ.... Ba şi a Principilorŭ Valahieĭ şi Moldoveĭ, «de noŭ investiţĭ cu guvernămêntulŭ acelorŭ ţĕrĭ.»

Vorbesce apoĭ manifestulŭ de condescendinţa cu care Pórta a fost faţă cu neguţitoriĭ ruşĭ, lucru remas fără reciprocitate din partea Rusieĭ.

«Finalmente, ministrulŭ Rusieĭ fu primulŭ care provocâ la rĕsboiŭ, insistând ca ministru la sublima Pórtă, să i se dé în scrisŭ renuntiarea expresă a Porţeĭ de la vechiulŭ nostru Dominiŭ Georgia, Kartaliniat; generalulŭ Potemkin avé ordine să se apropie de hotarele Turcieĭ cu 100.000 oştenĭ, ca să ne oblige a acorda cererea ministruluĭ. Ba chiarŭ împĕrătésa însăşĭ era gata să vie în fruntea acesteĭ oştirĭ. Pórta s'a mulţămit să céră d-luĭ Bulgakow să se remită Crimea în situaţiunea eĭ de la 1783, iar ministrulŭ rusescŭ rĕspunse negativŭ şi cu mândrie, declarândŭ că aşĭa ceva elŭ nu va propune guvernuluĭ sĕŭ rusescŭ.

«Pentru tóte cuvintele de maĭ susŭ, şi alte nenumĕrate, publice şi secrete, resbelulŭ a devenitŭ pentru buniĭ musulmanĭ o afacere de lege şi de religiune şi acesta e motivulŭ pentru care s'a judecatŭ convenientŭ a se remite acestŭ manifestŭ la respectabiliĭ noştri amicĭ vechĭ, suveranĭ din Europa, notificându-le acéstă dréptă şi întemeiată otărîre de a declara resbel Rusieĭ, otărîre care se supune la înţelépta reflecţiune a persónelorŭ nepărtinitóre, măgulindu-se (Pórta) că otărirea eĭ va fi privită cu ochiŭ discret şi drept». Datŭ în Constantinopole, la 24 a luneĭ Somado (August) anul Egireĭ 1201 şi al ereĭ creştine în 1787.

www.dacoromanica.ro

De aci înainte numaĭ de rĕsbóĭe e vorba preste tot și pretutindene.

La manifestulŭ Porțeĭ, Ecaterina II întîmpină cu un contra-manifestŭ (1). Impĕrătésa Rusieĭ respunde că:

«Non e dunque per nostra voluntà, ma provocata dalla perfidia de' nostri nemici e de' *nostri emuli*, che impugniamo la spada e ci azzardiamo a combattere, e perciò abbiamo incaricati i nostri comandanti il general Feldmarechallo Conte di Rumianzoff Transdanubiano. come pure, il Principe di Potemkin il Taurico, di agire ostilmente contro i Turchi, colle truppe...» (2)

Acum, dice Becattini, (3) cunoscu Rusia ce desavantagiu era de a fi restituit ea prin pacea de la Kuciuk-kainargi tótă țéra dintre Nistru și Dunăre!!...

Iată cum se daŭ pe față intențiunile creștine ale Rusieĭ relative la noĭ.

Respundendŭ Manifestuluĭ Porțeĭ, Ecaterina II, califică de reŭ intemeiate (4) cererile Porțeĭ și între aceste: estradarea luĭ Mavrocordat și rechiămarea vice-consululuĭ rusescŭ Selinski, din Iașĭ, sub cuvêntŭ că ar fi îndemnatŭ pe Mavrocordat să fugă în Rusia.

XIX.

Oceacovulŭ. Mișcarea în țéra Românéscă. Volney. Peysonnel.

In țéra Românéscă resboiulŭ declarat ocasionâ, negrețitŭ, mișcărĭ în sensurĭ diverse. Vechiĭ partisanĭ aĭ Rusieĭ se agită însă în secret, căcĭ sciŭ că N. Mavrogheni va fi cu Turcia.

80,000 de Turcĭ mărșuiră spre Oceacovŭ, pe când o altă armată maĭ considerabilă naintâ spre Dunărea. Oceacovul era să fiă atacatŭ

(1) Becattini. Veḑĭ anexa.

(2) «Așĭa dar nu cu voința nóstră, ci provocată de perfidia neamicilorŭ noștri si a rivalilorŭ noștri, apucăm spada și încercăm sórta de a combate; și decĭ amŭ însărcinat pre comandanțiĭ noștri, generalul Feldmarețal Contele de Rumianțov Transdanubianulŭ și pe Principele de Potemkin Tauricul, de a lucra ostilmente contra Turcilor, cu oștirea.» (Becattini, T. VII.)

(3) Becattini. Pag. 88.

(4) Becattini, T. VII, pag. 84.

www.dacoromanica.ro

de Potemkin. Choiseul în raportulŭ sĕŭ dela 25 August 1787 arĕtă guvernuluĭ frances acésta și-și exprimă temerea, că Oceacovul nu va puté să se țină, din causa discordiilor din sînulŭ cetățeĭ aceștia. Inginerul francez de Lafitte «a fait des prodiges d'activité, et si ses conseils avaient été suivis, la place serait en état de faire une longue défense ; mais le peuple et une partie de la garnison se sont révoltés lorsque l'on a voulu détruire quelques mauvaises baraques pour faire passer sur leur emplacement un retranchement nécessaire. Les firmans les plus menaçants n'ont point été respectés malgré les instances du Pacha qui, d'ailleurs est très-faible, sans expériance et qui, l'année dernière était douanier de la Capitale. C'est un barbier et un cafetier qui examinent et jugent aujourd'hui les travaux de M. de Lafitte. Les janissaires refusent de travailler, ils se livrent entre eux, au milieu même de la ville, les combats les plus meurtriers et il en a déjà déserté un assez grand nombre, pour que le Prince de Valachie ait été obligé de les repousser» (1).

In 10 Septembre Choiseul arĕtă din noŭ guvernuluĭ sĕŭ incuria guvernuluĭ turcescŭ, nepregătirea luĭ pentru rĕsboiŭ (2).

Asupra resbeluluĭ declaratŭ a începutŭ a scrie, în Octombre 1787, Volney, cartea sa «Considérations sur la guerre actuelle» tipărită în Londra în anul 1788.

— «Dans ce conflit des deux puissances, quelle sera — dice Volney — l'issue de leur choc ? Où s'arrêtera, où s'étendra la secousse qu'en recevra l'un des deux Empires ?» (3).

(1) Inginerul francez de Lafitte «a făcut minunĭ de activitate, și déca consiliele luĭ eraŭ ascultate, urmate, cetatea ar fi în stare să resiste lungŭ timpŭ ; dar poporulŭ și o parte din garnisonă s'aŭ revoltatŭ când a fost vorba să se dărîme câte-va próste barace, ca pe loculŭ lor să se tréca unŭ retrașamentŭ necesarŭ. Firmanele cele amenințătóre n'aŭ fostŭ respectate, cu tóte stăruințele Pașeĭ, care pe lângă acestea este fórte slabŭ, fără experiență și care în anulŭ trecutŭ era vameșŭ alŭ Capitaleĭ. Unŭ bărbierŭ și unŭ cafegiŭ examină și judecă astădĭ lucrările d-luĭ de Lafitte. Enicerii refusă de a lucra, eĭ să apucă la bătăĭ ucidĕtóre, uniĭ cu alțiĭ, în mijloculŭ orașuluĭ. Unŭ destulŭ de mare numĕrŭ dintre eĭ aŭ și desertatŭ, într'atâtŭ, în cât Domnitorulŭ Valachieĭ a fostŭ nevoitŭ să-ĭ respingă».

(2) Vedĭ Hurmuzachi vol. II, supl. I, pag. 47.

(3) «In acestŭ conflictŭ alŭ celor douĕ puterĭ, care fi-va resultatulŭ cĭocnireĭ lorŭ ? Unde se va opri, până unde se va întinde sguduirea ce va priimi din acéstă cĭocnire unulŭ din cele douĕ imperiĭ ?»

www.dacoromanica.ro

Autorele maĭ voĭesce să lămurésică care e și rolulŭ Franțeĭ în acestŭ rĕsboiŭ și care trebuie să-ĭ fie conduita?

La prima cestiune ḑice că, cu tóte că Franța a trimisŭ ofițerĭ și inginerĭ în serviciulŭ Turcieĭ, elŭ nu crede că Turcia va eși biruitóre, precum nu crede iarăș ĭ că Turcia va fi cu desĕvârșire perdută (1). Despre Rusia Volney scrie, că ea aspiră să iée pămênturĭ dela Turcĭ și adaogă «D'abord on (la Russie) a demandé l'usage de la Mer Noire, puis l'entrée de la Méditerranée, l'on a exigé l'abandon des Tartares, puis l'on s'est emparé de la Crimée; l'on protège aujourd'hui les Georgiens et les Moldaves; le premier traité les soustraira à la Porte (2). Oui, tout annonce le projet de marcher à cette Capitale (Constantinople) et tout présage une heureuse issue à ce projet: tout, dans la balance des intérêts et des moyens, est à l'avantage des Russes contre les Turcs . . .» (3).

O singură pedică s'ar puté opune Rusieĭ: resistința ce ar opune curțile Europene . . . dar Volney trece în reviḑiune statele și nu află pre nimenĭ propriŭ și gata la acésta. Spania n'are nicĭ un interesŭ, orĭ a fi Rusia, orĭ Turcia la Constantinopole, «il est vrai que la cour de Madrid (4), a manifesté des intentions hostiles à la Russie, en s'engageant, par un traité récent avec la Porte, à interdire le passage du Gibraltar à toute flotte armée contre la Turquie. Mais il est à croire que ces dispositions suggérées par une cour étrangère, resteront sans effet: il serait imprudent à l'Espagne, qui n'a aucun commerce à conserver, de prendre fait et cause pour celui d'une autre Puissance, surtout quand à cet égard, elle a de justes sujets de se plaindre de la jalousie de cette même puissance.»

---

(1) Pag. 25.

(2) Pag 45.

(3) «Maĭ ântêiŭ Rusia a cerutŭ folosința Măreĭ Negre, apoĭ intrarea în Mediterana; a cerutŭ abandonarea Tătarilorŭ, și apoĭ a coprinsŭ Crimeea; astăḑĭ Rusia protege pre Georgieni și pre Moldoveni; primulŭ tratatŭ (ce va maĭ încheĭé cu Turcia) îĭ va sustrage dela Pórtă. Da, totulŭ anunță proiectulŭ de a ajunge la Constantinopole și după tóte prevederile, acésta va fi cu deplină isbândă, căcĭ totulŭ în balanța intereselorŭ și mijlócelorŭ, este în avantagiulŭ Rușilorŭ contra Turcilorŭ».

(4) Pag. 55.

www.dacoromanica.ro

.... «On peut en dire autant de l'Angleterre» (1). Din contră Anglia în căderea Turcieĭ ar obține căderea comerciuluĭ francesŭ; decĭ lucrulŭ 'ĭ convine!

Francia singură «à raison de son commerce et de ses liaisons politiques avec la Turquie, a de grands motifs de s'intéresser à sa destinée .... Dér ea în circumstanțele în care se află, póte-se amesteca în cérta iscată?»

Volney adaogă: «Les états du Nord: la Suède, le Danemark, la Pologne à raison de leur voisinage et de l'intérêt de leur sureté, ont plus de droits de s'allarmer. Mais quelle résistance peuvent-ils opposer? Que peut même la Prusse, sans le concours de l'Autriche?...» Din nenorocire pentru turcĭ, Impĕratulŭ austriacŭ este aliatulŭ Rusieĭ. Nu póte Austria să renunțe la alianța Rusieĭ, căcĭ fără de ea, ar fi inferióră neamicilorŭ eĭ naturalĭ: Suedia, Prusia, liga germanică și Francia. Vis-à-vis de Turcia, dice Volney, Austria găsesce folóse înmulțite de a se rĕsbuna de perderile luĭ Carol VI-lea, de a recuceri Belgradul și de a obține pămênturile care aŭ pentru Austria cea maĭ mare importanță (2).

Volney adaugă, că Austria este interesată a pune mâna pe provinciele Turcieĭ, care o despartŭ de Mediterana.

Asupra chestiuneĭ a 2-a: care sunt interesele Francieĭ în rĕsboĭulŭ de față, Volney dice, că este opiniune destulŭ de generală printre francezĭ, că Francia este interesată să mențină integritatea imperiuluĭ otoman, cu orĭ-ce preț și că acéstă opiniune a devenitŭ o maximă politică a guvernuluĭ francezŭ. Volney analiséză interesele Francieĭ și conchide în sensŭ opusŭ, susținêndŭ, că interesele Francieĭ

(1) «Este adevĕratŭ ca Curtea din Madrid a manifestatŭ intențiunĭ ostile Rusieĭ, angajându-se, printr'unŭ tratatŭ recentŭ cu Pórta, a opri trecerea Gibraltaruluĭ la tótă flotă armată contra Turcieĭ. Dar este de crediutŭ, că aceste mĕsurĭ suggerate de o curte strĕină, vor rĕmâne fără efectŭ: va fi fórte imprudentŭ din partea Spanieĭ, care n'are a păstra nicĭ unŭ felŭ de comerciŭ, să ia parte și causă pentru acela alŭ uneĭ alte Puterĭ, maĭ cu sémă când în acéstă privință ea are juste cuvinte de a se plânge de gelosia chĭar a acesteĭ puterĭ. Se póte dice totŭ așĭa și despre Anglia». (Pag. 57).

(2) Pag. 55. „Statele de Nordŭ: Suedia, Dania, Polonia din causa vecinătățeĭ și al interesuluĭ siguranțeĭ lor, aŭ maĭ multŭ cuvêndŭ de a îngriji. Dar ce resistență pot ele opune? Ce póte chiar Prusia fără ajutorulŭ Austrieĭ?"

www.dacoromanica.ro

sunt de a fi aliata Rusieĭ, care este creștină, ĭar nu păgână și barbară ca Turciĭ.

Volney nu se sperie de cuceririle Rusieĭ și ale Austrieĭ: «du moment que la Russie et l'Autriche se trouveront limitroples, l'intérêt qui les a unie les divisera et leur jalousie réciproque rendra l'equilibre à l'Europe. . Déjà l'on suppose que le partage pourra la faire naître au sujet de Constantinople».

Volney arétă apoĭ cam ce felŭ ar fi în gândulŭ celorŭ douĕ monarchiĭ, să facă împărțirea *plăcinteĭ turcescĭ.*

Austria să iée provinciile dealungului Golfuluĭ Adriaticŭ, cu Raguza și posesiunile Veneţieĭ, care va fi despăgubită cu alte pămênturĭ; decĭ Austria va avé totŭ pămêntulŭ, din dreptulŭ Vidinuluĭ până la Corfu. Ecaterina va fi recunoscută Impĕrătésă de Constantinopole și restauratórea imperiuluĭ grecŭ...

In contra politiceĭ pronate de de Volney, a scrisŭ de Peyssonnel, cartea întitulată «Examen du livre intitulé Considérations sur la guerre actuelle, par Mr. de Volney» (1).

Peyssonnel refutéză argumentaţiunea luĭ de Volney și, declarândŭ că nu s'ar opune la alianța Francieĭ cu Rusia, cât privesce comerciulŭ pe Marea Négră și deschiderea de debușeurĭ pentru comerciulŭ francezŭ, în Rusia, Polonia, etc. nu aprobă însă o alianță care arŭ deschide rușilorŭ calea Constantinopoleĭ (2). Când Rusia — dice Peyssonnel — va posede Bizanța, Babilona, Atena și Ecbatana, Ierusalimul, Tirul și Palmira, va deveni periculósă din tóte privințele politiceĭ și a moraleĭ, destructórea virtuţilorŭ, moravurilorŭ și libertăţeĭ popórelorŭ....

De aceea Francia are interesŭ să conserve Imperiulŭ otomanŭ (3).

Apĕrătorĭ aĭ Turcieĭ, ca Peyssonnel, sunt și alţĭ scriitorĭ din acéstă epocă. Voiŭ maĭ cita opera «Lettre d'un voyageur à Mr. le Baron de L., sur la guerre des Turcs (Philadelphia? Paris, 1788).

(1) Amsterdam, 8°, 1788.
(2) Pag. 193.
(3) Pag. 206.

www.dacoromanica.ro

XX.

Proclamaţiune de resbelŭ. N. Mavrogheni. Partidele vechĭ.

In Septembre 5, anulŭ 1787, Nicolae Mavrogheni adreséză proclamaţiunea sa cătră ţéră, cu referinţă la rĕsboĭulŭ declaratŭ, în coprinderea următóre:

«Cu acéstă Domnéscă a nóstră carte scriemŭ şi însciinţămŭ tuturorŭ de obşte. că Domnia mé din fire avêndŭ iubirea de ómenĭ şi dragostea cătră toţĭ locuitoriĭ ţĕriĭ mele, carĭ sunteţĭ încredinţaţĭ sub a nóstră oblăduire, dintr'unŭ începutŭ nu amŭ lipsitŭ a griji pentru buna petrecere, odihna şi dreptatea vóstră a tuturorŭ, ca să fiţĭ ocrotiţĭ şi apĕraţĭ de orĭ-ce împotriviri, cu cât maĭ vîrtosŭ acum într'acéstă vreme împărechiată a resmeriţeĭ, să sciţĭ că îndoită purtare de grijă şi pază amŭ luat Domnia mé asupră-ne pentru voĭ toţĭ şi ne-amŭ încercatŭ, cu totŭ sufletulŭ şi trupulŭ nostru ca să ne jărtfimŭ pentru voĭ şi pĕrulŭ din capulŭ vostru să nu se clintéscă, nicĭ averea vóstră, nicĭ vĭaţa vóstră să nu se stingă, dupe cum şi vedeţĭ de faţă durerea şi purtarea de grijă ce avem pentru voĭ, că nu numaĭ cu trupulŭ şi cu sufletulŭ stămŭ, ci şi grele cheltueli şi haznele vĕrsămŭ la cele trebuincióse pentru uşurinţa vóstră, a întîmpina cererile ce se facŭ şi pentru diafendipsisŭ şi paza ţĕriĭ, de care rugămŭ pre milostivulŭ Dumnedeŭ ca să ne dé ajutorŭ şi de acum înainte, până în sfîrşitŭ, a sevârşi cele ce pohtimŭ spre diafendipsisŭ alŭ vostru, dupe cum şi avem nădejde mare la mila dumnezeireĭ séle, că cele ce aŭ fostŭ în vremea trecuteĭ resmăriţe şi cele ce aţĭ pătimitŭ atuncĭ. acum nu veţĭ pătimi, nicĭ veţĭ cerca de acelŭ felŭ de întêmplărĭ ce aţĭ cercatŭ atuncĭ, din priciua maĭ marilorŭ voştri, carĭ netemându-se de Dumnedeu, aŭ călcatŭ cuvêntulŭ evangheliei, care dice «*că păstorulŭ celŭ bunŭ are grijă de oĭ, iară naĭmitulŭ şi păstorulŭ celŭ rĕŭ care n'are grijă de oĭ, vede lupulŭ venindŭ şi lasă oile şi fuge, şi lupulŭ hrăpesce şi risipesce oile*». Decĭ fiindŭ că uniĭ din ceĭ rĕŭ obicĭnuiţĭ din fire, mincinoşĭ, a vorbi dela sineşĭ vorbe de spaĭmă şi a proroci halturĭ şi părerĭ deşérte, până aĭ dovedi Domnia mé şi până a-ĭ pune în mână ca să le facemŭ pedépsa ceea ce se cuvine după pravilă, ca unorŭ turburătorĭ de odihna obşteĭ, póte într'acéstă vreme să se scornéscă dela sineşĭ vorbe şi a proroci mincĭunĭ de cele viitóre spre a vĕ îngriji şi a vĕ duce la spaĭmă, ca să vĕ facă să vĕ vindeţĭ lucrurile vóstre, fără preţŭ, să-şĭ îndestuleze lăcomia lorŭ, care acelea urméză a vĕ aduce şi la desnădăjduire şi a vĕ băga în inimele vóstre întristare şi frică, ca să părăsiţĭ munca şi hrana vóstră; de aceea dar nu lipsimŭ cu acestea domnescĭ ale nóstre cărţĭ, a vĕ însciinţa şi a vĕ da bună pliroforie, ca să nu vĕ întristaţĭ întru nimicŭ; nu veţĭ pătimi, dupre cum maĭ susŭ am disŭ, nicĭ voĭ, nicĭ casele vóstre, nicĭ averile vóstre, şi fără de a nu asculta şi a crede, séŭ a vĕ amăgi, după acelŭ felŭ de halturĭ, să fiţĭ veselĭ, să vĕ lipséscă tótă grija şi spaĭma, căutându-vĕ trebile şi lucrurile pămêntulnĭ, cu inimă întinsă, şi cu silinţă, şi cu bucurie rugândŭ pre milostivulŭ Dumnedeŭ pentru armele pré-puterniculuĭ Impĕratŭ, ca să le facă biruitóre asupra vrăşmaşilorŭ seĭ, după datoria ce aveţĭ şi pentru bună stare a Domnieĭ mele, ca să ne ajute a ve ocroti şi a vĕ apăra până în sfârşitŭ de orĭ-ce bântuĭală, după coposulŭ ce avemŭ; la care aceste pliroforiĭ, ce vĕ dăm Domnia mé, încredin-

www.dacoromanica.ro

ţându-vĕ, voĭ locuitoriĭ ţĕranĭ, şi scoţêndŭ din inîmele vóstre tóte părerile şi grijile, şi cunoscêndŭ buna economie ce facemŭ pentru ale vóstre uşurinţe, să fiţĭ dar următorĭ poruncilorŭ ce v'am scrisŭ, de a vĕ apuca cu silinţă să vĕ faceţĭ semăuăturĭ de bucate îndestulŭ, pentru binele şi folosulŭ vostru, ca să vĕ faceţĭ alişverişulŭ, să vĕ câştigaţĭ şi ca să se afle şi la vre-o întêmplare de trebuinţă a împĕrătescilorŭ poruncĭ zacherea, ca nisce raele credincioşĭ şi supuşĭ ce sunteţĭ aĭ pré puterniceĭ Impĕrăţiĭ; să nu găsiţĭ însă pricină ceĭ leneşĭ de muncă, că este vremea acésta şi să remâneţĭ fără de arăturĭ, pentru că uniĭ ca aceĭa, ca nisce leneşĭ, vorŭ fi cu vină. Deosebitŭ poruncimŭ d-vóstră boĭerilorŭ i boerinaşilorŭ, ca părăsindu-vĕ de cele trecute, să aveţĭ fiesce-care durerea şi grija ce se cade pentru maĭ miciĭ voştri, că vremea nu este de interesurĭ, ci dupe cum noĭ grijimŭ de odihna şi buna petrecerea vóstră, aşĭa şi voĭ cu maĭ miciĭ voştri să vĕ purtaţĭ cu ĭubire de ómenĭ şi cu dragoste, ca să puteţĭ avé pre Dumneḑeŭ de pază şi de ajutorŭ întru tóte. Acestea poruncimŭ de obşte şi să avem rĕspuusŭ dela toţĭ că aţĭ auḑitŭ şi aţĭ înţelesŭ poruncile nóstre, iscălindu-vĕ în dosulŭ acesteĭ cărţĭ preoţiĭ, pârcălabĭ şi sătenĭ» (1). 1787, Septembre 5.

·Aceste cărţĭ deschise către egumenĭ, epitropĭ de mŏnăstirĭ, protopopĭ, preoţĭ, diaconĭ, boerĭ, boerenaşĭ, şi la toţĭ locuitoriĭ de obşte, aŭ fost trimise pre lângă 17 cărţĭ legate, cu aceĭaşĭ dată, pitace către ispravnicĭ, poruncindu-le să citéscă proclamaţiunea de maĭ susŭ în tóte oraşele şi satele şi să îndemne pre ţĕranĭ să facă semănăturĭ.

Partida rusésca se agita în ţéră. De sigurŭ, maĭ cu sémă în clerŭ, inclinările pentru muscalĭ eraŭ marĭ. Austriaciĭ ăncă numĕraŭ partisanĭ în boerime.

In 22 Septembrie, 1787, Mavrogheni, ca să împedice pre călugărĭ de a propaga prin sate afecţiunea pentru muscalĭ, ĭé, sub pretextŭ de religiune, disposiţiunea, ca nicĭ unŭ călugărŭ să nu maĭ pótă eşi dela mŏnăstire şi să nu se amestece cu norodulŭ de óbşte:

«*Cu cât maĭ vêrtosŭ acuma în acéstŭ vreme delicată*». Domnitorulŭ ordonă o prealabilă catagrafie a călugărilorŭ: de unde e fie-care? pămênteanŭ séŭ strĕinŭ? omŭ sciutŭ şi cunoscutŭ egumenuluĭ, séŭ stariţuluĭ?

După acéstă catagrafie să nu se maĭ priméscă pre nimené şi călugăriĭ catagrafiaţĭ să nu maĭ aĭbă voĭe a eşi afară din mŏnăstire, fără de trebuinţă, în care casŭ să aĭbă adeverinţă iscălită şi adeverită dela mŏnăstire, indicândŭ numele trimisuluĭ şi scoposulŭ şi ḑilele câte are a zăbovi afară.

Călugărulŭ care are asemené certificatŭ, să mérgă dreptŭ ântêiŭ la ispravnicĭ, carĭ cercetându-ĭ şi găsindŭ că nu sunt ipochimene schimbate şi adeverinţe mincinóse, va îngădui călugăruluĭ să mérgă la trébă.

In acestŭ sensŭ a scrisŭ poruncĭ la ispravnicĭ (2).

(1) Cod. No. XVII, fila 225.

(2) Cod. No. XVII, fila 280 verso, 17 cărţĭ deschise către egumenĭ, stareţĭ şi episcopĭ,

www.dacoromanica.ro

XXI.

Enăchiță Văcărescu. Pregătirĭ noue ale luĭ Mavrogheni.

Dintre boeriĭ ceĭ maĭ marcanțĭ aĭ țereĭ Muntenescĭ de pe timpul a căreĭ istorie o facem, este neîndoios, Enache Văcărescu. Îĭ alăturăm portretul.

Despre originea acesteĭ vechĭ familiĭ, fie legendară, fie istorică. ne-am ocupatŭ în anteriórele volume și vom maĭ grăi în anexa la acéstă pagină.

De sigurŭ am fi fórte mulțămițĭ să păstrămŭ luĭ Enache Văcărescu aureola de glorie cu care ni-lŭ aŭ prezentatŭ până astă-dĭ scriitoriĭ carĭ s'aŭ ocupatŭ de dênsulŭ, scriitorĭ ca Fotino și Odobescu (1). dar istoria are altă misiune decât de a crea în modŭ nedocumentatŭ ómenĭ marĭ și eroĭ.

Facemŭ decĭ istorie, când curmămŭ șirulŭ legendeĭ, arĕtândŭ pre Enache Văcărescu ceea ce în adevĕrŭ a fostŭ.

Negreșitŭ, scăderile ce am constatatŭ și avem a constata în faptele luĭ 'șĭ aŭ în parte explicațiunea, déca nu scuza, *în mijloculŭ socialŭ* în care s'a născutŭ, a trăitŭ și a făptuitŭ. Orĭ cât s'ar constata în Enache Văcărescu o natură maĭ de elită și o cultură maĭ deosebită decât a boĭerilorŭ contimporanĭ cu elŭ, dênsulŭ e membrulŭ uneĭ societățĭ date și faptele luĭ în cea maĭ mare parte nu-lŭ despartŭ de locŭ de acea societate.

Așĭa vĕdurămŭ pre Enache Văcărescu criticândŭ numirea ca Domnŭ a luĭ Nicolae Mavrogheni pentru că nu era dintre fanarioțĭ *pur sang*, pentru că nu scia grecesce și pentru că era de origine obscură. Ce altŭ imputa luĭ Mavrogheni și înșiĭ fanarioțiĭ din Constantinopole? Care alte simțurĭ aveaŭ boĭeriĭ ceĭ maĭ înstrĕinațĭ de țéră și maĭ inconscienți de Românismŭ?

Apoĭ când Austria aliată cu Rusia aŭ formatŭ proĭectulŭ de a-șĭ împărți țĕrile române, ce pornire află istoriculŭ în sufletulŭ luĭ Enache Văcărescu de natură a ni-lŭ arĕta că cércă măcarŭ să salve țéra sa de acéstă împărțire?

Singurŭ numaĭ Mavrogheni-Vodă ia inițiativa apĕrăreĭ țĕreĭ și pentru acésta, prin nizamulŭ ce amŭ adusŭ îndărătŭ, reorganiséză

(1) Vedĭ în anexa dela acéstă pagină ce a scrisŭ d Odobescu despre Enache Văcărescu în Tesaurŭ II, pag. 293. Vedĭ „Revista Română", anulŭ I, articolulŭ d-luĭ Odobescu.

www.dacoromanica.ro

oștirea și în mĕsurile posibile căută să o înmulțéscă. Amŭ vĕdutŭ deja oposițiunea ce vredniculŭ Domnitorŭ întâmpină în acésta dela boierĭ și chĭar dela Enache Văcărescu.

In restulŭ anuluĭ 1787, Mavrogheni se ocupă cu reorganisarea oștireĭ. Enache Văcărescu nu încuviințéză procederea luĭ Mavrogheni ca să adune óste. De unde avea vre-o 5—6 miĭ de ómenĭ, Mavrogheni ține să ridice numĕrulŭ oștireĭ preste 20 miĭ. In oștirea sa Mavrogheni primesce și turcĭ. Văcărescu dice, că Mavrogheni dândŭ lefurĭ câte 10 leĭ pre lună de călărețĭ, câte 7 de pedestrașĭ, turciĭ carĭ dela Sultanulŭ ca ostașĭ nu primeaŭ asemenea lefĭ, veniră mulțĭ să intre în óstea Domnitoruluĭ muntenescŭ spre a profita de asemené lefĭ (1). Văcărescu descuviința asemené procedare, care o găsia în paguba oștireĭ turcescĭ....

Mavrogheni, ca să se facă bine vĕdutŭ la Constantinopole, nu primi plată pentru zaherelele și cherestelele date Turcieĭ în 1787. Și acéstă faptă o desaprobă Văcărescu, «ca și cum Impĕrăția, când ar fi vrutŭ să le ĭé din țéră fără plată, nu ar fi pututŭ *și ca și cum nu ar fi fostŭ țéra a Impĕratuluĭ*».

Décă contra cĭudateĭ părerĭ a luĭ Văcărescu, Mavrogheni dăruia turcilorŭ proviziunĭ, nu maĭ puținŭ energiculŭ Domnitorŭ punea străjĭ la Dunăre, spre apĕrarea țĕreĭ de oștirĭ neregulate și chĭar pentru a împedica trecerea de turcĭ, cu titlu de comercianțĭ în țéră, acésta conform tractatelorŭ anterióre, de care deja ne-am ocupatŭ.

La ocasiunea serbătorilorŭ Crăciunuluĭ din 1787 N. Mavrogheni, adreséză țĕreĭ a doua proclamațiune, în care, din noŭ, se declară credinciosŭ alŭ Sultanuluĭ Hamit și îndémnă țéra ca să facă ca și elŭ. Mavrogheni promite țĕreĭ apĕrare bună de invadiunĭ dușmane; elŭ speră a «oblădui (pre locuitoriĭ țĕreĭ) până în sfîrșitŭ feriți, după pofta inimeĭ mele și după durerea ce avem pentru voĭ ceĭ credincioșĭ și supușĭ raele și țĕreĭ Domnieĭ mele, după cum și vedețĭ în faptă grija nóstră ce avem asupra țĕreĭ, că pentru a vóstră odihnă și ocrotire, ca să nu pătimițĭ cele ce pătimescŭ alțiĭ, cu cheltuelĭ grele ținemŭ ostașĭ și facemŭ felurĭ de mijlóce, vĕrsândŭ hasnalele nóstre

(1) Vegĭ Tes. II, pag. 294.

www.dacoromanica.ro

pentru a ţĕreĭ pază și odihnă». Domnitorulŭ adaogă a dice, că și el se va pune în fruntea acestorŭ ostașĭ și va merge în contra neamicilorŭ, ca să asigure linistea locuitorilorŭ.

Acéstă proclamațiune o dă Mavrogheni după ce primesce dela Constantinopole firmanurĭ, carĭ îĭ dădeaŭ marĭ puterĭ în ţéră și carĭ maĭ alesŭ 'lŭ autorizaŭ a împedica trecerea prin Muntenia de oștirĭ chĭar turcescĭ. Negrețitŭ, Mavrogheni — pre când ăncă Austria nu declarase rĕsboĭŭ Turcieĭ — încredințasă pre Pórtă, că elŭ cu oștirea sa va apĕra Muntenia și că decĭ nu este trebuință de a intra în ea oștirĭ turcescĭ anume. Acésta convenia Porţeĭ, care îșĭ ducé tótă puterea spre Bugeac și Moldova. Poruncile dela Pórtă, ca oștirĭ turcescĭ să nu trécă în Muntenia se citiră pe la tóte serhaturile de pre marginea Dunăreĭ, cum afirmă însășĭ proclamarea luĭ N. Mavrogheni, dela 25 Decembre 1787 (1):

Apelŭ la ţéră de sĕrbătorĭ.

«Cuvioșilorŭ archimandriţĭ, egumenilorŭ și epitropilorŭ dela sfintele mŏnăstirĭ și mitoce, molitfelorŭ vóstre protopopĭ, preoţilorŭ și diaconĭ, d-lorŭ vóstre boerilorŭ și boerinașilorŭ, polcovnicilorŭ, zabițilorŭ, căpitanilorŭ, buluc-bașilorŭ și neferi i breslașilorŭ și neguţătorilorŭ, orașănilorŭ de prin terguri și orașe, slujitorilorŭ i vouĕ părcălabilorŭ, sindiilorŭ și tuturorŭ locuitorilorŭ câţĭ sunteţĭ locuitorĭ în judeţul, ... de obște vĕ facemŭ domnia mé în șcire, că apropiindu-se acum sĕrbătorile sfânteĭ nașceri și a sfântuluĭ a Domnuluĭ Dumneḑeuluĭ nostru Isusŭ Christosŭ, nu amŭ lipsitŭ, după iubirea de ómenĭ ce din fire este la noĭ și după dragostea care avemŭ către voĭ, supușiĭ noștriĭ ceĭ credincioșĭ, carĭ sunteţĭ de la Dumneḑeŭ încredinţaţĭ sub a nóstră oblădnire, a vĕ trimete printr'aceste cărţĭ domnescile nóstre blagoslovenii, bine cuvêntându-vĕ ca să vĕ învrednicéscă Dumneḑeŭ a prăznui acestea sfinte sĕrbătorĭ, acum, la anulŭ și la mulţĭ anĭ cu bucurie. Pe lângă care aceste blagoslovenii, vĕ dămŭ și deosebitele Domnescile nóstre încredinţărĭ și nădăjdĭ de bucurie, că după neadormita grija ce avemŭ pentru toţĭ supușiĭ noștriĭ spre a petrece în ḑilele Domnieĭ mele feriţĭ de tóte relele, nu vomŭ lipsi, precumŭ nu am lipsitŭ a griji și a găsi mijlóce într'acéstă vreme de rĕsboĭ, pentru ocrotirea vóstră și înșine ne vomŭ jertfi pentru mântuirea și scăparea vóstră dintru orĭ ce primejdie, ca unŭ păstorŭ cu grijă de oile sale, ca să împlinimŭ cuvêntulŭ sfânteĭ evangheliĭ. că «păstorulŭ celŭ bunŭ sufletulŭ îșĭ pune pentru oĭ»; de care avemŭ nădejde la mila mareluĭ Dumneḑeŭ și a pré curateĭ maice a sfinţieĭ sale, și la ajutorulŭ sfinţilorŭ îngerĭ, că în urmă după acestea tóte ve'ţĭ avea mare bucurie și mare mângăere toţĭ de obște; ce darŭ, fără de a vĕ desnădăjdui la vre unŭ *testar* pentru acéstă curgătóre vreme a rĕsboiuluĭ, fiţĭ veseli și nu vĕ părăsiţĭ

(1) Veḑĭ în anexă purtarea luĭ Enache Văcărescu și la acéstă ocasiune.

www.dacoromanica.ro

alişverişurile vóstre şi munca caselorŭ vóstre şi faceţĭ rugăciunĭ neîncetatŭ către milostivulŭ Dumnedeŭ pentru viaţa şi biruinţa Devletuluĭ a prea puterniculuĭ nostru împeratŭ Sult. Hamit, i pentru ţéra acésta şi pentru buna starea Domnieĭ mele, ca să ne ajute a vĕ oblădui până în sfârşitŭ, feriţĭ după pohta inimeĭ mele şi după durerea ce avemŭ pentru voĭ ceĭ credincioşĭ şi supuşĭ raele aĭ ţĕriĭ Domnieĭ mele, după cumŭ şi vedeţĭ în faptă grija nóstră ce avemŭ asupra ţeriĭ, că pentru a vóstră odihna şi ocrotire, ca să nu pătimiţĭ cele ce pătimescŭ alţiĭ, cu cheltuelĭ grele ţinemŭ ostaşĭ şi facemŭ feluri de mijlóce, vĕrsândŭ hasnelele nóstre pentru a ţĕreĭ pază şi odihnă, cu care ostaşĭ şi însine suntemŭ gata, cu neadormire şi fără odihnă ḑiua şi nóptea, ca să sărimŭ în orĭ în ce ceas ar fi trebuinţă a ne porni spre a supuşilorŭ locuitorĭ ai Domnieĭ mele apĕrare de orĭ-ce împotrivire. De care iată şi acum scriindŭ la pré înalta Pórta şi făcêndŭ rugăciune pentru al vostru repausŭ, prin ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ ne aŭ sositŭ luminatele împĕrătescĭ firmanurĭ, întru care coprinde a nu maĭ cuteza nimenĭ din ostaşĭ a maĭ trece prin Domnésca nóstră ţéră. După care trimiţêndŭ sureturĭ adecă copiĭ pe la tóte serhaturile, s'aŭ cititŭ întru auḑulŭ tuturorŭ. Ci darŭ în vreme ce prea bine sciţĭ şi aţĭ auḑitŭ. că Domnia nóstră până a nu ne veni acestea împĕrătescĭ porunci, ne am silitŭ în tot chipulŭ a vĕ ocroti de tóte câte aŭ fost prin putinţă, ca unŭ Domnŭ şi părinte de obşte. ce ne amŭ aflatŭ ţĕriĭ acestea, cu câtŭ maĭ vêrtosŭ acumŭ, după primirea împĕrătescilor firmanurĭ, nu vomŭ lăsa mijlocŭ câtŭ de puţin a ne sili spre a vóstră ocrotire şi apĕrare şi rugămŭ pre bunulŭ Dumnedeŭ a bine-voi şi a ne ajuta, spre deplina sĕvêrşire a poruncilorŭ firmanurĭ învrednicindu-vĕ şi pe voĭ a prăsnui sfânta naşcere, sfântul botezŭ al Domnuluĭ nostru Isusŭ Christosŭ, acum şi acestŭ viitorŭ an noŭ a petrece prin blagoslovenia sântuluĭ Vasile întru fericire, cu sănătate, cu îndestulare de bunurĭ, de rusumaturĭ şi alişverişurile vóstre şi cu pacea cea de obşte doritóre (1)». 1787, Decembre 23.

XXII.

Proclamărĭ noue. — Garnizone.

Cu tóte asigurările ce dădé Domnitorulŭ în asemene proclamaţiunĭ, carĭ se ḑiceaŭ «căţĭ de parigorie», spaïma se lăţia în ţéră, întreţinută cu împrăştierea intenţionată de felŭ de felŭ de veştĭ, de către ceĭ carĭ nu puteaŭ suferi pre N. Mavrogheni. Partizaniĭ muscalilorŭ, ba şi aĭ Austrieĭ, nu lipseaŭ de a agita spiritele. Vodă numia pre aceştia «făcĕtorĭ de rele şi *farmazonĭ* şi vrăjmaşĭ aĭ patrieĭ lor».

Eată o nouă proclamare a luĭ N. Mavrogheni dela 29 Decembre 1787, către locuitoriĭ Bucurescilorŭ :

«Fiindŭ-că ne-am însciinţatŭ Domnia mé, că uniĭ din făcĕtoriĭ de rele şi farmazonĭ, aŭ semĕnatŭ multe feluri de vorbe neadevĕrate spre spaïma norodulŭĭ,

(1) Cod. XVII, Arch. Stat., fila 248 verso.

www.dacoromanica.ro

ca să-şĭ facă cele după obiceĭulŭ lorŭ rele gânduri, poruncimŭ d-tale (*luĭ Aga*) să încredinţezĭ pe toţĭ de obşte, ca să petrécă în linişte şi fără de frică de orĭ-ce, neguţătorindu-se fără de îndoĭală şi bucurie, nedândŭ creḑémêntŭ la halturile celorŭ semănătorĭ de vorbe mincinóse, ce nicĭ prin mintea cuĭ-vaşĭ trebue să trécă, căcĭ Domnia mé, cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ, în ḑilele nóstre avem purtare de grijă cu priveghere pentru siguranţa şi repausulŭ domnesculuĭ nostru oraşŭ Bucurescĭ şi a tóteĭ ţĕrĭ până într'atât cât şi vĭaţa nóstră o punemŭ în primejdie când va fi trebuinţă pentru săvêrşita pază a totŭ norodulŭĭ Domnieĭ mele. Decĭ fiindŭ şi voĭ locuitorilorŭ din oraşulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, bine încredinţaţĭ pentru liniştea şi neclintirea vóstră, nu trebue să daţĭ ascultare la vorbele celor făcĕtorĭ de rele şi vrăjmaşĭ patrieĭ lorŭ, pre care uniĭ ca aceĭa dovedindu-ĭ şi prinḑêndu-ĭ, iĭ vom pedepsi spre pilda altora, nicĭ să puneţĭ în gândŭ vre unŭ lucru asemené ca acela ce s'a întêmplatŭ în cel-l-altŭ rĕsboĭŭ trecutŭ, din pricina vrăşmaşilorŭ patrieĭ, pentru că noĭ, precumŭ ḑicemŭ, cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ şi a pré curateĭ Maiceĭ Séle, vĕ vomŭ păzi de orĭ-ce împotrivire a vrăşmaşilorŭ şi făcĕtorilorŭ de rele şi veţĭ fi întru o linişte şi odihnă» (1).

Noutăţile cu intenţiune împrăştiate de cătră neamiciĭ luĭ N. Mavrogheni, nu tóte eraŭ neîntemeiate, ci, în totŭ casulŭ, multe luate din jurnalele austriace, carĭ ăncă strĕbăteaŭ în ţéră la 1787. Insuşĭ Domnitorulŭ primesce asemené jurnale. In condica dela Arh. Stat. No. XVII, fila 241, este unŭ pitacŭ cătră Paharn. «*secretarŭ*», ordonându-ĭ să trămiţă «*gazeturile din lăuntru, la d-luĭ Postelnicŭ Jianu*» (2).

Indată după proclamaţiunile din finea luĭ Decembre 1787, Mavrogheni şi trămite ostaşĭ de aĭ sĕĭ, două companiĭ de neferĭ, sub căpitaniĭ Dumbravă şi Baĭcul, la Oltenița, ca în înţelegere cu Şali-Aga, dela Dunăre, să oprésca trecerea de Turcĭ în ţéră (3). Asemené în Decembre 29, anulŭ 1787, «s'aŭ rânduitŭ la Chitila în Ilfov, Achmed Brat Cheleş Ozman Ghizler Aga, *cu 30 de neferĭ pentru paza drumuluĭ* ce urméză pre la numitulŭ locŭ, ca nicĭ de aicĭ afară să nu lase niscaĭ-va neferĭ se iasă, nicĭ de afară să vie aicĭ, fără de po-

(1) Cod. No. XVII, fila 249.

(2) Pitaculu e din 5 Noembrie, 1787.

(3) 1787, Decembrie 31, s'au scrisŭ porunce gozpode cătră Dumbrava şi Baĭcul, capitaniĭ ca să se scóle din preună cu neferiĭ lorŭ să mérgă la Oltenița lângă d-luĭ Sali-Aga ca să fie de pază.

Cod. No. XVII, fila 249 verso.

www.dacoromanica.ro

runca M. Séle. Pentru care s'aŭ scrisŭ poruncĭ ispravnicilorŭ de Ilfov ca să îngrijéscă pentru conaculŭ lorŭ, de mâncarea lorŭ și a cailorŭ lorŭ, a li se da cu plata dela dênșiĭ» (1).

XXII.

Resbelulŭ și Visteria. — Satarale. — Boerii!

Cu începutulŭ anuluĭ 1788, N. Mavrogheni este silitŭ să iée mĕsurĭ maĭ violente, unele spre a avé mijlóce cu care să facă și să întreţină óstea sa, și altele contra boĭerimeĭ din partidele ruséscă și nemţéscă.

Dionisie Eclesiarcul ḑice, că Mavrogheni aruncâ «satarale pre boĭeriĭ marĭ și micĭ și pre cumpaniĭ, și pre toţĭ breslașiĭ, și pre rufeturĭ». Ca să înmulţéscă clasa dela care puté să iée «*satarale*» (căcĭ dela ţĕranĭ nu lua aprópe nimica), Mavrogheni a recursŭ, cum vĕḑurămŭ, la ciudata mĕsură, de a *boeri* pre orĭ-cine voia să plătéscă darea caftanuluĭ și chĭar de a impune caftanulŭ de boerie tuturorŭ celorŭ ce scié că potŭ să-lŭ plătéscă.

Pe de o parte Mavrogheni făcé boĭerĭ nuoĭ, pe de alta lua, la începutulŭ anuluĭ 1788, mĕsurĭ violente contra celor vechĭ, pre carĭ îĭ bănuia că sunt în corespondenţă cu muscaliĭ și cu austriaciĭ.

De alt-mintrelea boerimea vechiă — fără de a escepta nicĭ chĭar pre Enache Văcărescu, — era tótă infectată de celŭ maĭ mizerabilŭ fanariotismŭ, infecţiune contractată prin o aprópe seculară convenire cu greciĭ din Fanarŭ. Caracterulŭ fanariotŭ este manifestŭ în cele maĭ multe din actele boĭerimeĭ. Vedeţĭ cum descrise pre boĭerĭ, turcitulŭ Selim (Anastase), la o recepţiune la curtea domnéscă:

«Intraiŭ în sala de audienţă,... mĕ puseiŭ cu atâta modestie în parte cé maĭ retrasă a apartamentuluĭ... în cât o cétă numerósă de curtezanĭ ce sta în mijloculŭ săleĭ, spre a *atrage tóte privirele* și alŭ cărorŭ aerŭ, costumŭ și maniere, anunţaŭ pretenţiunĭ înalte, abé mĕ zăriră că mĕ aflamŭ și eŭ acolo.... (2). Când intră Mavrogheni

(1) Cod. No. XVII, fila 249.
(2) „Românulŭ" din 1861, pag. 26, foileton.

www.dacoromanica.ro

în sală: «Fie-care din eĭ se muncĭa să trécă cu câte-va degete maĭ înainte de burta vecinuluĭ sĕŭ...»

Primitŭ cu dispreţŭ, cu batjocură chĭar de boĭerĭ, pre când ăncă nu-şĭ declinase titlurile înaintea luĭ Vodă, vedeţĭ pre aceĭ boĭerĭ slugarnicĭ, cum se îndésă în jurulŭ luĭ, în urma audienţeĭ ce 'ĭ-a acordatŭ Domnitorulŭ: «Când apăruĭ din noŭ — scrie Anastase, — în cerculŭ aspiranţilorŭ la audienţa Domnuluĭ, nu maĭ era nicĭ unul care să nu se pregătéscă a vîrî câte o indirectă observaţiune destinată a-ĭ înlesni calea de a se adresa apoĭ de-a dreptulŭ cătră persóna mea. Acelŭ ce la intrarea mea se făcuse că nu aude salutarea ce-ĭ adresasemŭ, acum spuné cătră alţiĭ, că dintr'unŭ frigŭ mare s'ar fi pomenitŭ de o dată cu o asurdire fórte supĕrătóre; celŭ ce-mĭ rîsese cu hohotŭ în faţă, spuné acum că, din óre-carĭ supĕrărĭ casnice, i s'aŭ tulburatŭ minţile, astŭ-felŭ în cât a rémasŭ zănaticŭ; ĭar câtŭ pentru celŭ care mĕ atacase de-a-dreptulŭ prin cuvintele séle, spuné că elŭ orĭ de câte orĭ vede câte unŭ strĕinŭ de o mare însemnătate, doritorŭ de a sta *incognito*, elŭ îşĭ cunósce datoria sa de a-ĭ veni într'ajutorŭ, cu orĭ-ce chipŭ, născocindŭ câte unŭ mijlocŭ ingeniosŭ spre acestŭ sfîrşitŭ».

«Fie-care aruncându-mĭ astŭ-felŭ mica sa frasă de îndreptare, se făcură în urmă, că sunt in mirare că mĕ aflu aşa de aprópe de dĕnşiĭ, şi începură a mĕ saluta cu chipulŭ celŭ maĭ graţiosŭ, şi vorbindu-mĭ, toţĭ vrură să mĕ încredinţeze prin tonulŭ celŭ maĭ de *slugă plecată*..,»

Déca cu unŭ veneticŭ abé sositŭ la curtea luĭ Mavrogheni, se pórtă aşĭa boeriĭ, care era purtarea lorŭ faţă cu Mavrogheni, póte orĭ-cine a-şĭ închipui. Mavrogheni însuşĭ scie, că boeriĭ odată eşiţĭ dela curte il numeaŭ «*Cumplitŭ ca Alerone rîulŭ Iadurilorŭ şi neîmblânditŭ ca Satana*» (1).

Sciindŭ bine în ce *stimă* îlŭ aveaŭ boeriĭ, Mavrogheni, pe dată ce înţelege, că Austria nu va întârdia de a declara resboiŭ şi ea, se otărésce să facă imposibilă trădarea boerésca. De aceea ĭé mĕsura de a trămite preste Dunăre să stée, sub privegherea turcilorŭ, pre mulţĭ boerĭ. Insuşĭ En. Văcărescu dice că: «Eŭ vĕdendŭ că s'a în-

(1) „Românulŭ", 1861, pag. 30.

www.dacoromanica.ro

ceputŭ unŭ rĕsboĭŭ ca acesta, și oblăduitorŭ ţĕreĭ nóstre este Mavroni, m'am prostitŭ de dregătoria ce aveam, pentru ca să nu fiŭ amestecatŭ în faptele maĭ susŭ numituluĭ, fiindŭ de totŭ netrebnice...» (1).

Dar care netrebnice fapte îĭ imputa En. Văcărescu?

1) Că «i-a intratŭ o idee: să se facă sesaskier și acésta a o catortosi, aŭ găsitŭ mijlocŭ...»

A se face comandantulŭ oștirilorŭ și a apĕra Muntenia contra invadiunilorŭ era o faptă netrebnică?.... Cât de josŭ era simțulŭ demnităţeĭ și alŭ lubireĭ patrieĭ în chĭar suflete nobile ca alŭ luĭ En. Văcărescu!... Acesta, vedurâmŭ, că sfătuia pre Domnŭ să-și mărginéscă activitatea domnéscă întru a servi oștirilorŭ turcescĭ *proviantŭ*... Pre când *românulŭ* Văcărescu nu avé credinţă în valórea ostașuluĭ românŭ, acéstă credinţă o avu strĕinulŭ Mavrogheni; elŭ credu în ea și... istoriculŭ românŭ nepărtinitorŭ, nu póte să nu-lŭ onoreze pentru asemené faptă. Apoĭ a fi *seraskier* era nu numaĭ afacere de *mândrie*, ci și mijloculŭ unicŭ de a protege ţéra chĭar contra oștirilorŭ *amice* ale Turcilorŭ.

2) Văcărescu maĭ adaogă între faptele netrebnice ale luĭ Mavrogheni și aceea că a «*prădatu și jăfuitŭ ţéra*» (2).

Apoĭ să ascultămŭ ce rĕspunde N. Mavrogheni la asemené acuzare: «Spune-mĭ (dice elŭ luĭ Selim) cum este cu putinţă fără banĭ să respingŭ o invadiune și să mĕ menţiŭ și eŭ la putere? Déca nu voiŭ aduna sumele necesare pentru a face soldaţĭ și a întreţine o óste, austriacii vor intra preste o lună de dile în Bucurescĭ, și décă nu voiŭ porni mereŭ ca până acumŭ darurĭ și peșcheșurĭ luĭ Căpitanŭ-Pașa, Mareluĭ Vizirŭ și Sultanuluĭ, mĕ voĭŭ vedé destituitŭ până la anulŭ. Lorŭ dar trebue să se impute răpirile mele, căcĭ de aș fi generosŭ și milostivŭ, *eĭ* m'ar acusa de acésta ca de o crimă. Cât pentru asprimea mea, pentru ce gândescĭ că a făcutŭ Pórta în favórea mea o escepţiune, fără exemplu până astădĭ, în regulele sale obicĭnuite? Pentru ce gândescĭ că mi s'a acordatŭ totŭ de o dată și rangulŭ de serasckiarŭ turcescŭ și prerogativele unuĭ hospodarŭ creștinŭ? Pentru ce 'mĭ-a datŭ ea comanda maĭ multorŭ miĭ de

(1) Tesarŭ, t. II, pag. 274.
(2) Tesaurŭ, II, pag. 294.

www.dacoromanica.ro

soldaţĭ musulmanĭ? Nu mi le-a datŭ óre pentru a mĕ pune în stare de a înlătura printr'o tărie escepţională tóte pericolele ce ameninţaŭ ţéra acésta? Aşia dar când în posiţiunea rară în care mĕ pune nascerea mé, într'una din insulele grecescĭ, calitatea mé de supusŭ alŭ unuĭ principe mahometanŭ şi religiunea grecéscă ce profesezŭ, vĕdŭ pre grecĭ că mĕ urescŭ ca pre unŭ trântorŭ venitŭ de aĭurea, pre românĭ că favoriză într'ascunsŭ pre austriacĭ şi pre musulmanĭ că mĕ despreţuescŭ ca pre unŭ ghiarŭ şi raia, şi că toţĭ aceştia se unescŭ spre resturnarea mé; când vĕdŭ că trebue să mĕ apĕrŭ de gelozia celuĭ ântêiŭ, de viclenia celuĭ alŭ doilea şi de fanatismulŭ celuĭ de alŭ treilea; când sciŭ că blândeţa s'ar lua dreptŭ slăbiciune şi n'ar aduce decât îmbărbătarea cutezanţeĭ lor, şi ar grăbi căderea mea; în sfîrşitŭ când nu-mĭ potŭ ascunde, că ruina mé ar atrage chĭar ruina ţĕreĭ mele, nu e óre de a mé datorie să preîntâmpinŭ prin o apĕsare extraordinară nisce elemente ce sunt gata a isbucni? Trebue óre să mĕ oprescŭ înaintea minuţióselorŭ forme ale legeĭ, în locŭ de a avé recursŭ la o dreptate grabnică, pentru a lega mânile omuluĭ bănuitŭ, a paraliza pre vîndĕtorŭ şi a perde pre criminalŭ?» (1).

Şi în adevĕrŭ N. Mavrogheni, care suferise înainte de declararea resboĭuluĭ, chĭar şi în sînulŭ Divanuluĭ, boierĭ pre carĭ îĭ scié în relaţiunĭ cu Rusia şi cu Austria, în ĭarna anilorŭ 1787—88, se vede silitŭ — cum maĭ susŭ spuserămŭ — să-ĭ «*paralizeze*», surghiunindu-ĭ din ţéră în Turcia. Uniĭ din eĭ, însuşĭ En. Văcărescu, se traseră de bună voĭe din ţéră. După ce în Ianuarie 1788, intrarea Austrieĭ în rĕsboĭŭ nu maĭ puté fi necunoscută, de óre ce şi luĭ Mavrogheni veni carte dela generalulŭ austriacŭ din Sibiŭ, «de propoveduire resboĭuluĭ» (2), Văcărescu dice «că neputêndŭ să-lŭ maĭ suferŭ şi maĭ vêrtossŭ temêndu-mĕ să nu-mĭ arunce vre-o năpaste, precumŭ a aruncatŭ la mulţĭ nevinovaţĭ (?) ca să-ĭ jăfuéscă, şi la mulţĭ pre carĭ avé pismă, căcĭ îĭ surghiunea cu cartea luĭ la cetatea Giurgiuluĭ, ĭ-am arĕtatŭ că nu potŭ într'aceste vremĭ (?) ca să şédŭ aicĭ în ţéră, temêndu-mĕ de cele împotrivă, şi am cerutŭ să-mĭ dé voĭe să mergŭ

(1) „Românulu", 1861, pag. 30.
(2) Cronica otom de En. Văcărescu. Tesaurŭ, t. II, pag. 294.

www.dacoromanica.ro

la Ţarigradŭ cu casa mé, maĭ vêrtosŭ că socia mé era ţarigrădéncă»(1). Marea influinţă de care En. Văcărescu se bucura în ţéră îl impusese atenţiuneĭ luĭ N. Mavrogheni (2). Turcitulŭ Selim arétă că Mavrogheni

(1) Socia a doua a luĭ Enache Văcărescu era Elena Caragea, fiĭca terzimanuluĭ Iordache Caragea. Vedĭ Tes. II, pag. 288.

(2) Dela domnia luĭ Brâncoveanu încóce, pe totŭ anulŭ sporisă buna vadă a Văcărescilor în ţéră. Uciderea împreună cu vodă Brâncoveanul a Clucerului Enăchiţă Văcărescu nu puţinŭ contribui la acésta. Am arĕtatŭ, în anteriórele volume, ale serieĭ 1700—1774, cum după Clucerul Enăchiţă remaseră 4 fiĭ: Constantin, Barbu, Radu şi Stefan. Dintre aceştia, Stefan fu cel maĭ învĕţat şi maĭ băgatŭ în sémă. Insuratŭ cu Catinca Donea, Stefan fu tatăl luĭ Enache Văcărescu, de care e vorba maĭ susŭ. Oposiţiunea ce făcură Văcărescii Domnilorŭ, şi maĭ alesŭ luĭ Racoviţă Gehan, aŭ căşunatŭ pe de o parte multe neajunsurĭ acesteĭ familiĭ, dar de aci şi marea eĭ popularitate. Stefan Văcărescu şi Barbu fură otrăviţĭ din ordinulŭ luĭ C. Racoviţă, la marea indignare a ţĕreĭ muntenescĭ. Acésta spori şi maĭ multŭ stima ţĕreĭ pentru Văcărescĭ şi noulŭ Domnŭ Alexandru Scarlat Ghica socoti a face plăcere ţĕreĭ, purtându-şĭ atenţiunea şi buna voinţă — cum vĕdurămŭ — asupra urmaşuluĭ luĭ Stefan Văcărescu. La 1767 acestŭ Domnitorŭ chĭămă la visterie pre Enache Văcărescu. D'atuncĭ începu cariera strĕlucită a luĭ Enache Văcărescu. N'avem a reveni aci asupra faptelorŭ la care a luatŭ parte până când Mavrogheni făcu din elŭ pre unulŭ din ceĭ maĭ însemnaţĭ boĭerĭ aĭ Divanuluĭ sĕŭ. Sub Al. Ipsilante, mare şi tare, Enache Văcărescu, năbuşi mişcarea *naţională* a boĭeruluĭ Candescu. Când fugiră în Ardélŭ ceĭ douĭ fiĭ aĭ luĭ Al. Ipsilant, Enache Văcărescu şi cu alţiĭ — cum nararămŭ — mérseră până la Viena să reclame estrădarea beizadelelorŭ. Acolo Enache Văcărescu luă gustulŭ luxuluĭ, alŭ fastuluĭ şi alŭ pompeĭ, de care atâtŭ abuză apoĭ, reîntorsŭ în ţéră. Bogăţiile luĭ şi buna opiniune în care îlŭ avéŭ contimporaniĭ, îlŭ impuseră şi luĭ N. Caragea, următoruluĭ Domnŭ după Ipsilante. Acesta îl făcu chĭar şi ginere la 1783. Sórta bună nu părăsi pre bogatulŭ şi influentele Enache Văcărescu nicĭ sub M. Sutzu, alŭ căruĭa fu visterniculŭ mare. Déca M. Sutzu era acusatŭ că pré jumulise *gaşca* de ţéră, óre nu are vină şi marele *crezusŭ* alŭ boĭerimeĭ muntene, Enache Văcărescu? D. *Al. Odobescu* în biografia Văcărescilorŭ (1), ne arétă pre Enache Văcărescu continuândŭ în slujba de visternicŭ alŭ luĭ M. Sutzu până la finea Domnieĭ. Acésta resultă şi din cele ce spune însuşĭ Văcărescu (2). Totuşĭ *Selim* (3), martorŭ demnŭ de credinţă, dice că Mavrogheni «*a desgropatŭ pre Văcărescu.... din retragerea în care trăia, ne venindŭ pe la Curte*». — Credem că acésta însemnéză, că după mazilirea luĭ M. Şuţul, ne remănêndŭ caĭmacamŭ ţĕreĭ Enache Văcărascu, elŭ, omŭ fórte mândru şi ambiţiosŭ, se simţi ofensatŭ şi se retrasă la moşie unŭ momentŭ. Din acéstă retragere îlŭ scósă inteligentulŭ Mavrogheni şi-lŭ făcu maĭ ântêiŭ vornicŭ (4).

(1) Revista Română, t. I, 1863, pag. 512.

(2) Tesaurŭ de Papiŭ, t. II, pag. 512.

(3) Turcitulŭ Anastasie.

(4) Vedĭ în anexă detaliile biografieĭ luĭ Enache Văcărescu.

www.dacoromanica.ro

«a aflatŭ mijlocul (îndată după suirea sa pe tronŭ), să desgrópe pre Văcărescu, «Crezusŭ alŭ boierilorŭ», din retragerea în care trăia, ne venindŭ pre la curte... arĕtându-ĭ că interesele ţĕreĭ cerŭ ca elŭ să ocupe unŭ postŭ eminentŭ....» (1). Văcărescu fu ântêiŭ vornicŭ mare, apoĭ visternicŭ..... Cum de se lépădă de asemené posturĭ? Este óre tocmaĭ patrioticŭ ceea ce făcea acestŭ mare boerŭ românŭ?

N. Mavrogheni, care nu puté, deşteptŭ cum era, să nu cunóscă fundulŭ inimeĭ luĭ Văcărescu, şi elŭ însuşĭ «pohtiă» ca Văcărescu să nu maĭ stée în ţéră, decât nu găsia utilŭ să mérgă acolo, la Constantinopole, ci peste Dunăre, la unŭ serhatŭ «unde-mĭ făcu — scrie Văcărescu — provlima ca să mĕ ducŭ..... pentru ca să nu céră şi alţiĭ să mérgă la Ţarigrad». Vodă permise luĭ Văcărescu, care primi să mérgă la Nicopole, de unde apoĭ să-şĭ trămită casa la Constantinopole, ĭar elŭ să se întórcă îndărătŭ.

Impreună cu Văcărescu, Vodă scóte din ţéră şi-ĭ trămite sub priveghere, la Nicopole, pre alţĭ boerĭ: pre Vorn. D. Racoviţă, Vorn. Man. Creţulescu, Banul Necolae Brâncoveanul, Logof. C. Ghica, Clucerulŭ D. Fălcoianu, Stolniculŭ Alex. Farfara. Deja, maĭ din nainte eraŭ trămişĭ la Nicopole treĭ boĭerĭ: Vorn. Enache Moruz, Logof. Scarlat Ghica şi Pah. Tudorache Iuliano (2).

Despre aceste deşterărĭ a unora din boĭerĭ, sub N. Mavrogheni, scrie şi cronica luĭ Hristache:

«... Că intrasă 'n bănuĭală,
După a luĭ socotélă,
Să nu fugă cine-va
La vrăjmaşŭ care cumva,
Séŭ să facă cearşitlicurĭ
Şi'alte multe haiticurĭ,
Cu carĭ sunt obicĭnuiţĭ
De le facŭ în resmeriţĭ;
Care acé bănuĭală
O avé fără 'ndoĭală,
După vremile 'ntêmplăreĭ,
Maĭ multŭ pre boĭeriĭ ţĕreĭ,
Ca ceĭ ce sunt maĭ semeţĭ
Şi la tóte maĭ isteţĭ;

(1) „Românulŭ", 1861, pag. 23.
(2) Tesaurŭ II, pag. 295.

www.dacoromanica.ro

Pentru că, cum maĭ trecu,
— Nu şciŭ ce i se păru —
Pre boĭerii Filipescĭ
Iĭ surghiuni din Bucurescĭ
Cu feluri de cazne multe
Tocmaĭ într'unŭ vêrfŭ de munte...» (1).

Filipescilor le confiscă Mavrogheni averea, ca trădătorĭ.

Totŭ asemené făcu cu averea Cluceruluĭ Câmpineanu, care fugi în Austria (2).

Asemené făcu şi Spătaruluĭ Iancu Măgureanul (3).

După cronica luĭ Hristache, surghiunirea boĭerilorŭ în Turcia a decis'o Mavrogheni, numaĭ în urma fugeĭ în Austria a luĭ Câmpineanu şi Măgureanu:

«Vodă cum vĕḑu aşĭa
Că 'ncepură a se căra
Câte unulŭ câte unulŭ,
Numaĭ lasă pre nicĭ unulŭ
Şi-ĭ porni 'n ţéra turcéscă
Ca să nu-lŭ maĭ necăjéscă» (4).

Dionisie Eclesiarcul âncă scrie, că N. Mavrogheni, pe cât era milostivŭ şi bunŭ asupra supuşilorŭ sĕĭ, pe atâta «era asupra boĭe-«rilorŭ cumplitŭ şi-ĭ pradă de fie-ce vină şi âncă déca s'a începutŭ «resmeriţa, a surghiunitŭ pre toţĭ boĭeriĭ *ceĭ marĭ* din Bucurescĭ şi «pre ceĭ din Craiova în ţéra Turcéscă, prin cetăţĭ, cu mare pază, ca «să nu pótă face corespondenţe cu nemţiĭ séŭ cu muscaliĭ, puindŭ «paze şi la Mitropolitŭ şi la Episcopĭ» (5).

Cu asemené boĭerime, care ţiné corespondenţe trădătóre cu neamiciĭ ţĕreĭ, óre N. Mavrogheni era ţinutŭ să âmble cu dulcéţă?

Şi ĭată cine a scrisŭ şi lăţitŭ legenda, că Mavrogheni era zănaticŭ, nebunŭ!

(1) Buciumulŭ, 1863, pag. 36.
(2) Veḑĭ Hristache. Buciumulŭ, 1863, p. 36.
(3) Id. ibid.
(4) Buciumulŭ, 1863, pag. 36.
(5) Tesaurŭ, t. II, pag. 168.

www.dacoromanica.ro

Nu aşĭa era opiniunea boĭerimeĭ celeĭ de josŭ şi a ţĕranilorŭ.

Cronicarulŭ Hristache recunósce, că Mavrogheni, în timpulŭ resmeriţeĭ *prăda* de averĭ pre boĭeriĭ trădătorĭ:

«Adevĕrŭ, iĭ cam prăda,
Dar nevoĭa 'lŭ îndemna;
Cum era să odihnéscă
Atâta óste turcéscă?
Şi de-ar fi fostŭ unŭ altŭ Domnŭ
Ar maĭ fi scăpatŭ vr'unŭ omŭ
Cu-atâta mare-oştire
Ce căḑuse pre creştinĭ?

Liponŭ, la aşĭa amarŭ
Nu era baniĭ zadarŭ.
Oare n'aĭ fi bucurosŭ
Dela mórte să fiĭ scosŭ?
Să nu daĭ pentru scăpare
Şi cămaşa din spinare?
Vreĭ să ḑicĭ că jăfuĭa;
Jăfuĭa unde scia,
Pre care scia că n'are
Nu-ĭ maĭ făcé supĕrare...» (4).

XXIII.

Oştirea română. Organizarea eĭ.

Datorŭ a se premuni în contra trădărilorŭ boĭerescĭ, lipsitŭ de banĭ, luptândŭ contra intrigilorŭ ce i se făceaŭ la Constantinopole, energiculŭ Domnitorŭ adună óste cu o activitate preste tótă lauda. Pre când unŭ boĭerŭ românŭ ca Enache Văcărescu sfătuĭa pre Domnitorŭ (ca în aniĭ trecuţĭ pre Domnitorulŭ Carol, căruĭa i se ḑicé să nu ié parte la resboĭulŭ de peste Dunăre), să se lase de a face oştire şi să se mărginéscă a hrăni pre a turcilorŭ, streinulŭ Mavrogheni reîntocmi oştirea naţională şi adună batalióne de seĭmenĭ şi de lefegiĭ de tóte némurile.

(3) Bucĭumulŭ, 1863, pag. 36.

www.dacoromanica.ro

Cu ce intusiasmŭ descrie și salută cronicarulŭ poetŭ Pitarulŭ Hristache, óstea românéscă!

«Óste începu a strînge
Pentru vĕrsarea de sânge;
Toţĭ condoraţiĭ, cismariĭ,
Precupeţiĭ, cârcĭumariĭ,
Osebitŭ românĭ de ţéră
Ce-ĭ strînsese dup'afară.
Și le făcu baeracŭ
După cum le-era pe placŭ,
Făcêndu-ĭ totŭ cete-cete
Inarmaţĭ cu puscĭ pe spete
Rânduindule și léfă
Numaĭ ca să facă trébă,
Iar pre românii de ţéră
Ce-ĭ strînsese dup'afară,
După ce le făcu léfă,
Iĭ maĭ puse la o trébă
Ca să învețe și mustra
Să scie să dé cu pușca.
Apoĭ să staĭ să privescĭ
Și cu dragŭ să pomenescĭ,
De românașiĭ voĭnicĭ
Incălţaţĭ totŭ cu opincĭ!
Să te fi datŭ la o parte
Să veḑĭ regule curate...
Cât eraŭ de drăgălașĭ
Și născuţĭ a fi pușcașĭ!
Se mira cine-ĭ vedea
Și la eĭ gura căsca,
Căcĭ păré c'aŭ fostŭ catane
De când aŭ eșitŭ din fóle!
De așia mustră curată
Se totŭ mira lumea tótă,
Cum mergé preste câmpie
Mândri și cu veselie!
Greciĭ ca nisce măgarĭ
Se miraŭ de opincarĭ,
Cariĭ de când s'aŭ născutŭ
Pușca 'n ochĭ nu aŭ vĕḑutŭ,
Pre carĭ iĭ credeaŭ mișeĭ
Neslujindu-se cu eĭ,
Căcĭ eĭ când veniaŭ în ţéră
Intraŭ cu omenĭ de-afară!...
Bunĭ pentru ostășie
Nu credeaŭ românĭ să fie...» (1).

(1) Bucĭumulŭ, 1863, pag. 36.

www.dacoromanica.ro

Numaĭ în clasele mijlociĭ rĕmăsese încă întregŭ simţulŭ naţionalităţeĭ. Hristache este representatorele acelor clase din care va eşi apoĭ ómeniĭ revoluţiuneĭ dela 1821 şi a tutororŭ mişcărilorŭ naţionale următóre.

Choiseul scriindŭ cătră Montmorin nu grăesce însă cu mare intusiasmŭ despre oştirea improvisată de Mavrogheni la Bucurescĭ:

«Les Pachas de Bosnie et de Servie ont reçu l'ordre de se tenir prêts à marcher au premier mouvement de l'Empereur, mais la Moldavie et la Valachie sont toujours fort dégarnies. Mauroieni rassemble à Bukarest 5 ou 6 mille grecs qu'un déserteur allemand essaie de faire manœuvrer, et il a pris pour commandant en chef de son artillerie un cordelier échappé de couvent français de Péra. Les troupes commettent sur leur route des désordres affreux et la Porte reste souvent sans nouvelles des frontières parceque ses propres courriers sont dépouillés».

Este loculŭ să aducemŭ aci «Ponturile pentru buna orînduială a ceteĭ ostăşescĭ, a slujitorilorŭ din tótă ţéra, din brésla spătărieĭ etc.», adecă organisaţiunea dată de N. Mavrogheni ostireĭ naţionale. Eată aceste ponturĭ:

Pentru slujitorimea ce se aflŭ pururea în Bucurescĭ

1) «Pentru siimenĭ orânduimŭ Domnia mé ca să fie 90 stégurĭ, precum aŭ fostŭ din vechime. Stégulŭ celŭ mare să fie de liude 100 şi 6 alte stégurĭ de câte 50. Aceştia ca nisce slujitorĭ ce sunt pururea gata cu caiĭ lorŭ spre orĭ-ce trébă a ţĕriĭ şi pentru paza Curţiĭ Domnescĭ, orânduimŭ Domnia mé léfă luĭ vel căpitanŭ de siimenĭ talerĭ 20; odo-başiĭ câte talerĭ 2, ciauşuluĭ câte talerĭ 1.60, stegaruluĭ câte 1.30 şi pre fie-care siimenŭ câte talerĭ 1, fiind-că este călărime. Aşişderea pre fie-care căpitanŭ câte talerĭ 6 şi zapcii şi slujitoriĭ lorŭ, să ié léfa asemené ca şi dela vel stég. aceştia să aĭbă datorie a fi pururé gata cu caiĭ lorŭ, ca în orĭ-ce vreme se vor porunci să mérgă undevaşĭ, fără de nicĭ unŭ felŭ de zăbavă să şi purcéḑă; când va fi vremea să intre la rêndŭ, aceste stégurĭ să aĭbă datorie căpitaniĭ a intra cu toţĭ slujitoriĭ lorŭ fără de a nu avé nicĭ o lipsă; léfa să aibă a-şĭ o lua îu fiesce-care patru lunĭ o dată; adunându-se în Curtea Domnéscă cu zapcii lorŭ să aĭbă a-şĭ lua léfa dela Visteria Domnieĭ mele, orânduindŭ să li se dée şi postavurile lorŭ după vechĭulŭ obiceĭŭ roşiĭ, şi căpitanilorŭ galbine si zapciilorŭ verḑĭ; ci în vreme ce ĭ-aŭ léfă şi postavurĭ şi sunt scutiţĭ, aŭ datorie să-şĭ facă cea-l-altă podóbă a armelorŭ;

www.dacoromanica.ro

2) Céuşuluĭ spătărescŭ, logof. spătărescŭ, stegaruluĭ, buciurcaşuluĭ şi trâmbiţaşilorŭ le orânduimŭ tuturorŭ léfă precum se coprinde în catastihulŭ Visterieĭ. Aşişderea maĭ orânduimŭ Domnia mé aicĭ în Bucurescĭ brésla spătărieĭ să maĭ aĭbă léfă două căpitănii de scutelnicĭ, carĭ sunt pentru paza foculuĭ, şi căpitaniĭ şi zapcii lorŭ, dreptŭ acea aŭ datorie, a fi nelipsitŭ unŭ stégŭ pe fiesce-care sĕptĕmână din curtea d-luĭ vel spătarŭ pentru a fi pururea gata la întêmplătórele ianganurĭ;

3) Arnăuţii, fiindŭ-că sunt şi aceştia trebuincĭoşĭ, am orândnitŭ Domnia mé să fie patru stégurĭ câte lude 100 şi să ié léfă, şi cu zapcii lorŭ după orânduĭala ce s'a făcutŭ la Visterie;

4) Lefegii spătărescĭ şi căpitănescĭ, le-am înmulţitŭ Domnia mé numĕrulŭ la stégurĭ să fie maĭ mare, adecă de liude 150 stégulŭ spătărescŭ, de liude 100 stégulŭ căpitănescŭ, pentru ca să intre la rândŭ, din destulŭ să se pótă ajutora neavêndŭ léfă; scutelniciĭ asemené, de vreme ce muncescŭ numaĭ pe scutélă, orânduimŭ Domnia mé optŭ stégurĭ de câte liude 50, pentru căcĭ fiindŭ vechiŭ obiceĭŭ a sluji numaĭ pe scutélă, să intre de rândŭ cu sĕptĕmâna, carĭ să fie datorĭ a păzi străjile mahalalelorŭ şi căpitaniĭ lorŭ să aĭbă a-şĭ lua şi postavurile lorŭ. Căpitaniĭ de podurĭ să fie nelipsiţĭ slujitorilorŭ dela paza margineĭ podurilorŭ, intrândŭ stégulŭ jumĕtate pre fie-care sĕptămână;

5) Toţĭ căpitaniĭ de pre la căpităniile de pre afară să-şĭ ié léfa lorŭ cea orânduită dela Visterie în fiesce-care patru lunĭ o dată; slujitorilorŭ să se împlinéscă după suma catastihuluĭ ce este pecetluitŭ la Visterie, ca să se afle sumă îndestulă, nelipsiţĭ pentru apĕrarea marginilorŭ şi a ţĕriĭ;

6) Mezilgii să aĭbă să-şĭ ié léfa după orânduĭala ce amŭ făcutŭ Domnimé prin testamentŭ;

7) Căpitaniĭ de slujitorĭ să aĭbă datorie să păzéscă marginea şi plasa căpitănieĭ séle, atât de ómenĭ rĕĭ, câtŭ şi de toţĭ ceĭ ce vorŭ trece pre la căpitănia luĭ; să însciinţeze pre d-luĭ vel spăt. apururea de orĭ-ce se va întêmpla în plasa căpitănieĭ séle măcarŭ de orĭ-ce pricină mică (1).

Din actulŭ de maĭ susŭ, resultă că óstea luĭ N. Mavrogheni era compusă:

a) Din 90 de stégurĭ a câte 100 ostaşĭ, decĭ total 9.000 călărĭ
b) Din 6 stégurĭ de câte 50 . . . . . » » 300 »
c) 2 căpităniĭ de scutelnicĭ, ca pompierĭ.
d) 4 stégurĭ de arnăuţĭ, a câte 100 lude 400
e) 1 steagŭ de lefegiĭ spătărescĭ 150
f) 1 » » » căpitănescĭ 100
g) 8 stégurĭ de scutelnicĭ a câte 50 de stégurĭ pentru a servi ca *gardă naţională* în oraşŭ. . . . 400
h) Căpităniele de afară cu slujitorĭ pe marginele ţĕreĭ. ?

(1) Cod. No. XV, fila 90.

www.dacoromanica.ro

Decĭ, cu aproximaţiune, oştirea reorganizată de N. Mavrogheni, numĕra circa 11.000 oştenĭ, în care nu scimŭ încă numĕrulŭ *potecaşilorŭ* şi alŭ slujitorilorŭ. Ca aproximaţiune noĭ punemŭ pentru plăşile din spre Ardeal, numĕrulŭ acestorŭ păzitorĭ de graniţe la alţĭ 5.000 de oştenĭ, pentru tóte judeţele dela Jiŭ la Putna.

Să nu uĭtămŭ a adăogi şi unŭ parcŭ de artilerie. Preste săcăluşile ce aŭ aflatŭ Mavrogheni în Bucurescĭ şi care servĭaŭ la părăḑĭ, Domnitorulŭ dobândi — cum vomŭ vedé maĭ departe — unŭ numĕrŭ de tunurĭ în tótă regula, dela Turcia şi le utiliză cu succesŭ în rĕsboĭŭ.

Asupra oştireĭ reorganizate N. Mavrogheni rânduesce spătar, în 1788, Ianuarie, pre ruda sa Nicolache Mavrogheni.

Eată apelulŭ sub arme a oştireĭ:

Poruncă la toţĭ polcovniciĭ şi căpitaniĭ, afară de ceĭ de pre la margine, din 1788, Genarie 16. «Fiindŭ-că d-luĭ cinstitulŭ şi credincĭosulŭ boerŭ alŭ Domnieĭ mele Nicolache Mavrogheni, vel spăt. ĭese afară, din porunca Domnieĭ mele, cu deplină volnicie şi putere, să căutaţĭ orĭ în ce césŭ să fiţĭ porunciţĭ de d-luĭ, numaĭ decât să vĕ sculaţĭ cu toţĭ slujitoriĭ şi ómeniĭ voştriĭ deplinŭ şi într'acelŭ césŭ să vĕ aflaţĭ lângă d-luĭ, urmândŭ cu supunere la slujba ce veţĭ fi porunciţĭ de d-luĭ, fără a nu vĕ cuteza nicĭ unulŭ a face vre-o zăbavă, séŭ o împotrivire, pentru că celŭ ce nu va urma poruncilorŭ, unulŭ ca acela va fi pedepsitŭ cu spânzurătóre» (1). 1788, Ghenarie 16.

XXIV.

Proclamărĭ noue.

Indată apoĭ, în Ianuarie 25 (1788), Domnitorul adreséză o nouă proclamaţiune câtre locuitorĭ maĭ alesŭ câtră ţĕranĭ, în coprinderea următóre:

Cărţĭ de parigorie, cătră toţĭ locuitoriĭ de obşte, din 1788, 25 Ghenarie. «Pré cuvioşilorŭ arhimandriţĭ, etc., vĕ facem în scire că cu bună pliroforie amŭ luatŭ adevĕrata însciinţare, cum că uniĭ din ceĭ rĕĭ îndărătnicĭ farmasonĭ nelegiuiţĭ şi fără de temere de Dumneḑeŭ şi de stăpânŭ, cariĭ sunt vrăjmaşĭ patrieĭ lorŭ şi împotrivitorĭ la poruncile domnescĭ şi la însăşĭ bună-voinţa pré puterniculuĭ Devletŭ, alŭ împĕrăţieĭ, ce are pentru bună odihna vóstră, după celŭ rĕŭ năravŭ alŭ lorŭ nu lipsescŭ a nu se părăsi de urmărĭ rele, spre a scorni şi presăra vorbe în deşertŭ şi mincĭunĭ între norodŭ, cutezându-se a şi scrie afară în

(1) Cod. No. XVII, fila 254.

www.dacoromanica.ro

ţéră la săteni şi ispravnicilorŭ halturĭ şi vestirĭ neadevĕrate, spre a aduce grijă şi spaĭmă în inimele vóstre, ca cu acestea turburândŭ odihna vóstră şi căḑêndŭ la desnădăjduire să vĕ pricinuĭască pagubă şi risipă la ale vóstre agoniselĭ şi strĕmutarea caselorŭ şi odihneĭ vóstre, spre a-şĭ puté eĭ sevârşi cele diavolescĭ rele scoposurile şi interesurile lorŭ, luândŭ fără de preţŭ agoniselile vóstre, a vĕ vedé slăbiţĭ şi în trebuinţă de ajutorulŭ lor, lucrurĭ care nu le suferă nicĭ Dumneḑeŭ şi carele turbură duhulŭ Domnieĭ mele; ci cât pentru a lorŭ resplătire avemŭ bună nădejde şi suntem încredinţaţĭ la dreptatea şi judecata mareluĭ Dumneḑeŭ, că nu vorŭ rĕmâne fără de osînda şi pedépsa acea ce li se cade dupe faptele lor. Şi trebue ca pre uniĭ ca aceĭa să-ĭ dé Dumneḑeŭ în mânile nóstre şi veţĭ vedé resplătirea după inimele lorŭ; ĭar pre voĭ toţĭ de obşte vĕ încredinţămŭ şi vĕ dămŭ bune nădejdĭ de bucurie, ca nimicŭ să nu vĕ îndoiţĭ, nicĭ să credeţĭ, nicĭ să vĕ îngrijaţĭ de vorbe ca acele, şi să fiţĭ bine nădăjduiţĭ cu credinţa desĕvârşită la domnescile nóstre diafendefsis, că noĭ ḑiua şi nóptea străjuimŭ pentru odihna şi apĕrarea vóstră de orĭ-ce, nu numaĭ cu trudă şi ostenélă fără nicĭ o adormire, întinḑêndŭ auḑulŭ nostru preste toţĭ supuşiĭ noştriĭ din tótă ţéra, ce ne-a încredinţatŭ Dumneḑeŭ, ci şi cu chĭeltuelĭ grele, vĕrsândŭ hasnalele nóstre la ostaşĭ, pentru paza ţĕreĭ, şi când vomŭ auḑi la orĭ-ce parte de locŭ afară în ţéra Domnieĭ mele, că pătimescŭ vre uniĭ din locuitorĭ de orĭ-ce felŭ de supĕrare, nu numaĭ ómenĭ de aĭ noştri avemŭ de a trămite şi a proftacsi ca să apere pre dênşiĭ, ci şi înşine când va fi trebuinţă suntem gata a încăleca şi a ne porni fără nicĭ unŭ pregetŭ şi în scurtŭ: capulŭ ne vomŭ pune şi ne vorŭ jertfi pentru locuitoriĭ ţĕreĭ nóstre şi pentru celŭ maĭ micŭ măcarŭ, cu mijlocŭ ca nicĭ vĭaţa vóstră, nicĭ copiiĭ şi soţiele vóstre, nicĭ averea vóstră să nu se smintéscă întru nimica, ca unŭ părinte cu durere şi ca unŭ păstorŭ cu grijă de oile séle, ca să împlinimŭ cuvêntulŭ evanghelicŭ ce ḑice: «*păstorulŭ celŭ bunŭ sufletulŭ îşĭ pune pentru oile séle*», după cum şi altă dată acele vi le-am scrisŭ. Ci dar, lepĕdândŭ tótă îndoĭala şi grija de vorbele vrăjmaşilorŭ patrieĭ şi ale farmasonilorŭ neleginiţĭ şi socotindu-le acestea tóte ca nisce mincĭunĭ, fiţĭ bine încredinţaţĭ la părintescile şi domnescile nóstre învĕţăturĭ şi vestirĭ de bucurie ce vĕ dămŭ, şi nimicŭ nu vĕ îngrijaţĭ, că avemŭ durerea într'adânculŭ inimeĭ nóstre; pentru acésta facemŭ numaĭ şi numaĭ gătirele eşireĭ şi a mişcărilorŭ nóstre, care auḑiţĭ, adecă pentru a vóstră a locuitorilorŭ ţĕreĭ mele, bună odihnă şi petrecere. Pentru care într'adinsŭ amŭ trămisŭ omulŭ nostru cu acéstă a nóstră domnéscă carte ca să vĕ dé acestea vestirĭ de bucurie, citindu-vĕ a nóstră carte întru auḑulŭ tuturorŭ» (1). 1788, 25 Ghenarie.

Domnitorul se adreséză şi cu o proclamare osebită câtre toţĭ Arhimandriţiĭ, egumeniĭ şi epitropiĭ de pe la monăstirĭ îndemnându-ĭ «ca parte bisericéscă . . . să căutaţĭ fiesce carele, după datoria ce aveţĭ, să nu ascultaţĭ nicĭ ca să vĕ amestecaţĭ la vorbe mincinóse ale nelegiuiţilor, ci grijindŭ numaĭ de cele sufletescĭ şi de ale sfintelorŭ monastirĭ economiĭ şi chiverniselĭ, să faceţĭ fiĭ bisericescĭ adevĕraţĭ şi credincioşĭ către stăpânŭ, nicĭ să credeţĭ la havadişurĭ mincinóse ce

(1) Cod. No. XVII, fila 254 verso.

www.dacoromanica.ro

vĕ va scrie orĭ vre unul din obrazele părţeĭ bisericescĭ, séŭ vre unul din obrazele părţeĭ mirenescĭ ... .»

Domnitorulŭ arétă călugărilorŭ, că are ostire gata pentru paza ţĕreĭ şi odihna tuturor, óste pentru care el îşĭ varsă hasnalele...(1)

Domnitorulŭ avé scire că Rusia, după obiceĭulŭ eĭ, trămisese agenţĭ oculţĭ, carĭ agitaŭ maĭ alesŭ clerulŭ. De aci necesitatea acesteĭ speciale cărţĭ adresată, nu maĭ mult mitropolituluĭ şi episcopilor, ci direct la ceĭ maĭ micĭ, spre a'ĭ deslega de ascultare, în cele politice, de şefiĭ lor.

N. Mavrogheni nu se mărginesce a chiăma la datoria de românĭ pe bisericaşĭ, ci avênd scire de înteţitele năzuinţĭ ale neamicilor luĭ şi aĭ ţĕreĭ pe lângă sătenĭ, adreséză, 4 ḑile după ce aŭ scrisŭ bisericaşilor, o proclamare directă numaĭ către ţĕranĭ. Duĭoşia cu care le vorbesce şi în care le arétă datoria ce aŭ cătră patriă, de a o apĕra contra invaḑiunilorŭ, ar face onóre Domnuluĭ celuĭ maĭ de sânge curatŭ românescŭ. Eată actulŭ acesta în tótă întregimea:

17 cărţĭ deschise la judeţe, din 1788, Febr. 2.

«Vouă tuturorŭ locuitorĭ ţĕranĭ de prin tóte satele şi oraşele ot sud .... măcarŭ că îndestule v'amŭ scrisŭ în trecutele ḑile printr'altele domnescele nóstre cărţĭ, dar după neadormita grijă cu durere şi cu milă ce avemŭ pururea pentru voĭ, nu lipsimŭ iarăşĭ şi acumŭ a vĕ însciinţa şi a vĕ da nădejde de bucurie că cu mila luĭ Dumneḑeŭ şi cu silinţa şi truda Domnieĭ mele să sciţĭ că veţĭ petrece vremea acésta fără nicĭ o bântuială şi fără de nicĭ un felŭ de primejdie, pentru că domnia mea ḑiua şi nóptea privighemŭ şi îngrijimŭ pentru apĕrarea şi ocrotirea vóstră de orĭ-ce felŭ de bântuielĭ şi suntemŭ gata orĭ în ce ceasŭ şi orĭ în cotro ar fi trebuinţă să ne pornimŭ înşine pentru ca se vă păzimŭ şi pentru acea deosebitŭ de ostaşiĭ şi zabiţiĭ care iĭ ţinemŭ aicea şi afară în ţéră, amŭ orânduitŭ şi pe D-luĭ vel. spăt. cu îndestuĭ ostaşĭ afară pentru paza ţereĭ căruia se cuvine a da tótă ascultarea ca să săriţĭ cu ascultare cândŭ vĕ va porunci, şi orĭ-ce vrăşmaşŭ va veni asupră-vĕ şi să vĕ calce şi să vĕ hrăpéscă, să săriţĭ cu micŭ cu mare asupra lorŭ, să daţĭ fără de nicĭ o sfială, şi cel ce va aduce capulŭ vre-unuĭ vrăşmaşĭ ca acela, să şciţĭ că aceluia nu numaĭ se va dărui de către Domnia mea unŭ bacşişŭ bunŭ şi încă va câştiga iertăciune de dăjdie ca unŭ vrednicŭ ce se va arĕta. Ci dar lepădândŭ tótă grija şi întristarea bucuraţi-vĕ şi fiţĭ veselĭ, lipsindŭ tótă frica din inimile vóstre, şi nu credeţĭ minciunile voitorilorŭ de rĕŭ aĭ patrieĭ, că după cum v'amŭ maĭ scrisŭ, în ḑilele nóstre nu veţĭ petrece nicĭ unŭ rĕŭ, ci fiţĭ bine odihniţĭ şi apĕraţĭ atâtŭ despre alte jafurĭ şi nedreptăţĭ, câtŭ şi despre ale vremilorŭ întâmplărĭ, fiindŭ-că ne

(1) Veḑĭ în anexă întregulŭ manifestŭ după unŭ originalŭ ce posedemŭ.

www.dacoromanica.ro

amŭ hotărîtŭ a ne pune viaţa nóstră şĭ a ne jertfi pentru voĭ, după cuvêntulŭ evangheliei; pentru acea dar încredinţându-vĕ bine la domnescile nóstre mângăerĭ şi bucurându-vĕ, căutaţi-vĕ alişverişurile vóstre cu inima întinsă, petrecêndŭ fără nicĭ o temere şi fără nicĭ o întristare şi urmaţĭ după cumŭ vĕ scriemŭ maĭ susŭ, că după cum Domnia mea priveghemŭ şi vĕ păzimŭ de aicea, aşa şi voĭ staţĭ şi fiţĭ cu sîrguinţa ce se cade, sărindŭ fără de pregetŭ cu sîrguială la întâmplare de trebuinţă şi într'acestaşĭ chipŭ despre amândouĕ fiindŭ silinţă, nu veţĭ simţi nicĭ o durere séŭ bântuială, şi rugaţĭ pe milostivulŭ Dumneḑeŭ pentru a Domnieĭ mele bună stare şi întărire, ca să ne ajute a vĕ oblădui până în sfârşitŭ, după scoposulŭ ce avemŭ, spre a fi întru tóte fericiţĭ şi mulţămiţĭ, după cumŭ şi avemŭ mare nădejde de la mila Dumnezeiriĭ sale, că veţĭ cunósce şi veţĭ vedea după acestea de faţă şi în faptă mila ce o avemŭ pentru voĭ, după cum o şi vedeţĭ» (1). 1788 Febr. 2.

XXV.

Planulŭ de resboĭŭ defensivŭ alŭ luĭ Mavrogheni. — Boĭeriĭ chĭămaţĭ la arme. — Boĭeriĭ fugarĭ.

Intre aceste declarațiunea de rĕsboiŭ din partea Austrieĭ, despre care se scie încă din Ianuarie 1788, se face fapt deplinit.

In prima combinare a planuluĭ seŭ stategic, N. Mavrogheni, creḑêndŭ că va avé de luptatŭ multŭ timpŭ numaĭ contra muscalilorŭ, îşĭ concentra cea maĭ mare parte de oştire la Focşanĭ, ca cu orĭ-ce mizlocŭ să împedice intrarea muscalilorŭ în Muntenia şi să'şĭ combine şi puterile cu ale Moldovenilorŭ rĕmaşĭ credincioşĭ Porţeĭ Otomane, şi cu ale Turcilorŭ din acele părţĭ. Cu acestŭ scopŭ pornindŭ oştirea spre Focşanĭ:

«Dete straşnică poruncă
Boĭerilorŭ să se strîngă
La curte, toţĭ înarmaţĭ,
Pe caĭ bunĭ încălecaţĭ,
Cariĭ după ce veni
De rĕsboĭŭ îĭ sfătui
Şi-ĭ trămise spre Focşanĭ
Să dé rĕsboĭŭ cu muscalĭ».

Acéstă trămitere şi a boerilorŭ în tabera de la Focşanĭ era numaĭ o încercare a luĭ Mavrogheni să vaḑă décă boerimea rĕ-

(1) Cod. No. XVII, fila 258.

www.dacoromanica.ro

masă în ţéră ascultă de ordinile luĭ şi de şi se mulţămi cu supunerea la poruncă a maĭ multora din eĭ,(1) carĭ plecară spre Buzeŭ şi pre carĭ de acolo îĭ întórse îndărătŭ. Ceea ce e maĭ probabil, Mavrogheni îĭ întórse temênduse că nu o dată apropiaţĭ de muscalĭ, să nu facă şi aceia ceea ce făcuseră îndată Câmpineanu şi alţiĭ: să fugă la neamicŭ.

Uniĭ din boerĭ şi chiarŭ negutitorĭ din Focşanĭ tot trecură la muscalĭ. Domnitorulŭ fu silitŭ să le sequestreze averea şi în Iulie 1788, dărui averea lorŭ la *sânta* Vlahernă de pre podulŭ têrguluĭ de afară (2).

---

(1) Atuncĭ fugiră în Austria, Câmpineanu, Măgureanu şi alţĭ.

Pentru înlesnirea oştireĭ din Focşanĭ Mavrogheni, pre lângă multe alte dete pitaculŭ următorŭ:

Cătră vel Aga, din 1788, Ghenarie 9. Domnitorulŭ spune că la Focşanĭ, din porunca Domnieĭ Séle, s'a deschisŭ o prăvălie de băcănie, dar că n'are orezŭ de vînţare. Aga să strămiţă grabnicŭ totŭ felulŭ de băcăniĭ la Focşanĭ care se vorŭ vinde pre banĭ siguri.

(2) Eată actulŭ relativŭ:

Hrisovulŭ fugarilorŭ dela Focşanĭ de avutulŭ lorŭ ce s'a datŭ la sfânta Vlahernă.

«De vreme ce Ioanŭ Chesatulŭ, i căpitanulŭ Radulŭ Argintŭ i Ioaniţă Ţălăboiŭ, i Mihalache Blănariŭ, i Chir Apleşa, i Manolache Polcovnicŭ, i Tudorache logofetŭ, i Ioniţă Băcanulŭ şi Hristea Blănariulŭ, pământenĭ fiindŭ, cu locuinţa aicĭ la Focşanĭ, într'acéstă Ţéră ce este memlechetŭ alŭ Devletuluĭ pré puternicĭĭ Impĕrăţiĭ, unde s'aŭ chivernisitŭ şi s'aŭ agonisitŭ din milele Domneşcĭ petrecêndŭ cu odihnă şi dreptatea lorŭ, aŭ cutezatŭ în potriva legiĭ şi a datorieĭ supunerilorŭ de s'aŭ hainit, fugindŭ la vrăşmaşiĭ împĕrăţieĭ, acumŭ într'acéstă vreme de rĕsboiŭ; după a cărorŭ pribegire rĕmâindŭ după totŭ cuvêntulŭ dreptŭ averile şi lucrurile lorŭ Domneşcĭ ca ale unorŭ hainĭ; Iată amŭ hotăritŭ Domnia mea, ca tóte aceste maĭ josŭ numite lucrurĭ nemişcătóre ale numiţilorŭ fugarĭ ce la aŭ aicĭ în ţéră, să fie de astă-dĭ înainte afiorisite la hramulŭ ce amŭ făcutŭ Domnia mea, aicĭ în oraşulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, de pe podulŭ têrguluĭ de afară cu numele *Sfânta Vlahernă*, unde se adăpostescŭ, să adapă şi să folosescŭ creştiniĭ de obşte ceĭ ce aŭ credinţă şi fierbinţélă către cele sfinte, care pricinuesce bunătate, bunŭ folosŭ de a fi îndestulare de obşte, acéstă apă curgătóre ce amŭ izvodit'o Domnia mea într'acestŭ locŭ dela sfânta Vlahernă, care lucrurĭ le arĕtămŭ anume, adecă: 14 pogóne vie la Vărteşcoiŭ i Olteni, cu moşia de stânjenĭ 500, în ţinutulŭ Focşanilorŭ ale luĭ Ioanŭ Chesatulŭ, 14 pogóne vie în douĕ locurĭ, Coteştĭ şi Vărteşcoiŭ şi moşia de stânjenĭ 400, la Belciugata ale căpitanuluĭ Radulŭ Argintŭ, 12 pogóne vie la Bonţescĭ, şi moşia la Budescĭ de stânjenĭ 300 ale luĭ Ioniţă Iălăboiŭ, 6 pogóne vie la la Cărliga ale luĭ Mihalache Blănariŭ, 6 pogóne vie la Cărliga şi casa în Focşanĭ ale

www.dacoromanica.ro

Dela ḑiua când Turcia declarase resboĭŭ Rusieĭ, Europa întrégă avé ochiĭ spre Austria, să védă ce paşĭ va face? Se împrăştiase vorba în lume, că Iosef II, se înţelesese cu Caterina II asupra planuluĭ de a isgoni pre turcĭ din Europa şi să-şĭ împartă Statele acestora. Becattini (1) crede că asemené împărţire nu aŭ avut'o în minte Austria şi Rusia, sciindŭ aceste ţèrĭ că asemené împărţire nu ar suferi-o să se facă cele-l-alte puterĭ creştine, căcĭ ea arŭ ocasiona o sdruncinare a echilibruluĭ politicŭ. Totŭ asemené altă dată Francisc I, regele Francieĭ, Ludovic XIV şi Filip V, regele Spanieĭ, împĭedicaseră ruinarea Turcieĭ şi o ajutaseră.

Acésta sciindŭ, Iosif II se mărginise de o cam dată a arĕta Porţeĭ, după arestarea luĭ Bulgakow, că din causa alianţeĭ Austrieĭ cu Rusia, nu va puté să nu tragă spada, cum se întêmplase lucrulŭ şi în 1737, contra Turcieĭ, déca ea va ataca maĭ ântêiŭ pre Rusia şi că numaĭ în casulŭ când Rusia ar ataca ea ântêiŭ pre Turcia, Austria ar puté să remână neutră.

Iosef II, în decursulŭ anuluĭ 1787 se oferise ca mediatere, numaĭ Sultanul să depună armele. Dar ca rĕspunsŭ, Sultanulŭ publică că va fi consideratŭ ca trădătorŭ de Statŭ, orĭ-cine va face vorba de *pace* şi de *tratative*. Decât Pórta dădé a înţelege luĭ Herbert că déca Austria ar voi să nu declare şi ea rĕsboĭŭ, Turcia va primi

luĭ Chir Apleşa, 8 pogóne vie la Cărliga şi casă în Focşanĭ ale luĭ Manole Polcovniculŭ, 4 pogóne vie la Bonţescĭ ale luĭ Tudorache Logofĕtulŭ, 7 pogóne vie la Bonţescĭ şi casă în Focşanĭ ale luĭ Ioniţă Băcanu, 8 pogóne vie la Bonţescĭ şi casă i cârcĭumă în Focşanĭ ale luĭ Hristu Blănarulŭ, tóte aceste să le facă zaptŭ, să le stăpânéscă sfânta Vlahernă, care să fie venitulŭ la acestŭ haieretŭ; pentru care amŭ întăritŭ hotărîrea acésta, cu Domnesculŭ nostru hrisovŭ, iscălitŭ şi pecetluitŭ de noĭ, martorĭ fiindŭ pré iubiţiĭ Domnieĭ mele fiĭ, Constandin Vodă, Petru Vodă, Iosif Vodă şi dumnélorŭ cinstiţiĭ şi credincĭoşiĭ boĭerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Pan Nicolae Brâncovénu vel Banŭ, Manolache Brâncovénu vel Vornicŭ de Ţéra de susŭ, Scarlat Grecénu vel Vist., Slătinénu vel Vornicŭ de Ţéra de josŭ, Ioan vel Logofĕtŭ de Ţéra de susŭ, Costandin Stirbeiŭ vel Logof. de Ţéra de josŭ, Nicolae (Mavrogheni) vel Spăt., Ioan vel Post., Dnmitrache Fălcoianu vel Cluciŭ, Dumitrache vel Comisŭ, Tudorache Tufénu vel Pahar., Ioan Ştirbeiŭ vel Stoln., Grigorie vel Sărd., Mateiŭ Cantácuzino, vel Sluj., Stavărache vel Pit. şi Ispravniculŭ Ioan Damatis vel Logof. de Ţéra de susŭ, scriindu-se întru alŭ treilea anŭ alŭ Domnieĭ mele, aicĭ în oraşulŭ scaunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ. 1788, Iulie 30».

Cod. No. XV, fila 94—96.

(1) Becattini, Storia ragionata dei Turchi, vol. VII, pag. 98—99.

www.dacoromanica.ro

să trateze cu ea — după cum atâté orĭ cerură — despre îndreptarea hotarelorŭ dintre ea și Valachia și Croația. O rectificare de fruntariĭ va să dică în limbagiulŭ cancelarieĭ austriace, o usurpare de noĭ teritoriĭ. Iosif II nu maĭ puté da îndărătŭ și ordonă concentrarea a 5 corpurĭ de armată gata de a intra în campanie. Primulŭ corpŭ de 7.300 oștenĭ staționă la Semlin, la gura Saveĭ, alŭ 2-lea de 17.000 în Bucovina amenințândŭ Hotinulŭ și alŭ 3-lea totŭ de 17.000 ocupă fruntaria Transilvanieĭ despre Muntenia. Al 4-lea procedă în Banat (20.000 ostașĭ), și alŭ 5-lea de 40.000 ómenĭ fu îndreptat spre Croația. La 9 Februarie 1788 (stilul noŭ) se publică manifestul Austrieĭ de rĕsboiŭ contra Turcilorŭ (1).

Pórta rĕspunde manifestuluĭ dela Viena, cu o întîmpinare-manifest fórte lung, din $^1/_{13}$ Martie 1788, prin care rĕstórnă cu destulă logică, tótă argumentațiunea contrarilorŭ eĭ (2). Intru cât ne privesce pre noĭ Românii, acestŭ documentŭ amintesce modulŭ *necorect*, dușmănescŭ, cu care Austria ne răpi Bucovina (3) «Avendo essa (Austria) richiesta una non indifferente porzione di terreno della Moldavia, misurata l'estensione e fatti piantare i segni de confini, indi fatta marciar gran truppe minacciando delle fierè ostilita, se l'Eccelse Porta non gliene faceva una immediata cessione. Il sultano avendo in vista l'antica amicizia, e la quiete comune de' popoli, in vece de restar irritato dal tuono imponente della domanda, volle usare la dol cezza, è spedi deputati in quelle parti per stipulare con documento la cessione suddetta del predetto territorio senza alcuna ragione richisto».

Unŭ altŭ punctŭ imputatŭ Austrieĭ, este de a'șĭ fi stabilitŭ în Principate un agentŭ, deși acestŭ dreptŭ nu îl dă nicĭ un tratatŭ. Numaĭ dorindŭ pacea Pórta l'aŭ primitŭ . . .

Vestea declarăreĭ rĕsboiuluĭ arĕtarămŭ că veni la Bucurescĭ prin *carte* dela generalul Sibiuluĭ și chiar maĭ nainte ceva de acésta carte Domnulŭ primise scirea de la Melechi-Pașa din Vidin. Vodă

(1) Dămŭ în anexa acestŭ Documentŭ, după Becattini, vol. VII, pag. 100—103. Veḑĭ despre înșirarea óstei Austriace și Dionisie Ecles. Tesaurŭ pag. 173.

(2) Dămŭ și acest act în anexă. Becattini vol. VII. pag. 104 - 116.

(3) Becattini pag. 112 vol. VII.

www.dacoromanica.ro

chiamă pre En. Văcărescu și-ĭ arétă cartea dela Sibiŭ în Febr. 2 (1788) mușcându-șĭ barba — scrie Văcărescu (1).

— «Vĕdut-aĭ, Nemțiĭ aŭ aridicat rĕsboiŭ... esclama-Vodă. Bine îmĭ ḑiceaĭ tu și acum ce să fac?».

Emoțiunea luĭ Mavrogheni trebuia să fie sinceră, căcĭ óstea îĭ era maĭ tótă la Focșanĭ și pe fruntaria Ardéluluĭ nu avea destulă putere

Ciudat e însă rĕspunsulŭ ce dă Văcărescu Domnitoruluĭ:

«Nu te teme, că împĕrăția de te-ar fi credutŭ de atuncĭ te omoria, cumŭ ți-amŭ ḑisŭ eŭ, ci acésta o scie și creḑĕmêntŭ nu ți-aŭ datŭ.... ».

Se înșelase din contra Văcărescu, cum arĕtarăm: Pórta ca și multe puterĭ din Europa nu credé în seriositatea uneĭ alianțe între douĕ puterĭ cu tendințe atâtŭ de opuse, cum aŭ fostŭ și sunt și astă-ḑĭ Austria și Rusia.

Și de astă-dată En. Văcărescu sfătuesce pre Domnŭ să renunțe a face elŭ rĕsboiŭ, ci să-șĭ mărginéscă rolulŭ de hrănitorŭ alŭ oștilorŭ turcescĭ . , .

Apoĭ după asemenea sfatŭ trist și rușinos Enache Văcărescu îșĭ dă demisiunea și se duce la Nicopole!...

Și cu tóte aceste Mavrogheni avé «*epolipsis*» — cum mărturisesce însușĭ Văcărescu, în acest boerŭ românŭ, maĭ de trébă de câtŭ ceĭ-l'alțĭ (2). Mavrogheni l'a rechiămatŭ adese-orĭ dela Nicopole, dar elŭ n'a vrutŭ să vină în țéră, ci a statŭ la Nicopole dela Martie până la Octombre, totŭ cerêndŭ luĭ Vodă voĭe să mérgă la Constantinopole, voiă ce naturalmente Mavrogheni îĭ refuză (3).

Bravulŭ Domnŭ părăsitŭ de Văcărescu îndoi energia și întări marginea despre Ardélŭ.

---

(1) Tesaurŭ, t. II, pag. 294.

(2) Tes. II, pag. 295.

(3) Văcărescu pretinde că Mavrogheni surghiunindŭ boeriĭ în Turcia, la Nicopole, „douĕ lucrurĭ cugetase: unulŭ, ca să arete la Pórtă cândŭ va fi în prilegire de vreme că aceștĭ boerĭ aŭ avutŭ corespondențe cu Nemțiĭ și cu Muscaliĭ maĭ înainte“ și pentru aceea i-a trămisŭ la Nicopole, și altulŭ pentru că de va vré să se întórcă în țéră vre-unulŭ, să-ĭ ia mulțĭ banĭ... Văcărescu citéză casulŭ vorniculuĭ Grecianu care a plătitŭ dreptulŭ de întórcere a soțieĭ sale în Muntenia cu 10.000 talerĭ.., Dar însușĭ Văcărescu mărturisesce că luĭ nu i s'aŭ cerutŭ asemenea *rusfetŭ*... (Tesaur II, pag, 295).

www.dacoromanica.ro

«Ear Domnulŭ Mavrogheni, scrie și Dionisie Eclesiarculŭ, (1) încă aŭ pusŭ óste, străjĭ pe marginea ţĕreĭ, beșliĭ, cu căpeteniĭ beșliĭ agale și odobașĭ și cu óstea din ţéră, că făcuse căpiteniĭ cu stégurĭ frumóse, zugrăvite cu sfinţĭ, îmbrăcândŭ căpitaniĭ cu capodurĭ domnescĭ, dându-le și lefĭ, numindŭ căpitănia luĭ Sf. Gheorghe și a luĭ Sf. Dimitrie și alŭ Sf. Teodor Tiron, și a altorŭ sfinţĭ; erá și căpităniĭ de arnăuţĭ cu turcĭ amestecaţĭ».

Indată după primirea scirelorŭ despre declararea rĕsboiuluĭ de către Austria, Mavrogheni dă o nouă proclamare către ţéră, făcându-ĭ însciinţare de acestŭ noŭ evenimentŭ:

«Pré cuviosilorŭ Archimandriţĭ etc. (2), de obște facemŭ domnia mé de scire la toţĭ, că de vreme ce prea înalţatulŭ Vidin Serascher, Melek Mehemet-Pașa ne aŭ adeveritŭ în scrisŭ, cumŭ că sunt puţine ḑile, francii, nemţii în potriva prietenieĭ și a pravilelor rĕsboiuluĭ și a totŭ cuvêntulŭ, fără de veste aŭ năvălitŭ de aŭ călcatŭ Rușava și aŭ însciinţatŭ către I. S. cu obrăznicie cum că aŭ rĕsboiŭ cu pré puternica împĕrăţie, nu amŭ lipsitŭ și noĭ, după netăgăduita datorie a nóstră, de o parte să adăogăm puterea oștirilorŭ nóstre și să facemŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ cuviinciósa gătire pentru rĕsboiŭ asupra vrășmașilorŭ acestora și să grijimŭ maĭ înainte de câte trebue spre paza supușilorŭ noștri și nesupĕrare a domnesceĭ nóstre ţĕrĭ, și de altă parte să vestimŭ noĭ la toţĭ vrajba acésta, ce făr de nicĭ un cuvêntŭ ne aŭ arĕtatŭ în faptă acești frâncĭ, vecinii noștri și să vă încredinţămŭ, că de vreme ce eĭ s'aŭ pornitŭ cu nedreptate și fără de nicĭ unŭ felŭ de pricină la vrajbă, osebitŭ că vor avea maĭ ântâiŭ împotrivitorŭ și pe însușĭ Dumneḑeŭ, ba făr de îndoială, ḑicemŭ, că vor fi biruiţĭ de către purtătórele oștirĭ ale pré puterniculuĭ Devletŭ, precumŭ și alte orĭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ s'aŭ frântŭ și s'aŭ biruitŭ, după cum se și vĕd de faţă b.rainţele nóstre întinse în lăuntrulŭ pămêntuluĭ ţĕriĭ lorŭ ca nisce semne viĭ întru pomenire; însă fiind-că în alte vremĭ de resmeriţe s'aŭ întâmplatŭ din rea oblăduirea acelorŭ după vremĭ domnĭ de a fi patimitŭ risipe i sărăciĭ, și urméză să aveţĭ într'acéstă vreme bănuială ca acea; pentru acésta dar vĕ dămŭ maĭ vêrtosŭ inimă și vĕ încredinţămŭ, ca să sciţĭ, că nu numaĭ sunteţĭ afară din orĭ-ce frică, ci încă nu veţĭ avea nicĭ o deosebire din înșișĭ otomanicescii ostașĭ fiind-că în ḑilele nóstre *nu se caută cine este musulmanŭ și cine este raia*, ci se caută acela ce slujesce maĭ multŭ și îșĭ primejduesce și viaţa luĭ când ar face trebuinţă pentru dragostea pré puterniculuĭ Devletŭ, care acésta sîrguinţă nădăjduimŭ să o vedemŭ în puţină vreme de la voĭ raialelor și fiĭ voștri și să sciţĭ că de veţĭ sări și voĭ dimpreună cu cele-l-alte oștĭ ale nóstre aĭ lovi când s'ar întâmpla a se ivi în ţéra nóstră cu vre o tâlhărescă urmare, nu numaĭ va fi acéstă faptă spre mângăerea vóstră și spre pază de orĭ-ce altă întâmplare rea, ce puteţĭ bănui, ci încă vĕ veţĭ îndestula căștigândŭ atâtea și lucrurĭ de ale frâncilorŭ, căcĭ noĭ nu vom cere de la voĭ alta decât capetele lor și acésta pentru ca să cunóscemŭ pe biruitorulŭ spre al milui cu bogate darurĭ și cu ertare de dăjdie în

(1) Tes. II, pag. 173.

(2) Cond. No. XVII, Arh. Statuluĭ, fila 259 verso. Actulŭ este din Febr. 7, anulŭ 1788.

www.dacoromanica.ro

tótă vremea; puneţĭ în gândŭ câte rĕutăţĭ şi câte sărăciĭ a'ţĭ pătimitŭ alte orĭ când aŭ apucatŭ aceştĭ frâncĭ de aŭ intratŭ în pămêntulŭ vostru şi sirguitive a scăpa de tóte acestea şi cu mare luare aminte să le staţĭ în potrivă de se vor arĕta la vre-unŭ locŭ, socotindŭ câte bunătăţĭ aveţĭ a căştiga îndată, cu silinţă şi îndrăsnélă ce veţĭ face, când, precumŭ ḑicemŭ, se vor arĕta aceştĭ vecinĭ vrăşmaşĭ şi iĭ veţĭ lovi, dândŭ cu acésta nume chiar credinţeĭ vóstre câtre pré puterniculŭ devletŭ şi nedeosebindu-vĕ cu îndrăsnéla şi sîrguinţa vóstră din Musulmanĭ, veţĭ păzi şi veţĭ izbăvi şi pe voĭ şi pe ţéra vóstră. Al doilea veţĭ căştiga şi agoniselĭ îndestule din biruinţele ce cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ fără îndoială veţĭ face asupra acestorŭ vrăjmaşĭ. Al treilea vĕ veţĭ cinsti cu cinurĭ, care numaĭ la acéstă vreme le puteţĭ dobândi, şi al patrulea vĕ veţĭ milui câtŭ veţĭ face izbândă cu iertăcĭune de dăjdie în vecĭ». 1788 Febr. 7.

XXVI.

Proclamaţiĭ Austriace.

Austriaciĭ caută să inunde ţĕrile de proclamaţiune adresate câtre românĭ, esplicându-le scopulŭ rĕsboiuluĭ ca avantagiosŭ pentru Principate.

Pachete de asemene proclamaţiunĭ sunt prinse de uniĭ vătăşeĭ de la margine, credincioşĭ luĭ Mavrogheni. Atuncĭ domnitorulŭ se grăbesce, pe de o parte a răsplăti pe vătăşeiĭ carĭ prinseseră manifesturile austriace (1), şi pe de alta prin un anume pitacŭ din 8 Februarie 1788, scrie tuturorŭ vătăşeilorŭ de plaiurĭ (afară de Secuenĭ) să fie atenţĭ şi să sequestreze orĭ-ce asemenea publicaţiuni ale inamicilor.

Eată acestŭ din urmă act circularŭ:

15 cărţĭ la vătaşiĭ de plaĭurĭ, afară din Secuenĭ; din 1788 Febr. 8.

«Vă înscinţămŭ că astă-ḑĭ la 8 ale acesteĭ lunĭ vătaşiĭ de plaĭ ot sud Saac ne trimiseră 5 plicurĭ pecetluite şi scrise de asupra câtre vătaşiĭ de plaiŭ, câtre ispravnicĭĭ judeţelorŭ si câtre egumenĭ, şi într'aceste plicurĭ 2 manifesturĭ tipărite la Beciŭ, grecesce şi românesce, de acelea ce pricinuescŭ înşelăciune la mulţĭ ticăloşĭ proştĭ de minte, de iĭ aducŭ la perdere de vĭaţă. Numiţiĭ vătaşiĭ din plaiulŭ Sĕcuienilorŭ numaĭ decât acestea plicurĭ puindu-le în mână fără a nu le publicui, le aŭ trimisŭ la Domnia mé, după datoria credinţeĭ lor, pe carĭ şi

(1) Carte de boerie a vătaşilorŭ din pl. Secueniĭ cu *Paĭana* visternicŭ al 3-lea, din 1788 Februarie 8. Aceştĭ vătafĭ se numeaŭ *Andreiŭ* şi *Constantin. Post. Andonache* este însărcinatŭ să ducă caftanele în plaiŭ şi să le citéscă porunca imbrăcându-ĭ cu caftane. Asemene şi pe vătafulŭ *Mihalache din plasa Prahoveĭ.*

Cod. No. XVII, fila 261.

www.dacoromanica.ro

Domnia amŭ trimisŭ postelniculŭ Domnieĭ mele cu caftane şi iamŭ cinstitŭ şi cu boerie şi i-amŭ şi miluitŭ deosebitŭ după credinţa şi sadacatulŭ lor. Făr de îndoială suntemŭ că şi voĭ, după datoria credinţeĭ vóstre, de care cum-va vor fi sositŭ în mânĭ ast-fel de plicurĭ, le veţĭ şi porni la Domnia mé; de nu v'aŭ sositŭ până acumŭ, să fiţĭ cu multă băgare de sémă şi cu mare străjuire, ca orĭ în ce césŭ vor intra în pământurile ţerĭĭ, să le puneţĭ în mână şi făr de a nu se maĭ arĕta la altŭ obrazŭ să se triméţă drept aicea la Domnia mé şi va fi asemenea şi slujba şi credinţa vóstră cunoscută şi plăcute Domnieĭ mele ca şi acelora, şi fiţĭ sănătoşĭ» (1). 1788 Februarie 8.

Ca să preîntîmpine cetirea de cătră ţĕranĭ, orĭ în genere, de locuitorĭĭ Muntenieĭ, a vre unuĭ manifestŭ austriacŭ, ce arŭ fi pututŭ strĕbate în ţéră, Mavrogheni socóte utilŭ să adreseze din noŭ o proclamare circulară, scrisă pe hârtiă grósă turcéscă, în formatulŭ hrisóvelorŭ marĭ şi în numĕrŭ de 40 esemplare (2).

(1) Cod. No. XVII, fila 260 verso.

(2) Cod. No. XVII, fila 262. 8 Februarie în 1788, coprinde o copiă Noĭ posedemŭ unŭ originalŭ.

Manifestul acesta s'aŭ scrisŭ şi s'aŭ trămisŭ prin tóte părţile ţĕrĭĭ, că de se va întêmpla a trămite împotriva împĕrăţieĭ manifesturĭ, să nu le créḑă.

Manifestulŭ e adresatŭ archimandriţilorŭ, egumenilorŭ, boerilorŭ de tóte clasele, mazililor, breslaşilor, neguţĕtorilorŭ, orăşenilorŭ, pârcălabilorŭ din sate, sindiilorŭ şi dregĕtorilorŭ, vătaşilorŭ de plaĭŭ, căpitanilorŭ şi tuturorŭ locuitorilorŭ ţereĭ. «Vĕ facemŭ Domnia mé de scire, că deapururé în vremea rĕsmeriţeĭ se obicĭnuescŭ a se trămite prin ţéră de cătră părţile împotrivitóre câte unŭ rândŭ de cărţĭ cu numire de manifesturĭ, întru care, cu făgăduelĭ mincinóse şi înşelătóre, se facŭ îndemnărĭ, cu carĭ mulţĭ din ceĭ fără minte şi fără de pricepere vinŭ la pĭerderea vieţeĭ, precumŭ amŭ vĕḑutŭ că s'aŭ urmatŭ şi aicea în pământulŭ acesteĭ ţĕrĭ în vremea trecută a resmeriţeĭ şi aţĭ auḑitŭ că s'aŭ întêmplatŭ şi la alte ţĕrĭ de aŭ căḑutŭ mulţĭ în robicĭune şi mulţĭ şĭ-aŭ pĭerdutŭ vĭaţa din pricina acestorŭ felurĭ de înşelăcĭunĭ. Decĭ fiindŭ că şi acum este rĕsmeriţă şi sunt rĕsbóĭe pornite dela douĕ némurĭ, nu este îndoĭală că se póte trămite aceste felurĭ de cărţĭ şi a se împrăştia prin tóte părţile, cu nădăjduire că póte se va aluneca cu firea vre unŭ ticălosŭ şi prostŭ de minte şi se va înşela pre acele făgăduelĭ fără de nicĭ unŭ temeĭŭ şi fără de nicĭ o bună sevêrşire, lucru care este în potriva şi a legiĭ şi a totŭ cuvêntulŭ politicescŭ, că nicĭ legea nu învaţă pe supuşĭ a se împotrivi străpânitorilorŭ ce aŭ bine-voitŭ Dumneḑeŭ a le orîndui, nicĭ cuvêntulŭ politicescŭ, nu voesce a îndemna pre ómenĭ fără de arme de a se face ostaşĭ, împotriva stăpânitorilorŭ lor şi oblăduitorilorŭ; şi acestea tóte cum că sunt semne de neputinţă, lucrulŭ singurŭ o arétă, căcĭ de aŭ împĕrăţiile rĕsboĭŭ, are a se sevêrşi de cătră ostaşiĭ ce sunt orînduiţĭ şi hotărîţĭ, ĭar nu de cătră locuitoriĭ ceĭ politicescĭ, carĭ acestia, după datoria buneĭ oblăduirĭ, se cuvine a se păzi şi a se ocroti de cătră ostaşĭ, ĭar nu de a se îndemna eĭ de a se face ostaşĭ împotriva stăpânitorilorŭ lor celorŭ după lege şi a cădea în cea după urmă robĭ şi a fi pricinuitorĭ şi de robicĭunea altorŭ nevinovaţĭ şi de perderea vieţeĭ. Intr'aceste manifesturĭ puteţĭ face socotéla că are a se făgădui şi a vi se propovădui paza legiĭ ântêĭŭ şi ocrotirea bisericilorŭ şi

www.dacoromanica.ro

XXVII.

Ordin de ḑi pe óste. Concentrări. Câmpu-lung.

Cincĭ ḑile după acestŭ manifestŭ N. Mavrogheni dete o ordine de ḑi, adresată *pe óste*, cum se ḑice astă-ḑĭ, îndemnându-o să fie credinciósă. Vodă promite neferilorŭ, carĭ se vor distinge în luptă, să-ĭ facă privilegiaţĭ şi nedăjnicĭ în vecie, pre eĭ şi casele lor.

---

când póte a fi maĭ multŭ ocrotită legea pravoslavnică şi orînduelile bisericescĭ, decât sub ocrotirea pré puterniceĭ împĕrăţiĭ, dupe cum vedeţĭ în faptă, că în totŭ pămêntulŭ ţĕreĭ românescĭ nu se află măcarŭ o geamie séŭ unŭ mecetŭ alŭ legeĭ otomanicescĭ, ce este legea stăpânitóre într'acéstă ţéră. Are a vi se maĭ propovedui póte pre lîngă aceste şi privilegiĭ noue, séŭ paza de privilegiĭ vechĭ. Puteţĭ înşi-vĕ a vĕ face sosotéla şi din vedere şi din auḑire, atâtŭ de privilegiile ţĕreĭ românescĭ cu ce mijlocŭ s'aŭ păzitŭ de cătră pré înalta Pórtă, din vremea ce s'a supusŭ ţéra şi până astăḑĭ, tóte câte s'aŭ hărăzitŭ dintru începutŭ şi din auḑirea privilegiilor ţĕrilorŭ învecinate, adecă a crăieĭ ungurescĭ, a ţĕreĭ Ardealuluĭ şi a Bucovineĭ, care acestea póte să fie la toţĭ de obşte auḑite şi sciute. Vedeţĭ în cea după urmă că în trecuta rĕsmeriţă, după ce s'a stăpânitŭ ţéra românéscă patru anĭ de cătră împotrivitoriĭ pré puterniciĭ împĕrăţiĭ, cu ce s'aŭ alesŭ decât a fi lovită şi cu a fi jefuită, cu a-ĭ remânea zidirile stricate şi dărăpănate şi a remânea ticăloşĭ locuitoriĭ, uniĭ cu soţiele robite, cu copii pĭerduţĭ, cu ţĕrinele, viile şi nemestiile lor stricate, precumŭ aţĭ vĕḑutŭ aievea că s'a întêmplatŭ şi aicea şi la Marea Albă şi într'alte părţĭ, unde amăgindu-se, s'aŭ pĭerdutŭ maĭ multŭ decât unŭ milionŭ de ticăloşĭ creştinĭ. Care tóte acestea, după ce a rĕmasŭ ţéra ĭarăşĭ sub oblăduirea cea plină de milostivire a pré puterniceĭ împĕrăţiĭ, încetŭ încetŭ s'a îndreptatŭ şi a venitŭ ĭarăşĭ în starea eĭ cea d'ântêiŭ, ăncă şi cu maĭ adausŭ. Dreptŭ aceea Domnia mé chibzuindŭ pentru S. V. şi d-vóstră şi pentru voĭ toţĭ de obşte, de a face nu numaĭ paza ce urméză după datoria domnéscă, cu a ocroti ţéra cu ostaşĭ, luândŭ pre pré puterniculŭ Dumneḑeŭ întru ajutorŭ, ci maĭ vîrtosŭ şi paza ce urméză după datoria părintéscă, vĕ sfătuimŭ pre toţĭ de obşte, precumŭ amŭ datŭ acestŭ sfatŭ şi aicĭ în Divanulŭ Domnieĭ mele, faţă fiindŭ P. S. Mitropolitulŭ ţĕreĭ, iubitoriĭ de Dumneḑeŭ episcopiĭ Rîmnic şi Buzĕŭ şi toţĭ d-lor cinstiţĭ şi credincĭoşĭ boĭeriĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, ca să vĕ păziţĭ credinţa şi supunerea cătră pré puternica împĕrăţie la care v'aŭ hărăzitŭ puterea luĭ Dumneḑeŭ, precumŭ aţĭ găsit'o dela strĕmoşiĭ şi moşiĭ voştri, şi să fiţĭ încredinţaţĭ, că cu acestŭ mijlocŭ, nu numaĭ vi se vorŭ păzi tóte privilegiile ce aţĭ avutŭ până astăḑĭ, ci după puternica sa milostivire vi se vorŭ maĭ adáoga şi altele; şi de care cum-va se va întêmpla a se împrăştia acestŭ felŭ de cărţĭ înşelătóre, cu numire de manifesturĭ şi orĭ-ce felŭ de scrisorĭ, orĭ de obşte, orĭ în parte, să le cunósceţĭ precumŭ şi sunt, adevăratŭ înşelătóre şi pricinuitóre nu numaĭ de a cădea în robie şi a'şĭ perde viaţa aceĭ ce din prostime vorŭ putea a da creḑămêntŭ. Şi nu este de îndestul de a le pătimi acesté numaĭ aceĭ ce se vor înşela, ci vor fi pricina a le pătimi şi ceĭ nevinovaţĭ; pentru care vor rĕmânea a da sémă şi luĭ Dumneḑeŭ în muuca de vecĭ. Ci dar după cum şi în porunca ce vi s'aŭ trimisŭ de la 7 al luneĭ acestia de obşte câtre toţĭ, v'amŭ arĕtatŭ, că în ḑilele Domnieĭ mele, între ostaşĭ nu se caută cine este

www.dacoromanica.ro

Eată actulŭ întregŭ:

Cărțĭ deschise către zabiți, polcovnicĭ, căpitanĭ, buluc-bași și toțĭ neferiĭ ostașĭ, din 15 Februarie 1788, dela N. P. Mavrogheni V. V...

«D-vóstră Zabițilorŭ etc. vă facemŭ Domnia mea în scire, că acumŭ este vremea cândŭ trebue slugile cele drepte și credincióse să'șĭ arete slujba cé credinciósă și dréptă, cu vrednicie și hărnicie în faptă, după datorie și după lege, ca să puteți câștiga într'o rĕsplătire harurĭ vrednice, care nu le puteți dobândi la alte vremĭ. Drept aceea măcarŭ că îndestule v'amŭ scrisŭ și v'amŭ povățuitŭ maĭ înainte cum trebue să vĕ purtați și să slujiți la acéstă vreme, dar pentru ca nu cum-va să vĕ amăgiți și să slăbiți silința și protimia vóstră, din pricina vorbelorŭ de ingrijare și de spaimă a voitorilorŭ de rĕŭ patrieĭ și vre unorŭ hainĭ împĕrățieĭ, séŭ după amăgitórele cărțĭ ce se numescŭ manifesturĭ, care póte să trămită și pe la voĭ, vrășmașiĭ împĕrățieĭ cu felurĭ de amăgirĭ și se vĕ smintiți cevașĭ, iată de isnóvĕ vĕ dăm Domnia mé înscințare, că ceĭ ce se vor înșela a da ascultare la acelŭ felŭ de amăgitóre cărțĭ, și la sperieturile ce vor face voitoriĭ de rĕŭ aĭ patrieĭ și se va sminti cevașĭ din credința a slujbeĭ luĭ cé dréptă, și se vor sfii a nu face împotrivirea ce se cuvine la vre-o întâmplare de năvălire a vrăjmașilorŭ împĕrățieĭ, cu vrednicie, ca un bărbatŭ harnicŭ și ca o slugă credinciósă a împĕrățieĭ și a Domnieĭ mele, séŭ a face vre-unŭ hainlic, care este și în potriva legeĭ și a tot cuvêntuluĭ dreptŭ, uniĭ ca aceia póte să fie pricina de robiciune și de rĕulŭ patrieĭ, rĕmâindŭ vinovațĭ și înaintea luĭ Dumnedeŭ, iar cel ce va sta la acéstă vreme cu desĕvârșită vrednicie și silință pentru paza țĕreĭ și pentru împotrivirea și isgonirea vrăjmașilorŭ, unulŭ ca acela îșĭ va arĕta în faptă slujba luĭ vrednică și va arĕta dragoste către puterniculŭ Devletŭ alŭ împĕrățieĭ, cu trupŭ și cu sufletulŭ luĭ, unulŭ ca acela va fi fericitŭ în vĭața luĭ, câștigândŭ milele împĕrătescĭ și harurĭ vrednice de la Domnia mé, și pe neferiĭ voștri îĭ vom face privilegiațĭ și nedăjuicĭ în vecie, pre eĭ și pe tóte casele lor. Ci dar urmațĭ după cuvêntulŭ Sf. evangheliĭ ce dice: *supuneți-vĕ maĭ marilorĭ voștri*. Și să vĕ vedemŭ bărbațĭ vrednicĭ și credincioșĭ aĭ împĕrățieĭ»(1). 1788 Februarie 15.

---

musulmanulŭ și cine este creștinulŭ, ci se caută acelŭ ce slujesce maĭ mult și 'șĭ primejduesce și viața pentru dragostea pré puterniculuĭ Devletŭ. Când s'arŭ întâmpla a se ivi și în țéra nóstră din impotrivitorĭ cu vre-o urmare vrășmășéscà și fără de veste, cel ce va ridica arme asupra lor, nu numaĭ i se va cunósce fapta spre mântuirea țĕreĭ și spre sîrguiala și credința către pré puternica împĕrăție. și cunoscêndu-se acestea, fieșĭ-care va dobândi darurile și privelegiurile ce vi s'aŭ scrisŭ într'acéstă poruncă de la 7 ale acesteĭ lunĭ și în cartea ce vi s'aŭ trimesŭ despre partea pré sântuluĭ Mitropolitŭ. Iar de carecum-va veți arĕta lenevire la cele ce vĕ poruncimŭ, va fi cea din urmă amăgire maĭ rea de câtŭ cea d'ântâiŭ, căcĭ noĭ pentru acésta vĕ dăm voĭe ca să ridicațĭ arme asupra vrășmașilorŭ frâncĭ și slăvitorĭ de altă lege, nemți, ca să vĕ păziți și pe voĭ și patria și ipolipsis al credinței și al sadacatuluĭ vostru către pré puternica împĕrăție și către noĭ, după datoria credinței și a supunereĭ vóstre și fiți sănătoșĭ». 1788 Februarie 8.

---

(1) Cod. XVII, fila 246.

www.dacoromanica.ro

Apropierea oştirilorŭ austriace de fruntaria ţĕreĭ muntenescĭ silesce pe Mavrogheni a concentra, pe lângă oştirea naţională, şi oştirĭ turcescĭ. După porunca Vizirului i s'aŭ pus la disposiţiune Ibraim Paşa cu *îndestulă oştire*. Intemeiatŭ pe aceste contingente noĭ de óste Mavrogheni speră a încredinţa maĭ deplinŭ ţéra că va fi apĕrată până în fine de invaziunea austriacă.

După cum am ḑisŭ, tótă armata disponibilă, afară de cea din Focşanĭ, ia poziţiunĭ pe la trecĕtorile din munţĭ. Posedemŭ pitaculŭ domnescŭ din 17 Februarie 1788 adresatŭ judeţuluĭ din Câmpu-lungŭ şi archimandritului Egumenŭ al monastireĭ, cum şi boerilorŭ de I-iŭ şi al II-lea de la Câmpu-lungŭ. Din acestŭ pitacŭ, prin care se vede ăncă o dată cum Câmpu-lungulŭ avé o organisaţiune administrativă specială, culegemŭ informaţiunea, că nu pré eraŭ făcute din timpŭ magazine de aprovizionare pentru oştirĭ. Acésta se ié prin rechisiţiune, însă se promite plata după tescherelele de predare. Ca şi în tóte proclamaţiunile deja aduse de noĭ, Domnitorulŭ face apel la credinţa Câmpulungenilorŭ şi le arétă că acésta este o datoriă câtre ţéra şi câtre înaltulŭ Devletŭ, ba ĭ ameninţă că la din contra va încăleca însuşĭ şi împreună cu turculŭ Ibraimŭ-Paşa şi cu numeró-sele oştirĭ vor merge la Câmpu-lungŭ şi vor tăia capulŭ tuturorŭ celorŭ viclenĭ.

Iată actulŭ în tótă întregimea luĭ:

«Cuvióse archimandrite, egumenŭ alŭ sf. mŏnăstirĭ Câmpu-lungŭ din sud Muscel, şi d-vóstră boĭerilorŭ d'ântêiŭ şi alŭ douilea, i ţie judeţule dela oraşulŭ Câmpu-lungŭ sănĕtate.

Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că pentru paza ţĕreĭ şi a cuvioşieĭ părinţilorŭ şi a d-vóstră boĭerilorŭ, trămitemŭ Domnia mé aceĭ boĭerĭ cu o sumă de ostaşĭ la Câmpu-lung, ca se vĕ strĕjuĭască de vrăşmaşĭ; carĭ ostaşĭ fiindŭ că aŭ trebuinţă de hrană, vĕ poruncimŭ Domnia mé, ca să aveţĭ a le da zachereaua cea trebuincĭósă, pentru care aveţĭ voie şi volnicie dată de cătră Domnia mé, ca unde veţĭ găsi zacherea dela verĭ-cine măcarŭ, să o luaţĭ şi negreşitŭ că dela sfinţia ta şi d-vóstră boĭerilorŭ şi după la alţiĭ pe unde veţĭ găsi să împliniţĭ dorinţa ostaşilorŭ acestora, să nu aĭbă lipsă, şi pe câtă sumă de zacherea veţĭ da să aĭbĭ cuvioşia ta egumene a lua *tescherele dela orînduiţiĭ boĭerĭ, după care tescherele vi se va plăti de visteria Domnieĭ mele,* de care amŭ datŭ şi poruncă spre acésta la visterie; căutaţĭ însă de fiţĭ cu osârdie la acésta şi siliţi-vĕ a împlini dorinţele pentru folosulŭ vostru şi pentru binele vostru, fără de a nu găsi pricină că nu aveţĭ, séŭ că nu puteţĭ găsi, pentru că, osebitŭ de datoria ce aveţĭ după lege a fi cu protimie la împlinirea celorŭ trebuincióse oştirilorŭ împĕrătescĭ şi ale Domnieĭ mele, care vĕ păzescŭ pre voĭ şi pre ţéră şi care sunt rânduiţĭ a-şĭ vĕrsa sângele pentru voĭ la vre o întêmplare de trebuinţă şi a fi cu credinţă dréptă şi cu supunere la înaltulŭ Devletŭ alŭ pré puternicеĭ împĕrăţiĭ, sub a

www.dacoromanica.ro

căruĭa umbră a-ţĭ trăitŭ şi v'aţĭ chivernisitŭ, şi v'aţĭ miluitŭ cu felurĭ de privelegiurĭ într'atâta sumă de anĭ, voĭ şi părinţiĭ voştri, moşiĭ şi strĕmoşiĭ voştri, care nu le puteţĭ acesté tóte tăgădui, dér şi pildă aveţĭ a rĕsmeriţelorŭ trecute pre ceĭ ce s'aŭ amăgitŭ şi s'aŭ înşelatŭ a se haini, ce sfîrşitŭ bunŭ aŭ avutŭ şi cu ce s'aŭ folositŭ, că aŭ rĕmasŭ casele lor la pustiire, copii lor sĕracĭ, şi ţĕreĭ aŭ pricinuitŭ robire. De aceea dar, acestea tóte socotindu-le şi ca să nu cădeţĭ în ipopsie, ceĭ ce nu vĕ veţĭ arĕta protimĭ şi cu ajutorŭ ostilorŭ la acéstă vreme, căutaţĭ de urmaţĭ după cum vĕ poruncimŭ şi vĕ feriţĭ cugetulŭ a nu vĕ amăgi şi a nu cădé la gândurĭ deşérte, care aducŭ la primejdie de vĭaţă pre ceĭ ce se înşélă şi împlinindŭ cu dragoste cele trebuincĭóse oştilorŭ, fiţĭ veselĭ şi nu vĕ speriaţĭ, că avemŭ nădejde mare la pré milostivulŭ şi a totŭ ţiitorulŭ Dumneḑeŭ, prin silinţa şi truda nóstră şi a ostilorŭ, să nu petreceţĭ nimica şi să fiţĭ ĭarăşĭ în starea cea bună a vóstră şi în milele împĕrătescĭ şi ale Domnĭeĭ mele. Nu numaĭ arĕtaţĭ credinţă şi supunerea vóstră în faptă, după cum şi Domnia mé vărsămŭ hasnalele nóstre şi ne vomŭ jertfi pentru voĭ şi ĭată osebitŭ de ostile ce avemŭ pentru alŭ vostru diafendefsisŭ, aŭ venitŭ acumŭ şi măria sa înaltulŭ *Ibraim-paşa* cu îndestulă óste aicea. Iar când în potrivă nu veţĭ împlini cu protimie cele trebuincĭóse ale ostaşilorŭ, şi vĕ veţĭ amăgi a cădea din credinţa şi supunerea vóstră şi vĕ veţĭ hăini, atuncĭ să sciţĭ că nicĭ înşine Domnia mé nu vomŭ puté scăpa vĭaţa vóstră din primejdie şi siliţĭ vom fi *a încăleca* înşine din preună cu Măria Sa pré înălţatulŭ Pașă de vomŭ veni aci cu toţĭ ostaşiĭ şi pre toţĭ ceĭ viclenĭ, carĭ vorŭ aduce ostile de acolo la lipsă şi stinahorie cu nedarea celor trebuincĭóse ale hraneĭ lor, din rĕutate şi scumpătate şi care vorŭ fi necredincioşĭ şi hainĭ aĭ pré puterniceĭ împĕrăţiĭ, *sub sabie împĕrătéscă* îĭ vomŭ trece pre toţĭ şi casele lor şi averile lor vorŭ fi tóte împĕrătescĭ ca uniĭ ce după lege sunt vinovaţĭ morţeĭ. Şi cu acésta ĭată, ne facemŭ datoria de eşimŭ din pĕcatŭ şi vi le arĕtămŭ maĭ din nainte, ĭar maĭ vêrtosŭ cuvioşieĭ téle egumene Câmpulungene şi-ţĭ poruncim ca unulŭ ce eştĭ parte bisericéscă şi duchovnic, să-ĭ sfătuescĭ pre toţĭ şi să-ĭ facĭ să înţelégă, făcêndu-te maĭ ântêiŭ însuţĭ pildă cu a te arăta protimon şi credincĭosŭ al împĕrăţieĭ şi Domnieĭ mele, ca să nu petreceţĭ acesté ce vremea de acum le póte aduce, şi a vi se întêmpla astŭ-felŭ de sfîrşitŭ» (1). 17 Februarie, 1788.

In sensulŭ cărţeĭ de maĭ susŭ, şi maĭ aprópe literarŭ, totŭ în 17 Februarie 1788, Mitropolitulŭ şi episcopiĭ împreună cu veliţiĭ boĭerĭ, scriŭ o altă carte cătră egumeniĭ şi boĭeriĭ din Muscelŭ (2).

XXVIII.

Nouă proclamare. Disciplina în óste.

O ḑi înainte de proclamaţiunea cătră Câmpulungenĭ, Mavrogheni se adresă la tótă ţéra chĭămândŭ în ajutor în contra invaziuneĭ tóte braţele valide, prin următorulŭ manifestŭ:

Proclamaţie cătră locuitorĭ.

«Vouĕ, tuturorŭ locuitorilorŭ ţĕreĭ de prin tóte satele şi oraşele, măcarŭ că în destulŭ v'amŭ scrisŭ în trecutele ḑile printr'alte domnescĭ ale nóstre cărţĭ,

(1) Cod No. XVII, fila 265.
(2) Cod. XVI, fila 266 verso. Veḑĭ anexa.

www.dacoromanica.ro

ĭar după neadormita grijă şi cu durere şi cu milă ce avemŭ pentru voĭ, nu lipsimŭ ĭarăşĭ acumŭ a vĕ însciinţa şi a vĕ da nădejde şi bucurie, că cu mila luĭ Dumneḑeŭ şi cu silinţa şi truda Domnieĭ mele să sciţĭ că veţĭ petrece vremea acésta fără de nicĭ o bântuĭală şi fără de nicĭ unŭ felŭ de primejdie, pentru că Domnia mé ḑiua şi nóptea priveghiămŭ şi îngrijimŭ pentru apĕrarea şi ocrotirea vóstră, de orĭ-felŭ de bântuelĭ şi suntemŭ gata orĭ în ce ceasŭ şi orĭ în cotro ar fi trebuinţa să ne pornimŭ înşine ca să vĕ păzimŭ. Şi pentru aceea osebitŭ de ostaşĭ şi zabiţĭ care-ĭ ţinemŭ aicea şi afară în ţéră, amŭ orînduitŭ şi pe d-luĭ vel spăt. cu îndestuĭ ostaşĭ în ţéră pentru paza ţĕriĭ, căruĭa i se cuvine a-ĭ da tótă ascultarea, ca să săriţĭ cu sirguinţă şi cu ascultare când vĕ va porunci şi de se va întêmpla de a veni niscaĭ-va vrăşmaşĭ aĭ împerăţieĭ asuprăvaşĭ ca să vĕ calce şi să vĕ răpéscă, săriţĭ cu micŭ cu mare ca să le staţĭ împotrivă şi să-ĭ stânjiniţĭ. Şi celŭ ce se va arĕta cu vrednicie credincĭosŭ şi cu dorire de patria luĭ la acéstă vreme şi va arĕta slujba luĭ în faptă, nu numaĭ se va dărui de către Domnia mé cu bacşişŭ bunŭ, ci încă va câştiga şi ĭertăcĭune de dajdie, ca unŭ credincĭosŭ alŭ împĕrăţieĭ. Ci dar, lepădândŭ tótă grija şi întristarea, bucuraţi-vĕ şi fiţĭ veselĭ, lipsindu-vĕ tótă frica din inimele vóstre, şi nu credeţĭ mincĭunile voitorilorŭ de rĕŭ patrieĭ, că după cum v'amŭ maĭ scrisŭ, în ḑilele nóstre nu veţĭ petrece nicĭ unŭ rĕŭ, ci fiţĭ bine odihniţĭ că veţĭ fi apĕraţĭ atâtŭ despre alte jafurĭ şi nedreptăţĭ, cât şi despre ale vremilorŭ întêmplărĭ, fiindŭ-că ne-am hotărîtŭ a ne pune vĭaţa nóstră şi a ne jertfi pentru toţĭ, ca unŭ păstorŭ ce trebue a-şĭ pune sufletulŭ sĕŭ pentru oĭ, dupre cuvêntulŭ evangheliei. Pentru aceea dar încredinţându-vĕ bine la domnescele nóstre mângâerĭ şi bucurându-vĕ, căutaţi-vĕ alişverişurile vóstre cu inima întinsă, petrecêndŭ fără de nicĭ o întristare şi urmaţĭ după cum vĕ scriemŭ maĭ susŭ, că după cum Domni mé priveghĭemŭ şi vĕ păzimŭ de aicea, vărsândŭ haznalele Domnieĭ mele la ostaşĭ pentru paza vóstră, aşĭa şi voĭ staţĭ şi fiţĭ cu sirguinţa ce se cade, sărindŭ fără de pregetŭ, cu sîrguĭală, la întêmplare de trebuinţă şi într'acestŭ chipŭ despre amêndouĕ părţile fiindŭ silinţă, nu veţĭ simţi nicĭ o durere séŭ bântuĭală. Şi rugaţĭ pre milostivulŭ Dumneḑeŭ pentru a Domnieĭ mele bună stare şi întărire ca să ne ajute a vĕ oblădui până în sfârşitŭ ḑupă scoposulŭ ce avemŭ, spre a fi întru tóte mulţămiţĭ şi feriţĭ, după cum avemŭ mare nădejde la mila Dumneḑeireĭ séle, că veţĭ cunósce şi veţĭ vedé dupe acéstă de faţă şi în faptă mila ce avem pentru voĭ, după cum o şi vedeţĭ» (1). 16 Februarie, 1788.

De sigurŭ că disciplina nu era uşorŭ de ţinutŭ o armată tênără, cum era acea organizată de Mavrogheni şi între şirurile oştireĭ turcescĭ. Mavrogheni, se arĕtă însă straşnicŭ pedepsitorŭ al infracţiunelorŭ. Pitarulŭ Christache n'are destule cuvinte pentru a lăuda energia luĭ Mavrogheni, care îngrozea chiar şi pe ofiţeriĭ turcĭ:

«Iar vitézulŭ Mavrogheni
Ca un norocitŭ al vremi
Şi ca un cârmuitorŭ,
Straşnic oblăduitor,
Avêndŭ putere deplină
Dată prin firmanŭ la mână,

(1) Codica XVII, fila 268.

www.dacoromanica.ro

Ce va face, ce va ḑice,
Nimenĭ să nu i le strice,
Să spânzure şi să taie
Fie măcarŭ cât de mare,
Indată orândui
Paznicĭ spre a străji,
Dândŭ straşnice poruncĭ tarĭ
Intâĭ pe la ceĭ maĭ marĭ,
Să fie cu privighere
Spre făcĕtoriĭ de rele,
Că în urmă maĭ simţindŭ
Pe vre-un turcŭ rĕŭ făcênd,
Aga le vine de hac
. . . . . .
Unde va simţi ostaşĭ (Spătarulŭ şi aga)
Făcêndŭ vr'unŭ rĕŭ undevaşĭ
Făr de altă întrebare
Să 'l prinḑă şi să'lŭ omóre».

Graţie acestorŭ poruncĭ, care se realizară pe deplinŭ, turciĭ nu maĭ făcură supĕrărĭ locuitorilorŭ,

«Căcĭ cum auzea de aga
Tremura turciĭ ca varga
. . . . . .
Când îl vedea prin târgŭ trecêndŭ
Se sculaŭ toţĭ tremurândŭ
. . . . . .
Brava, Mavroghene, brava,
Altulŭ ca tine mai stava,
Aşa totŭ grantulŭ să-şĭ ţie,
Cu atâta străşnicie?
Unde s'aŭ maĭ auḑitŭ
Şi unde s'aŭ pomenitŭ
De-un ghiarŭ să se 'ngrozéscă
Atâta óşte turcéscă?
. . . . . .
Vede-aĭ gogemite Paşiĭ
Şi atâţia marĭ Bimbaşiĭ
Cu barbele lungĭ lăsate,
Aşteptândŭ pe la perde
Neputându-ĭ găsi vremea!
Apoĭ Voevodŭ era
Séŭ a vizirŭ semâna?
Care Domnŭ a maĭ stătutŭ
Treĭ tuiurĭ să fi avutŭ?
Şi care altulŭ să se bată
Cu doĭ împĕraţĭ de odată?
De mare cinste e vrednicŭ
Mavrogheni celŭ puternicŭ (1).

(1) Bucĭumulŭ, 1863, pag. 36.

www.dacoromanica.ro

Pe lângă asprimea cu care pedepsea infracţiunele, Mavrogheni maĭ lua şi mĕsurĭ prin care înlătura din calea oştirelorŭ cârciumele. Iacă pitaculŭ prin care prin Mumbaşirĭ, cu data din 20 Februarie 1788 ordonă acésta. El trămite:

«Aproḑĭ vătăşescĭ i ceauşescĭ, copiĭ din casă, de Divanŭ şi de visterie i paharniceĭ, pe drumurile ce se numescŭ maĭ josŭ şi cu porunci câtre isprăvniciĭ osebite, ca câte *cârciume* cu vinurĭ se vorŭ fi aflândŭ în drumurĭ, pe tóte să le oprésca şi ridicândŭ vinurile să le ducă la satele ce vor fi departe de drumurĭ, în laturĭ şi să nu maĭ pue altele a se vinde într'acéstă vreme. Aşişderea şi după la sate să nu vânḑă la ostaşĭ strĕinĭ séŭ turcĭ măcarŭ unŭ dramŭ.

Drumurile	Judeţele
De aicea până la Olteniţa	Ilfov
» » » » Daĭa	Vlaşca
» » » » Zimnicea	Ialomiţa
» » » » Segarcea	Slam Rimnicŭ
» » » în dreptulŭ Darstoruluĭ	Busĕŭ
» » » la Slobozia Gospod	Saac .
» » » » Focşanĭ	Buzeŭ
» » » » Ploescĭ, până în Câmpina cum şi în	Câmpina
» » » » Tîrgovişteа Petroşiţa şi pe	Dâmboviţa de susŭ.

XXIX.

Moldova. Ipsilante.

Lăsândŭ unŭ momentŭ ţéra muntenéscă, să urmărimŭ evenimentele din Moldova. In urma fugeĭ luĭ Alexandru Mavrocordatŭ, în Rusia,(1) amŭ vĕzutŭ că ţéra rĕmăsese administrată de o căĭmăcănie de 3 boerĭ; Situaţiunea în care se afla Pórta, aŭ obligat'o să priméscă de bune esplicaţiunile date de boeriĭ caĭmacamĭ, prin care se desvinovăţaŭ de purtarea Domnuluĭ fugarŭ. Negreşitŭ, după cumŭ amintesce şi Drăghicĭ în Istoria sa, nu numaĭ Caĭmacamiĭ dar şi întregŭ Divanulŭ şi Mitropolitulŭ cu Episcopiĭ semnară Arzmagzarulŭ de disculpare pentru purtarea luĭ Mavrocordatŭ Alexandru.

Rĕspunsulŭ Porţeĭ la acestŭ actŭ fu favorabilŭ şi urmatŭ îndată de unŭ curierŭ anunţândŭ că s'aŭ numitŭ Domnŭ Moldoveĭ, Alexandru Ipsilante.

(1) Veḑĭ Tomulŭ I, pag. 241.

www.dacoromanica.ro

Numirea luĭ Ipsilante la tronulŭ Moldoveĭ, nu o protestă Bulgacow, pentru că Ipsilante era *persona grata*, pentru Internuntiulŭ austriacŭ Herbertŭ. Choiseul raportéză guvernuluĭ sĕŭ de la Versailles, în 10 Fevruarie 1787 (st. n.) că Herbertŭ profitândŭ de ocasiunea visitelorŭ ce toţĭ Miniştriĭ aŭ făcutŭ nouluĭ principe alŭ Moldoveĭ, a statŭ «enfermé avec lui plus de deux heures» (1).

Choiseul cunoscêndŭ relaţiunile luĭ Ipsilante cu Austriacĭ, aşedă ca secretarŭ alŭ acestuĭ Domnŭ pre un francesŭ :

«Afin de me ménager les moyens de savoir tout ce qui se passera dans cette dernière province, où les troupes turques ne tarderont pas à se rassembler, j'ai placé près du Prince Ypsilanti, en qualité de secrétaire un Français aussi sûr qu'intelligent et qui, dans l'espérance de mériter vos bontés ne négligera rien pour se rentre utile» (2).

Ceea-ce interesa pe Choiseul era nu numaĭ de a cunósce faptele Domnuluĭ noŭ dela Iaşĭ, faţă cu Austria, ci maĭ alesŭ de a urmări de aprópe evenimentele rĕsboiuluĭ ce era a se deschide maĭ târdiŭ. In adevĕrŭ, la finea luneĭ Ianuarie 1787 după stilulŭ nostru, determinarea Porţeĭ de a face rĕsboiŭ Rusieĭ era aprópe luată. Turciĭ, dela micŭ la mare, eraŭ aţiţaţĭ de dorinţa de a începe acest rĕsboiŭ. Fetvalele muftiuluĭ la data arĕtată eraŭ espedite în tóte părţile, ca imediatŭ să se adune o óste mare, din care 60,000 aŭ şi primitŭ ordine să trécă în Moldova.

Ipsilante nu întârdiâ de a sosi în Iaşĭ, în Februarie 1787, dar scurta luĭ Domnie nu-ĭ de timpŭ să facă administraţiune .... Din primele dile avu de a se ocupa de «isvóde de zaharele şi de cărăturĭ pentru trebuinţa oştirilorŭ ce se aduna din tóte părţile prin cetăţile Dunărene» (3). Contra acestorŭ angarale se jăluesce ţéra cu anume arz-magzarŭ.

(1) Hurm., Vol. II supl. I. pag. 42.

(2) Hurm. Vol. II., supl. I, pag. 42.

(3) Drăghicĭ Tom. II, pag. 50, edit. 1857. — Iată Magzarulŭ trămisŭ de Divanŭ mulţămindŭ pentru noua domnie şi cerênd uşurare de angarale :

«Noĭ prea plecaţiĭ şi smeriţiĭ robĭ aĭ Pré puterniciĭ împĕrăţiĭ, Mitropolitŭ, Episcopĭ, Arhimandriţĭ, Egumenĭ, boiarĭ, boerenaşiĭ, căpitaniĭ, bulucbaşiĭ şi alţĭ zapciĭ, (séŭ Mitropolitŭ cu tótă partea bisericéscă şi toţĭ boeriĭ) către înaltulŭ

www.dacoromanica.ro

In tom. II, supl. I, alŭ luĭ Hurm. pag, 43, suntŭ publicate raporturĭ de ale Ministruluĭ francesŭ din Constantinopole din care se vede cumŭ bietele nóstre ţĕrĭ trebuia să trămiţă miĭ de ţĕranĭ, cu

---

şi dreptulŭ Prag şi către luminatulŭ şi milostivulŭ Scaunŭ, prin acest al nostru plecatŭ adevĕratŭ Magzar întêiŭ facemŭ ale nóstre robescĭ smerite închinăciunĭ şi din adînculŭ inimelorŭ marĭ mulţămirĭ pentru mila cu care ceĭ de îndelungaţĭ anĭ stăpînii noştri aŭ voitŭ a ne milui, din Dumḑeéscă însuflare fiindŭ îndemnaţĭ a orêndui Domnŭ otcârmuitorŭ pămêntuluĭ acestuia pe credinciosulŭ supusŭ alŭ Pré puterniceĭ Impĕrăţiĭ *Alexandru Ipsilant Vodă, carele dîntru începutŭ s'aŭ arĕtatŭ cu credinciósă rîvnă la cele îndatorite slujbe către pré înaltulŭ Devletŭ şi fórte cu mare dreptate şi milostivire aŭ chivernisitŭ pe supusa Impĕrătésca raia, în cea-l-altă domnie a sa ce aŭ domnitŭ în megieşa nóstră ţĕrŭ muntenéscă, fiindŭ domnŭ plin de marĭ darurĭ şi îmbogăţitŭ întru a minţeĭ iscusinţă şi înţelepciune,* prin care nădăjduimŭ să se reverse şi către acéstă ţĕră a pămêntuluĭ Moldoveĭ cele marĭ milostivirĭ şi apĕrărĭ ale pré purerniculŭ nostru Impĕratŭ. Pentru care de apururea cu mulţămitoriŭ cugetŭ rugămŭ pe dătătoriulŭ a tóte bunătăţile Dumneḑeŭ ca să ţie şi să păzéscă pe Pré puternica împĕrăţie întru cea de îndelungaţĭ anĭ mărirea şi slava sa. Către acésta luândŭ noĭ smerinţiĭ robĭ cé robéscă îndrăznélă, facemŭ plecată însciinţare prin acestŭ smeritŭ alŭ nostru *Magzar* celorŭ de mulţĭ anĭ milostivĭ stăpînĭ aĭ noştri, că ţéra acésta a Moldoveĭ pentru multe nestatorniciĭ ce pătimesce de la o sémă de vreme şi maĭ alesŭ pentru cé mare lipsă de rodirea şi stricăciunea a totŭ felulŭ de pâne ce s'aŭ întêmplatŭ în anulŭ trecutŭ la cé maĭ multă parte, aŭ rĕmasŭ tótă raiaoa acésta la o stare fórte slabă, pătimindŭ ceĭ maĭ mulţĭ locuitorĭ, întru multă sărăcie şi lipsă, în cât de abia potŭ suferi petrecerea ḑilelorŭ lorŭ. Dreptŭ aceea, din partea a tótă obştea acestorŭ smeriţĭ supuşĭ a pré puterniciĭ Impĕrăţiĭ, cu toţiĭ căḑêndŭ la pămêntŭ şi vĕrsândŭ lacrimĭ, facemŭ rugăminte cătră înaltulŭ şi dreptulŭ scaunŭ, să se milostivéscă milostiviĭ stăpînii noştri asupra acesteĭ nevoiaşă şi săracă ţéră şi să i-se facă uşurare de cele peste putinţă grele dărĭ şi maĭ alesŭ a multelorŭ havalele de zahirele, cherestele, salahorĭ şi alte marĭ angăriĭ care necontenitŭ în tótă vremea se cer şi se rênduescŭ pe la serhaturile de prin pregiurŭ, la care n'aŭ maĭ rĕmasŭ putinţă locuitorilorŭ acesteĭ ţĕrĭ ca să póte rĕspunde, aflându-se cu toţĭ (precumŭ arĕtămŭ) la fórte slabă şi ticălósă stare. Decĭ dar iarăşĭ adăogămŭ smerita şi cucernica rugăminte a nóstră, ca să nu fimŭ trecuţĭ cu vederea şi neîmpărtăşiţĭ cu aceste cerute marĭ mile de la marele nostru şi milostivulŭ împĕratŭ, a căruia sântulŭ Dumneḑeŭ să-ĭ vecinicéscă Inaltulŭ Devletŭ întru marĭ slave şi norocirĭ de apururea. Şi aşa aceste împĕrătescĭ milostivirĭ ce se vor revĕrsa asupra nóstră robilorŭ sĕĭ unite fiindŭ cu vrednica şi drépta chivernisire a Domnuluĭ, care s'aŭ orînduitŭ, suntemŭ bine încredinţaţĭ şi nădăjduiţĭ, că cu vremea (s'aŭ în puţină vreme) să vie ţéra acéstă la cea maĭ bună şi norocită stare subt umbra cé puternică a milostivireĭ Impĕratuluĭ nostru şi subt povĕţuirea cea vrednică a credinciosŭ slugeĭ sale Domnuluĭ ce ni s'aŭ orênduitŭ. Şi în tótă vremea vomŭ păzi nestrămutată către pré înaltŭ Pragŭ a milostivĭ stăpâniĭ noştri, cea pré deplinŭ credinţă şi supunere, carele avemŭ moştenire de la strĕmoşiĭ noştri, împlinindŭ cu tótă osîrdia ca nisce drepţĭ credincioşĭ raiale tóte cele după putinţa nóstră poruncă a Pré puterniciĭ Impĕrăţiĭ până la ceĭ maĭ depărtaţĭ urmaşĭ aĭ noştri».

NB. Acestŭ actŭ l'amŭ pubiicatŭ maĭ ântâiŭ în Memoriŭ presentatŭ Academieĭ în 1888, cu titlu : „Documinte dintre 1769—1800."

www.dacoromanica.ro

transporturĭ, orĭ ca să lucreze la cetățile turescĭ... Câțĭ se maĭ întórcéŭ la casele lorŭ din acești nenorociți și maĭ alesŭ câțĭ îșĭ maĭ ducéŭ a casă boiĭ lor?

In Iașĭ nu maĭ era unŭ secretŭ pentru Divanŭ, că Domnitorulŭ celŭ noŭ stă în bune relațiunĭ cu Austria. Prusia dobândise de curêndŭ recunóscerea oficială de către Pórtă a consululuĭ ce ea, după cumŭ vĕdurămŭ, întreţiné de câţĭ-va anĭ deja în Moldova (1). Era decĭ unŭ agentŭ maĭ multŭ pe lângă celŭ rusescŭ și cel austriacŭ, carĭ urmăriaŭ de aprópe toțĭ pașiĭ nouluĭ Domnŭ. O mare parte din boerime și maĭ alesŭ Mitropolitulŭ Moldoveĭ nu voiaŭ să auḑă de Austria, ci, în secretŭ, corespondé cu Rușiĭ. Maĭ alesŭ din finea anuluĭ 1787 noĭ amŭ descoperitŭ destule corospondințe preschimbate între Mitropolitulŭ și cneazulŭ Rumianțov, prin intermediulŭ unuĭ protoereŭ rusescŭ Mihailŭ Strilbiski. Amŭ publicatŭ în memoriulŭ ce amŭ presintatŭ Academieĭ române în 18 Noembre 1888 cu titlu «documinte dintre 1769—1800) (2) aceste corespondințe.

Cum că Domnitorulŭ Ipsilante nu era în curentŭ cu aceste corespondenţe, apare de acolo, că Hatmanulŭ, care se scie că la toţĭ Domniĭ grecĭ era omulŭ de încredere, simțindŭ relațiunile luĭ Strilbiski, prigoniá pre acesta. Strilbiski spune Mitropolituluĭ, în o scrisóre de la 20 Noembre 1787 că «fără de veste m'amŭ dusŭ dela casa mé, măcarŭ că în multe rênduri amŭ tremuratŭ cu trupulŭ și cu inima despre nisce slujitorĭ aĭ Hatmanuluĭ, carĭ s'aŭ lăudatŭ că mĕ va juca nu popesce ci turcesce, osebitŭ de aceste pe o slugă a mé o închisese de pe uliță ca să mă spue unde sunt, și pentru aceea scire nu ţ'am datŭ, ca întrebândute, să nu mĕ sciĭ unde sunt și nicĭ în prepusŭ să nu poţĭ întra despre cine-va» (3).

Grafulŭ Rumianțov za Dunaevski în 1787, Noemvrie 12, din *Parafievca*, scrie Mitopolituluĭ Moldoveĭ spre a intra în corespondenţă cu elŭ: *«spre mântuirea a multorŭ creştinĭ despre cele grele góne, numaĭ cu suspinurĭ şi cu slujbĭ grele»* și-ĭ promite ajutorulŭ Impĕrăteseĭ.

Originalulŭ în limba leșéscă de sigurŭ este la Mitropolia din

(1) Hurmuzachi. tom. II, vol. I, pag. 43.
(2) Veḑĭ anexa.
(3) Pag. 97 a Memoriulnĭ meŭ din 1888.

www.dacoromanica.ro

Iași. D. Erbiceanu e departe de a fi publicatŭ în «*Istoria Metropolieĭ*» tóte documentele preţióse de acolo. Cu deosebire d-sa a lăsatŭ neutilisate documentele slavone.

Traducerea nóstră pare a fi contimpurană cu originalulŭ și după scrisóre se vede, că traducĕtorulŭ era unŭ rusŭ sciindŭ rĕŭ românesce:

«S'aŭ tălmăcitŭ după celŭ rusescŭ.
Inalte și pré multŭ fericite Stăpâne Mitropolitul pământuluĭ Moldoveĭ.
Alŭ meŭ întru duhul sfântŭ părinte și mult însciinţate făcĕtoriŭ de bine.
Inzădarŭ este aicé a afla încredinţarea i ubejdenie unde creștinătatea mijlocește și este cu cé adevărată și maĭ mare legătură a dragosteĭ unită, și după alcătuirile aceste, și mie maĭ alesŭ decât altele îmĭ sunt la scire toate bunătăţile aşeḑĕmênturilor a présfiinţieĭ tale, asemené și ale mele cătră présfinţia ta cu maĭ bune și cunoscute gânduri, pentru care eŭ punŭ începutŭ cu acéstă scrisóre între amândouĕ părţile, întocma spre întréga și buna aflare aducêndune la îndatorită îndestulare și înălţare, se cade cu urmare și cu cé peste fire bucurie și cu adeverată mângâere ca să fie pentru mine; prelungirea aceștiĭ trebĭ, care se scrie, este spre mântuirea a multor creștiní despre cele grele góne, muncĭ cu suspinurĭ și cu slujbi grele, pentru care după Dumneḑeŭ tóte nădejdile lor să-șĭ pue, spre cé tare și silnică apărare și cu ajutorulŭ întru totŭ avgustineĭ nóstre, că între ceĭ marĭ, maĭ mare este cu biruinţelé și cu îndurările, asemené cé préproslăvite monarhieĭ și pe ale eĭ drepte arme maĭ cu nădejde este ca să le pue; spre care eŭ cu tóte puterile și cu socotinţele și după a mé cé nehotărîtă ce m'amŭ aruncatŭ cătră dragostea vóstră și a Moldoveĭ, nu o voĭŭ lăsa-o cu tóte puterile mele, a o ajutora, și cu aceste simţirĭ și aşeḑĕmênturĭ, cu cé înaltă socotinţă și cinste în care sunt și rĕmâiŭ,
Alŭ preosfinţieĭ téle întru totŭ cucernicită și ascultătóre slugă.

Grafŭ Rumianţov za Dunaevski.

Noembrie 12: ḑile
1787 anulŭ
Din Parofievca.

Maĭ avemŭ o scrisóre din 1787 Noembre, din Kneajoe, semnată de unŭ Protoiereŭ alŭ căruia nume nu ni-lŭ dă scrisórea, căcĭ este, din nenorocire în parte ruptă, dar pre care l-am aflatŭ din altă scrisóre dela 1788 Fevruarie 21, că se numia: Protoiereul Mihail Strilbiski.

Din câtŭ se citesce în scrisórea acéstă, destulŭ apare, că acestŭ preotŭ era unulŭ din spioniĭ Muscălescĭ, care, vĕḑurămŭ era intermediarulŭ corespondenţeĭ secrete dintre Rumianţov și Mitropolitulŭ Moldoveĭ. Elŭ se declară chĭar tălmacitoriulŭ scrisoreĭ de susŭ a luĭ Rumianţov, căcĭ acesta se temea «să nu se pórte (scrisórea luĭ) pe la tălmăcitoriĭ ceĭ ce nu sunt *la o unire* în lucrările cele de taĭnă». Strilbiski ḑice, că a tâlmăcit'o «*pre câtŭ aŭ fostŭ puterea sciinţeĭ luĭ de limbă moldovenéscă*». De aci și din observaţiunea scriereĭ luĭ (o deterămŭ întocmaĭ), se vede că elŭ nu era românŭ din nascere.

www.dacoromanica.ro

Maĭ departe agentulŭ acesta secretŭ alŭ Rusieĭ, învĕţa pre Mitropolitulŭ, ca să arĕte *«numaĭ celorŭ ce sunt la o unire şi la o credinţă cu biserica Rĕsărituluĭ, ca să se bucure şi să se împle de nădejde, căcĭ tóte puterile armieĭ s'aŭ pornitŭ într'acéstă lună Noembre»*, cu tótă ĭarna grea, ca să scótă maĭ în grabă Moldova din grijele eĭ. Invĕţa apoĭ pre Mitropolitulŭ să ţie pre *generalul en chef* în curentŭ de totŭ ce s'aŭ maĭ întêmplatŭ noŭ dela 14 Octombre că acesta aŭ orênduitŭ pe malutŭ Nistruluĭ omŭ împĕrătescŭ, care va aştepta rĕspunsulŭ, *numaĭ fără zăbavă*, că oştile sunt pe cale, şi ca să se scie câte câtă óste se va orêndui şi la ce locurĭ? unde sunt Turcĭ maĭ mulţĭ şi unde sunt maĭ puţinĭ? ca să se pótă socoti suma cu puterea oştireĭ, că vorŭ o dată pe tóte părţile să cuprindă şi să slăbéscă tóte.... (lacuna începe aci). Din ceea ce a rĕmas neruptŭ de pe acéstă filă a scrisóreĭ, se vede că Strilbiski era recunoscutŭ tălmaciŭ alŭ luĭ Rumianţov pentru limba românéscă. Elŭ dice Mitropolituluĭ, să nu scrie în grecesce, că pe la Muscalĭ nu este cine să traducă din acéstă limbă (1).

(1) Copie după scrisórea protoiereuluĭ Mihail Strilbiskii (din „Kneajoe"). dela 1787, Noembre 20, cătră Mitropolitulŭ Moldoveĭ:

«Preosfinţite şi mare stăpâne, Mitropolitŭ alŭ Moldoveĭ, milostivulŭ meŭ stăpânŭ.

Plecăcĭunea mé cé săracă şi umilită o aducŭ înainté preosfinţieĭ téle şi mĕ rogŭ ca să amŭ ertăcĭune că fără de veste m'amŭ dusŭ dela casa mé măcarŭ că în multe rînduri amŭ tremuratŭ cu trupulŭ şi cu inima despre nisce slujitorĭ aĭ hatmanuluĭ, care s'aŭ lăudatŭ că mĕ va juca, nu popesce ci turcesce, osebitŭ de aceste, pe o slugă a mé o închisese dupe uliţă ca să mĕ spuĭe unde sunt, şi pentru aceea scire nu ţĭ-amŭ datŭ, ca întrebându-te să nu mĕ sciĭ unde sunt, şi nicĭ în prepusŭ să nu poţĭ intra despre cine-va. Acéstă carte dela feldmareşalulŭ de pe rusie am tălmăcit'o pe moldovenie şi s'aŭ pecetluitŭ de grafulŭ Rum. ca să nu să pórte *(sic)* pe la tălmăcitoriĭ ceĭ ce nu sunt la o unire în lucrurile cele de taĭnă, numaĭ cetindu-o să pré socotiţĭ că vorbele eĭ sunt fórte nalte, că după scurtarea limbeĭ moldovenescĭ nu póte să ajungă la înălţimea eĭ, dar pe câtŭ amŭ *(sic)* fostŭ puterea sciinţeĭ amŭ tălmăcit-o. Preosfinţia ta ca unŭ arhipăstorŭ şi răvnitorŭ bunŭ pentru pravoslavniciĭ din patria preosfinţieĭ téle, bolindŭ cu inima pentru întristarea ticălosuluĭ norodŭ, şi adese orĭ căutândŭ la suspinurile lor, bine aĭ voitŭ, ca să le descoperĭ la mulţĭ taĭna acésta ascunsă; dar arétă numaĭ celorŭ ce sunt la o unire şi la o credinţă cu biserica resărituluĭ, ca să se bucure şi ca să se umple de nădejde, căcĭ tóte puterile armieĭ s'aŭ pornitŭ într'acéstă lună a luĭ Noembrie; necăutândŭ nicĭ îngrijindu-se de gerurile şi omăturile cele necontenite, să silescŭ maĭ în grabŭ ca să scotŭ *(sic)* din grijile *(sic)* pe ticălósa Moldova. Măcarŭ că eŭ şi fără de spusulŭ a preosfinţieĭ téle, séŭ a boĭerilorŭ ţĕriĭ, amŭ sciutŭ maĭ bine ce să grăescŭ, cum pentru preosfinţia ta şi pentru boĭeriĭ Moldoveĭ, aşişderea şi pentru neguţătoriĭ, aşa şi pentru

www.dacoromanica.ro

Din cele espuse se vede că eraŭ cel puţinŭ douĕ curente politice în Moldova: unul, al Domnuluĭ, înclină spre Austria; altul, al Mitropolituluĭ, spre Rusia. De sigurŭ se maĭ găsiaŭ icĭ colo şi boerĭ carĭ n'arŭ fi voitŭ

---

suspinulŭ noroduluĭ celuĭ însărcinatŭ şi de totŭ prădat şi sărăcitŭ, pentru venirea celorŭ streinĭ, care din ceĭ maĭ marĭ Paşĭ, anume cu poreclele lor şi cu câtă somă s'aŭ aşeḑatŭ pe alocurĭ, şi câtă zaheré şi fênŭ, séŭ şi orzŭ, tóte anume şi la ce locŭ tóte le-amŭ arĕtatŭ. Aşijderea şi preosfinţia ta cu ceĭ ce sunteţĭ la unŭ rândŭ, să arĕtaţĭ tóte în scrisŭ ce s'aŭ maĭ înoitŭ dela Octombre în 14 şi până acumŭ. Şi aceste arĕtândŭ şi altele carele le veţĭ sci, să însciinţaţĭ pe generalulŭ anşeftŭ *(sic)* Elmpta: că generalulŭ aŭ orânduitŭ la malulŭ Nistruluĭ omŭ împĕrătescŭ *(sic)* care va aştepta rĕspunsulŭ, numaĭ fără zăbavă, că oştile sunt pe cale, şi ca să se scie câtă oste *(sic)* se vorŭ orândui şi la ce locŭ, unde sunt turcĭ maĭ mulţĭ, şi unde sunt maĭ puţinŭ, casăse *(sic)* pótă socoti soma cu puterea oştireĭ, că vorŭ o dată pe tóte părţile să cuprindă şi să

Acesta ce va da răvaşulŭ va spune loculŭ pe unde mergŭ cărţile peste Nistru, că-ĭ locu este fórte pruntosŭ. Şi de dênsu nimicŭ să nu vĕ temeţĭ că-ĭ iscusitŭ şi la minte şi la umblete.

slăbéscă tót... *(ruptŭ)*
mâhnirea Moldoveĭ *id.*
părinte alŭ Moldoveĭ *id.*
cu tótă ţéra Mold... *id.*
şi de câtă veţĭ tr... *id.*
şi cu multă zăbavă... *id.*
mitere la malulŭ *id.*
ce este orânduitŭ *id.*
când vomŭ trămite *id.*
anşeftŭ generalŭ *id.*
la acestŭ generalŭ *id.*
... cenie pe rusie, şi în *id.*
Grafulŭ Rumianţov *id.*
este în malo rossie *id.*
L. Rossieĭ, dară în *id.*
Kievă ca să-ĭ gătéscă *id.*
măcarŭ că de şi rămân... *id.*
... ĭasă polcurile maĭ în *id.*
polcurĭ grecesce să *id.*
nimenea nu să găsesce *id.*
sânt orânduitŭ aice k... *id.*
pentru tălmăcitu *id.*
voĭ veni şi eŭ cu d... *id.*
cătră toţĭ, şĭ... *id.*

Protoier...

1787
Noemb. 20.
din Kniajoe

NB. Acéstă scrisóre pe care o dămŭ în ortografia originaluluĭ, ce-lŭ depuserăm la Academie, ne arétă că acestŭ protoereŭ (alŭ căruĭa nume l-amŭ aflatŭ în altă scrisóre, ce urméză la vale) era spionulŭ Muscalilorŭ, înainte de intrarea lor în Moldova la 1788. Din scrisóre se vede părtăşia secretă a Mitropolituluĭ ţĕreĭ, cum şi *onesta* purtare a Hetmanuluĭ ţĕreĭ din 1787, Hetmanulŭ care simţise pre spion şi-lŭ vestea că de nu se astâmpără îlŭ va juca, *nu popesce ci turcesce,*

www.dacoromanica.ro

ca ţéra să se strice cu Turciĭ (1). Cum-că boerimea era împărţită în vederile politice, se póte conchide şi din grija ce puné Strilbiski şi Rumianţov aşĭ feri scrisorile către mitropolitulŭ Moldoveĭ, de a nu fi citite de ceĭ «ce nu sunt la *o unire în lucrurile cele de taină*» (2).

Dămŭ în anexă şi o altă scrisóre a luĭ Strilbiski către Mitropolitŭ, din 20 Octobre 1787, din care se va vedé, că deşi s'a declaratŭ rĕsboiulŭ în August acelŭ anŭ, óstea muscăléscă nu era încă gata de a intra în campanie. Strilbiski scrie, apoĭ că la Noembre acestŭ anŭ «tóte puterile armieĭ s'aŭ pornitŭ». Numaĭ acéstă scire a fostŭ prematură, căcĭ deşi se promité Mitropolituluĭ şi boerilorŭ partizani muscalilorŭ, că ostea ruséscă va intra în ţéră «*necăutândŭ séŭ îngrijindu-se de gerurile séŭ ometurile cele necontenite*», totuşĭ întregimea a anuluĭ 1787—88, óstea ruséscă rĕmasă neactivă pe malulŭ Nistruluĭ.

(1) Darŭ chiar şi dintre boeriĭ opuşĭ acestuĭ curentŭ aŭ semnatŭ arz-magzarulŭ următorŭ declarándŭ fidelitate către Porta Otomană:

«Prin acestŭ alŭ nostru plecatŭ şi adevĕratŭ Magzarŭ, arĕtămŭ la pragulŭ înalteĭ împărătescĭ măririĭ, care să fie nebiruită în vecĭ, că însciinţându-ne acumŭ de la Domnulŭ nostru pentru cea după tótă dreptatea vestire a rĕsboiuluĭ către vrăjmaşulŭ şi neprielniculŭ pré puterniceĭ împĕrăţiĭ, cu toţiĭ amŭ ridicatŭ mânele către cerŭ rugându-ne pentru îndelungata statornicie pré puterniculuĭ nostru împĕratŭ, şi pentru ca sĕ arate biruitóre urmele puterei sale, impilândŭ şi supuindŭ sub piciórele luĭ pre totŭ vrăjmaşulŭ şi împotrivniculŭ, bucurându-ne atâtŭ de împĕrătesculŭ firmanŭ câtŭ şi din viŭ glasulŭ Domnuluĭ nostru, pentru că voinţa şi vrerea curgêndŭ din nemărginita milostivire a împĕrătesceĭ sale măririĭ, este să se păzéscă *Keleriul* acesta de tótă stricăciunea şi supĕrarea; şi ascultândŭ cu tótă luarea aminte câte alte s'aŭ ḑisŭ pentru îndatorita credinţa nóstră şi săvârşirea împărătescilorŭ poruncĭ, îndată amŭ încredinţatŭ pre Domnulŭ nostru pentru gata plecarea nóstră şi pentru cea desăvârşitŭ smerită sîrguinţa nóstră, care ne-amŭ rugatŭ ca să o arĕte şi către înaltulŭ pragŭ. Darŭ n'amŭ lipsitŭ şi noĭ înşine prin acestŭ alŭ nostru smeritŭ Magzarŭ, îngenuchiândŭ să aducemŭ pentru acéstă nemărginită milă, cele dintru adâncul inimeĭ ferbinţĭ smerite mulţămirĭ şi căḑêndŭ să ne rugămŭ, ca după cum dintru începutŭ strămoşiĭ noştri s'aŭ umbritŭ sub umbra şi ocrotirea împĕrătesceĭ măririĭ, aşa şi noĭ să ne învrednicimŭ bogatelorŭ îndurărĭ a milostivireĭ şi purtăreĭ de grije a puterei sale. Pentru care ca nisce credincióse şi mulţămitóre slugĭ, rugămŭ pre Dumneḑeŭ să nu ridice de-asupra nóstră iubirea împĕrătesceĭ măririĭ, ca fiindŭ asupra nóstră acéstă împĕrătéscă ocrotire, miluire şi umbrire, să rĕmânemŭ nesupĕraţĭ şi întru odihnă, ca să putemŭ, sĕvârşindŭ împĕrătescele poruncĭ, să aducemŭ către Sfântu Dumneḑeŭ necontenite rugĭ pentru îndelungarea Măriреĭ sale.»

(2) Memoriŭ de V. A. U., 1889. „Documinte dintre 1769—1800".

www.dacoromanica.ro

Numaĭ în 17 Fevr. 1788 Ecaterina II adreséză Moldovenilorŭ următorulŭ manifestŭ, tiparitŭ la Petersburg:

«*Cu a luĭ Dumnedeŭ milă noĭ Ekaterina a dooă imperatrița și avtokratoriță a toate Rusiilor. I proci i proci i proci.*

«Présfințiților mitropoliți alŭ Moldovlahieĭ, și alŭ Ungrovlahieĭ, de Dumnedeŭ iubitorilorŭ episcopĭ, cinstiților ceĭ din partea bisericéscă, ceĭ de bunŭ némŭ și către noĭ cu iubire credincioșĭ boierĭ, ostașilorŭ, oroșanilorŭ, și tuturorŭ lŏcuitorilorŭ, din domnia țĕreĭ Moldoveĭ, și a țĕreĭ rumănescĭ, a noastră împĕrătoréscă buna voire și milostivire.

La toate descoperirile rezmiriților ce tot dauna fără dreptate aŭ deschisŭ sultaniĭ turcescĭ către Rosia, stremoșiĭ noștri și noĭ Insușĭ stăpînitori tronuluĭ Rosieĭ luîndŭ arme pentru apĕrare, n'aŭ fostŭ cugetu numaĭ de a birui pe vrăjmașŭ, ci aŭ fostŭ împreunatŭ cu acé mare rîvnă a noastră, spre a scoate norodu celŭ credinciosŭ alŭ luĭ Iisusŭ Hristosŭ, a izbăvi biserica ortodocsieĭ grecescĭ, din celŭ pătimitoriŭ necinstitŭ jugŭ alŭ agarinenilorŭ.

Celŭ dintru pré înnălțime Dumnedeŭ ce aŭ blagoslovitŭ armele noastre tot dauna cu biruințe asupra vrăjmașuluĭ creștinescŭ, pentru cele ne cuprinse ale luĭ judecăți, n'aŭ învretnicitŭ la acele vremĭ pe toți creștiniĭ acestorŭ îndestulate pămênturĭ, ce sunt căduți suptŭ chinuitórea stăpânire a muametenilor, a prăznui eĭ cu bucurie pe acea desevîrșită a lor scăpare.

Și așa cu nădejde de viitoare fericire, sfărșindŭ cé de pe urmă a noastră rezmiriță cu turciĭ ce eĭ aŭ remasŭ biruiți, amŭ întăritŭ pin legăturile ce noĭ amŭ făcutŭ la pace soarta a tuturorŭ lŏcuitorilorŭ creștinĭ de la țéra Moldoveĭ și de la țéra rumănéscă, cu acesté păzindu-le toate folosințele și bunele mijlocirĭ a stăpînirii părți duhovnicescĭ, și mirenescĭ, și deosebitŭ a tuturorŭ lŏcuitorilorŭ. Dăspre o parte aveți însciințare de bunătatea inimi noastre, și de acea părintéscă a noastră purtare de grijă pentru voĭ, ca pentru unŭ norodŭ ce este de o lege cu noĭ, care tot-d'auna aŭ trasŭ și trage și acum la dînșiĭ alŭ nostru acoperemîntŭ; despre altă parte însușĭ simțiți cu grele închipuirĭ, a cea ne sfîrșită reutate ce izvorasce din stăpînirea Sultanuluĭ turcescŭ, suptŭ care, oare puteți voĭ socoti măcarŭ o ḑi a nu ve teme de rĕpunerea vieții și a averii voastre? Uciderea acea chinuită a Ghicăĭ domnuluĭ Moldoviĭ, și a altorŭ aĭ dumneavoastră boierĭ, vĕ dovedesce acea groaznecă pildă, când, de la curtea noastră pentru aceste neomenite urmărĭ și pentru alte multe ce s'a făcutŭ în pământu vostru, s'aŭ fostŭ ḑisŭ otcărmuireĭ turcescĭ, cum că acele cu noĭ puse sfinte legăturĭ, ce deopște sunt sciute, zăticnescŭ de a face silă împotriva privelegiurilorŭ și obiceiurilorŭ voastre, și în locŭ de a se căi eĭ, ne amŭ întâmpinatŭ numaĭ cu răotatea, cu înșelăciunea, și cu vicleșugu, unite acesté cu călcare dă pravilă, prin care de iznoavă aŭ deschisŭ rezmiriță.

Pentru aceea a noastră ostășască putere este pornită asupra vrăjmașuluĭ, decĭ turciĭ năpădindŭ la hotarele noastre s'aŭ întâmpinatŭ cu a lorŭ prăpădenie.

Dară după cum noĭ și la acéstă de acumŭ întâmplare, iarăși și iară este în inima noastră a diafendevsi legea și ortodocsésca biserică grecească, și ca să aducemŭ la norocitŭ stepenu cele creștinescĭ noroade ce pătimescŭ din varvariceasca tiranie, întâiŭ dămŭ în scire deopște pentru acésta tuturorŭ lŏcuitorilorŭ din țéra Moldoveĭ și din țéra rumănéscă, cariĭ fiindŭ că sufere vrăjmășéscă gonire și prăpădenia ce li se face de către oștile turcescĭ, dorescŭ de acea ortodocséscă și creștinéscă legea, și hrănescŭ în inima lor bună încredințare la diafendevséla

www.dacoromanica.ro

noastră, acestorŭ felŭ de oamenĭ le făgăduimŭ noĭ deplinŭ acoperemântŭ de la armele noastre.

Doao ale noastre puternice armiĭ esŭ ca să biruéscă pe acelŭ vecĭnicŭ vrajmaşŭ creştinescŭ; curândŭ o sumă de ostaşĭ dantr'aceste armiĭ se pornescŭ la pămênturile voastre, vorŭ goni pe turcĭ din vieţuirea lor de acolo, şi vorŭ întări a voastră ne primejduire, vorŭ fi pentru a voastră apĕrare înpotriva feţiĭ neprietinilorŭ, şi lŏcuindŭ cu voĭ vor fi fraţĭ aĭ voştri. Urmarile trecuteĭ rezmiriţe încă sunt proaspete în ţinerea minţiĭ voastre, odihna voastră dintracea vreme aŭ fostŭ maĭ bună şi maĭ adeverată de câtŭ acea din ḑilelele păciĭ; cu asemené orênduĭală şi dragoste vinŭ şi acumŭ la voĭ ostaşiĭ noştri; otcarmuitoriĭ acestorŭ oştĭ sunt aĭ noştri feldmarşalĭ Grafu Rumianţov Zadunaĭeski, şi Cnézu Potemkin Tavriceskoĭ; iubirea de oamenĭ şi dreptatea lorŭ este îndestulŭ cunoscută de voĭ; aceasta vĕ dâ voao o noao mijlocire de a voastră folosinţă; dumnévoastră boierĭ şi toţĭ povăţuitoriĭ ţerilorŭ, adunaţivă intr'o inimă şi veniţĭ spre întêmpinarea polcurilorŭ noastre, strîngeţĭ vitejiĭ ostaşĭ aĭ pămêntuluĭ vostru, şi uniţĭ toată puterea voastră cu ale noastre arme, pentru a birui pe turcĭ păn toate locurile. Acea răvnitoare cu herbinţélă silinţă a voastră va fi cu resplatire folositoare după cumŭ s'aŭ rasplatitŭ dă la noĭ mulţĭ pentru acele deosebite ale lorŭ slujbe la trecuta rezmiriţă, cu multe feliorĭ de darurĭ; aşişderé şi voĭ sfinţita bisericéscă putere, pastoriĭ turmi creştinescĭ, luaţĭ paloşu celŭ duhovnicescŭ, după cumŭ ḑice cuvêntu luĭ Dumneḑeŭ. deşteptaţĭ pe aceĭ ce sunt chemaţĭ la arme ca să împileze pe vrăjmaşi ce viforescŭ biserica luĭ Hristosŭ: aceasta de acumŭ vreme este acea maĭ bună; aceste zile sunt cele folositoare; înnălţaţĭ a voastră rugăciune către Dumneḑeŭ, ca să trămită din ceriŭ a sa milă la aceĭ ce diafendevsescŭ credinţa ortodocséscă, să fie o stăpânire după cumŭ este o lege, acea rusésca, cu a voastră. S'aŭ datŭ la tronu nostru în oraşu sfîntuluĭ Petru, la luna Februarie, la 17 ḑile, de la nascerea luĭ Hs: la anu 1788: din împĕrăţia noastră la anu 26.

Loculŭ Peceţiĭ	La acelŭ adevĕratŭ s'aŭ iscălitŭ cu însăşĭ a eĭ împĕrătéscă mărire mână aşa: *Ecaterina.*

S'aŭ tipăritŭ în Sanctpeterburgŭ la tipografia pré sfinţituluĭ sinodŭ».

In Februarie 21, anulŭ curgătorŭ 1788, Protoereulŭ Mihail Strilbiski scrie Mitropolituluĭ Moldoveĭ, din *Breslaŭ.* Eĭ spune că «graba dîntêiŭ a oştirilorŭ aŭ fostŭ, că era să calce Cazaciĭ, ce sunt amestecaţĭ cu Tătariĭ, pe urma lor şi Turciĭ în ţéra Leşéscă, ca să o robéscă şi să o prade.» Arétă care era planulŭ de campanie al Turcilorŭ, dar că le a fostŭ planulŭ în zadarŭ, că Ruşiĭ ş'aŭ aşeḑatŭ de la Kameniţa până în dreptulŭ *Ehurluculuĭ «când va veni vremea, de odată pe tóte părţile să intre în Moldova.»* Dă informaţiunĭ de locurile unde este aşeḑatŭ óstea rusésca, şi cere Mitropolituluĭ, ca cu boieriĭ înţeleşĭ «*să descósă peste tóte locurile sciinţele ce se maĭ nasc noŭ acumŭ în Moldova*, despre Ţarigrad, de la

www.dacoromanica.ro

Dunăre; Hanulŭ unde este? și în cotro vra să mérgă? La Bălți cine maĭ este? Și cu câtă sumă? Tătariĭ de la Kobile cu Sultanulŭ lor în cotro s'aŭ trasŭ? etc. Cine este păzitorŭ în Iașĭ, din Românĭ aŭ din Turcĭ? Vodă unde a eșitŭ cu urdia sa? Ce scie din Valachia? La Movila Răbăeĭ cine este? La Hotin ce se face?... Cu Nemțiĭ cum se aŭ?

«Tóte aceste Prea Milostiva monarhina voesce să le scie de la Pré osfinția Ta, cum și de la boieriĭ ce voescŭ Rusieĭ binele.»

Dă apoĭ corespondintele sciri despre situațiunea în care se află Rumianțov și cum el trămite informațiunile Mitropolituluĭ la Impĕrătésa. Strilbiski a venit însușĭ la malul Nistruluĭ cu o escortă de Cazacĭ să aștepte acolo rĕspunsulŭ Mitropolituluĭ (1).

---

(1) *Pré osfințite părinte archipăstoriule al meŭ de bine-voitoriŭ.*

N'am lipsitŭ eŭ smeritulŭ și aş̦ternutul picĭórelorŭ pré osfințieĭ tale, a te însciinția cu cele trebuincióse însciinți̧ărĭ, asemenea și celorŭ ce voescŭ binele patriĭ sale: graba d'întâiŭ a oștirilorŭ aŭ fostŭ, că era să calce Cazaciĭ ce sunt mestecați cu Tătariĭ pe urma lor și Turciĭ în țéra leșască ca să o robască și să o prade, dar viindŭ maĭ înainte oștile Rosieĭ s'aŭ lăsatŭ și eĭ a o robi, cu tot șartulŭ lorŭ, care dice că aŭ pace cu Leșiĭ, că era gândulŭ și gătirea lorŭ de o dată să lovască prin Ucrania și peste Nistru, că așa se aședase, cum va îngheța Nistru îndată să trécă, cărora gândulŭ le-aŭ fostŭ în zădarŭ. Că oștile Rosieĭ s'aŭ aședatŭ de la Cameniță până drept Ehurlucul și când va veni vremea, de o dată pe tóte p*ă*rțile să intre în Moldova. La Tighina altă armie este, și până la Vozia, care și aceștie tot o dată vor să intre; așijderea și ceĭ dupe mare, cum și ceĭ ce sunt în potriva acestorŭ locurĭ și a Țarigraduluĭ. Pentru aceea este întârdiere. Pré osfinția ta vorbesce și te sfătuesce cu boeriĭ carĭ sunt întru una, și șĭ voesc binele sĕŭ și a țĕreĭ, îndémnă-ĭ ca să descósă peste tóte locurile sciințele ce se maĭ nascu noŭ acumŭ în Moldova despre Țarigrad, de la Dunăre. Hanulŭ unde este și încotr'o vrea să margă? la Bălțĭ cine maĭ este și cu câtă somă? Tătariĭ de la Cobile cu Sultauulŭ lorŭ în cotro s'a trasŭ? și maĭ în scurtŭ unde strîngŭ ceĭ maĭ mulțĭ? în Ieșĭ cine este păzitorŭ: diu boerĭ, aŭ din Turcĭ și cu câtă somă? Vodă unde aŭ eșitŭ cu urdia sa? Vodă de țéra muutenéscă se aude c'aŭ eșitŭ cu urdie sa spre hotarulŭ Moldoveĭ? la movila Rabâeĭ cine e? la Hotin ce se face? se strîngŭ aŭ cum? cu Nemțiĭ cum se aŭ și ce vorbă se pórtă printre Turcĭ? tóte acestea pré milostiva monarchina voesce ca să le scie, de la preosfinția ta, cum și de la boeriĭ ce voesc Rusieĭ biuele, și făcênd însciințare adevĕrată să o trimeteți̧ cu acestŭ om alŭ meŭ ce l'amŭ trimesŭ cu aceste cereri. Voescŭ ca să sciți̧ și acésta, că cărțile ce vinŭ la Gheneralul Baronŭ îndată le trimite la Rumianțovul, și Rumianțovul și maĭ în grabă cu curieriĭ le trimite către împĕrăteasa, de o însciințează și de acolo vine orĭ ce poruncă ar fi. Gheueralulŭ acesta este maĭ mare peste tótă armia Ucraĭneĭ și toțĭ Ghenaraliĭ îlŭ ascultă pre elŭ, iară peste dînsulŭ este maĭ mare Grafulŭ Rumianțovulŭ, ĭară peste Rumianțovul este Impĕrătésa, și într'această armie a

www.dacoromanica.ro

Baronulŭ Elmpta, din têrgulŭ polon Braslav, în 20 Februarie 1788 încă scrie Mitropolituluĭ Moldavŭ și-lŭ întrébă directŭ: Ce se face în Moldova și de este óreșĭ-care adăogire a ostireĭ? (de Turcĭ, de sigurŭ) Baronulŭ comanda armata din Ucraina, dar stătea sub comanda *en chef* a luĭ Rumianțov. Elŭ recomandă Mitropolituluĭ pe Mihail Strilbițki și spune Mitropolituluĭ, ca să-ĭ rĕspundă prin ómeniĭ acestuia:

«Pré înaltŭ preosfințite Stăpâne, milostive arhipăstorule.

Să mĕ erțĭ, milostive arhipăstorule, că-țĭ facŭ supĕrare, și ostenélă cu rugămintea mé, sciŭ că aĭ multă grijă pentru ticălosulŭ norodŭ al Moldoveĭ, așișderea și a nóstră cé întru totŭ milostiva monarhiă cu facerĭ de bine în grabă le voesce a fi, și aĭ sloboḑi pre eĭ de năvălirile vrășmașilorŭ ce aŭ venitŭ peste creștinĭ; pentru care, nevoĭe ne este ca să scim ce să face în Moldova? și de este óreșĭ care adăogire oștireĭ? Eŭ nimăruĭ altuĭa nu mĕ încredințezŭ atâta câtŭ preosfințieĭ téle, milostivulŭ meŭ stăpâne, și pentru aceea mĕ rogŭ să mĕ îndatorescĭ cu acéstă însciințare, și însciințările ce-mĭ veĭ trămite, să întrebĭ și pre ceĭ ce sunt într'o unire cu Pres. Ta ca și eĭ să-mĭ trămită într'acéstă parte, prin ómeniĭ ce vorŭ fi orânduițĭ de părintele Mihail Protopopulŭ Strilbiski, și vĕ nădăjduițĭ că o facere de bine ca acésta despre partea vóstră, nu va rĕmâne fără de îndatorită mulțămire, și încredințare să avețĭ, că cu cé căḑută și cu cé înaltă socotélă, cu cinste amŭ a petrece,'

Alŭ Preosființieĭ Téle mărire milostivuluĭ arhipăstorŭ,

Pré plecată slugă.

Baronŭ Elmpta.

20 Februalŭ, 1788.

În leșasca târgușorŭ Braslavă.

aice să pórtă vorba, că în Iașĭ arŭ fi cĭumă, mĕ rogŭ și pentru acésta să mĕ însciințezĭ».

Întârḑierea armateĭ rusescĭ de a intra în Moldova, după ce mulțĭ boĭerĭ și chĭar prelațiĭ bisericeĭ se compromiseră în fața Turcieĭ prin relațiunile lor cu Muscaliĭ, îndémnă pre aceștia să adreseze

---

Ucrăĭneĭ ea este Polcovniță. Iară de veĭ avé ceva a scrie, care s'arŭ păré că nu-ĭ cu cale a scrie către obrazile aceste marĭ, scriețĭ pe largŭ la mine, căcĭ și acele prin mijlocirea mé se tocmăscu și se trimetŭ și acele la Peterburg. Vețĭ sci și acésta că pe mine m'aŭ orânduit de amŭ venitŭ la malulŭ Nistruluĭ cu câțĭ-va Cazacĭ pentru slujba mé, și acumŭ aștéptă rĕspunsulă di pe aceste cărțĭ, și cu aceste rĕmâiŭ ală tuturorŭ de obște slugă credinciósă și mijlocitoriŭ bineluĭ Moldoveĭ. *Protoiereĭ Mihail Strilbițki.*

1788 Fevrar 21

Din Braslavă tîrgușorŭ.

Nurorĭĭ mele îĭ voescŭ totŭ binele și sănătate; eŭ sunt sănătosŭ, într'unŭ locŭ cu fecĭorulŭ meŭ Policar podporucicu.»

www.dacoromanica.ro

cătră Impĕrăţia Rusieĭ unŭ apelŭ rugând-o să grăbéscă a intra oştirile, să-ĭ apere de Turcĭ.

Dămŭ, acestŭ actŭ, alŭ căruĭa originalŭ va fi de sigurŭ în arhiva din Petersburg şi care, prin o norocită întêmplare a rĕmasŭ în copie în ţéră:

«*Pré înălţate generalŭ Feldmarşalŭ, alŭ nostru pré iubitoriŭ şi de bine făcĕtorŭ Domnŭ.*

«Tocma în vremea când eram înviforaţĭ de fortunile celorŭ maĭ cumplite spaĭme şi fricĭ pentru apropierea Turcilorŭ şi a Tătarilorŭ ce într'acele ḑile ni s'aŭ vestitŭ, aŭ rĕsăritŭ ca o dulce raḑă de lumină în mijloculŭ nostru luminată cartea Inălţimeĭ Tale, dintru care bine vestindu-ni-se pentru apropierea izbăvireĭ nóstre, ḑicemŭ a pré slăvitelorŭ întru biruinţe arme a pré puterniceĭ *Impĕrătescĭ mărire*, cu toţiĭ ni-amŭ cuprinsŭ de o mare şi nespusă bucurie şi înălţândŭ cătră Ceriu mânele nóstre, cu ochiĭ vĕrsândŭ lacrimĭ amŭ datŭ mulţămitóre laude milostivuluĭ Dumneḑeŭ, pe carele din adînculŭ inimilorŭ îlŭ rugămŭ ca să înalţă slava vóstră în necontenite biruinţĭ asupra vrăşmaşilorŭ.

«S'aŭ înţelesŭ de cătră noĭ pré deplinŭ şi cu tótă supusa plecăcĭune şi céle ce Inălţimea ta prin a sa luminată carte bine voiescĭ a ne porunci, şi cu toţĭ din totŭ sufletulŭ încredinţămŭ pre Inălţimea ta, că suntemŭ şi vomŭ fi cu tótă osirdia credincioşĭ supuşĭ la tóte cele după putinţă slujbe cătră armia Impĕrătesciĭ mărirĭ, cum şi ispravnicilorŭ şi căpitanilorŭ de pre la ţinuturile din partea Nistruluĭ, după luminata porunca Inălţimeĭ téle li se vorŭ da de la noĭ trebuinciósele poruncĭ, ca să aibă gata ómenĭ cu sciinţa drumurilorŭ; să fie călăuzĭ împĕrătescilorŭ armiĭ, spre părţile unde vorŭ fi rênduite a merge. Aşişderea şi pentru vite şi alte ce vorŭ fi de trebuinţă pentru hrana oştilorŭ se va face tótă cea după putinţă purtare de grijă, însă pré suntem îngrijaţĭ gătindŭ aceste maĭ nainte de trecerea armieĭ, nu cum-va Hanulŭ tătărescŭ, după ce se va-insciinţa, să trimită Tătarĭ să le ia.

«Decĭ ĭarăşĭ îndrăsnimŭ la acea părintéscă bunătate şi ĭubire de ómenĭ a Inălţimeĭ Téle, cu tótă plecăcĭunea şi durerea ne rugămŭ: fiĭ milostivŭ asupra acesteĭ ticălóse patriĭ, ca să se isbăvéscă pre câtŭ s'a puté maĭ cu grabă de cumplirea primejdiilorŭ ce o încunjură despre năvălirea Agarineanilorŭ ce acumŭ s'aŭ apropiatŭ, căcĭ sciutŭ să fie Inălţimeĭ Téle, că într'aceste ḑile Hanulŭ Tătărescŭ cu Tătariĭ sĕĭ şi cu unŭ Paşă cu câtă-va sumă de Turcĭ făcêndŭ podurĭ peste apa Prutuluĭ la ţin. Fălciuluĭ, din josŭ de târgulŭ Huşiĭ, îmblă prin olaturile acele trecêndŭ şi întorcêndu-se şi suntemŭ coprinşĭ de mare frică ca nu cum-va adăogêndu-se sumă maĭ multă, să îndrăznéscă a se sui şi maĭ în susŭ şi să facă stricăcĭune şi perḑare în norodŭ. Dreptŭ aceea, ĭarăşĭ căḑêndŭ înaintea Inălţimeĭ téle şi vĕrsândŭ lacrimĭ, cu tótă supusa plecăcĭune ne rugămŭ, ca să se facă *tótă grăbirea ce va fi prin putinţă cu trecerea şi venirea împĕrătescilorŭ armiĭ în pămêntulŭ nostru, ca să ne isbăvéscă cu unŭ ceasŭ maĭ nainte de valurile primejdiilorŭ, după înaltele făgăduinţĭ a Impĕrătesceĭ mărirĭ, care prin luminatŭ manifestŭ ni se adeveréză, căcĭ de nu va grăbi acest doritŭ ajutorŭ ca să liniştéscă starea acesteĭ învăluite ţĕrĭ, apoĭ între alte ticăloşiĭ ce potŭ să urmeze, neputêndŭ locuitoriĭ să-şĭ caute de prăşila popuşoilorŭ şi de semănatulŭ mălăiuluĭ,—care acum este vremea acestora,—trebue să se întêmple şi o mare lipsă de pâne, din care sŭ se primejduĭască locuitoriĭ a peri de fóme în vremea viitóre*».

www.dacoromanica.ro

Facerea și semnarea unorŭ asemené acte de cătră maĭ mulțĭ din boĭeriĭ țĕreĭ și nu numaĭ de Mitropolitulŭ Leon, alŭ Moldoveĭ, ne-o putemŭ greŭ explica fără de părtășia la mișcare și a luĭ Ipsilante. Negrețitŭ, acumŭ că Austria declarasă resboiŭ Turcieĭ și că ea era cunoscută de aliată a Muscalilorŭ, Ipsilante care prin Hatmanulŭ sĕŭ persecutasă în 1787 pre Strilbiski, acumŭ n'avea de ce să nu intre și elŭ în înțelegere și cu Muscaliĭ. Părtășia sa la corespondența Mitropolituluĭ Leon și a boerilorŭ, dela începutulŭ anuluĭ 1788, cu Rușiĭ, se póte deduce și din chĭar vorbele boĭerilorŭ, din actulŭ de maĭ susŭ: cum puteaŭ boĭeriĭ, fiindŭ Domnŭ Ipsilante, a promite că **vor da eĭ** poruncă ispravnicilorŭ și căpitanilorŭ din partea Nistruluĭ, ca să se pună la disposițiunea oștirilorŭ rusescĭ, déca la acésta nu eraŭ înțeleșĭ cu însușĭ Ipsilante? De sigurŭ, Domnitorulŭ lucra în secretŭ, căcĭ Turciĭ și Tătariĭ eraŭ deja în țéră.

Oștile turescĭ în adevĕr intrate în Moldova înaintéză până la Botoșanĭ. Compuse din ianicerĭ, aceste oștirĭ devastă Moldova ca o țéră dușmană. Asemené purtare a oștireĭ turce, scrie Choiseul, în 10 Ianuar 1788, stilŭ noŭ (1) a silitŭ pre Marele Vizirŭ să rechiame 10,000 de ianicerĭ carĭ nu maĭ puteaŭ fi dominațĭ de oficeriĭ lorŭ.

Unŭ episodŭ raportatŭ de Choiseul, în acelașŭ raportŭ alŭ sĕŭ, nu ne este cunoscutŭ din alte isvóre. Ianicerimea arŭ fi atacatŭ spre a-lŭ prăda propriulŭ palatŭ alŭ Domnuluĭ Ipsilante. Atuncĭ céta de arnăuțĭ domnescĭ, ajutată de 500 căvălerime turcă, fu silită a se bate cu ianicerii. «Ce combat a été long et très-meurtrier. Enfin ceux-ci après avoir perdu beaucoup des leurs, ont consenti à évacuer la ville». Dar ca să ĭasă din orașŭ s'apucară, în cursŭ de douĕ ḑile, să iée cu désila toțĭ caiĭ ómenilorŭ, la 9000, tóte carele ba până și butcile boĭerilorŭ. Speriatŭ de asemené scene, secretarulŭ luĭ Ipsilante l'Abbé Chevalier, fugi din Iașĭ în Bucovina. Atuncĭ Turciĭ considerară acéstă fugă ca o trădare a luĭ Ipsilante; eĭ ḑiseseră că Vodă l'a trămisŭ pre francezulŭ Chevalier la Nemțĭ cu misiune secretă și să le ducă scirĭ de starea trupelorŭ turcescĭ în Moldova. Choiseul desminte acéstă scire și desaprobă *«la lâcheté»* a secretaruluĭ (2).

Nu puținŭ a trebuitŭ să împle de îngrijirĭ mintea luĭ Ipsilante,

(1) Hurm. T. II, supl. I, pag. 49.
(2) Hurm. T. II, supl. I, pag. 49.

www.dacoromanica.ro

asemené episodŭ și bănuelele Turcilorŭ cu referință la secretarulŭ sĕŭ fugitŭ în Bucovina. Credemŭ că bănuelile Turcilorŭ despre înțelegerea luĭ Ipsilante cu Austria eraŭ fórte întemeiate și orĭ câtŭ nu crede lucrulŭ acesta Choiseul, noĭ vedemŭ în *Chevalier* unŭ trămisŭ alŭ luĭ Vodă Moldavŭ în tabăra austriacă.

XXX.

Respunsulŭ noŭ alŭ Porțeĭ la Manifestulŭ Austrieĭ. Pregătirile Rusieĭ.

Intre acesté, la manifestulŭ Austrieĭ, Pórta rĕspunde la 28 Februarie, 1788.

«A fost specificată în regularea limitelorŭ Ociacovuluĭ că locuitoriĭ acestuĭ orașŭ nu vorŭ fi neliniștiți în lucrările lorŭ și că eĭ cu învoirĭ din partea oficerilorŭ respectivĭ vorŭ fi autorizațĭ să scóță sare din mlăstinile sărate aflătóre între castelul Kilburn și Kopkoi, de óre ce acele mlaștinĭ sărate aŭ fostŭ afectate de-apururea locuitorilorŭ din Oceakov. Amiciția ce domnia între ambele puterĭ le făcé o lege să observe acestŭ articlu, care fusese în vigóre fără cea maĭ mică cértă în timpŭ de 5 séŭ 6 anĭ după epoca regulăreĭ otarelorŭ; ba chĭar, la o ocasiune, Subl. Pórtă representândŭ Trămisuluĭ Rusieĭ că Curtea luĭ făcuse óre-care oposițiune în acéstă privință, acesta dete vina pe comandantulŭ de fruntarie; și ceea ce probéză că Curtea Ruséscă recunoscea bunulŭ dreptŭ alŭ Subl. Porțĭ, este că o asigură că a ordonatŭ în modŭ precisŭ ca pe viitorŭ să se evite orĭ-ce asemené discuțiune. Sublima Pórtă primi, în adevĕrŭ, atuncĭ scrisorĭ carĭ o vestiaŭ că acéstă afacere e terminată. Cu tóte aceste Rusia s'a îndepărtatŭ de cât-va timpŭ dela acestŭ articolŭ alŭ tratatelorŭ. A supĕratŭ pre locuitoriĭ dela Oceakow la estragerea sărilĭ și când Subl. Pórtă a renoitŭ plângerile eĭ cătră Trămisulŭ Rusieĭ, acestŭ ministru s'a prefăcutŭ că nu scie de ordinele ce s'aŭ fostŭ datŭ comandanteluĭ fruntarieĭ. Acumŭ ḑicea că comisarulŭ lorŭ s'a înșelatŭ în acestŭ articolŭ alŭ regulăreĭ hotarelorŭ, acumŭ avé recursŭ la subterfugiĭ carĭ făcéŭ să se vadă lămuritŭ că intențiunea Curțeĭ luĭ era de a anula acestŭ articolŭ din tratatŭ. Cu unŭ cuvêntŭ, la urma urmeĭ a ridicatŭ formalŭ jăluire contra îndărătnicieĭ locuitorilorŭ din Ocea-

www.dacoromanica.ro

kow de a voi se estragă numaĭ decât sare și aŭ persistatŭ de a-ĭ împedica dela acésta.

«Capitulaţiunile spunŭ formalŭ, că aceĭ din supușiĭ uneĭa și alteĭa din puterĭ, carĭ din cauza uneĭ crime de trădare, orĭ o faptă de nesupunere, séŭ vre-o altă óre-care vină, s'arŭ refugia din o ţéră la cea-l-altă, ca să se ascundă, séŭ să afle adăpostŭ, nu vorŭ fi admișĭ sub nicĭ unŭ pretextŭ, afară numaĭ de Rușiĭ carĭ arŭ îmbrăţișa islamismulŭ în Imperiulŭ otomanŭ și mahometaniĭ carĭ s'arŭ face creștinĭ în Rusia; că în orĭ-ce altŭ casŭ vorŭ fi estrădaţĭ la prima cerere, dintr'o parte, séŭ dintr'alta, séŭ celŭ puţinŭ vorŭ fi isgoniţĭ din ţéra unde s'aŭ refugiatŭ. Cu acésta nu s'a avutŭ altŭ scopŭ în vedere, decât de a se evita neplăcerĭ ce arŭ puté aduce o protecţiune acordată la făcĕtorĭ de rĕŭ și să se înlăture orĭ-ce motivŭ de recélă. Era de asemené specificatŭ, că orĭ-ce supusŭ alŭ uneĭa din cele douĕ puterĭ, fie mahometanŭ, fie creștinŭ, care fiindŭ culpabilŭ de o greșélă, arŭ trece cu orĭ-ce scopŭ, dela unŭ Statŭ la cel-l-altŭ, va fi pe dată estrădatŭ, la prima reclamaţiune a uneĭa séŭ alteĭa din Puterĭ. Aceste douĕ puncte sunt formale în capitulaţiunĭ; totușĭ, când Subl. Pórtă a reclamatŭ pre Domnulŭ Moldoveĭ Alexandru, care lăsându-se a fi ademenitŭ de insinuaţiunile Rușilorŭ, trecuse în Statele lor, Trămisulŭ acesteĭ Curţĭ a avutŭ recursŭ mereŭ la subterfugiĭ, mereŭ a căutatŭ să eludeze capitulaţiunile și până în fine a rĕspunsŭ categoricŭ, că Curtea luĭ necĭ o dată nu va da pre Principele Alexandru, de și S. Pórtă era întemeĭată în cererea eĭ.

«Trămisulŭ Rusieĭ nu s'a mulţămitŭ de a da asemené rĕspunsŭ; elŭ a presintatŭ S. Porţĭ unŭ oficiŭ în care anunţa că Principele Potemkin se află la fruntariĭ în fruntea a 60,000 de ómenĭ, că este însărcinatŭ cu punerea la cale a câtor-va puncte în contestaţiune și că, cât îl privesce, elŭ are ordine de a urma instrucţiunile ce va primi dela acestŭ generalŭ.

«A ţine asemené limbagiŭ, era neîndoiosŭ a provoca S. Pórtă la resbelŭ; totușĭ S. Pórtă a socotitŭ cu cale să închidă ochiĭ. Acéstă conduită îĭ era dictată de prudenţă. Ea respunse Trămisuluĭ Rusieĭ, că de óre-ce Principele Potemkin fusese însărcinatŭ cu punerea la cale a unorŭ puncte în discusiune, trebue să-ĭ scrie Trămisulŭ și să-lŭ îndemne a da satisfacere S. Porţĭ asupra dreptelorŭ plângerĭ ce ea are contra Curţiĭ Rusescĭ. Trămisulŭ Rusieĭ rĕspunse categoricŭ

*

www.dacoromanica.ro

că Curtea luĭ nu va renunţa la Hanulŭ de Tiflis, că nu va estrăda pre Domnulŭ Moldoveĭ şi că nicĭ-o-dată nu va ceda în afacerea estracţiuneĭ săreĭ. Ast-felŭ fură respunsurile acestuĭ Ministru. Ele probară cât este de otărîtă Curtea luĭ a rumpe tóte tractatele.

. . . . . .

«Sublima Pórtă a favorisatŭ în maĭ multe ocasiunĭ Curtea dela Viena fără să fie obligată la acésta de tractate. Eată câte-va exemple: Curtea de Viena a cerutŭ o estindere a fruntariilorŭ séle în spre Moldova. Acéstă pretenţiune era contrară tratatelorŭ; ea 'şĭ-a regulatŭ hotarele cum a voitŭ; a întăritŭ fruntariile acestea cu trupe..... S. Pórtă preferindŭ pacea la o ruptură şi unicamente în scopŭ de a restrînge legăturile de amiciţie, carĭ subsistaŭ între ambele Curţĭ, a numitŭ unŭ comisarŭ anume şi a datŭ Curţeĭ de Viena unŭ actŭ care o pune în posesiunea teritoruluĭ ce ea cerea.

. . . . . .

«N'a maĭ fostŭ exemplu ca Curtea de Viena să fie avutŭ Consulĭ, vre-odinióră, în Valachia şi în Moldova; acestŭ punctŭ nu e de locŭ coprinsŭ în capitulaţiunĭ. Totuşĭ, când Curtea de Viena a cerutŭ să se stabiléscă agenţĭ în aceste douĕ Provinciĭ, S. Pórta, fără a considera că stabilirea acelorŭ agenţĭ arŭ vătăma interesele sale politice şi că vorŭ resulta inconveniente marĭ pentru ea, a consimţitŭ la acéstă inovaţiune, cu scopŭ de a da noue doveḑĭ de amiciţia eĭ pentru Curtea de Viena....» (1).

(1) «Il a été spécifié dans le réglement des limites d'Oczakow que l'on n'inquiéterait jamais dans leur travaux les habitants de cette ville, qui munis de titres de la part des officiers respectifs seraient autorisés à tirer du sel des marais salants situés entre le Chateau Kilburn et Kopkoï, ces marais salants ayant été de temps immémorial affectés aux habitants d'Oczakow L'amitié qui régnait entre les deux Puissances leur faisait une loi de l'observation de cet article; il avait été en vigueur sans le moindre débat pendant cinq on six ans aprés l'époque du réglement des limites; et même, dans une occasion, la S. Porte ayant représenté à l'Envoyé de Russie que sa Cour avait formé quelque opposition a ce sujet, elle en rejeta la faute sur le commandant de la frontière; et ce qui prouve que la Cour de Russie reconnaissait le bon droit de la S. P-te, c'est qu'elle lui assura qu'elle avait donné des ordres précis pour éviter à l'avenir toute discussion semblable. La S. P-te recut, en effet, alors des lettres qui lui annonçaient que cet objet était terminé. Cependant, la Russie s'est écartée depuis quelque temps de cet article de traités. Elle a inquiété les habitants d'Oczakow dans leur extraction du sel, et lorsque la S. Porte en a itérativement fait ses plaintes à l'envoyé de Russie, ce Ministre a fait semblant d'ignorer les ordres

www.dacoromanica.ro

Incă din luna luĭ Septembre 1787 Principele Potemkin, scrie Langeron în «Résumé des campagnes de 1787—1788» (1) mersă la Elisabet, mare orașŭ noŭ situatŭ între Nipru și Bog . . . Trupele rusescĭ carĭ trebuiaŭ să compună óstea luĭ Potemkin încă merseră spre Elisabetŭ și spre Cherson . . .

---

qui avaient été donnés au Commandant de la frontière. Tantôt il disait que leur commissaire s'était trompé dans cet article du réglement des limites, tantôt il avait recours à des subterfuges, qui faisaient voir clairement que l'intention de sa Cour était d'annuler cet article du traité. En un mot, il a fini par élever une demande formelle, se plaignant de l'opiniâtreté des habitants d'Oczakow à vouloir absolument extraire du sel et persistant à les en empêcher.

Les capitulations portent formellement que ceux des sujets de l'une et de l'autre Puissance qu'un crime de trahison, qu'un manque d'insubordination, ou que toute autre faute pourrait déterminer à passer dans l'un des deux Etats respectifs pour s'y cacher ou pour prendre un asil, n'y seront point admis, sous quique prétexte que ce soit, à l'exception des Russes qui embrasseraient l'Islamisme dans l'Empire ottoman et des mahométans qui se feraient chrétiens en Russie; que, dans tout autre cas, ils seront rendus à la première réquisition de part ou d'autre, ou qu'au moins ils seront chassés des Etats de la puissance chez laquelle ils seraient réfugiés. On n'a eu dans cela d'autre objet en vue que celui d'éviter les désagréments que pourrait amener une protection accordée à des malfaiteurs et d'éloigner tout motif de refroidissement. Il était également spécifié que tout sujet de l'une ou de l'autre puissance, soit mahométan, soit chrétien qui, coupable de quelque faute, passerait, dans quelque vue que ce fut, d'un Etat dans l'autre, serait sur le champ, rendu à la première reclamation de l'une ou de l'autre Puissance; ces deux points sont formels dans les capitulations; cependant, lorsque la S. P-te a réclamé le Prince de Moldavie Alexandre qui, s'étant laissé gagner par les insinuations des Russes, avait passé dans leurs Etats, l'Envoyé de cette cours a toujours usé de subterfuges, il a toujours cherché à éluder les capitulations et il a enfin répondu catégoriquement, que sa Cour ne rendrait jamais le Prince Alexandre quoique la S. P-te fut fondée dans sa demande.

L'envoyé de Russîe ne s'est pas contenté de donner une pareille réponse. Il a présenté à la S. P-te un office dans lequel il annonçait que le P-ce Potemkin se trouvait sur les frontières à la tête de 60 mille hommes, qu'il était chargé de l'accommodement de quelques points en contestation et que, pour lui, il avait ordre de suivre les instructions q'il recevrait de ce général.

Tenir un pareil langage, c'était sans doute provoquer la S. Porte à la guerre; cependant, la S. P-te a cru devoir fermer les yeux. Ce parti lui était dicté par la prudence. Elle fit dire à l'Envoyé de Russie que, puisque le P-ce Potemkin avait été chargé de l'accommodement de quelques points en discussion, il devrait lui écrire pour l'engager de l'accommodement de quelques points en discussion, il devrait lui écrier pour l'engager à satisfaire la S. Porte sur les justes plaintes qu'elle avait contre sa Cour. L'Envoyé de Russie répondit catégoriquement que sa Cour ne renoncerait point au Kan de Tiflis, qu'elle ne rendrait point le Prince

---

(1) Hurm., Vol. II supl. I.

www.dacoromanica.ro

La începutulŭ primăverei (1788) Principele Potemkin se apropiâ de Oczakow . . .

Rumianţov adună armata sa în Polonia în 1787. Cu tóte stăruinţele puse de Mitropolitulŭ Moldovei şi de unia din boerĭ, (cum vĕdurămŭ) Rusia nu intrâ în Moldova decât după ce Austriaciĭ întraseră. Intrarea muscalilorŭ este din Iunie 1788, pe când în Aprilie şi începutulŭ luĭ Maiŭ stilulŭ nostru, 1788, Austriaciĭ deja eraŭ în Moldova.

Armata luĭ Rumianţov era împărţită în 3 corpurĭ, care tustrele trecură Nistrulŭ fără greutate; unŭ corpŭ lângă Hotinŭ, sub ordinile generaluluĭ *en chef* Soltikof; al 2-lea corpŭ condusŭ de însuşĭ Rumianţov trecu la Mohilaŭ şi era destinat să ocupe Moldova, pe când corpulŭ I-iŭ era menitŭ să se unéscă cu óstea austriacă şi să asedieze Hotinul. Al 3-lea corpŭ trecu la Iampol cu misiunea de a masca Benderul şi de a se uni, la nevoiă, cu corpulŭ luĭ Potemkin . . .

---

de Moldavie et qu'elle ne se prêterait jamais aux représentations de la S. P-te au sujet de l'extraction du sel. Telles furent les réponses de ce Ministre. Elles prouvaient combien sa Cour était décidée à rompre tous les traités.

. . . . . .

La S. P-te a favorisé dans plusieurs occasion la Cour de Vienne sans y être obligée par les traités. En voici quelques exemples: La Cour de Vienne a demandé une extension de ses limites du côté de la Moldovie. Cette prétention était contraire aux traites; elle en a réglé les limites à son gré; elle a garni ses frontières de troupes . . . La S. Porte préférant paix à une rupture et uniquement dans la vue de resserrer les liens de l'amitié qui subsistait entre les deux Cours, a nommé un commissaire exprès et a donné à la Cour de Vienne un instrument qui la mettait en possession du territoire qu'elle exigeait.

. . . . . .

Il n'y avait point d'exemple que la Cour de Vienne eut eu jamais des Consuls en Valachie et en Moldavie; ce point n'est nullement spécifié dans les capitulations. Cependant, lorsque la Cour de Vienne a demandé d'établir des agents dans ces deux Provinces, la S. Porte, sans considérer que l'établissement de ces agents nuirait à ses intérêts politiques et qu'il en résulterait de grands inconvénients pour elle, a consenti à cette innovation, dans la vue de donner de nouvelles preuves de son amitié à la Cour de Vienne.

. . . . . .

(Suit un commandement aux Cadis, Vaïvodes et autres officiers résidents dans les Iles et sur les côtes de Constantinopole à Livourne portant que la Cour d'Allemagne s'étant alliée à celle de Russie pour prendre part à la guerre, l'Internonce et sa suite va partir de Constantinople pour Livourne, et recommandant de protéger et de ne pas inquiéter l'envoyé d'Allemagne dans les ports où il aborderait».

Colecţ. Hurmuzake. (Odobescu).

www.dacoromanica.ro

XXXI.

Intrarea austriacilorŭ în Moldova. Ipsilante prinsŭ de austriacĭ.

Pe când Muscaliĭ totŭ întârdiaŭ de a intra în Moldova (1). Principele Coburg cu 15.000 de ostenĭ și cu cavalerie bună, intră în Moldova din Bucovina și atacă Hotinulŭ.

La intrarea oștireĭ austriace în Moldova, mareșalulŭ austriacŭ, Comitele Lascy, adreséză, în 1788, unŭ manifestŭ «*cătră populațiunea greco-ort. din Moldova, Muntenia și alte țĕrĭ vecine*», prin care spune la toțĭ mitropoliții, archiepiscopĭ, episcopĭ, archimandriți, egumenĭ, boïerĭ pămêntenĭ, norodulŭ, «că Impĕrătésa Rusieĭ fiindŭ dușmănesce năvălită de cătră Pórta Otomanicéscă și pentru aceea P. I. Impĕratŭ ca credincĭosŭ (aliatŭ) păzitorŭ legăturilorŭ ce are cu Impĕrătésa Rusieĭ, aflându-se silitŭ a apuca armele și despre partea sa, și a trămite oștile sale împotriva Porțeĭ Otomanicescĭ»... promite că vorŭ fi în liniște și nesupĕrațĭ toțĭ ceĭ carĭ «vor ședé cu liniștire, la casa, Mŏnăstirea și poporulŭ lor și 'șĭ vorŭ căuta în pace de meșteșugulŭ sĕŭ trĕba...» respectivă «și se vorŭ arĕta... în tótă vremea cu prință și gata voință spre slujba» Crăescĕĭ armate... Pre uniĭ ca aceĭa «Impĕrătésca mărire e hotărîtă a-ĭ lua întru puternica apĕrare, și protecția sa întocmaĭ ca pe înșiĭ vechiĭ supușĭ locuitorĭ din țĕrile sĕle....»

Maĭ promite deplinulŭ respectŭ și libertate a religiuneĭ ortodoxe... «Bisericile, Mŏnăstirile și schiturile dimpreună cu tóte averile și veniturile să se păzéscă în starea lor...» Va respecta privilegiile de care se bucură partea bisericéscă... Asemené ale boïerimeĭ, ale tîrgurilorŭ... Maĭ promite Mareșalulŭ Lascy, că slujbele âncă se vorŭ da la Romănĭ și vorŭ fi primițĭ și în óste.

---

(1) Muscaliĭ întârdiéŭ, scrie Văcărescu, din cauză că Rumianțov «hrănise o mare urăciune asupra nemților, ură din cea-l-altă resmeriță, pentru căcĭ se dicea că'lŭ defăimaseră nemțiĭ atuncĭ. Decĭ acumŭ maĭ multŭ grijia ca să jóce pre Nemțĭ și să-ĭ aducă în stare de a perde rĕsbóiele și a remânè biruițĭ, decât să facă însușĭ isbândă și să fie purtătorŭ de biruință asupra Turcilorŭ».

Tes. II, pag. 295.

www.dacoromanica.ro

Din totŭ coprinsulŭ manifestuluĭ, resare convingerea, că Austria intrândŭ în Principate, spera să le *păstreze*, până în Siret, ba âncă amintea, prin unŭ falşŭ istoricŭ, de unŭ timpŭ când aceste ţĕrĭ arŭ fi aparţinutŭ Ungarieĭ... (1).

(1) Eată întregŭ manifestulŭ Mareşaluluĭ Comite Lascy cătră populaţiunea greco-ort din Moldova, Muntenia şi alte ţĕrĭ vecine, din 1788:

Despre a sa împĕrătĕscă, crăĕscă-apostolĕscă mărire:

«Se face de scire şi cunoscutŭ, cu acestŭ manifestŭ cele ce maĭ josŭ urmĕză, de obşte tuturorŭ creştinilorŭ aĭ Bisericeĭ rĕsărituluĭ, atâtŭ parte bisericĕscă cum şi mirenĕscă, ce se află locuitorĭ pe hotare turcescĭ: Dar maĭ vîrtosŭ locuitorilorŭ de Moldova, ţĕra muntenĕscă, şi alte acestora megieşe ţĕrĭ, anume mitropoliţilorŭ, sĕŭ archiepiscopilorŭ, episcopilorŭ, archimandriţilorŭ, egumenilorŭ, şi cea-l-alte părţĭ mŏnăstirescĭ şi bisericescĭ. Aşişderea boerilorŭ pămêntenĭ, noroduluĭ, şi unuĭ fieşce căruĭa din locuitoriĭ acestorŭ ţĕrĭ, verĭ de ce stare şi rangŭ să fie.

Impĕrătĕsa Rusieĭ fiindŭ duşmănesce năvălită de cătră Pórta Otomanicĕscă, şi pentru aceea prea înălţatulŭ Impĕratŭ ca credinciosŭ păzitorŭ legăturilorŭ ce are cu împărătĕsa Rosieĭ, aflându-se silitŭ a apuca armele şi despre partea sa, şi a trămite oştile sale împotriva Porţeĭ Otomanicescĭ, aŭ socotitŭ maĭ nainte, după a sa milostivire, la urmările cele triste şi atîrnătóre de moşinaşĭ şi de ţĕranĭ, care aduce focŭlŭ rĕsboĭuluĭ.

Dreptŭ acésta, a sa împĕrătĕscă mărire, departe fiindŭ de a întêmpina cu rĕŭ creştinilorŭ bisericeĭ rĕsărituluĭ ce se află locuitorĭ în ţerile de maĭ susŭ numite, şi de aĭ lipsi de casele, vitele, moşiile şi averile lorŭ, este maĭ vîrtosŭ hotărîtă, pre unulŭ fiesce carele. şi pe toţĭ adeĭa, care cu liniştire, vorŭ şedé la casa, monastirea şi poporulŭ lor şi 'şĭ vorŭ căuta în pace de meşteşugulŭ séŭ tréba cinuluĭ lorŭ celŭ bisericescŭ séŭ, breslii lorŭ ceĭ mirenescĭ, şi cariĭ împreună se vor arĕta cătră împĕrătĕsca-Crăĕsca armie la totŭ prilejulŭ şi în tótă vremea cu priinţă şi gata voinţă spre slujbă; pre uniĭ ca aceştia dar este a sa Impĕrătĕscă mărire hotărîtă a-ĭ lua întru puternica apĕrare, şi protecţia sa întocmaĭ ca pe însişĭ vechiĭ supuşĭ locuitorĭ din ţĕrile séle; apĕrare, suptŭ care eĭ atuncĭ potŭ fără grijă şi în pace a urma de a-şĭ căuta de alişverişŭ, meşteşugŭ şi trebile lor, în totŭ loculŭ, precum şi maĭ nainte.

Maĭ vîrtosŭ aŭ maĭ susŭ numiţiĭ locuitorĭ creştinĭ aĭ bisericeĭ rĕsărituluĭ despre lege şi obiceĭurile bisericeĭ lor să nu fie întru nimica supĕraţĭ: bisericile, monastirile şi schiţurile, dimpreună cu tóte averile şi veniturile să se păzéscă în starea lor, şi tótă partea bisericĕscă şi duhovnicĕscă mare şi mică să fiă apĕrată, şi privilegiile ce va fi avêndŭ, care privescŭ starea şi averea eĭ, să fiă ocrotite.

Asemené aŭ şi toţĭ boĭeriĭ şi moşinaşiĭ în ţĕrile de maĭ susŭ numite Moldova şi ţĕra muntenĕscă să fiă, precumŭ eĭ s'aŭ aflatŭ şi maĭ nainte, în vremea ce era suptŭ stăpînire ungurĕscă, ocrotindu-li-se tóte pronomiile, întocmaĭ ca şi némurile ţĕriĭ ungurescĭ. Nu maĭ puţin oraşurile şi tîrgurile aŭ să fiă ocrotite cu dreptăţile şi obiceĭurile lor, care privescŭ casa, loculŭ, averile lor, şi alte ca de aceste.

Dar nu-ĭ destulŭ cu atâta! înaltulŭ bine voitorŭ scoposŭ aĭ sĕle (sic) îm-

www.dacoromanica.ro

Muscaliĭ neviindu-ĭ în ajutorŭ, Coburg lăsă apoĭ Hotinul, la care se întórse numaĭ după ce comitele Soltikoff intră și el cu corpulŭ I-iŭ de muscalĭ. Hotinulŭ resistă până în $^{16}/_{28}$ Septembrie 1788.

In estremitatea nordică a Moldoveĭ Austriaciĭ eraŭ în harţe cu Turciĭ. Colonelulŭ Fabris ocupâ Botoșaniĭ și se pregătia să înainteze spre sudulŭ ţĕreĭ. In óstea luĭ Fabris se afla și un micŭ contingentŭ de volintirĭ Moldoveni, 500 de ómenĭ. Acestŭ corpŭ înaintâ contra Turcilorŭ spre Oreşte (1). La Larga treĭ ore departe de Iașĭ, Fabris cu Austriaciĭ (6—7000) și cu contingentulŭ românŭ se întâlni, în 7 Aprilie stilulŭ nostru, cu Turciĭ. Aceștia fură învinșĭ, și perdură «varie, bandiere, arme e bagagli. Fabris allora seguendo il corso della vittoria si avanzò fino ad Iassi capitale della Provincia dirimpetto alla quale situò nella sera del $^{8}/_{20}$ Aprile le sue soldatesche schierandole in ordine di bataglia sopra una collina. Ibraimo colla sua gente si era posto a sinistra della città sopra un altra collina.... (2)

---

pĕrătescĭ-Crăesciĭ măririĭ merge încă și maĭ departe, și este de a pune și a aședa atâtŭ în slujba oștinéscă, cum și politicéscă pe aceĭa din pămênteni și locuitoriĭ, carĭ se vorŭ găsi și vorŭ fi, séŭ de aicĭ nainte se vorŭ face destoinicĭ de slujbă și de a-ĭ face părtașĭ tuturorŭ acelorŭ dreptăţĭ și folosurĭ, carĭ aŭ vechiĭ supușĭ locuitorĭ întru ţĕrile împĕrătescii séle măririĭ cele de moștenire.

Decĭ dar acelora, cariĭ după tóte acestea maĭ susŭ arĕtate ș'arŭ lăsa averea, casa, séŭ altă locuinţă și meșteșugulŭ lor, fugindŭ în hotare strĕine, și nu s'arŭ întórce în scurtă vreme în urmă, unora ca acestora li se va lua tótă averea și binele, fără întórcere, și se va împărţi în dată în de obște ivélă între satu luĭ, la ceĭ-l-alţĭ locuitorĭ creștinĭ de aceeașĭ credinţă, carĭ aŭ rĕmasŭ cu liniște la casele și meșteșugulŭ, séŭ trebile lor.

Iar aceĭa carĭ, în potriva a tótă nădejde, s'arŭ cumva fura cu mintea de a arĕta celŭ maĭ micŭ tarzŭ de vrăjmășie cătră împĕrătésca-Crăiasca armie, uniĭ ca aceĭa se vorŭ socoti de dușmanĭ, și vorŭ fi dimpreună cu femeile și copii lor cu cé maĭ mare strînsóre pedepsiţĭ.

Dreptŭ acésta, pentru ca nimenĭ să nu se pótă desvinovăţi cu nesciinţa, iată, din înadinsŭ porunca împĕrătesceĭ Crăesceĭ măririĭ, noĭ, cărora împĕrătésca mărire ne-a încredinţatŭ de-asupra-stăpânire peste tótă armia sa, facemŭ de scire și cunoscutŭ cele de maĭ susŭ arĕtate tuturorŭ creștinilorŭ bisericiĭ rĕsărituluĭ, ce se afla locuitorĭ, după cumŭ la începutŭ s'aŭ pomenitŭ, pe pămêntulŭ ţĕriĭ Moldoviĭ și ţĕriĭ muntenescĭ și în alte hotare otomanicescĭ. Așa dar are să se dé datornica cinste și cucernicie pré înalteĭ împĕrătescĭ peceţĭ ce s'a pusŭ maĭ susŭ.

(După manifestulŭ originalŭ). L. S. *Feldmarșalŭ Graf Fon Lași.*

(1) Becattini, T. VII, pag. 142.

(2) «Fabris atuncĭ urmărindŭ cursulŭ victorieĭ, înaintă până la Iașĭ, capitala Provincieĭ, în dreptulŭ căreĭa aședă, în séra dela 8 (20) Aprilie, oștirea sa, înșirând-o în ordine de bătaie pe o colină. Ibraim cu óstea sa, se aședase la stânga orașuluĭ pre altă culme...»

www.dacoromanica.ro

Dar înainte de a nara cele întêmplate între ambele oştirĭ neamice, să amintimŭ că, după Drăghicĭ, Domnitorulŭ Ipsilante primise ordine dela seraskierulŭ turcescŭ să mérgă la tabera turcéscă, la Fălciŭ. «Sciindŭ însă (Ipsilante) că Nemţiĭ fórte de grabă avéŭ să între în Iaşĭ, după corespondinţa secretă ce ţiné cu dênşiĭ, Domnulŭ, precumŭ spunŭ, făcea felurĭ de chipurĭ a prelungi călĕtoria sa ca să'lŭ apuce vremea în oraşŭ la sosirea acestora. Un turcŭ însă din aceĭ de pe lângă dînsulŭ, vĕdêndŭ întârdierea ce făcé pe cale, şi ne maĭ putêndu'şĭ stăpâni mânia şi gróza de nemţĭ, pe care poporulŭ îĭ aducé din césŭ în césŭ, aŭ scosŭ iataganulŭ dela brâŭ şi l'aŭ ardicatŭ să'lŭ lovéscă ca pe un trădătorŭ, şi puţinŭ de nu i-aŭ sburatŭ capulŭ pe locŭ..., décă din norocirea luĭ Ipsilante, Bim-başa luĭ, Viţu, unŭ vestitŭ vitézŭ între arnăuţĭ, nu scoté sabia maĭ iute ca fulgerulŭ ca să reteze mâna (turculuĭ) cu iataganulŭ şi să i-o dée la pămêntŭ» (1).

Ipsilante în urma acestuĭ episodŭ, ḑice Drăghicĭ, s'aŭ încunjuratŭ de arnăuţiĭ seĭ, înlăturândŭ Turcimea şi eşindŭ din oraşŭ, ca şi când ar fi fostŭ otăritŭ să mérgă la tabera viziruluĭ, de o dată însă l'aŭ înconjuratŭ un polc de husarĭ, carĭ uciseră Turciĭ şi făcură prisonierŭ pre Ipsilante cu totŭ bagajulŭ sĕŭ, la Têrguşorŭ, lângă Iaşĭ.

Versiunea că Ipsilanti era înţelesŭ maĭ dinainte cu Austriaciĭ să-lŭ prindă, nu este numaĭ în Drăghicĭ (2).

Despre fapta luĭ Ipsilante, asemené Abattelle Becattini (3) scrie

(1) Istor. Moldi, T. II, pag 51.

(2) Totuşĭ iată ce ḑice Choiseul, de şi maĭ apoĭ scrie şi el că Ipsilant a fostŭ înţelesŭ cu Austriaciĭ:

«Vous aurez été promptement instruit de l'avantage remporté en Moldavie par les troupes autrichiennes. Le *Prince Ipsilanti a été fait prisonnier,* deux Pachas ont été tués et, à en juger par le grand nombre de blessés que les Turcs ont fait transporter à Ismaïl, leur perte doit avoir été considérable».

(3) «Domnitorul Moldoveĭ, Principele Ipsilante, considerând maĭ sigură libertatea sa, şi póte însăşĭ vĭaţa, cugetă să se retragă din Iaşĭ numaĭ cu 50 de turcĭ din gardă, carĭ îĭ remăseseră, fugindŭ pe la drépta dela oraşŭ spre Galaţĭ, pe apa Bahluĭ, care curge pe aprópe de oraşŭ. Nu puté însă să-şĭ pună în esecuţiune planulŭ sĕŭ fără ca Austriaciĭ să prinḑă de veste, séŭ fără ca să fiă urmatŭ o înţelegere secretă între ḑisulŭ Principe şi Comandantele Cesărescŭ. Acesta expediă pe dată douĕ jumătăţĭ de escadróne în góna cailorŭ, luate din ambele aripe şi apoĭ alte douĕ diviḑiunĭ de întărire. Acestea ajunseră pe Vodă fórte curêndŭ, când era să urce prin munţiĭ prin carĭ se trece în Polonia, îlŭ opriră, uciseră gardia şi făcêndu-lŭ prizonierŭ, îlŭ conduseră în tabăra imperială,

www.dacoromanica.ro

că «L'Ospodaro di Moldavia Principe Ipsilanti, scorgendo mai sicura la sua liberta, e forse la sua vita, penso di ritirarsi da Iassi con soli cinquanta Turchi della guardia, che li erano rimasti fugendo a destra della cità verso Galatz pel fiume Baclui... Non potè però mettere in esecuzione il suo disegno senza che gli austriaci se ne avvedessero, *o sia che qualche segreta intelligenza corresse tra il predetto Principe e il comandante Cesareo*, spediti sul momento due mezzi squadroni a briglia sciolta staccati dalle due ale e poi due altre divisioni di rinforzo, lo raggiunsero ben presto mentre stava per salire le montagne.... lo fermarono, uccissero le guardie, e prigioniero lo condussero nel campo Imperiale. Insiemi con lui furono presi molti de' cortigiani e 40 tra muli e cammelli, che portavano i suoi più préziosi tesauri. Si racconta che nell' atto che stava l'Ospodaro per consignare la sciabla a' vincitori, un offiziale Turco tentasse di uciderlo, ma indarno, essendo restato il traditore ucciso egli stesso con un altro colpo di ciabla aventatogli da un ussero".

Totŭ asemené scrie și Salaberry în Histoire de l'Empire ottoman tome 4e, Paris, 1817, pag. 114: «L'empereur Joseph, qui ne paraissait que comme auxiliaire et qui s'était déclaré le dernier, fit entrer ses troupes dans la Moldavie, avant que le grand Vizir ou ses bastiments eurent passé le Danube (?). Le colonel Fabris franchissant les défilés de la Transilvanie (?) pénétra jusqu'à Iassy, et enleva l'Hospodar avec une *facilité qui fit croire à la connivence de ce Prince* avec les impériaux. Les autrichiens, maîtres de la Capitale, arborèrent bientôt dans toutes les villes ouvertes de la Principauté l'aigle allemande à la place du *croissant* (?!)».

împreună cu maĭ mulțĭ boerĭ și cu 40 de catârĭ și cămile, carĭ ducéŭ comorile luĭ cele maĭ precióse. Se povestesce că în momentulŭ când Domnitorulŭ se gătia să-șĭ dée sabia în mânile învingĕtorilorŭ, unŭ ofițerŭ turcŭ se încercă să-lŭ ucidă, dar nu isbuti, căcĭ acela fu ucisŭ de altă lovitură de sabie ce-ĭ dete unŭ ușeriŭ».

Vol. II, pag. 142.

D. profesorŭ Erbiceanu a publicatŭ în Revista teologică, No. 28 (Noembre 1886, Iașĭ), unŭ estrasŭ din Ἱστορία τῶν ἐτῶν 1787 și 1788 παρὰ Α. Λ., tipărită în Veneția la 1791. Comparândŭ acestŭ estrasŭ cu scrierea luĭ Becattini o găsirămu identică. A luĭ Becattini e tipărită la Veneția și totŭ în 1791. Care pe care s'a copiat dintre Α. Λ. și Becattini? Eŭ presupunŭ că Α. Λ, este greculŭ plagiatorŭ. De aceea nicĭ potŭ să citezŭ acestŭ fragmentu, care, câtŭ privesce episodulŭ prinderei luĭ Ipsilante, nu este decât o traducere din Becattini.

www.dacoromanica.ro

Enache Văcărescu raportă faptulŭ prindereĭ luĭ Ipsilante, cu boĭerimea moldovenéscă, dar fără a bănui sinceritatea Domnitoruluĭ moldavŭ. Elŭ ḑice ancă, că nemţiĭ mergêndŭ la Iaşĭ, speraŭ că vorŭ fi ajutaţĭ îndată de muscalĭ, ceea ce nerealizându-se, se vĕḑură siliţĭ a abandona ĭar Iaşiĭ (1).

In orĭ-ce casŭ, evenimentulŭ din Iaşĭ avu de consecinţe, că Ibraim Paşa abandonă Iaşiĭ şi că, cum scrie Becattini, fugi la Galaţĭ. Becattini pune multŭ preţŭ pe acéstă victorie a austriacilorŭ (2). Pare că şi la Viena era acéstă opiniune, căcĭ colonelulŭ Fabbris fu nălţatŭ la rangulŭ de generalŭ-maiorŭ. Dămŭ, după o gravură austriacă, din 1788, scena prindereĭ luĭ Ipsilante, ce s'ar fi întêmplatŭ maĭ departe de Iaşĭ.

Indată ce la Pórtă se sciu de trădarea luĭ Ipsilante, femeea luĭ, o fată şi unŭ băĭatŭ, fură maltrataţĭ de Turcĭ, închişĭ şi despoiaţĭ, cu tótă intervenţiunea şi protecţiunea ce căutară a le da Choiseul şi alţĭ miniştri streinĭ (3).

---

(1) Tesaurŭ II, pag. 296.

(2) Tom. VII, pag. 143.

(3) «La famille du Prince Ypsilanti est réduite au dernier degré de l'infortune. L'ambassadeur d'Angleterre, dont il n'avait pas cru devoir acheter la bienveillance, abusant de son malheur, l'accuse publiquement de trahison, soutient qu'après avoir appelé les ennemis il s'est laissé prendre à dessein. Enfin, Mr., pour comble d'horreurs, il a, de concert avec l'Envoyé de Prusse, pressé la Porte de faire arrêter cette malheureuse famille. La Princesse a été enlevée de son Palais et conduite dans une prison destinée aux malfaiteurs. Son fils unique, homme d'esprit et qui pleurait encore la perte récente de sa femme a été emprisonné séparément et on l'a présenté à la question pour savoir où sont les trésors de son père. Comme il n'a indiqué qu'environ deux millions placés chez divers banquiers de cette capitale, on lui a objecté l'assertion de l'Ambassadeur d'Angleterre qui prétend que le Prince en a fait passer plus de vingt à la banque de Vienne. On attend sur cet objet des ordres du Visir. Je crains qu'ils ne soient funestes, et qu'en accueillant cette accusation il ne croie rejeter sur le Prince prisonnier la perte de la Moldavie et justifier par là les mauvaises dispositions que lui-même avait ordonnées.

. . . . . .

L'Empereur, qui prend intérêt à son sort, a jeté les yeux sur sa famille qui se trouve à Constantinople et à laquelle il craint que la Porte ne fasse éprouver les effets de son ressentiment. En conséquence, M. le Prince de Kaunitz a prié, de la part de S. Majesté Impériale, l'Ambassadeur du Roi à Vienne de demander à S. M. qu'Elle vous charge M. de rendre à cette famille tous les bons offices possibles, afin, de la soustraire au malheur dont elle est menacée. Le Roi a bien voulu agréer cette demande et S. M-té espère que vous obtiendrez qu'on laisse la femme et les enfants du Prince Ypsilanti vivre paisiblement dans l'ob-

www.dacoromanica.ro

XXXII.

Austriacii nu apĕră Iașii. Boĭerii cerŭ din noŭ intrarea Rușilorŭ.

Intrarea în Iași a Austriacilorŭ aŭ pututŭ fi ocasiune de speranță de apĕrare pentru locuitorii capitalieĭ Moldoveĭ. Acéstă speranță fu de fórte scurtă durată. Fabris nu era îndestulŭ de tare ca să se mănțină în Iași contra uneĭ oștirĭ maĭ marĭ de turcĭ și decĭ abié intratŭ în Iași la 8 April 1788, el declară mitropolituluĭ și boerilorŭ rĕmașĭ acolo, că vré să se retragă neîntârdiatŭ. Atuncĭ gróza cuprinse pre mitropolitŭ și pre ceĭ rĕmașĭ în țéră și, sub boldulŭ acesteĭ gróze, mitropolitulŭ Leonŭ și boĭerimea adreséză îndată (la 9 Aprilie) luĭ Rumianțov următórea scrisóre, rugându-lŭ să grăbéscă intrarea armateĭ rusescĭ în Moldova:

«*Pré luminate generalŭ anșefŭ, alŭ Nostru întru totŭ nădăjduitŭ mare făcĕtorŭ de bine.*

«Ne maĭ remânêndu-ne altă nădejde ca să scăpămŭ de primejdia ceĭ de istovŭ perderi, iată și acum, prin acestŭ înadinsŭ trimisŭ alŭ nostru, năzuimŭ iarăși la Inaltă Milostivirea a *eĭ Impĕrătescĭ mărirĭ* și prin acésta cătră înălțimea ta smerită scrisóre, cu multă plecăciune și cu ferbinți lacrimĭ, căděndŭ cu toțĭ de obște, parte bisericéscă și politicéscă, punemŭ de față starea nóstră cé vrednică de plângere, și cele umilite rugăciunile nóstre, ca să se milostivéscă spre noĭ Impărătésca mărire, și prin ale sale împĕrătescĭ arme de subt comanda înălțimeĭ tale, cum și prin a înălțimeĭ tale mijlocire și iubire de ómenĭ, să ne izbăvimŭ de gróznica primejdie a perděreĭ, de care suntemŭ îngroziți. Căcĭ sciutŭ să fie Inălțimeĭ Tale, că după biruința ce s'aŭ maĭ făcutŭ în trecutele dile asupra Turcilorŭ de către Kesaricescile oștĭ, la locului ce se numesce Larga, treĭ césurĭ maĭ susŭ de Eșĭ, erĭ sâmbătă, Aprilie 8, aŭ venitŭ aicĭ în Iași un corpos de vr'o șase—șapte miĭ óste Kesaricéscă, și fugêndŭ Turciĭ în giosŭ câțĭ maĭ

---

scurité à laquelle sa catastrophe les dévoue. Je ne crois pas que pour y parvenir vous ayez besoin de combattre le prejugé qu'on peut avoir sur sa trahison, mais une des plus grandes preuves qu'il ne peut en être accusé, est qu'il a laissé sa famille entre les mains du G. Seigneur. Quoi qu'il en soit, Mr., vous ferez valoir le mieux qu'il vous sera possible l'intérêt qne S. Majesté prend à cette famille, d'après la recommandation de l'Empereur, et vous tacherez de convaincre les Ministres de la Porte qu'il peut arriver des circonstances où ils se féliciteront d'avoir donné un exemple de modération en ne confondant point les innocents avec ceux qu'il croiraient coupables».

Vedĭ Hurmuzake, L. citatŭ.

www.dacoromanica.ro

era, aŭ prinsŭ Kesaricescii pe Domnulŭ de aice *Alexandru Ipsilante* şi-lŭ ţinŭ în pază. Iar astă-dĭ ni s'aŭ datŭ rĕspunsŭ de la Polcomniculŭ Comandir, cum că nu are poruncă să sté aicea, ci iarăşĭ fără zăbavă iaste să se întórcă înapoĭ cu corposulŭ sĕŭ şi cu Domnulŭ robitŭ. Decĭ de va fi una ca acésta, cunoscutŭ şi sciutŭ iaste, că îndată Turciĭ şi Tátariĭ ce sunt în părţile de josŭ a ţĕreĭ, negreşitŭ trebue să ne iée în picióre şi să pue sabie şi focŭ orĭ pe unde vor ajunge. Ne rugămŭ dar iarăşĭ din adânculŭ inimeĭ, vĕrsândŭ lacrimĭ cu jalnică plângere: milostiviţi-vĕ asupra a atâta norodŭ creştinesc şi izbăviţi-ne cum maĭ îngrabă de obştéscă perdare ce ne stă asuprā. Trimisulŭ nostru carele va închina Inălţimeĭ tale acéstă smerită din partea nóstră scrisóre, are sciinţă din destulŭ, ca să arĕte Inălţimeĭ tale, prin cuvêntŭ, grija şi temerea nóstră, cumŭ şi starea lucrurilorŭ din părţile acestea.

Noĭ aşteptămŭ cu însetată dorire, sosirea aicea cum maĭ îngrabă a *împĕrătescilorŭ* arme, ca să ne isbăvéscă de frica robieĭ varvarescĭ a Agarineanilorŭ. Nădăjduimŭ să nu fie trecută cu vederea cererea şi rugămintea nóstră celorŭ de o credinţă supuşĭ, şi remânemŭ a Inălţimeĭ tale cătră Dumnedeŭ smeriţiĭ rugătorĭ» (1).

Leon, Mitropolitŭ Moldoveĭ.

Din Iaşiĭ Moldoveĭ
1788. Aprile 9. Pré plecaţĭ slugĭ
(NB. Nu este altă semnătură).

Se maĭ trămite de mitropolitŭ şi boerime o petiţiune şi directŭ cătră Impĕrătésa, cerêndu-ĭ, în un stilŭ oribilŭ, să dé voie Moldovenilorŭ a-ĭ trămite o «diputaţione» ca să o asigure de devotamentulŭ Moldoveĭ şi de trebuinţa eĭ ca să nu întârdie óstea ruséscă a intra în ţéră. Eată acestŭ actŭ ciudatŭ:

«Tótă suflarea norodului pravoslavnicŭ şi maĭ cu prisosinţă eparhiile acestea carĭ aŭ dobânditŭ umbrirea apĕrăreĭ întru buna sa vieţuire, se sprijinesce întru întêmplătórele nevoĭ şi primejduitórele momenturĭ din pragulŭ pristoluluĭ vostru, neavêndŭ unde aiure atîrna întru a sa mîntuire. Césulŭ acesta alŭ întêmplărilorŭ acestorŭ de acumŭ ne face ca cu cele maĭ umilite glasurĭ să strigămŭ şi să ceremŭ cu suspinătóre lăcrimare toţĭ, noĭ Moldoveniĭ, prin unite plecărĭ, îndurarea Ta, apĕrătoriule alŭ nostru. *prin o sprijinire fără de mijlocire şi trecere de vreme a armelorŭ Tale cele pravoslavnice,* ca prin pajora ocrotireĭ semnuluĭ Impĕrătesceĭ vóstre mărirĭ, să ferimŭ o vĭaţă a nóstră, care se învăluesce în cugetările primejduireĭ şi să rĕmâe iar a ruga pre atot Puterniculŭ împĕratŭ pentru proslăvirea puterilorŭ vóstre. Iar credincioşiĭ pravoslavniciĭ Moldoveni ceĭ cu bună cugetare şi îndatorire vecĭnică, după starea cé de acumŭ a Patrieĭ nóstre, după puterea şi fiinţa micşurăreĭ, însuşindŭ către gătirile celorŭ trebuincióse ceea ce se puté, şi întru nevoĭ iarăşĭ nădăjduindŭ la Indurarea Vóstră, vomŭ jărtvi cugetările nóstre cele fără mărgenire către aceste apĕrătorĭ puterĭ, ce le aşteptamŭ pentru *o ocrotire grabnică* şi lîngă înălţarea glasurilorŭ celorŭ rugătorĭ. Pentru acésta

(1) Veţĭ Documente dintre 1769—1800 de V. A. U. Bucurescĭ, 1889.

www.dacoromanica.ro

cu sfială cutezămŭ a adăogi: să fiĭ milostivŭ a primi o mângâere a sufletelorŭ nóstre: trimeterea la piciórele pragului Vostru a uneĭ *diputaţione* (sic), pré bună şi credinciósă, cu nemărginirea mulţămirilorŭ nóstre celorŭ lăcrimătóre şi cu năzuire la limanulŭ Pravoslavieĭ, dela care se va încredinţa şi pentru rîvna nóstră şi pentru întêmplătórele nevoĭ.

«A împĕrătescei, monarhicesciĭ vóstre măriri pré plecaţiĭ şi credincioşiĭ supuşĭ» (1).

Din causa întârdiereĭ Rusilorŭ de a intra în ţĕră, Iaşiĭ se deşertară de toţĭ cariĭ putĕŭ se trécă Dunărea. Mitropolitulŭ şi boĭerimea care nu se dusese cu Ipsilante fugiră pe unde putură. Mitropolitulŭ în 28 lunie 1788 era la M-rea Slatina.

XXXIII.

Manolache Roset.

Intre aceste Pórta avêndŭ nevoie să esiste în Moldova o autoritate naţională, ca să facă pe câtŭ posibilŭ a gravita în jurulŭ eĭ pre ţĕraniĭ Moldoveni, se grăbi a numi Domnŭ în locŭlŭ luĭ Ipsilante pre Manole Roset. Drăgicĭ scrie (2) că «acesta era unŭ boĭerŭ trăitoriŭ la Fălciŭ cu o reputaţie destulŭ de bună. Cândŭ vizirulŭ cu urdia turcéscă s'aŭ opritŭ acolo pentru o vreme, luândŭ sciinţă că Nemţiĭ aŭ intratŭ în Iaşĭ şi Ipsilante s'aŭ desvelitŭ a fi cu dênşiĭ şi ajutorulŭ Rusilorŭ, pe de o parte aŭ scrisŭ (vizirulŭ) la Pórtă arĕtândŭ necredinţa luĭ şi tot-odată avêndŭ trebuinţă pe lângă armie de unŭ poruncitorŭ către ţĕră, s'aŭ aruncatŭ privirea asupra luĭ Manole Roset, ce se înfăţişase la elŭ cu boieriĭ din ţinutŭ, şi l'aŭ numitŭ Domnu Moldoveĭ după împuternicirea ce avé dela Sultanulŭ, ca să scóţă şi să pue Domnŭ pe aceste ţĕrĭ, la întîmplare de trebuinţă, făgăduindu-ĭ şi pentru învestitură după obiceiŭ a scrie să i să trimiţă din Ţarigrad».

Cine era acestŭ Manoli Rosetŭ? Eŭ credŭ că nu e altulŭ decât acelaşĭ Manolache Giani Roset, devotatulŭ Domnŭ efemerŭ alŭ ţĕreĭ muntenescĭ, care nu avu parte de Domnie în urma păceĭ dela Kuciuk-

(1) Din cartea mĕ „Documinte dintre 1769—1800" 4° 1889, pag. 25.
(2) Ist. Mold. T. II, pag. 52.

www.dacoromanica.ro

Kainargi (1). Ipsilanti căpětă, cumŭ vědurămŭ, domnia în locului luĭ Manoli-Vodă din Craiova și în locului candidatuluĭ uneĭ părțĭ din boĭerime. Era naturalŭ că Manoli-Vodă să fi fostŭ candidatulŭ de Domnie în locului luĭ Ipsilante, trădătorŭ causeĭ turcescĭ. Este o părere ce o întăresce și faptulŭ, că proclamațiunea ce adreséză el către Moldova, ca să'șĭ vestéscă Domnia, se vede scrisă de unŭ condeiŭ muntenescŭ. Am descoperitŭ acestŭ documentŭ la Mitropolia din Iașĭ în 1886. Eată'lŭ în tótă coprinderea luĭ și cu semnătura fasimilată. Nu să însemne loculŭ de scriere, probă că a fostŭ scrisŭ în cale, unde-va, în tabera turcéscă, séŭ chiar din Turcia:

«*Iω Manuil V. V. B. M. g. z. Moldavscæ.*

«Preosfinția ta alesule de Dumnedeŭ părinte Mitropolitŭ,· Iubitorilorŭ de Dumnedeŭ părințilorŭ episcopĭ, prea cuvioșilorŭ archimandriți și egumenĭ de pe la sfintele mŏnăstirĭ și tótă tagma bisericéscă, cinstițilorŭ dumnévóstră boerilorŭ dintâiŭ și alŭ doilea, dumnévóstră boĭerilorŭ pârcălabĭ și starostĭ, căpitanilorŭ, bulucbașĭ, neguțitorilorŭ, orășanilorŭ, mazilĭ, breslașĭ, vorniceilorŭ de prin sate și tuturorŭ locuitorilorŭ ţĕreĭ Moldoveĭ, sănătate și totŭ binele vĕ poftimŭ dela milostivulŭ Dumnedeŭ ca să vĕ dăruĭască. De obște vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că pré puternica împĕrăție Devletŭ Ali Osman (a căria putere să o întăréscă Dumnedeŭ în vecĭ) pliroforisindu-se de amestecăturile ce s'aŭ făcutŭ aicé la Moldova și *dă* (sic) năvălirea neprietenilorŭ, póte din nepurtarea de grijă a oblăduitoruluĭ ce a fostŭ, ni-aŭ orânduitŭ pre noĭ Domnŭ și oblăduitorŭ aceĭ ţĕrĭ, dându-ne putere îndestulă ca să curățimŭ ţéra de ne prieteniĭ împĕrățieĭ și să o ocrotimŭ despre orĭ-ce împotrivire și necazurĭ; către care ĭată ne-amŭ și pornitŭ «erĭ» și avemŭ nădéjde la mila prea înălțatuluĭ Dumnedeŭ, că în puțină vreme va intra fiesce-care lucru la orênduĭala sa și ţéra îșĭ va afla odihna și rĕpaosulŭ eĭ. Pentru care nu amŭ lipsitŭ a vĕ însciinţa de acésta, ca să vĕ veseliți și să vĕ bucurațĭ cu toțiĭ, rugândŭ pre milostivulŭ Dumnedeŭ pentru buna starea prea puterniciĭ împĕrățiĭ și a nóstră și a vĕ sfătui părintesce ca să nu vĕ amăgiți după *măgliselele* neprietinilorŭ ce vĕ arétă cu felurĭ de făgăduelĭ, căcĭ tóte acelea sunt vremelnice și fără de temeĭ, și ceĭ ce se amăgescŭ rĕmânŭ înșelați și căiți până în sfîrșitŭ, dape cum aveți pildă *pă* ceĭ ce aŭ credutŭ unele ca aceste, că nu numaĭ aŭ fostŭ pricinuitorĭ de rĕŭ și stricăcĭunea patrieĭ lor, ci șĭ-aŭ pĭerdutŭ și tóte averile, âncă până în sfîrșitŭ uniĭ și vĭața; ci ca uniĭ ce sciți cu câtă îndestulată și norocită petrecere ați fostŭ sub stăpânirea prea puterniculuĭ Devletŭ, trăindŭ desfățațĭ în milĭ și în privileghĭurĭ împĕrătescĭ, moșiĭ

(1) Póte proba acéstă asertiune și faptulŭ, că în sigiliulŭ pusŭ sub Manifestŭ, se vede nu numaĭ bourulŭ Moldoveĭ ci și stema Muntenéscă, după obiceĭulŭ luatŭ de ceĭ carĭ fuseseră când-va domni și la o ţéră și la altă. Văcărescu Enache spune că „Pre înaltulŭ Devletŭ făcu Domnŭ Moldoveĭ pre Manoil-Vodă, încă dela Sofia mergêndŭ spre Belgradŭ, care (Manoilŭ) trecêndŭ pe la Nicopole și pe la Bucurescĭ aŭ mersŭ la Iașĭ. (Tesaurŭ II, pag. 296). Decĭ nu era boĭerulŭ din Fălciŭ de care grăesce Drăghicĭ.

www.dacoromanica.ro

şi strĕmoşiĭ, cum şi înşivĕ, care vĕ aflaţĭ acumŭ, stăpânindu-şĭ fieşĭ carele moşiile şi pămênturile luĭ nesupĕratŭ între atâta sumă de anĭ. se vĕ arĕtaţĭ acumŭ cu prothimie, maĭ vîrtosŭ d-tră boĭorilorŭ i dregătorilorŭ, ca uniĭ ce sunteţĭ căpeteniĭ şi otcârmuitorĭ celorŭ maĭ micĭ, se vĕ siliţĭ în totŭ chipulŭ de a găsi mijlocŭ ca să năvăliţĭ la domnésca nóstră milostivire împreună cu câţĭ alţĭ din locuitorĭ veţĭ putea să veniţĭ la noĭ, *unde veţĭ auţi că ne aflămŭ* şi nu numaĭ cinste şi milă veţĭ dobândi acumŭ, ci va fi cunoscută şi în urmă slujba şi *sadacatulŭ* acesta la totŭ némulŭ d-tră, a câştiga dela pré puternica împĕrăţie milĭ îndestulate şi privileghiurĭ; şi câtŭ despre partea otomanicescilorŭ nóstre oştirĭ să nu aveţĭ nicĭ o grijă şi îndoĭală, pentru că aŭ datŭ straşnice poruncĭ împĕrătescĭ şi ale nóstre ca să nu supere *pă* raia întru nemică. Iar ceĭ ce nu veţĭ avea mijlocŭ de o cam dată a scăpa şi a veni la noĭ se vĕ depărtaţĭ din prejurulŭ nepriteniloru, spre a nu se întêmpla unuĭa ca aceluĭa primejdia aceea ce o aduce iuţimea resboĭuluĭ, de care nimenĭ nu póte scăpa, nicĭ putemŭ noĭ sprijini atuncĭ aflându-vĕ lângă prietenĭ. Ci dar ascultaţi-ne sfaturile carĭ părintesce vĕ dămŭ la acésta şi puneţĭ silinţe verĭ-care şi verĭ din ce tréptă arŭ fi, de năvăliţĭ cu îndrăsnélă la mila nóstră, ca din preună cu d-tră se putemŭ ocroti săraca ţéră spre a o aduce la starea eĭ şi veţĭ cunósce în faptă mila Domnieĭ mele şi bună oblăduire cu milostivire cătră toţĭ care o avemŭ în cugetŭ a o sevêrşi fiindu-ne milă de ţéra acésta, ca uniĭ ce suntemŭ şi noĭ *ca unulŭ* din patrioţĭ, dupre cum ne sciţĭ şi pe noĭ şi némulŭ nostru. Aşişderea şi prea sfinţiilorŭ vóstre părinţilor arhiereĭ, dupe datoria ce aveţĭ să îndemnaţĭ cu învĕţăturĭ şi povăţuirĭ *pă* orĭ câţĭ din pământenĭ veţĭ putea ca să urmeze dupe cum le scriemŭ, fiindŭ spre binele şi folosulŭ lorŭ, şi aşteptămŭ fără zăbavă venirea lorŭ cătră noĭ spre a le da cuvinitele méle povăţuirĭ pentru paza şi buna otcârmuire a săraceĭ ţĕrĭ, şi fiţĭ sănătoşĭ.

Iscălitŭ : 1788, 12 Iunie.

folio f. mare.

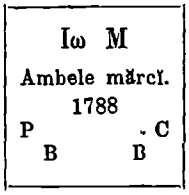

www.dacoromanica.ro

XXXIV.

Mavrogheni și Domnia Moldoveĭ. Proclamațiunea luĭ cătră Moldoveni. Acte de Domnŭ Moldoveĭ. Confiscarea moșiilorŭ luĭ A. Ipsilante.

Domnia Moldoveĭ înainte de numirea luĭ Manole Roset, o vedem disputată cu stăruință de cătră Mavrogheni. Oștirea luĭ, din Focșanĭ opera deja în Moldova, când Ipsilante fu prinsŭ de Austriacĭ. Mavrogheni, aflândŭ de întêmplarea luĭ Ipsilante, adreséză, în 13 Aprilie 1788, o proclamațiune cătră locuitoriĭ județelorŭ Moldoveĭ și în deosebĭ celorŭ aĭ județuluĭ Putneĭ, prin care le spune că «audindŭ Domnia mé întêmplarea de acolo din Moldova, cumŭ ațĭ rĕmasŭ fără Domnŭ, ca nesce oĭ fără păstorŭ, acumŭ la acéstă vreme resvrătită și socotindu-ne la câtă grijă și spaimă va fi adusŭ acéstă întêmplare, ne-aŭ cuprinsŭ multă durere și milă de voĭ». N. Mavrogheni îĭ asigură, decĭ, căcĭ îĭ consideră ca pe proprii sĕĭ supușĭ, că va griji de liniștea și pacea lor ca și de a locuitorilorŭ Munteniei.

Eată întregŭ actulŭ:

Cărțile ce s'aŭ scrisŭ la județe în Moldova, în 1788, Aprilie 13.

«Pré cuviosilorŭ archimandriți, egumenilorŭ și epitropilorŭ de pe la sfintele mŏnăstirĭ și schiturĭ, molitfelorŭ vóstre protopopĭ, preoțĭ și diaconĭ i d-vóstră starostilorŭ séŭ boĭerilorŭ, ce sunteți fără de dregĕtoriĭ, mazililorŭ, breslașilorŭ, căpitanilorŭ, negutitorilorŭ, orășenilorŭ, pârcălabilorŭ, sindiilorŭ, și tuturorŭ locuitorilorŭ ţĕranĭ de prin tóte satele ţinutuluĭ . . . . . din Moldova, sănĕtate. De obște vĕ facemŭ în scire, că audindŭ Domnia mé întêmplarea de acolo din Moldova cumŭ că ațĭ rĕmasŭ fără de Domnŭ ca nisce oĭ fără de păstorŭ acumŭ la acéstă vreme resvrătită și socotindu-ne la câtă grijă și spaĭmă va fi adusŭ acéstă întêmplare, ne-a coprinsŭ multă durere și milă de voĭ, carĭ sunteți de acelașĭ neamŭ cu noĭ, pentru care nu amŭ lipsitŭ printr'acéstă domnéscă a nóstră carte într'adinsŭ a vĕ scrie și a vĕ vesti tuturorŭ, ca să sciți, că Domnia mé nimicŭ nu vĕ vomŭ deosebi din ceste-l-alte raele ale ţĕreĭ nóstre, la paza și ocrotirea ce trebue să aveți într'acéstă vreme, ci ca unŭ părinte de obște și Domnŭ cu milă și durere de tóte raelele împĕrătescĭ, precumŭ grijimŭ pentru locuitoriĭ ţĕreĭ nóstre așĭa vomŭ griji și pentru voĭ, ca să nu vĕ primejduiți de cătră vrășmașĭ și de cătră nimenĭ; și ĭată amŭ trămisŭ și trămitemŭ oștirĭ ale nóstre îndestule în acea parte a loculuĭ, la Focșanĭ, ca să vĕ păzéscă de vrășmașĭ și deosebitŭ și înșine în puţine ḑile venimŭ la partea loculuĭ pentru ocrotirea desevêrșită și viața ne vomŭ pune la întêmplare vremelnică pentru apĕrarea tuturorŭ locuitorilorŭ, după cuvêntulŭ evangheliei ce ḑice: «păstorulŭ celŭ bunŭ sufletulŭ îșĭ pune pentru oĭ. Ci dar nădăjduiți la mila și ajutorulŭ Domnieĭ mele, fiți fără

www.dacoromanica.ro

de nicĭ o grijă şi nu vĕ înfricoşaţĭ şi nicĭ nu vĕ temeţĭ de nimicŭ, că după cum vĕ încredinţămŭ maĭ susŭ Domnia mé, avemŭ tótă grija pentru ocrotirea vóstră şi fiesce-care să vĕ căutaţĭ alişverişurile şi hrana vóstră, fără de a nu vĕ risipi şi fără de a nu vĕ înstrĕina, séŭ de a vĕ împrăştia pe la depărtate locurĭ, păzindŭ înşişĭ voĭ credinţa cea dréptă şi supunerea cătră Devletulŭ pré puterniceĭ împĕrăţiĭ, precumŭ suntem datorĭ după lege, fără de a nu vĕ înşela şi fără de a nu vĕ amăgi cinevaşĭ din voĭ, a vĕ adăpa în niscare-va cugete rele; şi aşĭa cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ fiţĭ bine încredinţaţĭ şi nădăjduiţĭ la acestea ce vĕ scrie Domnia mé, rugândŭ pre milostivulŭ Dumnedeŭ pentru biruinţa armelor pré puterniceĭ împĕrăţiĭ asupra vrăşmaşilorŭ sĕĭ» (1). 1788, Aprilie 13.

Maĭ există, din 17 Aprilie 1788, dela N. Mavrogheni şi alte proclamaţiunĭ cătră Moldovenĭ (2).

N. Mavrogheni maĭ vestesce Moldovenilorŭ, în 25 Aprilie anulŭ 1788, că ceĭ carĭ arŭ voi să se adăpostéscă în Muntenia, din causa resvrătirilorŭ şi a resmeriţeĭ, vorŭ fi primiţĭ de dênsulŭ cu braţele deschise:

«Pré cuvioşilorŭ arhimandriţĭ, egumenĭ după la sf. mŏnăstirĭ, d-vóstră boĭerilorŭ d'ântêiŭ şi alŭ doilea, d-vóstră boerilorŭ pârcălabĭ şi starostĭ din ţinuturile Moldoveĭ şi neguţĕtorilorŭ de acolo, sănĕtate! Aflămŭ Domnia mé de resvrătirea ce este într'acé patrie, şi socotindŭ că póte uniĭ nu veţĭ fi siguri şi odihniţĭ pe la locaşurile şi locurile unde vĕ aflaţĭ şi pentru ca nu cum-va din pricina acésta să arĕtaţĭ că siliţĭ aţĭ fostŭ de nevoĭe pentru adăpostulŭ vostru a vĕ trage prin părţĭ şi locurĭ ne călcate de vrăşmaşŭ, iată de obşte vĕ facemŭ Domnia mé în scire, ca să arĕtaţĭ şi celor-l-alţĭ, tuturorŭ deobşte, cumŭ că verĭcarĭ nu se vorŭ otări de a şedé pe locurile séle şi vorŭ vré a se trage pentru ocrotirea şi siguranţa lor şi a caselorŭ şi a averilorŭ lor, bine să fie încredinţaţĭ cu toţiĭ de obşte, că Domnia mé cu părintescĭ braţe deschise nu numaĭ vĕ primimŭ la Focşanĭ şi în pămênturile ţĕreĭ nóstre (după cumŭ pentru acésta am

(1) Cod. No. XVII, fila 292 verso coprinde o copie ceva alterată

(2) Proclamaţie la judeţele Covurluĭ cu oraşulŭ Galaţĭ, la Tecucĭ, Tutova, Bacăŭ, 1788, Aprilie 17.

«Pré cuvioşilorŭ archimandriţĭ, egumenĭ, etc. de obşte vĕ facemŭ în scire etc. (precumŭ în proclamaţia de maĭ susŭ) apoĭ termină aşa: «Ci dar după ce veţĭ primi acéstă a nóstră domnéscă vestire să vĕ întórceţĭ ĭar la locurile vóstre câţĭ se va fi strĕmutatŭ şi apucându-vĕ de lucrulŭ pămêntuluĭ să vĕ căutaţĭ hrana şi chiverniséla vóstră, facêndu-vĕ alişverişurile fără a nu vĕ înfricoşa şi a nu vĕ speria, că după cumŭ vĕ încredinţămŭ, nu veţĭ petrece nimicŭ...» (restulŭ aprópe identicŭ ca în proclamaţia de maĭ susŭ).

Cod. No. XVII, fila 293.

Proclamaţiĭ la Bârlad, la Vasluĭ, şi la cele-l-alte judeţe din Moldova, din Aprilie 19, 1788 încă posedemŭ şi le dămŭ în anexele de la acéstă pagină.

Veţĭ şi Cod. XVII, fila 294.

www.dacoromanica.ro

scrisŭ şi am poruncitŭ cinstituluĭ şi credincĭosuluĭ boĭeruluĭ Domnieĭ mele Costake Kiani biv vel Clucerŭ, Caĭmacamuluĭ ce se află la Focşanĭ, şi încă să sciţĭ că vĕ vomŭ ocroti şi vĕ vomŭ păzi cu tótă străjuirea şi osîrdia, întocmaĭ după cum străjuimŭ şi pre ceĭ aĭ ţĕreĭ acesteĭa, nedeosibindu-vĕ nimica de dênşiĭ; cumŭ şi cariĭ veţĭ vré şi veţĭ pofti şi vĕ va fi maĭ îndemână a vĕ trage la Brăila, puteţĭ merge cu îndrăznélă şi fără de nicĭ o îndoĭală, unde ca pre nisce raele credincĭóse şi supuse ale Devletuluĭ pré puterniceĭ Impĕrăţiĭ primiţĭ veţĭ fi şi acolo şi veţĭ avé totŭ ajutorulŭ de ocrotire şi «*emniet*». Cĭ dar, ca să fiţĭ fără de rĕspunsŭ şi înaintea luĭ Dumneḑeŭ şi a stăpânilorŭ, nu amŭ lipsitŭ a vĕ arĕta şi acésta prin domnescele nóstre cărţĭ, la carĭ încredinţându-vĕ să fiţĭ următorĭ a vĕ trage la aceste numite locurĭ, câţĭ nu veţĭ puté sta pe la casele şi pe la satele şi oraşele vóstre. Pentru care amŭ scrisŭ Domnia mé şi la luminatulŭ Ibrail Muhafezu şi la cinstitulŭ Ibrail Nazir, şi fiţĭ sănătoşĭ» (1). 1788, Aprilie 25.

N. Mavrogheni nu numaĭ că adreséză proclamaţiunĭ ca acestea la Moldovenĭ, ci şi face acte de Domnŭ, căcĭ numesce ispravnicĭ în unele judeţe, în cursulŭ luneĭ luĭ Maĭ, 1788. Eată pitaculŭ de rânduire de ispravnicŭ la judeţulŭ Tecuciŭ, din Maĭ, 1788:

«Dat-amŭ Domnésca nóstră carte . . . . . pe carele l-amŭ orânduitŭ Domnia mé ispravnicŭ la ţinutulŭ Tecucĭuluĭ din Moldova, împreună cu . . . . ca unindu-se la tóte trebile ţinutuluĭ cu numitulŭ tovarăşulŭ sĕŭ, şi păzindŭ pe deplinŭ bunele Domnieĭ mele învĕţăturĭ şi poruncĭ ce ĭ-amŭ datŭ, să aĭbă a fi cu multă purtare de grijă şi priveghere, întêiŭ pentru paza şi ocrotirea locuitorilorŭ de către ómenĭ rĕĭ şi împotrivitorĭ, apĕrându-ĭ şi ferindu-ĭ de orĭ-ce împotrivire şi nedreptate, spre a-şĭ puté avé odihna şi liniştea lorŭ după bună-voinţa Domnieĭ mele, aşişderea să caute cu silinţă tóte pricinele şi păsurile lŏcuitorilorŭ ca să-ĭ odihnéscă şi să-ĭ aşeḑe, mulţămindu-ĭ pe fiesce-care de dreptulŭ luĭ; către acestea, atâtŭ numiţiĭ ispravnicĭ să se feréscă în totŭ chipulŭ de jafurĭ şi nedreptăţĭ, cât şi pe ómeniĭ şi zapciĭ lorŭ să nu-ĭ îngăduĭască a năpăstui şi a jăfui pe cinevaşĭ cu câtŭ de puţinŭ, căcĭ şi pentru aceĭa vorŭ avé însuşĭ a da sémă; şi aşĭa slujindŭ bine şi cu credinţă, vorŭ câştiga mila şi cinstea-ĭ dela Domnia nóstră. Pentru care poruncimŭ Domnia mé şi molitfelorŭ vóstre protopopĭ, preoţĭ, diaconĭ i vouĕ buluc-başilorŭ, căpitanilorŭ, slujitorilorŭ, mazililorŭ, breslaşilorŭ, vorniceilorŭ de prin sate şi tuturorŭ locuitorilorŭ ţĕranĭ, toţĭ aveţĭ a cunósce pe numitulŭ boĭerŭ alŭ Domnieĭ mele de Ispravnicŭ şi purtătorŭ de grijă vouĕ, dându-ĭ supunere şi ascultare, ca să pótă săvârşi poruncile Domnieĭ mele. Tolico pisah». 1788, Maiŭ, 15.

Mavrogheni nu urmări numaĭ domnia din care fugi Ipsilante, ci şi averea lăsată de elŭ în Muntenia. Elŭ scrise Viziruluĭ la Sofia şi

(1) Cod. XVI, fila 296 verso.
NB. Este şi traducerea în grecesce a acestuĭ actŭ, la fila 297.

www.dacoromanica.ro

de acolo dobândi firmanulŭ (1) prin care, în Iunie 1788, Pórta autoriză pre Domnitorulŭ Mavrogheni să confisce pentru sineşi totŭ avutulŭ lui Ipsilante din Muntenia. In urmă, în August, acestŭ avutŭ Mavrogheni îlŭ trecu cu următorulŭ hrisovŭ pe numele luĭ Iosif, unulŭ din ceĭ treĭ fiĭ aĭ sĕĭ (ceĭ-l-alţĭ douĭ eraŭ Constantin şi Petru):

Hrisovulŭ ce aŭ datŭ Măria sa prè Inălţatulŭ nostru Domnŭ, prè iubitŭ fiuluĭ mărieĭ sèle Beizadea Iosif, pentru tóte acareturile fugituluĭ Domnŭ Alexandru Vodă Ipsilante, ce le are cu firmanŭ împĕrătescŭ, cum-că le-aŭ hărăzitŭ fiuluĭ Mărieĭ sèle.

«După împĕrătescul şi vredniculŭ de închinăcĭune firmanŭ, ce ni s'aŭ datŭ la 21 ale Ramazamuluĭ 1202, pentru tóte acareturile şi lucrurile de aicĭ din ţĕră ale fugituluĭ Domnulŭ Moldoveĭ Alexandru Vodă Ipsilante, ce a pribegitŭ la vrăşmaşĭ într'acéstă vreme de rĕsboĭŭ, în care se cuprinde cum-că puternica Impĕrăţie, (Domnulŭ Dumneḑeŭ să-ĭ înmulţéscă stăpânirea), cunoscêndŭ grelele cheltuelĭ ce facemŭ Domnia mé cu mulţimea oştirilorŭ pentru paza ţĕriĭ şi cu

(1) Eată firmanulŭ:

Firmanulŭ pentru acareturile fugaruluĭ Domnulŭ Moldoveĭ Alecsandru Ipsilante, ce le-aŭ dăruitŭ Impĕrăţia Mărieĭ sèle prè Inălţatuluĭ nostru Domnulŭ Ţĕriĭ Românescĭ, Nicolae Petru Mavrogheni Vvd. Iunie, 1788.

«Alesule dintre Domnĭ aĭ nĕmuluĭ Mesieĭ, stăpânule acelorŭ marĭ din tagma luĭ Isus, celŭ ce escĭ acumŭ Domnŭ Ţĕriĭ Românescĭ, Mavrogheni Nicolae Vvd., săvârşiturile să-ţĭ fie bune. Ajungândŭ acestŭ Impĕrătescŭ semnŭ, în scire să fiă, că de vreme ce s'aŭ arĕtatŭ din cele scrise ale téle şi din tefteru ce s'a trimisŭ, cum că fugindŭ Domnulŭ Moldoviĭ, pre în pămêntulŭ Ţĕriĭ Româneştĭ are îndestule acareturĭ; de vreme ce s'a arĕtatŭ la pré Inălţata Pórtă, ca după tefterulŭ, orĭ să se vêndă numitele acareturĭ despre partea *Mirie* la ceĭ ce vorŭ vré să cumpere, séŭ prin împĕrătéscă poruncă de o dată să se facă zaptŭ veniturile numitelorŭ acareturĭ; de aceea dar, fiindŭ că amŭ cunoscutŭ cheltuelile cele marĭ care le facĭ cu oştirile, şi lângă acésta fiindŭ încă cunoscută de toţĭ, că se cade despre partea pré Inaltuluĭ Devletŭ să ţi se facă ţie ajutorŭ şi înlesnire la trebile şi slujbele ce sunt asupră-ţĭ, după încredinţarea ce avemŭ, cum că numitele acareturĭ aŭ îndestulŭ venitŭ; ĭată după Impĕrătésca mé multă iubire ce avemŭ cătră tine, pentru cunoscuta credinţă şi sîrguinţă ce aĭ arĕtatŭ, te-amŭ miluitŭ hărăzindŭ Impĕrăţia mé ţie numitele acareturĭ; decĭ spre încredinţare s'a datŭ acestŭ Impĕrătescŭ alŭ meŭ firmanŭ care ţi s'a trămisŭ. Ci dar după împĕrătésca mea iubire ce avemŭ cătră tine, cumŭ s'a ḑisŭ maĭ susŭ, pentru multa ta credinţă şi sîrguĭală încredinţându-te bine cum că te-am miluitŭ cu numitele acareturĭ, le veĭ lua întru nestrĕmutata-ţĭ stăpânire, după voinţa ta, şi veĭ pune tóte silinţele téle, spre săvêrşirea Impĕrăteştilorŭ mele poruncĭ, cu tótă credinţa şi sîrguĭala; pentru care acestea s'aŭ datŭ acestŭ Impĕrătescŭ firmanŭ care s'aŭ scrisŭ la *21 ale Ramazanuluĭ, 1202 în Sofia.*»

www.dacoromanica.ro

iubire de dreptate şi cu milostivire judecându cum că pentru acele grele cheltuelĭ şi pentru truda şi multa osîrdie ce avemŭ, se cade despre partea pré Inălţatuluĭ Devletŭ a se da nouă ajutoru şi înlesnire la trebile şi slujbele Impĕrătescĭ ce sunt asupră-ne. ne-aŭ milnitŭ Impĕrăţia cu tóte numitele acareturĭ, hărăzindu-ni-le şi dându-ni-le în nestrămutata stăpânirea nóstră, ca să le facemŭ zaptŭ după tefterulŭ ce ni s'aŭ trămisŭ, şi să le metahirisimŭ după a nóstră bună-voinţă; decĭ după puterea Impĕrătesculuĭ firmanŭ, tóte aceste lucrurĭ ca nisce bune ipostatice ale Domnieĭ mele, câştigate cu slujbă şi cu multă trudă din mila împĕrătéscă, avêndŭ asupra lor desăvêrşită volnicie şi stăpânire, amŭ bine-voitŭ Domnia mé din părintésca dragoste şi iubire de fiŭ, de le-amŭ hărăzitŭ pré inbituluĭ nostru fiŭ Iosif Mavrogheni Voevod, ca să le ţină şi să le stăpânéscă nestrĕmutatŭ cu desĕvârşită volnicie. tóte, cum anume se arată în deosebitŭ tefterŭ ce ni s'aŭ trămisŭ dimpreună cu Impĕrătesculŭ firman al pré Inălţatuluĭ Devletŭ. Pentru care acestŭ harŭ şi hotărîrea ce amŭ făcutŭ Domnia mé, amŭ datŭ pré inbituluĭ nostru fiŭ acestŭ Domnescŭ şi bine închipuitŭ al nostru hrisovŭ, întăritŭ cu domnésca nóstră iscălitură şi pecete, şi adeveritŭ cu credinţa pré inbiţilorŭ Domnieĭ mele fiĭ Constandin Voivodŭ, Petru Voivodŭ, şi cu mărturia dumnélor cinstiţilorŭ şi credincĭoşĭ boĭerilorŭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Nicolae Brăncoveanu vel Banŭ, Manolache Brăncoveanu vel Vorn. de Ţéra de susŭ, Scarlat Greceanu vel Vist., Radu Slătineanu vel Vor. de Ţéra de josŭ, Ioan Damaris vel Logof. de Ţéra de susŭ, Costandin Stirbeiŭ vel Log. de Ţéra de josŭ, Nicolae vel Spătarŭ, Ioan vel Post., Dumitrache Fălcoianu vel Cluc., Dumitrache vel Comisŭ, Tudorache Tufénul vel Pahar., Alexandru Văcărescu vel Stol. Gregorie vel Serdarŭ, Mateiŭ Cantacuzino vel Slugerŭ, Stavarache vel Pit., şi Ispravnicŭ hrisovuluĭ acestuĭa Ioan Damaris vel Log. de Ţéra de susŭ, şi s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta într'alŭ treilea anŭ alŭ Domnieĭ mele, aicĭ la scaunulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, în logofeţia Divanuluĭ, la aniĭ 1788, August 1. (1)

Procît vel Logofătŭ.

XXXV.

Domnia luĭ Manole Vodă. Corespondenţa cu Iacob Episcopulŭ de Huşĭ, cu Mitropolitulŭ şi cu boĭeriĭ.

In Iunie 30 âncă Manole Vodă nu era intratŭ în Iaşĭ. La data acésta episcopulŭ Iacob din Huşĭ se afla refugiatŭ prin păduri cu mulţĭ boĭerĭ compromişĭ faţă cu turciĭ. Acestŭ episcopŭ scrie mitropolituluĭ (care era la Slatina), că la Iaşĭ a intratŭ unŭ paşă şi cu Calga-Sultan dimpreună cu Pah. Mihalache Manu. Maĭ spune acéstă carte a bejănăriturluĭ episcopŭ, că în Iunie 29, Stolnicutŭ Arghirache Cuza a aflatŭ dela Vasluĭ, că pe acolo a trecutŭ vătavulŭ de călăraşĭ cu caĭ de olacŭ înaintea Mărieĭ séle luĭ Manole Vodă, «care a fost şi dicêndŭ că póte să se întâlnéscă orĭ pe la Bêrlad, séŭ pe la Te-

(1) Cod. XV, fila 96.

www.dacoromanica.ro

cuciŭ» (1). Urméză de aci o nouă dovadă că nu din Fâlciŭ venea noulŭ Domnŭ.

---

(1) Eată scrisórea luĭ Iacob :

Pré sfinţite Stăpâne,

«Cu prea plecate mataniĭ închinându-mĕ, sărutŭ cinstitŭ blagoslovitórea drépta preosfinţieĭ téle.

Pré cinstita carte a preosfinţieĭ téle, scrisă din Iunie 28, astădĭ Iunie 30 cu bucurie o amŭ primitŭ şi fórte m'amŭ bucuratŭ că te afli preosfinţia ta sănătosŭ şi în linişte, mergêndŭ bine până la mŏnăstirea Slatina. Noĭ cu blagoslovenia preosfiţieĭ téle până acumŭ ne aflămŭ şedetorĭ totŭ aicé în fundulŭ Brătileĭ, însă alţiĭ din boĭarĭ nimenĭ nu sunt aicé, că s'aŭ împrăştiatŭ cu toţiĭ care pe unde aŭ pututŭ. Insciinţărĭ de aicé: până acumŭ numaĭ unŭ paşa şi cu Calga-Sultan, dimpreună cu pah. Mihalache Manu se află intraţĭ în Ieşĭ. Iar Hanu până acumŭ se află totŭ peste Prutŭ. Turciĭ din Ieşĭ, ḑicŭ uniĭ că se slobodŭ în susŭ până aprópe de Şipote şi într'acoace spre noĭ ăncă s'aŭ sloboḑitŭ până pe la Kelişóia, luândŭ şi vre-o câte-va cârdurĭ de vacĭ de pe unde aŭ pututŭ găsi şi le-aŭ dusŭ la Ieşĭ. Iată trimiseiŭ preosfinţieĭ téle suretŭ de pe cartea ce-mĭ scrie pah. Mihalache Manu, pe care i-amŭ făcutŭ şi rĕspunsŭ mulţămindu-ĭ de acéstă carte cu mângâĭere şi cumŭ că cu adevĕratŭ eŭ mĕ aflu bejănăritŭ în partea Cârligătureĭ cu câţĭ-va ticăloşĭ de ómenĭ ce amŭ pututŭ scăpa, aflându-mĕ acumŭ fugitŭ prin pădurĭ, fiindŭ împreună cu totŭ norodulŭ îngroziţĭ şi la mare lipsă în câtŭ aŭ începutŭ uniĭ să móră de fóme şi nu potŭ eşi de prin pădurĭ, că pe de o parte se slobodŭ Turciĭ din Ieşĭ şi apucă vitele norodului câte potŭ găsi şi le ducŭ la Ieşĭ; pe de altă parte ne desbracă şi ne jăcnescŭ mulţimea tâlharilorŭ şi a ómenilorŭ celorŭ rĕĭ, ce se află în tóte părţile, aflându-ne în cea maĭ amară şi ticălósă stare. Şi că scoposulŭ meŭ este ca să mĕ tragŭ spre Huşĭ şi că amŭ trimesŭ şi eŭ sureturĭ de bucurie şi de mângâiere de pe acea carte a dumisale, pre la pădurĭ pe unde se vorŭ putea găsi norodulŭ bejănăritŭ şi acumŭ de douĕ ḑile de cândŭ amŭ trimisŭ pe unŭ fecĭorŭ alŭ meŭ cu rĕspunsŭ la pah. Mihalache Manu şi ăncă până acumŭ n'aŭ maĭ venitŭ, ce a fi pricina nu potŭ să sciŭ. Mi-aŭ maĭ venitŭ o înştiinţare de la d-luĭ Stolniculŭ Arghirache Cuza, de peste codru, că ĭerĭ Joĭ, Iunie 29, i-aŭ venitŭ unŭ rĕspunsŭ dela unŭ logofĕtŭ vechiluluĭ dumisale ce-lŭ are la Vasluiŭ, cumŭ că arŭ fi trecutŭ vătafulŭ de călăraşĭ pe acolo în caĭ de olacŭ înaintea Mărieĭ Séle luĭ Manole Vodă, care aŭ fostŭ şi ḑicêndŭ că póte să-l şi întêlnéscă orĭ pe la Bârlad, séŭ pe la Tecuciŭ, şi de a fi adevĕratŭ nu sciŭ. Din susŭ nicĭ de la o parte nicĭ unŭ felŭ de insciinţărĭ nu avemŭ nimica, pentru care mĕ rogŭ preosfinţieĭ téle pentru ceva insciinţărĭ de bucurie, ca dor ne vomŭ maĭ mângâia şi noĭ pe aicé în câtă vreme vomŭ maĭ puté sta loculuĭ pe aicé. Osebitŭ să fie porunca preosfinţieĭ téle cătră fecĭoriĭ dela Sinescĭ, ca când oiŭ avé a insciinţa pe preosfinţia ta să nu pricinuĭască a veni la preosfinţia ta, căcĭ şi alaltă-erĭ ĭ-am chĭămatŭ pre toţĭ aicé şi nicĭ unulŭ nu s'a priimit să mérgă la preosfinţia ta cu acéstă insciinţare ce trămiseĭŭ acum. Şi cu acésta rĕmâiŭ fiindŭ

A preosfinţieĭ téle pré plecată slugă 88 Iunie 23.

Iacob, Episcopulŭ Huşuluĭ».

www.dacoromanica.ro

Manole Vodă în efemera sa Domnie s'a încercatŭ să readucă pre boïerĭ în ţéră. In acestŭ sensŭ a scrisŭ şi Mitropolituluĭ să se întórcă la Iaşĭ, dar Mitropolitulŭ i-a rĕspunsŭ în August 5 în modulŭ următorŭ:

Pré Inălţate şi milostive Dómne,

«Atâtŭ din cele maĭ dinainte luminate cărţile înălţimeĭ téle, cât şi din acésta, ce ni s'a trimesŭ acumŭ într'aceste ḑile, prea deplinŭ amŭ înţelesŭ folositórele îndemnărĭ ce ne facĭ Inălţimea ta prin părintescĭ şi stăpânescĭ sfaturĭ, pentru să ne întórcemŭ la locurile nóstre, ca să stămŭ împreună a căuta nizamulŭ ţĕriĭ, spre a se aduce la cea d'ântêiŭ bine norocită stare, după cum iaste celŭ singurŭ scoposŭ şi buna-voinţă a pré puterniculuĭ nostru Impĕratŭ şi a celorŭ de mulţĭ anĭ stăpânĭ: noĭ prea Inălţate, precumŭ amŭ maĭ însciinţatŭ Inălţimeĭ téle, îndestulŭ cunóscemŭ că la acéstă hotărîre a drepteĭ socotelĭ, nu numaĭ folosulŭ şi buna stare atâtŭ a nóstră câtŭ şi a ţĕreĭ ne îndémnă a urma, ce şi acea mare datorie a supunereĭ nóstre pentru acele marĭ milostiviriĭ care moşiĭ şi părinţiĭ noştri cum şi noĭ amŭ avutŭ şi avemŭ de la pré înălţatulŭ Devletŭ, nu maĭ puţinŭ ne légă. Dar fiindŭ că noĭ suntem opriţĭ aicea prin chipurile ce am arĕtatŭ, n'amŭ lipsitŭ cu tóte acestea *pe sub cumpĕtŭ a face datoria nóstră pre câtŭ ne-aŭ fostŭ în putinţă, sfătuindŭ şi îndemnândŭ atâtŭ pre boïeriĭ de a doua stare, câtŭ şi pre mazilĭ i locuitoriĭ ce aŭ fostŭ băjănăriţĭ în părţile acéste, din cariĭ mulţĭ prin îndemnulŭ nostru şi prin arĕtarea celorŭ din partea Inălţimeĭ téle milostive fugăduinţe s'aŭ întorsŭ pre la locurile lor până acumŭ, şi socotimŭ că şi ceĭ-l-alţĭ ce aŭ maĭ rĕmasŭ se vorŭ întórce fără zăbavă, ĭar acumŭ eŭ împreună cu episcopulŭ ce se află lângă mine, după ce amŭ luatŭ acéstă de pe urmă carte luminată a Inălţimeĭ téle, îndată amŭ scrisŭ cătră d-lor boïeriĭ ce se află împrăştieţĭ pre la deosebite locurĭ, ca să vie să ne adunămŭ la loculŭ ce s'a socoti şi sfătuindu-ne să ne luămŭ cuviincĭósele mĕsurĭ, să punemŭ în lucrare tótă silinţa pentru să găsimŭ chipŭ şi cale să putemŭ scăpa, ca să năzuimŭ la mila şi acoperămêntulŭ Inălţimeĭ téle.* Măcarŭ că câtă jale şi durere de inimă simţimŭ oprirea nóstră aicea, cu atâtŭ de multă gróză şi frică suntemŭ coprinşĭ, ca nu cum-va *întorcêndu-ne, să ne primejduimŭ a cădea în urgia pré înălţaţilorŭ stăpânĭ, de vorŭ socoti că depărtarea nóstră s'a făcutŭ cu chipŭ de hainlâcŭ şi nu de*

Intr'unŭ colţŭ alŭ pagineĭ a 3-a, ca *P. S.* se maĭ adaugă:

«Dumnealuĭ pah. Mihalache Manu ḑicŭ că se află şeḑĕtorŭ în casele dumisale vist. Mateĭ Canta, puindu-şĭ caiĭ la ceairŭ în grădina cea cu florĭ. Ḑicŭ uniĭ că de când aŭ mersŭ rĕspunsulŭ dela noĭ la pah. Mihalache s'aŭ pusŭ străjĭ turcescĭ tarĭ prin prejurulŭ Ieşuluĭ să nu se maĭ slodódă Turcĭ pe afară ca să facă rĕŭ şi nu scimŭ de va fi adevĕratŭ aşĭa».

Acéstă scrisóre era închisă după cum se închideaŭ scrisorile fără plic şi sigilată cu céră roşă cu pecetea episcopuluĭ, avêndŭ de a drépta şi stânga mitreĭ literile: *ia cb.*

Formatulŭ sigiluluĭ ceva maĭ mare ca o monedă de 50 de banĭ. Ca suporţĭ scutuluĭ: crucea şi cârja. Mobilierulŭ scutuluĭ nu se póte vedé bine.

www.dacoromanica.ro

nevoie. Cu tóte acestea închiḑêndŭ ochiĭ şi încredinţându-ne la marea milostivirea şi bunătatea cea creştinéscă a Inălţimeĭ téle, totŭ chipulŭ de silinţă vomŭ pune, precumŭ ḑicemŭ, ca să scăpămŭ şi să ne întórcemŭ, avêndŭ dupĕ Dumneḑeŭ întărite nădejdele nóstre la acelŭ ighemonescŭ curatŭ sinidisisŭ a Inălţimeĭ téle, la care spânzurămŭ şi vĭaţa şi averea nóstră. Şi puindŭ pe *acelaşŭ înaltŭ Dumneḑeŭ marturŭ făgăduinţelorŭ ce amŭ luatŭ dela Inălţimea ta şi judecătorŭ apĕrăriĭ şi acoperămêntuluĭ ce nădăjduimŭ dela mila Inălţimeĭ téle.* Decĭ dar acumŭ maĭ nainte prin acéstă smeritĕ scrisóre năzuindŭ cătră Inălţimea ta, cu multe lacrimĭ ne rugămŭ: *Fĭĭ milostivŭ asupra nóstră şi asupra acestiĭ ticălósă patriĭ şi cu chipulŭ* ce Dumneḑeŭ va ajuta Inălţimeĭ téle, *apĕră-ne de primejdiele ce ne îngrozescŭ,* ca de se va fi cunoscêndŭ asupra nóstră vre-o socotélă primejduitóre, să avemŭ *dela Inălţimea ta milostivă sfătuire (or cu ce chipŭ se va socoti), ca să nu intrămŭ de voĭa nóstră în primejdiile de care ne tememŭ.* Pentru care rugându-ne ĭarăşĭ, rĕmânemŭ aşteptândŭ celŭ de pe urmă respunsŭ stăpânescŭ alŭ Inălţimeĭ téle» (1).

Boĭeriĭ nu vorŭ să asculte de chiămarea Domnitoruluĭ, căcĭ se temŭ de vre-o cursă şi se sciŭ culpabilĭ de *hainlicŭ,* împreună cu Mitropolitulŭ. Dar cumŭ Muscaliĭ nu se decideaŭ a intra în ţĕră şi ĭarna se apropia, când nicĭ atâtŭ Ruşiĭ nu puteaŭ intra, boĭeriĭ din pribegie de pe lângă Austriacĭ scriŭ celor de lângă Ruşĭ şi-ĭ întrébă de cele ce se maĭ plănuise şi décă n'arŭ face bine pre câţĭ-va din ceĭ adăpostiţĭ pe lângă tabăra Rusésca să-ĭ trămită la Iaşĭ ca să aĭbă aerulŭ de a reveni cu toţiĭ la datorie, şi va fi o încercare de ce rezultate arŭ dobândi boĭeriĭ, décă s'arŭ întórce toţĭ. Iată scrisórea:

«Printr'acéstă scrisóre a nóstră, nu lipsimŭ a cerceta de bună sănĕtatea d-vóstră pe care Dumneḑeŭ să o dăruéscă d-vóstră de a pururea, însciinţândŭ pre d-vóstră şi pentru noĭ că ne aflămŭ sănătoşĭ, dar cu óre-care paraponŭ, mirându-ne de o mare tăcere ce vedemŭ din partea d-vóstră, care totŭ felulŭ de *ipopsie* ne pricinueşce. Căcĭ nu numaĭ cea din dragoste şi din legătura patriotismuluĭ îndemnare a ne da şi nouă óreşĭ-care idee de curgerea lucrurilorŭ vedemŭ că cu totŭ aŭ contenitŭ, dar şi la cele ce noĭ scriemŭ câte o dată d-vóstră, nu luămŭ rĕspunsŭ. Şi paraponulŭ nostru nu póte fi de altŭ, decât că vedemŭ că vremea trece fără nicĭ unŭ rodŭ din cele ce aşteptamŭ să câştigămŭ. Ne vedemŭ şi pe noĭ şi tótă ţéra, că nu suntemŭ nicĭ într'o stare şi nicĭ putemŭ chipzui de ne-aŭ maĭ rĕmasŭ nădejde de vre-o adăpostire. Şi fiindŭ-că d-vóstră orĭ din auḑirĭ prieteneşcĭ, orĭ din judecata celorŭ vĕḑute mişcărĭ socotimŭ că puteţĭ a avé trebuincĭósă sciinţă asupra acestorŭ aporiĭ, noĭ necontenitŭ amŭ aşteptatŭ ca să fimŭ împărtăşiţĭ cu vre-o însciinţare din partea d-vóstră. Cu tóte aceste ĭată

(1) Din cartea mĕ „Documinte" presintate Academieĭ, 4° 1889 pag. 110.

August 5, fără de nicĭ o semnătură, dar este copie scrisă tocmaĭ din acéstă epocă şi de bună sĕmă din partea Mitropolituluĭ solicitatŭ de Manole Roset, să se întórcă la Iaşĭ.

www.dacoromanica.ro

că după cele din trecutele cărţĭ a mărieĭ séle luĭ Vodă, care sunt vĕḑute şi sciute de d-vóstră, trămitemŭ la d-vóstră şi pe acésta ce aŭ venitŭ acum ca s'o vedeţĭ. Inţelepcĭunea d-vóstră îndestulŭ va înţelege şi cu adîncime va judeca cele scrise, întinḑêndŭ cugetulŭ şi cătră cele viitóre nesciute întêmplărĭ, séŭ maĭ alesŭ, cătră cele ce şi lucrurile ceste de faţă facŭ să se prepue. Arhondes, noĭ cu toţiĭ ca uniĭ ce suntemŭ socotiţĭ de pricinuitorĭ şi a fericiteĭ stărĭ şi a tristelorŭ întêmplărĭ a noroduluĭ, căruĭa sórta ne-a pusŭ a' fi ceĭ întâiŭ. şi pentru carele ne aŭ îndatoritŭ a avé tótă privegherea, cum că suntemŭ legaţĭ cu o neapĕrată datorie şi multă purtare de grije, nicĭ într'unŭ chipŭ nu putemŭ a ne lepăda. Decĭ dar, într'acéstă dată nu lipsimŭ a înşciinţa pe d-vóstră, că după întârḑierea ce se vede că s'aŭ făcutŭ până acumŭ, iaste de prepusŭ, că de se va face şi vr'o poprire de acu înainte, negătirea celorŭ trebuincĭóse de ernatŭ va fi pricina de a nu erna oştile ruseşcĭ în pămêntulŭ Moldoveĭ şi nestândŭ acelé, ĭaste cunoscutŭ că nicĭ aceste *Kcsariccscĭ* nu vorŭ puté sta, şi va remâné ţéra deschisă şi lăsată ĭarăşĭ pe mânele Turcilorŭ.

Ci dar, ca să nu pătiméscă ticăloşia cea maĭ de apoĭ, amŭ socotitŭ noĭ, aceştĭ care ne aflămŭ în partea acésta, că de vomŭ puté găsi, să trămitemŭ treĭ patru din boĭerĭĭ ce se vorŭ primi să mérgă la Ieşĭ, ca să se auḑă că aŭ mersŭ din boĭerĭ. Dar la acésta ceremŭ şi sfatulŭ d-vóstră de găsiţĭ cu cale ca să se facă acéstă *profilacsisŭ*, séŭ şi din boĭerĭĭ ce se află în partea aceĭa pe vre uniĭ ceĭ veţĭ socoti d-vóstră, putêndŭ a-ĭ îndupleca să-ĭ trămiteţĭ ca să se întovărăşéscă cu ceĭ ce noĭ nădăjduimŭ să putemŭ găsi spre împlinirea acesteĭ socotelĭ. Pentru care poftimŭ ca fără de zăbavă să avemŭ rĕspunsŭ împreună şi cu niscaĭ însciinţărĭ ce vorŭ fi. De veţĭ socoti d-vóstră veţĭ arĕta şi Inaltuluĭ grafŭ cartea acésta domnéscă, cerêndŭ şi a Inăltimeĭ séle părintéscă sfătuire» (1).

Drăghicĭ scrie, că Manole Vodă nu avu nicĭ timpulŭ de a primi dela Pórtă insignele Domnescĭ, şi că, de abĭa intratŭ în Iaşĭ, cu oştĭ turcescĭ, a muritŭ acolo şi a fostŭ îngropatŭ la Biserica Domnéscă a sf. Nicolae.

Documentele ce posedemŭ ne spunŭ fapte cu totulŭ din contra aserţiunelorŭ luĭ Drăghicĭ.

XXXVI

Moldoveni volintirĭ. Mavrogheni scrie volintirilor să se dée în partea luĭ. Căpitanul Viţu. Bătălia de la Vasluiŭ. Cetele rebele urmărite de Mavrogheni şi de Manole Vodă. Choiseul despre óstea acestora. Manole Vodă hain.

Maĭ ântêiŭ trebue ca să arĕtămŭ, că arnăuţiĭ carĭ eşiseră din Iaşĭ împreună cu Ipsilante, trecură în partea Austriacilorŭ şi se organizară în cete de volintirĭ duşmane Turcilorŭ şi luĭ Mavrogheni.

(1) Din cartea mé, „Documiute dintre aniĭ 1769—1800", 1887. Pag. 112.

www.dacoromanica.ro

In fruntea acelorŭ oştirĭ de moldovenĭ *rebelĭ*, era cu deosebire viteazulŭ căpitanulŭ Viţu, celŭ care tăiasă mâna turculuĭ, care voise să ucidă pre Ipsilante. Acestuĭ căpitanŭ şi la alţĭ 7 căpitanĭ Moldovenĭ, adresasă N. Mavrogheni în 16 Maiŭ, 1788, următorulŭ apelŭ:

Cărţĭ ce s'aŭ scrisŭ la căpitanii din ţinutulŭ Moldoveĭ.

«Căpitane Vitule i Odobaşe, i Baraictarule, Ceauşule şi tuturorŭ neferilorŭ dela acéstă căpitănie, sănătate! Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că acéstă ré pornire a vóstră, care aţĭ făcutŭ, de aţĭ ridicatŭ capu şi v'aţĭ pornitŭ a vĕ împotrivi cu arme asupra oştirilorŭ pré puterniculuĭ Ali Osman Devlet, care ne este datŭ dela Dumneḑeŭ stăpânitorŭ, sub a cărnŭa umbră aţĭ trăitŭ, voĭ, părinţiĭ şi némurile vóstre, nu o socotimŭ a fi din însuşĭ alŭ vostru cugetŭ, séŭ din vre-o semeţie şi îndrăznélă cu nebăgare de sémă, ci îndemnaţĭ, siliţĭ şi amăgiţĭ fiindŭ de făgăduinţe deşérte ale vrăşmaşilorŭ, care nu le veţĭ puté câştiga nicĭ-odată, aţĭ făcutŭ acéstă rea pornire; însă încredinţaţĭ să fiţĭ, că acéstă urmare, sfârşitŭ bunŭ nu póte avé nicĭ cumŭ, ci, orĭ acumŭ, orĭ maĭ pe urmă, verĭ la unŭ locŭ, verĭ la atulŭ, nu puteţĭ scăpa de osînda morţeĭ, pentru că însuşĭ Dumneḑeŭ ca unŭ dreptŭ judecătorŭ, face resplătire după fapte fieşĭ-căruĭa. Decĭ auḑindŭ Domnia mé de numele téŭ, căpitane Viţule, şi vrêndŭ să te izbăvimŭ dintr'acéstă înşelăcĭune în care aĭ căḑutŭ, ĭată, cu ĭubire de ómenĭ, într'adinsŭ, îţĭ scriemŭ, sfătuindu-te părintesce, ca pre unŭ fiŭ, ca lepădândŭ orĭ ce *fandasie* aŭ băgatŭ în capetele vóstre vrăşmaşii, să veniţĭ la cunoscinţă, spre a socoti cele din urmă, şi spre a nu te înşela la aceste ce sunt tóte trecĕtóre şi vremelnice, şi acumŭ fiind-că sunt să vie acolea *bairacurĭ* cu puterĭ de oştirĭ rînduite de Domnia mé în partea loculuĭ, căutaţĭ şi maĭ nainte până a nu sosi acolea oştile nóstre, faceţĭ silinţă de vĕ trageţĭ şi veniţĭ cătră noĭ cu plecăcĭune de vĕ închinaţĭ şi nu numaĭ primiţĭ veţĭ fi şi nevătămaţĭ, fără de nicĭ o primejdie de cătră zabeţiĭ şi ostaşiĭ noştri, când veţĭ veni cu capete plecate, ci încă şi cu dregĕtorie de boerie vĕ voiŭ cinsti şi milă veţĭ dobândi dela Domnia nóstră. Iar de nu veţĭ puté maĭ nainte a vĕ trage şi a veni cătră noĭ, faceţĭ mijlocire când vorŭ veni asupră-vĕ oştile nóstre, acolea, de eşiţĭ înainte cu pricină de a vĕ lovi cu aĭ noştri şi deosebindu-vĕ cu mijloculŭ, năzuiţĭ cu plecăcĭune închinându-vĕ la oştile nóstre, şi ĭată, cu jurămêntŭ straşnicŭ vĕ încredinţămŭ pe scumpa vĭaţa pré puterniculuĭ împĕratŭ şi pe capulŭ Domnieĭ mele, că nu numaĭ nu veţĭ petrece vre unŭ rĕŭ, ci veţĭ fi îndoitŭ şi întreitŭ maĭ folosiţĭ şi maĭ câştigaţĭ decât cu *volintiria*. Şi lângă acésta maĭ folosiţĭ veţĭ rĕmâue fără de nicĭ unŭ ponosŭ şi hulă, după liniştirea vremeĭ aceştia, a trăi cu odihna, liniştea şi cinstea vóstră. Ci dar ascultă-ne, căpitane Viţule, la acestea ce te învĕţămŭ ca pe unŭ fiŭ, părintesce şi creştinesce, şi urméză cumŭ te sfătuimŭ, fără de nicĭ o temere şi fără de nicĭ o îndoĭală şi, orĭ aicé veniţĭ la Domnia mé cu îndrăsnélă, orĭ în partea loculuĭ de veţĭ vré a remâne în slujbă, avemŭ locurĭ a vĕ orândui, şi aşteptămŭ să auḑimŭ a vóstră întórcere şi plecăcĭune, ca să ne bucurămŭ şi să te cinstimŭ şi să te miluimŭ» (1). 1788, Maiŭ 16.

(1) Cond. No. XVII, Arh. Statuluĭ, fila 299 verso.

Căpitanuluĭ Viţu.
» Iane Plastirea.

www.dacoromanica.ro

XXXVII.

Campania din 1788 în Moldova.

Intârdierea Rușilorŭ de a intra în Moldova înlesnesce luĭ N. P. Mavrogheni conducerea cu succesŭ a campanieĭ, în anulŭ 1788.

Lucrarea energiculuĭ Domnŭ se póte studia de istoric în deosebitŭ, în Moldova și în ţéra Muntenéscă.

Să urmărimŭ maĭ ântâiŭ pre Mavrogheni în Moldova.

Aci, avêndŭ centrulŭ puterilorŭ sale în Focșanĭ, sprijinitŭ pe óstea turcéscă din cetatea Brăileĭ, Mavrogheni 'șĭ desfășură aripa stîngă prin judeţulŭ Putneĭ și alŭ Bacăuluĭ și aripa drépta prin judeţulŭ Tecuciŭ și Tutova naintînd până la Vasluiŭ. Aripa stîngă era naturalmente apĕrată de munţiĭ Vranceĭ iar cé dréptă se ţiné în legătură cu oștirea turcéscă și tătăréscă, carĭ între Prut și Nistru se urcaŭ mereŭ spre Iașĭ și Nordulŭ Moldoveĭ.

In aripa drépta a luĭ Mavrogheni luâ posiţiune după numirea sa de Domnŭ Moldoveĭ, și Manole Vodă cu unele cete de Moldovenĭ, rĕmase nehainite.

Ambele aripĭ ale oștireĭ luĭ Mavrogheni sunt hărţuite nu numaĭ de Austriacĭ, ci și de *volintiriĭ* moldovenĭ trecuţĭ sub drapelulŭ Austrieĭ.

Cu tóte dificultăţile ce întîmpina, maĭ ales din causa *volintirilorŭ* rebelĭ, Mavrogheni putu înaintà cu aripa drépta până în judeţulŭ Vasluiŭ, pe când aripa stîngă, se ţiné cu anevoĭe în judeţulŭ Bacăuluĭ și al Trotușuluĭ. Aripa acésta era maĭ mult pe defensivă; cu cé dréptă nainta, sperând a-șĭ combina mișcarea cu aripa dréptă turco-tatară, a căreĭ basă de apĕrare eraŭ cetăţile din Basarabia.

In primele ḑile din Maiŭ 1788 óstea luĭ Mavrogheni bătu la Vasluiŭ ante-garda aripeĭ stînge austriace. După afacerea dela Larga

---

Căpitanuluĭ Nicola.
» Sava.
Izbașa Hagi Jiuca.
Căpitanŭ Capsizul.
Delibașa Gheorghe.
Căpitanŭ Antonie Bekianu.

www.dacoromanica.ro

Austriacii intrară în Iași și cautară a înainta spre Galați, prin Vasluiŭ.

Nu tóte cetele de neferĭ Moldovenĭ s'aŭ hainitŭ. Așia aflămŭ în Maĭ 1788, o cétă de neferĭ comandațĭ de Dumitru, fecĭorulŭ luĭ Moldovanulŭ Ianache, ajutândŭ oștirea luĭ N. Mavrogheni, în bătaia ce acéstă oștire câștigă la Vasluiŭ. Eată actulŭ din care resultă acéstă informațiune:

«Fiindŭ că Dumitru, fecĭorulŭ luĭ Moldovan Ianake Sprinceană s'aŭ arĕtatŭ cu slujbă vrednică ostășéscă la rĕsboĭulŭ ce s'aŭ făcutŭ de cătră oștirile nóstre asupra vrăjmașilorŭ nemțĭ la Vasluiŭ în ținutulŭ țĕreĭ Moldoveĭ, unde ca un sadacatlăŭ alŭ pré puterniceĭ Impĕrățiĭ, aŭ năvălitŭ asupra vrășmașilorŭ cu bărbăție și i-aŭ lovitŭ și i-aŭ biruitŭ împreună cu oștirile nóstre, ĭată pentru dréptă rĕsplătire slujbeĭ luĭ și pentru ca să facemŭ pildă și altorŭ slugĭ credincĭóse ce se vorŭ arĕta cu vrednicie, i-amŭ datŭ acéstă domnéscă a nóstră carte, prin care otărîmŭ ca să i se dé dela Cămărașia de ocne léfă pe tótă ḑiua câte 10 banĭ, care acéstă milă de léfă să o aĭbă nestrĕmutatŭ în tótă vĭața luĭ și după mórtea luĭ să se dé acéstă milă de léfă la copiiĭ luĭ» (1). 1788, Maiŭ 25.

In urma acestuĭ succes al luĭ Mavrogheni, la Vasluiŭ, ne esplicămŭ decisiunea subită a luĭ Fabris de a abandona Iașiĭ. Austriaciĭ cari cu aripa lor estremă stîngă cercaseră să înainteze spre Vasluiŭ, se deteră îndărăt, întîmpînândŭ forțele luĭ Mavrogheni.

Atuncĭ Mavrogheni simți că Austriaciĭ vor reveni asupra aripeĭ drepte cu atâtŭ maĭ multă înverșunare cu cât aflasă Coburg, că Ibraim-Pașa, comandantulŭ trupelorŭ turcescĭ din Iașĭ făcuse greșală mare, (după ce abandonă Iașiĭ în mânile luĭ Fabris în urma tradăreĭ luĭ Ipsilante) de a nu'șĭ uni trupele cu ale luĭ Mavrogheni, ajunse în județulŭ Vasluiŭ, ci de a apucà calea pe Prut spre Galațĭ. (2).

In asemene stare de lucrurĭ, Mavrogheni ordonă, în 26 Maiŭ 1788, trămiterea grabnică de nouĭ contingente de oștire turco-română. Ghiura Tufecci Bașa ce se afla cu oștire în Buzeŭ, primesce ordinulŭ luĭ Mavrogheni, ca împreună cu «d-luĭ cinstitŭ *Daritan Aga Tur-*

(1) Codica XVII, fila 302.

NB. Asemené cărțĭ s'a datŭ și Tonculuĭ, fecĭorŭ luĭ Cara Ivanciu Șiștovliu.

(2) „Questo contratempo (trădarea luĭ Ipsilante) obligo il Bassa Ibraimo a decampare da Iassi e rivolgersi a briglia sciolta verso Galatz. — Becattini T. VII, pag. 143.

www.dacoromanica.ro

nagiu» să mérgă cu trupele lor grabnicŭ în Moldova. Domnitorulŭ dă «Saraskieratulŭ» acestor nouĕ contingente luĭ Daritan Aga (1).

Intre aceste Turcia comisese erórea d'a da domnia Moldoveĭ luĭ Manole-Vodă. Becattini dice, că ceea ce a îndemnatŭ pre Turcia să facă pre Manole Domnu Moldoveĭ, (2) a fost dorința ca să dée a crede Europeĭ, că abandonarea Iașilorŭ de Ibrahim Pașa și trădarea luĭ Ipsilante nu aŭ schimbatŭ în nimica starea afacerilorŭ eĭ în Moldova. Becattini însă maĭ adaugă, că Manole Roset plăti cu jumĕtate milion de galbenĭ (?) dreptulŭ de a se urca pe *«un trono dubbioso ed efimero»* pe care în faptă nu se putu sui, neputêndŭ purta decât vanulŭ titlu de Domnŭ (3).

Negrețitŭ era o greșélă din partea Turcieĭ, nu numaĭ de a mâhni pre Mavrogheni, care se credŭse în dreptŭ a lua pentru sine administrațiunea și a Moldoveĭ, dar maĭ cu sémă de a paralisa unitatea de comandă în mișcările trupelorŭ din Moldova.

Cu tótă acéstă eróre, Manole-Vodă, care îlŭ vĕdurămŭ altă-dată, în Oltenia, destulŭ de bravŭ luptându-se alăturea cu Turciĭ, îșĭ combină și de astă-dată puținele trupe ce grabnicŭ se adunară în jurulŭ luĭ, în aripa dréptă a oștireĭ turco-române a lŭĭ Mavrogheni, și ambiĭ Domnĭ avură câte-va succese.

Aceste succese, contestate de Becattini, sunt mărturisite de *Choiseul*, care în 20 Iuliŭ 1788 (stil noŭ) în unŭ raportŭ alŭ sĕŭ cătră Cabinetulŭ din Versailles, scrie: că după ce «Manol-Bey 'șĭ-a unitŭ trupele séle cu ale luĭ Mavrogheni, Principele Coburg *«n'a pas cru pouvoir résister à un corps supérieur qui marchait à lui»* (4) și a datŭ îndărătŭ. *Choiseul* chĭar adaogă a spune, că ariergarda ósteĭ austriacă a fostŭ bătută de Domniĭ românĭ (5).

Aripa dréptă era așĭa dar în Iulie 1788 stăpână până la Vasluiŭ. Aripa stîngă caută și ea a combina mișcarea sa cu a aceleĭ drepte. La începutulŭ luĭ Iuliŭ 1788, antegarda aripeĭ stînge — com-

(1) Cod. XVII fila 302.

(2) „Per mostrare al mondo risolutezza e grandezza d'animo nominò subito un altro Principe nella personna di un rico mercante (?) greco chiamato *Meyole* (?) Rosset." Tom. VII pag. 144.

(3) Becattini, T. VII, pag. 144.

(4) „N'a credutŭ că pote resiste la unŭ corpŭ superiorŭ de óste, care venia contra luĭ".

(5) Hurm. T. II, supl. I, pag. 56.

www.dacoromanica.ro

pusă numaĭ de 400 ascherliĭ, facŭ o mișcare înainte contra neamiculuĭ care ocupase cu antegarda aripeĭ séle drepte Târgulŭ-Ocneĭ. Austriaciĭ scoșĭ din acéstă localitate, sunt urmăriți cu succesŭ, bătuțĭ din noŭ la Comănescĭ și alungațĭ peste hotarŭ, în Ardeal, unde sunt din noŭ bătuțĭ.

Eată ordinea de ḑi, dată de Mavrogheni, relatândŭ acestŭ succesŭ de arme:

«Cinstițilorŭ d-vóstră seraskerilerŭ, bimbașĭ, agalelorŭ, zabițilorŭ și tuturorŭ *ascherliilorŭ noștriĭ*, sănĕtate și vrednică biruință asupra vrășmașilorŭ, vĕ pohtimŭ dela pré puterniculŭ Dumneḑeŭ să vĕ dăruĭască. Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că astăḑĭ Mercurĭ la 5 ale acesteĭ lunĭ (Iulie) ne veni veste de bucurie cum că d-luĭ *Hagi Suitari Bașĭ-aga* alŭ nostru numaĭ cu 400 de ascherliĭ, după ce *aŭ lovitŭ și aŭ gonitŭ pe vrășmașiĭ nemțĭ dela Ocnele Moldoveĭ*, mergêndŭ asupra lorŭ până la Comănescĭ, asupra hotaruluĭ nemțescŭ, unde acolo fiindŭ ordia vrășmașilorŭ întemeiațĭ *cu cetate de pămêntŭ, cu șanțurĭ, cu tunurĭ și cu alte dresurĭ de resboiŭ*, cu îndrăsnélă și cu bărbăție aŭ iurudisitŭ asupra lor, pre cariĭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ biruindu-ĭ și sfărămându-ĭ fórte rĕŭ, *le-aŭ luatŭ meterezurile cu 4 tunurĭ ale vrășmașilorŭ și cu alte multe calabalăcurĭ* și întorcêndu-ĭ în fugă, *mergŭ ostile nóstre înainte*. Pentru care nu lipsimŭ a vĕ vesti tuturorŭ de obște și acéstă biruință care dă Dumneḑeŭ celŭ dreptŭ oștilorŭ nóstre asupra vrășmașilorŭ, ca să vĕ bucurațĭ cu toțiĭ și să mulțămițĭ și să slăviți pre Dumneḑeŭ pre care luându-lŭ și d-vóstră într'ajutorŭ, să năvăliți cu îndrăsnélă asupra vrășmașilorŭ și nădăjduimŭ la mila Dumneḑeireĭ séle, că veți birui, după cum în tóte părțile unde s'aŭ arĕtatŭ vrășmașĭ, asemené aŭ fostŭ biruițĭ și aŭ fugitŭ rușinațĭ și bătuțĭ; de care așteptămŭ și dela d-vóstră veste de bucurie și fițĭ sănĕtoși» (1). 1788, Iulie 5.

Restulŭ anuluĭ 1788 este folositŭ de Mavrogheni, de Manole Roset și de Turcĭ, pentru a împiedica maĭ departe înaintarea austriacilorŭ în Moldova. De altmintrelea și austriaciĭ, ocupațĭ cu asediulŭ Hotinuluĭ, se ținŭ și eĭ în defensivă în Moldova, cu atâtŭ maĭ multŭ că Muscaliĭ nu se otăriaŭ să intre și eĭ în Moldova, reținuțĭ, cumŭ vomŭ vedé, cu alte nevoĭ despre Suedia. Harțe de antegarde destule dela August până la finea anuluĭ 1788. Ceea ce supĕra multŭ pre Mavrogheni eraŭ cetele de *volontirĭ* moldovenĭ, din carĭ Coburg făcuse ante-garda oștireĭ austriace. Cunoscêndŭ, ca Moldovenĭ, locurile, avêndŭ legăturĭ cu satele și cu boĭerimea, aceste cete sunt maĭ anevoĭe de bătutŭ decât óstea regulată austriacă.

(1) Cod. No. XVII, fila 311.

www.dacoromanica.ro

Ca să repună volintiriĭ, Mavrogheni face la începutulŭ luĭ Octombre 1788 unŭ noŭ apelŭ la sătenĭ Moldovenĭ, le arétă greșéla ce făceaŭ *hainiĭ*, și cumŭ elŭ cu 40.000 de óste nouă e gata, *încălțândŭ însuși opincĭ*, să vină să stingă pre dușmanĭ și pre hainĭ» (1).

---

(1) Eată acestŭ manifestŭ :

«Ἰω N. P. Mavrogheni ..... Pré cuviosĭ archimandriţĭ şi episcopĭ a sfintelorŭ Mŏnăstirĭ şi schiturĭ, molitvelorŭ vóstre protopopilorŭ, preoţĭ şi diaconĭ, d-vóstră boĭerilorŭ, pârcălabilorŭ, şi boĭerilorŭ ce sunteţĭ fără dregĕtorie, căpitanilorŭ, vameşilorŭ, breslaşilorŭ, neguţitorilorŭ, orăşanilorŭ, vornicilorŭ, sătenilorŭ de priu sate şi tuturorŭ lŏcuitorilorŭ marĭ şi micĭ din ţéra Moldoveĭ, sănĕtate! S'aŭ auţitŭ la pré Inaltulŭ Devletŭ, că vre-o câţĭ-va volintirĭ învârtindu-se în pămênturile Moldoveĭ aŭ ridicatŭ arme asupra purtătórelorŭ de biruinţe oştirĭ ale pré puterniciĭ Impĕrăţiĭ şi nu numaĭ eĭ ca nisce hainĭ s'aŭ făcutŭ vinovaţĭ de tótă pedépsa împĕrătéscă pentru a lor îndrăsnélă, ci ăncă cu alŭ lor *hainlicŭ* aŭ pricinuitŭ bunelorŭ raele neodihnă şi prăpădenie. De aceea cu tótă smerenia nóstră ni se poruncesce, prin sfîntŭ împĕrătescŭ vrednicŭ de închinăcĭune hatihumaiumŭ, să dămŭ cu puterea luĭ Dumueḑeŭ ţĕreĭ vóstre doritŭ nizamŭ, adecă pre aceĭ vrăşmaşĭ volintirĭ cu ajutorulŭ luĭ Dumueḑeŭ să-ĭ prăpădimŭ şi pe credincĭósele raele ce şĭ-aŭ perdutŭ din pricina lor odihna să-ĭ căutămŭ şi strîngêndu-ĭ să-ĭ aducemŭ la urmă şi la casele lor. Decĭ fiindŭ că după acéstă vrednică de închinăcĭune împĕrătéscă poruncă, trămitemŭ de-ocamdată acolo în părţile loculuĭ Moldoveĭ vre-o câtevaşĭ baierace cu óste de a nóstră şi în urmă cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ este să plecămŭ, şi înşine cu câtă óste va face trebuinţa, iată de obşte vĕ însciinţămŭ şi vĕ adeverimŭ, că tótă socotéla nóstră este ca să se prăpădéscă volintiriĭ şi voĭ să vĕ câştigaţĭ odihna şi să vĕ stringeţĭ prin casele vóstre ca nisce raele ale pré puterniceĭ împĕrăţiĭ. De aceea dar fiindŭ-că acésta este cu totuşĭ pentru mântuinţa şi bună starea vóstră, îndată ce veţĭ vedé acéstă domuéscă a nóstră carte, până a nu pleca şi înşine de a veni în partea loculuĭ, vĕḑêndŭ numaĭ baeracele nóstre ce se trimiseră de o cam dată, nu numaĭ să vĕ scoborîţĭ pe la satele şi casele vóstre şi să vĕ apucaţĭ de muncă şi de trebile vóstre, pentru ca să vĕ agonisiţĭ hrana vieţeĭ vóstre, ci ăncă să şi daţĭ totŭ felulŭ mână de ajutorŭ, aretândŭ ostilorŭ nóstre locurile unde veţĭ sci că se află volintirĭ şi făcêndu-vĕ totŭ una cu ostaşiĭ noştri, să izbiţĭ pre aceĭ hainĭ volintirĭ ca nisce pricinuitorĭ sărăcieĭ şi peireĭ vóstre ; nu vĕ temeţĭ, nicĭ puneţĭ în gîndŭ că este lucru cu anevoĭe a se prăpădi aceĭ volintirĭ, fiindŭ-că fugŭ şi se vîră priu muuţĭ şi se ascuudŭ prin pădurĭ, căcĭ acésta este pré lesne de a-ĭ *zătigni* şi de a-ĭ înfrânge şi de a-ĭ potopi, că Dumneḑeĭasca putere înlesnesce cele marĭ şi grele lucrurĭ şi precumŭ munţiĭ marĭ ceĭ cu prăpastiĭ şi cu rîpĭ marĭ, cu Dumneḑeĭasca putere s'aŭ făcutŭ odinióră noue locurĭ şese şi câmpiĭ şi amŭ supusŭ pe maniaţiĭ (?) nemţĭ, asemené şi acumŭ cu 40.000 de óste de arŭ face trebuinţa, ce într'adinsŭ amŭ gătit'o şi încălţândŭ şi înşi-ne opincĭ, venimŭ şi vomŭ sdrobi aceĭ voliutirĭ scoţêndu-ĭ de priu pădurĭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ şi cu a sf. Nicolae, alŭ cărnia nume purtămŭ, scriindu-ve acésta în ḑina prăznuireĭ pomenireĭ sfiuţieĭ sĕle. Acésta numaĭ să păziţĭ, ca voĭ înşivĕ şă vĕ arĕtaţĭ credincĭóse raele ale pré puterniceĭ împĕrăţiĭ şi nu numaĭ să vĕ arĕtaţĭ *adiaforĭ* şi

www.dacoromanica.ro

XXXVIII.

Guvernulŭ austriacŭ în Moldova.

Austriaciĭ neajutaţĭ de muscalĭ şi bătuţĭ de Mavrogheni se retragŭ pe linia Siretuluĭ. In Roman se aşéḑă centrulŭ «*administraţiuneĭ* Cesaro-regescĭ austriace» cum să intituléză, compusŭ din 2 Austriacĭ (baronulŭ Herghelet şi generalulŭ Enteberg) şi boerulŭ Constantin, Balş Ciuntul. Acéstă administraţiune rînduesce ispravnicĭ la unele din judeţele Moldoveĭ de apusŭ şi nordŭ şi prelevă dela aceste dările. Maĭ multe familiĭ boerescĭ aŭ trecutŭ în partea austriacilorŭ. Aşĭa vedemŭ pre un Răducanu Roset şi pe Toderaşco Balş (1). In

---

să staţĭ departe de ostile nóstre, căcĭ atuncĭ straşnicŭ vĕ vomŭ pedepsi, ci să scoborîţĭ îndată prin casele vóstre şi să vĕ faceţĭ totŭ una cu ostaşiĭ noştriĭ, ca cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ volintiriĭ să se prăpădéscă şi voĭ să aflaţĭ mântuinţa şi odihna vóstră. Aceste vĕ însciinţămŭ şi fiţĭ sănĕtoşĭ». 1788, Decembrie 6.
Cod. XVII, fila 344 verso.

(1) De la d-nulŭ Senatorŭ Blancfort am dobânditŭ unŭ actŭ, dela „*k. k. administraţia a Romanuluĭ*", prin care Răducanul Roset este rînduitŭ ispravnicŭ la ţinutulŭ Niamţuluĭ, împreunŭ cu cinstitŭ şi credinciosŭ d-luĭ Toderaşco Balş biv vel Vornic. Actulŭ e din 1789 Iunie 15 (4). Semnatŭ de B. Metzburg.

Porunca administraţiuneĭ din Roman, cătră mazilĭ, ruptaşĭ, slujitorĭ, vornicĭ şi locuitoriĭ din regiunea Moldoveĭ ocupată de oştirele Austriace, din 1789, Iunie 15.

«*De la Kesaro-Krăiasca administraţie a Romanuluĭ.*

«Socotindu-se de cătră administraţie, s'aŭ rînduitŭ pre cinstitŭ d-luĭ Răducanu Roset ispravnic la ţinutulŭ Niamţuluĭ împreună cn cinst şi credincios d-luĭ Toderaşco Balş biv vel Vorn. căruia i s'aŭ dat deplină învĕţătură ca să cumpănéscă starea tuturor şi să arĕtuiască pe toţĭ locuitoriĭ cu buna orânduială şi dreptate, neasuprindŭ pe nimenĭ întru nimica preste dreptate. Să scrie dar şi *vóao (sic)* mazililorŭ, ruptaşilorŭ, slujitorilorŭ, vornicilorŭ, locuitorilorŭ de prin sate şi tuturorŭ altorŭ şeḑĕtorĭ din ţinutulŭ Niamţuluĭ, să daţĭ tótă ascultarea şi supunere ce se cade ca unuĭ dregătoriŭ şi ispravnic ce este orânduit, ca să pótă împlini cu lesnire poruncile împĕrătescĭ şi slujbele trebuincióse a oştilorŭ şi a ţĕreĭ întocmaĭ precumŭ iĭ se trimete poruncă. Căcĭ pe cel ce se va arĕta nesupusŭ şi împotrivitorŭ are desevêrşite puterĭ ca să-ĭ pedepséscă.

Iar de va fi mazilŭ, séŭ de altă stare, să-lŭ trimată aice cu vina luĭ în scrisŭ, ca să li să facă căḑuta cercetare spre pilda şi altora». 1789, Iunie 15.

Oraşulŭ Romanuluĭ.

Semnatŭ: *B. Metzbourg.*

L. Sigil
Cĕră roşă,
Vulturul
bicept.

Memoriŭ de V. A. U., 1889, pag. 113.

www.dacoromanica.ro

partea reseriténă a Moldoveĭ administră după intrarea Rușilor, Divanulŭ din Iașĭ. Un documentŭ din 15 Sept. 1789 semnatŭ de General Feldmarășalŭ Baron Spleni scrie cătră boeriĭ Divanuluĭ să nu maĭ se amestice în județele Herța, Dorohoĭ, Botoșanĭ, Harlăŭ, Suceava, Niamțu, Romanŭ și Bacăŭ, nicĭ să le requisiționeze, ci numaĭ în județele unde sunt oștĭ rusescĭ și carĭ «*de acum* cu ajutorul cu Dumnedeŭ se vor lua sub stăpânire» de Rușĭ. Baronulŭ Spleni ḑice, că «dupre cum asupra dușmanuluĭ prietenesce unindu-ne (cu Rușiĭ) batemŭ rĕboiŭ, asemene și pentru cele trebuincióse amêndurorŭ oștilorŭ trebue ţéra să ne dée căḑutŭ ajutorŭ» (1).

(1) *Memoriŭ* de V. A. U., pag. 122 și 113 din 1889. Eată nota întrégă a luĭ Spleni :

Gheneral Feldmarășal Baron Spleni cătră cinst. D-lorŭ Boeriĭ Divanuluĭ din Iași

«Cu mirarea mé am vĕḑutŭ astă-ḑĭ o carte a d-lorŭ boerilorŭ Divanuluĭ depreună cu un zapciŭ ce este rênduit să vie aice la Roman și la Bacăŭ să zapciiască pe ispravnicĭ, pentru împlinirea zaherélei și a fênuluĭ ce s'aŭ orînduitŭ acestor ţinuturĭ, spre trebuinţa oștilorŭ împĕrătescĭ rusescĭ, poruncindŭ Divanulŭ, cu un chipŭ de uĭtare că ar fi în părţile aceste oștile imper. Kes. măririĭ, la care osti nu puţinŭ ajutorŭ trebue să dée acéstă ţéră și maĭ alesŭ la fên, care de aiurea nu se póte aduce, cum și la cară spre caratulŭ zaherealeĭ și altorŭ trebuincióse oștilorŭ; Pentru acésta dar, pe zapciulŭ ce s'aŭ trimisŭ de la Divanŭ asupra acestuĭ ţinutŭ l'amŭ trimisŭ înapoĭ, căcĭ însușĭ Divanulŭ trebue să socotéscă că ţinut. acesté pe unde se află acumŭ oștile Impĕr. Kes. Măririĭ, cum și ţinuturile din sus, de unde necontenitŭ se cară zaherea pentru trebuinţa oștirilorŭ și maĭ alesŭ acumŭ nădăjduindŭ că far zabavă se va pogorî și luminatulŭ Prinţipŭ în părţile aceste, trebue ţinuturile: Herţa, Dorohoĭ, Botoșanĭ, Harlaŭ, Suceava, Niamţŭ, Romanŭ și Bacăŭ, cu alte rînduelĭ de cătră Divanŭ să nu se supere, și de s'aŭ și trimisŭ nescaĭ zapciĭ de către Divanŭ într'acele ţinuturĭ, nădăjduescŭ că îndată îĭ va chiama înapoĭ. Iar Divanulŭ cândŭ nu va conteni și tot va cere rînduele de la ţinuturile aceste arĕtate (din carĭ noĭ nu vom conteni a lua cele trebuincióse pentru oștile nóstre), nu numaĭ că ţinuturile nu vor puté să rĕspundă la douĕ părţĭ, ce pentru cea desevêrșitŭ stricăciunea lor, care trebue să li se întâmple, Divanul însușĭ va fi pricină. — Eŭ nădăjduesc, că înșiĭ d-lorŭ boariĭ Divanuluĭ, asupra acesteĭ gingașe madea să facă obstesc și patrioticesc sfatŭ și să pue la cale, ca să nu se dé zăticnire ostilorŭ la trebuinţele ce sunt și mie să-mĭ dé în grab rĕspunsŭ la ce cale s'aŭ pusŭ acéstă pricină, ca să potŭ lua mĕsurile méle. Căcĭ la ţinuturile unde sunt oștile împĕr. ruseșcĭ și care de acumŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ se vor lua subt stăpînire întru nimica de cătră noĭ nu se supĕră; după cum asupra dușmanuluĭ prietenesce unindu-ne batemŭ rĕsboiŭ, asemenea și pentru céle trebuincióse amêndurorŭ oștilorŭ trebue ţéra să ne dée căḑutŭ ajutorŭ. Asemené s'aŭ trimesŭ înapoĭ pe zapciulŭ ce era rânduitŭ la ţinutŭ. Suceveĭ și Niamţulŭ, căcĭ la aceste ţinuturĭ acumŭ s'aŭ trimisŭ esecuţiĭ de cătră mine, să aducă 700 care pentru trebuinţa ridicăreĭ corposuluĭ meŭ de aice.—Roman—Sept. 15.»

Acestŭ actŭ l'amŭ donatŭ bibliotecei Acad. române împreună cu altele maĭ susŭ aduse.

www.dacoromanica.ro

XXXIX.

Campania din 1789 în Moldova. Hainirea luĭ Manole Roset. Proclamarea nouă a luĭ Nicolae Mavrogheni după hăinirea luĭ Manole Roset.

Iarna anuluĭ 1788—89 a potolitŭ în câtŭ-va resboĭulŭ în Moldova, dar a datŭ timpŭ de pregătirĭ pentru noua campanie. Căderea Hotinuluĭ, intrarea în Moldova a Muscalilorŭ, înaintarea lor spre Iașĭ, aŭ obligatŭ pre Turcĭ și pre Mavrogheni la alte disposițiunĭ belice. Aripa stîngă continuă a ține munțiĭ despre Ardeal și județele Trotușuluĭ și Bacăuluĭ, ĭar aripa dréptă se maĭ concentréză spre județele Bêrlad-Tecuciŭ. Aripa stîngă se sprijinea pe centrulŭ ostireĭ concentrate în Focșanĭ, ĭar aripa dréptă era în legătură cu acestŭ centru și cu Galațiĭ și Basarabia sudică.

Grație acesteĭ situațiunĭ, óstea comandată de generaliĭ luĭ Mavrogheni, respinseră în 1788 încercările austriacilorŭ de a sparge centrulŭ, atacându-lŭ între Bacăŭ și Focșanĭ. Totușĭ aripa dréptă a luĭ Mavrogheni, din causă că Turciĭ din Basarabia nu'șĭ combinaŭ bine mișcările lor cu ale Domnitoruluĭ munteanŭ, nu numaĭ nu maĭ progreséză, ci, din contra, perde pe tótă ḑioa terenul. Austriaciĭ simțindŭ slăbîrea acesteĭ aripe, êșĭ diregŭ din noŭ forțele unite spre județulŭ Băcăŭ și al Putneĭ.

Nu maĭ puțin óstea luĭ Mavrogheni se luptă vitejesce, nu târḑiŭ chĭar în contra Rușilorŭ și-ĭ opresce cât-va timpŭ de a-șĭ face juncțiunea cu óstea austriacă în sudul Moldoveĭ.

La mŏnăstirea Adam óstea turco-română câștigă unŭ frumosŭ succesŭ contra Muscalilorŭ, la începutulŭ luneĭ Martie, 1789.

Dar unŭ elementŭ noŭ și neașteptatŭ de slăbire a aripeĭ drepte a ostireĭ luĭ Mavrogheni vine în trădarea luĭ Manole Roset. Acesta desperândŭ de a lupta cu succesŭ și în contra Rușilorŭ, după ce eĭ intrară în Moldova, preferi să se înțelégă cu eĭ și se lăsă a fi prinsŭ de Rușĭ în o cĭocnire din Februariŭ, séŭ începutulŭ luĭ Martie.

Despre acéstă trădare a luĭ Manole Roset nu scrie nicĭ unulŭ din puținiĭ noștri istoricĭ. Drăghicĭ ḑice eronatŭ (vĕḑurămŭ), că Manole

www.dacoromanica.ro

Vodă a domnitŭ numaĭ 2—3 lunĭ și că mergêndŭ la Iașĭ, acolo s'a îmbolnăvitŭ și a muritŭ, îngropatŭ fiindŭ la Sf. Nicolae Domnescŭ.

In contra aserțiuneĭ acesteĭa, staŭ destule documente inedite. Eată, în primulŭ locŭ, o proclamațiune a luĭ N. Mavrogheni, cătră Moldovenĭ, povestindu-le *hainlîculŭ* luĭ Manole Roset:

«Pré cuvioșilorŭ arhimandriți, egumenĭ și epitropĭ dela sfintele mŏnăstirĭ și schiturĭ, molitvele vóstre protopopilorŭ, preoțilorŭ și diaconilorŭ, d-lor boïerilorŭ, pîrcălabĭ și boïerilorŭ ce sunteți fără dregĕtoriĭ, mazililorŭ, breslașilorŭ, căpitanilorŭ, vameșilorŭ, negutitorilorŭ, orășanilorŭ, panțirilorŭ, slujitorilorŭ, vorniceilorŭ de prin sate și tuturorŭ lŏcuitorilorŭ țĕranĭ de prin tóte satele și orașele Moldoveĭ, sănĕtate! De obște vĕ facemŭ Domnia mé în scire, pentru **hainulŭ Manole Vodă Roset,** *ce era orînduitŭ cu domnia acestĕĭ țĕrĭ, că nemulțămitorŭ și necunoscĕtorŭ arĕtându-se* la atâta . . . . . și cinste ce se învrednicise din Devletulŭ pré puterniculuĭ Impĕratuluĭ nostru, și călcândŭ pravila și porunca luĭ Dumnedeŭ, fără a nu socoti osînda și urgia Dumnedeéscă, care are a găsi pre ceĭ ce sunt împotrivitorĭ și necredincioșĭ stăpânitorilorŭ ce Dumnedeŭ le-a datŭ, și fără de necĭ o durere și grijă de săraca raia, care era încredințată sub a luĭ oblăduire, aŭ cugetatŭ în *gândulŭ sĕŭ vicleșugŭ și aŭ și săvîrșitŭ fapta netrebnică și vrednică de tótă categoria, fugindŭ însușĭ de sineșĭ la vrășmașĭ, fĕrŭ de nicĭ o nevoie,* séŭ pricină vrednică de îndreptatŭ, cu acestŭ mijlocŭ, care ne-amŭ pliroforisitŭ dela însușĭ Polcovniculŭ de Muscalĭ anume Ivan Trumbeţcov *(ce prin puterea oștirilorŭ nóstre* ce avemŭ rânduite aci în Moldova și prin biruința ce aŭ datŭ Dumnedeŭ ostirilorŭ nóstre la resboïulŭ ce aŭ făcutŭ cu vrășmașiĭ la mŏnastirea Adam, l'aŭ luatŭ robŭ viŭ, prindêndŭ și alțĭ mulțĭ vrășmașĭ viĭ și morțĭ și iaŭ adusŭ aicĭ la scaunulŭ Domnieĭ mele), care din lacrimĭ, cu graĭulŭ luĭ, înaintea Domnieĭ mele, a arĕtatŭ că l-aŭ însciințatŭ numitulŭ Manole Vodă pre dênsulŭ, unde era cu oștirile luĭ, de aŭ trămisŭ pe furișŭ o sémă de ostașĭ, unde eșisă Manole Vodă, *afară din Galați, de îlŭ aștepta, și luândulŭ de acolo l-aŭ trecutŭ la Iași. Decĭ fiindŭ că s'aŭ întêmplatŭ acestŭ hainlîcŭ* alŭ luĭ, de aŭ fugitŭ la vrășmașĭ și v'aŭ lăsatŭ ca pre nisce oĭ fără păstorŭ, voĭ dar să nu aveți nicĭ o frică séŭ temere din lipsirea luĭ, căcĭ Domnia mé avemŭ din pré puternicŭ împĕrătulŭ nostru hatișerifurĭ împĕrătescĭ date nouă încă maĭ de nainte pentru țéra Moldoveĭ și suntem rînduiți și porunciți a griji și de țéra aceea și de raelele Moldoveĭ întocmaĭ ca și pentru raelile țĕreĭ aceștia și pentru aceea rânduimŭ putere de oștirĭ ale nóstre precum vedeți în ținutulŭ acĕĭ țĕrĭ, pentru isgonirea și lovirea vrășmașilorŭ și amŭ avutŭ purtarea de grijă a vóstră încă până a nu se haini Domnulŭ vostru și a fugi la vrășmașĭ, cu câtŭ maĭ vîrtosŭ acumŭ vomŭ avé înduoitŭ grijă și durere pentru voĭ, de care amŭ datŭ strașnice poruncĭ și învĕțăturĭ seraskerilorŭ și tuturorŭ oștirilorŭ nóstre, ca să aĭbă asupra vóstră raielelorŭ miloserdie și să vĕ strĕjuĭască, să vĕ păzéscă a nu vĕ călca vrășmașiĭ și a nu vĕ supĕra și a nu vĕ jăfui alțĭ făcĕtorĭ de rele hoțomanĭ și jăcașĭ și veți petrece prin silințe și purtarea de grijă a nóstră fără de nicĭ o primejdie, nedeosebindu-vĕ nimica din raelele țĕreĭ nóstre. Dreptŭ acésta aveți a sta feteșŭ carele pe la satele și locurile vóstre, cu toțiĭ, fără de a nu vĕ spăimânta, și nu numaĭ voĭ carĭ vĕ aflați acumŭ pe la sate și pe la locurile vóstre să nu vĕ strĕmutați, ci și pre alțiĭ câți s'aŭ bejănăritŭ și aŭ fugitŭ, luândŭ aceste bune vestirĭ din noĭ, să aveți a-ĭ însciința și a-ĭ îndemna ca cu toțiĭ să se tragă

www.dacoromanica.ro

şi să vie la locŭ şi urma lor, să vĕ faceţĭ hrana şi chiverniséla vóstră, aflându-vĕ prin prejurulŭ oştirilorŭ nóstre, cariĭ vinŭ să-şĭ verse sângele pentru voĭ şi să vĕ păzéscă pre voĭ şi pre copiiĭ voştri şi casele vóstre, cătră cariĭ se cade să aveţĭ sîrguinţa a ajuta şi voĭ cu verĭ-care zaherele, cu slujbă şi care cu ce veţĭ puté, după starea şi putinţa vóstră, lepĕdândŭ din gândurile vóstre tóte cugetele rele şi vicleşugurile, fără de a nu vĕ amăgi la lucrurĭ vremelnice şi deşérte, că aceste sunt tóte trecĕtóre, la care nicĭ legea nicĭ datoria nu vĕ îndémnă pre voĭ raelelorŭ a vĕ împotrivi, orĭ a socoti măcar în gândulŭ vostru cugete rele, séŭ a dosi şi a fugi din préjma oştirilorŭ nóstre, că şi fuga şi dosirea ĭarăşĭ *hainlîcŭ* se numesce, şi după cum însuşĭ Dumneḑeŭ poruncesce prin gura apostoluluĭ ḑicêndŭ: «supune-vĕ-ţĭ maĭ marilorŭ voştri şi vĕ plecaţĭ lorŭ, că aceĭa priveghiază pentru sufletele vóstre» şi după datoria ce aveţĭ cătră stăpânire a acestuĭ Devletŭ împĕrătescŭ, subt a căruĭa umbre aţĭ trăitŭ voĭ şi părinţiĭ voştri de atâta sumă de anĭ, fiţĭ cu supunere şi cu credinţă drĕptă, că avem mare nădejde la mila luĭ Dumneḑeŭ, carele bate resbóĭele şi la puterea mulţimeĭ ceĭ nenumĕrate, a oştirilorŭ împĕrătescĭ, a înfrânge, a isgoni şi pre vrăşmaşĭ şi petrecêndŭ vremea acésta, veţĭ fi ĭarăşĭ în odihna şi liniştea vóstră, şi câţĭ vĕ veţĭ arĕta credincĭoşĭ şi raele drepte şi veţĭ sluji acumŭ la acéstă vreme oştirilorŭ nóstre, veţĭ dobândi milĭ nemărginite, şi slujba şi credinţa vóstră va fi cunoscută şi prin drĕptă oblăduirea şi mijlocirea Domnieĭ mele veţĭ câştiga nume bunŭ la împĕrăţie şi cele ce aţĭ risipitŭ acumŭ la acéstă vĕpae a rĕsboĭuluĭ, tóte le veţĭ pune la locŭ şi le veţĭ întemeĭa îndoitŭ şi întreitŭ din noianulŭ celŭ plinŭ de îndestulare şi milostivire, care din fire are Devletulŭ pré puterniculuĭ Jmpĕratuluĭ nostru asupra supuşilorŭ sĕĭ. Aşĭa dar să urmaţĭ şi fiţĭ sănĕtoşĭ!» (1). 1789, Martie 17.

O carte însemnată de consultatŭ asupra evenimentelorŭ din Principate la epoca ce studiămŭ este opulŭ luĭ Atanasie Kommen Ipsilante (2).

Acestŭ istoricŭ dă preţióse informaţiunĭ despre Manole Roset Vodă (3) şi câtŭ privesce hainirea luĭ.

---

(1) Dămŭ în anexă altŭ actŭ ĭar despre Manole Vodă, scrisŭ chĭar de Mavrogheni, în limba grĕcă, cu data din 20 Martie 1789. (Cod. XVII, fila 348.)

(2) Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλαντοῦ Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δοδεκα βιβλιον Η', Θ' καὶ Ι', η τοι τὰ μετα την αλωσιν (1453—1789) ἐκ χειρογράφον ἀνεκδότου τῆς ἱέρας μονῆς τοῦ Σινᾶ, publicată de archimandritulŭ Gherman Aftho-nidos Sinaitul, la Constantinopole, în 8°, 1870.

(3) Pag. 705.

«Λιχμαλωτισθέντος τοῦ Μανόλ-Ὀδα εἰς τὸ Γαλατζι ἔγραψεν ὁ Μαυρογένης τῷ πατριάρχῃ Προκοπίῳ νὰ καθαιρέσῃ τὸν Μολδοβλαχίας ὡς ὑποταγέντα τοῖς Ῥουσσοις, καὶ νὰ δώσῃ ἔκδοσιν διὰ νὰ χειροτονηθῇ μητροπολίτης Μολδοβλαχίας ἄλλος πιστὸς τῇ βασιλείᾳ τὸν ὁποῖον αὐτὸς θέλει εὕρει· καὶ ἐκήρυττε καὶ διὰ γραμμάτων καὶ δια Ζώσης φωνῆς καὶ τὸν Μανόλ-Βοδαν Χαΐνην τῆς βασίλειας, με ὅλον ὁπο ἠχμαλωτίσθη ἄκων· ἀλλ' ὁ Βεζίρης ἐδέχθη καὶ αὐτὴν τὴν συκοφαντίαν, με τὸ νὰ δέχεται καὶ νὰ ἐνεργῇ τὰ ὅσα τὸν γραφει ὁ Μαβρογένης με ὅλον ὁποῦ ἠξεύρει βεβαιότατα πῶς τα πλείω εἶναι ψεύδη, σκάνδαλα καὶ συκοφαντίαι . . . .»

www.dacoromanica.ro

Orĭ-care fie aprecierile luĭ Ipsilante Komnen despre Mavrogheni faptulŭ că — după aserţiunea verbală a d-luĭ B. P. Hasdeŭ—la Kiev este îngropatŭ Manole Vodă, ne probéză, că în adevĕrŭ elŭ a trecutŭ la Muscalĭ, orĭ că cu voĭe, orĭ fără de voĭe a fostŭ prinsŭ de eĭ, la Galaţĭ. Din declaraţiunea maioruluĭ rusŭ, prinsŭ la bătălia dela mŏnăstirea Adam, de cătră Mavrogheni, apare că prinderea luĭ Manole de Cazacĭ, a fostŭ de chĭar elŭ pregătită....

In totŭ casulŭ acestŭ Manole Vodă, care unŭ momentŭ stă în calea ambiţiuneĭ luĭ N. Mavrogheni de a domni asupra ambelorŭ Principate, nu este altulŭ decât acel Manole Giani, οἷος τοῦ κληρικοῦ Τζαννῆ. De ce acestŭ Manole Giani se numĭa Roset, ni-o spune cronica luĭ Dumitrache:

«Să povestimŭ şi pentru parţile Craioveĭ. Era acolo pusŭ de Domnŭ Caĭmacamŭ, dumnealuĭ Manolache Giani biv vel postelnicŭ. Dumnealuĭ dar pentru apĕrarea ţĕreĭ, unindu-se cu boĭeriĭ aceĭ părţĭ de locŭ, ajungŭ la muhafăzulŭ Diiuluĭ Mehmet Paşa Capăcăran, carele maĭ nainte fiindŭ cu dregĕtoriĭ între ogeagliĭ, de câte-vaşĭ orĭ îlŭ rênduise Pórta cu nizamurile ţĕreĭ.

In locŭ numitulŭ Paşă îlŭ face vel Banŭ, şi dându-ĭ cevaşĭ óste, curăţi acele cincĭ judeţe de *stupaĭ (Ruşĭ)*. Despre altă parte îl însciinţă Porţeĭ la Babadag, de credinciosŭ şi vrednicŭ, fiindŭ noŭ vizirŭ Halil Paşa fiiulŭ luĭ Aivat Mehmet Paşa în loculŭ luĭ Moldovangi Ali Paşa; şi i se făgădui Domnia, cum i s'aŭ şi datŭ maĭ la urmă şi se numi Manoil Roset, trăgêndu-se despre mumă» (1).

Nu pré multe hrisóve esistă dela Manole Geani Roset, necĭ ca Domnŭ alŭ Munteniei ne cum ca Domnŭ alŭ Moldoveĭ. Dămŭ în anexă unulŭ din 7 Aprilie, 1770, în posesia d-neĭ generalŭ Macedonski. Reproducemŭ actulŭ cu facsimilea după semnătura luĭ Manole, care se mărginesce aşĭ dice «Iω Manole Roset V.V. «*gospodin*» şi nu şi «*Ugrovlatiscoe*».

XL.

Pregătirĭ pentru rĕsboiŭ. Mĕsurĭ administrative. Campania în Muntenia în 1788. Emigrarea ţĕranilorŭ.

Să ne întórcemŭ acumŭ în Muntenia. Aci Mavrogheni, îngrozitŭ de sórta familieĭ luĭ Ipsilante (2), dice Becatini, îşĭ manifestă cu maĭ

(1) „Memoriŭ" de V. A. Urechiă, presiutatŭ Academieĭ în 1887—88. Bucureseĭ 4° 1889.
(2) Ipsilante fusese cazernat de austriacĭ la Brău.

www.dacoromanica.ro

multă ostentaţiune de câtŭ orĭ când credinţa cătră Pórta otomana. Boerii, fugindŭ cu tótă oprirea Domnitorului, îl iritase rĕŭ şi maĭ multŭ contra lorŭ (1).

Mişcarea de emigrare a boerilorŭ era atâtŭ de mare, în câtŭ Domnitorulŭ fu silitŭ să dea poruncă, ca nimenĭ din boerĭ de clasa I séŭ II séŭ şi din negutitorĭ, să nu maĭ âmble prin Bucurescĭ cu butce, căcĭ împedică mişcarea oştirilorŭ. Dela acéstă oprire Domnitorulŭ scutesce numaĭ pe mitropolitulŭ, episcopiĭ, doctoriĭ, séŭ vre unulŭ ce va fi bĕtrânŭ, séŭ neputinciosŭ. Prin acestaşĭ pitacŭ Mavrogheni, avêndŭ în vedere greutatea cu care se ţiné disciplina în oştirea turcă, acumŭ sosită în Bucurescĭ, ordonă ca jupânesele să nu maĭ âmble pe strade cu carete, ci să şédă pe la casele lor «căcĭ fiindŭ vremile împrăştiate şi împărechiate, se potŭ urma multe împrejurărĭ necuviincióse». Domnitorulŭ poruncesce şi femeilorŭ mahalagiilorŭ şi târgoveţilorŭ că, de câte orĭ mergŭ după trebuinţe, să iasă cu capulŭ acoperitŭ şi nu cu desfrânărĭ «ca să se pótă păzi edeculŭ şi cinstea fie-căruia» (2).

---

(1) In Febr. 18, 1788, la 4 ciasurĭ din ḑi Mavrogheni aŭ pornitŭ 4 cărţĭ să ducă ispravniceĭ fugarilorŭ boerĭ însă la Buzeŭ copilulŭ din casă de divanŭ, la Argeşĭ aprodulŭ Ceauşescŭ, şi la Prahova i Secuenĭ aprodulŭ Vătăşescului i pe isprăvniceĭ Câmpinenilorŭ.

Condica XVII, fila 269.

(2) Pitacŭ către Vechilulŭ spătărieĭ şi către Aga, din 1788 Febr. 21. Fiindŭ ca acum după trebuinţa vremeĭ s'aŭ adunatŭ multă snmă de ostaşĭ eniceri şi levinţĭ şi sunt să maĭ vie şi alţi de pe la serhaturĭ, după la ordiĭ, aicea şi fiind-că din pricina caretelorŭ şi a butcelorŭ se întâmplă de multe orĭ întâmplărĭ netrebnice, poruncimŭ D-nia mé D-tale vechilule de spătarŭ şi D-tale vel-agă, ca se daţĭ în scire tuturorŭ, arĕtându-le că este porunca D-nieĭ mele, ca nimené din boeriĭ întâiŭ şi al doilea, séŭ din negutitorĭ, de astă-ḑĭ înainte se nu maĭ âmble cu carete séŭ butce, ci toţĭ de avalma să âmble călărĭ, afară numaĭ de Mitropolitulŭ, Episcopiĭ şi din boeriĭ, séŭ doftori vre uuulŭ ce va fi bĕtrânŭ, séŭ neputinciosŭ .... însă şi acestia să mérgă cu multă băgare de sémă, ca să nu se urmeze la vre-unŭ ostaşŭ vre o întâmplare netrebnică. Aşişderea să daţĭ D-vóstră în scire şi prin graiŭ şi prin alte însciinţărĭ, că şi jupânese séŭ negutătorese să nu maĭ âmble pe uliţă cu carete, ci se şaḑă pe la casele lorŭ fiesce care, căcĭ fiindŭ vremile înprăştiate şi împărechiate se potŭ urma multe întâmplărĭ necuviincióse şi maĭ vêrtosŭ să însciinţaţĭ şi pe femeile mahalagiilorŭ şi tîrgoveţilorŭ, ci cele ce vor avea să mérgă unde-va pentru vre o trebuinţă, să mérgă acoperite şi nu cu desfrânărĭ, ca să se pótă păzi edecul şi cinstea fiecăruia, care Domnia mé grijimŭ în tótă vreme de a fi ocrotite. Hotărîmŭ într'acestaşŭ chipŭ şi poruncimŭ Domnia mé să se urméze».

www.dacoromanica.ro

Totŭ în interesulŭ ordineĭ Domnitorulŭ dă specialŭ pitacŭ:

Pitacŭ regulândŭ hanurile din Bucurescĭ din 1788 Febr. 28.
Hangiiĭ sunt datorĭ a avé supravegherea tuturorŭ acelorŭ ce locuescŭ în hanŭ. Locuitoriĭ din hanurĭ să nu aibă arme. Asemenea să se înlăturere din hanŭ orĭ-cine nu se pórtă cinstitŭ (1).

Nu scimŭ de unde a luatŭ Becattini informaţiunea, că Mavrogheni ca să placă turcilorŭ, ar fi prefăcutŭ căte-va bisericĭ din Bucurescĭ în geamiĭ. Acéstă minciună o aflămŭ şi la anonimulŭ grecŭ, scriitorulŭ cărţeĭ Ιστορια των ἐτον (2). Acesta ḑice în adevĕrŭ, că Mavrogheni *«a ajunsŭ la atâta neruşinare şi impiositate de a preface maĭ multŭ de o Biserică în Bucurescĭ în Giamiĭ turcescĭ»*. Becattini, ca şi greculŭ anonimŭ, aduce o proclamare a luĭ Mavrogheni cătră ţéră, în urma declarăreĭ rĕsboiuluĭ de Austria, unŭ manifestŭ pre care eŭ nu l'amŭ aflatŭ în condicile Domnieĭ séle, dar care, de altmintrelea concordă cu vederile luĭ şi cu atâtea alte manifeste ce cunóscemŭ dela el. Eată actulŭ acesta, care este tradusŭ după grecesce de d. prof. Erbiceanu în Revista teologică (3).

«Noĭ Principele etc. etc. Vĕ facemŭ cunoscutŭ vouĕ creştiniloŭ, boĭerilorŭ, proistoşilorŭ şi altora din orĭ-ce rangŭ şi vĕ ordonămŭ în acelaşŭ timpŭ ca să fiţĭ supuşĭ şi credincĭoşĭ Autocratoruluĭ nostru, sub a căruĭa autoritate am trăitŭ noĭ până acum. Nu trebuĭe să ne lepĕdămŭ noĭ de acéstă credincĭoşie, nicĭ măcar cu mintea, şi vĕ ordonămŭ să aveţĭ tótă luarea aminte de a nu vĕ înşela de viclenia Tudéscă (nemţéscă); pentru că Némţulŭ şi Ruşiĭ sunt de o potrivă uşorĭ la minte şi uşureĭ ca frunḑa deasupra apeĭ. Rusulŭ aŭ începutŭ o dată rĕsboiŭ cu împĕratulŭ nostru, dar n'aŭ urmatŭ multŭ timpŭ şi noĭ am luat din noŭ domnirea acesteĭ provinciĭ; acésta caută să facă acum Némţulŭ. Acela rĕspândesce scrierĭ contra nóstră, acela voesce să vĕ asigure că adecă are să intre în acéstă stăpânire (a ţĕreĭ), dar este cu neputinţă să'şĭ ajungă scopulŭ sĕŭ. Scopulŭ sĕŭ este să semene între noĭ desbinarea, ş'ar reuşi dar se teme de sine însuşĭ, pentru că Autocratorulŭ nostru este aşa de puternicŭ, în cât décă toţĭ Autocratoriĭ şi toţĭ Regiĭ se ridică contra luĭ nu sunt în stare să'l învingă. Şi eŭ am putere de caĭ şi de ómenĭ, ca alţĭ Regĭ şi Dumneḑeŭ este cu mine, pentru că legea mea este a Creştinilorŭ, ĭér nu a Turcilorŭ. De aceea veniţĭ voĭ creştinilorŭ, veniţĭ cu toţiĭ în numele luĭ Is. Christos, înarmaţi-vĕ, luaţĭ fie-care arma după cum puteţĭ, săgeţile, suliţele, cuţitele, şi orĭ-ce altŭ ce v'ar cădé în mânĭ, veniţĭ, veniţĭ contra

(1) Cod. 17, fila 274 verso. Veḑĭ anexa.
NB. Saŭ cerutŭ şi chezeşie de la ceĭ ce şedŭ prin hanurĭ.
(2) Revista Teologică. Iaşĭ Noembrie 1886.
(3) Iaşĭ, Noembrie 1886. — Becattini pag. 146, vol. VII.

www.dacoromanica.ro

Nemţilorŭ. Imputerniciţi-vĕ de a opri invasiunea în ţéră. Acia cugeta să invadeze pe nesimţite, nu pentru ca să ne cucerésică, ci pentru ca să ne jăfuiéscă. Dér va fi alungatŭ şi Némţulŭ şi Ruşii. Rusulŭ şi altă dată aŭ invadatŭ în ţĕrile nóstre, dér unde este acum? Nu vedeţi voĭ óre că şi în presentŭ împĕrăţesce Autocratorulŭ nostru? Asvârliţi de la voĭ orĭ-ce neîncredere cătră pré Inaltulŭ nostru Autocratorŭ, sub a căruia guvernare noĭ am trăitŭ până acum atât de fericiţĭ. In cât cine remâne orbŭ, acela este afurisitŭ şi condemnatŭ eternŭ în Iadŭ. Noĭ vĕ ordonămŭ în timpŭ propriŭ să substrageţĭ şi să desfiinţaţĭ tóte scrierile ce se respândescŭ contra sfinteĭ nóstre credinţĭ. Celŭ ce va trăda pe unul din aceĭ ce rĕspândescŭ ast-fel de scrierĭ şi'l va preda în mânele nóstre va lua un dar de 400 leĭ, va fi înălţatŭ de la gradulŭ de cetăţénŭ în gradulŭ boerilorŭ; şi eŭ cu mâna mea 'l voiŭ îmbrăca cu caftanŭ. Acela însă care va continua a publica ast-fel de scrierĭ va muri într'unŭ parŭ, fără nicĭ o compătimire, în aceéşĭ óră. Fiţĭ sănătoşĭ, credincioşĭ creştinĭ, supuneţi-vĕ ordinilorŭ nóstre. Plătiţĭ acum darea impusă vouă, după acésta veţĭ fi liberĭ de orĭ-ce altă dare fiscală. Veniţĭ, veniţĭ contra Nemţilorŭ spre a'ĭ învinge. Fiţĭ sănătoşĭ» (1).

In urma declarăreĭ de rĕsboĭŭ a Austrieĭ, N. Mavrogheni adresézā cătră zabiţĭ şi ostaşĭ, în 27 Februarie 1788 un ordin dn ḑi prin care le spune că «vrăşmaşiĭ nemţĭ âmblă ca cu mijlocul de hrăpire şi cu felurĭ de vicleşugurĭ să *calce* (ţéra) şi unde vor puté ajunge să hrăpéscă raĭaoa şi să jăfuéscă». Domnitorulŭ apelă la ostaşĭ ca să nu maă aştepte noŭ ordin dela elŭ, ci pe dată ce vor auḑi, că s'aŭ arĕtatŭ verĭunde niscariva nemţi, numaĭ decât... «să vĕ porniţĭ asupra lor în grabă, ca cu veste, séŭ fără veste să'ĭ loviţĭ şi nu voimŭ Domnia mé altă nimică fără numaĭ capetele lor». Domnitorulŭ renunţă în favoarea ostaşilor sĕĭ la tóte spoliile de rĕsboĭŭ, ba le promite şi recompense *«harurĭ vrednice şi dregătoriĭ care la altă vreme»* nu le potŭ ostaşiĭ câştiga. La din contra, décă ostaşiĭ nu'şĭ vor face datoria, vor fi pedepsiţĭ. Termină Mavrogheni a îndemna ostaşiĭ să «iurudiséscă ca nisce bărbaţĭ vrednicĭ, fără sfială.... că ómenĭ sunt (duşmaniĭ) ca şi noĭ, maĭ vêrtosŭ nisce nelegiuiţĭ, pe carĭ însuşĭ Dumneḑeŭ îĭ bate pentru nedrépta pornire a lor» (2).

(1) „Revista Teologigă" din 1886, pag. 118 — 119. Vorba „*Tudéscă*" încă probĕză că anonimulŭ grecŭ a tradusŭ şi plagiatŭ pe Becattini.

(2) Eată actulŭ întregŭ:

5 cărţĭ deschise cătră zabiţiĭ ostaşĭ din 1788, Februarie 27.

«Vĕ facemŭ în scire că de vreme ce vrăşmaşii nemţĭ ămblă ca cu mijloculŭ de hrăpire şi cu felurĭ de vicleşugurĭ să calce şi unde vor puté ajunge să hrăpéscă raĭaua şi să jăfuĭascā, nu trebue să şedeţĭ nemişcaţĭ făr de nicĭ o urmare aşteptândŭ numaĭ poruncă dela noĭ, ci când veţĭ auḑi că s'aŭ arĕtat ver unde

www.dacoromanica.ro

Douĕ ḑile după acestŭ ordinŭ de ḑi, Mavrogheni trămite oștirilorŭ unŭ noŭ ordinŭ de ḑi cam în aceeașĭ coprindere, darŭ li maĭ vestesce că la plaiurile Secuenilorŭ ţĕraniĭ muntenĭ aŭ săritŭ cu ciomegile asupra oștireĭ nemțescĭ și le aŭ gonitŭ.

Decĭ Vodă le ḑice să nu le fiă grijă de ómenĭ ca și eĭ, cu atâtŭ maĭ multŭ că acelora le este îndoită și întreită frica.... Domnitorulŭ promite câte 500 talerĭ de capŭ de vrășmașŭ neamțŭ «și-lŭ vomŭ cinsti cu cinste și dregĕtorie..... ca pre unŭ bărbatŭ vrednicŭ și viteazŭ,» și făcêndŭ pre toţĭ neferiĭ luĭ privilegiaţĭ și nedăjnicĭ în vecĭ... Domnitorulŭ îndémnă pre ostașĭașĭ face détoria și pentru motivulŭ că se cade «a ne pune vĭața pentru fraţiĭ crestinĭ ceĭ de o lege cu noĭ și pentru patrie și pentru dragostea cea cătră pré puterniculŭ împĕratŭ Sultanulu Hamit, sub alŭ căruĭa skiptru aţĭ trăitŭ și v'aţĭ chivernisitŭ voĭ și părinţiĭ voștriĭ, după cum și Domnia mé gata suntemŭ a ne jărtfi cu voĭ, la întêmplare de trebuinţă.... Ci dar să vĕ vĕdemŭ fiilorŭ!....» (1).

---

nescarva nemţĭ, numaĭ decât făr de a maĭ aştepta poruncă de la noĭ să vĕ porniţĭ asupra lor cu grabă, ca cu veste, séŭ fără veste să-ĭ loviţĭ; şi nu voim Domnia mea alta nimica fără numaĭ capetele lor şi tot avutulŭ de caĭ, arme, şi de verĭ-ce alt veţĭ dobândi să fie al vostru folosŭ şi osebitŭ să nădăjduiţĭ de la Domnia mé cu mare bucurie haruri vrednice şi cinste de dregătoriĭ, care la altă vreme nu le puteţĭ câştiga. Iar când acéstă datorire nu veţĭ urma-o şi se va întêmpla de la verĭ-o parte a se arĕta vre-unŭ vrăşmaş şi nu-ĭ veţĭ lovi, dându-le vreme a năvăli şi a călca în pămêntulŭ ţĕreĭ acestia, atuncĭ să sciţĭ că după gătirea ce facemŭ de a eşi înşine Domnia mé afară, pe care vomŭ găsi că n'aŭ făcutŭ în vreme slujba luĭ, pe unulŭ ca acela îl vomŭ pedepsi cum va fi maĭ greŭ. Ci dar urmaţĭ după cum vĕ scriemŭ şi îndată ce veţĭ simţi de vrăjmaşŭ numaĭ decâtŭ făr de a aştepta poruncă de la noĭ, de o parte să ne faceţĭ de scire, despre alta să vă porniţĭ cu graba asupra lorŭ ca să-ĭ loviţĭ şi cândŭ veţĭ avea silinţa deplinŭ şi veţĭ iurudisi ca nisce bărbaţĭ vrednicĭ, făr de nicĭ o sfială, avemŭ nădejde la ajutorulŭ mareluĭ Dumneḑeŭ, că veţĭ face isbânda negreşitŭ, pentru că ómenĭ sunt ca şi voĭ, maĭ vêrtosŭ nisce nelegiuiţĭ, pre care însuşĭ Dumneḑeŭ iĭ va bate după nedréptă pornirea lor». 1788 Febr. 27.

(1) Eată actulŭ în întregime, după cod. No. XVII, fila 269 verso.

Carte cătră zabiţĭ şi ostaşĭ domnescĭ spre a fi cu priveghiare bărbaţĭ a sări asupra vrăşmaşilorŭ nemţĭ.

«Tuturorŭ zabiţilorŭ şi vătaşilorŭ Domnieĭ mele care vĕ aflaţĭ la ..... sănĕtate şi vrednică biruinţă vĕ pohtimŭ dela milostivulŭ Dumneḑeŭ ca să vĕ dăruĭască. Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că de vreme ce nelegiuiţiĭ nemţĭ fără de nicĭ o pricină vrednică s'aŭ pornitŭ asupra acesteĭ pravoslavnice ţĕrĭ, a cărora pornire nicĭ este, nicĭ póte fi pentru altŭ sfirşitŭ, fără de numaĭ să jăfuĭască unde

www.dacoromanica.ro

Cu tóte frumósele apelurĭ la ţéră şi la oştirĭ, cu tóte micile isbânde deja câstigate de ostire şi de chĭar ţĕraniĭ din unele părţĭ contra ante-gardelorŭ austriace, mulţĭ locuitorĭ din sate ca şi din oraşe, fiă dupa deprinderea vechiă, fiă ademeniţĭ de spioniĭ austriacĭ şi rusescĭ, abandonă casele lor şi emigréză. N. Mavrogheni adreséză acestorŭ fugarĭ o proclamaţiune prin care îĭ îndemna să revină la casele lor, unde nimenĭ nu-ĭ va supĕra cu nimica, căcĭ proviziunile ce vorŭ da la oştenĭ, li se vorŭ plăti directŭ de eĭ, din lefile ce aŭ. Poruncĭ straşnice s'aŭ datŭ să nu fiă nimenĭ din locuitorĭ supĕraţĭ cu nimica, ci apĕraţĭ de orĭ-ce jăfuitorĭ numaĭ să nu asculte de vorbele înşelătóre şi de făgăduelile cu care ămblă vrăşmaşiĭ să-ĭ înşéle...,

---

vorŭ puté ajunge, să calce şi să robéscă pe fraţiĭ noştri crestinĭ şi se facă rĕutate ţĕreĭ, avemŭ nădejde la dreptulŭ judecătorŭ şi pré puterniculŭ Dumneḑeŭ şi la ajutorulŭ pré curateĭ Maiceĭ séle şi alŭ tuturorŭ sfinţilorŭ, că se vorŭ întórce ruşinaţĭ şi vorŭ fi bătuţĭ de cătră ostile împĕrătesci şi ale nóstre, după cum ĭată am şi luatŭ astădĭ vestire de bucurie că şi la ..... (?) şi aicĭ pretutindené unde s'aŭ arĕtatŭ, lovindu-se ostile nóstre şi biruindu-ĭ s'aŭ întorsŭ ruşinaţĭ, ĭar maĭ vêrtosŭ la plaĭurile Secuienilor cu cĭomagele ĭ-aŭ lovitŭ şi gonitŭ. Dreptŭ acea nu lipsimŭ a vĕ însciinţa de aceste şi a vĕ scrie, că nu trebue să vĕ îngrijaţĭ de ómenĭ ca şi voĭ, la care este ăncă îndoită şi întreită frica, nicĭ se cuvine a le da pricină de îndrăsnélă cu sfiala vóstră, ci luândŭ pre Dumneḑeŭ întru ajutorŭ şi încingêndu-vĕ mijlócele vóstre cu brîulŭ credinţeĭ, să îndrăsniţĭ să iurudisiţĭ cu inimă întinsă ca să-ĭ loviţĭ şi să-ĭ sdrobiţĭ când se vorŭ arĕta. Şi celŭ ce va face biruinţă şi va aduce la Domnia mé capŭ de vrăşmaşŭ neamţŭ, unulŭ ca acela va lua dela Domnia mé 500 talere şi-lŭ vomŭ cinsti cu cinste şi dregĕtorie care la altă vreme nu póte dobândi, ca pe unŭ bărbatŭ vrednicŭ şi viteazŭ făcêndŭ şi pre toţĭ neferiĭ luĭ privileghiaţĭ şi nedajnicĭ în vecĭ; şi nu numaĭ voĭ care v'aţĭ ostăşitŭ veţĭ avé în parte milele dela Domnia mé, cĭ veţĭ fi pricină pentru toţĭ pămêuteniĭ de obste a câştiga dela pré puternica împĕrăţie ipolipsŭ bunŭ şi a revĕrsa în urmă milele eĭ cele bogate cătră toţĭ, când priu silinţa şi osirdia vóstră se vorŭ isgoni vrăşmaşiĭ din ţéra acésta. Şi pe lângă acestea veţĭ avé şi dela milostivulŭ Dumneḑeŭ vrednică resplătire pentru mântuirea şi isbăvirea zidireĭ mânilor sf. séle de cătră vrăşmaşiĭ aceştia, pre care însuşĭ Dumneḑeŭ îĭ va bate, după nedréptă pornirea lor. Lângă acestea trebue să socotiţĭ că şĭ détorĭ suntem *a ne pune viaţa pentru fraţiĭ creştinĭ* ceĭ de o lège cu noĭ şi pentru patrie şi pentru dragostea pré puterniculuĭ împĕratŭ Sultanŭ Hamitŭ, sub alŭ căruĭa skeptru (!) aţĭ trăitŭ şi v'aţĭ chivernisitŭ voĭ şi părinţiĭ voştriĭ, după cum şi Domnia mé gata suntem dimpreună cu voĭ a ne jărtfi la întêmplare de trebuinţă pentru dragostea pré puterniculuĭ împĕratŭ Sultau Hamit şi pentru ţéră. Şi ĭată de aicea vĕ vom proftacsi Domnia mé totŭ felulŭ de imdatŭ şi nu vĕ vomŭ lăsa nicĭ cum fără de ajutorulŭ celŭ cuviincĭosŭ când va fi trebuinţă. Ci dar să vĕ vedemŭ, fiilorŭ, acum este vreme când trebue să vĕ arĕtaţĭ fieşĭ-care slujba şi vrednicia şi rugămŭ pre milostivulŭ Dumneḑeŭ ca să faceţĭ isbânda aceea care o şi nădăjduimŭ. 1788, Februarie 29.

www.dacoromanica.ro

Că ceĭ ce se amăgescŭ dela credința (cătră ţéră) și se înșélă la primejdie de viață vinŭ....

Mavrogheni termină dicêndŭ, că și-a făcutŭ détoria crestinéscă maĭ vestindu-le o dată și că nu maĭ are pĕcatŭ décă eșindŭ apoĭ însușĭ la partea loculuĭ, va fi vaĭ! de acela ce-lŭ va afla neurmătorŭ: «nu va scăpa de robire și de sabie...» (1).

---

(1) Eată întregu actulŭ analisatŭ pe scurtŭ:

3 Cărţĭ deschise cătră locuitoriĭ fugarĭ ca să se întórcă la casele lor, din 1788, Martie 3.

«Tuturorŭ locuitorilorŭ de prin sate și oraşe ot sud . . . . . sănătate, de obște vĕ facemŭ în scire, că fórte ne mirămŭ Domnia mé de urmările vóstre și de mișcările care auḑimŭ că faceţĭ risipindu-vĕ de la casele și locurile vóstre și ascunḑêndu-vĕ, în potriva învĕţăturilorŭ și cărţilorŭ prin care intru atâtea rînduri v'amŭ scrisŭ și v'amŭ încredinţatŭ, că Domnia mé avemŭ pentru voĭ tótă purtarea de grijă cu durere de inimă și cu milă ca să nu vĕ bântuiţĭ, nicĭ să vĕ primejduiţĭ într'acéstă vreme și pentru truda și ostenéla ce facemŭ; neadormitŭ, ḑiua și nóptea, priveghiămŭ pentru a vóstră petrecere, cheltuimŭ în greŭ și vărsămŭ hasnalele nóstre și pentru aceea am orânduitŭ și la partea loculuĭ atâta oștime ca să vĕ păzéscă și să vĕ străjuiască, atâtŭ pre voĭ de cătră vrăşmaşŭ, ca să nu vĕ calce, séŭ să vĕ hrăpéscă și să vĕ robéscă înstreinându-vĕ din locurile vóstre și despărţindu-vĕ de némurile și rudeniile vóstre, cât și pentru ale vóstre averĭ să nu se risipéscă, cărora ostașĭ le avemŭ date straşnice poruncĭ și învĕţăturĭ, ca să nu vĕ bântuéscă, séŭ să vĕ facă niscaĭ-va silĭ și jafurĭ, ci se petrécă cu voĭ bine și cu blândeţe ca nisce raiele ce sunteţĭ aĭ pré puterniculuĭ împĕratŭ, care, aŭ porunca a-șĭ vĕrsa sângele pentru voĭ. Apoĭ când aceste le vedeţĭ de faţa în faptă, că le facemŭ Domnia mé, pentru ce voĭ faceţĭ urmărĭ netrebnice și mișcărĭ cu care daţĭ pricină de bănuială și înși-vĕ aduceţĭ lucru la sfîrșitŭ reŭ și la primejdie? cu adevératŭ să sciţĭ, că fórte ne-amŭ mâhnitŭ de acésta și iată vĕ scriemŭ și vĕ maĭ sfătuimŭ pe toţĭ: căutaţĭ de vĕ adunaţĭ fiesce care pe la casele și pe la locurile vóstre și ca nisce credincióse raiele staţĭ pe loc și nu vĕ temereţĭ că Domnia mé grijimŭ nu numaĭ pentru vrăjmașiĭ nemţĭ și vĕ apărămŭ ca să nu vĕ calce, să vĕ hrăpéscă, ca și despre óstele nóstre să nu fiţĭ bântuiţĭ, arĕtându-vĕ însă cu supunerea și credinţa acea ce se cade unorŭ raiele credincióse, spre a da ajutorulŭ celorŭ trebuincióse de hrana oștilorŭ nóstre din cele ce aveţĭ, cu plata vóstră de la ostașĭ, fiindŭ-că pentru aceea le dămŭ Domnia mé léfă. Nu vĕ amăgireţĭ la vorbe înșelătóre și la *făgăduele cu care ămblă vrăjmașiĭ să vĕ înșale*, că tóte acelea sunt vremelnice și în zadar, carĭ nu póte avea nicĭ un temeiŭ adevĕratŭ și care aducŭ pe ceĭ ce se amăgescŭ de la credinţă și se înșală, la primejdie de viață. după cumŭ pildă aveţĭ a vremilorŭ trecute pe ceĭ ce s'aŭ înșelatŭ la vorbele și îndemnările vrăşmașilorŭ, séŭ la ale nepretinilorŭ aĭ patrieĭ, că n'aŭ folosit alt, decâtŭ în cea după urmă în robiciunea fraţilorŭ creștinĭ, pentru care aveţĭ a da sémă și înaintea luĭ Dumneḑeŭ pentru ceea ce din pricina vóstră vor pătimi.

Dreptŭ acea ascultaţĭ învĕţăturilorŭ ce vĕ dămŭ părintesce și domnesce și fiindŭ următorĭ la acestea ce vĕ scriemŭ, întorcêndu-vĕ fiesce carele, ca să auḑimŭ

www.dacoromanica.ro

XLI.

Protecţiunea acordată Românilorŭ din Ardélŭ.

Cu tótă aprinderea resboĭuluĭ contra Austrieĭ, Mavrogheni scie deosebi dintre duşmaniĭ ţĕriĭ pre românii supuşĭ austriacĭ. Aşia vedemŭ că îngădue, cu pitaculŭ sĕŭ din 5 Martie 1788, bârsanilorŭ ardelenĭ să-şĭ ţină oile în ţéră, numaĭ ordonă ispravnicilorŭ de Rŏmnicul-Sărat, Buzĕŭ, Saac, Prahova, Dâmboviţa şi Muscel, să nu-ĭ îngădue a sui oile la munte, ca să evite corespondenţa prin eĭ cu austriaciĭ (1).

Chiar şi maĭ târdiŭ când rĕsboiulŭ e maĭ aprinsŭ, Mavrogheni este bunŭ pentru ciobaniĭ ardelenĭ şi 'ĭ lasă în ţéră cu vitele lorŭ, prin următorulŭ pitacŭ alŭ Divanuluĭ:

Cartea boerilorŭ la biv vel 3 vist. Andreiŭ epistatulŭ amêndurorŭ plaĭurilorŭ din sudŭ Saac, ca «sudiţiĭ ce se află cu oile lorŭ la paşune aicĭ în pămêntulŭ ţĕreĭ românescĭ, după a lorŭ cerere ce aŭ fostŭ făcutŭ în urma deschidereĭ rĕsboiuluĭ, spre a li se da voĭe să trécă în lăuntrulŭ cu tóte vitele lorŭ, măcarŭ că li s'aŭ datŭ de cătră M. Sa Pré Inălţ. nostru Domnŭ sloboḑiciune ca să fie nepopriţĭ şi aŭ şi scrisŭ poruncile M. Séle la toţĭ vătaşiĭ plaĭurilorŭ cumŭ şi la D-lorŭ ispravnicii judeţelorŭ, ca să le daţĭ drumulŭ să se ridice cu tóte vitele lorŭ să mérgă în lăuntru neopriţĭ. Dar fiindŭ-că d-ta acumŭ aĭ înscinţatŭ, M. Séle luĭ Vodă, cum-că sudiţiĭ ce se află în partea loculuĭ cer ca să rĕmâe cu oile în pămêntulŭ ţĕreĭ să şi le pască aice. şi făgăduescŭ că tótă brânza ce vor face să o dée la neguţitoriĭ de aice, pentru trebuinţa capanuluĭ împĕrătescŭ, rugându-se a li se da voĭe a cumpĕra malaiulŭ pentru demâncarea celorŭ ce se află cu vitele la păşune aicea; la care acésta cu tóte că li aŭ trimisŭ

în puţine ḑile, că v'aţĭ adunatŭ şi vĕ aflaţĭ pe la casele vóstre, cu sîrguinţa de ajutorŭ la împlinirea celorŭ trebuinciŏse oştilorŭ nóstre. Iar cândŭ nicĭ acumŭ nu veţĭ înţelege, atuncĭ să sciţĭ, că Domnia nóstră tótă datoria creştinéscă ne-amŭ făcutŭ-o de amŭ eşitŭ din pĕcatŭ şi cândŭ vomŭ eşi înşine afară la partea loculuĭ, va fi vaĭ de acela ce-lŭ vomŭ găsi neurmătorŭ: nu va scăpa de robire şi de sabie; ĭar ceĭ ce nu se vor sminti din credinţa lor şi se vor afla nestrĕmutaţĭ de pe la locŭ şi slujindŭ şi ajutândŭ cu cele ce potŭ la trebuinţele oştilorŭ nóstre, uniĭ ca aceia veţĭ vedé milele Domnieĭ mele de faţă spre voĭ şi veţĭ câştiga privileghiurĭ carĭ nu le puteţĭ dobândi la alte vremurĭ, rĕmâiudŭ nedajnicĭ în tótă viaţa vóstră şi pentru puţinŭ ajutorŭ ce faceţĭ acumŭ oştilorŭ nóstre veţĭ dobândi maĭ mult şi veţĭ câştiga îndoitŭ şĭ întreit şi veţĭ fi pricina a câştiga şi ceĭ-l-alţĭ pămênteni aĭ voştri nume bunŭ de la Devletulŭ prea puterniceĭ împĕraţiĭ prin arĕtarea şi ajutorul Domnieĭ mele când ne veţĭ asculta». 1788, Martie 3.

Cod. XVII, fila 272.

(1) Cod. XVII, fila 275 verso.

www.dacoromanica.ro

M. Sa Vodă rĕspunsŭ prin cartea M. Séle cum să urmeze, dar deosebitŭ ne-aŭ chiămatŭ şi pre noĭ M. Sa şi ne aŭ poruncitŭ să'ţĭ scriemŭ într'acestaşĭ chipŭ, cum-că de vor da sudiţiĭ vrednice chezaşiĭ cum-că remâindŭ aice în ţéră nu vor avé nicĭ un felŭ de ămbletŭ şi trecere pe potecele plaĭurilorŭ, nicĭ înşiĭ eĭ, nicĭ ómenĭ de aĭ lorŭ, nicĭ rude de ale lorŭ a trimete de aicĭ în colo, séŭ de acolo aicĭ, cu nicĭ un felŭ de pricină şi de trebuinţă, nicĭ *corespondenţiĭ* prin scrisorĭ, nicĭ alt-felŭ de spionlîcurĭ nu vor face, nicĭ vre-o zaherea nu se vor cerca a căra peste hotarŭ de aicĭ acolo, ci vor petrece cu ferire de tóte acestea, căutându'şĭ numaĭ de hrana vitelorŭ şi cumcă vor plăti tóte rusumaturile visterieĭ Domnescĭ la vreme, după vechiulŭ obiceiŭ făr de nicĭ o împotrivire, cum şi cele-l-alte obiceĭurĭ şi dreptăţĭ ale stăpânilorŭ de moşiĭ şi ale munţilorŭ, nepăgubindŭ pre nimenĭ de nimică şi de te încredinţezĭ şi d-ta la tóte acestea, că nu vor face vre o urmare împotrivă, printr'ascunsŭ, care să aducă vre-o nevoĭe ţĕreĭ şi nouă, şi d-tale . . . . . aşa să primiţĭ şi sloboţiţĭ a rĕmâne cu oile lorŭ să şi le pască aicĭ în ţéră şi le veĭ da pace la câţĭ sunt cu eĭ aicea în partea loculuĭ a nu-ĭ sili şi a nu le face nicĭ o supĕrare pentru mergere în lăuntrulŭ, şi le veĭ da voĭe a cumpĕra şi malaĭulŭ celŭ trebuinciosŭ, numaĭ pentru de mâncarea lorŭ şi a ciobanilorŭ. Iar să nu se cuteze, cu numele acesta că'şĭ ducŭ merinde pentru demâncarea ciobanilorŭ la oĭ, a trece măcarŭ o oca în lăuntru. Ci dar, după luminată porunca M. Séle luĭ Vodă, nu lipsimŭ aţĭ scrie şi noĭ ca să urmezĭ întocmaĭ, după cum te povăţuimŭ şi să întărescĭ fórte tare potecile şi tóte locurile hotaruluĭ, ca să nu pótă găsi mijlocŭ de a trece, că aşĭa ne aŭ poruncitŭ M. S. Vodă să'ţĭ scriemŭ şi într'acestaşĭ chipŭ veţĭ urma şi pentru plaĭulŭ Teliajinuluĭ, fiindŭ-că este datŭ asupra D-tale, să nu se facă vre unŭ cusurŭ, că apoĭ nu te veĭ putea mîntui de urgia şi primejdia domnéscă şi să avemŭ rĕspunsŭ» (1). 1788, Maiŭ 22.

La Martie 6, anulŭ 1788 Mavrogheni permite luĭ Ioniţă Lungu suditŭ, care a avutŭ prăvălie în Pitescĭ, ca împreună cu alţĭ 11 sudeţĭ bărbaţĭ şi muierĭ şi cu totŭ avutulŭ lorŭ să se retragă în Transilvania (2).

Ba maĭ multŭ, cu un cavalerismŭ de laudă, Mavrogheni cere de la Pórtă voĭe ca să permită a eşi din ţéră nesupĕratŭ şi agentulŭ Austriacŭ Sior Marchel (3).

(1) Cod. No. XVII, fila 301.

(2) Cod. XVII, fila 275 verso.

(3) «Cartea dată la divanulŭ ţĕreĭ românescĭ de Sior Marcheli pentru întórcerea sa şi supuşilorŭ astriacescĭ la patria lorŭ, din 1788 Martie 11 e după firmanulŭ dobânditŭ la cererea luĭ Nicolae Mavrogheni-Vodă. Marcheli recunósce că li s'a datŭ voĭe să iasă cu toţĭ cu totŭ avutulŭ lorŭ. Aŭ maĭ rĕmasŭ în ţéră numaĭ sudiţi 5, aretaţĭ anume, până ce-şĭ vorŭ termina afacerile, după care se vor libera şi eĭ în siguranţă».

Cod. XVII, fila 284.

www.dacoromanica.ro

XLII.

Planulŭ de rĕsboiŭ alŭ Austrieĭ. Mavrogheni împănéză pasurile munţilorŭ. Apelŭ la arme alŭ tuturora! Austriacii la Jiul de susŭ şi la Câmpu-lung.

Făcêndŭ din Timişóra şi localităţile vecine loculŭ de centru alŭ oştireĭ séle, Impĕratulŭ Austrieĭ căuta, prin aripa drĕptă să invadă Serbia şi Bosnia, ca să fiă siliţĭ Turciĭ a-şĭ împărţi oştirea şi a se slăbi în Principate. Cu aripa stîngă Austriaciĭ se îndreptaseră prin Bucovina spre Hotin, ca să-şĭ dée mâna cu óstea aliată ruséscă. Orĭ câtŭ de mare era relativŭ oştirea austriacă, întinsă pe un frontŭ de atacŭ dela Hotin la Bosnia, acéstă oştire nu era în stare de a lua ofensiva în orĭ-care punctŭ alŭ frontuluĭ eĭ. Negreşitŭ şi Mavrogheni cu Turciĭ, creḑêndu-se détorĭ a ţine peptŭ Austriacilorŭ prin tóte punctele pe unde eĭ arŭ fi pututŭ strĕbate în Moldova şi Muntenia, căḑură şi eĭ în greşéla austriacilorŭ, împrăştiindu-şĭ totŭ maĭ multŭ forţele. Ce-ĭ dreptulŭ, Mavrogheni avu ochiulŭ maĭ multŭ aţintitŭ la Focşanĭ, ca să împedice de a fi învăluitŭ pe acolo de neamicŭ şi apoĭ să se afle între foculŭ austriacilorŭ de pe hotarulŭ munţilorŭ şi acé oştire ce arŭ fi rĕsbitŭ pe la Focşanĭ. Dar nu maĭ puţinŭ Mavrogheni caută să apere pasurile principale ale Carpaţilorŭ dintre Ardeal şi ţéra muntenéscă.

După ce prin proclamaţiunea ce amŭ adusŭ maĭ susŭ N. Mavrogheni rechiamă pre fugariĭ din sate şi oraşe, apoĭ în 5 Martie acelaşĭ anŭ, el adreséză o specială proclamare numaĭ cătră locuitoriĭ din oraşe şi têrgurĭ, obligându-ĭ a lua parte activă cu óstea la apĕrarea localităţilorŭ unde locuescŭ: «Ca nisce raele credincióse să staţĭ dimpreună cu ostile nóstre la vre-o întêmplare de năvălire a vrajmaşilorŭ, sărindŭ cu micŭ cu mare, ... şi avemŭ nădejde la mila luĭ Dumneḑeŭ că veţĭ birui, *după cumŭ s'aŭ înfrântŭ* şi pe la alte locurĭ unde s'aŭ arĕtatŭ până acumŭ (1).

(1) Proclamaţiune la locuitorĭ, din 1788, Martie 5.
«Tuturorŭ locuitorilorŭ de prin oraşe şi târgurĭ ot sud . . . . . iarăşĭ de obşte vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că pentru a vóstră bună pace

www.dacoromanica.ro

Intre acestea Mavrogheni nu putu dispune de atâta oștire cât să trămită și la estremitatea Oltenieĭ. Pe acolo oștirea austriacă aflândŭ nepăzite trecĕtorĭ în munțiĭ Jiuluĭ-de-susŭ, aŭ intratŭ și înaintară până la tîrgulŭ Jiuluĭ, pe când alte cete austriace cercară se înainteze la Câmpu-lung și Rucăr. Oștirea română unită cu cete din oștirea turcă aŭ isbutitŭ însă în primele ḑile din Martie să isgonóscă — cu pagube — pre austriacĭ din Jiŭ și să'ĭ scótă din ţéră. La Câmpul-lung s'a întêmplatŭ asemenea luptă, în care austriaciĭ fură învinșĭ și fugăriţĭ până peste hotarele Ardéluluĭ. Noĭ dămŭ în notă buletinulŭ acestorŭ victoriĭ, din 8 Marte 1788 (1). Domnitorulŭ ié ocasiune din acéstă victorie, ca să

și strejuire, care trebue să aveţĭ într'acéstă vreme spre a nu vĕ călca și a vĕ hrăpi nescare-va vrăjmășĭ aĭ împărăţieĭ, avemŭ tótă purtarea de grĭjă ḑiua și nóptea cu durere și cu milă ca de nisce raele credincióse și supuse și pentru acea amŭ rânduitŭ la tóte treĭ trebuincióse părţile loculuĭ îndestuĭ ostașĭ precumŭ a-ţĭ vĕḑutŭ, cărora ostașĭ strașnicĭ poruncĭ le-am dat Domnia mé, ca să petrécă cu voĭ raele cu blândeţe și su bună orânduială, dându-le trebnincióselе sacherele și lefĭ dela visteria Domnieĭ mele, ca să nu fiţĭ voĭ supăraţĭ și năcăjiţĭ, și așĭa veţĭ fi și despre vrășmașiĭ nemţĭ feriţĭ cum și despre oștile nóstre nu veţĭ păţi nicĭ un rĕŭ. Dreptŭ acea fiţĭ veselĭ, nu vĕ întristaţĭ, nicĭ vĕ risipiţĭ cu strĕmutarea și cu fuga de la casele și locurile vóstre, ca să nu scadem cu acésta din credinţa vóstră și veţĭ da o pricină de bănuială, ci că nisce raele credincióse să staţĭ dinpreună cu oștile nóstre la vre-o întâmplare de năvălire a vrășmașilorŭ, sărindŭ cu micŭ cu mare ca să le staţĭ înpotrivă și să-ĭ loviţĭ. Și avemŭ nădejde la mila luĭ Dumneḑeŭ că veţĭ birui, după cum s'aŭ înfrânt și pe la alte locurĭ unde s'aŭ arĕtat până acum și cine va fi bărbatŭ vrednicŭ și va arĕta slujba în fapta cu osîrdie asupra vrășmașilorŭ împărăţieĭ, unulŭ ca acela va câstiga milĭ vrednice, care nu le póte dobândi la alte vremĭ, făcêndu-lŭ Domnia mé nedejnic în vecĭ; cumŭ înpotrivă, celŭ ce se va sminti din credinţa luĭ și nu va urma datoria acea ce este datorŭ după lege raelele cele supuse cătră stăpânitoriĭ ce Dumneḑeŭ le-aŭ datŭ și se va amăgi și după înșelăciunile vrășmașilorŭ și a voitorilorŭ de rĕŭ patrieĭ, unulŭ ca acela nu numaĭ luĭ îșĭ va pricinui, sfîrșitŭ rĕŭ, ce și celor-l-alţĭ frațĭ creștinĭ primejdie de viaţă și robiciune, pentru care vorŭ rĕmâne și vinovaţĭ a da sémă înaintea luĭ Dumneḑeŭ.

Ce dar urmaţĭ după învĕţăturile care părintesce vĕ sfătuimŭ și care v'amŭ sfătuitŭ într'atâtea rênduri până acumŭ, ca să nu vĕ căiţĭ pe urmă». 1788, Martie 5.
Cod. XVII, fila 275.

(1) «D-vóstră agalelorŭ, i boerilorŭ zabiţĭ, i polcovnicĭ buluc-bașĭ, căpitanĭ și tuturorŭ ostașilorŭ ce sunteţĭ orânduiţĭ pe afară în ţéră Domnieĭ mele, sĕnătate.

«De obște vĕ facemŭ Domnia mé în scire, ca astă-ḑĭ ne-aŭ venitŭ alŭ doilea veste de bucurie a biruinţeĭ și a vitejieĭ ce aŭ făcutŭ purtătórele de biruinţe otomanicescele oștirĭ și ale nóstre de la Câmpu-lungŭ asupra vrășmașilorŭ, care oștirĭ năvălindŭ cătră dênșiĭ cu celŭ obișnuitŭ iurășŭ alŭ lorŭ i-aŭ gonitŭ nu numaĭ în trecutele ḑile până la Rucăr, ci trecêndŭ podulŭ aŭ iurudisitŭ în lăuntru în

www.dacoromanica.ro

îndemne cu intusiasmŭ ţéra și ostașiĭ la noue lupte și victoriĭ. Și pentru ca îndemnulŭ să fiă maĭ eficace, Mavrogheni trămite carte de rĕspunsŭ la căpitaniĭ sĕĭ, luĭ cămărașŭ alŭ duoilea, și la Buluc-basiĭ sĕĭ Spiru și Luca carĭ aŭ repurtatŭ victoriele maĭ susŭ arĕtate, prin care cărţĭ de rĕspunsŭ spune că pre al duoilea cămărașŭ, îlŭ ridică la rangulŭ de mare serdarŭ «și facemŭ totŭ némulŭ și casa ta apĕrată de tóte dăjdiile visterieĭ și alte multe și să aibĭ și cămărășia alŭ duoilea *arpalăcŭ*». Luĭ Luca și Ipir (sĕŭ Spir?) îĭ «cinstimŭ cu paiaoa polcovnicieĭ Craioveĭ». Cu cartea luĭ Mavrogheni e trămisŭ anume boĭerŭ dela Divanŭ cu treĭ caftane ca să-ĭ îmbrace în tabără. Domnitorulŭ întinde resplătirea și la polcovnicĭ și la catane: «vĕ hărăzimŭ privilegiulŭ ca în tótă viaţa vóstră să fiţĭ apĕraţĭ de tóte dăjdiile și orânduelile visterieĭ. Și de va fi căḑutŭ vre unulŭ din voĭ în rĕsboiŭ, hărăzimŭ acéstă apĕrare fiilorŭ sĕĭ, carĭ prin sciinţa vóstră luândŭ adeverinţă dela d-luĭ Caimacamul și dela d-lor boĭeriĭ Divanuluĭ Craioveĭ, să vie la Bucurescĭ ca să li se dée și cărţĭ din Divanulŭ Domnieĭ mele pe acestŭ privilegiŭ....»

Mavrogheni maĭ trămite și 500 talerĭ carĭ să se împartă tuturorŭ de vel serdarulŭ (1).

---

pămênturile lorŭ și pe uniĭ dintr'ênșiĭ ĭ-aŭ omorîtŭ și pe alţĭ mulţĭ ĭ-aŭ rănitŭ. Ne-aŭ adusŭ și atâtea capete de vrăşmaşĭ și viĭ și mulţĭ. Asemené biruinţe aŭ făcutŭ și oștile nóstre de la Craĭova, atâtŭ otomanĭ câtŭ și creștinĭ, care dândŭ năvală aŭ mersŭ la Têrgulŭ-Jiuluĭ și de acolo gonindŭ pe vrăşmaşŭ și lovindu-ĭ aŭ omorîtŭ maĭ mulţĭ; ne-aŭ adusŭ și de acolo capete de vrăşmaşĭ pré multe și viĭ robĭ, aŭ prinsŭ și pe unŭ băraictarŭ cu baiaraculŭ luĭ și pe toţĭ ceĭ-l-alţĭ vrăşmaşĭ ĭ-aŭ gonitŭ până la hotarele lor. Acestea vi le însciinţămŭ și ca să vĕ bucuraţĭ și ca să le vestiţĭ la toţĭ ostașiĭ noștri ce se afla acolo, arĕtându-le pre largŭ cu buna înţelegere neputinţa vrăşmaşilorŭ și dându-le îndrăsnélă la năvălirea cătră dênșiĭ. Ce darŭ acumŭ cândŭ s'aŭ făcutŭ la toţĭ cunoscută neputinţa vrăşmaşilor, nu perdeţĭ vreme, ci săriţĭ cu neîndoiósa nădejdie și prin Dumneḑeĭasca putere și a nóstră blagoslovenie ĭţĭ veţĭ birui și îndată să avemŭ veste de bucuria vóstră, pentru că milostivulŭ Dumneḑeŭ îndestule semne și începuturĭ bune ne-aŭ arĕtatŭ și ne arétă cu biruinţa ce dă ostilorŭ nóste asupra vrăşmaşilorŭ și rĕmâne numaĭ la *gaivretulŭ* D-vóstre zabiţilorŭ și ostașilorŭ Domnieĭ mele, ca să faceţĭ îndrăsnéla ca nisce barbaţĭ vrednicĭ. Dreptŭ acea urmaţĭ după cumŭ vĕ scriemŭ și să vĕ vedem fiilor!!!». 1788, Martie 8.

Cod. XVII fila 278.

(1) «Boĭerulŭ Domnieĭ mele alŭ duoilea cămărașĭ i slugilorŭ Domnieĭ mele Ipir și Luca buluc-basilorŭ, i vouĕ catanelorŭ, ostașilorŭ Domnieĭ mele ce v'aţĭ purtatŭ cu credinţă și cu vitejie și aţĭ făcutŭ biruinţe asupra vrăşmaşilorŭ pré puterniceĭ împĕrăţiĭ, sănĕtate. Cartea ce aţĭ trămisŭ la Domnia mé vestitóre fiindŭ

www.dacoromanica.ro

XLIII.

Pregătirĭ de intrare a luĭ Mavrogheni în Ardeal. Manifestulŭ luĭ cătră Ardelenĭ.

Incuragiatŭ de isbândile micĭ dela Jiu și Câmpu-lungŭ, Mavrogheni să dispune să intre în Ardélŭ. Atuncĭ în cursulŭ luneĭ Martie 1788 adreséză Brașovenilorŭ o proclamațiune, care o dămŭ aci integrală, fiindŭ fórte curiósă și importantă:

Cărțĭ de înscințare către locuitoriĭ dela Brașovŭ, din 1788 Martie.

«Tuturorŭ locuitorilorŭ din ținutulŭ Brașovuluĭ parte bisericéscă și mirenéscă, cu dregătorie politicéscă și ostășéscă, sănătate și totŭ binele vĕ poftimŭ

---

de biruință ce puterea luĭ Dumnedeŭ v'aŭ hărăzitŭ asupra vrășmașilorŭ, o amŭ primitŭ și veselindu-ne amŭ datŭ mulțămită mare luĭ Dumnedeŭ pentru ajutorulŭ ce v'aŭ făcutŭ și pentru credința și sîrguĭala cu care v'ațĭ purtatŭ de obște, pentru cinstea Domnieĭ mele și a țĕreĭ. Iată și Domnia mé vĕ facemŭ cuviincĭósă resplătire și pe tine alŭ duoile cămărașŭ ca unŭ credincĭosŭ boĭerŭ alŭ Domnieĭ mele, ĭată te cinstimŭ cu dregĕtoria serdărieĭ celeĭ marĭ și facemŭ totŭ némulŭ și tótă casa ta apĕrată de tóte dăjdiile visterieĭ și alte multe și să aibĭ și cămărășia alŭ duoilea **arpalâcŭ**; ĭar pe tine Luco buluc-basa și pe tine Ipir buluc-basa vĕ cinstimŭ cu paiaoa polcovnicieĭ Craioveĭ și dămŭ Domnia mé volnicie pentru acésta boĭeruluĭ Domnieĭ mele.... Post ce s'aŭ orânduitŭ cu treĭ caftane de aicé din Divanulŭ Domnieĭ mele ca să vie în partea loculuĭ și prin sciința d-sale caĭmacamuluĭ Craioveĭ, orĭ unde vĕ va întêmpina se vĕ îmbrace umerile vóstre cele credincĭóse cu caftanele Domnieĭ mele cele hărăzitóre de cinste și se vĕ numéscă cu maĭ susŭ numitele boĭeriĭ. Și voĭ boĭerilorŭ Domnieĭ mele polcovnicilorŭ să fițĭ ĭarășĭ apĕrațĭ de tóte dăjdiile visterieĭ. Iar voĭ catanelorŭ credincĭoșĭ ostașĭ aĭ Domnieĭ mele, ca uniĭ ce v'ațĭ purtatŭ cu credința cea cuviincĭósă către Domnia mé și pentru aceea v'ațĭ învrednicitŭ de către puterea cea Dumnedeĭască a fi biruitorĭ; vĕ hărăzimŭ Domnia mé privilegiulŭ, ca în tótă vĭața vóstră să fițĭ apĕrațĭ de tóte dăjdiile și orânduelile visterieĭ și de va fi căḑutŭ vre-unulŭ din voĭ în rĕsboiŭ, hărăzimŭ acéstă apărare fiilorŭ sĕĭ, carĭ prin sciința vóstră luândŭ adeverință dela d-luĭ caĭmacamulŭ și dela d-lor boĭeriĭ Divanuluĭ Craioveĭ să vie la Bucurescĭ ca să li se dea și cărțĭ din Divanulŭ Domnieĭ mele pe acestŭ privilegiŭ. Și ĭată vĕ trămitemŭ și darŭ talerĭ 500, care să vi se împarță prin mâna d-séle vel sărdarŭ. Cu toțĭ dar acum remânêndŭ împărtășițĭ de domnescele nóstre darurĭ ce am făcutŭ spre resplătirea acesteĭ credințe ce ațĭ arĕtatŭ, acumŭ să vĕ sîrguițĭ ĭarășĭ totŭ cu acestŭ hairetŭ și credință, ca să aduceți și altă biruință asupra vrășmașilorŭ, cu ajutorulŭ marelnĭ Dumnedeŭ și a blagoslovenieĭ Domnieĭ mele, ne avêndŭ nicĭ unŭ felŭ de îndoĭală că ĭarăși după părintésca și domnésca nóstră datorire vĕ vomŭ împărtăși de altă cinste și milĭ, atâtŭ pentru ca să remâie mulțămite ostenelele vóstre, câtŭ și pentru a sta pildă și altorŭ slugĭ aĭ Domnieĭ mele, ca să ne slujéscă cu credință și cu dreptate. Și tu postelnice, sevârșindŭ porunca Domnieĭ mele, să aducĭ adeverință dela toțĭ ceĭ maĭ susŭ numițĭ și înscințare dela d-luĭ caĭmacamulŭ Craioveĭ; hotărîtŭ într'acestŭ chipŭ să urmezĭ, că acésta este porunca Domnieĭ mele». 1788, Martie 8.

www.dacoromanica.ro

de la milostivulŭ Dumneḑeŭ să vĕ dăruiască! Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că din césulŭ ce s'a stricat pacea dintre Inaltulŭ Devletŭ cu împerăţia Rusieĭ, am avutŭ desĕvârşită voĭe ca să aducemŭ aci în principatulŭ nostru din tóte părţile mulţime nenumĕrate de ostaşĭ, însă iubirea de ómenĭ şi firésca miloserdie ce dela Dumneḑeŭ ne este în iuimă sĕdită, spre a nu îngreuna norodulŭ de aicea, ne-aŭ zătignitŭ, maĭ vêrtosŭ aflându-se aicea în principatulŭ nostru sumă de sudiţĭ din vecinătate, atâtŭ neguţitori, câtŭ şi de altă stare sălăşluiţĭ, ne amŭ îngrijatŭ pentru a lor pază şi fericire, ca nu cum-va să li se întêmplă primejdie de vĭaţă, atingere de cinste şi pagubă câtŭ de puţină la avutulŭ lorŭ. Dar fiind-că făr de veste şi făr de nicĭ un cuvêntŭ de dreptate aŭ deschisŭ rĕsboiŭ şi împĕrăţia némţuluĭ în potriva Devletuluĭ, şi vĕḑêndŭ mişcărĭ necuviincióse la o persónă împĕrătéscă şi creştină, căcĭ până a nu se vesti stricarea păciĭ aŭ semănatŭ prin plaĭurile ţĕreĭ nóstre manifesturĭ îndemnătóre de a'şĭ eşi norodulŭ din cuviinciósa supunere, cuprinḑêndŭ într'însele o hotărîre desĕvîrşită pentru cele viitóre, care numaĭ unuĭ Dumneḑeŭ sunt sciute, că singurŭ este a totŭ puternicŭ, şi îndată după acésta nu numaĭ locurile Devletuluĭ aŭ călcatŭ, ce încă aŭ intratŭ şi în hotarele principatuluĭ nostru, aŭ hrăpitŭ din supuşiĭ noştriĭ, s'aŭ vĕrîtŭ şi în mŏnăstirĭ vecine de hotarŭ şi aŭ turburatŭ cu totŭ felulŭ odihna norodulŭĭ acestuia, fără de a nu socoti vĕrsarea de sânge ce aduce acestŭ felŭ de urmărĭ şi maĭ vêrtosŭ nepurtândŭ grija nicĭ măcarŭ de înşişĭ sudiţiĭ lorŭ, ce eraŭ aicea, ca să nu se primejduéscă; pentru acea dar *siliţĭ am fostŭ ca să aducemŭ mulţime de óste, nu numaĭ spre în potrivirea acestorŭ mişcărĭ vrăşmăşescĭ, ci ăncă spre rĕsplătirea nedreptăţeĭ care s'aŭ pornitŭ asupră-ne. Şi cu tóte că se cuvinea ca şi noĭ asemenea fără de veste să ne pornimŭ şi intrândŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ aicĭ în lăuntru* să pricinuimŭ vĕrsare de sânge, robire şi perḑare tuturorŭ celor-ce pornirea ostaşilorŭ i-ar fi întâmpinatŭ; dar iarăşĭ creştinésca nóstră datorire şi firéscă *evsplachnie* ne-aŭ popritŭ de a ne porni fără de a nu vĕ face ântâiŭ scire. cum-că venimŭ, *şi ântâiŭ să vĕ sfătuimŭ pentru binele ce vĕ voimŭ ca se vĕ daţĭ înşivă supunere făr de rĕsboĭ şi împotrivire şi se vĕ alcătuiţĭ iarăşĭ la acestŭ principatŭ de unde v'aţĭ desghinatŭ şi vĕ primimŭ cu orĭ-ce legăturĭ şi privileghiurĭ* vĕ veţĭ socoti înşi-vĕ a vĕ fi maĭ de folosŭ, atâtŭ la partea bisericéscă, cât şi ostăşéscă, i politicéscă. Care aceste capitulaţione ni le veţĭ trimite cu cel maĭ de cinste şi de credinţă şi maĭ de vîrstă dintre obştea de acolo în sorocŭ de ḑile . . . ca să le aprobăluimŭ şi să le întărimŭ cu domnescile nóstre hrisóve şi o să vĕ câştigaţĭ liniştea şi ocrotirea avutuluĭ vostru, şi să vĕ îndestulaţĭ de privelegiurĭ pline de milostivire şi iubire de ómenĭ şi ceĭ politicescĭ şĭ maĭ vêrtosŭ ceĭ ostăşescĭ, cu adăugire de întreită plată de léfă. Şi deosebitŭ veţĭ căştiga totŭ felulŭ de harurĭ dela Dumneḑeŭ, fiindŭ ocrotiţĭ sub oblăduirea ce cu totulŭ odrăşlesce rodurĭ ale credinţeĭ următóre propovăduireĭ a sfânteĭ evangheliĭ; iar de care cumvaşĭ nu veţĭ da ascultare sfatuluĭ nostru, iată ne spălămŭ mânile de vinovăţie pentru sângele ce are să se verse şi pentru înfricoşata junghiere şi amară robie a soţilorŭ şi a copiilorŭ voştri şi pentru focŭlŭ şi prada ce are a se urma cu desĕvârşită prăpădenie pămêntuluĭ ce se va călca de ostaşĭ. Care tóte acestea socotindu-le numaĭ ne aducŭ mare scârbă şi mâhnirea sufletuluĭ si nicĭ într'unŭ chipŭ nu amŭ voi perḑarea şi stricăciunea vóstră, dar nicĭ putemŭ a maĭ popri mulţimea oştilor ce sunt gata a năvăli acolo în lăuntru despre tóte părţile, şi nădăjduimŭ la mila pré puter. D-ḑeŭ ce este rĕsplătitorŭ nedreptăţi şi ocrotitorŭ celorŭ asupriţĭ, cum că ne va ajuta şi va încununa oştile nóstre cu biruinţă şi cu isbândă. Acésta vĕ însciinţămŭ şi fiţĭ sănătoşĭ. 1788 Martie (1).

(1) Cod. XVII, fila 287.

*

www.dacoromanica.ro

Lectorulŭ va observa cu emoţiune, credemŭ, vorbele din manifestŭ: **„să vĕ daţĭ înşi-vĕ supunere fără de rĕsboiŭ şi împotrivire şi se vĕ alcătuiţĭ ĭarăşĭ la acestŭ Principatŭ** (Valachia) **de unde v'aţĭ desghinatŭ“.** Negreşitŭ, istoricesce nu pré se potŭ explica vorbele aceste, dar ele ne arétă, că mintea luĭ Mavrogheni, orĭ a celorŭ din boĭerĭ carĭ nu-lŭ părăsiseră şi-lŭ încunjuraŭ, era conscientă de comunitatea de naţionalitate cu Munteniĭ a *Românilorŭ Ardelenĭ*, pre carĭ Domnitorulŭ îĭ invită să nu maĭ fie «desghinaţĭ» de mama patrie.

XLIV.

Movrogheni lăudatŭ la Constantinopole. Darurile Sultanuluĭ trămise luĭ Mavrogheni: baterie de tunurĭ. Nouĕ tradărĭ. Confiscarea averilorŭ Jianilorŭ, a luĭ N. Topliceanu etc. Austriaciĭ trămitŭ cărţĭ la Craiova, cerêndŭ proviziunĭ. Noile circulărĭ ale luĭ N. Mavrogheni. Sătenii ademeniţĭ de Nemţĭ. Apelulŭ cătră eĭ. Volintirĭ.

Intrigile boĭerimeĭ nu sunt băgate în sémă la Constantinopole. Domnitorulŭ N. Mavrogheni se bucură de cé maĭ bună opiniune la Pórtă şi marele Amiral n'are decât a se lăuda de *ceraculŭ* sĕŭ. Sunt convinşĭ la Divanulŭ turcescŭ, că Mavrogheni este celŭ maĭ vrednicŭ oşteanŭ şi că serviciile luĭ, în timpulŭ resboĭuluĭ, vorŭ fi de mare utilitate Turcieĭ.

Scirea de norocitele prime resultate dobândite de către Mavrogheni la începutulŭ campanieĭ 1788, sunt primite cu mare bucurie la Constantinopole. Atuncĭ Pórta dăruesce Domnitoruluĭ Munténŭ unŭ numĕrŭ considerabilŭ de tunurĭ. Acestŭ darŭ l-amŭ aflatŭ consignatŭ în condica No. XVII (Arhiva Statuluĭ) fila 291, cu litere marĭ şi în

www.dacoromanica.ro

colóre roșiă, ca o informațiune maĭ importantă, în coprinderea următóre (1):

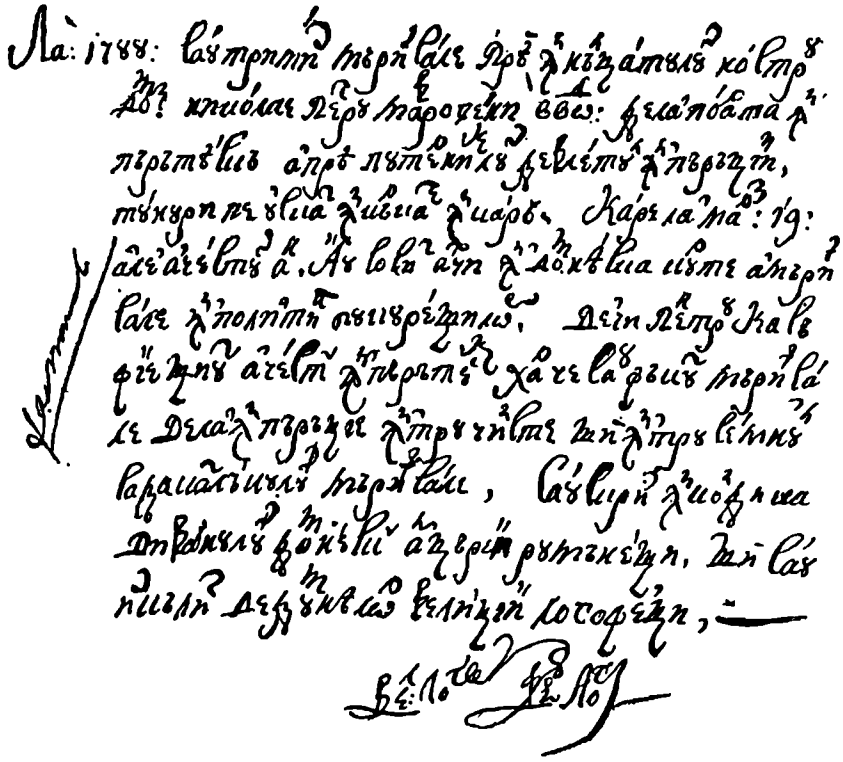

Oștirea austriacă ce resbisă în județulŭ Jiuluĭ, intrasă în rela-

(1) «La 1788 s'aŭ trămisŭ M. Sale Pré Inălțatuluĭ nostru Domnŭ N. P. Mavrogheni VV. dela Pórta împĕrătéscă a pré puterniculuĭ Devletulŭ împĕrățieĭ tunurĭ pe uscatŭ încărcate în care, carĭ la *Martie 19* ale acestuĭ anŭ aŭ sositŭ aice în domnésca curte a Mărieĭ séle în politia Bucurescilorŭ. Decĭ pentru ca să fie sciutŭ acestŭ împĕrătescŭ harŭ ce s'aŭ făcutŭ Mărieĭ séle dela împĕrăție întru cinste și întru semnulŭ sadacatlăculuĭ Mărieĭ séle, s'aŭ scrisŭ în condica Divanuluĭ Domnescŭ alŭ ţĕreĭ românescĭ și s'aŭ iscălitŭ de d-lor velițiĭ logofețĭ.
Vel log. vel log.»

Cum că craŭ în ţĕră ceva tunurĭ și maĭ nainte de acestŭ darŭ, se vede și din *alaiurĭ* și din pitaculŭ următorŭ alŭ luĭ Mavrogheni:

«Carte de apĕrare a luĭ *George Tunariŭ* domnescŭ. Din întâmplare primejduindu-se rĕŭ din focului tunurilorŭ a rĕmasŭ sĕcatŭ și vrednicŭ de jale, din slujba domnéscă, de nu se póte hrăni. Domnitorulŭ îlŭ scutesce de orĭ-ce dăjdiĭ și ordonă vistieruluĭ să-ĭ continuă léfa ce a avutŭ până acumŭ.

Cod. XVII, fila 227 verso.

Tip. „GUTENBERG"

www.dacoromanica.ro

ţiunĭ secrete cu uniĭ boierĭ din Craiova şi în genere de peste Oltŭ. Neaşteptatŭ s'aŭ hainitŭ de Mavrogheni Hagi Stanŭ Jianulŭ Post, şi fiulŭ sĕŭ Gheorghe, şi Pitarul Nicolae Toplicénu (1) şi carĭ aŭ fugitŭ în tabăra Austriacă. N. Mavrogheni dete Divanuluĭ de Craiova ordine de sequestrare a averilorŭ acelorŭ hainĭ (2) cum sequestrasă şi confis-

(1) «S'aŭ făcutŭ carte domnéscă la mânele dumnéluĭ clucerului Chénis, ca tóte lucrurile şi averile pitaruluĭ Nicolae Topliceanu ce s'aŭ hainitŭ fugindŭ la vrăşmaşiĭ împĕrăţieĭ, să-ĭ fie dăruite întru veşnică stăpânire, pentru slujbele ce aŭ arĕtatŭ şi arétă dumnéluĭ cu rĕzboiŭ împotriva acelorŭ vrăşmaşĭ».

(2) *Carte cătră Caimacamul Craioveĭ să iae în scris avutulŭ Jianuluĭ şi să trămiţă în scrisŭ cătră Măria Sa.*

«Cinstitŭ şi credinciosŭ boĭerulŭ Domnieĭ mele Teodorache Dibooglu biv. vel. Post. Caĭmacamulŭ Craioveĭ i d-vóstră celor-l-alţĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ Craioviĭ, sănitate. Vĕ facemŭ în scire pentru Hagi Stan Jianul Post. i pentru fiulŭ sĕŭ Gheorghe, care pămênténŭ fiindŭ al ţeriĭ aceştia ce este Memlechet al Devletuluĭ pré puternicĭĭ Impĕrăţiĭ, subt a căruĭa umbră aŭ trăitŭ îndestulaţĭ şi s'aŭ chivernisitŭ petrecêndŭ în milĭ Domnescĭ cu dregătoriĭ de boerie şi cu multe privileghiurĭ, încă maĭ cu deosebire acum în ḑilele Domnieĭ mele, miluindu-se de cătră Domnia mé şi cinstindu-se cu cinstea de boerie mare, la care aceste tóte bunătăţĭ fiindŭ necunoscĕtorĭ şi nemulţămitorĭ arĕtându-se, s'aŭ sculatŭ, în potriva legiĭ, şi în potriva datorieĭ, care se cuvine a avé ceĭ supuşĭ la stăpânitorĭ ce dela Dumneḑeŭ li s'aŭ datŭ, şi hainindu-se aŭ fugitŭ din patria lor, pribegindŭ în Ţéra Nemţéscă la vrăşmaşiĭ Impĕrăţieĭ într'acéstă vreme de răsmiriţă, după care pribegire a lor rĕmâindŭ după poruncile Impĕrătescĭ, după obiceĭŭ şi după tótă dreptatea, lucrurile şi averile lor tóte Domnescĭ ca a unorŭ hainĭ şi pribegĭ, am hotărîtŭ Domnia mé, ca tóte averile lor celea nemişcătóre, care aŭ rĕmasŭ Domnescĭ, să fie de astăḑĭ înainte afieroma la hazneaoa apelorŭ de aicĭ, ot. Zoodohul Pighi de unde se adapă totŭ norodulŭ Bucurescilor şi la sfânta Mŏnăstire dela acéstă numită haznea, pentru care am datŭ şi domnesculŭ nostru hrisovŭ deosebitŭ cu acéstă cuprindere, ca să aĭbă volnicie epistatulŭ dela zoodohul-Pighi a le face zaptŭ, şi a le stăpâni biserica şi hazneaua apelorŭ în bună pace, strîngêndŭ şi luândŭ tóte veniturile lor, din care venituri să cheltuĭéscă la trebuinţele hazneliĭ apelerŭ de acolo dela Craiova de unde se adapă norodulŭ deobşte al oraşuluĭ Craioveĭ, epistatulŭ de aicĭ dela zoodohul Pighi, ĭarăşĭ să pórte grijă a trimite cheltuĭéla cea trebuinciósă, pentru care venituri şi cheltuĭelĭ să aĭbă a arĕta la Domnia mé pe tótă vremea socotéla şi prisosulŭ ce va prisosi din venituri peste cheltuelĭ, se va orîndui de cătră Domnia mé unde să se dea, ĭérăşĭ la locŭ cuviincĭosŭ, ĭéră cele mişcătóre tóte vîndêndu-se să se trimită baniĭ la Domnia mé. Pentru care ĭétă trimitemŭ într'adinsŭ pe . . . . . cu carele primindŭ acéstă domnésca nóstră poruncă, să aibĭ d-ta biv. vel. Post. caĭmacamulŭ Craioveĭ a face catagrafie de tóte averile Jianilor: case, prăvăliĭ, acareturĭ, locurĭ, moşiĭ, viĭ, morĭ, ţiganĭ, dobitóce, stupĭ, mărfurĭ, haĭne, giuvaeruri, banĭ, da-

www.dacoromanica.ro

casă și averile luĭ Constantin și Iordache Cantacuzino (1). Averile aceste le donéză Mavrogheni la hasnéoa apelorŭ și la biserica luĭ dela actuala șose (grădina Kișelef).

Asemenea purtare a boiarilorŭ motivéză următórea proclamațiune adresată de Mavrogheni boerilorŭ d'ântâiŭ și alŭ doilea și la toțĭ locuitoriĭ prin care le dice:

«D-vóstră boerilorŭ d'întâĭ și alŭ doilea, polcov., căpitanilorŭ, și catanelorŭ țĕreĭ, negutitorilorŭ, breslașilorŭ și orășenilorŭ din Craiova sănătate. De obște vĕ facem Domnia mé în scire pentru vrășmașiĭ nemțĭ ce s'aŭ arătatŭ la Gorjŭ că fiindŭ neputincioșĭ a sta înaintea oștilorŭ nóstre aŭ trămisŭ *cearșitŭ* cu cărțĭ frâncescĭ care s'aŭ prinsŭ de către ostașiĭ noștri și s'au trămisŭ aicea la Domnia mé, prin care e scrisŭ cătră voĭ acia la Craiova dregătorilorŭ și cerŭ ajutorŭ de imdatŭ

torii cu zapise séŭ fără zapise și orĭ-ce, tóte prin cercetare bună să le facĭ zaptŭ, să le scriĭ până la una, apucândŭ cu strînsóre pe fiesce-care omŭ al lor ca să le aréte întru adevĕrŭ, și de o parte acum maĭ ântêiŭ să aĭbĭ a trimite la Domnia mé catastih iscălit de tóte averile lor, ĭér de altă parte să puĭ ca să vîndă tóte cele mișcătóre cu prețulŭ lor cel cuviincĭos, și cu Mumbașirulŭ acesta să trimițĭ la Domnia mé baniĭ ce se vor strînge ântêiŭ și rîndurĭ; asemené să urmezĭ a trimite și ceĭ-l-alțĭ banĭ, după vîndarea lor, cu fóe anume iscălită de fiesce-care lucrurĭ cu ce prețŭ s'aŭ vîndutŭ, la care să nu facĭ vre-unŭ cusur. Ji saam receh». 1888, Martie 17.

Cod. XV, fila 77.

(1) Cod. XVII, fila 28, din 1788, Martie 12, coprinde fóia țiganilorŭ luĭ Const. și Iordache Cantacuzino (129 de suflete) confiscațĭ din causa hainieĭ acestorŭ boĭerĭ.

Constantin Cantacuzino disŭ și Dudescu nu așteptase declarațiunea rĕsboiuluĭ dintre Austria și Pórtă, ca să se apropie de politica austriacă, căcĭ deja în 1787 Iulie, elŭ obținuse dela împĕratŭlŭ Carol VI, unŭ hrisovŭ autorizândŭ umblarea și locuirea luĭ în Statele austro-ungurescĭ și asigurându-ĭ protecțiunea guvernuluĭ austriacŭ și ungurescŭ. Constantin Cantacuzin invocase, pentru a obține acestŭ actŭ, acte anterióre dobândite de familia Cantacuzin, dela Austria, în 1711. Dămŭ în anexă acestŭ actŭ alŭ căruia originalŭ munitŭ cu sigilulŭ statuluĭ Austriacŭ și semnătura luĭ Carolŭ VI este în posesiunea nóstră.

Să arĕtămŭ îndată că nu tóte averile confiscate pe cuvêntu de *hainlîc* dela boeriĭ pribegițĭ la neamicŭ, aŭ rĕmasŭ bune date de Mavrogheni la *haznaua* apelorŭ și la biserica luĭ, dela Capulŭ poduluĭ Mogoșóieĭ. Atâtŭ după uciderea luĭ Mavrogheni, cumŭ vomŭ vedé, câtŭ și sub domniĭ următorĭ dela pacea din 1791, se restituescŭ moșiĭ și averĭ la boeriĭ hainițĭ de Mavrogheni. Dămŭ în anexă actele, bunăóră, prin care Alex. Const. Moruzi restitue, la 1793 Augustŭ, averea nemișcătóre a fraților Constantinŭ și slugeru Gheorghe Măgurénu și a sulgereseĭ Maria Vergulésa și Nicolae Vergulu din 1793 Septembre 2. — In aceste acte de restituire nu se cruța de sigurŭ memoria luĭ Mavrogheni, iar temeiulŭ restituireĭ îl ia Divanulŭ și Moruzi-Vodă din proclamațiunea porțeĭ, după pacea din 1791 și 1792 de iertarea tuturorŭ celorŭ căduțĭ în vină de hainlîcŭ.

www.dacoromanica.ro

ca să le proftacsiţĭ ca să staţĭ dinpreună ca dênşiĭ la rĕsboĭ în potriva oştilorŭ nóstre, lucru ce nicĭ legea nicĭ cuvêntulŭ politicescŭ nu slobóde pre supuşĭ a se împotrivi, séŭ a ridica armă asupra stăpânitorilorŭ ce de la Dumneḑeŭ sunt orânduiţĭ, maĭ vêrtosŭ asupra uneĭ stăpânirĭ sub a căria umbră a'ţĭ trăitŭ şi v'aţĭ chivernisit îndestulaţĭ voĭ şi părinţiĭ şi moşiĭ voştriĭ de atâta sumă de anĭ şi care pricinuesce primejdie de viaţă şi vătămare la obştea celor-l-alţĭ fraţĭ creştinĭ aĭ patrieĭ. Pentru care nu lipsimŭ a vĕ scrie şi acumŭ acésta domnésca nóstră carte la toţĭ că nu numaĭ să vĕ feriţĭ a nu vĕ cuteza la o făr' de lege faptă ca acésta şi să nu vĕ înşelaţĭ a vĕ împotrivi oştilorŭ nóstre, orĭ a ridica arme şi a da vre-unŭ ajutorŭ vrăşmaşuluĭ fiindŭ-că acestea sunt trecĕtóre şi nevrednice, la care nu trebue să vĕ înşelaţĭ a pune vre-unŭ temeiŭ, încă ca nisce datorĭ după lege şi ca nisce credincioşĭ raele supuse şi drepte ale prea puterniculuĭ Devletŭ alŭ împĕrăţieĭ, să vĕ siliţĭ cu oştile nóstre, care vorŭ să-şĭ verse sângele pentru voĭ şi cu inimĭ curate şi cugetŭ dreptŭ, fără de viclenie şi meşteşugurĭ ascunse purtându-vĕ să daţĭ oştilorŭ nóstre ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ, ca prin credinţa şi slujba ce veţĭ arĕta acumŭ la acéstă vreme trebuinciósă câştigândŭ şi voĭ şi tótă patria vóstră ipolipsisŭ bunŭ şi milĭ împĕrătescĭ şi ale Domnieĭ mele şi nu numaĭ voĭ să vĕ feriţĭ de urmărĭ împotrivitóre, ce încă şi pe alţĭ ce-ĭ veţĭ pricepe dintr'ênşiĭ, séŭ ver-care se dă după cugete rele şi metachirisesce minciunĭ . . . . . pe uniĭ ca aceĭa să nu-ĭ acoperiţĭ şi ca pe nisce pricinuitorĭ de însuşĭ alŭ vostru rĕŭ şi ca pre nisce hainĭ să-ĭ descoperiţĭ, să-ĭ daţĭ de faţă, să-ĭ trămiteţĭ legaţĭ la Domnia mé, pentru că de nu veţĭ fi următorĭ după cumŭ vĕ poruncimŭ şi vĕ veţĭ înşela la urmărĭ netrebnice, să sciţĭ că hotărîre avemŭ a veni înşine acolo în partea loculuĭ cu puterĭ de 30.000 de óste şi pe toţĭ pe sub sabie vĕ vomŭ trece şi vĕ arĕtămŭ eşind din păcatŭ». (1) 1788, Martie 24.

Cu 3 ḑile numaĭ înainte de acéstă proclamaţiune, la 21 Martie 1788, N. Mavrogheni se adresă la tótă ţéră, să nu créḑă în vorbele ce se rĕspândescŭ de nemţĭ şi de muscalĭ, ci să'şĭ caute fie-cine de trébа sa, căcĭ Vodă îĭ apĕră cu oştile séle şi *«câtŭ pentru un cavalerŭ oblăduitorŭ alŭ Sibiuluĭ, suntemŭ Domnia mé vrednicĭ, cu ajutorulŭ mareluĭ Dumneḑeŭ şi cu puterea oştilorŭ ce avemŭ a rĕspunde şi aĭ veni de hac»*. Pe cel ce se va dovedi că împrăştie vorbe de nemţĭ şi de muscalĭ, îĭ vor denunţa ómenĭ *ascunşĭ* aĭ luĭ Vodă, vor fi prinşĭ, legaţĭ şi vor fi trămişĭ la domnie, «dar şi hotărirea nóstră să o sciţĭ, că nu avemŭ altă pedépsă a le face, ci numaĭ capulŭ să i-lŭ tăiemŭ îndată» (2).

(1) Cod. XVII, fila 292.

(2) Eată proclamarea:

Carte din 1788, Martie 21, cătră toţĭ de obşte.

«Cu acéstă Domnéscă a nóstră carte scriemŭ şi însciinţămŭ la toţĭ de obşte egumenĭ de pe la monŏstirĭ, preoţĭ şi protopopĭ, boerĭ d'întâĭ şi alŭ doilea, breslaşĭ

www.dacoromanica.ro

Nu numaĭ boerimea era acum trădătóre, dar și uniĭ din locuitoriĭ din județele muntene, agitațĭ de agențĭ muscalĭ și austriacĭ. Locuitoriĭ din Secuenĭ, cu tóte isbândele oștireĭ luĭ Mavrogheni și cu tóte îndemnurile și apelurile luĭ de a nu fugi, de a nu'șĭ părăsi casele, fugŭ și dosescŭ prin pădurĭ. Domnitorulŭ le adreséză în Aprilie 19, anulŭ 1788, următorulŭ actŭ, prin care le arétă réoa purtare nepatriotică și îĭ bănuesce că s'aŭ înțelesŭ cu vrăjmașiĭ Nemțĭ... Și le dă termenŭ de 5—6 ḑile să revină la casele lor, unde vor fi nesupărațĭ. La din contra vor fi robiți și trecuțĭ sub sabie.

---

i neguțitorĭ, și tuturorŭ locuitorilorŭ de prin satele și orașele țĕreĭ, că ne-amŭ înscințatŭ Domnia mé de uniĭ carĭ nărăviți rĕŭ în netrebnicii și obișnuiți a vorbi halturĭ și minciunĭ nu lipsescŭ a scorni și a presera vorbe de nemțĭ, de muscalĭ, cu mijlocŭ care daŭ îngrijare și spaimă oștilorŭ împĕrăteștĭ și ale Domnieĭ mele ce se află rânduite la părțile loculuĭ celorŭ trebuincióse pentru împotrivire vrășmașilorŭ și pentru paza însăși a vóstră și a țereĭ de obște. De care acésta fórte multŭ ne-amŭ turburatŭ Domnia mé și ne dațĭ pricină că cu tótă dreptatea să ne pornimŭ cu nemilostivire și fără de milă asupra vóstră, în vreme ce este bine cunoscutŭ, că aceĭ ce facŭ acestŭ felŭ de vorbe cu adausulŭ de vrășmașŭ și pricinuescŭ grijă în inimile ostașilorŭ sunt necredincioșĭ și hainĭ; pentru care iată că vĕ scriemŭ la toțĭ de obște boerĭ, negutitorĭ și locuitorĭ, parte bisericéscă și mirenéscă și ne facemŭ datoria creștinéscă de vĕ sfătuimŭ părintesce fieșĭ carele să se părăséscă și să nu se cuteze maĭ multŭ a vorbi, orĭ cumŭ de nemțĭ și de muscalĭ, ci căutându-vĕ trebile caselorŭ vóstre, alișverișurile și hrana pămêntuluĭ, să petreceți ca nisce raele credincióse și supuse ale prea puternicei împĕrățieĭ, precumŭ sunteți datorĭ dupră lege, făr de a vĕ eși din gură vorbe care nu vi se cade și așĭa petrecêndŭ cu credință și cu supunere fiți făr'de nicĭ o grijă și făr'de nicĭ o îndoială și nu vĕ temereți nicĭ de vre-o supĕrare a oștilorŭ nóstre, când veți fi credincioșĭ, nicĭ de vre-o hrăpire și călcare a țereĭ despre vrășmașĭ, în vreme ce câtŭ pentru unŭ *cavalerŭ oblăduitorŭ alŭ Sibiuluĭ, suntemŭ Domnia mé vrednicĭ cu ajutorulŭ mareluĭ* Dumnedeŭ și cu puterea oștilorŭ ce avemŭ a rĕspunde și a veni de hacŭ! Iarŭ când nicĭ după acésta nu vĕ veți părăsi de vorbe ca acelea, să șciți că avemŭ într'adins ascunșĭ ómeniĭ noștri, ca să afle și să dovedéscă pe celŭ ce va vorbi de nemțĭ și de muscalĭ orĭ cumŭ și deosebitŭ că avemŭ poruncĭ date la toțĭ zabițiĭ noștriĭ, ca să prindă pre aceĭa să-ĭ lege orĭ-care va fi acela și legatŭ să-ĭ trămită la Domnia nóstră; dar și hotărîrea nóstră să o sciți că nu avemŭ altă pedépsă a le face, ce numaĭ capulŭ să i-lŭ tăiemŭ, îndată cu mórte să'lŭ pedepsimŭ, pentru că nu numaĭ odată vi le-amŭ scrisŭ acestea și într'atâtea rînduri și nu maĭ rĕmâne ertare greșelilorŭ după ce amŭ ertatŭ odată și de douĕ orĭ. Ce darŭ urmațĭ după cumŭ vĕ poruncimŭ și feriți-vĕ să nu cădeți în primejdie, fiindŭ-că datoria creștinéscă ne-amŭ făcut'o. Să sciți că hotărîre avemŭ și înșine să venimŭ în partea loculuĭ și pe uniĭ că aceĭa pe sub sabie i vom trece». 1788, Martie 21.

Cod. No. XVII, fila 289.

www.dacoromanica.ro

Eacă proclamaţiunea:

«Vouĕ tuturorŭ locuitorilorŭ dela judeţ. Secuenilorŭ, vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că ne amŭ însciinţatŭ Domnia mé pentru ale vóstre netrebnice şi nesuferite urmărĭ, cum-că în locŭ de a vĕ arĕta cu sîrguinţă împrejurulŭ oştilorŭ nóstre, carĭ sunt orînduite pentru a vóstră ocrotire, spre a'şĭ vĕrsà sângele pentru voĭ şi a sluji pentru pămêntulŭ vostru şi pentru datoria care aveţĭ ca nisce raiale ce sunteţĭ, iar voĭ împotrivă făcêndŭ, şi nemulţămitorĭ şi necunoscĕtorĭ fiindŭ de truda şi de cheltuéla cea gré ce facemŭ Domnia mé pentru a Vóstră isbăvire de către vrăjmaşĭ, v'aţĭ ridicatŭ după la casele şi după la satele vóstre şi fugindŭ şi depărtându-vĕ de lângă oştirile nóstre v'aţĭ ascunsŭ prin munţĭ şi v'aţĭ apropiatŭ la vrăjmaşiĭ noştriĭ, cu gîndurĭ ca să slujiţĭ printr'ascunsŭ vrăjmaşilorŭ şi ca să faceţĭ mijlóce şi povăţuirĭ vrăjmaşilorŭ, ca să hrăpéscă dela ostaşiĭ noştri lucrurĭ, care ne dă pricină a ne porni fără de nicĭ o milă, ca să lăsămŭ lovirea vrăjmaşilorŭ şi să vĕ lovimŭ pre voĭ, dându-vĕ în mânile ostaşilorŭ ca să vĕ facă *ciabun* şi să petreceţĭ cele ce n'aţĭ gînditŭ şi care noĭ n'amŭ voit'o a vi se face. In vreme ce noĭ nu aşteptămŭ acumŭ dela voĭ altŭ decât numaĭ o slujbă în préjma oştirilorŭ nóstre şi o credinţă dréptă, căcĭ *dăjdiile visterieĭ vedemŭ că vĕ împotriviţĭ de nu le rĕspundeţĭ*, zaherelile cele trebuincióse de hrana oştilorŭ iarăşĭ nu le daţĭ voĭ ca nisce datorĭ ce sunteţĭ a-ĭ hrăni, ci ale cumpĕra Domnia mé cu grele cheltuelĭ din alte părţĭ şi le trimetemŭ noĭ de aice, cum şi lefile lorŭ şi tóte trebuinţele oştirilorŭ le împlinimŭ vĕrsândŭ haznelile nóstre; vre o primejdie iarăşĭ n'aŭ pătimitŭ de către ostaşĭ câţĭ aŭ stătutŭ şi câţĭ staŭ din locuitorĭ în oraşŭ cu sîrguinţă şi cu slujbă şi se află neclintiţĭ, nepetrecêndŭ nicĭ un rĕŭ, afară numaĭ de vre-unŭ hainŭ şi spionŭ al vrăjmaşilorŭ noştriĭ. Apoĭ care pricină vreduică aveţĭ a fugi şi a dosi? séŭ ce greutate şi spaimă vĕ silesce de a nu sta în locurile vóstre, prin préjma oştirilorŭ nóstre, decâtŭ numaĭ o rĕutate viclénă şi un cugetŭ rĕŭ, cu care singurŭ voĭ cereţĭ perirea vóstră cu faptele ce le urmaţĭ? Pentru care să sciţĭ, că până aicé aŭ fostŭ tótă milostivirea şi rĕbdarea nóstră şi maĭ multŭ nu vomŭ puté suferi şi cu hotărîre vĕ scriemŭ acéstă din urmă poruncă, ca să eşimŭ din pĕcatŭ; să căutaţĭ toţĭ de obşte, mic şi mare, parte mirenésca şi parte bisericéscă, până în 5—6 ḑile să eşiţĭ de prin pădurĭ şi de prin munţĭ, să vĕ depărtaţĭ din préjma vrăjmaşilorŭ şi întorcêndu-vĕ toţĭ pe la sate, să aveţĭ a fi prin prejurulŭ oştilorŭ nóstre, ca să le slujiţĭ şi să vĕ sîrguiţĭ în trebile ostaşilorŭ ca nisce raĭale, precumŭ sunteţĭ datorĭ, făr de a nu dosi maĭ multŭ, pentru că de nu veţĭ fi următorĭ, pre viaţa împĕratuluĭ Ne jurămŭ, că vomŭ întórce asupra vóstră oştile nóstre de vĕ va face *ceabun*, de vĕ va sfărîma şi vĕ va zdrobi. Ci dar ascultaţĭ la acestea ce vĕ poruncimŭ, ca să nu petreceţĭ aceea ce n'aţĭ gânditŭ şi maĭ multŭ nu vĕ vomŭ maĭ scrie, fără decât aşteptândŭ respunsulŭ întórcereĭ vóstre. Tolco pisah gospod. Iar de vĕ va lua cinevaşĭ cevaşĭ să veniţĭ la Domnia mé şi vĕ voiŭ împlini tóte înapoĭ, că de nu vĕ veţĭ veni la urmă-vĕ, şi să eşiţĭ din pădurĭ şi locurĭ ascunse, să sciţĭ că înşi-ne Domnia mé voimŭ să dămŭ porunca să vé robéscă şi să vĕ trécă sub sabie ca nisce nesupuşĭ» (1). 1788, Aprilie 19.

(1) Cod. XVII, fila 296.

www.dacoromanica.ro

Pe când pre ţĕranĭ îĭ silea să se întórcă la casele lor, de boĭerĭ amărâtulŭ Domnŭ voĭa să scape, punêndu-ĭ — cumŭ vĕdurămŭ — sub privegherea Turcilorŭ, peste Dunăre. Boĭeriĭ nu pré voĭaŭ să mérgă acolo.... Eĭ găsiră pretextŭ, că aŭ copiĭ micĭ şi că doĭcele nu vorŭ să mérgă peste Dunăre. Domnulŭ înlătură acestŭ pretextŭ, poruncindŭ în 11 Martie 1788, ca slugele şi doĭcile să mérgă peste Dunăre cu haremulŭ boĭerilorŭ, unde nu li se va întêmpla nicĭ unŭ rĕŭ. Spătarulŭ şi Aga se arĕte porunca doĭcilorŭ şi slugilorŭ. Cele care vorŭ fugi se vorŭ pedepsi şi se vorŭ trămite fără de voĭa lor la stăpânĭ peste Dunăre (1).

Negreşitŭ, de ţĕranĭ avé nevoĭe Mavrogheni să-ĭ păstreze, pentru ca să se facă arăturĭ şi să fie proviziunĭ de hrană în ţéră. Chĭar îĭ obligă la lucrarea pământuluĭ. Eată cărţile adresate de Domnŭ în Aprilie 18, anulŭ 1788 către protopopĭ, preoţĭ şi la locuitorĭ spre spre acestŭ scopŭ (2):

Io Nicolae Petru Mavrogheni Vod. i gospod. zem. Vlas.

«Molifteloru vóstre, protopopilorŭ, preoţilorŭ, diaconilorŭ, mazililorŭ, breslaşilorŭ, slujitorilorŭ, orăşenilorŭ, părcălabilorŭ de prin satele şi oraşele ţĕreĭ Domnieĭ mele şi tuturor locuitorilorŭ, de obşte vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că după neadormita grijă ce avemŭ ḑiua şi nóptea nelipsitŭ pentru paza ţĕreĭ şi a vóstră a vĕ feri şi a vĕ ocroti de orĭ-ce nedreptate şi înpotrivire, am trimisŭ şi trimitemŭ oştire la trebuincĭósele locurĭ ca să sté înpotriva vrăşmaşuluĭ şi să nu le dé vreme a vĕ călca şi a hrăpi lucrurile vóstre, care oştire fiind că aŭ ale lor trebuincióse, rînduite şi sciute de unde să le ĭé, avemŭ Domnia mé date straşnice poruncĭ ca să nu vĕ supere şi să vĕ bântuĭéscă pre voĭ, ci ĭér să fiţĭ încredinţaţĭ la acésta, că atâtŭ oştile ce sunt în partea loculuĭ dinainte trimise, cât şi cele ce se maĭ trimetŭ de aicea sunt numaĭ pentru a vóstră străjuire de către vrăşmaşĭ, şi după poruncile ce aŭ date de la noĭ, se vor feri şi nu veţĭ petrece nicĭ unŭ rĕŭ dela dênşiĭ, şi pentru aceea nu numaĭ a vĕ îngriji de eĭ nu trebuĭe, ci încă să vĕ înveseliţĭ, primindu-ĭ cu bucurie ca pe

(1) Cod. XVII, fila 279.

Pre ţĕranĭ şi desertorĭ nu-ĭ lasă să trécă peste Dunăre.

«Carte din 1788, Aprilie 11, către Daut-başa, rânduitŭ cu 15 neferĭ paznimicĭ la puntulŭ Gigalia pe Dunăre să împedice trecerea peste Dunăre a desertorilorŭ şi să înlesnéscă intrarea în ţéră a celorŭ ce vorŭ să ia slujbă în óstea din ţéră».

Cod. XVII, fila 292 verso.

(2) Cod. No. XV, fila 81, Arh. Stat. din Bucurescĭ.

www.dacoromanica.ro

unii cari voescŭ să-şi verse sângele şi să se jertféscă pentru a vóstră mântuire de către vrăşmaşii Nemţi; pentru care lipsindŭ ori-ce întristare din inimile vóstre, să vĕ apucaţi cu toţii de lucrul pămêntului, ca să vĕ faceţi arăturile şi semănăturile cele trebuincióse, mai vârtosŭ la semănătura de orz să vĕ siliţi mai multŭ, a ara mai multŭ, să aveţi la vreme de cerere, ca să nu fiţi siliţi atunci a cumpĕra dintr'altă parte bucate, curăţindu-vĕ locurile i livedile vóstre de hrană, şi făcêndŭ câte sunt tóte spre chivernisirea caselorŭ vóstre, fiind că timpulŭ cu mila lui Dumnedeŭ se arétă fórte bunŭ, cu ploi şi cu semne de îmbelşugare, şi veţi strînge ródele şi ostenéla mânilorŭ vóstre cu bucurie, pentru că Domnia mé suntemŭ hotărîţi a ne pune viaţa în primejdie ca să păzimŭ ţéra şi pe voi cu tóte averile vóstre, nevătămaţi de către vrăşmaşi, *tolco pisah gospod.*». 1788, Aprilie 18.

Ori câtă energie punè Mavrogheni de a ţine în frâŭ oştirea turcă, ea nelinişţea, pe alocurea locuitorii. Aşia s'a întêmplatŭ la Câmpu-lungŭ, care fu prădatŭ de Turci.

Domnitorulŭ era amărîtŭ de acésta. Credendŭ că ţĕranii arŭ fi mai încredĕtori în vorba boierilorŭ din Divanŭ, pune atunci pre acei boieri cari îi remăseseră credincioşi, să adreseze ei locuitorilorŭ fugiţi din judeţulŭ Muscelŭ, apelulŭ următorŭ, din 11 Maiŭ 1788:

Cărţi dela boieri către locuitorii din judeţulŭ Muscel, a veni de unde sunt fugiţi.

«*Hristos a înviatŭ*»,

«Pré cuvioşilorŭ egumeni de pe la sfintele mŏnăstiri şi schituri, molitfelorŭ vóstre protopopilorŭ, preoţi şi diaconi, i d-vóstră boierilorŭ, mazililorŭ, neguţitorilorŭ, breslaşilorŭ, orăşanilorŭ Câmpulungeni, plăiaşilorŭ, pârcălabilorŭ de prin sate şi tuturorŭ lŏcuitorilorŭ sateni de prin tóte satele ot sud Muscel, părintéscă blagoslovenie trămitemŭ de obşte, iar dela noi boierii dragoste şi sănĕtate pohtimŭ dela milostivulŭ Dumnedeŭ ca să vĕ dăruiască. Măcarŭ că îndestulŭ v'amŭ sfătuitŭ părintesce printr'atâtea rînduri de scrisori şi v'amŭ povăţuitŭ pe largŭ, cu pohtă din dragostea şi durerea ce avemŭ, ca nisce patrioţi, în ce chipŭ trebue să vĕ purtaţi acumŭ la acéstă vreme, cu credinţa dréptă după datoria ce avemŭ către pré puterniculŭ Devletŭ împĕrătescŭ, pre carele dela Dumnedeŭ îl avemŭ stăpânitorŭ, sub a căruia umbră amŭ trăitŭ toţi de obşte şi ne-amŭ chivernisitŭ într'atâta sumă de ani, ferindu-vĕ de tóte cugetele, urmările şi mişcările, cari caută vrăşmaşii a vĕ înşela şi a cădé din credinţa şi supunerea vóstră cé bună; dar fiind-că vrăşmaşii nu vorŭ fi contenitŭ nici acumŭ a amăgi pre norodŭ cu felurĭ de înşelăciuni şi cu urmări netrebnice şi fără de nici unŭ temeiŭ, silindŭ spre a vĕ face să eşiţi din rânduiala supunerei vóstre, nu lipsimŭ iarăşi de isnóvă printr'aceste cărţi a vĕ scrie şi a vĕ arĕta că înşi-vĕ vedeţi şi auţiţi urmările vrăşmaşilorŭ, că nici unŭ temeiŭ şi nici o putere vrednică, séŭ scoposŭ bunŭ nu aŭ asupra acestei ţĕri, ci numai ca să hrăpéscă şi să jăfuiască pe unde

www.dacoromanica.ro

vorŭ puté ajunge hoţesce şi apoĭ fugŭ şi se întorcŭ ruşinaţĭ înapoĭ la hotarele lor. Decĭ când aceste sunt vĕḑute şi cunoscute de faţă că puterea şi temeĭulŭ la dênşiĭ nu este, nu trebue să aşteptaţĭ nicĭ dela Măria Sa Vodă porunci, nicĭ dela noĭ sfătuirĭ şi învĕţăturĭ, avêndŭ pildă totuşĭ fapta lor, ci însuşĭ din sine-vĕ să vĕ feriţĭ de amăgiturĭ cu care ămblă să vĕ înşéle fără de a nu căuta la cestea ce sunt vremelnice şi trecĕtóre şi stândŭ întemeĭaţĭ la credinţa şi supunerea vóstră, să aveţĭ a vĕ trage din prejurulŭ lor, să fugiţĭ de orĭ-ce spionlîcŭ şi slujbă printr'ascunsŭ a vrăşmaşilorŭ şi să vĕ aflaţĭ pe lângă oştile domnescĭ, nedepărtaţĭ cu slujba şi cu sîrguinţă, findŭ că aceĭa mergŭ să-şĭ verse sângele pentru voĭ şi pentru noĭ toţĭ şi aŭ straşnice porunci date dela Măria Sa Vodă, a se purta cu voĭ bine şi a nu vĕ face nicĭ unŭ rĕŭ, în vreme ce Măria Sa Vodă le trămite şi zaherelele cele trebuincĭóse şi lefĭ din destulŭ din haznalele Mărieĭ Séle şi remâne la voĭ numaĭ o slujbă şi sîrguinţă a arĕta împrejurulŭ lor. Iar pentru cele ce împotriva voinţeĭ Mărieĭ Séle aŭ urmatŭ aceĭ făcĕtorĭ de rele ostaşĭ, aceĭa în Câmpu-lungŭ de aŭ hrăpitŭ şi aŭ jăfuitŭ mŏnăstirea şi pre orăşanĭ, şi aŭ fugitŭ, multŭ scârbindu-se Măria Sa Vodă, auḑindŭ de acestea, îndată aŭ însciinţatŭ la însăşĭ pré puternica ordie împĕrătéscă şi la serhaturĭ, după unde aŭ fostŭ aceĭ ostaşĭ ca să-ĭ prindă şi ca să dé focŭ caselorŭ lor să ardă cu totulŭ, pedepsindu-ĭ cu mórte. Şi pentru a vóstră pagubă ni-aŭ încredinţatŭ pré bine Măria Sa, că tóte până la una vi se va împlini din visteria M. Séle. De care veţĭ avé a arĕta la urmă M. Séle pagubele vóstre şi vĕ veţĭ afla la tóte dreptatea şi îndestularea. Ci dar ascultaţi-ne la acestea ce ca pe nisce fiĭ iubiţĭ vĕ învĕţămŭ cu dragoste şi cu durere şi nu vĕ îndoiţĭ, nicĭ vĕ spĕriaţĭ, că Măria Sa Vodă aŭ trămisŭ şi trămite necontenitŭ putere de oştirĭ îndestule asupra vrăşmaşilorŭ de-ĭ lovesce şi pe tóte ḑilele aduce la scaunulŭ M. Séle viĭ şi capete de vrăşmaşĭ, precumŭ auḑiţĭ şi avemŭ mare nădeje, că până la urmă vorŭ fi biruiţĭ desevêrşitŭ şi vomŭ avé petrecerea nóstră ĭarăşĭ cu odihnă şi cu linisce, rugândŭ pre milostivulŭ Dumneḑeŭ, ca să vĕ dăruĭască pacea cea dorită, care o şi nădăjduimŭ» (1). 1788, Maiŭ 11.

In urma repeţitelorŭ isbânde din munţĭ, Mavrogheni obligă prăvăliaşiĭ din Muscel, Argeş şi Prahova să-şĭ redeschidă prăvăliile şi să-şĭ urmeze în linisce negoţulŭ lor:

3 cărţĭ deschise din 1788, Martie 19 la ispravniciĭ de Muscel, Argeş şi Prahova să siléscă neguţătoriĭ din Pitescĭ, Câmpu-lung şi Ploescĭ ca să deschiḑă prăvăliile să vîndă fără frică, de óre-ce óste numerósă din ţéră 'ĭ apĕră de orĭ-ce bântuire, de vreme că şi de către vrăşmaşĭ nu aŭ maĭ remasŭ vre-o grijă căcĭ cu mila şi ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ pe orĭ unde s'aŭ arĕtatŭ «lovindu-ĭ purtătórele de biruinţe domnescele nóstre şi otomanicescele oştirĭ ĭ-aŭ înfrântŭ, ĭ-aŭ sfărâmatŭ şi aŭ curăţatŭ locurile de dênşiĭ. Iată că vĕ poruncimŭ să se citéscă acéstă domnéscă a nóstră carte acolo în oraşulŭ . . . . . întru auḑulŭ tuturor, ca fiescecare prăvăliaşŭ şi negustorŭ să aĭbă a-şĭ deschide prăvălia şi marfa lor, ca să'şĭ

(1) Cod No. XVII, fila 298.

www.dacoromanica.ro

facă alisverișiulŭ și neguțătoria lorŭ făr de nicĭ o grijă și sfială de către nimenĭ, cărora să le arĕtațĭ și acésta, că orĭ-ce pagubă li se va întâmpla și cât de puțin lucru li se va lua de cinevașĭ în silă, Domnia mé vom respunde de la înșine» (1). 1788, Martie 19.

Nicĭ vorba luĭ Vodă, atâtŭ de energică și atâtŭ de corespundĕtóre adevĕratelorŭ interese ale țĕreĭ, nicĭ sfatulŭ de maĭ susŭ alŭ boĭerilorŭ din Divanŭ, nu putură opri pre unia din locuitorĭ, împinșĭ de austriacĭ și de muscalĭ, de a se face cete de așĭa dișĭ *«volintirĭ»*, dar carĭ eraŭ adevĕrate bande de hoțĭ, ce prădaŭ și nelinișteaŭ țéra și ucideaŭ icĭ-colo și câte unŭ turcŭ, ca să nu fie dișŭ că nu sunt *ostașĭ*.

Acéstă stare de lucrurĭ provocă pre Mavrogheni să dé în 26 Maiŭ 1788 următórea nouă proclamațiune:

«Tuturorŭ locuitorilorŭ de prin satele și orașele țereĭ Domnieĭ mele, sĕnitate! De obște vĕ facemŭ de scire Domnia mé, că într'acéstă vreme póte vre-unia din făcĕtorĭ de rele carĭ sunt din firea lorŭ nărăviții la hoție și la fapte netrebnice să cugete din sineșĭ în gândul lor a se porni la câte rele și cu nume de *volintirie* să prade și să jăfuiască pre unde vorŭ puté ajunge; precumŭ și ceĭ ce sunt voitorĭ de rĕŭ patrieĭ și de neodihna vóstră a raelelorŭ, póte să pue la cale pe vre-unulŭ din ceĭ proștĭ pămêntenĭ spre a eși din rînduiala supunereĭ lorŭ și se vorŭ înșela a se porni cu arme și aface vre-o . . . . . îndrăznială, ca să ucigă și să omóre vre-unŭ turc, séŭ cu nume de volintirie, cumŭ s'aŭ întêmplatŭ în în cea-l-altă trecută rezmeriță și va aduce asupra vóstră locuitorilorŭ vre-o bănuială care să vĕ pricinuiască vre-o peire și primejdie. Pentru care vĕ dămŭ în scire, că Domnia mé avemŭ rînduite în tóte părțile și potirĭ pentru hoțĭ și făcĕtoriĭ de rĕŭ și puterĭ oștirĭ pentru lovirea vrășmașuluĭ, cumŭ și a celorŭ ce pórtă nume de volintirie și nu vorŭ puté lucra și săvêrși nicĭ unŭ scoposŭ rĕŭ alŭ lorŭ, nicĭ vorŭ puté fi urmările acele ce aŭ fostŭ în cea-l-altă rezmeriță. Darŭ cu tóte acésta fiindŭ-că vremea este împărechiată și amăgitóre, cândŭ póte iarășĭ să se înșele vre-unulŭ din ceĭ proștĭ fără de minte și nărăviții maĭ dinainte, a cugeta în gândulŭ lorŭ vre-o pornire rea, și fiindŭ-că Domnia mé voimŭ să trecemŭ fără de nicĭ o bănuială asupră-vĕ și fără de nicĭ o primejdie, curgerea acestuĭ rĕsboiŭ, după cumŭ așĭa și nădăjduimŭ la mila luĭ Dumnedeŭ, nu lipsimŭ a vĕ scrie la toțĭ de obște, că după cumŭ Domnia mé nu lipsimŭ, cu multă trudă și grijă pentru voĭ și facemŭ atâta cheltuială, vĕrsămŭ haznelile nóstre pentru paza țĕreĭ și a vóstră tuturorŭ raelelorŭ, despre orĭ ce făcĕtorĭ de rĕŭ, așia și voĭ trebue să fițĭ cu privighere și cu bună luare aminte pentru uniĭ ca aceĭa ce se adapă în gândurĭ deșérte ca acelea ca să nu cadă, cum dicemŭ, asupra vóstră vre-o bănuială cândŭ se va întêmpla a face vre-unŭ făcĕtorŭ de rĕŭ vre-o pornire rea, a ucide vre-unŭ turcŭ și vĕ veți primejdui voĭ ceĭ nevinovațĭ, și pre care veți pricepe că se află într'acestŭ

(1) Cod. XVII, fila 288.

www.dacoromanica.ro

felŭ de cugetŭ şi gătirĭ maĭ dinainte să'lŭ daţĭ de gâtŭ şi să'lŭ arĕtaţĭ la zabiţiĭ noştri; cumŭ şi cândŭ se vorŭ arĕta de faţă unulŭ ca acela ămblândŭ la aceste fapte de hoţie şi de volintirie, séŭ vorŭ fi eşitŭ din partea loculuĭ vre-unulŭ, numaĭ de câtŭ dândŭ de scire potiritorŭ şi zabiţilorŭ noştri, să săriţĭ şi voĭ asupră-le cu toţiĭ dinpreună marĭ şi micĭ cu ciomege şi cu sape, ca să daţĭ îutr'ênşiĭ să-ĭ loviţĭ, să-ĭ prindeţĭ, să-ĭ sdrobiţĭ şi să-ĭ ucideţĭ fară nicĭ o sfială ca pe nisce hoţĭ pricinuitorĭ de rĕulŭ vostru ş'alŭ patrieĭ. Aşia să ne aveţĭ blagoslovenia! urmaţĭ după cumŭ vĕ scriemŭ pentru binele şi folosulŭ vostru şi celŭ ce va fi următoriŭ şi veţĭ prinde niscare-va hoţĭ de aceĭa, séŭ îĭ veţĭ ucide, acela nu numaĭ va avé blagoslovenia luĭ Dumneḑeŭ, ca unŭ mîntuitorŭ şi izbăvitorŭ fraţilorŭ luĭ creştinĭ de făcĕtorĭ de rĕŭ, ce şi de la Domnia mé veţĭ câştiga mile şi resplătirĭ pentru slujba şi credinţa vóstră». (1) 1788, Maĭ 26.

XLV.

Incercarea austriacilorŭ d'a sparge centrulŭ linieĭ de frontŭ a luĭ Vodă. Victoriĭ nouĕ. Recompense la vitejĭ. Bătaia la pasulŭ Buzĕu şi la Curtea de Argeşŭ. Desertoriĭ austriacĭ.

In aceleaşĭ ḑile, dela finea luĭ Maiŭ 1788, pela 26 Maiŭ, oştirea luĭ Mavrogheni avu o nouă isbândă contra austriacilorŭ. Centrulŭ oştireĭ luĭ Sax-Coburgŭ cércă să spargă centrulŭ oştireĭ luĭ Mavrogheni din direcţiunea Focsanilorŭ, dar, cum deja arĕtarămŭ, nu isbuti de astă dată. La Odobescĭ se dete bătălia, în care austriaciĭ fură respinşĭ. Care încărcate de capete de ale vrăjmaşilorŭ, mulţĭ prinşĭ viĭ, unŭ baeracŭ, osebitŭ de multe lucrurĭ şi agaoniselĭ fură spoliile opime (2).

(1) Cod. XVII, fila 302 vers.
NB. La fila 305 este un alt act aprópe identic.

(2) Cărţĭ cătră zabiţi de biruinţa ce s'aŭ făcutŭ la Focşanĭ, din 1788 Maiŭ 29. «Cinstiţilorŭ D-stră Serascherĭ, Bimbaşĭ, Agale, Zabiţĭ şi tuturorŭ Ascherliilor ot sud .... sĕnătate şi vrednică biruinţă asupra vrăjmaşilor vĕ pohtimŭ dela milostivulŭ Dumneḑeŭ. Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că astă-ḑĭ lunĭ la 29 ḑile ale acesteĭ lunĭ ne veni mujdea dela Focşanĭ în scrisŭ arĕtată, cum că biruitórele oştile nóstre lovindŭ pre vrăjmaşĭ ce sĕ arĕtase acolo şi biruinduĭ i-aŭ înfrântŭ şi i-aŭ isgonitŭ şi ne trimitŭ care încărcate de capete de ale vrăjmaşilorŭ şi viĭ mulţĭ şi baieracŭ de ale lor, osebitŭ de multe lucrurĭ şi agonisele cu care s'aŭ folositŭ oştile nóstre de la vrăjmaşĭ. Pentru care nu lipsimŭ a vĕ vesti acéstă biruinţă, ca să arĕtaţĭ D-tră zabiţilorŭ şi la toţĭ ostaşiĭ spre a se bucura de acéstă biruinţă ce dă Dumneḑeŭ oştilorŭ nóstre şi asemenea D-vóstră

www.dacoromanica.ro

Nouĭ rĕsplătirĭ se daŭ în 30 Maiŭ 1788 la oşteniĭ distinşĭ în acéstă luptă. Luĭ Enache Buluc-Başa i se va da dela Cămărăşia Ocneĭ, o pensiune de banĭ 15 pe ḑi şi câte 10 banĭ pe ḑi la neferii Dumitru Baraictarŭ, Stoica neferulŭ, Iane, şi.... «pentru slujba ce s'aŭ arĕtatŭ la rĕsboiulŭ ce s'aŭ făcutŭ la Odobescĭ i Focşanĭ în potriva vrăjmaşilorŭ nemţĭ (1).»

La începutulŭ luneĭ lunie, fiindŭ domnitorulŭ la Vălenĭ în munte, i-aŭ venitŭ veste de isbândă nouă asupra austriacilorŭ la vama Buzeuluĭ.

Despre acéstă luptă (nu mĕ încumĕtŭ să ḑicŭ rĕsboiŭ) vorbesce Pitarulŭ Hristache aşĭa:

. . . . . .
«Îĭ veni bună vestire
Că ceĭ despre Austria (2).
Aŭ făcutŭ o vitejie,
Adecă, mergêndŭ în susŭ,
Pân' la vamă aŭ ajunsŭ,
Şi că vama aŭ coprinsŭ,
Pre nemţĭ cu totulŭ i-aŭ stinsŭ...
Decĭ de grabă porunci,
Tunurile sloboḑi.
Pe-atuncĭ trăsnia tunurile
De le mergé fumurile,
De trăsnetŭ multŭ şi de plesnetŭ,
Iţĭ sbura pĕrulŭ din creştetŭ.
Iar peste pucine ḑile
După acé isbândire,
Vĕḑurămŭ numaĭ că vine
Vr'o sută de nemţĭ, maĭ bine,
Aducêndu-ĭ din apoĭ
Turciĭ ca pe nisce oĭ;

---

de acolo, luândŭ pre Dumneḑeŭ în ajutorŭ, să năvăliţĭ cu îndrăzuélă asupra vrăjmaşilorŭ, că nĕdejduimŭ la mila şi ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ că veţĭ birui, după cum în tóte părţile unde s'aŭ arĕtatŭ aŭ fostŭ biruiţĭ şi s'aŭ întorsŭ ruşinaţĭ şi bătuţĭ, de care aşteptămŭ şi de la D-tră veste de bucurie şi fiţĭ D-tră sănătoşĭ». 1788 Maiŭ 29.

Cod. XVII, fila 303 verso.

(1) Cod. XVII, fila 304.

Maĭ sunt şi alte nume, carĭ par a fi de strĕinĭ, ca Ivanciu Neferul, Zahul Neferul, Gheorghe Sideri, biv căpitan za dorobanţĭ şi Ioan Siştovlăŭ asemene. Acestorŭ doĭ Vodă li asigură câte 15 banĭ pe ḑi pe tótă viaţa lorŭ şi a copiilor lorŭ. (Acelaşĭ cod. XVII, fila 304).

(2) Oastea sa dela munte.

www.dacoromanica.ro

Uniĭ viĭ, alţiĭ răniţĭ,
Ş'alţiĭ prin masdrace 'nfipţĭ
Vedeaĭ pe turcĭ, pe verĭ-care
Cu câte unŭ capŭ la spinare.
Iar Mavrogheni vĕḑêndŭ
Atâţĭa nemţĭ aducêndŭ,
Cu tunurĭ, cu terhanele
De ĭarbă şi cu ghĭulele,
Chĭamă pre Turcĭ, pe agale
Şi-ĭ îmbrăcară cu blane,
Pe alţiĭ ĭ-a 'mpodobitŭ,
Cu celenchiurĭ de argintŭ,
Celenchiurĭ, blane, capóde
N'avé cin' să le maĭ pórte,
Atâta era de dese,
Nicĭ marfă maĭ remăsese.
Croitoriĭ, cojocariĭ
Şi sĕraciĭ argintariĭ
Nu maĭ puté totŭ lucrândŭ
Blane, celenchiurĭ făcêndŭ...»

Acolo căḑură 1000 de ostaşĭ austriacĭ, şi aŭ fostŭ mulţĭ prinşĭ viĭ cumŭ arétă Domnitorulŭ în următórea ordine de ḑi pe oştire:

«Cinstiţilorŭ d-vóstră serascherĭ, bimbaşĭ, agale, zabiţĭ şi tuturorŭ ascherliilorŭ ce vĕ aflaţi . . . . sănĕtate şi vrednice biruinţe asupra vrăşmaşilorŭ vĕ pohtimŭ dela pré puterniculŭ Dumneḑeŭ; vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că astăḑĭ Duminică la 4 ḑile ale luneĭ Iuniŭ, ne veni veste bună la Vălenĭ, cum că purtătórea de biruinţă oştirea nóstră iurudisindŭ asupra vrăşmaşilorŭ nemţĭ dela vama Buzĕuluĭ, i-aŭ lovitŭ fórte rĕŭ, pre carĭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ biruindu-ĭ, peste 1000 aŭ omorîtŭ, aŭ prinsŭ viĭ şi aŭ rănitŭ, osebitŭ de multe lucrurĭ şi agoniselĭ, carĭ aŭ dobânditŭ oştile nóstre dela vrăşmaşĭ. Pentru care nu lipsimŭ a vĕ vesti tuturorŭ acéstă biruinţă care dete Dumneḑeŭ ostilorŭ nóstre, ca să vĕ bucuraţĭ asemené şi d-vóstră luândŭ pe Dumneḑeŭ într'ajutorŭ să năvăliţĭ cu îndrăsnélă asupra vrăşmaşilorŭ şi nădăjduimŭ la mila luĭ Dumneḑeŭ că veţĭ birui, dupe cum în tóte părţile unde s'aŭ arĕtatŭ vrăşmaşĭ aŭ fostŭ biruiţĭ; de care aşteptămŭ şi dela d-vóstră vestire de bucurie, să fiţĭ d-vóstră sĕnătoşĭ»(1). 1788, Iunie 4.

Altă harţă se întâmplă la Curtea de Argeşŭ totŭ în primele ḑile din Iunie 1788. Mavrogheni resplătesce la 10 lunie 132 neferi şi 10

(1) Cod. XVII, fila 364 vorso.

www.dacoromanica.ro

Buluc-Başi pentru că, la curtea de Argeşŭ aŭ apĕratŭ artileria, atacată de austriacĭ şi aŭ isgonitŭ pre aceştia (1).

In urma acestorŭ isbânde N. Mavrogheni trămite cărţĭ dela boerĭ Divanuluĭ cătră vătaşiĭ dela plaĭurĭ, prin care cărţĭ, cu data de 5 Iunie 1788, Domnitorulŭ ordonă tuturorŭ păzitorilorŭ de hotare să lase libera intrare în ţéră tuturorŭ desertorilorŭ din óstea austriacă (2).

XLVI.

Bătaia la Timis. Victorie. Oastea luĭ Mavrogheni intră în Ardeal. Turnavitu caimacam.

In Iuliŭ óstea luĭ N. Mavrogheni caută să străbată la Braşovŭ. Cetele din oştire, carĭ aveaŭ apĕrarea văieĭ Prahoveĭ, avêndŭ tabăra la Câmpina, plecară spre Predeal şi strebătură la Timişŭ în Ardeal unde întêmpinândŭ óste austriacă, s'aŭ bătutŭ cu acea şi aŭ dobânditŭ victoria, după care aŭ mersŭ totŭ înainte (3).

---

(1) Cod No. XVII, fila 307 verso. Cărţĭ date la neferiĭ din Argeş :

«Fiindŭ că . . . . . (buluc-başĭ, séŭ baraictarŭ, séŭ neferŭ fecĭorulŭ luĭ, ... bucurescĭanŭ séŭ edrinelaŭ) s'aŭ arĕtatŭ cu slujbă şi cu saidacatŭ la Curtea de Argeş, stândŭ cu vĭaţa luĭ de aŭ păzitŭ tunurile împĕrătescĭ, ş'aŭ făcutŭ trebuincĭósele mijlóce ostăsescĭ de aŭ gonitŭ pe vrăşmaşĭ, ĭată pentru resplătirea slujbeĭ luĭ amŭ datŭ acéstă domnéscă a nóstră carte, ca să aĭbă a lua léfă dela Ocne, pe ḑi câte banĭ ḑece în tótă vĭaţa luĭ şi dupe mórtea luĭ să aĭbă copiiĭ luĭ acéstă milă». 1788, Iunie 10.

NB. S'aŭ scrisŭ 132 cărţĭ asemené la neferĭ şi 10 la buluc-başĭ.

(2) «Boeriĭ scriŭ acestorŭ agenţĭ administrativĭ, că Vodă s'aŭ însciinţatŭ că vin soldaţĭ desertorĭ din Ardealŭ cu dorinţa de-a se supune Domuluĭ, dar că nu cutéză a trece din causa oştilor rânduite la hotarŭ. Domnu poruncesce ca în taĭnă vatajiĭ să vestéscă desertorilorŭ, că M. S. Vodă după firésca iubire de ómenĭ porunca aŭ datŭ serascherilorŭ ce se afla cu oştile la hotare, «ca ceĭ ce cu capete plecate şi cu supunere vorŭ veni spre închinăciune, nu numaĭ să nu-ĭ vateme întiu nemicŭ ce încă cu blândeţe primindu-ĭ . . . . . şi cu bună siguranţie de paza lorŭ la drumŭ, cu tóte ale lorŭ întregĭ şi cu îndestulare de cele trebuincióse ale mâncăriĭ, să-ĭ trimită până aice la luminatŭ scaunu Domnieĭ, unde vor afla mângâere de la mila M. S. Vodŭ». 1788, Iunie în 5.

Cod. XVII, fila 306 verso.

(3) «Cinstiţilorŭ Dumnélorŭ Serascherilor . . . . . (formula ca la cele-l-alte avisurĭ de victoriĭ). De obşte vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că oştile nóstre dela Câmpina, luândŭ pre Dumneḑeŭ întru ajutorŭ şi năvălindŭ asupra vrăşmaşilorŭ,

www.dacoromanica.ro

Pitarulŭ Hristache amintesce de pornirea oștireĭ în direcțiunea Brașovuluĭ:

«Iar înapoĭ îĭ porniră
Dreptŭ la Brașov ca să-lŭ ĭa...»

Domnitorulŭ eșindŭ însușĭ la óste, lăsă în Bucurescĭ o căimăcămie, dar sufletulŭ guvernuluĭ era *Turnavitul*, contra căruĭa energicŭ scrie Pitarul Hristache. Maĭ ântêiŭ acestŭ cronicarŭ arétă că Mavrogheni:

«Găsi dar a fi cu cale
Ca însușĭ să se pogóre
Cu toțĭ Turciĭ după el,
Să s'alégă la un felŭ,
Orĭ spre bine, séŭ spre rĕŭ,
In mila luĭ Dumnedeŭ,
Că se supărasă fórte.
Vĕdêndŭ că nicĭ cum nu póte
Nicĭ Brașovulŭ ca să'lŭ ié,
Nicĭ Turciĭ spre Rușĭ mergé,
Incepu a se găti
Spre vrăjmașĭ a se porni
Și strînsă tótă Turcimea
Și tótă a luĭ boerimea
Și aĭ curțeĭ marĭ și micĭ
Ciohodarĭ și epaicĭ,
Spătar, aga, dorobanțĭ
Și Zapciiĭ toțĭ ceĭ alțĭ (1)
Și merse 'ntâiŭ cu ordia
In câmpŭ sub Mitropolia.
Ședu dar câte-va dile
Acolo sub Monăstire,
Apoĭ iar se ridică
Și dreptŭ în susŭ apucă,
Luându'șĭ oștirea tótă
Spre vrăjmașĭ ca să se bată.

---

ca să intre în lăuntrulŭ lorŭ, pe la Timișŭ. unde întâmpinândŭ pe vrășmașĭ și lovindu-ĭ fórte rĕŭ, i-aŭ zdrobitŭ și i-aŭ sfărîmatŭ, luândŭ mulțime de robĭ soldațĭ viĭ și róbe, cu stégurile lorŭ, dimpreună și cu tobele, iarŭ capete nenumĕrate ale celorŭ omorîțĭ, din carĭ mulțĭ viĭ șĭ capete aŭ adusŭ astădĭ aice la *scaunulŭ Domnieĭ mele* și mergŭ înainte. Pentru care nu lipsimŭ a vĕ vesti și acéstă biruință . . . . . (ca în cele anterióre)». 1788, Iulie 11.

Cod. No. XVII, fila 311 verso.

(1) Fotino dice că óstea adunată în țéră de Mavrogheni se urcă la 100,000. T. II, pag. 176. trad. Sion. Asemenea D. Papadop. Calimah în Revista D-luĭ Tocilescu pe 1890. pag. 125.

www.dacoromanica.ro

Ear *aică* în Bucurescĭ,
Ţi-era scârbă să privescĭ,
Că-şĭ lăsase pre iubitulŭ,
Adecă pre Turnavitulŭ,
Vechil în loc ca să-ĭ fie.
Apoĭ veḑĭ blăstemăţie,
Din câţĭ boerĭ rĕmăsese
Pre dênsulŭ îl alesese
Maĭ harnicŭ, maĭ practicos!
Mojicŭ, grosŭ şi necioplitŭ
Ş'un fudulŭ deosebitŭ....

Până şi unŭ bĭetŭ Pitar Hristache se supĕră că unŭ omŭ de rêndŭ ajuge la o mare demnitate în ţéră!...

«Vaĭ, o! ţéră românéscă.
Veḑĭ cin să te stăpânéscă?
Un Dumitru Turnavit
Care n'aĭ fi maĭ gânditŭ.
Păĭ să te daĭ la o parte
Şi să veḑĭ ale luĭ fapte!

Ca ce fapte?

Apoĭ avé o mândrie
Lipită de mojicie
Şi atâta semetie
De nimenĭ nu vré să scie.

Dar puté Turnavitul alt-felŭ să aĭbă autoritate asupra boĭerimeĭ rĕŭ nărăvită?... Da, elŭ era aspru şi măreţŭ cu boĭerimea:

«Veniaŭ la dînsulŭ boerĭ
Pentru uiscare-va trebĭ
Ca la un stăpânitorŭ,
Ţĕreĭ oblăduitorŭ,
Iar el ca unŭ blestematŭ
Şedé resturnatŭ în patŭ
Şi boiariĭ în picĭóre,
Staŭ cu capetele góle.
Alte orĭ staŭ prin pridvor,
Până se sculà din somnŭ.
In scurtŭ se afla al vremi
Al doile Mavrogheni,

www.dacoromanica.ro

Nu putéŭ boeriĭ suferi un mojicŭ la aşĭa rangŭ de locotenentŭ domnescŭ. Dar era el Turnavitu în adevĕrŭ omŭ mândru, semeţŭ? Insuşĭ Hristache descrie portulŭ luĭ simplu, fără de nicĭ o pretenţie, de rêndŭ:

«Avé în cap o căciulă,
Ţuguiată ca o sulă
Şi cu ghebe în spinare
De nu făceaŭ cincĭ parale,
De aba roşie, ruptă,
Cu aţă albă cusută,
Cu poturĭ, cu imineĭ,
Se deprinsese cu eĭ.
Iar să'lŭ fi vĕḑutŭ călare
Chiarŭ vătafŭ de haimanale,
C'o grămadă de voinicĭ,
Toţĭ arnăuţĭ, socaricĭ,
Avêndu'ĭ pe lângă dînsul
De nu puteaĭ să'ţĭ ţiĭ rîsul...

Turnavitulŭ represintă pentru istorie acé clasă de boierinaşĭ şi neguţitorĭ românĭ, carĭ singurĭ rĕmăseseră credincioşĭ luĭ Mavrogheni şi carĭ, urândŭ boierimea înstreinată, începe să aibă consciinţă de naţionalitate şi de dreptŭ. Eată strĕbuniĭ celorŭ carĭ la 1821 şi 1848 vorŭ lucra la mântuirea ţĕreĭ de fanarioţĭ, dar şi de oligarhia boeréscă.

XLVII.

Atacŭ simultaneŭ în munţiĭ Carpaţĭ. Apelŭ la ceĭ din Văleniĭ-de-munte. Isbânda dela Porcenĭ. Noulŭ atacŭ la pasulŭ Buzĕuluĭ. Impresurarea Braşovuluĭ.

In acelaşĭ timpŭ cândŭ Mavrogheni 'şĭ pusese în gîndŭ să iée Braşovulŭ, el ordonă să se facă simultaneŭ atacurĭ şi pe la alte puncte. Aşia îlŭ aflămŭ dând ordine cetelorŭ séle să atace Ardélulŭ pe la vama Buzĕuluĭ, pe când peste Oltŭ înaintaŭ în munţĭ şi pe la Orşiova cete de Turcĭ. La acéstă ocasiune N. Mavrogheni adreséză locuitorilorŭ din judeţulŭ Secuenĭ şi celorŭ din Văleni următorulŭ

www.dacoromanica.ro

apelŭ ca să ajute oştirea spre a o înlesni să mérgă înainte şi li promite scutirea de birŭ, a lorŭ şi a copiilorŭ lorŭ.

Eată acestŭ apelŭ, din 14 Iulie 1788:

«Tuturorŭ locuitorilorŭ de la Vălenĭ şi din prejurulŭ Vălenilorŭ ot sud Saac sănătate. Fiindŭ-că cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ oştile nóstre *aŭ a face acumŭ năvălire asupra vrăşmaşilorŭ la vama Buzĕuluĭ* ca să-ĭ lovéscă, nu lipsimŭ a vĕ scrie şi vouă, că acumŭ este vremea cândŭ trebue să vĕ arătaţĭ credinţa şi datoria aceea ce vi se cade către prea Inaltulŭ Devletŭ pré puterniceĭ împĕrăţiĭ . . . . . pentru cea dintr'atâta sumă de anĭ vieţuire şi chivernisélă cu care aţĭ trăitŭ subt umbrele cele pline de milostivire ale împĕrăţieĭ sale, voĭ şi părinţiĭ voştriĭ şi totŭ némulŭ vostru şi acumŭ este vremea cândŭ puteţĭ a câştiga şi a dobândi milĭ şi privileghiurĭ, care nicĭ odată nu le puteţĭ dobândi la altă vreme. Ce darŭ câţĭ din voĭ veţĭ arĕta acumŭ slujbă împrejurulŭ oştirilorŭ nóstre la năvălirile înpotriva vrăşmaşilorŭ împĕrăţieĭ şi veţĭ da ajutorŭ la cele de trebuinţa oştirilorŭ silindu-vĕ arĕtîndŭ în faptă credinţa vóstră cu tragere de inimă şi cu rîvnă ferbinte, silindu-vĕ cu slujba vóstră spre înlesnirea mergereĭ înainte şi isbânda oştilorŭ nóstre, bine să sciţĭ că nu numaĭ nedajnicĭ vĕ vomŭ face îu vecĭ pre voĭ şi pre toţĭ copiĭ voştri, ci încă şi cu alte mile de privileghiurĭ şi cu darurĭ vrednice vĕ vomŭ hărăzi pe voĭ şi pe totŭ némulŭ vostru, care veţĭ fi deosebiţĭ din totŭ norodulŭ celŭ-l-altŭ de obşte. Pentru aceea dérŭ nu vĕ leueviţĭ, nicĭ perdeţĭ acéstă vreme, care vĕ póte face noroociţĭ, ci înşi-vĕ vĕ porniţĭ din sine-vĕ ca să urmaţĭ câtŭ de mulţĭ oştirilor nóstre la acésta pornire, cu slujbă şi cu credinţă şi veţĭ cuuósce în faptă milele Domnieĭ mele» (1). 1888, Iulie 14.

Numaĭ la finea luneĭ Iulie 1788 se realiză încercarea dela pasulŭ Buzĕuluĭ şi la vama de acolo. Pe la acestŭ punctŭ — maĭ lesne de ămblatŭ decât cum era pe atuncĭ Predealulŭ, — óstea luĭ Mavrogheni înaintă victoriósă spre Braşovŭ, pre care îl şi impresurâ. Eată ordinea de ḑi prin care N. Mavrogheni vestesce acéstă isbândire:

Cinstiţilorŭ D-lorŭ Serashieri . . . . (formula).

«Vĕ facemŭ D-nia mé în scire, că alaltăeri lunĭ pré slăvitulŭ Ali-Paşa cu D-lorŭ agalile, zabiţiĭ şi cu toţĭ ascherliĭ noştriĭ de la Vălenĭ, luâudŭ pe Dumneḑeŭ într'ajutorŭ aŭ făcutŭ iureşŭ la vama Buzĕuluĭ, unde intrândŭ oştile nóstre aŭ făcutŭ zaptŭ vama şi tóte meterezurile şi şanţurile vrăjmaşilorŭ de acolo. Aŭ luatŭ oştile nóstre întru stăpânire şi tóte tunurile vrăjmaşilorŭ câţĭ aŭ avutŭ acolo; iar pe vrăjmaşiĭ nemţĭ câţĭ s'aŭ aflatŭ la meterezurĭ în vama Buzeuluĭ pe toţĭ i-aŭ stricatŭ şi i-aŭ omorîtŭ şi de acolo, cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ intrândŭ în lăuntru în hotarulŭ vrăjmaşilorŭ şi mergêndŭ înainte aŭ ajunsŭ până la Braşovŭ; aŭ făcutŭ şi Braşovulŭ muhaserea, pe care nădăjduimŭ la puterea mareluĭ D-ḑeŭ ca să stăpâuimŭ şi cetatea Braşovuluĭ, în vreme ce tótă puterea vrăjmaşilorŭ nemţĭ aŭ fostŭ la vama Buzĕuluĭ. Pentru care nu lipsimŭ a vesti . . . . » (2) (formula).

(1) Cod. No. XVII, fila 312 verso

(2) Cod. XVII fila 314.

www.dacoromanica.ro

Era de sigurŭ, o isbândă însemnată acésta dela Pasulŭ Buzeuluĭ. Nu putemŭ crede ceea ce ḑice Mavrogheni în ordinea sa de ḑi, că acolo era «*tótă puterea*» austriacilorŭ, dar, negreșitŭ intra în planulŭ lor de a întări multŭ acestŭ punctŭ, căcĭ cu mișcarea aripeĭ stînge austriace care înaintă spre Odobescĭ și Focșanĭ, trebuia să fie combinată o pogorire de oștire austriacă din pasulŭ Buzĕuluĭ, ca să coprindă între douĕ focurĭ óstea română-turco din Focșanĭ. Victoria dela Pasulŭ Buzĕuluĭ asigură spatele centruluĭ oștireĭ luĭ Mavrogheni și sub impresiunea bună a acesteĭ victoriĭ, care 'ĭ deschide calea spre Brașovŭ, începe atacului general alŭ liniilorŭ austríace din Oltenia.

XLVIII.

Mersulŭ campanieĭ în Oltenia. Luarea Ruşaveĭ. Şenlîc la Bucurescĭ.

Maĭ numeróse ordine de ḑi avemŭ cu referinţa la succesulŭ trupelorŭ din Oltenia spre munţĭ și peste munţĭ. Dămŭ în notă aceste diverse ordine de ḑi. Primulŭ este din Iulie 31, anulŭ 1788, relativŭ la lupta dela 27 Iulie, la Rușava. Oștirea turco-română luă Rușava și Lazaretul și Jupalnicul și satulŭ Tufurile. Aŭ peritŭ 2500 Austriacĭ și s'aŭ luată 10 tunurĭ. Scirea acéstă o dă luĭ Vodă căpitanŭ Mihaiŭ Stiucă ispravniculŭ din Mehedinţĭ, din chiar locurile din Ardélŭ unde strebătu óstea (1).

(1) Eată şi ordinea de ḑi relativă, comunicată şi boerilorŭ din Nicopole, doarŭ vor intriga maĭ puţinŭ :

Cinstiţilorŭ d-vóstră Seraschierĭ etc. (după formulă ordin.).

«De obşte vĕ facemŭ în scire, că astăḑĭ luândŭ Domnia mé însciinţare cum că purtătorile de biruinţă oştile pré puterniceĭ împĕrăţiĭ şi cu oştile nóstre dinpreună cu M. S. Hasanŭ paşa Seraschierulŭ şi cu Maimişŭ paşa, Joĭ în 27 ale acesteĭ lunĭ la 3 césurĭ din zi, lovindŭ pre vrăşmaşiĭ nemţĭ la Ruşava, cu ajutorulŭ pré puterniculuĭ Dumneḑeŭ i-aŭ biruitŭ, i-aŭ izgonitŭ şi după ce aŭ făcutŭ zaptŭ Ruşava călcândŭ şi lazaretulŭ nemţescŭ, asemené i-aŭ biruitŭ, i-aŭ izgonitŭ şi de acolo. Şi intrândŭ înăuntru în hotarele lorŭ aŭ făcutŭ oştile nóstre zaptŭ dinpreună cu *Ruşava şi Lazaretulŭ* şi Jupalniculŭ şi satulŭ Tufurile, la care acestŭ

www.dacoromanica.ro

In acelaşĭ ordinŭ de ḑi Mavrogheni vestesce şi altă mică isbândă dela Porceni din susŭ de Têrgulŭ Jiuluĭ. Despre acéstă isbândă este şi unŭ altŭ ordinŭ de ḑi deosebitŭ, din Augustŭ 4 (1788) (1).

Al treilea ordinŭ de ḑi, din Augustŭ 6, vestesce înaintarea oştireĭ turcescĭ pe Dunărea, după luarea Orşoveĭ, şi luarea cetăţeĭ Inic-Calesi (2).

---

resboiŭ peste 2500 de vrăşmaşĭ nemţĭ, ostaşĭ, aŭ căḑutŭ morţĭ şi s'aŭ prinsŭ viafară de alţĭ robĭ şi róbe, le-aŭ luatŭ şi 10 tunurĭ cu gebhanelele lorŭ şi multe alte *lafurĭ* aŭ dobânditŭ şi s'aŭ îndestulatŭ oştile nóstre de la vrăşmaşĭ. Unde trecêndŭ de altă parte şi din împărătéscă ordie a Devletuluĭ împĕrătesc, Măria Sa Cherkez paşa cu putere de obşte, aŭ iurndisitŭ cu toţiĭ înăuntrulŭ hotarelorŭ vrăşmaşilorŭ şi cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ mergŭ înainte. Care acéstă vestire o scrie Domnieĭ mele chiarŭ din lăuntrulŭ lazaretuluĭ nemţescŭ Căpitanŭ Mihaiŭ Ştiucă ispravniculŭ Mehedinţilorŭ şi cu Capikihaiaoa nóstră, carĭ aŭ fostŭ rînduiţĭ dinpreună cu oştirile şi deosebitŭ ne-aŭ pliroforisitŭ şi prin cuvêntŭ cătane din ale ţĕreĭ ce aŭ adusŭ Domnieĭ mele aceste cărţĭ de vestire, carĭ aŭ vĕḑutŭ cu ochiĭ lorŭ aceste biruinţe şi sunt adevĕrate. Pentru care acéstă bună vestire făcêndŭ cuviincios *şenlîc* aice la scaunulŭ Domnieĭ mele, nu amŭ lipsitŭ maĭ întêĭ a proslăvi numele mareluĭ Dumneḑeŭ celŭ dreptŭ judecătorŭ, carele întru resplătirea nedrepteĭ pornirĭ a vrăşmaşilorŭ i-aŭ osînditŭ chiarŭ în loculŭ unde aŭ făcutŭ eĭ întîia începere a pricineĭ resboiuluĭ, de aŭ călcatŭ şi aŭ datŭ pricină de pomină a oştilorŭ Devletuluĭ pré puterniceĭ împĕrăţiĭ, dândŭ biruinţa oştilorŭ nóstre de i-aŭ junghiatŭ şi i-aŭ sfărîmatŭ. Osebitŭ de aceste biruinţe ce s'aŭ făcutŭ la numitele locurĭ ni-aŭ venitŭ şi altă veste dela Tîrgulŭ-Jiuluĭ, cumŭ d-luĭ Cara Mustafa, cu 300 de *atlîĭ* lovîndŭ pe vrăşmaşiĭ ce era la Porceni, unde spărgîndu-le ordia, peste 200 de *ceadirurĭ* le-aŭ tăiatŭ, le-aŭ sfărîmatŭ şi din vrăşmaşĭ multă sumă aŭ omorîtŭ şi aŭ prinsŭ viĭ şi pe câţĭ aŭ scăpatŭ i-aŭ înfundatŭ într'unŭ locŭ strimtŭ făcêndu-ĭ muhaserea din tóte părţile, carĭ nădăjduimŭ la mila luĭ Dumneḑeŭ că nicĭ aceĭa nu vorŭ scăpa. Decĭ nu amŭ lipsitŭ printr'acéstă Domnéscă a nóstră carte a vesti şi d-vóstră tuturorŭ (*Restulŭ după cumŭ în tóte*) 1788, Iulie 31.

Cod. No. XVII, fila 313.

Asemené carte s'aŭ scrisŭ şi la d-lor boerĭ de la Nicopolc.

(1) « . . . . în scire, că pré slăvitulŭ Ibraim Paşa cu d-luĭ Cara-Firtaf (?) i cu d-lor zabiţiĭ şi cu tóte oştile ce era la Têrgulŭ Jiuluĭ, plecândŭ asupra vrăşmaşilorŭ la Porceni, i-aŭ lovitŭ şi le-aŭ sfărîmatŭ ordia de acolo dela Porceni şi stricatŭ cu puterea luĭ Dumneḑeŭ, fórte rĕŭ. Din care fórte mulţĭ aŭ omorîtŭ şi aŭ luatŭ viĭ robĭ cu tóte ceadîrurile lor, de aŭ şi tăbărîtŭ şi aŭ rĕmasŭ oştile nóstre într'acelŭ locŭ ce aŭ făcutŭ zaptŭ şi de acolo intrândŭ oştile nóstre în lăuntru hotarelorŭ vrăşmaşilorŭ aŭ iurdisitŭ asupra Sibiilor. Pre care nu lipsimŭ a vesti d-tră acéstă biruinţă. . . » (formula) 1788, August 4.

Cod. XVII, fila 314 verso.

(2) « . . . . Scire, că după ce cu puterea luĭ Dumneḑeŭ oştile nóstre a făcutŭ zaptŭ Ruşava, Jupalnicul, Tufurile *(séŭ Tuiurile?)* şi aŭ sfărîmatŭ pe vrăşmaşiĭ ce era acolo, mergêndŭ înainte pe hotarele vrăşmaşilorŭ, pe Dunăre în susŭ, aŭ

www.dacoromanica.ro

Oştile din Jiŭ, după bătălia dela Porcenĭ, mergŭ înainte şi iaŭ vama Vulcanuluĭ, unde Austriaciĭ perdŭ 4 tunurĭ şi multe proviziunĭ diverse. Ordinulŭ de ḑi din 7 Augustŭ 1788 vestesce acéstă isbândă şi dă scirĭ şi despre luarea Mehedieĭ (1).

După fie-care victorie, la Bucurescĭ se face «*senlîc*» adecă paradă şi sloboḑire de tunurĭ de bucurie. Asemene isbânde Mavrogheni nu ută să le vestéscă şi boerilorŭ din Nicopole, ca dóră să sté liniştiţĭ şi să nu cuteze a intriga.

In direcţiunea Câmpu-lunguluĭ încă, în primele ḑile din Augustŭ, intrară oştile de sub seraskieratulŭ luĭ N. Mavrogheni, de prădară în Ardél maĭ multe sate (2).

---

iurudisitŭ asupra cetăţeĭ ce avea vrăşmaşiĭ pe Dunăre, care cetate se numesce Inic-Calesi, Măria Sa Hasan-Paşa seraskerulŭ cu luminatulŭ Laz Meimiş-Paşa după uscatŭ şi după Dunărea céta Caiclarâ şi Şaicĭ, unde avêndŭ vrăşmaşiĭ cincĭ tăbiĭ cu tunurĭ îndestule, aŭ bătutŭ resboiŭ cincĭ césurĭ cu vrăşmaşiĭ, pre carĭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ i-aŭ biruitŭ oştile nóstre făcêndŭ zaptŭ câte cincĭ tăbiile lor şi pre toţĭ vrăşmaşiĭ aceĭ cetăţĭ i-aŭ chirdositŭ fórte rĕŭ. Pentru care acéstă biruinţă amŭ datŭ slavă luĭ Dumneḑeŭ şi amŭ făcutŭ şenlîculŭ celŭ cuviincĭosŭ cu foculŭ tunurilorŭ, aicĭ la domnésca nóstră curte. Decĭ nu lipsimŭ a vesti şi d-tre» (formula). 1788, August 6.

Cod No. XVII, fila 315.

(1) «.... Scire, că d-luĭ Cara Mustafa Bimbaş cu ceĭ-l-alţĭ zabiţĭ şi cu tóte ostile nóstre dela Tîrgu Jiuluĭ, după ce cu puterea luĭ Dumneḑeŭ aŭ bătutŭ pe vrăşmaşiĭ ce era la Porcenĭ, sfărmându-le fórte rĕŭ ordia, totŭ aceste oştĭ, mergêndŭ de acolo înainte biruitorĭ, aŭ făcutŭ zaptŭ şi vama Vâlcanuluĭ, unde mulţime de vrăşmaşĭ aŭ omorîtŭ şi aŭ prinsŭ viĭ; le-aŭ luatŭ şi 4 tunurĭ cu gephanelile lor, cédirurĭ, zaherele şi totŭ ce aŭ avutŭ şi de acolo intrândŭ în năuntrulŭ hotarelorŭ vrăşmaşilorŭ, mergêndŭ înainte, făcêndŭ biruinţă şi luândŭ prăḑĭ dela vrăşmaşĭ; de altă parte M. Sa Hasan-Paşa Seraschierul, precum v'amŭ însciinţatŭ, după ce cu puterea luĭ Dumneḑeŭ aŭ făcutŭ zaptŭ Ruşava, Jupanic, Tufurile şi aŭ făcutŭ acolo atâta sfărîmare vrăşmaşilorŭ, mergêndŭ înainte biruitorĭ, aŭ făcutŭ zaptŭ şi cetatea Mehedia, unde multe zaherele şi alte agoniselĭ aŭ luatŭ ostaşiĭ noştri dela vrăşmaşĭ şi ĭarăşĭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ mergêndŭ înainte, făcêndŭ biruinţă, pentru care acéstă bună-vestire amŭ datŭ slavă luĭ Dumneḑeŭ făcêndŭ *şenlicŭ* celŭ cuviincĭosŭ aice la Domnescul nostru scaunŭ cu foculŭ tunurilorŭ. Ci dar nu lipsimŭ a vesti şi d-tre....» (formula). 1788, August 7.

Cod. XVII, fila 315.

(2) «..... Scire că astăḑĭ amŭ primitŭ veste de bucurie dela Câmpulungŭ, cum că dintre ostile nóstre ce avemŭ rînduite acolo, o sumă de ostaşĭ creştinĭ adecă Ghiuler-Agasi cu buluc-başiĭ şi cu o sumă de neferĭ aŭ intratŭ în hotarele vrăşmaşilorŭ, aŭ sfărimatŭ fórte rĕŭ pre vrăşmaşiĭ ce aŭ întêmpinatŭ,

www.dacoromanica.ro

La 16 Augustŭ se vestesce intrarea oştilorŭ turco-române şi pe la pasulŭ Branŭ în Ardél, cu intenţiunea de a'şĭ face juncţiune cu óstea trecută prin pasulŭ Buzĕuluĭ, ca să realizeze înconjurarea Braşovuluĭ (1).

Câte-va ḑile apoĭ (August 21 şi August 26) Domnitorulŭ aduce la scirea tuturorŭ, că óstea sa turco-română, intrată în Mehadia, a fostŭ din noŭ atacată de óstea austriacă, dar că acéstă fu bătută, după care óstea turcă înaintâ în Ardeal şi «aŭ făcutŭ şi Temişóra muhaserea» (2).

---

omorîndŭ mulţĭ şi luândŭ viĭ; aŭ călcatŭ sate de unde mulţime de robĭ şi de róbe aŭ luatŭ, familiĭ întregĭ şi copiĭ, erghelĭĭ de caĭ, 200 oĭ şi alte vite aŭ luatŭ oştile nóstre. Pentru care nu lipsimŭ a vesti şi d-tre» (formula). 1788, August. 10.

Cod XVII, fila 316.

NB. Asemené cărţĭ s'aŭ trămisŭ la boĭeriĭ din Nicopole.

(1) «. . . . scire, că astă-ḑĭ ne aŭ venitŭ veste de bucurie dela Câmpulungŭ, cum-că pré slăvitulŭ Osman-Paşa cu puterea oştilorŭ ce avemŭ rînduite acolo, cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ aŭ intratŭ în vama dela Branŭ, unde lovindŭ pre vrăjmaşiĭ nemţĭ fórte i-aŭ stricatŭ, de care 5—600 aŭ omorîtŭ, între carĭ aŭ căḑutŭ şi unŭ ofiţerŭ mare şi 3—400 aŭ luatŭ viĭ. Aŭ luatŭ şi 6 tunurĭ ale vrăjmaşilorŭ şi multe alte agoniselĭ aŭ dobânditŭ oştile nóstre şi aşa după ce amŭ biruitŭ acolo şi amŭ făcutŭ numita vamă zaptŭ, intrândŭ în lăuntru mergŭ oştile nóstre înainte asupra Braşovuluĭ, care şi acela nădăjduimŭ alŭ stăpâni cu voia luĭ Dumneḑeŭ. Pentru care acéstă biruinţă amŭ dat slava luĭ Dumneḑeŭ făcêndŭ *şenlîc* celŭ cuviinciosŭ aicé la Domnésca nóstră curte cu focu tunurilorŭ. Decĭ nu lipsimŭ . . . .» (formula). — 1788, Augustŭ 16.

Cod. No. XVII, fila 317.

(2) . . . . . scire, că după ce cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ, oştile pré puterniceĭ nóstre împĕrăţiĭ, aŭ făcutŭ zaptŭ Mehadia trecêndŭ şi în lăuntrulŭ atâta cale, precumŭ v'amŭ însciinţatŭ în trecutele ḑile, vrăjmaşiĭ câţĭ scăpară dintr'acestŭ rĕsboiŭ maĭ înmulţindu-se şi ispitindu-se acum de isnóvă resboi împotriva puterilorŭ oştireĭ nóstre totŭ acolo, asupra cărorŭ iurudisindŭ M. Sa pré slăvitulŭ Hasanŭ Paşa seraskierŭ cu puterea oştilorŭ împĕrăţieĭ, i-aŭ biruitŭ şi acumŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ fărămêndu-ĭ fórte rĕŭ, luândŭ iarăşĭ mulţĭ robĭ viĭ şi atâtea tunurĭ. Şi astăḑĭ se află întinse corturile oştilorŭ nóstre cu M. Sa Seraskierŭ înlăuntru în Mehadia şi dincolo de Mehedia, înaiute de atâta cale. (formula *şenlîc*, tuunrĭ etc. . .)». 1788, Aug. 21.

Asemené cărţĭ şi la boeriĭ din Nicopole.

Cod. No. XVII, fila 318.

«. . . . . scire că M. Sa Cerchez Paşa Seraskierulŭ, şi pré slăvitulŭ Meemişŭ Paşa, cu putere de oştirĭ din ordia ruma . . . . . după ce aŭ făcutŭ zapt Mehadia şi cetate Enikale şi aŭ făcutŭ atâta biruinţă luândŭ mulţimĭ de

www.dacoromanica.ro

Din ordinulŭ de ḑi pe oştire, dela 26 August, se vede că óstea luĭ Mavrogheni nu însocesce pre Turcĭ spre Timişora, căcĭ ţinta operaţiunilorŭ séle belice, era coprinderea Braşovuluĭ şi defensiva pe hotarele despre munţiĭ Carpaţĭ. Când e vorba de «*Timişora*», Mavrogheni scrie, că se speră că acea cetate o vorŭ lua în stăpânire «*oştile pré puterniculuĭ împĕratŭ*» iar în ordinea de ḑi dela 16 August scrie, «că mergŭ oştile **nóstre** asupra Braşovuluĭ, care şi acela nădăjduimŭ *alŭ stăpâni*».

In acelaşĭ timpŭ óstea turcă din Belgrad luase Zemlinul. In Bosnia cu puţine ḑile înainte óstea turcéscă dobândise biruinţă contra ostireĭ austriace (1). Aripa stângă a oştireĭ turcescĭ păşia din isbândă în isbândă.

---

robĭ viĭ şi morţĭ, capete nenumĕrate, şi atâta sumă de tunurĭ ale vrăşmaşilorŭ, precumŭ v'amŭ însciinţatŭ, mergêndŭ înainte biruitorĭ, aŭ făcutŭ şi Temişvarul muhazerea. Pentru care ne insciinţéză capichehaiaoa nóstră din ordihumaium cum că M. Sa pré înălţatŭ, pré luminatŭ stăpînulŭ nostru vizirŭ, aŭ scrisŭ vrăjmaşilorŭ ce se află închişĭ în Temişvarŭ, cumŭ că de se vorŭ închina şi de se vorŭ supune a se da fár de resboiŭ şi a se închina la oştile nóstre, vorŭ avé raĭ şi tótă milostivirea şi nu vorŭ petrece nicĭ o primejdie. De care şi aşteptămŭ negreşitŭ insciinţare cumŭ că s'aŭ închinatŭ şi aŭ făcutŭ cu voia luĭ Dumneḑeŭ zaptŭ şi Temişvarulŭ, după prósta starea şi neputinţa în care se află vrăjmaşiĭ. De altă parte veţĭ sci, că M. Sa Abdi Paşa Seraskierulŭ, cu puterĭ de oştire din Beligradŭ iurudisindŭ asupra Zemlinuluĭ l aŭ făcutŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ zaptŭ şi astăḑĭ se află sub stăpînirea oştilorŭ pré puterniculuĭ împĕratuluĭ nostru şi este otărîre a pré luminatuluĭ stăpînuluĭ nostru (Dumneḑeă să-ĭ fie ajutorŭ) că despre amêndouĕ părţile aceste ad. M. Sa Cerchezŭ Paşa cu slăvitulŭ Meemişŭ Paşa despre Timisvarŭ şi M. Sa Abdi Paşa despre Moncaci, cu puterea oştilorŭ ce aŭ mergêndŭ înainte să ia şi *Budinulŭ* vrăjmaşilorŭ, pe care şi nădăjduimŭ la ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ să-lŭ stăpânéscă purtătórele de biruinţĭ oştile pré puterniculuĭ împĕratuluĭ nostru». 1788, Aug. 26.

Cod. No XVII, fila 319.

(1) «.... Scire că purtătorile de biruinţă oştile pré puter. împĕratuluĭ nostru, după ce aŭ făcutŭ zaptŭ Mehadia şi aŭ prăpăditŭ pre vrăjmaşiĭ sĕĭ, aŭ intratŭ şi cale de douĕ césurĭ în lăuntrulŭ hotarelorŭ vrăjmaşilorŭ, luându-le nenumĕraţĭ viĭ şi capete şi 50 de tunurĭ din care 10 aŭ opritŭ M. Sa Seraskier Asan-Paşa lângă M. Sa, iar 40 leaŭ trimesŭ la *ordihumaium*. Şi iarăşĭ am luatŭ veste cum-că vrăjmaşiĭ intrânḑlŭ în Bosna cu atâta óste, cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ s'aŭ întorsŭ ruşinaţĭ şi stricaţĭ fórte rĕŭ. Aŭ prinsŭ şi mulţĭ robĭ unde aŭ fostŭ acolo la acéstă bătălie şi însuşĭ imperatorulŭ nemţescŭ şi s'aŭ juratŭ cu otărîre asupra Bosnieĭ să nu maĭ cerce cu rĕsboiŭ. Şi iarăşĭ am luatŭ veste cumcă vrăjmaşiĭ ce aŭ fostŭ în potriva Belgraduluĭ s'aŭ trasŭ cătră partea Mehadieĭ lăsândŭ câte-va óste pentru paza Belgraduluĭ. Asupra cărora năvălindŭ

www.dacoromanica.ro

Despre isbândele dela Mehadia s'aŭ bucuratŭ multŭ şi Divanulŭ din Constantinopole, carele trămise luĭ N. Mavrogheni unŭ firmanŭ vestitorŭ isbândeĭ. Urméză atuncĭ noua proclamare din Septembre 8 anulŭ 1788 prin care N. Mavrogheni vestesce sosirea şi coprinderea firmanuluĭ (1). Acestŭ actŭ era de natură a maĭ potoli şi amâna intrigele boierimeĭ, dar nu şi a le curma definitivŭ. Eată actulŭ acesta:

Patru cărţĭ ce s'aŭ făcutŭ de vestire pentru rĕsboiulŭ ot Mehadia şi altorŭ locurĭ de acolo.

« . . . . Zemli Vlahiscoe . . . . Cinstitilorŭ D-tre saraschierĭ, bimbaşi, agale, zabiţilorŭ şi tuturorŭ ascherliilorŭ aĭ Domnieĭ méle. — Vĕ facemŭ în scire, că prin vrednicŭ de închinăciune pré înaltuluĭ împĕrătescŭ firmanŭ, care acumŭ ne aŭ venitŭ cu d-luĭ cinstitulŭ Huseinŭ Aga Bărbier-Başa al pré înălţatuluĭ Vizirŭ, ni se vestesce, că cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ, purtătórele de biruinţe oştirĭ ce aŭ fostŭ pornitŭ spre rĕsboiŭ din câmpulŭ Fetislamuluĭ şi aŭ trecutŭ pe la Vidinŭ dincóce în pământulŭ ţĕreĭ românescĭ. cu povăţuirea înălţatuluĭ Hasan-Paşa seraskierulŭ, aŭ luatŭ sub stăpânire lazaretulŭ ce este aprópe lângă palanca Ruşaveĭ şi pe Nemţiĭ carĭ eraŭ înlăuntru, ca la 6000, pe ceĭ maĭ mulţĭ i-aŭ trecutŭ sub sabie, pre ceĭ-l-alţĭ i-aŭ robitŭ, care lazaretulŭ fiind-că era locaşŭ neguţitorilorŭ, aŭ dobânditŭ purtătorele de biruinţă oştirĭ întregĭ magaziĭ, pline de felurĭ de averĭ, argintăriĭ şi mulţĭ robĭ şi róbe. Care aceste auḑindu-le oştile ce era în potrivă la Fetislam, cu mare rîvnă aŭ alergatŭ şi eĭ la rĕsboiŭ. Decĭ vĕḑêndŭ pornirea purtătórelorŭ de biruinţă oştirĭ, vrăjmaşiĭ aŭ perdutŭ nădejdea mântuireĭ lorŭ şi precumŭ ceĭ ce se înnécă în marea, coprindŭ în braţe cât de micŭ lemnŭ ce arŭ găsi, cu nădăjde că vorŭ puté păzi (scapa), aŭ făcutŭ şanţurĭ i meterezurĭ late şi adâncĭ aprópe de unŭ munte care este la Boazu Mehadieĭ şi cu parcane şi şarampoi aŭ făcutŭ mare tabie cu meşteşugŭ învĕţatŭ şi bine sciutŭ şi înăuntrulŭ şanţurilorŭ ce aŭ făcutŭ aŭ abătutŭ şi gîrla ce trece pe dinaintea Mehadieĭ şi pe dinapoĭ aŭ întăritŭ tabiile puindŭ tunurĭ multe şi cumbarale. Şi cu acestŭ mijlocŭ măcarŭ că se vedé lucrulŭ cu anevoĭe, dar nădăjduindŭ la Dumneḑeŭ într'ajutorŭ, aŭ năvălitŭ purtătorele de biruinţă oştile împĕrătescĭ asupra pălangeĭ ce este în partea dréptă a Boazuluĭ şi după ce s'aŭ rĕsboitŭ vitejesce ḑile treĭ, în cé după urmă, cu multe năvăliri, vêntulŭ biruinţeĭ aŭ suflatŭ în partea otomanicescilorŭ oştirĭ şi aşĭa s'aŭ luatŭ în stăpânire şi numita palancă şi vrăjmaşiĭ carĭ eraŭ în lăuntrulŭ toţĭ saŭ prăpăditŭ, şi la 25 ale

M. Sa Abdi-Pasa, cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ i-aŭ prăpăditŭ şi aŭ intratŭ purtătórele de biruinţĭ oştile pré putern. înpĕratuluĭ nostru în pământulŭ vrăjmaşilorŭ cale de 8 césurĭ înlăuntru. Pentru care aceste biruinţĭ s'aŭ făcutŭ *şenlîc* mare la ordihumaium cum şi noĭ aicĭ la Domnésca nóstră curte amŭ datŭ slavă luĭ Dumneḑeŭ cu focŭlŭ tunurilorŭ. Decĭ nu lipsimŭ a vesti şi d-tre . . . . . .» (formula) 1788 Augustŭ 13.

Cod. No. XVII, fila 316.

(1) Veḑĭ En. Văcărescu, şi Dionisie Eclesiarcul despre aceste fapte în Tesaur de mon. T. II.

www.dacoromanica.ro

luneĭ zilcada, Joĭ, în numita palancă care este în vêrfulŭ munteluĭ scoţêndŭ câte-va tunurĭ aŭ începutŭ rĕsboĭulŭ din partea otomanicescilorŭ oştirĭ asupra meterezurilorŭ nemţescĭ ce era în celŭ adevĕratŭ boazŭ, bătêndŭ cu focŭ de treĭ părţĭ purtătorele de biruinţă oştirile nóstre ale împĕrăţieĭ, care oştĭ năvălindŭ cu sabie şi cu suliţe şi nădăjduindŭ la Dumnedeesculŭ ajutorŭ, aŭ intratŭ frica în inimile vrăjmaşilorŭ şi desnădăjduindu-se ghenerarulŭ nemţilorŭ aŭ fugitŭ împreună cu óstea sa. Care fugă a lor făcêndu-se cunoscută a doua ḑi diminĕţă, aŭ intratŭ purtătorele de biruinţă oştirile împĕrătescĭ de aŭ făcutŭ zaptŭ meterezurile. Decĭ numitulŭ Serasker-Paşa gonindŭ pe fugiţiĭ nemţĭ dela cetatea Mehadieĭ douĕ treĭ ceasurĭ înainte, s'aŭ făcutŭ şi altŭ rĕsboiŭ cu *Ungurĭĭ ce sunt îmbrăcaţĭ în herŭ*, carĭ eraŭ spre ajutorulŭ fugiţilorŭ Nemţĭ şi în cè după urmă şi *îmbrăcaţiĭ în herŭ* nesuferindŭ năvălirea oştirilorŭ otomanicescĭ aŭ fugitŭ şi eĭ. Şi aşia cetatea Mehadieĭ rĕmâindŭ deşértă de ómenĭ, fără de greutate s'aŭ stăpânitŭ de cătră pré puternica împĕrăţie. La acéstă dar mare biruinţă sunt nenumĕrate vitele şi robiĭ şi róbele şi averile carĭ aŭ intratŭ în mânile biruitorilorŭ otomanĭ. Cătră acestea locului ce se numesce *Inîcu (Enicale)* care este chieea Dunăreĭ fiindŭ stăpînitŭ de oştile otomanicescĭ, o sumă de vrăjmaşĭ luândŭ cele trebuincióse cu dênşiĭ aŭ mersŭ şi s'aŭ ostitŭ cu dênşiĭ acolo şi aşia oprindu-le trecerea Dunăreĭ. Pentru care orînduitulŭ care era acolo asupra lor Mimiş Paşa năvălindŭ asupra vrăjmaşilorŭ şi multŭ strimtorindu-ĭ s'aŭ închinatŭ şi cu acestŭ mijlocŭ aŭ luatŭ întru stăpînire totŭ locului acela şi s'aŭ deschisŭ drumŭ spre Belgrad pe Dunăre; care aceste vestirĭ de bucurie ale marelorŭ biruinţe ce aŭ făcutŭ otemanicescile oştirĭ, ni se poruncesce prin maĭ susŭ numitulŭ înaltulŭ firmanŭ, ca arĕtându-le la ceĭ ce se cade, *să ne silimŭ cu oştirile ce sunt orînduite aice, a înlesni mijlóce spre luarea Braşovuluĭ*; dreptŭ aceea nu lipsimŭ a vesti şi d-vóstre acésta pre largŭ adeverite pentru maĭ susŭ numitele marĭ biruinţe care aŭ datŭ şi dă Dumnedeŭ oştirilorŭ nóstre asupra vrăjmaşilorŭ, ca să vĕ bucuraţĭ şi să slăviţĭ pre Dumnedeŭ pre carele luându-lŭ şi d-tre într'ajutorŭ să năvăliţĭ cu îndrăsnélă asupra vrăjmaşilorŭ . . . . .». (1) (*după formula cunoscută*). 1788. Sept. 8.

In cursulŭ luneĭ Septembre nouĕ victoriĭ sunt semnalate prin ordine de ḑi ale luĭ Nicolae Mavrogheni. In 13 şi 19 Septembrie 1788 Domnitorulŭ anunţă victoria mare dela Caransebeş, unde Turciĭ luară nu maĭ puţinŭ de 5000 prisonierĭ şi 200 tunurĭ de diverse calibrurĭ. Caransebeşulŭ rĕmase o ruină în acestŭ rĕsboiŭ (2).

(1) Unŭ originalŭ în mânile nóstre.

(2) « . . . . în scire, că astăḑĭ la 13 ale luneĭ acesteĭa ne-aŭ venitŭ veste de bucurie, cumŭ că purtătórele de biruinţe ostile pré puterniculuĭ împĕratuluĭ nostru, lovindu-se cu oştile nemţescĭ în lăuntru la Caransebeş, cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ aŭ biruitŭ şi aŭ sfărîmatŭ puterea némţuluĭ, făcêndŭ şi Sabeşul zaptŭ, unde aŭ fostŭ şi însuşĭ Craiulŭ lor, carele spăimântându-se de lovirea oştilorŭ otomanicescĭ, nóptea, Sâmbătă spre Duminică, la 8 césurĭ, aŭ fugitŭ şi pentru care acéstă bună vestire amŭ slăvitŭ . . , ». 1788, Septembrie 13.

Cod. XVII, fila 323.

www.dacoromanica.ro

In 18 Septembre nouĕ avantaje fuseseră obţinute contra austriacilorŭ, pe linia Vălcanuluĭ. Numeróse sate se supuseră şi óstea română-turco înaintéză contra Sibiuluĭ (1).

---

(1) «. . . . . în scire, că d-luĭ Cara-Mustafa Aga, şi cu slăvitulŭ Ibraimŭ Paşa din preună cu oştile de la Craiova după ce aŭ făcutŭ zaptŭ Lazaretulŭ Valcanuluĭ şi aŭ călcatŭ tóte cele din prejurŭ sate ale vrăjmaşilorŭ, luândŭ atâtea robĭ şi róbe şi mulţime de vite în multe rênduri, aŭ eşitŭ şi aŭ intratŭ la ceabunŭ oştile nóstre maĭ în lăuntru, întinḑêndu-se cale de treĭ césurĭ, de unde cu multe agoniselĭ se întorcea îndestulaţĭ şi folosiţĭ până aŭ ajunsŭ şi la loculŭ ce se numesce Poiana, unde era la 6000 de vrăjmaşĭ îmbrăcaţĭ cu fier şi alţĭ soldaţĭ ostaşĭ, carĭ spăimântându-se de puterea oştilorŭ nóstre, s'aŭ sculatŭ de la loculŭ lorŭ şi aŭ fugitŭ. Dŭpă a cărora fugă toţĭ locuitoriĭ satelorŭ părţeĭ loculuĭ vĕḑêndu-se că aŭ rĕmasŭ singurĭ, nefiindŭ vrednicĭ stăpânitoriĭ lorŭ, s'aŭ închinatŭ la oştile nóstre şi s'aŭ supusŭ a fi raele ale pré puterniculuĭ împĕratuluĭ nostru cerêndŭ ca să aibă milă şi mângâere. De care acéstă fugă a vrăjmaşilorŭ şi supunere a tóte satele părţeĭ loculuĭ, aducêndŭ rĕspunsulŭ numiţilorŭ la căpeteniĭ ot oştirile nóstre, s'aŭ pornitŭ tótă puterea oştirelorŭ, de mergŭ înainte asupra Sibiuluĭ, care, cu vrerea luĭ Dumneḑeŭ nădăjduimŭ a-lŭ stăpâni şi pre acela. Decĭ făcêndŭ obicinuitulŭ şenlic cu foculŭ tunurilorŭ aice la domnésca nóstră Curte nu amŭ lipsitŭ a vesti şi d-vóstră». . . . . *(formula ordinară)* 1788, Sept. 18

Cod. No. XVII, fila 327.

«. . . . . Erĭ v'amŭ însciinţatŭ birninţele care cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ aŭ făcutŭ oştile otomanicescĭ în partea loculuĭ din Lazaretulŭ Vulcanuluĭ până la poiana unde este cetatea vrăjmaşilorŭ, astăḑĭ iarăşĭ amŭ primitŭ şi alte nouĭ vestirĭ de bucurie. cumŭ că oştile nóstre, ce sunt subŭ chivernisirea luĭ Naime Ibraimŭ Paşa şi a d-luĭ cinst. Bimbaşŭ alŭ nostru Cara-Mustafa Aga, după ce aŭ intratŭ şi s'aŭ lăţitŭ în lăuntru în pĕmêntul ţĕreĭ vrăjmaşilorŭ, coprinḑêndŭ îndestulă parte de locŭ, făcêndŭ ceabunŭ aŭ ajunsŭ şi la ţinutulŭ şi la oraşulŭ Ahcea, care sunt departe în lăuntru ca la 15 césurĭ şi prădândŭ din prejurŭ satele le-aŭ şi făcutŭ zaptŭ şi aŭ rĕmasŭ acolo oştirile, de unde îndată atâtŭ boeriĭ, neguţitoriĭ ce se afla acolo, câtŭ şi din ceĭ de josŭ ceĭ maĭ aleşĭ aŭ scrisŭ arzuhalŭ cerêndŭ la oştile nóstre ca să le dea . . . . *(pace?)* că se supunŭ singurĭ, făgăduindu-se să se facă şi eĭ raele, ale pré puterniculuĭ împĕratulŭ nostru şi să plătéscă haraciŭ, a cărora plecăciune primind-o oştile nóstre. aŭ intratŭ în lăuntru în *casa bali* (?) de unde aŭ făcutŭ zaptŭ armele vrăjmăşescĭ câte se aflaŭ acolo şi gephanele îndestule, şi astăḑĭ se află oştile nóstre în numita *Casa Ahcea* dându-le locuitoriĭ părţeĭ loculuĭ tainurĭ zaherele cele trebuincióse oştilorŭ nóstre. Deosebitŭ de acestea acumŭ ne-aŭ scrisŭ şi M. Sa pré înălţatŭ şi pré luminatŭ vizir stăpînulŭ nostru vestindu-ne pe largŭ rĕsboinlŭ şi birninţa ce aŭ făcutŭ oştile otomanicescĭ la Caransebeşŭ, de care am scrisŭ cărţile Domnieĭ mele de însciinţare D-vóstre, de prăpădirea vrăjmaşilorŭ, unde au fostŭ şi împĕratulŭ lorŭ, carele spăimântându-se, nóptea aŭ fugitŭ din preună cu oştile sale, în care fugă a lorŭ dândŭ pedestrimea peste călărime ca nisce înfricoşaţĭ şi socotindu-se unĭĭ pe alţĭĭ de vrăjmaşĭ s'aŭ sfărîmatŭ tăindu-se şi înjunghiindu-se între dênşiĭ şi într'acé junghiare a lorŭ aŭ pornitŭ M. Sa pré înălţatŭ vizirŭ odată asupră-le cu mare năvălire puterea oştilorŭ M. Sale, şi lovindu-ĭ aŭ luatŭ 5000 de robĭ şi peste

www.dacoromanica.ro

XLIX.

Mavrogheni în Ardél. Şépte sate se supunŭ. Proclamaţiunĭ diverse.

N. Mavrogheni împedicat-a maltratarea de cătră Turcĭ a Românilorŭ din Ardélŭ? Lucrulŭ acesta era greŭ de făcutŭ, totuşĭ vedemŭ că, cu autorizarea luĭ, se făcură în Muntenia, pe alocurĭ, adevĕrate subscrierĭ ca să se adune banĭ cu care *Popa Ion dela Sf. Stefanŭ din Bucurescĭ* rĕscumpĕra dela Turcĭ Românii robiţĭ de dînşiĭ (1).

Maĭ uza Mavrogheni şi de altŭ mijlocŭ spre a scăpa pre Românii Ardelenĭ, de măcelulŭ şi jafulŭ Turcilorŭ: li cerea să se închine luĭ şi să se strămute în ţéra românĕscă; ba şi ceĭ ce vor rĕmâne pe acolo vor fi apĕraţĭ, décă se vor declara raele. Eată, ca model, următórea proclamaţiune din 19 Septembrie 1788 adresată de Mavrogheni la orăşeniĭ dela Casabaoa Ahcé (?) din Banat:

«...Vlahiskoe, vouă tuturorŭ orăşenilorŭ din Casabaoa dă Ahcea şi dela celel'alte oraşe şi sate ale părţiĭ loculuĭ din ţinutulŭ Transilvanieĭ, din ţéra nemţéscă, sănitate! Ne-am însciinţatŭ Domnia mé dea d-luĭ Cinst. Bimbaş al nostru Cara Mustafa, cum că după ce cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ aŭ intratŭ oştile nóstre prin Vulcan, aicea cătră partea loculuĭ, în ţéra vrăjmaşuluĭ, voĭ locuitoriĭ din Casabaoa Ahcea aţĭ trimesŭ elciŭ cătră Dumnéluĭ maĭ susŭ numitulŭ zabitŭ alŭ nostru de v'aţĭ închinatŭ, pentru care amŭ luădatŭ buna urmarea vóstră de supunerea şi plecăciunea ce aţĭ făcutŭ, cu care vĕ arĕtaţĭ, de care étă şi Domnia mé vĕ scriemŭ printr'acéstă Domnéscă a nóstră carte acéstă veste de bucurie, că după firésca iubire de ómenĭ ce avemŭ, câţĭ cu capete plecaţĭ şi supunere dréptă se vor închina la noĭ făcându-se raele ale pré putern. imperatuluĭ nostru, nu numaĭ primiţĭ sunteţĭ, ci şi totŭ felulŭ de mângăere veţĭ avea şi întru nimicŭ

204 de tunurĭ marĭ şi micĭ şi tóte gephanelele şi gătirile ostăşescĭ, fără de a scăpa nicĭ unŭ vrăjmaşŭ. Aŭ fostŭ şi 2 ghinărarĭ din care unulŭ s'a omorît şi pre altulŭ l'aŭ prinsŭ rănitŭ preste totŭ. Şi aşia aŭ intratŭ şi intră cu tótă óstea M. Sale în pămînturile vrăjmaşilorŭ, supuindŭ mulţime şi noróde şi pe toţĭ vrăjmaşiĭ şi împrotivniciĭ, iar Caransebeşulŭ l-aŭ arsŭ cu focŭ. Acésta vĕ însciinţămŭ şi fiţĭ sănătoşĭ». 1788, Sept. 19.

Cod. No. XVII, fila 326.

NB. S'aŭ scrisŭ asemené la boeriĭ din Nicopole.

(1) Veţĭ cod. No. XVII, fila 317, arh. Statuluĭ.

«Rĕscumpĕrare prin subscriere în Bucurescĭ de câţĭ-va Românĭ din Ardél, robiţĭ de Turcĭ. *Popa Ion dela Sf. Stefanŭ a dat chezaşie de desrobire tl. 200*».

www.dacoromanica.ro

supĕraţĭ nu veţĭ fi, şi pentru câţĭ din voĭ veţĭ vré a vĕ trage şi a veni aice, iată amŭ scrisŭ la d-luĭ zabitulŭ oştilorŭ nóstre ca să vĕ trimită cu bună siguranţie de paza vóstră la drumŭ şi cu tóte lucrurile vóstre întregĭ aicĭ la Domnia mé, unde şi locŭ îndestulatŭ de odihnă şi chiverniséla vóstră avemŭ a vĕ da. Ci dar orĭ-câţĭ şi orĭ de ce tréptă veţĭ fi, verĭ din ce parte de locŭ, veţĭ avé acéstă bună socotélă în cugetulŭ vostru, să fiţĭ bine încredinţaţĭ la acésta ce vĕ scriemŭ şi cu bucurie să năzuiţĭ la mila Domnieĭ mele: cu acestŭ mijlocŭ de supunere şi cu plecăciune arĕtându-vĕ nu vĕ va întîmpina nicĭ o lovire ostăşéscă. Acésta şi fiţĭ sănătoşĭ!» (1) 1788, Septembre 19.

Oştirile înaintândŭ în Septembre contra Braşovuluĭ, din maĭ multe părţĭ, cetele române din calea Buzĕuluĭ şi Timişuluĭ, ocupară satele din jurulŭ Braşovuluĭ. Domnitorulŭ prin proclamaţiunĭ către românii din şépte sate îl îndémnă să se supune ţĕreĭ românescĭ. Aceste sépte sate trămiseră câte unŭ *elciŭ* la Domnitorŭ să declare supunerea lorŭ, iar Domnitorulŭ le rĕspunde următorulŭ importantŭ manifestŭ, din Octombre 6, anulŭ 1788:

Carte ce s'aŭ scrisŭ la şépte sate ce s'aŭ închinatŭ. Scrisă pe cólă mare, de hârtie turcéscă.

«Vouĕ tuturorŭ locuitorilorŭ dela satele ce se numescŭ Săcelele. Tîrlungeniĭ, Zazeniĭ, Purcăreniĭ, Podila, Prejmile şi Hărmanŭ, din ţinutulŭ Braşovuluĭ, sănătate! Amŭ luatŭ Domnia mé însciinţare pentru supunerea şi plecăciunea vóstră, cumŭ că după ce aţĭ primitŭ domnescile Nóstre cărţĭ vestitóre de milostivirea ce facem Domnia mé spre voĭ, v'aţĭ bucuratŭ şi prin şépte elciĭ trimeşĭ aĭ voştri, cătră Seraskieriĭ oştilorŭ Domnieĭ mele, dela Vălenĭ, anume Gheorghear Deleanu, Ioniţă Barbel, Bratulŭ Coinac, Ioan Bratul, Ion Bucşă, Ion Bratul şi Achim Olteanul aţĭ cerut ca să vĕ faceţĭ raele ale pré puterniculuĭ împĕratulŭ nostru, cu supunere sub stăpânirea Domnieĭ mele, cerĕndŭ dela mila Domnieĭ mele sa să fiţĭ primiţĭ sub ocrotirea nóstră. Pentru care ne-aŭ părutŭ bine de acéstă bună socotinţă a vóstră, carele pentru binele şi folosulŭ vostru aţĭ făcutŭ. Şi iată şi Domnia mé nu lipsimŭ printr'acestŭ domnescŭ alŭ nostru sinetŭ a vĕ încredinţà că atâtŭ voĭ, locuitoriĭ satelorŭ din maĭ susŭ numitele sate ce v'aţĭ închinatŭ, câtŭ şĭ alţiĭ de aĭ voştri ver de ce tréptă ar fi, care din sineşĭ, maĭ nainte de a fi întâmpinatŭ puterea oştirilorŭ nóstre se vorŭ închina şi vorŭ avé a se supune la noĭ şi a se trage cu locuinţa într'acéstă creştinéscă oblăduire a Domnieĭ mele, în ţéra românéscă, veţĭ petrece fericiţĭ subt stăpânirea pré puterniculuĭ Devletŭ alŭ împĕratuluĭ nostru, care din fire are milostivire asupra raelelorŭ sale, şi sub drépta şi creştinéscă ocrotirea Domnieĭ mele, iubindŭ pre supuşiĭ noştri ceĭ credincioşĭ ca pe nisce fiĭ şi pre ceĭ din tagma ostăşéscă îĭ vomŭ orîndui în slujbă cu bunŭ folosulŭ lorŭ, învrednicinduĭ la cinste de dregătoriĭ, iar pe locuitoriĭ ceĭ muncitorĭ şi casnicĭ îĭ vomŭ mulţămi cu tótă odihna şi dreptatea lorŭ, pe moşiile Domnieĭ mele, care se numescŭ Uluiţiĭ ot sud Ialomiţa, o moşie mare în sud

(1) Cod. XVII, fila 326, Arh. Stat.

www.dacoromanica.ro

slamŭ Romnicŭ, i moşia Giulescii din sudŭ Ilfovŭ, i moşia Afumaţĭ în sudŭ Ilfovŭ, i moşia Zimnicele în sudŭ Teleorman, séŭ verĭ unde veţĭ vré şi vĕ va plăcé loculŭ de locuinţa vóstră, orĭ toţĭ la unŭ locŭ, séŭ deosebiţĭ, sunteţĭ primiţĭ şi aveţĭ voie a vĕ aşeḑa cu tóte casele vóstre. Pentru care şi porunci amŭ scrisŭ atâtŭ ispravnicilorŭ, carĭ sunt rînduiţĭ de Domnia mé purtătorĭ de grijă numitelorŭ moşiĭ, cât şi d-lor dregătorilorŭ, ispravnicĭ aĭ judeţelorŭ, ca viindŭ voĭ din năuntru, să vĕ primescă cu tótă mângâerea şi să vĕ aşeḑe în loculŭ unde vĕ va plăcé spre multămita şi odihna şi hrana vóstră şi a vitelorŭ vóstre, şi deosebitŭ avemŭ poruncĭ date la d-lor Seraskieriĭ şi Zabiţiĭ noştri, ce avemŭ orînduiţĭ cu oştile pă mărginĭ, ca la eşirea vóstră să aveţĭ totŭ feliulŭ de pază şi de străjuire, şi nicĭ pre voĭ să vĕ supere, nicĭ ale vóstre lucrurĭ să nu se clintéscă întru nimica, ci încă şi ajutorŭ ce vĕ va trebui la drumŭ, pentru ale mâncăreĭ vóstre să vĕ dé. Dreptŭ aceea fiţĭ bine nădăjduiţĭ la acésta ce vĕ scriemŭ Domnia mé, şi atâtŭ voĭ locuitorilorŭ din maĭ susŭ numitele sate, vĕ porniţĭ a veni cu bucurie, şi fără de nicĭ o îndoială, séŭ temere de cevaş, câtŭ şi pentru aceĭ de aĭ voştriĭ iĭ îndemnaţĭ şi vĕ însciinţaţĭ uniĭ pe alţiĭ orĭ de ce tagmă vorŭ fi, ca să scie că Domnia mé, după firésca iubire de ómenĭ ce avemŭ, pe fie-care vĕ primimŭ cu braţe deschise şi toţĭ veţĭ afla odihna şi milostivirea dela Domnia mé». (1) 1788, Octomb. 6.

L.

Istoriciĭ streinĭ despre isbândele luĭ Mavrogheni. Bătaia dela Mŏnăstirea Sinaia. Austriaciĭ respinşĭ de acolo. Austriaciĭ reduşĭ la defensivă de oştirea româno-turcă.

Becattini, care este favorabilŭ Austriacilorŭ, nu tăgăduesce diversele ciocnirĭ din luna Aprilie şi August 1788, dar le împuţinéză importanţa. Elŭ ḑice că: «Trupele cesaree se împotrivise cu obstinaţiune şi ajunseră a face mereŭ fără resultatŭ atacurile lor *(ale Turco-Românilorŭ)* obligându-ĭ a da îndărătŭ cu furie, asemené la pasulŭ Turnu-roşŭ, alŭ Buzĕuluĭ şi la Vulcan. *Fabris* (unchiulŭ celuĭ care luase Iaşiĭ) luă în posesiune în acele ḑile bogata mŏnăstire dela Sinaia unde s'arŭ fi pututŭ menţine daca nu era copleşitŭ de forţele

(1) Cod. XVII, fila 332 verso.

La fila 334 sunt şi cărţile scrise la ispravniciĭ pentru 7 sate ce s'aŭ închinatŭ, ca să-ĭ aşeḑe la odihna lor când vorŭ veni:

La judeţul Slam Romnicŭ
» » Ialomiţa
» » Ilfovŭ
» » Teleormanŭ.

www.dacoromanica.ro

superióre ale neamiculuĭ. Se apĕră însă Fabris acolo, dar silitŭ a abandona posiţiunea cucerită, n'o lăsă decât după ce incendiâ mŏnăstirea» (1).

Maĭ apoĭ însă recunósce că aceste ciocniriĭ diverse oriĭ «*scaramuccie distrasero gli Austriaci da maggiori intraprese nella Valachia per tutto il mese di Agosto*»(2).

Apoĭ décă óstea luĭ N. Mavrogheni n'ar fi isbutitŭ decât atâta, de a împedica descinderea oştilorŭ Austiace în inima ţĕreĭ, ăncă laudă se cuvine bravuluĭ Domnitorŭ.

Şi nu maĭ multŭ isbutise óstea Austriacă, a înainta sub feldmareşalulŭ Conte de Vantersleben Fiamingo, oficerŭ de meritŭ. Din luna Aprile ăncă, spre Servia şi la Dunăre .... «remasă monarhulŭ (Iosif II) maĭ multŭ de treĭ luni în acé ultimă a sa cetate de fruntarie, suspendândŭ operaţiunile ulterioare ofensive, contra unuĭ neamicŭ, care *nu era atâtŭ de despreţuitŭ*, cum îlŭ creduseră la începutŭ (3).

Ceea ce împedica pre Iosef II de a nu lua ofensiva maĭ energicŭ contra fruntarieĭ turcescĭ era şi încetinéla cu care oştirea ruséscă descindea spre Moldova (4).

Cum se face că Austriaciĭ sunt mereŭ bătuţĭ pe tótă linia munţilorŭ? *De Chénier* în «*Révolutions de l'Empire Ottoman*» (5) la pag. 249, recunósce că Turciĭ (respective Munteniĭ) «avură câteva

(1) «Le trupe cesaree fecero un ostinata resistenza, e giunsero a rendere colà sempre infrutuosi i loro attachi, obligando li a dare adietro con furia, ugalmente che alle angusta di Torres (Turnu-roşŭ), Boza (Buzĕŭ) e Vulcan. Il Fabris (unchiŭ celuĭ care luă Iaşii) si impadroni in quei giorni del rico Monasterio di *Sidnay* (Sinaia), ove si sarebbe potuto mantenere si non fosse stato soprafatto dalle forze superiori degli avversari. Vi si difese tutavia in tal modo, che non abandono la sua conquista se non dopo aver veduto consunto dalle fiamme il monostero stesso». Veḑĭ despre bătaia dela Sinaia în anexa ce scrie *Ioan Zancti*.

(2) Că aceste harţe distraseră pre Austriacĭ dela maĭ marĭ întreprinderĭ în Valachia în tótă luna luĭ Augustŭ.

(3) «Dimoro il Monarca (Iosif II) per più di tre mesi in quella sua ultima piazza di frontiera, sospendendo le ulteriori operazioni di offesa contro un nemico che *non era poi tanto da disprezzarsi, come dapprima si era creduto*».

(4) Veḑĭ ce scrie de acéstă întărţicre Văcărescu Enake în „Istoria Imperiuluĭ Otomanŭ". Tesaur, II.pag. 295.

(5) Paris, 8°, 1789.

www.dacoromanica.ro

isbânde despre Ardeal, după ce atacaseră de maĭ multe orĭ posturile neamice, cu cé maĭ mare obstinaţiune, eĭ strebătură (Turciĭ), în Sclavonia şi în Banatŭ, unde făcură multă pustiere (1).

Şi maĭ departe: «In diferitele cĭocniri ce avu în Transilvania, Otomaniĭ puseră atâta încăpăţânare, că în douĕ ḑile eĭ renoiră atacurile lor de maĭ multe orĭ» (2).

..... La 1-iŭ Septembre 1788, Austriaciĭ voindŭ (3) să forţeze pasulŭ Oĭtuz, óstea turco-munténě îl apĕrâ şi sili pre generalulŭ austriacŭ Roll să dea îndărătŭ. Apoĭ Banatul fu invadatŭ de turco-muntenĭ.... Mersulŭ răpede alŭ acestora spre Ungaria «respândise gróza. Austriaciĭ otărîră să dè focŭ la maĭ multŭ de 60 de oraşe, ca să împedice pre Otomanĭ de a le coprinde» (4).

Asemene perderĭ le explică Abatele Becattini prin greşélele planuluĭ de resboiŭ conceputŭ de Imperatorele Iosef II: «In locŭ de a trece Dunărea şi de a merge dreptŭ contra Otomanilorŭ, în centrulŭ chĭar alŭ ţĕreĭ lorŭ, elŭ le lasă timpulŭ de a aduna oştirĭ şi întinse unŭ frontŭ fără profunditate pe o linie cu multŭ pré lungă. Acestŭ principe la care activitatea era dreptŭ geniŭ, fără însă a-lŭ înlocui, otărîse singurŭ planulŭ mixtŭ de campanie ce adoptase» (5).

---

(1) «.... eurent quelques avantages du côté de la Transilvanie, après avoir attaqué plusieurs fois les postes ennemis, avec la plus grande obstination, ils pénétrèrent dans l'Escavonie et dans le Banat, où ils firent bien des ravages».

(2) «Dans les différents engagements qu'il y eut en Transilvanie, les Ottomans mirent tant d'opiniatreté, que pendant deux jours ils renouvellerent leurs attaques plusieurs fois». (pag. 250).

(3) Acelaşĭ autorŭ, pag. 250.

(4) «.... avait répendu la consternation. Les Autrichens se déterminerent même à mettre le feu a plus de 60 bourgs, pour empêcher les Ottomans de s'en emparer....».

(5) «Au lieu depasser le Danube et de marcher droit aux ottomans, dans le centre même de leurs provinces, il leur laissa le temps de rassambler des armées, et étendit un fond sans profondeur sur une ligne beaucoup trop longue. Ce prince, chez qui l'activité remplaçait le génie, sans le suppléer, avait arrêté seul le plan mixte de campagne qu'il avait adopté».

Pag. 115. Vol. VII, 1817, Paris et Londres.

www.dacoromanica.ro

LI.

Considerațiunĭ politice. Principele de Ligne în Moldova. Suedia față cu Rusia. Mavrogheni despre politica esternă și despre rĕsboiulŭ Suedieĭ.

Turcia, declarândŭ rĕsboiulŭ Austrieĭ și Rusieĭ, comptă pe sprijinulŭ Suedieĭ și al Polonieĭ. «Ambasadorele Angliei dăduse Turcieĭ să spere, că aceste ţĕrĭ, (Suedia și Polonia) vor lua armele în favórea Porţeĭ, și că și regele Prusieĭ se va însărcina să se opună împĕratuluĭ Iosif» (1).

In aceste împrejurărĭ se deosebi, ca diplomatŭ și oșteanŭ, Principele de Ligne.

Mareșalulŭ Principe de Ligne care jócă unŭ rolŭ destulŭ de importantŭ în resboĭulŭ din 1788—1791, pe lângă ambele armate Ruséscă și Austriacă, se afla în Noembre 1788 la Iașĭ. De aci trămite Principeluĭ Kaunitz o scrisóre, apoĭ în 1 Decembre 1788, altă scrisóre la o persónă nenumită. Ambele aceste scrisorĭ le dămŭ în anexă, după cumŭ le-aŭ publicatŭ Staël-Holstein în «Lettres et penssées du Prince de Ligne» (2).

In prima scrisóre *de Ligne* face maĭ multŭ politică; judecă pre Muscalĭ în purtarea lor față cu Austriacĭ în resbelulŭ de față și arĕtă lentórea de mișcare a oștireĭ luĭ Potemkin. *De Ligne* i-a disŭ că décă elŭ, Potemkin, arŭ fi voitŭ să înainteze oștirea pe ţĕrmiĭ Mărĭĭ-Negre la Dunăre, elŭ, *De Ligne*, arŭ isbuti să facă din Potemkin Hospodarulŭ *Moldoveĭ* și *Valahieĭ*. Potemkin arŭ fi rĕspunsŭ că ar putĕ fi rege alŭ Polonieĭ de ar voi; a refuzatŭ să fie Duce de Curlanda.. Cu totŭ disprețulŭ manifestatŭ de Potemkin pentru tronulŭ Românilorŭ, noĭ vomŭ vedé că acestŭ desideriŭ 'l-a avutŭ și a cercatŭ maĭ apoĭ să-lŭ realizeze.

---

(1) «El embajador de Inglaterra le habia hecho concebir esperanzas de que se armarian estas dos naciones en favor dela Puerta, y ademas que el Rey de Prusia, se encargaria de oponerse al Emperador Iose.»

Historia dela Turquia de Iose Maria Iouanin y Iulio van Gaver, — tradusă în l. Ispaniolă de „una sociedad litteraria. Barcelona, 1840 pag. 358.

(2) Viena, 1 vol. 8° micŭ, 1818.

www.dacoromanica.ro

De Ligne a îndemnatŭ apoĭ, ḑice elŭ, pre Potemkin să facă Rusia ţĕrile Române independinte de Turcĭ şi să fie ele guvernate de propriĭ lor boĭerĭ, sub protecţiunea celor douĕ imperiĭ.... Potemkin respunse: «*Nous verrons!*»

Am vĕḑutŭ noĭ Românii, apoĭ, ce gândurĭ hrăniaŭ Rusia şi Austria despre noĭ!

In a doua epistolă Principele *de Ligne*, din tabăra dela *Movila Răbăeĭ* şi *Iaşĭ*, face unŭ minunatŭ şi simpaticŭ tabloŭ alŭ societăţeĭ moldave şi pledéză cu multă căldură cauza ţĕrilorŭ române în faţa lumeĭ culte. Descrierea plastică şi viŭ colorată a uneĭ case boĭerescĭ, din epistola luĭ *de Ligne*, este proprie a ne arăta că o dată cu ocuparea Iaşilor de cătră Muscalĭ, chĭar în anulŭ 1788, boĭerimea se reîntorsese în Iaşĭ şi óre-care siguranţă şi încredere în viitorŭ înlocuise spaĭma şi gróza dela începutulŭ resboĭuluĭ.

Simţimintele acesteĭ boĭerimĭ, după *de Ligne* n'arŭ fi decât de laudă. Elŭ ḑice că boĭeriĭ: «*bănuiţĭ de Ruşĭ că aŭ preferinţă pentru Austriacĭ, suspecţĭ acestora căcĭ îĭ credŭ în legătură cu Turciĭ, eĭ (boĭeriĭ) dorescŭ totŭ atâta plecarea unora pe câtŭ se temŭ de revenirea celor-l-alţĭ*» (1).

Regretămŭ că nu putemŭ confirma aserţiunea nobilă a luĭ *de Ligne* despre boĭerimea Moldoveĭ. De sigurŭ *escepţiunĭ* se vorŭ afla între boĭerĭ, cu asemené *naţionale* simţiminte, dar noĭ amŭ arĕtatŭ cum boĭerimea acésta a chĭămatŭ ea însăşĭ pre Muscalĭ.

Ce e de mirare, de altmintrelea, că boĭerimea nóstră de acumŭ 100 de anĭ să nu fi avutŭ deşteptată consciinţă *naţională*, când *de Ligne* ne spune, că *cocónele* boĭerilorŭ «*méprisent la langue de leurs époux*»?

Din légănŭ primindŭ asemené dispreţŭ a totŭ ce e naţionalŭ, apoĭ înstreinatŭ sufletulŭ juneluĭ fiŭ de boĭerŭ prin educaţiunea grécă, când ajungeaŭ în vêrstă *ţéra*, *patria* pentru eĭ era numaĭ mijloculŭ d'a se *întreţine*, d'a dispune de venituri cu care să-şĭ satisfacă largŭ trebuinţele de *luxŭ*, de risipă... Cele 150 de curţĭ boĭerescĭ din Iaşĭ eraŭ de sigurŭ — maĭ tóte — *exploatatóre*, éră nu *conducĕtóre devotate* şi *generóse* ale poporuluĭ românŭ.

(1) Staël-Holstein, pag. 236.

www.dacoromanica.ro

Și când facemŭ acéstă durerósă constatare, noĭ nu urmărimŭ scopulŭ — ce nu admitemŭ la unŭ istoricŭ — de a denigra o clasă a societăţeĭ în favórea alteia; noĭ facemŭ numaĭ funcţiunea mediculuĭ deșteptŭ, care *«nu ascunde rana nevindecată»*, căcĭ scie că atuncĭ póte deveni cangrenă.

Trebue, în sînulŭ uneĭ societăţĭ ca cea descrisă de *de Ligne* să fi existatŭ undeva, în vre unŭ stratŭ obscurŭ, și *semînța bineluĭ*, a *naționalismuluĭ*. Aceea aștepta numaĭ timpulŭ propice ca să încolțéscă!

Principele de Ligne se sili a dejuca politica englesă și prusésca în Polonia (1). Prin Princepele Czartoriski se înțelese ca Potemkin să dé 4000 de puscĭ dela Tula la Polonĭ, carĭ sub pretext d'a se înarma contra Tătarilor, să fie gata a se ridica contra regeluĭ Prusieĭ. Principele de Ligne isbutise a proba Polonilorŭ «că Regele Prusieĭ âmblă să ia ce maĭ rĕmăsese plus-minus independinte din Polonia după prima împărțire».

Despre pretenția luĭ Gustav al III al Suedieĭ în timpulŭ rĕsboĭuluĭ declaratŭ de Turcĭ Muscalilorŭ, ca flota rusésca din Baltica să salute ea maĭ întâiŭ flota suedeză, Becattini aduce maĭ multe informațiunĭ în tom. VII, pag. 200 și 221, dar nu este loculŭ a ne ocupa de acéstă. Ca să dejóce pre Suedezĭ, Ecaterina câștigă în favórea Rusieĭ pre Danemarka. Acésta declară rĕsboiŭ Suedieĭ (2) Anglia, care împinsese pre Suedezĭ contra Rusieĭ, nu voesce ca Dania să fie o pedică în calea Suedieĭ și aduce lucrurile, că împedică pre Danemarka de a face rĕsboiŭ regeluĭ Suedieĭ, prin tratatulŭ ce Anglia subscrise cu Prusia la 13 August 1788, tratatŭ prin care Prusia se légă la acéstă și încă și de a agità Polonia rusésca contra Muscalilorŭ (3).

---

(1) Veḑĭ Lettres du Prince de Ligne (Viena 1818, pag. 140 și 150). «Sous pretexte de s'opposer aux Turcs, j'ai engagé le Prince Potemkin à livrer 40,000 fusils aux Polonnais, s'ils veulent former une confédération appuyée par les deux cours imperiales. Plusieurs grands signeurs polonais que j'entretiens dans ce projet, n'attendent que son exécution pour etouffer le parti prussien. Je ne leur demande seulement que de n'être rien que polonais». etc.

(2) Becattini, vol. VII pag. 225.

(3) Becattini vol. VII, pag. 238.

www.dacoromanica.ro

Principele de Ligne — cum ḑiserămŭ — lucră și elŭ în acestŭ sensŭ în Polonia.

Totuș Suedia fu liberă a urmări rĕsboiulŭ. Acéstă scire este fórte plăcută la Constantinopole și ea este comunicată și ţĕreĭ românescĭ, prin următórea proclamaţiune, din Septembre 15 (1788):

Cărţĭ de înscinţare de rĕsboiulŭ ce aŭ fácutŭ Sfeţi asupra Ruşilorŭ. 1788, Septembre 15.

«. . . . . în scire, că cu adevĕratŭ Sfeţiĭ aŭ pornitŭ rĕsboiŭ și pe uscatŭ și pe mare asupra Ruşilorŭ și la începutulŭ luĭ lulie cândŭ aŭ eșitŭ armata ruşilorŭ până la Zaretŭ ca să vie la Marea Albă cu 30 de corăbiĭ marĭ și micĭ, armata Sfeţilorŭ, după ce aŭ popritŭ eșirea lorŭ la marea Baltică cu înfricoșatŭ rĕsboiŭ, pe unile din corăbile lor cele maĭ multe le-aŭ înecatŭ și cele-l-alte care abia scăpândŭ prăpădite s'aŭ întorsŭ înapoĭ. Aşişderea și pe uscat făcêndŭ Sfeţiĭ năvalire asupra hotarelorŭ rusescĭ, le aŭ luatŭ și o cetate ce se numesce . . . . . și aŭ intratŭ la cele maĭ dinainte locurĭ ale Rusieĭ, apropiindu-se ca 20 de césurĭ cale până în Petersburg; care acéstă aŭ pricinuitŭ mare spaimă în Petersburg în cât și craiasa s'aŭ dus la Moska. Decĭ nu lipsimŭ a vesti și d-tre acéstă strimtorélă și slăbire de neputinţa a vrăjmaşilorŭ ruşĭ, întru care se află acumŭ, casă sciţĭ la ce stare se află vrăjmaşiĭ noştri și fiţĭ d-vóstră sănătoşĭ.» (1) 1788, Septembre 15.

LII.

Noĭ pregătirĭ de invaḑiune a Ardélului. Nouĭ proclamărĭ. Apelŭ la hainiţi. Suitariulŭ trădătorŭ. Intrigele luĭ Văcărescu și ale boierilorŭ.

In preḑioa uneĭ nouĕ încercărĭ a luĭ N. Mavrogheni d'a resbi în Ardealŭ, el adresă ţĕreĭ o nouă carte de parigorie, în care-ĭ spune că «*suntemŭ hotărîţĭ a rĕmâne săracĭ și a ne jărtvi pentru mântuirea vóstră.*» El apelă la ţéră să ajute și ea sărindŭ în ajutorulŭ oștireĭ cu ce póte, căcĭ, ḑice el cu duioșie «*ale Domnieĭ mele cheltuelĭ și pagube sunt nenumĕrate și nesocotite, până în cât am ajunsŭ . . . . a ne vinde și hainele și acareturile nóstre ca să fie ţéra și locuitoriĭ eĭ păziţĭ* și necălcaţĭ de vrăjmaşiĭ și de

(1) Veḑĭ și Cod. XVII fila 323.

www.dacoromanica.ro

ómenĭ reĭ» (1). Ce puté face maĭ multŭ N. Mavrogheni și cât e maĭ odiósă, fată cu frumósa luĭ purtare, acé a unora din boierĭ pămêntenĭ!

Unŭ apelŭ ultimŭ maĭ face vitézulŭ și amărîtulŭ Domnŭ chiarŭ și la *hainiții* de țéră. Acesta e motivatŭ póte de intrigele boerilorŭ

(1) Cod. XVII, fila 335.

Cărți de parigorie cătră toți de obște

«Cuvioșilorŭ egumenĭ . . . . . sănătate vĕ poftimŭ de la milostivulŭ Dumnedeŭ. De obște vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că pentru a vóstră ocrotire și străjuire de cătră vrăjmașĭ și de cătră orĭ-ce făcĕtorŭ de rĕŭ, carĭ caută într'acéstă vreme rezvrătită a vĕ călca și a vĕ hrăpi, nu lipsimŭ Domnia mé, dioa nicĭ nóptea a ne chipzui și a face totŭ feliulŭ de mijlóce, orînduindŭ puterĭ de oștire în tóte părțile, precumŭ sunt vĕdute de față și priveghindŭ în totŭ césulŭ ca să fi fiți feriți și ca să petreceți curgerea acestuĭ rĕŭ resboiŭ fără de primejdie, la care nu numaĭ viață ne-o cheltuimŭ cu truda și ostenéla ce facemŭ fără de nicĭ o odihnă și adormire, avêndŭ durere dintr'adîncŭlŭ inimeĭ pentru voĭ raelele ce sunteți încredințațĭ dela Dumnedeŭ subt a nóstră oblăduire, ci și tóte haznelile nóstre amŭ cheltuitŭ și cheltuimŭ până încâtŭ sfîrșindŭ totŭ ce amŭ avutŭ și neputêndŭ întîmpina grelele cheltuelĭ, amŭ vêndutŭ și tóte tacâmurile, rafturile și haznelele Domnieĭ mele spre împlinirea grabnicelorŭ trebuințe ale grelelorŭ cheltuelĭ ce pe tóte dilele facemŭ necurmatŭ cu atâta sumă de oștirĭ ce le hrănimŭ pentru paza și ocrotirea țereĭ și nu vomŭ lipsi până în sfîrșitŭ a sta cu viața și cu averea nóstră, ca să vĕ păzimŭ și *suntemŭ otărîți a rĕmâne săracĭ* și a ne jertfi pentru mântuirea vóstră. Decĭ aceste tóte sciindu-le voĭ, că se facŭ de cătră Domnia mé fără de nicĭ unŭ cusurŭ, și că sunt adevĕrate și de voĭ vĕdute, priveghindŭ cu durere ca unŭ părinte cătră fiiĭ sĕĭ, să nu vĕ întristațĭ, nicĭ vĕ îngrijațĭ de niscareva rele întâmplărĭ ale vremeĭ acesteia, nicĭ să vĕ pară rĕŭ de óreș-care pagubă și risipă ce s'ar fi întâmplătŭ cuĭvașĭ într'acéstă văpae a resboiuluĭ, căcĭ ale Domnieĭ mele cheltuelĭ și pagube sunt nenumĕrate și nesocotite până încâtŭ amŭ ajunsŭ, cumŭ dicemŭ, a ne vinde și hainele și acareturile nóstre ca să fie țéra și locuitoriĭ eĭ păziți și necălcațĭ de vrăjmașĭ și de ómenĭ rĕĭ, ci rugațĭ pré milostivulŭ Dumnedeŭ, ca să ne dé ajutorŭ a vĕ străjui după scoposulŭ și buna-voința Domnieĭ mele, după cumŭ și nădăjduimŭ la puterea dumnedeireĭ sale, că prin silința și truda ce facemŭ veți petrece curgerea acesteĭ vremĭ fără de nicĭ o primejdie și veți dobândi iarăși odihna și liniștea vóstră cea dorită, stăpânindu-vĕ cu pace pămênturile și veniturile vóstre, și tótă risipa care aŭ pricinuitŭ cuivaș rezvrătirea vremeĭ aceștia, și pagubele, le veți împlini la locŭ, în dilele Domnieĭ mele și vĕ vomŭ face Domnia mé îndestulațĭ a vĕ agonisi îndoitŭ și întreitŭ, pentru cele ce acumŭ dațĭ la trebuințele oștirilorŭ, numaĭ fițĭ credincioșĭ până în sfîrșitŭ și, cumŭ dicemŭ, veți avé dela dreptatea Domnieĭ mele totŭ feliul de ajutorŭ spre îudestularea vóstră. Așia dar fițĭ următorĭ și vĕ mângâețĭ, lepădândŭ tótă grija și întristarea, avêndŭ bună nădejde la mila luĭ Dumnedeŭ și la privigherea Domnieĭ mele, că veți dobândi iarăși odihna și liniștea vóstră și veți cunósce în faptă durerea ce avem pentru voĭ. Acésta și fițĭ sănătoșĭ». 1788, Octombre 8.

www.dacoromanica.ro

din Nicopole. In tómna anuluĭ 1788 Mavrogheni află că Enache Văcărescu și alțĭ boerĭ, dela Nicopole aŭ adresatŭ o petițiune la Pórtă, cerêndŭ, — contra otărireĭ luĭ Mavrogheni — învoirea de a merge la Adrianopole. «Acestŭ arzohalŭ după ce l'aŭ luatŭ vizirulŭ, ne-aŭ trămisŭ rĕspunsŭ să stămŭ acolea (Nicopole) până ce va face otărîre. După ce aŭ sositŭ la Rusciuc (vizirul), viindŭ la Bucurescĭ și pîrîndu-ne Mavrogheni cu multe pîrĭ mincinóse, dândŭ și la hasnea o sumă de banĭ, aŭ pututŭ face ca să se trămiță fermanŭ cu unŭ ceaușŭ împĕrățescŭ și să iée și pe 6 boierĭ să-ĭ ducă la Rodosŭ surgunŭ și așĭa lăsându-ne familiile la Nicopole, la sfârșitulŭ luĭ Noembre, am purcesŭ după poruncă și am mersŭ la Rodosŭ» (1).

N. Mavrogheni isbuti și de astă dată a dejuca intrigile luĭ Văcărescu și ale luĭ N. și Manoil Brâncoveanu, Constantin și Scarlat Ghica, lón Moruzi etc.

Nu suntemŭ de părerea învĕțatuluĭ istoricŭ și amicŭ al nostru D. Papadopul-Calimah, că acești boierĭ și cu marele Banŭ Pană Filipescul cu fiiĭ sĕĭ Nicolae și Constantin, constituiaŭ în țéră unŭ partidŭ «*al păceĭ*» în înțelegere cu Alex. Ipsilant. Ce *pace* era posibilă în țéră, décă Austria și Rusia împărțiaŭ țĕrile nóstre și imperiulŭ Otomanŭ, cum projectaseră? Eraŭ acești boierĭ conscienți de *naționalitatea* lor, când lucraŭ cu Alex. Ipsilante, *fugitŭ* la Nemți? Tóte vorbele și faptele acestorŭ boierĭ nu le daŭ dreptulŭ a fi considerați ca unŭ *partidŭ politicŭ și maĭ alesŭ național*. A fi în contra luĭ Mavrogheni și a căutà să mérgă la Constantinopole ca să intrige contra celuĭ care dela începutulŭ rĕsboiuluĭ să luptase cu atâta energie cu așĭa succesŭ contra oștireĭ austriace, era a avé puținŭ, fórte puținŭ deșteptată conscință națională. Mavrogheni — orĭ-ce dice Enache Văcărescu, — lucră ca om care cunoscé și pre Văcărescu și pre ceĭ-l-alțĭ boierĭ, când obținu ezilarea celorŭ 6 boierĭ (între carĭ și Văcărescu) la Rodos și când pe marele Banŭ Pană Filipescul și pre ceĭ doĭ fiĭ aĭ luĭ îĭ surguni la monăstirea Meteora (2).

---

(1) Văcărescu. Ist. Imp. Otom. Tes. II, pag. 296—297. Vedĭ Ist. luĭ Naum la aniĭ 1787.

(2) Vedĭ „*Dare de sémă*" de Papadopul-Calimah · în Revista arheol. a d-luĭ Tocilescu pe 1890, pag. 125.

www.dacoromanica.ro

In ţéră Jianiĭ şi Şerban Otetelişanu. cum vĕdurămŭ, eraŭ din ceĭ maĭ de curêndŭ hainiţĭ. Dar până şi *suitariul*, omŭ care mânca pânea Domnitoruluĭ, îl trădă şi se haini fugindŭ la nemţĭ, precumŭ se constată din o carte a luĭ Vodă, din Noembre 20, 1788, prin care dă luĭ Nicolae Polcovniculŭ Delibaşa folosinţa uneĭ prăvăliĭ de *cahvene*, pe loculŭ curţeĭ domnescĭ, la pórta curţeĭ, care cafené tot Vodă o dedesă suitaruluĭ, adecă bufonuluĭ sĕŭ. Acumŭ o dă nouluĭ sĕŭ servitorŭ credincioşŭ Delibaşa N. Polcovnicul (1).

In apelulŭ sĕŭ cătră *hainiţĭ*, maĭ alesŭ la ceĭ carĭ formaseră bande de aşĭa dişiĭ volintirĭ contra oştirilorŭ turcescĭ şi decĭ şi domnescĭ, le promite iertare, décă se întorcŭ la datoria lor, ba le promite chiar orînduire în slujbe cu bunŭ folosŭ, la din contra vor fi trecuţĭ sub sabie (2).

(1) Cod. XVII, fila 342.

(2) Eată aci acestŭ actŭ :

«. . . . . Vouĕ tuturorŭ celorŭ ce din próste cugetele vóstre şi din rele îndemnărĭ şi amăgiturĭ deşérte şi mincinóse v'aţĭ înşelatŭ de v'aţĭ abătutŭ din calea cea bună şi v'aţĭ pornitŭ în urmărĭ netrebnice, petrecêndŭ în hoţiĭ cu supĕrarea locuitorilorŭ din sudŭ . . . . vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că după iubirea de ómenĭ ce avemŭ spre toţĭ şi spre ceĭ greşiţĭ şi după cugetulŭ nostru celŭ părintescŭ care avemŭ şi spre voĭ, ceĭ ce v'aţĭ înşelatŭ, ca să vĕ isbăvimŭ dintr'acéstă netrebnicie, v'amŭ scrisŭ cartea Domnieĭ mele de însciinţare, cu bune făgăduinţe cumŭ că sunteţĭ ertaţĭ de Domnia mé pentru greşala ce aţĭ făcutŭ şi nu numaĭ vorŭ fi nepomenite greşalele vóstre, ce încă veţĭ dobândi şi milă dela Domnia nóstră, orînduindu-vĕ în slujbele Domnieĭ mele, cu folosulŭ vostru, numaĭ să vĕ părăsiţĭ de urmările ce aţĭ apucatŭ şi să veniţĭ la cunosciinţă maĭ nainte, până a nu vĕ întâmpina puterile de zabiţĭ şi poteraşĭ aĭ noştşi, şi până acumŭ următorĭ nu v'aţĭ arĕtatŭ sfăturilorŭ nóstre. De care să sciţĭ, că aceste urmărĭ sfîrşitŭ bunŭ nu aŭ şi a vĕ scăpa din primejdia ceea ce aduce Dumnedeŭ judecătorulŭ celŭ dreptŭ pe uniĭ ca voĭ şi de pedépsa şi de urgia Domnieĭ mele putinţă nu este, şi eată de iznóvă ne facemŭ creştinésca datorie de vĕ maĭ scriemŭ odată: ca să vĕ luaţĭ séma bine spre a nu rĕmâné căiţĭ pe urmă, şi de vĕ veţĭ părăsi de acéstă cale ce aţĭ apucatŭ şi veţĭ veni acumŭ după primirea acesteĭ de al doilé poruncĭ spre închinăciunea Domnieĭ mele, să sciţĭ că după cumŭ maĭ susŭ vĕ arĕtâmŭ, sunteţĭ ertaţĭ, şi veţĭ câştiga dela Domnia mé milă şi chivernisélă, orînduindu-vĕ în slujba Domnieĭ mele cu bunŭ folosulŭ vostru, iar de nu veţĭ fi următorĭ nicĭ acumŭ, după acéstă să sciţĭ că nu veţĭ scăpa de robie şi de sabie, neputĕndŭ maĭ multŭ a vĕ ocroti şi a vĕ răbda şi pĕcatulŭ va fi în grumazul vostru». 1788, Oct. 17.

Cod. No. XVII, fila 337.

www.dacoromanica.ro

LIII.

Campania din 1788 dupe colecția Hurmuzaki și după scriitorii naționali. Potemkin Principe de Ligne despre Ruși. Luarea Hotinului.

Pucine sunt în colecțiunea Hurmuzake scirile despre mersulŭ resboĭuluĭ în anulŭ 1788. La pag. 55 a volumuluĭ II, suplimentŭ I, Doc. XCII,—XCVII, se daŭ sciri pucinŭ importante dela 9 Iunie la 22 Iulie. După Choiseul, la 1 Iulie 1788 se lățise scirea în Constantinopole, că Rușiĭ aŭ trecutŭ în fine Nistrul și aŭ intratŭ în Basarabia și că Mavrogheni a bătutŭ unŭ detașamentŭ de óste austriacă, dar că a fostŭ rănitŭ în luptă și că din acéstă rană a și muritŭ după câte-va ḑile. «Ces nouvelles sont très-incertaines», adaogă Choisel (1).

Dela Iuliŭ la Octombre 1788, Potemkin își perdu timpulŭ în jurulŭ Oceacovuluĭ. La 1 Octombre Principele de Ligne scrie din tabăra dela Oceacov: «*Nous ne serions plus ici si les deux grandes armées des deux grands empires n'avaient pas été si long temps en compliments, à qui passerait l'une le Bog et l'autre la Save, et si j'avais été cru, elles se donneraient à présent la main à Nicopoli*» (2).

Numaĭ în 17 Decembre 1788, pe unŭ gerŭ de 23 grade, Oceacovul cade. Austriaciĭ, carĭ cum vĕḑurămŭ, se retrăseseră pe linia Siretuluĭ, își concentrase principala lucrare la asedierea Hotinuluĭ. Dar numaĭ în Septembre 1788 Hotinul capitulă cu condițiunĭ favorabile pentru asediațĭ (3).

---

(1) Hurm., Vol. II supl. I, pag. 55.

(2) Pag. 223. «Lettres et pensées du Maréchal Prince de Ligne» par M-e la Baronne de Staël-Holstein, Vienne 16—1818. «Noĭ n'amŭ maĭ fi aci décă cele douĕ marĭ armate ale celorŭ douĕ marĭ împĕrățiĭ n'arŭ fi statŭ atâtŭ de lungŭ timpŭ pe complimente, că cine să trécă una Bugulŭ și cea-l-altă Sava și décă ele mĕ credeaŭ, acumŭ ș'ar da mâna la Nicopoli».

(3) Luarea Hotinuluĭ se datoresce trămitereĭ unuĭ contingentŭ de Rușĭ, după mijlocirea Principeluĭ de Ligne (Lettres du Prince de Ligne, pag. 164). Văcărescu pomenesce de acésta (Tesaur II, pag. 296). Muscaliĭ lăsară Hotinul în

www.dacoromanica.ro

Căderea Oceacovuluĭ arŭ fi pututŭ da mână maĭ liberă Rușilorŭ, déca nu arŭ fi avutŭ de furcă cu resboĭulŭ cu Suedia (1) și décă nu exista în fundulŭ sufletuluĭ lor o tăinuită ură contra austriacilorŭ, de altmintrelea ură séŭ gelozie împărtășită și de Austriacĭ contra Rușilorŭ. Principele de Ligne spune, că unŭ oficerŭ de geniŭ austriacŭ însărcinatŭ să someze garnizóna dela Hotin de a se preda, arŭ fi disŭ garnizoneĭ: «Temeți-vĕ de Muscalĭ; nu vĕ predațĭ lor; grăbiți-vĕ a vĕ preda Principeluĭ de Coburg, căcĭ Rușiĭ aŭ disŭ că aŭ să vĕ violeze femeile și să vĕ scótă afară intestinele» (2).

Dela scriitoriĭ contimporanĭ românĭ séŭ și strĕinĭ, dar carĭ aŭ scrisŭ în țéră despre cele petrecute în cursulŭ anuluĭ 1789, încă putemŭ culege câte-va informațiunĭ utile.

---

stăpânirea Austriacilorŭ și eĭ plecară spre Iașĭ, de unde isgoniră pre Domnul și pre Hanul de acolo, carĭ se retreseră în Bulgaria și Galațĭ. Atâta isbândă a făcutŭ feldmarșalul Rumanțov în acestŭ anŭ (1788). Care *Domnŭ* isgoniră Muscaliĭ din Iașĭ? Manole Vodă? Văcărescu înțelege că *Domnulŭ* fu silitŭ a se retrage din *Moldova*, iar nu din Iașĭ, unde nicĭ pare să fie intratŭ.

Afacerile strĕine către Choiseul despre ocuparea Hotinuluĭ de către Coburg și despre continuarea rĕsboĭulnĭ:

«Chokzin est pris du 19 Septembre et cet événement peu important par lui-même le devient par la circonstance parcequ'il laisse M. le Prince de Cobourg maître de venir au secours de la Transilvanie, ou de marcher avec M. le M-is de Romanzow vers la Moldavie. (Hurm. Vol. II, supl. I. pag. 59).

. . . . . .

«La prise de Ckokzin a été confirmée par l'arrivée d'un courrier. La résistance qu'a faite pendant trois mois cette place qui, suivant les règles de l'art, ne devait tenir que trois jours, prouve aux Cours impériales qu'elles paieront bien cher les moindres succès. On assure que l'armée combinée s'est vu forcée d'abandonner pour la seconde fois la Moldavie et qu'elle vient d'évacuer Jassy».

. . . . . .

«Je puis mettre — dice Prince de Ligne, pag. 164 — encore Chokzin au rang de mes exploits militaires puisque c'est à force de courriers que je l'ai fait attaquer, et au rang de mes exploits politiques, puisque j'ai obtenu de l'impératrice qu'elle nous en assurat la poossession quelque paix que l'on fasse».

(1) *Choiseul* credea că în primăvéra anuluĭ următorŭ 1789 se va face pacea cu Suedia și că atuncĭ Ecaterina va puté trămite flota în Mediterana spre a activa resboĭulŭ. Choiseul adaogă: «Cette princesse, quoiqu'elle manque d'argent, continuera la guerre de terre, et si, pendant l'hiver, elle occupe la Valachie et la Moldavie, elle menacera au mois de Mai les provinces à la droite du Danube».

Hurm. T. II, supl. I, pag. 60.

(2) Lettres du Prince de Ligne, pag. 161.

www.dacoromanica.ro

Până aci am citatŭ, din acéstă privinţă pre Enache Văcărescu, Dionisie Eclesiarculŭ şi Pitarulŭ Christache, căcĭ aceştia scriseră cu gîndŭ otăritŭ de a face istorie. Dar maĭ sunt scriitorĭ, carĭ nepropunêndu'şĭ a face anume *istorie*, prin lucrările lor atingŭ acelaşĭ scopŭ. Sunt apoĭ alţĭ carĭ scriŭ cronice, carĭ orĭ-cât de răpeţĭ şi nestăruitóre, caută să fie băgate în sémă.

Din acéstă categorie este scrierea protosingheluĭ Naum Rŏmniceanu. Cronica acestuia se întinde dela 1768 la 1810 şi coprinde timpŭ vĕţutŭ de autore. Dămŭ în anexă, după manuscrisulŭ academieĭ No. 322, părţile din acéstă cronică, relative la Domnia luĭ Mavrogheni. Despre mersulŭ campanieĭ din 1788 puţine scrie Naum, dar el ne aŭ păstratŭ numele boierilorŭ surghiuniţĭ peste Dunărea şi la Rodos de către Mavrogheni. Dela scrierea luĭ am adusŭ înşine maĭ susŭ acele nume.

O altă operă, cu maĭ multe amănunte asupra vitezeĭ campaniĭ din 1788 a luĭ N. Mavrogheni este cea tipărită la tipografia *dela Cisméoa luĭ Mavrogheni* în 1789; este cea cu titlulŭ «*Povestire scurtă de faptele viteze ale Pré înălţatuluĭ, Bine credinciosuluĭ şi biruitoruluĭ Domnuluĭ nostru şi stăpânitorŭ a tótă ungrovlahia Domnu Domnŭ I. Nicolae Petru Mavrogheni, alcătuită de nobilulŭ şi învĕţatulŭ boierŭ marele Caminar D-luĭ Manolache Persiani.*»

Deşi acéstă filadă de 47 pagine, din Februarie 1789, este semnată de *Manolache Persiani*, ea coprinde lucrările în lauda luĭ Mavrogheni ale maĭ multora scriitorĭ. Aşia fură: Mateĭ Mitropolitulŭ Mirelorŭ, Filaret episcopulŭ de Romnicŭ, Alexandru Calfoglu mele comisŭ, Ioan Zaneti mare logofĕtŭ, Teodor dascălulŭ de la Sf. Sava, Dumitru Zisu asemenea dascălŭ la Sf. Sava, marele postelnicŭ Eustaţie, George Slătineanu şi frate sĕŭ Scarlat Slătineanu. Toţĭ aceştia scriŭ, care prosă, care versurĭ, spre a lăuda faptele de rĕsboiŭ ale luĭ N. Mavrogheni. Publicămŭ în traducere română, la anexe, aceste scrierĭ, din care, cât privesce campania din 1788, lectorulŭ va culege totŭ maĭ multe informaţiunĭ decât amŭ aflatŭ în Hurmuzaki. Isbândile luĭ Mavrogheni la *Câmpu-lung*, *la Tîrgovişte*a, *la Focşanĭ*, *la Vălenĭ*, *la Sinaia*, *la Câmpina*, *la Căneni*, sunt descrise şi

www.dacoromanica.ro

cântate de diversiĭ aceștia scriitorĭ. Viteziile Domnitoruluĭ Muntean, împlu totŭ orientulŭ până la Bagdad. Organizarea armateĭ séle minuna chiar și pre Turcĭ. Gaziulŭ Sahip Devlet veni anume din Giurgiŭ la Bucurescĭ să vadă óstea luĭ Mavrogheni și rĕmase în admirațiune în fața eĭ. Unia dicŭ că acéstă armată trecé de 100.000 de ómenĭ «armațĭ și equipațĭ de minune» (1). Noĭ am adusŭ maĭ susŭ părerea nóstră asupra numĕruluĭ eĭ, care era multŭ maĭ redusŭ.

LIV.

Nouile dispositiunĭ bellice ale Austrieĭ. Mavrogheni intervine pentru pace la Choiseul.

Cu tóte neînțelegerile secrete și gelozii dintre cele douĕ armate sorțile resboĭuluĭ începŭ a surîde de acumŭ înainte maĭ multŭ Austriacilorŭ. Corpulŭ de armată alŭ luĭ Fabris rĕmasŭ neocupatŭ după căderea Hotinuluĭ, putu să se îndrepte, în mare parte, spre Ardeal, ca să întăréscă corpulŭ de acolo, atâtŭ de maltratatŭ de óstea luĭ Mavrogheni și acé turcéscă (2).

Noile dispositiunĭ bellice ale Austrieĭ eraŭ ajutate și de faptulŭ că în Moldova, la instigarea Austrieĭ și a Rusieĭ, se înființaseră, cum vĕdurămŭ, cete de voluntirĭ dintre locuitoriĭ, carĭ cu gândŭ de pradă, hărțuiaŭ pre Turcĭ și pre aĭ luĭ Mavrogheni.

In Iașĭ, după căderea Hotinuluĭ, sosindŭ muscaliĭ luĭ Rumiantov, s'aŭ organizatŭ guvernŭ național. Divanulŭ fu lăsatŭ să administreze cel puținŭ județele unde nu eraŭ nemțĭ, sub prețedinția unuĭ superiorŭ rusŭ Lascasov senatorulŭ. Maĭ importanțĭ în Divanŭ eraŭ, scrie Drăghicĭ, Logofĕtulŭ Iordache Ghika și Vorn. N. Rosnovanul, «dela care aceștia cerea tótă rĕspunderea».

(1) Vedi „Dare de sémă" de *Papadopulo Calimah* în *Revista pentru istoria* a d-luĭ Tocilescu, pag. 125.

(2) Choiseul scrie în 26 Octombre 1788, la Versailles: «L'Empereur, dont l'armée est considérablement diminuée, attend le corps de M. le Prince de Cobourg qui a quitté Chokzin après la prise de cette place et qui s'avance dans la Transilvanie».
Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 60.

www.dacoromanica.ro

Orĭ-cât se lăuda Mavrogheni cu óstea sa de 40.000, el, deșteptŭ cum era, nu putĕ să nu încépă a se îndoi de sórta rĕsboiuluĭ. De aceea îl și vedemŭ esprimândŭ, în maĭ multe scrisorĭ către Choiseul, dorința de a se face pace, dorință împărtășită apoĭ și de marele vizirŭ, în decursulŭ luneĭ Noembrie și Decembrie anulŭ 1788. Mavrogheni stăruia pe lângă Choiseul «à faire passer par lui les insinuations que je pourrais avoir ordre de présenter au grand vizir. Quoigne l'intérêt de Mavrojeni soit sous tous les rapports, de hâter la paix et d'y contribuer». Choiseul totușĭ nu destăinuesce decât maĭ târdiŭ luĭ Mavrogheni că deja în sensulŭ păceĭ lucrasă și vizirulŭ (1).

(1) Hurmuzachi. vol. II, supl. I, pag. 61, Doc. CVII.

Choiseul către Montmorin despre disposițiunile Turcieĭ pentru pace și despre dorința luĭ Mavrogheni de a comunica el mareluĭ Vizirŭ mijlocirĭ de pace.

«Ces détails ne permettent point de douter, M. le Comte, que le Grand Visir n'ait que le désir réel d'entrer en négociations et qu'il ne soit toujours dans l'intention d'employer les bons offices de la Cour de France.

Une lettre que j'avais reçue quelques jours auparavant du Prince de Valachie en est également la preuve. Il m'avait déjà érit plusieurs fois, ainsi que j'ai eu l'honnenr de vous le mander, M. le C-te, pour m'engager à faire passer par lui les insinuations que je pourrais avoir ordre de présenter au G. Vizir. Quoique l'intérêt de Mauro-Ieni soit sous tous les rapports, de hâter la paix et d'y contribuer, cependant, son personnel mérite si peu de confiance que je crus devoir mettre la plus grande réserve dans mes réponses. Il s'est plaint aujourd'hui et me presse de m'expliquer comme vous le verrez dans sa lettre, que je joins ici.

Après ce qui se passe entre le Visir et moi depuis deux mois, je n'ai plus de raisons pour me tenir sur la même réserve avec le Prince de Valachie; mais, comme il paraît ignorer la négociation déjà commencée, je n'ai rien dit qui put la lui indiquer.

J'ai confié à Rachid-Effendi la demande de Mauro-Iéni, afin qu'il ne put me soupçonner de manquer de confiance en lui, ou de vouloir conduire à son insu une double négociation, et je crois que ce Ministre n'a appris qu'avec plaisir cette circonstance qui, en cas de quelques mauvais succès, lui laisserait le moyen de les rejeter sur un autre».

Extrasŭ din scrisórea luĭ Mavrogheni către Choiseul despre tractarea păciĭ între Rusia și Austria cu Turcia:

«Le commencement de la lettre est rempli de compliments et ensuite de quelques détails sur des prisonniers de guerre pour lesquels je l'avais prié de solliciter du Visir uu meilleur traitement.

Par rapport à l'affaire de la guerre, persuadé comme est le Suprème, de mon attachement et fidélité pour la Sublime Porte et de mon empressement pour les intérêts de mon auguste souverain, et ayant, comme j'ai dit, pour moi de la

www.dacoromanica.ro

Dar acéstă pace dorită e âncă departe.... Insuşĭ Choiseul mărturisisă guvernuluĭ sĕŭ, în 13 Septembre, 1788, că «Turciĭ nu vorŭ

---

bonté et bienveillance il m'a assuré que ses sentiments pacifiques et son humanité ne lui permettaient pas de considérer sans chagrin l'effusion de sang et la ruine du genre humain lorsqu'il commença à combattre avec valeur l'ennemi; mais comme les intérêts de la Sublime Porte exigeaient un prompt secours, il se pressa de les défendre par la voie des armes; qu'ainsi, S. Altesse, le suprême Visir ne négligerait pas le moindre moyen qui puisse concourir au rétablissement de l'ancienne tranquillité de cette partie d'Europe, pourvu qu'il ne soit pas contre la gloire de l'Empire ottoman, puisque cela a été son principal but et connaissant outre mon attachement et fidélité pour la Sublime Porte et mon inclination pour la paix, il m'a permis d'accepter la proposition et de traiter de cette affaire, ce que je fais de bon coeur.

Je prie donc V. Excelence si elle a la permission de son auguste maître d'entrer et de traiter de cette importante affaire, de vouloir bien déclarer à l'avenir avec plus de décision ses sentiments touchant ce propos lorsqu'elle voudra m'honorer de ses lettres, afin que nous puissions profiter de l'occasion (par la proximité de notre ministère) de faciliter les moyens pour en accélérer la fin. Autrement, Mr. avec des lettres semblables à celles que jusqu'ici ont formé notre correspondance, nous ne pourrons rien conclure.

Răspunsulŭ luĭ Choiseul trimesŭ luĭ Mavrogheni cu privire la intervenirea Franţieĭ pentru facerea păcii.

«Jai reçu hier la letre que V. Altesse m'a fait l'honneur de m'adresser le 8 Noembre S. V. et je ne perds pas un instant pour avoir celui de lui répondre et de la remercier de la justice qu'elle rend aux sentiments généreux de mon auguste Cour. Sans-doute, Mon Prince, elle est, comme vous l'observez. la plus ancienne et la plus fidèle alliée de la S. Porte, et la seule puissance qui, depuis tant d'années qu'elle a contracté ces liens d'amitié, n'ait jamais donné lieu à la plus légère discussion ou à un seul moment de refroidissement. L'avenir ne peut jamais démentir l'heureuse expérience du passé, et cette inaltérable harmonie est dans les décrets de la Providence qui a placé nos Empires dans des rapports de politique et de commerce si intimes qu'ils ne pourront jamais séparer leur fortunes et que les mêmes intérêts ne cesseront jamais de leur être communs.

L'immortel Visir qui vient de rendre aux armes ottomanes leur ancienne gloire est trop éclairé pour ne pas sentir que, de toutes les Puissances de l'Europe, la France est la seule qui ne puisse être soupçonnée aujourd'hui d'agir par des motifs personnels. Elle n'a et ne peut avoir en vue, M-r, que la prospérité de la Sublime Porte; et c'est pour cette raison qu'elle désire lui voir promptement conclure une paix avantageuse qui puisse devenir une barrière insurmontable pour l'ambition de ses ennemis.

V. A-esse aura facilement saisi les raisons qui jusqu'à présent, m'ont empêché de m'expliquer plus clairement dans les différentes lettres que j'ai eu l'honneur de lui écrire. Je devais attendre que j'eusse reçu quelques lumières sur les dispositions de la Sub. Porte avant de lui communiquer entièrement celles du Roi mon maître.

www.dacoromanica.ro

âmbla seriosŭ după pace decât, sĕŭ când vorŭ fi fostŭ rĕŭ bătuţĭ ca la Pasaroviţ și la Kainardgi, sĕŭ când vorŭ fi avutŭ marĭ isbânde (1).

Je vous prie aujourd'hui, M-r, de faire connaître à Son Altesse le Suprême que ma Cour s'empressera d'interposer sa médiation aussitôt que la S. Porte témoignera le désirer; qu'elle a déjà pris des mesures pour agir avec efficacité auprès de Cours ennemies; qu'enfin elle ne se refusera absolument à aucun des moyens qui pourront paraître nécessaires pour rendre cette paix stable et permanente à jamais.

Telles sont, M-r, les assurances aussi sincères qu'illimitées que je suis autorisé de donner à la S. Porte.

Le Suprême appréciera l'étendue et la grande utilité de ces dispositions du Roi mon maître, s'il daigne se rappeler le zèle et le succès de la Cour de France en 1739, lors de la glorieuse paix de Belgrade, laquelle subsisterait encore si, en 1747, les Ministres qui gouvernaient alors l'Empire Ottoman ne s'étaient hâtés de renouveler prématurément cet accord, sans la participation de la France, à son insu et dans le moment où elle était en guerre avec la Cour de Vienne.

Les circonstances actuelles sont semblables à celles de 1739; les voeux de ma Cour sont plus ardents que jamais pour la prospérité ottomane et l'on ne saurait douter, M-r, du succès d'une négociation entreprise sous de si heureux auspices.

Je prie donc Votre Altesse, de faire connaître au suprême Visir les sentiments du Roi mon maître et de m'instruire des intentions de ce chef de l'Empire afin que je puisse me livrer à mon zèle et accélérer, s'il est possible, l'heureux instant qui doit rendre le repos à l'Europe et consolider la gloire de Yousouf-Pacha.

Je vais, M-r, en attendant votre réponse, engager le Ministère du Roi à continuer ses démarches secrètes et à préparer les voies; mais V. Altesse sentira combien il est nécessaire qu'il ne soit pas exposé à perdre des occassions précieuses et qu'il sache si la sublime Porte accepte exclusivement l'utile médiation de la France.

Puissiez-vous, mon Prince, inspirer au Suprême des sentiments de modération et d'humanité si dignes de lui et l'engager à m'accorder une confiance que je mérite par mon zèle sans bornes pour sa gloire personnelle, par mon attachement inaltérable aux intérêts de cet Empire que je regarde comme une seconde patrie. Je m'estimerai trés-heureux, M-r, si l'amitié que je vous ai vouée peut devenir un moyen de commencer le salutaire ouvrage de la paix et je me féliciterai de toutes les occasions où je pourrai vous renouveler l'assurance de la haute considération avec laquelle jai l'honneur d'être etc.».

(1) «Les Turcs n'ont jamais fait la paix que lorsqu'ils y ont été contraints par de grands revers, comme à Passarovitz et à Kaïnardgik, ou lorsqu'ils ont obtenu de grands avantages, comme au traité de Belgrade. Ni l'un, ni l'autre de ces deux cas n'aura lieu, au moins de quelque temps, puisque la campagne n'est pas loin de sa fin.

Il ne faut pas oublier que lorsqu'ils ont accepté les conditions de la paix de Kaïnardgik, ils étaient épuisés par six campagnes; ils avaient perdu toute

www.dacoromanica.ro

Insă diplomaţia profită de iarnă, de încetarea silită a resboĭuluĭ, ca să schimbe note cu referinţă la acestŭ rĕsboiŭ. Incercarea luĭ N. Mavrogheni d'a provoca, prin Choiseul, negociărĭ de pace, nu remâne fără resultate, căcĭ Choiseul, cum vĕdurămŭ, negoţià, de şi nu voia să amestece în negoţiărĭ pre Domnitorulŭ munteanŭ. In o notă a ministruluĭ din afară francesŭ către Choiseul se vede, că la finea luĭ Ianuarie 1789, Choiseul comunicase la Paris condiţiunile cu carĭ Rusia şi Austria ar primi să trateze de pace. Acestea cereaŭ ca basa negoţiărilorŭ *uti possidetis*. Ministrulŭ dela Veraslles dice că: «*Uti possidetis* qu'on propose pour base de la négociation pourrait effrayer au premier aspect. Il remblerait qu'on voudrait y comprendre la Moldavie et la Valachie, dont en effet les Cours impériales occupent une partie. Les explications que j'ai eues avec M. le Comte de Merci (ambasadorulŭ Austrieĭ la Paris) ont dissipé mes doutes à cet égard»(1). Hotinulŭ, dice Merci, e totŭ ce cere Austria. Ba chĭar décă Turciĭ ar refusa acéstă cetate, totŭ Austria nu va rumpe negoţiările. «Quant aux autres places ou plutôt aux postes dont l'Empereur est en possésiọn, ils me semblent qu'ils sont si peu considérables qu'on peut se flatter que la Porte ne fera pas beaucoup de difficulté de les céder. Dans le fait, il n'en résultera qu'un arrondissement de frontières pour la Cour de Vienne, qui ôtera peu de choses aux Turcs et fixera les limites dans cette partie d'une manière plus solide et moins sujette à discussion.

---

leur marine; ils craignaient à chaque instant de voir monter jusqu'à leur capitale une flotte victorieuse. La Moldavie et la Valachie étaient conquises; l'ennemi avait passé le Danube et s'avançait. Leurs troupes sans confiance dans leurs généraux et frappées d'une terreur panique, fuyaient sans oser combattre; et malgré tous ces motifs, M. le Comte, ils auraient encore prolongé leur résistance si le souverain, qui après 50 ans de captivité, venait de monter sur le trône, avide de repos et de plaisirs, n'avait cru pouvoir séparer sa gloire de celle de la nation et terminer à quelque prix que ce fut une guerre entreprise par son prédécesseur....»

Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 59.

(1) «*Uti possidetis*» ce se propune ca basă a negociaţiuneĭ ar puté sperià la primulŭ aspectŭ. S'ar părè că în elŭ o să se coprindă Moldova şi Valachia, din carĭ curţile imperiale ocupă în faptă o parte. Esplicaţiunile ce am avutŭ cu d-nu Comite de Merci aŭ risipitŭ îndoelile mele în acéstă privinţă.

www.dacoromanica.ro

La négociation avec la Russie présentera, je crois, plus de difficultés» (1). Suedia însă, Gustav III alŭ eĭ, împinge pre Turcĭ la luptă!... (2) Aşa dar Austria, dupe deprinderea ce-ĭ cunóscemŭ, cere numaĭ «*o rectificare de hotare*»!...

La 22 Martie, 1789, Choiseul, care a înţelesŭ pre Ministrulŭ sĕŭ unde voesce să ajungă negoţiaţiunea, respunde maĭ limpedĕndŭ în cât-va cestiunea (3).

---

(1) «Câtŭ privesce cele-l-alte localităţĭ séŭ maĭ curêndŭ *posturĭ* ce posede acumŭ împĕratulŭ, mi se parŭ atâtŭ de pucinŭ considerabile în câtŭ este de speratŭ că Pórta nu va face multă împotrivire de a le ceda. In faptă, nu va resulta din acéstă cesiune decât o rotundire de fruntariĭ pentru Curtea Vieneĭ, care va lua putină trébă dela Turcĭ şi va ficsa hotarele în acé parte în unŭ modŭ solidŭ şi maĭ pucinŭ supusŭ la discusiune».

Hurm. Vol. II., supl. I, pag. 64.

(2) In 3 Maiŭ, 1789, guvernulŭ dela Versailes, adăogi a scrie luĭ Choiseul:

«La modification de l'*uti possidetis* me paraît offrir beaucoup de facilité. Il me paraît clair que l'Empereur ne cherche définitivement qu'à assurer ses frontières et les sacrifices que les Turcs auront à faire pour remplir cet objet me paraissent bien peu considérables, car alors il ne serait plus question de Chokzin et même, si j'entends bien la dépêche de Mr. le Prince de Kaunitz, la restitution de cette *place pourrait devenir le prix des cessions peu importantes (?) que les Turcs seraient dans le cas de faire*».

Veḑĭ şi Hurm. vol. II, supl. I, pag. 66.

(3) Choiseul cătră Montmorin despre pretenţiunele Rusieĭ şi Germanieĭ, şi despre condiţiunele păceĭ:

. . . . . .

«Je sens-bien, Mr., que la Cour de Vienne ne tiendra pas inviciblement à l'*uti possidetis* qu'elle exige d'abord et les expressions mêmes du Premier Ministre m'autorisent à le supposer. puisqu'il ajoute que ces sacrifices seront de peu d'importance pour les Turcs, expression qu'il n'emploirait pas sans doute s'il avait réellement en vue la cession d'Oczakow et de son territoire, celle de Chokzin, de toute la Principauté de Moldavie, Dubizza et Novi. Mais il serait bien à désirer, comme vous l'avais pensé, Mr., que les Cours Impériales *réduisissent promptement leurs demandes aux prétentions qu'elles veulent définitivement conserver et qu'elles ne perdissent pas en d'inutiles tentations un temps précieux dont sauront profiter les ennemis de la paix.*

. . . . . .

J'espère désabuser les Turcs de la vaine espérance de reprendre Oczakow dont ils se bercent encore et je suis persuadé qu'ils consentiront, après la démolition de la place à laisser entièrement désert tout le territoire compris entre le Bog et le Dniester, moyen terme qui remplit également les vues de la Russie.

www.dacoromanica.ro

Cum putė accepta Pórta să trădeze pe baza *uti possidetis*, când Rusia ocupa o așia de mare întindere de teritoriŭ în Moldova și pe aiurea. Insuș orbitulŭ De Merci ministru dela Versailles pricepe imposibilitatea acésta și scrie luĭ Choiseul în 31 Martie 1789, că a arĕtat Cabinetuluĭ rusescŭ, prin ambasadorulŭ francesŭ dela Viena, ca să atragă atenţiunea Principeluĭ de Kaunitz asupra acestuĭ punctŭ (1).

Faţă cu condiţiunile puse de împĕratulŭ Austrieĭ, Pórta stabilesce pre ale séle, din care amintim:

1. Restituţiunea teritoriilorŭ și pieţelorŭ ocupate de trupele austriace și anume Hotin, Sabatz și Palancele Bosnieĭ.

2. O despăgubire dė spese de rĕsboiŭ ce Hamidi Zadė vizirulŭ o socoti a fi de 50.000.000.

Choiseul ḍice, că condiţiunea acésta nu pré este rigurosŭ susţinută de Turcĭ. Choiseul a objectatŭ Porţeĭ, că Austria ar putė consimţi să evacueze Moldova și Hotinul, dar că nu le ar putė remite otomanilorŭ, de óre-ce în Moldova sunt și Rușiĭ aliaţiĭ Austrieĭ și ocupaţiunea Hotinuluĭ este comună. Acestŭ rĕspunsŭ al luĭ Choiseul este din 2 Iunie.

Intre aceste, se întêmplă și mazilirea viziruluĭ, care se lăsase a fi bătutŭ de austriacĭ și de muscalĭ. Hasan-Pașa amiculŭ luĭ Mavrogheni devenise vizir.

La Moldavie serait évacuée et, peut-être, si l'Empereur l'exigait absolument, pourrait-on convenir que la ville de Chokzin restera dans l'état où elle sera rendue sans que les Turcs puissent y ajouter de nouveaux ouvrages.

Le vieux Orsova et les terrains à l'orient de l'Unna resteraient à l'Empereur qui restituerait Novi et Dubizza. Les anciens traités seraient confirmés».

Hurm. Vol. II, supl. I.

(1) Afacerile străine către Choiseul, despre condiţiunile păceĭ şi mijlocirea Francieĭ:

«L'objet de M. de Prince de Kaunitz en vous donnant l'*uti possidetis* pour base a été de montrer des facilités de la part de son maître, puisqu'il est vrai que l'Empereur gagnerait peu de chose en l'obtenant. mais pour la partie qui regarde la Russie, il présente une masse de possessions dont la Porte ne peut pas faire le sacrifice. Vous aurez, selon toute apparence, été bientôt à portée d'instruire M-r le Prince de Kaunitz de la répugnance de la Porte à traiter sur ce pied. J'ai écrit dans ce sens à M-r le marquis de Noailles et j'espère que l'Empereur se relâchera de cette première proposition, d'apres les observations que vous transmettrez à son Ministre».

www.dacoromanica.ro

Turcitulŭ Anastase scrie, că la numirea nouluĭ vizir Hasan-Pașa «Mavrogheni recâștigândŭ nițelŭ curagiŭ și speranță... se duse de grabă să'l întâlnéscă».

Intâlnirea luĭ Mavrogheni cu amiculŭ sĕŭ fu plină de emoțiunĭ: «Stoicul celŭ maĭ nesimțitorŭ n'ar fi privitŭ pe aceste doue personagie, fără a simte óre-care plăcere, când îșĭ frecaŭ barbele unulŭ de altulŭ îmbrățișindu-se, pe când eĭ se cunosceaŭ așia de bine între eĭ. Se ḑice că la cea d'ântâiŭ a lor sărutare emoțiunea ce simțiră amêndoi fu așia de mare, încât pleopele lor de aramă vărsară chiar lacrime de bucurie. In faptă vizirulŭ și Domnulŭ eraŭ cu totulŭ unulŭ pentru altulŭ. Luĭ Hasan i-se păré, că cu ajutorulŭ luĭ Mavrogheni ar puté avé ceva succese diplomatice, și luĭ Mavrogheni i păré razimulŭ luĭ Hasanŭ maĭ necesar de cât existența» (1).

«Mavrogheni ce venise pe la Arvanitohori dela Șumla, într'acé iarnă și mérse la Sistov, ceru ca să fie rênduitŭ lângă Iusuf-Pașa seraskier de Diiŭ (Vidin) și se duse acolo». En. Văcărescu scrindŭ aceste, amintesce că «Hasan-Pașa Gezaerliul (Hagiul) cercase ca să afle un mijlocŭ de a puté închié o pace și cu muscaliĭ și cu nemțiĭ, întîmpinândŭ cererĭ marĭ, nu sevêrși nimicŭ până i-se întêmplâ și mórtea de lingóre» (2).

Asemené Selim (Anastase) ḑice, că speranțele și ale luĭ Hasan, și ale luĭ Mavrogheni le curmă în 20 Martie 1790 o mórte grabnică uniĭ ḑicŭ că ar fi fostŭ otrăvitŭ «dar era de 90 de ani când muri» (3)

LV.

Incetarea luptelor în timpulŭ ierneĭ. Bătălia nouă la Mănăstirea Adam. Muscaliĭ la Iașĭ.

Iarna anuluĭ 1788—89 dă óre-care ḑile de odihnă relativă oștirilorŭ din Principate. Totușĭ óstea luĭ N. Mavrogheni făcu în Februarie 1789 o năvălire până la 18 ore distanță dela Focșanĭ la Mo-

(1) Românulŭ 1867, pag. 55.
(2) Tesaurŭ II, pag. 298.
(3) Românulŭ 1861, pag. 55.

www.dacoromanica.ro

nastirea Adam. Acolo se urmă o harță în care óstea luĭ Mavrogheni eși biruitóre remănêndŭ în monăstire, din care isgoni pre neamicŭ și punêndŭ mâna pe multă «zaherea». Acestŭ avantagiŭ fu serbatŭ la Bucurescĭ ca o victorie deosebită (1).

Muscaliĭ ocupândŭ Iașiĭ după căderea Hotinuluĭ, boerimea Moldovéná se întórse, în mare parte în capitala Moldoveĭ. Aci în Noembrie 1788 petrecu Principele de Ligne și de aci el scrise Principeluĭ Kaunitz acé remarcabilă epistolă (din Noembrie 1788), prin care-ĭ spune că a propusŭ luĭ Potemkin să'lŭ facă Principe peste Moldova și Valachia numaĭ să grăbéscă Rumantzov a merge cu óstea sa în Bucurescĭ. Cerêndŭ acésta de Ligne lucrà în scopŭ de a ajuta óstea austriacă mereŭ bătută de Turcĭ și de N. Mavrogheni. Diversiunea

(1) Eată ordiné de ḑi a luĭ N. Mavrogheni relativă:

« . . . . Vlahisloi — cinstițilorŭ d-lor Serashierilor (*formula*) . . . în scire că astă-ḑĭ la 2 ḑile ale acesteĭ lunĭ ni aŭ venit veste dela Focșanĭ, cum-că vrăjmașiĭ fiindŭ strînșĭ multă sumă la Monăstirea ce se numesce *Ada* (Adam) în ținutulŭ Cuhurluiuluĭ în Moldova, cale de 18 césurĭ din Focșanĭ, unde făcé adunare de zaharele și alte gătirĭ de rĕsboiŭ, cu scopos de a lovi oștile nóstre ce avemŭ în partea locului trimise, gîndindŭ că dor ostașiĭ noștriĭ dormŭ fără de nicĭ o priveghere; de care acéstă însciințându-se ostașiĭ noștriĭ s'aŭ pornitŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ asupra lor și lovindu-ĭ întâiŭ caraula vrăjmașilorŭ ce se afla înainte-ĭ aŭ prinsŭ viĭ și aŭ omorîtŭ câți-va'șĭ dintr'înșiĭ și cei-l-alți ce aŭ scăpatŭ, alergândŭ la numita Monăstire, unde eraŭ ceĭ maĭ mulți vrăjmașĭ, îndată ce aŭ luatŭ veste de puterea oștilorŭ nóstre numaĭ decâtŭ ridicându-se înfricoșațĭ s'aŭ pornitŭ în fugă cu mare grabă lăsândŭ tóte ale lor în locŭ, iar oștile nóstre după lovirea și sfărîmarea carauleĭ lor năvălindŭ asupră-le aŭ mersŭ până la aceeașĭ mŏnăstire pre care aŭ făcut'o zaptŭ, aŭ intratŭ întĭ'însa și astă-ḑĭ se află oștile nóstre în lăuntrulŭ eĭ în locului vrăjmașilorŭ, biruitorĭ. de unde nu puțină zaherea și alte multe felurĭ aŭ agonisitŭ dela vrăjmașĭ și de acolo pornindu-se oștirea, mergŭ cŭ ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ înainte; pentru care acéstă vestire și biruință ce face oștile nóstre aŭ slăvitŭ numele mareluĭ Dumneḑeŭ făcêndŭ *șenticulŭ* cel cuvinciosŭ cu focului tunurilorŭ aice la Domnésca nóstră curte. Decĭ nu lipsimŭ și D-tre a însciința ca să vĕ bucurațĭ și ca să cunósceți ca Dumneḑeŭ cel tare și pré puternicŭ este ajutorŭ oștilorŭ nóstre și biruința este a nóstră; nu ședețĭ dar nicĭ D-tră în locŭ nemișcațĭ, ci luândŭ pre Dumneḑeŭ într'ajutorŭ, faceți pornirea cé cuviinciósă asupra vrăjmașilorŭ făr de a nu pune înainte *discolia* vremeĭ și a drumurilorŭ, că Dumneḑeŭ cel pré puternicŭ tóte le înlesnesce și cele colțoróse și cu anevoie el le face căĭ netede și drepte. De care așteptămŭ și dela D-tre bunile vestirĭ de bucurie. Acéstă vĕ însciințămŭ și fițĭ sănătoșĭ». 1789, Martie 2.

Cod. XVII, fila 345 verso. — Dela 31 Noembre 1788 la 2 Martie 1788 nu maĭ este nicĭ unŭ actŭ în condica 17. Lucrulŭ se esplică, căcĭ rĕsboiulu a încetatŭ în tin.pulŭ iernel, iar Mavrogheni este și elŭ peste Dunăre dusŭ să se înțelegă cu noulŭ vizirŭ și cu seraskieriĭ cel-l-alțĭ.

www.dacoromanica.ro

acésta a Rușilorŭ spre Bucurescĭ, ar fi degagiatŭ oștirea austriacă din Ardél și ar fi pututŭ să se concentreze în Bănatŭ unde Turciĭ, cum vĕdurămŭ, înaintaseră atâtŭ de mult.

Cerêndŭ un duumviratŭ pe 3 anĭ, pentru guvernarea Moldoveĭ de Ligne, de sigurŭ scrié în urma vre uneĭ discusiunĭ cu boeriĭ ceĭ doĭ Iordache Ghyca și N. Rosnovanu, carĭ duceaŭ atuncĭ trebile țĕreĭ.

LVI.

Pregătirile luĭ Mavrogheni pentru noua campanie din 1789. Victoria la Tabac. Turciĭ la Movila Răbăeĭ. Mavrogheni face erórea de a slăbi corpulŭ din Focșanĭ. Oastea austriacă maĭ bine pregătită. Suvaroff. Noŭ planŭ de bătaiă al Rușilorŭ.

Mavrogheni abia înțelesŭ cu vizirulŭ amiculŭ sĕŭ, îșĭ vĕdu speranțile perdute prin mórtea subită a luĭ Hasan-Pașa. Totușĭ elŭ nu rĕmase inactivŭ, și întorsŭ în țéră, încă în Februarie 1789, el se puse pe lucru. Decĭ chiămă pe 1 April 1789 oștirea sub arme și pre toțĭ boeriĭ ca să'șĭ iée locurile lor în armată. Eată acestŭ pitacŭ domnescŭ:

12 cărțĭ ce s'aŭ scrisŭ la 12 județe de a merge toțĭ la ordia Mărieĭ Séle.

«.... D-vóstră boĭerilorŭ de starea întêiŭ, a doua și a treia, câțĭ v'ațĭ cinstitŭ și ațĭ îmbrăcatŭ domnescĭ caftane, carĭ vĕ aflațĭ la județulŭ.... sănĕtate. Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că acumŭ la ḑi întêiŭ a luĭ Aprilie otărîmŭ a veni, cu puterea luĭ Dumneḑeŭ și ajutorulŭ Maiceĭ Preciste și a sfințilorŭ îngerĭ, să eșimŭ înși-ne Domnia mé cu mulțime de oștirĭ afară pentru lovirea vrășmașilorŭ și pentru mântuirea țĕreĭ; ci dar fiind-că la acéstă vreme sunt détorĭ toțĭ supușiĭ și credincioșiĭ Devletuluĭ pré puterniculuĭ Impĕratuluĭ nostru, cum și tagma boerésca care s'aŭ cinstitŭ și s'aŭ chivernisitŭ din milele domnescĭ cu privileghiurĭ osebite din locuitoriĭ țĕranĭ, a urma Domnieĭ mele; ĭată vĕ poruncimŭ ca toțĭ de obște, mare séŭ micŭ, afară din ceĭ ce sunt rînduițĭ de Domnia mé cu slujbă în trĕba domnéscă, toțĭ ceĭ-l-alțĭ de obște, boĭerĭ marĭ séŭ micĭ și zapciĭ câțĭ aŭ îmbrăcatŭ caftane domnescĭ, gătindu-vĕ, să vĕ sculațĭ să venițĭ fătă zăbavă la ordia Domnieĭ mele. Pentru care poruncimŭ și d-vóstră ispravnicilorŭ județelorŭ să avețĭ a însciința porunca și otărîrea acésta la boĭeriĭ și boĭerinașiĭ aceluĭ județŭ, ca să n'aĭbă pricină că n'aŭ sciutŭ și n'aŭ auḑitŭ porunca» (1). 1789, Martie 27.

(1) Cod. No. XVII, fila 350.

Iar la 5 județe oltene s'aŭ scrisŭ ca să mérgă la Craiova la d-luĭ Turnagi Ismail Aga, vechiulŭ Caĭmacamŭ.

www.dacoromanica.ro

Intrarea Rușilorŭ în campania, schimbasă însă multŭ mersulŭ rĕsboiuluĭ. In față cu oștirea ruséscă, care nainta între Nistru și Prut spre Dunărea, aripa dréptă turcă era multŭ distrasă dela mișcările oștireĭ luĭ Mavrogheni, concentrată la Focșanĭ. Acéstă împrejurare slăbia linia de apĕrare alésă de Mavrogheni. Acesta făcu greșală de a sprijini el aripa drépta turcă prin detașarea de oștenĭ din corpulŭ dela Focșanĭ. Cu acestŭ contingentŭ Turciĭ bătură pre muscaliĭ la Tabac și înaintară până la Movila Rabăeĭ, detașândŭ din ea pre Muscalĭ și sperândŭ a puté să intre în curêndŭ și chiar în Iașĭ.

In Basarabia începu campania în primele ḑile din Aprilie. Turciĭ fură, cum arĕtarămŭ, victorioșĭ la Tabacŭ:

Proclamație la seraskierĭ

« . . . . în scire, că oștile pré puterniculuĭ împĕratuluĭ nostru, Dumneḑeŭ să-ĭ înmulțéscă stăpânirea, făcêndŭ mare rĕsboiŭ cu vrășmașiĭ la Tabac Chiuprusâ aprópe de Ismail cale de 4 césurĭ și ajutândŭ Dumneḑeŭ oștilorŭ uóstre aŭ biruitŭ pre vrășmașĭ, din carĭ mulțime nenumĕrată aŭ prinsŭ viĭ și aŭ omorîtŭ, aŭ luatŭ dela vrășmașĭ și 18 tunurĭ dimpreună și cu alte multe lafurĭ și câțĭ aŭ pututŭ scăpa, gonindu-ĭ oștile uóstre, aŭ mersŭ Măria Sa Hanul dimpreună cu oștile biruitóre și astăḑĭ se află Măria Sa cu puterea oștirilorŭ la Hautepesî. *(Movila Răbăeĭ)* De care avemŭ nădejde la ajutorulŭ pré puterniculuĭ Dumneḑeŭ și în uoroculŭ milostivuluĭ împĕratŭ, a goni pre vrășmașĭ și dela Iașĭ, cum și din tóte părțile. Decĭ nu lipsimŭ a vesti și d-vóstră» *(formula)* (1). 1789, Aprilie 29.

In primăvéra anuluĭ 1789 óstea austriacă avé căpeteniĭ maĭ încercate și maĭ abile. Bolnăvindu-se împĕratulŭ Iosif II după bătaĭa dela Caransebeș, 1788, unde austriaciĭ fură învinșĭ, se întórsă la Viena, numindŭ comandantŭ în părțile Sclavonieĭ, pre mareșalulŭ Laudon și în părțile Ungarieĭ pre Hadik. Apoĭ, întêmplându-se mórtea mareșaluluĭ Hadik, se dete comanda acestuĭa mareșaluluĭ Laudon.

Sub conducerea acestuĭa Austriaciĭ vorŭ relua o fericită ofensivă în 1789.

Campania nouă din 1789, era să se deschidă, când muri în 7 Aprilie st. noŭ (2) Sultanul Abdul-Hamid în vêrstă de 65 de anĭ.

(1) Cod. No. XVII, fila 351 verso

Fincă codiceĭ No. XVII este cu un actŭ relativŭ la pogonări, din 1789, Iunie 25.

(2) Enake Văcărescu ḑice *Martie* 1789. Tesaur, II. pag. 297.

www.dacoromanica.ro

Acestŭ evenimentŭ nu fu remarcatŭ — scrie Salaberry (1) decât în lăuntrulŭ Seraiuluĭ și n'avu în afară necĭ o influință. Selim III fiulŭ unicŭ alŭ Sultanuluĭ Mustafa, se urcă pe tronŭ în vêrstă de 25 de anĭ. Acesta dete îndată ordine de întărirea oștireĭ la Dunăre și în Basarabia. In contra luĭ Iosif II maĭ bucurosŭ mergeaŭ Turciĭ, maĭ aleșĭ în urma victoriilorŭ deja câștigate în Banat.

In Moldova óstea rusésca avu și ea comandantulŭ schimbatŭ.

După ce Suvaroff, îndreptându-se de rana ce căpătase la Oceacov, fu trămisŭ în Moldova, Rumianțov bolnavŭ de unŭ picĭorŭ se retrase (2) curêndŭ apoĭ și Potemkin remase peste ambele corpurĭ de armată combinate. In noulŭ planŭ de campanie, Rușiĭ nu'șĭ maĭ îndreptară tóte anevoințile numaĭ spre a ocupa pământulŭ și cetățile dintre Prut și Nistru, ci înțeleseră că era indicată întărirea aripeĭ stînge a austriacilorŭ, care nu puté sparge frontulŭ ce-ĭ presinta Mavrogheni între Comănescĭ și Milcovŭ. Rușiĭ împinseră decĭ óste și pe linia Bêrladuluĭ, ca să ajungă a'șĭ da mâna cu Austriaciĭ pe linia Siretuluĭ, în județulŭ Tecuciŭ.

In fruntea acesteĭ oștirĭ era generalulŭ-locoteninte Derfelden. Acesta isbuti să bată pe Turcĭ nu departe de Bêrlad și ocupă acestŭ orașŭ.

LVII.

Campania din 1789. Suvaroff își face juncțiune cu Austriaciĭ la Ajud.

«In anulŭ 1789, scrie anonimulŭ *oficiosŭ* alŭ cărțeĭ: *Ausfürliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Türkey* (3) noroculŭ favorisă armele austriace în unŭ modŭ

(1) Hist. de l'Empire Ottoman. Tom. IV, pag. 122.

(2) Rumianțov, care nu făcea nimicŭ, perdu comanda. En. Văcărescu scrie că «mareșalulŭ Rumianțov, bolnavŭ de unŭ picĭorŭ, defăimându-se de ocârmuirea ce făcuse până acumŭ, din care s'aŭ pricinuitŭ și Nemțilorŭ stricăciune și Rușilorŭ neisbândă, îĭ ridică comanda din mână împĕrătésa, și cu mijlocŭ disgrațiatŭ se orîndui a ședé la Jijia în Moldova fără trébă și se dete și comanda sa totŭ asupra Principeluĭ Potemkin, care și veni la Iașĭ». Decĭ ambele armate se unirĕ sub Potemkin, de care ascultaŭ generaliĭ Kamenski, Soltikoff, Repnin și Suvaroff. Aceste oștirĭ rusescĭ fură reîntregite cu noĭ recruțĭ în timpulŭ ĭerneĭ.

Tes. II, pag. 297.

(3) Wien. 1791, 4 vol 8 micŭ, pag. 95. Dritter Band.

www.dacoromanica.ro

estra-ordinarŭ, așia că acéstă campaniă fu una din cele maĭ glorióse înregistrate în analele Rĕsbóelorŭ.»

Lauda ce trage pentru oștirea austriacă ne arétă strașnica resistinţă ce opusă acesteĭ armate centrulŭ ósteĭ turco-română din Focșanĭ.

Autorulŭ anonimŭ voiesce a esplica perderile Austriacilorŭ din Campania anterióră pe motivulŭ că óstea turco-română fusese pururea în numĕrŭ covĕrșitorŭ, și că oșteniĭ austriacĭ eraŭ îngroziţĭ de răpediciunea și împetuositatea atacurilorŭ ósteĭ neamice și maĭ denainte spăimêntaţĭ de obiceiulŭ turcilorŭ de a tăia capetele celorŭ căduţĭ răniţĭ pe câmpulŭ de bătaie, de maltratarea prizonierilorŭ și de strigătele gróznice de alah! în timpulŭ ataculuĭ. «Dar Austriaciĭ acumŭ se deprinseseră cu d'alde astea și începură a avé consciinţă de *superioritatea* lor . . . »

Adevĕrulŭ este aiurea: amŭ arĕtatŭ deja că Turco-Românii făcuseră greșală a'șĭ slăbi óstea dela centrulŭ frontuluĭ de bătaie, cu gêndŭ să oprésca pre Rușĭ în Basarabia, pe cândŭ Coburg ne maĭ avêndŭ Hotinul de asediatŭ, îșĭ îndreptă în josŭ tótă puterea. Apoĭ și altă împrejurare schimbă mersulŭ resboĭuluĭ. Impĕratulŭ Iosif îmbolnăvindu-se de lingóre, se retrasă din fruntea oștireĭ, la castelulŭ sĕŭ dela Laxemburg și Hetzendorf ca să-șĭ caute de sănĕtate, și dete comanda nepotuluĭ sĕŭ Arhiducele Frantz, ca să-șĭ facă educaţiunea militară, în acestŭ însemnatŭ rĕsboĭŭ. Comandamentulŭ efectivŭ însă îlŭ avu Feldmarașalulŭ Grafŭ de Habick. Cavalerulŭ Laudon comandă întrunitele armate Slavono-Croate. In loculŭ Feldmarașaluluĭ leitenantŭ Grafŭ de Wartensleben, care se retrasă din causa de bólă, Feldmarașalŭ leitenantŭ Clairfait luă comanda corpuluĭ din Banatŭ. Corpulŭ din Ardealŭ care continuase a fi comandatŭ de generalŭ feldzeigmeister Fabris în quartierele de ĭarnă, în primăvéră dobândi ca șefŭ pre Feldmarașalulŭ leitenantŭ Principe de Hohenlohe, ĭar Principele Coburg păstră comanda oștireĭ din Galiţia și Bucovina, lucrândŭ în înţelegere, în Moldova, cu óstea rusésca sub comanda generaluluĭ Grafŭ Suvarow.

La începutulŭ luneĭ Martie ante-garda aripeĭ stîngĭ austriace era comandată de Baronulŭ de Kiemnayer. El avé misiunea de a observa mișcările ósteĭ luĭ Mavrogheni și a turcilorŭ din Focșanĭ. Lagărulŭ

www.dacoromanica.ro

austriacŭ era aşeḑatŭ la Podulŭ Beizadeleĭ, pe malulŭ Siretuluĭ la o milă şi ceva, în linie dréptă dela Bacăŭ, unde trupele austriace eraŭ sub comanda Colonelului Karaiciaĭ. Acesta îşĭ combină mişcarea cu a antegardeĭ de sub Kienmayer şi cu mişcarea a douĕ batalióne şi douĕ diviziunĭ de cavalerie, carĭ din Ardélŭ primescŭ ordine de a ataca şi ele pre neamicĭ (Turco-românĭ) din flancŭ.

Din Focşanĭ auḑindŭ de mişcările oştireĭ austriace, încă se mişcă contra austriacilorŭ unŭ corpŭ de 8000 oştenĭ sub comanda luĭ Hagi Suitariŭ Seraskierulŭ. Obligaţĭ Turco-Românii a se apĕra nu numaĭ de óstea luĭ Coburg, dar şi de cea a Muscalilorŭ, eĭ nu puteaŭ prudentŭ să iée ofensiva. Colonelulŭ Karaiciaĭ între aceste luă o posiţiune naturalŭ întărită şi proprie de a împedica înaintarea oştireĭ turco-române în Moldova pe linia Focşanilor. Pasurile Oĭtuz şi Ghimus pre la carĭ arŭ fi pututŭ să fie învăluiţĭ Austriaciĭ de o mişcare încunjurătóre a Turco-Românilorŭ, fură acoperite în timpŭ utilŭ de austriacĭ.

La 14 Aprilie (stilŭ noŭ) ante-garda luĭ Hagi Suitariŭ, tare de 8,000 cavaleri stete la *Petruscanĭ*, localitate situată cam la mijlocŭ între Adjud şi Ocna, pe apa Trotuşŭ. De aci óstea acésta Turco-Română apucă calea prin munţĭ până la Parava, totŭ pe drumulŭ mare care ducé dela Bacăŭ la Adjudŭ. Va să ḑică scopulŭ Turco-Românilorŭ era de a încunjurà pre Austriacĭ.

Pe dată ce Karaiciaĭ prinsă de veste de mişcarea Turco-Românilorŭ trămisă câţĭ-va husarĭ şi unŭ detaşamentŭ de Arnăuţĭ Moldovenĭ comandaţĭ de căpitanulŭ Sava, din tabăra dela Faraonĭ, cu misiunea de a recunósce mersulŭ şi posiţiunea Turco-Românilorŭ.

Prinḑêndŭ la rêndulŭ lor de veste, Turco-Românii nu înaintară maĭ departe, ci se întórseră îndărătŭ pe lângă apa Trotuşuluĭ. Austriaciĭ însă iĭ urmăriră, ucigêndŭ câţĭ-va şi făcêndŭ 4 prizonierĭ. Cam pe atâţia perdură şi Austriaciĭ. Era o simplă luptă de ante-posturĭ şi durere! la aceste posturĭ se bătură Românii luĭ căpitanŭ Sava cu Românĭ de aĭ luĭ Mavrogheni!

Cincĭ ḑile apoĭ, la 19 Aprilie stilŭ noŭ, urmă o afacere maĭ seriósă la Valea Seacă. Dămŭ în facsimile planulŭ acesteĭ bătăliĭ, aşĭa cum l-amŭ aflatŭ făcutŭ de cătră Austriacĭ (1). Bătaia urmă între

(1) Veḑĭ planulŭ anexat.

www.dacoromanica.ro

óstea comandată de Karaiciaĭ, și acé de sub comanda luĭ Hagi Suitariŭ, împrejurul Faraoanilor. Hagi Suitariulŭ revenisă și se apropiă de Austriacĭ cu vigóre pe drumulŭ dela Agiudŭ spre Bacăŭ. Pe dată Karaiciaĭ ordonă ca cele 3 diviḑiunĭ de cavalerie Levenehr, Barco și Imperială și unŭ batalionŭ de infanterie a luĭ Kaunitz să ié grabnicŭ posiţiune la Valea Sécă, la drépta dela drumulŭ pe care era angagiată óstea luĭ Suitariŭ. De abia esecutaseră Austriaciĭ acéstă mișcare, când étă și Turco-Românii, la 5,000 oștenĭ cavalerie alésă, comandaţĭ de Hagi Suitariul, unŭ Pașă, unŭ Bimbașă, trecŭ cu mare grabă șanţurile în care se întăriseră Austriaciĭ și daŭ unŭ atacŭ formidabilŭ (*«mit ungemeinem Muth»*). Austriaciĭ se retragŭ cu ordine înapoia artilerieĭ lor și întâmpină grózniculŭ iureșŭ alŭ Turco-Românilorŭ cu unŭ focŭ de tunurĭ atâtŭ de susţinutŭ, în câtŭ obligă pe aĭ noștri să se retragă. Atuncĭ unŭ noŭ atacŭ impetuosŭ datŭ în flanculŭ stîngŭ alŭ Austriacilorŭ, nu isbuti maĭ bine, din causa artilerieĭ austriace. Unŭ alŭ treilea atacŭ la flanculŭ dreptŭ și la centru comandă Suitariulŭ, însă și acestŭ atacŭ fu respinsŭ. Atuncĭ Hagi Suitariul vĕḑêndu-șĭ fără resultatŭ atacurile, s'apucă de adună la unŭ locŭ morţiĭ și răniţiĭ sĕĭ și retrecu cu tótă prudenţa șanţulŭ, ca dincolo să-șĭ reforme oștirea pentru unŭ noŭ atacŭ. Acéstă nouă încercare n'avu locŭ, căcĭ, urmăriţĭ de Austriacĭ, Turco-Românii se retraseră spre infanteria lăsată îndărătulŭ lor și a doua ḑi se înapoiară până la apa Trotușuluĭ, lăsândŭ, cum scrie anonimulŭ (1) în mânile Austriacilorŭ douĕ drapele, 40 de morţĭ și 200 de prisonierĭ și alte averĭ. Scriitorulŭ care ne dă asemené informaţiunĭ, pretinde că cavaleria austriacă n'a voitŭ să facă prisonierĭ, ci i-aŭ ucisŭ ca să-șĭ rĕsbune de identice procedimente ale Turcilorŭ. Mare credinţă nu putemŭ pune în cifrele istoriculuĭ oficiosŭ, care scrie, că cele treĭ atacurĭ ale Turco-Românilorŭ nu aŭ ocasionatŭ Austriacilorŭ decât 14 morţĭ și 32 de răniţĭ!

Principele Coburg la primirea scireĭ despre acéstă victorie trămise mulţămirĭ călduróse colonelului Karaiciaĭ și descinse îndată și elŭ cu oștirea din Roman spre Fărăónĭ, urmândŭ răpede calea spre

(1) In „Geschichte des Krieges“, pag. 103.

www.dacoromanica.ro

Adjud. Feld-mareșalul Laitenant Spleeni și colonelulŭ Karaiciaĭ merseră dreptŭ asupra Focșanilorŭ. Oștirea acestora se compunea din 5 batalióne infanterie, 6 diviziunĭ husarĭ, 35 tunurĭ și toţĭ arnăuţiĭ românĭ aĭ căpitanuluĭ Sava. Restulŭ corpuluĭ de armată alŭ luĭ Coburg coprindea 5 batalióne de infanterie și 9 diviziunĭ de cavalerie, decĭ peste totŭ armata Austriacă era de 32,000 de ómenĭ. Pe planulŭ întitutatŭ «Lager bei podulŭ Peysedey», lectorulŭ va urmări cu înlesnire situațiunea înaintătóre a armateĭ austriace până în primele ḑile din Maiŭ. Restulŭ acesteĭ lunĭ se întrebuinţéză de Coburg pentru a descinde câtŭ maĭ iute spre Roman restulŭ trupelorŭ din Nordulŭ Moldoveĭ. Principele Coburg primi întăririĭ din aripa dréptă austriacă despre Ardeal și înaintă spre Focșanĭ (1).

Linia turco-română, precumŭ vĕḑurămŭ era de mică profunditate, afară din orașulŭ Focșanĭ, unde era concentrarea ceva maĭ mare. Se tot așteptà sosirea trupelorŭ noĭ din Brăila și se sperà a se puté opri intrarea luĭ Coburg în Muntenia, décă acesta ar fi cercatŭ să facă acéstă intrare prin Focșanĭ. El însă isbuti să facă o mișcare la care nu se așteptaŭ ceĭ din Focșanĭ. Lăsândŭ Focșaniĭ neatacaţĭ, Coburg împinse o parte din oștirea sa în ţéra românéscă spre apa Buzĕŭ până la 8 mile maĭ josŭ de Focșanĭ, întinḑêndu'șĭ frontulŭ și spre Târgulŭ-Ocneĭ ca să evite soluţiune de continuitate cu aripa Austriacă din Ardél. De sigurŭ Coburg urmărea planulŭ să iasă înaintea oștireĭ turcescĭ așteptată de la Brăila, pe care bătênd'o, apoĭ să înconjóre Focșaniĭ. Intre Faraónĭ și Ocna, se afla Feldmareșalul Spleeni cu o importantă parte din oștire, iar în lăturĭ pe apa Trotușuluĭ luă posiţiune colonelul Horwath cu 4,000 ómenĭ trupe ardelene.

Pe dată însă Coburg simţi că greșise în mișcarea sa precipitată, căcĭ află cum că o oștire turcă tare de 20,000 ómenĭ este concentrată nu departe, în susŭ și în josŭ de Focșanĭ. Nesimţindu-se destulŭ de tare nicĭ pentru a merge înainte nicĭ pentru a menţine posiţiunea ce luase, principele Coburg se retrage și trimite olac la Bêrlad, unde se afla Suvaroff cu oștire Ruséscă și-lŭ îndémnă să'șĭ facă grabnic juncţiunea cu armata austriacă și să înainteze împreună spre Focșanĭ.

(1) Veḑĭ planulŭ indicatŭ.

www.dacoromanica.ro

După autorul cărțeĭ «Incercare de Istoria Rĕsbóelorŭ, a Conteluĭ Alexandru Suvaroff (1) Rymniksky», oștirea rusésică din Bêrlad se compunea din 3 regimente de carabinierĭ de câte 5 escadróne, regimentele de cazacĭ ale colonelilorŭ Grekow, din 1,000 arnăuțĭ, adică oștenĭ Moldovenĭ, 12 batalióne de infanterie și pe lângă tunurile regimentelorŭ încă 16 piese de câmpŭ. Acéstă oștire fusese până acum sub comanda Generalŭ-Leitenantuluĭ Derfelden. Acestașĭ anonimŭ scriitorŭ spune, că Suvaroff de și nu cunoscea personalŭ pe principele Coburg, simpatisà fórte multŭ cu elŭ și nu întârdiâ să lege o strînsă amiciție. Acestŭ scriitorŭ dice, că oștirea turcă în marșŭ spre Focșanĭ era nu de 20,000 ci de 40,000 de ómenĭ. Pe dată ce Suvaroff primi invitarea luĭ Coburg, lăsă o bună garnisonă în Bêrlad și în fruntea oștireĭ apucă deadreptulŭ pe căĭ aprópe neămblate prin munțĭ, ca să străbată la Adjud. Óstea merse dĭ și nópte și trecu Siretulŭ pe unŭ podŭ de pontóne austriacŭ.

Intr'o dĭ și jumĕtate Suvaroff percurse o cale de 12 mile, ceea ce abia putu crede Coburg, care veni să 'l întîmpine în tabăra ce Rușiĭ aședară la aripa stîngă a armateĭ Austriace. La 30 Iulie ora 11 de nópte ajunse óstea rusésică la tabăra Austriacă și luă aci o posițiune ascunsă, ca să nu bage de sémă turco-românii că s'a făcutŭ juncțiunea muscalilor cu Austriaciĭ.

In dĭua următóre se construiră 3 podurĭ pe Trotuș, unulŭ în drumulŭ Domnescilor și douĕ la gura Domoșițeĭ. Colonelulŭ Baron Karaiciaĭ fu însărcinat cu protegerea primuluĭ podŭ, cu detașamentulŭ sĕŭ, iar cele-l-alte douĕ podurĭ fură date în séma coloneluluĭ Kepiro comandândŭ 2 divisiunĭ de husarĭ și unŭ batalionŭ de infanterie. Coburg și Suvaroff în comunŭ acordŭ făcură planulŭ de bătaiă. Corpulŭ Austriacŭ ținu flanculŭ dreptŭ cu 5 batalióne în prima linie, douĕ batalióne într'a doua linie, fie-care batalionŭ formatŭ în careŭ cu câte 5 tunurĭ, la distanță de 300 pașĭ și artileria de reservă fu împărțită și ea în aceste intervale. Cavaleria venea după înfanterie în a 3-a linie.

(1) Versuch einer Kriegs Geschichte des Grafen Alexander Suwarow Rymniksky (Friedrich Anthing) Gotha 1795—96, 2 volume 8°.

www.dacoromanica.ro

Aripa dréptă era comandată de Feldmareşalulŭ Spleeni. La aripa stînga comanda Feldmareşalŭ Leitenantulŭ Levenehr.

Corpulŭ de armată rusescŭ era la flanculŭ stîngŭ cu 3 careurĭ, dar în frunte păşia unŭ şirŭ de armată Austriacă cu scop de a masca Turcilor presenţa Muscalilor. Cavaleria rusésca venea în alŭ 3-lea rêndŭ.

La 31 Iulie diminéţa la 3 ore se puse în mişcare armata aliată pe 3 colóne, trecu Trotuşulŭ şi merse până la Călimănescĭ, avêndŭ ca ante-gardă: Ruşiĭ pre colonelulŭ Karaiciaĭ şi aripa Austriacă pre colonelulŭ Kepiro. De la Călimănescĭ armata înaintă până la Mărăşescĭ. Aci corpulŭ rusescŭ luâ o posiţiune ascunsă în satŭ, iar corpulŭ Austriacŭ se răzimă cu aripa stângă de corpulŭ rusescŭ avêndŭ Siretulŭ la spate.

Din Mărăşescĭ Suvaroff trămise unŭ oficerŭ cu 30 cazacĭ ca cercetaşĭ (éclaireurs). Aceştia aduseră veste, că aŭ zărit patrule turcescĭ. Suvaroff detaşéză 1500 cozacĭ şi volintirĭ Moldovenĭ (tot-d'auna eĭ eraŭ puşĭ în frunte!) Antegarda turcă era de 3000 oştenĭ, sprijiniţĭ pe un lagăr de 7000 oştire, comandată de Osman-Paşa şi aşeḑatŭ dincóce de Putna, cu scop de a tăia calea neamiculuĭ spre Muntenia. Nimicŭ nu isprăvi se pare acestŭ detaşamentŭ de cozacĭ, de óre-ce însuşĭ apologistulŭ luĭ Suvaroff scrie, că faţa cu numĕrulŭ maĭ mare al oştireĭ turco-române «*mussten die Russen zurück*» fură siliţĭ Ruşiĭ a se întórce îndărătŭ. Totuşĭ ar fi perdutŭ óstea turco-română în acéstă harţă cu Cazacĭ, sprijiniţĭ de Austriacĭ, la 600 ómenĭ.

Acum însă urméză o afacere maĭ seriósă: acé a trecereĭ Putneĭ de către Austro-Ruşĭ sub foculŭ tunurilorŭ turcescĭ. Posedemŭ şi dămŭ în facsimile (1) planulŭ trecereĭ Putneĭ în nóptea de 31 Iulie stil noŭ 1789 spre I Augustŭ, faptŭ belicŭ care deschide calea armateĭ aliate spre Focşanĭ. Acestŭ planŭ. ce presupunemŭ dresatŭ de principele de Ligne şi care se conservă în manuscriptŭ originalŭ de Bibl. Academieĭ nóstre, va înlesni bărbaţilorŭ specialĭ urmărirea, pas după pas, a mişcărilorŭ ambelorŭ armate, care'şĭ daŭ la Focşanĭ şi apoĭ la Rŏmnicŭ o bătălie aprópe definitivŭ otărîtóre pentru sórta Turcieĭ şi a luĭ N. Mavrogheni.

(1) Veḑĭ facsimilea.

www.dacoromanica.ro

Antegarda Austriacă nu putusă a se menţine dincóce de Milcovŭ, până la sosirea luĭ Suvaroff şi retrecusă îndărătŭ, luândŭ armata austriacă şi ruséscă posiţiunea *A* indicată pe planulŭ anexatŭ. Dincóce de Putna era, cum aretarămŭ, tabăra luĭ Osman-Paşa. In faţă cu tabera turcă Austriaciĭ construescŭ nóptea podŭ, după ce colonelulŭ Karaiciaĭ bate anteposturile turcescĭ şi le alungă.

Indată apoĭ Austriaciĭ şi Muscaliĭ trecŭ podulŭ lor de luntre *B. B.* şi cavaleria prin vadŭ şi atacă tabăra luĭ Osman Paşa. Acesta nu resistă şi se retrage spre Focşanĭ, luândŭ acolo posiţiunea *K. K. K.* La aripa lor stîngă Turco-Româniĭ punŭ cavaleria, la centru aşédă infanteriă şi la drépta totŭ infanteriă sprijinită în spate de mănăstirea sf. Samoil şi alte Biericĭ. Turciĭ cugetaŭ că, sprijiniţĭ pe întăriturile făcute la Focşanĭ, să învăluéscă pre neamicŭ luându-lŭ pe la spate. Decĭ detaşară unŭ corpŭ de spahiĭ şi aceştia primiră ordine să apuce pe departe prin lunca Putneĭ şi să înconjure neamiculŭ, luândŭ pe la spate aripa dréptă austriacă. Dar Austriaciĭ prinseră de veste la mişcare şi în puntulŭ *E* de pe planŭ respinseră primulŭ atacŭ alŭ Turcilorŭ. Aceştia reveniră cu maĭ multă impetuositate, pe totŭ frontulŭ austriacŭ, dar lipsiţĭ de artilerie şi seceraţĭ de cea austriacă din aripa dréptă, sub comanda luĭ Spleeni în equer, eĭ nu putură nainta decât până la punctulŭ *G* de unde, după acestŭ al doilea atacŭ, se retraseră în posiţiunea ocupată în jurulŭ şi înlăuntrulŭ Focşanilorŭ. Austriaciĭ îşĭ desfăşurară maĭ multŭ aripa dréptă în *I* şi pe o linie de frontŭ profundă, profitândŭ de terenulŭ favorabilŭ, avêndŭ în faţă uuŭ câmpŭ greŭ de ămblatŭ, din causă că era plinŭ de spinĭ şi de tufărişŭ şi de unŭ faldure de delişiorŭ, cum se póte vedé pre planŭ, eĭ apucară din noŭ ofensiva, atacândŭ din ambele aripĭ cu óste de cavaleriă pe când infanteria şi artileria păşia nainte în centru şi luà nouă posiţiune îndărătulŭ ataculuĭ cavalerieĭ. Turciĭ şi Româniĭ nu putură a se susţine contra acestuĭ atacŭ şi se întórseră în linia lor de apărare în jurulŭ şi în lăuntrulŭ Focşanilorŭ. Cavaleria austriacă (3 diviḑiunĭ) strebătură în punctulŭ *M* şi înlesniră ast-felŭ înaintarea altorŭ treĭ diviḑiunĭ de cavalerie în punctulŭ *N*, chĭar la marginea oraşuluĭ, în partea stîngă privindŭ despre Milcovŭ. Altă diviḑiune de oştire austriacă îşĭ combină iute mişcarea cu cele din punctele *M* şi *N* şi

www.dacoromanica.ro

strebatŭ cu o manoperă identică în punctulŭ *O*, isgonindŭ pre Turcĭ și Românĭ.

Din aripa stîngă Suvaroff și infanteria mergŭ și eĭ înainte ca să încunjure Focșanii din partea dréptă, cum privescĭ dela Milcovŭ. Suvaroff nu se opresce naintea retrașamentelorŭ marcate pe planŭ la stînga privitoruluĭ, ci trece și ia posiţiune între Milcov și Focșanĭ la sudulŭ orașuluĭ, înapoĭ, strĕbate chĭar în orașŭ lângă pîrâulŭ de hotarŭ. De aci, ajutatŭ de infanteria austriacă, atacă pre Turcĭ și Românĭ adăpostiţĭ între zidurile Monăstireĭ Sf. Samoil și ale altorŭ Bisericĭ ce se potŭ vede indicate în altŭ planŭ ce anexămŭ. Turciĭ și Românii disputară neamiculuĭ pasŭ cu pasŭ stradele orașuluĭ (1) care remasă o ruină fumegandă.

După o apĕrare de maĭ multe ore siliţĭ fură ceĭ din Monăstire a se preda, iar ceĭ carĭ putură se retraseră, Românii maĭ multŭ spre Rŏmnicŭ și Turciĭ pe calea Brăileĭ.

Anonimulŭ austriacŭ pretinde (2) că óstea turco-română bătută era de 30.000 de oștenĭ și că a lăsatŭ în mânile învingĕtorilor tótă artileria, munițiunile, magazinulŭ și tabăra. Sunt multŭ esagerate, aceste spoliĭ, décă amintimŭ că acelașĭ scriitorŭ arétă că aliaţiĭ nu prinseră viĭ în acéstă victorie decât 96 oștenĭ!

Și maĭ esagerate sunt cifrele date de Istoria Campaniilorŭ luĭ Suvaroff (3), ba chĭar și în Salaberry aflămŭ erorĭ de cifre. După primulŭ scriitorŭ germanŭ însă dămŭ în anexă planulŭ resboĭuluĭ dela 21 (31) Iulie 1789, cu esplicaţiunile luĭ. Naréză și Salaberry pe scurtŭ acestŭ resboiŭ cam așĭa:

«Indată se află (de Coburg) că 40,000 Turcĭ din Brăila aŭ plecatŭ

(1) Insușĭ scriitorulŭ austriacŭ mărturisesce, că o monăstire din Focșanĭ fu încunjurată de Austriacĭ și că din turnulŭ eĭ ceĭ împresuraţĭ trăgéŭ focurĭ. Cândŭ comandantulŭ Austriacŭ isbuti să intre în Monăstire găsi o garnizonă numaĭ de **treĭ** oștenĭ . . . Infanteria austriacă înfuriată căcĭ *treĭ* oștenĭ cutesezară a-ĭ resiste, îĭ măcelări miserabilmente! Chiar și în Mŏnăstirea Sf. Samoil nu maĭ aflară Austriaciĭ decât 56 oștenĭ, carĭ cutezaseră a ţine meterezele contra oștireĭ aliate, ca să dée timpŭ grosuluĭ armateĭ a se retrage.

Ausführliche Geschichte des Krieges. — „Wien 1791. pag. 123.

(2) Pag. 122, opera citată.

(3) Versuch einer Kriegs Geschichte des Grafen Alexander Suvarow Rymnikski II, Theil Gotha, 1796.

www.dacoromanica.ro

spre Focșanĭ. La 12 mile dela tabăra turco-română Coburg era cu unŭ numĕrŭ maĭ micŭ și decĭ ceru ajutorŭ luĭ Suvaroff, care pe locŭ se pune în marșŭ forțatŭ lăsândŭ ceva óste și în Bêrlad (1).

Sultanulŭ Selim întărise și el óstea din Moldova și dela Dunăre cu 150,000 oștenĭ, dar greși înlocuindŭ și pre Vizirulŭ Iusuf Pașa, prin pașa dela Vidin.

Coburg înainta contra trupelorŭ turcescĭ, pre când Suvaroff mergea la Horopșescĭ și pe Prutŭ ca să încunjóre pre Turcĭ. Coburg luă linia de bătaiă la Milcov».

In marșurile acestea precipitate bieţiĭ ţĕranĭ românĭ eraŭ siliţĭ, ḑi și nópte, să lucreze la drumurĭ din noŭ deschise... Să lucreze? să móră sub cazně, lipsiţĭ până și de mâncare! (2).

Intre aceste, óstea turco-română, fără să fie adăogită încă de ceĭ 40.000 oștenĭ dela Brăila și Buzĕŭ, carĭ nu sosescŭ la timpŭ, face o mișcare înainte și primele șirurĭ sosiră lângă Mărăsescĭ (3).

Suvaroff mergêndŭ și elŭ spre a învălui pre turco-românĭ, îșĭ băgă unŭ acŭ în picĭorŭ de unde turciĭ îlŭ numiră apoĭ *Topal* adică Schiopul.

La 21 Iuliŭ 1789 se dete bătaia. Austriaciĭ și Muscaliĭ avură grija să-șĭ dividă trupele în micĭ carele și lăsară să trécă între intervale mulțimea de spahiĭ pe carĭ îĭ fulgeraŭ apoĭ cu tunurile aședate la unghiurile carelelorŭ. Era în luptă, ḑice de Salaberry (4) 18,000 Austriacĭ și 7,000 de Rușĭ. Turciĭ fură sdrobiţĭ, de și comandaţĭ de însușĭ Hasan Pașa.

«Turciĭ nu prinsese de veste de juncţiunea Austriacilor cu Rușiĭ, căcĭ lucrulŭ se tăinui pré bine, punêndu-se totŭ Austriaciĭ în antegardă. La Mărășescĭ ajungêndŭ armata unită, începuse harţele cu anteposturile turcescĭ. Turciĭ fură bătuţĭ și fugăriţĭ uniĭ spre calea Bucurescilor, alţiĭ apucândŭ spre Brăila, în 31 Iuliŭ, 1789».

Acésta fu prima bătaiă câștigată de Austriacĭ de când începuse resboĭulŭ.

(1) Histoire des campagnes de Suwarow, pag. 51, T. II.
(2) Histoire des Campagnes de Suwarow, pag. 67.
(3) Pag. 75, ibidem.
(4) T. IV, pag. 131.

www.dacoromanica.ro

Insuşĭ autorulŭ istorieĭ luĭ Suvaroff recunósce acésta dicêndŭ: «Für die kaiserliche war es die Erste Feldschlacht die sie in diesen Kriege gewannen» (1).

Avem informaţiunĭ positive, că la Focşanĭ nu se afla şi Mavrogheni în persónă, dar neîndoios se afla şi óste Română. Décă ne amintimŭ de chiămarea — maĭ susŭ adusă — a tuturorŭ boĭărilorŭ în tabară, la quartierulŭ generalŭ, la începutulŭ campanieĭ, puteamŭ presupune că se afla la Focşanĭ şi Mavrogheni, dar în capitolul de maĭ la vale vom arĕta cum vitézulŭ Domnŭ era în timpulŭ acesta ocupatŭ cu rĕsboĭulŭ în Carpaţĭ. Cum că totuşĭ la Focşanĭ eraŭ şi Românĭ, se póte înţelege şi din faptul că retragerea oştireĭ după învingere, se face nu numaĭ spre Brăila, ci şi spre Bucurescĭ. Presinţa Românilorŭ o afirmă şi Anastasie Turcitulŭ.

Bucuria despre victorie e mare în tabăra aliată.

Dăm în anexă reproducerea unuĭ tabelŭ în care sculptorele Schubert ne arétă cum Coburg şi Suwarow şi în genere Muscaliĭ şi Austriaciĭ se îmbrăţişéză şi se felicită de isbânda (2) uneĭ lupte care ţinusă dela 6 ore diminéţa nu maĭ puţinŭ de 10 ore!

Principele Coburg fu resplătitŭ de Impĕratulŭ sĕŭ cu Crucea mare a Marieĭ Teresa. Acelaşĭ Impĕratŭ Iosif trămisă luĭ Suvaroff o tabachieră bogată cu cifra sa, însoţită de o epistolă autografă din 13 August 1791, ce dămŭ în anexă (3). Asemené reproducemŭ epistola adresată luĭ Coburg. Acelaşĭ lucru făcu şi Ecaterina cătră Coburg.

Cu multă inteligenţă fu combinatŭ îndată ataculŭ ce la 2 August stilŭ noŭ deteră trupele Turco-Române contra aripeĭ drepte a Ruşilor dela Bêrlad, pe Siretŭ şi pe Prutŭ. Acestŭ atacŭ sili pre Suvaroff să abandone pre Coburg la Focşanĭ imediatŭ după victoriă (4). Coburg ne maĭ fiindŭ sprijinitŭ de corpulŭ rusescŭ, nu cuteză să urmărésca pre Turco-Românii în retragerea lor. Austriaciĭ se mulţămiră a

(1) Pag. 71, tom. II.

(2) Veḑĭ gravura anexată.

(3) Veḑĭ anexele.

(4) „Ausfürliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey". Vol. III, pag. 124.

www.dacoromanica.ro

lua posiţiune la o óră distanţă de Focşanĭ pe apa Milcovuluĭ (1). Colonelulŭ Karaiciaĭ fu trămisŭ la puţină distanţă înainte cu ante-garda.

Restulŭ luneĭ August Austriaciĭ nu cutezară a nainta, iar Suvaroff este strînsŭ ocupatŭ de mişcarea Turcilorŭ din Basarabia sudică şi Galaţĭ-Brăila.

LVIII.

Unde era Mavrogheni când se dete bătălia dela Focşanĭ? Lucrarea oştireĭ române în Munţiĭ Carpaţĭ.

Simţindu-se în Focşanĭ de pregătirile de atacŭ ale luĭ Coburg, încă dela desprimăvĕrarea anuluĭ 1789, Mavrogheni care, cum vĕdurămŭ, chiămase pe boiărĭ în tabăra dela Focşanĭ, 'şĭ luă misiunea de a ataca óstea austriacă de-alungulŭ Carpaţilor, ca să împedice adunarea de maĭ multă oştire Austriacă pe linia Centruluĭ Focşanĭ-Galaţĭ.

In luna luĭ Iuliŭ Mavrogheni conduce cu vigóre oştirile turco-române pe la diversele pasurĭ din munţĭ contra oştirilorŭ austriace din Ardealŭ şi Banatŭ (2).

Anonimulŭ Austriacŭ (3) în tomulŭ alŭ IV-lea alŭ «Istorieĭ Rĕsboiuluĭ», urmăresce din punctulŭ sĕŭ de vedere, ataculŭ diverselorŭ pasurĭ şi aşeḍarea trupelorŭ Austriace în timpulŭ erneĭ pe la aceste. La Pasulŭ Vulcanuluĭ, bună-óră, în primele ḍile din Martie se găseaŭ douĕ batalióne din primulŭ regimentŭ românescŭ, douĕ batalióne a luĭ Spleeni, douĕ Belgiojoso, unulŭ dela Esterhazy, douĕ divisiunĭ dela

(1) „Der Graf (Suvaroff) hatte Nachricht, das die Türken in seiner Abwesenheit von Berlat aus Bessarabien über der Pruth setzen, und diese Gegenden überfallen wollten. Er begab sich deshalb Tags nach der Schlacht bey Focsani auf den Marsch".

T. II, pag. 73 a Versuch einer Kriegsgeschichte des grafen Alexander Suwarow Rymniksky. Gotha, 1796.

(2) In Iulius zeigten sich sehr häufig feindliche Truppen an den Pässen Bocza, (Buzĕu), Tömösch, Altschanze und Törzburg. Man vernahm dass dieselben zu dem unter dem comando des Fürsten der Wallachey, Mavrojeny, versammelten Korps gehörten, und die Absicht hätten, zu gleicher Zeit unsere Grenzen von Siebenbürgen aller orten anzufallen.

(3) Ausfürliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Türkey. Vol. IV, pag. 7. Viena, 1791.

www.dacoromanica.ro

Husarĭ de Toscana, o divisiune de dragonĭ de Savoia și unŭ escadronŭ de voluntarĭ.

La Pasulŭ Turnu-Roșu eraŭ unŭ batalionŭ Oross, unulŭ Spleeni, unulŭ Aloinzi, o divisiune de husarĭ Toscana, o divisiune de dragonĭ și vre-o câte-va sute de volintirĭ călărĭ și pe josŭ. La Temeșiŭ, autorulŭ anonimŭ pretinde că se găsea numaĭ unŭ batalionŭ Oross.

In pasulŭ despre Câmpulung se găseaŭ 2 batalióne din alŭ 2-lea regimentŭ românescŭ-austriacŭ care făcuseră parte în trecuta campanie din armata prinţuluĭ Coburg.

Cum se ridică zăpada din pasurĭ pe la finea luĭ Marte, Mavrogheni dete ordin de mergere înainte, de și âncă dînsulŭ nu se afla în munţĭ.

Prima ciocnire se întâmplă între Câmpulung și Rucăr. La 8 Aprilie st. n. turco-românii atacă ante-posturile austriace dar, după cum scrie anonimulŭ istoricŭ austriacŭ, ataculŭ nu isbuti, de și Turco-Românii arŭ fi avutŭ 253 morţĭ. După obiceiulŭ luĭ, istoriculŭ nu acusă morţĭ din óstea austriacă decât unŭ *secuiŭ!*... Răniţĭ fură, dice, maĭ mulţĭ și durere! ceĭ maĭ mulţĭ dintre ostașiĭ din regimentulŭ românescŭ. La acestŭ atacŭ luară parte, din partea oștireĭ austriace și unŭ escadronŭ de volintirĭ românĭ, din ceĭ carĭ la îndemnulŭ înstreinaţilorŭ boerĭ, abandonaseră pre Mavrogheni. Unŭ oficerŭ din acestŭ escadronŭ, anume Burtă, âncă fu rănitŭ.

Oastea romăno-turcă se retrasă ceva maĭ îndărătŭ, în Valea Muiereĭ *(Walja Mulieri)*, cautândŭ a se maĭ întări, sprijinindu-se acéstă ante-gardă pe trupele din Câmpulung, carĭ făceaŭ recunósceri până în lăuntrulŭ Ardéluluĭ.

La 25 a aceleașĭ lunĭ (stilulŭ noŭ), 1500 Turcĭ, și la 4000 Arnăuţĭ muntenĭ eraŭ gata să năvăléscă dela Romniculŭ Vâlceĭ în Ardeal, cu intenţiunea de a ocupa punctul Șease-sate peste munţĭ. S'aŭ și însinuatŭ turco-românii pe la Cozia și Cornet cu scopŭ de a ataca pe Austriacĭ pe ţĕrmulŭ stângŭ alŭ Oltuluĭ, carĭ aveaŭ ante-posturile la Gura-Lotruluĭ și la Piatra. După 7 ore de bătaiă aprinsă de ambele părţĭ, românii și Turciĭ luară posiţiunile dela Gura-Lotruluĭ și Piatra și dela Fórfica până la Cornet. Acéstă mŏnăstire fu prada flacărilorŭ în mijloculŭ acestorŭ harţe. La 1 Maiŭ (stilŭ noŭ) turco-românii căutară să mérgă înainte dincolo de Cornet și isbutiră unŭ

www.dacoromanica.ro

momentŭ să coprindă înălțimile dela Iona și să delogeze pre inamicŭ din Sărăcinescĭ, dar, după arĕtarea anonimuluĭ austriacŭ (1) întreprinderea nu isbuti.

In definitivŭ aceste harțe eraŭ menite numaĭ să împedice pe austriacĭ de a se însinua în România, căcĭ adevĕrata încercare de a merge în Ardeal, urma să se facă numaĭ în lunile viitóre și a nume după sosirea la Câmpina a Domnitoruluĭ Mavrogheni.

Anonimulŭ austriacŭ recunósce, că restulŭ luneĭ luĭ Maiŭ se menținuse și Austriaciĭ și Turco-Românii în posițiunile ocupate, iar în luna Iuniŭ Turco-Românii întreprinseră noue atacurĭ asupra pasurilorŭ Transilvănene.

Este de amintitŭ curagiósa încercare a Turco-Românilorŭ dela 18 Iuniŭ (stilŭ noŭ). Deprinșĭ a urca călărĭ munțiĭ ceĭ maĭ prăpăstioșĭ, eĭ se hotărîră a lăsa pasulŭ unde 'ĭ așteptaŭ Austriaciĭ și să trécă de a dreptulŭ peste munțĭ pentru a coprinde Făgărașulŭ. Neamiculŭ luase tóte precauțiunile pentru a evita surprindere dela Munte. Așia el făcu să sară cu iarbă de pușcă o gróznică stâncă care constituia unŭ felŭ de punte între douĕ prăpăstii pe unde era singurulŭ locŭ de trecere în spre satulŭ Breaza, care vine la o mică depărtare de Făgărașiŭ, iar dincolo de acéstă prăpastie făcu întăriturĭ prin șanțurĭ și aședă puține trupe pentru apărarea acestorŭ întăriturĭ.

Ajungêndŭ la loculŭ unde Austriaciĭ săltaseră în aerŭ stânca, Turco-românii se puseră pe lucru și prăvălindŭ petre reîmpreunară ambele malurĭ. Acum óstea nóstră trecu acestŭ locŭ dificilŭ profitândŭ și de o negură désă, dar sgomotulŭ ce făcuseră pietrele prăbușite pentru a constitui puntea de trecere, deșteptă atențiunea sentineleĭ Austriace dela șanțurile din apropierea stânceĭ. Pe dată sentinela dă focŭ șumăiaguluĭ dela prăjina de alarmă. Din prăjină în prăjină semnalulŭ e datŭ pe o mare întindere în Ardeal, și trupele Austriace din împrejurime se punŭ în mișcare, îndreptându-se la loculŭ de bătaiă, iar o parte cercândŭ să strebată la Câmpulung, și se taĭe linia de retragere a cutezătóreĭ trupe Turco-Române.

(1) Opulŭ citatŭ, pag. 16, vol. IV.

www.dacoromanica.ro

Spaima fu mare și în oștirea Austriacă și în Făgărașŭ, unde tocmaĭ era ḑi de târgŭ la 19 Iunie (stilŭ noŭ) (1).

.Turco-Românii de și isbutiră să delogeze dela șanțurĭ garda și să-șĭ deschidă cale împlându-le și pe acestea cu pămêntŭ, vĕḑêndŭ că mișcarea lor este simțită și temêndu-se ca să nu li se taĭe retragerea nu maĭ înaintară și se întórseră îndărătŭ la posițiunile lor, nu fără a se apĕra de atacului combinatŭ alŭ neamiculuĭ care țîșnia din tóte părțile.

In luna Iuliŭ însă, precumŭ arĕtarămŭ, avea să se întêmple marea și ultima încercare a oștireĭ muntene de a strĕbate în Ardeal prin pasulŭ Timișuluĭ. Mavrogheni înțelesŭ cu Turciĭ din centrulŭ frontuluĭ de bătaiă dela Focșanĭ lăsă o parte din oștirea sea acolo și cu o altă parte veni însușĭ la Câmpina luândŭ misiunea de a-'șĭ combina atacului în pasulŭ Timișuluĭ cu încercarea oștireĭ din Focșanĭ de a întâmpina pre Coburg la Putna. Mavrogheni ordonă unŭ atacŭ simultaneŭ prin tóte pasurile Carpațilorŭ.

Hagi Suitariul din corpulŭ dela Focșanĭ înaintase cu 8000 de călărĭ între Adjud și Ocna (14 Aprilie stilŭ noŭ). La 15 Aprilie st. n. Mavrogheni va să atace pe Austriacĭ la Temeșiŭ ca să producă o diversiune puternică, care să împedice întărirea neamiculuĭ din fața Focșanilorŭ.

Mavrogheni avé cu sine, în acéstă expediţiune 30,000 oștenĭ, pre carĭ îĭ concentrase la Câmpina. De aci elŭ naintă la Sinaia. Acolo detașă 6000 de ómenĭ cu misiunea de a cerca să trécă prin pasulŭ Temeșuluĭ (2).

Austriaciĭ, sub comanda generalŭ-maioruluĭ Oross, luaseră la

(1) In Fogaras war an diesem Tage eben Wochenmarkt. Der Schrecken und die Bestürzung unter dem Volke war unbeschreiblich. Die Bauern, um sich leichter flüchten zu können, boten den Kübel Waizen, den sie vorher um 8 Gulden nicht geben wollten, um 1, und eine Fuhr Holz, für die sie sonst zwey Gulden verlangten, um drey Groschen zum verkauf an (In Făgărașŭ era în acea ḑi târgŭ sĕptĕmânalŭ. Spaima și neliniștea în poporŭ era de nedescrisŭ. Ţĕranii, pentru a putea fugi maĭ uşorŭ, ofereaŭ pentru vînḑare, banița de grâŭ, pe care maĭ nainte nu o dedeaŭ cu 8 fiorinĭ, cu unulŭ, unŭ carŭ cu lemne, pentru care de obiceiŭ cereaŭ 2 fiorinĭ, pentru treĭ groșĭ). Vol. IV, pag. 21. Ausführliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Türkey. Viena, 1791.

(2) „Wirklich gieng auch bald darauf die Nachricht ein, der Fürst Mavrojeny sei mit 30.000 Mann von Kimpina aufgebrochen und bis Sinay vorgerücket", pag. 22, opulŭ citatŭ.

www.dacoromanica.ro

Predeal o posiţiune favorabilă şi se întăriseră în ea cu şanţurĭ şi parapete.

In ḑioa de 15, la 6 ore diminéţa, ante-garda luĭ Mavrogheni atacă aripa dréptă şi stîngă de o dată eşindŭ din pădure, şi când fu aprópe de şanţurĭ îndreptă treĭ tunurĭ asupra fortificaţiunilorŭ austriace. Unulŭ din aceste tunurĭ fu însă îndată scosŭ din serviciŭ cu o lovitură de tunŭ (Sechspfünder) austriacŭ.

Cu mare vigóre fu condusŭ ataculŭ fortuluĭ. Oştirea atacatóre nu afla însă posiţiune avantagiósă. Totuşĭ 12 vitejĭ oştenĭ (1) avură cutezarea să sară în şanţurĭ sub plóia de glónţe şi începură a bate piróne pe parapete ca să 'şĭ formeze scărĭ de urcatŭ pe ele. Şapte din aceştĭ bravĭ fură săceraţĭ de mórte şi ceĭ-l-alţĭ siliţĭ a renunţa la temerara întreprindere.

Până la 10 ore ţinu ataculŭ. Dar sosindŭ unŭ noŭ contingentŭ de oştire austriacă, sub comanda căpitanuluĭ Maina, aĭ luĭ Mavrogheni simţiră că ar puté fi luaţĭ între douĕ focurĭ şi preferiră a se retrage.

Urmăriţĭ de Austriacĭ, retragerea fu penibilă până la Valea Ţapuluĭ, lîngă Sinaia. Autorulŭ austriacŭ pretinde, că Româniĭ lăsară 191 morţĭ şi 33 caĭ. Cu prinşĭ nu se lăudară Austriacĭ decât cu *treĭ* şi cu 6 drapele. Negreşitŭ că scriitorulŭ oficiosŭ austriacŭ nu denunţă, după obiceiŭ, decât vre-o 30 morţĭ austriacĭ!

In acelaşĭ timpŭ, după cum arĕtarămŭ, urma ca oştirea Turco-Română să ia ofensiva pe tótă linia Carpaţilorŭ, ca să împedice concentrarea Austriacilorŭ în numĕrŭ mare la Focşanĭ. La 16 Iulie stilŭ noŭ, urmă la pasulŭ Turnuluĭ-Roşu, la Priporŭ, o harţă a căreia descriere părtinitóre Austriacilorŭ negreşitŭ, o dămŭ în anexă (2).

In totŭ restulŭ luneĭ Iulie maĭ urmară diverse harţe de ante-garde în principalele pasurĭ Carpatice (3).

---

(1) Eată cum naréză însuşĭ autorulŭ oficiosŭ austriacŭ acestŭ episodŭ: „Zwölf Wagehälse hatten die Kühnheit in den Graben der Schanze zu springen, wo sie Nägel in die Pallisaden schlugen, und so hinauf klettern wollten; aber der Herr Posten-Kommandant, Obristwachtmeister von Layritz liess Manschaft auf das parapet (Brustwehre) steigen die 7 von ihuen erschoss".

(2) Veḑĭ anexa.

(3) Opulŭ citatŭ austriacŭ, T. IV, pag. 27.

www.dacoromanica.ro

Domnitorulŭ Mavrogheni, după harţa dela pasulŭ Timeşuluĭ, pregăti unŭ noŭ atacŭ pentru primele ḑile din August, combinându-lŭ cu o mişcare simultanată despre Văleniĭ de Munte.

In momentulŭ când se pregăti şi se dete bătălia dela Focşanĭ, maĭ multŭ decât orĭ-când Mavrogheni şi corpulŭ sĕŭ de oştire luară ofensiva în Carpaţĭ (1). Cu deosebire însă ataculŭ fu îndreptatŭ maĭ cu putere în pasulŭ Buzĕuluĭ, ca să se provóce maĭ în apropiere de oştirea luĭ Coburg, diversiunea dorită, care să împedice întărirea corpuluĭ luĭ Coburg cu nouĕ contingente din Ardealŭ. Pasulŭ Timeşuluĭ fu apĕratŭ de Austriacĭ contra ante-gardeĭ luĭ Mavrogheni de 4000 oştenĭ, pe când în pasulŭ Buzĕuluĭ se concentraseră peste 9000 oştenĭ, maĭ multŭ Turcĭ, cu 6 tunurĭ. Ataculŭ violentŭ datŭ aci sub comanda luĭ Soliman Paşa cu douĕ tunurĭ, în cursŭ de maĭ multe ḑile îngroḑi pre Austriaci. Feldmareşalulŭ Leitenant, din Ardealŭ, se răpeḑi însuşĭ la pasulŭ Buzĕuluĭ să aducă ajutóre oştireĭ austriace din acelŭ pasŭ *(gieng selbst nach Bocza ab)* (2).

Dămŭ în anexă pe largŭ după istoriculŭ oficiosŭ alŭ campanieĭ austriace, naraţiunea diverselorŭ harţe urmate la pasulŭ Buzeuluĭ. Bravulŭ Soliman îşĭ făcu datoria cu sacrificiulŭ viăţeĭ sale. Alăturea cu Turciĭ se luptară vitejesce şi maĭ mulţĭ oştenĭ românĭ comandaţĭ de Anastasie.

Aceştĭ vitezĭ împedicară juncţiunea armateĭ Austro-Rusescĭ din Focşanĭ cu óstea Austriacă care lucra să resbéscă prin pasulŭ Buzĕuluĭ, dar nu putură schimba sórta resboiuluĭ dela Focşanĭ!

De sigurŭ încurajiaţĭ de isbânda luĭ Coburg, şi a luĭ Suvaroff, dela Milcov, comandanţiĭ Austriacĭ carĭ apĕraŭ pasurile Carpatice în contra luĭ Mavrogheni, începură, cătră finea luĭ August (stilŭ noŭ) a lua ofensiva şi a descinde pasurile. La 22 August (stilŭ noŭ) 2 colóne austriace purceseră a descinde pe valea Oltuluĭ. O colónă se opri la Racoviţa iar alta trecu Oltulŭ pe la Cânenĭ. Austriaciĭ se insinuase în Valea Topologuluĭ.

Acolo întâlniră o ante-gardă de câţĭ-va turcĭ sub comanda luĭ

(1) Am I und 2-ten August zeigte sich der Feind an allen Pässen, hauptsächlich aber bey Tömösch und Bocza (Buzeŭ).

(2) T. IV, pag. 31, opulŭ citatŭ. Veḑĭ naraţiunea luĭ Anastasie (Selim).

www.dacoromanica.ro

Osina Bimbașa Seraskier și Bostan-Ulu Bimbașa și 300 de poterașĭ Muntenĭ, comandațĭ de Armașulŭ Dumitru Lamciul (1).

Acéstă mână de vitezĭ ce puté contra înmiitelorŭ puscĭ ale Austriacilorŭ? Eĭ se luptară câtŭ putură și isbutiră a se retrage prin pădurĭ spre Curtea de Argeș. Armașulŭ Dumitru și cu căpeteniile turcescĭ, luară din Curtea de Argeș ăncă ceva oștire și ca la 1000 de ómenĭ se întórseră aprigĭ contra Austriacilorŭ, ca să-ĭ oprésică de a merge înainte. O nouă harță remasă fără resultatŭ maĭ bunŭ pentru Romano-Turcĭ, căcĭ era imposibilŭ ca 1000 de oștenĭ să țină lungŭ timpŭ contra unorŭ forțe cu multŭ maĭ marĭ. Că s'aŭ luptatŭ minunatŭ poterașiĭ Armașuluĭ Dumitru, staŭ de mărturie ceĭ 200 de morțĭ și numeroșĭ rănițĭ ce arétă istoriculŭ Austriacŭ că aŭ remasŭ pe câmpulŭ de bătaie din óstea română. Numaĭ 11 oștenĭ românĭ se lăsară să fiă prinșĭ de viĭ!

Resistența acéstă vitéză a poterașilorŭ Armașuluĭ Dumitru, pusă pe gândurĭ pe Austriacĭ. Eĭ se oprirĭ din mersulŭ lor înainte, mărginindu-se a se întări în posițiunile ce apucaseră. Aci remaseră în tótă luna Septembre (2).

La pasulŭ Rușaveĭ ăncă s'aŭ petrecutŭ harțe și bătăĭ între Turcĭ și Austriacĭ, în legătură unele din aceste bătăĭ cu acea dela Focșanĭ. Din documentele până acum cercetate de noĭ nu resultă că în 1789 se afla pe lângă óstea turcéscă din acestŭ punctŭ și oștire românéscă, de aceea nicĭ nu vomŭ insiste a descrie diversele aceste harțe și bătăĭ care se întindŭ în Transilvania până dincolo de Mehadia și descindŭ în țéra Muntenéscă în județulŭ Mehedințuluĭ.

Asemené nu ne putemŭ ocupa aci de operațiunile belice turco-Austriace din spre Serbia, Croația, Slavonia, etc. Orĭ câte succese aŭ pututŭ avea Turciĭ icĭ-colea în aceste regiunĭ, bătălia care se dete la Rômnicŭ, și de care urméză ăncă a ne ocupa, le-aŭ făcutŭ inutile, acésta hotărândŭ definitivŭ sórta rĕsboiuluĭ.

---

(1) Opulŭ citatŭ, t. IV, pag. 41—45.

(2) Istoriculŭ austriacŭ pretinde că de aceea óstea austriacă fu liniștită în Septembre în aceste părțĭ, căcĭ Romano-Turciĭ nu maĭ cutezară a o ataca. Dar de ce nu înaintară Austriaciĭ maĭ la vale în țéră?!... (pag. 46, opŭ citatŭ, vol. IV).

www.dacoromanica.ro

LIX.

Atac la Bêrlad. Rĕsboiul dela Rômnic. Evenimentele la Bucurescĭ.

In lipsa luĭ Suvaroff, vĕdurămŭ că Turciĭ ca să facă diversiune voiră să trécă Prutulŭ și să atace ariergarda din Bêrlad. Déră a doua ḑi după victorie Suvaroff plecă din Focșanĭ, și la 27 era ear cu óstea la Bêrlad. Unŭ altŭ corpŭ de Rușĭ detașatŭ de Repnin se posta între Bêrlad și Fălciŭ, sub comanda Principeluĭ locotenent-generalŭ Volgonski ca să acopere flanculŭ stângŭ alŭ luĭ Suvaroff.

Ne rămâne să studiămŭ acum și a doua mare bătăliă, acé dela Rômnic, după chĭar autoriĭ germanĭ.

Să observămŭ maĭ ântêiŭ că victoria dela Focșanĭ nu prea era în definitivŭ așĭa de mare, de óre-ce óstea turco-română nu numaĭ nu fu urmărită, dar că să retrasă relativŭ în destulă bună ordine și anume cea maĭ mare parte din cavaleriă pe drumul la Rômnicŭ și Buzêŭ, cea maĭ mare parte de Ianicerĭ pe drumulŭ Brăileĭ (die meiste kavalerie auf dem Wege, nach Rumnik und Buzeu, die meisten Ianitscharen auf dem Wege Braila). Negrețitŭ, în mânile Austro-Rușilorŭ învingĕtorĭ remaseră cele ce nu eraŭ lesne de luatŭ în retragere și âncă nu tóte, căcĭ Austriaciĭ nu aflară abandonate în retrașamente decât vr'o 10 tunurĭ.

Amŭ vĕḑutŭ atuncĭ că pe când se petrecea acéstă bătaiă la Focșanĭ, Domnitorulŭ Mavrogheni se afla în Carpațĭ.

In bătăliile aceste ultime jucă ultima sa carte și N. Mavrogheni. Sciindŭ că sórta luĭ era legată acumŭ de acé a rĕsboiuluĭ, scrie Selim (Anastasie): «Mavrogheni îșĭ slei visteria sa privată pentru a ridica cu a sa cheltuială un corpŭ noŭ de oștire alăturândŭ pe lângă acésta și óstea ce maĭ putu aduna din taběra dela Focșanĭ, porni spre Rŏmnicŭ pentru a organisa acolo un atacŭ generalŭ, care să se pótă da totŭ într'unŭ timpŭ și în contra tuturorŭ strîmtorilorŭ Transilvanieĭ, avêndŭ speranță că inimiculŭ, vĕḑêndu-se silitŭ de a se apĕra din tóte părțile de odată, s'ar puté aflá maĭ multŭ deschisŭ din vre o parte. Mavrogheni se și încercase a cărmui însușĭ o expediţiune contra strîmtóreĭ dela Temiș». (1).

(1) Românul 1861, pag. 54. Veḑĭ anexa.

www.dacoromanica.ro

Despre corpulŭ de armată a luĭ Coburg în urma bătălieĭ dela Focșanĭ și până la jumĕtatea luneĭ Septembre (st. n.) nu se maĭ vorbesce de locŭ. Insușĭ Istoriculŭ Austriacŭ recunósce acésta. După acesta Coburg la 17 August lasă Focșaniĭ și ia posițiune nouă maĭ în apropiere de Carpațiĭ Ardelenĭ. Acéstă mișcare a corpuluĭ luĭ Coburg se explică prin faptulŭ ataculuĭ violentŭ ce Turco-Românii dedeaŭ la pasulŭ Buzĕuluĭ, la Timeș și la cele-l-alte pasurĭ. Coburg rĕmase inactiv, nedându-șĭ bine sémă de cele ce se petreceaŭ în munțĭ și temêndu-se de a înainta spre Bucurescĭ, pe câtŭ timpŭ la Brăila era o armată importantă Turcă și că din munțĭ putea îndată descinde armata luĭ Mavrogheni, așa în câtŭ Coburg putea să se afle între douĕ focurĭ. In totŭ casulŭ, repețimŭ, bătălia câștigată de Coburg și Suvaroff la Focșanĭ, era departe de a fi fostŭ o victorie așa de strĕlucită cum aŭ voitŭ s'o califice acești duoĭ conducĕtorĭ de oștire, de óre-ce n'a cutezatŭ Coburg să urmeze calea spre Bucurescĭ.

Câtŭ auḑi de învingerea dela Focșanĭ, Domnitorulŭ se repeḑi cu o parte din trupele sale spre Rômnic pentru a căuta să împuțineze desastrulŭ. Elŭ provocă imediat o nouă concentrare de oștire Turco-Română. Marele Vizirŭ dela Măcinŭ, se puse însușĭ în fruntea a 100,000 de turcĭ și trecu Dunărea pe la începutulŭ luneĭ luĭ Septembre, *debarcândŭ* la Brăila.

Indată Principele de Saxa Coburg află că vine acéstă oștire turcă de 100.000 oștenĭ sub comanda mareluĭ vizirŭ în persónă. Coburg cere grabnicŭ ajutorŭ dela Suvaroff.

Mișcarea turcilorŭ și a luĭ Mavrogheni simțind-o Coburg, detașéză pre maiorulŭ Kienmayer cu câte-va cete de oștenĭ ca să facă o recunóscere spre Rômnicŭ. Se pare că Mavrogheni nu concentrase âncă tóte puterile turco-române aci, căcĭ aflândŭ de apropierea luĭ Kienmayer de Rômnicŭ, orĭ rĕŭ informatŭ asupra puterilorŭ cu care acesta venea, preferi să lase Rômniculŭ și să ia posițiune la 5 mile dincolo de Buzĕŭ, maĭ aprópe de Turcĭ.

La 18 Septembre stilŭ noŭ, înainte de amiaḑĭ, Coburg primi limbă că Marele Vizirŭ cu mare putere, cu multă artilerie, cu mare numĕrŭ de cămile, a trecutŭ Buzĕul la Grădiștea și că chiar în acé ḑi o să întâlnéscă pre Coburg la *Martinescĭ*, dincóce de apa Rômnic,

www.dacoromanica.ro

aflându-se deja la o distanță de 4 ore de lagărulŭ Principeluĭ, pe drumulŭ ce duce dela Brăila la Focșanĭ.

Cu acéstă veste se trimise imediatŭ unŭ curierŭ la generalulŭ Suvaroff, iar corpulŭ Principeluĭ de Coburg 'șĭ trămisă tóte bagajele la Focșanĭ, și 'șĭ construi o întăritură care adăposti manutanța și magasiile.

Apărarea acesteĭ intăriturĭ fu încredințată maioruluĭ Klein de Khevenhüller care avea sub comandă 700 ómenĭ infanteriă, 100 cavaleriă și 6 tunurĭ.

Corpulŭ Principeluĭ plecă după amiazĭ, la 3 ore, în 2 colóne, o oră la stânga, apoĭ dreptŭ înainte luândŭ posițiune ast-felŭ că trecu frontulŭ pe drumulŭ dela Brăila la Focșanĭ, avêndŭ flanculŭ stângŭ cătră Milcovŭ, iar celŭ dreptŭ lângă o dumbravă cătră rîulŭ Rîmna.

Brigada generaluluĭ Karaiciaĭ care se compunea din 2 batalióne împĕrătescĭ și infanterie Kaunitz, 2 divisiĭ Levenher chevaux légers, 1 divisie Barco, 1 divisie husarĭ săcuĭ și arnăuțĭ (Românĭ și Moldovenĭ) fu aședată la flanculŭ dreptŭ, pentru a acoperi tot-de-odată drumulŭ ce duce dela Bucurescĭ prin Buzĕŭ, Rômnicŭ la Focșanĭ.

Corpulŭ de trupă se aședă apoĭ în ordinea de bătaiă hotărîtă în careurĭ, infanteria pe 2 liniĭ, cavaleria într'a treia linie.

Acéstă posițiune era favorisată de terenulŭ alesŭ, protegêndŭ pe Principe, în casulŭ când inamiculŭ ar merge asupra Focșanilorŭ, a-lŭ putea ataca fără de veste în flancŭ.

Turciĭ și Românii luĭ Mavrogheni ăncă luaseră posițiunĭ bune. Marele Vizirŭ ocupă cu lagărulŭ oștireĭ sale Martinescii, pe flanculŭ dreptŭ alŭ luĭ Coburg și arier-garda o avea spre Odaia, avêndŭ spatele acoperite cu garnizónele din Galațĭ și Brăila. La 19 Septembre sosi din spre Buzĕŭ Mavrogheni cu oștirea română și înființă la 20 Septembre (st. n.) tabără nu departe de tabăra Mareluĭ Vizirŭ (1).

(1) „Den 20 September war alles ruhig, um Mittags aber wurde wahrgenommen, dass der Feind auf den an der Seite unsers rechten Flügels liegenden Anhöhen, jenseits der Rîmna, ein beträchtliches Lager aufschlage . . . . .“ Patrula austriacă aduce scire, că „dass dieses neue Lager (lângă cel de la Martinescĭ al Mareluĭ Vizir) aus den Truppen des Fürsten Mavrojeni bestehe, die bisher zu Buseo waren“ pg. 151 I-III din „Ausführliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und Türkey. Wien 1791.

www.dacoromanica.ro

După planulŭ de bătaie întocmitŭ cu Marele Vizirŭ, óstea Turco-română ocupă Crângulŭ Meilorŭ, o ridicătură de pămêntŭ, care servia ca postŭ avansatŭ între Martinescĭ și flanculŭ dreptŭ alŭ oștireĭ Austriace. Acolo se improvizară întăriturĭ volante apărate de 30 tunurĭ.

Turco-Românii ocupară Bogza, Tîrgulŭ Cuculuĭ, satulŭ Caiata avêndŭ în acéstă parte la spate, pădurea Caiateĭ, și decĭ dela Mărtinescĭ la pădurea Caiateĭ se întindea frontulŭ oștireĭ Turco-Române, care rĕspundea așĭa la ambe aripele Austriace.

Dămŭ în anexe douĕ diverse planurĭ ale acestuĭ resbelŭ, unulŭ reprodusŭ după unŭ planŭ manuscriptŭ, ce amŭ aflatŭ în Biblioteca Academieĭ (1) și carele este decĭ ineditŭ și pótĕ chĭar originalulŭ planŭ întocmitŭ de Austriacĭ, după bătaie, și alŭ doilea după altŭ planŭ litografiatŭ în colorĭ și anexat de istoriculŭ campaniilorŭ luĭ Suvaroff (2). Maĭ anexămŭ și o vedere generală a bătălieĭ, după acelașĭ istoricŭ.

Lectorulŭ, ajutatŭ de explicațiunile dupe planulŭ 1-iŭ va putĕ cu lesnire urmări fasele acesteĭ bătăliĭ memorabile.

Scopulŭ urmăritŭ de Vizirŭ în înțelegere cu Mavrogheni era, după cum se înțelege lesne din privirea pe planulŭ anexatŭ de a întinde o linie opritóre descindereĭ maĭ departe a Austriacilorŭ între Brăila și pasulŭ Buzĕuluĭ. Acéstă linie deveni învelitóre oștireĭ Austriace între Martinescĭ, Bogza, Caiata și Târgulŭ Cuculuĭ. Laculŭ de sub Martinescĭ, apa Slivniculuĭ de altă parte și marile pădurĭ dela Caiata și Târgulŭ Cuculuĭ cu apa Rômna, ajutaŭ multŭ scopulŭ. urmăritŭ de Turcĭ. Tabăra turcéscă din Martinescĭ aședă în Crângulŭ Meilorŭ (punctulŭ *Q* de pe planŭ) 30 de tunurĭ apărate de șanțurĭ. De aci cugeta Mavrogheni să se întindă o a doua linie de frontŭ prin punctulŭ *K* unde în adevĕrŭ și isbutiră turco-românii a aședa o baterie până în flanculŭ dreptŭ alŭ posițiuneĭ turcescĭ la Târgu Cuculuĭ-Caiata. Bateria din punctulŭ *K*, de isbutea să se mențină

(1) Plan von der Hauptschlacht an dem Rimnick-Flusse den 22. September 1789. — Vedĭ anexa.

(2) Plan de la bataille près du Rymnick din opul: „Versuch einer Kriegsgeschichte des Grafen Alexander Suwarow Rymnikski 2 vol. 8⁰ la Friedrich Anthing. Gotha 1795.

www.dacoromanica.ro

oprea mergerea înainte a antegardeĭ luĭ Karaiciaĭ din punctulŭ *I*, și devenea o a doua linie de apărare în contra neamiculuĭ, pogorându-se dela Focșanĭ. Dispositiunile fuseseră luate fórte bine și Mavrogheni cu Vizirulŭ puteaŭ spera victorie. Greculŭ Anastasie, amiculŭ devotatŭ alŭ luĭ Mavrogheni și care cu multă vitejie se rĕsboise alăturea cu elŭ pe la strîmtorile Carpatice și în deosebĭ pe la Timeșŭ și Buzĕŭ, ne spune că și de astă dată Austriaciĭ aŭ fostŭ salvaţĭ de învingere numaĭ prin sosirea la timpŭ a luĭ Suvaroff. In adevĕrŭ, onorurile bătălieĭ istoria trebue să le atribuéscă Rușilorŭ, căcĭ aceștia trecêndŭ dela Jorăscĭ și Bogaţĭ luară flanculŭ dreptŭ alŭ armateĭ austriace și-'șĭ îndreptară atacul prin punctulŭ *H* în *O* asupra linieĭ Târgu-Cuculuĭ-Caiata, făcêndŭ să tacă bateria română din *K* și acoperindŭ ast-felŭ deplinŭ spetele corpuluĭ Austriacŭ, care prin *M N* se apropie de Crângulŭ Meilorŭ îndreptându-șĭ puterile spre Martinescĭ. In fața bateriilorŭ din punctulŭ *Q* se desfășură frontulŭ corpuluĭ Austriacŭ care sili pre Turco-Românĭ după o resistență formidabilă să se retragă spre Mărtinescĭ. Pe punctulŭ *R* între Bogza și Crângu Meilorŭ și apoĭ pe ambele flancurĭ *S*, *S*, după ce flanculŭ stângŭ alŭ Turco-Românilorŭ fusese spartŭ și risipitŭ de Suvaroff, Muscaliĭ și Austriaciĭ năvălescŭ asupra Mărtinescilorŭ în diua de 22 Septembre (stilŭ noŭ) 1789 sperândŭ a prinde chiar în tabără pre Hassan Pașa Marele Vizirŭ, și pre Mavrogheni. Cu tótă insistența luĭ Mavrogheni, care simțea bine că perderea bătălieĭ avea să însemneze pentru elŭ perderea Domnieĭ, Domnitorulŭ nu putu îndupleca pre Vizirŭ la o resistență desperată în Martinescĭ. Turciĭ fugiră abandonândŭ taběra și lăsândŭ în mâna neamiculuĭ numeróse trofee, arme și munițiunĭ de preţŭ de peste 3 milióne. Mica armată română după o luptă eroică susținută dela rĕsăritulŭ sóreluĭ până la apusulŭ luĭ, trebui să urmeze și dênsa pre Turcĭ în fuga lor desordonată. In 23 Septembre âncă Austro-Muscaliĭ urmăreaŭ pre fugarŭ. La 24, Suvaroff îșĭ aședă taběra îndărătulŭ Milcovuluĭ, iar Coburg se întórse în posiţiunea dela Golescĭ.

Șése dile durase acéstă memorabilă bătaiă cu pregătirile eĭ.

Dece miĭ de turcĭ și Muntenĭ cădură morţĭ, și înecaţĭ în Rîmnicŭ și Buzĕŭ. Anastasie dice că «cursulŭ Dunăreĭ se opri prin numĕrulŭ multelorŭ care ce rĕmaseră într'ênsa și prin corpurile celor care cercase

www.dacoromanica.ro

să trécă undele eĭ crușite de sânge». 68 de tunurĭ rĕmaseră în mânile creștinilorŭ, 100 drapele și proviziunĭ numeróse.

Victoria dela Rîmnic fu celebrată la Viena și la Petersburg. Suvaroff căpătă titlulŭ de «Romnikski» iar Coburg marele cordon al ordinuluĭ Marieĭ Tereza. Dămŭ în anexă scrisorile adresate lor de Imperatorulŭ Austrieĭ și de Ecaterina.

Eată cum narează Selim cele petrecute la Bucurescĭ în urma învingereĭ luĭ N. Mavrogheni la Rômnicŭ:

«In Bucurescĭ tótă lumea dela mare până la micŭ eraŭ în consternațiune. Ceĭ maĭ mulțĭ dintre curtezaniĭ luĭ Mavrogheni îl părăsiră până chiar și rudele luĭ cele maĭ de aprópe și nepoțiĭ luĭ. Unele dintre persónele însemnate ale țĕreĭ părăsiră capitala înainte de plecarea principeluĭ, și pe când principele eșia din orașŭ pe o pórtă spre a merge în Turcia, boiăriĭ sĕĭ eșiaŭ pe alta pentru a complimenta pe nemțĭ, carĭ după bătălia dela Rŏmnicŭ plecaseră îndată spre Bucurescĭ».

Din aceste vorbe se vede că Mavrogheni după învingere reveni la Bucurescĭ, dar că aci nu rĕmase multe dile, credêndŭ că Austriaciĭ și Muscaliĭ se vorŭ grăbi să descindă până la capitala Munteniei, decĭ lăsândŭ căimăcămie în Bucurescĭ, se grăbi a trece Dunărea. Insușĭ Becattini recunósce că numaĭ după fuga acésta a luĭ Mavrogheni din țéră, putură pune mâna pe Muntenia. Acestŭ succesŭ descuragiândŭ și pe Trurciĭ din Serbia, Belgradulŭ și el se predă Austriacilorŭ (1).

In urma bătălieĭ, Mavrogheni, dice En. Văcărescu, a lăsatŭ în Bucurescĭ puțină óste și el s'a retrasŭ la Giurgiŭ. Aci proiectă Domnitorulŭ să se facă o *treugă* cu Potemkin «întru care să lege, ca să nu vie Muscaliĭ și Nemțiĭ în țéră și să tragă și el Turciĭ din țéră până se va face pace. Trămisulŭ ce a fost însărcinatŭ cu acéstă solie ajungêndŭ la Focșanĭ găsi acolo pre prințulŭ Coburg, ce cu tóte că fusese biruitorŭ la acéstă campanie, dar nu se

(1) «Aperta (fu) alle armi vittoriose la Valachia colla fuga dell'Ospodaro Mavrogheni, che vide rovesciato irremissibilmente il suo trono, facilitato in fine l'aquisto di Belgrado non meno che l'altro di Bender e di presso che tutta la Bassarabia».

www.dacoromanica.ro

îndrăznia să vie la Bucurescĭ . . . » (1). Emisarulŭ luĭ Mavrogheni a fostŭ pare-se unŭ trădătorŭ, care asigură pre Saxe-Coburg că póte în tótă liniștea să mérgă la Bucurescĭ, că óste nu este în cale nicăierĭ.

După Pitarulŭ Hristache, avemŭ altă versiune despre acestŭ trămisŭ. Cronica în versurĭ, ḑice că dupe victorie Nemțiĭ naintase până la Buzeŭ:

Maĭ pân' la Buzĕŭ venise.
Apoĭ ca să se maĭ bată (2)
Venia tréba cam cĭudată,
Că Turciĭ se risipise
De frică maĭ toțĭ fugise.
Decĭ vĕḑêndŭ și elŭ așĭa
Că nimicŭ nu isprăvia,
De totŭ se desnădăjduise
Și țéra o părăsise
Și trecu în țéra Turcéscă
Să nu se maĭ nevoĭască
Remâindŭ vr'o duoĭ-treĭ Pașĭ
In Bucurescĭ, cam golașĭ,
Cu vre-o mie de Turcĭ,
Toțiĭ, toțĭ ĭar nu maĭ mulțĭ;
Care și eĭ așteptа
Prilejŭ d'a se depărta;
Când de când să se strecóre
Nu cum-va să-ĭ împresóre
Că Nemțiĭ se întinsese
Tótă țéra coprinsese
Iar Mavrogheni gândi
Incă pân' ce nu fugi
Că 'n Bucurescĭ aŭ rĕmasŭ
Vr'o câțĭ-va Turcĭ de pripasŭ
Și nu cumva să ié scire
De a Nemțilorŭ venire
Și până eĭ a sosi (3)
Să 'ncép'a parladisi

1) Istoriculŭ Austriacŭ anonimŭ ăncă ne spune că în tabĕra Austriacă dela Gârliccle și Golescĭ a sositŭ Episcopulŭ de Rômnicŭ, trămisŭ de Mavrogheni pentru a negocia unŭ armistițiŭ, dar că acesta nu trată numaĭ cu Potemkin, cum scrie Văcărescu, ci în deosebĭ cu Coburg. De altmintrelea Potemkin nicĭ nu era în tabĕră.

Mavrogheni luândŭ decisiunea de a negocia el armistițiulŭ îșĭ asigura unŭ ultimŭ mijlocŭ de salvare a Tronuluĭ.

(2) Mavrogheni.

(3) Nemți.

www.dacoromanica.ro

Decĭ chĭamă pre Filaret
De-lŭ trămise la *Nemţĭ* dreptŭ...
Ca să-ĭ parachiuiséscă
Câtŭ maĭ curêndŭ să pornéscă...

Va să ḑică, din contra păreréĭ luĭ Văcărescu, că Filaret arŭ fi fostŭ trămisŭ la Muscalĭ.

Mitropolitulŭ Filaret află, după Hristache, pre Austriacĭ spre Buzĕŭ. E maĭ de .creḑut însă versiunea istoriculuĭ Austriacŭ. Coburg esită d'a asculta de Filaret:

«Stătură la îndoĭală,
Arătândŭ multe cuvinte
Şi nu îndrăsniaŭ să intre
Pentru c'aflase că Turcĭ
Iu Bucurescĭ sunt cam mulţĭ.

Atuncĭ Coburg porunci ceteĭ de arnăuţĭ şi volintirĭ (1) ce-ĭ avé strînşĭ din Moldova, să mérgă eĭ ca ante-gardă, la Bucurescĭ.

Coburg trimiţêndŭ în ante-gardă pre arnăuţiĭ românĭ, urmărea scopulŭ de a trage în partea sa pre Bucurescenĭ, arătându-le că cu dînsulŭ ţine deja o parte din ţéră şi pe de alta făcea actŭ de prudenţă netrimiţêndŭ oştire Austriacă în ante-gardă, neîncredinţêndu-se deplinŭ în apelulŭ ce-ĭ făceaŭ boeriĭ rĕmaşĭ în Bucurescĭ, în asigurările ce-ĭ dedeaŭ că aci Austriaciĭ vorŭ fi bine primiţĭ.

De o dată se lăţesce vestea în Bucurescĭ, că óstea nemţéscă va intra în oraşŭ ne întârḑiatŭ. Comandanţiĭ garnisóneĭ turcescĭ se hotărescŭ a retrage óstea la Văcărescĭ.

Pitarulŭ Hristache ḑice şi el că:

«Arnăuţiĭ ce s'aflase
Toţĭ pe caĭ încălecase
Şi spre Turcĭ se ridicase.
Merse de le dete veste
Că Némţulŭ pe marginĭ este (2)
Şi decât să se lovéscă
Maĭ bine să se pornéscă

(1) Pag. 208, tom. III, Ausfürliche Geschichte des Krieges.
(2) Adică barieră.

www.dacoromanica.ro

Şi Dunărea să o trécă
Şi spre Giurgiŭ cu toţĭ să mérgă,
Turciĭ numaĭ zăboviră
Ci îndată se porniră...

Turciĭ ajungêndŭ la Văcărescĭ staŭ loculuĭ, şi nevĕdêndŭ pre Austriacĭ apărêndŭ nicăirea, sunt otărîţĭ a reintra în Bucurescĭ şi a-l prăda nainte de intrarea Nemţilorŭ:

«Ia spune-mĭ acum ce facĭ
Şi unde să te maĭ bagĭ?»

întrébă Hristache cu dreptŭ cuvêntŭ. La scirea acesteĭ întórcerĭ a Turcilorŭ, confusiunea şi spaĭma fură la culme în Bucurescĭ. Fugiaŭ toţĭ care în cotro puteaŭ:

«Uniĭ spre Nemţĭ apuca,
Alţiĭ prin hanurĭ intra.
Nemţiĭ nu se maĭ vedea
Turciĭ se apropia!...

Cele patru podurĭ de căpetenie ale oraşului nu maĭ sunt destuŭ de largĭ pentru tótă lumea care cércă a fugi spre a-şĭ scăpa avutulŭ şi maĭ cu sémă viaţa.

Bejănie cumplită!

Se închidŭ prăvăliile.... Légănele cu roţĭ aurite şi chervanele gemŭ de femeĭ şi de copiĭ căutândŭ să plece în direcţiunea opusă Văcărescilor, cu risiculŭ de a muri de fóme, orĭ de a fi ucişĭ de hoţĭ în cale.... Cine n'are măcar unŭ calŭ de încălecatŭ 'şĭ duce lada de Braşovŭ, orĭ sipetulŭ, la una din mŏnăstirile încongiurate de zidŭ şi se pregătesce a 'şĭ-o apĕra, împreună cu alţiĭ asemenea luĭ, împuşcândŭ dela meterezele ziduluĭ, în Turcĭ când vor năvăli.

Acum se petrecu în Bucurescĭ legendara-salvare a oraşuluĭ de *dascălulŭ Florea* şi *învĕţăceiĭ* sĕĭ dela şcóla româno-slavonă din sf. Gheorghe.

La mŏnăstirea sf. Gheorghe, dascălulŭ Florea învĕţa liniştitŭ vre-o douĕ-ḑecĭ de ucenicĭ să citéscă la psaltire şi pe bucóvnă.

— Ce facĭ, dascăle, strigă din pragulŭ uşeĭ intrândŭ părintele Onofreĭ? Dă drumulŭ ucenicilorŭ pe la casele lor, că peste unŭ

www.dacoromanica.ro

ceasŭ-douĕ totŭ orașulŭ e perdutŭ, că turciĭ aŭ hotărîtŭ să-lŭ prade și să-lŭ ardă până nu vinŭ nemțiĭ în Bucurescĭ. Grăbesce, dascăle, că nu maĭ e vreme de «cruce ajută buche az, ba; ce e césulŭ rĕŭ de mare cumpênă!»

Băețiĭ ucenicĭ 'șĭ punŭ cartea în traistă și daŭ busta spre ușă.

— Ho, țéră! strigă dascălulŭ Florea, alergândŭ în pragulŭ ușeĭ și împedecândŭ eșirea ucenicilorŭ.... ho, țéră! că Mavrogheni totŭ e domnŭ, de Turcĭ nu-ĭ habarŭ!

— Dar Mavrogheni a fugitŭ, dascăle, adaugă a dice popa. Cu nasulŭ în cărți, dascăle, di și nópte nu maĭ sciĭ ce-ĭ prin țéră.... Dă drumulŭ ciracilorŭ, că dascăliĭ grecĭ dela sf. Sava aŭ tulit-o la fugă âncă de a-séră...

— Da eŭ nu sunt grecŭ, părinte.... Ce aŭ Turciĭ de împărțitŭ cu noĭ?

— Eștĭ nebunŭ. dascăle? Décă Nemțiĭ nu sosescŭ peste unŭ ceasŭ în Bucurescĭ, grecŭ orĭ românŭ, totŭ de sabie perimŭ...

— Care va să dică părinte, décă vinŭ îndată Nemțiĭ scapă orașulŭ?

Și fără să maĭ aștepte rĕspunsulŭ preotuluĭ, dascălulŭ Florea pune pólele antereuluĭ în brîŭ, și țîșnesce pe ușa școleĭ strigândŭ: «după mine băețĭ».

— A înebunitŭ bietulŭ dascălŭ gândi părintele Onofreĭ, care căutândŭ și el să-șĭ scape dilele, fugi în vre-o parte a țĕreĭ.

De odată, pe la amiadĭ, rĕsună aerulŭ de glasulŭ clopotelorŭ marĭ și micĭ de pe la tóte mŏnăstirile din Bucurescĭ.

Sgomotulŭ este asurditorŭ și tótă lumea se opresce din fugă, întrebându-se: Ce este? ce se întêmplă?

La mŏnăstirea Văcărescĭ, căpeteniile turcescĭ împărțiseră desŭ de diminéță glónțe și iarbă de pușcă la oștire. Tóte mĕsurile eraŭ luate pentru ca, cum va înnopta, Turciĭ să năvăléscă în orașŭ să prade și să măcelăréscă pe bieții locuitorĭ.

De o dată se audŭ la Văcărescĭ rĕsunările clopotelorŭ din Bucurescĭ.

Intr'o clipă căpiteniĭ și oștenĭ aŭ eșitŭ din corturĭ și pe sub pórta mŏnăstireĭ, întrebându-se unulŭ pe altulŭ:

— Ce este? ce se întêmplă?

www.dacoromanica.ro

— Ce să fiă mărite agale, strigă dascălulŭ Florea, oprindu-şĭ calulŭ în faţa unuĭ Iusbaşa turcŭ. Fugiţĭ, fugiţĭ agale! Aŭ intratŭ Nemţiĭ în Bucurescĭ... Sunt mulţĭ ca frunda şi iarba.... Audiţĭ clopotele cum rĕsună... Mitropolitulŭ cu boeriĭ primescŭ pe Nemţĭ cu cinste mare... Fugiţĭ!

Amestecul celŭ maĭ cumplitŭ produce vorba dascăluluĭ Florea. Intr'o clipă Turciĭ aŭ încălecatŭ câte douĭ şi treĭ pe unŭ calŭ şi călărĭ şi pedeştri o tundŭ în direcţiunea Giurgiuluĭ...

Bucurescĭĭ sunt scăpaţĭ, fără ca Nemţiĭ să fi sositŭ măcarŭ la marginea oraşuluĭ. Ce se întêmplase?

Dascălulŭ Florea împărţise pre ceĭ douĕ-decĭ de ucenicĭ aĭ luĭ pe la clopotniţele tutulorŭ mŏnăstirilorŭ din Bucurescĭ.

— Mĕ băeţĭ, când o fi sórele a chindie, trageţĭ mĕ clopotele, tóte clopotele până la vremea tócă-ĭ de vicernie şi Dumnedeŭ cu noĭ.

Acéstă frumósă legendă Pitarulŭ Hristache o strică atribuindŭ tragerea clopotelorŭ la preoţĭ.

Atuncĭ preoţimea, dice el, dete năvală la clopotele bisericilorŭ. Turciĭ cum le audia din Văcărescĭ credură că sună în onórea intrăreĭ Nemţilorŭ şi

«Nu scieaŭ cum s'orŭ întórce!...»

Voluntiriĭ Austriacĭ şi puţină călărime intrară în Bucurescĭ, numaĭ în séra aceleĭ dile memorabile de 28:

«A doua di aŭ intratŭ
Totŭ obuzulŭ regulatŭ
La létulŭ opt-decĭ şi nouă
Octobre douĕ-decĭ şi nouă (1).

Intrarea în Bucurescĭ a luĭ Coburg o descrie istoriculŭ oficiosŭ austriacŭ în tomulŭ III, şi o pune la 10 Noembre, stilŭ noŭ (2).

(1) Bucĭumulŭ, 1863, pag. 40.

(2) «Hierauf kamen alle Bojaren, Kaufleute und Arnauten der Stadt unserer Mannschaft entgegen, und führten dieselben, bei der schon eingebrochenen Nacht, durch die mit Menschen angefüllten Gassen, bis jenseits der stadt, wo der Trupp auf dem Wege nach Giorgiewo Posto fasste, und den übrigen Theil der Avantgarde erwartete.

www.dacoromanica.ro

Negreșitŭ tótă boerimea din Bucurescĭ, după cum maĭ susŭ arĕtarămŭ din Istoria luĭ Mavrogheni, a luĭ Anastasie Turcitulŭ, nu așteptă intrarea luĭ Coburg în Bucurescĭ pentru a i se închina, ci pe întrecutele eși întru întâmpinarea luĭ la marĭ distanțe. Dăm după o naivă icónă anexată la Istoria campanieĭ Austriace, închipuirea cortegiuluĭ eșitŭ din Bucurescĭ pentru a întâmpina pre Principele Coburg la intrarea sa în capitala munténă (1).

Austriaciĭ intrândŭ în Bucurescĭ la 10 Noembrie stilŭ noŭ, dice și Becattini, (2) fu «incontratto da tutti i boiari, mercanti ed arnauti' Tutto il clero aprestavalo fuori di una porta, ed nel tempo del suo ingresso suonavano tutte le campane e il popolo esclamava ad alto grida: *viva l'imperatore.* Ben volentieri si prestarono i boiari e tutti gli altri ceti di persone a prestar giuramento di fedeltà all' Augusto Regnante, il cui ritratto stava appeso publicamente sotto il trono, convenendo di buona voglia relativamente alle contribuzioni da pagarsi dalla rendite del paese per l'avanti adette al fuggitivo Prince Maurojeni, e circa le somministrazioni di commestibili di ogni genere».

Serbărĭ numeróse, mese, rugăcĭunĭ prin bisericĭ, tóte înlesnirile pentru înquartirarea oștireĭ, nimicŭ nu refusară ceĭ 800 boiărĭ (!) ce

---

Den 10-ten traf auch der Feldmarschal Prinz von Koburg mit dem Hauptkorps bey Bucarest ein. Bey 800 Bojaren, und mehr als 17000 Einwohner ritten und giengen dem Prinzen entgegen, und empfingen denselben vor der Stadt an einer kleinen Kirche. Von allen Seiten ertönte ein grosses Freudengeschrey, die Glocken von allen grossen und kleinen Kirchen wurden geläutet, alle Stände standen in den Gassen unde verherrlichten den Einzug des Prinzen, und des Kaiserlichen Heeres in diese Hauptstadt. Der Prinz rite auf einem Schimmel, der mit goldenen Steigbügeln und grösster Pracht ausgezieret war, und welchen die Bojaren ihm entgegen geschickt hatten, der Prinz hatte seine Feldmarschalls Uniform an und war mit allen Orden, die er hat, behängt».

Eacă cum naréză intrarea Austriacilorŭ „Moniteur Universel" francesŭ, No. 110, din Noembre, 1789 :

«Nous recevons les details suivants sur la prise de Bucharest, par le prince de Cobourg. Les quatre Bachas qui avaient occupé cette ville ont été saisis d'une telle frayeur à l'approche des troupes Autrichiennes, qu'ils se sont rétirés sur le champ vers Giurgevo dans le plus grand désordre.

La noblesse et le clergé de Bucharest ont été recevoir le Prince de Cobourg jusqu'à une église située hors de la ville, et lui ont fait une pompeuse réception»

(1) Veḑĭ anexa.

(2) Vol. VII pag 335.

www.dacoromanica.ro

Coburg află în Bucurescĭ. Bietulŭ Mavrogheni totŭ maĭ spera la ţĕrmul Dunăreĭ că Austriaciĭ nu vorŭ intra în Bucurescĭ și că doar se vor găsi câţĭ-va boiărĭ carĭ să vină după el măcăr în semnŭ de protestŭ contra invasiuneĭ Austriace.

LX.

Bătălii la Porcenĭ și Vlădenĭ. Oltenia ocupată de Austriacĭ.

Turciĭ maĭ susţinură câte-va ḑile rĕsboiulŭ în munţiĭ Olteniei și după învingerea dela Rômnicŭ. La Porcenĭ și Vădenĭ eraŭ 17000 de turcĭ sub Pașa cu douĕ tuiurĭ Kara Mustafa, cel care, în 1788 dusese cu multă strălucire oștirile destulŭ de adîncŭ în Valea Haţeguluĭ.

Contra taberelor dela Porcenĭ și Vădenĭ îșĭ îndréptă tótă puterea disponibilă Principele de Hohenlohe. Turciĭ apĕrară vitejesce pasul, dar fură bătuţĭ la 8 Noembre (stil noŭ). Hohenlohe 'șĭ deschise calea spre Craiova. In acelașĭ timpŭ, óstea austriacă dela pasul care conduce la Rômnicŭlŭ Vălceĭ sub comanda maioruluĭ Brugglach, încă isbuti să rĕsbéscă — bătîndŭ pe Turcĭ și Muntenĭ — spre Olănescĭ și Horez, la 5 Octobre (st. noŭ). La 6 Octombre óstea Austriacă apucă la Cozia. De aci descinse la Călimănescĭ și Capu-Pisculuĭ. În antegarda acestuĭ detașament de oștire austriacă era Boerul Băbeanu, care trădase pe Mavrogheni cu un numĕrŭ de poterașĭ românĭ. Acésta nu împedică pre poterașiĭ rĕmașĭ credincioșĭ luĭ Mavrogheni să 'șĭ facă datoria până în fine. Așa eĭ se luptară împreună cu Turciĭ în contra Austriacilorŭ și a fraţilorŭ lorŭ trădătorĭ, la Ocna și în maĭ multe puncte din calea Austriacilorŭ până la Craiova.

La 7 Octombre antegarda austriacă se afla la Fôntâna Banuluĭ. La Rômnicŭ 500 de turcĭ deliĭ și 200 de poterașĭ românĭ căutară fără resultat să împedice intrarea neamiculuĭ.

Româniĭ și Turciĭ carĭ puteaŭ să'șĭ apere viața se retraseră spre Craiova. Dar într'acolo mergea acum și biruitórea oștire Austriacă intrată prin pasulŭ Rômniculuĭ. Pe la Căinenĭ ţîșnise detașamentulŭ austriacŭ sub comanda Locotenentuluĭ Colonel Wilhorsky cu scop

www.dacoromanica.ro

«pentru a descinde în Valachia (*um tiefer in die Walachey einzudringen*) (1).

Prin pasul care duce la Câmpulung apucă alt detașament austriac sub colonelul V. Kray care se îndréptă în marș repede spre Craiova. La 8 Noembre (st. noŭ) Kray se găsesce la 2 ore depărtare de acestŭ orașŭ, la Isaliţa. Aci 50 de credincioșĭ oștenĭ de aĭ luĭ Mavrogheni arseră vitejește ultimul praf de pușcă în contra austriacilorŭ lăsândŭ 5 morţĭ și maĭ mulţĭ rănițĭ în retragerea lor.

Se maĭ întórseră curândŭ apoĭ turciĭ și Munteniĭ dar era prea târdiŭ. Ca și la Bucurescĭ boeriĭ din Craiova eșiră împreună cu mulţĭ locuitorĭ din orașŭ întru întâmpinarea colonelului Kray și'l introduseră eĭ singurĭ în orașŭ punêndŭ la dispositiunea austriacilorŭ provisiunile necesare și primindu'ĭ cu marĭ manifestaţiunĭ de bucurie (2).

Scriitorul Austriac adesea citat de noĭ recunósce că acésta a fost ultima afacere belică a corpuluĭ de Armată Austriac în acest rĕsboiŭ De altmintrelea sosirea erneĭ pune capăt campanieĭ austriace în ţéra românéscă.

Despre intrarea Austriacilor în Craiova scrie și Dionisie Eclesiarchul.

Eaca cumŭ naréză cronica intrarea Austriacilorŭ în Craiova:

«Nemţiĭ aŭ sositŭ și aŭ intratŭ în orașŭ cu pace, eșindu-le înainte boĭeriĭ schimbaţĭ în haĭne boĭerescĭ (3) și întâmpinându-ĭ cu rugăcĭune i-aŭ poftitŭ de aŭ venitŭ la Episcopĭ, eșindu-le înainte cu

(1) Vol 4, pag. 68. Ausführliche Geschichte.

(2) «Hierauf wurde der Oberste Kray mit seiner Mannschaft von den Einwohnern von Krajova ebenso freundschaftlich aufgenommen, als Prinz Coburg mit seinem Heere von den Bewohnern Bucarest's. Viele Bojaren und ein groser Theil der Bewohner dieses ziemlich anzehnlichen Städtchens kamen dem Herrn Obersten auf eine Stunde weit entgegen. Verschiedene von den Bojaren, liessen unter die Mannschaft, welche auf ihren beschwerlichem Marsche schon durch zwei Tage ohne Brot war, Brot, Fleisch, Wein, und andere Erfrischungen austheilen. Hierauf nahm der Oberste, unter Bedeckung eines Kavalleriedetaschements und der Scharfschützen, begleitet von alen Bojaren zu Pferde, bey läutung aller Glocken, gegenseitiger Begrüssung der Artillerie, und Rührung des Spiels von dem städchen Besitz».

(3) Cara-Mustafa cu Turciĭ din Craiova (avêndŭ și catane românĭ) cu o lună înainte de ce Austriaciĭ să se apropie de acelŭ orașŭ, după spargerea tabereĭ dela Porcenĭ aŭ avutŭ o falșă alarmă. Coprinșĭ de frică fiindŭ, ḑioa pe la prânḑŭ aŭ datŭ fuga.... Intr'unŭ sfertŭ saŭ multŭ jumĕtate ceasŭ, nicĭ unulŭ n'aŭ

www.dacoromanica.ro

litanie bisericéscă, adecă preoţiĭ cu Sf. Evangelie şi cu S-ta cruce în pridvorulŭ bisericeĭ, unde Oberster Craiŭ cu oficeriĭ luĭ (care acestŭ Oberster era venitŭ înaintea oştilorŭ cu piota pedestrimeĭ şi cu volintiriĭ) şi sărutândŭ sfintele, aŭ intratŭ în biserică toţĭ, cântându-li-se axion, ḑicêndu-se de diaconŭ citirea pentru biruinţa împrotivnicilorŭ, pomenindŭ pre Impĕratulŭ Iosif, şi li s'aŭ făcutŭ masă mare în Episcopie de către boïerĭ, ospătâudu-ĭ bine. Maĭ vêrtosŭ boïeriĭ Bibescu, fiindŭ unulŭ din eĭ la Nemţĭ pre carele îndată l-aŭ făcutŭ ispravnicŭ. Apoĭ aŭ sositŭ şi generalĭ cu multă óste călărime....» (1).

LXI.

Quartiere de Iarnă. Belgradulŭ capitulatŭ. Succesele Ruşilorŭ. Mişcărĭ politice. Apreciărĭ despre rĕsboiulŭ dela Rômnic. Mavrogheni.

Coburg acum îşĭ stabili quartierulŭ de iérnă, pe când Principele de Hohenlohe făcu tot asemené la Craiova, în 26 Oct. 1789, după spargerea taberiĭ româno-turce dela Porcenĭ judeţulŭ Jiuluĭ şi dela Câmpina (2).

---

rĕmasŭ în oraşŭ şi fugindŭ până la Mŏnăstirea Jitianu, unde este podŭ mare stătătorŭ pe apa Jiuluĭ, acolo aŭ stătutŭ să vadă ce se face, şi vêḑêndŭ că era alarma falşă, s'aŭ întorsŭ în Craiova şi bănuindu-şĭ pre boïerĭ că eĭ aŭ pricinuitŭ spaïma lorŭ, aŭ chĭămatŭ pre toţĭ boïerîĭ şi i-aŭ juratŭ să ţie credinţă cu eĭ şi să le spue adevĕrulŭ când se va întêmpla să vie Nemţiĭ şi *le-aŭ poruncitŭ de s'aŭ schimbatŭ şi s'aŭ îmbrăcatŭ în haĭne turcescĭ lepădându-şĭ işlicele şi puindŭ căciulĭ negre lungĭ în capŭ.....»*

Turciĭ voïaŭ cu acéstă schimbare de haĭne, ca în casŭ de năvală a Austriacilorŭ să fiă în pericolŭ şi boïeriĭ şi decĭ eĭ să nu tăĭnuéscă de Turcĭ scirea invaḑiuneĭ oştireĭ austriace în oraş..... Dionisie adaoge că la ultimulŭ momentŭ când Nemţiĭ aveaŭ să intre, Turciĭ eraŭ gata să prade Craiova, décă boïerimea şi neguţitorimea arŭ fi refuzatŭ de a da luĭ Cara-Mustafa 70 pungĭ banĭ, sumă ce în urmă boïeriĭ aŭ pus'o pe ţéră şi aŭ scos'o cu pristosŭ!...»

Tom. II, pag. 178—179. Tesaur, P. Ilarian.

(1) Tesaur II, pag. 179.

(2) «Nemţiĭ décă s'aŭ împlinitŭ treĭ anĭ, aŭ intrat în ţéră de o dată pe la tóte schelile într'oḑi, că aşa 'şĭ tocmise sfaturile între dênşiĭ şi Prinţulŭ Coburg aŭ intrat în Bucurescĭ cu generalulŭ şi cu oştile lorŭ, coprinḑêndŭ tótă ţéră peste Oltŭ şi nu 'ĭ aŭ stătutŭ nimene împotrivă; la Craiova aŭ venitŭ în ḑioa de Sf. Dumitru 26 Octombre Prinţulŭ Henzerberg,.... iar la Cerneţĭ aŭ venitŭ doĭ generarĭ cu oştĭ pedestrime şi călărime, cu multe tunurĭ, venitaŭ şi regimentulŭ militarilorŭ românĭ ce le ḑice *Frătuţĭ*, iuţĭ la rĕsboiŭ.

Tesaur II, pag. 178.—Dionisie Eclesiarcul, veḑĭ povestea turcilorŭ din Craiova la acelaşŭ loc.

www.dacoromanica.ro

Victoria dela Rŏmnic demoralizā pre Turcĭ.... Garnizona din Belgrad sub Abdi-Pașa capitulă cu onorurile belice și se retrase în Bulgaria. Abdi fu descăpățînatŭ de Sultanulŭ ca pedépsă.

Rușiĭ, la gurile Dunăreĭ, mergeaŭ și eĭ din cuceriri în cuceriri. Benderul îșĭ deschise porțile înaintea luĭ Potemkin (1). Galațulŭ fusese arsŭ de Kaminski. Ismailulŭ maĭ ținé încă. Suvaroff înainta ca să'lŭ asedieze.

La strigătulŭ de aman! al Turcieĭ, Anglia și Prusia se agită seriosŭ. Sub auspiciile acestorŭ douĕ state, Poloniĭ se aliéză cu Pórta, o armată navală englesă se dispune a protege diversiunea regeluĭ Suedieĭ, care nu ceré altŭ decât se fie sprijinitŭ...

N. Mavrogheni trecêndŭ la Dunărea, «acolo poruncià turcilorŭ să stée cu rĕsboiŭ asupra Nemțilorŭ să nu-ĭ lase în țéră, dar turciĭ adaoge Dionisie Eclesiarchul (2) vĕdêndŭ că și el aŭ datŭ dosulŭ de aŭ fugitŭ din țéră, nu'lŭ maĭ băgaŭ în sémă.

«Scria Mavrogheni și boerilorŭ țĕreĭ carĭ îĭ lăsase caĭmacamĭ la scaunulŭ Domnieĭ, că décă vor veni Nemțĭ în Bucurescĭ, să le dé zaherea și să ocrotéscă țéra, precumŭ și Măria Sa s'aŭ nevoit de aŭ scăpat-o de robie» (3). Bravulŭ Domnŭ voia cu orĭ-ce prețŭ să scape țéra de pustiire.

Nu putemŭ încheia acestŭ capitolŭ alŭ ocupațiuneĭ țĕreĭ de cătră Austriacĭ fără de a înregistra aci aprecierile unora din scriitorĭ asupra acestuĭ Domnŭ câtŭ privesce purtarea luĭ în rĕsboiŭ și chĭar fața cu țéra, cât și apreciărĭ strĕine asupra rĕsboĭuluĭ dela Rômnicŭ.

Langeron în memoriulŭ sĕŭ despre campaniile Rușilorŭ și Austriacilorŭ scrie că triumfulŭ luĭ Coburg în Muntenia e datoritŭ

(1) Dămŭ în anexă stampa representândŭ luarea Benderuluĭ.

(2) Tesaurulŭ, Tom. II, pag. 177.

(3) Dionisie Eclesiarchul scrie că, după învingerea dela Rômnic «Turciĭ se gătise să robéscă țéra, (ca țéră neamică) și aŭ venitŭ unŭ pașă mare cu óstea luĭ, și adusese sacĭ ararĭ pline de strénguri și curele și lanțurĭ să lege robiĭ și maĭ multŭ Bucurescii îĭ era în minte. Dar Domnulŭ Mavrogheni cu mare meșteșugŭ și cumpătare aŭ tăiatŭ pre acel pașă pe Dunăre și l'aŭ aruncatŭ în apă, nesciindŭ nime din Turcĭ».

Tesaur, Tom. II, pag. 177.

www.dacoromanica.ro

numaĭ luĭ Suvaroff, carele sili pre Coburg să adopte planulŭ sĕŭ de bătaie la Focșanĭ și la Rŏmnic. «Le prince de Coburg, dominé de sa gloire et croyant que la victoire s'était trompée, vainquit presque malgré lui!» (1)

Turcitulŭ Anastasie (Selim) în istoria luĭ N. Mavrogheni, însu-șĭ activŭ în bătăliile dela Focșanĭ și Rômnicŭ, atribue victoriile totŭ luĭ Suvaroff. «Nu voiŭ maĭ întreprinde să deslușescŭ în ce chipŭ... fură scăpațĭ de douĕ orĭ Coburg și Austriaciĭ prin activitatea fără esemplu a luĭ Suvaroff căcĭ de douĕ orĭ era să fie prăpădițĭ de către turcĭ» (2).

N. Mavrogheni, care după mărturia luĭ Selim se luptă vitejesce la Rômnicŭ, esplica învingerea sa prin nedisciplina oștireĭ séle și a celeĭ turcescĭ. Ordinele luĭ nu eraŭ esecutate, acésta vĕdêndŭ el în tabera dela Focșanĭ:

«Selim, esclamă sĕrmanulŭ Domnŭ, sciĭ bine că eŭ lașŭ nu sunt; am datŭ dovedĭ de vitejie chiar pe când postulŭ ce ocupamŭ cerea dela mine să fiŭ maĭ multŭ prudinte. De nu ar trebui aicĭ de câtŭ curagiŭ de a se asigura isbânda, nu m'așĭ teme de loc c'o să mĕ biruéscă; dar, privesce oștirea ce avemŭ, vedĭ de are cine-va pe ce se rădima, spre a se flata că va birui.»

După perderea bătălieĭ, eșindŭ din Bucurescĭ însoțitŭ de credinciosulŭ Selim, care 'ĭ urmă de și schiopătândŭ în urma unor rănĭ căpătate în lupta ultimă, Mavrogheni era trist și dicea: «Cine s'a pusŭ vre-odată pe un tronŭ, și a pututŭ sta pe dînsulŭ în liniște? Cine a alergatŭ ca mine după favórea unuĭ Sultanŭ, fără să aibă a se teme de perderea capuluĭ sĕŭ? Vie dar mórtea când va pofti, destulŭ am trăitŭ décă am fostŭ Domnitorŭ!» (3)

«Acéstă disposițiune de spiritŭ se schimbă însă, scrie Selim — când sosirămŭ pe malurile Dunăreĭ. Vĕdêndŭ acestŭ mărețŭ fluviŭ, pe care'l trecusă câțĭ-va anĭ maĭ înainte pentru a merge să ia în posesiune demnitatea cé maĭ înaltă la care el puté să aspire, și pe care se gătia să'lŭ trécă acum îndărătŭ, fugarŭ și despoiatŭ de tótă

(1) Hurm., Langeron, pag. 92.
(2) Românul 1861. pag. 54.
(3) Românul 1861, pag. 55. Vedĭ anexa.

www.dacoromanica.ro

mărirea, Mavrogheni, cu tóte că fusese Domnŭ, se opri spre aşĭ arunca ochiĭ în urmă cu mâhnire şi nefiindŭ în stare să se smulgă de odată dela tot ce fusese obiectulŭ ambiţiuneĭ vieţeĭ séle întregĭ, el refuză de a merge maĭ înainte până nu se va încredinţa de a intratŭ în adevĕrŭ Coburg în capitala sa.»

Acéstă scire o află îndată Mavrogheni... Ba maĭ află, cum vĕdurămŭ, că boeriĭ, carĭ se otărîseră să rĕmână pe lângă dînsulŭ şi-ĭ juraseră credinţă... «aŭ primitŭ cu braţele deschise» pre austriacĭ...

Atuncĭ N. Mavrogheni intră în barca care-lŭ aştepta şi dise ultimulŭ adio uneĭ ţĕrĭ care nu-lŭ înţelesese şi nu-lŭ iubise că nu-lŭ înţelesese.....

«Iar Domnulŭ Mavrogheni i-aŭ *rĕmasŭ* Domnia» dice Dionisie, voindŭ să înţelégă că-ĭ s'aŭ terminatŭ Domnia, după intrarea luĭ Coburg în Bucurescĭ. Celŭ puţinŭ Dionisie nu'lŭ maĭ înfrunta, pe când En. Văcărescu scrié: «Mavrogheni în vremea ce aducea Turciĭ isbânde în Bosnia şi în Ungaria, aducé şi elŭ cu Turciĭ ce avea (nicĭ pomenesce de óstea română!) aicĭ isbândă pe la hotarele Transilvanieĭ şi apoĭ se întórcé şi *jăfuia* (?) Mănăstirile ţĕreĭ şi lua şi odóre şi sfintele rase de prin bisericĭ şi vasele călugărilorŭ (1) şi sfărîma zidurile curţilorŭ, cumŭ aŭ făcutŭ la Cozia şi la Argeşŭ şi scrié la Devletŭ, că aŭ luatŭ dela Nemţĭ *Cozia calesi* (2). Ear într'acestŭ anŭ (1789) ce s'aŭ împotrivitŭ noroculŭ biruinţeĭ. Pré înaltulŭ Devletŭ, neavêndŭ ce se maĭ facă şi Mavrogheni aicĭ, carĭ nu avé ce se maĭ prade şi să maĭ jăfuéscă, nicĭ maĭ rămăsese boĭerinaşĭ şi mazilaşĭ

(1) Acésta era în timpulŭ când Craiova urma să fie apărată de Turcĭ. Văcărescu.

(2) Dionisie Fotino spune aceste fapte aşa: «Mavrogheni cu oştile ce avé, avu noroculŭ a repurta câte-va învingerĭ asupra austriacilorŭ, atâtŭ la mănăstirea Sinaia câtŭ şi la Cozia de peste Oltŭ şi în alte locurĭ. Acele loviri deşi nu fuseseră de câtŭ nisce micĭ harţe totuşĭ Mavrogheni către Turcĭ le representă ca bătăliĭ marĭ şi mŏnăstirile le numise cetăţĭ întărite, întitulându-le Sinaia-Kalesi, Kozia-Kalesi şi altele. Pentru asemine succese, Sultanulŭ i-a trămisŭ *Kiliţ-Kaftan*, adecă sabie împĕrătéscă şi haină, cu felurite laude şi binecuvêntărĭ». (Trad. de Sion, Tom. II, pag. 177.

Şi de ce nu le puté Mavrogheni considera ca cetăţĭ acele Monăstirĭ în conjurate de ziduri cu metereze? Ca cetăţĭ le luase austriaciĭ şi le apĕrase până ce iĭ rĕsbi óstea luĭ Mavrogheni. Despre prădările vaselorŭ sfinte, n'amŭ aflatŭ de câtŭ în Văcărescu. Dar lucrulŭ era şi posibilŭ, cu indisciplina oştireĭ turcescĭ. Ce puté Mavrogheni contra acesteĭ nedisciplinе, el o făcu tot-d'a-una.

www.dacoromanica.ro

(auḑiţĭ pe boerulŭ celŭ mare cum nu voiesce să ésă în fruntea ţĕreĭ din *prostime!!*) de a'ĭ da dregătorie fără de voie (veḑĭ Pitar Hristache ce scrie din contra) și apoĭ îĭ jăfuia și trimeté caftanele pe la judeţe și îmbrăca fără voĭe pe cine auḑia că are banĭ... Făcuse și Caimacan Craioveĭ turcŭ și Chehaia turcŭ și Capigilor Chehaia turcŭ și ne avêndŭ ce altŭ a maĭ face aicé, cu pricină că merge ca să'șĭ facă cercetare ordiilorŭ, umbla prin sate și *îmbrăca pe ţĕranĭ cu caftane* și apoĭ îĭ punea la închisóre ca să-ĭ dée banĭ.... Spăimêntatŭ după tóte aceste... s'aŭ trasŭ la Giurgiŭ» (1).

Așa ceva n'o scriŭ nicĭ Dionisie nicĭ pitarŭ Hristache..... Este limpede strevĕḑută ura *boieruluĭ* Văcărescu în ce spune de *democraticulŭ* Domnitorŭ! Eaca cum apĕră și Selim pre Mavrogheni de acuzările ce i se aduceaŭ:

Pe câtŭ timpŭ era âncă primejdia mare, și era trebuinţă de multă energie, el era trebuincĭosŭ; dar căderea protectoreluĭ luĭ, Hasan Pașa, puse în mișcare tóte limbile invidieĭ, și în secretŭ se pregătiră *o mulţime de acusărĭ pe care 'șĭ propunea inemiciĭ sĕĭ să le asvârle asupra luĭ la cea maĭ d'ântêiŭ ocasiune favorabile. In faptŭ, nu există nicĭ o crimă saŭ greșélă care să nu 'ĭ-o impute. Se ḑicea că administrase rĕŭ treburĭ cu care nicĭ că-lŭ însărcinase cineva vre-o dată; că ,șĭ însușise sume pe care nicĭ odinióră nu le primise; că tăiase capete care âncă stăteaŭ fórte solide pe umeriĭ lor. Dacă adevĕrulŭ s'ar afla între amêndouĕ extremele, s'ar fi pututŭ privi el ca omulŭ celŭ maĭ perfectŭ, căcĭ i se făceaŭ imputările cele maĭ contradictoriĭ și cele maĭ nepotrivite. Totŭ de o dată 'lŭ făceaŭ și cumplitŭ și risipitorŭ; și lașŭ și îndrăsneţŭ; și superstiţiosŭ și ateŭ; și prea blândŭ și prea aspru; și prea prudinte și prea nesocotitŭ.* Dar de și nu era prea lesne de a vedea cu deslușire care 'ĭ eraŭ crimele, totŭ era evidinte că pedépsa 'ĭ era neapĕrată și că 'ĭ se va face, îndată ce sentinţa se va putè pune în lucrare fără primejdie, căcĭ era deja pronunţată în secretŭ. Despre acésta era chĭar el convinsŭ; *și pe orĭ-ce grecŭ vedea plecândŭ spre Bucurescĭ, i se părea că o să fiă unŭ pîrîtorĭ care mergea să dea dovadă în contra luĭ».*

(1) Tesaurŭ, Tom. II, pag. 297.

www.dacoromanica.ro

LXII.

Muntenia sub Austriacĭ. Bucurescĭi în iarna anuluĭ 1789 - 90 Potemkin la Iaşĭ. Noulŭ vizirŭ şi resboiulŭ. Bătălia la Calafatŭ. Negociărĭ de pace la Iaşĭ.

Pentru administraţiunea potitică a Munteniei se trămitŭ, maĭ târdiŭ, din Viena, Baronul Thugut şi Consiliarulŭ Stefan Raicevicĭ fostulŭ agentŭ alŭ Austrieĭ în Principate. In Bucurescĭ continue însă Divanulŭ din boĭerĭ de aĭ ţĕreĭ. La finea anuluĭ 1789 şi în anulŭ 1790 aflu în Divanŭ pre boĭeriĭ: Dumitru Ghyca Banŭ, Radu Slătineanu Vornicŭ, Drăghiceanu Greceanu Visternicŭ, Manolache Grădişteanu biv vel. Visternicŭ, Episcopulŭ Filaret (Rŏmniceanu), Ioan Damaris, Mateĭ Fălcoyanu, Constantin Stirbeĭ.

Alăturea cu boĭeriĭ din Divanŭ semnéză *oficialulŭ* austriacŭ *Marchelius* şi «Măria Sea pré înălţatulŭ Prinkip, séŭ *general-feldmarşal leitenant Baron fon Entiberg*».

In decursulŭ ĭerneĭ 1789—90, Bucurescii resunară de petrecerĭ organisate de Austriacĭ. Balurĭ, ospeţe neîntrerupte.... «Nemţiĭ după ce s'aŭ aşeḍatŭ în Bucurescĭ şi în Craiova s'aŭ apucatŭ — ḍice Dionisie Eclesiarcul — de musicĭ şi de balurĭ, după obiceĭulŭ lor şi nu pré grijia de resboiŭ... şi ĭubea şi boĭeriĭ, maĭ vêrtosŭ muĭerile, musicele şi balurile nemţescĭ, că se aduna cu eĭ la acele veselitóre» (1). Se mărgini Coburg a pune străjĭ pe marginea Dunăreĭ la tóte schelele, ceva oştire regulată şi maĭ alesŭ *volintirĭ* românĭ, sîrbĭ, arnăuţĭ... (2).

Acelésĭ petrecerĭ la Iaşĭ, unde Potemkin ţiné curte ca unŭ adevĕratŭ Monarcŭ. «Suita luĭ cé strĕlucită şi mare, scrie Drăghicĭ, nu înfăţişa tipulŭ unuĭ statŭ-majorŭ de generalŭ, séŭ de mareşalŭ, ci glóta uneĭ curţĭ de monarcŭ orientalŭ, după îmbrăcămintea ce purtaŭ, fiindŭ încărcaţĭ de aurŭ, şi de argintŭ pe tóte cusăturile straelorŭ...

«Şefiĭ ceĭ maĭ ataşaţĭ de Potemkin nu ridicaŭ capulŭ dela petrecerĭ ce se daŭ în tóte ḍilele, când la unŭ boĭerŭ când la altulŭ

(1) Tesaur II, pag. 178.
(2) Ibidem.

www.dacoromanica.ro

pentru ca să facă mulţămire sfetlişuluĭ, titlu de *serenitate* ce purta acestŭ prinţŭ (1).

Langeron amintesce că «après la prise de Bender, le Prince Potemkin vint s'établir à Iassy. où toutes les dames russes suivant sa cour vinrent embellir le séjour de cette capitale et faire l'ornement des fêtes que le Prince y donna!» Amorurile luĭ Potemkin cu cocónele moldovene şi maĭ alesŭ cu dómna de Witt, femeea unuĭ generalŭ polonŭ, nu eraŭ scandaluri tăinuite nimenuĭ... (2). Aceste petrecerĭ nu eraŭ de natură a activa preparativele campanieĭ anuluĭ 1790.

Mórtea luĭ Hasan Paşa ridică curagiulŭ partiduluĭ contrarŭ păceĭ. Iĭ succedă Celebi Aga Zadé Serif Hasan Paşa, ce se afla la Rahova Muhafir, neamicŭ alŭ luĭ Mavrogheni (3).

In asemené condiţiunĭ, noulŭ Vizirŭ pute spera succese militare, şi decĭ a fi contrarŭ la tratativele de pace. De aceea, cum scrie En. Văcărescu, provocă pe Prusia să se conforme tratatuluĭ de alianţă din Ianuarie, şi cu deschiderea campanieĭ din 1790, Frederic să intre şi elŭ în acţiune.

N. Mavrogheni, după eşirea sa din Muntenia nu stătu neactivŭ. nicĭ indiferentŭ la cele ce se lucraŭ. După ce încercarea luĭ de a dobândi armistiţiŭ dela Potemkin nu isbuti prin faptulŭ luĭ Filaret, Mavrogheni readună din sfărămăturile oştireĭ sale şi o complectă cu turcĭ, concentrându-şĭ acéstă oştire în faţa Calafatuluĭ.

Domnitorulŭ plănui să atace, cu óstea dela Vidin, Calafatul. Dionisie Eclesiarchul dice că acestŭ atacŭ urmâ la 15 Ianuarie, pe un mare gerŭ. Mavrogheni şi Turciĭ aŭ isbutitŭ a trece Dunărea şi a se întări la Calafat. Audindŭ de acésta, boleriĭ şi negutitoriĭ din Bucurescĭ se înfricoşară «răpstindŭ asupra Nemţilorŭ că nu staŭ de resboiŭ, ci staŭ de tractirŭ şi de baluri... Apoĭ s'aŭ gătitŭ Nemţiĭ şi aŭ mersŭ

(1) T. II, pag. 54 şi 55. Ist. Moldoveĭ.

(2) Hurm vol II, supl. I, pag. 92, Memoriile luĭ Langeron.

(3) «Celebi Zadé Hasan Paşa — dice En. Văcărescu — după ce sosi, despre o parte întări gătirile resboĭuluĭ, despre altă parte pré înaltulŭ Devletŭ îndemnă şi pre Craĭulŭ Prusiacŭ ca să se ridice asupra Nemţilorŭ dupe datoria alianţeĭ ce făcuse cu Pórta».

Tesaur II, pag. 298.

www.dacoromanica.ro

asupra Turcilorŭ și era unŭ gerŭ cumplitŭ și zăpadă, însă nóptea pe lună, cu putere de oștĭ și tunurĭ, și lovindu-se cu Turciĭ i-aŭ biruitŭ și i-aŭ băgatŭ în Dunăre să se scalde și să bea apă; prins-aŭ și viĭ robĭ și aŭ luatŭ și câteva tunurĭ dela Turcĭ, ĭar pe ceĭ morțĭ i-aŭ cotelitŭ Nemțiĭ și ce aŭ găsitŭ aŭ luatŭ și i-aŭ aruncatŭ salahoriĭ în Dunăre. La acestŭ resboiŭ aŭ fostŭ și Vodă Mavrogheni cu Turciĭ și avé și carâta luĭ cu sine, căcĭ avé gândŭ să scape dela Turcĭ la Nemțĭ (?) Dar n'aŭ pututŭ, că l'aŭ priceputŭ Turciĭ și luà aminte Pașiĭ de elŭ; âncă i s'aŭ imputatŭ că aŭ venitŭ la resboiŭ cu careta ca mulerile. ĭar nu calare ca voĭniciĭ și careta cu telegariĭ i-aŭ răpitŭ în rĕsboiŭ ostașiĭ nemțescĭ»!

De unde a maĭ luatŭ Dionisie și acéstă nouă trădare pusă pe socotéla luĭ N. Mavrogheni? Și de când unŭ șefŭ de armată nu avé voĭe să aĭbă cu sine o caretă? Este unŭ ce escepționalŭ acésta?

In urma acesteĭ victoriĭ. Coburg se mărgini a maĭ trămite douĕ treĭ escadróne de óste sub colonelulŭ Craiŭ (din Craiova) să înconjure cetatea Turnu «în un ostrovŭ nu departe de dênși» scrie Dionisie Eclesiarchul, (1) iar Coburg rĕmase până în primăvéră inactivŭ în petrecerĭ, la Bucurescĭ.

La Iașĭ însă eraŭ negociațiunĭ pentru pace cu Principele Potemkin, pe câtŭ timpŭ rĕsboiulŭ continua în tómna și iarna anuluĭ 1789—90 (2). Rușiĭ ridicaseră asediulŭ Ismailuluĭ ca să'și adune toțĭ puterile contra Benderuluĭ, în Octombrie 1789 (3). La provocările

(1) Tesaur II, pag. 179.

(2) Ministrulŭ afacerilorŭ strĕine din Versailles scrie în 19 Martie 1790 luĭ Choiseul: «Nous sommes fondés à croire que la nógociation entre le G. Vizir et le Prince Potemkin n'est pas rompue. D'uu autre côte, ce Prince agit à Jassy, comme s'il était assuré d'y demeurer toujours».

Hurm. II, supl. I, pag. 74.

(3) Parte din traducțiunea unuĭ biletu turcescŭ trămisŭ ambasadoruluĭ de unulŭ din agențiĭ sĕĭ:

«Les Russes se sont éloignés d'Ismaïl et ont formé avec toutes leurs forces le siège de Bender. Cette place a tout au plus deux mois de vivres, et la Porte la regarde comme perdue. On ne peut pas même y envoyer du secours d'Ismaïl, puisqu'il s'y trouve tout au plus 10 à 15 mille hommes».

Hurm. Doc. CXXVII, vol. II, supl. I.

www.dacoromanica.ro

Prusieĭ (1) în favórea Turcieĭ. Ecaterina II (în 8 Ian. 1790 stilŭ noŭ) rĕspunse prin Neselrode, că și ea doresce să înceteze calamităţile rĕsboiuluĭ și că, ca titlu de încredere personală și esclusivă în regele Prusieĭ, ea va primi pacea cu condiţiunea următóre: «Décă se va puté învoi la facerea păceĭ, că tóte ţĕrile situate între Nistru, ţĕrmiĭ Mărei Negre, Dunărea, Oltulŭ și fruntariile Austriace, cunoscute sub numele de Basarabia, Moldova și Valachia, să pótă forma pe viitorŭ unŭ Statŭ liberŭ și independinte guvernatŭ de unŭ Principe de religiunea *(Potemkin?)* domnitóre în ţéră și care Statŭ nicĭ o dată să nu pótă fi supusŭ la altă putere, ci să servéscă pururea de barieră vecinilorŭ sĕĭ, ca să se înlăture între aceia totŭ cuvĕntulŭ de discusiune și de cértă, care certe nascŭ pré adese din causa uneĭ vecinătăţĭ imediate. Cu acestŭ modŭ este de speratŭ că va lipsi pe viitorŭ orĭ-ce motivŭ de discusiune și că pacea și liniscea vorŭ fi solidŭ stabilite din o parte și din alta» (2).

Va să dică Rusia încercă ăncă o dată cu sistemulŭ eĭ: a face pre Românĭ independenţĭ, ca apoĭ să li se întêmple și lor ceea ce păţiră Tătariĭ din Crimea declaraţĭ independenţĭ!

In aceiașĭ lună 31 Ianuarie 1790 Pórta semnă cu Frederic Wilhelm al Prusieĭ unŭ tratatŭ de alianţă în tótă regula. Acestŭ tratatŭ convenia Turcieĭ, dar convenia și Prusieĭ, care nu s'ar fi dat în lăturĭ să lase pre Rusia și Austria să ié pre séma lor Moldova

(1) Provocărĭ interesate: «Non era un mistero, che il Re di Prussia tirava tutte le sue linie perche gli venissero cedute le città di Danzica, di Thorn nella Prussia, state dichiarate amesse sempre alla Polonia nel trattato di membramento».

Becattini vol. VIII, pag. 100.

(2) «Si l'on peut convenir à la paix que tous les pays situés entre le Dniester, les côtes de la Mer Noire, le Danube, la rivière d'Aluta et les frontières autrichiennes connues sous le nom de Bessarabie, Moldavie et Valachie puissent former désormais un Etat libre et indépendant gouverné par un Prince de la religion dominante du Pays et qui ne puisse jamais être soumis à aucune autre Puissance, mais servit toujours de barrière à ses voisins, afin d'écarter d'eux tout sujet de discussion et de querelles qui ne naissent que trop souvent d'un voisinage immédiat, on pourra se flatter par là que tout sujet de discussion pour l'avenir serait ôté et la paix et la tranquillité solidement établies de part et d'autre».

Hurm. vol. II, supl. I, pag. 73.

www.dacoromanica.ro

și Valachia, numaĭ acele s'o lase, pre ea Prusia, a lua și ea o parte din Polonia. In acestŭ sensŭ încă în Oct. 1789 Prusia negoțiase în secret cu Rusia și Austria (1).

La umbra tratatuluĭ cu Pórta din Ianuarie 1790, Prusia concentră oștirĭ amenințătóre Austrieĭ. Leopold e silitŭ să ducă și el oștirĭ spre fruntaria nordică, căutândŭ să disimuleze prin marĭ pregătirĭ de rĕsboiŭ, temerile séle reale relative și la situațiunea internă și la cea esternă. Adevĕrat că succesele bellice contra Turcilor, obținute de către mareșalulŭ Laudon, eraŭ îmbucurătóre (2) dar tocmaĭ aceste succese agitaŭ nu numaĭ pre Prusia, ci și pre Anglia. Ministrulŭ englez Pitt nu voiesce desmembrarea Turcieĭ în favórea Rusieĭ.

LXIII.

Bătălia la Giurgiu. Negocierĭ de pace. Reichembach. Purtarea Austrieĭ. Ecaterina continuă a cere înființarea unuĭ regatŭ românescŭ. Joculŭ politicŭ alŭ Prusieĭ.

Pre când ast-felŭ curgea politica la curțile beligerante și la Berlin, Londra, Coburg se pregăti să atace Giurgiul în primăvéra anuluĭ 1790. Acésta se întêmplă ăncă înainte de mórtea luĭ Iosif II.

(1) Choiseul către Saltan, despre intrigele și duplicitatea Prusieĭ față cu Turcia :

«La Cour de Prusse, en même temps qu'elle excite la S.-Porte à continuer la guerre en la berçant de nouvelles promesses, négocie secrètement avec les deux Cours Impériales et offre de leur laisser prendre la Moldavie et la Valachie et même de leur en assurer la possesion par sa garantie, à condition que ces deux Cours lui laisseront prendre une partie de la Pologne. C'est ainsi que la Cour de Berlin sacrifie entièrement l'Empire Ottoman à ses propres intérêts».

Hurm. vol. II, supl. I, pag. 71. Doc. CXXV.

(2) «I prodigiosi progressi del Maresciallo Laudon e del' Principe Coburgo contro i Turchi, igalmente che quelli della Russia erano sempre più a Londra e a Berlino un oggetto d'inquietudine, ed i respettivi primi Ministri Pitt ed il Conte de Hertzberg stavano ponderando i mezzi di conservare la bilancia politica, che veramente si videva minacciata dalle conquiste luminose dei due Imperi Confederati».

Becattini, VIII, pag. 48 Vedĭ în anexa despre aceste împrejurărĭ ce scrie Johann Wilh. Zinkeisen in tom. VI, sub titlu: *Orientalische Politik Preussens* și „Die Weitgreifenden Pläne des Ministers von Hertzberg" apoĭ și în „Modification der Orientalischen Politik Preussens". pag. 671 700.

www.dacoromanica.ro

De acestŭ evenimentŭ nu se amintesce în Hurmuzake, dar este descrisŭ pe largŭ în Dionisie Eclesiarchul și maĭ pe scurtŭ în Enache Văcărescu (1).

Eată cum îlŭ naréză Dionisie Eclesiarchul (2):

Turciĭ din cetatea Giurgiovul, vĕdêndŭ pre Nemțĭ negrijulivĭ și zăbavnicĭ în rĕsboiŭ, eĭ s'aŭ gătitŭ să-ĭ lovéscă fără de veste, și așia într'una de dile. fiindŭ oștile nemțescĭ la lagărŭ afară în câmpŭ cu corturile și negătițĭ de rĕsboiŭ și caiĭ călărimeĭ priponiți la pășune. Avé și multe muierĭ cu eĭ, după obiceĭulŭ nemțescŭ, unele ale ostașilorŭ, altele cu oștile se ținŭ, de spală rufe și curvescŭ cu cine poftesce, că acestŭ lucru este la Nemțĭ fără de sfială, și Muscaliĭ încă o aŭ acésta fără perdea. Avea Nemțiĭ cu eĭ și vacĭ și capre, pentru lapte, și acelŭ lapte era pentru generarĭ și oficerĭ de-lŭ bé cu cafea; aveaŭ posadnice și slujnice țiitóre ceĭ maĭ marĭ. Decĭ eșit-aŭ Turciĭ fără de veste din cetate, ca la vr'o treĭ patru sute și aŭ isbutitŭ acolo la lagărŭ, unde fiindŭ și Principele cu tótă ofițerimea și dândŭ năvală în Nemțĭ i-aŭ începutŭ a secera cu săbiile și cu iataganele ca pe verde și cumplitŭ îĭ tăié de rĕndŭ; ĭar muĭerile și copii țipaŭ, ostașiĭ strigaŭ ajutorŭ și se văitaŭ. Prințu Coburg cu generariĭ tremura și striga: Husarĭ, Husarĭ, Arnautŭ! Arnautŭ!.... că nu scié ce se facă de mare frică, că-și perduse cumpĕtulŭ». Aŭ săritŭ Ungariĭ, carĭ aveaŭ lagărŭ deosebitŭ și aŭ săritŭ și Arnăuțiĭ, volintiriĭ românĭ sub conducerea șefuluĭ lor, maiorulŭ Mavrodin. Acesta a luatŭ pre Turcĭ pe la spate și cu vitejia lor aŭ scăpatŭ din mânele Turcilorŭ tunurile Nemțilorŭ cu tóte spoliele și robiĭ. Totuși 6000 Nemțĭ aŭ căḑutŭ în acéstă bătae. Coburg dădea vina pentru acéstă perdere pe unŭ maiorŭ, care ar fi fostŭ trădătorŭ, fugindŭ la Turcĭ în Giurgiu și că acesta arŭ fi venitŭ cu Turciĭ în modŭ așa neașteptatŭ asupra tabereĭ austriace.

Noulŭ vizirŭ nu ascéptă nicĭ el desprimăvărarea pentru a se găti de rĕsboiŭ contra Austriacilor. Avea de gândŭ, zice Dionisie Eclesiarchulŭ, să robéscă Bucurescii și tótă țéra. Acésta aflândŭ Boeriĭ din Bucurescĭ, și eĭ cunoscêndŭ slăbiciunea Austriacilorŭ de la întêmplarea de la Giurgiŭ, s'aŭ grăbitŭ de a trimite o delegațiune la generalulŭ Suvaroff, în înțelegere cu Mitropolitulŭ și Episcopiĭ, rugându'lŭ, în numele creștinătățeĭ, să vină cu oștirĭ grabnice să scape Bucurescii. Suvaroff primi chiămarea și expedià îndată oștirĭ și artilerie importantă spre țéra Românéscă, iar el veni în Bucurescĭ cu caĭ de poștă să se înțelégă cu Principele Coburg.

Frate, te temĭ de Turcĭ cu atâția voinicĭ ce aĭ? ḑice Suvaroff luĭ Coburg.

---

1) Ist. împĕraților ottomanĭ.

(2) Tesaur, vol. II, pag. 180.

www.dacoromanica.ro

Eĭ făcură planulŭ de bătaie contra urdieĭ vizirului. Victoria rĕmase aliaţilorŭ, graţie artilerieĭ rusescĭ, între care 2 tunurĭ pe care le trăgea cu câte 40 de boĭ.

«Şi aşia aŭ izbăvitŭ D-zeŭ ţéra de peire..... Decĭ după acéstă isbândă aŭ venitŭ Suvaroff, Generalŭ comandirŭ cu óstele în Bucurescĭ întimpinându'lŭ boeriĭ ceĭ marĭ şi Archiereiĭ cu mare cinste, făcêndu'ĭ ovaţiĭ pentru vitejie şi biruinţe şi petrecêndŭ Muscaliĭ ca o lună de ḑile în Bucurescĭ, se veseleaŭ şi cântaŭ şi beaŭ şi împreunându-se soldaţiĭ Muscalĭ cu Nemţiĭ pe la cârciume, după ce se îmbătaŭ şi uniĭ şi alţiĭ, se băteaŭ pe podurĭ şi Muscaliĭ rĕsbea pe Nemţĭ că-ĭ bătea la fălcĭ cu pumniĭ şi-ĭ da josŭ» (1).

Intre aceste se întâmplă mórtea luĭ Iosef II-lea, la 20 Febr. 1790 şi-ĭ urmă în tron Leopold II Duce de Toscana.

Acéstă împrejurare, adausă la agitaţiunile seniorilorŭ din Ungaria, nemulţumiţĭ cu legile liberale şi egalitare ale luĭ Iosef II, şi cu ameninţările Prusieĭ, împingea pre Austria spre pace, ăncă trăindŭ Iosef al II-lea. Intre Unguriĭ nemulţămiţĭ ămblaŭ agitatorĭ Francesĭ, Flamanzĭ, şi Turcĭ (2) ca să-ĭ rĕscóle contra luĭ Leopold, căutândŭ să împedice ast-felŭ pre Austria de a urma maĭ departe rĕsboiulŭ cu Pórta.

In Polonia austriacă şi în Ardélŭ nu eraŭ maĭ puţine agitaţiunile. Totuşĭ asemenè silinţĭ ale emisarilor streinĭ nu dădură resultatele aşteptate. Leopold făcu seniorilorŭ Ungurĭ concesiunĭ marĭ şi eĭ se liniştiră, (3) atuncĭ când la Roma, Neapoli, Paris, Londra, Berlin, se credé că Austria va fi în rele condiţiunĭ, cu atâtea zarve lăuntrice şi cu Prusia în spate, de a maĭ continua rĕsboiulŭ cu Turcia.

Murise Ahmet IV; murindŭ şi Iosef II numaĭ rĕmase actorŭ în rĕsboiŭ de cât Caterina II. Selim III doria pacea; pacea o doria şi

(1) Cronografulŭ luĭ Dionisie Eclesiarchul, Tesaur vol. II pag. 180—181.

2) Becattini, VIII. p. 67:

«Per vero dire era piuchè certo, che nell' Ungheria erano insorti da qualche tempo de' torbidi degni di riflessione, quantunque la Corte di Vienna procurato avesse di nascondere con ogni cautela immaginabile la periglioasa sua situazione. Gli emmissarj Fiaminghi, e Francesi uniti agli Ottomani soffiavano per tutto il fuoco della ribellione, persuasi i primi de non poter mantenersi e i secondi non poter salvare il vaccilante loro Impero, che col procurare ovunque delle sollevazioni e rivolte.

(3) Becatini, VIII, pag. 72—80.

www.dacoromanica.ro

Leopold II, căcĭ avé pe lângă altele, socotelĭ de regulatŭ cu Frederic Wilhelm II.

Prusia deveni periculósă Austrieĭ și maĭ multŭ în urma tratatuluĭ de alianță închiatŭ de Frederic cu Turcia la 31 Ianuarie, 1790 (1). Un asemené tratatŭ făcu Prusia și cu Polonia, cu condițiune ca ea să dé contingentŭ de óste contra Austrieĭ (2).

Rusia schimba și ea note cu Berlinul (3) note de natură a da bănuelĭ curțeĭ de la Viena.

Succesele bellice din primăvéra anuluĭ 1790 nu eraŭ însă de natură a împinge pe muscalĭ și pe Austriacĭ la pace. Negociațiunile începute la Iașĭ fură întrerupte în luna luĭ Martie 1790 (4). Nicĭ

(1) Becattini, VIII, pag. 88.
(2) Vezĭ anexa dupe pag. 92 a luĭ Becattini vol. VIII.
(3) Vezĭ pag. 96 T. VIII a luĭ Becattini.
(4) «Les négotiations à Iassy sont rompues. La Porte Ottomane ne veut entendre parler d'aucune cession et d'aucun traité, sans la participation de la Suéde, et sans l'intervention de la cour de Berlin.

On est très-impatient d'apprendre quel effet produiront les dépêches qui ont été envoyées dernièrement par des couriers à Berlin, Varsovie et Petersbourg. Ces dépêches étaient le résultat du conseil qui avait été tenu la veille. La cour de Berlin ne s'est pas encore expliquée sur l'objet de ses préparatifs militaires. M. de Cachet, chargé d'affaires de la cour de Vienne à Varsovie, à envoyé à sa cour des dépêches dont le contenu a paru très-satisfaisant. On espère que la République acceptera les offres qu'on lui a faites. Son envoyé à Vienne, le général de Woyna, est très-porté pour une aliance avec cette cour : si elle a lieu, il est plus que probable qu'il n'y aura pas de guerre avec la Prusse, puisque cette cour attendu la neutralité de la Saxe Electorale, manquerait absolument son but.

Voici les propositions qui ont été faites par la cour de Vienne à celle de Berlin : 1. La cour de Berlin donnera son consentement aux articles de paix proposés dernièrement à la Porte Ottomane, par les deux cours alliées, et les garantira; 2. dans le cas où la Porte voudrait continuer la guerre, la cour de Berlin n'y prendra aucune part, à moins que les deux cours aliées ne s'éloignassent des demandes faites à la Porte, ou de l'équité naturelle; 3. La cour de Berlin fera tout ce qui dependra d'elle pour déterminer les Etats Belgiques à la tranquillité et à une soumission raisonnable; 4. Enfin cette cour s'expliquera sur ce qu'elle exige des deux cours alliées. Les propositions qui ont été faites à la Répuplique de Pologne portent en substance ce qui suit : 1. La maison d'Autriche s'engage à garantir l'indépendance et l'indivisibilité des provinces qui composent actuellement les possessions de la République; 2. les Polonais propriétaires de terres dans la Galicie, seront traités comme les domiciliés dans cette province, et ne paieront, quoique absence, que la contribution simple; 3. on diminuera, autant qu'il sera possible, le prix du sel fossile de Wieliczka; 4. On accordera à la République autant et plus d'avantages de commerce qu'aucune autre cour ne pourra lui en offrir, et cela sans demander aucun sacrifice quelconque».
„Moniteur Universel", No. 96. Coresp. din Viena 20 Martie 1790.

www.dacoromanica.ro

Turciĭ nu o voiaŭ. Choiseul scrie în 22 Martie guvernuluĭ sĕŭ de la Versailles, că: «Il n'est que trop vrai que les fanatiques et ceux qui sont soudoyes pour désirer la güerre, l'ont emporté sur tous les efforts du Grand Vizir et que le Grand seigneur a rejeté les propositions avantageuses et malheureusement tardives des cours impériales... La continuation de la guerre est résolue» (1).

Totuşĭ, subŭ presiunea ministruluĭ Englezŭ Pitt, şi maĭ alesŭ a armateĭ luĭ Frederic Wilhelm, care era gata de a intra în rĕsboiŭ contra Austrieĭ, Imperatorele Leopold, cum arĕtarăm, primi negociaţiunile de pace (2). Se decise ţinerea unuĭ congresŭ la Reichembach în Silesia Prusiană, Aci se adună pe lângă representanţiĭ Austrieĭ şi al Prusieĭ, plenipotenţiarĭ aĭ Englieĭ şi Olandeĭ, ca să se concerteze asupra preliminărilor (3).

In primele conferinţe dela Reichembach (4) se tratară afacerĭ privindŭ maĭ multŭ pre Polonia decât Orientulŭ. Wilhelm ceru Danzigul şi Torn. Austria pentru acésta să despăgubéscă pre Polonia cu restituirea uneĭ părţĭ din Palatinatul Zamosc şi a salinelorŭ de Veliczka, iar Austria să păstreze cuceririle eĭ din Croazia, cele douĕ sangiacurĭ de Belgrad, de Semendria şi Oltenia (Valachia mică) până în Oltŭ, restabilindu'şĭ otarele dela Pacea de Pasarowitz din 1718. Leopold refusâ şi energia refusuluĭ sĕŭ de a ceda din teritoriulŭ ce ĭ

(1) Hurm vol. II, supl. I, pag. 74.

«Nu este de cât pré adevĕratŭ că fanaticiĭ carĭ sunt plătiţĭ pentru a dori rĕsboiulŭ, aŭ paralizatŭ tóte stăruinţele mareluĭ Vizir şi că Sultanulŭ a refusatŭ propunerile avantagióse, din nenorocire târdiĭ ale curţilorŭ imperiale.... Continuarea rĕsboĭuluĭ este hotărîtă».

(2) «Se ne stavano già da qualche mese gli eserciti Austriaci e Prussiani accampati in alcune parti a vista l'uno dell' altro, quasichè dovessero ad ogni momento combattire, quando apertosi un regolar carteggio tra due Sovrani, si convenne di unanime accordo tra loro di aprire un pacifico congresso a Reichenbach».

Bec. VIII, pag 107.

3) Vezĭ în anexa corespondenţele despre acésta publicate în Monitorul Universal francez din primele luni ale anuluĭ 1790.

(4) Austria fu represintată în Congresŭ de Principele de Reus trămisulŭ sĕŭ extraordinar la Berlin şi de Baronulŭ de Spielmann; Prusia prin Comitele de Hertzeberg şi Marchesul Luccchiesini; şi Domniĭ Evart şi Baronul de Beede pentru Anglia şi Olanda.

www.dacoromanica.ro

lăsase Maria Tereza maĭ potoli pretenţiunile luĭ Frederic Wilhelm. Pertratărilę la acestŭ congresŭ tărăgăiră mult timp fără resultatŭ, şi numaĭ din când în când apăreaŭ la lumină reciproce declaraţiunĭ şi contra declaraţiunĭ. In fine Baronulŭ de Lusi fu trămis de Regele Frederic Wilhelm la Viena să se înţelégă direct cu Leopold. Acesta arĕtâ Imperatoreluĭ Austriacŭ, că Prusia nu maĭ pretinde teritoriile sus arĕtate, dar şi Austria să renunţe la cuceririle sale peste Dunărea, Sava şi Unna. Frederic Wilhelm promite mediaţiunea sa la Pórtă în favórea uneĭ rectificărĭ de otare despre Croaţia şi că-ĭ va da şi votulŭ sĕŭ la prosima alegere de imperatorŭ Romanŭ. Leopold, sfătuit de ministrulŭ sĕŭ Kaunitz, se decise a primi propunerile, numaĭ să i se dea o maĭ mare întindere de otare în Croaţia şi Rusava vechiă să i-se lase, ca punctŭ de apĕrare a Banatuluĭ şi ca Regele Prusieĭ să se unéscă cu el pentru a readuce sub ascultare Ţĕrile-de-jos şi Belgice.

In 27 Iuliŭ stilŭ noŭ 1790 Prusia şi Austria sĕmnară la Reichembach convenţiunea în acestŭ sensŭ (1).

Totŭ-odată Regele Frederich Wilhelm lăsă să se împrăştie vorba, că Representantulŭ sĕŭ la Constantinopole, *Dietz*, închiăind cu Pórta în Ianuarie 1790, tratatŭ de alianţă *ofensivă şi defensivă*, şi cu obligaţiunea pentru Prusia de a intra în rĕsboiŭ alăturea cu Turciĭ, trecusă peste puterele luĭ . . . Aşĭa ceva păré că este să se înţelégă din faptulŭ rechiămăreĭ luĭ Dietz dela Constantinopole şi a înlocuireĭ luĭ cu alt represintant.

Luândŭ cunoscinţă de cele otărite la Reichenbach, părerile fură diverse în Divanulŭ de la Constantinopole. Unia voia să se primésca fără reservă cele acolo decise, ca să fie liberă Pórta de aşĭ întórce tóte puterile contra Muscalilorŭ; iar alţiĭ, basaţĭ pe tratatulŭ închiatŭ de Turcia cu Prusia, cerĕŭ să se restitue Crimea, Benderulŭ, Ociacovulŭ, Basarabia şi totŭ ce era în mânile Ruşilorŭ. Maĭ ales se cerĕ de unia din Divanŭ respingerea condiţiunilorŭ ce Austria puse pentru libera navigaţiune în marea Négră şi pentru dreptulŭ de a avé con-

(1) Becattini v. VIII, pag. 113.

www.dacoromanica.ro

sulĭ în tóte scalele și porturile Turcieĭ. Divanulŭ trăgânâ de a respunde cate-va ḑile, dar în fine Sultanulŭ primi condiţiunile propuse.

Frederic Wilhelm cercă să aducă și pre Ecaterina la tratare de pace. Ea rĕspunse, că Turcia a trasŭ ântâiŭ spada și că Rusia nu vă pune pe a sa în técă decât în ḑiua când Turcia va recunósce de bună posesiunea de Rusia a Crimeeĭ, și i se va da Ociacovul cu teritoriul seŭ... Ecaterina, necreḑêndŭ utilŭ politiceĭ séle să céră și Principatele, procedă pentru ele, cum procedase în 1774 pentru Crimeea. Ea propuse, vĕḑurămŭ, ca condiţiune de pace, să se declare Principatele nedependinte, cu un Domnŭ suveranŭ, ca barieră între Rusia și Turcia... Ecaterina punêndŭ asemenea condiţiunĭ adăugà, că décă ele nu convinŭ Prusieĭ, cu care Rusia n'are nicĭ o cértă — Rusia e gata să 'ĭ rĕspundă prin arme, că soldaţiĭ Muscalĭ cunoscŭ deja drumulŭ ce duce din Rusia la Berlin!

Din acestŭ rĕspunsŭ luă ceva curagiŭ și Leopold, care făcu cunoscutŭ, că în orĭ-ce cas, Austria avêndŭ alianţă cu Ecaterina II, oștile austriace vor trebui să lupte alături cu cele Rusescĭ în ḑiua când Prusia ar voi să invade pămênturĭ rusescĭ, și că nu pot oștile austriace evacua Principatele, până ce Turcia n'ar face pace și cu Rusia, câcĭ aceste principate aŭ fostŭ ocupate de Austria ca aliată a Rusieĭ.

LXIV.

Campania a 3-a din 1790. Mavrogheni la Calafat. Proclamaţiunea austriacă despre Victoriă. Boeriĭ esilaţi. Văcărescu în favóre la noulŭ Vizir, cere capulŭ luĭ Mavrogheni.

Pe cândŭ asemenea negociărĭ continuaŭ, campania a 3-a bellică urmá în Principate și peste Dunăre. Coburg înţelesŭ cu Suvaroff deciseră să trécă peste apa Timokuluĭ, care desparte Serbia de Bulgaria. Turciĭ se mărginiră a'șĭ concentra, din acéstă parte, puterile, spre a definde Vidinul. De altă parte Mavrogheni, cumŭ deja vĕḑu-

www.dacoromanica.ro

rămŭ maĭ în urmă, retrecuse Dunărea (1), cu un corpŭ considerabilŭ de oştire «*presso il luogo ove esistono le reliquie dell'antico ponte di Trajano*». De aci Mavrogheni se apropiă de Calafat, unde se întări în tranşee. La 26 Iunie stilŭ noŭ, în faptulŭ ḑileĭ, generalulŭ Brugglach cu 9 batalióne de infanterie şi cincĭ diviḑiunĭ de cavalerie, în marşŭ forţatŭ înaintă spre tabera luĭ N. Mavrogheni. Lupta începu violentă, dar Mavrogheni se apără vitejesce, cu desperare, dar fu silitŭ, părăsitŭ de turcĭ, carĭ fugiră peste Dunărea, să tréca şi el cu marĭ greutăţĭ la Nicopole. Austriaciĭ uciseră 800 oştenĭ de aĭ luĭ Mavrogheni, făcură prisonierĭ vr'o 700, dobândiră câte-va tunurĭ, stégurĭ şi şaice înarmate. Calafatul rămase în mânile Austriacilor... (2)

---

(1) Selim scrie că «la 14 August, Iusuf, (Paşa Vidinuluĭ) porunci diviḑiuneĭ luĭ Mavrogheni să tréca Dunărea, avêndŭ de gândŭ, că îndată ce óstea luĭ Mavrogheni se va întări cu şanţurĭ lângă satulŭ Calafatuluĭ, din dosulŭ căruia voia să se aşeḑe, să tréca apa puţinŭ maĭ susŭ cu restulŭ armieĭ séle, ca să pue pre inamicŭ între douĕ focurĭ. Dar inamiculŭ nepoliticosŭ nu lăsă să se împlinéscă acestŭ proiectŭ, ci, înaintândŭ nóptea, fără a fi vĕḑutŭ, ne atacă la 26 August în faptulŭ ḑileĭ cu oştire multŭ maĭ mare decât a nóstră».

Selim descrie apoĭ cu pénă de maestru episodele când crunte, când de rîsŭ ale resboĭuluĭ (veḑĭ anexa).

(2) Mavrogheni abĭa scapă cu vĭaţă în o luntre .... «o ghĭulé sparse barca luĭ Mavrogheni chĭar în minutulŭ când el se pogorîse într'însa şi de ar fi isbit'o cu o clipă maĭ apoĭ, principele 'şĭ-ar fi aflatŭ sfîrşitulŭ în Dunăre, dar nu era acésta mórtea ce i se destinase luĭ, ci o alta!... »

Românulŭ din 1861, pag. 70, foiletonŭ. Veḑĭ anexa.

Mavrogheni şi óstea luĭ s'aŭ bătutŭ ca nisce adevĕraţĭ vitejĭ. Resultă acéstă informaţiune din chĭar proclamaţiunea adresată Bucurescilorŭ şi ţĕreĭ de Divan anunţândŭ victoria ast-felŭ:

«*Cătră dumnéluĭ vel Spătarŭ, i cătră dumnéluĭ vel Aga, pentru biruinţa ce s'a făcutŭ la Calafatŭ*

Publicaţie pentru biruinţa ce aŭ făcutŭ generalulŭ Feldzeugmeister Graf Clerfait — la Calafatŭ, cum că strîngêndu-se acolo optŭ miĭ de Turcĭ, aŭ mersŭ numitulŭ gheneralŭ asupra lor cu 9 batalióne de pedestrime şi cu 5 diviḑióne de călărime, şi la 26 ale aceştiĭ lunĭ după călindarulŭ noŭ lovindu-se de diminéţă în înseşĭ şanţurile turcescĭ, şi neputêndŭ a-ĭ scóte numaĭ cu bătaia tunurilorŭ, s'aŭ aflatŭ silitŭ, şi cu năvălirea puştelorŭ i-aŭ scosŭ din şanţurĭ, şi cu tóte că vrăşmaşiĭ aŭ stătutŭ fórte tare şi cu mare împotrivire, dar, iar oştirile crăiescĭ după firea lor bătândŭ tare rĕsboiŭ, 'ĭ-aŭ înfrântŭ pre vrăşmaşĭ cu mare omorîciune şi cu înecare în apa Dunăriĭ, care fără greşală aŭ rĕmasŭ morţĭ

www.dacoromanica.ro

Nouĕ succese în Bosnia fură ultimele victoriĭ ale Austriacilorŭ. căcĭ îndată apoĭ interveni armistițiulŭ de care vorbi-vomŭ maĭ josŭ

Intre acestea boĭeriĭ românĭ, esilațĭ la cererea luĭ N. Mavrogheni la Rodos și pe aiurea, stăruiră să li dée voĭe Pórta a merge la Têrnova, unde 'șĭ aveaŭ mulțĭ familiile. In Febr. 1790, scrie Văcărescu (1) sosi boĭerilorŭ (itlaculŭ) la Rodos, prin care Sultanulŭ învoi boĭerilorŭ să mérgă la Têrnova. Ajunseră boĭeriĭ la Chio numaĭ când murindŭ amiculŭ luĭ N. Mavrogheni. se făcu vizirŭ neamiculuĭ luĭ, Celebi Aga Zade Șerif Hasan Pașa.

Sosițĭ boĭeriĭ în jurulŭ Tîrnoveĭ, eĭ carĭ nu puteŭ să nu scie în ce situațiune se afla acum N. Mavrogheni, maĭ ales în fața nouluĭ vizirŭ, aŭ stăruitŭ și aŭ obținutŭ firmanŭ să mérgă la Adrianopole cu familiile lorŭ și *acolo să se odihnéscă*. La începutulŭ luĭ Iulie 1790 sunt boĭariĭ acolo. Marele Vizirŭ care nu puté suferi pre N. Mavrogheni, nu întârdiă a chiama la el pre Enache Văcărescu. Viziruluĭ dice luĭ Văcărescu, că desaprobă surgunirea luĭ și a boerilorŭ de către Mavrogheni și că «*să mĕ scol* (Văcărescu) *să mergŭ la ordie la Rusciuc*».

«Decĭ, scrie Enache Văcărescu, lăsându'mĭ soția și un copilŭ maĭ micŭ ce aveamŭ la o doică, amŭ plecat cu menzil și amŭ mersŭ la Rusciuk. In césulŭ ce amŭ sositŭ, amŭ descălecatŭ în ordie la Bostangilar-Oda-Pașa, care și îndată dând veste la luminatulŭ Chehaia-Beiu, Chehaia Chatibi-Efendi, chiămându-mĕ m'aŭ luatŭ și m'aŭ dusŭ dreptŭ la Vizirulŭ.

în locŭ, ca la o mie cincĭ sute, luându-li-se și unŭ tunŭ, i vre-o câte-va stégurĭ. Iar din partea oștirilorŭ crăieșcĭ aŭ muritŭ unŭ ofițerŭ și s'aŭ rănitŭ unŭ maiorŭ i optŭ ofițerĭ, și soldațĭ ca vre-o optŭ-decĭ morțĭ și rănițĭ; âncă maĭ viindŭ ajutorŭ Turcilorŭ cu șăicĭ de pe apă, ĭarășĭ mare stricăcĭune li s'aŭ făcutŭ cu tunurile oștirilorŭ crăieșcĭ și îndată ce aŭ luatŭ știre de venirea armieĭ asupra le, tóte tunurile câte li se găsea, nóptea și diua le-aŭ întorsŭ înapoĭ; decĭ acéstă biruință să o publicițĭ dumnévóstră la tótă obștea polițieĭ Bucurescilorŭ, ca să facă mulțămită luĭ Dumnedeŭ cu toțiĭ și fie-care să se bucure și să se veseléscă avêndŭ nădejde la ajutorulŭ mareluĭ Dumnedeŭ și la puterea oștirilorŭ crăescĭ, că vom avea și alte vestirĭ de bucurie pentru maĭ marĭ biruințe și sfărîmarea vrășmașilorŭ. 1790, Iunie 20.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leitnant Baron fon; *Rómnic Filaret, Dimitrie Banŭ, Marchelie, Manolache Grădișteanu, Dimitrie Logof.*

(1) Tesaur II, pag. 298.

www.dacoromanica.ro

«După ce m'aŭ primitŭ cu milostivire și cu cinste, m'aŭ pusŭ de amŭ șeḑuțŭ și între alte vorbe și întrebărĭ ce mi-aŭ făcutŭ pentru pricinile rĕsboiuluĭ și ale ţĕreĭ românescĭ, mi-aŭ poruncitŭ să scriŭ boĭerilorŭ dela Bucurescĭ și să le arĕtŭ, că o să vie ordia împĕrătĕscă la Bucurescĭ, ca să dĕe rĕsboiŭ Nemțilorŭ . . .».

Turciĭ simțiaŭ nevoĭa, aflândŭ dóră cumŭ boĭeriĭ se dedeseră toțĭ la Nemțĭ și Muscalĭ, să aibă măcărŭ câțĭ-va cu dênșiĭ. Vizirulŭ se gîndi tocmaĭ la ceĭ nemulțămițĭ de Mavrogheni, póte deja otărît să'lŭ pérdă pre acesta. Vizirulŭ promitea, decĭ, prin Văcărescu, deplină milostivire asupra boĭerilorŭ ce vorŭ abandona pre Nemțĭ, numaĭ să nu dosĕscă din ţĕră, în ḑiua când Austriaciĭ vor fi învinșĭ. En. Văcărescu lucră acumŭ ca neamicŭ neîmpăcatŭ a luĭ N. Mavrogheni. Invitatŭ de Vizirŭ să scrie boĭerilorŭ din ţĕră, elŭ refuză ḑicênd: «In vreme ce sciŭ toțĭ din Bucurescĭ că Domnulŭ Mavrogheni este la Diiu, și este *halea Domnŭ*, și fiindŭ isbânda turcĕscă are să vie la Bucurescĭ, nu este cu putință să-mĭ dĕe ascultare mie, ci toțĭ trebue să dosĕscă (1).»

Vizirulŭ întrébă: «*Până acolo urĕscŭ Românii pre Mavrogheni?*».

Cu socotélă încărcată En. Vacărescu nară Viziruluĭ ceea ce el pretinde că sunt faptele rele ale luĭ N. Mavrogheni. Până acolo împinge lucrulŭ Enache Văcărescu, că ḑice Viziruluĭ, că décă ar sci că în mergerea Turcilorŭ, va fi luat și el cu Vizirulŭ spre Bucurescĭ, el va preferi *să dosĕscă*, décă va sci că Mavrogheni tot este Domn!...

Aceste declarațiunĭ le repeti En. Văcărescu și înaintea a treĭ alțĭ miniștri turcĭ séŭ «*rigialĭ.*» Aceștia fură de opiniune să se raporteze la Constantinopole declarările luĭ En. Văcărescu... Era totŭ ce voia Vizirulŭ: — «Mergĭ, ḑice el luĭ *Văcărescu, de scrie la boĭerĭ și 'ĭ încredințéză că nu va maĭ fi Mavrogheni Domnŭ!*»

Ca să fie maĭ tare în joculŭ seŭ politicŭ, En. Văcărescu ceru Viziruluĭ să se chiăme lângă dînsulŭ și ceĭ-l-alțĭ boĭerĭ din Arvanitohori și din Adrianopole. Acésta o dobândi lesne și pe dată En. Văcărescu scrise boĭerilorŭ din ţĕră. Scrisórea luĭ nu o aflămŭ publicată

(1) Tesaurŭ II, pag. 299.

www.dacoromanica.ro

în «*Istoria Impĕrăţilorŭ otomanĭ*», deşi lăsase loc pentru decopiarea eĭ. Ar fi unŭ documentŭ de mare învĕţăminte şi décă s'ar afla copia între hârtiile familieĭ Văcărescu s'ar aduce cu publicarea eĭ deosebită lumină în istoria acestorŭ timpurĭ grele. Póte că ar fi şi de natură a maĭ apĕra şi onórea politică a luĭ En. Văcărescu.

Destulŭ că din acelŭ momentŭ En. Văcărescu este omnipotentŭ pe lângă Vizirŭ şi serbătoritŭ în óstea turcéscă din Giurgiu şi Rusciuc. Vizirulŭ îĭ ordonă «*să fiă nelipsitŭ dela corturile luĭ*» pe tótă ḑiua «făcêndŭ şi *dragomanlic* în Divan în tótă curgerea de vreme ce am fostŭ la ordie într'acéstă campanie» (1).

Din aceste ḑile capulŭ luĭ N. Mavrogheni este otărîtŭ peireĭ!

Greculŭ Anastasie (Selim) maĭ dă şi altă explicaţiune la căderea şi perirea luĭ N. Mavrogheni: ura învechită contra unuĭ nepotŭ al sĕŭ, Stefan, dragomanulŭ arsenaluluĭ turcescŭ. Selim arétă, că acestŭ Stefan era omŭ modestŭ şi stăruitorŭ în *slujba* sa, dar nu voĭa să se amestece în intrige..... N. Mavrogheni interpretă acéstă rĕcélă şi indiferenţă tocmaĭ din contra în planurĭ neamice luĭ. «In fine Mavrogheni se otărî să întrebuinţeze puţina stare şi puţinulŭ creditŭ ce-ĭ maĭ rĕmăseseră pentru ca să cumpere disgraţia nepotuluĭ sĕŭ, chĭar şi mórtea aceluia, de-ĭ va fi trebuinţă».

In deşertŭ Selim îĭ arétă că făcea rĕŭ, că luĭ chĭar îşĭ făcea rĕŭ, căcĭ perdea unŭ razimŭ şigurŭ perḑêndŭ pre Stefan, orĭ câtŭ el nu manifestă sgomotos serviciile ce adusese şi maĭ puté aduce unchiuluĭ sĕŭ. Mavrogheni «amărîtŭ de necazurĭ, scrie Selim, ajunsese incapabilŭ de a maĭ judeca cu sânge rece. El semănà ca unŭ omŭ care, urcândŭ o stâncă răpede cu ochiĭ mereŭ aţintiţĭ spre vêrfŭ, merge cu paşĭ fermĭ şi siguri, dar la coborîşŭ vĕḑêndŭ prăpastia deschisă sub picĭórele séle, îşĭ perde totŭ cumpĕtulŭ şi se aruncă într'ênsa chĭar de frica ce are de a cădé în întru» (2).

Aşĭa fiindŭ acum Mavrogheni, el nu ascultâ de sfatulŭ bunŭ al luĭ Selim, şi striga spumegândŭ de mânie: Nu sunt îucunjuratŭ decât de *trădătorĭ!* Aţĭ luatŭ cu toţiĭ parte la complotŭ; toţĭ v'aţĭ înţelesŭ ca să-mĭ rĕpuneţĭ vĭaţa!...»

(1) Tesaur II, pag. 299.
(2) Românul din 1861, No. 22, foiletonŭ. Veḑĭ anexa.

www.dacoromanica.ro

Avea dreptate Selim. Décă Stefan nu fusese de mare ajutorŭ luĭ N. Mavrogheni, fu pentru el de peire înlocuirea luĭ Stefan în postulŭ ce avé prin *Hangerliul* «a căruĭ ură contra luĭ Mavrogheni, scrie Selim, nu avé marginĭ!»

LXV.

Hangerliu. Intrigile luĭ. N. Mavrogheni în fața morțiĭ. Uciderea luĭ. Apreciărĭ despre acésta.

Acestŭ Hangerliŭ începu a intriga în contra nenorocituluĭ Principe Mavrogheni. El amintia cum zarafulŭ Petrache îșĭ perduse capulŭ din causa luĭ Mavrogheui și că «Mavrogheni s'ar fi îmbogățitŭ din comorile aceluia» (1). Asemené intrigĭ se întêmplaŭ — prin o coincidență fatală, — tocmaĭ când Mavrogheni perdé bătălia dela Calafat... Atuncĭ Mavrogheni simți — inteligentŭ cum era — că e perdutŭ. Acéstă convingere îl aduse la cea maĭ de pe urmă descurajare și chĭar la esaltare à la Ludovic XI. Selim naréză o scenă gróznică de asemenea sureccitare (2). Dar asemené bólă și desperare nu-ĭ întunecă multŭ timpŭ pătrunḑătórea vedere politică. « — Selim, esclamă el — în urma unuĭ paroxismŭ de nervĭ — ora după urmă s'a apropiatŭ pentru mine;așĭ fi nebunŭ de m'așĭ flata că potŭ s'o îndepărtezŭ!...

In tot-d'auna pe N. Mavrogheni 'l-amŭ vĕḑutŭ viteazŭ, despreţuindŭ mórtea și însetatŭ de glorie, de lauda Istorieĭ. Până la ultimulŭ momentŭ atarĭ fură simțirile luĭ. El întrebà pre Selim — credincĭosulŭ și ultimulŭ sĕŭ amicŭ — ce ar fi maĭ cuviinciosŭ pentru gloria luĭ: să se ucidă singurŭ «séŭ să *aștepti cu liniște și curagiŭ lovitura fatală ce mi se pregătesce?*»

Selim pledà căldurosŭ contra sinuciderilĭ. Apoĭ Selim voi să mérgă la Constantinopole să dejóce intrigele luĭ Hangerliu. Nu avu timpŭ. Abia plecatŭ, dela Vidin, dupe o despărțire de Mavrogheni, care merită să fie citită în scrierea luĭ Selim, — și abĭa Mavrogheni să

(1) Românul, 1861. pag. 81. Veḑĭ în anexă scrierea luĭ Selim.
(2) Veḑĭ anexa.

www.dacoromanica.ro

mutase de lângă Vidin âmblândŭ rătăcitorŭ din satŭ în satŭ, și ĭată că la localitatea dișă *Bela* îl întâlni Capigiulŭ trămisŭ de Viziriulŭ «însărcinatŭ de *a-ĭ aduce cununa nemuriréĭ*», cum scrie Selim.

Mavrogheni maĭ uză de unŭ mijlocŭ de scăpare, ce-lŭ plănuise de maĭ dinainte: el scóse, de față cu Capigiulŭ, unŭ micŭ coranŭ din sînŭ, și se declară partizanŭ al legeĭ luĭ Mohamet...

Dar planulŭ nu-ĭ reuși. Capegiulŭ nu-ĭ dete decât timpulŭ necesarŭ a-și face rugăcĭunele dupe coranŭ. Ingenunchiândŭ, Mavrovheni exclamă: — Meritamŭ o altă resplătire dela suveranulŭ meŭ. Măcar să maĭ găséscă Sultanulŭ în totŭ imperiulŭ sĕŭ celŭ vastŭ, unŭ singurŭ grecŭ să-ĭ fie credincĭosŭ ca mine!...»

După aceste cuvinte îșĭ goli însușĭ cu fermitate capulŭ și lăsă să ĭ se trécă la gâtŭ strénguluĭ fatalŭ!... (1).

Ca să legitimeze fapta uciderei, neamiciĭ luĭ inventaseră mincĭuna, că la bătălia dela Calafat, Mavrogheni otărîse să fugă la Nemțĭ. L'am vĕdutŭ, de sigurŭ, bătêndu-se contra Austriacilorŭ cu desperare și căutându'șĭ apoĭ adăpostŭ totŭ pe țĕrmulŭ turcescŭ. Cine 'l opri de a fugi la Austriacĭ, când acestia eraŭ învingĕtorĭ, décă în adevĕrŭ fusesese înțelesŭ cu eĭ?...

Scirile despre trădarea închipuită a luĭ N. Mavrogheni, âncă din 1789 se respândise de Austriacĭ, carĭ nu puteaŭ uĭta cu ce vitejie Domnitorulŭ îĭ ținuse în respectŭ în Carpațĭ atâta lungŭ timpŭ. Așĭa veste duceaŭ jurnalele germane și la Paris, unde *Moniteur Universel* înregistra asemene scornitur̆ĭ (2).

---

(1) Românul, 1861, foiletonulŭ dela pag. 82. Vedĭ anexa.

(2) «La défection de l'hospodar Mavrojeni se confirme par des lettres de Frankfort du 23 Novembre: il est en négociation avec les chefs des armées impériales. Il offre de faire cause commune avec les Autrichiens et les Russes, si les deux cours consentent à lui assurer la souveraineté de la Valachie».

„Moniteur Universel", No. 106, din 7 Noembre, 1789.

«Les dernières nouvelles de la Valachie annoncent comme *certaine la mort de l'Hospodar Mavrojeni*. Ce prince a été décapité, par ordre du Grand-Visir, dans un bourg, près de Widdin. C'était le seul moyen qu'on eût de s'assurer de sa personne. Le Ministre, dit-on, l'avait mandé pour lui faire quelque reproche, l'hospodar refusa de venir, et le Grand-Visir lui renvoya un capigibachi qui, dans les formes de ce genre de procédure, lui trancha la tête. Cette nouvelle a besoin d'être confirmée».

„Moniteur Universel", No. 311, 22 Oct. 1790.

www.dacoromanica.ro

Eacă în ce modŭ rece și indiferentŭ naréză En. Văcărescu uciderea luĭ N. Mavrogheni:

«Intr'acéstă vreme Mavrogheni aŭ purcesŭ dela Diŭ, ca să vie la ordie, avêndŭ la dênsulŭ vre-o 7—8000 de óste și vre-o 20 de tunurĭ și fiind-că Românilĭ (nu și Văcărescu?) printr'unŭ magzarŭ arĕtaseră tóte faptele séle la Vizirulŭ și Vizirulŭ la Impĕratulŭ, aŭ venitŭ hatișerifŭ și aŭ trămisŭ Vizirulŭ pre unŭ Sultanŭ și pre frate-sĕŭ, care era Capigi-Basa și Mirahor-Paiasi și întâlnindu-lŭ pe cale viindŭ, într'un satŭ ce se numesce Bela, i-aŭ tăiatŭ capulŭ și l'aŭ adusŭ la ordie și chiămându-mĕ Vizirulŭ pre mine, m'aŭ trimesŭ la Leilec-ceadir cu caftangiulŭ mărieĭ sale *să-ĭ vĕdŭ capulŭ* și întorcêndu-mĕ mi-aŭ poruncitŭ să scriŭ la Bucurescĭ boĭerilorŭ o carte, *ca din porunca Mărieĭ sale*, și să le arĕtŭ, că dreptatea pré puterniculuĭ împĕratŭ aflândŭ de faptele luĭ Mavrogheni ce aŭ făcutŭ în țara Românéscă, i-aŭ făcutŭ rĕsplătirea, și după porunca îndată i-amŭ înscințatŭ și s'aŭ bucurat cu toțiĭ»!

Audițiĭ! *s'aŭ bucurat cu toțiĭ!* ca și Enache Văcărescu!.... Cu așĭa boĭerime, ce putea face unŭ angerŭ, necumŭ Mavrogheni?

Totŭ maĭ omenosŭ este Dionisie Eclesiarculŭ, care ḑice: «iar pe Domnulŭ Mavrogheni l'aŭ tăiatŭ Vizirulŭ cu fermanŭ împĕrătescŭ, dar n'a fostŭ fermanŭ făcutŭ cu scirea împĕratuluĭ, ci cu *vicleșugŭ* aŭ pusŭ vizirulŭ pre capichehaiaoa luĭ de aŭ pusŭ pecetea împĕratuluĭ, *avêndŭ vizirulŭ pismă pe el*, încă din când era seraschier la Diŭ, că atuncĭ îĭ poruncia Mavrogheni luĭ să mérgă la óste, să nu stée în cetate... (1)».

Eată cum scrie și Choiseul despre uciderea luĭ Mavrogheni:

«Sa expusŭ astă-ḑĭ la pórta Seraĭuluĭ capulŭ Principeluĭ Vala-

«La nouvelle de la mort de l'Hospodar de Maurojeni est confirmée; sa tête a été envoyé à Constantinople. Ce malheureux prince avait cru pouvoir se soustraire à ce cruel sort, en embrassant la religion de Mohamet; mais cet expédient ne l'a pas sauvé· Le Grand Seigneur lui a donné pour succeseur de la dignité d'hospodar de la Valachie, le Prince Mauro Cordato. La famille de l'infortuné Maurojeni s'est sauvée à Carlsbourg en Transylvanie, avec une partie de ses trésors».

„Moniteur Universel", No. 312, 23 Oct. 1790.

(1) Tesaur II, pag. 181.

www.dacoromanica.ro

hieĭ N. Mavrogheni. Acesta fu victima geloziei ce marele Vizir și celĭ-l'alțĭ Pașĭ prinseseră contra luĭ din causa isbândelorŭ luĭ celorŭ ântêĭ și a silințelorŭ stăruitóre ce pusese pentru causa otomană. Neamiciĭ luĭ aŭ obținutŭ ântêĭ dela Sultanulŭ, care stima pre Mavrogheni, ordinulŭ să fie esilat. *Resistența* (?) ce puse de a se supune s'a părutŭ mareluĭ Vizirŭ unŭ motivŭ suficientŭ ca să ordone *dela sineșĭ* să'l ucidă. Vizirulŭ a rechiămatŭ trupele ce Mavrogheni comandà și apoĭ lipsitŭ așĭa de oștire, Domnitorulŭ n'a pututŭ evita lovirea ce pregătia ura contra luĭ. Oastea pare că fu nemulțămită de acéstă crudă ucidere și nu se póte vedé decât cu durere, că zelulŭ celŭ maĭ statornicŭ și cele maĭ generóse silințĭ ale acestuĭ Principe nenorocitŭ, aŭ fostŭ neconsiderate până la acelŭ punctŭ de a-ĭ se imputa ca *trădare* demersurile ce el făcé ca să-ĭ fie rĕsplătite și să'lŭ condamne a'șĭ perde viața în modŭ neomenosŭ» (1).

---

(1) «On a exposé aujourd'hui à la porte du Sérail la tête du Prince de Valachie, Nicolas Mavrojeni. Il a été victime de la jalousie que le Grand Vizir et les autres Pachas avaient conçue de ses premiers succès et de l'opiniâtreté de ses efforts pour la cause ottomane. Ses ennemis ont obtenu d'abord du Grand Seigneur, qui l'estimait, l'ordre de son exil. La résistance qu'il a apportée à s'y soumettre a paru au Grand Vizir un motif suffisant pour ordonner de son chef qu'il fût mis à mort, Il a fait rappeler les troupes qu'ils commandait; et, abandonné ainsi à ses propres moyens, il n'a pu éviter le coup que la haine lui a fait porter. L'armée paraît avoir été mécontente de cette cruelle exécution, et on ne peut voir qu'avec douleur *que le zèle le plus constant et les efforts les plus généreux de ce Prince infortuné aient été méconnus au point de lui avoir fait imputer à trahison les démarches qu'il faisait pour en obtenir la récompense, et l'aient fait condamner à perdre ignominuisement la vie*».

Signé: *Choiseul-Gouffier.*

Hurm., Vol. II supl. I, pag. 77.

Altmintrelea esplică abatele Becattini mórtea luĭ N. Mavrogheni în vol. 8, pag. 135. Elŭ pretinde că Coburg a reclamatŭ la Viziru contra luĭ N. Mavrogheni, pentru că acesta, în timpŭ de armistițiŭ «spediva intimazioni a que' Boiari o Gentiluomini per aver viveri e denari. Stanchi quelli gia del tirannico suo governo, e di soffrire ulteriori avanie, consegnarono in mano del Principe di Coburgo supremo comandante dell'Armata Austriaca..... le lettere di detto Ospodaro per ottenere nuova retribuzione... Sdegnato il Maresciallo, che costui, in *tempo di armistizio* nutrisse l'ardimento di chiedere tributti da una provincia di cui non era piu in possesso perchè occupata dalle forze Austro-Russe, spedì per un Uffiziale queste lettere al gran Vizir, per fargli comprendere come erano rispettati i suoi ordini, domandando nell atto medesimo un adequata sadisfazione. Il grand Vizir trasmesse queste lettere al giovane Sultano, il quale

www.dacoromanica.ro

LXVI.

Negociărĭ de pace la Giurgiu. Văcărescu administră ţéra din tabăra turcéscă. Armistiţiŭ.

Pe când se întêmpla bătaia de la Calafat negoţiaţiunile de pace eraŭ intrate în o fază nouă, chiar la tabera Vizirului, ca o consecinţă a convenţiunei încheiate de Austria cu Prusia la Reichenbach.

Impĕrătésa Ecaterina vĕḑêndŭ noua faţă ce luaŭ lucrurile, după convenţiunea dela Reichenbach, se grăbise a se împăca cu Regele Suediei, prin condiţiuni onorabile pentru ambii suverani, la Varela, în 14 August 1790, cu intervenţiunea Spaniei.

Ecaterina II otărî că ea va continua singură resbelulŭ (1).

Muntenia în acestŭ timpŭ era administrată de Divanulŭ mixtŭ de boïerĭ şi impiegaţĭ Austriacĭ. Maĭ la vale vomŭ studia faptele acesteĭ administraţiunĭ *sui-generis*.

O altă administraţiune ocultă maĭ exista în ţéră în acelaşĭ timpŭ.

Enache Văcărescu, înainte ca şi după uciderea luĭ N. Mavrogheni, este administratorulŭ supremŭ alŭ ţĕreĭ în numele şi din tabăra turcilorŭ, măcar că Pórta după uciderea bravuluĭ Domnŭ, numise îndată în locu-ĭ pe Alexandru Mavrocordat, ḑisŭ şi Delibeĭ. Acesta nu făcu nicĭ un actŭ de domnie, ţéra findŭ în mânile nemţilorŭ, ci stete în tabăra Vizirului (2). Văcărescu însă scrie pentru provisiunĭ, care

---

in un istante di collera invio al suo ministro il comando di far decapitare l'inquieto Mavrojeni».

Becattini ḑice, că Mavrogheni a fostŭ chiămatŭ la Vizirŭ şi că acolo i se tăiă capulŭ. Selim a fostŭ celŭ maĭ bine informatŭ şi cele scrise de el concordă cu cele scrise de En. Văcărescu, cum vĕḑurămŭ.

Că Austriaciĭ nu fură streinĭ la uciderea luĭ Mavrogheni, cum aŭ fostŭ părtaşĭ la acé a luĭ Gregorie Ghica, nu ne îndoimŭ, căcĭ vitezia cu care Domnitorulŭ le ţinu calea în munţĭ devenise «frica şi *spaïma* Nemţilorŭ»:

Φρίκην Καὶ θαμβος τῆς Γερμανίας.... cum scrie Caminarul Persiani. D. Papadopulo-Calimach însă afirmă că «noulŭ Vizirŭ, **cumpĕratŭ de Austria** decapită mişelesce pe Vodă N. Mavrogheni, fără scirea Sultanuluĭ, la satulŭ Pelina (?) aprópe de Şistovŭ în Iulie, 1790.

Revista pentru Istoriă şi liter. de d. Gr. Tocilescu, 1890, pag. 125.

(1) Salaberry — Histoire de l'Empire Ottoman, vol. 4, pag. 137,

(2) Veḑĭ Fotino, II, pag. 180—181, trad. Sion,

www.dacoromanica.ro

de requisiţiunĭ etc.; el e în comunicaţiune cu Mitropolitulŭ şi cu Episcopiĭ, deşi aceste tóte se facŭ în secret de Austriacĭ (1).

La 1 Augustŭ 1790 trecuse urdia turcéscă cu Vizirulŭ la Giurgiŭ (din Rusciuc), însoţită de Văcărescu. La $^{2}/_{21}$ Augustŭ, Turciĭ pregătiaŭ planŭ de bătaie — căcĭ din Prusia Pórta spera ajutor... A doua ḑi la $^{3}/_{15}$ Augustŭ era să plece óstea turcéscă spre Daĭa, ear la $^{8}/_{20}$ «să purcedemŭ noĭ (Văcărescu şi boieriĭ) cu Vizirulŭ».

Dar la $^{6}/_{18}$ Augustŭ Văcărescu venindŭ la Giurgiŭ din Rusciuc, vĕḑu la cortul luĭ Hagi Eieni Aga Capigi Başa nisce *Europeĭ*. Intre eĭ era comitele Lusi. Cu acesta Văcărescu grăi italienesce, căcĭ evitá de a vorbi grecesce, ca să nu'l bănuéscă Turciĭ. Lusi era solŭ pentru pace. Primitŭ de Vizirulŭ, fu îmbrăcat cu blană de samurŭ.... (2) Vizirulŭ trămise stafetă la Constantinopole. Resultá unŭ armistiţiŭ între Austria şi Pórtă, cu începere dela 21 Septembre stilŭ noŭ, până la finea luĭ Maiŭ 1791. Eată în ce modŭ este redactatŭ acestŭ armistiţiŭ, după cum îl aflâmŭ în Becattini (3):

«Se face de scire la tótă armata de sub ordinele mele şi de asemenea la cele-l-alte armate ale Majestăţeĭ Séle Apostolice, Regele Ungarieĭ şi al Bohemieĭ, cum că primindŭ Pórta otomană condiţiunile stipulate între Majestatea Sea şi Majestatea Sea Regele Prusieĭ la 27 Iuliŭ trecutŭ. Eŭ Feldmareşalulŭ principe de Coburg am fostŭ autorisatŭ din partea prea graţiosuluĭ nostru suveranŭ, precumŭ de asemené şi Marele Vizirŭ Şerif Hasan Paşa a fostŭ autorisatŭ de Sultanu a încheia unŭ armistiţiŭ între respectivele douĕ armate, austriacă

(1) «Iar mie-mĭ orîndui (Vizirulŭ) tréba ţĕreĭ românescĭ ca să se caute de mine tótă»... (Tes. II, pag. 299). Scrisorile mele ce am scrisŭ în judeţele ţĕreĭ românescĭ aŭ fost dindestule la induplecarea şi credinţa ce aŭ firesce (?) Românii cătră pré puternica Pórtă, ca să pornéscă pre locuitoriĭ aĭ tuturor judeţelorŭ după marginea Dunăreĭ, să care zacherea şi să vîndă la serhaturile turcescĭ şi să o vîndă la Turcĭ, aflându-se nemţiĭ la Bucurescĭ. In hasulŭ Giurgiuluĭ, 1700 familiĭ veniseră cu carele lorŭ din Ilfov, Vlaşca şi din Teleormanŭ şi hălăduia sub ocrotirea mea... In tótă acéstă curgere de vreme, judecăţile şi pricinile lorŭ so căutaŭ de mine... Intr'acestŭ chipŭ am otcărmuitŭ trebile ţĕreĭ cu multă plăcere a stăpînilorŭ până cândŭ s'aŭ făcutŭ armistiţiŭ cu Nemţiĭ».

Tesaur II, pag 299 - 300.

(2) En. Văcărescu în Tesaurŭ II, pag. 300.

(3) Vol. 8, pag. 129—131.

www.dacoromanica.ro

și turcă, spre a da locŭ la negociațiunile de pace. In consecință, noĭ, comandanții generalĭ aĭ diselorŭ armate prin mediațiunea Conteluĭ colonelŭ Luzzi din serviciulŭ M. S. Prusiane, amŭ priimitŭ și semnatŭ reciprocamente următórele articole cu cele maĭ josŭ scrise pacturĭ și condițiunĭ:

1) Din diua subscriereĭ armistițiuluĭ supradisŭ, 21 Septembre curentŭ, va înceta orĭ ce ostilitate atâtŭ pe uscatŭ câtŭ și pe apă între trupele austriace și otomane, carĭ trupe până la subscrierea tratatuluĭ de pace vor rĕmânea în posesiunea provincielorŭ și fortărețelorŭ ce actualmente sunt în puterea lor, și între aceste se vor sili cu tótă stăruința de a evita orĭ ce manifestare de neamiciție, fiă directă fiă indirectă, care ar putea da ocasiune de întórcere, ast-fel că din ambele părți să se observe o perfectă liniște și concordie.

2) In casulŭ când, contra a tótă așteptarea, s'ar comite, după publicarea presentuluĭ armistițiŭ, dintr'o parte séŭ dintr'alta vre o devastare, invasiune, daună, furtŭ, răpire séŭ altă faptă de ostilitate, ambele părțĭ se obligă de a'șĭ da reciprocă deplină satisfacere și despăgubire și să pedepséscă rigurosŭ pre autorĭ, favorisatorĭ și executorĭ.

3) Atâtŭ corpulŭ de armată regescŭ Austriacŭ câtŭ și acelŭ otomanŭ se vorŭ deosebi. Trupele austriace nu vor intra nicĭ în numĕrŭ mare, nicĭ în numĕrŭ micŭ în județele Tūrnu, Giurgiŭ și Brăila și din contra Marele Vizirŭ nu va ține dincóce de Dunăre dealungulŭ fruntariilorŭ Valachieĭ, ocupată de armata Austro-Rusă altŭ numĕrŭ de soldați, decât necesariulŭ pentru garnisónele diselorŭ treĭ cetățĭ. Assemenea trupele turcescĭ nu vor trece nicĭ în numĕrŭ mare, nicĭ în numĕrŭ micŭ fruntariile Valachieĭ în districtele cele-l-alte ocupate de Austriacĭ. Navigațiunea Dunăreĭ va fi liberă pentru ambele părțĭ în susŭ și în josŭ de a lungulŭ țĕrmuluĭ respectivŭ ocupatŭ, darŭ fără a se apropia de țĕrmulŭ opusŭ.

4) Loculŭ de destinatŭ pentru congresulŭ de pace se va fixa în țéră cu totulŭ neutră, și se vor lua mĕsurile cele maĭ eficace pentru siguranța luĭ și pentru comoditatea și libertatea miniștrilorŭ carĭ vor avea să asiste la el.

5) Din diua publicăreĭ presentuluĭ armistițiŭ se declară, că rĕ-

www.dacoromanica.ro

mâne deschisă între ambele părţĭ o reciprocă comunicaţiune precumŭ era şi maĭ înainte în timpŭ de pace.

6) Fie-care din supuşiĭ respectivĭ, care va voi să trécă de pe teritoriulŭ unuia séŭ altuia, va trebui să aibă pasportŭ semnatŭ de comandantulŭ séŭ şi cu acesta va putea âmbla pentru afacerile sale fără nicĭ o împedicare.

7) Rĕmâne hotărîtŭ şi stabilitŭ că armistiţiulŭ acesta nu va fi parţialŭ ci generalŭ pentru tóte armatele şi pe tóte hotarele M. S. Apostolice, Regeluĭ Ungarieĭ şi al Bohemieĭ, câtŭ şi ale Porţeĭ otomane, şi va trebui să dureze 9 lunĭ, adecă până la finea luĭ Maĭ 1791».

LXVII.

Turcia faţă cu Rusia în noua campanie 1790. Rĕsboiŭ navalŭ. Totŭ negociărĭ de pace. Prusia aliata Turcieĭ. Luarea Benderuluĭ de Potemkin. Situaţiune grea pentru Potemkin. Turcia exigentă. Rĕsboiulŭ Ruşilorŭ cu Suediĭ.

Turciĭ speraŭ că după facerea armistiţiuluĭ vor putea a'şĭ duce tóte oştirile contra Muscalilorŭ. Decĭ Vizirulŭ plecă din Ruşciuc spre Silistria, ca de acolo să facă pregătire contra Ruşilorŭ din Moldova. Flota turcéscă era la gurele Dunăreĭ (1), pe cândŭ muscaliĭ se pregătiaŭ să atace Kilia. Prin faptulŭ că Austriaciĭ nu îngăduiaŭ pre Turcĭ în favórea armistiţiuluĭ, să trécă prin Valachia spre Moldova, campania contra ostilorŭ rusescĭ mergea greŭ. In Septembre Sultanul ceru Austrieĭ să-ĭ restitue Valachia — deşi pacea cu ea nu era făcută, — măcarŭ pe 6 lunĭ, ca să pótă conduce prin ea oştire spre Moldova. Supune acéstă *naivă* cerere Choiseul cătră Ministrul séŭ Montmorin (din Versailles) în nota ce'ĭ trămite, din Constantinopole, în 8 Februarie 1790:

»Le Grand Seigneur veut que — sans attendre seulement la signature des préliminaires, sans savoir si l'on pourra convenir des premières bases de la paix, — l'armée autrichienne évacue la Valachie,

(1) Veḑĭ corespondinţa luĭ Choiseul din 22 August 1790. Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 75.

www.dacoromanica.ro

par ce qu'il en a, dit-il, besoin pour attaquer les Russes en Moldavie, et, dans le cas où l'on ne pourrait convenir de la paix, il rendrait cette province qu'on lui aurait ainsi prêtée pour six mois» (1).

In 22 Septembre Choiseul scrie iarăşĭ la Versailles, că Sultanulŭ primindŭ dela Austria refuzŭ la cererea de susŭ, a trămisŭ olac la Viziru ordonându-ĭ să reîncépă rĕsboiulŭ cu Coburg. Norocŭ, ḑice Choiseul, că Vizirulŭ maĭ puţinŭ înverşunatŭ partizanŭ al rĕsboiuluĭ decâtŭ Sultanulŭ, apucase a semna convenţiunea de armistiţiŭ cu *Comitele Lusi*.

Campania cu Muscaliĭ fu anevoiósă pentru Turcĭ în 1790. Pe marea Négră, în 19 Iuliŭ, 36 de vase turcescĭ fură bătute de contra-amiralulŭ rusŭ Uschakow şi nu putură scăpa în parte la Sinope, decâtŭ fugindŭ favorisaţĭ de întunerecŭlŭ uneĭ nopţĭ. Lupta nu fu decisivă «ma le forze Turche non tornerono a valeggiare per molto tempo» (2).

De altă parte Principele Potemkin «non tralasciava niun preparativo per uscire validamente in campagna coll' armata di terra» (3).

Intre aceste, la Iaşĭ, cum vĕḑurămŭ, se afla unia din miniştriĭ Porţeĭ cu scopŭ de a negoţia pacea. Ministrulŭ rusŭ Bulgakoff arestatŭ de Turcĭ, fusese liberatŭ cu gândŭ de a facilita negociările. Dar Pórta nu se lăsa de pretenţiunile sale, relative la înapoiarea Crimeeĭ de Ruşĭ, în situaţiunea celŭ puţinŭ în care o pusese tratatulŭ dela 1774, şi acésta nu puteaŭ admite Muscaliĭ cu nicĭ unŭ preţŭ. Eacă de ce în Martie deja eraŭ rupte negoţiările dela Iaşĭ (4). La

(1) Sultanulŭ vrea ca fără a aştepta semnătura preliminărilorŭ, fără a sci décă se va putea ajunge la primele base ale păceĭ — armata austriacă să evacueze Valachia, pentru că, ḑice el, are necesitate de acésta spre a ataca pre Ruşĭ în Moldova, şi în cas când nu se va putea încheia pacea, el va înapoia acéstă provincie, care i se va împrumuta pe şease lunĭ.

Vol. II, supl. I, Hurm. pag. 76.

(2) Lupta nu fu decisivă dar forţele turcescĭ nu se maĭ încercară la luptă multŭ timpŭ, iar acele rusescĭ se folosiră de acésta pentru a se retrage la Caffa, ca de aci să dea mână de ajutorŭ armateĭ de uscatŭ protegiând'o şi procurându'ĭ provisiunĭ şi Artilerie.

Becattini VIII, pag. 140.

(3) Ibidem.

(4) Hurm. vol. II, supl. I, pag. 73, Doc. CXXX.

www.dacoromanica.ro

acéstă se deciseră Turciĭ, — cum vĕdurămŭ, — împinșĭ de Regele Prusieĭ (1).

Pe când unŭ corpŭ de oștire, la ordinile luĭ Kaminski, ataca Galațiĭ și 'l ardea, Suvaroff l'amŭ vĕdutŭ ajutândŭ pre Coburg în bătăliile dela Focșanĭ și dela Rômnicŭ (lângă Mărtinescĭ) la 22 Septembre.

Principele Potemkin începu campania cam încetŭ, în Augustŭ 1790, făcu demonstrațiunĭ în jurulŭ Benderuluĭ, luă Akermanul (cetatea Albă). La Bender ajunse Potemkin numaĭ în Octombre. Benderulŭ căḑu nu prin luptă și prin trădarea Pașeĭ. Acesta plăti la Constantinopole cu capulŭ trădarea cetățeĭ.

Turciĭ, la favórea armistițuluĭ cu Austria, îndoescŭ silințele contra oștirilorŭ rusescĭ. Acésta ne esplică afirmaţiunea luĭ Choiseul în nota sa către ministrulŭ Montmorin, din 1 Sept. 1780, că: «La position du Prince Potemkin est cruelle, et le voilà loin de réaliser ses chinieres. Il ne s'agit plus pour lui de régner sur la Moldavie, mais de parvenir à en sortir» (2).

Choiseul afirmă încă că acumŭ Potemkin propuné, prin trămisulŭ sĕŭ Lascaroff, negoțiărĭ de pace și că Turciĭ refusară: »*Ses avances ont été refusées*». Décă, adăogă Choiseul, Polonii s'ar decide a intra în acțiune și ar descinde iute dealungulŭ Nistruluĭ. eĭ pe de o parte

(1) Choiseul cătră Montmorin, despre proiectulŭ de alianță între Turcia și Prusia:

«M. Dietz a pris enfin le seul parti qui ne permet plus aucune objectiou de la part des Turcs, ni aucune résistance de la mienne. Il adopte généralement toutes les conditions exigées par la Porte et il ne manque plus pour la signature du traité que le consentement du G-d Visir, auquel on vient d'expédier un courrier. On ne prévoit pas les motifs qu'il pourrait alléguer pour rejeter une convention entièrement rédigée suivant les désirs de la Porte. En voici les articles tels qu'ils me sont communiqués par l'agent plus fidèle et le mieux instruit qui, pour tout dire, les tient du Ministère lui-même:

Le Roi de Prusse promet de déclarer la guerre le printemps prochain aux deux Cours Impériales et de n'entendre à aucune proposition de paix que de concert avec la Porte. Il s'engage à lui procurer une paix solide, avantageuse et conforme à ses désirs, à lui faire restituer tout ce qu'elle a perdu dans cette guerre, et, de plus, la Crimée, objet qui forme seul un article séparément rédigé dans le termes les plus clairs».

2 Hurm. II, supl. I, pag. 75.

www.dacoromanica.ro

și pe de alta ceĭ 80.000 de Turcĭ din noŭ expediațĭ contra luĭ Potemkin, ar pune pre Rușĭ în grea situațiune.

Pórta devenia în așia ocurință, și maĭ neînduplecată în cererile séle (1) Pe de altă ea împlé «tutte le corti di Europa di lagnanze sopra la durezza del imperatrice nel ricusare a dessi (Turci) la pace, dal che essi deduceano che si vedea chiaro l'oggetto da essa prefisso di rovesciare il loro impero» (2).

Ecaterina II, cu scopŭ de a potoli réua impresiune făcută în Europa de acusările Turcilorŭ, puse pre Contele de Ostermann să transmite tuturorŭ miniștrilorŭ reședințĭ pe la curțile europene un memoriŭ circularŭ, desmințindŭ vorbele turcescĭ, că Rusia ămblă numaĭ după cuceriri teritoriale. Impĕrătésa acusă pre Pórta, ca începătóre rĕsboiuluĭ, apoĭ arétă că ea nu cere spre a face pacea decât:

1, Renoirea simplă a vechilorŭ tratate și a transacțiunilorŭ ulterióre păceĭ de la 1774.

2. Inființarea unuĭ Statŭ independinte din Moldova, Basarabia și Valachia.

---

(1) Choiseul cătră Montmorin, despre greutățile Rușilorŭ și cererile din ce în ce maĭ marĭ ale Turcilorŭ pentru încheiarea păceĭ.

«La position du P-ce Potemkin est cruelle, M. le C-te, et le voilà loin de réaliser ses chimères. Il ne s'agit plus pour lui de régner sur la Moldavie, mais de parvenir à en sortir. C'est en vain qu'il a renvoyé plusieurs fois Lascarof au camp turc pour y entamer à quelque prix que ce fût une négociation. Ses avances ont été repoussées et quatre-vingt mille Turcs marchent en ce moment contre lui. Si les Polonais se décidaient à la guerre et se portaient rapidement le long du Niester, il lui deviendrait au moins très-difficile de regagner Oczakow.

Je crois, M. le C-te, pouvoir assurer que le G-d S-r ne se désistera point de ses prétentions sur la Crimée, et vous pouvez eu juger par celles qu'il se dispose à élever dans la rédaction du traité définitif avec la Conr de Vienne. Ce n'est pas assez pour lui, après tant de revers, d'obtenir l'entière restitution de ce qui lui a été enlevé, de se voir rendre Chokzin, toute la Valachie, les deux villes d'Orsova, Fétislam, Belgrade, Semendria, Sabatz, toute la Servie et un tiers de la Bosnie; il prétend encore aujourd'hui annuler toutes les concessions acordées par son prédécesseur à la Cour de Vienne, se reporter à l'époque de la paix de Belgrad».

Vol. II, supl. I.

(2) «tóte curțile Europeĭ de jăluirĭ asupra neînduplecăreĭ Impĕrăteseĭ, care refusă turcilorŭ pacea, din care refusŭ eĭ deducŭ că se vede clarŭ scopulŭ hotărîtŭ alŭ Impĕrăteseĭ de a le ruina imperiulŭ».

Beccattini VIII, pag. 141.

www.dacoromanica.ro

«Considerându-se bine, dicea Ecaterina II, intinderea ţĕreĭ şi numĕrulŭ cetăţilorŭ cucerite de oştirea ruséscă şi pe care voimŭ să le restituimŭ Porţiĭ, cessiunile neînsemnate ce-ĭ ceremŭ sunt de natură de a ne garanta contra a orĭ-ce bănuială de ambiţiune nemĕsurată. Cererea privitóre la independinţa celorŭ treĭ provinciĭ, din orĭ-ce parte s'ar considera, nu póte părĕ decât desinteresată din partea nóstră. Opresiunea şi devastările de totŭ felulŭ, sub care ele gemŭ, reaua administraţiune şi depradările, le facŭ de puţină importanţă chiarŭ şi pentru Pórtă. Primindŭ decĭ acestŭ punctŭ va perde maĭ puţinŭ de câtŭ va câştiga nimicindŭ orĭ-ce scânteie aprindĕtóre de rĕsboiŭ greŭ prin spese şi crudŭ, care atâtŭ de desŭ se întêmplă din causa acestorŭ posesiunĭ» (1).

Asemenea notă a guverneluĭ rusescŭ era din 8 Iunie 1790.

De sigurŭ *moderaţiunea* (?) Ecaterineĭ II venia în mare parte dela situaţiunea Rusieĭ în rĕsboiŭ cu Suedia, cu care închiée pace numaĭ în 14 August 1790 (2), şi dela ameninţările din partea Pru-

(1) «Considerandosi bene, l'estensione del paeste ed il numero delle Piaze conquistate dalle armi russe, e che vogliamo restituire alla Porta, le meschine cessioni che le domandiamo sono di tal natura da garantirci da ogni sospetto di smisurata ambizione. La domanda riguardante l'indipendenza delle tre provincie, da qual si voglia parte si consideri, non puo parere se non desinteressata per parte nostra. L'oppresione e le vessazioni di ogni genere sotto di cui gemono, la cattiva amministrazione, e le spoliazione, le rendono di poca importanza alla Porta istessa. Accettando dunque questo puncto, perdera assai meno di quello che non guadagnera a stradicare affatto ogni incentivo di guerre dispendiose e crudelo cagienate con tanta frequenza di que' possedimenti».

Becattini, vol. VIII, pag. 144—148.

(2) Victoria oştireĭ rusescĭ din Iulie 1790 asupra Sueḑilorŭ, a fostŭ anunciată în Bucurescĭ de Austriacĭ şi serbată prin Tedeum. Eată publicaţiunea trămisă în 19 Iulie 1790 de Divanŭ cătră judeţe şi la Aga şi Spătarŭ :

Publicaţiĭ la tóte judeţele i la Aga şi la Spăt. pentru biruinţa Moscalilor cu Sfeţi

«Măria Sa pré Inaltulŭ Principe Coburg prin Orderŭ însciinţéză Divanulŭ cum că ĭ-aŭ venitŭ veste dela Iaşĭ, cum că Măria sa Georgis Gheneralŭ-maiorŭ apropiindu-se cu flota muscăléscă de strâmtórea Măriĭ cătră Viiburg, unde sta tótă flota Sfeţilorŭ cea mare şi cea mică aŭ venitŭ însuşĭ Craiulŭ Sfeţilorŭ cu flota luĭ cea mică înaintea floteĭ moschiescĭ, şi izbindu-se aŭ ţinutŭ bătaia multă vreme, în cât atâtŭ de multŭ s'aŭ biruitŭ şi s'aŭ bătutŭ flota Sfeţilorŭ, câtŭ aŭ fostŭ

www.dacoromanica.ro

sieĭ. De alt-mintrelea convenia, cum arătarămŭ, Rusieĭ declararea indipendenţeĭ Principatelorŭ, cum îĭ convenise asemenea independenţa Crimeeĭ la 1774....

Inchierea păceĭ de Gustav, regele Suedieĭ, la Varella, cu Ecaterina II, surprinse neplăcutŭ pe Turcia ca şi pe Anglia şi pe Frederic Wilhelm II. Sultanulŭ făcu chĭar imputărĭ representantuluĭ Suedieĭ despre acéstă pace, pe când Suedia se legase cătră Turcia ca aliată, să continue resboĭulŭ contra Rusilorŭ (1).

La acusările Divanuluĭ turcescŭ, Suedia respunse cu unŭ memoriŭ circularŭ (2), din 18 Noembre 1790, că Regele Suedieĭ s'a rĕsboitŭ contra Rusieĭ în treĭ campaniĭ, împedicândŭ ast-felŭ forţele navale rusesci de a fi duse din Baltica contra Turcieĭ, în Arhipelag. Suedia, în negociările sale de pace, cu intermediarea Spanieĭ, ceruse Rusieĭ ca să facă pace şi cu Turcia şi să se restitue Crimeea sub vechiĭ sĕĭ Hanĭ. La acéstă cerere Rusia a rĕspunsŭ, că amesteculŭ altorŭ curţĭ şi maĭ alesŭ acé dela Berlin, face imposibilă asemené împăcare şi că de aceea ea, Rusia, însărcinase pre Principele Potenkin să negocieze directŭ cu Pórta, fără nicĭ o intermediaţiune streină. Regele Suedieĭ n'a voitŭ totuşĭ să facă singurŭ pacea, dar în 20 Iulie Rusia a declaratŭ că va restitui Turcieĭ tóte cuceririle făcute dincolo de Nistru, (adecă în Principate) conformŭ trat. dela 1774, şi că cetatea Bender şi altele intermediare vorŭ fi dărîmate. Intre aceste Suedia

trebuinţă, a eşi şi flota cea mare vrêndŭ ca să taie drumulŭ Muscalilorŭ, pe care flotă ânsă Ruşiĭ puindu-o ăncă înainte aŭ bătut-o maĭ cu asupră şi de totŭ i-aŭ sfărîmatŭ, şi aŭ câscigatŭ Muscaliĭ la acéstă bătălie 7 corăbiĭ marĭ şi treĭ micĭ, iar o corabie mare şi douĕ micĭ şi alte şăicĭ spărgêndu-le s'aŭ prăpăditŭ cu totŭ şi s'aŭ prinsŭ viĭ din Sfeţĭ ca la 6000 de ómenĭ, în scurtŭ tótă flota Sfeţilorŭ, uniĭ s'aŭ stricatŭ de totŭ, alţiĭ s'aŭ prinsŭ, atâtŭ câtŭ nicĭ o corabie n'aŭ pututŭ să scape, şi fórte mulţĭ ómenĭ s'aŭ înecatŭ în apă; s'aŭ luatŭ de Muscalĭ optŭ-sute de tunurĭ, şi însuşĭ Craiulŭ Sfeţilorŭ la bătălie când rĕmăsese numaĭ patru corăbiĭ mutându-se dintr'una în alta, care corăbiĭ iarăşĭ s'aŭ luatŭ de Ruşĭ şi nu se scie Craiulŭ ce s'aŭ făcutŭ; decĭ nu lipsesce Divanulŭ a însciinţa dumnévóstră, ca să puplicuiţĭ în totŭ judeţulŭ ţinutuluĭ acestuia de biruinţa ce s'aŭ făcutŭ. — 1790, Iulie 19.

(1) „Il Divano fu quello, che strepitò altamente, e chiamato il seegretario di legazione Suedeze Signore Aspo gli rimproverò in termiani assai forti diavere il suo Sovrano manifestamente violato ed infranto il Tratatto di alleenza". Becattini tom. VIII, pag. 185.

2) Veḑĭ anexa după Becattini, T. VIII, pag. 186—189.

www.dacoromanica.ro

perdu o bătaie navală și maĭ vĕḑĕndŭ că Frederic Wilhelm II împinge Pórta la o pace isolată cu Austria, iar că Anglia și Olanda nu dădĕŭ banĭ și oștire pentru continuarea rĕsboiuluĭ, ce Suedia nu-lŭ maĭ puté continua, silitŭ fu Gustav regele a face pacea, mulțămindu-se cu declararea Ecaterineĭ II *«che assicurase alla Porta una pace non svantaggiosa»*.

Ce displăcea maĭ multŭ Porțeĭ era că Suedia recunoscuse prin tratatulŭ dela Warela, titlulŭ Impĕrăteseĭ de «Czara della Crimeea e della picola Tartaria, non meno che di Sovrana de' Regni di Cabardinia e Giorgia».

LXVIII.

Congresulŭ dela Sistovŭ.

La Șistovŭ (1) se adunaseră între aceste, de și totŭ cu trăgănare și *«non con molta sollecitudine»* representanțiĭ Austrieĭ, în fruntea cărora era baronulŭ de Herbert, fostulŭ internuntiŭ austriacŭ la Constantinopole. Asemené sosiră acolo representantulŭ Prusieĭ, al Angliei și al Olandeĭ, totŭ așĭa cum aceștia luaseră parte la tractatulŭ din 1698 (Carlovitz). Ungaria pretinse să aĭbă și ea unŭ representant (trattandosi di dover regolare de' confini spettanti al loro regno» (2). Comitele Esterhasi avu acéstă misiune, la marea satisfacere a Ungurilorŭ, carĭ, spre a mulțămi luĭ Leopold, îl rugară să grăbéscă a face serbarea încoronăreĭ ca rege al Ungarieĭ.

---

(1) Loculŭ de adunare fu lungŭ timpŭ discutatŭ. Pórta propuse Bucurescĭ orĭ Șumla, în fine luĭ Septembre 1790 stilŭ vechiŭ. Eată ce se scrie la 8 Octombre 1790 stilŭ noŭ, din Constantinopole:

«Le Congrès se tiendra probablement à Bucarest ou à Chumla, le Grand Seigneur exigeant absolument qu'il se tienne sur son territoire».

. . . . . .

«Du 1-er Octobre. — Le Drogman s'est rendu aujourd'hui che MM. les Ambassadeurs d'Angleterre et de Hollande pour les inviter de la part du Grand Seigneur à se rendre à Bucarest et faire valoir la médiation de leurs cours pour terminer l'ouvrage de la paix entre la Porte et le Roi de Hongrie.

(2) Becattini, vol. VIII, pag. 132.

www.dacoromanica.ro

Din partea Turcieĭ era — scrie En. Văcărescu — «pré slăvitulŭ Reiz Efendi Biri Abdulah și pré învĕțatulŭ Meche Molasin și Ordu-Cadisi, Ismet Bei-Efendi și slăvitulŭ Oruznamegi Efendi Duri Mehemet. Dragomanŭ fu Alexandru Moruzi» (1). Din partea Prusieĭ era Comitele Luchesini.

Spătarul Ion Cantacuzino, personagiŭ importantŭ în timpurile de care ne ocupămŭ, nu atâtŭ prin lucrarea luĭ în ţéră, cât prin cunoscinţele ce avé cu bărbaţiĭ la putere în Rusia și pe aiurea, ne a lăsatŭ în unŭ memoriŭ alŭ sĕŭ, în limba rusésică, unele informaţiunĭ ce n'aflarămŭ nicăiurea, relative la Congresulŭ dela Șiștovŭ. Așĭa el ne spune, că după cererea luĭ Luchesini, Divanulŭ din Bucurescĭ trămisă pe el, Ion Cantacuzino, ca să arĕte Congresuluĭ și în deosebĭ luĭ Luchesini, dorinţele și drepturile ţĕreĭ. «Scopulŭ luĭ Luchesini — scrie Ion Cantacuzino — era d'a scuza purtarea Turcilorŭ și de a depărta pre Românĭ din partida Rusieĭ și Austrieĭ, căutândŭ să dovedéscă, că unirea cu aceste puterĭ nu le va fi de nicĭ unŭ folosŭ, de vreme ce cu tóte făgăduelile lor, sórta acestorŭ ambe ţĕrĭ nu se va putea hotărî fără cele-l-alte puterĭ ale Europeĭ». La aceste vorbe, Cantacuzino îĭ rĕspunse hotărîtŭ și cu vrednicie: «Cu nedreptŭ, marchise, imputezĭ Românilorŭ necredinţa cătră Turcĭ. Ţéra Românilorŭ este o ţéră liberă, ea îșĭ are drepturile sale; și aceĭ ce vorŭ voi a le despreţui, séŭ a le silui noĭ îĭ vomŭ numi și pe dênșiĭ tiranĭ și îĭ vomŭ urî ca și pe Turcĭ. Aplecarea cătră Rusia se póte erta privindŭ tractatele dela Kainardgi și conferinţa dela Aŭluncavac și nicĭ una din puterile Europeĭ n'aŭ făcutŭ până acum pentru ţéră aceea ce aŭ făcutŭ Rușiĭ. Nu uita, domnule, că ţéra Românéscă în vreme de treĭ vécurĭ s'a luptatŭ cu Turciĭ, pe când Turcia era în temeĭulŭ puereĭ séle, și când ea făcea să tremure Europa. Silită de împrejurărĭ fatale, ţéra Românéscă trebui în urmă să se plece, să se recunóscă sub protectoratulŭ Turcieĭ, ĭar nicĭ o dată aĭ fi róbă». Cantacuzino în urmă adăogă: «Pentru ce Prusia în locŭ d'a apĕra interesele Porţiĭ nu ia sub protecţia sa ţéra Românéscă, care ar fi maĭ mulţămită să fie sub protecţiea eĭ decât sub a unorŭ State vecine tarĭ

(1) Tesaurŭ II, pag. 301.

www.dacoromanica.ro

şi puternice, şi prin urmare tot-d'auna primejdióse pentru dênsa în rivalitatea lor? Prusiea prin posiţia sa geografică nu póte fi primejdiósă pentru ţéra Românéscă, dér interesele, maĭ cu sémă cele comerciale le ar fi comune. Ea ar putea vinde Principatuluĭ productele séle manufacturiale, şi să primésca în schimbŭ producte brute. Mĕ mirŭ cum Mareluĭ Frederic II ĭ-a scăpatŭ acésta din vedere, şi iată acum o ocazie care ţi se înfăţişéză ca să facĭ fericirea Principatuluĭ întemeiatŭ fiindŭ pe interesele Prusieĭ, şi eŭ creḑŭ că în împrejurările de acum, domnia-ta, veĭ putea cu înlesnire să dobândescĭ învoirea şi rézĕmulŭ Porţiĭ pentru acésta». Ioan Cantacuzino în urmă, cu curăţenia de inimă ce îl caracterisa, făcu cunoscutŭ acestŭ cuvêntŭ Prinţuluĭ Potemkin.

«Ministru Olandezŭ, unŭ bĕtrânŭ slabŭ ce ocupa postulŭ de ambasadorŭ la Constantinopol, era maĭ de totŭ uĭtatŭ de cabinetulŭ sĕŭ. El îşĭ arĕta intusiasmulŭ pentru totŭ ce era orientalŭ, ĭubea pré multŭ portulŭ boĭerilorŭ şi era mândru că vorbesce turcesce. Gelosŭ de influinţa ce Marchisulŭ Luchesini începuse a dobândi între boĭerĭ, el începu a-ĭ încredinţa, că nu trebue să dea nicĭ unŭ creḑĕmêntŭ acestuĭ ministru, căcĭ el nu are nicĭ o instrucţie dela cabinetulŭ sĕŭ, decât numaĭ ca ţéra Românéscă să se întórcă Turcilorŭ, fără nicĭ o condiţie. Ministrulŭ englezŭ era prea rece cu boĭeriĭ şi întemeia numaĭ vorbele Ministruluĭ olandezŭ. Aceste împrejurărĭ credemŭ că făcură ca relaţiile între boerĭ şi Ministru prusianŭ să înceteze (1).

Trăgănarea lucrăriĭ Congresuluĭ o esplică Văcărescu prin aceea, că Ruşiĭ, avêndŭ succese bellice contra Turcilorŭ, Austria voia să le déc timpŭ să înainteze, ca să-şĭ impună şi eĭ condiţiunile de pace (2). Maĭ multŭ credemŭ că trăgănarea veni de acolo. că Austria spera să dobândéscă la tratatŭ cu atâtŭ maĭ bune condiţiunĭ, cu cât Turcia va fi maĭ rĕŭ încolţită de Muscalĭ....

(1) Veḑĭ Magaz. Istor. p. Dacia. T. I, pag. 197.

(2) «Şi cu tóte că se începuse Congresulŭ dela Noembrie 1790 şi preliminările păceĭ eraŭ hotărite, vĕḑêndu-se insă biruinţele Moscalilorŭ, Nemţiĭ, după datoriă, prelungia pacea, potrivindŭ vremea de a o sevêrşi, séŭ de o dată cu Moscaliĭ, séŭ óreşĭ-ce maĭ nainte

Văcărescu. Tesaur II, pag. 301.

www.dacoromanica.ro

In adevĕrŭ, la începutulŭ luĭ Octombre, armata rusésca cu Potemkin, ajunsese la Bender și — cum vĕdurămŭ — luă cetatea — fiă și prin cumpĕrarea Pașeĭ ce o apĕra.

Luarea Kilieĭ, totŭ în Octombre, după optŭ dile de bombardare, de leitenant generalulŭ Gudovicĭ, deschise oștireĭ rusescĭ calea spre Tulcea. La 1 Noembre 1790, Rușiĭ intrară în Tulcea (1); de și era apĕrată de 6000 cavalerie turcă, 400 muscalĭ temerarĭ intrară în orașŭ și Turciĭ speriațĭ fugirà (2) fără de a cerca să lupte!

LXIX.

Luarea Ismailului.

La 12 Noembrie, flotila rusésca strĕbătu pe Dunăre la Isaccea, luă iar fără luptă și acestŭ orașŭ unde aflară 48 tunurĭ și multe muniţiunĭ de rĕsboiŭ și proviziunĭ, ca și la Tulcea.

Dela Isaccea, flotila merse de organisă asediulŭ Ismailuluĭ, din insula Cetal, după ce susţinu o harţă pe Dunăre cu flotila turcă, care se retrase sub bătaia foculuĭ din Ismail. Pe când la Versailles se credea, că campania anuluĭ 1790 s'a terminatŭ și că Potemkin «va prendre ses quartiers d'hiver à Iassy» (3), iată că în nóptea dela $^{10}/_{21}$—$^{11}/_{22}$ orașulŭ Ismail fu luatŭ de Muscalĭ sub Suvaroff: «La prise d'Ismail — dice Langeron — est certainement le plus extraordinaire de tous les événements de guerre arrivés depuis bien des siècles» (4).

Rușiĭ trecură sub ferulŭ spadeĭ 27000 de ostașĭ turcĭ din gar-

(1) «Une partie de l'armée russe a passé le Danube et s'est portée à Babadag. Un corps assez nombreux de Tartares qui occupait ce poste s'est promptement replié sur l'armée du Grand Vizir, toujours campé à Chumla. Constantinople, 8 Decembre, 1790»,

(2) Memoriulŭ luĭ Langeron, Hurm., pag. 96.

(3) Hurm. Doc. CXLII, tom. II, supl. I, pag. 79.

(4) Hurm, pag. 97. Memoriulŭ Langeron. „Luarea Ismailuluĭ este în adevĕrŭ unulŭ din cele maĭ extraordinare evenimente de resbelŭ întêmplate de maĭ multe secole.“ Amintimŭ că fortificarea Ismailuluĭ de Turcĭ s'a făcutŭ după îndemnulu luĭ Moruzi, Domnulŭ Moldoveĭ.

www.dacoromanica.ro

nizona Ismailuluĭ (1). La Sistov însă congresulŭ, la data acésta «*continue tranquillement ses séances*» (2). La Constantinopole când veni scirea căderei Ismailului, puţinŭ de nu isbucni o revoluţiune.

(1) Les détails qui vous seront parvenus directement sur la prise d'Ismaïl ne sont que trop vrais. Les Russes, irrités d'une horrible perfidie, conseillée par un Prince Tartare, ont emporté la place d'assaut et passé au fil de l'épée 27 mille hommes qui y étaient enfermés. Les chefs n'ont pu parvenir à modérer la fureur du soldat et ont à peine préservé deux ou trois cents hommes de ce massacre général. Le Prince Tartare, frère du Kan, et deux ou trois Pachas ont péri les premiers.

Choiseul către Montmorin, în 22 Ian. 1791, pag. 79, Tom. II, sup. I. Hurm.

Veţi Panorama Universal — Hist. de Turquie de Iouanin, pag. 361. Becattini dă şi raportulŭ luĭ Suvaroff despre aceste marĭ fapte de arme, în tom. VIII, pag 219:

«Dopo la pace di Kainardgi la Porta si era determinata a fortificarla (Ismail) e renderla un antemurala della Romania per consiglio di Morusi allora Hospodaro di Moldavia, e quelle opere consistenti in una triplice fossa con un grandissimo argine della maggior consistenza fortissimo ed erto con palizzate duplicate erano state construite negli anni 1776 e 1777, sotto la direzione di un Ingegnere nativo di Catalogna il quale trovandosi nel 1771, in Polonia si era impegnato al servizio di Mustafà III. Aveano costate queste qualche milione di piastre dovute sborsare dai Moldavi e Valacchi, che furono inoltre obbligati a somministrare provvisioni, operaj, e tutti i materiali nella maggiore abbondanza. Il gran Visir, che conosceve l'importanza di questa gran fortezza. e che l'apprezzava come l'unico baluardo degli Stati del suo padrone, distacco dal suo esercito un Seraschiere, due Bassà, tra Principe della deposta famiglia di Crimea, tutto il corpo de suoi Gianizzeri, ascendenti intorno a diecisette mila, e tredici mila Asiatici armati. con precisa istruzione di morir tutti pria chè cedere e parlare di rendersi. L'assedio incomincio verso il dì 25 di Novembre, e il bombardamento nel dì 6 Decembre, ma il numeroso presidio che potea dirsi piuttosto un armata, non lasciava avanzare di un passo gli assedianti, che non ascendevano più che a 25 mila uomini. Non era mai forse avvenuto in guerra che un corpo si poco numeroso ne assediase un altro di 32 mila. Il Principe di Potemkiu vedendo, che le operazioni erano per andare in lungo, e temendo la cattiva stagione, e che una gran parte delle sue truppe non restasse consunta dalle vigorose sortite della guarnigione, scrisse risolutamente al Ten. Generale Conte di Suwaroff (che si trovava sulla sponda sinistra del fiume Sireth per tenere a tenore di quanto si é detto, intercetta la comunicazione tra Ibrail, e l'assediata piazza) facendogli sapere. che egli voleva ad ogni costo Ismail nelle mani, e che percio ne affidava l'impresa al suo sperimentato valore. Il prode Uffiziale, di cui abbiamo già enunciate le azioni, e la gloria acquistata unitamente al Principe di Coburgo, nelle due vittorie di Foskani, e di Martinesti, ricevuta appena questa commissione si trasferì a gran passi in faccia ad Ismail con una scorta di circa quaranta Cosachi che gli servivano d. guardia, lasciando al Seret il Generale Kaminskoi per comandare alle sue gentii

(2) Hurm, Tom. II, supl. I, pag. 79.

www.dacoromanica.ro

LXX.

Administraţiunea ţĕreĭ sub Nemţĭ.

Pe când Congresulŭ caută la Sistov să ajungă la o pace ce întârdie iar Muscaliĭ păşescŭ din victorie în victorie la Basarabia şi

---

Giunto al campo, venne ricevuto con i maggiori applausi, e visitati i posti comando le disposizioni perchè fosse disposto l'assalto senza perdita di tempo, destinandone la memorabil giornata. Prese tutte le opportune misure, fu diviso tutto l'esercito, rinforzato da varie Pulke di Cosacchi, in sette colonne di due mila cinquecento uomini per cadauna compresi quelli del Generale Ribas, e distribuite vennero agli Uffiziali le respettive inconbenze. Si pose egli alla testa delle due prime colonne e per incoraggire i soldati tenne loro in brevi parole il seguente energico discorso: *Ricordatevi amici, che non vi è mai stato assalto per gli eserciti Russi, che non sia loro riuscito. Non vi possono essere per anche sfuggiti dalla memoria quelli di Oczakow, di Kilburn, e di Kilia, in cui avete sempre trionfato. Non ostante le numerose forze degli Ottomanii voi gli avete sempre battuti.* Il rimbombo uniforme delle voci feci comprendere l'universal desiderio di venire alle mane, onde immediatamente comparvero i segnali per avanzarsi ad assalire le combattute mura. I difensori trovavansi già preparati per la resistenza, essendo già stati minacciati di morte se si dimostravano neghittosi e vili, e al contrario allettati colla speranza di doviziosi premi se opponevano una coraggiosa difesa, talchè la loro costanza, ostinazione, e ferocia non poterono esser maggiori. Il Suwaroff prima di eseguire il suo piano avea fatta intimare la resa alla Piazza su della quale aveano i Musulmani tanta fiducia, che le aveano dato il nome di *Hordu Kalessi*, o sia Fortezza dello Stato. *Ajdgj Mcemet* Bassà a tre code, che ài comandava colla dignità di Seraschiere, contando sulla validità della città, e sul numero e risoluzione de' Giannizzeri dette una risposta piena di disprezzo, ed aggiunse anche alla fiereza l'insulto. Gli fu soggiunto, che se volea attendere l'estrimità le sue truppe sarebbero passate tutte a fil di spada, e gli fu mantenuta la parola. I Russi cominciarono animosamente l'assalto, la matina del dì 2 Gennaro 1791, secondo il nostro stile, verso le ore sette di Francia, vale a dire cinque ore avanti il mezzo giorno. I Turchi oltre quello di fuori aveano eretto un trincieramento interno guarnito con cinquanta quatro cannoni di bronzo. Le batterie della Flottiglia incominciarono il cannoneggiamento nel giorno precedente, che durò per ventidue ore continue. Dalla parte di terra quattro mila Cosacchi furono le prime a montare le scale. Dalla parte del fiume ne seguirono l'esempio dieci battaglioni, e tre altri mila de' predetti Cosacchi. Ogni colonna fu ricevuta con un fuoco infernale a mitraglia, di mucili, granate, carcasse e altri strumenti di morte, Malgrado questi ostacoli, resto eseguita la scalata, e giunti che furono gli aggressori sul baluardo, attaccarono colla picca e la bajonetta i Turchi armati di lancie, spade e pugnale, e dopo non lunga resistenza ne fecero prigionieri cinque mila. Incalorito sempre più il combattimento, i Giannizzeri battendosi comme disperati, respinsero i Russi per ben cinque volte, e in tal congiuntura

www.dacoromanica.ro

Dobrogia, să aruncămŭ o retrospectivă ochire asupra administraţiuneĭ ţĕreĭ muntenescĭ sub Coburg.

Deja am menţionatŭ, că Principele Coburg mănţinuse administraţiunea ţĕreĭ Muntenescĭ prin Divanŭ, cu adăogire de câţĭ-va representanţĭ austriacĭ. Despre acéstă regulare memoriulŭ rusescŭ alŭ luĭ Ion Cantacuzino scrie, că avu poruncă Coburg din Viena de a *con-*

---

molti restarono uccisi e non pochi feriti da ambe le parti. Il Generale Suwaroff fermo sempre ed intrepido senza niente alterarsi si occupava ad ispirar coraggio alle milizie, e sostituendo nuovi soldati agli estinti, ordinò un sesto attacco col rinforzo di alcuni Reggimenti di cavalleria. Questo ebbe luogo con tal bravura, buona direzione, e ordine, che fu inutile ogni riparo, e fu superata la breccia fatta già a forza di continuo fuoco. Le colonne Russe entrarono furibonde nella fortezza tagliando a pezzi, chiunque loro si presentava davanti. Più di 26 mila Turchi rimasero trucidati colla più orribile carnificina che forse siasi veduta in questo secolo; il rimanente fino a 42 mila uomini oltre gli abitanti si gettarono in ginocchio chiedendo la vita, il che non dee recar maraviglia, quando si consideri esser la Città di dieci Verste o siano intorno a sette miglia Italiane di circuito. Cinque e più mila Russi perdettero la vita ne' diversi attacchi senza annoverare i feriti, contandosi fra gli estinti molti Uffiziale dello Stato maggiore, e tra secondi il Generale Besborodoko fratello del primo Ministro nel dipartimento degli affari esteri della Corte di Pietroburgo. E' questa la maggior perdita di gente, che essi abbiano fatta in tutto il decorso della presente e forse anche della decorsa guerra, perchè i Turchi discacciati da' baluardi, si barricarono nelle strade, ed ogni edifizio può dirsi, che sostenesse un particolare assedio, onde vittime furono del lor coraggio tre Generali maggiori, un Brigadiere, sei Colonnelli, più di quaranta tra Tenenti Colonnelli e Maggiori, cento sedici Capitani, e cento ottanta quattro altri Uffiziali subalterni. Il comandante Musulmano, scorgendo i vincitori penetrare per ogni dove, si rinchiuse con una scelta truppa di più di mille uomini, chiamati bravi, entro una Moschea ove si difese fino all' ultimo sangue ricusando di abbassare le armi. fino a tanto che vendette cara la sua vita unitamente a tutti i suoi seguaci. Uno spaventevole saccheggio seguì l' orrendo conflitto, e non terminò se non passati due giorni, avendo guadagnato i vincitori un bottino considerabilissimo. Furono ritrovati tante ne' due argini, che nelle opere, e sulle batterie erette alle sponde del Danubio dugento e sessantacinque cannoni, trenta mortari, quattromila porzioni di polvere da cannone, sedici stendardi, ventotto bandiere, e infinite provvisioni da bocca. I prigonieri ascesero a sedici mila cinquecento, compresi gli Ebrei, ma tre mila in circa ne morirono in pochi giorni, mille distribuironsi tra gli Uffiziali, e il rimanente fu spedito a Nikolaw sul fiume Volga. Oltre al Seraschiere *Aydes Meemeth* perirono nella strage quattro Bassà a due code, e sei sultani Tartari avanzo dell' infelice famiglia de' Gueray proveniente dal famoso Gengiskan, che ne tempi delle Crociate avea soggiogata quasi tutta l'Asia. Tutti gli Ingegneri esteri vale vale a dire, Prussiani, Francesi, e Inglesi che si trovarono in Ismail perirono nell' assedio, e il sanguinoso macello fu tale, che fecero rosseggiare le acque del fiume in molta distanza della Piazza. Siccome nel tempo dell' attacco la flottiglia Russa combatteva con ugual valore contra la squadra leggiera Ottomana, che si trovava in un braccio del Danubio

www.dacoromanica.ro

serva întru tóte legile ţĕreĭ. Imperatorele Iosif numi însă directŭ pre Ión Cantacuzino *Spătarŭ* şi pre Scalat Câmpineanu *Agă*, ca pre uniĭ ce-ĭ cunoscea, de când fugiseră la Sibiŭ abandonândŭ pre Mavrogheni. Ceĭ-l-alţĭ membri aĭ Divanuluĭ, după memoriulŭ luĭ Ion Cantacuzino, fură: Preşedinte Principele Coburg, Vice-preşedinte General Entenberg, secretarŭ şi translatorŭ Hofrath Markelius, Mitropolitulŭ Cosma, Filaret Episcopulŭ de Rômnic, Episcopulŭ de Buzĕŭ Dositeiŭ, marele Banŭ D. Ghica, marele Vistierŭ Scarlat Cornescu, marele Vornicŭ Radu Slătineanu, marele Logofĕtŭ Radu Golescu, Ión Damali, Const. Drăgănescu, Vistierulŭ Mateĭ Fălcoyanu.

---

in soccorso degli assedianti, con una piogia incessante di palle incendiarie, e infuocate getto a fondo una gran porzione de' bastimenti Turchi, e astrinse il rimanente a rendersi con tutte le munizioni e cannoni. Tra gli Uffiziali trovati a bordo vi erano non pochi Svedesi e delle altre surriferite nazioni, che tosto colla morte ricevettero il giusto castigo di avere impugnate le armi in favore de' Maomettani contro i Cristiani loro fratelli. Non si sa comprendere come a fronte di tanti infelici esempj si trovi tra gli Europei chi osi passare in servizio de' Turchi, giacchè l'esperienza ha fatto vedere, che l'esser guidati i Musulmani indisciplinati e inesperti nella tattica da Uffiziali Cristiani ben poche volte è servito a far conseguir ad essi delle vittorie. Il Duca di Lorena, e il Principe Eugenio ne aveano sacrificati al loro giusto sdegno quanti ne aveano potuti aver nelle mani

Fu detto, che il Principe de Potemkin avesse prescritto che non si desse quartiere ad alcuno in questo memorabile assalto, non in vista dell' insolita ostinata resistenzā, ma per aver saputo, che a Costantinopoli erano stati poc' anzi a sangue freddo trucidati tutti i prigionieri presi ultimamente dagli Algerini sopra la piccola squadra del Lambro Cazioni nell' Arcipelago contro ogni costume e diritto della guerra. L'Harem o sia il Serraglio delle vaghe donzelle, e degli Eunuchi del Seraschiere, procuro salvarsi alla meglio su' navigli appostati sotto il medesimo, ma caddero tutte in mano de Cosacchi Zaporowiensi, che erano smontati da cavallo per sostenere i loro compagni destinati a salir le scale. Il *Cadi*, e il *Capigi Bachi*, il figlio medesimo del già Kan di Crimea *Kerim Gueray*, il figlio del Seraschiere, il Bassà di Kilia, e molti altri Uffiziali e Ministri Ottomanni di primo grado si gettarono prostesi a terra avanti il vittorioso Generale Suwaroff, che pieno di modestia avea scritto al Principe di Potemkin per avvisarlo dell'ottenuta conquista in questi termini: *Le mura, e gli abitanti d'Ismail sono sottomessi a piedi di S. M. Imperiale. L' assalto è stato micidiale, ed io ho l'onore di farvi i miei complimenti per sì grande acquisto. Il Gen. Ribas ha presi a' nemici cento sedici bastimenti. Tutti i soldati si sono arricchiti. Noi siamo i padroni di tutta la spiaggia dritta del Danubio, e di togliere al gran Visir i modi di trar la sussistenza durante l'inverno. Ne' bastimenti Turchi inceneriti dal General Ribas vi erano quattrocento sessanta cannoni de' quali cento e ventiquattro sono stati presi, e trecento quaranta colati a fondo del fiume*».

Becattini, Storia rag., t. VIII, pag. 212—220.

www.dacoromanica.ro

Negreșitŭ că în Divanŭ esercită o deosebită influință *Spătarulŭ* Ion Cantacuzino și cu *Aga* Câmpineanu, ca ceĭ carĭ fuseseră directŭ dela Viena recomandațĭ luĭ Coburg.

Acestŭ Divanŭ va fi nu maĭ pucinŭ în secrete legăturĭ cu Enake Văcărescu din Giurgiu, din taběra turcéscă și după pacea dela Șiștov va primi îndată modificărĭ în sensulŭ vederilorŭ luĭ Enache Vacărescu.

Este loculŭ să înregistrămŭ aci, ceea ce Ion Cantacuzino *Spătarulŭ* ne spune despre modulŭ curiosŭ cum Divanulŭ prestă luĭ Coburg jurământulŭ de credință.

Coburg ceru asemené jurământŭ după unŭ formularŭ scrisŭ în limba germană și românéscă. Acestŭ formularŭ coprindé, că nemțiĭ mântuindŭ țéra de robia Turcilorŭ, numaĭ prin puterea armelorŭ, Românii jură pentru dênșiĭ și pentru urmașiĭ lor, credință și supunere Austrieĭ, **„ca uniĭ ce aŭ fostŭ o dată tributarĭ Regilorŭ Ungarieĭ“.** Spătarulŭ Ion Cantacuzino și boïeriĭ ne găsindŭ cu cale a recunósce prin jurămêntŭ acéstă aserțiune a Austriacilorŭ, eată cum I. Cantacuzino isbuti a face ca țéra să nu jure pe *formularulŭ* întocmitŭ de Coburg: «Sciindŭ că prin împotrivire n'ar câștiga nimica, hotărî (I. Cantacuzino) c'ar fi maĭ bine a înșela pre Nemțĭ. Nedescoperindu-se Divanuluĭ, el merse numaĭ la Mitropolitulŭ și-ĭ dise să numéscă o comisie secretă, care să cerceteze jurămêntulŭ propusŭ». Se întocmi comisiunea din Episcopulŭ Filaret, Cornescu și Ion Cantacuzino. Des de diminéță se adunară aceștia, în diua când la ora 12 boïeriĭ avé să depună jurămêntulŭ la Mitropolie. Cantacuzino dise colegilorŭ sĕĭ: «Nemțiĭ sunt prevĕdĕtorĭ, noĭ însă le vomŭ dovedi că suntem maĭ isteți decât dênșiĭ, când e vorba de fericirea patrieĭ nóstre; să aruncămŭ dér jurămêntulŭ românescŭ scrisŭ de dênșiĭ și să scriem altulŭ întemeĭatŭ pe celŭ maĭ mare folosŭ alŭ țĕreĭ. Noĭ îl vomŭ da apoĭ Mitropolituluĭ ca să-lŭ scóță din sînŭ în minutulŭ ce va trebui a jura. Nemțiĭ nu vorŭ pricepe nimicŭ; translatorulŭ Markelius să fiă înconjuratŭ de boïerĭ, carĭ să-l caute a-l distra și să facă sgomot multŭ în câtŭ el să nu audă articolele jurămêntuluĭ» (1).

Naivŭ mijlocŭ de a elude proiectele Austriacilorŭ asupra țĕreĭ!

(1 Apud. Balusm. Magazinu Istoricŭ pentru Dacia, t. I, pag. 194—195.

www.dacoromanica.ro

Totuşĭ istoriculŭ caută să ţină sémă boĭerilorŭ şi în deosebĭ Spătaruluĭ Cantacuzino şi pentru intenţiune.

Din fericire joculŭ politiceĭ Prusieĭ, al Angliеĭ şi alte împrejurărĭ apĕrară la Şiştov ţéra în modŭ maĭ eficace de incorporare la Austria decât *intenţia* boerimeĭ la prestarea jurămêntuluĭ.

Décă faţă cu Austria Divanulŭ se pórtă destulŭ de românesce, reacţiunea boerésca contra regimuluĭ ce l'amŭ puté numi *democraticŭ*, al luĭ Mavrogheni, fu estremă. Oameniĭ luĭ Mavrogheni fură persecutaţĭ şi ţĕraniĭ nu maĭ puţinŭ... Par-că boieri voiaŭ să'şĭ rĕsbune asupra lorŭ, de puţina considerare în care Mavrogheni îĭ avusese pre eĭ boeriĭ. Insăşĭ Austria era în mirare vĕdêndŭ pre boerime cum îşĭ apĕra privileghiele fără nicĭ o consideraţiune pentru îngenuchiarea de tot a contribuabililorŭ ţĕranĭ. In Moldova Coburgŭ totŭ isbuti să facă pre boeriĭ din judeţele ocupate de óstea austriacă, să ié şi eĭ parte la nevoile rĕsboĭuluĭ, contribuindŭ ca şi ţĕraniĭ cu care, proviant etc. Coburg cercă să dobândéscă acestaşĭ lucru şi dela Divanulŭ Muntenescŭ. Dar eată ce rĕspunsŭ energic cât şi reacţionarŭ, şi duşmănescŭ pentru ţĕranĭ, dă Divanulŭ la cererea luĭ Coburg:

Cătră Prinţip, dela Divanŭ

«Am primitŭ cu plecăcĭune vredniculŭ de închinăcĭune pré luminatulŭ orderulŭ Inălţimeĭ, Tale prin care ni se poruncesce cum că, fiind-că ţĕraniĭ ceĭ-l-alţĭ tragŭ tóte greutăţile oştirilorŭ, să facemŭ porunca Divanuluĭ cătră d-luĭ vel Vistierŭ ca să dea şi *scutelniciĭ boerilorŭ tuturorŭ* câte unŭ carŭ de fênŭ şi câte unŭ carŭ de lemne cu cuvêntŭ că scutelniciĭ aŭ fostŭ pnnă acum nesupàraţĭ de nimicŭ. Acéstă poruncă după cum şi cele-l-alte am fi vrutŭ să o sĕvîrşimŭ cu osîrdie, când nu am fi avutŭ datorie să arĕtămŭ cătră Măria Ta aceea ce aduce prihană la oblăduirea Inălţimeĭ Tale, ce aĭ asupra ţĕriĭ, împotriva bunelorŭ făgăduelĭ ale Mărieĭ Tale şi ale Inălţimeĭ Sale Feldmarechalul Lasi, tipăritŭ, şi împotriva firesceĭ şi obicĭnuiteĭ milostirĭ ale pré puterniculuĭ Impĕratŭ şi Craĭulŭ, spre a se păzi privileghiurile. Tótă lumea scie că la fitesce ţéră *o parte care se numescŭ boĭerĭ némurĭ, aŭ privileghiurĭ* **cu care se deosibescŭ dintre ţĕranĭ,** ce nu aŭ, şi aceste privileghiurĭ, razimă la hierbinţéla ce aŭ şi la ostenelile ce facŭ cu sângele lor aceştia, ca să pâzéscă forma oblăduireĭ. De a avea *boerĭ scutelnicĭ razimă la unŭ maĭ mare, maĭ vechiŭ privileghiŭ, care-lŭ dobândise din slujbele şi din vitejia lor, adică ceĭ vechĭ Domnĭ întru resplătirea vre-uneĭ marĭ slujbe ce aŭ sĕvîrşitŭ cătră dênşiĭ şi cătră patrie, le-aŭ hărăzitŭ sate întregĭ* **robĭ,** *carĭ se* **numea vecinĭ şi rumânĭ;** *ceĭ după urmă Domnĭ, cu gândŭ tirănescŭ vrêndŭ să surpe némulŭ boĭereseŭ* 'ĭ-aŭ lipsitŭ de acestŭ mare privileghiŭ, şi pentru ca să-ĭ mângâe óreşĭ-cum, în locŭ de câte 500 şi de câte 1000 şi maĭ multŭ, care avea

www.dacoromanica.ro

mulţĭ, le-aŭ datŭ maĭ întêiŭ câte 200, 300 ómenĭ diu birnicĭ şi celor-l-alţĭ după analogie maĭ câte puţinŭ, ca să le slujéscă la viĭ, la morĭ, la adusŭ de lemne, la bucate, întocmaĭ ca să împlinéscă cu slujba lor loculŭ robilorŭ, ce îĭ luase şi-ĭ făcuse birnicĭ; care acestŭ privileghiŭ 'l-amŭ avutŭ tot-d'anna deplinŭ, maĭ vîrtosŭ în vremea resmeriţeĭ ceĭ-l-alte, amŭ avutŭ şi celŭ diu urmă privileghiŭ, spre a avea scutelnicĭ, şi amŭ dobânditŭ şi celŭ d'întêiŭ privileghiŭ spre a avea *salgvardie (?) osebitŭ sate* întregĭ precumŭ avemŭ la acésta şi doveḑĭ în scrisŭ. După încheerea păciĭ dela *Cainargi*, cu tóte că era *în tractatŭ să avemŭ tóte privighiurile, dar Domniĭ ĭarăşĭ după tirănésca rîvnă care avea, ne-aŭ stricatŭ privileghiulŭ de o sumă mare de ómenĭ a nedajnicelorŭ sate; cu tóte acestea ne-aŭ lăsatŭ cel-altŭ privileghiŭ, adecă a avea scutelnicĭ şi posluşnicĭ, până la Domnia luĭ Mavrogheni Vodă;* acesta ĭarăşĭ a păzitŭ după vederea obiceĭnluĭ vechiŭ, şi aŭ datŭ scutelnicĭ cu pecetluiturĭ i posluşnicĭ, dar după ce s'aŭ deschisŭ rĕsboiulŭ, fără de a ni-ĭ strica de totŭ, lăsândŭ numaĭ numele lor 'ĭ-aŭ pusŭ de aŭ datŭ zacherele, fênŭ, care şi orĭ-ce da şi birniciĭ, până într'atâtŭ, câtŭ s'aŭ prăpăditŭ vitele şi tóte ale lor, de nu putea să ne fie de nicĭ o trebuinţă, séŭ folosŭ întru nimicŭ; acum după buna venire a creştinescilorŭ împĕrătescĭ oştirĭ, după ce aŭ rĕmasŭ dela visterie a fi nesupĕraţĭ şi nu s'aŭ pus la zacherele şi la altele, nu potŭ a ne fi ĭarăşĭ de nicĭ unŭ folosŭ, séŭ de vre-o trebuinţă întru nimicŭ, maĭ vîrtosŭ de se întêmplă a avea cineva vite şi care, căcĭ *ispravnicii fără de porunca Visterieĭ îĭ ia în slujba oştirilorŭ, ĭar acolo pe unde se află pâlcurile îĭ ĭaŭ însuşĭ ostaşii* cu totulŭ şi îĭ metachirisescŭ în slujbele séle fără de a nu-ĭ slăbi nimicŭ, şi neadevĕrată şi nedréptă este acéstă arĕtare, ce s'aŭ făcutŭ către Inălţimea Ta, cum că scutelniciĭ aŭ fostŭ nesupĕraţĭ până acum şi nu aŭ datŭ nimicŭ, căcĭ întru nimicŭ osebiţĭ de ceĭ-l-alţĭ n'aŭ fostŭ, ci şi fênurĭ, care şi vite li s'aŭ luatŭ, încă maĭ cu asupra lor decât celor-l-alţĭ, ponosluindu-se şi pismuindu-se că aŭ nume de scutelnicĭ boerescĭ, şi sunt acum chĭar în slujbele ostaşilorŭ eĭ şi carele şĭ vitele lor. Decĭ ca să dăm *porunca Divanuluĭ către d-luĭ vel vistierŭ spre a pune pe scutelnicĭ a da câte unŭ carŭ de fênŭ şi câte unŭ carŭ de lemne, acésta este tocmaĭ a se strica privileghiulŭ boĭerilorŭ; şi totŭ acésta este care aduce mare prihană la Inălţimea Ta, cum că s'aŭ stricatŭ privileghiurile ţĕriĭ, care lucru datoria şi adevĕrulŭ ne silesce a arĕta Mărieĭ Tĕle, în vreme ce noĭ avemŭ nădejde să ceremŭ dela Inălţimea Ta* **ca să ne înoescĭ celŭ maĭ vechiŭ privileghiŭ, spre a ne da sate întregĭ precum am avut dela ceĭ vechĭ Domnĭ,** şi o aveam în vremea rĕsmeriţeĭ ceĭ-l-alte şi totŭ o dată nădăjduiamŭ să ne întăréscă Inălţimea Mărieĭ Tĕle şi celŭ de al duoilea privileghiŭ, spre a nu se supĕra scutelniciĭ şi posluşnicĭ de către ispravnicĭ şi de către pâlcurile ostăsescĭ. Dreptŭ aceea, cu plecăcĭune rugăm pe Inălţimea Ta, pentru amêndouĕ ca să cunóşcemŭ şi noĭ cum că am vĕḑutŭ *sloboḑenie cu bună-venirea şi înfăţişarea împĕrătescilorŭ oştirĭ, şi cum că nu maĭ suntem supuşĭ sub jugulŭ varvarilorŭ, care eram în vremea Gospodarilorŭ, de a face orĭ-ce vrea şi orĭ-ce li se părea după fandasiile şi relele lor socotinţe, spre interesulŭ lor, şi punem înaintea Mărieĭ Tĕle suma scutelnicilorŭ şi a salgvardiilorŭ ce aveam în vremea resmeriţeĭ ceĭ-l-alte, şi sumele ce am avutŭ* în vremea păciĭ, cum şi suma ce se numesce că ĭ avemŭ acum, ca să veḑĭ Măria Ta nedreptatea nóstră când vom perde şi aceste puţine ce ne-aŭ rĕmasŭ într'acéstă vreme» (1).

(1) Cod. No. XVIII, fila 348.

www.dacoromanica.ro

Acestŭ documentŭ iscălitŭ de toţĭ boĭeriĭ Divanuluĭ negreşitŭ va întrista pe toţĭ aceĭ, carĭ s'aŭ deprinsŭ cu procedeulŭ istoricŭ adoptatŭ până astădĭ, de a pune tóte relele pe vina Domnitorilorŭ, nu numaĭ fanarioţĭ ci şi naţionalĭ, şi de a atribui totŭ binele la clasa boĭerésca. Vadă-se o dată maĭ multŭ cum acéstă boĭerime, tocmaĭ în momentulŭ când în Francia se punea capătŭ privilegiurilorŭ boĭerescĭ şi alăturea cu Ardélulŭ, unde Horia şi aĭ sĕĭ ceruseră, expunêndu-şĭ capulŭ, dreptate pentru ţĕrănime, vadă-se, dicemŭ, cum că n'a învĕţatŭ nimicŭ, şi cere întórcerea la timpurile iobăgieĭ, desfiinţate de Mavrocordat.

Eată şi altŭ Documentŭ de valórea aceluĭ de susŭ:

Către Prinţip, în privinţa carelorŭ ce aŭ pusŭ să dea boeriĭ la óste.

«Am priimitŭ cu plecăciune vrednicŭ de închinăciune pré luminatulŭ order a Inălţimeĭ Téle, prin care ne arĕţĭ Măria Ta, că în anulŭ trecutŭ arĕtândŭ Inălţimea Ta *boerilorŭ Moldoveĭ cum că ca să nu se superc numaĭ ţĕraniĭ, să ajute şi D-lorŭ la care de óste şi cunoscând'o D-lorŭ că este spre folosŭ, acéstă arĕtare aŭ dat de bună-voĭa D-lor* 230 care pentru slujba campanieĭ şi cum că, după pilda Moldovenilorŭ, trebue şi noĭ de bună-voĭa nóstră să dămŭ 600 care câte cu 4 boĭ şi câte cu un omŭ şi osibitŭ 200 de cărăuşĭ, ca o maĭ mare ce este ţara românéscă decâtŭ judeţele Moldoveĭ. Pré Inălţate Dómne, adevĕratŭ nicĭ o dată *nu primimŭ a fi maĭ josŭ decâtă Moldoveniĭ la osîrdea slujbeĭ* către oştirile împĕrătescĭ precum nicĭ suntemŭ maĭ jos *la hĭerbinţeala căznireĭ din mânile turcescĭ prin înaltele breşurĭ ale creştineştilorŭ împĕrătescĭ oştirĭ.* Numaĭ ne rugămŭ să primească înălţimea Mărieĭ Téle a lua séma, că *Moldova n'a avutŭ nicĭ o asemănare cu ţéra Românéscă, nicĭ în vremea păciĭ, ca uniĭ ce aŭ avutŭ Domnĭ creştinĭ şi cât era prin putinţă maĭ micşora şi impuţina ţirania turcilorŭ, ĭar noĭ am avutŭ Domnŭ pe Mavrogheni-Vodă, carele unŭ anŭ şi jumătate maĭ naintea resmeriţeĭ deschisese rĕsmeriţe către biserícescile tagme, către bocrĭ şi către ţăranĭ (?) şi îĭ muncea, îĭ tiranisca, cum nicĭ în vremea resmeriţiĭ; căcĭ rĕsmeriţa s'aŭ deschis la 5 ale luneĭ luĭ August şi la Aprilie în prelungire de şase, şapte lunĭ tómna şi ĭarna s'a mântuit de către turcĭ Moldova, până a nu simţi închĕerarea resmeriţeĭ; noĭ am avutŭ cum dicemŭ şi pe Mavrogheni Domnŭ şi o sută miĭ de turcĭ ăncă alţĭ anĭ duoĭ şi jumătate după deschiderea resmeriţiĭ în care vreme numitul Domnŭ despre o parte* şi turciĭ despre altă parte, aŭ prăpăditŭ cu totulŭ ţéra şi adevĕratŭ aŭ pătimitŭ multŭ ţĕraniĭ, *dér ochiĭ isgonitorilorŭ şi tiranilorŭ noştri aŭ fost cu maĭ multă rĕutate asupra biserícesceĭ tagme şi asupra boerilorŭ* (1), asupra

(1) Aşa dar mărturisescŭ înşişĭ boĭeriĭ, că pentru ţĕranĭ Mavrogheni era bunŭ. Maĭ la vale boĭeriĭ credŭ a-şĭ justifica refuzulŭ de a da şi eĭ care, pe cuvêntulŭ că s'aŭ luatŭ tóte carele din judeţulŭ Vlasceĭ. Dar de ce daŭ eĭ ca exemplu unŭ judeţŭ în care Turciĭ eraŭ în putere, la Giurgiŭ, şi din care Văcărescu adunase şi el care şi proviantŭ pentru Giurgiu? De sigurŭ ţéra era îngenunchiată de resbelŭ peste totŭ, dar ceĭ maĭ sărăciţĭ eraŭ óre boĭeriĭ, ceĭ maĭ mulţĭ fugarĭ peste otare?

www.dacoromanica.ro

negutătorilorŭ şi orăşanilorŭ şi de atâta de bine aŭ nimeritŭ şi aŭ sĕvîrşitŭ gândulŭ lor, în câtŭ ne-aŭ prăpăditŭ şi ne-aŭ sărăcitŭ cu totulŭ, care nicĭ vite ne-aŭ rĕmasŭ, nicĭ care, nicĭ zaharele, nicĭ altŭ venitŭ şi altorŭ, ci încă şi după intrarea împĕrătescilorŭ crescinescĭ oştirĭ ne avêndŭ vreme să resuflămŭ din grabnicele trebuinţe ale oştirilorŭ astădĭ câte care şi vite sunt în ţéră, tóte se află zaptŭ în slujba ostaşilorŭ şi spre semnŭ de dovadă pus-amŭ într'acésta şi o copie de care a d-luĭ poroşniculuĭ Sentpàli din judeţulŭ Vlăsciĭ întru arĕtare, că ale tuturora care s'aŭ luaŭ şi să ĭa *dela tóte breslele şi bisericescĭ şi boerescĭ, şi scutelnicescĭ şi poslusnicescĭ şi slujitorescĭ* şi sunt în slujba oştirilorŭ; decĭ de vomŭ face cislă de acéstă sumă de care la partea bisericéscă, la boĭeriĭ mazilĭ, la negutitorĭ, i la rufeturĭ, nicĭ unulŭ dintre aceştia n'aŭ care, séŭ vite să dea în natură, ci se va face numaĭ o mare turburare şi mâhnire în zadarŭ la toţĭ; de le vomŭ socoti ĭar în banĭ care facŭ 300 şi maĭ multŭ de pungĭ şi vomŭ cere a da banĭ nacht, abĭa să se găséscă la ḑece, donĕ-ḑecĭ, unulŭ care să pótă orĭ da baniĭ luĭ, orĭ cu datorie să plătéscă cisla luĭ, ceĭ-l-alţĭ toţĭ n'aŭ şi *mumbaşirĭ vorŭ să âmple închisorile şi să înnoimŭ cu acésta véculŭ luĭ Mavrogheni.* Cum dér să aretămŭ noĭ proheresis, acela ce-lŭ pohtimŭ din totŭ sufletulŭ nostru, acolo unde nu este putinţă de a sĕvârşi unŭ faptŭ şi acolo unde aduce prihană la buna oblăduirea Inălţimeĭ Téle şi la milostivirea pré puterniculuĭ Impĕratuluĭ şi Craĭuluĭ. Pentru care după datoria nóstră arĕtămŭ dreptŭ adevĕrŭ şi ticălósă starea nóstră la bunătatea şi la ĭubirea de ómenĭ a Mărieĭ Téle, ca să nu fimŭ vinovaţĭ în urmă când nu se va putea împlini că nu am arĕtatŭ Mărieĭ Téle, ci rĕmânemŭ la mila Mărieĭ Téle»(1). 1790, Ghen. 5.

Cu tótă protestarea acésta a Divanuluĭ, Austriaciĭ otărĕscŭ, că boerimea, mŏnăstirile şi breslele, fiindŭ-că n'aŭ care, să plătéscă o sumă óre-care, ca să servéscă a închiria carele necesare. Eată unŭ documentŭ probândŭ acésta:

Cărţile ce s'aŭ făcutŭ dela Divanŭ de orênduĭala a 200 care mocănescĭ pentru căratulŭ zaharelĭĭ dela Focşanĭ

«Dumnévóstră ispravnicilorŭ ot sud... vĕ facemŭ în scire, că fiindŭ trebuinţă de o sumă de care, ca să aducă zaharale dela Focşanĭ, şi vĕḑêndŭ neputinţa şi lipsa ţĕranilorŭ, amŭ socotitŭ că la acéstă vreme când este atâta lucru, de a'şĭ căpăta cineva trebuinţa vieţiĭ luĭ peste totŭ anulŭ şi după atâtea supărărĭ a se supĕrà şi cu acésta le va cădé fórte cu greŭ săracilorŭ locuitorĭ; decĭ dér socotindŭ aceste tóte discoliĭ, s'aŭ socotitŭ cu cale ca să se facă de ţéră 200 care mocănescĭ cu câte duoĭ chirigiĭ, şi să fiă în acéstă podvadă până se va căra zahareaua de orzŭ şi de făină, cărora să li se plătéscă chiria de care pe o lună câte tal. 60, şi acéstă chirie se va plăti după orînduĭala ce s'aŭ făcutŭ din baniĭ ce s'aŭ orînduitŭ să se strîngă dela *mŏnăstirĭ, dela preoţĭ, dela boerĭ cu scutelnicĭ, dela bresle şi dela slujitorĭĭ ce sunt pe afară.* Iată dér că şi la acestŭ judeţŭ se orîndui

(1) Cod. No. XVIII, fila 349—350.

www.dacoromanica.ro

a se face care, care socotimŭ că îndestulŭ va fi chiria, şi nicĭ o împotrivire séŭ discolie se va găsi; ci luândŭ porunca, numaĭ decât să căutaţĭ să faceţĭ aceste care, să fiă care bune, ţépene, ca să pótă lua povară de 30 sacĭ cu ovĕsŭ, şi de treĭ burie cu făină, însă să fiă carele cu câte optŭ caĭ şi duoĭ cărăuşĭ, şi făcêndu-se carele pe deplinŭ, cu tóte ale lor, după cum vĭ se scrie, să le daţĭ în mâna Mumbaşiruluĭ şi la mâna unuĭ armaşŭ, séŭ slujitorŭ, ca să le ducă dreptŭ la Focşanĭ, şi de acolo aŭ să-şĭ iae chiria lor pe o jumĕtate de lună dela boerulŭ celŭ orînduitŭ, şi viindŭ cu povara aicĭ la Bucurescĭ, îşĭ va lua şi cea-l-altă chirie pe jumĕtate de lună, dér până la sfîrşitulŭ acesteĭ lunĭ negreşitŭ să se afle tóte carele duse la Focşanĭ; socotiţi-vĕ dér, că nu puteţĭ găsi nicĭ o pricină, séŭ împotrivire, să ḑiceţĭ că nu sunt care, pentru că noĭ vedemŭ aicĭ tot-d'auna viindŭ care cu caĭ cu buţĭ cu vinŭ şi cu altele; nu potŭ să găséscă pricină şi să ḑică că âmblă în angarele, pentru că îndestulată chirie li se dă pe o lună şi scapă şi de angara, şi este dela Dumneḑeŭ şi vară vreme bună, şi fără nicĭ o cheltuĭală îşĭ hrănescŭ caiĭ, socotiţi-vĕ câtă trébă delicată este, care este în grabă să se aducă acéstă zaherea, ca să nu se întêmple lipsă la ordie; să nu cum-va să urmaţĭ cu amelie, séŭ cu vre-o nebăgare de sémă la acéstă poruncă, pentru că nu va ajunge cu pedépsă de a scăpa, ci să sciţĭ că veţĭ cădea în primejdie de viaţă, şi să avemŭ rĕspunsŭ» (1). 1790, Maiŭ 25.

---

(1) Cod. No. XVIII, fila 161.

«Porunca ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ reportuluĭ comisieĭ visterieĭ pentru cisla némurilorŭ, de baniĭ ce s'aŭ pusŭ a da pentru carele de căratulŭ zahareleĭ, care cislă poruucesce Divanulŭ să se facă după puterea fiesce-căruĭa, şi să o dée la d-luĭ vel spăt. ca după aceea să facă tacsilu banilorŭ». 1790, Iunie 13.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leitenant, *Rômnic Filaret, Dimitrie Ghica Banŭ, Radu Slătineanu, Marchelie.*

Dămŭ aci şi douĕ alte acte relative la carele de transportŭ ale oştireĭ, unulŭ din 23 Ianuarie 1790 şi alŭ duoilea din 16 Februarie 1790:

Dela Divanulŭ Principatuluĭ ţĕreĭ Românescĭ cătră d-luĭ vel Vist.

«Măria Sa pré Iuălţatulŭ Principe, prin luminatulŭ orderŭ dela Februarie 2, ale acestuĭ următorŭ anŭ, poruncesce la Divanŭ, cum că carele cu transporturile ostăşescĭ, din pricină că nu sunt sub povaţă ostăşéscă, nu numaĭ carele se stricĕ. ci şi ómeniĭ dela care se năpustescŭ şi fugŭ din lipsa hraniĭ, unde n'aŭ purtare de grijă să se căpuĭască de Vist. şi poruncesce Măria Sa, ca Divanulŭ să dée în grabă poruncă, să se facă cislă pe tóte judeţele, de optŭ sute de care, şi până la ḑi ântêiŭ de Martie să fie tóte aceste care strînse la unŭ locŭ, ca să se pótă da la magasie spre a se aduce trausporturile maĭ în grabă; să nu aĭbă locuitoriĭ maĭ multŭ supĕrare, ci să aĭbă fiesce-carele vreme să se apuce de lucru pămêntuluĭ, şi să-şĭ caute de muncă spre rodirea pămêntuluĭ. Decĭ Divanulŭ nu lipsesce a scrie şi a face dumitale cunoscutŭ porunca acésta, ca îndată după primirea acestuĭ pitacŭ, numaĭ decât să se facă de cătră Domnia Ta cisla acestor 800 care pe fiesce-care judeţŭ, după starea lor, şi cum maĭ fără zăbavă să se pornéscă cu unŭ césŭ maĭ nainte poruncĭ cătră ispravnicĭĭ din tóte judeţele ca în ḑina soroculuĭ să fiă tóte carele gata, veĭ socoti însuşĭ Domnia Ta, câtŭ este

www.dacoromanica.ro

In privinţa acestorŭ 200 care, esistă nizamulŭ întocmitŭ de Divanŭ şi orânduirea la «*epistasia*» carelorŭ, a Divanistuluĭ biv vel Vist. Manolache Grădişteanu (1).

---

de scurtă vremea soroculuĭ, la care se cer aceste care; de aceea dér ḑicemŭ, că trebue ca şi poruncile să se facă cu străşnicie, şi cu mare grabă să se pornéscă spre a nu se zăbovi nicĭ lucrarea ispravnicilorŭ judeţuluĭ pentru săvârşirea poruncĭ aceştia». 1790, Ianuarie 23.

Cod. No. XVIII, fila 8 - 9.

Alta. «După însciinţarea vistieruluĭ Drăghiceanu Greceanu, pentru carele ce sunt orînduite, că nu se potŭ găsi precum se cer, s'a făcutŭ rĕspunsŭ la d-luĭ vel vistierŭ, că de nu se potŭ găsi carele gata cu fierŭ se facă orînduĭală şi din cele ne legate cu fierŭ, numaĭ să fiă ţepene şi sănĕtóse, fiindŭ-că se cerŭ cu grabă». 1790, Februarie 16.

Cod. No. XVIII, fila 29.

(1) *Cartea ce s'a datŭ d-luĭ Vist. Grădişteanu pentru epistasia carelorŭ. Dela Divanulŭ Principatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ, cătră d-luĭ biv vel Vist. Manolache Grădişteanu Divanistulŭ.*

«Pentru douĕ sute care mocănescĭ ce s'aŭ rânduitŭ a se face dintr'aceste 12 judeţe pentru căratulŭ a patru-ḑecĭ de miĭ sacĭ cu ovĕsŭ şi douĕ miĭ butóe cu făină dela Focşanĭ până în Bucurescĭ, cu plată de chirie pe lună câte talerĭ 60 unŭ carŭ, Divanulŭ a găsitŭ cu cale pentru buna săvârşirea acesteĭ trebĭ, a primi d-ta asupră-ţĭ atâtŭ epistasia carelorŭ ce aŭ venitŭ până acum şi vorŭ veni şi de acumŭ înainte, spre a le primi cu zaptŭ dumnéta, câtŭ şi a socoteleĭ banilorŭ de plata chirii acestorŭ care prin mâincle dumitale, cum şi purtarea de grijă şi silinţa până în sfârşitŭ a căratuluĭ acesteĭ zaharele din Focşanĭ până aicĭ cu orânduitele care şi cu ómeniĭ ceĭ trebuincioşĭ ce se vorŭ rândui langă dumnéta.

1. După primirea aceştia, maĭ ântĕiŭ să cere d-le dela comisia Visterieĭ suma orânduleĭ carelorŭ la care judeţe anume sunt orânduite, şi câte cât dela fie-care judeţŭ, şi care judeţe sunt poruncite de a trămite carele dreptŭ la Focşanĭ şi cu ce mijlocŭ, şi care judeţe sunt poruncite de a veni dreptŭ aicĭ la Bucurescĭ? ca de aicĭ să se trămită dreptŭ la Focşanĭ să încarce numita zaharea, din care avemŭ raportulŭ dela comisia vistieriĭ, că aŭ şi venitŭ, spre a avea dumnéta scire de unde să aştepţĭ orânduitele care ce sunt pentru tréba acésta.

2. Pentru ajutorulŭ dumitale 'ţĭ orânduesce Divanulŭ şi pe. . . . . ca să-lŭ metahirisescĭ la tréba acésta a carelorŭ după buna socotélă a dumitale şi el să aĭbă a urma după porunca şi povăţuirea dumitale, fiindŭ cu léfă ce are orânduită pe lună tal. . . . Aşişderea să ceriĭ dumnéta dela comisia Visterieĭ patru din boerinaşĭ, carĭ sunt orânduiţĭ cu léfă dela cămara Crăiască a sluji la întêmplătórele trebĭ de acestea, cărora li se va face şi dela Divanŭ ajutorŭ, carĭ săĭ orânduescĭ dumnéta unulŭ peste câte 50 care, carele acelŭ boerinaşĭ are a merge de împreună cu carele la Focşanĭ, trimiţêndu-le dumnéta dreptŭ la Pitarŭ

www.dacoromanica.ro

Şi pre când boerii refusă să contribuĭască la greutăţile ţĕreĭ, ca şi ţĕraniĭ, fiind-că eĭ sunt boerĭ, eĭ cerŭ «*Prinţipuluĭ*» austriacŭ adăogire de venituri prin următorulŭ raportŭ:

Respunsŭ alŭ Divanuluĭ cătră Prinţipŭ, pentru slujbele boerescĭ asupra Divanuluĭ.

«Rezimându-ne la bunătatea Inălţimeĭ Téle, îndrăsnimŭ a ruga pe Inălţimea Ta pentru venitulŭ luĭ vel cămăraşŭ, vel căminarŭ, vorniculuĭ Curţiĭ, al luĭ vtori armaşŭ. al luĭ vtori spătarŭ. al luĭ vel cupar, al luĭ icĭ cĭohodarŭ, ca să le dă-

---

Asanache Robescu, ce este orânduitŭ acolo la Focşanĭ pentru încărcatulŭ acestiĭ zaharele, ca să le încarce cu zaharea, şi ĭarăşĭ de împreună cu carele încărcate cu zaharea să vie la drumŭ până aicĭ, şi până se va descărca zahareaua aicĭ în Bucurescĭ, ca ĭarăşĭ printr'ênsulŭ să se descarce la magazia proviantuluĭ, şi să iae adeverinţă dela magazierŭ pe câte burie cu făină, orĭ sacĭ cu ovĕsŭ aŭ făcutŭ teslimŭ şi în câte cară, care adeverinţe să le strângĭ în mânile dumitale ca să-ţĭ daĭ séma.

3. Acestorŭ care aŭ să se începă plata chiriilorŭ din ḑiua ce se vorŭ încărca cu zaherea din Focşanĭ, cărora să le socotescĭ dumnéta chiria pe lună câte talerĭ 60 precum s'aŭ tocmitŭ, dreptŭ aceea să te ajungĭ dumnéta cu numitulŭ Pitarŭ Asanache Robescu dela Focşanĭ, ca să te însciinţeze pentru fiesce-care cărăuşŭ, câtŭ şi în ce ḑi aŭ încărcatŭ şi aŭ plecatŭ din Focşanĭ dândŭ numitulŭ orânduitŭ fiesce-cărnia cărăuşŭ cfitanţă la mână cu arĕtare anume: cutare din cutare judeţŭ, din cutare satŭ, din cutare cétă, a încărcatŭ în cutare ḑi atâţia sacĭ, séŭ atâtea burie, sub purtarea de grijă cutăruĭa boerinaşŭ, precum şi d-luĭ asemené îĭ veĭ da scire când trimiţĭ de aicĭ carele, cu cine anume din postelniceĭ le trimiţĭ prin fóe, şi când s'aŭ pornitŭ de aicĭ.

4. Fiindŭ că la orînduĭala de suma acestorŭ doŭĕ sute care, a socotitŭ Divanulŭ şi povare ceea ce póte încărca fiesce-care carŭ dintr'acea sumă de zaharea, cu mĕsură şi pe puterea dobitócelorŭ. De aceea der dumnéta să povăţuescĭ şi să porunceścĭ orânduiţilorŭ ce merg cu aceste care, a griji ca fiesce-care chirigiŭ să fie datorŭ a încărca într'unŭ carŭ câte 30 sacĭ, ca să pótă încărca în fiesce-care carŭ şi câte doŭĕ butóĭe cu făină, pentru care să nu-ĭ îngăduĭască a face zăbavă la călĕtorie ămblândŭ încetŭ, cu gândŭ de a le trece luna numaĭ cu unŭ căratŭ séŭ doŭĕ, spre a lua plata de 60 de leĭ, ci să ămble cu silinţă ca fie ce carŭ să care într'o lună măcarŭ de treĭ orĭ câte atâta povară.

5. Baniĭ pentru chiria acestorŭ care sunt rândniţĭ a se da dela pré sfinţia sa părintele Mitropolitŭ, pe mŏnăstirĭ, i preoţiĭ, i de sfinţia sa părintele Buzĕŭ, i dela comisia Visterieĭ ce vinŭ de pe la judeţe şi dela d-luĭ vel Spătarŭ, carĭ împlinesce după cisla ce aŭ făcutŭ Divanulŭ prin catastihŭ anume pe Bucurescĭ, ci dér dumnéta să cerĭ dela d-lor cu cartea acésta a Divanuluĭ baniĭ ce va fi trebuinţă să daĭ acumŭ la pornitulŭ carelorŭ, cum şi maĭ pe urmă la pornirea fieş-căreĭ cete, unde veĭ da dumnéta adeverinţă de baniĭ ce primescĭ, ĭar dumnéta dândŭ chirigiilorŭ pe mâna fie-căruĭa, să iaĭ dela mâinele lor cfitanţă cu numele, porecla, satŭ şi judeţŭ, a cărora plată de chirie este alŭ socoti dumnéta, precum

www.dacoromanica.ro

ruĭască Inălțimea Mărieĭ Téle la Divanŭ, fiindŭ-că acestŭ felŭ de venituri era tot-d'auna câștigurĭ boerescĭ, și nicĭ o dată nu intra la veniturile Domnilorŭ, și fiindŭ-că fiesce țéră are veniturile eĭ în parte ale séle; cu acéstă bunătate a Mărieĭ Téle, Divanulŭ va puté lucra fapta bună la scăpătațĭ, vrednicĭ de ajutorŭ, la îngropărĭ, la vĕduve și la alte locurĭ cuviincĭóse ca acestea; suma este pré mică, ĭar mângâerea va fi pré mare. Și tóte acestea facerĭ de bine se vorŭ adăoga la bunătățile Mărieĭ Téle»(1). 1790, Ghenarie 21.

Ne existândŭ Domnŭ, nu eraŭ numițĭ slujbașiĭ: vel cămărașŭ, vel căminarŭ, vorniculŭ Curțeĭ, armașulŭ al 2-lea, al 2-lea spătarŭ, vel cuparulŭ, icĭciohodarulŭ.... Boerii rĕmașĭ din Divanŭ vor să cumuleze veniturile acestorŭ oficii....

O slujbă a Curțeĭ, dispărută sub regimulŭ Austriacŭ, a fostŭ și *vel cafegiulŭ*. Avaetulŭ acesteĭ slujbe era dela *cafenele*. Abuzivŭ acestŭ venitŭ, 10 talerĭ de cafenea, în 1789—90, îl percepu pentru sine vel aga. Divanulŭ otăresce în 21 Octombre, 1790, ca venitulŭ să se percépă în folosulŭ cutieĭ milelorŭ, afară de talerĭ 10 pe lună, carĭ se

---

ḑicemŭ dumitale maĭ susŭ, din ḑiua ce încarcă zahareaua dela Focșanĭ și plécă la Bucurescĭ și de aicea înainte de rândŭ pe câtă vreme vorŭ face mergêndŭ și viindŭ până la sfârșitulŭ căratuluĭ a tóteĭ sumeĭ de numita zaharea are a le ămbla chiria acésta și acum îndată să pornescĭ dumnéta fără zăbavă o cétă ce va fi gata carele în Bucurescĭ, ca să plece la Focșanĭ. fiindŭ-că strigă și se jăluescŭ cărăușiĭ cum că ședŭ de-șĭ perdŭ vremea, cărora să le daĭ dumnéta acum înainte banĭ pe câte o jumĕtate de lună, ca să aĭbă de chĭeltuĭală.

6. Sevêrșindu-se căratulŭ de tótă suma acesteĭ zaharele și făcêndu-le teslimŭ la magasia proviantuluĭ, să aĭbĭ dumnéta să-țĭ daĭ séma la Divanŭ pentru isprăvirea trebiĭ, ca cu cfitanțele magasieruluĭ de teslimatulŭ acestorŭ patruḑecĭ de miĭ de sacĭ cu ovĕsŭ, și douĕ miĭ butóĭe cu făină, cu care împreună să arĕțĭ dumnéta Divanuluĭ și socotéla banilorŭ prin catastih anume iscălitŭ câțĭ banĭ aĭ primitŭ dela d-luĭ vel Spătarŭ, câțĭ aĭ plătitŭ la căratulŭ acesteĭ zaharele cu cfitanțele chirigiilorŭ deosebitŭ ale fie-căruĭa, arĕtândŭ și adeverințele Pitaruluĭ Asanache, cu ḑiua ce aŭ încărcatŭ fie-care din Focșanĭ și cu vremea de când și până când a ămblatŭ acéstă chirie, și în câte rândurĭ aŭ făcutŭ povară, și câtă chirie a luatŭ fie-care, așteptândŭ dumnéta porunca Divanuluĭ pentru sloboḑenia carelorŭ; decĭ pentru urmare spre sevêrșirea acesteĭ trebĭ poțĭ dumnéta a te ajunge și cu comisia visterieĭ, și cu ispravnicii județelorŭ, unde sunt orânduite aceste care, precum și dela Divanŭ se va da dumitale oreșĭ ce ajutorŭ și poruncĭ veĭ avea trebuință, și adesé să raportuescĭ dumnéta Divanuluĭ de urmarea trebiĭ acești, puindŭ silințele dumitale pentru săvêrșirea fără de zăbavă». 1790, Iunie 14.

Cod. XVIII, fila 205.

1) Cod. XVIII, fila 344.

www.dacoromanica.ro

vorŭ da ca léfă vătafuluĭ de coşarĭ, organisatŭ în interesulŭ buneĭ grije de incendiŭ (1).

Luĭ vel aga Scarlat Câmpineanu, i se dă însă îndată o compensare pentru acestŭ avaetŭ ce i se luâ. Se vede că aga Câmpineanu reclamase că i s'a scăḑutŭ venitulŭ. Decĭ Divanulŭ rênduesce la Noembre 1790, o cercetare: care anume fost-aŭ avaeturile *ab antiquo* ale agieĭ?

Dela Divanulŭ ţĕrĭĭ Românescĭ, cătră d-luĭ Stólnicu Dumitrache i cătră d-luĭ Stolnicu Niculescu.

«Pentru avaetnrile agieĭ dela vătăjiile rufeturilorŭ din Bucurescĭ, fiindŭ că s'aŭ hotărîtŭ dela Divanŭ, că acele avueturĭ pe câtŭ era în vremea Domniisale Alexandru Vodă Ipsilant, i a domniisale Mihaiŭ Vodă Şuţul, şi a Domnieĭ séle Mihaiŭ Vodă Caragea să se dée la dumnéluĭ *vel aga Scarlat Câmpineanu*, Divanulŭ orânduesce pe dumnévóstră amêndouĭ, ca nisce practicoşĭ şi cu sciinţe de aceste, ca împreunându-vĕ la unŭ locŭ, unde aducêndŭ şi pe vătaşiĭ rufeturilorŭ, atâtŭ ceĭ ce sunt acum, câtŭ şi ceĭ ce aŭ fostŭ, bĕtrânĭ maĭ de înainte, şi pliroforisindu-vĕ dreptu întru adevĕrŭ atâtŭ din cercetarea acestora, câtŭ şi din alte doveḑĭ, câtŭ era obiceĭulŭ de se da în vremile a treĭ Domniĭ, după acelŭ obiceiŭ urmându-se şi acum să aĭbă a se da avaetulŭ d-luĭ vel aga, care avaetŭ împlinindu-lŭ dumnéta Stolnice Costandine Nicolescule, după porunca ce aĭ, să-lŭ facĭ teslimŭ la d-luĭ vel aga şi să raportnescĭ Divanulnĭ». 1790, Noemvre 15.

Enteberg, feldmarschal-leitnant, ot *Rômnic Filaret*, *Dumitrache Banŭ*, *Ioan Logof. Costandin Ştirbeiŭ.*

---

(1) *Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ. Poruncă cătră boerĭĭ epitropĭ.*

«Dela cafenele din Bucurescĭ obiceiŭ era de se lua de cătră vel cafegiŭ pe tótă luna avaetŭ care era venitŭ al sĕŭ, fără de a nu avea a face nicĭ zapciĭ târguluĭ, nicĭ altŭ nimenea la acelŭ avaetŭ; acum fiindŭ că vel cafegiŭ lipsesce şi fiindŭ-că s'aŭ adeveritŭ Divanulŭ cum că pe tótă luna plătescŭ la agie tótă cafeneaua câte taleri ḑece, fără de a nu fi avutŭ *agia acestŭ obiceiŭ;* Divanulŭ a găsitŭ cu cale, ca acestŭ avaetŭ, câte taleri ḑece pe tótă lnna de tótă cafenéua, să se facă venitŭ la *cutia milostenieĭ* de obşte, din care să se plătéscă *vătafuluĭ de coşarĭ*, care slujesce ĭarăşĭ pe tótă obştea, léfa luĭ câte ḑece taleri pe lună, ĭar ceĭ-l-alţĭ banĭ să se cheltuĭască cu scirea Divanuluĭ la milosteniĭ de săracĭ şi văduve care este folosŭ sufletescŭ de obşte. Decĭ poruncesce Divanulŭ d-vóstră ca să luaţĭ în scrisŭ câte cafenele sunt în tótă poliţia Bucurescilor, şi de tótă cafenéua să aveţĭ a lua câte taleri ḑece pe lună, care să-ĭ strîngeţĭ la cutie, din care dândŭ pe tótă luna vătafuluĭ de coşarĭ câte taleri ḑece, pentru ceĭ-l-alţĭ să aveţĭ a vĕ da socotéla. trecêndŭ şi acestŭ avaetŭ alŭ cafenelilorŭ între cele-l-alte venituri ale cutieĭ». 1790, Octombre 21.

Dumitrache Banŭ, *Ioan Damaris*, *Matheiŭ Fălcoianu.*

Cod. No. XVIII, fila 285.

www.dacoromanica.ro

Boïerii încă cerŭ regimuluĭ Austriacŭ ca să li se dée și sare gratis din ocnele ţĕreĭ:

Cătră Prinţipŭ pentru obiceĭulŭ ce aŭ avutŭ boerii de a li se da sare.

«Cu plecăciune îusciinţămŭ Inălţimeĭ Téle, că diu sarea ce ĭasă diu ocuele acesteĭ ţĕrĭ, am avutŭ totŭ-d'auua orîuduĭală la toţĭ Domuiĭ dupe vremĭ, de se da la boerĭ pământeni cum și la jupâuesele vĕduve, sarea cea trebuiucĭósă pentru casele uóstre fiesce-căruĭa după trebuinţa stăriĭ séle, care acestŭ obiceiŭ s'a păzitŭ și se da de cătră cămăraşĭ în toţĭ auiĭ și când era ocuele vêndute și câud era în crediuţă; peutru care rugămŭ pe Inălţimea Ta să biue-voescĭ a poruuci la d-luĭ epistatulŭ ocuelorŭ ca să uu fim isterisiţĭ de acestŭ obiceiŭ diu mataculŭ pămêutuluĭ uostru, să ue împărtăşimŭ peutru trebuinţa caselorŭ uóstre cu acéstă orîuduĭală de sare după obiceĭulŭ ce l-am avutŭ diu vechime» (1). 1790, Gheu. 26.

Iată și douĕ pitacurĭ pentru aprovisionarea cu sare a oştireĭ austriace:

«Cătră Cămiuariŭ Hagi Moscu. După însciinţarea Vistieruluĭ Ghiurghiu, că este trebuinţă de sare la lagărŭ în judeţulŭ Ialomiţa, peutru vânḑare aŭ îudestulare, i se poruncesce a griji de acésta și dela Ocuele ce vor cădea maĭ aprópe să trimiţă sare cu îndestulare la lagărŭ, ca să cumpere sare ostaşiĭ, și de u'are mijlocŭ de cară să scrie Vist. . . . ., ca orĭ din carele lagăruluĭ, séŭ diu judeţŭ să trimită să o încarce».

«După orderulŭ pré Inaltuluĭ Priuţipŭ s'a făcutŭ poruncă la Căminariŭ Hagi Moscu, epistatulŭ Ocnelorŭ, ca să scótă sare din destulŭ, și Ocna Slăniculŭ ce până acum era închisă să se dée întru ajutorulŭ celor-l-alte spre a se scóte sare de ajunsŭ, adecă 200 séŭ 300 de cântare, și să uu se facă vre-o risipă din folosulŭ cămăriĭ împĕrătescĭ, ĭar cheltuĭala ce-ĭ face-o la trebuinţa acestuĭ lucru, să se dea diu baniĭ veuituluĭ alŭ Ocnelorŭ și alŭ vămiĭ». 1790, 5 Iulie.

Și o dată porniţĭ în acéstă dicecţiune, de ce să nu céră boeriĭ Divaniştĭ și alte privilegiĭ? In interesulŭ aprovizionăreĭ oştirilorŭ se opresce vînḑarea în ţéră și exportulŭ vitelorŭ de tótă specia. De grabă boerilorŭ le vine în minte, să céră administraţiuneĭ austriace scutirea boerilorŭ de aşĭa proibiţiune. Ţĕranulŭ, omulŭ din prostime nu va cumpĕra, séŭ vinde o vită, măcar orĭ ce nevoĭe arŭ avea... Boerulŭ însă, va puté face acésta, de asemené mŏnăstirile și preoţiĭ..

(1) Cod. XVIII, fila 346—347.

www.dacoromanica.ro

In actulŭ acesta ce dămŭ în notă aci, maĭ este amestecată și altă disposițiune, ĭar ca escepțiune, pentru boerĭ. «Ceĭ ce se întêmplă în vinovățiĭ și greșelĭ» urméză a se pedepsi cu bătaie..... «Dar fiindŭ-că între ceĭ-l-alțĭ proștĭ potŭ să cadă la vre-o vină și vre-uniĭ din ceĭ de cinste, carĭ nu se cuvine a se pedepsi cu bătaĭe, Divanulŭ a socotitŭ că aceĭa să se osîndéscă cu strafŭ, după mĕsura vineĭ luĭ, care acestŭ strafŭ s'a făcutŭ venitŭ la cutia milosteniei» (1).

(1) Eată acestŭ actŭ:

Publicațiĭ la 12 județe, și una la Caminaru Moscu pentru vite a fi opriți lŏcuitoriĭ să vîndă și negustoriĭ să cumpere.

«Măria Sa pré Inălțatulŭ Prințip, poruncesce prin luminatŭ orderulŭ Inălțimeĭ Séle, ca nimené din lŏcuitorĭ să nu aĭbe voĭe a vinde vite, căcĭ cu acésta să pricinuesce mare stingherélă la trebuincióse care și vite de slujbă, și cum că acéstă voĭe este să o aĭbă numaĭ partea boeréscă și bisericéscă, care nu daŭ care la trebuința oștirilorŭ, a-șĭ vinde vitele lor ce vorŭ avea de prisosŭ, și cum că pentru ca să fie îndestulare în țéră, atâtŭ pentru hrana oștirilorŭ, câtŭ și pentru trebuința țĕriĭ, poruncesce Inălțimea Sa, ca dela ḑi întêiŭ a luniĭ viitóre, după carindariŭ noŭ, să fie opritŭ a nu maĭ trece de aicĭ, nicĭ la Ardeal. nicĭ la Banat niscareva vite: boĭ, vacĭ, oĭ, séŭ capre. Decĭ după înaltŭ orderulŭ Inălțimeĭ Séle, vĕ poruncesce Divanulŭ să fițĭ următorĭ și după ce vețĭ publicui acéstă poruncă atâtŭ la toțĭ lŏcuitoriĭ și negustoriĭ de vite i la vameșiĭ têrgurilorŭ, câtŭ maĭ vêrtosŭ la vătașiĭ plaĭurilorŭ, să avețĭ apoĭ purtare de grijă, ca nimené să nu cuteze printr'ascunsŭ a face vênḑare, căcĭ și celŭ ce va vinde se va osândi și celŭ ce va cumpĕra va păgubi și va lua și pedépsă, cum și pentru de a trece vite de aicĭ din țéră cu totulŭ să fie opriți. Pe lângă acésta vĕ maĭ însciinţămŭ, că la .... ale luneĭ aceștia s'aŭ trimisŭ d-vóstră publicațiĭ pentru ceĭ ce se întêmplă în vinovățiĭ și greșelĭ de a nu se globi cu dare de banĭ, dér fiindŭ-că între ceĭ-l-alțĭ proștĭ potŭ să cadă la vre-o vină și vre uniĭ din ceĭ de cinste, care nu se cuvine a se pedepsi cu bătaĭe, Divanulŭ a socotitŭ ca numaĭ aceĭ să se osândéscă cu strafŭ după mĕsura vineĭ luĭ, care acelŭ strafŭ s'a făcutŭ venitŭ la cutia milosteniei de oște, ci dér așia să urmațĭ și să avețĭ a însciința Divanuluĭ pentru uniĭ ca aceĭ vina luĭ și starea și părlegiulŭ întru care se află, dreptŭ într'adevĕrŭ, după care să socotițĭ câtŭ este cu cale a da după vinovăția luĭ, care să-ĭ și împliniți și să-ĭ trimeteți dreptŭ la Divanŭ, cu însciinţare în scrisŭ, ca să se dée la cutia de milostenie fără de a nu se face alte urmărĭ în potrivă, séŭ a se mistui acestŭ venitŭ alŭ cutieĭ. Veți sci că acum într'acestŭ cĭasŭ veni alŭ duoilea orderŭ alŭ Inaltuluĭ Prințipŭ prin care întăresce fórte strașnisŭ porunca oprireĭ a vînḑĕreĭ vitelorŭ cu hotărîre de a nu avé nimenea voĭe să cumpere vite dela lŏcuitorĭ, căcĭ de se va face împotrivă avețĭ a cădé în mare osîndă de pedépsă, ĭar orĭ negustorĭ, séŭ liferanțĭ, adică cumpărătoriĭ împĕrătescĭ de se va întêmpla a âmbla să cumpere, *să aĭbă voĭe numaĭ dela mŏnăstirĭ boerescĭ, popĭ ce vorŭ fi avêndŭ de prisosŭ* și de vînḑarea cărora li se vorŭ da pășușurile cele cuviincióse fără de plată; așișderea întăresce Inălțimea Sa

www.dacoromanica.ro

Sub totŭ regimulŭ austriacŭ, noĭ n'amŭ aflatŭ renoire de privilegiĭ pe la mŏnăstirĭ. Posedĕmŭ unŭ singurŭ actŭ din 19 Aprilie 1790. în favórea mŏnăstireĭ Radu-Vodă. Se scutescŭ de beilicurĭ lemnariĭ și zidariĭ, carĭ lucră la mŏnăstire:

«S'a făcutŭ pitacŭ cu poruncă cătră dumnéluĭ vel spătarŭ i vel aga, după jalba luĭ David, epitropulŭ mŏnăstiriĭ Raduluĭ Vodă, a nu se supĕra cherestelele și alte trebuințe de lucru mŏnăstiriĭ, care le va avea tocmite a se lua la beilicurĭ, cum și pentru lemnariĭ i zidariĭ ce se însemnară maĭ josŭ, să nu se supere la fie ce beilicŭ, fără de numaĭ când va fi o trebuință grabnică, să iconomiséscă a nu rĕmânea nicĭ lucru mŏnăstiriĭ josŭ cum și pe lemnarĭ să-ĭ supue după aședemêntŭ a lucra, ca să nu găséscă pricină cu beilicurile și să facă alte meșteșugurĭ și înșelăciunĭ mŏnăstiriĭ» (1). 1790, Aprilie 19.

Lemnariĭ: Manole Grecu, Oprea, Manea, Sima, Stoica, Petre, Ștefan, Gheorghe, Ioan, Stoica, Marin.

Zidariĭ: Dumitru Tipografu, Ioan, Dinu, Dumitru, Gheorghe, Paraschiva, Nicola, Sandul, Ioan, Petre, Neacșul.

Din causă că toțĭ lemnariĭ, dulgheriĭ, se requisiționaseră la lucrulŭ podurilorŭ pe căile de comunicațiune, era fórte greŭ a se afla meșteșugarĭ de aceștia în Bucurescĭ (2).

Amŭ disŭ că scutirĭ deosebite, orĭ reînoirĭ de milĭ la mŏnăstirĭ nu aŭ făcutŭ regimulŭ Austriacŭ. Adevĕratŭ că în 23 Ianuarie 1790: «S'aŭ făcutŭ Pitacŭ la pré sfinția sa părintele Mitropolitŭ, a da de scire tuturorŭ egumenilorŭ și epitropilorŭ mŏnăstirilorŭ, spre a-ș

---

oprirea trecerii, dicêndŭ că póte să se întêmple cu nume de lucrurĭ câștigate în rĕsboiŭ, a se trece în țĕrile acelea cu liniscire caĭ, boĭ, vacĭ, oĭ și capre de aicĭ din țéră și totŭ cu acéstă numire să se pricinuiască și paguba cămăreĭ de a nu plăti nicĭ vamă, de aceea dér cu totulŭ sunt oprite a nu eși din țéră acestŭ felŭ de vite, atâta numaĭ caiĭ ceĭ ce vorŭ fi de prețŭ peste 30 galbenĭ și cu adevĕrŭ că sunt câștigațĭ la rĕsboiŭ, aceia să fie slobodŭ a-ĭ trece, ci dér să întăriți strajnicŭ paza acésta, maĭ vêrtosŭ vătașiĭ de plaĭurĭ». 1790, Maiŭ 20.

(1) Cod. XVIII, fila 106.

(2) «După raportulŭ dumnéluĭ vel Vist. ce a însciințatŭ dumnéluĭ vel Aga, că nu maĭ póte găsi dulgherĭ să lucreze la trebuințele spitalurilorŭ și la casele dumnéluĭ Vorniculuĭ Văcărescu, s'a datŭ poruncă cătră dumnéluĭ vel Vist. ca din 73 de dulgherĭ ce sunt arĕtațĭ în fóie, să facă treĭ cete, cea d'ântâiŭ câte 20 dulgherĭ care să se iae după analoghia ce va găsi dumnéluĭ cu cale, și să lucreze câte 3 dile de rândŭ, apoĭ să se schimbe să intre altă cétă».

Cod. XVIII, fila 118.

www.dacoromanica.ro

arĕta hrisóvele i sineturile de milele ce va fi avêndŭ, ca să și le înoĭască»(1).

Acéstă poruncă n'avu însă nicĭ o consecință. Din respectulŭ bisericeĭ nu aflămŭ decât unŭ actŭ de constituire de léfă pentru preotulŭ duhovnicŭ alŭ pușcărieĭ(2) și o curiósă notă a Divanuluĭ cătră «*Inalta Crăiască gubernie a Principatuluĭ Transilvanieĭ în scaunulŭ cetățeĭ Sibiŭ*», cerêndŭ restituirea dela unŭ preotŭ dela biserica grecéscă din Brașov a capuluĭ st. Acsentie, dela mŏnăstirea Cotrocenĭ (3).

(1) Cod. No. XVIII, fila 6—7.

(2) *Porunca ce s'a făcutŭ în dosulŭ jălbiĭ popi Barbu duhovnicŭ ot pușcărie și în dosulŭ anaforaliĭ d-luĭ vel Armașŭ, ca să i se dée léfă dela Visterie câte taleri 5 pe lună.*

«Fiind-că s'a adeveritŭ Divanulŭ și dela Comisia Visterieĭ cum că a avutŭ preotulŭ, duhovniculŭ pușcărieĭ, léfa acésta, și fiind-că după slujba sa în care se află cu primejdia vieţiĭ luĭ, i se cade cu tótă drepratea a-șĭ avé orânduĭala ce a avutŭ, poruncesce Divanulŭ dumitale vel vist. ca din veniturile ţĕriĭ să i să dé pe tótă luna câte aceĭ talerĭ cincĭ léfă, așeḑêndulŭ în catastihulŭ lefilorŭ, de care nu suntemŭ la îndoĭală că și Măria Sa pré Inălțatulŭ Prinţipŭ cu bună voire va primi acéstă puţină léfă, ce cu tótă dreptatea se cuvine numituluĭ Preotŭ; așișderea poruncesce Divanulŭ, ca să i se păzéscă și privileghiulŭ scuteliĭ de orĭ ce dărĭ și angariĭ» 1790, Maiŭ 17.

Entenberg, feldmarșalŭ-leitnantŭ, ot *Rômnic Filaret, Ioan Damaris, Constantin Știrbeĭ, Mateĭ Fălcoianu.*

(3) «Cătră Inalta Crăĭasca gubernie a Prinţipatuluĭ Transilvanieĭ, în scaunulŭ cetățiĭ Sibiuluĭ, însciinţare după arĕtarea ce a făcutŭ la Divan Ignatie Egumenu mŏnăstireĭ Cotrocenĭ de aicĭ de lângă politia Bucurescilor, ce este închinată la obștea mŏnăstirilorŭ ot sfetagora, cum că unŭ eromonahŭ și duhovnicŭ, Hristofor sfetagoreţulŭ dela mŏnăstirea *Cseropotamulŭ*, ce de mulţĭ anĭ se află preotŭ slujitorŭ la biserica grecéscă a companieĭ din Brașov, a fostŭ primitŭ în păstrarea sa, prin mânele dumisale vel Ban Ghica Divanistulŭ, în cea-l-altă rĕsmiriţă trecută, capulŭ sfântuluĭ Acsentie celŭ noŭ și mâna sfântuluĭ Acsentie celŭ vechiŭ, trimise de aicĭ dela egumenulŭ ce era la numita mŏnăstire Cotrocenĭ; dintr'acăruĭa păstrare căḑêndŭ aceste sfinte móște la mânele sfinţieĭ séle părinteluĭ episcopŭ Ardéluluĭ Chiru Gherasim și se află și acum sub pecetea sfinţieĭ séle; pentru care aŭ adusŭ egumenulŭ Cotroceanu, la Divanŭ, doveḑĭ înscrisŭ dela toţĭ părinţi sfetagoreţĭ câţĭ se află aicĭ, anume sfinţia sa părintele archiereŭ Chir Gregorie Stavropoleos, cuviosulŭ arhimandritŭ, David, epitropulŭ mŏnăstireĭ Raduluĭ-Vodă și cuviosulŭ archimandritŭ Chiril, egumenulŭ mŏnăstireĭ Mihaiŭ-Vodă, cum că aceste sfinte móște nu aŭ fostŭ ale numitululuĭ Hristofor, ci trimise dela egumenulŭ mŏnăstireĭ Cotrocenĭ în păstrarea sa pentru turburarea vremiĭ, ca când

www.dacoromanica.ro

Administraţiunea Austriacă, în ţéra Muntenéscă este anevoie de a se califica în douĕ vorbe; în genere ea lasă să subsiste vechile deprinderĭ şi obiceiurĭ.

Maĭ înainte de tóte să amintimŭ aci, din noŭ, că nu numaĭ Coburg are administraţiunea ţĕrilĭ, ci că pentru administraţiune s'a maĭ trămisŭ dela Viena şi pre Baronul Tugut şi consiliarulŭ împĕrătescŭ Raicevicĭ. N'amŭ aflatŭ nicĭ unŭ act de administrare semnatŭ de acesta, dar maĭ aflarămŭ semnaţĭ adese şi pre duoĭ cancelaristĭ aĭ curţeĭ şi aĭ statuluĭ, pre Marchelie şi Raab. Amŭ vĕdutŭ pe *Raab* numitŭ în comisiunea socotelilor. Toţĭ aceştia primiaŭ lefĭ şi tainurĭ dela visteria ţĕrilĭ (1).

«*Prinţipul*» avé cancelaria proprie, la care dela 1 Maĭ, 1790 stilŭ noŭ, funcţiona unŭ cancilaristŭ român anume Dimitrie şi unŭ scriitor *Anton fon Fişer Mazurcovicĭ*. Primuluĭ i se plăţia 25 talerĭ

---

se vorŭ cere ĭarăşĭ să le dée, precumŭ şi d-luĭ vel Banŭ Dumitrache Ghica Divanistulŭ asemené dete mărturie şi pliroforie Divanuluĭ, şi fiindŭ-că acumŭ se cerŭ acestea de părinţiĭ sfetegoreţĭ, ca unŭ lucru al lor, pohtesce pre Inalta gubernie, ca să bine-voĭască a însciinţa sfinţieĭ séle părinteluĭ episcopuluĭ Ardéluluĭ spre a da aceste sfinte móşte la orânduitulŭ epitropŭ, ce aduce cartea acésta, ca să le trimită aicĭ cu siguranţă, la loculŭ lor».

Cod. No. XVIII, fila 194—195.

(1) «După orderulŭ pré Inălţatuluĭ Prinţipŭ, pentru Escelenţia Sa Baronulŭ Tugut, i consilierulŭ Impĕrătescŭ Raiceviciu şi ceĭ doĭ canţelaristĭ aĭ Curţeĭ şi aĭ Statuluĭ, d-lor Marchelie şi Raab, ca să li se dée pe ḑi, pentru Escelenţia Sa Baron Tugut, 12, pentru d-luĭ Raiceviciu 6, la douĭ canţelaristĭ de fie-care câte patru adecă porţiónĭ de fĕnŭ, i de orzŭ, după care s'a făcut pitacŭ cătră d-luĭ vel Vist. ca întocmaĭ să dée acele porţiónĭ dela ḑi ântêiŭ a luĭ Martie». 1790, Februarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 35. (Veḑĭ şi pag. 327).

Porunca ce s'a datŭ cătră d-luĭ cinst. vel Vist. în dosulŭ copieĭ d-sale sinior Marchelis, ofichélulŭ Impĕrătescŭ, pentru tainulŭ d-séle.

«Veĭ vedé d-ta nota d-sale Sinior Marchelis ofichialulŭ Impĕrătescŭ, cum şi cuprinderea luminatuluĭ Orderŭ alŭ Mării Séle pré Inaltuluĭ Prinţipŭ, şi să aducĭ d-ta pre Ispravnici să-ĭ întrebĭ, cu ce cuvîntŭ să împotrivescŭ a nu da acéstă orânduială de orzŭ, i fĕnŭ, şi de aŭ altă poruncă împotrivă să arĕte, ĭar de nu, datorĭ sunt după Porunca Inaltuluĭ Prinţipŭ, a urma şi a da deplinŭ acéstă orânduială». 1790, Sept. 6.

Cod. XVIII, fila 253.

www.dacoromanica.ro

și celuĭ din urmă (Mazurcovicĭ) 35 talerĭ pe lună (1). Acésta se vede din «cartea pentru léfa ce se orânduesce la unŭ canțelistŭ și unŭ scriitorŭ de la Escelența sa generalŭ», dela Divanul Principatuluĭ țĕreĭ Romănescĭ cătră *Comisia Visterieĭ.*

Chiar din întitulatura acluluĭ de susŭ se vede, că pentru administrațiunea financelorŭ țĕreĭ era rânduită o *comisiune*, disă *«a Visterieĭ»*. In acéstă comisiune intră și Raab, de care amŭ grăitŭ maĭ susŭ. Comisiunea avé condicarŭ specialŭ pentru tóte lucrările séle.

Divanulŭ compusŭ din boieriĭ și prelațiĭ deja numițĭ de noĭ maĭ susŭ, era esecutorulŭ ordinelorŭ luĭ Coburg și alŭ celor-l-ațĭ capĭ trămișĭ dela Viena. De-altmintrelea Divanulŭ ține, ca și în trecutŭ, condică de tóte lucrările séle. In Iauuarie 1790, Divanulŭ ceru luĭ Coburg rânduirea logofĕtuluĭ Raduc, ca condicarŭ (2).

Rînduirile în slujbe la județe, le făcea Divanul, dar negrișitŭ maĭ adese după indicațiunile capilorŭ Austriacĭ.

---

(1) «Măria Sa pré Inaltul Prințip, după reportulŭ Escelențiĭ Sale Feldmarșal-Leidnant Baron fon Enţenberg poruncesce prin luminatŭ Orderulŭ Inălțimi Sale, ca de la ḑi ântêiŭ de Maiŭ după calendarul noŭ, să intre la léfă cu totŭ 25 pe lună unŭ canțelaristŭ anume Dimitrie, ce slujesce la canțelaria Escelențeĭ, și osebitŭ să intre la léfă și altŭ trebuinciosŭ scriitoriŭ la canțelaria Escelențieĭ Sale, anume Anton fon Fișer Mazurcovicĭ, cu totŭ 35 pe lună, de la 27 ale luĭ Maiŭ după calindarulŭ noŭ, spre a li se da aceste lefĭ, fiind-că slujăscŭ, pentru care poruncesce Divanulŭ, să bine-voiască, cinstita comisie aĭ așeḑa în catastifu lefilorŭ și a li se da hotărîta léfă dela numitele ḑile». 1790, Maiŭ 22.
Cod. XVIII, fila 159.

(2) *Cătră Prințip, dela Divanŭ*

«Insciințămŭ Inălțimeĭ Tele, că la Divanulŭ celŭ mare este mare trebuință de unŭ condicarŭ cumŭ este la Comisia Visterieĭ, deosebitŭ, numaĭ la tréba acésta, adecă ca să ție condica Divanuluĭ și să fie cu grijă de a se trece tóte luminatele Mărieĭ Tele ordăre și raporturĭ ale Divanuluĭ și or-ce poruncĭ și cărțĭ sĕ daŭ dela Divanŭ afară în țéră pentru orĭ-ce trébă. Pentre care nu lipsim cu plecăcĭune a ne ruga Mărieĭ Tale, să bine-voescĭ a sĕ orândui unul ce va fi vrednicŭ, anume Răduc logofĕtŭ, căruĭa să i sĕ orânduĭască dela Măria Ta léfă, câte talerĭ 30 pe lună, cum este și alŭ visterieĭ.» 1790, Ianuarie 18.
Cod. No. XVIII, fila 345.

www.dacoromanica.ro

Austria avé douĕ categoriĭ de amicĭ pre carĭ ţiné să-ĭ resplătéscă şi în favórea cărora intervinea pe lângă Divanŭ. Orĭ eraŭ individĭ, carĭ ajutaseră în unŭ mod óre-care, descinderea în ţéră a oştireĭ Austriace, orĭ boĭăriĭ pre carĭ voia să-ĭ căpătuiască cu slujbe. Aşa în 4 Ianuarie 1790, după ordinulŭ luĭ Coburg «s'a datŭ cartea Divanuluĭ luĭ Panait şi Ion fraţi sin Dămian vătaful i Raduluĭ Bărleanu de la satulŭ Brăescĭ jud. Buzĕŭ, pentru slujbele ce aŭ arĕtatŭ la venirea armelorŭ chesăricescĭ, să fie apăraţĭ de tóte orânduelile şi dările ce vor fi pe ţéră (1).

Unia din boĭărĭ se făcéŭ cunoscuţĭ Austrieĭ, însocindŭ óstea lorŭ prin judeţe. Eată unŭ exemplu:

«S'a datŭ cartea Divanuluĭ, cu poruncă cătră dumnélor ispravniciĭ Ialomiţeĭ, că s'a rânduitŭ dumnéluĭ Ghiurghiu, lângă Escelenţa Sa gheneralŭ Horvat, şi dumnélor să-ĭ dée totŭ felulŭ de mână de ajutorŭ cu maziliĭ breslasĭ i slujitorĭ de ajunsŭ la cele ce va avé trebuinţă, şi de va fi trebuinţă să fie şi unulŭ din dumnélorŭ ispravniciĭ lângă dumnéluĭ». 1790, Aprilie 27.

La fila 36 a cod. No. XVIII, din timpulŭ regenţeĭ Austriace, aflu asemenea că, «după orderulŭ pré Inaltuluĭ Prinţip s'a făcutŭ pitacŭ la d-luĭ vel Vist. pentru Constandin Duca, pentru care voesce pré Inaltulŭ Prinţip, ca unde va fi prilegiŭ, să se orânduiască Ispravnicŭ la vre-un judeţŭ şi-lŭ curtenesce către Divan». 1790 Februarie 24.

Câte odată Divanulŭ cutéză să resiste la unele ordine date în favórea vre-unuĭ boĭăr de a fi rânduit în slujbă, orĭ pentru a destitui pre unŭ altulŭ. Eată unŭ casŭ:

«Amŭ primitŭ luminatulŭ orderulŭ Inălţimeĭ Téle, dela Fevruarie 11, prin care ni se arétă cu mâhnirea Inălţimeĭ Téle, cum că Divanulŭ n'a fostŭ următorŭ la luminatulŭ orderulŭ Inălţimeĭ Téle ce s'a datŭ dela No. 38 pentru Ioniţă Drăgănescu dela Vlaşca, ca să se scótă din isprăvnicie, ci am făcutŭ împotrivă arĕtare. Pré Inălţate Dómne, noĭ nu cutezămŭ la nicĭ o luminată poruncă a Inălţimeĭ Téle, a ne arĕta neurmătorĭ, ci fiindŭ-că s'a întêmplatŭ de a venitŭ aicĭ Armaşulŭ Nicolae, ce este rînduitŭ epistatŭ să facă vasele poduluĭ, a arĕtatŭ că n'a fostŭ Ioniţă Ispravniculŭ pricina de cusurulŭ lemnelorŭ poduluĭ, ci altă pricină a fostŭ, unde aflându-se aicĭ şi d-luĭ cinstitulŭ Maĭorul ce a fostŭ răportuitŭ pentru Ioniţă Drăgănescu, aŭ mersŭ Paharniculŭ Alexandri, socrulŭ numituluĭ Ioniţă de a grăitŭ cu d-luĭ, ĭertându-ĭ greşéla, ĭ-a datŭ făgăduinţă că vrăportui de acolo Inălţimeĭ Téle spre a-ĭ da ĭertăciune. Acum dar, după lumia

(1) Cod. No. XVIII, fila 5.

www.dacoromanica.ro

natulŭ orderulŭ Inălţimeĭ Téle, numaĭ decât lipsindŭ pe numitulŭ Ioniţă într'acest ceasŭ am făcut şi ispravnic în locul luĭ pe Vtore Vist. Răduc. Fărcăşanul, căruĭa ĭ-amŭ trimisŭ şi cartea Divanuluĭ de isprăvnicie, şi osebită poruncă pentru graba lucruluĭ vaselorŭ poduluĭ»(1). 1790, Febuarie 1.

Regimulŭ Austriacŭ caută a-şĭ apropia şi pre boĭeriĭ pribegiţĭ în Turcia şi pe aĭurea, din timpulŭ luĭ N. Mavrogheni. Eată unŭ actŭ relativŭ la familia Filipescilor:

«După Orderulŭ pré Inalţatuluĭ Prinţipŭ dela 27 ale luneĭ aceştie pentru cocóna Smaranda şi Zoiţa Filipescilor, ale cărora boerĭ se afla în ticăloşie surghiuniţĭ, aŭ făcutŭ rugăciune Mării Sale să nu li se supere ţărani, ci să-ĭ lase să fie pentru slujba d-lor, s'aŭ poruncit prin pitac la d-luĭ vel Vist. că fără de a se pricinui ne isprava la binele obştieĭ, şi la slujba ostăşască, să le facă uşurare şi ajutoriulŭ acela ce va fi prin putinţă». Februarie 22.

Din propria sa iniţiativă Divanulŭ încă intervine pe lângă vre unulŭ din miniştri, în favórea a câte unŭ personagiŭ. Aşĭa în Fevruarie 15, anulŭ 1790 «după rugăciunea ce în scrisŭ a făcutŭ Divanuluĭ biv. vel. Ban Ienacache, s'aŭ făcutŭ rĕspunsŭ la d-luĭ vel Vistier, ca să se orînduĭască fiĭulŭ d-luĭ Banuluĭ Ispravnicŭ la unŭ judeţŭ şi în locul ce va găsi cu cale să răportuĭască Divanuluĭ»(2).

Unele numirĭ în funcţiunile judeţene le face Divanulŭ după găsirea cu cale a ispravnicilorŭ respectivĭ:

«S'aŭ făcutŭ rĕspunsŭ la Ispravniciĭ Buzĕuluĭ pentru Dinul, ce aŭ fostŭ vătafŭ la plaĭulŭ Pârscovuluĭ şi după arĕtarea d-lor s'a orânduit în locu-ĭ Petre Mateĭ; fiind-că şi cel-l-altŭ ĭar după arĕtarea d-lor s'a orânduitŭ, să caute să nu fie şi acesta ca cel-l-altŭ»(3). 1790, Februarie 24.

Orĭ şi câtă umbră de autoritate maĭ lasă regimulŭ Austriacŭ Divanuluĭ de boiarĭ alŭ ţĕreĭ, se găsiră unia boĭerĭ, carĭ nu maĭ vorŭ să scie de acestŭ divanŭ. Aşia aflămŭ, bună óră, un rebelŭ contra Divanuluĭ, în Ianuarie 1790, pre Postelniculŭ Hĭeruţă Bocşănescu, numitŭ în actulŭ următorŭ:

Cătră Prinţip pentru Hĭeruţă Bocşănescu Post.

«Am vĕdutŭ luminata poruncă a Inălţimiĭ Téle, ce s'aŭ datŭ pentru Heruţă Bocşănescu Postelniculŭ, ca să-şĭ céră în scrisŭ ertăciune dela Divanŭ, şi să sĕ osândéscă cu închisóre de treĭ ḑile în casa luĭ; mulţămiţĭ suntemŭ Mărieĭ Téle,

(1) Cod. No. XVIII, fila 352.
(2) Cod. No. XVIII, fila 28.
(3) Cod. No. XVIII fila 35.

www.dacoromanica.ro

pentru care aducêndŭ pe Heruţă în Divanŭ i s'aŭ cititŭ întru auḑŭ luminatulŭ orderŭ a Inălţimeĭ Téle, ca despre o parte să-şĭ cunóscă greşala, şi să urmeze poruncii a-şĭ cere iertăciune în scrisŭ; despre altă parte să ne arĕte pe Polcovnicŭ anume şi unde se află, ca să trimitemŭ sĕ-l aducă spre a intra cu dînsulŭ în judecată, să-ĭ căutămŭ dreptatea ce are cu acelŭ Polcovnicŭ, care şi dintru ântêiŭ acésta, ĭ-amŭ ḑis-o fără de a nu-lŭ opri, nicĭ a-ĭ cere zapisŭ pentru polcovnicŭ, şi elŭ ĭară-şĭ următorŭ n'aŭ fostŭ, nicĭ iertăcĭune a-şĭ cere în scrisŭ, nicĭ pe Polcovnicŭ a ni-lŭ arĕta; dreptŭ aceĭa s'aŭ pusŭ aicĭ la caraula Divanuluĭ pănă să-şĭ céră, după luminata poruncă Mărieĭ Téle, iertăcĭune în scrisŭ spre a se întórce asupra luĭ necinstea aceea, care o ceremŭ de la Măria Ta, fiind-că cinstea Divanuluĭ este cinstea Mărieĭ Téle» (1). 1790, Ianuarie 19.

Cum nicĭ regimulŭ Austriacŭ, nicĭ Divanulŭ nu puteaŭ da slujbe tuturorŭ boĭerilorŭ, ceĭ rĕmaşĭ afară din budgetulŭ ţĕreĭ, după obiceĭulŭ lor, grăĭaŭ de rĕŭ pre Austriacĭ şi lăudaŭ administraţiunea ruséscă dela Iaşĭ, orĭ nu deşertaŭ antecamerile capilorŭ Austriacĭ, făcêndu-le ḑile rele, ca solicitatorĭ de slujbe. E probabilŭ chĭar, că unia din eĭ, nemulţămiţĭ că nu capătă slujba dorită, eraŭ gata de a conspira acum contra Austriacilorŭ, cum conspiraseră altă dată contra luĭ N. Mavrogheni. De aceea Austaiaciĭ iéŭ unele mĕsurĭ de ordine poliţienéscă, interesândŭ liniştea şi buna rĕnduĭală a ţĕreĭ. Intre acestea fu şi isgonirea din Bucurescĭ a tuturorŭ boĭerilorŭ, *carĭ n'avéŭ slujbe*, trămiţêndu-ĭ pre toţĭ pe la moşiele lor. Nu-ĭ vorbă, pitaculŭ cu acéstă disposiţiune, se întemeéză pe nevoĭ igienice ale Capitaleĭ!... (2).

(1) Cod. XVIII, fila 344.

(2) *Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrcĭ Românescĭ. Poruncă cătră d-luĭ vel Spătarŭ i d-luĭ vel Aga.*

«Măria Sa pré Inaltulŭ Prinţipŭ, prin luminatŭ orderŭ Inălţimeĭ Séle, poruncesce pentru toţĭ boĭeriĭ i boerinaşĭ, ce se află în Bucurescĭ, câţĭ nu sunt la slujbă, *ca să li să dée de scire, şi să fie siliţĭ a eşi afară pe la moşiile lor, căcĭ din mulţimea şi multa adunave a norodulŭ în Bucurescĭ, să pricinuesce nu numaĭ scumpătate, lipsă şi ne ajungere la tóte ci şi bólele se înmulţescŭ, acum maĭ vêrtosŭ în vreme căldurósă de véră;* decĭ după luminatŭ orderulŭ Inălţimeĭ Séle, Divanulŭ poruncesce d-vóstră, ca să însciinţaţĭ porunca la toţĭ, câţĭ sunt fără nicĭ o slujbă, séŭ trébă în Bucurescĭ, şi să-ĭ siliţĭ ca negreşitŭ să iasă afară fără de zăbavă, şi să arĕtaţĭ Divanuluĭ de urmarea poruncii». 1790, Iunie 13.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leitenant, *Dimitrie Banŭ*, *Răduçanu Slătineanu*, *Rômnic Filaret*, *Marchelic*.

Cod. No. XVIII, fila 196.

www.dacoromanica.ro

Mĕsura acésta contra boĭerilorŭ fu precedată de o altă mĕsură contra călugărilorŭ *strĕinĭ*... Pare-se că vineaŭ pré mulţĭ, carĭ făceaŭ — la adăpostulŭ raseĭ — meserie de spionĭ. Mitropolitulŭ — de sigurŭ la intervenirea luĭ Coburg, orĭ a luĭ Tugut — cere Divanuluĭ asemené poruncă de oprire de intrare a călugărilorŭ streinĭ, la ocasiunea isgonireĭ din ţéră a luĭ Iosif Proin-Radul-iotul şi Diaconul Eugenie (1).

(1) Eată ordinea adhoc:

«Aŭ cetitŭ Divanulŭ acéstă însciinţare a pré sfinţii séle Metrop. şi s'aŭ găsitŭ cu cale socotéla pré sfiinţii séle, şi de trebuinţă, şi eata pentru Iosif Proin-Raduliotul şi Diaconulŭ Evghenie ce aŭ fostŭ izgoniţĭ de aicĭ pentru ale lorŭ rele urmărĭ, şi aŭ cutezat a se întórce iarăşĭ aicĭ în ţéră fără de scirea şi fără de voia Divanuluĭ şi a pré sfinţii Séle, s'a făcutŭ poruncа Divanuluĭ cătră d-luĭ vel spătariu, ca să-ĭ rădice în pază să-ĭ trimiţă spre a-ĭ scóte afară din hotarele ţeriĭ, unde aŭ fostŭ făcut surghĭunţĭ, dăndu-se şi poruncă Ispravnicilorŭ mărgineni de a nu-ĭ lăsa altă dată a se maĭ întórce, nicĭ să calce maĭ multŭ în pămîntulŭ ţĕriĭ, iară pentru ceĭ-l-alţĭ călugarĭ ce se vorŭ întîmpla de acumŭ înainte a veni aicĭ în ţéră, întocmaĭ după cum aŭ găsitŭ pré sfinţia sa cu cale, s'aŭ făcutŭ poruncile Divanuluĭ şi cătră Ispravniciĭ judeţelorŭ margenĭ şi cătră Vătaşiĭ de plaiŭ, ca nicĭ de cumŭ să nu-ĭ lase a intra în ţéră pre călugărĭ, ci poprindu-ĭ la hotarŭ şi cercetându-ĭ cine sunt, de unde sunt şi din ce locŭ vine, şi cu ce trébă şi unde cere să mérgă, să însciinţeze Divanuluĭ, şi Divanulŭ arĕtându pré sfinţieĭ vóstre de vorŭ fi primiţĭ de sfinţia ta a veni, aşa li se va da sloboḑenie, iarŭ de nu, vorŭ fi popriţĭ, izgonindu-se înapoĭ». 1790, Martie 20.

Cod. XVIII, fila 67.

Şépte cărţĭ totŭ după acéstă hotărîre la Slăm-Rômnic, Buzeŭ, Saac, Prahova, Dămboviţa, Muşcel şi Argeş.

«Pré sfinţia Sa părintele nostru Mitropolitulŭ ţĕriĭ aŭ însciinţatŭ Divanuluĭ dela 15 ale luniĭ aceştia, pentru mulţimea călugărilorŭ străinĭ, carĭ ne cercetaţĭ şi nesciuţĭ de unde sunt, şi cu trébă şi ce feliŭ de ómenĭ sunt, vinŭ în ţéră sloboḑĭ, din care póte uniĭ să fie goniţĭ din locurile lorŭ de ómenĭ rĕĭ, pentru care sfinţia ta aŭ găsitŭ cu cale, uniĭ ca aceştia ce sunt fără de nicĭ unŭ căpătâiŭ şi ne sciuţĭ, să fie opriţĭ şi ne primiţĭ aicĭ, şi să lipséscă acestŭ rĕŭ obiceiŭ, maĭ *vărtosŭ acumŭ într'acéstă vreme*, cerêndŭ prea Sfinţia sa ca de acumŭ înainte să se facă ânteĭ cercetare la hotarŭ unora ca acelora, care acésta găsindu-o şi Divanulŭ cu cale şi de trebuinţă *întru acéstă vreme*, iată sĕ poruncesce atât d-stre, câtŭ şi vătaşilorŭ de plaiŭ, să aveţĭ purtare de grijă, de acum înainte, şi cândŭ sĕ va arĕta vre-unŭ călugărŭ, verĭ din ce parte ale vecinătăţi, orĭ străinŭ, orĭ pămênténŭ, oprindu-lŭ, să-lŭ cercetaţĭ cu deamăruntulŭ, orĭ străinŭ orĭ pământénŭ, cine este? de unde este şi la ce vine? şi făcêndŭ însciinţare Divanuluĭ, după porunca ce vĕ va veni, veţĭ fi următorĭ, orĭ al sloboḑi să vie, orĭ a nu-lŭ lăsa să intre în pămêntulŭ ţĕriĭ întorcêndu-lŭ înapoĭ; căutaţĭ însă de fiţĭ următorĭ, că apoĭ veţĭ avé a rĕspunde». 1790, Martie 20.

Cod. No. XVIII, fila 68.

www.dacoromanica.ro

De sigurŭ asemené mĕsurĭ interesaŭ de aprópe mersulŭ rĕsboiuluĭ. Totŭ cu vedere la resboiŭ, în timpulŭ noueĭ campaniĭ din 1790, aflămŭ date de Divanŭ ordinele următóre, oprindŭ, în Aprilie 25, şi maĭ departe orĭ-ce comunicaţiune a ţĕreĭ, a comercianţilorŭ şi de orĭ-ce natură cu ceĭ de preste Dunăre.

Eată aceste douĕ ordine:

«Poruncă cătră d-luĭ vel Spătarŭ şi cătră d-luĭ vel Aga, fiindŭ-că s'a apropiatŭ vremea de a eşi oştirile afară la lagheŭ, să însciinţeze la toţĭ de obşte, că orĭ-câţĭ vorŭ fi avêndŭ până acum comunicaţi*onŭ* şi alişverişŭ la marginele Dunăriĭ, de acum înainte să conteneze, ca nicĭ să ducă, nicĭ să aducă marfă, nicĭ pentru altŭ alişverişŭ séŭ trebuinţĕ, căcĭ orĭ-care se va prinde, tótă marfa aceea se va lua şi se va şi pedepsi, ĭar de va fi altulŭ cu târgulŭ şi cu Ocna se va pedepsi; să nu găséscă vre uuulŭ pricină că n'a sciutŭ». 1790, Aprilie 25.

«Poruncă cătră Căminariulŭ Hagi Moscu, cum că toţĭ ceĭ ce se află cu trebĭ de vămĭ şi cu altŭ alişverişŭ de negustorie, orĭ de altă comenecaţi*onŭ* cu marginea Dunariĭ, trebue să se tragă, fiind-că este să ĭasă oştirile la lagărŭ afară, să arate d-luĭ pe toţĭ ceĭ ce vor fi orânduiţĭ, priu fóĭe anume Divanuluĭ, orĭ la trebĭ de vămĭ şi de ale ocnelorŭ la schelĭ, împreună cu ómeniĭ lor, şi la ce locŭ se află, în ce judeţŭ, şi cu ce trébă este orânduitŭ? care arĕtare să o facă fără de zăbavă». 1790, Aprilie 26.

Cu referinţă la *vămĭ*, dămŭ în note o colecţiune însemnată de documente, unele relative la arendarea lor, la condiţiunile de arendarea lor, altele arĕtândŭ ce articole nu se puteaŭ importa, orĭ exporta şi în genere mĕsurĭ luate pentru regulata percepere a vămilorŭ din tóte părţile ţĕreĭ românescĭ (1).

---

(1) *Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Româneştĭ. Poruncă cătră d-luĭ Camin. Hagi Moscu epist. vămilorŭ.*

«Pentru trebuinţa obşteĭ spre a fi sĕŭ din destulŭ la lumînările de aicĭ, este cu cale a fi popritŭ totŭ sĕulŭ, să nu iasă afară din ţéră, nicĭ de cumŭ, până nu se va face îndestulare şi împlinire de suma cé trebuinciósă aicì; dreptŭ acé Divanulŭ poruncesce d-le, că câte seurĭ se află aicĭ acumŭ, şi pe afară şi vorŭ vré ca să le râdĭ ca să le întrécă îu alte părţĭ, d-ta să nu daĭ nicĭ de cumŭ voe de a se rădica, nicĭ Tescherele de trecĕtóre, până câudŭ cumŭ ḑisemŭ, se va face îndestulare trebuinţi ce avémŭ aicĭ, de care cumŭ că s'aŭ făcutŭ îndestulare trebuinţiĭ, atuncĭ numaĭ să te încredinţezĭ d-ta câud veĭ vedea adevcrinţă în scrisŭ a d-luĭ Biv. vel Stolnicŭ Constandin Neculescu, cuprinḑĕtóre care să ḑică aşa, că s'aŭ împlinitŭ slujba cea trebuinciósă aicĭ, ca pe unulŭ ce pre d-luĭ 'lŭ are Divanulŭ încărcatŭ cu tréba Narturilorŭ târguluĭ, şi are a griji de a nu fi lipsă

www.dacoromanica.ro

Se ĭaŭ negreșitŭ mĕsurĭ extraordinare în Bucurescĭ, în timpulŭ ocupațiuneĭ austriace. Eată ponturile cu care sunt să se urmeze ni-

---

în orașŭ, și de a nu se precupi de cătră vênḑĕtorĭ cu prețŭ nesuferitŭ; și după ce veĭ vedea acestŭ feliŭ de adeverință a d-luĭ, apoĭ pentru seulŭ ce va maĭ prisosi peste suma cé trebuinciósă aicĭ, acela va fi slobodŭ de a se rădica și a se vinde la alte părțĭ; ci intra acestŭ chipŭ, veĭ protacsi d-ta și porunci la toțĭ vameșiĭ de pe la tóte schelele ca sĕurile să nu le slobóḑă a trece nicĭ de cumŭ până nu vorŭ avea alŭ doilea însciințarea d-luĭ de slobozenie». 1790, Octom. 18.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leitnant, *Cozma* alŭ Ung. Vlah. *Ioan Log.*, *Marchelie* ofichialul Impĕrătescŭ.

Cod. No. XVIII, fila 297.

Dela Divanu Prințipatuluĭ țĕriĭ Românescĭ. Poruncă cătră Ispravnicĭ ot sud....

«Ve facemŭ în scire pentru vînzarea vămilorŭ a anuluĭ viitorŭ leatŭ 1791, să facețĭ într'acesta-șĭ chipŭ, adecă cea d'ântâĭ strigare fiind-că aŭ fostŭ la 15 ale acesteĭ lunĭ, a doua strigare este să sĕ facă la sfârșitulŭ acesteĭ lunĭ, după noulŭ călindarŭ, ĭarŭ a treĭa strigare cândŭ cu hotărîre este să se dea vămile, este să se facă la 12 a luĭ Ianuarie, létŭ 1791 după noulŭ călindarŭ, care vine la ḑi 1 de Ianuarie după vechĭulŭ călindarŭ, începutulŭ anuluĭ cum sĕ obicĭnuește în țéra acésta; ci darŭ acésta sĕ o publicarisițĭ în tóte județele și la toțĭ ceĭ ce vor vré a fi mușteriĭ, ca să o auḑă și sĕ o înțelégă, spre a veni fieșcecare în vreme să se afle or-ce mușteriĭ aicĭ, căcĭ în urmă de se va găsi cineva și că n'aŭ sciut, vețĭ fi d-stră în vină». 1790 Decembrie 12.

Enteberg, feld-marschal-leitnant, *Rômnic Filaret*, *Ioan Log.*, *Manolache Grădișteanu*, *Const. Știrbeĭ*, *Marchelie*.

Cod. No. XVIII, fila 336.

Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕriĭ Românești. Poruncă către Ispravnicĭ ot sud Teleorman.

«S'aŭ cititŭ la Divanŭ însciințarea d-stre, ce facețĭ de la Noemvrie 29 pentru 29 buțĭ ce a'țĭ găsitŭ descărcate acia în Zimnicea, trecute de peste dunăre în pămîntulŭ țĕriĭ în potriva prileghiuluĭ țĕriĭ și a poruncilorŭ Divanuluĭ, pentru care macarŭ că scrieți d-stră cum că cercetândŭ v'aŭ arĕtat omul cel orînduitŭ asupra căminăriluluĭ, cumŭ că sunt trecute cu o lună înainte, dar acestea sunt cuvinte de îndreptare, pentru că oprirea vinurilorŭ este încă de maĭ înainte din vremea domniilorŭ, care acelŭ obiceĭŭ fiindŭ sciutŭ și împotrivă făcêndŭ, acéstă urmare era vĭnovațĭ de a-ĭ osândi să păgubéscă totŭ vinulŭ acesta, cu câtŭ maĭ vârtosŭ, că aŭ întăritŭ și Divanulŭ acumŭ acelŭ obiceiŭ alŭ opririĭ vinurilorŭ străine după cumŭ aŭ fostŭ. Pentru aceĭa darŭ, Divanulŭ poruncesce ca tóte aceste vinurĭ să le întórcă înapoĭ și pentru ca să nu se facă alte mijlociriĭ, ĭată într'adinsŭ orânduitŭ și acestŭ mumbașirŭ sluga Divanuluĭ, carele să sté acolo mumbașiru până cândŭ se vor trece tóte aceste vinurĭ înapoĭ, cu carele sĕ avețĭ a însciința Divanuluĭ cumŭ că s'aŭ săvîrșitŭ și s'aŭ împlinitŭ porunca,

www.dacoromanica.ro

zamulŭ atâtŭ în lăuntrulŭ têrguluĭ, cât și prin mahalale, prin boĭeriĭ Spătarŭ și Aga:

«Dumnéluĭ vel Spătarŭ să aducă pe toțĭ hangiiĭ de pe la hanurĭ, cum și de pe la mŏnăstirĭ, unde ședŭ boĭeriĭ și negustoriĭ să-ĭ pue să dea catastihŭ fie-

---

fiindŭ și de acumŭ înainte cu luare aminte și cu priveghĭere, și dândŭ în scire la toțĭ ca să nu sĕ cuteze cine-va de a trece vin de peste Dunăre aicĭ în pămêntulŭ țĕriĭ, căcĭ le vorŭ pĭerde cu totŭ». 1790, Decembrie 10.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leitenant, *ot Rômnic Filaret, Dumitrache Banul, Radu Slătinénu, Ioan Log., Damari, Matei Fălcoĭanul, Marchelie.*

Cod. No. XVIII, fila 339.

Publicație la tóte județele și la Spătar i Aga cumŭ și la Căminaru Moscu pentru céră că este oprită.

«Sĕ face d-stre în scire pentru céra ce aŭ fostŭ slobodă pe acestŭ anŭ trecutŭ a eși din țéră, că deosebitŭ de lipsa și scumpătatea ce aŭ pricinuit acéstă sloboḑenie fără de socotélă de aŭ ajunsŭ lumînările la unŭ prețŭ fórte mare, și la o lipsă încâtŭ pătimesce politia și totŭ norodulŭ de obștie; darŭ este cunoscutŭ, că va să rĕmâe lucru a nu sĕ puté găsi nicĭ pentru trebuința sfintelorŭ bisericĭ. Decĭ ca sĕ nu ajungă tréba la o lipsă ca acéstă desăvêrșită, sĕ poruncesce d-stre, ca să însciințațĭ la toțĭ că céra este oprită a nu eși din țéră maĭ multŭ fără de scirea și porunca Divanuluĭ în scrisŭ, până nu se va îndestula ântĕĭa trebuință de obște a politieĭ și a țĕriĭ; pentru care sĕ avețĭ a arĕta porunca Divanuluĭ la Vătășeiĭ de plaiurĭ, la Vameșiĭ schelelorŭ și la căpitaniĭ de margine, ca să nu sĕ cuteze a sloboḑi macarŭ o oca de céră fără de cartea Divanuluĭ. Iarŭ de se va întâmpla a face cercare vre-unulŭ fără de porunca Divanuluĭ în scrisŭ, nu numaĭ acela ce va da sloboḑenie se va pedepsi, ci și céra se va lua contraband». 1790, Decembrie 19.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leitnant, *Rômnic Filaret, Radu Slătinénu, Ioan Log. Manolache Grădișteanu, Const. Știrbeĭ, Marchelie.*

Cod. No. XVIII, fila 340.

Cătră cinstita dregĕtorie a Impĕrătescĭĭ vămĭ, dela crăĭasca cetate a Brașovuluĭ

«La 2 ale nóstre de Martie, primindŭ Divanulŭ cartea Impĕrătescĭĭ vămĭ, sub No. 462 dela 2 ale luneĭ luĭ Martie létulŭ 1790, pentru negustorulŭ Friderich fon der Remnic, carele a tăinuitŭ în vama Impĕrătéscă unŭ césornicŭ de aurŭ, prețŭ de 22 galbenĭ, séŭ 99 florințĭ, am adusŭ pe numitulŭ Ioan Friderich față la Divanŭ, spre a-lŭ îndatori la cererea Impĕrătescĭĭ vămĭ, ca să facă teslimŭ orĭ la negustorulŭ *Scufa,* séŭ la vama Impĕrătéscă la Brașov acéstă sumă de banĭ și dete rĕspunsulŭ luĭ înscrisŭ sub a luĭ iscălitură, de curgerea pricinii, al căruĭa rĕspunsŭ, nu lipsimŭ după prietenésca vecinătate a-lŭ trimite alăturatŭ într'acéstă carte a Divanuluĭ, dela care va vedé cinstițiĭ dregĕtorĭ aĭ Impĕrătescĭĭ vămĭ, cum

www.dacoromanica.ro

care hangiŭ de toţĭ câţĭ sunt de şedŭ în hanurĭ şi în mŏnăstirĭ, anume cum îlŭ chĭamă? de unde este? de câtă vreme a venitŭ? şi cu ce trébă? şi egumeniĭ şi hangiiĭ să aĭbă datorie a da în scrisŭ pe tótă ḑiua cine a lipsitŭ dintr'acelŭ hanŭ şi mŏnăstire, şi cu chiezăşie a lipsitŭ, şi cu ce trébă şi unde s'aŭ dusŭ? cum şi

---

că acéstă pricină este încheĭată prin cinstită administraţie a crăescilorŭ vămĭ ale Transilvaniĭ dela Sibiŭ, de care nu lipsimŭ a face însciinţare spre rĕspunsulŭ la maĭ susŭ numita carte a Impĕrătesciĭ vămĭ, şi de va fi vre unŭ cusurŭ ĭarăşĭ va avea Divanulŭ în scire». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII, fila 53.

«La ispravniciĭ ot sud Slam Rômnic; s'a făcutŭ rĕspunsŭ la ispravnicĭ pentru vameşiĭ dela Focşanĭ, care nu urméză obiceĭuluĭ vechiŭ la luatulŭ vămiĭ, ci face supĕrărĭ în potriva ponturilorŭ; s'aŭ poruncitŭ ispravnicilorŭ ca să nu îngăduĭască a urma în potriva obiceĭuluĭ, trimiţêndu-li-se din ponturĭ şi capulŭ al 19, care este pentru Focşanĭ ritos, şi de vor maĭ face vameşiĭ şi de acum înainte nescarĭ luărĭ în potrivă, să-ĭ pue să plătéscă îndoitŭ». 1790, Aprilie 3.

Poruncă cătră ispravniciĭ ot sud Saac.

«Fiindŭ-că dumnéluĭ Hagi Moscu, epistatulŭ vămilorŭ a arĕtatŭ la Divanŭ, că cu porunca ispravnicilorŭ, ce aŭ datŭ vătafuluĭ plaĭuluĭ nu îngădue de a intra înlăuntru uniĭ-alţiĭ cu lucrurĭ de cele ne poprite, şi aşĭa se păgubescŭ vameşiĭ de Vălenĭ, li s'aŭ poruncitŭ să dée poruncă dumnélor, ca pentru cele ce sunt slobode a intra în lăuntru să nu se poprésca nicĭ de cum, fiindŭ şi folosulŭ cămăriĭ Impĕrătescĭ». 1790, Martie 13.

Cod. No. XVIII, fila 48.

«După însciinţarea ispravnicilorŭ dela Muscelŭ, pentru jafurile ce face lŏcuitorilorŭ, trimişiĭ şi Mortasipiĭ vameşilorŭ dela Pitescĭ, s'a datŭ poruncă la ispravniciĭ dela Argeş a nu-ĭ îngădui să facă urmărĭ în potriva cataloguluĭ şi a ponturilorŭ, şi ceea ce va fi luatŭ rĕŭ să-ĭ întórcă. Asemenea şi la ispravniciĭ Muscelului s'aŭ făcutŭ rĕspunsŭ a nu îngădui pe Mortasipi, cum şi la căminarulŭ Hagi Moscu, epistatulŭ vămilorŭ, s'a poruncitŭ a scrie vameşuluĭ ca să se părăséscă de acelŭ felŭ de urmărĭ, că va cădea în grea pedépsă». 1790, Ianuarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 11.

Poruncă cătră ispravniciĭ ot sud Prahova, ca să apuce pre cumpĕrătoriĭ de rachiŭ din Podgorie să dée vamă.

«S'a jăluitŭ la Divanŭ cumperătoriĭ vămeĭ aceluĭ judeţŭ alŭ Ploĭescilorŭ, cum că de pe la Podgorie aŭ cumpĕratŭ şi cumpĕră negustoriĭ sumă de rachiŭ pentru vîndare şi pentru alişverişulŭ lor, dela care rachiŭ cerêndŭ vameşiĭ dreptul vămiĭ, nu se supunŭ a plăti, nicĭ vîndĕtoriĭ podgorenĭ, cu cuvêntŭ că n'a fostŭ obiceiŭ, nicĭ cumpĕrătoriĭ negustorĭ, pentru care căutându-se catalogulŭ vămilorŭ, se găseşce pontŭ anume pentru acésta, unde ḑice chĭar aşĭa: «rachiulŭ ce-lŭ aducŭ

www.dacoromanica.ro

ceĭ ce vinŭ de unde aŭ venitŭ? cu ce trébă şi cu ce credinţă? şi să li să iae zapise hangiilorŭ din mână cum că vorŭ păzi acestŭ nizamŭ, şi cum că de se va întêmpla vre unŭ furtişagŭ séŭ în altă pricină, vre-unulŭ dintr'aceĭ hangiĭ să dée séma, ĭar care hangiĭ nu va urma acésta, dumnélor Spătar şi Aga să-ĭ aréte cu raportŭ la Divanŭ, ca să-şĭ iae pedépsa.

---

dela Podgorie, are a plăti vameşuluĭ ḑeciuĭală la ḑece banĭ unulŭ»; decĭ după acestŭ pontŭ dreptate are vameşulŭ, ca dela totŭ rachiulŭ acela ce-lŭ cobóră şi-lŭ aducŭ negustorii dela Podgórie, a lua ḑeciuĭală, adecă dela cumpĕrătorĭ, ĭar cu vînḑĕtoriĭ Podgorenĭ, să nu aĭbă a face alta, fără de numaĭ détorĭ sunt aceĭ vînḑĕtorĭ a arĕta într'adevĕr suma ce aŭ vîndutŭ, şi la cine aŭ vîndutŭ; dreptŭ aceea Divanulŭ vĕ poruncesce, să aveţĭ a da totŭ ajutorulŭ celŭ cuviincĭosŭ vameşuluĭ, ca aceĭ cumpĕrătorĭ să dée totŭ venitulŭ vămilorŭ la tótă suma vedrelorŭ ce aŭ adusŭ, séŭ vorŭ aduce dela Podgorie, fără de a nu maĭ aştepta altă poruncă; dér şi pe vînḑĕtoriĭ podgorenĭ să-ĭ apucaţĭ ca să aĭbă a-ĭ arĕta întru adevĕrŭ tótă suma rachiuluĭ ce aŭ vîndutŭ şi vîndŭ, ĭar ne urmândŭ a arĕta, atuncĭ ca pe nisce vicleni şi înşelătorĭ ce sunt de venitul cămariĭ Impĕrătescĭ, să-ĭ apucaţĭ să plătéscă totŭ venitulŭ vămiĭ. 1790, Iulie 1.

Entenberg, Cozma alŭ Ungro-Vlahieĭ *Rômnic Filaret, Vel Banŭ, Ioan Damaris.*

Cod. No. XVIII, fila 218.

Cătră d-luĭ Căminarulŭ Moscu, epistatulŭ vămiĭ.

«După orînduĭala ce s'aŭ făcutŭ la 21 ale luĭ August, leatŭ 1790, ca din ḑiua dint'âiŭ a luĭ Septemvrie începêndŭ, câte vite se vorŭ scóte din ţéră să se plătéscă la acelea adăogirea cea hotărîtă, fiindŭ-că până acum nicĭ unŭ felŭ de socotélă nu s'a datŭ, nicĭ baniĭ acestuĭ venitŭ nu s'aŭ rĕspunsŭ la cămară, şi fiindŭ-că la sfârşirea anuluĭ după călindarulŭ noŭ trebue să se închee socotéla, şi apoĭ înainte la tótă luna trebuĭe să se dea baniĭ aceĭa la camera crăĭască. Pentru acésta dér, Divanulŭ poruncesce dumitale: îndată după primirea acesteĭa, să aĭbĭ a face în scrisŭ acéstă socotélă şi cu toţĭ baniĭ împreună să se adune ca să se dea la cămară». 1790, Dec. 29.

Cod. No. VXIII, fila 342—343.

Publicaţie la tóte judeţele i la Spătarŭ şi Aga, pentru vămĭ ce vorŭ să se vînḑă.

«Fiind-că la 13 şi la 20 ale luĭ Decembrie după călindarulŭ noŭ este să se strige vînḑarea vămilorŭ a anuluĭ viitorŭ, iarŭ la 27 se vorŭ vinde aicĭ la Divanŭ, şi celŭ ce va da maĭ multŭ la cochiĭ-vechĭ acela le va lua, se poruncesce d-stre să însciinţaţĭ de obşte făcându-o acésta cunoscută la toţĭ, spre a sĕ afla la ḑiua acé orânduită or-care va fi muşteriulŭ, cărora li-se încredinţéză că vînḑarea acestorŭ vămĭ va avea tóte acelea după cumŭ le-aŭ avutŭ şi în anulŭ trecutŭ; încă maĭ are acéstă deosebire, că în anulŭ trecutŭ tóte câte sĕ aducea pentru armie nu plătea vamă. Iarŭ acumŭ tóte sunt să se plătéscă, afară numaĭ din vinŭ i rachiŭ, verdeţurĭ şi făină, ce va aduce pentru trebuinţa armieĭ acelea nu vorŭ plăti vamă, pentru care este şi lucru vĕḑutŭ că a patra parte nu aŭ rĕmasŭ ostaşĭ încâtŭ aŭ fostŭ în anulŭ trecutŭ». 1790, Noembrie 24.

Enteberg, gheneralŭ, *ot Rômnic Filaret, Const. Ştirbeĭ.*

Cod. No. XVIII, fila 321—322.

www.dacoromanica.ro

«Dumnéluĭ vel Spătarŭ i d-luĭ vel Aga, atâtŭ prin târgŭ câtŭ şi prin mahalale, să aşeḑe vătăşeĭ în tóte mahalalele, ómenĭ de ispravă şi cu bună credinţă. a cărora nume să se trécă în condica spătărieĭ şi agieĭ.

Pentru 30 creiţarĭ ce este a se lua de unŭ rîmătorŭ la sloboḑenia eşirĭ din ţéră după raportulŭ caminarului Hagi Moscu; s'aŭ făcutŭ acéstă carte cătră numitulŭ Hagi Moscul şi osebitŭ 6 cărţi la Divanulŭ Craioveĭ şi la cincĭ judeţe.

«Cătră căminaru Hagi Moscu epistatulŭ vămilorŭ şi ocnelorŭ. Fiind-că rîmătoriĭ aŭ fostŭ popriţĭ a eşi din ţéră, iarŭ la Ianuarie 25 ale acestuĭ următoriŭ létŭ aŭ datŭ Măria sa pré înălţatulŭ Prinţipŭ Orderŭ la Divanŭ, cumŭ că celŭ ce va vré a scóte rîmătorĭ să dée peste obicĭnuita vamă câte treĭ-ḑecĭ creiţarĭ de unŭ rîmătorŭ pentru sloboḑenie, care banĭ să se dée la cămara Impĕrătéscă, iată s'aŭ făcutŭ poruncile Divanuluĭ şi cătră ispravniciĭ şi vameşiĭ din cincĭ judeţe ot peste Oltŭ, după raportulŭ d-tale, ca să fie următorĭ a lua dela rîmătoriĭ ce vorŭ trece înlăuntru câte aceĭ treĭ-ḑecĭ creiţarĭ peste obişnuita vamă, dară deosebitŭ să dă d-tale poruncă şi volnicie, ca să aibĭ a cerceta şi pe cine veĭ dovedi dela venirea oştirilorŭ şi până acumŭ, orĭ ispravnici judeţuluĭ, orĭ din zapciĭ, orĭ din vameşĭ, séŭ verĭ cine că aŭ luatŭ dela negustori de rîmătorĭ, orĭ aceştĭ câte treĭ-ḑecĭ de creiţarĭ, orĭ maĭ multŭ, séŭ maĭ puţinŭ, şi peste poruncă aŭ sloboḑitŭ nescareva rîmătorĭ, pe uniĭ ca aceĭ să-ĭ apucĭ să împlinéscă baniĭ ce vorŭ fi luatŭ, ca să-ĭ rĕspunḑĭ la cămara Impĕrătéscă». 1790, Aprilie 10.

Cod. No. XVIII, fila 89.

«Cătră d-luĭ vel. Vist. După reportulŭ d-tale vataşiĭ de plaiŭ şi Potecaşi carĭ prindŭ pe uniĭ-alţiĭ, carĭ trecŭ peste plaiŭ cu lucrurĭ cele oprite şi furtişagurĭ, şi cerŭ a avé sloboḑenie, cât vorŭ găsi asupra lorŭ să fie ale lorŭ, Divanu a datŭ respunsŭ la acésta, că pe cine va prinde să aibă a înşciinţa Divanuluĭ pe cine anume aŭ prinsŭ şi cu ce? şi Divanulŭ va orăndui ce să iee vătaşiĭ şi ce să iae potecaşiĭ, şi întru acestŭ chipŭ să răspunḑă d-luĭ vist. vătaşilorŭ şi potecaşilorŭ i ispravnicilorŭ judeţuluĭ». Maĭŭ 11.

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Romănescĭ.

«Pentru 12 buţĭ cu vin şi 12 buţĭ cu strugurĭ ale Raduluĭ Catană Braşovénuluĭ, ce aŭ făcutŭ în viile séle, care le are aicĭ în ţéră, se poruncesce d-stre ispravnicilorŭ i vataşilorŭ de plaiŭ i vameşilorŭ dela schele, să aveţĭ, a da voĭe ca să şi le rădice şi să le şi trécă înăuntru la Braşovŭ, fără de nicĭ o oprire, după cumŭ sloboḑi aŭ fostŭ Braşoveniĭ în toţĭ aniĭ a-şĭ trece vinurile lorŭ ne opriţĭ, pentru care să aibă a-şĭ plăti vama ca unŭ suditŭ ce este, după tarifă, câte vreĭ la sută, fără altă supĕrare, numaĭ să grijiţĭ, ca pe lângă aceste vinurĭ din viile sale, să nu ridice şi altele de cumpăratŭ. fiind-că cu acésta se păgubesce venitulŭ vămeĭ». 1790, Octombrie 29.

Enteberg, ghenerarŭ, *Cozma* alŭ Ungro-Vlahieĭ, *Dumitrache Ban, vel Vist. Ioan Log.*, *Constandin Ştirbeiŭ*, *Marchelie.*

Cod. No. XVIII, fila 300.

www.dacoromanica.ro

Preotulŭ mahalaliĭ şi vătăşeiĭ aceĭa. ce se vorŭ aşeḑa, să aĭbă datorie acum în grabă să dea catastihŭ de toţĭ câţĭ sunt şeḑĕtorĭ, anume, de când şi cu ce negustorie, séŭ alişverişŭ, atâtŭ pământeanŭ séŭ strĕinŭ, însuratŭ séŭ ne însuratŭ?

«Să aĭbă purtare de grijă, ca pe tótă ḑiua a da în scrisŭ têrgoveţiĭ la d-ta vel Aga şi mahalagii la d-luĭ vel Spătarŭ, câţĭ vorŭ veni de afară, orĭ pământeanŭ

«S'aŭ făcutŭ poruncă către Ispravniciĭ din sud Prahova, că aŭ luatŭ Divanulŭ înşciinţare, cumŭ că în locŭ de a da mână de ajutorŭ vameşilorŭ a nu se pricinui pagubă la venitulŭ cămăriĭ Impĕrătescĭ, eĭ sunt pricină a nu puté face târgŭ, că descarcă mărfurile şi iaŭ carele şi vitele, şi li se poruncesce a se părăsi de acestŭ felŭ de urmărĭ, încă să dée mână de ajutorŭ vameşilorŭ după ponturĭ şi catalogŭ la venitulŭ vămiĭ, că vor fi învinovăţiţĭ a rĕspunde paguba ce li se va pricinui». 1790, Aprilie 17.

Cod. No. XVIII, fila 101.

«Poruncă către ispravniciĭ ot sud Oltŭ după jalba vameşilorŭ de acolo, cumŭ că mergêndŭ cu porunca Divanuluĭ la ispravnicĭ, ca să le împlinéscă baniĭ dela începutulŭ anului până a se vinde vămile şi să şi iae ispravniciĭ ḑeciuială, următorĭ n'aŭ fostŭ a da baniĭ şi să-şĭ iae ispravniciĭ ḑeciuială, ci se află orânduitulŭ vameşŭ păgubaşŭ, de nu are cu ce rĕspunde sferturile la cămară; aŭ maĭ făcutŭ vameşiĭ arĕtare, împreună cu preoţiĭ i orăşeniĭ şi toţĭ locuitoriĭ dintr'acelŭ judeţŭ. cumŭ că d-lor ispravniciĭ i zapciĭ d-lor aŭ datŭ poruncă de aŭ opritŭ târgurile, după cumŭ arĕtă vameşiĭ unŭ răvaşŭ a luĭ Mihalache Mardagiu zapciulŭ plăşiĭ Vediĭ, în care scrie, că negreşitŭ să trimiţă parola de erĭ, că apoĭ embodisesce târgulŭ; jalba lorŭ rânduinduse la d-luĭ căminaru Hagi Moscu, ca să însciinţeze Divanuluĭ de este vre-o poruncă pentru oprirea târgurilorŭ, şi însciinţéză. că acumŭ nicĭ o poruncă de a se opri târgurile nu este, fără numaĭ cândŭ era turcĭ, pentru reutăţile ce făcea în ţéră, era poruncă dată a fi oprite târgurile de pe la vale, iarŭ acumŭ fiindŭ linişte de turcĭ, nicĭ o poruncă nu aŭ a opri târgurile. S'aŭ trimisŭ mumbaşir a aduce pe acelŭ zapciŭ; osebitŭ s'aŭ maĭ jăluitŭ vameşiĭ i târgoveţiĭ şi toţĭ locuitoriĭ de acolo, cumŭ că zapciiĭ şi slujbaşiĭ de judeţŭ, cu nume de havaetŭ iaŭ câte o leiţă şi unŭ zlotŭ de pe la ispravnicĭ cu cuvîntŭ de obiceiŭ, care aceste rele urmărĭ fiind-că s'aŭ rădicatŭ încă din domnia mării séle Alexandru Vodă Ipsilant, Divanu le poruncesce, ca să se părăséscă de acestŭ felŭ de rele urmărĭ, că de vorŭ maĭ face şi se va maĭ însciinţa Divanulŭ, se vorŭ aduce şi se vorŭ pedepsi». 1790, Iunie 10.

Cod. No. XVIII, fila 194.

Dela Divanulŭ Principatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ. către ispravniciĭ ot sud....

«Se face dumnévóstră în scire, că în potriva obiceĭuluĭ şi privilegiuluĭ ţĕriĭ a înţelesŭ Divanulŭ cum că uniĭ alţiĭ aducŭ vinurĭ strĕine de peste Dunăre şi nicĭ o vamă nu plătescŭ, care pentru acésta fiindŭ-că nu s'a datŭ nimuluĭ vre unŭ paşuşŭ de sloboḑenie, nicĭ a avutŭ voĭe cinevaşĭ. de aceea se poruncesce dumnévóstră, ca să cercetaţĭ în totŭ judeţulŭ, şi câtŭ vinŭ se va găsi aicĭ în judeţulŭ dumnévóstră, strĕinŭ, séŭ rachiŭ adusŭ din ţéra turcéscă, să aveţĭ a apuca pe aceĭa cu strînsóre să plătéscă vama îndoitŭ. Din carĭ baniĭ drepţĭ aĭ

www.dacoromanica.ro

orĭ strĕinŭ, de unde aŭ venitŭ? cu ce trébă aŭ venitŭ şi la cine este în gazdă?. cărora acestora veniţĭ de pe afară le va face dumnélorŭ cercetare după porunca ce aŭ.

«Dumnéluĭ vel Spătarŭ să urmeze a avé căpitanĭ, zapciĭ de ispravă şi cu străjarĭ la podurile cele marĭ, la marginĭ, şi la străjile drumurilorŭ, ce sunt

---

vămiĭ să se dée la cămara Impĕrătéscă, ĭar îndoĭala să aveţĭ a o trimite aicĭ cu însciinţarea dumnévóstră în scrisŭ, şi cu fóie anume dela cine şi pe câte vinurĭ? care o şi aşteptămŭ. măcar că se cădea acele vinurĭ i rachiurĭ să se facă controbontŭ, ca unile ce şciutŭ a fostŭ acestŭ obiceiŭ de oprire ăncă din ḑilele Domnilor, dér de acéstă dată a făcutŭ Divanulŭ miloserdie cu dênşiĭ şi aŭ lăsatŭ a plăti numaĭ vama îndoită, ĭară după acésta în urmă de vor maĭ veni şi alte vinurĭ şi rachiurĭ strĕine, să aveţĭ dumnévóstră a le face controbontŭ pe tóte fără de a nu aştepta a doua poruncă, şi luându-le în scrisŭ, numaĭ decât să daţĭ scire Divanuluĭ, ca să se vînḑă şi să se dea baniĭ la cutia milostenieĭ de obşte; aşişderea şi pe aceĭ, carĭ, prin mijlocirea lor, se vor sloboḑi acele vinurĭ, să-ĭ arĕtaţĭ, ca şi eĭ să se pedepséscă şi să se străjuĭască, dér să aveţĭ a însciinţa la toţĭ de obşte, făcêndŭ porunca acésta cunoscută fie-căruĭa, că sunt oprite vinurile i rachiurile strĕine a veni în ţéră, precum a fostŭ obiceiulŭ; de care măcar că s'a datŭ straşnică poruncă şi la dumnéluĭ vel Spătarŭ, ca să întăréscă paza marginilorŭ, dér şi dumnévóstră să aveţĭ grije de acésta. Aşişderea se poruncesce d-vóstră, ca să daţĭ în scire vătaşilorŭ de plaiŭ, i vameşilorŭ mărginenĭ, cum şi căpitanilorŭ, ca fără de paşuşulŭ meŭ, al feldmareşaluluĭ-leitnant Baron fon Entenberg, nicĭ vinŭ, nicĭ vite, nicĭ zaharea, nicĭ de ale mâncăriĭ, orĭ de ce, să nu ĭasă din ţéră, şi tóte acelea ce se vor găsi fără de paşuşulŭ meŭ, să se iae controbonţŭ şi să se arete». 1790, Noemvrie 1.

Entenbergh, gheneralŭ, *Filaret Rômniceanu, Dumitrache Banŭ, Ioan Logof. Marchelius.*

Cod No. XVIII, fila 303.

«Asemené poruncă s'a făcutŭ şi cătră căminarulŭ Moscu, ca să găséscă pre toţĭ ceĭ ce aŭ adusŭ în Bucurescĭ vinurĭ strĕine, să-ĭ apuce cu stiînsóre, şi după ce va lua dela dênşiĭ vama dréptă, care să se dée la cămara Impĕrătéscă, să-ĭ apuce să plătéscă îndoĭala, pentru care îndoĭală să reportuĭască Divanuluĭ anume de câţĭ banĭ sunt, ĭar de acuum înainte de vorŭ maĭ veni alte vinurĭ să se iae controbontŭ pe séma cutieĭ milostenieĭ obştieĭ. Aşişderea s'aŭ maĭ însciinţatŭ pe la tóte marginile, ca nicĭ vinŭ, nicĭ altă zaharea de ale mâncăriĭ să nu iasă din ţéră fără de paşuşulŭ escelenţiĭ séle ghenerarulŭ, ci darŭ sĕ dă în scire şi d-le de acésta». 1790 Noembrie 1.

Cod. No. XVIII, fila 304.

La boeriĭ epitropĭ pentru vinurĭ şi rachiurĭ străine ce se vorŭ maĭ aduce să se iae controbontŭ pe séma cutieĭ.

«Pentru ceĭ ce de aicĭ înainte vorŭ aduce vinurĭ şi rachiurĭ străine, din ţéra Turcéscă, în urmă după însciinţarea aceştiĭ poruncĭ, s'aŭ făcutŭ hotărîre, ca tóte acele vinurĭ i rachiurĭ să se facă controbontŭ şi vînḑêndu-se. banii lor să se

www.dacoromanica.ro

alăturea, carĭ să privegheze neadormiţĭ ḑiua şi nóptea, să răportuiască de toţĭ ceĭ ce vorŭ eşi din Bucurescĭ, unde mergŭ şi cu ce trébă? carĭ aceĭ toţĭ câţĭ vorŭ eşi din Bucurescĭ, orĭ slugĭ, ómenĭ boïerescĭ, orĭ alţĭ ómenĭ, verĭ ce felŭ, să aïbă răvaşulŭ d-luĭ vel Spăt. câtŭ şi de ceĭ ce vorŭ intra, de unde vinŭ şi cu ce trébă? care de aceştia toţĭ pe fie-care séră să răportuïască dumnéluĭ vel Spătarŭ cu catastihŭ la Escelenţa Sa Gineralulŭ, ĭar fără de răvaşŭ pe nimenea să nu lase a eşi din Bucurescĭ afară.

«Dumnéluĭ vel Spătarŭ şi dumnéluĭ vel Aga, după datoria ce aŭ, atâtŭ ḑiua câtŭ şi nóptea să ămble prin târgŭ şi mahalale, străjuindŭ pururea cu priveghere, câtŭ şi toţĭ zapciiĭ dumnélor, marĭ şi micĭ, cu ómeniĭ lor din preună, cercetândŭ pentru ceĭ cunoscuţĭ, cât şi pentru ceĭ necunoscuţĭ, făcêndŭ cercetare tot-d'a-una, cu mare luare aminte pentru d'alde acestŭ felŭ de ómenĭ.

«Dumnéluĭ starostea de negustorĭ, cu ceĭ 24 de negustorĭ, să aïbă datorie cu negustoriĭ şi cu rufeturile a străjui nóptea pentru prăvăliile lor, orânduindŭ din tóte rufeturile pe rândŭ cu strajă, ca să nu se întêmple vre-o primejdie de focŭ, orĭ din felinare, séŭ din uscăcĭunea ce este, séŭ din altă întêmplare.

«Toţĭ prăvăliaşiĭ, atâtŭ marĭ şi micĭ, pe la prăvăliele lor, câtŭ şi . . . . . se aïbă tocitorĭ şi putinĭ pline cu apă tot-d'auna, care pentru acésta, cum şi pentru felinare, cu priveghere să aïbă purtare de grijă d-luĭ vel Aga, după cum din începutŭ a fostŭ acestŭ nizamŭ obicĭnuitŭ, şi pe care va dovedi că n'are putină, séŭ tocitóre plină cu apă, îndată *ridicându-lŭ la grosŭ*, să-lŭ aréte la Escelenţa Sa Generalulŭ, ca să se pedepséscă pentru nesupunerea luĭ; cum şi pentru ogeagurĭ datorĭ sunteţĭ de obşte a griji de curăţenia lor.

«Toţĭ boïeriĭ marĭ şi micĭ, parte bisericéscă, séŭ mirenéscă, *până la treĭ césurĭ de nópte să ămble fieşi-care* la tréba sa, ĭar dela treĭ césurĭ să nu maĭ ămble nimenea, ĭar carele nu va urma, se va pedepsi la închisóre, însă dela unŭ ciasŭ să ămble toţĭ cu felinare.

«Fiindŭ-că la cafenele se face adunare numaĭ de ómenĭ strŏinĭ şi netrebnicĭ, şi este şi focŭlŭ ce arde într'ênsele necontenitŭ lucru de primejdie, găsimŭ cu cale să se închiḑă tóte cafenelele şi să stée închise o lună de ḑile.

«Dumnélor, boïeriĭ zapciĭ, după cercetarea ce vorŭ face apururea, pentru ceĭ cu ipopsie şi bănuĭală, numaĭ decât pe care vorŭ cunósce în vre-o bănuĭală să-ĭ arĕte Escelenţeĭ Séle Generaluluĭ şi cu grabă să urmeze a-ĭ şi scóte unde va fi orânduitŭ.

«Dumnéluĭ vel Spătarulŭ să aïbă datoria a pune pe mahalagii de pe margine ca să închidă cu gardŭ tóte drumurile şi locurile deschise, unde nu sunt

---

dée la cutia de milostenie, ca unile ce şi maĭ mainte aŭ fost oprite, şi aŭ călcatŭ obiceiulŭ şi prevelegiulŭ ţĕriĭ şi porunca Divanuluĭ, afară din vinurile ce aŭ apucatŭ de aŭ adusŭ până acumŭ, la care aŭ făcutŭ Divanulŭ milostivire de le-aŭ lăsatŭ ca să plătéscă vama îndoită, din care vama dréptă este a cămăriĭ Impĕrăteşcĭ, care acéstă hotărîre s'aŭ însciinţatŭ şi la ispravniciĭ judeţelorŭ pe afară, şi li s'aŭ poruncitŭ să se urmeze în faptă, ci dér şi d-stră să aveţĭ a griji, ca să aflaţĭ vinurile i rachiurile ce se vorŭ maĭ aduce în urma poruncilorŭ acestora». 1790, Noembrie 1.

Enteberg, gheneralŭ, *ot. Rômnic Filaret*, *Dumitrache Ban*, *Ioan Log*. *Marchelie*.

Cod. No. XVIII, fila 304.

www.dacoromanica.ro

străjĭ, pe care esŭ din Bucurescĭ, ca să nu rĕmâe maĭ multŭ locŭ slobodŭ, decât acolo pe unde sunt străjile. care la acésta cu mare străjnicie să facă strînsóre fieş-căruĭa, ca în grabă să se închidă tóte marginele Bucurescilor de jurŭ împrejurŭ.

«Pentru marchitaniĭ şi soldaţiĭ ce se află risipiţĭ în Bucurescĭ, şedêndŭ prin mahalale fără de nicĭ unŭ cuvêntŭ, să bine-voescĭ Inălţimea Ta, a da poruncă, ca să se ridice aceştia toţĭ să ésă la lagărŭ, séŭ să se dée voĭe şi porunca Escelenţeĭ Séle feld-mareşal-leitnant Baron von Entenberg, *ca să-ĭ ridice să-ĭ scóţă pe toţĭ la lagăre.* Fiindŭ-că catanele aŭ începutŭ de strică şi sfarămă gardurile acele ce sunt în préjma Bucurescilor, la viĭ, i grădinĭ, care acestea sunt pentru o pază şi oprire de intratŭ şi eşitŭ din năuntru politieĭ Bucurescilor, la ómenĭ rĕĭ şi furĭ de vite şi de altele; ne rugămŭ Inălţimeĭ Téle să bine-voescĭ a da poruncĭ strajnicĭ, ca să nu strice acele gardurĭ, fiindŭ, cum ḑicemŭ, pentru a politieĭ străjuire»(1).

Cu tóte mĕsurile escepţionale luate, justiţia continuă a se da în Divanŭ şi în Departamenturĭ.

Puţine prefacerĭ în personalulŭ Departamenturilorŭ aflămŭ sub Austriacĭ. Eĭ nu lasă pre toţĭ boĭeriĭ ce-ĭ află la intrare, dér remânŭ mulţĭ neschimbaţĭ. In Februarie 1790, «prin pitacŭ s'a orînduitŭ judecătorŭ la Departamentŭ Sărd. Dumitrache Brezoianu, în locŭlŭ Clucerului Istrate Creţulescu»(2).

Cu deosebire a ţinutŭ Coburg să favoriseze pre unulŭ din judecătoriĭ Departamentuluĭ, cu numele Saul. Acesta a motivatŭ următórele treĭ acte:

«Cătră Comisia Visterieĭ, că alaltă-erĭ s'a făcutŭ poruncă Divanuluĭ cătră Comisia Visterieĭ pentru dumnéluĭ Paharniculuĭ Saul, ca până la Martie 1 să i se dée pe patru lunĭ trecute câte talerĭ 40, ĭar dela Martie de când aŭ intratŭ la judecătorie să iae câte talerĭ 150. Dér fiindŭ-că Inălţimea Sa pré Inălţatulŭ Prinţip a bine-voitŭ şi prin orderŭ cu hotărîre poruncesce ca dela ḑi întâiŭ de Noemvrie să i se dée léfă deplinŭ câtŭ unuĭ Divanistŭ, care i s'a şi orânduitŭ câte talerĭ 150, trebue să urmeze întocmaĭ. Şi poruncesce Divanulŭ ca din veniturile Visterieĭ ţĕriĭ să dée câte talerĭ 150 dela ḑi întâiŭ de Noembrie şi să orânduiascĭ pe Saraf ca astăḑĭ să-ĭ dée negreşitŭ şi cu cartea acésta şi cu orderulŭ Inaltuluĭ Prinţipŭ se va ţinea în sémă la socotĭală . 1790, Martie 15.

«După Orderulŭ Inaltuluĭ Prinţipŭ s'a făcutŭ poruncă cătră Comisia Visterieĭ. pentru Paharniculŭ Saul, judecătorŭ dela Departamentŭ, ca să aĭbă léfă ca şi boĭeriĭ Divaniştĭ, şi din ḑiua d'întâiŭ a luĭ Noemvrie 1789, până la sfîrşitulŭ luniĭ luĭ Fevruarie să i se dée ceea ce i se face, pentru care Divanulŭ orân-

(1) Cod. No. XVIII, fila 241—248.

(2) Cod. No. XVIII.

www.dacoromanica.ro

duesce pe lună câte tal. 150, adică tal. 60 aĭ judecĕtorieĭ şi 50 aĭ nomocratoruluĭ şi tal. 40 prisosŭ după orderulŭ Inaltuluĭ Prinţipŭ; dér fiindŭ-că léfa judecătorieĭ şi a nomocratoruluĭ până la sfîrşitulŭ luneĭ luĭ Fevruarie, s'a datŭ celorŭ ce aŭ slujitŭ, rĕmîne a i se da dumnéluĭ dela Noemvrie până la sfîrşitulŭ luĭ Fevruarie câte tal. 40, ĭar de acolea înainte pre ceste-l-alte lunĭ până la sfîrşitulŭ luĭ Aprile fiindŭ-că a luatŭ câte tal. 110, să i se dée şi aceĭ tal. câte 40 şi a i se urma pe fie-care lună, de acum înainte câte tal. 150, darea lefiĭ pe fie-care lună».

«Cătră dumnélorŭ boeriĭ epitropĭ, poruncă; după arĕtarea Paharniculuĭ *Saul*, că a avutŭ maĭ naiute dela epitropie orânduĭală de i se da câte tal. 50 pe lună, fiindŭ-că Inaltulŭ Prinţipŭ voĭesce a i se păzi acéstă orânduĭală, Divanulŭ nu a lipsitŭ a-ĭ însciinţa». 1790, Maiŭ 8.

Avemŭ de înregistratŭ în privinţa Departamentelor acestora, noua lor regulare — maĭ uniformă cu deprinderile apusene, prin următórea:

Porunca Divanuluĭ pentru buna orânduĭală şi nizamulŭ Departamentuluĭ. In dosulŭ Anaforaleĭ:

«Aceste raportuite de cătră dumnévóstră, făcêndu-se cunoscute la Divanŭ, s'a vĕdutŭ că cu bună orânduĭală şi cu cale este cererea ce face printr'acésta, şi primită fiindŭ arĕtarea dumnévéstră, s'a şi poruncitŭ a se pune tóte în lucrare, şi s'a şi rânduitŭ casă într'adinsŭ pentru a se căuta judecăţile, cu masă numaĭ în mijlocŭ şi cu scaune în prejurŭ, firă de paturĭ, séŭ lăviţĭ, precum şi soldaţiĭ Impĕrătescĭ de pază la uşa caseĭ de judecată s'a rânduitŭ; pentru care se poruncesce şi tuturorŭ zapciilorŭ Divanuluĭ, ca în vremea judecăţeĭ nu numaĭ înşi-vĕ să staţĭ cu *sevasŭ* ce se cuvine şi cu luare aminte la *isihie*, ci ăncă să fiţĭ cu priveghere şi asupra celorŭ ce se judecă, ca să stée cu sfială, şi să nu se îndrăsnéscă nimenea a cuvênta nimicŭ până nu se va întreba de judecătorŭ şi se grăiéscă numaĭ ale judecăţiĭ, şi deosebitŭ să aveţĭ a rândui pe tótă ḑina câte unŭ zapciŭ de ceĭ micĭ, ca să stée afară la uşă împreună cu soldaţiŭ ceĭ rânduiţĭ, carele să fie détorĭ a slobozi intrarea în lăuntru numaĭ acelora ce vorŭ fi trebuincĭoşĭ şi cu pricină vreduică, ĭară altŭ pe nimenea să nu lase a intra în lăuntru fără trébă, ĭară când óre-cine nu se va arĕta cu supunere şi nu va fi următorŭ poruncii, ci se va obrăsnici nepăzindu-se orânduĭala ce se cuvine, pre unulŭ ca acela dumnévóstră boĭerĭ judecătorĭ aveţĭ a-lŭ arĕta cu Anafora în scrisŭ»(1). 1790, Ianuarie 28.

Avêntulŭ ce ié influinţa Austriacă în urma intrăreĭ oştirilorŭ cu Coburg în Bucurescĭ, este atâtŭ de mare, că până şi neguţitoriĭ Austriacĭ căuta, la umbra aceleĭ înriurirĭ, a se impune Românilorŭ, până la abusŭ. Nu unŭ casŭ avemŭ, ci numeróse, când vedemŭ

(1) Cod. No. XVIII, fila 21.

www.dacoromanica.ro

negustorĭ și meseriașĭ românĭ daţĭ afară din propriele lorŭ prăvălii, ca să se instaleze în acele sudiţĭ austriacĭ.

Iată unŭ raportŭ alŭ Divanuluĭ către «pré Inaltulŭ Prinţipŭ» prin care, în 8 Februarie 1790 constată acéstă invadiune de marchitanĭ Austriacĭ în proprietăţile Românilorŭ:

«Istrate Islicarul de aicĭ din Bucurescĭ, aŭ jăluitŭ divanuluĭ, că în prăvălia unde-și lucra meșteșugulŭ sĕŭ de-șĭ scotea hrana cea din tóte ḑilele, nouĕ sĕptamânĭ de când aŭ intratŭ unŭ marchitanŭ cu nişte marfă de Bécs, prăvălia nu este a luĭ Istrate ci o are luată cu chirie, aŭ datŭ și banĭ jnmĕtate înainte, aŭ cheltuitŭ și talerĭ 10 de aŭ dres-o, altă prăvălie nu maĭ are ca să se pótă chivernisi, cincĭ soldaţĭ împĕrătescĭ ţine în casă, cu lemne, cu luminărĭ și cu alte trebuincĭóse; Divanulŭ după jalba luĭ aŭ poruncitŭ d-luĭ vel Agă, ca să facă pe acelŭ marchitanŭ să ésă din prăvălia jăluitoruluĭ; d-luĭ Aga însciinţéză Divanuluĭ, că trămiţĕndŭ de-a chiama pe acelŭ marchitanŭ, nicĭ aŭ vrutŭ să vie ca să stea faţă. Decĭ nu lipsimŭ a însciinţa Inălţimeĭ Téle de acésta și a arĕta, că acestŭ jăluitorŭ datoria ca fieşce-care pământénŭ și o împlinesce, fiind-că ţine cincĭ ostașĭ împĕrătescĭ în casa luĭ. pentru prăvălia acésta elŭ plătesce chirie, când va fi scosŭ din prăvălie, ne avêndŭ unde să-șĭ lucreze meșteșugulŭ, urméză să fie lipsit și de hrana vieţiĭ; marchitaniĭ aceştia se cuvine a-șĭ găsi prăvălie să intre cu învoĭală, fiind-că facŭ alisverișŭ pentru folosulŭ lorŭ. Să bine-voĭéscă Inălţimea Mărieĭ Téle, ca cu luminata poruncă orĭ către d-lor cinstiţiĭ comandanţĭ, aĭ părţiĭ ostășeșcĭ, séŭ către d-lor zapciiĭ dregătorĭ aĭ politieĭ, să scótă nu numaĭ pe acelŭ marchitanŭ din prăvălia jăluitoruluĭ, ci *și pe alţĭ marchitanĭ, care asemenea aŭ intratŭ cu sila pe la alte prăvălii,* precumŭ din jalbile stăpânilorŭ prăvăliilorŭ ce pururea daŭ la Divanŭ ne-amŭ adeverit, ca sĕ rĕmâe slobodŭ ca să se hrănéscă și sĕraculŭ acesta»(1). 1790, Februarie 8.

Către Prinţipŭ.

«Punemŭ într'acestŭ plecatŭ rĕportŭ jalba ce aŭ datŭ la Divanŭ Stefan Polc. ca să se védă de Inălţimea Ta; pentru care să bine-voescĭ Inălţimea Ta a porunci pentru aceĭ marchitanĭ, că orĭ să se plătéscă chiria după dreptate și așa sĕ șéḑă să-șĭ facă alisverișulŭ și căștigulŭ lor, orĭ se slobóză prăvălia jăluitoruluĭ să se pótă chivernisi cu alŭ sĕŭ (2)». 1790, Ianuarie 26.

Urmărirea contra amicilorŭ luĭ Mavrogheni și a conluptașilorŭ, carĭ i-aŭ rĕmasŭ maĭ lungŭ timpŭ credincioșĭ, nu e una din cele maĭ

(1) Cod. No. XVIII, fila 357—358.

(2) Cod. No. XVIII, fila 341.

www.dacoromanica.ro

micĭ preocupaţiunĭ a Divanuluĭ ocupaţiuneĭ Austriace, în decursulŭ anuluĭ 1790 (1).

«După arĕtarea d-luĭ vel Log. Golescu s'a orânduitŭ Mumbaşir a strînge ravaşele slujbaşilorŭ vinăricerĭ ca să se potrivéscă catastihu spre a se vedé sfetirismosulŭ şi furtişagulŭ ce aŭ făcutŭ slujbaşi. 1790, Ianuarie 22.

---

(1) *Carte ce s'a datŭ dela Divanŭ pentru oprirea mărfiĭ Turnavituluĭ. Cătră starostea de Negustorĭ*

«Astă-dĭ aŭ datŭ jalbă la Divanŭ d-luĭ vistu Mateiu Fălcoian cum că l-a prădatŭ Turnavitulŭ cu 17 pungĭ de banĭ şi talerĭ 150, osebĭ de 50 pungĭ ce i-aŭ luatŭ domnul Mavrogheni, aşişderea şi căminariu Hagi Moscu aŭ datŭ jalbă cumŭ că l'aŭ jăfuitŭ Dumitrache Turnaviţu şi cămăraşulŭ Iancu Mavrogheni cu talerĭ 2500, osebĭ de talerĭ 8000 ce i-aŭ luatŭ juvaerurĭ domnul Mavrogheni, şi iarăşĭ căminariu Hagi Moscu, aŭ datŭ jalbă cumŭ că aŭ opritŭ Dumitrache Turnavitul baniĭ aĭ ciocănaşilorŭ dela Telega talerĭ 800 şi aĭ ciocănaşilorŭ dela Slănic talerĭ 1200. Aşişderea şi Sultana Medelnicerésa aŭ datŭ jalbă, cumŭ că are să iae dela Turnavitul talerĭ 4845 şi banĭ 74, cu hotărîre de judecată, şi aŭ făcutŭ cerere la Divanŭ, prin jalbile d-lor. ca orĭ să dée făgăduinţa în scrisŭ Dimitrie Armaşopolon comisionerulŭ Turnavituluĭ, la care este marfa a Turnavituluĭ trimisă, cumŭ că le va plăti aceştĭ banĭ, orĭ să dée poruncă Divanulŭ a se opri marfa Turnavituluĭ după analagon sumeĭ banilorŭ, şi osebitŭ de aceştia aŭ maĭ jăluitŭ şi alţi cumŭ că aŭ să iae dela Turnavitulŭ, şi aŭ cerutŭ dreptate şi ajutoriulŭ Divanuluĭ, unde viindŭ de faţă şi Dimitrie Armasopolon, comisionerulŭ Turnavituluĭ, la care se află marfa Turnavituluĭ trimisă; s'aŭ întrebatŭ ce respunde la acestea jălbĭ de pricinĭ de banĭ ce să jăluescŭ numiţi că aŭ să iae dela Turnavitul, şi aŭ datŭ Divanuluĭ respunsŭ hotărîtŭ, că nicĭ este vechilulŭ Turnavituluĭ a respunde la pricinile luĭ, nicĭ sê amestecă la plată de vre-o datorie a Turnavituluĭ; decĭ Divanul neputêndŭ a izgoni pe ceĭ ce daŭ jălbĭ şi cerŭ dreptate, acumŭ cândŭ se află marfa Turnavituluĭ aicĭ, şi fiind silitŭ Divanulŭ a face îndestularea jăluitorilorŭ saŭ rĕspunsulŭ numituluĭ comisionelŭ alŭ Turnavituluĭ, cumŭ că de vreme ce elŭ să lépădă şi nu va să răspundă la jalbile acestea, să şcie că marfa Turnavituluĭ este oprită, iar d-tale îţĭ poruncesce Divanulŭ, că îndată după primirea aceştiĭ poruncĭ să mergĭ la Armasopolon la care sunt 27 téncurĭ cu mătase ale Turnavituluĭ, după însuşĭ arĕtarea numituluĭ Armaşopolon, care téncurĭ să le pecetlueşcĭ cu pecetea starostieĭ şi cu pecetea numituluĭ Armaşopolon, comisioneriulŭ Turnavituluĭ, şi făcêndu-le tóte zaptŭ, să daĭ adeverinţă iscălită la mânile comisionerului pe atâtea téncurĭ pecetluite cu mătasa, cumŭ că le-aĭ făcutŭ zaptŭ din porunca Divanuluĭ după jălbile numiţilorŭ jăluitorĭ, şi să ieĭ şi d-ta adeverinţă dela mânile, comisionariuluĭ iscălită, pe atâtea téncurĭ pecetluite, cu mătase, ce sunt ale Turnavituluĭ, care téncurĭ cu marfă să aibĭ a le pune la unŭ locŭ sigurŭ într'o bună pază şi păstrare a nu se strica, şi a nu li se întâmpla vre-unŭ pericolonŭ, unde să stée poprite până se va face hotărîre pentru jălbile ce s'aŭ datŭ asupra Turnavituluĭ, şi precum ţi se va porunci cu alŭ doilea poruncă a Divanuluĭ aşa veĭ fi următoriŭ». 1790 Maiŭ 17.

Entenbery, feld-marschal-leitnant, *Costina* al Ung. Vlah., *Buzeŭ Dositeiŭ, Marchelie, Ioan Damaris, Manolache Grădiştén, Constandin Ştirbeiŭ, biv vel Sardaru*,

Cod. No. XVIII, fila 105.

www.dacoromanica.ro

Puţinŭ timpŭ după acésta boïerii se împacă cu Turnavitu şi mijlocescŭ acéstă poruncă nouă, din 5 Iulie 1790:

Poruncă către starostea de negustori pentru sloboḑenia Mărfii Turnavituluĭ.

«Marfa Turnavituluĭ, care după jălbile boïerilorŭ jăluitorĭ este oprită, fiindcă însişĭ aceĭ boïerĭ jăluitorĭ aŭ datŭ acumŭ iscăliturile d-lor în scrisŭ la Divanŭ ca să se slobóḑă, să aibă dară a o face tótă teslimŭ în mânile luĭ Armaşopulou comisionerulŭ Turnavituluĭ, carele aŭ datŭ la Divanŭ adeverinţă sub iscălitura sa în scrisŭ cumŭ că aŭ primit'o tótă întrégă precumŭ aŭ fostŭ, care adeverinţă s'aŭ pusŭ în păstrare la canţilaria Divanuluĭ lângă jălbile jăluitorilorŭ ce aŭ cerutŭ opirea aceştiĭ mărfĭ şi aŭ primitŭ acumŭ sloboḑenia eĭ»(1). 1790 Iulie 5.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, *Rômnic Filaret*, *Ioan Damaris*, *Costan. Ştirbeiu*, *Mateiu Fălcoian.*

Nu numaĭ în averea lor aŭ fostŭ isbiţĭ amiciĭ nefericituluĭ N' Mavrogheni, ci şi în vĭaţa lor. Sub acusare de «*mare viclenie şi de vînḑĕtorĭ de patrie*», sunt spânzuraţĭ în August 1790, duoĭ nenorociţĭ foştĭ slujbaşĭ Gheorghe Logofĕtulŭ şi Cămăraşulŭ Gheorghe Poliz (1).

---

(1) *Douĕ publicaţiĭ şi la Spătarŭ şi la Aga pentru duoĭ inşĭ ce s'aŭ hotărîtŭ de spânḑuratŭ, către ispravniciĭ ot sud.*

«*Gheorghe Logof. şi Gheorghe Poliz Cămăraşŭ, prin corespondenţa ce aŭ făcutŭ cu partea vrăşmaşuluĭ*, s'aŭ aflatŭ pîrătorĭ următorĭ de mare viclenie şi vînḑĕtorĭ de patrie, după a cărora fapte judecata ostăşéscă i-aŭ hotărîtŭ a se osîndi cu pedépsa funieĭ, care judecată din porunca pré Inaltuluĭ Prinţipŭ la 27 ale acesteĭ lunĭ, după calindarulŭ noŭ, are a se împlini cu maĭ susŭ numiţiĭ; decĭ pentru pilda tuturorŭ să aveţĭ d-vóstră ispravniciĭ a publicui acésta făcênd-o sciută şi cunoscu'ă tuturorŭ de obşte». 1790, August 15.

Cod. No. XVIII.

Eată şi alte douĕ acte, unulŭ urmărindŭ o întrégă serie de slujbaşĭ aĭ luĭ Mavrogheni şi al duoilea de surghiunire din ţéră, a unuia din ômeniĭ luĭ Mavrogheni:

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ

«De vreme ce ispravnicĭ, menzilarĭ, taingiĭ şi sameşĭ, ce aŭ fostŭ la judeţulŭ Buzĕuluĭ în vremea Domnuluĭ Mavrogheni, a cărora nume s'aŭ însemnatŭ maĭ josŭ însi-şĭ s'aŭ doveditŭ pe sine în Divanŭ cu câştigurĭ nedrepte şi dobânḑĭ de mâncătoriĭ de pe la săraciĭ lŏcuitorĭ, prin împliniri de rĕmăşiţurĭ din rânduelĭ ale Visterieĭ, luate din judeţŭ şi împărţite între dênşiĭ, fără de a le arĕta la Visterie că le-aŭ împlinitŭ, şi prin alte felurimĭ de hoţiĭ cu mĕsurăturĭ nedrepte zahare-

www.dacoromanica.ro

Décă amicii Turcieĭ și aĭ luĭ N. Mavrogheni, eraŭ maltrataţĭ, surghiuniţĭ când nu spânzuraţĭ, de Austriacĭ, eraŭ óre maĭ bine trataţĭ Românii în genere din ţéra Românéscă?

lelorŭ spre paguba și încărcătura săracilorŭ și spre înșelăcĭunea și paguba socotelilorŭ Visterieĭ ţĕreĭ, dobândindu-se pe sineșĭ, pe carĭ furtișagurĭ și câștigurĭ nedrepte, neputêndu-se învoi și a se împărţi între dênșiĭ, aŭ cutezatŭ a se îndrăsni de a eși și la marele Divanŭ fără de nicĭ o sfială, unde s'aŭ vĕdutŭ de faţă relele urmărĭ ale lor, ne tăgăduite de însișĭ acele câștigurĭ și hoţiĭ, tal. 7050, carele le-aŭ luatŭ maĭ josŭ numiţiĭ, cerêndŭ analogŭ dreptŭ a le împărţi acéstă hoţie la toţĭ tovarășiĭ, și pe urmă, după ce daŭ Divanuluĭ acéstă pliroforie și arétă de faţă acéstă hoţie a lor, facŭ într'adinsŭ învoĭelĭ și sulfure de împăcăcĭune întorcêndŭ unulŭ altuĭa, care aceste urmărĭ ale lor neiindŭ cuviinţă și cu cinste Divanuluĭ a le primi, séŭ ale trece cu vederea, după ce s'a făcutŭ de faţă vĕdutele și datorŭ fiindŭ Divanulŭ a face pildă pentru alţĭ slujbașĭ și dregĕtorĭ, osândimŭ pe toţĭ aceștĭ tovarășĭ de furtișagurĭ să dée din însușĭ acelŭ câștigŭ de tal. 7050 *una mie galbenĭ Impĕrătescĭ la cutia milosteniei* săracilorŭ de obște, pentru care rânduimŭ zapciĭ pe . . . . . ca atâtŭ pe aceștĭ ce sunt aicĭ dintr'ênșiĭ să-ĭ apuce cu strînsóre să împlinéscă dela toţĭ acésta cu analoghie partea lor, câtŭ și pe Panait Slujeru, Vistieru Neagu și Sameșu Gheorghe, ce se află afară la Buzĕŭ, să împlinéscă dela toţĭ acéstă mie de galbenĭ în sorocŭ de ḑile . . . . . cărora nicĭ unŭ felŭ de pricinuire să nu priméscă, ci până la numitulŭ sorocŭ de nu va împlini acéstă sumă de galbenĭ, *să-ĭ ridice pe toţĭ în fiare, pe toţĭ să-ĭ aducă la Divanŭ;* pentru care poruncesce Divanulŭ și dumitale orânduitule zapciŭ Mumbașirŭ, de nu veĭ face împlinire să sciĭ că te veĭ cunósce de nevrednicŭ și veĭ fi căḑutŭ din orânduĭala slujbeĭ téle». 1790, Iulie 2.

Câștigurile ce aŭ fieș-care după socoteala Comisieĭ dela Maiŭ 14, 1790.

Talerĭ	
2000	Stolniculŭ Răducanu ca tal. 500, răsura semilorŭ obicĭnuite ce aŭ luatŭ fără a nu eși din judeţŭ.
1500	Ilie Cămărașul cu tal. 500, răsura acesteĭ semĭ, tal. 1000, luaţĭ din judeţŭ cu nume de a se cheltui la trebile judeţuluĭ și nu i-aŭ cheltuitŭ, bez tal. 300 daţĭ Pit. Génet, ce a slujitŭ la magazie.
1000	Iamandi Căpitanulŭ
1600	Hagi Ene.
300	Panait Slujeru.
250	Vistierulŭ Neagu.
400	Sameșulŭ.
7050	

Alta. S'a făcutŭ volnicie cu mumbașirŭ să aducă pe Medelnicerul Ianache dela sud Dâmboviţa ce a fostŭ ispravnicŭ în sud Vâlcea la létulŭ 1788, tovarășŭ cu Marcu Portarulŭ prin scirea ispravnicilorŭ, aicĭ la Divanŭ, ca să rĕspunḑă pentru arĕtarea ce a făcutŭ cătră Domnulŭ Mavrogheni atuncĭ la fuga numituluĭ Portarŭ Marco în Sibiŭ, cum că a luatŭ numitul Portarŭ din judeţŭ tal. 13294 banĭ aĭ Mărieĭ Séle, după care s'a pornitŭ numitulŭ Domnŭ de a luatŭ dela sudiţiĭ Austricescĭ, talerĭ 9028». 1790, Iulie 5.

Cod. No. XVIII, fila 223.

www.dacoromanica.ro

Nu numaĭ pe capulŭ sĕŭ nu era sigurŭ nime, darŭ nicĭ pe proprietatea și avutulŭ sĕŭ. Trebue administrațiuneĭ Austriace, în Ianuarie 1790, casa de școlă și de bibliotecă de la st. Sava? Școla încétă, iar biblioteca și museulŭ didacticŭ eraŭ strămutate orĭ și unde (1). In localulŭ școleĭ, Austriaciĭ făcură spitalŭ militarŭ. Darŭ nu se respecta maĭ multŭ proprietatea privată. Se dă afară din casele séle clucerulŭ Otetilișanu, fiind-că convinŭ casele luĭ Oberfervalteruluĭ spitaluluĭ din st. Sava. Pivnițele luĭ Lehliu și a clucerului Racovitzà se deșértă cu sila spre a le ocupa Austriaciĭ.... (2).

Alta. «După jalba luĭ Dumitrache Sandagiul și după anaforaua dumnéluĭ vel Spătarŭ pentru închisórea ce se află cu prepunere de bănuĭală pentru ceĭ *ce aŭ fugitŭ din țéra Turcéscă*, și arétă dumnéluĭ vel Spătarŭ că el a fostŭ și isgonitŭ aicĭ, *ca unŭ omŭ al luĭ Mavrogheni* și în potriva poruncii pré Inaltuluĭ Prințipŭ s'aŭ întorsŭ, s'aŭ găsitŭ cu cale de către Divanŭ și s'aŭ poruncitŭ dumnéluĭ vel Spătarŭ ca să-lŭ surghiunéscă de aicĭ din pămêntulŭ țĕriĭ, trimițêndu-lŭ cu paznicĭ, de unde să nu maĭ aĭbă voie a se întórce, și se însciințeze și pe ispravnicii Focșanilor de a nu-lŭ lăsa să maĭ calce în pămêntulŭ țĕriĭ; asemené și pentru o muĭere ce era în sălășluire fără cununie și âmbla cu jălbĭ numindu-lŭ de bărbatŭ, să grăiéscă pré sfânțieĭ séle părinteluĭ Mitropolitŭ ca să cerceteze și să facă cuviinciósa îndreptare la acésta». 1790, Maiŭ 24.

(1) «S'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ prin pitacŭ la d-lor boeriĭ epitropĭ, după orderŭ ce aŭ venitŭ la Divanŭ, ca să se deșerte o odae ce este în sfântu Sava Vivliotichi, fiindă trebuinciósă a se pune într'ênsa hainele bolnavilorŭ ostașĭ Impĕrăteșcĭ, să rânduiască d-lor un gramaticŭ cu știință de învĕțătură și cu *Andreiu dascălulŭ latinŭ*, ca să facă catastih de tóte cărțile anume, cumŭ și de alte mesteșugurĭ ale învĕțăturiĭ și să se așeze orĭ în mănăstirea sfântuluĭ Gheorghe séŭ în altă parte, unde vorŭ socoti locŭ bunŭ a nu sĕ strica». 1790 Ianuarie 28.

Cod. No. XVIII, fila 14.

(2) După raportulŭ d-luĭ vel Aga. ca după cererea d-luĭ Retmaisteru a i se da o pivniță să ție depositorium alŭ spitaluluĭ dela sfântu Sava, aŭ urmatŭ porunca Divanuluĭ, ca orĭ pivnița din curtea cé veche să i se dée, séŭ a paharniculuĭ Lehliu, ci pentru pivnița din curtea cé veche aŭ datŭ rĕspunsŭ că este pentru altă trébă a spitaluluĭ de acolo, iar pivnița dela păharnicu Lehliu vĕdênd-o i-aŭ plăcutŭ, dar aŭ cerutŭ și casele de désupra tóte ca să șédă Oberfervalterulŭ spitaluluĭ, în care case fiindŭ că șéde cluceriu Otetilișan cu chirie, l-aŭ făcutŭ de aŭ primitŭ numaĭ casele jumĕtate, și cere poruncă ca să scóță calabalâcurile din pivniță și să șélă și cluceriu în jumĕtate casele; s'aŭ făcutŭ rĕspunsŭ către domnuluĭ vel Agă, că pivnița cluceruluĭ Racoviță nu s'aŭ luatŭ, căcĭ are vinurĭ într'ênsa, apoĭ ..... ne arĕtândŭ de sunt vinurĭ în pivnița Lehliuluĭ, cumŭ și pentru a ședé cu cluceriu Otetelișan în jumĕtate casele, iarăși nu arétă de s'aŭ mulțămitŭ și cluceru, ci să deschidă pivnița

www.dacoromanica.ro

In orașŭ nu maĭ putea resbate nime fără de a fi pungășit... Țăranulŭ care aducé la Bucurescĭ de vînḑare din produsulŭ câmpuluĭ sĕŭ, zaherele, lemne, legume etc. era dispoiatŭ de ele de cătră soldațĭ, «*luaŭ dela eĭ cu deasila, cu hrăpire, fără de plată, dintre cele ce aducŭ de vêndare; dela alțiĭ iaŭ baniĭ la drum, și așa numaĭ îĭ slobod de merg*»....

Numaĭ în 5 Februarie 1790 Divanulŭ isbutesce a dobândi voia să trămită la județe și la spătarulŭ Aga din Bucurescĭ următorulŭ ordinŭ pentru stărpirea acelorŭ jacmăniĭ austriace:

Publicațiĭ la 12 județe pentru ceĭ ce facŭ rĕutățĭ, celorŭ ce aducŭ de vînḑare cele trebuincióse la târgŭ. Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕriĭ Romănescĭ. Poruncă cătră vel. Ispravniciĭ ot sud...

«Fiind-că de apururea viuŭ jălbĭ Divanuluĭ, cumŭ că ómeniĭ ce arŭ fi viindŭ dela țéră cu lemne, la târgŭ, cu zaherele, legume și orĭ-ce de ale mâncăriĭ se supĕră, se necăjescŭ, și se păgubescŭ de ómenĭ rĕĭ, și *de cătră soldațĭ*, luându-le cu désila, cu hrăpire, fără de plată, dintre cele ce aducŭ de vînḑare, dela alți iaŭ banĭ la drumŭ și așa îĭ slobodŭ de mergŭ, din care acésta speriindu-se locuitoriĭ, se embodisesc de a aduce cu tragere de inimă cele trebuincióse la târgŭ de vînḑare, și se priciuuesce dintru acésta și lipsă la obștea norodulŭĭ, cum și acelorŭ locuitorĭ ticăloșie; decĭ noĭ, pentru partea ostășéscă, iată amŭ datŭ cu feld-marschal-leituant strașuice porunci cu jurămêntŭ tare, cumŭ că pe carĭ din ostașĭ se va găsi în faptă dintr'acésta, pe unulŭ ca acela îlŭ voiŭ vedea întocmaĭ ca pe unŭ hoțŭ drumașŭ, și după judecata ostășéscă i se va orândui pedépsa luĭ cu mórte, și comandanțiĭ companieĭ ce nu va ținea în orânduială ómeniĭ sĕĭ se vorŭ pedepsi și maĭ strașuicŭ, iar pentru ceĭ-l-alțĭ ómenĭ rĕĭ și hrăpitorĭ, carĭ supĕra pe locuitoriĭ ce aducŭ unele altele de vînḑare la târgŭ, s'aŭ poruncitŭ la d-luĭ spataru, la d-luĭ Agă, și la d-luĭ Armașŭ ca nișce zabițĭ ce sunteți să dée tare poruncă zapciilorŭ d-lor de pe la marginĭ și de pe la rĕspântiĭ și din lăuntru politieĭ, cumŭ și pe afară, în drumurile care intră la Bucurescĭ, să râuduiéscă ómenĭ de pază, ca să străjuiéscă, de față și prin taină ascunșĭ, cu priveghere maĭ vêrtosŭ în târgurĭ în lăuntru, și pe orĭ-care va vedea că se îndrăsuescŭ cu obrăznicie a face *hrăpirea bietuluĭ țĕranŭ*, orĭ a-ĭ face verĭ-ce supĕrare, numaĭ decâtŭ să ésă întru ajutorŭ și prinḑĕndŭ pe acela și legândulŭ, de va fi soldatŭ să-lŭ aducă la mine împreună și cu tacrirulŭ luĭ, iară de nu va fi soldatŭ să-lŭ aducă la Divanŭ, ca să-ĭ facă cu pedépsa luĭ pildă la toțĭ, iarŭ împotriviudu-se cineva-șĭ la aducere. îndată fără alta să-ĭ împușce. Decĭ se po-

și de vorŭ fi viuurĭ să însciințeze Divanuluĭ și să caute altă pivuiță împrejurŭ, iar de vorŭ fi alte calabalâcurĭ să le scótă; iar pentru casă fiind-că arétă la Divanŭ d-luĭ Vist. Fălcoianu, că numaĭ treĭ odăĭ sunt drese în care șéde cluceriu, iar douĕ odăĭ sunt stricate, ci să grăiéscă cluceru séŭ cu stăpânu casiĭ, ca să se drégă și acelé stricate, la care să dée și d-luĭ ajutorŭ»,

Cod. No. XVIII, fila 14.

www.dacoromanica.ro

runceşce şi d-stră ca acestŭ Nizam, să-lŭ faceţĭ d-stră cunoscutŭ şi la toţĭ *locuitorii ceĭ înfricoşaţĭ ca fie-care să se îndemne la drumulŭ şi venirea luĭ, şi când va fi supĕratŭ de cinevaş, să strige cu glasŭ mare la poteraşĭ şi la paznicii zapciĭ să le mérgă întru ajutorŭ să-ĭ prindă, şi deosebĭ sĕ poruncesce şi zapciilorŭ, căpitamilorŭ de poteraşĭ de pe afară*, ca să fie şi eĭ cu purtare de grijă pentru acésta; care aceste porunci ce s'aŭ dat la d-luĭ spătaru, la Aga, la Armaş şi la d-tre, veţĭ şci că le-amŭ făcutŭ eŭ feld-marschal-leitnant cunoscute şi la partea ostăşéscă ca să le şcie» (1). 1790, Noembrie 5.

Asemenea s'aŭ făcutŭ şi la spătaru Aga şi Armaşu, ca să privegheze în Bucurescĭ şi pe la marginĭ.

Aga oraşuluĭ nu póte apĕra pre nimenĭ şi nimica de oşteniĭ Austriacĭ; nicĭ chĭar ruinele curţilorŭ domnescĭ arse nu le póte protege: Austriaciĭ fură lemnulŭ, ferulŭ, desgrădescŭ curtea «cărora n'aŭ pututŭ căpitanulŭ agiescŭ să le sté împotrivă»(1).

(1) «După poruuca ce aŭ datŭ Divanulŭ âncă de când s'aŭ arsŭ casele *curţiĭ noue*, la dumnéluĭ vel Aga, ca să rânduiéscă paznicĭ a nu se lua de către cinevaşĭ herulŭ, petrele, cărămida şi orĭ-ce din cele rĕmase, aŭ reportuitŭ Divanuluĭ d-luĭ vel Aga la Decemvrie 11, *cum că soldaţiĭ lângă alte măruntae de fierŭ ce aŭ luatŭ, de care aŭ spusŭ de atuncĭ şi d-séle cinstituluĭ comandantŭ, aŭ luatŭ şi o uşă de fierŭ;* acum ĭarăşĭ aŭ reportuitŭ Divanuluĭ d-luĭ vel Aga dela 6 ale acesteĭ lunĭ, cum că ostaşiĭ nemţĭ aŭ mersŭ la douĕ grajdurĭ ale curţiĭ despre viĭ, afară din cuprinsulŭ curţiĭ şi le-aŭ desgrăditŭ de jur-împrejurŭ de uluce, cărora n'aŭ pututŭ căpitanulŭ agiescŭ să le stea în potrivă; pentru care nu lipsimŭ cu plecăciune a înscţinţa Inălţimeĭ Téle». 1790, Fevruarie 8.

Dér décă în oraşe Austriaciĭ dădeaŭ *ţureşŭ* în avutulŭ şi casele ómenilorŭ, ce se urma pe afară, prin judeţe? Ţéra maĭ era devastată şi de aşĭa ḑişiĭ *volintirĭ*, carĭ, sub pretextŭ că sunt partizanĭ aĭ Austrieĭ, vagabondaŭ, prădaŭ, jăfuĭaŭ.... Insuşĭ Coburg fu silitŭ a-şĭ purta atenţiunea asupra acestorŭ *hoţĭ*, carĭ organisaţĭ în cete, cu steagŭ, nelinişteaŭ ţéra întrégă.

Aşĭa, în 25 lanuarie, 1790, Divanulŭ ordonă vel Spătaruluĭ, *să se ié la caraulŭ pre Radu Căciulă, Radu Herghelegiu, Toder Moraru, Stan Drăgan, Voică Trăistarul şi Gheorghe Vasile, foştĭ «în slujba ostăşéscă lângă Dumitrache Strajmaistru sin Mi-*

(1) Cod. No. XVIII, fila 305.

www.dacoromanica.ro

halache, care după netrebniciile lor s'aŭ scosŭ dela slujba ostăşéscă, să-ĭ pedepséscă cu câte 30 de toiage la tălpĭ» şi cu ocna pe tótă vĭaţa la recidivă. Aceştia sunt trecuţĭ la birŭ ca pedépsă, şi *«vel Vist. va încărca satele cu numele lor, «ĭar Dumitrache Strajmaistrulŭ s'a datŭ la spitalulŭ Colţeĭ fiindŭ bolnavŭ»*(1).

Alţĭ 27 de volintirĭ aĭ Majoruluĭ Stefani, pradă lŏcuitorĭ din Dâmboviţa. Aceştia sarŭ cu toţiĭ şi obligă pre Maiorulŭ Stefani să dée zapisŭ că din léfa acelor 27 de hoţĭ — ḑişĭ volintirĭ, — va plăti cu încetulŭ tóte pagubile. Divanulŭ intervine în 28 Februarie, 1790, la ḑisulŭ Maiorŭ Stefani *«ca unulŭ ce iubesce dreptatea (?) şi nu voĭesce a se ponoslui numele dumnéluĭ, să facă îndestulare»* la cererea celor cu zapisulŭ (2).

Eată unŭ altŭ casŭ în care intervine Divanulŭ cu raportŭ la Principele Coburg, ca să se aducă la Divanŭ unŭ altŭ voluntarŭ hoţŭ, *Hristea Bulucbaşa:*

«Insciinţămŭ Mărieĭ Téle pentru unŭ Hristea Bulucbaşa volintirŭ, ce se află în slujbă lângă Maĭorulŭ Nicola, pentru care jăluindu-se la Divanŭ Spătarulŭ Haugerliu cum că este détorŭ cu talerĭ 600. aşiş terea jăluindu-se şi unŭ Gheorghe Boşneagul, că aicĭ în Bucurescĭ l-aŭ jefuitŭ de totŭ ce aŭ avutŭ asupra luĭ, aŭ scrisŭ Divanulŭ la Maĭorulŭ Nicola ca să-lŭ trimită spre a se judeca cu davagiĭ luĭ, când fiindă-că numitulŭ Hristea de sineşĭ venise în Bucurescĭ, aŭ mersŭ zapciulŭ Divanuluĭ cu cartea ce era scrisă pentru dênsulŭ de ĭ-aŭ arĕtatŭ chĭamându-lŭ să vie la judecată, şi ântêiŭ a ḑisŭ că va veni a doua ḑi însu-şĭ la Divanŭ, ĭar după acésta mergêndŭ zapciulŭ să-lŭ chĭame, nu numaĭ n'a vrutŭ să vie, ci ăncă luândŭ cartea Divanuluĭ din mânele zapciuluĭ, cu înşelăcĭune, a încălecatŭ să plece; şi cerêndu-ĭ zapciulŭ cartea să i-o dea, el l-a şi gonitŭ lovindu-lŭ cu scara caluluĭ şi aşia în silă a luatŭ şi cartea Divanuluĭ din mânele zapciuluĭ şi s'aŭ dusŭ, nevrêndŭ să dea nicĭ o ascultare. Pentru care să binevoescĭ Inălţimea Ta a porunci să se aducă acestŭ Hristea la Divanŭ, ca să se caută prin judecată aceste jălbĭ ce sunt asupra luĭ»(3). 1790 Ianuarie 30.

---

(1) Cod. No. XVIII, fila 10.

(2) «După jalba luĭ Bucur i Neculae şi Radul din Valea-lungă sud. Dâmboviţa pentru 27 volintirĭ aĭ Maĭoruluĭ Stefani ce i-aŭ prădatŭ şi a luatŭ zapisŭ dela numitulŭ Maĭorŭ, ca din léfa lor să le plătéscă cu încetulŭ; care l-aŭ arĕtatŭ şi la Divanŭ de s'aŭ vĕḑutŭ, s'aŭ scrisŭ Maĭoruluĭ Stefani, ca unulŭ ce ĭubesce dreptatea şi nu voesce a se ponoslui numele d-luĭ, se facă îndestulare de dreptatea lor». 1790, Februarie 18.

(3) Cod. No. XVIII, fila 351—352.

www.dacoromanica.ro

Maĭ înserămŭ în notă și altŭ documentŭ de acéstă natură (1).

In 10 August, 1790, Divanulŭ căpătă învoire dela Coburg să ia mĕsurĭ maĭ serióse spre stârpirea hoţiilorŭ și jafurilorŭ aşĭa dișilorŭ ostaşĭ și voluntarĭ Austriacescĭ.

Publicaţiĭ la 12 judeţe și la Craiova pentru hoţiĭ și făcĕtoriĭ de rĕŭ.

«Fiindŭ-că într'acéstă vreme de primăvéră, mulţĭ din ceĭ nărăviţĭ de maĭ din nainte la fapte rele, vor cuteza a cerca gândurile lor cele deșérte spre a se porni în hoţiĭ, și rĕutăţile ce era obicĭnuiţĭ, alţiĭ din prósta minte a lor, îndemnaţĭ de ceĭ rĕĭ, socotindŭ să se folosésca cu agoniselĭ nedrepte, se vorŭ înșela la aceste netrebnicii, carĭ pentru ca să amăgésca norodulŭ, să pótă a-și sĕvârși relele faptelorŭ lor, se vorŭ și schimba în haine ostăşescĭ, spre a nu fi cunoscuţĭ de hoţĭ, ĭată ântêiŭ pentru ostașiĭ ceĭ bunĭ spre a fi cunoscuţĭ, Escelenţa Sa Feldmarechalul-leitnant, din porunca pré Inaltuluĭ Prinţipŭ, aŭ datŭ nizamulŭ celŭ cuviinciosŭ scriindŭ la tóte tisturile ostăşescĭ pe afară în ţéră, ca orĭ-care din ostașĭ, verĭ cu ce trébă ar fi orânduiţĭ în judeţŭ, să aĭbă dela comandirulŭ regimentuluĭ adeverinţă la mânĭ iscălită, *cum că este ostașŭ Impĕrătescŭ*, și cum că este orânduit séŭ trămisŭ cu cutare trébă, spre a fi cunoscutŭ; ĭară carele se va găsi fără de dovadă în scrisŭ la mânile lor, âmblândŭ după jafurĭ și fapte rele, cu pricină că este rânduitŭ la trébă, fără de dovadă la mânile luĭ, pe uniĭ ca

(1) *Hotărîrea ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ anaforaleĭ departamentuluĭ de cremenalionŭ pentru Ştefan fecioru Bratuluĭ a se trimete la ocnă, și alţĭ doĭ a se sloboḑi pe chiezășiĭ, cu porunca cătră boeriĭ judecătorĭ de la acelŭ departamentŭ.*

«Câtŭ pentru Ivan Turculeţ și Gregorie Geianu, fiind-că după arĕtarea d-stră n'aŭ pe nimenĭ Dovagiŭ, prin chiezășie vrednică, (că orĭ când se va arĕta pe urma lorŭ vre-unŭ păgubașŭ să aibă a-lŭ da de faţă), să se slobóḑă dela închisóre, iarŭ pentru Ștefan fecioru Bratuluĭ, măcarŭ că arĕtaţĭ că nicĭ acesta n'are pe nimenĭ Dovagiŭ, dară pentru aceștĭ fecioriĭ aĭ Bratuluĭ destuĭ părîsĭ le sunt înseșĭ faptele lorŭ, ce de atâţa anĭ până acumŭ, apururea n aŭ contenitŭ din jăcmăniĭ și tâlhariĭ, șciute de obște, precumŭ chiar și acumŭ la venirea armieĭ *cu mijlocu că aŭ intrat volintirĭ la slujba împĕrătéscă, asemenea aŭ începutŭ rele urmărĭ și tâlhăriĭ ale lorŭ, după cumŭ însușĭ dela comandiru lorŭ aŭ luatŭ Divanulŭ înșciinţare, că pentru aceste urîte fapte, ca pe nișce tâlhari i-aŭ și izgonitŭ din comanda sa;* dreptŭ acé divanulŭ porunceșce d-tale vel Armaș, ca îndată ce veĭ primi porunca acésta, numaĭ decâtŭ pe acestŭ *Ștefan feciorulŭ Bratuluĭ să-lŭ porneșcĭ cu grabă la Ocnă, ca să stée acolo în pedépsă*, și fără de porunca Divanuluĭ, nicĭ de cumŭ să nu fie slobodŭ a eși». 1790, Martie 16.

Cod. No. XVIII, fila 61.

Poruncă cu Mumbașir cătră cămăraşul dela Ocna Telega, ca să pue în Ocnă pe Ștefan fecioru Bratuluĭ, și fără de porunca Divanuluĭ să nu-lŭ slobóḑă, dândŭ adeverinţă la mâna Mumbașiruluĭ că l'aŭ făcutŭ teslimŭ. 1790 Martie 16.

www.dacoromanica.ro

aceĭa, aŭ voĭe lŏcuitoriĭ să sară cu toţiĭ să-ĭ prinḑă şi cu pază să-ĭ trămiteţĭ dumnévóstră la tisturile ce vorŭ fi maĭ aprópe; deci de altă parte dumnévóstră să întăriţĭ strejuirea şi paza cea cuviincĭósă în totŭ coprinsulŭ aceluĭ ţinutŭ pentru hoţĭ, orânduindŭ poteraşĭ într'adinsŭ la părţile loculuĭ cele trebuincĭóse, şi la drumurĭ pe Polcovniculŭ judeţuluĭ cu toţĭ poteraşiĭ luĭ, căpitaniĭ cu slujitoriĭ lor, cum şi zapciilorŭ de prin plăşĭ, să le daţĭ porunci a priveghea de acésta, carĭ să facă totŭ felulŭ de străjuire cu toţiĭ spre a simţi şi a cunósce maĭ dinainte pe aceĭ ce aŭ cutezatŭ acésta şi sunt porniţĭ spre fapte rele, ca maĭ nainte să-ĭ întîmpine, nedându-le vreme a săvîrşi vre unŭ rĕŭ, ĭar întâmplându-se a călca pe cinevaşĭ, orĭ la casele lor, séŭ la drumurĭ spre a-ĭ jăfui şi a le face vre un rĕŭ, numaĭ decât proftacsască cu unŭ ciasŭ maĭ naiute poteraşiĭ şi cu satele din preună, mare séŭ mic, să sară cu toţi să-ĭ prinḑă, să nu scape, séŭ de se vorŭ depărta să le iée urma şi să-ĭ puneţĭ în mână negreşitŭ, atât pe dênşiĭ câtŭ şi pe gazdele lor, căcĭ hoţi fără de gazde nu potŭ fi, şi să-ĭ trimeteţĭ în bună pază cu ecsamenulŭ lorŭ aicĭ; pentru care să şi faceţĭ cercetare în tot cuprinsul judeţuluĭ de arnăuţĭ volintirĭ şi depărtaţĭ dela comănḑile lorŭ, sêrbĭ séŭ şi din pămêntenĭ, care âmblă încunjurându-se prin judeţŭ, cu arme asupra lorŭ, ca să vĕ dée sémă cu ce trebuinţă este? de cine este orânduitŭ? şi cu ce dovadă în s risŭ la mânile lorŭ? şi pe aceĭ ce-ĭ veţĭ găsi fără nicĭ un căpătâiŭ şi fără de trebuinţă cunoscută, ne şciută şi cu bănuială, să aveţĭ a-ĭ prinde şi cu pază să-ĭ trimeteţĭ aicĭ la Divanŭ cu însciinţarea d-stră în scrisŭ, iarŭ maĭ vêrtosŭ pentru ţiganĭ ce sunt âmblătorĭ în ţéră, orĭ domnescĭ, mŏnăstireşcĭ, séŭ boereşcĭ, să aveţĭ a chiama pe toţĭ vătaviĭ lorŭ să le luaţĭ chezăşie bună dela mânile lorŭ, ca să-şĭ pórte grijă fieşcecare vătavŭ pentru toţĭ cetaşi luĭ a nu cugeta la câtŭ de puţină hoţie, şi a se părăsi de năravurile lorŭ, căcĭ pe lângă hoţĭ şi însuşĭ vătavu acela se va pedepsi straşnicŭ; aşişderea şi pârcălabilorŭ, preoţilorŭ de prin sate, şi fruntaşilorŭ orăşenĭ de prin oraşe să le daţĭ în şcire şi să le porunciţĭ, ca fieşce care să grijască în satulŭ sĕŭ, séŭ în oraşŭ a nu se afla vre-unŭ omŭ rĕŭ necunoscutŭ, séŭ gazdă de hoţĭ; să aibă şi datoria acésta, şi pentru ceĭ ce vorŭ fi în bănuială orĭ de hoţĭ séŭ de gazdă de hoţĭ, fără de a nu-lŭ trece cu vederea, să-lŭ dée în şcire la ispravnicĭ, că de se va dovedi în urmă, că din satulŭ şi oraşulŭ acela aŭ eşit vre-unŭ omŭ rĕŭ, pe lângă acelŭ hoţŭ va fi şi pârcălabulŭ în osîndă; dreptŭ acé dară să grijiţĭ fórte de acéstă bună petrecere a locuitorilorŭ şi drumeţilorŭ, fără de grijă şi temere de hoţĭ şi ómenĭ rĕĭ, ca nişce deregătorĭ aĭ judeţuluĭ ce sunteţĭ, căcĭ veţĭ fi vinovaţĭ când nu veţĭ avé acéstă purtare de grijă, maĭ vêrtosŭ că uniĭ ca aceştĭ făcĕtorĭ de rĕŭ ne înfrânaţĭ fiindŭ, s'aŭ cutezatŭ în vremurile trecute şi la ómenĭ, oţiţeri Impĕrăteştĭ a face ucidere de mórte, şi socotiţi-vĕ când se va întêmpla una ca acésta în ce nevoĭe veţĭ intra!»(1). 1790, Aprilie 13.

Acéstă circulară e repeţită sub o altă formă numaĭ 2 ḑile după aceea, însă cu acésta de a doua circulară Divanulŭ ié, cu o duĭoşie care tocmaĭ bine nu-lŭ prinde, apĕrarea ţĕranuluĭ şi ordonă ispravnicilorŭ să le facă dreptate la jalbele lor. Ḑice Divanulŭ şi aceea, că *«la orânduiala oblăduireĭ ce ne aflămŭ»*, adecă sub regimulŭ

(1) Cod. No. XVIII, fila 97-98.

www.dacoromanica.ro

Austriacŭ, nu încape că pentru una şi aceĭaşĭ afacere Divanulŭ să repete zadarnicŭ ordinulŭ ce dă *după cum aveaŭ ispravnicii rĕŭ obiceiŭ din trecutŭ* ....

Iată întregulŭ actŭ:

Publicaţiĭ la 12 judeţe, către ispravnicĭ, pentru ceĭ ce facŭ rĕŭ ostaşĭ, să-ĭ înşciinţeze Divanuluĭ, cumŭ şi la pricinile de judecăţĭ orĭ-ce porunci le vinŭ să le urmeze, iară să nu lase pe locuitorĭ să se întórcŭ în deşertŭ.

«Macarŭ că şi alaltăierĭ prin cărţile ce vi s'aŭ trimis dela Divanŭ pentru nizamulŭ hoţilorŭ, s'aŭ arĕtatŭ cumŭ că locuitoriĭ aŭ voĭe să sară să prinḑă pe care din ostaşĭ vorŭ ămbla după jafurĭ şi după fapte netrebnice, supĕrându-ĭ şi necăjindu-ĭ, fără de a avé la mânile lorŭ paşuşŭ şi dovadă în scrisŭ dela maĭ mari comăndilorŭ, cumŭ că este orânduitŭ cu vre-o trébă; dară iată acumŭ într'adinsŭ să poruncesce d-stre, ca să aveţĭ în grijă pentru uniĭ ca aceĭ ce se vorŭ găsi în judeţŭ fără de paşuşŭ şi fără de dovadă în scrisŭ la mânile lorŭ, cumŭ că este rănduitŭ cu trébă, să-ĭ puneţĭ să-ĭ prinḑă negreşitŭ, şi să-ĭ trimeteţĭ în pază la tisturile ce vorŭ fi maĭ aprópe; pentru că aşia s'aŭ şi datŭ porunci la tóte tisturile ostăşescĭ de pe afară, încă şi ceĭ ce cu trebuinţă aŭ venitŭ să céră dela ispravniciĭ judeţuluĭ trebuinţele lorŭ ostăşescĭ, iarŭ de sineşĭ nu sunt volnicĭ a supĕra şi a necăji pe locuitorĭ întru nimicŭ; pe lângă acésta vĕ însciinţămŭ de obşte, că multe poruncĭ pentru multe feluri de priciniĭ, judecăţĭ şi de altele ce să daŭ odată dela Divanŭ, d-stră ne urmându-le, ne săvărşindu-le, se întorcŭ jăluitoriĭ în deşertŭ, fără de nicĭ o ispravă şi fără de nicĭ un rĕspunsŭ, séŭ însciinţare dela d-stră, de li se pricinuescŭ cheltuelĭ şi trépădŭ perḑênduşĭ vremea lucruluĭ lorŭ; aşişderea şi pentru alte trebuinţe ostăşescĭ şi Nizamurĭ ale ţĕriĭ, câte douĕ treĭ rânduri de poruncĭ vi se trimet până le puneţĭ în faptă cu lucrarea, pentru care să şciţĭ, că acestŭ rĕŭ obiceiŭ cu care aţĭ fostŭ învĕţaţĭ, de a aştepta pentru o trébă câte douĕ treĭ poruncĭ, nu este acumŭ suferitŭ la orânduiala oblăduiriĭ ce ne aflămŭ, ci pentru orĭ-ce pricină mare séŭ mică, porunca Divanuluĭ ce s'aŭ datŭ o dată, are aşĭ avé puterea şi urmarea eĭ fără de a nu rĕmănea josŭ, supuindŭ pe ceĭ ce sunt îndatoraţĭ la acé hotărîre şi poruncă a Divanuluĭ, a fi următorĭ fără de voia lorŭ, şi maĭ multŭ să nu aşteptaţĭ alŭ doilea şi alŭ treilea poruncă, căcĭ acé de al doilea poruncă să sciţĭ că are a vĕ veni cu urgie şi cu mare osîndă; asemenea şi pentru supĕrările ce se jăluescŭ locuitoriĭ pe tóte ḑilele, că aŭ de către ostaşĭ, vĕ poruncesce Divanulŭ, ca fără de a nu lăsa pe săracĭ să se trepede pe aicĭ cu jălbĭ perḑênduşĭ vremea lorŭ, să aveţĭ d-stră Ispravnicilorŭ, ca nişce dregătorĭ ce sunteţĭ cu datorie a ajuta pe locuitorĭ la păsurile lorŭ, unde veţĭ auḑi că aŭ făcutŭ verĭ-care din ostaşĭ vre-o supĕrare la vre-un satŭ, şi aŭ luatŭ de sineşĭ, orĭ vite, orĭ care, orĭ bucate, séŭ verĭ ce, să aflaţĭ pe aceĭ ostaşĭ dela ce regimentŭ anume sunt, şi cu grabă să înşciinţaţĭ Divanuluĭ, că într'altŭ chipŭ nu póte face Divanulŭ zaptulŭ acela ce se cuvine, séŭ pedépsa aceluĭ ostaşŭ şi împlinire de dreptulŭ săracilorŭ, când aceĭ ostaşĭ nu sunt şciuţĭ şi cunoscuţĭ, şi pe lângă însciinţarea de regimentu lorŭ, să aveţĭ a înşciinţa Divanulŭ şi pentru hrăpirile ce arĕtă jăluitoriĭ că li s'aŭ făcutŭ, câtŭ şi ce supĕrare aŭ făcutŭ fieş-care, cu dovadă, fără de asuprire maĭ multŭ»(1). 1790, Aprilie 15.

(1) Cod No. XVIII, fila 112.

www.dacoromanica.ro

La 9 Iulie 1790 nouă circulară la cele 12 județe și la Divanulŭ Craioveĭ i la d. vel spătaru, pentru volintiriĭ ce âmblă prin județŭ fără nicĭ o trébă, ci numaĭ spre a jăfui. (1)

Totuși asemene circulară n'aŭ fostŭ de vr'unŭ realŭ ajutorŭ țěreĭ, décă judecămŭ după faptulŭ că ele mereŭ se repetă.

O asemene repetițiune găsimŭ în 1 Noembrie 1790. De astă dată Divanulŭ apelă la locuitorĭ să se înarmeze și să sară, ca să prindă *voluntariĭ*, să-ĭ desarmeze și să-ĭ trécă ispravniculŭ peste hotarŭ în Austria, darŭ să nu-ĭ lase a trece la Turcĭ, orĭ la Rușĭ.

Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țěriĭ Românescĭ, cătră ispravniciĭ ot sud.

«Fiindŭ că mulțĭ arnăuțĭ și volintirĭ ce s'aŭ lăsatŭ din slujba ostășéscă, mergŭ înarmațĭ și călărĭ prin țéră, fără de nicĭ o trébă și prin târgurĭ bulucŭ,

(1) *Publicațiĭ la 12 județe și la Divanulŭ Craioveĭ, i la vel spătaru și la vel Agă, pentru volintiriĭ ce ămblă prin județŭ fără nicĭ o trébă ca să sară să-ĭ prindă. Dela Divanulŭ prințipatuluĭ țěriĭ Românescĭ.*

«In multe rânduelĭ s'aŭ arětatŭ că este porunca Mării Séle pré Inălțatuluĭ Prințipŭ pentru volintiri ce ămblă răzniții din comănțile lorŭ înapoia lagărilorŭ, prădândŭ, jăfuindŭ și făcêndŭ totŭ felulŭ de rĕutățĭ, ca pe uniĭ ca aceia cu orĭ-ce mijlocŭ se va puté să se desbere, încâtŭ și voĭe s'aŭ datŭ poterilorŭ, ca să-ĭ prindă și să-ĭ ducă la lagărulŭ celŭ mare; acumŭ dară fiind-că aŭ luatŭ pré Inaltulŭ Prințipŭ bună pliroforie, cumŭ că mulțĭ ómenĭ străinĭ cu nume de volintirĭ se respândescŭ și âmblă prin tóte locurile, făcêndŭ felŭ de felŭ de supĕrărĭ, jafurĭ și alte netrebnice urmărĭ, pentru care cu tótă puterea pré Inaltuluĭ Prințipŭ se dă sloboțenie la toțĭ căpitauiĭ, slujitoriĭ, părcălabiĭ și sătenii, ca orĭ-unde se vorŭ afla acestŭ felŭ de ómenĭ âmblândŭ fără de căpătâiŭ și prăvălindŭ, jăfuindŭ, făcêndŭ lucrurĭ tâlhărescĭ, să sară cu micŭ cu mare să abată ca să-ĭ prindă, și legându-ĭ să-ĭ aducă dreptŭ aicĭ, darŭ de nu-ĭ va puté prinde viĭ, să dée să-ĭ omóre, încă de care cumvaș vor fi și nescari-va căpitanĭ, tisturĭ Românĭ, decĭ lorŭ să le facă asemenea ca unora ce se învoĭescŭ dênșiĭ la urmărĭ de fapte rele. Decĭ Divanulŭ vĕ poruncesce, ca să sciți atâtŭ d-stră ispravnicilorŭ, câtŭ și la toțĭ de obște să însciințațĭ, că acéstă voĭe aŭ dat-o însușĭ pré Inălțatulŭ Prințipŭ, și negreșitŭ să pue în urmare porunca acésta fără de a nu se sfii nimenea de a face cu îndrăznélă silință să-ĭ prindă pe uniĭ ca aceĭ, și legându-ĭ să-ĭ aducă dreptŭ aicĭ, de care așteptămŭ și respunsŭ cumŭ că s'aŭ publicuitŭ porunca acésta întru auțulŭ tuturorŭ de obște, atâtŭ la târgurĭ i orașe, câtŭ și la tóte satele județuluĭ». 1790, Iulie 9.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, *Filaret Rŏmnicénu, Marchelic oficial Impĕrătescŭ, Manolache Grădiștén, Constantin Știrbeiŭ.*

Cod. No. XVIII, fila 227.

www.dacoromanica.ro

care ceĭ maĭ mulţĭ sunt de alte ţĕrĭ şi nu locuitorĭ de aicĭ din ţéra Românéscă căsătoriţĭ, care de multe orĭ s'aŭ întêmplatŭ a face hoţiĭ şĭ jafurĭ şi póte negreşitŭ şi acumŭ asemenea îndemnare să aibă, Divanulŭ poruncesce strașnicŭ, ca pe uni ca aceĭ ce aŭ fost în slujbă ostăşéscă găsindu-ĭ în ţéră ămblândŭ, arnăuţĭ séŭ volintirĭ, să aveţĭ a-ĭ opri cu bine, séŭ cu sila, luândŭ armele lorŭ cu puterea poteraşilorŭ, a zapciilorŭ şi a slujbaşilorŭ de judeţŭ, séŭ la întêmplare de trebuinţă, când vorŭ fi maĭ mulţĭ, să ridicaţĭ şi ómenĭ din ţéră armaţĭ spre a-ĭ duce şi a-ĭ scóte cu pază bună peste hotarŭ. unde să fie depărtaţĭ şi dela óstea Ruséscă şi dela óstea Otomanicéscă, şi maĭ vêrtosŭ a nu se puté împreuna între dênşiĭ, şi după ce se vorŭ trece peste hotarulŭ ţĕriĭ Chesaricescĭ, atuncĭ să li se dée armele. ca să mérgă unde vorŭ vré, iar împotrivindu-se uniĭ ca aceĭa a da armele lorŭ, nicĭ a se lăsa ca să-ĭ ducă. şi nu arŭ vré ca să asculte la cuvintele cele bune, să li se metahirisésca şi sila unora ca acelora; de care se cade şi d-stră ispravnicilorŭ să deşteptaţĭ pe locuitorĭ, şi să-ĭ povăţuiţĭ ca să fie silitorĭ pentru folosulŭ şi odihna lorŭ, spre a se înarma şi eĭ şi a sări, care cu arma, care cu ce va puté; aşişderea să daţĭ ajutorŭ unuĭ ispravnicŭ altuĭ ispravnicŭ de alăturea judeţuluĭ la prinderea unora ca acelora, de care maĭ nainte să daţĭ şcire locuitorilorŭ pentru venirea şi trecerea unorŭ făcĕtorĭ de rele ca aceia, făcêndu-ĭ cunoscuţĭ locuitorilorŭ şi când se vorŭ împotrivi, şi nu va fi altŭ mijlocŭ a se prinde, să dée să-ĭ omóre, ci darŭ aşia să urmaţĭ»(1). 1790, Noemvrie 1.

Entenberg ghenărar, *Filaret Rămnicén. Dumitrache Ban, Ioan Log. Marchelie.*

Negreşitŭ că de asemene fapte ale volintirilorŭ vagabondĭ, ba chiarŭ şi ale ostaşilorŭ regulaţĭ, nu vomŭ face respundĕtorĭ pe căpeteniile Austriace (2), darŭ nu maĭ puţinŭ ele aŭ fostŭ causa de grele suferinţĭ pentru ţéră, cumŭ se póte înţelege şi constata şi din actele ce aduserămŭ maĭ susŭ.

Dreptatea cere să adăogămŭ ăncă, că multe din acele rele domniaŭ contra voinţeĭ capilorŭ oştireĭ Austriace, graţie conivenţeĭ cu hoţiĭ şi volintiriĭ vagabondĭ, a slujbaşilorŭ naţionalĭ din judeţe. Că lucrulŭ aşa este, se póte vedé din următórea circulară ce Divanulŭ adreséză la toţĭ ispravniciĭ:

(1) Cod. No. XVIII, fila 302.

(2) Şi cu tóte aceste iată barem unŭ cazŭ în care acusările se potŭ repurta la şefĭ şi în care cazŭ Divanulŭ muntenescŭ avu meritulŭ d'a cuteza să céră dreptate de la Coburg:

Cătră Prinţipŭ pentru doĭ husarĭ.

«Cu plecăciune înşciinţămŭ, că ispravniciĭ dela Ialomiţa înşciinţéză la comisia visterieĭ şi comisia înşciinţéză Divanuluĭ, că un domn căpitan Baron von Kereszti, de husarĭ, trimiţêndŭ doĭ husarĭ la ţéra ungurésca, la întórcere aŭ maĭ venitŭ cu alţĭ treĭ, aducêndŭ haĭne şi alte calabalîcurĭ şi viindŭ pe la satulŭ

www.dacoromanica.ro

Cărţĭ la tóte judeţele pentru hoţiĭ ce se prindŭ, că s'aŭ însciinţatŭ Divanulŭ că nu urméză obiceiulŭ a-ĭ trimite la spătărie.

«D-stră ispravnicilorŭ ot sud..., sănătate, vĕ facemŭ în ştire, că luând Divanulŭ însciinţare cumŭ că mulţĭ hoţĭ s'arŭ fi prinsŭ la acelŭ judeţŭ dela venirea armieĭ încóce, uniĭ cu vinovăţiĭ de ucideri, alţiĭ căznitorĭ de ómenĭ, furĭ de dobitóce şi borfaşĭ, şi d-stră prin *mijlocirea de mituirĭ iĭ sloboḑiţĭ*, precumŭ acestea pricinĭ s'aŭ şi cercetatŭ spre dovedire unele şi s'aŭ cunoscutŭ adevĕrate, şi măcarŭ că sunt a vi sĕ arĕta d-stre una câte una aceste pricinĭ de câţĭ vinovaţĭ aţĭ sloboḑitŭ şi vorŭ fi să se céră, darŭ până a se săvârşi cercetarea acésta şi a se pliroforisi Divanulŭ maĭ desĕvârşitŭ, iată dela Divanŭ vi se porunceşce, să şciţĭ că orânduiala acesteĭ pricinĭ a hoţilorŭ curge înstr'acestŭ chipŭ, adecă: orĭ-ce felŭ de hoţĭ s'ar prinde în judeţŭ, nu sunteţĭ volnicĭ a-ĭ ţinea maĭ multŭ de câtŭ treĭ ḑile la grosulŭ d-stre, orĭ ucigaşĭ fie, orĭ căznitorĭ de ómenĭ, séŭ furĭ de dobitóce, séŭ borfaşĭ, iar a patra ḑi sunteţĭ datorĭ a-ĭ trimite la Bucuresci cu examenu lorŭ, dreptŭ la d-luĭ vel spătar, după obiceiŭ, şi d-luĭ are a-ĭ da la cremenalionŭ şi acolo aŭ a se cerceta şi după canonele, după orânduiala pravilelorŭ are a li sĕ hotărî pedépsa, după vină; ci darŭ acestea ce aţĭ urmatŭ până acumŭ, să nu vĕ îndrăzniţĭ a le maĭ urma de acumŭ înainte, şi orĭ-câţĭ vinovaţĭ vi se va afla în grosŭ, în ḑiua ce veţĭ primi cartea acésta, cu orĭ-ce pricină de hoţie, numaĭ decâtŭ cu examenulŭ lorŭ să-ĭ porniţĭ să-ĭ aducă dreptŭ la d-luĭ vel spătar, şi pe câţĭ veţĭ fi apucatŭ *a-ĭ sloboḑi cu mituirĭ, să-ĭ prindeţĭ şi iarăşĭ cu examenele lorŭ să-ĭ trimeteţĭ, până a nu rĕmănea lucru să vi se céră cu mustre, şi de acumŭ înainte să vĕ feriţĭ să nu se maĭ auḑă la Divanŭ, că s'aŭ urmatŭ fapte ca acestea,* ci după cumŭ maĭ susŭ vĕ ḑicemŭ, orĭ-ce vinovaţĭ de hoţie sĕ vor prinde, după treĭ ḑile să-ĭ trimeteţĭ dreptŭ la d-luĭ vel spătarŭ, că ne urmândŭ după cumŭ vi se porunceşce, veţĭ fi învinovăţiţĭ fără de cuvêntŭ de îndreptare; acésta şi fiţĭ sănătoşĭ.»

Iacă şi altŭ actŭ de aşĭa natură:

«D-stră ispravnicilorŭ ot... sud Buzeŭ; aicĭ la Divanŭ veniră cu jalbă Gheorghe Tunsoiu i Nica Marda dela Istriţa sud. Saac, arĕtândŭ, că unŭ călugărŭ, care este purtătorŭ de grijă pe moşia Istriţi, a m-riĭ sf. Gheorghe, i-apucă pe eĭ şi pe alţĭ sătenĭ din satulŭ lorŭ, să plătéscă talerĭ 213, paguba ce ḑice că s'aŭ fă-

---

Jilava şi întêmplându-se masul acolo, aŭ apucatŭ pe Părcălabu satuluĭ de ĭ-aŭ dat doĭ locuitorĭ să păzéscă de strajă nóptea la carele în care era acele haine, pe care locuitorĭ peste nópte trimiţêndu-ĭ cu caiĭ să-ĭ adape, diminéţa aŭ pusŭ pricina că le-aŭ peritŭ din carŭ calabalîcŭ, de talerĭ 35, şi aŭ luatŭ din satŭ treĭ boĭ; acuma ceĭ sĕracĭ stăpânĭĭ boilorŭ îşĭ cerŭ vitele lorŭ, ne fiindŭ nimicŭ vinovaţĭ şi cerŭ ispravniciĭ luminata poruncă a Inălţimiĭ Téle, cătră acelŭ căpitan de husarĭ baronulŭ von Kereszti, ca să dé boiĭ săracilorŭ, ci să bine-voĭască Inălţimea mărieĭ Téle a sĕ da acéstă poruncă, căcĭ ni sĕ pare că nu era cu cuvinţă să pună locuitorĭ să păzéscă de strajă, ci sĕ fi pusŭ cătane să păzéscă, care şciŭ obiceĭulŭ, séŭ încaĭ să nu fi trimisŭ peste nópte cu caiĭ să-ĭ adape». 1790, Ianuarie 26.

Cod. No. XVIII, fila 346.

www.dacoromanica.ro

cutŭ de cătră o sumă de hoţomanĭ, carĭ la venirea armieĭ l'aŭ călcatŭ şi l'aŭ prădatŭ, cu cuvêntŭ că şi eĭ aŭ fostŭ atuncĭ împreună cu aceĭ hoţomanĭ la acé pradă, de care numiţiĭ jăluitorĭ arétă, că cu adevĕratŭ de aŭ şi fostŭ împreună cu aceĭa, dară eĭ n'aŭ luatŭ nimicŭ dela acelŭ călugărŭ, ce vorŭ fi luatŭ tóte ceĭ-l-alţĭ hoţomanĭ, şi cumŭ că atuncĭ la venirea armieĭ, prinşĭ fiindŭ, aŭ încăputŭ la închisórea d-strĕ, şi după ce li s'aŭ luatŭ de cătră d-stră tot ce aŭ avutŭ asupra lorŭ, le-aţĭ luatŭ şi glóbă la 7 inşĭ din satulŭ lor câte tal. 27 de omŭ şi ĭ-atĭ sloboḑitŭ şi cerŭ acumŭ dreptate a nu fi apucaţĭ ca să plătéscă acé pagubă de tal. 213, ca uniĭ ce eĭ totŭ ce aŭ avutŭ li s'aŭ luatŭ de cătră d-stră şi aŭ datŭ şi glóbă pentru vina lorŭ; decĭ şciutŭ este Divanuluĭ, că atuncĭ la venirea pré puterniciĭ oştirĭ aicĭ în pămêntulŭ ţĕriĭ, prinḑêndu-se 43 de hoţomanĭ, carĭ jăfuise pe mulţĭ, s'aŭ făcutŭ teslimŭ toţĭ la închisórea d-stre, cu tóte orĭ-ce s'a găsitŭ asupra lorŭ, dându-vi-se poruncă de cătră d-luĭ cinstitulŭ ofichélŭ împĕrătescŭ siniorŭ Marchelie, ca să sté la închisóre până vorŭ veni toţĭ păgubaşiĭ să-şĭ iée fie-care dreptulŭ sĕŭ dela aceĭ hoţomanĭ şi în urmă aţĭ fostŭ însciinţatŭ Divanuluĭ, cumŭ că aceĭ hoţomanĭ, spărgêndŭ grosulŭ unde i-avéţĭ închişĭ, aŭ scăpatŭ şi aŭ fugit, ci fiind-că acumŭ după arĕtarea jăluitoruluĭ, se vede că d-stră aţĭ făcutŭ însciinţare divanuluĭ ne adevĕrată, fiind-că nicĭ aŭ spartŭ de sine, ci însuşĭ cu voinţa d-stre i-aţĭ sloboḑitŭ, luându-le de omŭ câte 27 de leĭ ruşfetŭ, ca să-ĭ lăsaţĭ, care urmare a d-stră este împotriva poruncii ce aţĭ avutŭ, ca să nu-ĭ lăsaţĭ până vor veni toţĭ păgubaşiĭ, şi fiind-că acéstă faptă a d-stră vĕ face tovarăşĭ cu aceĭ făcĕtorĭ de rele, dreptatea silesce ca Divanulŭ să hotărască pe d-stră a plăti tóte pagubele la orĭ câţĭ păgubaşĭ sĕ vorŭ arĕta de acumŭ înainte jăfuiţĭ de cătră aceĭ hoţomanĭ, însă, care pagube arŭ puté să le dovedéscă cu bune şi vrednice doveḑĭ, pentru care şi se porunceşce d-stre, ca jăluitorilorŭ supĕrare nicĭ într'unŭ chipŭ să nu li se facă, fiind-că eĭ aŭ eşitŭ numaĭ cu trupu din închisórea d-stre, şi vina lorŭ ş'aŭ plătit-o la d-stră cu câte 27 de leĭ; ci darŭ aşĭa să urmaţĭ negreşitŭ, că maĭ viindŭ şi jăluindu-se, orĭ din păgubaşĭ, orĭ ênsişĭ aceştia, să şciţĭ că veţĭ fi aduşĭ cu trépădŭ şi după ce veţĭ plăti pagubile, vĕ veţĭ şi necinsti».

Dumitrache Banu, Manolache Grădiştĕnu, Dumitrache Log. Marchelie ofichélŭ Impĕrătescŭ.

Cod. No. XVIII, fila 20-24.

Şi când fapte de asemenea natură se petrecŭ în tótă ţéra, reacţiunea boĭeréscă contra ţĕranilorŭ este în tótă plenitudinea. Monastirile şi boeriĭ, neascultaţĭ sub N. Mavrogheni, cât privesce *claca* respiră sub regimulŭ austriacŭ, care dă aspre ordine, orânduindŭ *mumbaşirĭ* să facă locuitorilorŭ zapcélîcŭ spre a se supune la tóte cele prevĕḑute de *ponturĭ* şi de sigurŭ şi peste ponturĭ (1).

1) Cetimŭ în cod. din timpŭ:

«S'aŭ datŭ douĕ cărţĭ ale divanuluĭ M-reĭ Délulŭ din Sud-Dâmboviţa, pentru locuitoriĭ ce sunt şeḑetorĭ pe moşiile M-reĭ, că nu urméză datoriilorŭ a-şĭ face clasa şi a-şĭ da dijmă precumŭ şi la cele-l-alte obiceiurĭ; s'aŭ poruncitŭ la ispravniciĭ judeţuluĭ, ca după condică să-ĭ supue».

www.dacoromanica.ro

Fi-va acéstă situaţiune gré pentru ţĕranŭ, causa pentru care un întregŭ satŭ, Neculescĭ, din judeţulŭ Rômniculŭ Săratŭ, a fugitŭ din ţéra Muntenéscă în munţĭ Vranceĭ aĭ Moldoveĭ (1), orĭ spioniĭ ruşĭ aŭ îndemnatŭ la acestŭ actŭ pre sătenĭ, ca să arete ţĕreĭ Muntenescĭ, că Românulŭ e maĭ fericit sub administraţiunea muscăléscă? Póte că ambele explicaţiunĭ sunt bune.

Dar atuncĭ şi Coburg se puté felicita cu 30 de familiĭ, carĭ emigrară din raiaoa Giurgiuluĭ şi cerură regimuluĭ Austriacŭ locŭ de aşeḍare în altă parte a ţĕreĭ muntenescĭ. Acestŭ locŭ li s'a datŭ în judeţele muntene şi fură şi scutiţĭ de birurĭ (2).

S'aŭ făcutŭ cartea Divanuluĭ cu Mumbaşir, dupa anaforana pré sfânţieĭ, Păriinteluĭ Mitropolit, pentru locuitoriĭ de pe la moşia Gherghiţiĭ din sud. Ilfov, că nu vor să urmeze la obiceĭurile şi adeturile moşieĭ, poruncindŭ a le face şi a le împlini tóte adeturile, şi a-ĭ opri dela vînḍarea vinuluĭ i a rachiuluĭ.

(1) «După douĕ însciinţărĭ ale ispravnicilorŭ ot sud Slam Rômnic şi după reportul d-luĭ vel Vist, s'a făcutŭ rĕspunsŭ la d-luĭ vel Vist, ca pentru satulŭ Neculesciĭ ce aŭ fugitŭ în Moldova i pentru nişte voiutirĭ ruseşcĭ ce trecŭ diucóce în pămêntulŭ ţĕriĭ şi facŭ stricăcĭunĭ, s'aŭ făcutŭ rĕportŭ la pré Inaltulŭ Priuţipŭ, ca să scrie unde va socoti, cumŭ şi pentru treĭ sute scândurĭ i 70 cosorovĭ, bună este urmarea ce-aŭ făcutŭ şi pentru căratul şăĭcelorŭ să facă siliuţă, ĭarŭ pentru vitele ce i sĕ cerŭ să dé la tăĭat şi să plătéscă ocana pe parale patru arétă discoliĭ, că nu sĕ potŭ găsi, la acestŭ rĕspunsŭ dă Divanulŭ că şi d-lor era datorĭ a nu lăsa să trécă vite din judeţulŭ d-lor în Moldova, căcĭ boiĭ împĕrăteştĭ acuma nu sĕ potŭ aduce şi să economiséscă d-lor a nu fi lipsă». 1790, Februarie 25.

A maĭ emigratŭ şi altŭ satŭ în Aprilie 1790, anume *Jitia*, cumŭ se vede în acestŭ actŭ:

«Rĕspunsŭ la Ispravnici din Slăm. Rômnic: la însciinţarea ce aŭ făcutŭ pentru unŭ satŭ anume Jătia din plaiu Rômnicŭ ce aŭ fugitŭ în Moldova la voruicia *Vrancii*, în ţinutulŭ Putniĭ, care era postaşŭ în Rômnic, care ţinutŭ fiindŭ în stăpânirea Austriecéscă, aŭ scrisŭ esceleuţia sa general Feld-marschal-leitnant barou fon Enzenberg la Roman, ca să poruncéscă a da aceştĭ ómenĭ, numaĭ şi d-lor ispravnici să caute a trimete fóie de numele lorŭ şi ómenĭ de paza lorŭ la drumŭ spre a-ĭ aduce». 1790, Maiŭ 8.

(2) «Pitac către d-luĭ vel Vist pentru 30 familiĭ ce aŭ eşitŭ de Raiana Giurgiuluĭ, cărora li s'aŭ datŭ la mânĭ luminatŭ senetŭ al Inaltuluĭ Priuţipŭ pentru odihna lorŭ în pămêntulŭ ţĕriĭ aicĭ, şi fiind-că la locul ce cerŭ eĭ a se aşeḍa, aŭ socotitŭ Divanulŭ că nu vorŭ avé odihnă, s'aŭ trimisŭ la d-ta cu vătavu de visterie ca să socotéscă nu locŭ în partea munteluĭ, la Prahova, séŭ la Dâmboviţa a se aşeḍa, şi să li să dée şi cuviinciósă carte către ispravniciĭ de apărare». 1790, Martie 13.

www.dacoromanica.ro

Nevoile și greutățile ce apăsaŭ pe țéră din cauza ocupațiuneĭ strĕine și a rĕsboiuluĭ nu împedicaŭ pe poporŭ d'a maĭ petrece, după deprinderile strĕbune, la ocasiunea sĕrbătorilorŭ bisericeĭ. Așa vedemŭ, că bucurescenii petrecŭ totŭ una în baluri și mese cu Austriacii, iarŭ și starea negutitoréscă și cé de jos nu lipsescŭ a'și petrece pascele la jocurĭ și la dulapurĭ. Aceste din urmă nu lipsescŭ a se înfiinţa cu anume voĭe a Divanuluĭ (1).

Birurile și veniturile ţĕreĭ se adună după obiceiŭ prin comisia Visterieĭ, în care este representantulŭ Austriacŭ Raab (2).

Dămŭ în note acte relative la darea fumărituluĭ pe 1790 (3).

---

(1) *Carte pentru Dulapŭ.*

«După obiceiu ce s'aŭ urmatŭ din vechime în toţĭ ani, s'aŭ datŭ prin acéstă carte a Divanuluĭ sloboḑenie luĭ Bălaş Săraciul i Iancu Ciohodariul i Panait Bucsarŭ și luĭ Dumitru Căpitanu, ca să aibă voĭe a face la Radul Vodă dulapulŭ celŭ obicĭnuitŭ la serbătorile sfintelorŭ pascĭ ale Invieriĭ Domnuluĭ ce ţine treĭ ḑile de rândŭ, pentru mîngâerea și privéla noroduluĭ de obşte și pentru óreşĭcare agonisélă și chivernisĕla lorŭ, cu care se folosescŭ cu dela venitu acestuĭ dulapŭ, pentru cheltuiala și ostenéla ce facŭ, urmându-se orânduiala acestuĭ dulapŭ întocmaĭ după obiceiu ce s'aŭ urmatŭ și maĭ naiute; pentru care se poruncesce și d-stră zapciilorŭ politieĭ, supĕrare să nu li să facă înpotriva obiceiuluĭ, ci să fie sloboḑĭ». 1790, Martie 13.

Cod. No. XVIII, fila 75.

(2) După orderulŭ pré Inălţatuluĭ Prinţipŭ s'aŭ făcutŭ pitacŭ la d-luĭ vel Vist, că s'aŭ orânduitŭ din preună cu ceĭ-l-alţĭ la comisia socotelilorŭ, d-luĭ cinstit Raab, ca să fie nelipsitŭ dela acéstă trébă». 1790, Februarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 33.

(3) *Cartea ce s'aŭ datŭ la mâna fumariluluĭ, cu ponturĭ, dela cine are a lua fumăritŭ. Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ.*

«Fiind-că slujba fumărituluĭ din Bucurescĭ este venitŭ alŭ cămăriĭ crăescĭ, care s'aŭ vîndutŭ din porunca Mării Séle pré Inaltuluĭ Prinţipŭ oblăduitorulŭ ţĕriĭ la mezatŭ în Divanulŭ ţĕriĭ, pentru care rĕspunde cumpĕrătoriulŭ avaeturile banilorŭ pe tótă luna la cămara crăiască și fiind-că aŭ jăluitŭ Divanuluĭ cumpĕrătorulŭ aceştiĭ slujbe, cumŭ că ceĭ maĭ josŭ numiţĭ nu vorŭ să plătéscă acestŭ obișnuitŭ venitŭ al cămăriĭ, după datoria lorŭ, pentru prăvăliile și cârcimele cu care se negustorescŭ și îșĭ facŭ alisverișulŭ pentru folosulŭ și căștigulŭ lorŭ; s'aŭ datŭ dela Divanŭ acéstă carte, de volnicie la mânile cumpĕrătoruluĭ de fumăritŭ, prin care să poruncesce pentru fieș-care în parte să se urmeze pre-

www.dacoromanica.ro

Nu mai puţinŭ continuă a se percepe şi darea căminăritului deşi

---

cumŭ să cuprinde maĭ josŭ: 1) Pentru sudiţĭ, pentru marchitanĭ, pentru ovreĭ, câţĭ dintrînşi ţinŭ prăvăliĭ de se negustorescŭ aicĭ înlăuntru politieĭ Bucurescilorŭ, orĭ prăvăliĭ cu felurĭ i meşteşugurĭ, séŭ cărciumĭ cu vêndărĭ de vinŭ i rachiŭ, toţĭ aceştia sunt datorĭ a plăti acestŭ venitŭ alŭ cămăriĭ, fără de nicĭ o împotrivire, după ponturĭ şi după vechiulŭ obiceiŭ, şi numaĭ marchitaniĭ şi negustoriĭ armieĭ, carĭ sunt la lagăre afară şi-şĭ ţinŭ prăvăliile lorŭ acolo de vîndŭ mărfurile la armie, aceĭ aŭ a fi nesupĕraţĭ de nimicŭ şi în bună pace, dar înăuntru politieĭ Bucurescilorŭ făcêndŭ alisverişulŭ ca şi ceĭ-l-alţĭ prăvăliaşĭ aĭ politieĭ trebue să plătéscă obişnuiturile venituri ale cămăriĭ, cumŭ plătescŭ ceĭ-l'alţĭ prăvălieşĭ aĭ politieĭ fără de nicĭ o deosebire, pentru că nu potŭ a pretendirisi scutélă cu nume de marchitanĭ şi sudiţĭ, cândŭ eĭ se negustorescŭ aicĭ în politie, iarŭ nu la armie; pentru care se poruncesce d-tale vel Agă, să orânduiţĭ zapciĭ harnicĭ, ca cu ajutoru şi dela d-luĭ plaţmaiorŭ să facă împlinire dela toţĭ aceĭ de acestŭ venitŭ al cămăriĭ.

2-lea. Pentru câţĭ cârciumarĭ şi negustorĭ prăvălieşĭ aŭ luatŭ cărţĭ ale Divanuluĭ dela boerinaşi şi dela alţiĭ ce aŭ privileghiurĭ de scutelĭ, fiind-că în privileghiurile şi cărţile lorŭ scriŭ să scutéscă drepte bucatele lorŭ, iarŭ nu ale altora străinĭ dela aceste cârciume şi prăvăliĭ ce se vorŭ dovedi că nu sunt bucatele privileghiaţilorŭ, nicĭ cârciumele séŭ prăvăliile lorŭ, ci aŭ vêndutŭ priveleghiulŭ lorŭ la cârcimarĭ şi prăvălieşĭ, să se iae acestŭ venitŭ alŭ cămăriĭ, şi d-ta vel spătarŭ i d-ta vel Agă să daĭ fumariuluĭ tot cuviinciosulŭ ajutorŭ a se împlini dreptulŭ sĕŭ dela fieş-care cu zapciu orânduitŭ într'adinsŭ, afară numaĭ din logofeţiĭ Divanuluĭ şi aĭ Visterii, după anaforaua ce s'aŭ vĕdutŭ la Divanŭ dela lét. 1783 Septembre a d-lor boerilorŭ Divanuluĭ ţĕriĭ, întărită şi cu hotărîre de judecată domnéscă a Mării Séle Mihaiŭ Vodă Suţul, aceştia câţĭ sĕ afla în slujbă, care slujescŭ cu deosăbire ḑiua şi nóptea în tótă vremea ne lipsitŭ şi fără de nicĭ unŭ felŭ de rândŭ, să aibă a scuti câte o pivniţă, măcarŭ a lorŭ, măcarŭ străină, să fie în pace şi nesupĕrată, păzindulise privileghiurile şi la acele cârciume ale lorŭ să nu aibă a face fumariĭ nicĭ o supĕrare.

3-lé. Pentru mŏnăstirĭ scrie la Ponturile Divanuluĭ, capulŭ 14 alŭ vînḑĕriĭ fumărituluĭ, cumŭ că mŏnăstirile celé marĭ, după vechiulŭ obiceiŭ, aŭ scutită câte o pivniţă, care pentru acé câte o pivniţă să nu aĭbă a face fumariulŭ nicĭ o supĕrare, iarŭ pentru câte alte cârcime séŭ prăvăliĭ vorŭ fi pretendirisindŭ a scuti maĭ multe, trebue să aibă privileghiurĭ domnescĭ de milă deosebită, pentru care priveleghiurĭ fiindŭ că atâtŭ de obşte s'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ încă de astă iarnă după venirea oştirelorŭ, câtŭ şi însuşĭ la ponturile de vînḑarea vămilorŭ şi a slujbelorŭ cămăriĭ, care s'aŭ publicuitŭ de faţă în auḑulŭ tuturorŭ, scrie la capulŭ 30 cumŭ că privileghiurile dela treĭ domnĭ: Alexandru Vodă Ipsilantŭ, Nicolae Vodă Caragea şi Mihaiu Vodă Suţul, fieş-care mŏnăstire arĕtându-le la Divanŭ să se întăréscă cu cartea Divanuluĭ, şi aşia să fie păzite şi urmate, urméză dară după cuprinderea acestorŭ ponturĭ şi după orânduiala cé cuviinciósă, că câţĭ vorŭ avé privileghiurile lorŭ întărite cu cartea Divanuluĭ, să li se păzéscă, să fie nesupĕraţĭ de fumăritŭ pre câte prăvăliĭ séŭ cârcime le va fi scriindŭ cartea Divanuluĭ, iar care nu va avé cartea Divanuluĭ, să aibă a plăti, macarŭ mŏnăstire, macarŭ negustorĭ străinĭ aĭ companieĭ; dreptŭ acé să poruncesce d-tale vel Spătarŭ i d-tale vel Agă, după acéstă orânduială să urmaţĭ,

www.dacoromanica.ro

numaĭ la orașe, cumŭ resultă din actulŭ ce dămŭ în nota din 8 Noemvrie 1790 (1).

Birulŭ țiganilorŭ este de aprópe urmăritŭ (2). Austriaciĭ reintroduseră

și să-ĭ dațĭ ajutorulŭ celŭ cuviincĭosŭ a se împlini dela fieș-care dreptulŭ fumariuluĭ». 1790, Iulie 3.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, Cozma, alŭ Ung. Vlah. Dimitrie Ban, Ioan Damaris log., Manolache Grădiștén Biv. vel Vist., Constandin Știrbeiu, Mateiu Fălcoianu, Marchelie ofichélŭ Impĕrătescŭ.

Cod. No. XVIII, fila 216.

(1) *Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕrĭĭ Romănescĭ.*

«Dela Divanŭ aŭ venitŭ jalbă dela tóte satele plăeșescĭ din Plaiŭ, despre Buzeŭ sud. Slăm-Rŏmnic, cumŭ că orânduitulŭ ce este cu slujba căminărituluĭ la partea loculuĭ, în potriva vechiuluĭ obiceiŭ, a cărțiĭ Divanuluĭ și a ponturilorŭ de acéstă slujbă ce aŭ datŭ la mână, aŭ supĕratŭ și supĕră pe locuitoriĭ de prin satale acestuĭ plaiŭ, ca să plătéscă căminăritulŭ, cu pricină că aŭ plătitŭ în anulŭ trecatŭ alŭ Domnuluĭ Mavrogheni, pentru care *fiind-că obiceiu aŭ fostŭ a se lua căminăritulŭ numaĭ prin orașe și târgurĭ, iarŭ nicĭ prin sate plăeșescĭ în plaiŭ, nicĭ în satele cele-l-alte dela vale nicĭ o dată căminăritulŭ n'aŭ fostŭ,* după care obiceiŭ vechiŭ și Divanulŭ urmândŭ aŭ datŭ la mâna căminaruluĭ cărțĭ cu asemenea cuprindere, anerisindŭ nedrépta urmare ce s'aŭ făcutŭ în anulŭ trecutŭ alŭ domnieĭ luĭ Mavroghenĭ și s'aŭ datŭ acéstă carte a Divanuluĭ la mânile tuturorŭ satelorŭ dintr'acestŭ plaiŭ, să se apere acumŭ și tot-dé-una de slujbașiĭ căminarĭ, și pentru că aŭ făcutŭ orânduitulŭ cu acéstă slujbă a căminărituluĭ estimpŭ urmare în potriva vechiuluĭ obiceiŭ a ponturilorŭ Divanuluĭ, spre a jăfui pe locuitorĭ—se dă volnicie slugi Divanuluĭ... să mérgă și prin silința d-lorŭ ispravnici județuluĭ, după ce va împlini dela dânsulŭ totŭ înapoĭ ce aŭ luatŭ dela locuitoriĭ plăiașĭ, apoĭ rădicândŭ pe acelŭ căminarŭ ce-lŭ va găsi în plaiŭ făcêndŭ supărare satelorŭ, să aibă al aduce la Divau; de care se poruncesce și d-stră ispravnicilorŭ aĭ județuluĭ să avețĭ a da știre și celorl-alțĭ tovarășĭ căminarĭ în cele-l-alte plășĭ ale județuluĭ ca să se părăséscă de acestŭ felŭ de urmărĭ, și să nu supere pe locuitoriĭ de prin sate pentru căminăritŭ, ci numaĭ prin orașe și târgurĭ să aibă a âmbla». 1790, Noemvrie 8.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, *ot Rômnic Filaretu, Dumitrache Ban, Ioan Log. Mateiŭ Fălcoian, Marchelie.*

Cod. No. XVIII, fila 310.

(2) *Cătră d-luĭ vel Armaș pentru birulŭ țiganilorŭ.*

«După orderulŭ pré Inălțatuluĭ Prințipŭ, cumŭ că voĭesce Măria Sé a sci câtŭ trebue să plătéscă birulŭ cele treĭ felurĭ de țiganĭ, ad. rudari, ursari, și spălători de aurŭ, și în ce vreme acești banĭ trebue să se dée? care acéstă arĕtare o cere Măria sa până în treĭ ḑile, ci darŭ îndată ce veĭ primi d-ta porunca acésta numaĭ decâtŭ să răportuĭască Divanuluĭ în grabă, care arĕtare să o facă după temeinice lucrurĭ, adecă, după condică și catastișe pecetluite, că este să se reportuiască Inaltuluĭ Principŭ». 1790, Martie 14.

Cod. No. XVIII, fila 56.

www.dacoromanica.ro

darea *«cerăritului»;* (1) nu este uĭtatŭ de regimŭ (2), agiulŭ auruluĭ, forțândŭ cursulŭ galbenilorŭ; Puțurile de păcură dela Câmpina fură

Cătră vel Armaș pentru țigani de peste Oltŭ că s'aŭ datŭ subt stăpânirea dumnealuĭ.

«Măria Sé pré Inălțatulŭ Prințipŭ prin luminatu orderulŭ Mărieĭ Séle dela cincĭ ale aceștiĭ lunĭ, face șcire Divanuluĭ, pentru țigani domnescĭ ce sunt trecuțĭ în ținutulŭ Craioveĭ peste Olt, cumŭ că d-ta aĭ tótă voia a strînge dăjdia lorŭ și aurulŭ din totŭ cuprinsulŭ Prințipatuluĭ țĕriĭ Românescĭ, și ca să nu să dée vre o zătignire slujbiĭ, de acea aŭ datŭ Măria Sé acéstă voĭe a trece zapcii d-tale și de cé parte de Olt, pentru care pricină aŭ poruncitŭ Măria Sé și Divanuluĭ Craioveĭ de a nu face vre-o zătignire ómenilorŭ d-tale de cătră verĭ-cine, fiindcă d-tale ți s'aŭ datŭ tótă voia și stăpânirea țiganilorŭ domnescĭ, după cumŭ maĭ susŭ sĕ cuprinde și este Măria Sé încredințatŭ, că și d-ta veĭ face catastihŭ curatŭ și veĭ pune silință de a găsi pe toțĭ țiganiĭ, ci încă și la vreme veĭ face înplinéla dăjdiilorŭ cu rânduială, atâtŭ a banilorŭ câtŭ și a auruluĭ și după ce veĭ face istovulŭ 'lŭ veĭ și da la casa rĕsboiuluĭ; ci darŭ nu lipsimŭ a arĕta d-tale luminata poruncă Mărieĭ Séle Inaltuluĭ Prințipŭ pentru volnicia ce ți se dă, spre a fi însciințatŭ, după care să facĭ urmare». 1790, Martie 29.

Cod. No. XVIII, fila 76—77.

(1) «După jalba Bițuluĭ negustor, chiezaș ce este a lumînărieĭ de céră, pentru céra ce prin Ponturĭ este hotărîtă a da negustoriĭ la lumînărie, că cu pricină că n'aŭ céră nu vorŭ să-ĭ dée nimicŭ, și elŭ aŭ doveditŭ céră pe la negustorĭ. numaĭ i cere câte parale 70 pe ocă, s'aŭ făcutŭ poruncă la starostea de negustorĭ, ca să mijlocéscă a-ĭ învoi și a-ĭ da acumŭ macarŭ treĭ patru miĭ ocă céră din céra cé hotărîtă, că de nu vorŭ urma apoĭ se va lua cu porunca Divanuluĭ acestŭ alisverișŭ dela negustorĭ». 1790, Martie 8.

(2) «S'aŭ datŭ poruncă Divanuluĭ la căminaru Hagi Moscu, pentru bani ce ia din vămĭ, să iae jumĕtate argintŭ și jumĕtate galbinĭ, pe care asemenea să-ĭ dée la cămara Impĕrătéscă, care acésta s'aŭ făcutŭ după orderulŭ pré Inălțatuluĭ Prințipŭ». 1790, Ianuarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 10-11.

«După luminatulŭ orderŭ alŭ pré luminatuluĭ Prințipŭ, s'aŭ datŭ poruncă la d-luĭ vel Vist ca tóte dările de banĭ ce să daŭ la cămara Impărătéscă, să se dée jumĕtate în galbenĭ și jumĕtate în banĭ de argintŭ, asemenea și d-luĭ să dée poruncă la ispravnicĭ prin județe, ca ispravniciĭ ce banĭ vorŭ lua și vorŭ trimite la Visterie, așa să-ĭ trimiță, de care acésta s'aŭ datŭ poruncă la căminaru Moscu, ca și d-luĭ cu bani din vamă așa să fie următoru». 1790, Ian. 28.

Insciințîndu-se Măria Sé pré Inaltulŭ Prințipŭ din jălbile ce i-aŭ venitŭ din tóte părțile, cumŭ că negustoriĭ și locuitoriĭ nu vorŭ nicĭ să iae, nicĭ să schimbe galbeniĭ în prețulŭ lorŭ celŭ poruncitŭ, strașnicŭ poruncesce la Divanŭ prin luminatu Mării Séle orderu dela 25 ale luneĭ aceștia, ca să se facă publicație în țéră, ca cela ce nu va vré galbeniĭ dreptŭ cincĭ florințĭ, câtŭ de puținŭ,

www.dacoromanica.ro

puse sub pază de soldaţĭ austriacĭ şi venitulŭ acestorŭ puţurĭ — prin arendare — atribuitŭ cămăreĭ împĕrătescĭ (1), séŭ că proprietariĭ puţurilorŭ fură requisiţionaţĭ de ea.

---

séŭ să schimbe, unulŭ ca acela va fi osânditŭ pentru unŭ galbenŭ să dée altulŭ, şi de-ĭ va fi marfa de maĭ multŭ preţŭ va fi osânditŭ să dée muşteriuluĭ glóbă preţulŭ mărfiĭ, ne fiindŭ cu cale a lăsa pe negustorĭ sâ căştige îndoitŭ câştigŭ cu acéstă urmare; decĭ Divanulŭ poruncesce d-stră să însciinţaţĭ acéstă poruncă prin tóte oraşele i târgurile şi satele aceluĭ judeţŭ, ca fieş-care să scie că celŭ ce nu va vré nicĭ a lua nicĭ a schimba galbenu întru acestŭ maĭ susŭ numitŭ preţŭ, hotărîtŭ bine să scie, cá se va osîndi cu osânda acésta negreşitŭ, ce poruncesce Inaltulŭ Prinţipŭ, de care să şi aveţĭ purtare de grijă, ca să aflaţĭ pe unulŭ ca acela ce nu va fi următorŭ, şi numaĭ decâtŭ să însciinţaţĭ Divanuluĭ». 1790, Februarie 15.

Asemenea s'aŭ făcutŭ pitacnlŭ Divanuluĭ cătră d-luĭ vel Agă, pentru Bucurescĭ, cumŭ şi cătră d-luĭ vel Vist.

Cod. No. XVIII, fila 27—28.

Publicaţiĭ de la Visterie la căminaru Moscu, la spătarŭ, la Agă şi la toţĭ ispravnicĭ pentru galbenĭ, ca să se priméscă la tóte dările câte talerĭ 5.

«Pănă acumŭ galbeniĭ şi în alte dăjdiĭ a ţĕriĭ aŭ urmatŭ şi s'aŭ primitŭ la casa ostăşască câte 5 leĭ şi 10 parale, iarŭ acumŭ în ţéră la obşte nu se potŭ da galbeniĭ maĭ multŭ decât ţalerĭ 5 şi cămara nu sufere maĭ multŭ paguba acésta; se face d-tale în şcire, că din ḑiua dintâiŭ a luĭ Noemvre după călindarulŭ noŭ, galbeniĭ în orĭ-ce felŭ de dare nu se va primi la casa ostăşéscă maĭ multŭ decâtŭ talerĭ 5, precum nicĭ casa nu-ĭ va da în maĭ mare preţŭ, pentru care se dă d-tale în şcire maĭ de vreme, ca cu acéstă orânduială să urmezĭ d-ta a primi şi a da galbeni la cămara crăiască, de care s'aŭ datŭ în ştire şi pe afară la ispravnici, şi la slujbaşĭ şi la toţĭ de obşte». 1790, Oct. 8.

Cod. No. XVIII, fila 27.

(1) «Cumpĕrătoriĭ ce aŭ cumpĕratŭ estimpŭ vama dela Câmpina cu păcurile de acolo aŭ datŭ jalbă Divanuluĭ cumŭ că la puţurile cu păcurĭ păzescŭ soldaţĭ şi nu-ĭ îngăduescŭ a lua pĕcura ce este obicĭnuită a vameşilorŭ, pentru care fiind-că păcura ce ĭese dintr'acele puţurĭ peste orânduelile curţiĭ este venitŭ alŭ cămăreĭ împĕrătescĭ, care s'aŭ vîndutŭ la mezatulŭ Divanuluĭ, pentru care vameşiĭ rĕspundŭ sferturile de banĭ aicĭ la camera resboĭuluĭ, să bine-voeştĭ Inălţimea Ta a poruncĭ să se ridice aceĭ soldaţĭ şi să fie sloboḑi vameşiĭ a-şĭ lua păcura, ca să nu se pricinuĭască nedreptate cumpĕrătorilorŭ vămiĭ; aşişderea jălueşce numitulŭ vameşŭ, că acolo la Câmpina i s'aŭ pusŭ şése soldaţĭ în cfartirŭ, pentru care sĕ rógă Mărieĭ Téle a se porunci la d-luĭ ofichélu ce este acolo la Câmpina spre a i se sloboḑi casa vămiĭ de cfartirŭ, să pótă căuta tréba şi strîngerea banilorŭ camăriĭ; pentru care nu lipsimŭ şi de acésta a arĕta Mărieĭ Téle». 1790, Februarie 3.

Cod No. XIII, fila 356.

www.dacoromanica.ro

«Poruncă cătră ispravniciĭ din sud saac după reportulŭ căminaruluĭ Moscu ca să siléscă pe stăpâniĭ ceĭ cu puţurile de păcura ale lucra cumŭ să cade fiindŭ trebuinţă de o sumă de păcură ce să cere la oştirĭ şi nu are de unde o împlini». 1790, Maiŭ 6.

Peste dările obicĭnuite, ţéra maĭ plăti după găsirea cu cale a luĭ Coburg, o îndoită dare estraordinară, una în banĭ şi alta în *natură*. Ispravniciĭ fură orînduiţĭ să preleve şi să dé socotelĭ de aceste dărĭ, sub pedépsă *militară*, precumŭ resultă din actulŭ ce dămŭ, unŭ raportŭ cătră Coburg, din partea Divanuluĭ din 6 Februarie 1790. Unŭ curiosŭ birŭ trecătorŭ fu şi acela alŭ adunăreĭ din unele judeţe de brósce cu ţest (1).

Administraţiunea Austriacă este fórte energică în stingerea dărilorŭ acestora. Coburg impută Divanuluĭ la 15 Februarie 1790 (stil noŭ) întârdierea percepereĭ, iar Divanulŭ respunde aşĭa:

Cătră Măria Sé pré Inălţatulŭ Prinţipŭ dela Divanulŭ ţĕriĭ.

REPORT

«Cu plecăcĭune amŭ primitŭ luminatulŭ orderulŭ Inălţimeĭ Séle, ce este datŭ dela Februarie 15 lét 1790, astădĭ la şése ale nóstre de Februarie, întru care se poruncesce pentru ispravniciĭ judeţelorŭ, cumŭ că patru lunĭ n'aŭ urmatŭ să trimiţă raporturile lorŭ şi socotelile cu isprava dărilorŭ ce s'aŭ poruncitŭ în ţéră, adecă o parte în banĭ şi o parte în natură, pentru care îndată după priimirea luminatuluĭ orderŭ, numaĭ decât s'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ către d-luĭ vel Vist. ca să trimiţă în grabă poruncĭ straşnice la toţĭ ispravniciĭ de obşte, ca în soroculŭ ce porunceşcĭ Măria Ta, de 14 ḑile, să trimiţă negreşitŭ reporturile lorŭ şi socotelile şi cu isprava dărilorŭ la Divanŭ, arĕtândŭ ispravnicilorŭ însăşĭ coprinderea luminatuluĭ orderŭ alŭ Mărieĭ Téle, că cel-ce nu va fi următorŭ nu numaĭ i se va opri léfa, ci încă vorŭ cădea şi în pedépsă ostăşéscă şi îndată ce vorŭ veni numaĭ decâtŭ le vomŭ arĕta Inălţimeĭ Téle». 1790, Fevr. 6.

Birurile ordinare se prelevaŭ greŭ, nu numaĭ din causa lipseĭ de mijlóce a ţĕranuluĭ, dar şi din causa amesteculuĭ ostăşimeĭ austriace. Acéstă lipsă este atât de evidentă, că Divanulŭ caută să urmeze, orĭ măcarŭ să împuţineze unele abusurĭ ordinare la prelevarea

(1) «S'aŭ datŭ poruncă la ispravniciĭ Ilfovuluĭ ca să găséscă 300 brósce ţestósa, séŭ să găséscă negustoru să le strîngă, fiindu trebuincióse pentru unŭ obrazŭ şi cu plată bună se vorŭ lua.

www.dacoromanica.ro

dărilorŭ. Intre acésta era și *cercătura oerituluĭ* și a altorŭ venitурĭ. In 29 Ianuarie 1790 Divanulŭ a autorisatŭ pre vel Vist, după raportulŭ luĭ, ca să se vêndă la mezatŭ cercătura oerituluĭ, însă cercătura să se facă numaĭ asupra slujbașilorŭ *strîngêndŭ rĕvașele lorŭ, iar asupra locuitorilorŭ să nu se facă nicĭ o cercătură, nicĭ să-ĭ numere oile, nicĭ să-ĭ céră parale, măcarŭ cu orce felŭ de numire fiindu-le îndestulŭ locuitorilorŭ cele ce aŭ pătimitŭ.*

Acéstă *cercătură* a oerituluĭ se arendă numaĭ cu 5500 leĭ pe 1790. Pentru a se face posibil prelevarea acestuĭ venitŭ, Divanulŭ intervine la Coburg cu următorulŭ raportŭ, din 7 Februarie 1790:

«Inălțimeĭ Téle cu plecăcĭune însciințămŭ, că cercătura slujbeĭ oerituluĭ s'aŭ vîndutŭ cu taleri 5500, și fiind-că cumpĕrătoriĭ acesteĭ slujbe aŭ trebuință de cincĭ luminate porunci ale Inălțimeĭ Téle, să li să dé către comandiriĭ ostirilorŭ, adecă o poruncă către Măria Sé gheneral Oros aflându-se în cvartirŭ la sud Ialomița, altă poruncă către d-lor comandiriĭ ce sunt la cvartirŭ la sud Ilfov i altă poruncă către comandiriĭ din sud Vlașca și altă poruncă către Măria Sé ghenerar Horvath dela Focșanĭ; în care porunci să se poruncéscă de către lnălțimea Ta să nu se supere slujbașiĭ acești de către cineva-și din cinurile ostășescĭ, ci să aĭbă voĭe a-și căuta slujba cercătureĭ de oeritŭ întocmaĭ după cărțile Divanuluĭ și ponturile comisieĭ Visterieĭ, ci să bine-voescĭ Inălțimea Ta a porunci să li se facă luminatele porunci ale Inălțimeĭ Téle»(1). 1790, Februare 7.

Cod. XVIII, fila 353.

Desigurŭ că venitulŭ vămilorŭ mergé fórte slabŭ în 1789-1790 din causa resboiuluĭ și a ocupațiuneĭ austriace. Esportulŭ de producte și vite (1) era oprit. Importulŭ încă primea restricțiunĭ numeróse. Nicĭ chiarŭ cóse nu se putéŭ aduce în țéră fără anume permisiune, căcĭ Austriaciĭ consideraŭ cósele ca arme periculóse în mâ-

(1) Iacă un actŭ din care se vede cu ce grijă Divanulŭ oprea exportulŭ și alŭ cailorŭ

(1) «Inălțimeĭ Téle cu plecăcĭune însciințămŭ, că d-lor ispravniciĭ din sud Saac facŭ arĕtarea acésta: Că locuitoriĭ din Transilvania cu pașușurĭ trecŭ dincóce în țéră de cumpĕră caĭ de pe la hergheliĭ și după unde găsescŭ de i ducŭ înăuntru și ḑicŭ că sunt pentru trebuința împĕrătéscă; pentru care arĕtămŭ înălțimeĭ Téle, că a fi acestŭ felŭ de cumpĕrătorĭ fără de scirea Divanuluĭ, póte a se întâmpla multe pricinuirĭ și pe lângă aceĭa și alțiĭ de aicĭ din țéră putemŭ ḑice că și pentru alisverișu lorŭ iară-și vorŭ cumpĕra caĭ, cu nume că pentru tréba ostășéscă facŭ și aceĭa strînsură de caĭ, locuitoriĭ fiindŭ supĕrați de podveḑĭ cu luarea cailorŭ cu luarea dobitócelorŭ, cu a rĕspunde poștile, și maĭ alesŭ

www.dacoromanica.ro

nile ţĕranuluĭ român şi ale celorŭ de peste Dunăre. Iată un permisŭ de importŭ de cóse din Gratz:

Cătră Măria Sa.

«Constandin Grigoriu neguţătorŭ alŭ ţĕriĭ de aicĭ *cere sloboḑenie a aduce dela Graz şépte buţĭ cu cóse ce le are maĭ dinainte tocmite de omulŭ sĕŭ acolo,* pentru care fiind-că Divanulŭ l'aŭ pusŭ de aŭ datŭ zapisŭ aicĭ la Divanŭ cumŭ că *în altă parte nu le va scóte, nicĭ va trece câtŭ de puţine în ţéra turcéscă,* ci sunt de trebuinţa ţĕriĭ, iar dovedindu-se cu câtŭ de puţinŭ că aŭ trecutŭ dintr'acea marfă aĭurea să se pedepséscă cumŭ va fi maĭ greŭ, să bine-voescĭ Inălţimea Ta a-ĭ da paşaport şi sloboḑenie a aduce numitele şépte buţĭ cu cóse» (1). 1790, Ianuarie 26.

«S'aŭ făcutŭ Pitacŭ la Divanŭ cătră căminaru Hagi Moscu epistatulŭ vămilorŭ a scrie la vameşu dela hotarŭ pentru şépte buţĭ cu cóse ce este să aducă Constandin Grigoriu pentru trebuinţa ţĕriĭ aceştia, ca să le slobóḑă a veni, plătindŭ însă vama cé obicĭnuită». 1790, Februarie 9.

Credŭ că acelaşĭ motivŭ esplică şi controlulŭ vînḑĕreĭ ierbeĭ de puşcă i a plumbuluĭ. De asemene plumb şi iérbă de puşcă fuseră confiscate dela Turnavitu, cunoscutulŭ credinciosŭ alŭ luĭ N. Mavrogheni.

«S'aŭ făcutŭ Pitacŭ dela Divanŭ la Februarie 7, 1790, cătră starostea de negustoriĭ, după anaforaua starostiĭ ce s'aŭ cetitŭ la Divanŭ pentru 532 ocă plumbŭ în 13 *lospe,* şi pentru 732 ocă iarăşĭ plumbŭ vergele într'o putină, i pentru 40 ocă iarbă de puşcă într'un buriŭ, şi pentru 160 ocă fisicurĭ testele ce sunt luate la starostie din magazia luĭ Chir Dumitrache Turnavitu, cumŭ că

împuţinându-se nutreţulŭ, ceĭ maĭ mulţĭ voescŭ a-şĭ vinde caiĭ ca c'unŭ cuvîntŭ că n'aŭ dobitóce să scape de podveḑĭ. alţiĭ putemŭ ḑice că avêndŭ rudeniĭ séŭ prieteşugurĭ cu din locuitoriĭ şeḑĕtorĭ înăuntru, potŭ face vre-o mijlocire cu ceĭce se numescŭ cumpĕrătorĭ de caĭ împĕrătescĭ şi fără a-şĭ vinde dobitócele să şi le trécă înăuntru la rudele şi să scape de podveḑile ţĕriĭ; ci dar de va fi cu putinţă, bine este să se zăticnéscă cu totulŭ acéstă cumpĕrătóre a cailorŭ, ca să nu se pricinuĭască lipsă de vite aicĭ în ţéră, iarŭ de nu va fi acésta prin putinţă, atuncĭ face trebuinţă a se pune acésta de Măria Ta în orânduĭală, încunosciinţând pre Divan, de aceştĭ ómenĭ câţĭ cu adevĕratŭ şi cu numele lorŭ, sunt aceĭ rânduiţĭ de-a cumpĕra caĭ pentru trebuinţa împĕrătéscă şi fiesce-care câtă sumă de caĭ are poruncă a cumpĕra şi când se va întórce să fie iarăşĭ prin scirea Divanuluĭ sciută suma de caĭ ce vorŭ trece înăuntru. De acésta facemŭ scire Inălţimeĭ Téle şi ne rugămŭ a se pune la bună orânduĭală de Măria Ta cu a nu se da pricinuirĭ de zetichniriĭ aicĭa în ţéră la cererile trebuinţe lorŭ ostăşescĭ ce să ajutoréză cu dobitócele acestorŭ locuitorĭ aĭ ţĕriĭ». 1790, Ianuarie 31.

Cod. No. XVIII, fila 353.

(1) Cod. No. XVIII, fila 347.

www.dacoromanica.ro

s'aŭ găsitŭ musteriŭ ale cumpĕra acestea, însă plumbulŭ ocaua pe banĭ 60, iarba ocaua po talerĭ 1, fisicurile suta de testele talerĭ 14, ci fiind-că pe acestŭ preţŭ nu sĕ împlinesce léfa ce aŭ a lua Neferiĭ, să cerceteze starostea cu ce preţŭ le vîndŭ aceĭ musteriĭ, şi de este îndestulŭ acestŭ preţŭ la analogul vîndĕriĭ, ca să nu se dée în pagubă şi aşĭa să urmeze a le da, rĕportândŭ şi Divanuluĭ ce sumă aŭ eşitŭ, ca să iae poruncă».

Lipsa de importŭ era şi ea mare. Nu maĭ era ferŭ de ajunsŭ în Bucurescĭ (1) şi pentru trebuinţa podurilor se adusă din Roman. Acéstă lipsă motiva următórele ordine din 22 Ianuarie 1790:

S'aŭ făcutŭ poruncă la starostea de negustorĭ, ca îndată să cerceteze fórte cu de amănuntulŭ în totŭ târgu pe la toţĭ negustoriĭ unde se află ferŭ de vîndare, şi la orĭ-cine va găsi, orĭ câtŭ ferŭ, anume în grabă să reportuiască Divanuluĭ». 1790, Aprilie 18.

«S'a datŭ poruncă prin pitacŭ la starostea de neguţitorĭ, după orderulŭ pré Inaltuluĭ Prinţipŭ, ca să dé în scire la toţĭ neguţitoriĭ că ceĭ ce vorŭ vré a cumpĕra ferŭ să mérgă, séŭ să trămiţă să ridice dela Sibiŭ, fiindŭ îndestulŭ, şi după locŭ are sĕ-lŭ plătéscă funtul... creiţarĭ séŭ opt, orĭ-ce felŭ de fierŭ arŭ vré». 1790, Ianuarie 22.

Starea acésta de decădere a comerciuluĭ nu se puté împuţina, de sigurŭ, cu ordine ca acesta:

«S'aŭ datŭ poruncă Divanuluĭ la ispravnicĭĭ ot sud Saac pentru târgu Găjeni, Orlaţi cu Bucov, să se siléscă ispravnici pentru strîngerea târgurilorŭ şi pentru facerea obórelorŭ a nu se întâmpla pagubă vămiĭ ce este venitŭ alŭ cămăreĭ împĕrătescĭ». 1790, Februarie 16.

Cod. XVIII, fila 27.

«S'a facutŭ Pitacŭ la starostea de negustorĭ, după luminatu orderŭ dela 6 ale aceştiĭ lunĭ şi după catalogu de o sumă de cărţĭ ce aŭ datŭ, care sunt de vîndare, să dée de scire la toţĭ de obşte şi care va vré să cumpere să arete la cinstitulŭ Ştabs auditorulŭ, unde este să se facŭ mezatulŭ acestorŭ cărţĭ». 1790, Februarie 25.

Cod. XVIII.

Şi acéstă stare decăḍută a comerciuluĭ provine în mare parte şi din causa requisiţiunilorŭ de tótă natura în folosulŭ oştirilorŭ de ocupaţiune. Requisiţiunile avéŭ a se face, ce-ĭ dreptulŭ, cu *cislă*, pe judeţe şi cu óre-care plăţĭ minime. Acésta se vede din următórele

(1) Cod. No. XVIII, fila 22.

www.dacoromanica.ro

ordine ale Divanuluĭ, unulŭ dela 25 Ianuarie 1790 și altulŭ din 29 Ianuarie:

«După reportulŭ d-luĭ vel Vist. pentru a maĭ avé locuitoriĭ unde sunt ostașĭ ușurare, cumŭ și ostașiĭ a nu avé lipsă de carne, s'aŭ datŭ dela Divanŭ rĕspunsŭ d-luĭ, ca să poruncéscă să facă cislă pe doue plășĭ la Ilfovŭ, unde nu sunt ostașĭ ispravniciĭ județuluĭ, la care să se dée totŭ felulŭ de strașnice poruncĭ, a nu găsi cine-va mijlocu de vre-o mâncătorie, fără de numaĭ cisla să fie de cincĭ-ḑecĭ de vacĭ și ceĭ ce vorŭ da vitele să-șĭ iae peile și plată câte parale *treĭ pe ocă*».

După reportul d-luĭ vel Vist. pentru județu Buzeuluĭ, că nu maĭ are vite a se da la hrana oștirilorŭ, până și vacile cu vițeĭ s'aŭ tăiatŭ, că să taie pe tótă ḑiua câte 15 vacĭ, cum și pentru satele plaiuluĭ, i ungureni că nu potŭ a rĕspunde zahareaua în natură, s'aŭ datŭ poruncă la comisia Visterii, ca să facă orânduială la vre-unŭ județŭ, de vite, în puțină vreme până vorŭ sosi vitele împĕrătescĭ, cumŭ și pentru ceĭ ce nu aŭ a rĕspunde zahareaua în natură să o rĕspunḑă în banĭ și întâiŭ darea de banĭ să se dée pentru împrumutarea ce aŭ făcutŭ Divanulŭ prin zapis, și să se iae zapisulŭ. 1790, Aprilie 29.

«După însciințarea ispravnicilorŭ dela sud Teleorman și după reportulŭ d-luĭ vel Vistier pentru vitele ce se mănâncă de ostașĭ, ca se taĭe pe fieștecare ḑi câte patru-ḑecĭ vacĭ și până acumŭ numaĭ dintr'acelŭ județŭ s'aŭ datŭ, aŭ găsitŭ și Divanulŭ cererea ispravnicilorŭ dréptă și reportuirea d-luĭ vel Vist. cu cale, spre a se da vite și din județulŭ Oltuluĭ și s'aŭ datŭ rĕspunsŭ la d-luĭ vel Vist. ca sĕ facă orânduĭală și la Olt de vite.

Decĭ: *treĭ parale pe oca de carne* era prețul ce se promité de Austriacĭ

Pentru tăĭerea vitelorŭ requisiționate ast-felŭ, cât pe ce să se *requisiționeze* și măcelarĭ românĭ. A trebuitŭ să intervină unŭ noŭ ordinŭ în 20 Maiŭ 1790 ca să se împedice asemene requisiționărĭ (1). Măcelariĭ n'avéŭ voĭe să cumpere vite tinere pentru consumațiunea orașelorŭ. A trebuitŭ intervenirea uneĭ jălbĭ a lorŭ, din Aprilie 1790, ca să li se dée voĭe.

---

(1) «După reportulŭ d-luĭ vel Agă că nu vorŭ măcelariĭ a merge cu carne de tăiatŭ la lagăre, s'aŭ datŭ respunsŭ că de vreme ce arĕtă, că porunca este a nu face silă, ci de bună voĭe cine-va vré să mérgă, nu încape poruncă, nicĭ orânduĭală a face». 1790, Maiŭ 24.

Cod. No. XVIII, fila 162.

www.dacoromanica.ro

«La jalba măcelarilorŭ din Bucurescĭ ce aŭ datŭ, că nu îĭ îngăduescŭ marchitaniĭ ostăşescĭ să cumpere vite tiuere, şi d-luĭ vel Agă le face sicletŭ a fi carne la scaune îndestulă, să rógă a avé voĭe să cumpere vite cumŭ vorŭ găsi; li s'aŭ datŭ poruuca Divanuluĭ, că vite tinere nu suut sloboḑĭ a cumpĕra, ci d-luĭ vel Agă să arete numele măcelarilorŭ câţĭ suut adevĕraţĭ măcelarĭ şi să li se facă cărţile Divanuluĭ la măuĭ, spre a avé voĭe să cumpere vite, ue maĭ supĕrându-ĭ marchitaniĭ cu luarea vitelorŭ, avênd şi câte un ostaşiŭ împreună». 1790 Aprilie 17.

«După însciiuţarea d-luĭ vel Ghiurgiu i s'aŭ făcutŭ rĕspuusŭ că fiesce-care regimentŭ are a griji pentru măcelarĭ, fiindŭ orâuduită plata lorŭ, ne fiindŭ ţéra datóre, iarŭ de nu aŭ ómenĭ cu acestŭ meşteşugŭ s'aŭ scrisŭ la ispravnici Săcuĭenilorŭ i Prahova, ca să trimiţă şi să slujéscă cu plată dela regimenturĭ; s'aŭ datŭ poruncă şi la d-luĭ vel Agă, ca câţĭ vorŭ vré din uegustorĭ, să mérgă cu cele trebuiucióse de mâucare la lagărŭ ca să vînḑă cu folosulŭ lorŭ». 1790, Maiŭ 3 (1).

Dămŭ în note o serie de ordine relative la requisiţiunĭ militare şi la modulŭ cumŭ se prelevaŭ. Iată însă unŭ documentŭ care probéză că asemene requisiţiunĭ nu se făcéŭ tot-déuna în modŭ regulatŭ şi după o anumită *cislă* (2), ci ca o adevĕrată jăfuire:

«După însciinţarea ispravnicilorŭ dela sud Teolerman pentru ostaşiĭ ce trecŭ îu susŭ şi în josŭ, că aŭ luatŭ dela lŏcuitorĭ şi care şi vite şi fên şi porumb şi orĭ-ce aŭ găsitŭ de l'aŭ mâncatŭ, încâtŭ s'aŭ speriatŭ lŏcuitoriĭ, s'aŭ făcutŭ respunsŭ că întru atâtea rândurĭ li s'aŭ scrisŭ ca să afle pe ostaşiĭ ce facŭ rĕŭ, dela ce regimentŭ sunt, şi cumŭ chĭamă pe comandiriĭ şi tisturile acelorŭ regimeuturĭ? şi n'aŭ urmat'o acésta, din care sunt vinovaţĭ, căcĭ din pricina acésta nicĭ unŭ respunsŭ sevărşitŭ nu potŭ lua, ci să caute să însciinţeze uumele comandiruluĭ i regimentuluĭ, ca să se scie spre a se puté face îndreptare şi să însciinţeze dreptulŭ adevĕrŭ cea ce s'aŭ luatŭ dela lŏcuitoriĭ de ostaşĭ, iarŭ să nu scrie vre-o mincĭuuă, că vorŭ cădé în mare urgie şi se vorŭ scóte şi din isprăvnicie» (3). 1790, Aprilie 24.

---

(1) Cod. No. XVIII, fila 125.

(2) «*Cisla* era maĭ multŭ o vorbă gólă, căcĭ se luaŭ dela unele judeţe tóte vitele. Iată dovadă:

«După însciinţarea ispravnicilorŭ judeţuluĭ Ilfov şi după raportulŭ d-luĭ vel Vist. pentru trebuinţa ce este de vite a se tăia la ostaşĭ din cvartirŭ dela acestŭ judeţŭ, căcĭ vite nu se maĭ găsescŭ în judeţulŭ Ilfov, s'aŭ datŭ respuusŭ la d-luĭ vel Vist. ca suma ce va găsi cu cale şi în care judeţe va socoti diu Dâmboviţa, Argeş, i Saac, să cisluĭască, care cislă să o arete şi Divauuluĭ». 1790, Februarie 19.

Cod. No. XVIII fila 31.

(3) Cod. XVIII, fila 113.

www.dacoromanica.ro

Şi nu numaĭ proviziunĭ în natură şi vite se requisiţionaŭ. Morile particulare eraŭ luate în serviciulŭ manutanţelorŭ oştirilorŭ (1).

Lemnulŭ la poduri pe căile de comunicaţiune, se taĭe şi se cară requisiţionalmente. Ba chiar vase de plutire pe Dunărea, Olt se fabrică în acelaşĭ modŭ (2).

---

(1) *Cătră d-luĭ stolniculŭ Constandin Nenciulescul pentru cheltuĭala morilorŭ ce se face, unde se macină zaherćua Impĕrătésceă.*

«După orderulŭ pre Inălţatuluĭ Prinţipŭ, dela 3 ale luĭ Aprilŭ, pentru măcinişulŭ zaherelilorŭ ce se facŭ la morile de aicĭ şi cerŭ stăpâniĭ morilorŭ a nu remânea de totŭ păgubaşĭ avêndŭ multă cheltuĭală şi oium nu li se dă şi că voesce Măria sa a arĕta stăpâniĭ morilorŭ cheltuĭala ce aŭ la meremeturĭ şi-şĭ va lua plata, s'aŭ făcutŭ poruncă către stolniculŭ Constandin Nenciulescu şi către alţĭ stăpânĭ de morĭ, ca să arete cu catastihŭ tótă cheltuĭala ce aŭ la meremetulŭ morilorŭ, arĕtându-se cuprinderea luminatuluĭ orderŭ întocmaĭ». 1790, Martie 28.

Cod. No. XVIII, fila 79.

(2) «După orderulŭ pré Inălţatuluĭ Prinţipŭ dela Martie 3, cumŭ că d-luĭ maiorulŭ de Podari Hoembruc, arétă, că afară din 8 vase ce sunt făcute la Căşcióre s'aŭ isprăvitŭ şi treĭ şeicĭ din cele 12 poruncite şi s'aŭ pusŭ şi pe apă, şi cumŭ că de arŭ fi fierulŭ celŭ trebuinciosŭ s'arŭ isprăvi şi cele-l-alte până la sfârşitu luĭ Martie şi cumŭ că fierulŭ dela Roman ce s'aŭ adusŭ la Focşanĭ este trebuincĭosŭ a se aduce în grabă şi cumŭ că maĭ face trebuinţă de lemne, de scândurĭ şi de funie gróse ca să maĭ redée; de care poruncesce, ca ispravnicu judeţuluĭ Vlăşciĭ celŭ din urmă celŭ află la Căscióre, să facă gătirea cé cuviincióşă şi se ducă tóte ale poduluĭ la loculŭ celŭ orânduitŭ şi să-lŭ şi facă. Aşişdere arétă Măria Sa, cumŭ că pentru acelea 12 şăicĭ este trebuinţă de 220 de fulăĭ la lopeţĭ, care trebue să se dée din judeţu Vlăşciĭ i al Ilfovuluĭ şi cumŭ că să se poruncéscă armaşuluĭ Nicolae să pórte grijă, ca până la sfârşitulŭ luneĭ aceştia, ómeniĭ să fie strînşĭ şi ca să rămâĭe şi să stée aceştĭ ómenĭ în slujbă să nu fugă, să cuvine să nu se supere de dărĭ şi să le plătéscă fieşcăruia pe ḑi din capitalulŭ ţĕriĭ câte ḑece creiţarĭ şi câte o ocă malaiŭ de porumbŭ şi după trebuinţă să-ĭ schimbe, pe lună, séŭ cétă, cu rândulŭ; pentru care acésta póte să pórte grijă şi să ţie socotélă armaşu Nicolae care aŭ slujitŭ la rĕsmirăţa trecută la muscalĭ lângă luntraşiĭ vaselorŭ şi are sciinţa apeĭ şi a locurilorŭ şi trebue să ămble după poruncile ce i se va da; pentru care aceste tóte poruncesce să se facă rânduelile cele cuviincióse în grabă şi fără de mică zăbavă; decĭ după luminatu orderŭ Mării Séle, care întocmaĭ pe largŭ arĕtămŭ d-tale, să nevoeşcĭ atâtŭ pentru hieru, pentru lemne, pentru ispravnicu Vlăşciĭ, pentru lopătariĭ din judeţu Vlăşciĭ şi Ilfovuluĭ, cu rânduiala mâncăriĭ şi plata lor i pentru acestŭ armaşŭ Nicolae, a face trebuincióselе poruncĭ pentru orânduĭala şi urmarea săvârşiriĭ şi împlinirea acestora în vreme fără de zăbavă». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII.

www.dacoromanica.ro

Serviciulŭ requisiţiunilorŭ (1) pentru armata austriacă nu se

Către Dumnéluĭ vel Vist.

(1) «După orderulŭ pré Inălţatuluĭ Prinţipŭ dela 24 ale luĭ Martie cumŭ că de vreme ce slujba *cere a se lua socotéla zaharelelorŭ ce s'aŭ datŭ pentru ostaşĭ din judeţele de peste Olt şi a se face rânduialŭ atâtŭ pentru ceea ce trebue să dé de acumŭ înainte, câtŭ şi pentru darea carelorŭ şi alte slujbe pentru campania viitóre,* şi aşĭa să se facă mĕsurile cele trebuincióse, atâtŭ pentru vremea trecută, câtŭ şi pentru vremea viitóre; Divanulŭ să poruncéscă d-tale şi să te însciinţeze, că trebue să mergĭ la Craiova cu d-luĭ Oberst-Laitnant *directoru zaharelelorŭ Helişer,* ca să întocmiţĭ acolo cu Divanulŭ şi să faceţĭ orânduelile obicĭnuite atâtŭ pentru binele slujbeĭ, câtŭ şi pentru mântuinţa ţĕriĭ şi să faceţĭ reportŭ de tóte ce se vorŭ face de d-ta acolo; pentru care nu lipsesce Divanulŭ a însciinţa cuprinderea orderulnĭ spre a fi următorŭ». 1790, Martie 16.

Iacă şi diverse acte relative la requisiţiunĭ, acte promise maĭ susŭ, la pagina 386:

«După însciinţarea comisii Visteriĭ ţĕriĭ şi după reportulŭ d-luĭ vel Vist. la pricina ce este între Ienache Ciupescu cu lŏcuitoriĭ dela Fulga pentru bani ce i să cere de zaharelele ce aŭ luatŭ, fiind-că elŭ tăgăduesce că nu aŭ luatŭ bani din judeţ dela ispravniciĭ ce nu aŭ fostŭ şi că sunt şi la alte sale ne plătitŭ, aŭ fĕcutŭ Divanulŭ rĕspunsŭ la d-luĭ vel Vist că s'aŭ orânduitŭ stolnicŭ Movilă ca înpreună cu Polcovnicu Izvoranu i cu Ciupescu să facă cercetare de aŭ luatŭ ispravniciĭ din judeţŭ aceĭ banĭ şi luĭ nu-ĭ aŭ datŭ, la care să facă cărţile comisiĭ Visteriĭ». 1790, Februarie 15.

Cod. No. XVIII, fila 28.

«După însciinţarea ce face d-luĭ vel Vist. cumŭ că la cuptórele unde se cóce pâné ostăşéscă arŭ fi fostŭ trebuinţă de 4 care cu *butiĭ* să care apă şi fiind-că era mare cheltuĭala, s'aŭ făcutŭ unŭ puţŭ după arĕtarea luĭ Constandin Gramaticu epistatul dela cuptóre, ci Divanulŭ să răportuĭască cătră înaltulŭ Prinţipŭ, ca să slobóţă aceştĭ banĭ aĭ cheltueli să se dée celorŭ ce aŭ făcutŭ, d-luĭ vel Vist. să facă cercetare prin vederea lucrurilorŭ de faţă cele ce s'aŭ lucratŭ la acelŭ puţŭ de sunt precumŭ le arétă orânduitulŭ epistatŭ şi de este cheltuĭala lorŭ atâta, ca să nu fie arătarea luĭ cu prisosŭ». 1790, Aprilie 22.

Cod. No. XVIII, fila 210.

«După raportulŭ d-luĭ vel Vist. pentru lude 36 ce are a ţinea ispravnicu de curte, pescarĭ, acumŭ se află numaĭ 24, din care aceştĭ lude 7 sunt la Vlaşca, de unde nu potŭ aduce pesce şi cere vel ispravnicu a se schimba şi să i se dée dela Ilfovŭ cumŭ şi ceĭ ce lipsescŭ, să i se dée din ceĭ intraţĭ în orânduelĭ, s'aŭ făcutŭ rĕspunsŭ la d-luĭ vel Vist. ca pe ceĭ dela Vlaşca să-ĭ schimbe precumŭ cere, iarŭ pentru ceĭ ce lipsescŭ să fie îngăduitorŭ până se va istovi zahareua şi să i se dé». 1790, Aprilie 26.

Şése cărţĭ cu 6 Mum-başirĭ orânduiţĭ la 6 judeţe pentru care i salahoriĭ ce aŭ fostŭ porunciţĭ şi nu s'aŭ împlinitŭ, care sunt trecute din cuvîntŭ în cuvîntŭ cu datoria fieş-căruĭa judeţŭ, arctate pe anume.

«Fiindŭ-că pentru carăle i salahoriĭ ce sunt maĭ josŭ arĕtaţĭ, carĭ aŭ fostŭ orânduitŭ a veni dela judeţu Vlăşciĭ pentru trebuinţa lagărulnĭ cu ţi de sorocu

www.dacoromanica.ro

făcé numaĭ de boierîĭ rînduiţĭ de Divanŭ, ci era unŭ anume *Di-*

---

orânduitŭ spre a se afla la orânduitele locurĭ, în treĭ rânduri s'aŭ trimisŭ poruncile comisieĭ Vĭsterieĭ la ispravniciĭ judeţuluĭ, întăiŭ la Aprilie 25, alŭ doilea la Aprilie 26 şi alŭ treilea la ḑi întăiŭ a luniĭ aceştia, cu care aceste poruncĭ din urmă s'aŭ trimisŭ şi Mumbaşirĭ într'adinsŭ, arĕtându-se ispravnicilorŭ câtŭ este de mare şi grabnică acéstă trebuinţă, şi câtă silinţă şi osîrdie sunt datorĭ să pue la acéstă trébă spre a se afla la sorocŭ, cumŭ şi ce primejdie le va veni cândŭ vorŭ face vre-o zăbavă şi uu numaĭ la soroculŭ celŭ orânduitŭ nu s'aŭ arĕtatŭ sevărşitorĭ poruncеĭ, nicĭ până astă-ḑĭ, carele i salahoriĭ n'aŭ venitŭ la lagărŭ, pentru care volnicesce Divanulŭ pe să mérgă cu mare grabă la numitulŭ judeţŭ, ca să vaḑă întru adevĕrŭ, care este pricina de aŭ zăbovitŭ şi zăbovescŭ ispravniciĭ trimeterea acestorŭ care i salahori? de sunt adecă care în judeţŭ şi ispravniciĭ i cu Mum-başiriĭ n'aŭ făcutŭ căḑuta silinţă a le trimete până acumŭ, séŭ de este elŭ embodisit care zătiguesce şi priciuuesce lipsă şi discolie la împlinirea aceştiĭ marĭ trebuinţe, diu ce anume curge acésta ne urmare şi ne împliuire a poruncilorŭ şi de va fi pricina din uesilinţa ispravnicilorŭ şi a orânduituluĭ Mumbaşir, numaĭ decâtŭ să iae de grumaz pe ispravnicĭ să âmble în judeţŭ ḑiua şi uóptea, ca să facă orânduita sumă de care i salahorĭ să le pornéscă cu grabă la orânduitele lagăre şi până nu va săvârşi tréba să nu slăbéscă pre ispravnicĭ nicĭ unŭ césŭ şi după ce va porni carele i salahoriĭ, apoĭ să rădice atâtŭ pe unulŭ diu ispravnicĭ, câtŭ şi pe acelŭ Mumbaşir, ca pre unŭ nevrednicŭ şi becişnicŭ ce n'aŭ împlinitŭ slujba luĭ, să-ĭ aducă aicĭ la Divanŭ ca să se pedepséscă, ĭarŭ de va fi altă pricină adevĕrată şi vĕḑută de faţă, care zătignesce şi pricinuesce lipsă şi zăbavă la împlinirea aceştiĭ orânduelĭ, numaĭ decâtŭ cu mare grabă să răportuĭască Divanuluĭ cu mizil dreptulŭ adevĕrŭ, arĕtândŭ cu pliroforie bună şi cu înţelegere curată şi pe anume, acésta poruncesce Divanulŭ». 1790, Maiŭ 7.

Cod. XVIII, fila 135.

«Respuns cătră comisie la raportŭ ce aŭ darŭ d-luĭ vel Vist. pentru luminările ce aŭ datŭ uniĭ din ispravnicĭ la trebuinţele ostăşescĭ şi cerŭ a se scădea la socotelile ce se încheĭe pentru zahereua ot Noemvre, s'aŭ datŭ poruucă ca ispravniciĭ să aréte cu catastihŭ suma luminărilorŭ, la cine aŭ datŭ şi cândŭ? şi vĕḑêndu-se de Divanŭ catastihu, apoĭ se va da poruucă în ce chipŭ se va găsi cu cale». 1790, Maiŭ 20.

Cătră comisia Visterii ţĕriĭ după raportu comisii pentru luminările ce cerŭ uniĭ diu ispravnicĭ a se scădea, ca să se aróte cu catastihŭ la ce judeţŭ şi unde aŭ dat, ce s'aŭ cerut de Divauŭ a se vedea, arétă că ispravnici aŭ trimisŭ catastihe, numaĭ până acumŭ fiind sumă puţină de ajunge până la tal. 200, darŭ póte să se maĭ întâmple de acestea şi cere hotărîre cumŭ să urmeze: să le ţie în séma ispravnicilorŭ, séŭ să le ĭae dela lŏcuitorĭ? S'aŭ datŭ respunsŭ dela Divanŭ, că Divauulŭ cere ca să vaḑă unde şi la ce locurĭ s'aŭ datŭ, spre a se face poruncă, atâtŭ pentru celea de acumŭ îuainte, ce póte să se întîmple trebuinţă la ce locurĭ se cuvine a se da, şi unde nu este poruncă a se da, câtŭ şi pentru cele date până acumŭ, după ce se vorŭ vedé locurile unde s'aŭ datŭ să se facă orâuduĭală de unde să plătéscă şi cu ce mijlocŭ şi pentru locurile ce

www.dacoromanica.ro

rectorŭ alŭ zaherelelorŭ, oberleitenant Helişer.

---

nu este cuviinţă a se da, să scie de acumŭ înainte a nu se maĭ da; şi face trebuinţă a se vedea acelŭ catastihŭ la Divanŭ». 1790, Maiŭ 23.

Cod. No. XVIII, fila 157.

«După orderulŭ pré Inaltuluĭ Prinţipŭ dela 13 ale acesteĭ luni, că după înscinţarea ce aŭ luatŭ Măria sa dela directorulŭ zaherelelorŭ polcovniculuĭ Heliser, la socotéla ce aŭ arĕtatŭ de zaherele ce aŭ datŭ ţéra în natură, pentru brutariĭ de aicĭ care-şĭ cerŭ plata lorŭ pentru pânea ce aŭ datŭ dintr'alorŭ la venirea oştirilorŭ în ţéră şi poruncesce Măria Sa ca să încarce pre d-luĭ vel Vist. ca din baniĭ ce vinŭ de pe afară de pe zaherele să multămésca şi pre aceştĭ brutarĭ şi tescherelele de dare se va scădé la socotélă de către directorul, ca să facă urmare şi săvârşire aceştiĭ poruncĭ, de care se arete şi Divanuluĭ ca să răportuĭască pré Inălţatuluĭ Prinţipŭ». 1790, Martie 4.

«Cătră d-luĭ vel Vist. ca să orânduĭască a se face merimet ce trebue cu cherestea la grajdu din mŏnăstirea Sărindariŭ, ca să se pue caiĭ escelenţiĭ Séle generaluluĭ Maior Salm ce este în conacŭ la d-luĭ vorniculŭ Cătunén, ne avêndŭ locŭ în curtea d-luĭ a pune». 1790, Aprilie 26.

«După raportulŭ d-luĭ vel Vist. şi după însciinţarea ispravnicilorŭ Muscelŭ, pentru scăḑĕmântŭ ce cerŭ la judeţŭ, s'aŭ făcutŭ respunsŭ, ca asemenea să facă şi la acestŭ judeţŭ cumŭ s'aŭ facutŭ la judeţele Prahoveĭ, spre a face ispravniciĭ estractŭ cumŭ este starea judeţuluĭ şi puterea şi atuncĭ ceea ce se va găsi cu cale se va face scăḑĕmêntŭ». 1790, Ianuarie 25.

«După raportulŭ d-luĭ vel Vist. pentru tal. 70. 60 ce s'aŭ cheltuitŭ la facerea a treĭ cuptóre la *Cimpag* şi unulŭ la Ruşĭ, în sud Teleorman şi după adeverinţa ce aŭ arĕtatŭ a oficialuluĭ Impĕrătescŭ de acolo, s'aŭ făcutŭ respunsŭ d-luĭ Vistierulnĭ, că orĭ dela Visterie séŭ din judeţŭ să se dée aceĭ banĭ». 1790, Ianuarie 25.

Carte pentru îndreptarea drumuluĭ şi gătirea conacilorŭ de artileriile ce vinŭ pela Câmpu-Lung.

«Astă-ḑĭ... Martie luămŭ orderulŭ mării Séle pré Inalţatuluĭ Prinţipŭ, întru care ni se poruncesce pentru artileria ce vine din lăuntru pe drumu Câmpu-Lunguluĭ, să orânduimŭ unŭ boeriŭ pentru purtare de grijă, credinciosu, cu pracsis, ipolipsis şi cu vrednicie; decĭ dară Divanu aŭ ales pe d-ta... de a merge la Câmpu-Lung şi acolo unde întâlnindu-te cu d-luĭ veĭ da porunca ce ţi se dă dela comisia d-luĭ cinstituluĭ Ghenarar Oberslaituant Eliser, unde aĭ a urma întocmaĭ după cumŭ maĭ josŭ ţi se arĕtă, şi dimpreună cu artileria a d-luĭ a veni până în Bucurescĭ şi a purta de grijă de tóte celea trebuincióse, însă din Bucurescĭ până la Câmpu-Lung tóte podurile pe unde vorŭ fi stricate să daĭ poruncă *ispravnicilorŭ, boerilorŭ, mazililorŭ, breslaşilor* să drégă podurile după povăţuirea d-le, pe unde vor fi gropĭ şi noróe, să astupe cu tufe şi cu pădure ca să pótă înlesni trecerea fără primejdie.

www.dacoromanica.ro

Requisiţiunile marĭ de producte agricole avură şi alte consecinţĭ, căcĭ nimicră o industrie care era pe la 1790 fórte respândită: fabricaţiunea spirtóselorŭ din grâne şi porumburĭ. Ca să nu se împuţineze grânele pentru magazinele oştirilorŭ, *povernele* întîmpinară marĭ şi serióse pedicĭ, căcĭ nu maĭ putură lucra decătŭ fórte reduse la numĕrŭ şi numaĭ cu marĭ garanţiĭ şi pedepse, pentru proprietariĭ povernelorŭ, că nu vorŭ lucra decâtŭ producte agricole stricate.

Se póte vedé acestea din actele ce dămŭ în note tóte din aniĭ 1790 (1).

---

2. Find-că artileria vine cu 1200 vite, în 1070 caĭ şi 130 boĭ, pentru pânea la cărănşĭ şi pentru ovăzŭ şi orzŭ de caĭ este de a li se da dela magazia Piteştilor, care pentru acestea la fieşce-ce conacŭ trebue 1070, tainurĭ de orzŭ, pentru orzŭ şi pentru pâine făcêndŭ ispravnici care să-lŭ încarce d-lor şi să-lŭ trimiţă pe la conacele celé orânduite şi la locurile ce veĭ socoti d-ta împreună cu..... ca să fie conacile de poposală, veţĭ orândui de a pune câte 1200 porţione de fênŭ, dândŭ poruncă ispravnicilorŭ, ca negreşitŭ fânulŭ fără zăbavă să-lŭ pne la conace deplin, care vinŭ care 12 de mĕsnră, în fieş-ce carŭ câte 80 porţione şi porţionulŭ de ocă 5, puindŭ d-stră şi ómenĭ salahorĭ să lege fênulŭ şi să facă porţione, ca să nu se risipéscă şi să nu dé iama chirigiiĭ a lna fără orânduială, că atuncĭ nu va ajunge îndoitŭ şi întreitŭ.

3. Aveţĭ acéstă voĭe şi poruncă, ca să orânduiţĭ boeriĭ şi boerinaşi de înpreună cu ispravnicĭ pentru înlesnirea trebiĭ şi pentru discolia carelorŭ de a cumpăra porumbŭ pentru grăunţele cailorŭ de unde vorŭ găsi să iae şi cu fitănţiile d-luĭ să se plătéscă chila Brăiliĭ de 240 ocă po tal. 7, care plată se va da dela d-lor ispravniciĭ şi cu fitănţiiie d-luĭ se vorŭ ţinea în sémă la Visterie.

4. Fiind-că cu aceste dobitóce ce vinŭ cu artileria, caĭ şi boĭ, este să se întórcă înapoĭ, trebuinţa este de a se pune iarăşŭ la acele orânduite conace câtŭ fênŭ şi porumbŭ, cumŭ şi la alŭ doilea venire ce este să se maĭ aducă altŭ conacŭ la venire, şi altulŭ la al doilea întórcere, iarăşŭ d-luĭ să aibă purtare de grijă a orândui pe ispravniciĭ judeţelorŭ, de împreună şi cu boeriĭ, mazili, brăslaşi ca din vreme să strîngă fênulŭ să-lŭ aibă făcutŭ gata porţione, să cumpere porumbulŭ să fie gata bătutŭ, după cumŭ ḑicemŭ că se plătesce dela Visterie, ca să nu se supere locuitoriĭ pentru care, ci lândŭ d-luĭ poruncа Divanuluĭ numaĭ decâtŭ cu olacŭ să purceḑi şi în faptă să puĭ tréba, dândŭ poruncă cu străşnicie, ca fără de zăbavă să se pne fênulŭ şi porumbulŭ la locurile de conace, unde se vorŭ socoti, orânduindŭ câte un mazilŭ şi câte unŭ slujitoriŭ a fi magasierŭ a primi fênulŭ şi porumbulŭ, ca în vreme să se dée ĭarăşĭ cu porunca d-luĭ, avêndŭ respunsŭ în scrisŭ dela d-luĭ, că aĭ primitŭ porunca, şi aĭ purcesŭ şi aĭ pusŭ tréba în faptă cumŭ ţi se poruncesce şi fiĭ sănătosŭ». 1790, Martie 10.

Cod. No. XVIII, fila 47.

(1) «După porunca ce ni s'aŭ datŭ prin cinstitulŭ pitacŭ alŭ Divanuluĭ supunêndu-ne aceĭ poruncĭ, amŭ mersŭ înşine la povarna ce o are anastasie Negustoriŭ din

www.dacoromanica.ro

Orĭ-câtŭ de nesuferitŭ regimul requisiţiunilorŭ, totŭ s'arŭ fi în-

mahalua Gorganuluĭ, carele acestŭ Anastasie acumŭ se află la Rusia şi la numita povarnă, găsirămŭ pe Constandin nepotulŭ sĕŭ, ce-lŭ are lăsatŭ vechilŭ pentru acéstă trébă a povernii, căruia cerêndu-ĭ ca să ne arĕte bucatele ce le are strînse pentru lucru povernii, ca să le vedemŭ de sunt stricate, netrebnice pentru hrana, mâncarea obştieĭ, séŭ de sunt bune, precumŭ aşĭa ni-se poruncesce de către cinstitulŭ Divanŭ, nĭaŭ arĕtatŭ treĭ feliurimĭ de bucate, însă vre-o 10 chile de porumbŭ, i vre-o 10 de meiŭ şi vre-o 2000 ocă de mălaiŭ şi porumbŭ măcinatŭ, care aceste bucate ni le-aŭ arĕtatŭ: tóte sunt stricate, cu adeveratŭ netrebnicĭ de hrana obştieĭ, fără numaĭ de trebuinţa povernii; întrebândulŭ de maĭ are la altŭ locŭ aicĭ în Bucurescĭ alte deosebite bucate strînse, ca să mergemŭ să le vedemŭ de sunt stricate séŭ bune şi ne dete respunsŭ, că elŭ până acumŭ alte bucate nu are strînse, fără numaĭ acestea ce arĕtămŭ maĭ susŭ şi că este să mérgă afară prin judeţŭ unde va afla bucate stricate să cumpere şi să le aducă; după acésta l'amŭ dusŭ la epitropie şi după porunca cinstituluĭ Divanŭ l'amŭ pusŭ de aŭ datŭ zapisŭ prin chezăşia unuĭ Diamandi Angheni negustorŭ, cuprinḑĕtorŭ întocmaĭ după porunca cinstituluĭ Divanŭ, prin care se légă elŭ şi cu chiezaşulŭ luĭ, că în tótă vremea câtŭ va lucra acéstă povarnă nicĭ într'unŭ chipŭ nu va face vicleşugŭ de a cumpĕra bucate bune, ca să le lucreze împreună cu celea stricate, fără numaĭ pre câtŭ i se va da voĭe dela cinstitu Divanŭ, la o sută de chile bucate stricate, cincĭ chile de bucate bune, iarŭ maĭ multŭ nu, iar dovedindu-se cu vre-un vicleşugŭ că aŭ cumpăratŭ bucate bune pentru trebuinţa povernii maĭ multŭ peste acelea cincĭ chile la sută, atuncĭ deosebitŭ de strafulŭ ce se va hotărî de cătră cinstitul Divanŭ ca se dé unde i se va porunci, ci să se osândéscă şi *cu pedépsa de perderea vieţiĭ*, elŭ şi cu chiezaşu luĭ, ci noĭ după porunca cinstituluĭ Divanŭ nu lipsimŭ a face însciinţare, ca să i se facă cuviinciósa hotărîre, cumŭ Dumneḑeŭ va lumina cinstitulŭ Divanŭ». 1790, Martie 12.

Constandin Cluceriu. Nicolae Păhar. Stefan Medel.

Intărirea Anaforali dela Divanŭ.

«După încredinţarea ce aŭ datŭ Divanuluĭ prin chezaşŭ la epitropie cumŭ se vede într'acéstă Anafora a epitropilorŭ, i s'aŭ datŭ sloboḑenie, ca să aibă voĭe a lucra numitele bucate ce are şi altele ce va cumpĕra stricate, pentru care se poruncesce d-tale vel spăt. i d-tale vel Agă şi tuturorŭ câţĭ se cuvine, să nu fie povarna oprită maĭ multŭ, ci slobodă a lucra cu acestŭ felŭ de bucate, fără de a nu se supĕra de către zapciĭ întru nimicŭ». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII, fila 55.

Pitacŭ către boerii epitropĭ pentru povernĭ.

«S'aŭ cetitŭ la Divanŭ Anaforaua d-vóstră de cercarea ce aţĭ făcutŭ bucatelorŭ luĭ Anastasie povarnagiu şi de chezăşia ce a-ţĭ datŭ, căruĭa după chezăşia ce aŭ datŭ, i s'aŭ datŭ sloboḑenie dela Divanŭ a lucra ne opritŭ, ci darŭ să grijiţĭ d-vóstră de acéstă trébă a povernelorŭ, după porunca ce ne-aŭ venitŭ şi dela Măria Sa pré Inaltulŭ Prinţipŭ, prin orderŭ dela 22 ale luneĭ aceştia, prin care poruncesce Divanuluĭ: (ca să iae aminţe Divanulŭ a nu

www.dacoromanica.ro

dulcitŭ, décă, precumŭ se promitea, se plăteaŭ requisiţionatele pro-

---

se cheltui bucate bune la acestŭ lucru de băutură şi că să se lucreze acestŭ lucru numaĭ de aceĭ ce s'aŭ hrănitŭ cu acéstă meserie :) şi atâtŭ acestŭ Anastasie să nu aducă bucate bune peste porunca sloboḑeniĭ ce i s'aŭ datŭ, câtŭ şi alţĭ, carĭ auḑimŭ că lucréză bucate la povernĭ în Bucurescĭ séŭ afară să cercetaţĭ d-vóstră, cine sunt, cu ce volnicie şi cu ce poruncă aŭ deschisŭ povernĭ de lucru? şi cu ce felŭ de chezăşie? cumŭ şi ce felŭ de bucate lucréză la povernĭ? şi să arĕtaţĭ negreşitŭ Divanuluĭ. Decĭ este Divanu datorŭ, după orderulŭ Inaltuluĭ Prinţipŭ a face cercetare de acéstă trébă şi a fi pliroforisitŭ pentru fieş-care povarnă; cu care purtare de grijă sunteţĭ dela Divanŭ, d-vóstră încărcaţĭ şi aveţĭ a respunde şi fără de cartea Divanuluĭ nu este slobodŭ nimenĭ». 1790, Martie 13.

Cod. No. XVIII, fila 58.

11 Cărţĭ, publicaţiĭ la 11 judeţe, afară din Muscel, pentru povarnagiĭ ce vorŭ să cumpere bucate stricate.

«După jălbile unora din povarnagiĭ ce aŭ fostŭ obicĭnuiţĭ a se hrăni cu acestŭ lucru a povernelorŭ şi din poruncă aŭ fostŭ opriţĭ, răportuindŭ Divanulŭ către Măria Sa pré Inălţatulŭ Prinţipŭ, s'aŭ milostivitŭ Măria Sa atâta pentru dînşiĭ, spre a nu fi lipsiţĭ de hrana acé cu care aŭ fostŭ obicĭnuiţĭ, dândŭ ântêiŭ chezăşie aice la Divanŭ şi Divanulŭ să li dée sloboḑenie numaĭ pe bucate stricate ce nu vorŭ fi de alte trebuinţe fără de numaĭ de lucru povernilorŭ, câtŭ şi asupra acelora ce aŭ acestŭ felŭ de bucate stricate, ca să pótă prinde cevaşŭ pe dînsele să nu le pérḑă cu totulŭ, pentru care ne-aŭ datŭ Măria Sa Prinţipŭ orderu la Divanŭ, dela 22 ale luneĭ aceştia, cnm-că Divanulŭ să iée aminte şi să pórte grijă a nu se lucra pe lângă acelé stricate şi bucate bune şi să se încredinţeze bine la acestŭ Divanŭ; Decĭ Divanulŭ aŭ orânduitŭ tréba acésta asupra epitropilorŭ ca să iae chezăşie dela fieşce-care după poruncile ce li s'aŭ datŭ şi arĕtêndŭ Divanuluĭ cu Anafora, să li se dée cărţile Divanuluĭ de sloboḑenie, căcĭ într'altŭ chipŭ, fără de cărţile Divanuluĭ, nu sunt sloboḑĭ nimenea, dar cu tóte acestea Divanulŭ vă poruncesce şi d-vóstră ispravnicilor, să nu cumva vre-unulŭ din ceĭ ce li se va da voĭe de bucate stricate prin cartea Divanuluĭ să ridice şi se aducă de pe afară la acestŭ felŭ de lucru de bĕutură şi bucate bune, să căutaţĭ să purtaţĭ de grijă, poruncindŭ şi zapciilorŭ ca să nu îngădnĭască a face înpotrivire la Inaltă porunca Mării Séle Inaltuluĭ Prinţipŭ, spre a ridica bucate bune, nicĭ sĕ fie sloboḑĭ a lucra pe afară cinevaşĭ povarnă fără de cartea Divanuluĭ şi de este acia în judeţu d-vóstră vre-o povarnă, să aveţĭ a cerceta, cine este acelŭ povarnagiŭ? şi cu ce poruncă şi sloboḑenie lucréză? şi negreşitŭ să însciinţezĭ Divanuluĭ, oprindŭ negreşitŭ pe celŭ ce nu va cărţile Divanuluĭ». 1790, Martie 15.

Cod. No. XVIII, fila 65.

Carte către Iordache Niculescu, ce s'aŭ orânduitŭ de Divanŭ asupra povernelorŭ.

«Eţi facemŭ în scire, că nimenea nu este slobodŭ a avea povarnă şi a lucra lucru de bĕutură ce se face din bucate, nicĭ în Bucurescĭ, nicĭ afară în ţóră, fără

www.dacoromanica.ro

ducte, fie și cu prețurĭ derisoriĭ, dar promisiunea nu se realisa maĭ

---

de numaĭ celŭ ce va avea cartea Divanuluĭ de sloboḑenie pe bucate stricate, după porunca și hotărîrea pré Inălțatuluĭ Prințipŭ, prin orderulŭ ce aŭ datŭ la Divanŭ, dela 22 ale luneĭ luĭ Martie lét 1790, în care scrie chiarŭ așĭa, că paza ce se face într'aceste vremĭ de a nu se lucra rachiŭ din grâŭ bunŭ este pré bună și trebuința este de a lua aminte Divanu, a nu se pune la facerea rachiuluĭ bucate bune, decâtŭ stricate și rachiulŭ să se facă numaĭ de aceĭ ce s'aŭ hrănitŭ până acumŭ cu acéstă meserie; decĭ amŭ socotitŭ să orânduimŭ într'adinsŭ unŭ boerŭ cu bunŭ epolipsisŭ, asupra căruia să dămŭ tréba acésta a Nizamuluĭ povernilorŭ, spre a păzi să nu se facă în potrivă urmărĭ; ĭată Divanu aŭ alesŭ pe d-ta și-ți dămŭ tréba acésta asupră cu asfetulŭ celŭ cuviincĭosŭ dela d-luĭ vel spătarŭ, ca maĭ întâiŭ dupe ce veĭ primi porunca acésta a Divanuluĭ să aibĭ a face cercetare în toțĭ Bucurescii și afară ca să afli unde și cine lucréză povarnă și cu ce poruncă și sloboḑenie și pe cela ce nu va avea cartea Divanuluĭ numaĭ decâtŭ să-lŭ poprescĭ, să-lŭ închiḑĭ și să pecetluescĭ povarna, ca unuia ce aŭ făcutŭ îndrăznélă împotriva luminateĭ porunciĭ Mării Séle Inaltuluĭ Prințipŭ, care din începutŭ aŭ fostŭ dată prin orderŭ spre a fi poprite povernile, pe care să-lŭ arĕțĭ Divanuluĭ: de când și ce felŭ de bucate aŭ lucratŭ? și veĭ avea poruncă; de altă parte, să facĭ cunoscutŭ la toțĭ povarnagii vechĭ, carĭ se hrănescŭ cu lucru acesta, spre a și ci cum-că escĭ orânduitŭ de Divanŭ asupra Nizamuluĭ povernilorŭ, însciințândŭ pe uniĭ ca aceĭa, că Măria Sa Inaltulŭ Prințipŭ s'aŭ milostivitŭ atâtŭ asupra povarnagiilorŭ spre a nu se isterisi de acestŭ alisverișŭ cu care aŭ fostŭ obicĭnuițĭ de s'aŭ chivernisitŭ, câtŭ și asupra celorŭ ce vorŭ avea bucate stricate spre a puté prinde pe dînsele cevașŭ să nu le piarḑă cu totulŭ și le dă voĭe, însă cu acéstă orânduială, să aibă întâiŭ a da cheșazŭ la d-ta în scrisŭ cum că nu va strica bucate bune ce sunt de trebuință mâncăreĭ, la acestŭ lucru de bĕutură peste porunca d-luĭ, iarŭ de se va prinde, atuncĭ să se pedepsésca și să piarḑă și bucatele acelea și d-ta luândŭ acéstă chiezășie și pliroforisindu-te bine, ca unulŭ ce însușĭ aĭ a respunde la întîmplare împotrivă, să arĕțĭ Divanuluĭ cu Anafora în scrisŭ unde și cine anume? ca să se dée cartea Divanuluĭ de sloboḑenie a lucra și a face hrana sa și așĭa cu cartea Divanuluĭ va fi slobodŭ; dreptŭ acea se poruncesce d-tale vel spăt. să orânduescĭ un zapciŭ cu câțĭ-va slujitorĭ, ca să se afle la tréba acésta, lângă numitulŭ stolnicŭ». 1790, Martie 20.

Cod. No. XVIII, fila 77—78.

Către stolniculŭ Iordache Neculescu pentru povarnagii ce li se dă voĭe să lucrze.

«Vasile Grecu ce ține povarna Ianculuĭ la Fântâna Bouluĭ, după obiceiŭ vechiŭ, după chezășia ce arĕțĭ prin reportulŭ d-tale dela patru ale luneĭ luĭ Aprilie, că aŭ datŭ prin zapisŭ în scrisŭ, iată i s'aŭ datŭ sloboḑenie, ca să aibă voĭe a lucra rachiŭ de bucate stricate, pentru care s'aŭ datŭ la mânile luĭ cartea Divanuluĭ de sloboḑenie, ca să nu fie popritŭ, ci darŭ să grijescĭ bine, ca să nu se cheltuĭască la acestŭ lucru de bĕutură zahare ce este bună de mâncare, peste orânduiala și peste porunca ce este dată, căcĭ nu numaĭ el va cădé în mare vinovăție și va păgubi cu totulŭ acele bucate, ci și d-ta veĭ avea a respunde, ca un orânduitŭ asupra acesteĭ trebĭ». 1790, Aprilie 6.

www.dacoromanica.ro

nicĭ odată și ómeniĭ remăneaŭ cu «fitanțiĭ» neplătite, ba une-orĭ contestate, sub unŭ cuvêntŭ orĭ sub altulŭ (1).

Apoĭ pe lângă nevoile requisițiunilorŭ maĭ se impunéŭ, ca în timpurĭ liniștite și narturĭ. Adevĕratŭ că «boeriĭ epitropĭ» se camŭ sfiiaŭ de a impune narturĭ, déră Divanulŭ, împinsŭ de regimulŭ Austriacŭ, ceré acele narturĭ și otăria, bună-óră, ca carnea de mielŭ să se vîndă cu nartŭ la scaune dupe sf. Gheorghe:

«Dupe reportulŭ d-luĭ vel Agă, cumŭ să se urmeze pentru carnea de mielŭ a o vinde măcelariĭ la scaune? fiind-că sfeti Gheorghe aŭ trecutŭ, s'aŭ datŭ poruncă către boeriĭ epitropĭ, ca să cerceteze atâtŭ pentru acésta, câtŭ și pentru celelalte felurimĭ de cărnurĭ și nartul ce se va găsi cu cale să-lŭ aréte Divanuluĭ și d-luĭ vel Agă să ducă pe măcelarĭ la boeriĭ epitropĭ și să aducă Anafora. 1790, Aprilie 24.

«Poruncă către boeriĭ epitropĭ, că din ḑiua sfinților Impĕrați Constandin și Elena aŭ avutŭ poruncă a pune nartŭ la carne și nicĭ până acumŭ nu s'aŭ vĕḑutŭ nicĭ o urmare, ci darŭ dupe porunca ce aŭ să facă nartŭ și se arĕte Divanuluĭ Nartulŭ celŭ cuviinciosŭ, la care d-luĭ vel Agă se facă epistasia a se urma porunca». 1790, Maiŭ 24.

Dămŭ în note precióse documente referitóre la diverse narturĭ stabilite sub regimulŭ austriacŭ, între carĭ:

«Luĭ Dumitru Grecu povarnagiu ce are povarnă aicĭ în Bucurescĭ la Fôntâna Bouluĭ după raportulŭ stolniculuĭ, dela 5 ale luĭ Aprilie, asemenea carte i s'aŭ datŭ». 1790, Aprilie 6.

«Luĭ Gheorghe Grecu povarnagiu ce are povarnă aicĭ în Bucurescĭ la Fôntâna Bouluĭ dupe reportulŭ stolniculuĭ dela 5 ale luĭ Aprilie asemenea carte i s'aŭ datŭ»(1). 1790, Aprilie 6.
Cod No. XVIII, fila 83.

(1) Iacă un exemplu:

«Dupe reportulŭ d-luĭ vel Vist. pentru ceĭ ce li s'aŭ luatŭ bucate în venirea crescinescilorŭ oștirĭ și li s'aŭ datŭ fitanțiĭ, cumŭ și pentru donĕ fitanțiĭ ale magazierilorŭ i a d-luĭ vel Agă, ce s'aŭ luatŭ bucate dela Ioniță Nicola șalvaragiŭ, i Dragomir i Tudorache și Pilat ovreĭulŭ, de aicĭ din Bucurescĭ, care nicĭ în catastihŭ ce aŭ datŭ magazieriĭ nu se găsescŭ trecute, că de unde este porunca a li se plăti, fiind-că îșĭ cerŭ împlinirea dreptuluĭ lorŭ? s'aŭ datŭ respunsŭ la d-luĭ vel Vist. că pentru acele fitanțiĭ va face Divanulŭ teoria pricineĭ, iarŭ pentru plată, dupe cumŭ și d-luĭ găsesce cu cale, să fie îngăduitorĭ până se va încheia socotelile judeţelorŭ». 1790, Februarie 18. Ad. colendasgraecas!
Cod. No. XVIII, fila 30.

www.dacoromanica.ro

a) Nartulŭ pe verdeţurĭ şi legume din 15 Septemvrie 1790. *b)* Nartulŭ pe lucrurĭ de băcănii, din 8 Noemvrie 1790. *c)* Nartulŭ pe carne, 15 banĭ oca. *d)* Nartulŭ pe pâne. *e)* Nartulŭ pe lumînărĭ de seŭ. *f)* Nartulŭ pe lumînărĭ de céră şi altele (1).

---

(1) *Nartulŭ luminărilorŭ în ce chipŭ s'aŭ găsitŭ cu cale a vinde ocaua de luminărĭ de céră. Către luminatul Divanŭ alŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ romănescĭ, dela noĭ ceĭ maĭ josŭ numiţĭ, Anafora.*

«Dupe jalba ce aŭ datŭ luminatuluĭ Divanŭ celŭ ce ţine pe acestŭ următorŭ anŭ, cherhaneaua vînḑĕriĭ făcliilorŭ de céră, dupe poruncă ni-amŭ adunat la un locŭ şi prin cercetare îndestulându-ne de cumpĕrătórea materialurilorŭ la acéstă vreme şi de alte cheltuelĭ, ĭată se arétă maĭ josŭ:

Părale	
70	Cumpĕrătórea uneĭ ocă de céră.
7	Se încarcă la ḑece una scăḑemêntulŭ cerii la topitŭ şi lucru.
3	Pentru 9 dramurĭ bumbacŭ ce intră la ocă.
7	Pentru lemne, chiria prăvălieĭ şi simbria slugilorŭ.
7	Câştigulŭ luminăraruluĭ, la ḑece unulŭ, dupe preţulŭ cumpĕrătóreĭ uniĭ ocă
94	de céră. Insă cu acestŭ nartŭ va puté fi până la vremea strînsuluĭ de miere, ĭarŭ atuncĭ razemă tréba ĭarŭ la porunca luminatuluĭ Divanŭ; de acésta însciinţămŭ şi cé desăvârşită hotărîre se va face de către luminatulŭ Divanŭ».

Dumitrache Stolnicu, Ioniţă Căminariu.

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Romănescĭ.

«De vreme ce s'aŭ cunoscutŭ de faţă paguba luminăraruluĭ, poruncesce Divanulŭ ca să aibă voĭe, de acumŭ până la vremea strînsuluĭ de miere, a vinde ocaua de făcliĭ de céră roşie câte părale 94. Insă făcliile să fie de ciară curată, făr de amestecătură şi fitilulŭ dupe potrivă, ĭar atuncĭ eşindŭ céră nouă va face Divanulŭ cercetare şi va pune nartulŭ celŭ cuviinciosŭ; dreptŭ acea să aibĭ scire şi d-ta vel Agă, spre a face cuviinciósa publicaţie».

Cod. No. XVIII, fila 93.

Pentru luminările de céră cu ce preţŭ póte să le vînḑă ocaua luminăraruluĭ.

«S'aŭ făcutŭ poruncă la căminariulŭ Moscu epistatulŭ vămilorŭ şi al ocnelorŭ i către stolniculŭ Dumitrache judecătorulŭ i către sărd. Chiriac Arbut, dupe jalba luminăraruluĭ ce ţine cherhanaua de céră, ca sĕ socotéscă cumpĕrătórea ceriĭ cîte parale 70 ocaua i cheltuĭala ce are la bumbacŭ i la lucrătorĭ şi orĭ-ce şi se aréte Divanuluĭ câtŭ 'lŭ ţine ocaua cu tótă cheltuĭala luĭ, ca sĕ se pótă cunósce cumŭ póte să vînḑă şi elŭ luminările». 1790, Aprilie 8.

www.dacoromanica.ro

Din causa acestorŭ narturĭ nu maĭ aduceaŭ sătenii lucrurĭ de

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ.

«Poruncesce Divanulŭ d-vóstră boerilorŭ epitropĭ ca din preună cu d-luĭ stolniculŭ Constandin Nicolescul (pe carele îlŭ are Divanulŭ încărcatŭ cu tréba narturilorŭ târguluĭ) să mergeţĭ la d-luĭ vel Vist. unde făcându-se cercetare la tóte aceste ce se jăluescu zalhanagiiĭ cumŭ şi de s'aŭ urmatŭ şi în aniĭ trecuţĭ a se lua sĕurĭ de pe la zalhanagiiĭ şi câtă sumă de ocă s'aŭ luatŭ şi cu ce preţŭ s'aŭ vîndutŭ seulŭ an şi anţerţŭ, şi cu ce preţŭ se vinde acumŭ? să se facă o chibzuire în ce chipŭ s'arŭ putea face îndestulare pentru suma seuluĭ ce este trebuinciosŭ a se cheltui peste anŭ, aicĭ, şi a nu se pricinui scumpete luminărilorŭ şi dupe ce se va găsi mijlocŭ şi se va face îndestulare şi împlinire de suma cea trebuinciósă, apoĭ veţĭ urma d-vóstră a pune şi nartulŭ celŭ cuviinciosŭ, cu ce preţŭ să vînḑă luminărariĭ ocaua de luminărĭ la obşte, care nartŭ ce veţĭ găsi cu dreptate a se pune, să-lŭ aveţĭ alŭ arĕta Divanuluĭ în scrisŭ, ca sĕ se dée poruncă către d-luĭ stolniculuĭ, Niculescu, spre a griji ca sĕ fie nartulŭ păzitŭ, şi să urmeze fără de a se face vre-o înşelăciune la vînḑare». 1790, Octomvrie 18.

Entenberg feld-marschal-leitnant, Cozma alŭ Ung. Vlah. Marchelic oficheal Impĕrătescŭ, Ioan Logf.

Cod. No. XVIII, fila 280.

Boerilorŭ epitropĭ, pentru nartulŭ cărniĭ.

«Dupe înscciinţarea d-luĭ vel Agă şi aiarulŭ ce s'aŭ făcutŭ pentru carnea de vacă, că nu potŭ să vînḑă măcelariĭ după nartŭ, fiindŭ vitele scumpe şi se încarcă ocaua de carne câte banĭ 15 afară din cheltuiala lorŭ. s'aŭ orânduitŭ dela Divanŭ la d-lor boeriĭ epitropĭ şi la d-luĭ stol. Dumitrache, ca să alégă preţulŭ celŭ dreptŭ cu care se cuvine a fi vînḑarea cărniĭ, vĕḑêndŭ şi aiarulŭ ce s'aŭ făcutŭ de d-luĭ vel Agă şi să înscciinţeze Divanuluĭ în ce chipŭ vorŭ găsi cu cale». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII, fila 56.

Către d-luĭ vel Agă pentru narturĭ.

«S'aŭ făcutŭ poruncă către d-luĭ vel Agă, dupe orderulŭ pré Inaltuluĭ Prinţipŭ, ce aŭ datŭ la Divanŭ, Aprilie 3, pentru nartŭ, ce s'aŭ făcutŭ de astă-tómnă spre a se vinde cele trebuincióse zaharele de hrana vieţi şi nu s'aŭ urmatŭ de d-luĭ vel Agă, i s'aŭ datŭ straşnică poruncă să urmeze negreşitŭ, arĕtându-i-se şi cuprinderea orderuluĭ întocmaĭ». 1790, Martie 26.

Către d-luĭ vel Agă, pentru nartulŭ cărniĭ.

Dupe orderulŭ pré Inălţatuluĭ Prinţipŭ, că s'aŭ pliroforisitŭ însuşĭ Măria Sé, că nu potŭ măcelariĭ să vînḑă oca carne câte banĭ 12 şi aŭ hotărîtŭ a vinde

www.dacoromanica.ro

vîndare în oraș. Așĭa că Austriaciĭ siliţĭ fură a publica, că unele arti-

---

până la sfântul Gheorghe oca carne câte banĭ 15, s'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ la d-luĭ vel Agă arĕtândui-se şi cuprinderea orderuluĭ întocmaĭ, ca să pórte grijă a se urma acestŭ nartŭ și să fie carne de îndestul și bună». 1790, Martie 27.

Cod. No. XVIII, fila 78.

«S'aŭ datŭ poruncă la d-luĭ vel Agă pentru brutarĭ, ca Nartulŭ să-lŭ păzéscă şi să fie îndestulare, iarŭ în pâne să aibă voĭe a amesteca mălaiŭ de meiŭ și de porumbŭ și să scóţă la târgŭ şi mălae, iară pentru cele-l-alte rufeturĭ care nu vorŭ urma nartuluĭ, pe care-lŭ va dovedi, să-lŭ aducă la Divanŭ». 1790, Aprilie 17.

Cod. No. XVIII, fila 101

«Dupe însciinţarea beerilorŭ epitropĭ pentru rîndulŭ măcelarilorŭ, că nu se póte a se pune nartŭ, fiindŭ vitele totŭ slabe, li s'aŭ datŭ poruncă, ca să grijĭască la vreme, făr de altă poruncă să pue nartŭ». 1790, Maiŭ 6.

Porunca ce s'aŭ datŭ în dosulŭ reportuluĭ vel Agă pentru nartulŭ cărniĭ de vacă.

«Fiind-că a se face aiarŭ la carnea de melŭ este orînduitŭ d-luĭ vel logf. Ioniţă şi cu d-luĭ, sinior Marchelie ofichélul Impĕrătescŭ, orânduesce Divanulŭ şi pentru carnea de vacă, iarăşĭ la d-lor, unde viindŭ şi chirŭ Panait Dimancea să facă și la acésta aĭarŭ celŭ cuviincĭosŭ şi să arĕte d-lor Divanuluĭ preţulŭ celŭ dreptŭ dupe care să se dée nartŭ măcelarilorŭ, ci darŭ d-ta vel Agă să daĭ ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ la d-lor pentru tréba acésta». 1790, Iunie 21.

Cod. No. XVIII, fila 118.

Porunca ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ Anaforaleĭ Epitropilorŭ, pentru nartulŭ cărniĭ. Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ. Poruncă către d-luĭ vel log. Ioniţă Damaris i către siniorŭ Marchelie.

«Veţĭ vedea d-vóstră acéstă carte ce aŭ făcutŭ d-lor boeriĭ epitropĭ şi nartulŭ ce punŭ la vîndarea cărniĭ, care fiindŭ că ni se pare a fi scumpă, acumŭ într'acéstă vreme, când mieiĭ crescêndŭ s'aŭ maĭ îngrăşatŭ, d-vóstră să bine-voiţĭ ca însivĕ să faceţĭ cercare acea ce socotiţĭ că trebue pentru buna cunoscintă şi de faţă vederea preţuluĭ ce-ĭ cuviinciosŭ, decĭ împreunându-ve amândoĭ în curtea conaculuĭ d-sale sinior Marchelie, unde aducêndŭ şi pe chir Panaiot Dimancea ca un practicosŭ în ale vitelorŭ, să faceţĭ d-vóstră aiarŭ ce urméză, cu bună luare aminte, ca pentru o trébă ce este a obştieĭ şi se arĕtaţĭ Divanuluĭ în scrisŭ nartulŭ celŭ dreptŭ, care se cuvine într'acéstă vreme a se da măcelarilorŭ; pentru care poruncesce Divanulŭ şi D-tale vel Agă să urmezĭ la cea ce vorŭ avea d-lor trebuinţă asupra trebeĭ aceştia». 1790, Iunie 17.

Feld-marschal ghenaral leitnant baron fon Entenberg, Cozma alŭ Ungro-Vlahiĭ, Rômnic Filaret, Radu Slătinénu.

Cod. No. XVIII, fila 203.

www.dacoromanica.ro

cole, necesare la spitale, se vorŭ cumpĕra fără nart, cu preţurĭ bune (1).

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ.

«Aducêndu-se faţă în Divanŭ, atâtŭ pe luminărariĭ, câtŭ şi pe uniĭ din negustori, zalhanagiĭ, măcarŭ că şi luminărariĭ âmblă să-şĭ micşoreze vinovăţia lorŭ, arĕtândŭ că şi în alţĭ anĭ aŭ fostŭ îndatoriţĭ zalhanagiiĭ de le-aŭ datŭ lorŭ câte o sumă ocă de seŭ, şi că eĭ n'aŭ vîndutŭ seŭ séŭ luminărĭ făcute la negustorĭ din ţéra Turcéscă, darŭ acestea le vînduse la o parte, amŭ întrebatŭ numaĭ acésta să aréte, adecă până a *nu se face armistriţia* de era seulŭ maĭ eftinŭ, de câtŭ acumŭ? şi nicĭ de cumŭ nu putură să-şĭ tăgăduĭască, ci cu graiulŭ lorŭ mărturisiră, că adevĕratŭ era maĭ eftin; dupe acésta le ḑiserămŭ iarăşŭ: pentru ce atuncĭ când era seulŭ maĭ eftinŭ nu grija ca să fie cuprinsŭ seulŭ celŭ trebuinciosŭ peste anŭ, ca uniĭ ce eĭ sunt rufetŭ legatŭ să ţie oraşulŭ de luminărĭ, să grijiască în tótă vremea a nu fi lipsă şi alţiĭ să nu fie volnicĭ a deschide luminăriĭ, decâtŭ rufetulŭ lorŭ? şi la acésta nu avură nicĭ unŭ cuvîntŭ vrednicŭ de respunsŭ; i-am maĭ întrebatŭ: de vreme ce ḑicŭ că li s'aŭ datŭ şi în alţĭ anĭ seŭ dela zalhanagiĭ şi acésta vorŭ să facă şi ca unŭ obiceiŭ hotărîtŭ, să aréte la Divanŭ vre-o carte de poruncă Domnéscă, prin care să se hotărască ca să fie datorĭ zalhanagiiĭ în toţĭ ani să le dée câte o sumă ocă de seŭ, şi nu avură, fără numaĭ cu gura ziseră, că aşia s'aŭ urmatŭ; decĭ acéstă problemă a lorŭ ne fiindŭ carte şi hotărîre Domnéscă la mijlocŭ, Divanu nu póte să o priméscă ca un obiceiŭ hotărîtŭ şi maĭ vîrtosŭ, că de cumpĕra eĭ seŭ din vreme, pe când era eftinŭ, acumŭ nu arŭ fi avutŭ nicĭ o trebuinţă de a cere seŭ dela zalhanagiĭ; macarŭ şi carte Domnéscă să fi fostŭ, pentru pedépsa vinovăţieĭ lorŭ, Divanu, cu sfatŭ de obşte, aŭ hotărîtŭ ca luminărariĭ să cumpere seŭ orĭ unde vorŭ putea găsi şi cu cât preţŭ se vorŭ putea tocmi şi vînḑarea lorŭ la obşte să fie ocaua de luminărĭ pe parale 20, iarŭ nu maĭ multŭ; ci darŭ după acéstă hotărîre poruncesce Divanu şi d-tale stolnicŭ Niculescule, ca să priveghezĭ a nu se vinde luminările maĭ scumpe, ci să se păziassă nartulŭ acesta far de nicĭ o schimbare, iarŭ pe care din luminărarĭ se va dovedi că urméză în potrivă şi vîndŭ luminările, orĭ cu lipsă din suma dramurilorŭ ocaliĭ, orĭ cu preţŭ maĭ susŭ, séŭ va pune în luminărĭ amestecăturĭ, pe unulŭ ca acela să-lŭ pedepsescĭ d-ta cu bătaie în faţa prăvălieĭ luĭ pentru pilda şi vegherea celor-l-alţĭ tovarăşĭ aĭ rufetuluĭ lorŭ; lângă acésta să le arĕţĭ d-ta că totŭ seulŭ de aicĭ din ţéră, verĭ a cuĭ va fi, cu porunca mé feld-marschal-leitnant baron von Entenberg este de totŭ opritŭ a nu eşi din ţéră la nicĭ o parte şi poruncescŭ luminărarilorŭ ca să cerceteze şi orĭ unde vorŭ dovedi seŭ scosŭ ca să-lŭ tréca în alte părţĭ verĭ a cuĭ va fi să-lŭ iae controbontŭ şi jumĕtate dintr'acelŭ seŭ să se iae pe séma cătanilorŭ Impĕrătescĭ, iarŭ jumĕtate să se iae pe séma luminărarilorŭ, fără de nicĭ o plată». 1790, Noemvrie 11.

Entenberg, Cozma al Ung. Vlahieĭ, Dumitrache Banŭ, Ioan logf.

(1) «Poruncă către ispravniciĭ ot. sud Ilfov, ca să dé în scire la toţĭ de obşte ce vorŭ avé untŭ, găinĭ, ouĕ, lapte de vînḑare, să le aducă în Curtea cea veche ca să le vânḑă pre bun preţŭ». 1790, Maiŭ 10.

www.dacoromanica.ro

LXXI

Abusulŭ cu sudiții. Evreiĭ. Turciĭ.

In vedere cu greutățile ce apĕsaŭ asupra țĕranuluĭ și spre a le maĭ ușura, Divanulŭ se tânguesce luĭ Coburg, în 12 Februarie 1790, că «Ungureniĭ» *«ce sunt cu locuința și legațĭ cu darea și rîndulŭ țĕriĭ»* acumŭ, de cândŭ aŭ intratŭ óstea austriacă în țéră, mergŭ la cancelaria luĭ Coburgŭ și capătă pasporturĭ cu carĭ se ducŭ la Transilvania.... Divanulŭ dice, că «țéra este încărcată la suma liudilorŭ, cu toțĭ ungureniĭ, la darea datorieĭ zaharelelor», apoĭ décă eĭ sunt sloboțĭ a se duce în Ardél, cumŭ remânŭ satele încărcate cu quot-partea lorŭ?

«Poruncă către d-luĭ vel Agă, fiindŭ că la spitalurile din Bucurescĭ este trebuință a se cumpĕra untŭ, oue, găinĭ, lapte, s'aŭ poruncitŭ d-luĭ să dée în scire prin mahalale i celorŭ ce vinŭ la târgŭ cu de acestea de vîndare, pentru hrana soldațilorŭ bolnavĭ, ca să se strîngă în Curtea cea vechiă pe marginea gârleĭ făcêndu-se ca unŭ târguşorŭ unde să-şĭ vîndă lucrurile lorŭ cu prețŭ și cu tocmélă făr de a li se face vre o silă, séŭ a li se pune nartŭ, ci darŭ într'acestaşŭ chipŭ să urmeze d-luĭ». 1790, Maiŭ 11. Iacă aci avemŭ originea halelorŭ actuale din Bucurescĭ de pe malulŭ gârleĭ.

Cod. No. XVIII, fila 141.

Cărți la opt județe pentru seurĭ de trebuință a luminăraríloru.

Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕriĭ românescĭ. Poruncă către ispravnicĭ, ot sud.

«Find-că pentru lipsa ce este de luminărĭ aicĭa în orașu Bucurescilorŭ, aŭ hotărîtŭ Divanulŭ, ca toțĭ neguțătoriĭ ce aŭ strînsŭ vite aicĭ în țéră și le-aŭ tăĭatŭ la zalhanale să dée o sumă oca de sĕŭ la luminărari de aicĭ din Bucurescĭ, ajutorŭ pentru trebuința obșteĭ, din care sumă după analogia ce s'aŭ găsitŭ cu cale, s'aŭ orînduitŭ și la acelŭ județŭ ca să dée neguțitoriĭ ce aŭ strînsŭ vite oca sĕŭ:.... Dreptŭ aceea primindŭ d-vóstră porunca acésta a Divanuluĭ, numaĭ de câtŭ să aducețĭ neguțitoriĭ câțĭ vorŭ fi strînsŭ vite și le vorŭ fi tăĭatŭ la zalhanale aciĭa în județulŭ d-vóstră și puindu-ĭ să-şĭ facă cisla eĭ între eĭ să avețĭ a împlini dela toțĭ acéstă suma oca de seŭ ce maĭ susŭ sĕ arétă, și aducênd-o aicĭ să o facă teslimŭ la vătafulŭ de lumînărarĭ, cărora să li se plătéscă de luminărarĭ mia de oca câte talerĭ 450, iarŭ nu maĭ multŭ, ca să pótă vinde și luminăraríĭ la obște după nartulŭ celŭ hotărîtŭ, care banĭ prin marafetulŭ d-luĭ stolniculŭ Constandin Neculescul epistatulŭ narturilorŭ tîrguluĭ, să li se împlinéscă pe șinŭ dela luminărarĭ, adecă cu o mână să dée sĕulŭ și cu alta să priméscă baniĭ». 1790, Noemvrie 15.

Entenberg, Cosma alŭ Ung. Vlachicĭ, ot Rômnic Filaret, Dumitrache Banu, Constandin Ştirbeĭ.

Cod. No. XVIII, fila 318.

www.dacoromanica.ro

Iacă anaforaua Divanuluĭ:

«Inălțimeĭ Téle cu plecăcĭune înscinţămŭ, că dela o sémă de vreme încóce vedemŭ că uniĭ dintre ungureniĭ de aicĭ, ce sunt cu locuinţa şi legatĭ cu darea în rîndulŭ ţĕriĭ, vinŭ la canţelaria Inălţimcĭ Téle şi luându-şĭ paşaporturĭ mergŭ şi la d-luĭ vel spătarŭ şi scotŭ răvaşŭ de drumŭ, ca să mérgă în Transilvania cu casele lorŭ, precumŭ veĭ vedea Măria Ta şi pe aceste cincĭ case ce s'aŭ scosŭ paşaporturĭ a merge şi Divanulŭ dela Inălţimea Ta n'are nicĭ o poruncă ca să scimŭ de sunt sloboḑĭ a merge din d'aceştĭ în Transilvania; atâta scimŭ, că ţéra este încărcată la suma luḑilorŭ şi cu toţĭ ungureniĭ la darea datorieĭ zaharelelorŭ, precumŭ s'aŭ datŭ înălţimeĭ Téle însemnare de tótă suma ungurenilorŭ; şi de sunt dintre dânşiĭ sloboḑĭ a merge în Transilvania să se dea luminată poruncă Inălţimeĭ Téle la canţelaria Mărieĭ Téle, ca cândŭ li se dă paşpórte să-ĭ trimită la comisia visterieĭ, ca *să se scóţă cu numele lorŭ din catastihulŭ ungurenilorŭ*, ca să nu rĕmâe ţéra încărcată cu numele lorŭ şi pentru aceştia adevĕrulŭ arĕtămŭ Inălţimeĭ Téle, că la lét. ....., prin silinţa d-luĭ siniorŭ Marchelie ofiţerŭ împĕrătescŭ, aŭ fostŭ sloboḑĭ şi ne opriţĭ a merge în Transilvania, şi nicĭ aŭ avutŭ voĭe sĕ mérgă, acumŭ vĕḑêndŭ aceştia că s'aŭ îmulţitŭ aicĭ în ţéră podveḑile şi trebuinţele oştirilorŭ împĕrătescĭ, cerŭ să mérgă şi iară-şĭ peste puţină vreme ne astâmpărându-se la un locŭ, potŭ ĭară-şĭ a veni, ci să scimŭ şi noĭ de sunt sloboḑĭ de către Inălţimea Ta, ĭarŭ de nu sunt sloboḑĭ ĭarăşĭ să se poruncéscă a nu li se da sloboḑenie şi atâtŭ pentru aceştia ce ş'aŭ scosŭ acumŭ paşapórte cât şi pentru alţiĭ ce s'aŭ maĭ dusŭ şi alţiĭ ce vorŭ vrea să mérgă, ci de acumŭ înainte să avemŭ porunca Inălţimeĭ Téle: în ce chipŭ să urmămŭ?» (1). 1790, Februarie 12.

Contra altuĭ némŭ de prigilegiaţĭ încă se tânguesce ţéra şi Divanulŭ obţine învoirea a se pune la birŭ toţĭ *ovreiĭ*, făcêndŭ o specială catagrafie «că âmblă cu înşelăciunĭ, ca se pótă fi apĕraţĭ.... şi nu daŭ nicĭ o dare nimicŭ, nicĭ în ţerile împĕrătescĭ **de unde vinŭ,** nicĭ aicĭ în pămîntulŭ ţĕriĭ dupe ce sosescŭ, şi pricinuescŭ numaĭ o greutate ţĕriĭ» (2).

Publicaţiĭ la 12 judeţe şi la Craiova pentru ovreĭ, a se pune la birŭ,

«Flindŭ trebuinţă a se sci câţĭ ovreĭ se află cu lŏcuinţa aicĭ în pămîntulŭ ţĕriĭ, atâtŭ ceĭ căsătoriţĭ şi întemeiaţĭ cu familiile şi casele lorŭ, câtŭ şi ceĭ ne căsătoriţĭ, ce se ţinŭ cu felŭ de felŭ de negustoriĭ şi mesteşugŭ, între carĭ

(1) Cod. No. XVIII, fila 360—361.

(2) «Decĭ acestŭ actŭ spune de evreĭ, că vinŭ dela înpĕrăţiilevecine, şi ne arĕtă câtŭ de întemeiată e teza evreilorŭ autochtonĭ în Dacia şi în orĭ-ce casŭ, câtŭ de puţinĭ eraŭ evreiĭ pămîntenĭ în Muntenia, pe la 1790! Se va vedé acésta şi din actele ce succesivŭ vomŭ maĭ publica, între carĭ o minunată statistică a Bucurescilorŭ din 1820.

www.dacoromanica.ro

se găsescŭ mulţĭ ovreĭ, care âmblă cu nume că sunt veniţĭ din năuntru din ţĕrile Impĕrătescĭ şi cu altŭ cevaşŭ numirĭ nu sunt intraţĭ în vre-unŭ felŭ de dare, ci ămblă cu înşelăciunĭ, ca se pótă fi apĕraţĭ, şi aşĭa dupe vicleşugulŭ cu care se pórtă nu daŭ nimicŭ, nicĭ în ţĕrile Impĕrătescĭ de pe unde vinŭ, nicĭ aicĭ în pĕmîntulŭ ţĕriĭ dupe ce sosescŭ şi pricinuescŭ numaĭ o greutate ţĕriĭ, fără de a nu se folosi cămara Impĕrătéscă cu nimicŭ dela eĭ; pentru care fiindŭ la toţĭ datorie întrégă, ca după starea, puterea şi mesteşugulŭ ce are fiesce-care să facă cuviosŭ ajutorŭ şi folosŭ cămăriĭ; iată cu sfatŭ de obşte se găsi cu cale şi se poruncesce d-vóstră, să faceţĭ cercetare cu amĕruntulŭ în totŭ judeţul acela, şi să-ĭ luaţĭ în scrisŭ pe toţĭ evreiĭ câţĭ se vorŭ fi aflândŭ, arĕtândŭ pe fiesce-care cu familia luĭ şi ce mesteşugŭ şi negustorie are şi de unde se numesce că este? aşĭa făcêndŭ catastihŭ curatŭ, întocmaĭ precumŭ vi se poruncesce, să aveţĭ a trimite la comisia visterieĭ, însă până la 11 ale viitóreĭ lunĭ luĭ Martie, dupĕ numĕrulŭ testamentuluĭ celuĭ vechiŭ şi să sciţĭ d-vóstră şi acésta, că orĭ-care ovreiŭ căsătoritŭ, séŭ necăsătoritŭ, aşeḑatŭ, séŭ ne aşeḑatŭ, se va afla slujindŭ marchitanŭ în tréba armadiĭ Impĕrătescĭ, aceĭa sunt a fi fără de dare, dară totŭ trebue să se iae în scrisŭ şi să fie arĕtaţĭ în catastih cu deosebire, unde slujescŭ, iară ceĭ-l-alţĭ aŭ să plătéscă la Visterie, dela ḑi întêiŭ de Noemvre lét 1789 până la sfîrşitulŭ luĭ Octomvre lét 1790, pe unŭ anŭ întregŭ câte tal... cea-ce veţĭ găsi cu cale şi cu dreptŭ să arĕtaţĭ în catastihŭ pentru fieş-carele, cumŭ şi zaharelele celea orânduite, precumŭ respundŭ şi locuitoriĭ ţĕriĭ şi care din ovreĭ ce vinŭ din alte ţĕrĭ se vorŭ adeveri că şi-aŭ plătitŭ darea luĭ acolo, pentru anulŭ

Continuăm cu actele relative la *narturĭ*, începute la pagina 395:

«Poruncă către Aga Ischistambol şi Armaşu Arcuda, că nu sunt următorĭ zapisuluĭ şi prinsoreĭ ce aŭ datŭ pentru pânea a o scóte maĭ mare şi deplinŭ la dramurĭ după zapisŭ şi Divanulŭ după zapisulŭ ce aŭ datŭ are a le cere rĕspunsŭ, ci primindŭ porunca să aibă a da nizamulŭ celŭ cuviinciosŭ, ca să se facă pânea după nartŭ şi prinsórea ce aŭ datŭ, să nu caḑă în vină pentru catahrisisŭ alŭ trebiĭ aceştia» 1790, Iunie 24.

Cod. No. XVIII, fila 211.

Către d-luĭ vel Agă pentru nartuluĭ vinuluĭ.

«S'aŭ datŭ poruncă dela Măria Sa Ghenerarul Entenberg şi dela ceĭ-l-alţĭ Divaniţĭ, la d-luĭ vel Agă, pentru nartulŭ vinuluĭ: a se vinde ocaoa dréptă şi vinulŭ ne amestecatŭ, pe părale şése». 1790, Martie 31.

Cod. No. XVIII, fila 80.

Narturile pentru lucrurile mâncăriĭ în ce chipŭ s'aŭ găsitŭ cu cale a se vinde.

	Părale		Părale
Unt de lemn	40	Săpunul celŭ bunŭ	36
Orezu	16	Fideua de Veneţia	50
Năhutul	12	Pastrama de vacă de zalhana	12
Măslinile	20	Săpunul prostŭ	20
Brânza de oĭ din Burduf	16	Meiul	24
Cascaval	22	Icrile tescuite	50

www.dacoromanica.ro

acesta acela va fi apĕratŭ de zaharele, iarŭ nu şi de darea ce se face acumŭ hotărîre, însă acéstă dare vorŭ respunde cu cislă între eĭ, ca să nu simţă vre

	Părale		Părale
Icrele negre moĭ	46	Morcovĭ ocaua	3
Mălaiul de porumb măcinatŭ	3	Capere	2
Mălaiŭ meiŭ măcinat	2	Gulia mare una	2
Făina de orzŭ	2	Gulia de mijlocŭ una	1
Ciapă	4	Guliile cele mărunte 2	1
Fasole	6	Ridichile, 6 de lună	2
Lintea	6	Rădichile cele marĭ, ocaua	2
Mazărea	8	Ţelina ocaua	4
Bobul	10	Merele creţescĭ 8	1
Prunele uscate	5	Merele amestecate 15	2
Usturoiŭ 6 căpăţinĭ	1	Nucile 30	1
Prazul celŭ mare 5 fire	1	Apa, în ocolulŭ Agescu, sacaua	4
Prazul măruntŭ 10 fire	2	In mahala, apa, săcaua	5
Spănac ocaua	4	Orzul ce se vinde la hanurĭ şi la băcăniĭ ocaua	4
Pătrănjel ocaua	6		

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ.

«După acestŭ nartŭ ce s'aŭ găsitŭ cu cale a fi vînḑarea acumŭ într'acéstă vreme la fieş-care felurime, precumŭ maĭ susŭ se arétă, poruncesce Divanulŭ d-tale, biv. vel stolnice Neculescule, să daĭ cuviinciosulŭ nizamŭ, ca cu acestŭ preţŭ să fie vînḑarea lucrurilorŭ ce se numescŭ maĭ susŭ, iarŭ nu maĭ scumpe» 1790, Noemvrie 8.

Entenberg, Dumitrache Banŭ, Ioan logf. Constandin Ştirbeiu, Mateiu Fălcoian, Marchelie.

Cod. No. XVIII, fila 313.

Poruncă către boerĭ epitropĭ pentru nartulŭ pânii.

»Fiind-că Aga Ischi-Stambol şi cu Armaş Arcuda ce aŭ avutŭ asupra lorŭ nizamulŭ pentru nartulŭ de pâne aicĭ în Bucurescĭ, aŭ fostŭ datorĭ ca numaĭ până la grâulŭ noŭ să aibă acea epistasie, acumŭ dară, d-vóstră să daţĭ nizamulŭ acesta, adecă să cercetaţĭ preţulŭ grâuluĭ noŭ cu care-lŭ cumpĕră brutariĭ din tîrgŭ, atâtŭ celŭ de frunte, câtŭ şi celŭ de alŭ doilea şi alŭ treilea, să faceţĭ apoĭ şi cea cuviinciósă socotélă brutarilorŭ, după preţulŭ grâuluĭ ce cumpără, cu ce nartŭ se cuvine a vinde pânea în Bucurescĭ? însă căutaţĭ bine să nu faceţĭ vre-unŭ cusurŭ la acéstă socotélă, precumŭ nu aţĭ făcutŭ cercetarea cea dréptă şi cuviincĭósă la grâulŭ vechiŭ şi s'aŭ aflatŭ aceĭ doĭ boerĭ, de aŭ luatŭ tréba asupra lorŭ, cu multă deosebire şi folosŭ noroduluĭ; şi nu numaĭ acumŭ să faceţĭ acéstă urmare şi să arĕtaţĭ Divanuluĭ în scrisŭ, ci tot-déuna, în vremĭ, să cerce-

www.dacoromanica.ro

unulŭ năpăstuire, asemenea şi la altă cheltuĭală ce vorŭ respunde rufeturile» (1). 1790, Aprilie 14.

---

taţĭ preţulŭ grâuluĭ şi după aceea să urmaţĭ a face şi nartŭ brutarilorŭ şi iar să arĕtaţĭ Divanuluĭ, de care asteptămŭ respunsŭ» 1790, Septembrie 13.

Ioniţă Logofĕtŭ, Mateiu Fălcoianu, Marchelie, Biv. vel Sărdariu.

Cod. No. XVIII, fila 259.

Anaforaua epitropilorŭ pentru nartulŭ precupeţilorŭ.

«După luminată poruncă amŭ făcutŭ cercetare, pentru legumile şi verdeţurile ce vîndŭ la obste precupeţiĭ în târgŭ şi vedemŭ cumŭ că vînḑarea le este cu preţŭ ne suferitŭ, darŭ noĭ după cercetarea ce facemŭ de preţulŭ cu care cumpără precupeţiĭ de pe la lŏcuitoriĭ de pe afară şi de pe la grădinariĭ de aicĭ din Bucurescĭ şi după starea vremiĭ, socotimŭ a fi cu cale să se vînḑă legumile şi verdeţurile cu preţulŭ ce însemnămŭ maĭ josŭ, însă acumŭ de o camŭ dată, dar maĭ asupra tómniĭ de se vorŭ maĭ eftini vomŭ purta de grijă şi în ce chipŭ va fi atuncĭ vînḑarea vomŭ face deosebita pliroforie cinstituluĭ Divanŭ, ci pentru ca să se păzéscă vînḑarea cu acestŭ preţŭ, să fie luminată porunca cinstituluĭ Divanŭ cătră d-luĭ vel Agă, ca să dée poruncă tuturorŭ precupeţilorŭ în ce chipŭ să le fie vînḑarea; de acésta însciinţămŭ cinstitulŭ Divanŭ». 1790, Septembrie 10.

Costache Cluceru, Nicolache Păhar.

Cod. No. XVIII, fila 261.

	Părale		Părale
Fasolea oca	7	Pătrănjel fire 15	1
Lintea oca	6	Morcovĭ fire 10	1
Mazărea oca	10	Gulia una	1
Bobul oca	8	Brojbe două	1
Ciapa oca	5	Sfecle maĭ marĭ 3	1
Varza, căpăţina mare	2	Sfecle maĭ micĭ 6	1
Iar cea mică	1	Spănac, ocaua	6
Usturoiŭ, căpăţinĭ opt	1		

Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Romănescĭ. Poruncă căire d-luĭ vel Agă.

«Cu acestŭ preţŭ ce aŭ socotitŭ cu dreptate întru acéstă vreme, să porunceşcĭ d-ta precupeţilorŭ de a fi următorĭ spre a vinde fiesce-care felurime de legumă, supuindu-ĭ fără de voĭa lorŭ la acestŭ nartŭ; iarŭ pe celŭ neurmătorŭ se va pedepsi, arĕtândŭ d-ta tuturorŭ de obşte preţulŭ acesta, ca să fie sciut la toţĭ ceĭ ce cumpără». 1790, Septembrie 15.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot *Rômnic Filaret, Ioan Damaris, Manolache Grădişteanu, Constandin Ştirbeiu.*

Cod. No. XVIII, fila 262.

(1) Cod. No. XVIII, fila 104.

www.dacoromanica.ro

O altă categorie de locuitorĭ de care se preocupă regimulŭ austriac în Muntenia, sunt turciĭ. La favórea armistiţieĭ, negustoriĭ turcĭ aŭ voĭe să vie în ţéră, pe timpŭ limitatŭ şi cu *păşuşŭ* dela feld-merschal-leitnant Entenberg. Se face însă catagrafie de toţĭ turciĭ remaşĭ în ţéră, ascunşĭ pe la locuitoriĭ ţĕreĭ, cu scopŭ de a fi consideraţĭ ca «robĭ» şi a servi apoĭ la schimbulŭ pe prizonieriĭ austriacĭ, robiţĭ de turcĭ. Iată actele relative la acéstă categorie de locuitorĭ:

Publicaţie la tóte judeţele şi la Agă i la Spătar, pentru turcĭ.

«Dela Divanu Prinţipatuluĭ ţĕriĭ românescĭ.

Poruncă către ispravnicĭ ot sud....

Pentru neguţătoriĭ turcĭ ce vinŭ cu firmanurĭ, aţĭ avutŭ porunci date dela mine feld-marschal-leitnant, că uniĭ ca aceştia ce viŭ cu firmanurĭ să aibă în mâinile lorŭ şi paşuşurile mele, în care paşuşurĭ cu deosebire să poruncesce d-vóstră, că numaĭ în loculŭ unde este şederea ispravnilor să aibă a se neguţitori, fără de a nu âmbla prin sate, care aŭ voĭe a rĕmânea numaĭ până când vorŭ fărşi negustoria lorŭ; acumŭ amŭ înţelesŭ, după cumŭ şi însuşĭ ceĭ maĭ cinstiţĭ turcĭ se jălnescŭ, că o mulţime de turcĭ fugarĭ şi alt-felŭ de ómenĭ rĕĭ arŭ fi fugindŭ de peste Dunăre şi arŭ fi venindŭ aicĭ în ţéra românéscă făr de nicĭ unŭ felŭ de firmanŭ şi s'arŭ fi ascundêndŭ pe la lŏcuitorĭ pîn pădurĭ şi în alte locurĭ; pentru care străşnicŭ se poruncesce d-vóstră, ca să aveţĭ a urma după poruncile ce aveţĭ date dela mine feld-marschal-leitnant şi pe acelŭ felŭ de turcĭ fugarĭ, ce n'aŭ firmanurĭ, séŭ paşuşurĭ dela mine, să aveţĭ a-ĭ prinde, meteherisindŭântêiŭ cuvinte dulcĭ, după cumŭ aveţĭ povăţuire şi să le luaţĭ armele dându-se la celŭ maĭ de aprópe comandantŭ ostăşesc, ca să-ĭ trimiţă la mine, împreună cu armele lor (iarŭ maĭ vîrtos d-vóstră ispravnicilorŭ i căpitanilorŭ dupe margine fórte să străjuiţĭ marginea şi turc fără de firmanŭ să nu lăsaţĭ a trece şi intra în ţéră, dar să urmaţĭ negreşitŭ» (1). 1790, Noemvrie 22.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot *Rômnic Filaret, Ion Damaris, Const. Ştirbeiu, Mateĭ Fălcoianu.*

Publicaţie la tóte judeţele şi la Spătar i Agă, pentru turciĭ ce se vorŭ fi aflândŭ rĕmaşĭ în ţéră.

«Copie întocmaĭ dupe orderulŭ exceleuţeĭ Séle feld-marschal-leitnant barou von Entenberg, care aŭ datŭ la Divanulŭ ţĕriĭ.

Suntemŭ pré încrediuţaţĭ, că atâtŭ pe la ţéră, câtŭ şi cu deosebire în oraşŭ în Bucurescĭ, maĭ înaintea intrăriĭ armieĭ Cesaro-crăescĭ în ţéra românéscă i la vremea când intra armia şi după ce aŭ intratŭ, mulţĭ turcĭ, de lŏcuitoriĭ ţĕriĭ aŭ fostŭ luaţĭ în slujbă şi ântêiŭ că s aŭ opritŭ aicĭ în ţéră, séŭ subt altŭ chipŭ, după cumŭ toţĭ aceştia ce sunt de legea luĭ Mohametŭ, uniĭ fiindŭ în slujba înalteĭ porţĭ, aŭ purtatŭ arme asupra armelorŭ crestinescĭ şi aŭ căḑutŭ

(1) Cod. No. VXII, fila 320—321.

www.dacoromanica.ro

robĭ la noĭ, carĭ sunt a se metaherisi întru asemenea chipŭ, precumŭ şi eĭ metachirisescŭ pe aĭ noştriĭ; decĭ să bine-voĭască cinstitulŭ Divan a face cele maĭ straşnice poruncĭ pe largŭ, atâtŭ pe la isprăvnicăturĭ, câtŭ şi la spătărie i la alte, dregătorie, ca fiesce-care în ţinuturile şi în popórele lorŭ să cerceteze cu amĕruntulŭ: unde şi câţĭ turcĭ se află? să se trimiţă foĭ la cinstitulŭ Divanŭ. care dregătoriĭ să aĭbă a ţinea în pază acestŭ felŭ de turcĭ, séŭ să se lase cu îndestulată chezeşie, ca când vorŭ fi ceruţĭ să se dea, ca să se pótă da la comisionulŭ schimbăriĭ de robĭ; numaĭ pohtescŭ pe cinstitulŭ Divanŭ, ca îndată ce va veni foile de pe la judeţe şi dregătoriĭ, să facă unŭ catastihŭ de tóte şi să ni se trimiţă». 1790, Decembrie 9. (st. n.)

Entenberg, feld-marschal-leitnant.

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ românescĭ.

Poruncă către ispravnicĭ, ot sud...

«După coprinderea maĭ susŭ arĕtateĭ poruncĭ, poruncesce Divanulŭ să aveţĭ a urma întocmaĭ, de care asteptămŭ făr de zăbavă respunsŭ cu fóie anume» (1). 1790, Noembrie 29.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot *Rômnic Filaret, Radu Slătineanu, Ioan Damaris, Marchelie.*

LXXII

Edilitatea sub Coburg.

Ocupaţiunea austriacă făcu óre-care bine, dóră în direcţiunea edilităţeĭ. Pentru prima dată se gândesce guvernulŭ ţĕreĭ la regularea pieţelorŭ publice, la curăţenia şi pavarea stradelorŭ din alte oraşe decâtŭ Bucurescii. Acésta grijă este energică, maĭ alesŭ spre finea anuluĭ 1790, din causa bóleĭ ciumeĭ, care ameninţa ţéra, la acéstă dată.

Acéstă curăţenie a oraşelorŭ, în interesulŭ igienicŭ, cumŭ şi mĕsurile de luat cu referinţă la tăierea vitelorŭ, le aflămŭ în circulara Divanuluĭ, către tóte 17 judeţe, din 6 Aprilie 1790. Se otărescŭ pedepse bănescĭ dela contravenţiunĭ, în folosulŭ *caseĭ spitaluluĭ.* Dămŭ în note actele relative. (2) Eată ordinul relativ la Bucurescĭ:

(1) Cod. No. XVIII, fila 328.

(2) *Cărţĭ la 17 judeţe pentru curăţitulŭ uliţelorŭ de prin oraşe.*

«Fiind-că curăţenia politiilorŭ şi a oraşelorŭ, de spurcăciunĭ, de leşiurĭ, de gunóe şi de orĭ-ce murdarlîcurĭ şi putorĭ, este pazà sănătăţeĭ de obste, căcĭ aceste molipsescŭ aerulŭ celŭ sănătosŭ şi pricinuescŭ bóle; iată se poruncesce d-vóstră,

www.dacoromanica.ro

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ. Poruncă către d-luĭ vel Agă.

«Curăţenia uneĭ politiĭ plină de norodŭ şi de alisverişŭ are deosebire la sănătatea obştieĭ şi la o bună ocârmuire de orânduiala ţĕriĭ (1); iată unŭ deosebitŭ lucru care învrednicesce luare de sémă la toţĭ! Pentru aceea dară, pré bune şi înţelepte orânduelĭ ale mării Sale pré Inălţatuluĭ *Prinţipŭ de Sacsonia Coburg,* aŭ fostŭ date Divanuluĭ d-luĭ; porunci în multe rânduri de a se aduce acestŭ multŭ trebuinciosŭ lucru la urmare în faptă, ca şi celŭ mare şi celŭ micŭ să strîngă gunoiulŭ dinaintea casi sale şi din curţile séle cu silinţă să-lŭ scótă afară din tîrgŭ; darŭ fiind-că acestŭ nizamŭ nu se păzesce, s'aŭ făcutŭ hotărîre în Divanŭ, ca nu numaĭ ceĭ micĭ, adecă prăvăliaşiĭ, negustoriĭ, rufeturile, mahalagiĭ, parte mirenéscă, cumŭ şi bisericéscă, ci şi boeriĭ toţĭ de obşte să strîngă dinaintea casiĭ séle de doue orĭ pe septemână şi să-lŭ scótă afară din tîrgŭ, pentru care s'aŭ rânduitŭ hotărîre şi glóbă de banĭ la ceĭ ne ascultătorĭ, iar deosebitŭ va metahirisi escelenţia sa feld-marschal-leitnant silă cu esecuţia ostăşiască straşnică în câtŭ celŭ maĭ dinteiŭ va sta atâta vreme în casa sa neslobodŭ până când va fi desevărşită aşĭa curăţenie, care este spre binele de obşte; decĭ acéstă hotărîre, după ce s'aŭ vestitŭ şi s'aŭ făcutŭ cunoscută în Divanŭ spre înţelegerea fieş-căruia obrazŭ, iată să trimite d-tale, ca să o facĭ publică şi la tótă obştea, cumŭ şi fieş-căruia în parte, la care acéstă trébă şi poruncesce Divanulŭ straşnicŭ să fiĭ cu purtare de grijă acumŭ şi în tótă vremea şi să silescĭ pe fieş-care ca

---

să purtaţĭ grijă pentru târgurile şi oraşele aceluĭ judeţŭ, ca pururea în tótă vremea să fie tóte uliţile grijite şi curăţite, făr de gunóe şi făr de nicĭ un murdalîcŭ, putorĭ, séŭ leşurĭ, ca tóte aceste să se scóţă afară din oraşŭ la locu depărtatŭ iarŭ să nu se arunce pe uliţă şi pe lângă ziduri şi ulucĭ; aşişderea măcelarilorŭ să le daţĭ poruncă şi nizamŭ, ca să taie vitele la unŭ locŭ maĭ deosebitŭ, afară, unde să arunce măruntaiele şi spurcăciunile ce esŭ din trînsele, că murdalîculŭ face mare putóre nesuferită, care negreşitŭ molivsesce aerulŭ sănătăţei, iarŭ maĭ vîrtosŭ zalhana să nu fie în lăuntru târguluĭ şi a oraşuluĭ, ci afară, la locu depărtatŭ; decĭ la acéstă datorie să faceţĭ supuşĭ şi următorĭ pe fie-care, iarŭ celŭ neurmătorŭ poruncii, să scie, că maĭ întâiŭ are a se pedepsi cu tal. 2 a doua óră cu tal. 4, a treia óră cu tal. 8 şi aşĭa înainte totŭ îndoitŭ să se pedepséscă, care aceştĭ banĭ sunt să se pue la casa spitaluluĭ; să se scie, că acéstă pedépsă fără nicĭ o deosebire a stărilorŭ să urmeze». 1790, Aprilie 6.

Cod. No. XVIII, fila 84.

(1) «După raportu d-luĭ vel Agă, pentru luminăria de céră şi pentru alte cherhanele de luminărĭ de seŭ şi de săpunŭ, cumŭ şi boiangii, carĭ varsă pe podurĭ putorĭ spre molipsirea aeruluĭ şi arétă că arŭ fi bine să fie opriţĭ cherhanagiiĭ a nu maĭ lucra în tîrgŭ, cumŭ şi boiangii asemenea, s'aŭ datŭ poruncă către d-luĭ vel Agă, că bună este acéstă socotélă a d-luĭ şi să le urmeze în faptă, ca să lucreze la mahalale şi să le aducă gata în prăvăliĭ spre vînḑare». 1790, Maiŭ 6.

Cod. No. XVIII, fila 128.

«S'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ la d-luĭ vel Agă, pentru lemnele, i fênŭ şi cheresţele ce vinŭ de vînḑare la tîrgŭ, să pórte grijă d-lor a veni numaĭ la lo-

www.dacoromanica.ro

negreşitŭ politia să fie curăţită de apururea; aşişderea să grijescĭ d-ta şi de alte necurăţeniĭ şi putorĭ, carĭ molivsescŭ aerulŭ sănătăţiĭ, după povăţuirile şi poruncile ce aĭ date şi maĭ dinainte pe largŭ, ca să nu fie cusurŭ trebeĭ aceştia din nepurtarea de grijă şi nesilinţa d-le» (1). 1790. Octombrie 23.

Entenberg feld maschal-leitnant, *Cozma alŭ Ungro-Vlah; Dumitrache Banul, Ioan Logf. Manolache Grădişteanŭ, Constandin Ştirbeiu, Mateiu Fălcoianu, Marchelie oficial Impĕrătescŭ.*

Poruncele date în April nu avură efectele dorite, de óre-ce aflămŭ o anafora a boerilorŭ epitropĭ, din 3 Maiŭ 1790, arĕtândŭ modulŭ de organizare a polcovnicieĭ podurilorŭ, atributele acestuia şi beneficiile luĭ şi cerêndŭ Divanuluĭ readucerea ca polcovnicŭ a logof. Stoica, spre a se ocupa seriosŭ de podurile, adecă pavelele din Bucurescĭ.

In urma acesteĭ anaforale aprobată de Divanŭ, acesta, în 7 Maiŭ 1790 rînduesce pre vel Spătar şi vel agă ca mumbaşirĭ pe lângă

curile celea orînduite, să se strîngă ca să nu se maĭ primésca îmbulţirea carelorŭ pe uliţe, însă pe podu calicilorŭ lângă Antim, pe locŭlŭ Leurdenceĭ, de lângă şetrărésa Fălcoianca, i lângă mŏnăstirea Mihaiu Vodă, pe măidanŭ lângă Dâmboviţa, i pe podu luĭ Şerban Vodă, maĭdanulŭ uude aŭ fostŭ dulapulŭ, i pe podulŭ tîrguluĭ de afară pe locŭlŭ Măinescului, de lângă polcovnicu de călăraşĭ Stan şi pe locŭlŭ Martagiuluĭ, iarŭ pe podulŭ Mogoşóeĭ fiindŭ multe virane deschise, uude va socoti acolo să fie adunarea carelorŭ, şi de acésta să pórte grijă şi d-luĭ vel spătarŭ». 1790, Ianuarie 26.

Porunca ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ Anaforaliĭ epitropilorŭ pentru curăţitulŭ podurilorŭ. Dela Divanu Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ.

«Obiceiulŭ care aŭ fostŭ, poruncesce Divanulŭ a se urma şi acumŭ şi să aĭbă volnicie polcovnicu de podŭ a sili cu acéstă poruncă pe toţĭ prăvălieşiĭ şi casnicĭ ca înaintea namestiilorŭ sale fiesce-care să mătura şi se cureţe podu; aşişderea poruncesce Divanulŭ, d-tale vel Spătarŭ şi d-tale vel Agă, maĭ ântêĭŭ să poruncescĭ la toţĭ străjariĭ mărginilorŭ şi respântiéşiĭ ca să dée în scire lŏcuitorilorŭ ce intră în lăuntru politiei, arĕtându-le locurile cele orânduite unde aŭ a trage fără de a se popri maĭ multŭ pe podurile uliţilorŭ, carĭ locurĭ datorĭ sunt d-lor boeriĭ epitropĭ să le aréte anume după cumŭ maĭ înainte aŭ fostŭ porunciţĭ, ca să fie sciute, atâtŭ acelorŭ lŏcuitorĭ, câtŭ şi orăşenilorŭ politieĭ, făcânduo acésta sciută, cunoscută cu publicare cătră toţĭ de obste, apoĭ şi lŏcuitoriĭ ce se vorŭ găsi stândŭ pe uliţă să fie siliţĭ a trage la locurile celé orânduite», 1790, Iulie 1.

Cod. No. XVIII, fila 112.

(1) Cod. No. XVIII, fila 289.

www.dacoromanica.ro

polcovnicu de poduri și Epitropia obștéscă, pentru ca să repare podurile din capitală.

Iată aceste acte:

Anaforaua dela boerii epitropi cu întărirea Divanului, pentru care s'au orânduitu polcovnicu de podu logf. Stoica.
Către cinstitulu și marele Divanu alu Prințipatului țării Românesci. Dela departamentulu Epitropiei Anafora.

«Insciințămu cinstituluĭ Divanu, că polcovnicia podurilorŭ, măria Sa Alexandru Vodă Ipsilante prin hrisovŭ aŭ legat'o subt povața epitropieĭ obștescĭ împreună cu toțĭ ómeniĭ stégului sĕŭ, asemenea urméză și la măria Sa Nicolae Vodă Caragea, i la măria Sa Mihaiu Vodă Suțul, precumŭ și la anulŭ dintâiŭ al mării Séle Nicolae Vodă Mavrogheni; fiind-că după cuprinderea hrisovelorŭ epitropia este încărcată cu purtarea de grijă a facereĭ și meremetuluĭ celorŭ patru poduri marĭ domnescĭ, de către epitropie să alege omŭ vrednicŭ de slujbă și credinciosŭ, pe care arĕtêndu-lŭ epitropia la Domnie îlŭ cinstea cu îmbrăcăminte de domnescŭ caftanŭ, dându-ĭ poruncă de a fi silitorŭ spre lucrarea și meremetulŭ acelorŭ patru poduri, făcêndulŭ teslimŭ subt povața Epitropieĭ împreună cu toțĭ ómeniĭ stégului sĕŭ, ca numaĭ de epitropie să asculte, iarŭ aceștia nicĭ o trébă cu elŭ, séŭ cu ómeniĭ luĭ, să nu aibă, rĕmăindŭ numaĭ și numaĭ pentru tréba podurilorŭ, ne supĕratŭ fiindŭ polcovnicu de vre-o cerere de havaetŭ, cumŭ și ómeniĭ stégului sĕŭ de alte podveḑĭ și lucrărĭ să nu se iae și așĭa urmându-se, podurile cele marĭ totdéuna, în curgere acelorŭ anĭ, era bune, fără nicĭ unŭ felŭ de stricăciune, iarŭ dela alŭ doilea an alŭ mării Séle Nicolae Vodă Mavrogheni, ne maĭ urmânduse orînduiala hrisóvelorŭ și *polcovnicia podurilorŭ făcênduse făr de scirea Epitropieĭ, prin felurimĭ de gerimele, cu dare de havaeturĭ, nicĭ unŭ felŭ de lucrare nu s'aŭ făcutŭ la lucrarea și meremetulŭ ḑiselorŭ poduri marĭ*, rĕmăindŭ suma de podine grămăḑĭ pe marginea podurilorŭ ne puse la locurile unde era trebuință de meremetŭ, care podină tótă aŭ ars-o ostașiĭ ascherlăĭ, din care pricină a polcovnicilorŭ de podŭ fiindŭ ómenĭ nealeșĭ de epitropie, însărcinațĭ cu dărĭ de havaeturĭ și cu luare de ómenĭ din stégulŭ seŭ, la alte deosebite posluș̆aniĭ domnescĭ, aŭ rêmasŭ câte patru podurile cele marĭ la o próstă stare, precumŭ este cunoscutŭ cinstituluĭ Divanŭ; pentru care ne rugămŭ cinstituluĭ Divanŭ, ca să bine-voĭască a-șĭ păzi orânduiala polcovniculuĭ de podŭ și a ómenilorŭ seĭ după puterea hrisóvelorŭ domnescĭ, pe alegerea ce acumŭ aŭ făcutŭ epitropia, să se orânduiască la slujba polcovnicieĭ de podŭ Stoica Logf, care este omŭ vrednicŭ, cercatŭ și credinciosŭ la tóte trebile epitropieĭ, aflându-se slujindŭ de câțĭ-va anĭ și bine-voindŭ cinstitulŭ Divanŭ a se orândui acestŭ maĭ susŭ numitŭ la slujba polcovnicieĭ, fiindŭ de înșine sciutŭ și alesŭ de vrednicŭ, avêndŭ și satele ce sunt podinarĭ aĭ epitropii, mila cinstituluĭ Divanŭ de a fi nesupĕrațĭ la alte podveḑĭ, ca să pótă aduce în Bucurescĭ suma podiniĭ ce sunt tocmițĭ, se vorŭ meremetisi câte patru podurile celea marĭ; noĭ fiindŭ pentru acéstă trébă a obștieĭ, îndrăsnimŭ a face în scire cinstituluĭ Divanŭ, arĕtândŭ puterea hrisóvelorŭ și în ce chipŭ se potŭ îndrepta podurile, iarŭ hotărîrea remâne a se face cumŭ D-ḑeŭ va luminа cinstitulŭ Divanŭ (1)», 1790, Maiŭ 3.

(1) Cod. No. XVIII, fila 131.

www.dacoromanica.ro

«S'aŭ datŭ poruncă cătră d-luĭ vel spăt. i cătră vel Agă, după orderulŭ pré-Inaltuluĭ Prinţipe, care poruncesce, că după altă poruncă dela 11 a trecuteĭ lunĭ a luĭ Aprilie pentru făcutulŭ şi dregerea podurilorŭ, atâtŭ celea din tîrgŭ, câtŭ şi celea de prin mahalale şi nu s'aŭ făcutŭ nicĭ o urmare, pentru care fórte s'aŭ scârbitŭ pré Inaltulŭ Prinţipŭ şi poruncesce, ca să facă de isnóvă poruncă, că făr de zăbavă să se drégă, căcĭ şi erĭ era să se întâmple primejdie la 6 caĭ crăescĭ şi de nu se va face de acéstă dată urmare, nu va trece cu vederea Inaltulŭ Prinţipŭ şi făr de milă se va turbura asuprăle, ne maĭ dândŭ ascultare la nicĭ unŭ felŭ de pricinuire şi ce primejdie se va întâmpla vorŭ respunde d-lor; ci pentru podurile celea marĭ s'aŭ datŭ straşnică poruncă la boeriĭ epitropĭ, ca fără de zabavă să pue să le drégă, iarŭ pentru podurile micĭ şi de prin mahalale, să pue d-lor pe târgoveţĭ şi mahalagiĭ ale drege făr de zăbavă şi să se astupe tóte baltacurile, stândŭ d-lor Mumbaşirĭ, cumŭ şi pentru curăţenia politieĭ şi măturatu podurilorŭ să urmeze porunceĭ, ce are dată dela 15 ale luĭ April şi să nu maĭ aştepte altă poruncă, ci în tótă vremea să urmeze» (1). 1790 Maiu 7.

«Poruncă cătră d-luĭ vel spăt. ca prin tóte mahalalele să cerceteze şi unde vorŭ fi drumurile stricate să rânduĭască zapciĭ asupra mahalagiilorŭ, ca cu tufă, cu fărămătură de zidŭ, cu cenuşă, să se drégă negreşitŭ, până afară la câmpŭ, că apoĭ va avea d-luĭ a respunde» (2). 1790, Maiu 6. (3).

(1) Cod. No. XVIII, fila 130.

(2) Cod. No. XVIII, fila 128.

(3) Iată şi alte acte relative la pavelele din Bucurescĭ:

«Insciintămŭ Inălţimeĭ Téle, că zapciulŭ ce este purtătorŭ de grije asupra podurilorŭ, adecă polcovniculŭ de poduri, jăluĭ la Divanŭ, cumŭ că slujitoriĭ ce are la steagŭ, adecă podariĭ, fiindŭ şedĕtorĭ pe afară în sud Ilfov, nu-ĭ lasă ostaşiĭ ce locuescŭ prin casele lorŭ ca să vină în Bucurescĭ să-şĭ împlinéscă datoria slujbelorŭ, la tréba podurilorŭ, care s'aŭ stricatŭ neavêndŭ cu cine să lucreze şi cere cuviinciósa îndreptare la acestea, ca să nu fie elŭ căḑutŭ în vină, că podurile sunt necurăţite şi stricate, ci fiind-că aceştĭ podarĭ este trebuinţă a nu lipsi din slujbă, să bine-voescĭ înălţimea Ta a se da luminată porunca Inălţimeĭ Téle către comandiriĭ ce vorŭ fi printr'acele sate, ca să slobóḑă pe aceĭ podarĭ să vie spre a-şĭ împlini datoria slujbelorŭ, adecă a fi înşişĭ eĭ să lucreze la trebile podurilorŭ séŭ cu banĭ să-şĭ plătéscă septămâna la alţĭ ómenĭ de aicĭ din Bucurescĭ ca să lucreze, spre a nu se aduce podurile Bucurescilor la maĭ mare derăpănare şi stricăcĭune», 1790, Februarie 5.
Cod. No. XVIII, fila 354.

«După reportulŭ d-luĭ vel Agă, că i vine poruncĭ adese pentru meremetu podurilorŭ şi polcovnicu de podŭ nu-ĭ dă ascultare, ḑicêndŭ că boeriĭ epitropĭ are a-ĭ porunci, s'aŭ datŭ respunsŭ cătră d-luĭ, că polcovnicu de podŭ este supusŭ la epitropie şi pentru podurile celea marĭ să fie datorŭ a arĕta la epitropie, iar pentru celea-l-alte să urmeze obiceiuluĭ a pune pe ceĭ cu case şi prăvăliĭ să le drégă», 1790. April 24.

«Poruncă cătră boeriĭ epitropĭ, ca după datoria ce aŭ a purta grijă pentru poduri, să fie drese, fiind-că în tóte părţile sunt stricate, să orânduĭască d-lor

www.dacoromanica.ro

Reorganisarea spitalelorŭ dela Pantelimon şi dela Mărcuţa, cu scopŭ de a conţine până la 1000 paturĭ(?) încă e o disposiţiune a regimuluĭ austriacă:

«După orderulŭ pré Inălţatuluĭ Prinţipŭ s'aŭ făcutŭ Pitacŭ la d-luĭ vel

polcovniculŭ de podurĭ, cu podină dela epitropie a drege podurile cele marĭ, iar pentru podurile celea micĭ, carĭ sunt datorĭ mahalagiiĭ şi prăvălieşiĭ a le drege, fiind-că găsescŭ pricină că nu se găsesce podină, s'aŭ datŭ poruncă osebită la comisia Visterieĭ a scrie cărţĭ la ispravnicĭ să pornéscă pe lŏcuitorĭ cu podină de vîndare, dar şi d-lor să orânduĭască polcovniculŭ de podŭ ca să le dée ajutorŭ cu podină de cea veche, ca să drégă şi acele negreşitŭ, să nu se întîmple vre-o hata că vorŭ avea a da sémă». 1790, Aprilie 28.

«După anaforaua boerilorŭ epitropĭ pentru podari ce sunt cu pecetluiturile comisieĭ Visterii a fi apĕraţĭ, cu pricină că se supĕră de cătră ostaşĭ, nu vorŭ a veni la lucru podurilorŭ, s'aŭ făcutŭ poruncă în dosulŭ Anaforaliĭ, că fiindŭ straşnică poruncă dela Inaltulŭ Prinţipŭ a se drege podurile negreşitŭ, pentru care se rânduesce Mumbaşir zapciŭ polcovnicescŭ, ca cu voĭe fără voĭe să-ĭ aducă pe toţĭ aceĭ podarĭ nesupuşĭ la lucru şi se poruncesce şi la toţĭ zapciiĭ plăşilorŭ să nu se supere maĭ multŭ aceştĭ podarĭ; aşişderea se poruncesce şi de cătră escelenţia sa feld-marschal-leitnant la tótă partea ostăşéscă, ca să sloboḑe pe aceĭ podarĭ, a nu le face nicĭ o supĕrare». 1790, Maiu 23.

Dela Divanu Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ.

«D-ta vel Agă fiind-că podulŭ uliţiĭ care începe dela hanulŭ luĭ Şerban Vodă şi urméză la vale până la pórta din susŭ a curţiĭ domnescĭ, ceĭ vechĭ, este fórte stricatŭ, câtŭ se primejduescŭ caiĭ şi vitele trecĕtorilorŭ şi fiind-că podurile uliţelorŭ micĭ precumŭ este acésta sunt datorĭ a le drege mahalagiiĭ, ulicerii şi prăvălieşiĭ câţĭ şedŭ de rândŭ pe acéstă uliţă şi de oparte şi alta, Divanulŭ poruncesce d-tale, ca să puĭ pe toţĭ mahalagiiĭ, ulicerĭ şi prăvălieşĭ, câţĭ şedŭ pe acéstă uliţă şi pe de oparte şi pe alta, rânduindŭ zapciĭ asupra lorŭ, ca să-ĭ siléscă a drege acestŭ podŭ negreşitŭ, precumŭ trebue, de temeiŭ, iarŭ de vorŭ pricinui că nu aŭ chereste şi podine, Divanu este pliroforisitŭ, că cherestea aŭ începutŭ a veni la tîrgŭ de vîndare din destulă, precumŭ şi astăḑĭ vinerĭ ne-amŭ însciinţatŭ că aŭ venitŭ de vîndare din destulă la Tîrgu-de-afară, de unde potŭ să cumpere din tîrgŭ şi să drégă podulŭ negreşitŭ». 1790, Octombre 25.

Dela Divanulŭ ţĕriĭ Românescĭ. Poruncă cătră d-lor epitropĭ.

«Podulŭ din pórta de susŭ a curţiĭ vechĭ peste apa Dâmboviţa şi de rîndŭ până la conacul d-luĭ Ministru Erbet fiindŭ fórte stricatŭ, vă poruncesce Divanu să aveţĭ a'lŭ drege, la care să orânduiţĭ pe polcovnicu de podurĭ şi tóte locurile stricate să le împliniţĭ şi să le întocmiţĭ şi să nu rămâe maĭ multŭ stricatŭ», 1790, Octombrie 25.

Cod. No. XVIII, fila 292.

www.dacoromanica.ro

Vist. ca să orânduïască a se face celea trebuincióse pentru douĕ spitalurĭ marĭ, unulŭ la Pantelimon şi altulŭ la Mărcuţa, în care să încapă câte o mie ómenĭ şi de urmarea şi începerea ce va face să aréte Divanuluĭ, ca să reportuiască pré Inaltuluĭ Prinţipŭ, care acelea să se cisluiască pe judeţe după mĕsura ce va da polcovnicu de ingineri(1). 1790, Martie 1.

In Maĭ 1790 se construesce casă de spitalŭ şi la Bănésa, cumŭ probéză doue acte, pe lângă spitalulŭ esistentŭ dela Colţa(2).

De aceste spitale îngrijesce încă Epitropia obştéscă.

De acésta şi continuă a fi îngrijite şi podurile marĭ din Bucurescĭ. Aduserămŭ maĭ susŭ câte-va ordine relative la podarĭ şi polcovniculŭ de podurĭ, sub administrarea austriacă. Podurile micĭ se repară de prăvăliaşĭ şi proprietariĭ de case din stradele laterale. Ingrijirea de podurile de pe Dâmboviţa(3) şi de mĕsurile de apărare de focŭ nu

(1) Cod. No. XVIII, fila 40.

(2) «Se vede acésta din nota d-luĭ siniorŭ Marchelie ofichialulŭ Impĕrătescŭ pentru stufulŭ ce se găsesce de vînḑare la mahalagiĭ şi pe la sate, că cerŭ preţŭ nesuferitŭ şi trebue la spitalulŭ ce se face la Bănésa». 1790, Maiu 29.

«Poruncă către comisia Visterieĭ a rândui 60 care celea trebuincióse la spitalulŭ ce se face la Bănésa, care care să nu se supere, nicĭ să se iée la alte podvóde şi angariĭ; pentru a fi cunoscuţĭ să li se dée paşuşurĭ dela comisia Visterieĭ şi dela escelenţia sa gheneralulŭ». 1790, Maiu 29.

Cod. No. XVIII, fila 173.

«Poruncă cătră părintele Zehno Arhiereulŭ epitropŭ m-rii Colţiĭ, fiind-că s'aŭ orânduitŭ la spitalulŭ monăstiriĭ doftorŭ d-luĭ şătrariulŭ Ioan, care aŭ fostŭ şi maĭ nainte, ci să fie însciinţatŭ şi pe d-luĭ să-lŭ cunóscă de doftorŭ alŭ spitaluluĭ, dându-ĭ orânduita léfă de tal. 60 pe lună». 1790, Iunie 17.

Cod. No. XVIII, fila 204.

(3) «Fiind-că s'aŭ făcutŭ cheltuïală din poruncă la cele trebuinciósă tacâmurĭ de tréba foculuĭ, i la meremetu caselorŭ Divanuluĭ tal. 2459 şi banĭ 117, care cheltuelĭ fiindŭ că sunt pentru a obşteĭ trebuinţă şi folosŭ cu care nu se îndatoresce cămara Impĕrătéscă a o respunde; Divanulŭ poruncesce d-le sard. Arbut, ca unulŭ ce aĭ fostŭ şi maĭ nainte la cislele de cheltuelile oraşuluĭ şi lefile Neferilorŭ, ce să plătea de rufetulŭ Bucurescilor, după acea orânduială urmândŭ, de împreună cu starostea de negustorĭ, să cisluesci cu dréptă orânduială acéstă sumă de banĭ, carĭ banĭ împlinindu-se cu zapcialîcu d-sale vel Spătar, i d-sale vel Agă, să-ĭ faceţĭ teslimŭ la Visterie, ca să se pue în locŭ la cămara Impĕrătéscă de unde s'aŭ luatŭ de s'aŭ cheltuitŭ şi să aibĭ d-ta sărd. Arbut, i d-ta staroste a arĕta cisla ce veţĭ face, la Divanŭ». 1790, Martie 1.

Cătră Hagi Chiriac starostea, pentru a împlini banii după cisla ce s'aŭ făcutŭ.

«Pentru cheltuelile ce s'aŭ făcutŭ la cele trebuincióse tacâmurĭ ale foculuĭ i la meremetu caseĭ Divanuluĭ şi la alte trebuincióse, care s'aŭ cisluitŭ pre bres-

www.dacoromanica.ro

sunt uitate sub regimulŭ ocupaţiuneĭ austriace; spesele pentru ele și pentru reparaţiunile la casele Divanuluĭ, le plătescŭ însă rufeturile.

In Maĭ 1790 s'aŭ strămutatŭ la turnul Colţeĭ «*foişorulŭ de focŭ*» unde maĭ fusese și maĭ înainte (1).

Unŭ obiceiŭ vechiŭ nu se perde sub Nemţĭ: *céta masalagiilorŭ* continuă a avé cătare!... Câte solemnităţĭ, âmblărĭ nóptea și chefurĭ nu aŭ fostŭ luminate de aceĭ masalagiĭ, carĭ pe lângă scutire, aveaŭ dreptŭ și la 4 rîndurĭ de cisme pe anŭ (2)!

---

lele din Bucurescĭ după pitacu Divanuluĭ dela Martie 1 și intrândŭ și sfintele ḑile ale patimilorŭ și ale sfintei învierĭ, aŭ fostŭ porunca Divanuluĭ dată ca să nu se supere nimenea într'aceste ḑile; acumŭ dară, după septemâna acésta, poruncesce Divanulŭ să se iae împlinirea acelorŭ ḑile în bani dela fie-care, pentru care ţi se dă ajutorŭ pentru acéstă trébă pre Ioniţă cupeţ negustorŭ dintre lipţcanĭ, i pe Hagi Anton Blănariu dintre blănarĭ, i pe Hagi Nedelea dintre bogasierĭ, după orânduiala ce aŭ fostŭ maĭ nainte, ca să aveţĭ a face împlinire dela tóte breslele și dela toţĭ, după cisla ce aŭ făcutŭ, carĭ banĭ împlinindu-ĭ să aveţĭ a-ĭ face teslimŭ la visteria ţĕriĭ, de unde s'aŭ luatŭ baniĭ de s'aŭ cheltuitŭ, fiind-că nu este datóre cămara Impĕrătéscă a respunde cheltuelile acestea ce s'aŭ făcutŭ la trebile politieĭ ţĕriĭ; decĭ se poruncesce d-tale vel Spătar i d-le vel Agă, să daţĭ ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ cu zapciĭ și ómenĭ orânduiţĭ din destuĭ, carĭ să ămble a face taxilŭ banilorŭ dela fieş-carele». 1790, Martie 26.

Cod. No. XVI, fila 79.

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ, către boeriĭ epitropĭ aĭ obşteĭ.

«Pentru podulŭ de peste apa Dâmboviţeĭ, care cobóră către Mihaĭ Vodă, primind porunca Divanuluĭ, să aveţĭ a orândui pe polcovnicu cu podariĭ, ca să facă parmaclîcurĭ de stinghiĭ pe amêndoue marginile pentru sprijinélă a nu se face vre-o primejdie vitelorŭ și trecĕtorilorŭ acumŭ în vreme de ĭarnă pe îngheţŭ cumŭ și meremetu găurilorŭ și podinilorŭ stricate de acilea să le întocmiţi». 1790, Decembrie 3.

Cod. No. XVIII, fila 390.

(1) «Cătră d-luĭ vel Agă, că s'aŭ cetitŭ raportulŭ d-luĭ pentru foişorulŭ de focŭ în care sunt paznicĭ pentru întâmplare de focŭ, cumŭ că s'aŭ slăbitŭ și paturile de susŭ s'aŭ stricatŭ și pentru ca să nu se întâmple primejdie cere a avea voĭe să mute paznicĭĭ la Colţa, unde aŭ fostŭ și maĭ nainte și este și maĭ înaltŭ; i s'aŭ datŭ respunsŭ, că de sunt numaĭ paturile stricate, să puĭe ómenĭ să le drégă, ca să se păzéscă totŭ acolo și acea puţină cheltuială ce va merge la acelŭ patŭ va areta-o într'alte cheltuelĭ, iarŭ de este de susŭ până josŭ slabŭ, să aibă voie a muta paznicĭĭ de focŭ la Colţa și să reportuĭască Divanuluĭ, ca să se căpuiască și pentru acelŭ foişorŭ a nu se face vre-o primejdie». 1790, Maiu 15.

Cod. No. XVIII, fila 147.

(2) «Poruncă cătră comisia Visterieĭ, după porunca Inaltuluĭ Prinţipŭ pentru vameşiĭ dela Câmpina, că din baniĭ ce sunt să dée la căminaru Moscu arŭ fi

www.dacoromanica.ro

O altă mêsură de edilitate, dar menită a produce unŭ venitŭ, din strafurile otârîte de 3 şi 6 galbenĭ, este acea ce împune negutitorilorŭ cumperarea de mêsurĭ cu marca ţĕrel, fabricate sub controlulŭ Divanuluĭ. Eată acestŭ documentŭ din 9 Iulie 1790:

Dela Divanulŭ Principatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ. Poruncă cătră d-luĭ vel Spătarŭ.

«Fiindŭ-că apururea se jăluescŭ atâtŭ ostaşiĭ, cumŭ şi norodulŭ de obşte, cumŭ-că cârcĭumariĭ ce vindŭ vinurĭ şi rachiurĭ, după ce-şĭ iaŭ preţulŭ acelŭ dreptŭ, care este hotârîtŭ dela Divanŭ, cu folosulŭ câştiguluĭ lorŭ, fără de nicĭ o pagubă, apoĭ nu vîndŭ cu oca dreaptă, ci fiindŭ sloboḑĭ, în voĭa lorŭ, cu mêsurĭ neînsemnate şi necunoscute, facŭ feluri de meşteşugurĭ şi viclenii cu înşelaciunĭ la ocale, vînḑêndŭ cu mêsurĭ maĭ micĭ, din care se pricĭnueşce pagubă la tótă partea ostăşéscă, cumŭ şi la totŭ norodulŭ de obşte, şi cu acestŭ mijlocŭ nicĭ nartulŭ vinuluĭ nu se păzeşce şi întru înzadarŭ este nizamulŭ ce s aŭ datŭ la preţulŭ vînḑĕriĭ cândŭ mêsurile nu sunt drepte, decĭ fiindŭ cu cale a se pune şi acésta la orânduiala cea cuviinciósă spre a avé cârcĭumariĭ mêsurĭ însemnate şi pecetluite cu semnulŭ Divanuluĭ, ca unŭ lucru ce este pentru trebuinţa şi dreptatea de obşte a totŭ norodului, după cumŭ şi la alte politiĭ din ţĕrile europeneşcĭ să urmează, nu ca să maĭ mărească ocalele din dreaptă mêsura lorŭ cea obişnuită, care este a ţĕriĭ, următóre din ceputŭ şi până acumŭ, adecă ocaua dréptă de patru sute dramurĭ, ci ca să nu se facă înşĕlăciune şi vicleşugurĭ la acelea drepte ocale a vinde cu alte maĭ micĭ mêsurĭ, înşĕlândŭ norodulŭ; iată dar din porunca Divanuluĭ s'aŭ făcutŭ mêsurile celea cuvincióse ale ţĕriĭ de her albu, pecetluite cu semnul peceţiĭ Divanuluĭ, carĭ sunt drepte şi întocmaĭ la dramurĭ, adecă cea dintâiŭ oca dréptă de dramurĭ patru sute, jumĕtatea de dramurĭ douĕ sute, litra de dramurĭ una sută, şi cinḑécă de dramurĭ cincĭḑecĭ, care ţi sĕ dă d-tale pentru cârcĭumile ce sunt în mahalaua ţinutuluĭ spătăriĭ, spre a le împărţi şi a da la toată cârcĭuma de obşte câte patru de acestea, făcându-le teslimŭ în mânile cârcĭmaruluĭ, dela carele veĭ lua d-ta cheltuiala acestora pentru câte patru, tal. doĭ şi un ort, care banĭ să-ĭ aducĭ d-ta toţĭ deplinŭ pe suma ocalelorŭ ce primeşcĭ, ca să se dée de unde s'aŭ cheltuitŭ, cu care aceste mêsurĭ să aĭbă a vinde toţĭ cârcĭmariĭ, fără de a nu se cuteza să facă vre-o schimbare acestorŭ mêsurĭ, séŭ a vinde cu altele ce nu vorŭ fi pecetluite cu semnulŭ peceţiĭ Divanuluĭ, iarŭ carele se va prinde în urmă că nu

---

opritŭ cea ce se face la păcura masalalelor, ca aceĭ banĭ să se întórcă dela Visterie d-luĭ căminaruluĭ şi se va ţinea în sémă, ci dar să urmeze poruncii». 1790, Maiu 20.

Cod. No. XVIII, fila 153.

«După reportu d-luĭ vel Armaş, pentru obiceĭulŭ ce aŭ avutŭ masalagiiĭ a li se da de patru orĭ într'unŭ an cisme şi acumŭ nu li se dă; s'aŭ datŭ respunsŭ la d-luĭ vel Vistier, ca să cerceteze şi de va fi avutŭ cu adevĕratŭ acestŭ obiceiŭ vechiŭ, poruncesce Divanulŭ să li să pună în orînduĭală obiceĭulŭ ce aŭ avutŭ, ca să li se dea». 1790, Noembre 22.

Cod. No. XVIII, fila 320.

www.dacoromanica.ro

vinde cu acestea măsurĭ drepte, unulŭ ca acesta să dée şése galbenĭ împărăteşcĭ, şi se va închide prăvălia séŭ cârcĭma acea, cu hotărîre ca nicĭ odată în urmă să nu se maĭ facă alisverişu şi vînḑare întrênsa; ci darŭ după ce veĭ face teslimŭ acestea măsurĭ, să publicueşcĭ totŭ de odată întru o vreme nizamulŭ acesta la toţĭ de obşte, ca să şcie fieş-care cumpărătoriŭ a cere dela cârcĭmarŭ să-ĭ vînḑă cu ocaua cea pecetluită, iar care cârcĭmarŭ nu va vrea, îndată să vie cumpărătoriulŭ la d-ta, să dée de şcire, spre a se urma hotărîrea ce arĕtămŭ maĭ susŭ, pentru care se va face în urmă osebite cercetărĭ pe subt cumpĕtŭ de a pune în mână pe unulŭ ca acela cu însăşĭ ocaua acea nedréptă şi schimbată, asemenea şi la toţĭ vênḑĕtoriĭ de untŭ-de-lemnŭ, oţetŭ, rachiŭ, să aĭbĭ d-ta a da măsurile aceste pecetluite, de care aşteptamŭ şi pentru aceştia asemenea foae de câţĭ sunt la numĕrŭ toţĭ pe anume» (1). 1790, Iulie 9.

Entenberg, feld-marşal-leitnant; Cozma alŭ Ungr.-Vlah.; Merchelius, oficheal împĕrătescŭ; Manolache Grădişténŭ; Costandinŭ Stirbeiŭ.

Asemenea poruncă ca acésta s'aŭ făcutŭ şi la d-luĭ vel Agă.

Dăm în note aci şi altele documente relative la măsurĭ, ocale, coturĭ etc. din Sept. şi Noemb. 1790(2).

---

(1) Cod. No. XVIII, fila 225.

(2) *Poruncă către boerii epitropi pentru coturile de pe la prăvălii.*

«Fiindŭ că s'aŭ înştiinţatŭ Divanulŭ, din jălbĭ, cumŭ că ceĭ ce vîndŭ marfă cu cotulŭ în Bucureşcĭ, prăvălieşĭ, ovreĭ şi bucureştenĭ, înşélă norodulŭ de vîndŭ cu coturĭ nedrepte, maĭ micĭ din măsura lorŭ şi mincinóse, care pricĭnuescŭ multă nedreptate şi scumpete, pentru care fiindŭ că coturile celea drepte cu care trebue să vînḑă fieş-care prăvăliaşŭ, sunt şciute şi cunoscute, însemnate cu semnulŭ cămăreĭ Domneşcĭ şi date întradinsŭ pe la toţĭ prăvălieşii, care acelé se vĕdŭ că le-aŭ ascunsŭ şi facŭ vînḑare cu altele, se porunceşce d-vóstră, ca îndată după primirea aceştiĭ poruncĭ, fără de veste şi cu mijlocŭ pe sub cumpĕtŭ să cercetaţĭ întradinsŭ pre la prăvălieşĭ orĭ-care va fi, ca să puneţĭ în mână de acelé coturĭ mincinóse cu care înşélă norodulŭ, şi numaĭ decâtŭ să înşciinţaţĭ Divanuluĭ.» 1790, Sept. 6.

Carţĭ la 12 judeţe şi la Bucureşcĭ pentru a se împărţi coturĭ la ceĭ ce vîndŭ marfă. Divanulŭ principatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ.

«Pentru ca să se urmeze dreptatea de obşte la vînḑarea mărfurilorŭ cu cotu şi să nu se înşele maĭ multŭ norodulŭ de către vînḑĕtoriĭ mărfurilorŭ, care s'aŭ prinsŭ cu coturĭ schimbate şi maĭ micĭ din măsura lorŭ, Divanulŭ cu socotélă de obşte urmândŭ şi obiceiuluĭ ce aŭ fostŭ, aŭ făcutŭ coturĭ drepte de herŭ carĭ saŭ pecetluitŭ la amêndouĕ capetele cu semnulŭ peceţiĭ Divanuluĭ şi s'aŭ datŭ ca să se împarţă la toţĭ, orĭ câţĭ vîndŭ orĭ-ce felŭ de feliurime de marfă cu cotulŭ, atâtŭ aicĭ în tótă politia Bucureşcilorŭ, cumŭ şi pe afară în tótă ţéra, de obşte, nu numaĭ la negustoriĭ pămêntenĭ, i străinĭ, ci şi la braşovenĭ şi la ovreĭ, fără de nicĭ o deosebire, ca uniĭ ce aicĭ în ţéră negustorindu-se, sunt

www.dacoromanica.ro

Un câştigŭ realŭ avu ţéra, sub regimulŭ austriacŭ, din grija maĭ mare pusă pentru a face practicabile drumurile marĭ şi de a se

---

datorĭ aşĭ vinde marfa cu cotulŭ ţĕriĭ care se urméză la obşte, pentru care coturĭ măcarŭ că în vremea Domnilorŭ obişnuitŭ era de plătea negustorulŭ un galbenŭ, dar Divanulŭ făcêndŭ uşurare şi scădere dintru acésta ce era obişnuitŭ, orânduesce cu hotârîre de obşte a se lua numaĭ câte 60 parale de cotŭ, şi fiindŭ că pricina a douĕ coturĭ ce obicĭnuiaŭ prăvălieşiĭ de ţinea până acumŭ, unulŭ adecă maĭ mare pentru unŭ felŭ de marfă, era o lesnire a se înşĕla norodulŭ prostŭ ce nu avé sciinţa a mĕsuriĭ coturilorŭ, Divanulŭ aŭ rădicatŭ de totŭ acelŭ maĭ micŭ cotŭ şi orânduesce, că numaĭ unŭ cotŭ să fie la tóte feliurimele mărfĭ, cu care acela să vîndă negustoriĭ tótă marfa lorŭ, şi să-şĭ iée preţulŭ; dreptŭ acea orânduesce Divanu pe — ca la toţĭ de obşte să dée cotŭ de herŭ pecetluitŭ cu pecetea Divanuluĭ, şi să iée dela fieşĭ-care câte 60 de parale, şi împărţindŭ aceste coturĭ nouĕ, să strîngă dela toţĭ pe celea vechĭ, după obiceiŭ, ca să nu rĕmâe maĭ multŭ a metahirisi cu acelea vre-o înşălăciune, după care acestŭ nizamŭ porunceşce Divanulŭ tuturorŭ negustorilorŭ de obşte a fi următorĭ, şi fieşĭ-care cu acestŭ cotŭ să-şĭ vîndă totŭ felulŭ de marfă a lorŭ ca celŭ ce se va găsi cu altŭ-felŭ de cotŭ să şcie că se va pedepsi.» 1790, Octom. 21.

Dumitrache Ban, Ioan Logf., Mateiŭ Fălcoianŭ, Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 288.

Publicaţiĭ la Aga şi la spăt. şi la tóte judeţele.

«Primindŭ porunca Divanuluĭ, să aveţĭ a face catastihŭ de câţĭ vîndŭ marfă cu cotulŭ în têrgurĭ şi în totŭ judeţul acela, verĭ pămêntenĭ, verĭ străinĭ, verĭ ovreĭ, verĭ Braşovenĭ, verĭ care vinde orĭ-ce felŭ de marfă cu cotulŭ să luaţĭ în scrisŭ numele lorŭ şi numĕrulŭ; aşişderea să făceţĭ catastihŭ de câte cârcĭumĭ cu vîndare de vinŭ, i rachiŭ, cumŭ şi câţĭ vîndetorĭ de unt-de-lemnŭ séŭ oţetŭ, care vîndŭ cu mĕsurĭ de ocale în totŭ judeţulŭ acela, prin tîrgurĭ şi pretutindenea? pentru toţĭ făcêndŭ catastihŭ, să trimeteţĭ Divanuluĭ, carele aştéptă aceste fără de zăbavă.» 1790, Octomvre 11.

Insă în Bucurescĭ saŭ scrisŭ numaĭ pentru coturĭ.

9 porunci pentru a se împărţi ocale pe afară în judeţe. Dela Divanulŭ principatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ.

«Pentru ca să se urmeze dreptatea la vîndarea vinuluĭ şi rachiuluĭ, untŭ de lemnŭ şi orĭ-ce cu mĕsurile celea drepte şi obişnuite ale ţĕriĭ, iată după hotârîrea ce aŭ făcutŭ Divanulŭ încă dela trecuta lună luĭ Iulie 9 a acestuĭ următorŭ anŭ prin cartea iscălită de tótă obştea Divanuluĭ, făcêndu-se ocale de fierŭ albŭ, şi pecetluindu-se cu semnulŭ peceţiĭ Divanuluĭ, după mĕsura ţĕriĭ, adecă ocaua de dramurĭ 400, adecă patru sute, iată după cumŭ şi aicĭ în lăuntru poliţieĭ Bucurescilorŭ s'aŭ urmatŭ, să trimite şi afară la judeţe omulŭ Divanuluĭ, anume, carele să aĭbă a da la toţĭ câţĭ vîndŭ rachiŭ, câţĭ vîndŭ vinŭ, untŭ de lemnŭ, oţetŭ şi orĭ-ce bĕutură, câte unŭ tacămŭ de patru ocale, care este una de dramurĭ patru sute, alta jumĕtate, de dramurĭ douĕ sute, altă litră

www.dacoromanica.ro

construi poduri pe apele de pe căile mari. (1) Negreșitŭ aceste lucrări se făceaŭ totŭ prin requisițiuni impilătóre, dar celŭ puținŭ totŭ se mai folosi și țéră din acele requisițiuni. Principala cale îngrijită, intre Muntenia și Ardealŭ, fu acea dintre Ploescĭ-Câmpina-Timișŭ. Dămŭ

de dramuri una sută, și alta de cincĭdecĭ dramuri, veri prin têrguri, prin orașe, prin sate, pe la drumuri, pe la cârcĭme megieșescĭ, boerescĭ i mŏnăstirescĭ, și la toți ori câți facŭ vîndare petutindenea și în totŭ loculŭ, datori să fie de obște a primi aceste mĕsuri, ori străini, ori pămînteni și a vinde cu dînsele, pentru care aceste câte patru are a lua doi lei și unu ortŭ vechiŭ, iar mai multŭ nu, că se va pedepsi; decĭ se porunceșce d-vóstră ispravnicilorŭ ai județuluĭ să dați ajutorŭ la acéstă, orînduindŭ unŭ slujitorŭ de ai d-vóstră, de împreună cu orînduitulŭ Divanuluĭ să âmble să arĕte tóte cârcĭmile din județŭ, cumŭ și pe alți ce vîndŭ cu mĕsuri de ocale spre a se da la toți mĕsuri drepte, căcĭ în urmă are să se cerceteze, și de se va dovedi că nu s'aŭ arĕtatŭ la orînduitulŭ Divanuluĭ toți aceĭ cari vîndŭ cu mĕsuri, ca să li se dée mĕsurile Divanuluĭ și că nu urméză a vînde cu acelea, veți fi învinovățiți; așișderea vi se porunceșce, atâtŭ d-vóstră, i zapciilorŭ de prin plăși, i căpitanilorŭ, i vatafilorŭ de plaiŭ și altorŭ slujbași, să dați totŭ feliŭ de mână de ajutorŭ orînduituluĭ acestuia, ca să pótă săvîrși trĕba cu lesnire, supuindŭ negreșitŭ pe ceĭ ce se vorŭ arĕta cu împotrivire.» 1790, Noem. 5.

Entenberg, feld-marșal-leitnantŭ, Rŏmnic-Filaretŭ, Dumitrache Banŭ, Ioanŭ Damaris, Manolache Grădișteanŭ, Mateiŭ Fălcoianŭ, Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 307.

(1) Brudina pentru trecerea pe poduri servia, atâtŭ statuluĭ, câtŭ și particularilorŭ, pentru întrețiuerea poduluĭ. Acéstă brudină nu o plătescŭ nicĭ ostașii nemți, nicĭ podvodariĭ lorŭ.

Dela Divanulŭ principatuluĭ țĕriĭ Românescĭ, către ispravnicĭ ot. sud. Ilfovŭ, Vlașca, Oltŭ, Buzĕŭ, Prahova, Ialomița și Argeșŭ.

«Să sciți că la transporturi cu trebuințe ostășescĭ, cumŭ zaharele și altele, cumŭ și dela ostași și ómeni împĕrătescĭ nu are a se cere nicĭ o plată la trecerea podurilorŭ peste apă, nicĭ de către stăpâniĭ moșiilorŭ, nicĭ de către cumpĕrătoriĭ veniturilorŭ acelorŭ poduri, nicĭ de către căpitani séŭ podari, pentru care Divanulŭ vĕ poruncesce strașnicŭ să însciințați de acestea la toți, ca să nu se cuteze nimenea din ceĭ ce aŭ poduri peste ape, a face vre-o supĕrare cărăușilorŭ cu acestŭ felŭ de transporturi, spre a le cere vre-o plată de trecĕtóre, nicĭ să le facă podariĭ dintr'acésta pricină vre-o zăbavă la trecere, căcĭ nu numai unulŭ ca acela va întórce îndoitŭ și întreitŭ, ci încă se va și pedepsi.» 1790, Iunie 13.

Entenberg, gheneral-feldmarșal-leitnantŭ, Dimitrie Banŭ, Răducanŭ Slătinénŭ, Rŏmnicŭ Filaretŭ, Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 195.

«Către comisia visterieĭ după notă d-luĭ cinstituluĭ obers-leitnantŭ fon Eli-

www.dacoromanica.ro

în notă (1) actele din 30 Ianuarie 1790, 5 Maiŭ, 23 Iulie, 7 Sept.,

---

şerŭ, proviant-maisterŭ, pentru drumurile şi podurile ce cadŭ dela Focşanĭ până în Bucurescĭ, maĭ vêrtosŭ pentru podulŭ dela Molpovenĭ, ca să facă fără de zăbavă întocmirea şi dregerea lorŭ, pentru care acésta s'aŭ maĭ datŭ în multe rândurĭ poruncĭ către comisie, şi să facă cumŭ maĭ în grabă, ca unŭ lucru ce este de mare trebuinţă.» 1790, Maiŭ 27.

Cod. No. XVIII, fila 167.

Pentru podulŭ dela Moldovenĭ s'a maĭ scrisŭ deja în Aprile.

Pentru podŭ dela Moldovenĭ sud Ialomiţă i pentru dregerea drumurilorŭ.

«După orderulŭ pré Inălţatuluĭ Prinţipŭ, astădĭ, la Aprilŭ patru, s'aŭ făcutŭ poruncă la ispravnicĭ Ialomiţiĭ, ca să facă podŭ stătătoriŭ la Moldovenĭ, poruncindu-le ca cu grabă să se facă şi să drégă şi drumulŭ bine, care s'aŭ trimisŭ cu lipcanŭ întradinsŭ la Aprilŭ 5 diminéţa, şi osebită poruncă s'aŭ făcutŭ şi la ispravniciĭ Ilfovuluĭ, ca să drégă drumulŭ ce cade într'acestŭ judeţŭ.» 1790, Aprilŭ 4.

Cod. No. XVIII, fila 82.

«După reportulŭ d-luĭ vel vist, că după însciinţarea luĭ Nicolae Andronescu, ce este asupra podurilorŭ ot Căşciore, că n'are cujniţe de ajunsŭ, s'aŭ făcutŭ poruncă la d-luĭ vel armaşŭ ca să proftacséscă cujnice negreşitŭ.» 1790, Februare 20.

Cod. No. XVIII, fila 32—54.

(1) *Către Prinţipŭ, pentru Ionŭ sin Manole.*

«Amŭ înţelesŭ luminata porunca a Marieĭ Tale ce ni-se dă pentru Ioanŭ sin Manole, carele în drumulŭ Timeşuluĭ aŭ făcutŭ cârcĭumĭ în care va să pue vinŭ şi alte trebuincióse pentru conacu călĕtorilorŭ Transilvanieĭ; pentru care să dea Divanulŭ păruncă a nu fi supĕratŭ de vamă, nu lipsimŭ cu plecăcĭune a însciinţa Marieĭ Tale, că pentru acéstă pricină dândŭ stăpânulŭ moşieĭ jalbă Divanuluĭ, amŭ reportuitŭ înălţimeĭ tale cum-că Divanulŭ aŭ socotitŭ pentru ca să nu-şĭ pĭardă nicĭ stăpânulŭ moşieĭ stăpânirea aceea ce are asupra pămêntuluĭ sĕŭ după dreptate, şi nicĭ acestŭ jaluitorŭ care aŭ apucatŭ de aŭ făcutŭ cârcĭmele să nu se păgubéscă întru nimicŭ, să bine-voescĭ, Maria Ta, a ne porunci ca să punemŭ pe stăpânulŭ moşieĭ să plătéscă nu numaĭ cârcĭmele pe câtŭ va fi cheltuitŭ până la unŭ banŭ, ci şi vinurĭ, fênŭ, orzŭ şi orĭ-ce va fi adusŭ să le plătéscă cu preţulŭ acela ce arŭ fi pututŭ vinde cu folosulŭ luĭ şi să remâe cârcĭumele la stăpânulŭ moşieĭ; pe carele să-lŭ îndatoréscă Divanulŭ a purta grije de-a avé tóte cele trebuincióse drumuluĭ pentru odihna călĕtorilorŭ, la care rĕspunsŭ cu plecăcĭune rugămŭ pe Măria Ta, să bine-voescĭ a o priimi acéstă, pentru ca să nu se facă nicĭ stăpânuluĭ moşieĭ nedreptate cu a-şĭ pĭerde pămêntulŭ sĕŭ, nicĭ paguba celuĭa ce aŭ făcutŭ cârcĭumele acestea întru nimicŭ şi va fi îndatoratŭ stăpânulŭ moşieĭ a avé tóte cele trebuincióse pentru odihna călĕtorilorŭ.» 1790, Ghenarie 30.

Cod. XVIII. fila 350—351.

www.dacoromanica.ro

18 Noembre și 22 Noembre 1790, care se ocupă, fie de repararea căleĭ, fie de aședare de «*trahtirurĭ*» pentru călătorĭ pe acéstă cale.

«Poruncă către ispravnicĭ ot sud Prahova, după cererea d-luĭ Eperieșŭ, comisareșulŭ țĕriĭ, pentru dregerea drumuluĭ dela Sinaia, că are însciințare dela comisareșulŭ Ungarŭ a-i se da pe tótă ḑiua 150 lucrătorĭ și să i-sĕ rânduiască douĕ sate séŭ maĭ multe din plaiŭ, se porunceșce ispravnicilorŭ ca să se ajungă cu comisareșulŭ ungarŭ, ca nicĭ lucrătoriĭ să nu rĕmâe fără de arăturĭ, și de urmarea ce vorŭ face să aĭbă rĕspunsŭ Divanulŭ.» 1790, Maiŭ 6.

Dela Divanulŭ Principatuluĭ țĕriĭ românescĭ, către Egumenulŭ Sinaĭ.

«S'aŭ cititŭ la Divanŭ rĕspunsulŭ ce facĭ pentru unŭ trachtirŭ ce este trebuinciosŭ a se așeḑa acolo, cu toate cele trebuincióse, întru care arĕțĭ, că pentru trebuința călĕtorilorŭ aĭ făcutŭ douĕ cârcĭme, una din susŭ și alta din josŭ m-reĭ, care aceste cârcĭumĭ potŭ fi pentru a conăci ceĭ proștĭ, iarŭ câudŭ se va întêmpla a trece alte persóne și obraze ciustite, trebue să-ĭ priimeșcĭ înăuntrulŭ m-reĭ; pentru care Divanulŭ aŭ socotitŭ, ca înăuntrulŭ m-reĭ să facĭ, cuvioșia ta, o despărțire cu unŭ rîndŭ de ulucĭ și în partea despre rĕsăritŭ unde este și portița de intratŭ și eșitŭ cu câte-va odăĭ pâuă într' acéstă parte, séŭ partea despre amiaḑă-ḑi, unde cade și cuhnia cu câte odăĭ sunt la acea parte să le deosebeșcĭ cuvioșia ta, cumŭ ḑicemŭ, deschiḑêndŭ și o portiță pe unde să aibă intrarea și eșirea musafiriĭ, gătindŭ acele odăĭ și puindŭ cele trebuincióse pentru odihna și mulțămirea ofițerilorŭ și altorŭ persóne ciustite, spre folosulŭ m-reĭ, ca cu acésta să se facă și trebuința, și să fie și biserica i mŏnăstirea nesupĕrate; ci darŭ acéstă gătire trebue să o facĭ, cuvioșia ta, negreșitŭ și fără de zăbavă.» 1790, Noembre 22.

Cod. No. XVIII. fila 319—20.

Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕriĭ Românescĭ. Poruncă către Medel. Grigorie Hrisoscoleo.

«Ț'i facemŭ în scire, că încă de astă-iarnă după bună-venirea ostirilorŭ crăescĭ s'aŭ datŭ în scire, prin ispravnicii județulnĭ Prahova, la toțĭ stăpânii moșiilorŭ din drumulŭ Timișuluĭ, ca să se apuce să facă cârciumile aceluĭ drumŭ la locurile celea obicĭuuite, unde să așeḑe și tóte celea trebuincióse de conacŭ, ca să găséscă călĕtoriĭ și ómeniĭ Impĕrătescĭ ce mergŭ și viuŭ pe acelŭ drumŭ. cu zaharele de hrana ostirilorŭ și cu alte trebuințe, adăposturĭ pentru dânșiĭ și pentru vitele lorŭ și cele trebuincióse. cu plată de banĭ, cu folosulŭ și câștigulŭ lorŭ, fără de nicĭ o pagubă, și ne urmândŭ stăpâniĭ moșiilorŭ a griji de acésta. aŭ pătimitŭ rĕŭ atâtŭ călĕtoriĭ ce veuea din lăuutru și cărăușiĭ ce aducea proviantŭ, de lipsa celorŭ trebuincióse și de ințimea vremiĭ de iarnă, ne avêndŭ conacŭ de adăpostire, în câtŭ unora li s'aŭ întîmplatŭ și mórte din viforulŭ ce aŭ datŭ întâiŭ; dreptŭ acea trebuință aŭ silitŭ a face Ialtulŭ guvernŭ o urmare cuviinciósă la acésta și s'aŭ așeḑatŭ unŭ Ioan Manole cu tovarășulŭ sĕŭ. marchitaniĭ, de aŭ făcutŭ cârciume din pagiște cu cheltuiala din cămara crăiască, unde aŭ pusŭ de tóte cele trebuincióse pentru odihna și îndestularea călĕtorilorŭ;

www.dacoromanica.ro

Altă cale îngrijită în cât-va fu cé dela Focșanĭ la Bucurescĭ.

---

după cumŭ să urméză și până acumŭ, darŭ fiind-că d-ta aĭ datŭ jalbă Divanuluĭ pentru cârciuma din valea Ursuluĭ, ce este pe moșia d-tale, bănuindŭ pentru ce să facă acestŭ alisverișŭ pe moșia d-tale altulŭ, și aĭ cerutŭ a o ținea d-ta și rĕspundĭ cheltuiala ce aŭ făcutŭ; Divanulŭ primesce acéstă cerere a d-tale după dreptatea ce aĭ, ca o moșie ce este a d-tale, care nicĭ Impĕrăția nicĭ Inaltulŭ Prințipŭ nu voesce acésta a te păgubi, séŭ a te isterisi de veniturile, însă fiind-că baniĭ cheltuelilorŭ ce s'aŭ făcutŭ la aceste cârciumĭ se cerŭ acumŭ la cămara crăéscă, după cumŭ și orderulŭ dela Inaltulŭ Prințipŭ s'aŭ datŭ la Divanŭ în doue rânduri pentru acésta și pe lângă acésta fiind-că celŭ ce va să ție cârciumele de iarnă, trebue de acumŭ să fiie aședatŭ spre a putea căpui atâtŭ fênulŭ celŭ trebuinciosŭ de conace alŭ găti și alŭ strînge de acumŭ până nu trece vremea fênuluĭ, cumŭ și grăunțele și tóte cele-lalte trebue din vremea lorŭ să le căpuiască, la care aceste, cere Divanulŭ bună încredințare și siguranță dela d-ta că le veĭ păzi, după cumŭ și numitulŭ Ioan Manole asemenea este legatŭ la înalta Gubernie; iată într'adinsŭ să scrie d-tale acéstă poruncă, la care ceremŭ respunsŭ hotărîtŭ dela d-ta în scrisŭ până în cincĭ-șése dile, adecă de vreĭ d-ta să ieĭ cârciuma asupra d-tale, să plătescĭ acumŭ baniĭ cheltuiți, ce s'aŭ făcutŭ la cârciumă și la împrejmuirile eĭ, care sunt să se dée la cămara crăéscă, să plătescĭ d-ta și luĭ Ioan Manole natura ce va fi strînsă la cârciumă, cumŭ vinŭ, rachiŭ, bucate pentru trebuința călĕtorilorŭ, cu prețulŭ ce le-arŭ fi vîndutŭ elŭ, și pentru ca să fie Divanulŭ bine nădăjduitŭ, că d-ta veĭ fi însuși silitorŭ, a avea tóte cele trebuincióse pe iarna viitóre, cumŭ: vinŭ, rachiŭ, pâne, fênŭ, grăunțe și adăpostire de odihnă călĕtorilorŭ și nu se va face vre-unŭ cusurŭ, să puĭ d-ta la Divanŭ, ca unŭ amanetŭ, tal. doue miĭ să sté în păstrare, ca cândŭ se va face vre-unŭ cusurŭ și se va întâmpla a pătimi călĕtoriĭ vre-o lipsă de cele trebuincióse, séŭ primejdie din neaflarea adăpostireĭ, să respundĭ cu acestŭ amanetŭ, iarŭ cândŭ d-ta aceste nu le veĭ primi a le face, atuncĭ va rămânea asupra numituluĭ Ioan sin Manole, încâtŭ numaĭ va fi vremea rezmirățeĭ, iarŭ nu maĭ multŭ, pentru că d-ta aĭ dreptate adevĕrată. ca unŭ stăpânŭ alŭ moșieĭ, a le ținea acestea, dară și trebuința vremei resboiuluĭ urméză a înlesni trebuințele oștirilorŭ și acelorŭ ce călĕtorescŭ pentru oștirĭ, care este folosŭ alŭ țĕriĭ și bine de obste, ci darŭ la una dintr'aceste doue așteptămŭ respunsŭ hotărîtŭ». 1790, Iulie 23.

Asemenea poruncă și la Egumenu Mărgineanu, cumŭ și la Egumenu Sinait.

Cod. No. XVIII, fila 235.

«Divanulŭ aŭ luatŭ însciințare dela Escelența Sa comandantulŭ Sibiuluĭ prin Măria Sé pré Inaltulŭ Prințipŭ, pentru drumulŭ ce urméză dela Câmpina în susŭ spre Timiș până la valea Ursuluĭ, cumŭ că după poruncile ce li s'aŭ datŭ nicĭ unŭ dresŭ n'aŭ făcutŭ; se dă dar de iznóvă poruncă a pune totŭ felu de silință. ca cu un ciasŭ maĭ nainte să facă totŭ dresulŭ celŭ cuviinciosŭ la aceste trebuincióse locurĭ, fiind-că acumŭ este să tréca oștirea și alte transporturĭ pe acelea drumurĭ și la fieșcare trecere a oștirilorŭ să orânduiască câte unŭ boerinașŭ din conacŭ în conacŭ pentru a întórce carele înapoĭ, iarŭ alte care să se afle înainte de schimbatŭ». 1790, Septembrie 17.

Cod. No. XVIII, fila 263.

www.dacoromanica.ro

Căile din ditecţiunea Ialomiţeĭ, spre Dunărea, în vedere cu mişcarea ostireĭ în primăvéra anuluĭ 1790, aŭ preocupatŭ de timpuriŭ pe Divanulŭ ţĕriĭ. Incă din 31 Martie s'a scrisŭ despre podulŭ dela *Moldoveni* de pe Ialomiţa (1).

In Maĭ se repetă ordinile pentru poduri pe Argeş şi în genere peste apele din Ilfov, Buzeu, Ialomiţa (2).

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ. Poruncă cătră Egumenulŭ sfinteĭ mŏnăstiriĭ Sinaia.

«Trebuinţă este negreşitŭ atâtŭ pentru ostaşiĭ Impĕrătescĭ şi pentru ómeniĭ călĕtorĭ şi ămblătorĭ în slujba Impĕrătéscă, ca acia la mŏnăstirea Sinaia, ce este aprópe la hotarulŭ Ardéluluĭ, să se orânduiască unŭ trahtirŭ, care să aibă atâta iscusire şi avere ca să pótă găzdui ofiţirĭ şi alţĭ ómenĭ de cinste; decĭ Divanulŭ protimiseşce pe cuvioşia Ta la acestŭ alisverişŭ, catun stăpânŭ alŭ moşieĭ, după dreptate şi iată într'adinsŭ cu acestŭ lipcanŭ şi scriemŭ: de voescĭ a lua asupraţĭ şi a face trahtirulŭ acesta, cu de tóte cele trebuincióse şi fără de cusurŭ, a putea găzdui, cumŭ ḑicemŭ, ofiţiriĭ şi alţĭ ómenĭ de cinste, să aibĭ a da respunsulŭ d-le, trimiţêndŭ şi încredinţare în scrisŭ subt iscăliturăţĭ, cumŭ că veĭ avea purtarea acésta de grijă cu tóte cele trebuincióse şi îndestulare pentru găzduire şi bună odihnă; care acestŭ respunsŭ 'lŭ aşteptămŭ fără de zăbavă şi făr a trece iarăşĭ cu tăcerea, că iată vremea este şi trebue a se afla în grabă trahtirulŭ gătitŭ, iarŭ de nu, să avemŭ iarăşĭ respunsŭ şi va orândui cinstitulŭ gheneralŭ — comandă altŭ omŭ vrednicŭ acolea, căruia i se va da totŭ felulŭ mână de ajutorŭ pentru câştigu luĭ». 1790, Noembrie 18.

Entenberg, ot Rômnic Filaret, Dnmitrache Banu, Ioan Logf. Mateiu Fălcoian, Marchelic.

Cod. No. XVIII, fila 308.

(1) *Cătră comisia Visterieĭ pentru a se face podu la Moldoveni peste Ialomiţa, i a se trimite hierulŭ celŭ trebuinciosŭ la Hierăşcĭ.*

«Dela April 10 prin luminatŭ orderulŭ Mărie Séle pré Inaltuluĭ Prinţipŭ, însciinţéză la Divanŭ, cumŭ că este trebuinţă a se face la Moldoveni, peste Ialomiţa, podŭ pe vase stătătorŭ şi visteria are datorie a trimite fierulŭ celŭ trebuinciosŭ la podu Herăşcĭ ocă 200. 6 Ţiganĭ meşterĭ de hier, 15 podarĭ şi poruncesce Măria Sa Divanuluĭ, ca numaĭ decâtŭ să aibă purtare de grijă a se pune la orânduĭală, comisia Visterii să aibă a face cu urmarea şi săvărşirea trebiĭ în grabă, la aceste poruncite de Inaltulŭ Prinţipŭ, fără zăbavă». 1790. Martie 31.

Cod. No. XVIII, fila 82.

(2) «Poruncă cătră ispravnicĭ ot sud Ialomiţa, Buzeu şi Ilfov, fiind-că d-luĭ Zape meşterulŭ de poduri, din porunca Mării Séle prea Inălţatuluĭ Prinţipŭ, pentru întocmirea şi aşeḑarea podurilorŭ peste apele din Ilfovŭ i din Ialomiţa şi

www.dacoromanica.ro

LXXIII.

Postele. Ispravnicii de județe. Mesurĭ administrative. Cutia milelor.

Pentru nevoile administrațiuneĭ și ale oștireĭ, continuă a esista menzilurile, darŭ nu parŭ a fi în bună stare. Oficeriĭ austriacĭ iéŭ dela menzilurĭ caii fără sémă și serviciulŭ sufere. (1) Se iéŭ unele disposițiunĭ de îmbunătățire.

Buzeŭ, Divanulŭ le poruncesce ca totŭ ajutorulŭ ce va fi trebuinciosŭ de salahorĭ i cherestele, meșterĭ și orĭ-ce să aibă a le da negreșitŭ și în grabă fără de zăbavă să proftécsască cele ce va cere, fiindŭ trébă mare și delicată, că de va scrie că din pricina d-lor nu se póte sevărși întocmirea, vorŭ fi în vină». 1790, Maiu 12.

Cod. No. XVIII, fila 142.

«Poruncă către Fotache Știrbeiu serd. fiind-că este mare trebuință, pentru podulŭ ot Prisiceni de peste apa Argeșuluĭ a se întemeia, că este să trécă artileria pe acolo și fiind-că după însciințarea ce aŭ luatŭ dela vel Vist. că i aŭ datŭ și patru ómenĭ de posluș anie la podŭ, cumŭ și poruncă către ispravnicĭ a-ĭ da ajutorŭ, dela alŭ căruĭ venitŭ este să se folosésca, îĭ poruncesce Divanulŭ, ca să pue tótă silința să-lŭ facă și să-lŭ întăréscă bine, tocmindŭ două vase cu cheltuiala d-luĭ și altele ce va fi trebuință și câtŭ maĭ curêndŭ fără de zăbavă să-lŭ săvârșéscă, fiind-că este strașnică porunca Inaltuluĭ Prințipŭ, la care s'aŭ orânduitŭ și Mumbașir să stée asupră-ĭ să-lŭ săvârșéscă». 1790, Maiu 15.

Cod. No. XVIII, fila 146.

(1) «După însciințarea escelențieĭ sale baronŭ Entenbergh ce aŭ făcutŭ la ispravnicii Argeșuluĭ, pentru aședarea și îndreptarea poștelorŭ, de dincóce de apa Oltuluĭ și de dincolo de apa Oltuluĭ, s'aŭ orânduitŭ dela Divanŭ — cu carte către Escelența sa, ca dincóce de apa Oltuluĭ, și ceĭ de dincolo de apa Oltuluĭ, ajungêndu-se între dînșiĭ să facă aședarea și îndreptarea poștelorŭ, la care să bine-voiască escelența sa a se face acésta bună întocmire și aședare.» 1790, Ianuarie 26.

Anafora la Coburg pentru poște:

«Din alăturatulŭ reportŭ ce se pune într' acesta, alŭ epistatuluĭ poștelorŭ, veĭ înțelege Măria Ta supĕrările ce aŭ poștele.

Pentru care Divanulŭ cu plecăciune arétă înălțimeĭ Tale părerea sa pentru îndreptarea lorŭ, spre a lipsi aceste supĕrărĭ, prin luminatele poruncile Măricĭ Tale, ca să nu se prapădéscă și poștele și va avé și Divanulŭ mustrare pentru zăbava și zăticnirea trebilorŭ din pricina stricăciuneĭ poștelorŭ.

1. D-lorŭ oficeriĭ, ce sunt afară, în cfartirurĭ, seŭ ómeniĭ d-lorŭ, âmblândŭ

www.dacoromanica.ro

Décă regimulŭ austriacŭ întroduse unele modificărĭ în compunerea Divanuluĭ, cumŭ vĕḑurămŭ, elŭ lasă neschimbată compunerea autorităţilorŭ judeţene, adăogêndŭ numaĭ la acésta, pe alocure, câte unŭ «*oficiial Cesaro crăescŭ*». Totŭ doĭ isparvnicĭ administréză

prin ţéră cumŭ şi la Bucurescĭ, viindŭ, întorcêndu-se, pentru tréba d-lorŭ, să nu supere poştele, ci să âmble cu caiĭ d-lorŭ.

2. Pentru câţĭ slujbaşĭ împĕrătescĭ mergŭ şi vinŭ cu forşpanurĭ, să nu se supere poştele, ci să âmble cu caiĭ forşpanurilorŭ.

3. Pentru d-lorŭ oficeriĭ şi ostaşiĭ ce sunt la cfartirŭ prin satele poştelorŭ, să se dée poruncă, ca trebuinţele ce vorŭ avea pentru căratulŭ zachereleĭ să şi le facă cu caru cu boiĭ ce sunt pintre acele sate, iarŭ să nu oprésca pe postaşiĭ carĭ sunt datorĭ a veni cu caiĭ la slujba poştiĭ, fiind-că se prepădescŭ caiĭ poştiĭ de aicĭ.» 1790, Februarie 9.

Cod. No. XVIII, fila 359.

«După orderulŭ escelenţieĭ sale ghenăralŭ Entenberg ce aŭ luatŭ însciinţare dela oficialŭ ce este în judeţulŭ Dâmboviţa, pentru satulŭ Voinesciĭ şi Gemenele, că pórtă poşta şi se supĕră şi de care la căratu zahareliĭ, şi că poştea ce aŭ fostŭ la podu Bărbieriuluĭ s'aŭ rădicatŭ, din care se pricĭnuesce prăpădenie cailorŭ, neputêndŭ ţinea 12 césurĭ, s'aŭ făcutŭ poruncă la d-luĭ vel vist. ca îndreptarea ce va găsi d-luĭ cu cale a se face să arĕte Divanuluĭ în scrisŭ.» 1790, Aprilie 29.

Cod. No. XVIII, fila 118

Publicaţiĭ la tóte judeţele pentru poştĭ. Dela Divanulŭ Principatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ. Poruncă către ispravnicĭ ot sud.

«Fiind-că Măria sa pré înaltulŭ Prinţipŭ are hotârîre şi poruncă strajnică dată atâtŭ la Medelniceriu Gregorie epistatulŭ poştilorŭ, câtŭ şi la tóte stăţiile dintr'acéstă ţéră, ca pururea să se afle în totŭ césulŭ gata caĭ aleşĭ, la fie-care poştă, pentru cuvierĭ şi estafeturĭ, adecă câte 12 caĭ cu hamurĭ, şése surugiĭ şi treĭ căruţe, şi fiind-că s'aŭ făcutŭ socotélă, cum-că de multe orĭ se va întêmpla a nu putea epistatulŭ poştelorŭ să ajungă cu cercetarea ce este datorŭ a o face adesé; de acea Divanulŭ poruncesce d-vóstră strajnicŭ, ca în tótă vremea să aveţĭ a face cercetare pe tóte septĕmânile de câte douĕ orĭ, pe la poştele ce se află într' alŭ fie-căruia judeţŭ şi de veţĭ găsi nescaĭ caĭ lipsă, séŭ surugiĭ, séŭ căruţe, îndată, făr' de a maĭ aştepta altă poruncă, să-ĭ împliniţĭ dela postaşĭ, ce sunt datorĭ a avea caiĭ aceştia de slujbă, căcĭ de se va întêmpla, ferească Dumneḑeŭ, a se pricinui vre-o zătignire, vre-unuĭ curueriu din pricină că nu s'aŭ aflatŭ caĭ, negreşitŭ vĕ veţĭ învinovăţi şi d-vóstră întocmaĭ de opotrivă cu epistatulŭ poştelorŭ; lângă acésta vĕ maĭ însciinţămŭ, că nu sunteţĭ volnicĭ d-vóstră ispravnicilorŭ, precumŭ nicĭ alţĭ nimenea a lua caĭ de poşte, şi aĭ dărvari încóce şi în colé; ci darŭ vĕ poruncesce Divanulŭ şi pentru acésta, să nu vĕ îndrăzniţĭ maĭ multŭ a lua caĭ de poşte.» 1790, Iunie 15.

Cod. No. XVIII, fila 202.

www.dacoromanica.ro

judeţulŭ, cumŭ se vede şi din circulara următóre adresată acestorŭ ispravnicĭ din tóte judeţele, în 22 Aprilie 1790:

Publicaţiĭ la 12 judeţe şi la Craiova pentru ispravnicĭ, a âmbla prin judeţe, iarŭ să nu şedă amêndoĭ la scaune.

«Fiind-că s'aŭ însciinţatŭ Divanulŭ pentru toţĭ ispravniciĭ de obşte, cumŭ că maĭ nicĭ o dată nu se mişcă din locŭ a eşi înşişĭ prin judeţŭ, atâtŭ pentru trebuinţa ostaşilorŭ ce se află în judeţŭ, ca să căpuiască de celea ce trebue să căpuiască, de celea ce trebue, care le sunt orânduite, câtŭ şi pentru locuitorĭ să vadă cumŭ petrecŭ, despre zapciĭ şi slujbaşĭ, ci amêndoĭ staŭ la un locŭ şi poruncile şi trebuinţele ce sunt le trimetŭ numaĭ cu zapciĭ şi cu slujitorĭ fără de a se arĕta eĭ pe la d-lor comandiriĭ şi tisturile ostăşescĭ, ca să grăéscă şi să pue la cale de trebuinţele ce sunt şi fără de a face alte cercetărĭ pe urma zapciilorŭ şi acelorŭ orânduiţĭ, ci precumŭ vorŭ aceĭ zapciĭ şi slujbaşĭ, aşĭa necăjescŭ şi supĕră pe lŏcuitorĭ cu urmărĭ şi cu cererĭ maĭ multŭ peste cele orânduite, pentru interesurile şi câştigurile lorŭ; şi iarăşĭ la celea obicĭnuite ale lorŭ de maĭ nainte aŭ căduţŭ zapciiĭ şi slujbaşiiĭ şi pe lângă greutăţile trebuinţelorŭ aŭ şi de către dînşiĭ jafurĭ cu luărĭ maĭ multŭ peste cererile ce sunt cu poruncă, şi de acésta d-vóstră nimicŭ nu grijiţĭ; pentru care Divanu vĕ poruncesce: fiind-că la totŭ judeţu sunteţĭ câte doĭ, să căutaţĭ unulŭ din d-vóstră să aveţĭ tot-déuna a eşi în judeţŭ, ca să vĕ încunjuraţĭ pe plăşile şi satele judeţuluĭ, una pentru a griji de trebuinţele ostăşescĭ şi de poruncile ce vi se daŭ, alta pentru ca să cercetaţĭ urmările şi faptele zapciilorŭ d-vóstră, să ve pliroforisiţĭ înşivă de adevĕrulŭ lucrurilorŭ, în ce chipŭ să pórtă şi cumŭ metahirisescŭ slujbele ce li se daŭ? care acéstă datorie să o urmaţĭ acumŭ şi tot-déuna: a eşi câte unulŭ în rândŭ, iarŭ să nu şedeţĭ amêndoĭ la unŭ locŭ, fiind-că acésta este de mare trebuinţă a vedea înşivă cele ce urméză zapciiĭ şi slujbaşiĭ d-vóstră şi cumŭ petrecŭ lŏcuitoriĭ». 1790, April 22.

Măsurĭ de încetare a jafurilorŭ administratorilorŭ aŭ luatŭ Divanulŭ sub administraţia austriacă, de şi nu în genere, căcĭ nu voia Coburg să-şĭ înstrăineze aci boerimea, care trăia din acele abuzurĭ. Este unŭ casŭ însă în care, la 28 Ianuar 1790, vedemŭ cumŭ se dă poruncă de Divanŭ, ca cu «Mumbaşir să mérgă la Câmpu-Lung să se cerceteze jalba orăşenilorŭ din Câmpu-Lungŭ, de către Gheorghe Slujerul ispravnicu ot cu... Mumbaşir dinpreună pentru jafurile ce adecă s'aŭ făcutŭ de către Steric ce aŭ fostŭ judeţŭ şi să aducă însciinţare orînduitulŭ Mumbaşir împreună şi pe pîrîtulŭ judeţŭ, ca aicĭ să se facă împlinire, iarŭ nu acolo (1).

In interesulŭ buneĭ orânduelĭ s'a dispusŭ, în 5 Iulie 1790, facerea uneĭ catagrafiĭ de tóte casele, unde se vinde vinŭ şi în genere de cârciume, spre a se veghia asupra lorŭ (2).

(1) Cod. No. XVIII, fila 107.

(2) *Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕreĭ Românescĭ. Poruncă către d-luĭ vel spăt.*

«Indată ce veĭ primi d-ta porunca Divanuluĭ, numaĭ decâtŭ să puĭ pe

www.dacoromanica.ro

Cutia mililorŭ și în genere Epitropia obștéscă a fostŭ bine-vĕdută de administrația austriacă. Acestŭ organŭ administrativŭ, orĭ de idilitate, fu menținutŭ. Veniturile caseĭ Epitropieĭ obștescĭ aŭ fostŭ îmbunătățite. Maĭ alesŭ cutia milelor aŭ primitŭ adause de venituri, cumŭ deja vĕdurămŭ, bună óră din venitulŭ cafenelelorŭ din orașe. Ispravniciĭ și în genere slujbașii, cumŭ amŭ arĕtat, eraŭ ținuțĭ a da la cutia milelorŭ o sumă de banĭ, la «*orânduire*». Acești banĭ nu pré intraŭ regulatŭ în casă și de aceea Divanulŭ expediă circulare provocândŭ la respectarea dispositiuneĭ (1).

---

vătavu de cârcĭumarĭ ca să facă foĭe anume de câte cârcĭumĭ marĭ séŭ micĭ sunt în totŭ cuprinsulŭ plășilorŭ d-tale, de prin mahalale, câțĭ facŭ vîndarea de vinŭ? verĭ cine arŭ fi, pămênteanŭ séŭ străinŭ? pe tóte să le arĕte în numĕrŭ, cu catastihŭ, care catastihŭ să-lŭ trămiți făr' de zăbavă la Divanŭ, fiind-că are a da Divanulŭ prin d-ta mĕsurile celea cuvincióse la vîndarea vinuluĭ, cu care și eĭ să se folosésca la alișverișulŭ lorŭ, darŭ și dreptatea cumpĕrătorilorŭ să se păzéscă cu bună orânduială, însă trebue să ĭ arĕțĭ d-ta vătavuluĭ de cârcĭumarĭ, să scie, că Divanulŭ are a face deosebită cercetare în tótă politia Bucurescilorŭ, și care cârcĭumă, séŭ magasie, séŭ casă cu vîndare de vinŭ mare, séŭ câtŭ de mică, verĭ a cuĭ va fi, nu se va găsi arĕtată în catastihulŭ vătafuluĭ, nu numaĭ elŭ se va pedepsi, ca unŭ înșelătorŭ la porunca Divanuluĭ, ci pe lângă dênsulŭ va pătimi și acelŭ cârcĭumarŭ; ci darŭ așteptămŭ câtŭ maĭ curândŭ acea fóe, câtŭ și pe alțĭ orĭ câțĭ vîndŭ, orĭ untŭ de lemnŭ, oțetŭ, rachiŭ, cu mêsurĭ, pentru toțĭ să facĭ foĭe.» 1790, Iulie 5.

Cod. No. XVIII, fila 221.

(1) *Cărți la 17 județe pentru havactu cutieĭ.*

«Vĕ facemŭ în scire pentru obișnuitulŭ avaetŭ alŭ cutieĭ de milostenie care sunt orânduițĭ de daŭ ispravniciĭ câte tal 50, după hrisovele Domnescĭ ce s'aŭ urmatŭ tot-déuna, fiind-ca acestŭ puținŭ ajutorŭ ce făcețĭ d-vóstră la cutia milostenieĭ, este trebuința obșteĭ, cumŭ și însășĭ d-vóstră și l'ațĭ trecutŭ cu vederea, maĭ aducêndu-vĕ aminte de acésta datorie, care de asta nebăgare de seamă va fi pricĭnuitóre de smintélă, în vreme cândŭ de lume este șciutŭ câte dărĭ se da de ispravnicĭ maĭ nainte, de unele cu rușfetŭ, de alțĭ prin sila tiranieĭ ce sugruma pe toțĭ; iată vi se poruncesce, primindŭ cartea acésta să avețĭ a trămite acestĭ banĭ făr' de altă prelungire la Epitropie, luăndŭ adevĕrință de primire, câcĭ neurmândŭ din proerisis a vĕ împliui datoria d-vóstră cu acestŭ puținŭ ajutoriŭ, să șciți că vĕ veți osândi la maĭ mare strafŭ.» 1790, Aprilie 6.

Cod. No. XVIII, fila 89.

www.dacoromanica.ro

Câteva dile apoĭ, cu ocasiunea uneĭ circulărĭ de aflarea unorŭ caĭ austriacescĭ, Divanulŭ repetă ordinea în cestiune. Apoĭ în Decembre 19, anulŭ 1790 nouă repetire. (1)

Divanulŭ dela Craiova creduse unŭ momentŭ, că baniĭ avaetuluĭ dela cele 5 judeţe oltene să-ĭ oprescă la Craiova. In 19 Maiŭ 1790 Divanulŭ dela Bucurescĭ scrie celuĭ din Craiova:

«Către Divanulŭ Craioveĭ. 'După raportulŭ ce aŭ trimisŭ dela 16 ale luĭ Aprilie pentru talerĭ 50 de pe la ispravnicĭ, aĭ cutieĭ de milostenie, ce cerŭ a se opri acolo, s'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ, ca să se trimiţă aicĭ, fiind-că în hrisóvele de orânduiala acestorŭ banĭ aĭ cutieĭ scrie să se trimită aicĭ, iarŭ nu acolo.(2)» 1790, Maiŭ 1.

---

(1) *Publicaţiĭ la 12 judeţe pentru doĭ caĭ ce aŭ fugitŭ dela Afumaţĭ şi pentru avaetulŭ cutieĭ a-lŭ trimete.*

«D-vóstră ispravnicilorŭ, vĕ facemŭ în şcire că la 28 ale lunei luĭ Aprilie, după carindariu noŭ, aŭ fugitŭ doĭ caĭ dela satŭ dela Afumaţĭ din câmpŭ de unde păştea, amĕndoĭ caiĭ 'nalţĭ de mijlocŭ, la tóte picerile potcoviţĭ cu potcóve nemţescĭ, unŭ calŭ este vînĕtŭ, altulŭ este murgŭ şi cómele la amĕndoĭ sunt în drĕpta, carĭ aceştĭ caĭ sunt-aĭ luĭ Daniilŭ Borşŭ Popa dela regimentulŭ Oros, pentru care bunŭ bacşiş are a capĕta acela la care se va găsi aceşţĭ caĭ, ci d-vóstră să daţĭ în scire la toţĭ de obşte pentru acésta. Vĕ maĭ însciinţămŭ pentru avaetulŭ cutieĭ, de ispravnicie, pentru care vi s'aŭ maĭ poruncitŭ, şi nu s'aŭ arĕtatŭ dela d-vóstră nicĭ o urmare, căutaţĭ de nu faceţĭ prelungire, ca să nu vĕ păgubiţĭ cu trepede.» 1790, Aprilie 25.

Cod. No. XVIII, fila 114.

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕreĭ Românescĭ.

«Fiind-că d-lorŭ maĭ josŭ numiţĭ boerĭ ce aŭ stătutŭ ispravnicĭ la numitele judeţe, n'aŭ urmatŭ a da obicĭnuitulŭ avaetŭ la cutia de milostenie după orânduiala hrisóvelorŭ Domnescĭ, care ĭaste cu cale şi drept. Şi fiind-că epitropiĭ cutieĭ sunt siliţĭ din porunca Divanuluĭ a-şĭ da socotéla de tóte aceste venituri ale cutieĭ, carĭ prin report făcură arĕtare Divanuluĭ în scrisŭ, că de la aceştĭ maĭ josŭ numiţĭ boerĭ ce se află acumŭ în Bucurescĭ, nicĭ pân' acumŭ n'aŭ pututŭ primi acestĭ banĭ, după doŭĕ poruncĭ ale Divanuluĭ, ce li s'aŭ scrisŭ, se dă voluicie orânduituluĭ de la Epitropie, carele să apuce pe fieşce-carele din d-lorŭ cu strînsóre să împlinéscă negreşitŭ acesţĭ banĭ la cutie, pentru care poruncesce Divanulŭ şi d-vóstră numiţilorŭ boerĭ, fiind-că acestŭ avaetŭ este obicĭnuitŭ să aveţĭ a-lŭ da fără de pricină de împotrivire, căcĭ veţĭ fi siliţĭ şi cu alte mijlóce a-lŭ da fără voia d-vóstră.» 1790, Decembre 19.

Entenberg feld-mareşal-laitnant, Cesma al Ungro-Vlahiĭ, Rômnicu Filaret, Radu Slătineanu, Ioan Logf., Manolache Grădişteanu, Const. Şţirbeĭ, Mateĭ Fălcoianu, Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 340—341.

(2) Cod. No. XVIII, fila 19.

www.dacoromanica.ro

In 10 Octombrie 1790, s'a cerută dela epitropia obștéscu sémă generală de gestiunea fondului Caseĭ(1).

LXXIV

Rechiămarea băjenarilor. Mĕsurĭ relative la agricultorĭ

Intru mĕsurile de administrațiune, de sub guvernulŭ austriacŭ, se cuvine a cita și silința ce-și pune elŭ a rechiăma în plaiurĭ pre lŏcuitoriĭ fugiți. In felulŭ acesta este cartea din 4 Ianuarie 1790 (2).

Cu circulara din 8 April 1790, aŭ fostŭ invitațĭ sătenii a cultiva pămîntulŭ, alŭ semăna, promițêndu-li-se, că de acumŭ înainte nu li se vorŭ maĭ lua bucatele fără de prețŭ. Regimulŭ austriacŭ nu ezită de a pune chiarŭ Mumbașirĭ, pre soldațiĭ seĭ, de prin sate, ca să scótă țĕraniĭ la arăturĭ și semănăturĭ de primăvéră:

18 Cărți la 17 județe și la Divanu Craioveĭ, cătră ispravnicĭ, a îndemna pe lŏcuitorĭ la semănăturĭ.

«D-vóstră ispravnicilorŭ ot sud.... Sănătate, vă facemŭ în scire pentru rîndulŭ semănăturilorŭ de bucate, că trebuința o cunósceți câtŭ este de mare, spre a îndemna și a sili pe lŏcuitoriĭ toți de obste, să iasă cu plugurile lorŭ a face arăturĭ de bucate maĭ cu îndestulare decâtŭ în alte vremĭ, ca să pótă fi și pentru împlinirea datoriilorŭ ce aŭ cătră hrana ostirilorŭ ce se află în țéră de pază și ocrotirea lorŭ de cătră vrășmași și de ale prisosi și pentru alisverișŭ și

(1) «D-vóstră boerilorŭ epitropĭ, care sunțeți după orânduiala hrisovelorŭ patru la numĕrŭ. ad. d-luĭ biv. vel Clucer Costache, i d-luĭ paharniculŭ Nicolae, i d-luĭ biv. vel Clucer Iordache Colfescule. ce te-aĭ fostŭ orânduitŭ în loculŭ reposatuluĭ stolnicu Ianache Palade și d-luĭ, biv. vel Medel. Stefănița, primindŭ porunca Divanuluĭ, să aveți a veni înaintea mitropolituluĭ și a părinților epitropĭ, ca să vĕ dați socotélă de tóte veniturile cutiei până la orĭ-ce, i de cheltuelĭ, împreună cu tóte pitacurile și senecturile datoriilor, care socotélă căutându-se cu deamănuntulŭ de sfinția lorŭ părinții Arhireĭ, după orânduiala hrisóvelorŭ și iscălinduse să se aducă la excelența Sa feld-marschal-leitnant baron von Entenberg, fără de zăbavă». 1790, Octombrie 10.

Cozma Mitropolit. Dumitrache Ban, vel Vist., Ioan logf., Manolache Grădișteanu, Constandin Știrbeiu, Mateiŭ Fălcoianu, Radu Golescul.

Cod. No. XVIII, fila 272.

(2) «S'aŭ datŭ cartea Divanuluĭ luĭ Damian ce aŭ fostŭ vătavŭ, ca să fie epistat și Nazir poste vatași de plaiŭ, la doue plaiurĭ în sud Buzeu și să povățuiască pe lŏcuitorĭ a-ĭ strînge la urma lorŭ și a păzi Nizamulŭ cumŭ se cade», 1790, Ianuarie 4.

www.dacoromanica.ro

câştigul lorŭ întru acéstă vreme, când acumŭ nu li se maĭ iaŭ bucate fără de preţŭ, ci se câştigă şi se folosescŭ cu preţŭ, care la alte vremĭ nu-lŭ aŭ şi când se vorŭ sili a face arăturĭ de bucate maĭ îndestule este însuşĭ folosulŭ şi interesulŭ lorŭ; dară fiind-că uniĭ din lŏcuitorĭ aŭ venitŭ cu jălbĭ la Divanŭ jăluindu-se, că nu-ĭ slăbescŭ şi nu-ĭ lasă tisturile şi ostaşii ce sunt la fartirurĭ aşĭ putea face arăturile lorŭ, alţiĭ din lŏcuitorĭ póte din lenevirea lorŭ se vorŭ zăbovi şi nu vorŭ sili la acéstă trebuinciósă lucrare a pămîntuluĭ; de acea dară, iată că Măria Sa ghenăralu feld-marschal pré Inaltulŭ Prinţipŭ aŭ datŭ poruncĭ la tóte tisturile ostăşescĭ de pe afară, ce sunt la fartirurĭ, ca şi însuşĭ să fie Mumbaşir a îndemna şi a sili pe toţĭ casniciĭ şi familiaşiĭ unde se află la cfartirurĭ să iasă cu vitele lorŭ şi cu plugurile lorŭ la arăturĭ de bucate şi nu vorŭ fi lŏcuitoriĭ maĭ multŭ opriţĭ de cătră ostaşĭ, nicĭ eĭ, nicĭ vitele lorŭ şi rămâne acumŭ numaĭ la a d-vóstră silinţă de a pune acéstă faptă în lucrare, ca să orânduiţĭ ómenĭ într'adinsŭ de a scóte pe fieşce-carele cu plugŭ la arăturĭ de bucate şi îndemnândŭ să facă câtŭ de multŭ semănăturĭ; dreptŭ acea dară căutaţĭ de nu faceţĭ cusurŭ la acéstă trébă, care este cea dintâiŭ şi maĭ mare a ţĕriĭ, ci mare silinţă să puneţĭ, până nu trece vremea arăturilorŭ, şi faceţĭ pre lŏcuitorĭ a se îndemna şi însuşĭ eĭ cu tragere de inimă pentru folosulŭ şi alisverişu lorŭ, şi pentru îndestularea ţĕriĭ şi să avemŭ respunsŭ» (1). 1790, April 8.

O altă mĕsură luată, sub regimulŭ austriacŭ, cu referinţă la agricultură, fu oprirea de a se da *pârjóle* la ţérinĭ(2).

(1) Cod. No. XVIII, fila 86.

(2) *12 Cărţĭ la 12 judeţe pentru lŏcuitorĭ a nu avea voĭe să déc pârjóle, şi a-ĭ îndemna la hrana pămîntuluĭ. Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ.*

«D-vóstră ispravnicilorŭ ot sud... sănătate; pré Inaltulŭ Prinţipŭ oblăduitorŭ ţĕriĭ prin luminatu orderŭ Mării Séle dela 3 ale luĭ Februarie de acestŭ anu 1790, însciinţéză la Divanŭ pentru pârjólele ce se obicĭnuesce într'acéstă ţéră în primăvéră a se da pe la liveḑĭ de fêneţe şi peste câmpurĭ, că lipsa ce este de fênŭ nu slobóde a se urma estimpŭ acestŭ obiceiŭ; pentru acea poruncesce Inălţimea sa a se zătigni acéstă urmare de pârjóle pe la luna luĭ Aprilie spre a putea găsi păşune dobitócelorŭ, transporturilorŭ, asemenea şi pentru holdele de bucate poruncesce Inălţimea Sa, să încépă ţĕraniĭ a lucra din vreme, ca să se facă îndestulare de bucate, căcĭ afară din hrana ce-şĭ dobândescŭ prin buna lucrare a pămîntuluĭ vorŭ avea mare câştigŭ din vîndarea bucatelorŭ lorŭ la mulţimea oştirilorŭ Impĕrătescĭ ce se află în ţéră, căcĭ tóte li se vorŭ plăti cu banĭ gata cu deosebită urmare dintru a oştirilorŭ otomanicescĭ. Decĭ după luminatŭ orderu Inălţimiĭ Séle, Divanulŭ poruncesce d-vóstră, să faceţĭ cunoscută şi sciută porunca acésta la toţĭ de obşte în totŭ cuprinsulŭ judeţuluĭ aceluia, întâiŭ pentru pârjóle, maĭ multŭ pe locurile unde sunt trecĕtórele transporturilorŭ şi pe lângă drumurĭ să nu se facă până la luna luĭ Aprilie spre a putea găsi vitele păşunea lorŭ fiindŭ lipsă de fênŭ; a doua pentru holde, să-ĭ îndemnaţĭ pe toţĭ lŏcuitoriĭ ţĕriĭ de obşte, prin arĕtărĭ cuviincióse, ca să se siléscă din vreme a le lucra şi a face arăturĭ cu îndeştulare pentru binele şi folosulŭ lorŭ, făcéndŭ

www.dacoromanica.ro

Acésta disposiţiune fu repetită şi în 14 Noembre 1790. (1)

In interesulŭ agriculturei, regimulŭ austriacŭ aŭ menţinutŭ şi întăritŭ vechile disposiţiunĭ, ca ţĕranii să nu fie traşĭ în judecăţĭ în cursulŭ lunilorŭ Iulie şi Octobre, ca săşĭ pótă cauta de tréba câmpuluĭ, a viilorŭ şi a culesuluĭ porumburilorŭ. Numaĭ pentru Bucurescĭ funcţionéză Divanulŭ odată pe septemână în Octombre.

Publicaţie la 12 judeţe a nu se trage nimenea la judecată în tótă luna luĭ Iulie.

«D-vóstră ispravnicilorŭ ot sud.... fiind-că aprópe este vremea secerişuluĭ bucatelorŭ cumŭ şi cositura fânéţelorŭ şi strîngerea a tuturorŭ sĕmânăturilorŭ, cândŭ întru acésta vreme trebue să contenéze pricinile de judecăţĭ şi de jălbĭ intre locuitoriĭ ţĕranĭ, precumŭ şi obiceiulŭ aŭ fostŭ; Divanulŭ vĕ poruncesce să publicarisiţĭ porunca acésta la toţĭ de obşte, ca să scie, că în tótă luna luĭ Iulie pricinĭ şi jălbĭ de judecăţĭ nu se caută şi fieş-carele săşĭ caute de lucru, fără de a nu trage şi a duce d-vóstre pe nimenea într'acésta vreme la judecată, ci încă şi pe ceĭ ce sunt întraţĭ în judecată să-ĭ sloboḑiţĭ, dândŭ sfîrşitŭ pricinilorŭ în grabă, fără de a ţinea maĭ multŭ, ca să nu-şĭ piérḑă acésta trebuinciósă vreme.» 1790, Iunie 21.

Publicaţiĭ la 12 judeţe pentru luna luĭ Octomvre că este vacanţie.

«După obicciŭ ce aŭ fostŭ şi după trebuinţa ce urméză în vremea culesuluĭ viilorŭ şi a porumburilorŭ, a nu trage nimenea prin judecăţĭ, sĕ poruncesce

---

pe toţĭ să înţelégă, că are a lipsi dela acea, ca în vremile trecute, spre a li se lua bucatele făr de plată şi făr de preţŭ, ci toţĭ vorŭ fi folosiţĭ şi câştigaţĭ din munca lorŭ; dreptŭ acea şi pe ceĭ leneşĭ să-ĭ siliţĭ la acestŭ folosŭ şi îndestularea lorŭ şi în faptă să urmaţĭ porunca acésta, de care să avemŭ respunsŭ», 1790, Ianuarie 26.

Cod. No. XVIII, fila 14.

(1) *Publicaţiĭ la 12 judeţe către ispravnicĭ pentru pârjole.*

«Pentru pârjole s'aŭ însciinţat d-vóstra încă de astă primăvéră din porunca Marieĭ sale pré înaltuluĭ Prinţipŭ Coburg, că trebuinţa ce este într'acésta vreme de oştirĭ pentru a putea găsi vitele împĕrătescĭ hrana lorŭ peste câmpurĭ nu sloboḑe acestŭ obiceiŭ, maĭ vêrtosŭ acumŭ în vreme de iarnă, cândŭ nu sunt atâtŭ trebuincióse pârjólele, iar vitele arŭ putea găsi păşunea lorŭ peste câmpŭ, deci fiind-că auḑimŭ că acea poruncă nu se păzesce, ci în totŭ loculŭ se dă părjóle, Divanulŭ vĕ poruncesce straşnicŭ, să aveţĭ a opri negreşitŭ spre a nu se maĭ da pârjóle, maĭ vêrtosŭ acumŭ cândŭ nu sunt, după cumŭ ḑicemŭ, atâta trebuinciósc, căcĭ de se va maĭ întêmpla undevaşĭ, să sciţĭ ca ispravniculŭ aceluĭ judeţŭ se va pedepsi şi se va scóte din slujba sa.» 1790, Nocmvre 14.

Entenberg, Ioan Logofĕtŭ, Maleiŭ Fălcoianu.

Cod. XVIII, fila 315.

www.dacoromanica.ro

d-vóstră să faceţi publică în totŭ ţinutulŭ, că în tótă luna luĭ Octomvre este vacanţie şi Divanulŭ se face numaĭ odată pe sĕptemână Vinerea pentru trebĭ ale Bucurescilorŭ, ci darŭ fiesce-care într' acéstaşŭ lună să se astîmpere de judecată şi să-şĭ caute de culesulŭ viilorŭ şi de arăturile bucatelorŭ.» 1790, Septembre 24.

Vorbindŭ de justiţie, e loculŭ să ne otârîmŭ a anexa la acestŭ volumŭ o serie de acte din 1789/91 cu referinţă la diverse procese cercetate de departamenturĭ şi de Divanŭ. Din aceste anexe lectorulŭ va puté aşĭ da sémă de progresele şi schimbările întêmplate în legile şi obiceiurile ţĕreĭ românescĭ, la finele secoluluĭ alŭ XVIII-lea.

LXXV.

Licenciarea volintirilorŭ. Noulŭ neamicŭ: Ciuma! La Sistov. Muscaliĭ victorioşĭ în Basarabia şi Dobrogea. Vizirulŭ strangulatŭ pentru uciderea luĭ Mavrogheni. Bucuria la Petersburg. Condiţiunile de pace. Intervenirea Prusieĭ. Rescóla Şistoveniloru contra plenipotenţiarilorŭ. Turciĭ cu Văcărescu vorŭ să apuce pre Ruşĭ pe la spate. Coburg face diversiune. Semnarea păceĭ la Şistov. Analisa tratatuluĭ.

Amŭ întârdiatŭ pre lectorulŭ nostru cu cercetarea şi documentarea administraţiuneĭ din aniĭ 1790/91, dar istoria nu maĭ este numaĭ înşirarea de nume propriĭ şi de date de rĕsbóie, ci tocmaĭ cercetarea evoluţiuneĭ culturale a naţiuneĭ, iarŭ acéstă evoluţiune se manifestă tocmaĭ prin documentele de categoria celora care le amŭ adusŭ maĭ susŭ.

Finea anuluĭ 1790 se semnaléză prin licenciarea tuturorŭ cetelorŭ de volintirĭ, formate de Coburgŭ în ţéră. Divanulŭ vestesce ţinuturilorŭ, prin circulară din 30 Decembre 1790, acéstă desfiinţare şi reintrarea cetaşilorŭ sub legea comună, fiind-că *într'acéstă* vreme *«nicĭ unulŭ n'aŭ rĕmasŭ trebuinciosŭ maĭ mullŭ în slujbă.»*

Actulŭ acesta, prin unŭ amestecŭ de lucrurĭ, ce nu face onóre cancelariştilorŭ Divanuluĭ din 1790, coprinde şi o întrebare către ispravnicĭ, décă cĭ cu adevĕratŭ ş'aŭ arogatŭ dreptulŭ de a lua câte treĭ leĭ de fiĕ-ce vîta ce se vinde în ţéră, séŭ să esportă? (1)

(1) *Publicaţie la tóte judeţele pentru voluntirĭ şi pentru vitele ce se slobodŭ.*

«Se face d-vóstră în scire pentru toţĭ câţĭ aŭ fostŭ volintirĭ în slujba

www.dacoromanica.ro

Dar ţéra abĭa scapă de cetele de vagabonḑĭ, de volintirĭ, și ea este amenințată greŭ de bóla ciumeĭ. Se iéŭ încă din Decembre 1790 mĕsurĭ profilactice contra întindereĭ acesteĭ complite bóle, care în 1791 este violentă în multe părţĭ ale ţĕreĭ și în totŭ Orientulŭ Europeĭ. Instrucţiunile necesare date vorŭ urma în anexă. (1)

Pe când la Șistov, cumŭ vĕḑurămŭ, continua molatecŭ negoţiările de pace între Austria și Turcia, muscaliĭ culegeaŭ succese repeţite la Dunărea, în Basarabia, în Dobrogea. Vizirulŭ Hasan fu spânzuratŭ și capulŭ luĭ expusŭ, în Februarie 1791, la Constantinopole, la pórta Seraiuluĭ, cu o inscripţiune, că era leneșŭ, ineptŭ și trădătorŭ. I se impută și uciderea luĭ Mavrogheni, fără scirea Porţeĭ și a Sultanuluĭ.

---

oștirilorŭ chesaro-crăescĭ, că într'acéstă vreme nicĭ unulŭ n'aŭ rĕmasŭ trebuinciosŭ maĭ multŭ în slujbă, ci toţĭ de obște să sciţĭ, că sunt ridicaţĭ, lipsiţĭ și fără nicĭ unŭ felŭ de slujbă séŭ pretenţie. Decĭ, pentru ca nu care cumva uniĭ ca aceștia purtândŭ totŭ numele acela de volintirĭ, se vorŭ împotrivi, orĭ a nu merge la judecătoriile ţĕriĭ, cândŭ se va întêmpla a avea vre-o pricină de judecată cu cineva-și, orĭ a se purta cu nescare-va urmărĭ netrebnice, de aceea vĕ dămŭ în scire, că nu numaĭ d-vóstră să o sciţĭ acésta, ci și la toţĭ de obște să o faceţĭ acésta cunoscută, că fieș-carele dintr'înșiĭ are a fi următorŭ la poruncile ispravnicilorŭ, ale dregătorilorŭ și la datoriile ţĕriĭ. Pe lângă acésta vĕ maĭ însciinţămŭ, că pentru tótă vita ce se vinde în ţéră și se scóte din ţéră s'aŭ auḑitŭ, că ispravniciĭ ĭaŭ câte treĭ leĭ; pentru care aștéptă Divanulŭ rĕspunsŭ dela d-vóstră de aţĭ făcutŭ vre-o urmare ca acésta, orĭ de aŭ luatŭ altŭ-cineva, séŭ cumŭ este pricina acésta?» 1790, Decembre 80.

Cod. No. XVIII, fila 342.

(1) *13 Copiĭ după orderulŭ gheneraruluĭ la tóte judeţele și la Aga i Spătar pentru lăzăretulŭ de ciumă și la fiesce-care s'aŭ făcutŭ câte o poruncă cumŭ este maĭ josŭ.*

«Dela Divanulŭ Prinţipatulŭ ţĕriĭ Românescĭ.
Cătră ispravniciĭ de sud.....
Veţĭ vedea d-vóstră orânduĭala ce s'aŭ făcutŭ de acestea lăzăreturi la numitele locurĭ pentru care Divanulŭ vĕ poruncesce ca să le faceţĭ cunoscutŭ la toţĭ de obște după poruncă». 1790, Decembre 8.

Entenberg feld-marschal-leitnant, Rômnic Filaret, Radu Slătineanu, Ioan Damaris, Mateĭ Fălcoianu, Marchelie. (Veḑĭ instrucţiunile în anexă).

Cod. No. XVIII, fila 341.

www.dacoromanica.ro

«Şi în urmă (a uciderei) *aŭ făcutŭ dómna luĭ Mavrogheni dava la împĕratulŭ cu harzoval, cumcă Domnulŭ eĭ a fostŭ credincĭosŭ împĕrăţieĭ, aŭ slujit cu dreptate în oştire, Impĕratulŭ aŭ poruncitŭ de aŭ tăiatŭ capulŭ vizirului, învinovăţîndulŭ că aŭ tăiatŭ pe Mavrogheni cu firmanŭ vĭclean»*, scrie Dionisie Eclesiarchulŭ (1).

Pe câtŭ era spaimă şi tristeţă la Constantinopole în urma succeselorŭ Ruşilorŭ, pĕ atâta mare era voia-bună la Petersburg. Medaliĭ de aurŭ se bătură în onórea luĭ Suvaroff, o scrisóre autografă trămise Ecaterina luĭ Potemkin, cu darŭ unŭ palatŭ. (2) Se ţinu aci în Martie consiliŭ noŭ pentru continuarea noueĭ campaniĭ, ba şi a posibiluluĭ resboiŭ contra Prusienilorŭ. Se decisă, ca Potemkin şi Suvaroff să lase comanda armateĭ dela Dunărea luĭ Repnin şi Solticoff, carĭ să se ţină în ofensivă, iarŭ Potemkin şi Suvaroff să mérgă la corpulŭ de armată destinatŭ a se bate cu Prusia, spre Livonia, Polonia, Rusia Albă. In Aprilie 1791 Rusia avea gata 340,000 ostaşĭ: *il che rendea estatici tutti gli emuli di questa potenza»* ad. «Ceea ce făcusă să încremenéscă toţĭ protivniciĭ acesteĭ puterĭ.» (3)

Austria deşi negoţia la Şistov, ţiné strînse relaţiunile cu Rusia. Potemkin era directŭ informatŭ, la Iaşĭ (4), de toţĭ paşiĭ ce făcea Austria la Şistov. (5)

---

(1) Dionisie Fotino încă scrie, că firmanulŭ pentru tăierea capuluĭ luĭ Mavrogheni fusese falşŭ, fără scirea Impĕratuluĭ, fiind-că faimosul vali de Kethudasi, care era Taraphana Eminis, fiindŭ neamicŭ alŭ luĭ Mavrogheni, a mijlocitŭ mórtea sa prin Sala Mahmud, ce fusese crescĕtorulŭ luĭ Sultan Selim şi cu tóte că vizirulŭ a trămisŭ la Constantinopole capulŭ luĭ Mavrogheni descriindŭ culpa ce a cerutŭ mórtea sa, dar Sultanulŭ s'a supĕratŭ fórte; pentru acésta nicĭ averile luĭ nu s'aŭ vîndutŭ în folosulŭ hazneleĭ împĕrătescĭ, după obiceiŭ, ci s'aŭ lăsatŭ dómneĭ şi copiilorŭ seĭ». T. II, pag. 180 şi 181. trad. Sion.

(2) Becat. 8, pg. 225.

(3) Becat vol. 8, pg. 228.

(4) Potemkin petrecé la Iaşĭ în iérna 1790—91. Veţĭ descrierea petrecereĭ dela Iaşĭ de Langeron la pg. 98. In Martie 1791 elŭ merse la Petersburg, unde cheltui în petrecerĭ 4 milióne şi apoĭ fu silitŭ de împĕrătésa să se întórcă la óste în principate. La finea luĭ Iulie 1791 e în Galaţĭ. (Hurm. Langeron pg. 104).

(5) Becat. 9. pg. 231.

www.dacoromanica.ro

Victoriile Rușilorŭ la Ismail, Isaccea, Tulcea nu puținŭ contribuiră a muia cerbicea plenipotențiarilorŭ turcĭ dela Șistov. De unde turciĭ susținéŭ mereŭ, că prin vorbele «*statu quo ante bellum*» să se înțelégă întórcerea la Moldova a Bucovineĭ și a tuturorŭ pămînturilorŭ ocupate de austriacĭ în timpulŭ resboiuluĭ, acum, influențată de victoriile de peste iérnă ale Rușilorŭ, Pórta primi, în 27 Ianuarie, *statuquo* relativŭ la posesiunile din ajunulŭ resboiuluĭ, decĭ recunoscu din noŭ spoliatiunea Moldoveĭ de Bucovina. Totuși Turcia îndemnată de Prusia cere să se facă mențiune în tratate, ca lucrare preliminară, convențiunea dela Reichembach. In ruptulŭ capuluĭ nu primi Imperatorele austriacŭ acésta și Prusia îndémnă pe Pórtă să nu maĭ insiste, destulŭ fiind-că Austria să priméscă în tratatulŭ seŭ cu Pórta, la Șistov, acelea condițiunĭ folositóre Porțeĭ, ce fură prevĕdute la Reichembach. Austria puse în Maĭ 1791 următórele condițiunĭ pentru pace: I. Să i se cedeze de Turcia totŭ teritoriulŭ Croațieĭ turce, până la apa Unna. II. Să i se cedeze cetatea Orșoveĭ vechĭ cu totŭ districtulŭ seŭ, fiind-că Pórta nu împlinise articoluluŭ din tratatulŭ dela Belgrad. Acelŭ articulŭ dispuné, că acé forteréța și vecinanțile eĭ vorŭ fi înapoiate Imperatoruluĭ «se dentro un anno, la Porta non avesse a sue spese fatto prendere altro corso al fiumicello Cerna, e fatto in modo che circuisse il distritto della medesima, affinche fosse intieramente separato dal territorio appartenente al Bannato di Temiswar (1). III. Libertatea de navigare și comerciŭ pentru supușiĭ Austriacĭ pe Dunărea și pe Marea Négră și pe tóte mările, fluviile și porturile, șcalele și radele Turcieĭ. IV. Despăgubirea supușilorŭ Austriacĭ de tóte pagubile suferite din causa resboiuluĭ. V. Să se anuleze articoluluŭ din pacea dela Belgrad, care opresce pre Austria de a construi cetățĭ pe Dunărea și pe Sava și pe ori-ce hotarŭ despre Turcia. VI. Finalmente, că Hotinul și Principatele vorŭ remâne ocupate de Austria până când va dura resboiulŭ Turcieĭ cu Rusia.

(1) «Décă în unŭ anŭ de ḑile Pórta nu va fi datŭ, cu spesele séle, altŭ cursŭ apeĭ Cerneĭ într'așĭa felĭŭ că ea să încunjóre districtulŭ aceleĭ cetățĭ, ca să fie cu totulŭ separată de teritoriulŭ aparținênd Banatuluĭ Timisóreĭ.» In calea spre Mehadia, călĕtorulŭ vede și astădĭ resturĭ de apaducte imense, din lucrarea încercată de Turcia, ca să conducă pe acolo *Cerna*. Acéstă lucrare nu se realiză și România perdu o bună parte din teritoriulŭ seŭ.

www.dacoromanica.ro

Acestŭ *ultimatum* surprinsă și înmărmuri pre plenipotenţiariĭ otomanĭ. Eĭ cerură instrucţiunĭ dela Constantinopole.

Acumŭ era terminată și luna luĭ Maiŭ și armistiţiulŭ avea să înceteze, când sosi la Șistov chiarŭ marele noulŭ Vizir Iusuf Pașa. Acesta credu, că arŭ putea să intimideze pre plenipotenţiariĭ austriacĭ, resculândŭ (1) contra lorŭ pre poporulŭ din localitate. «Puţinŭ lipsi ca (plenipotenţiariĭ) să nu remână victime ale turbăreĭ plebee» (2), scrie Becattini (vol. 8 pg. 262). Siliţĭ fură plenipotenţiariĭ să fugă și să se adăpostéscă la Bucurescĭ (3). Asemene purtare a luĭ Iusuf Pașa displăcu multŭ miniștrilorŭ Olandezŭ, Prusianŭ și Englezŭ, mediatoriĭ dela Șistov. Eĭ espediră curierĭ la curţile lorŭ, carĭ protestară contra aceleĭ purtărĭ.

Turciĭ surescitaţĭ unŭ momentŭ de cutezanţa plebeĭ dela Șistov, se declară gata a începe campania cu vigóre. Marele Vizir spera triumfurĭ. El aruncă, ajutatŭ de Văcărescu, în secret, unele podurĭ pe câte-va ape în Valachia și pe Dunărea, lângă Silistria, cu gândŭ de a lua pe muscalĭ de pe la spate, prin Valahia. Acestŭ planŭ nu isbuti. Rusia și Austria prinseseră de veste. Austriaciĭ făcură grabnică diversiune cu óste spre Cladova și întărură óstea luĭ Coburg, din ţéra Romănéscă. Rușiĭ înaintéză grabnicŭ și eĭ în sînulŭ Turcieĭ, «a gran passi si aprivan l'adito per penetrare fino sotto le porte del serraglio!» (4) «Cu marĭ pașĭ îșĭ deschidéŭ intrare ca să strebată până sub pórta Seraiuluĭ.»

Puterile mediatóre amenințaŭ la rêndulŭ lorŭ. Ele provócă reînnodarea negoțiațiunilorŭ la Sistovŭ. Lucrarea se grăbi de astă dată

(1) Dămŭ în anexă corespondenţile ce publică Monitorul francesŭ din 1791, cu referinţă la cele ce se petrecéŭ în orientŭ și în deosebĭ cu referinţă la resboiulŭ de care ne ocuparămŭ și ne ocupămŭ.

(2) *„Poco manco che non restassero quelli vittime del furore plebeo"*.

(3) Choiseul scrie la Paris în 25 Iunie 1791: (Doc. CXLV Hurm. II supl. I, pg. 80):

«M. de Noailles vous aura instruit exactement de la marche du Congrès de Sistowa et des difficultés qui, au dernier moment, ont amené une déclaraton très-ferme des Ministres autrichiens, et enfin leur retraite à Bucarest. Quoiqu'ils aient en même temps évité tout ce qui pouvait donner à cette démarche l'apparence d'une vraie rupture, et quoiqu'ils aient ménagé aux Plénipotentiaires ottomans toute facilité pour renouer la négociation, elle me paraît cependant exposée à de grands dangers».

(4) Becat. vol. 8, pag. 264.

www.dacoromanica.ro

și în 5 Augustŭ, ḑi creḑută faustă de superstitioșiĭ Turcĭ, se semnéză la Sistovŭ pacea *«permanenta et perpetua»* și îndată se semnâ și convenţiunea anexă separată. (1)

Să analisămŭ tractatulŭ:

In art. I alŭ luĭ, Turcia acordă amnestiă completă tuturorŭ supușilorŭ eĭ, din Valachia și Moldova, carĭ aŭ luatŭ armele contra eĭ și vorŭ avé dreptulŭ a se întórce liniștiţĭ în ţéră și la moșiile lorŭ. In art. II Pórta recunósce și ratifică din noŭ «convenţiunea din 7 Maiŭ 1775» *relative alla cessione della Bucovina, quella de 22 di detto mese 1778, sulla fissazione de 'limiti de detta provincia.»* «Relativă la cesiunea Bucovineĭ, și cé din 22 Maiŭ 1778, asupra fixăreĭ hotarelorŭ ḑiseĭ provinciĭ.» (2)

In art. III se dispune, între alte asigurărĭ date, libera navigaţiune a supușilorŭ Austriacĭ și Toscanĭ și renoirea firmanuluĭ din 1786, relativŭ la dreptulŭ de intrare, petrecere și eșire din Moldova și Muntenia a ciobanilorŭ românĭ (Mocanĭ).

In art. IV Austria se légă a restitui Porţeĭ și a le evacua, tóte ţerile, provinciele, posesiunile, terenurile, cetăţile, fortareţele, cu tóta artileria și palancele ce a ocupatŭ în timpulŭ resboiuluĭ, coprinḑêndu-se *«tutto il Principato della Valachia e i distritti dela Moldavia ocupati dalle trupe imperiali,»* și a restabili otarele cumŭ eraŭ la 9 Februarie 1788 cândŭ s'ă proclamatŭ resboiulŭ.

Art. V dispune, că Cetatea Hotinuluĭ cu *raiaoa* sa se vorŭ restitui Porţeĭ numaĭ în ḑiua cândŭ ea va fi făcutŭ pacea cu Rușiĭ, până cândŭ acésta cetate va sta în mânile Austriacilorŭ, neamestecându-se înse nicĭ directŭ, nicĭ indirectŭ în resboiulŭ Rusieĭ cu Turcia.

Evacuaţiunea, ḑice art. VI, se va începe îndată după ratificarea păceĭ și se va termina în 30 ḑile.

In fine prin actulŭ separatŭ, la art. 6, se légă Austria din noŭ, a evacua principatele până în 30 ḑile dela ratificarea păceĭ.

Acésta pace fu de mulţĭ aplaudată și de mulţĭ criticată. Noĭ Românii scaparămŭ de a fi încorporaţĭ la Austria și Rusia, graţie intervenţiuneĭ Angliei, Olandeĭ și a Prusieĭ.

(1) Veḑĭ în anexă întregele acte, după Becattini vol. 8, pag. 264—278.
(2) Becattini vol. 8.

www.dacoromanica.ro

LXXVI.

Deşertarea Munteniei de Austriacĭ. Actulŭ de predare a ţĕreĭ în mânile guvernuluĭ Românescŭ.

Ocupaţiunea austriacă, maĭ alesŭ cu Oltenia, dură încă şi peste timpulŭ otârîtŭ în tratatŭ. «Néoa căḑută în munţiĭ vecinĭ Banatuluĭ întârḑiară restituţiunea miciĭ Valachiĭ.» (1)

Deja noulŭ Domnŭ alŭ ţĕreĭ Muntenescĭ este numitŭ de Pórtă. Măcarŭ că, după cumŭ vĕḑurămŭ, îndată după uciderea luĭ N. Mavrogheni fusese numitŭ în loculŭ aceluĭa Alex. Mavrocordat Deliul, dar Austria şi boeriĭ isbutiră, după pacea de la Sistovŭ, să fie înlocuitŭ acestŭ Domnŭ, care nicĭ o ḑi nu domni în Muntenia, prin fostulŭ Domnŭ Mihaĭ Suţul. Deşi ţéra era încă ocupată de o parte din oştirea austriacă, Suţu veni în Septembre 1791. Coburg însă nu maĭ este în ţéră; (2) Capĕtenie oştireĭ de ocupaţiune este comitele de Mitrowski. Acesta predă definitiv ţéra, prin representanţiĭ sĕĭ Comitele Strasoldo locot.-colonelŭ şi Cavalerulŭ de Caballini Ehrenberg major, în primirea representanţilorŭ nouluĭ Domnitorŭ Şuţu, cu actulŭ din 9 Septembre 1791, anume marele serdarŭ Dumetraki şi cancelarulŭ Domnitoruluĭ, Panaitache Codrică.

Dămŭ în notă, în limba originaluluĭ, actulŭ într'o próstă redacţiune francesă, prin care aceste 4 persóne recunoscŭ împlinită misiunea lorŭ, iar aci eatălŭ în trăducere: «Stipulatŭ fiindŭ în tratatulŭ de pace dintre Inaltă Pórtă otomană şi Curtea de Viena prin plenipotenţiariĭ acestorŭ douĕ puterĭ, în 4 Augustŭ, că trupele M. S. I. şi R. A. vorŭ deşerta marea şi mică Valachie, cumŭ şi judeţele Moldoveĭ de dincóce de Siretŭ, A. S. Principele a tótă Ţéra Rumânéscă,

(1) „Le nevi cadute per tempo sulle montagne limitrofe al Banato, ritardorono la restituzione della picola Valachia". (Becattini 8, p. 270).

(2 Veḑi Fotino II, pag. 181.

www.dacoromanica.ro

Ioan Mihail Constantin de Șuțu, grațiosulŭ mĕŭ Domnŭ, în virtutea deplineĭ séle împuterniciriĭ, destinându-ne pre noĭ doĭ, pre marele seŭ Serdarŭ și pre mine în calitate de secretarŭ alŭ sĕŭ, ca să asistemŭ din partea sa, ca representanțiĭ aĭ autoritățeĭ Domnuluĭ Nostru, la cesiunea formală a diseĭ țeriĭ, ce d-vóstră domnilorŭ destinațiĭ din partea E. S. Comandantulŭ generalŭ comte de Mitrowski avețiĭ a o face în calitate de plenipotențiariĭ, representândŭ autoritatea Es. S.; Noĭ doĭ nu putemŭ decâtŭ a fi fórte măguliți de a avé chiamarea să împlinimŭ cu tóte formalitățile cerute, comisiunea nóstră. Noĭ doĭ vĕ putemŭ asigura, d-lorŭ, maĭ denainte, că M. S. S. grațiosulŭ nostrn Principe este îndemnatŭ cu bună-voință a acorda supușilorŭ M. S. I. și R. A. totŭ ce cere buna armonie, care esistă între cele douĕ puteriĭ respective, câtŭ și totŭ ce póte proba propriele séle simțiminte. La Bucurescĭ, în 9 Septembre, 9 óre diminétă, 1791.» (1)

---

(1) «Ayant été stipulé dans le traité de la Paix entre la sublime Porte Ottomane et la Cour de Vienne, par les plénipotentiaires de ces deux Puissances, le 4 d'Août, que les troupes de S. M. I. et R. A. évacuassent la grande et la petite Vallachie, aussibien que les districts de Moldavie en deçà du Schiret, S. A. R. le Prince de toute la Vallachie Jean Michel Constantin de Suzzo, mon Grâcieux Prince, en vertu de son plein pouvoir ayant destiné nous deux: son grand serdar et moi en qualité du son secrétaire, pour assister de sa part comme représentant l'autorité de notre Prince à la cession formelle du dit pays que Vous M. M. destinés de la part de S. E. M. le Commandant général Comte de *Mitrowski* devraient faire en qualité de plénipotentiaires représentant l'autorité de S. E. Nous deux ne pouvons que d'être bien flattés d'avoir à remplir avec toutes les formalités requises notre Commission.

Nous deux ponvons vous assurer MM. d'avance que S. A. S. nôtre Grâcieux Prince est porté de bonne volonté à accorder aux sujets de S. M. I. et R. A. tout ce que la bonne harmonie qui existe entre les deux puissances respectives exige, aussi bien que tout ce qui peut prouver ses propres sentiments. A Bucarest, le 9 Septembre, 9 heures du matin, 1791.»

Δημηθρακη μεγας σερδαρίς,
Le Comte Strasoldo m. p.
lieut-colonel.

Le Secrétaire de I. A. S.
Panajottaky Cancegliery Codrica m.p.
Le Chlier de Caballini
Ehrenberg m. p., major.

(Hurmuzaki, vol. VII, pag. 478.)

www.dacoromanica.ro

LXXVII.

Rușiĭ continuă resboiulŭ. Batalia la Macin. Incendiĭ la Constantinopole. Tulburărĭ în capitala Turcieĭ. Intervenirea luĭ Pitt. Intervenirea Danimarceĭ. Cererile Rusieĭ. Repnin. Negoțiărĭ de pace la Galațĭ, cu Potemkin. Apoĭ la Iașĭ. Planurile luĭ Potemkin, după Langeron. Mórtea luĭ Potemkin. Negoțiările continuă după mórtea luĭ Potemkin. Scriitoriĭ românĭ despre Potemkin. Inscripțiune la Golia.

Muscaliĭ continuă rĕsboiulŭ și după semnarea păceĭ dela Sistov. Principele Galițin, sub comanda luĭ Repnin, cu 25000 rușĭ (1) maĭ bătu pe Turcĭ, la Maiŭ în 17, în anulŭ 1791. Aci Rușiĭ luară 500 corturĭ, 26 tunurĭ, 5 stégurĭ, 26 bandiere și alte trofee și numĕroșĭ prisonierĭ. Repnin amenință Varna. Iusuf Pașa, de a două oră vizirŭ, era neconsolatŭ de atâte perderĭ, cu atâtŭ maĭ multŭ că scié, că tóta Turcia doria pacea, căcĭ toțĭ eraŭ convinșĭ, că Rusia nu va maĭ puté fi oprită de a merge înainte. Nenorocirĭ neașteptate adaogŭ la spaïma de Rușĭ în Constantinopole: 4 incendiĭ nimiciră acolo dela 20 Maiŭ la 26 Iunie, la 9000 de case, prăvăliĭ, averĭ colosale. (2) Satirele și pamfletele se îmulțiaŭ în Constantinopole contra Porțeĭ.... Chiarŭ sultanuluĭ Selim III, i-se aruncaŭ Vinerea, mergêndŭ la moschee, reclamațiunĭ cerêndŭ pacea.... (3)

Divanulŭ Otomanŭ, vedêndŭ mișcarea acésta, cauta să provóce pre Prusia și Anglia a se ține de promisiune și a ajuta Turcia cu oștire, ca așĭa Rusia să fie silită a face pace. Ambele cabinete se marginiră la intervențiunĭ diplomatice, iar nu bellice. In Londra ministrulŭ Pitt declară, ce-ĭ dreptulŭ, că va espedia o flotă de 35 vase în Baltica, ca să oblige pre Ecaterina a accepta pacea cu Pórta pe basa de *statu-quo*, se pregătia chiarŭ flota de plecare, dar lucrulŭ se mărgini la plecarea uneĭ singure fregate de resbelŭ cu douĕ bas-

(1) Vedi și Langeron, pag. 101.

(2) «De Salaberry în Histoire de l' Empire Ottoman, vol. IV, pag. 139, dice că aceste încendiĭ eraŭ puse anume: «chaque nuit le feu etait mis dans un quartier de la ville ou dans un autre; des malintentionnés étaient les auteurs secrets de ces attentats impunis. Le fanar, le quartier des princes grecs, fut incendié presqu' en entier.»

(3) Vedĭ Becattini, t. 8, pag. 285.

www.dacoromanica.ro

timente armate. Aceste se marginiră a face recunóscerĭ în Beltulŭ mare, apoĭ se duseră la St. Elena. Parlamentulŭ englezŭ nu aproba intervenirea armată. Poporulŭ englezŭ nu voĭa nicĭ elŭ resboiulŭ cu Rușiĭ, ca să nu pérdă comerciulŭ cu eĭ. Pitt nu putu învinge nicĭ Parlamentulŭ, nicĭ opiniunea negutitorilorŭ. Curtea de Danemarca, vechĭa amică a Rusieĭ, se interpusă, ca să împedice ruptórea cu Anglia. Ea declară la Londra și la Berlinŭ, că Ecaterina nu va subscrie pace cu Turcia, silită de intervenirea cuĭva, dar că décă cabinetele de Londra și Berlinŭ aŭ niscaĭ-va propunerĭ equitabile și acceptabile de făcutŭ în asemenea scopŭ, Rusia le va audi cu plăcere, căcĭ ține să scie lumea, că la orĭ-ce glorie preferă pe aceea de a reda Europeĭ liniștea, destulŭ că acésta să fie împacată cu onórea sa și ca să se stabiléscă o nouă fruntarie, care să nu fie favorabilă Turcieĭ pentru planurĭ ofensive (1).

«Unŭ asemenea rĕspunsŭ, scrie Becattini,(2) conceputŭ cu atâta demnitate (eŭ Urechiă, voĭŭ dice: astuție) a făcutŭ să înțelégă Cabinetulŭ britanicŭ și celŭ prusianŭ, că nu era posibilŭ nicĭ cu amenințările, nicĭ «colle offerte» (cu propunerile) de a sdruncina otărîrea celuĭ dela Petersburgŭ. De aceea ministrulŭ Pitt trămise pe Fawkener în Rusia, ca să între în negoțiărĭ, pentru a obține pentru Turcia cele maĭ bune condițiunĭ posibile. Cu acestŭ scopŭ trămisulŭ Angliei și al Prusieĭ, presentară împĕrăteseĭ Ecaterina unŭ memoriŭ, în 27 Iuniŭ, la care guvernulŭ rusescŭ rĕspunsă cu o lunga notă adusă de abatele Becattini (3): Guvernulŭ rusescŭ a înțelesŭ cu plăcere dorința sinceră și leală a Angliei și Prusieĭ d'a vedé restabilită pacea între Rusia și Porta. Dar de óre-ce Rusia a suportatŭ greutatea resboiuluĭ, i-se cuvine să caute o pace care s'o resplătéscă de sforțările făcute. Ce cere Rusia este justŭ și moderatŭ.» Ce cere?

Cele douĕ curțĭ aliate oferă să propună Divanuluĭ de a ceda pe tot-deauna Rusieĭ districtulŭ Oceakov, dela Bog până în Nistru, «*in tutta proprietà e sovranità*». Rusia va demantela însă cetatea

(1) Curênd și Choiseul din partea Francieĭ consilia pre Turcĭ să fie moderațĭ și să primésca condițiunile paceĭ. Vedĭ Hum. pg. 81, Doc. CXLVII din 1791, Iulie 13.

(2) Tom. VIII, pag. 278.

(3) Tom. VIII, pag. 279.

www.dacoromanica.ro

Oceacovuluĭ, spre liniștea Turcieĭ. Turcia va conserva tóte cetățile de pe țermulŭ Nistruluĭ și de dincóce. Turcieĭ vorŭ rĕmâne tóte țerile de dincóce de Nistru, căcĭ Rusia nu ș'a pusŭ în gândŭ să-șĭ mărésca teritoriulŭ cu paguba Turcieĭ. (!) Insă cere, ca Turcia să nu împedice navigațiunea liberă pe Nistru, ci încă s'o protégă. Rusia nicĭ odată nu s'a gânditŭ la distrugerea Monarchieĭ Otomane, nicĭ la daunarea equilibruluĭ generalŭ, cumŭ aŭ bîrfitŭ numaĭ neamiciĭ sĕĭ (!). Aștéptă Rusia să vadă ce vorŭ face, în acestŭ sensŭ, puterile amice ale Anglieĭ și Prusieĭ.

Cele douĕ cabinete acceptară propunerea Rusieĭ. «*Il popolo inglese non volea sentir parola di guerra; il re di Prusia giudicava di non dovere entrare egli solo in un impegno si grande.*» (1)

Marele vezir, cumŭ vĕdurămŭ, între aceste fusese rĕŭ bătutŭ de Rușĭ. Atâte disgratiĭ și informațiunile primite de Pórta, că Anglia și Prusia o abondonă, décă nu va accepta condițiunile de pace ale Rusieĭ, în unŭ momentŭ cândŭ oștirea ruséscă avé cale deschisa spre Constantinopole, îlŭ îndemnă se espedieze la tabăra luĭ Repnin plenipotențiarĭ, ca să céră pacea și să semneze o suspensiune de arme. Comandantulŭ rusescŭ respunse, că pacea se póte acorda numaĭ cu condițiunile următóre:

I. Să nu maĭ fie vorba în congres despre Crimeea și de Tartaria-mică, carĭ vorŭ remâne pe deapururea cumŭ sunt, sub suveranitatea Imperiuluĭ Rusieĭ, conformŭ convențiuneĭ din 20 Ianuar 1784, care convențiune va fi confirmată în tóte părțile eĭ și considerată în deplină vigóre.

II. Cesiunea de Pórtă cătră Rusia a cetățeĭ Oszacov, cu totŭ districtulŭ seŭ, Nistrul devenindŭ hotarulŭ între Rusia și Turcia.

III. Libertatea de navigațiune pe Nistru pentru ambele țĕrĭ.

IV. Tractatulŭ dela Kuciuk-Kainardgi din 1774 în tóte articolele luĭ, cu referință la libera navigațiune a bandiereĭ rusescĭ pe tóte fluviile și mările supuse Porțeĭ Otomane, și specialmente în Marea Négră, cumŭ

(1) „Poporulŭ inglezŭ nu voĭa s'audă vorbă de resbelŭ; regele de Prusia socotia că nu trebue să se bage singurŭ în aștia gré trébă."

www.dacoromanica.ro

și tóte convențiunile posterióre, principalmente cé din 1779, vorŭ remâne în deplină vigóre.

V. Turcia va putea construi orĭ restaura fortăreţe, dar departe de Nistru, ca să nu supere navigarea liberă.

VI. Liberarea prisonierilorŭ de ambele părţĭ, fără rescumpĕrare.

VII. Pórta nu va fi în dreptŭ, pe viitorŭ, sub cuvîntŭ de felonie de a schimba ospodariĭ de Valahia și Moldova, și nicĭ unŭ turcŭ nu va maĭ putea pe viitorŭ a-șĭ stabili domiciliu în aceste doue principate.

In fine, ca ultimă condiţiune, Rusia propune, după primirea preliminarilorŭ de susŭ, unŭ armistiţiŭ de *optŭ lunĭ*, pentru a conveni în acestŭ timpŭ și de cele-l-alte puncte remase indecise (1).

Perderea de turcĭ a uneĭ bătăĭ navale în faţa Varneĭ și bóla ciumeĭ care decima ostirea lorŭ, (dealtmintrelea și pre cé Ruséscă (2), adaose aceste la tóte cele-l-alte, silescŭ pre Pórtă să negoţieze grabnicŭ pentru pace. Decĭ, la 11 August 1791 (stilŭ noŭ), se deschiseră negociările, la Galaţĭ. unde Potemkin se afla, urmându-șĭ viaţa sa delucs, ca unŭ adevĕratŭ Suveranŭ.

Potemkin deși muria lumea în jurulŭ seŭ (3), persista a sta

---

(1) După Choiseul iată ultimele condiţiunĭ primite de Vizir dela Repnin : (pag. 81, vol 1718—1781 Hurm.).

«Le Reis-Effendi me fait communiquer en ce moment, Mr., les conditions de l'acte préliminaire, signé par le G. Visir et par le P-ce Repnin.

Ils se réduisent à trois articles très-succints et qui seront susceptibles de grandes discussions lorsqu'il faudra les traiter définitivement.

1°. — Une suspension d'armes de huit mois, à compter du 1-er Août jusqu'au 1-er Avril (vieux style).

2°. — Le Dniester formera la limite des Empires, mais avec des modifications sur la manière dont sera possédé le terrain cédé à la Russie.

3°. — Il sera apporté en faveur des Turcs des modifications à quelques articles des anciens traités.»

. . . . . .

(2) L'Epidémie dont on avait commencé à sentir la maligne influence dès le mois de Juillet, augmenta bientôt dans toute l'armée avec une fureur indicible. A Galatz surtout, où, dans les années précédentes, on avait enterré légèrement un grand nombre de victimes des batailles,... les maladies furent affreuses. Tout ce qui habitait cette ville en fut attaqué. (Langeron pg. 104).

(3) Murisă și junele Principe Carol de Wirtemberg. (Langeron pag. 104.)

www.dacoromanica.ro

acolo (1), negociândŭ. Atinsŭ însă de bólă și elŭ, se grăbi să se ridică să mérgă la Huș...(2). Apoĭ, urându-i-se și aci, trece în cincĭ șése locurĭ diferite, scrie Langeron (pg. 104) și în fine merge la Cerdam, «jolie maison de campagne à 5 verstes de Iassy».

Cerdam pare să fie Cerdacul luĭ Ferentz. Decĭ Potemkin a trebuit să locuéscă la palatulŭ luĭ Duca Vodă, la Cetățuie.

La Hușĭ câtŭ stătu, congresulŭ pentru pace se ținu și acolo, după Becattini.

Congresulŭ se continuă apoĭ la Iașĭ. Aci sosiră plenipotențiariĭ turcĭ cu o suită de 3 la 400 persóne.

Potemkin, care nu isbutise în projectele luĭ de a domni asupra Curlandeĭ și a Polonieĭ, acumŭ nutrea speranțe să'șĭ țină pentru sine Moldova. póte și Valahia. Langeron recunósce, că decă Potemkin trăia, s'arŭ fi opusŭ la retrocedarea Moldoveĭ: «Acéstă dorință din parte-ĭ nu era condusă de dorința bineluĭ patrieĭ sale, ci de al seŭ. Măgulit cu gêndulŭ plăcut și nu chimeric de o suveranitate independinte, după ce nu isbuti în projectele sele asupra Curlandeĭ și a Polonieĭ, Potemkin considerasă Moldova ca ceva al luĭ și avênd asemene project, el alcătuisă acele doue monstruóse regimente de 12 batalione de granădirĭ fie-care și de 12 escadróne de cuirassierĭ, ceĭ maĭ frumosĭ și maĭ bunĭ soldațĭ. El destină aceste batalióne Principeluĭ Moldoveĭ și speră că Imperatésa i le va da luĭ.» (3)

Langeron chĭamă monstruóse acele regimente pentru că Po-

(1) «Le Prince etait fort bien établi à Galatz. Il y avait fait richement meubler une très-jolie maison; le grand visir lui envoyait tous les jours des fruits et de la glace. Que lui importait le reste?» (Langeron pg. 104).

(2) «Il vient à Huși, joli village, a 80 verstes de Iassy. Sa maladie augmente, il pleure, il gémit, il invoque tous les saints, se confesse, communie, maltraite valets et médecins, envoie cinquante courriers par jour, l'un cherche un fruit à Iassy, l'autre un légume en Crimée, un troisième un joujou à Moscou». Langeron pg. 104.

(3) Pag. 105. „Ce désir de sa a part n'etait pas dirigé par celui du bien de sa patrie, mais par le sien propre. Bercé de l'idée flatteuse et non chimérique d'une souveraineté indépendante, après avoir échoué dans ses projets sur la Courlande et sur la Pologne, il avait regardé la Moldavie comme un bien qui lui appartenait et c'est d'après ce project qu'il avait composé ces deux monstrueux régiments de 12 bataillons de grenadiers et de 24 escadrons de de cuirassiers des plus beaux et des meilleurs soldats de l'armée. Il destinait ces deux corps au Prince de Moldavie et espérait que l'impératrice les lui donnerait."

www.dacoromanica.ro

temkin, ca să se conforme uneĭ stipulațiunĭ ce se negoția de Turcĭ, că Rușiĭ după reînnoirea paceĭ să nu aĭbă dreptulŭ a ocupa Moldova cu maĭ multă óste decâtŭ douĕ regimente și douĕ escadróne, ca să respecte *litera* învoieleĭ, dar să aĭbă óste în Moldova, Potemkin mări regimentele și escadrónele și în locŭ de câteva miĭ de ómenĭ, voi să țină în țéra 24000 de muscalĭ în dioa când ar deveni Domnitorŭ.

Darŭ planurile omuluĭ, fie acelŭ omŭ chiarŭ gloriosulŭ și neintrecutulŭ în măririĭ Potemkin, sunt nimicite de sórtă .... Potemkin nu putu ajunge să semneze pacea; bóla luĭ se înrĕi. La finea luneĭ luĭ Augustŭ 1791, Potemkin refusă orĭ-ce remediŭ, trăindŭ câtva timpŭ prin forța temperamentuluĭ sĕŭ. Apoĭ bóla se întețesce .... In o di cândŭ credé, că este maĭ bine, anunță projectulŭ de a lăsa Iașiĭ și a se duce la Nicolaiew. Medicĭĭ se opunŭ; elŭ îĭ maltrată. Eĭ tăcură și elŭ plecâ din Iașĭ, pe calea Copouluĭ, în 25 Aug. (6 Sept.) cu Massot, chirurgŭ francesŭ, Timan doctorŭ germanŭ și cu nepóta sa Comtesa Branitska. In cale se opri, ne maĭ putêndŭ continua călĕtoria. «Il descendit de voiture et ayant fait jeter un matelas par terre ce coucha dessus et expira.» (1)

Petrecerea luĭ Potemkin în Iașĭ a rĕmasŭ legendară prin luxulŭ desfășuratŭ. «După povestirea bĕtrânilorŭ din vĕculŭ alŭ 18-lea, s'ar puté alcătui, (scrie altŭ bĕtrânŭ istoricŭ, Draghicĭ (2) unŭ tomŭ întregŭ, la istoria țĕreĭ de era prin putință a se ține unŭ jurnalŭ de tóte urmările cele maĭ însemnate ale viețuireĭ sale dilnice.»

Și fiind-că citămŭ pe Draghicĭ, să amintimŭ că elŭ scrie, că Potemkin se ducé la Petersburgŭ, fiind-că căduse în opiniunea Ecaterineĭ și că «în drumŭ aŭ muritŭ pe teritoriulŭ Moldoveĭ, *otrăvitŭ* precumŭ spunŭ, de dușmanĭ, de unde întorcêndu-lŭ la Iașĭ, i-aŭ făcutŭ operație (voesce să dică *autopsie*) și măruntaiele le-aŭ îngropatŭ

(1) «Langeron dice, că corpulŭ luĭ Potemkin fu dusŭ la Kherson și îngropatŭ în monăstirea Cetățeĭ, unde rĕmasă, cu tóte ordinile contrarie ale împeratuluĭ Paul.» (Langeron, pg. 105).

(2) Tom. II, pag. 55 a Istorieĭ Moldoveĭ.

www.dacoromanica.ro

unde şĭ aŭ datŭ sufletulŭ, iarŭ trupulŭ, balsamându-se, le-aŭ trimisŭ la Petersburgŭ (?) spre a se înmormenta» (1).

Potemkin fiindŭ mortŭ (2), negoţiaţiunile continuară după câtva timpŭ prin comitele *Bedborodko* (3). Acesta fu maĭ conciliant, de şi ceru şi elŭ în numele Ecaterineĭ 12.000.000 leĭ ce pretindé Rusia ca spese de resboiŭ. Pacea fu semnată în fine, la *Iaşĭ în 9 Ianuarie 1792* (4).

Ecaterina ca să se arĕte magnanimă şi generósă în faţa Europeĭ, iertă Turcieĭ cele 12.000.000 leĭ. (5)

Ast-felŭ se termină acestŭ resbelŭ, în paguba Turcieĭ, de şi ea sperase a eşi învingătóre prin ajutorulŭ Angliei, a Prusieĭ, a Suedieĭ şi chiarŭ şi a Polonieĭ. Dămŭ în anexă întreg trctatulŭ Păciĭ dela Iaşĭ (6).

Consecinţa cé maĭ daunătóre a acestuĭ resbelŭ, pentru Principate, fu stabilirea în mintea Românuluĭ a convingereĭ, că Rusia până în puţinĭ anĭ va nimici pre Turcĭ şi decĭ totŭ maĭ mare deveni înrîuri-

---

(1) O curiósă otărîre luase unŭ momentŭ consistenţă în capulŭ luĭ Potemkin: elŭ voia să pună a se traduce şi tipări la Iaşĭ operile luĭ *Horaţiu.*» Vom reveni asupra acesteĭ informaţiunĭ.

(2) CXLIX. Choiseul către Montmorin, despre mórtea principeluĭ Potemkin şi intârdiarea lucrărilorŭ Congresuluĭ din Iaşĭ. Constantinopole, 31 Octombre 1791.

. . . . . .

«La mort imprévue du P-ce Potemkin apportera nécessairement quelques délais aux opérations du Congrès de Jassy. Les trois Ministres plénipotentiaires ont declaré qu'ils n'avaient reçu leurs pouvoirs que du P-ce Potemkin et qu'ils étaient, par conséquent, obligés d'en demander de nouveaux à l'Impératrice.»

. . . . . .

(3) CL. Choiseul către Montmorin, despre reînceperea negociaţiunilorŭ la Iaşĭ. Constantinopole, 12 Decembre 1791.

. . . . . .

«Le C-te Bedborosko, arrivé à Jassy déjà dépuis quelques jours, a repris les négociations entamées par le feu P-ce Potemkin, et il paraît que ses manières conciliantes, si différentes de celles qu' affectait son prédécesseur, achèveront de lever les difficultés qui s'opposaient encore à la paix.»

. . . . . .

(4) Becattini pune data de 11 Ianuarie (loco citato). Cu acéstă pace se termină scrierea luĭ Becattini şi a luĭ de Salaberry.

(5) «Avendo avuto l'imperatrice la generosità di condonare alla Porta 12.000.000 di piastre di cui andava creditrice per le spese.» (*Becat.* pag. 293, vol. 8).

(6) Veḑĭ anexa.

www.dacoromanica.ro

rea muscalilorŭ în Principate, unde, cu puţinŭ maĭ naiute, după afirmaţiunea chiarŭ a unuĭ istoricŭ partizanŭ căldurosŭ al Rusieĭ, Draghicĭ, «Poporulŭ se temé atuncĭ de Muscalĭ ca şi de ostea turcéscă, fiindŭ că ţiné calea ómenilorŭ pe drumŭ, îĭ desbrăcà, îĭ stilcea şi făcea multe necuviinţe pe la case, de nicĭ se maĭ potŭ povesti.» (1)

Acumŭ Potemkin este cântatŭ de unŭ versificatorŭ Român, (2)

(1 (Tom. II, pag. 56.

(2) In codicele No. 154 din biblioteca Academieĭ se află următórele versurĭ:

«*Intâmplările viţeĭ feldmarşaluluĭ Cnézu Potemkin al Imperăţieĭ Moscoveĭ, în stihurĭ*».

O! tu deşértă lume!
— Ne putêndŭ a-ţĭ da alt nume.
Pentru ale tale schimbărĭ
Ce facĭ într'acestea stărĭ, —
Vĕḑŭ în tine norocirea
Coverşită cu mărirea,
Cu aşia aşeḑemêntŭ
Ca-cumŭ n'arŭ avé sfîrşitŭ.
Perdéoa când o ridicĭ,
Te uĭţĭ, nu sciĭ ce sĕ ḑicĭ...
Atuncĭ te arĕţĭ schimbată,
Precumŭ firea ţi-ĭ lăsată,
Orĭ-cu a morţeĭ grăbire
Séŭ în vr'o nenorocire.
Şi ne întrebândŭ de nime
Eţĭ iéĭ darulŭ iar la tine
Iarŭ pre ticălosulŭ omŭ
Ilŭ dărîmĭ ca pre unŭ pomŭ,
De cinste şi de dulcéţă,
Maĭ pe urmă şi de viaţă,
Şi'lŭ aducĭ la aşia stare
De'lŭ facĭ vermilor mâncare.
Precumŭ acumŭ voiŭ să ḑicŭ:
Şi la mare şi la micŭ
In lume s'aŭ auḑitŭ
De Potemkin celŭ vestitŭ,
Că acestŭ mare bărbatŭ
Fiindŭ celŭ ântêiŭ de sfatŭ,
Ministru impĕrătescŭ,
Feldmarşalulŭ ostăşescŭ,
Vitejilorŭ celorŭ marĭ
Aĭ Rusieĭ ceĭ maĭ tarĭ,
De care 'ntr'acéstă vreme
Siliţĭ sunt multĭ a se teme,
După ce s'aŭ ostenit,
Ca unŭ comandirŭ vestitŭ,
De-aŭ supusŭ şi-aŭ biruitŭ
Şi cetăţĭ aŭ risipitŭ,
Ismailulŭ şi Vozia,
Cu puternică tăria,
Benderulŭ şi alte multe
Care sunt de toţĭ sciute;
Prins-aŭ în a sale mreji
Pre vitejiĭ ceĭ aleşĭ
Şi-aŭ cerutŭ să facă pace
Neavêndŭ altŭ ce maĭ face.
Din Turciĭ ceĭ maĭ aleşĭ
Aŭ venitŭ şi-aicĭ în Eşĭ:
Reiz Efendi şi-alţĭ multĭ
Pentru pace hotărîţĭ.
Eată şi mórtea soseşte.
Tâlhariulŭ celŭ fár de veste,
Şi cu mare îndrăsnélă
Ilŭ face de ésă-afară
Din curţile und'era,
Bolnavŭ, precum se afla,
Gândindŭ acésta cu cale
Ca să facă o primbare,
Când spre Nistru aŭ purcesŭ,
Din oraşŭ, de-aicĭ din Iaşĭ,
Căutândŭ locŭ de scăpare
Dintr'a morţeĭ vătămare;
Iar ceasulŭ celŭ otrăvitŭ
Maĭ multŭ n'aŭ îngăduitŭ
Şi când aŭ mersŭ o ḑi cale,
Unde se numesce — o vale
Codrulŭ, Fundulŭ-Bîculuĭ,
După starea loculuĭ,

www.dacoromanica.ro

și pe zidulŭ internŭ alŭ bisericeĭ Golia se înscrie numele, titlurile luĭ și ḑiua morțeĭ. Este ultima amintire ce remasă în Moldova dela Potemkin. (1)

Și vĕḑĕndŭ că ajungé
Mórtea carea îl gonė.
Acolo aŭ poruncitŭ
Să-ĭ aștérnă pre pămêntŭ,
Să îngădue puțin,
Stându-ĭ careta în drumŭ.
Decĭ privindŭ în tóte părțĭ
La câmpiĭ frumoșĭ și verḑĭ,
Din ochĭ lacrimĭ iĭ curgé
Lumeĭ dându-ĭ defaĭmare
Cumcă nicĭ unŭ prețŭ nu are
Că celŭ-ce tare o iubesce
La sfîrșitŭ multŭ se căesce.
Aŭ ḑisŭ și cuvêntŭ maĭ tare
De-a vieţeĭ luĭ scurtare :
«Nicĭ averea mé cé multă
Acumŭ nimicŭ nu-mĭ ajută.
Diamanturĭ și berlanturĭ,
Nu-mĭ trebuițĭ, stațĭ-în laturĭ !
Cinurĭ și cavalerĭĭ,
Acumŭ vĕ lasŭ celorŭ viĭ !
Prieteniĭ credincioșĭ
Acumŭ sunt neputincioșĭ
Și decâtŭ rudele tóte
Moartea este maĭ aproape
Și grăbesce cu tărie
Făcêndŭ a sa datorie.
Iar puterea eĭ cé dată
Taĭnă de noĭ neaflată !
Veniţĭ ostașĭ într'armațĭ !
Gătiţĭ caiĭ, înhămațĭ,
Ca să mĕ pornescŭ îndată
Unde n'amŭ fostŭ nicĭ odată,
Să lasŭ aĭ meĭ cunoscuțĭ
Să mergŭ la ceĭ nesciuțĭ...»
Decĭ ceru să-ĭ dé la sine,
Icóna să i se 'nchine
Și spre ea a căutà.
Aŭ strigat să vie toțĭ
Ostașiĭ luĭ înarmațĭ.
I-aŭ învĕțatŭ cu cuvinte
Ca cumŭ le-arŭ fi fostŭ părinte
Și le aducé aminte
Ca pre dênsulŭ să nu'lŭ uĭte,
Ca unulŭ ce vede bine
Că perŭ tóte de la sine.
Iar după aceste tóte
Schimbâ viața luĭ spre mórte
Și se dusă sprintenit
La polculŭ cel'aŭ gătitŭ,
Să ié a sa resplătire :
Orĭ milă, orĭ osîndire . . .
. . . . . .

Acestŭ cnézu s'aŭ severșitŭ la aniĭ dela Hristosŭ 1791 (fila 33—36 din codex 154 al Academieĭ. Codicele e e copie din 1837 în 4°.)

(1) In monastirea Golia dela Iașĭ, pe păretele din drépta, este o lungă inscripțiune ruséscă în litere aurite, cu referință la Potemkin. Iată traducerea dată de P. S. Episcop Melchisedec :

«Reposatulŭ în Dumneḑeŭ pré luminatulŭ Kneaz Gregorie Alexandrovicĭ «Potemkin Tauricul, generalŭ feld-marschal alŭ Rusieĭ, comandantŭ șefŭ alŭ ar«miilorŭ rusescĭ operătóre la sud, alŭ tóteĭ cavalerĭĭ, ușóre, regulate și neregu«late, alŭ flotelorŭ din Marea Neagră, Azov, Caspică și Mediterană, Senatorŭ, «presidentŭ al colegiuluĭ ostășescŭ alŭ statuluĭ, generalŭ guvernatorŭ alŭ Tavrieĭ «și Charcovuluĭ, generalŭ adjutantŭ, actualŭ camerierŭ alŭ M. Séle Imperiale, «generalŭ instpectorŭ alŭ oștilorŭ, sub colonelŭ alŭ Leib-guardieĭ, alŭ polculuĭ «preobrajenski, șefŭ alŭ corpuluĭ cavaler-garḑilorŭ, alŭ polculuĭ de Chiurasierĭ, «cu numele seŭ, alŭ polculuĭ de dragonĭ de Sant Petersburg, alŭ celuĭ de gra«nadirĭ de Ecaterinoslav, supremulŭ șefŭ alŭ palatuluĭ fabricăreĭ de arme și ca«valerŭ alŭ ordinelorŭ rusescĭ; alŭ st. apostolŭ Andreĭ celŭ întêiŭ chiămatŭ, alŭ

www.dacoromanica.ro

Ceea ce nu puţinŭ contribui la terminarea resbeluluĭ fu şi marele evenimentŭ din Franţa, *revoluţiunea* poporuluĭ contra vecheĭ monarchiĭ. Acestŭ evenimentŭ aruncă panica în tóte curţile creştine: «Un sentiment spontané d'alarmes, scrie Salaberry (pag. 148 vol. 4) et de haines saisit à la fois toutes les têtes couronnées de l'Europe et une croisade presque universelle fut tramée contre une seule nation, que de grandes errecurs et de grandes fautes devaient précipiter dans le gouffre de l'anarchie». Un sentimeut spontaneŭ de îngrozire şi de urĭ coprinde totdeodată pe tóte capetele încoronate ale Europeĭ şi o cruciadă aprópe universală fu urzită contra uneĭ singure naţiunĭ pre care mari erorĭ şi marĭ greşelĭ avéŭ s'o precipite în prăpastia anarchiei.

«st. Alexandru Nevski, alŭ ordinuluĭ ostăşescŭ alŭ st. mareluĭ martir Gheorghe «purtătorul de biruinţe şi al st. întocmaĭ cu apostoliĭ Cnéz Vladimir, de clasa I-a; «al ordinilor regale polone: al vulturuluĭ albŭ; alŭ st. stanislaŭ, alŭ ordinuluĭ «prusianŭ vulturul negru; alŭ elefantuluĭ danez; alŭ ordinuluĭ suedez; alŭ Se«rafimilorŭ şi alŭ mareluĭ Principatŭ Holstein, grafŭ alŭ Rusieĭ, mare hetmanŭ «alŭ oştirilorŭ căzăcescĭ de Ecaterinoslav şi de Marea Négră, celŭ maĭ zelos pen«tru Domnitoriŭ; credinciosŭ fiŭ alŭ Patrieĭ, carele a întrunitŭ cu Imperiulŭ ru«sescŭ Crimeea, Tamanul şi Cubanul, întemeitorulŭ şi ridicătorulŭ flotelorŭ vic«torióse în mările sudice, învingĕtorulŭ puterilor turcescĭ, pe uscatŭ şi pe mare, «cuceritorulŭ Basarabieĭ, alŭ Oceacovuluĭ, Benderuluĭ, Akermanuluĭ, Kilieĭ, Is«mailuluĭ, Anapeĭ, Sugiuc-cale, Sunieĭ, Tulceĭ, Isaccia, alŭ insuleĭ Berezan, Hagi«Beiluluĭ şi Palanceĭ, carele a făcut să tremure capitala şi a sguduitŭ inima im«periuluĭ Otoman prin victoriile pe mărĭ; carele a acoperit de glorie armia ru«séscă în Europa şi Asia şi a pus temelia gloriósei păcĭ cu Pórta otomană, fun«datorulŭ şi ridicătorulŭ a multe oraşe, protectorulŭ sciinţelorŭ, industrieĭ şi co«merciuluĭ, bărbatŭ împodobitŭ cu tóte virtuţile publice şi cu cucernicie, a «terminatŭ gloriósa curgere a vieţeĭ sale în Principatulŭ Moldoveĭ, la 37 verste «dela oraşulŭ capitaleĭ Iaşĭ, în 5 ḑile ale luĭ Octombrie la alŭ 52-lea an dela «nascere. aruncândŭ în abisulŭ măhniciuneĭ nu numaĭ pre toţĭ aceia cărora le-aŭ «făcutŭ bine, ci şi pre aceĭ carĭ 'lŭ cunosceaŭ».

Loculŭ unde muri fu pólele déluluĭ *Bâcul*, care se întinde la nordulŭ Basarabieĭ. P. S. Melchisedec a vizitatŭ monumentulŭ ridicatŭ acolo luĭ Potemkin, venindŭ la 1851 dela Kiev.

Intrebândŭ pe unŭ Român Basarabian, ce este acelŭ stîlpŭ, acela i-a respunsŭ că-ĭ *stîlpulŭ luĭ Sfetlicĭ.*

Bietulŭ Român dădé luĭ Potemkin vechiulŭ luĭ titlu de «*Svetleĭ siĭ*» adecă «pré luminat».

— Darŭ de ce chiamă aşĭa, îlŭ întrébă Episcopulŭ român.

— Pentru că *a sfeclit'o aĭcĭ!* respunde glumeţulŭ român. *(Notiţe istorice şi archeologice, Bucurescĭ 1885 pag. 243).*

www.dacoromanica.ro

ANEXE

LA TOMULŬ III

(Tomul I din seria 1786—1800

www.dacoromanica.ro

ANEXE LA PAG. 15

D. de Choiseul către d. de Vergennes despre intrigile ce se fac la Pórtă pentru punerea luĭ Mavrogheni la domnia ţĕreĭ românescĭ.

«J'ai eu l'honneur de vous informer avant-hier par le courrier de Vienne du changement général arrivé dans le Ministère et de l'élévation de Yussuf Pacha de Morée, qui, après avoir été l'un des derniers valets du Capitan Pacha, avait obtenu depuis quelque temps toute sa confiance. Les grands de l'Empire, tous ceux qui ont déjà occupé les premières places voient avec peine l'usage violent que le Gd amiral fait de son crédit et, malgré la terreur qu'il inspire, les gens de loi ne dissimulent point leur mécontentement. Je crains, Mr, que le nombre de ses adversaires n'augmente encore si, comme on me l'assure, il persiste à vouloir faire son drogman Pce de Valachie. Il l'avait tenté vainement il y a quelques mois, et je ne vous informai point de cette intrigue, parceque je ne pensais pas qu'elle put se renouveler. Les circonstances sont changées, et ce genre d'événement autrefois très-indifférent, pouvant avoir aujourd'hui des suites embarrassantes, je vous prie d excuser quelques détails dans lesquels je vais entrer.

Le G. S. étant venu l'été dernier passer la journée dans la maison de campagne du Capitan Pacha, celui-ci se jeta aux pieds de S. Hautesse et lui demanda la Principauté de Valachie pour son drogman. Le G. S., suivant son usage, la lui acorda sur le champ, donna sa parole impériale de déposer le lendemain le Prince de Valachie contre lequel il n'y avait aucunes plaintes, et de nommer à sa place Mavrogheni; mais lorsqu'il voulut faire dresser le Hatishérif, ses Ministres lui représentèrent le danger d'un changement qu'il n'avaient pas conseillé et il fut entièrement de leur avis. Toutes les grandes familles grecques, malgré la haine qui les divise toujours, se réunirent pour empêcher un paysan de l'archipel de leur enlever une place qu'elles regardent comme leur patrimoine et se cotisèrent pour convaincre tout le Divan de l'incapacité de Mavroieni. Cependant celui-ci ne désespérant point encore de son élévation, voulut s'assurer que la Russie n'y mettrait point obstacle et vint me demander des conseils que je me gardai bien de lui donner; mais l'ambassadeur d'Angleterre, moins prudent ou plus empressé de l'obliger, lui offrit, avec les assurances les plus positives d'un plein succès, des services qu'on ne lui demandait pas et fit avec beaucoup d'éclat et de gaucherie à Mr de Bulgakov des offres que ce Ministre rejeta avec humeur. Cette fausse démarche ayant bientôt transpiré, il crut même devoir té-

www.dacoromanica.ro

moigner encore plus fortement son indignation. Il déclara dans un office remis à la Porte que Sa Souveraine ne souffrirait jamais l'élévation de Mavroiéni, et que, satisfaite de la conduite du Prince actuel, elle exigeait qu'on le maintint dans sa dignité.

Cette affaire parut alors absolument manquée, mais elle va se renouveler. Mavroieni qui, à beaucoup d'esprit joint l'audace la plus inébranlable, a su persuader à son maître que son honneur était engagé à emporter une grâce qui lui avait été enlevée publiquement et Hassan Pacha m'a dit à moi-même qu'il saurait tôt ou tard venger cet outrage.

Je ne doute point, M-r, que la Cour de Russie ne s'oppose à ce changement par une suite de l'extension qu'elle donne à tous les articles des traités qui peuvent être utiles à ses vues. D'ailleurs, le Prince actuel de Valachie a fait passer des sommes considérables à Pétersbourg, et on le dit fort protégé de M. de Bulgakow, dont la conduite est sans doute fort approuvée de l'Impératrice, puisqu'elle le comble de bienfaits.

Vous saurez apprécier. M-r le Comte, le degré d'importance que l'on doit attacher à cette intrigue».

D. de Choiseul către d. de Vergennes despre numirea lui Mavrogheni la domnia ţĕreĭ românescĭ. (10 Avril 1786).

«La négociation de la mer Noire, dont je suis occupé, est encore dans une situation qui ne me permet pas d'en prévoir les suites et de hasardées démarches.

Le Drogman du Capitan Pacha, ce Mavro-Ieni dont j'ai eu l'honneur de vous entretenir, Mr, dans ma dernière dépêche, vient d'être nommé Prince de Valachie, lorsqu'on s'attendait le moins au succès de ses intrigues et je n'espère plus qu'après avoir profité de l'influence qu'il avait sur le Visir pour ses propres intérêts, il apporte le même zèle à seconder nos projets. J'ignore encore, Mr, si la Russie avait été consultée sur ce choix, auquel son Ministre s'est opposé longtemps. On assure que son Drogman a témoigné quelque humeur, mais on ne peut juger par là des véritables dispositions de sa Cour. Il n'est cependant pas vraisemblable que la Porte ait voulu contrarier ouvertement une Puissance pour laquelle elle est accoutumée d'exagérer les ménagements».

Bulgakow către Simolin despre nemulţămirile Rusieĭ faţă cu Turcia pentru schimbările de domnĭ în ţĕrile române. (27 Mart 1787).

«La Porte ne se montre pas mieux disposée relativement à ce qui se passe dans la Cuban et aux environs d'Oczakow. Elle ne prend aucunes mesures pour contenir ces peuples et donne même asile aux transfuges qui passent de la Russie dans son Empire. Il est vrai qu'il a été publié des firmans pour mettre ordre à ces divers objets, mais ils restent sans exécution.

D'un autre côté, elle se permet toutes sortes de vexations contre les peuples de la Valachie et de la Moldavie qu'elle ruine par de fréquents changements d'Hospodars, dont le choix fait même peu d'honneur à son humanité, car celui de Valaquie, par exemple, gouverne de la manière la plus tyrannique.

Ces griefs ne sont pas les seuls que la Russie ait à reprocher aux Turcs».

www.dacoromanica.ro

Choiseul către Afacerile străine despre preparativele Turciĭ pentru rĕsboiŭ cu Austria.

«Le Ministre (l'Internonce) paraît bien convaincu que l'Empereur est plus intéressé qu'aucune puissance à la conservation des Turcs, dont le voisinage peu inquiétant lui permet de porter ses forces sur ses autres frontières et dont l'anéantissement ne lui offrait d'ailleurs, en compensation d'un avantage si réel, que l'acquisition de quelques provinces pauvres et difficiles à réduire par leur étendue, leurs montagnes, la résistance; mais il est possible que M. d'Herbert ignore les projets de sa cour ou veuille les cacher et peut-être même son affectation à démontrer ses principes pacifiques doit-elle être pour moi un nouveau motif d'observer ses démarches. Il a profité de la visite que les Ministres ont faite au nouveau Pce de Moldavie pour rester enfermé avec lui plus de deux heures et, depuis quelque temps, il a pris divers prétextes pour multiplier ses agents en Valachie et en Moldavie. Afin de me ménager les moyens de savoir tout ce qui se passera dans cette dernière province, où les troupes turques ne tarderont pas à se rassembler, j'ai placé près du Prince Ypsilanti, en qualité de secrétaire, un Français aussi sûr qu'intelligent et qui, dans l'espérance de mériter vous bontés, ne négligera rien pour se rendre utile.

Mes mesures sont également prises, M. le Cte, pour être bien instruit de toutes les déterminations que la Porte pourra prendre et de la disposition où seront successivement les esprits. Dans ce premier moment, la nation s'indigne de la perfidie qu'elle éprouve. Elle sent qu'elle a épuisé tous les sacrifices qui pouvaient éloigner l'orage, et les regrette, puisqu'ils n'ont servi qu'à encourager de nouvelles usurpations. Le même sentiment des Ministres a passé jusqu'aux derniers soldats et la fermentation est extrême. Les Fetfa du Mouphti ont été envoyés dans les provinces avec ordre d'y rassembler sur-le-champ toutes les troupes, et 60 mille hommes sont désignés pour former une première armée d'observation en Moldavie, Depuis quatre jours on enlève tous les charpentiers de la ville pour le service de l'arsenal et tout ce qui existe de vaisseaux est mis en armement».

ANEXE LA PAG. 17

Istoria faptelorŭ luĭ Mavroghene Vodă şi a rĕzmiriţeĭ din timpulŭ luĭ pe la 1790. Scrisă la 1817 de pitarulŭ Hristache.

O poveste minunată
Când s' întêmplă câte o-dată,
La vre o parte de locŭ
Din alŭ aceĭ ţerĭ norocŭ,
Tótă firea e pornită
A n'o avea tăĭnuită,
Ci pentru o pomenire
O punŭ în publicuire,
Ca după vremĭ să citéscă,
Ce nu şciŭ, să pomenéscă;
Dreptŭ aceea dar şi eŭ,
Cu mila luĭ Dumneḑeŭ
Incepŭ după a mea idee,
Cu vr'o câte-va condee,
Povestea Mavroghenéscă
De la ţéră Românéscă,
Că nu e după dreptate
A o lăsa la o parte,
Fiindŭ lucrurĭ minunate
Şi peste fire ciudate,
Intêmplărĭ nepomenite
Şi fapte neauḑite,
Care de le-oĭ scri pe tóte
Mavroghenescile fapte,

www.dacoromanica.ro

Nu'mi ajunge nicĭ hârtie
Nicĭ condee 'n mânĭ să'mĭ fie,
Ci din cele maĭ mărunte,
Să nu vi se pară multe,
Şi vĕ rogŭ orĭ câţĭ nu sciţĭ:
Ascultaţĭ să pomeniţĭ.

La leatu optŭ-ḑecĭ şi şése
După ce s'aridicase,
Cu Domnia din norodŭ
Mihaĭ Şuţulŭ voevodŭ,
Nu trecu câte-va ḑile
Ş'auḑimŭ de Domnŭ, că vine,
Unulŭ ce a fostŭ în trébă
Dragomanŭ pe marea Albă,
Ce'ĭ ḑice şi Mavrogheni
Iscusitŭ şi omŭ alŭ trebi,
Şi încă unŭ darŭ maĭ are
Căcĭ e omŭ şi vitézŭ mare;
După care auḑire,
Cu atâta'-mpodobire,
Toţĭ cu mare veselie
Ilŭ aşteptămŭ ca să vie.

După ce întră 'n Bucurescĭ,
La ce ântĕĭ să privescĭ?
La galantomie mare,
Séŭ la blânda'ĭ căutare?
Că'lŭ vedeaĭ c'o plecăciune,
Incâtŭ era o minune.
Şi cu o galantomie
Plină de elefterie,
In tóte părţile dândŭ
Bacşişĭurĭ şi aruncândŭ,
Leĭ, essindariĭ şi groşĭ
Sta asvîrliţĭ pe drumŭ groşĭ.
Iar décă sosi la curte
Să maĭ veḑĭ bacşişurĭ multe!
Sta revărsaţĭ prin tipsiĭ
Totŭ stamboli şi fonducliĭ.
Şi carĭ din boierĭ mergea
Mâna de îĭ săruta,
Vedeaĭ cum îĭ atîrnă
Cu pumnul galbenĭ pîn mână.
Ne miramŭ toţĭ ce să fie
Acéstă galantomie?
Şi nimenĭ nu pricepea
Acésta ce'nţelegea,
Şi toţĭ mulţămiamŭ, ḑicêndŭ,
Că amŭ dobânditŭ Domnŭ blândŭ.
După ce s'a aşeḑatŭ,
De nizam s'a apucatŭ;
Şi puse tóte la cale
După a s'a cugetare,
Arĕtândŭ o hărnicie,
Cu o mare străşnicie.
Dete 'ntĕiŭ poruncă mare
Ca toţĭ să'ĭ dea ascultare,
Că cele ce elŭ va ḑice
Nimene să nu'ĭ le strice,
Fie bune, fie rele,
Elŭ 'şĭ-o da séma cu ele.
Apoĭ maĭ dete-unŭ nizamŭ
Să nu ămblămŭ cum ămblamŭ.
In zarriflicurĭ şi 'n plimbărĭ
Şi în alte desfrânărĭ,
Ci óreşĭ ce maĭ feriţĭ,
C'apoĭ vomŭ fi pedepsiţĭ.
Noĭ, după a nóstră fire,
O socotiamŭ îngrozire,
Cu care Domniĭ s'arétă
Puţinŭ, ântêiŭ, d'o-cam-dată
Şi totŭ nu'ĭ damŭ creḑĕmêntŭ
Vĕḑêndu'lŭ la fire blândŭ,
Ci o socotiamŭ dreptŭ glumă,
Dar vĕḑurămŭ că nu'ĭ bună;
Că de o mică pricină
Te pomeniaĭ că'lŭ anină.
Numaĭ ce'lŭ vedeaĭ d'o-dată
P'in târgŭ trecêndŭ, fără glótă,
Cu vr'o douĭ treĭ, din preună
Cu câte o sopă 'n mână,
Şi după ce se întorcea
Vedeaĭ colea şi colea
Câte unulŭ atârnatŭ
De vre'o şiandrama legatŭ.
Iar pe afară prin câmpurĭ
Staŭ ţepele 'nfipte pălcurĭ,
Pe uniĭ în ţepĭ căznindŭ
Iar pe alţiĭ spânzurândŭ,
In câtŭ ne camŭ speriarămŭ,
Şi toţĭ la grijă iutrarămŭ,
Vĕḑêndŭ fapte întocmite
Şi lucrurĭ deosebite,
Care altulŭ n'aŭ avutŭ
Din câţĭ Domnĭ amŭ petrecutŭ.
Décă mergeaĭ şi la curte
Vedeaĭ altele maĭ multe,

www.dacoromanica.ro

Te uĭtaĭ prin spătărie
  Rĕmânéĭ la aporie,
Vedeaĭ săbiĭ ferecate
  Totŭ prin păreţĭ spĕnzurate,
Maĭ pistóle, busdugane,
  Măsdrace şi iatagane,
Suliţĭ, angere, cuţite,
  Ca acile ascuţite,
Măciucĭ, maĭ puşcĭ ghintuite,
  Tóte prin păreţĭ lipite;
Apoĭ staĭ, te socotiaĭ
  Şi'n rostŭ nu puteaĭ să'ĭ daĭ.
Vedeaĭ casele d'o parte
  Numaĭ de arme 'ncarcate,
D'altă parte te uĭtaĭ
  Şi la elŭ şi îngheţaĭ
Că'lŭ vedeaĭ c'unŭ hârzŭ străinŭ
  Nu'şĭ semăna a creştinŭ.
Cândŭ îlŭ auḑiaĭ vorbindŭ
  Incremeniaĭ tremurândŭ,
Din damuitŭ şi din chiafărŭ,
  Şi din as şi din caldârŭ,
Nu'lŭ maĭ puteaĭ potoli
  Nicĭ a'lŭ maĭ înconteni.
Atâta unŭ darŭ avea
  Fórte-e vlaviosŭ era.
Şi la cel e-l-alte tóte
  La ch pŭ, la vorbă, la fapte,
Nu avea deosobire
  Dintr'unŭ păgânŭ d'altă fire.
Avea câţĭ-va spĕnzuraţĭ
  In portŭ schimbatŭ îmbrăcaţĭ,
Cu nisce mintene scurte
  Numaĭ pân' la brâŭ făcute,
Cusute cu găitanurĭ
  Şi la brâue iataganurĭ,
La capŭ cu salurĭ turceşcĭ
  Cu şalvarĭ largĭ încălţaţĭ,
Şi cuţa pân' la genuche
  Cu gaĭtanurĭ pe muche,
Cu iminiĭ în picióre
  Şi cu genuchile góle,
Cu mânicile sumese
  Şi prin mânĭ glónţele dese,
Galeongiĭ, le ḑicea,
  De lângă elŭ nu lipsea.
Cândŭ facea vre-o plimbare
  Nu mergea cu pompă mare,
Ci călare voinicesce,
  Şi la capŭ legatŭ turceşce;
Cu galeongiĭ dimpreună
  Şi mazdracŭ ţiindŭ în mână;
Şi pe unde nu gândeaĭ,
  P'acolo îlŭ întâlniaĭ;
Tiptilŭ, pe josŭ şi călare,
  Prin târgŭ şi prin mahalale;
Une-orĭ în portŭ turcescŭ,
  Alte-orĭ călugărescu.
Maĭ avea obicĭnuitŭ
  Unŭ tunŭ, séra nelipsitŭ,
La unŭ césŭ îlŭ sloboḑía,
  Cândŭ străjile se pornia,
Ca să fie semnŭ de strajă,
  Micŭ şi mare s'aĭbă pază.
Dela un césŭ să nu ămble
  Nimenĭ, nicĭ să se maĭ plimbe
Nicĭ călare, nicĭ cu butca,
  Că ştréngulŭ îĭ va fi munca.
Decĭ noĭ ne maĭ speriarămŭ,
  De plimbărĭ ne maĭ lăsarămŭ;
Şi cumŭ auḑiamŭ, dândŭ tunulŭ,
  Numaĭ toţĭ p'a casa drumulŭ;
Şi nimenĭ nu îndrăsnea
  Să stea la musaverea,
Că câtŭ era nóptea mare,
  In straja făcea preămblare.
Şi te pomeniaĭ cu elŭ,
  Tiptilŭ, în portŭ felŭ de felŭ:
Turceşce, călugăresce,
  Schimbatŭ ca dómne feresce.
Apoĭ décă maĭ trecu
  Altŭ ceva maĭ noŭ făcu:
Dete straşnică poruncă,
  De puse pe popĭ la muncă;
Ca, câte bisericĭ sunt
  Şi câte se vorŭ fi aflândŭ,
Să stea pururea deschise,
  Şi cu luminărĭ aprinse;
Şi popa să nu lipséscă
  De lângă ea, s'o păziască,
Pentru vre-o întêmplare,
  Orĭ de mórte, séŭ de bóle;
Ca, cândŭ îlŭ va căuta
  Să'lŭ póte curêudŭ afla.
Săraciĭ popĭ, ce păţise
  Şi ce potopŭ le sosise.
Ce muncă şi ce canonŭ
  Că nu lipsiaŭ din amvonŭ;

www.dacoromanica.ro

Câtŭ era ḑiua de mare
Sta priveghindŭ în picióre,
Cu ochiĭ pe drumŭ sticliţĭ,
Şi cu dinţiĭ totŭ rînjiţĭ,
Să nu cum-va să sosésc̆ă
Şi póte să nu-ĭ găsésc̆ă;
Că scia c'obicĭnuesce,
De'ĭ lovea totŭ făr' de veste,
Cândŭ nu le trăsnea prin gândŭ,
Atuncĭ 'lŭ vedeaĭ venindŭ,
Orĭ cu vr'o célma în capŭ
Séŭ câte unŭ camilafŭ,
De nu putea'ĭ să'ĭ alegĭ,
Nicĭ ca să'ĭ maĭ înţelegĭ.
Ci sta bieţiĭ popĭ săracĭ,
In sbangă, şciĭ, ca soldaţĭ,
Tótă ḑiua nelipsiţĭ
Uĭtându-se pe la sfinţĭ,
Avêndu'ĭ parigorie
La a lorŭ melancholie,
Iar, colea, maĭ înseratŭ,
Cândŭ gândeaŭ că aŭ scăpatŭ,
Incepea iar a toca,
Şi iar la slujbă intra,
La ortonŭ de diminéţă....
Apoĭ ĭată, uĭte viaţa.
Apoĭ le maĭ porunci,
Şi alta'ĭ maĭ sfătui:
Ca toţĭ să pue în capŭ
Câte unŭ grecescŭ potcapŭ;
La nimenĭ să nu'lŭ maĭ ea,
Cumŭ uniĭ obicĭnuia,
Ci ca unŭ darŭ neclătitŭ
De totŭ să fie opritŭ.
Decĭ s'acesta o urmară,
Ţoţĭ căciula lepădară,
Gata la poruncă fuse
Şi toţĭ potcapiurĭ puse;
Că n'avea cumŭ să nu pue
Vĕḑêndŭ că nădejde nu e
A'ĭ maĭ sta cu 'mpotrivire,
Séŭ a'ĭ maĭ da sfătuire;
Că se temea de elŭ fórte
Să nu 'ncapă la vr'o mórte,
Că'ntru nimicŭ nu avea
A tăia ş'a spendura.
Incă elŭ făcea unŭ hazŭ
A ḑice *al* şi nu *az*.
Ci ce cânţecŭ le cânta
Acele şi eĭ juca.
Ne miramŭ toţĭ ce să fie
Acestŭ focŭ şi greu urgie?
Şi nimenĭ nu putea s'afle
Ce închipuescŭ aste fapte?
Uniĭ ḑicea că ĭ omŭ bunŭ,
Ceĭ maĭ mulţĭ că e nebunŭ;
Alţi 'lŭ ţineaŭ de prostŭ,
Şi niminĭ nu-ĭ da de rostŭ.
Cândŭ şedeaĭ cu elŭ la sfatŭ
Chiarŭ nebunŭ adevĕratŭ;
Cândŭ începea numa'ţĭ spune,
Nisce basne de minune.
Cumŭ şi se felŭ s'aŭ purtatŭ
Şi nóptea ce a visatŭ.
Unele îlŭ întrebaĭ
Alte rĕspunsurĭ luaĭ.
Iar la ḑile 'mpĕrătescĭ
Cândŭ vreaĭ să'lŭ heretisescĭ,
In locŭ de logosŭ să facă
Spunea după Marea Albă;
Apoĭ uĭte-te şi veḑĭ
De puteaĭ să'ĭ maĭ alegĭ.
Ci care, cumŭ ḑicŭ vorbea,
După cumŭ să pricepea
Şi nimenĭ de nicăirea
Nu putea să'ĭ afle firea.
Şi maĭ avea încă una:
Că credea lesne minciuna;
La dênsulŭ câtŭ te-aĭ fi dusŭ
Vr'o minciună să'ĭ fi spusŭ,
Pe locŭ întraĭ la nazarŭ
De te avea maĭ mandarŭ;
Insă ce felŭ de minciună:
Cu zavistia 'mpreună
Să şciĭ să paradoseşcĭ
Şi să categoriseşcĭ,
Pe uniĭ de bunĭ d'o parte,
P' altulŭ de rĕŭ d'altă părte:
Şi-aşa prohoriseaĭ
Şi cinste îţĭ dobândeaĭ.
Numaĭ să te ţiĭ şi bine
C'apoĭ rîde-orŭ toţĭ de tine,
Cumŭ păţi bietulŭ Deşliŭ
D'o pomeni mortŭ şi viŭ:
Aşa 'ntrase d'o-cam-dată
Şi elŭ la acéstă tréptă,
Avêndu'lŭ la unŭ nazarŭ,
Incătŭ îĭ dete caftanŭ,

www.dacoromanica.ro

De armaşiŭ mare, pafta
  După slujba ce'ĭ făcea,
Şi aşa o surdisi
  Până cândŭ o şi greşi,
C'atâta mi'lŭ forfecară,
  De nu nemerea pe scara;
Şi'ĭ fuse într'unŭ zădarŭ
  Mavroghenesculŭ nazarŭ,
Şi să fi sciutŭ sĕrmanulŭ
  La ce-o să-lŭ scóţă caftanulŭ
Maĭ-maĭ că, s'ar fi lăsatŭ,
  D'acestŭ caftanŭ pipĕratŭ.
După ce'şĭ perdu nazarulŭ
  Intră de rândŭ Perdicarulŭ,
Cu minciunĭ, ḑicêndŭ că şcie,
  Fórte bine astronomie.
Adicăte că-ĭ ghicitorŭ
  Şi de stele cititorŭ.
După care amăgire
  Credea 'ntr'ênsulŭ peste fire,
Şciĭ, ca Turci 'n Moametŭ
  De'lŭ ţine omŭ sântŭ şi dreptŭ,
Ast-felŭ şi elŭ îlŭ ţinea
  Şi de tóte îlŭ credea;
Nóptea căuta pe stele
  Ḑiua venea cu muşdele,
Arĕtândŭ luĭ Mavrogheni
  Cursulŭ anilorŭ, ş'alŭ vremi,
Şi cele întêmplătóre
  Ale vremeĭ viitóre.
Apoĭ nicĭ elŭ n'o lungi,
  Că începu a'lŭ părăsi,
Pentru că vedea că ĭ spune
  Nisce minciunĭ de minune.
Une orĭ bĭetŭ le ghicia,
  Iar maĭ adesea minţea.
După ce eşi şi elŭ
  Dintr'acestŭ meşteşugelŭ,
Apoĭ altu'n locŭ căḑu
  Care pân'în sfărşitŭ fu,
Adecă-te: Turnavitulŭ
  Dimitrache, procopsitulŭ;
Cu şoptele, cu momele
  De'ĭ întrase pe supt piele,
Orĭ-ce i-ar fi arĕtatŭ
  Nu eşa dintr' alŭ luĭ sfatŭ,
Atâtŭ i-se 'ncredinţase,
  Incâtŭ pe toţĭ îĭ uĭtase.
Numaĭ, avea şi dreptate
  Că îĭ semăna la tóte.
Adevĕratŭ, îşĭ găsise
  Omulŭ după cum poftise,
Cu tóte încoronatŭ
  Chiarŭ Iuda celŭ spĕnzuratŭ.
Acumŭ dar să maĭ lăsămŭ
  Ş'altă vorbă s'apucămŭ.

La létulŭ optŭ-ḑecĭ şi optŭ
  Dete spaimă în norodŭ
Auḑindu-se că vine
  Oste turcéscă mulţime,
Avêndŭ Turciĭ şi Tătariĭ
  Grósnicŭ rĕsboĭ cu Muscaliĭ.
Decĭ iarăşĭ luarămŭ veste
  De rĕsmiriţă că este
Şi vĕḑurămŭ ca unŭ aslanŭ
  Pe Mavrogheni în divanŭ.
Incepêndŭ a se găti
  Rĕsboiulŭ a'lŭ întocmi,
Şi de grabŭ sabia scóte
  Şi în spătărie o trase,
Din técă pe jumĕtate
  Cu pioşchioluri atârnate,
Ş'a colea o spânḑură
  Semnŭ de rĕsboĭ arĕtă.
Apoĭ scóte şi sangéculŭ
  Adecă: tuiulŭ şi stégulŭ
Şi le aşéḑă în curte
  A fi la toţĭ cunoscute,
Că sunt puse într'adinsŭ,
  După cum maĭ susŭ am ḑisŭ,
Dup'aceea porunci
  Să facă catagrafi,
De câţĭ Nemţĭ se află 'n ţéră
  Şi pe toţĭ să'ĭ scoţ' afară;
Pe sudiţĭ şi cei-l-alţĭ
  Şi câţĭ sunt lorŭ închinaţĭ,
Cum maĭ în grabŭ să'ĭ pornéscă
  Să plece 'n ţéra nemţéscă;
Avêndŭ şi cu eĭ bătae
  Grabnică şi fórte mare,
Că pân' a 'ncepe cu Rusia
  Să sculase ş' Austria.
Iar după ce îĭ porniră
  Tóte scheile se porniră;
Şi porunci cărţĭ de scrise,
  Prin judeţe le trămise,
Intr'auḑŭ să le citéscă

www.dacoromanica.ro

Prin tótă ţéra românéscă;
Cu bună pliroforie
De acéstă bătălie,
Şi nimenĭ să n'aĭbă frică,
Ci să stea toţĭ în odihnă,
Că pe toţĭ iĭ va păzi,
Nimicŭ nu vorŭ pătimi,
Numaĭ să stea cu credinţă
La acéstă rĕsmiriţă;
Că intrase 'n bănuélă
După a luĭ socotélă,
Să nu fugă cine-va
La vrăjmaşŭ care cum-va,
Séŭ să facă ceaşitlicurĭ
Ş'alte multe hainlicurĭ,
Cu carĭ sunt obicĭnuiţĭ
De le facŭ în rĕsmiriţĭ;
Care acea bănuélă
O avea fără 'ndoială,
După vremile 'ntîmplăreĭ,
Maĭ multŭ pe boeriĭ ţĕreĭ,
Ca ceĭ ce sunt maĭ semeţĭ
Şi la tóte maĭ isteţĭ;
Pentru că cumŭ maĭ trecu,
Nu sciŭ ce-i-se păru,—
Pe boeriĭ Filipeşcĭ
Îĭ surghiuni din Bucureşcĭ
Cu feluri de cazne multe,
Tocmaĭ într'unŭ vêrfŭ de munte.
Iar după ce'ĭ surghiuni
Dreptŭ la case năvăli
Şi tóte zaptŭ le făcu
Scule ş'i alte ce avu;
Butcĭ, rădvane şi carete
Ş'alte lucrurĭ maĭ mĕrunte.
Decĭ până Turciĭ sosi
El cătâ vreme a găsi,
Să strîngă şi de aicĭ
Vre-o sumă de voinicĭ
Să dea o ajutorinţă
La acéstă rĕsmiriţă.
Óste începu a strînge
Pentru vĕrsare de sânge;
Toţĭ condoraţiĭ, cismariĭ
Precupeţiĭ, cârciumariĭ,
Osebit Românĭ de ţéră
Ce'ĭ strînsese după afară;
Şi le făcu baeracŭ
După cum l'era pe placŭ
Făcêndu'ĭ totŭ cete cete,
Inarmaţĭ, cu puscĭ pe spete,
Rînduindu-le şi léfă
Numaĭ ca să facă trébă,
Iar pe Românii de ţéră
Ce'ĭ strînsese dup'afară, .
După ce le făcu léfă
Iĭ maĭ puse la o trébă:
Ca să înveţe şi mustra
Să scie să dea cu puşca.
Apoĭ să staĭ să priveşcĭ
Şi cu dragŭ să pomeneşcĭ
De Românaşiĭ voinicĭ,
Incălţaţĭ totŭ cu opincĭ!
Să te fi datŭ la o parte
Să veḑĭ regule curate,
Câtŭ eraŭ de drăgălaşĭ
Şi născuţĭ a fi puşcaşĭ!
Se mira cine 'ĭ vedea
Şi gura la eĭ căsca,
Căcĭ părea c'aŭ fostŭ catane
De cândŭ aŭ eşitŭ din fóle!
De aşa mustră curată
Se totŭ mira lumea tótă,
Cumŭ mergeaŭ peste câmpie
Mândri şi cu veselie!
Grecii ca nisce măgarĭ
Se mira de opincarĭ,
Care de cândŭ s'aŭ născutŭ,
Puşca în ochĭ n'aŭ vĕḑutŭ,
Pe carĭ îĭ credea mişeĭ
Ne slujindu-se cu eĭ,
Căcĭ eĭ cândŭ veneaŭ în ţéră
Intraŭ cu ómenĭ d'afară;
Bunĭ pentru ostăşie
Nu credeaŭ Românĭ să fie.
Ş'acumŭ în óste de'ĭ punea
Maĭ multă fală făcea.
Iar după acestea tóte
Vĕḑurămŭ că alte scóte:
Dete straşnică poruncă
Boerilor să se strîngă
La curte, toţĭ înarmaţĭ,
Pe caĭ bunĭ încălicaţĭ;
Carĭ după ce veni,
De rĕsboĭ 'ĭ sfătui
Şi'ĭ trimise spre Focşanĭ
Să dea rĕsboĭ în Muscalĭ.
Boeri plecândŭ se duse;

www.dacoromanica.ro

Până la Buzĕŭ n'ajunse
Şi trimise să se-ntórcă
Zăbavă să nu maĭ facă.
Nu'ĭ trimetea d'altŭ ceva
Numaĭ firea le-o 'ncerca,
Ca să vaḑă cumŭ s'arată:
Supuşĭ séŭ hainĭ d'odată?
Iar clucerulŭ Câmpinénulŭ
Ca să scape de tiranulŭ,
Adecă de Mavrogheni,
Apucă drumulŭ Vieni,
Spre părţile ţĕreĭ Nemţeşcĭ,
Lăsându'şĭ tóte 'n Bucureşcĭ,
Numaĭ călare, cu trupulŭ,
Ca óea cândŭ vede lupulŭ.
Mavrogheni cumŭ simţi,
Ca unŭ balaurŭ scrîşni,
Şi de grabŭ orîndui
Casa de pecetlui,
Orînduindŭ într'adinsŭ
De le-aŭ luatŭ tóte 'n scrisŭ:
Haine, scule, argintăriĭ,
Carete, moşiĭ şi viĭ,
Şi orĭ-ce aŭ maĭ afiatŭ
Pe tóte le făcu zaptŭ.
Atuncĭ să fi vĕḑutŭ jale
Şi plângere fórte mare,
Că după ce i le luă,
Pre cocóna 'ĭ rădicâ,
Din preună cu copiĭ
De'ĭ supuse la urgiĭ:
In Ţarigradŭ îĭ trimise
Acolo îĭ surghiunise.
Iară décă maĭ trecu
Ş'altulŭ iar aşa făcu:
Spătar Iancu Măgurénulŭ,
In urmă după Câmpinénulŭ.
Vodă cumŭ vĕḑu aşa
Că 'ncepur-a se căra,
Câte unulŭ, câte unulŭ,
Numaĭ lăsâ pe nicĭ unulŭ,
Şi'ĭ porni 'n ţéra Turcéscă
Ca să nu'lŭ maĭ necăjéscă.
După ce dar îĭ porniră
Iată şi Turciĭ sosiră,
Nenumĕrată mulţime
Cu tunurĭ şi cu tărime.
Unulŭ şi unulŭ deliĭ
Resgrăsenĭ şi vindeliĭ
Hotonenĭ şi Nicopenĭ
Şiştovenĭ, Turtucăenĭ,
Manafĭ, Arapĭ, Anatolenĭ,
Dancălicĭ şi Giurgiuvenĭ,
Ortale peste ortale
Cu felurĭ de saltanale.
Gemea ţéra românéscă
Numaĭ de óste turcéscă,
Carĭ după ce veniră
La conace năvăliră,
Deşertîndŭ casele tóte
Ce era maĭ îmbrăcate,
Toţi ceĭ maĭ marĭ, agale
Ce aveaŭ pompă maĭ mare;
Iar ceĭ maĭ micĭ năvăliră
Care pe unde putură,
Ămblândŭ totŭ înverşunaţĭ,
Şciĭ, ca nisce cânĭ turbaţĭ;
Nimenĭ n'avea să le ḑică
Vre o vorbă câtŭ de mică,
Că cumŭ te ar fi auḑitŭ
Punea mâna pe cuţitŭ;
Mĕ cutremurŭ cândŭ gândescŭ
La acelŭ fursaltŭ turcescŭ
Şi la acelŭ căpătêiŭ
Ce 'lŭ avea Turciĭ ântêiŭ!
Atâtŭ avea semeţie
De nimenĭ nu vrea să scie
De *avrad* şi *d'anasîna*
P'atuncĭ se 'ngroşase gluma.
Mulţĭ se lipsiră de case
Şi toţĭ prin hanurĭ intrase,
Ne fiindŭ obicĭnuiţĭ
A şedea cu atâţia Turcĭ;
Cariĭ déca maĭ trecu
La zurbale începu,
Şi la alte multe rele
Ce era deprinşĭ cu ele.
Nu era ḑi netrecută
A nu fi zurba făcută,
Numaĭ auḑiaĭ trântindŭ
Pistóle, puşcĭ, sloboḑindŭ.
Iar vitézulŭ Mavrogheni
Ca unŭ norocitŭ alŭ vremi
Şi ca unŭ cârmuitorŭ
Strasnicŭ oblăduitorŭ,
Avêndŭ putere deplină,
Dată prin firmanŭ în mână,
Ce va face, ce va ḑice,

www.dacoromanica.ro

Nimene să nu le strice,
Să spânzure şi să taĭe,
Fie măcarŭ câtŭ de mare,
Indată orîndui
Paznicĭ spre a străjui,
Dândŭ straşnicĭ poruncĭ tarĭ
Intêiŭ pe la ceĭ maĭ marĭ,
Să fie cu privighere
Spre făcĕtoriĭ de rele.
Că în urmă maĭ simţindŭ
Pe vre unŭ Turcŭ rĕŭ făcêndŭ,
Dela orĭ ce baeracŭ,
Aga le vine de hacŭ;
Asemenĭ fu poruncţĭ
Şi ceĭ-l-alţĭ aĭ luĭ zabiţĭ,
Adecă: Spătarulŭ, aga
Cumŭ şi a lorŭ tótă tagma,
Unde vor simţi ostaşĭ,
Făcêndŭ vr'unŭ rĕŭ undevaşĭ,
Fără de altă întrebare
Să'lŭ prinḑă şi să'lŭ omóre.
Apoĭ d'aci să te ţiĭ,
Să veḑĭ bătăĭ la zapciĭ,
Totŭ cu sopa neghiobeşce
Vedeaĭ numaĭ că'ĭ lovesce,
Nu căuta nicĭ de mână,
Nicĭ de piciorŭ, nicĭ de gură,
Unde le venea lovea,
Vaĭ! de eĭ ce pătimea!
In câtŭ şi eĭ se speriese
De aceste bătăĭ dese,
Ce pătimea bieţiĭ Turcĭ,
De zapciĭ şi de-arnăuţĭ,
Atâtŭ de ceĭ spătăreşcĭ,
Maĭ vîrtosŭ de ceĭ ageşcĭ.
Că cumŭ auḑia de aga
Tremura Turciĭ ca varga,
Şciindulŭ că e deliŭ,
Ce îĭ ḑicea Hangerliŭ;
Atâtŭ îĭ luase frica
De nu maĭ ḑicea nimica;
Cândŭ 'lŭ vedea prin tîrgŭ trecêndŭ
Se scula toţĭ tremurândŭ,
Şciĭ, ca cândŭ ar fi trecutŭ
Vr'unŭ Turcŭ mare, cunoscutŭ,
Aşia se scula la rândŭ
Toţĭ cu toţiĭ tremurândŭ.
Bravo, Mavrogheni brava,
Altul ca tine maĭ stava
Aşia totŭ grantulŭ să'şĭ ţie,
Cu atâta străşnicie?
Unde s'aŭ maĭ auḑitŭ
Şi unde s'aŭ pomenitŭ
D'unŭ ghiaurŭ să se 'ngrozéscă
Atâta óste turcéscă,
Şi cu răcorile numa
Să'şĭ sigurifséscă slujba?
Mĕ rogŭ ce putere tare
Şi ce străşnicie mare,
Ce avea ómeniĭ luĭ,
Te întrebŭ, mie să'mĭ spuĭ:
De n'arŭ fi fostŭ Mavrogheni
S'ar fi sumeţitŭ puteriĭ
Ci cu răcorile luĭ
Se temea şi de aĭ luĭ,
Că toţĭ Turciĭ îlŭ scia
Ce fursaltŭ mare avea;
Vedeaĭ gogémite paşĭ
Şi atâţĭ marĭ bimbaşĭ,
Cu barbele lungĭ, lăsate,
Până la brâŭ spânzurate,
Aşteptândŭ pe la perdele
Ne putêndu-ĭ găsea vreme!...
Apoĭ voivodŭ era,
Séŭ a vizirŭ semăna?
Care Domnŭ aŭ maĭ stătutŭ,
Treĭ tuiurĭ să fi avutŭ?
Şi care altŭ să se bată
Cu doĭ Impĕraţĭ d'odată?
De mare cinste e vrednicŭ
Mavrogheni celŭ puternicŭ.
Adevĕr, spunŭ, că prăda,
Dar nevoia 'lŭ îndemna:
Cumŭ era să odihnéscă
Atâta óste turcéscă?
Şi de ar fi fostŭ altŭ Domnŭ
Ar fi maĭ scăpatŭ vr'unŭ omŭ,
Cu atâta mare-oştire
Ce căḑuse pe creştinĭ?
De câte orĭ s'aŭ ispititŭ
Şi 'n câte rîndurĭ s'aŭ pornitŭ
Să dea focŭ şi să robéscă
Şi să iarmaladiséscă,
Şi elŭ, cu a sa putere,
I-aŭ opritŭ de aste rele!
Pe câţĭ paşĭ şi Turcĭ vestiţĭ
I-a omorîtŭ, surghiuniţĭ,
Numaĭ căcĭ se ispitise

www.dacoromanica.ro

La rĕŭ, iar nu se şi pornise?
Liponŭ la aşĭa amarŭ
Nu 'ĭ era baniĭ zadarŭ.
Óre n'aĭ fi bucurosŭ
Dela mórte să fiĭ scosŭ
Şi să daĭ pentru scăpare
Şi cămaşa din spinare?
Vreĭ să ḑicĭ că, jăfuea...
Jăfuea unde scia...
Pe care scia că n'are
Nu'ĭ maĭ făcea supĕrare,
Ci unde vedea maĭ glótă
P'acolo da câte o rótă.
Să lăsămŭ dar până aicĭ
Să 'ncepemŭ de resmiriţĭ.

Veni vremea să pornéscă
Oste spre ţéra Nemţéscă;
Decĭ facu mare gătire
Pentr' a Turcilorŭ pornire;
Şi găti vr'uo ḑece mie
Cu o mare protimie.
Tuturorŭ lefi împărţi
Şi spre Braşovŭ iĭ porni;
Iar pe ceĭ maĭ marĭ agale
Iĭ îmbrăcă şi cu blane;
Sfătuindu-ĭ cum se facă
Şi pe la ce locurĭ să tréca,
Pentru Braşovŭ ca să-lŭ ia,
Dupĕ cumŭ nădăjdnia.
Apoĭ dupĕ ce-ĭ porni
Altă óste maĭ găti,
Atâtŭ Turcĭ câtŭ şi Tătarĭ
Şi-ĭ trămise spre Muscalĭ.
Iar peste puţine ḑile
Priimi o rea vestire,
Cumŭ că Russia s'a întinsŭ
Şi Moldova a cuprinsŭ,
Şi din câţĭ Turcĭ s'aŭ aflatŭ
Maĭ nicĭ unulŭ n'a scăpatŭ.
Dupĕ care auḑire
Iarăşĭ maĭ făcu oştire
De ostaşĭ să maĭ trămiţă
Spre a da adjutorinţă,
Ca să mérgă drept la Iaşĭ
Să gonéscă pre vrăjmaşĭ.
Şi porni o sumă mare
De Ieniceri şi ortale
Imbârbătându-ĭ cu vorba
Ca să stea să ia Moldova.
Iară cumŭ plecă din locŭ,
Sciĭ, ca cândŭ dete pe focŭ.
Că toţĭ Turciĭ se topiră,
Nicĭ unulŭ nu maĭ veniră.
Apoĭ vĕḑêndŭ că nu póte
Pe Muscalĭ din Iaşĭ a-ĭ scóte,
Se maĭ lăsă de Moldova
Şi s'apucă de Europa;
Căcĭ vedea că cam spre Nemţĭ
Venia Turciĭ maĭ semeţĭ;
Iară în colo spre Ruşĭ
Cum se ducea era duşĭ;
Rarŭ când unulŭ de scăpa
De voĭnicŭ se lăuda.
Decĭ pân'a găti ostire,
Iĭ veni bună vestire
Că ceĭ despre Austrie
Aŭ făcutŭ o vitejie,
Adecă: mergêndŭ în susŭ
Pân' la vamă aŭ ajunsŭ
Şi că vama aŭ coprinsŭ
Pe Nemţĭ cu totulŭ i-aŭ stinsŭ.
Decĭ de grabŭ şi porunci
Tunurile-a sloboḑi;
P'atuncĭ trăsnia tunurile
De le mergea fumurile
De trăsnetŭ multŭ şi de plesnetŭ
Îţĭ sbura pĕrulŭ din crestetŭ.
Ear peste puţine ḑile
Dupĕ acea isbîndire,
Vĕḑurămŭ numaĭ că vine
Vr'o sută de Nemţĭ, maĭ bine,
Adducêndu-ĭ din apoĭ
Turciĭ, ca pe nisce oĭ:
Uniĭ viĭ, alţiĭ răniţĭ
Alţĭ prin masdrace 'nfipţĭ
Vedeaĭ din Turcĭ pe orĭ-care
Cu câtĕ-unŭ capŭ la spinare.
Iar Mavrogheni vĕḑêndŭ
Atâţia Nemţĭ adducêndŭ,
Cu tunurĭ, cu terhanele
De earbă şi de ghiulele,
Chiămă pe Turcĭ, pe agale
Şi-ĭ îmbrăcară cu blane;
Pe alţĭ 'i-a împodobitŭ
Cu celenchiurĭ de argintŭ.
Celenchiurĭ, blane, capóte
N'avea cin' să le maĭ pórte,

www.dacoromanica.ro

Atâta era de dese,
Nicĭ marfă maĭ rĕmasese.
Croitoriĭ, cojocariĭ
Şi săraciĭ argintariĭ
Nu maĭ putea totŭ lucrândŭ
Blane, celenchiurĭ făcêndŭ. —
Apoĭ dupĕ ce-ĭ cinstiră
Iar înapoĭ îĭ porniră,
Dreptŭ la Braşovŭ, ca să-lŭ ia,
Darŭ nimicŭ nu folosia,
Că óstea de tot slăbise
Şi Turciĭ se maĭ rărise,
Uniĭ la rêsboiŭ perise,
Alţiĭ de frică fugisă.
În susŭ a se maĭ întinde,
Séŭ a maĭ merge 'nainte,
Vedea câ nu isbutise
De câte orĭ se pornise;
Da numaĭ câte-o năvală
Şi se opria ĭar la vamă,
Şi de la vamă prin giurŭ,
De făcea câtĕ-unŭ ceaburŭ.
Găsia cât'-o caraulă,
Cumŭ amŭ dice mură 'n gură,
Şi cândŭ le venia 'ndemână
Stergea câte-o căpăţînă,
Şi la Bucureşcĭ năvală
Ca să le dé Vodă blană.
Asta le era isbânda,
Totŭ câştigulŭ şi dobênda.
D'ăntêiŭ de nu borbonia
Incaĭ totŭ maĭ frundăria.
Iar de la o vreme-'ncóce
Aşa-ĭ vedea-ĭ că se 'ntórce.
Vĕdêndŭ aşa Mavrogheni,
Că se dedeseră leni,
Se socoti, ce să fie
Acést'a lorŭ mişelie
Şi împotrivă norocŭ
Că cumŭ mergŭ aşa se 'ntorcŭ?
Şi fiind-că pentru léfă
Nu-ĭ tragŭ inima la trébă
Şi nu scia că din fire
Şi din a lor norocire
Nu potŭ să prohorisésca
Pe vrăşmaşiŭ să-lŭ birnésca.
Decĭ dup' ale-alte multe
Cislniri marĭ şi mărunte,
Ce le presăra prin ţéră,
Atâtŭ aicĭ, câtŭ ş'afară,
De ne luasemŭ de gândurĭ
Cu cisle totŭ rândurĭ, rândurĭ;
Maĭ află unŭ vicleşugŭ
Să-ĭ ia cu altŭ meşteşugŭ,
Şi 'ncepu a se porni
Spre ceĭ micĭ a-ĭ boeri,
Făcêndŭ pe uniĭ şetrarĭ
Pe alţiĭ pitarĭ, serdarĭ,
Ca să vadă ceĭ maĭ marĭ
Să se 'ndemne a da banĭ
Apoĭ d'aci să te ţiĭ
Şi să maĭ vedĭ boeriĭ!
Alergândŭ care de care
Să ia caftanulŭ maĭ mare,
Măturândŭ totŭ de prin casă
Şi dând până la cămaşă,
Numaĭ şi numaĭ să fie,
In rêndŭ 'l arhontologie,
Să nu rĕmâe maĭ josŭ
Decâtŭ unŭ altulŭ maĭ prostŭ;
Chiarŭ se punea şi ţĕraniĭ
De da cu duiumulŭ baniĭ
Şi care nu-ţĭ trecea 'n gândŭ
Vedeaĭ caftanŭ îmbrăcândŭ;
Şi dintr'un mojicŭ plugarŭ
L'audiaĭ: arhon şetrarŭ!
Decĭ cu mijlocul subţire,
Iĭ spĕlase pe toţĭ bine.
Apoĭ vĕdêndŭ că oştirea
Totŭ nu-şĭ părăsesce firea
Să facă şi eĭ vr'o trébă.
Dupĕ ce le dete léfă;
Nu, ci se ducea în munţĭ
Şi se 'ntorcea jumuliţĭ,
Găsi dar a fi cu cale
Ca însusĭ să se pogóre
Cu toţĭ Turci dupĕ elŭ
Să 'şĭ alégă la unŭ felŭ,
Orĭ spre bine, séŭ spre rĕŭ
In mila luĭ Dumnedeŭ.
Că se supĕrase fórte,
Vĕdêndŭ că nicĭ cumŭ nu póte
Nicĭ Braşovulŭ ca să-lŭ ia,
Nicĭ Turciĭ spre Ruşĭ mergea.
Incepu a se găti
Spre vrăjmaşĭ a se porni
Şi strînse tótă turcimea
Şi tót'a luĭ boerimea

www.dacoromanica.ro

Şi aĭ curţiĭ marĭ şi micĭ
Ciohodarĭ şi ecpaicĭ
Spătarŭ, aga, dorobanţĭ
Şi zapciĭ toţĭ ceĭ-lalţĭ,
Şi merse ântêiŭ c' urdiă
In câmpŭ sub Mitropoliă;
Şedu darŭ câte-va ḑile
Acolo sub monastire,
Apoĭ ĭar se rĕdică
Şi dreptŭ în susŭ apucă,
Luându-şĭ oştirea tótă
Spre vrăjmaşĭ, ca să se bată.
Iar aicĭ în Bucurescĭ
'Ţĭ era scârbă să privescĭ;
Că 'şi lăsase pe iubitulŭ,
Adecă pe Turnavitulŭ,
Vechilŭ în locu-ĭ să fie.
Apoĭ veḑĭ blăstemăţie!
Din câţĭ boerĭ remasese,
Pe dînsulŭ îlŭ alesese
Maĭ harnicŭ, maĭ credinciosŭ
Şi la trébă practicosŭ,
Mojicŭ, grosŭ şi necioplitŭ
Ş'unŭ fudulŭ deosebitŭ.
Vaĭ! o ţéră Romănéscă
Veḑĭ cin' să te stăpănéscă?
Unŭ Dumitru Turnavitŭ,
Care n'aĭ fi maĭ gânditŭ.
Păĭ să te fi datŭ d'o parte
Şi să veḑĭ ale luĭ fapte!
Câ făcea prin Bucureşcĭ
Totŭ tarturĭ Mavrogheneşcĭ;
Apoĭ avea o mândrie
Lipită de mojicie
Ş'atâta o semeţie,
De nimenĭ nu vrea să scie!...
Venia la dinsulŭ boerĭ
Pentru niscare trebĭ,
Ca la unŭ stăpînitoriŭ,
Ţĕreĭ oblăduitoriŭ;
Iar elŭ, ca unŭ blăstematŭ,
Şedea în patŭ rĕsturnatŭ
Şi boeriĭ în picióre
Stăndŭ cu capetele góle.
Alte orĭ sta prin privdorŭ
Până se scula din somnŭ.
In scurtŭ se afla alŭ vremi
Alŭ doilea Mavrogheni.
Avea în capŭ o căciulă
Ţuguétă, ca o sulă,
Şi o ghebă în spinare
De nu făcea cincĭ părale,
De aba roşie ruptă
Cu aţă albă cusută;
Cu poturĭ, cu imineĭ, —
Se deprinsese cu eĭ.
Iar să-lŭ fi veḑut călare
Chiarŭ vâtafŭ de haimanale,
C'o grămadă de voinicĭ
Totŭ arnâuţĭ, socaricĭ,
Avêndu-ĭ pe lîngă dinsulŭ
De nu puteaĭ să 'ţĭ ţiĭ rîsulŭ;
Şi da prin tîrgŭ cât'o raĭtă
Ca să-lŭ vaḑă lumea tótă
La ce tréptă a adjunsŭ
Şi câtŭ s'a 'nălţatŭ de susŭ.
Afferim Dimitrăchiţă
D'ar maĭ fi vr'o rĕsmiriţă
Şi unŭ Mavrogheni Domnŭ,
Şciŭ că tu te-aĭ face omŭ!
Acumŭ iaţĭ nădejdea, frate,
Că aia nu se maĭ póte.
Ce gândiaĭ? c'a ta Domnie
Până 'n sfîrşitŭ o să ţie,
De ămblaĭ aşa pe susŭ
Câtŭ fu Mavrogheni dusŭ?
Nu socoteaĭ că e vĕntŭ
Asta ce ămblaĭ făcêndŭ,
Care suffândŭ te 'ngrozesce
Apoĭ ĭar se potoleşce?
Nu sciéĭ să lumea este
O rótă ce se 'nvîrtesce,
Care altă trébă n'are
De câtŭ să sue, pogóre?
Cu tóte aceste dar
Să ḑicemŭ că e unŭ dar
Şi unŭ noroc negânditŭ
De la Dumneḑeŭ venitŭ
Că tóte la omŭ cândŭ vine,
Orĭ rele vorŭ fi, orĭ bune,
Sunt totŭ după norocire,
Iar nu născute din fire.
Darŭ să le lăsămŭ d'o parte
Să 'ncepemŭ de alte alte:
A vedea sfîrşitulŭ trebi
Ce a făcutŭ Mavrogheni.
După ce eşi afară,
Se plimbă cât-va p'afară

www.dacoromanica.ro

Şi plecă dreptŭ spre Focşanĭ,
Să dea rĕsboiŭ în Muscalĭ.
Apoĭ vĕḑu că nu i vorbă,
Că-ĭ dete unŭ prafŭ de tobă,
Atâta de oţeţitŭ
In câtŭ n'a maĭ zăbovitŭ,
Ci pe locŭ s'a strecuratŭ
Şi spre Nemţĭ a apucatŭ.
Nemţiĭ încă se pornise
Maĭ pân' la Buzeŭ venise.
Apoĭ sta: ca să se bată,
Venia tréba cam ciudată,
Că Turciĭ se risipise,
De frică maĭ toţĭ fugise.
Decĭ vĕḑêndŭ şi elŭ aşa,
Că nimicŭ nu isprăvia,
De totŭ se desnădajduise
Şi ţéra o părăsise
Şi trecu 'n ţéra Turcéscă
Să nu se maĭ nevoiască,
Rămăindŭ vr'o duoĭ treĭ paşĭ
In Bucurescĭ camŭ golaşĭ,
Cu vre-o mie de Turcĭ
Toţiĭ-toţĭ iar nu maĭ mulţĭ;
Care şi eĭ aştepta
Prilejŭ d'a se depărta,
Cândŭ de cândŭ să se strecóre
Nu cum-va să-ĭ împresóre,
Că Nemţiĭ se întinsese,
Tótă ţéra coprinsese.
Iar Mavrogheni gândi,
Incă pân a nu fugi,
Că 'n Bucurescĭ aŭ rĕmasŭ
Vr'o câţĭ-va Turcĭ de pripasŭ,
Să nu cum-va să ia scire
De a Nemţilorŭ venire
Şi până eĭ a sosi
Să 'ncépă a parladisi.
Şi chiămă pe Filaretŭ
De 'lŭ trămise la Nemţĭ dreptŭ,
Ca să-ĭ parachinisésca
Cum maĭ curênd să pornéscă.
Sânţia sa plecă, se duse
Şi spre Buzeŭ îĭ ajunse
Şi i-a întîlnitŭ viindŭ
Spre Bucurescĭ coborindŭ,
Că poruncă priimisă
Şi d'aceea se pornise.
Dupĕ ce s'apropriară,
Stătură la îndoélă,
Arĕtândŭ multe cuvinte:
Şi nu îndrăsnia să intre
Pentru c' aflase de Turci
Că 'n Bucuresci sunt cam mulţĭ.
Dup' aceea se sculară
Arnănţiĭ ce s' aflară
Şi toţĭ, caiĭ 'ncălecară
Şi spre Turcĭ se rĕdicară.
Merse de le dede veste,
Că Nemţulŭ pe marginĭ este
Şi decâtŭ să se lovéscă,
Maĭ bine să se pornéscă
Şi Dunărea să o tréca,
Ca spre Giurgiŭ cu toţĭ să mérgă.
Turciĭ nu maĭ zăboviră
Ci îndată se porniră,
Plecă pân' la Văcărescĭ,
Apoĭ gândi 'n Bucurescĭ
Pentru ce însă aşa,
Să nu le facă ceva?
Intêiŭ s'armaladiséscă
Şi maĭ apoĭ să pornéscă
Maĭ vêrtosŭ că Nemţĭ nu sunt,
Ci raea i-a amăgitŭ.
Aşa dar se socotiră
Iar înapoĭ se porniră.
Ia spune-mĭ acumŭ ce facĭ
Şi unde să te maĭ bagĭ?
Uniĭ spre Nemţĭ apuca,
Alţiĭ prin hanurĭ iutra.
Nemţiĭ nu se maĭ vedea,
Turciĭ se apropia.
Ce milă Dumneḑeéscă
Făcu legea creştinéscă!
Că pe toţĭ Turciĭ orbi
Şi înapoĭ se porni.
Dar totŭ nu se întórcea,
Clopote de n'auḑia;
Ci cumŭ începur'a trage
Nu scia cumŭ s'or întórce,
Socotindŭ adêvĕratŭ
C'atuncĭ nemţiĭ aŭ intratŭ.
Iar nemţiĭ tocmaĭ pe séră
Aŭ intratŭ şi eĭ d'afară;
Insă din volintirime
Puţinĭ şi din călărime;
A doua ḑi a intratŭ
Totŭ obuzulŭ regulatŭ,
La létulŭ optŭ-ḑecĭ şi nouĕ
Octombre douĕ-ḑecĭ şi nouĕ.

(Dupe unŭ codice propriŭ. Veḑĭ şi *Buciumul Român* din 1862, 23 Ian.—2 Februar).

www.dacoromanica.ro

Istoria luĭ Nicolae Mavrogeni, Domnulŭ ţĕreĭ Românescĭ.

(Fragmentŭ din Anastase, sĕŭ „Memoriile unuĭ grec în seeolulŭ XVIII[a])

I.

SUMARIU

Anastasie se otărescе să mérgă în Valachia la Mavrogheni, care ajunsese domnŭ în acea ţéră.— Trece Balcaniĭ şi Dunărea şi se întâlnesce cu nisce călĕtorĭ francĭ. — Indiscreţiunea unuĭ egumenŭ grecŭ. - Elŭ întâlnesce pe Condili, care lăsase serviciulŭ luĭ Mavrogheni.

De multŭ timpŭ aveam dorinţa d'a merge în Valachia, să cercŭ noroculŭ meŭ pe lângă Mavrogheni, care se făcuse Principe alŭ aceĭ provinţe. Din Egipt trecuĭ la Constantinopole. In timpulŭ acela Iusuf fusese înălţatŭ la demnitatea de Mare Visir. Din momentulŭ numireĭ séle, Iusuf pregăti rumperea păciĭ cu Rusia şi resbelulŭ isbucni fără declaraţiune formale. La 18 August 1787 Turcia făcu ambasadoruluĭ acesteĭ puterĭ politeţa de a-ĭ da unŭ apartament la şépte turnurĭ (1) pe socotéla Sultanuluĭ şi garnisóna turcéscă de la Ociacof atacă fortăréţa de Kinburn într'unŭ momentŭ în care acésta se credea în pacea cea maĭ deplină. Chiarŭ de arŭ fi dobânditŭ turciĭ succesulŭ celŭ maĭ complect într'acéstă lovire, totŭ n'arŭ fi pututŭ să fie apĕraţĭ de pata acesteĭ fapte de rea credinţă, dar neisbândirea lorŭ adaogă maĭ mult ruşinea pentru dânşiĭ. Impĕratulŭ găsi acumŭ unŭ pretextŭ seriosŭ pentru a se uni cu Rusia şi declară resbelŭ Porţeĭ la 9 Februarie 1788. Acéstă întâmplare se păru că va face neapăratŭ din Valachia teatrul rĕsboiuluĭ în cursul campanieĭ următóre, şi de acea se îndoi dorinţa mea d'a merge în acea provinţie. Dobândiŭ dela Hassan scrisóre de recomandaţiune către Iusuf şi către Mavrogeni.

Marele visir tăbărîse oştirea sea la Daud-Pacha şi aridicase stindardul sacru alŭ Profetuluĭ; elŭ adunase în jurulŭ sĕŭ marea óste a credincioşilorŭ pentru apĕrarea Imperiuluĭ Otoman. Aveamŭ proĭectulŭ de a-ĭ face o visită în trécătŭ; dar sperândŭ a juca unŭ rolŭ maĭ strălucitŭ pe pămêntulŭ Valachieĭ, mĕ otărîĭ a merge la Mavrogheni.

Cu tóte că tóte disposiţiunile şi scrisorile de recomandare 'mĭ eraŭ luate pentru plecare, maĭ petrecuĭ însă încă vre-o patru ţile în capitala Turcieĭ, pentru a me deda la tóte plăcerile ce acestŭ scurtŭ spaţiŭ de timpŭ îmĭ permitea d'a'mĭ procura. După ce 'mĭ luaĭ adio într'acestŭ chipŭ dela Constantinopole, plecaĭ către teatrulŭ resbeluluĭ şi alŭ periclelorŭ, alĭ cărora drumŭ este adesea înconjuratŭ de maĭ puţine pericle decât alŭ plăcerilor. Echipagiurile mele eraŭ fórte uşóre: ele nu consistaŭ de cât în cea ce calulŭ meŭ putea să pórte, pe lângă persóna mea. Nefiindŭ îndestulŭ de bogatŭ pentru a'mĭ da o escortă numerósă, credŭ că voiŭ călĕtori în chipulŭ acesta cu maĭ puţină temere decât când aş fi fostŭ însoţitŭ de unŭ cortegiŭ neîndestulătorŭ pentru a mĕ apĕra.

Merseĭ la tabăra luĭ Iusuf. Visirul 'mĭ era cunoscutŭ de maĭ înainte de când era Kehaia al luĭ Hassan. Indată ce el mări numĕrulŭ scrisorilorŭ mele

(1) Inchisórea de Statu la Constantinopole unde Pórta, în cas de rumpere de relaţiunĭ. aresta pe Miniştriĭ puterilorŭ străine, subt pretextŭ d'a-ĭ apăra de insultele poporaţiuneĭ.

www.dacoromanica.ro

cătră Mavrogheni, înaintaiă călĕtoria mea, căcĭ şi Iusuf se pregătea pe curândŭ să pornéscă cu óstea sa în câte-va locurĭ însemnate, unulŭ după altulŭ, pentru ca să dea timpŭ Zaimilor şi Timarioţilorŭ de prin tóte provinţele Rumelieĭ a mări numĕrulŭ armieĭ séle şi doriamŭ să întâlnescŭ în calea mea cât se va putea maĭ puţine din aceste despărţirĭ de dreptŭ—credincioşĭ de aĭ luĭ Mohamet, carĭ supuindu-se chiămăreĭ ce le făcea Vicariulŭ Profetuluĭ (1), eraŭ să alerge din tóte colţurile să se aşeḑe subt ordinele locoţiitoriuluĭ sĕŭ.

Dela Daud-Paşa până la Heracli nu mi se întâmplă nimicŭ extra-ordinarŭ. Trecerea Balcanuluĭ arŭ fi pututŭ da plăcerĭ marĭ unuĭ altŭ om decât mine. Eŭ însă care eramŭ multŭ maĭ doritorŭ d'a cunósce sfîrşitulŭ lucrurilorŭ de cât începutulŭ lorŭ, fuseĭ încântatŭ în ḑiua când vĕḑuĭ muntele Emu la spatele meŭ şi cu atâtŭ maĭ multŭ când maiestósa Dunăre începu a rostogoli subt ochiĭ meĭ valurile séle măreţe; ĭar după ce trecuĭ acestŭ rîŭ mândru şi puseiŭ piciorulŭ pe câmpiile bogate ale Valachieĭ, atuncĭ bucuria mea nu maĭ avu marginĭ.

Spre a profita pe cât 'mĭ era cu putinţă de bine facerile Cristianismuluĭ şi a da o probă de stimă ce purtamŭ încă pentru instituţiunile séle 'mĭ propuseĭ a petrece întâia nópte după sosirea mea pe un pămêntŭ creştinescŭ, într'o mŏnăstire ce era în drumulŭ meŭ ş'aĭ căria călugărĭ aflasemŭ că vieţuiaŭ în abundenţă şi că puteaŭ cu înlesnire să dée călĕtoruluĭ din bogatele rĕmăşiţe ale meseĭ lor, şi din dormitorulŭ lor un colţŭ pentru odihnă. Mŏnăstirea se cotropise cu o oră maĭ înainte de către o cétă de Francĭ ce călĕtoreaŭ avêndŭ la mână o ordine otărîtóre dela guvernul provinţial pentru a fi bine primiţĭ şi ospătaţĭ orĭ unde în calea lor.

Ḑicŭ că schitulŭ era cotropitŭ de dênşiĭ, căcĭ numĕrândŭ stăpâniĭ, slugile, curieriĭ, mekmandariĭ (2) şi dragomaniĭ, creḑŭ că nu eraŭ maĭ puţinŭ de treĭ-ḑecĭ, şi călugăriĭ fuseseră scoşĭ de prin chiliele lor pentru a face locŭ acestorŭ numeroşĭ óspeţĭ. Creḑuĭ maĭ întĕiŭ că o mĕsură aşĭa de estraordinară, trebue să aibă o cauză de aceeaşĭ însemnătate, şi că negreşitŭ capulŭ acesteĭ cete va fi celŭ puţinŭ un trămis al vre uneĭ puterĭ creştine, d'a se duce la Pórtă spre a trata niscaĭ afacerĭ importante. Mĕ otăriĭ dar în linişte a'mĭ odini calul în orĭ-ce colţisorŭ mi s'ar acorda. Vruseĭ cu tóte acestea să mĕ asigurŭ décă bănuelele mele eraŭ adevĕrate şi adresându-mĕ la unŭ fel de curier jumĕtate elveţianŭ jumĕtate italianŭ, carele dădea ordinele sale către economulŭ mŏnăstireĭ într'o limbă amestecată cu italienesce şi elveţienesce, fără ca economulŭ să înţelégă unŭ singurŭ cuvêntŭ din vorbirea luĭ şi totŭ ce putuĭ descoperi fuse că domnul T*** patronulŭ sĕŭ era unŭ tênĕrŭ posesorŭ de o stare mare şi care, desgustându-se d'a găsi a casă la dênsulŭ tótă odihna, şi de-aşĭ vedea ordinile esecutate îndată ce le dedea, s'a apucatŭ să rătăcéscă prin lume, pentru a'şĭ procura plăcerea, séŭ d'a se culca fără cină, séŭ d'a continua călĕtoria sa fără a se odini într'unŭ patŭ. De aci avea gândŭ să se oprésca maĭ întĕiŭ la Constantinopole; dar de acolea înainte nu era otărîtŭ încă de va merge la China pe uscatŭ, séŭ la Peru pe mare, acésta nu se şcie încă.

---

(1) Acestŭ titlu se purta de Sultanulŭ ca urmaşŭ alŭ Califilorŭ. In tóte resbelele séle în contra puterilorŭ străine creştine, stindartulŭ sacru alŭ Profetuluĭ era tot-dé-una desfăşurat spre a face pe poporulŭ sĕŭ să creḑă, că resbelele séle eraŭ întreprinse tot-dé-una pentru apĕrarea Islamismuluĭ.

(2) Impiegaţiĭ ce se însărcinéză în Turcia d'a însoţi la drumŭ pe ambasadoriĭ şi voiagioriĭ de distincţiune şi de a împlini trebuinţele ce au.

www.dacoromanica.ro

De şi invasiunea francilor lipsise pentru puţinŭ pe călugărĭ de chiliuţele lor, dar stareţulŭ nu avusese nicĭ o supĕrare. Eŭ înţelesesemŭ, că acesta vĕdĕndu-mĕ că mĕ făcusemŭ familiarŭ cu óspeţiĭ sĕĭ din nóptea trecută şi că aveamŭ către dênşiĭ o purtare puţin obişnuită unuĭ mahometanŭ, începuse a prinde bănuelĭ despre mine. Temêndu-mĕ dar să nu facă la Bucurescĭ vre-unŭ raportŭ rĕŭ în contra mea, credŭĭ că pentru astă dată aşĭ putea fără căinţă să mĕ lépădŭ de Profetulŭ. Il trăseĭ dar la o parte şi-ĭ ḑiseĭ cu unŭ tonŭ de confidenţă misteriósă, că eŭ sunt unŭ grecŭ venitŭ tiptilŭ, ceea ce-ĭ fu uşorŭ de credutŭ auḑindŭ vorbirea mea în limba grécă, şi că sunt unŭ emisarŭ al Rusieĭ, însărcinatŭ a afla dispositiunile călugărilorŭ de religiuea grecéscă către marea împĕrătésă. Atuncĭ elŭ îndată 'mĭ deschise inima sa, 'mĭ arĕtă cea maĭ vie admiraţiune pentru Ecaterina, şi mĕ ruga s'o asigur cu cea maĭ întâe ocasiune, că părintele stareţŭ Kiril este unulŭ din ceĭ maĭ devotaţĭ partisanĭ aĭ eĭ, adăogând chiar, că schitulŭ ar fi avêndŭ marĭ înlesnirĭ d'a întreţine o corespondinţă secretă între persónele distinse d'a servi intereselor aceleĭ principese. N'amŭ datŭ uităreĭ buna sa voinţă când, maĭ în urmă, avuĭ trebuinţă d'a supune la contribuţiunĭ, séŭ d'a trimete în acelŭ districtŭ oştirĭ pentru a sta în cartiere.

Imĭ luaĭ iaraşĭ drumulŭ, cufundatŭ în gândurĭ, printre nisce locurĭ băltóse pre unde prea încetŭ puteamŭ merge, ast-fel încâtŭ abia zăriĭ pe unŭ călăreţŭ alŭ căruia echipementŭ nu preţuia maĭ multŭ decât calulŭ sêŭ, şi carele venea din partea către care mĕ dirigeam eŭ. — La câţĭ-va paşĭ departe de mine, el 'şĭ opri calulŭ strigândŭ: «Selime!» şi tot într'unŭ timp strigaiŭ şi eŭ: «Condili!» —

Domnulŭ Condili ce era o dată catolic romanŭ, avusese de întĕiă soţiă p'o soră a luĭ Mavrogheni, prin urmare o grécă. Rĕmâindŭ vĕduvŭ peste optŭ-sprediece lunĭ dupĕ căsătoria lorŭ, credu că celŭ maĭ bunŭ mijloc d'a proba dorul şi iubirea sa către soţia ce perduse era d'a îmbrăţişa religiunea ce ea profesase; cu tóte acestea însă el se reînsură cu o catolică romană înainte d'a împlini anulŭ doliuluĭ. — Părăsi şi pe acéstă a doua soţie pentru a intra în o monăstire, şi eşi şi din monăstire, pentru a se însura d'a treia óră cu o femee maĭ jună decât cele douĕ d'întâiŭ. — In politică el nu fusese maĭ statornicŭ decâtŭ în amóre: Consulŭ alŭ Veneţieĭ la Canea, el vînduse turcilor interesele republiceĭ; şi trimis fiind apoĭ de turcĭ la Zante, ĭ-aŭ trădat pe acestia în favórea Veneţianilorŭ. — Eŭ 'l cunoscusemŭ la Constantinople, unde 'şĭ da aere de importanţă, ca cumŭ în mâneca luĭ ar fi purtatŭ trăsnetulŭ luĭ Ioue. — Când Mavrogheni fusese însărcinatŭ cu principatulŭ Valachieĭ, trămise înaintea sa aci pe acest demnŭ cununatŭ alŭ sĕŭ, ca Caimacamŭ din parte'ĭ. — Cândŭ sosi el însuşĭ, îl numi Cămărasŭ al sĕŭ şi 'l credeamŭ esercitândŭ încă acéstă funcţiune din urmă.

— Unde aĭ plecatŭ Iordache? îl întrebaĭ: la Constantinopole, séŭ la Tabără?

— Unde m'o mâna noroculŭ, îmĭ respunse elŭ, căcĭ iacă-mĕ iarăşĭ obligatŭ a'lŭ căuta.

— Asta este o întâmplare cu care te veĭ fi obicinuitŭ, îĭ ḑiseĭ. — Dar Mavrogheni de ce te-a alungat?

— Spună cine póte! îmĭ rĕspunse el ridicândŭ din umerĭ, căcĭ cŭ unulŭ nu potŭ. Când un omŭ are unŭ spiritŭ familiarŭ de care se conduce tot-déuna, noĭ ăştia bieţiĭ muritorĭ nu maĭ suntemŭ admişĭ dupĕ perdea. Aceĭ ce lucréză prin inspiraţiune potŭ face orĭ-ce le trece prin capŭ. Veĭ fi auḑitŭ negreşitŭ

www.dacoromanica.ro

vorbindŭ de bogatulŭ Văcărescu, Cresus al boierilorŭ, care credea că s'a putut apăra de orĭ-ce prădare din partea luĭ Mavrogheni prin nevenirea sa nicĭ o dată la curte şi prin neprimirea orĭ-căreĭ funcţiunĭ séŭ distincţiunĭ. Eĭ bine, Mavrogeni, graţiă consilieruluĭ sĕŭ celuĭ nevĕḑutŭ, a aflatŭ mijloculŭ d'a desgropa pe Văcărescu, — I a trimis respunsŭ că ceĭ umiliţĭ urméză a fi înălţaţĭ, şi că interesulŭ ţereĭ cere, ca el să ocupe unŭ postŭ emininte.

— Şi pe semne n'a găsitŭ totŭ aceeaşĭ raţiune pentru a te opri pe d-ta în serviţiulŭ sĕŭ?

— Demonulŭ sĕŭ celŭ familiarŭ 'ĭ-a băgatŭ în capŭ, că numele sĕŭ grecescŭ este o corupţiune, că el se trage dintr'o vechiă şi nobilă familiă veneţiană, Morosini, şi acum si dă numele de Mauroceni. Limba mea din nenorocire a alunecatŭ într'o ḑi şi 'ĭ-amŭ datŭ numele ce purta tată-sĕŭ, şi pentru acéstă crimă elŭ m'a condamnat, pe mine cumnatulŭ sĕŭ, consilierulŭ sĕŭ, cămăraşulŭ sĕŭ, eŭ care aveamŭ dreptulŭ d'a gusta fie-ce paharŭ cu vinŭ ce bea elŭ, m'a condamnatŭ, ḑic, să vieţuescŭ cu pâne şi apă în ocnele de sare! — Amŭ găsitŭ cu cale maĭ bine să mĕ facŭ nevĕḑutŭ maĭ înainte de executarea sentinţeĭ; dar după ce voiŭ trece otarele principatuluĭ sĕŭ, atuncĭ voiŭ vorbi!

Imĭ păru că d-lŭ Condili nu aştepta momentulŭ acela pentru esecutarea amerinţăreĭ ce făcea; dar ne voindŭ a'mĭ perde timpulŭ în care nu aşteptamŭ să găsescŭ nicĭ unŭ cuvîntŭ de adevĕrŭ: «Iordache, îĭ ḑiseĭ, d-ta care plecĭ, poţĭ avea raţiunea d-tale de a vorbi, dar eŭ care sosescŭ abia, aş fi greşitŭ când te aşĭ aşculta. Cunoscŭ lumea îndestulŭ pentru a şci, că aerulŭ ce încongióră pe unŭ omŭ disgraţiatŭ este contagiosŭ, şi nu poţĭ să desaprobĭ, déca aĭ fostŭ şi d-ta tratatŭ ast-felŭ precumŭ aĭ fi tratat şi însu'ţĭ pe alţiĭ în asemenea casŭ. — Aşia dară, adio; 'ţĭ doresc tóte fericirile.»

După aceste cuvinte mĕ depărtaĭ, dar, cu tótă graba plecăreĭ mele, totŭ nu putuĭ să nu auḑŭ pe Condili strigândŭ, că va îngriji pe drumulŭ sĕŭ să poruncéscă a se ţine caiĭ gata pe la poştiĭ pentru întorcerea mea. Nu mĕ maĭ apucaĭ să daŭ rĕspunsŭ şi făcêndu tótă putinciósa silinţă, sosiĭ chiarŭ în séra acea la Bucurescĭ.

II.

SUMARIU

Anastase sosesce în Bucurescĭ. — Curtea luĭ Mavrogheni. — Elŭ se presintă la vechiulŭ sĕŭ patronŭ. — Serviciile séle sunt primite. — Politica luĭ Mavrogheni. — Anastase se numesce capŭ alŭ Arnăuţilorŭ gardeĭ. — Situaţiunea unuĭ ospodarŭ. — Slăbiciunea luĭ Mavrogheni — Mersulŭ armieĭ către Focşanĭ.

Din minutulŭ când resbelulŭ se declarase contra Austrieĭ, Mavrogheni, prevĕḑêndŭ că Valachia va deveni teatrulŭ bătălieĭ, îşĭ trimise înapoĭ la Constantinopole pe Dómna sa cea grósă d'împreună cu tótă escorta eĭ; mĕ miraĭ multŭ de acéstă înţeléptă mĕsură, care 'mĭ păru a fi de bunŭ augurŭ pentru mine. Pentru a se pune în stare d'a purta cheltuelile trebuincióse la apĕrarea prinţipatuluĭ sĕŭ, el pusese contribuţiunĭ grele, nu numaĭ asupra mirenilor, dar chiar şi asupra membrilor cleruluĭ, carĭ, ca miniştri aĭ păciĭ, nu pricepeaŭ în ce chipŭ putea să-ĭ privéscă pe dênşiĭ resbelulŭ, căcĭ eĭ credeaŭ, că nu trebuia a se pretinde dela dênşiĭ decât rugăciunĭ pentru scăparea ţĕreĭ lor. Osebitŭ de acésta prin-

www.dacoromanica.ro

cipele trimisese în esilŭ în Turcia, séŭ pusese la oprélă în ţéră, pe aceïa d'intre boerĭ pe carĭ îĭ bănuia, că întreţinŭ înţelegerĭ secrete cu Austria. Elŭ încredinţase la vre-o şépte, séŭ optŭ miĭ de seĭmenĭ, séŭ soldaţĭ provincialĭ, paza gurelor şi a potecelorŭ ce formézĕ singura trecĕtóre printr'acea înfiorătóre barieră de munţĭ care desparte Transilvania de ţéra Românilor. Prin îngrijirile séle, Bucurescĭĭ, oraş d'o îutindere fórte mare, aşeḑatŭ într'o câmpie, pentru apĕrarea căruia natura n'a făcutŭ nimicŭ, şi artea n'a pututŭ face maĭ nimicŭ, Bucurescĭĭ, ḑicŭ, devenĭră unŭ oraşŭ aşĭa de bine întăritŭ pe cât situaţiunea sa putu permite. Fiecare han fu prefăcut într'unŭ fortŭ; tóte mŏnăstirile fură schimbate în fortăreţe; palatulŭ archiepiscopuluĭ şi biserica mitropolieĭ chiar, clădite pe singura înălţime ce putea servi ca punctŭ de apĕrare, se transformară într'o cetăţue; şi, unŭ scandalŭ neauḑitŭ pentru Românĭ, se vĕḑură soldaţiĭ principeluĭ locuindŭ acolo unde până aci nu se auḑise decât sfintele serviţiĭ; ghiulele de tunŭ se grămădiră acolo unde era înfiptă sf. cruce, puştĭ şi sabiĭ staŭ înţesate acolo chiar unde preotulŭ presinta sfintele taine înaintea credincioşilor rugătorĭ.

Tocmaĭ pe câud se făceaŭ aceste pregătirĭ de resbelŭ intraĭŭ şi eŭ în Bucurescĭ. In apropierea acesteĭ cetăţĭ, nu întâlnea călĕtorulŭ altŭ decât cete de familiĭ ce fugeaŭ dintr'ìnsa înspăimêntate şi lăcrimâudŭ, şi despărţirĭ dintr'o oştire turbulentă care năvăleaŭ înăuntru. Orĭ pe unde 'mĭ opriamŭ mersulŭ meŭ în cetatea acésta n'auḑiamŭ vorbindu-se decât de esilurĭ, de strafurĭ, de confiscărĭ, de arestărĭ, de recrutărĭ, de fortificărĭ şi de planurĭ de atacŭ şi de apĕrare. «Fórte bine!» ḑiseĭ în gândulŭ meŭ, «tóte aceste sunete discordanţĭ sunt pentru urechile mele o armonie desfătătóre. Ele 'mĭ promitŭ aceea ce 'mĭ trebuesce, aceea ce 'mĭ place mie maĭ multŭ decât orĭ-ce: confusiunea şi turburarea, carĭ se parŭ c'ar fi ajuns a fi elementulŭ meŭ; resuflu şi eŭ aicĭ, şi o să înnotŭ acumŭ în largulŭ meŭ». De auḑiamŭ vorbindŭ că vre-unulŭ din ceĭ maĭ d'întĕĭ funcţionarĭ aĭ statuluĭ ar fi scăḑêndŭ din favóre, séŭ că se anunţă pe curândŭ căderea vre-unuia din ceĭ marĭ: «Bravo!» 'mĭ ḑiceamŭ în sine'mĭ; «este trebuinţă ca să'mĭ deschiḑă şi mie cine-va loc». Mĕ asemĕnamŭ cu acele paserĭ răpitóre pline de esperiinţă, care chiar din momentulŭ ce se începe bătălia, batŭ deja din aripe aşteptândŭ câştigulŭ ce li se pregătesce.

Insă, după ce se astîmpără prima furie a simţurilor mele, când mĕ găsiĭ cufuudatŭ pe gândurĭ în singurătatea camereĭ mele, visurile de mărire nu'mĭ maĭ fură tot aşia de strălucitóre. «Amŭ intratŭ» 'mĭ ḑiseiŭ, într'o «ţéră unde n'amŭ nicĭ unŭ amicŭ, nicĭ măcarŭ unŭ cunoscutŭ, unde fie-cine urmézĕ a mĕ privi ca pe un trântorŭ, contra căruia toţĭ aŭ interesŭ a se uni; sunt în mâna unuĭ singurŭ omŭ, şi omulŭ acela este Mavrogheni! Mavrogheni care, chiar în vechea sa posiţiune dependinţe, nu putea erta să'l contra-ḑică cine-va; care se guverna maĭ multŭ de capriciulŭ sĕŭ decât de raţiune, şi care în vechia sa condiţiune de supusŭ, după ce atâta timpŭ s'a luptatŭ cu setea sa pentru gloria ce acumŭ a căpătat'o, se îmbată astă-ḑĭ în fie-ce minutŭ din cupa linguşirilor şi a puterei! Este adevĕratŭ că portŭ în sînulŭ meŭ calităţĭ de acelea carĭ, în situaţiunea sa de astă-ḑĭ, urmézĕ a fi preţióse în ochiĭ sĕĭ, şi îu buzunarulŭ meŭ amŭ recomandaţiunĭ pe care propriulŭ sĕŭ interesŭ 'lŭ obligă ale lua în óre-care băgare de sémă. Cu nisce scrisorĭ aşia de favorabile pentru mine, din partea celor douĕ personage, carĭ sunt maĭ puternice în imperiulŭ Otomanŭ, marele-vizirŭ şi Căpitan-paşa, ar trebui abia să amŭ timpulŭ da'mĭ declina numele şi d'a declara ceea ce doresc, pentru a dobândi totulŭ. Dar de unde şciŭ eŭ, décă Mavrogheni, cu tóte că nu e nicĭ elŭ prea scrupulosŭ în materie de religiune, nu va privi schimbarea mea de lege

www.dacoromanica.ro

ca o pedică la înaintarea mea în principatulŭ sĕŭ grecescŭ? Nu cum-va va fi conservândŭ vre-o rea suvenire despre maniera puţinŭ cavalerésca a eşireĭ mele din casa sa? Nu este probabilŭ iară-şĭ, ca să fie supĕratŭ că n'amŭ maĭ mersŭ nicĭ odată să-l întâlnescŭ, să cerŭ protecţiunea luĭ, şi umbrirea mea sub aripele séle»? In faptă mĕ încredinţasemŭ în maĭ multe rîndurĭ, că era de o fire aşĭa de neapropiată, încât, de ce l'aĭ fi strînsŭ maĭ de aprópe, de aceea 'ţĭ opunea maĭ multă resistenţă. Aveamŭ dar a mĕ teme, că recomandările mele vor să servéscă numaĭ spre a-ĭ da ocasiunea d'a arĕta independinţa sa, neluându-le de locŭ în sémă; aşĭa dar cu tóte frumósele mele speranţe, vrémŭ să fiŭ pregătitŭ a suferi primirea cea maĭ rece, şi otărîĭ a înainta cu atâta prevedere, încât unŭ refusŭ să nu pótă nicĭ a mĕ compromite, nicĭ a mĕ ruşina.

După planulŭ acesta, departe de a face o toaletă complectă pentru a mĕ duce a doua ḑi la audienţa luĭ Mavrogheni, departe d'a prevesti pe toţĭ trecĕtoriĭ pe uliţe, prin aerulŭ meŭ de importanţă, că mĕ ducŭ la Curte; departe d'a anunţa printr'unŭ tonŭ d'autoritate, la sosirea mea în palatŭ, că aducŭ cu mine recomandaţiunile mareluĭ-vizirŭ, ale mareluĭ amiralŭ şi ale primuluĭ dragomanŭ alŭ marineĭ, amŭ datŭ chiar în escesulŭ contrariŭ; şi nevoindŭ a rădica tonulŭ încât să mĕ vĕḑŭ silitŭ să'l coborŭ la casŭ de nereuşire, veniĭ într'o îmbrăcăminte aşĭa de simplă, intraĭ în sala de audienţă cu atâta modestie, în partea cea maĭ retrasă a apartamentuluĭ, cu mânele vîrîte pe mânece, încât o cétă numerósă de curtesanĭ ce sta în mijloculŭ săleĭ spre a atrage tóte privirile, şi alŭ cărora aerŭ, costumŭ şi maniere anunţaŭ pretenţiunĭ înalte, abia zăriră că mĕ aflamŭ şi eŭ acolea.

Eĭ nu întrerupseră pentru mine nicĭ desele şi lungele lor căscăturĭ ce le dedea unŭ aerŭ de neastâmpărŭ, nicĭ convorbirile lor ce păreaŭ destinate a ajunge până la urechile auditorilor celor maĭ depărtaţĭ şi se atingeaŭ când de celŭ din urmă *bon mot* ce făcuse banulŭ Craioveĭ, când de cea din urmă băgare de sémă făcută de d. cămăraşŭ, când de cea din urmă trăsură de spiritŭ a d-luĭ Spătar.

Auḑisemŭ şi eŭ, că arŭ fi unŭ locŭ unde modestiĭ se vorŭ înălţa prin laude, dar loculŭ acela negreşitŭ că nu era anticamera luĭ Mavrogheni. Credincioşiĭ sĕĭ nu păreaŭ de loc dispuşĭ a acorda unuĭ străinŭ o posiţiune maĭ ridicată decât aceea ce elŭ însuşĭ voia să 'şĭ dea, ce 'ĭ arŭ fi lăsatŭ deplină mulţămire a dorinţelorŭ séle décă arŭ fi găsitŭ elŭ cu cale d'a se ţine la códă. Esta pré adevĕratŭ, că din timpŭ în timpŭ primeaŭ a mĕ onora cu atenţiunea d-lor, dar acésta pentru a mĕ mĕsura cu ochiĭ dela capŭ până la picióre, ĭar nicĭ de cumŭ pentru a mĕ invita prin ochiĭ lorŭ măcarŭ să ĭaŭ parte în nobila lorŭ cétă. Acelŭ esamenŭ tăcutŭ merse atâtŭ de departe, în câtŭ în sfîrşitŭ perduĭ răbdarea şi începuĭ şi eŭ, la rêndulŭ meŭ, a'ĭ esamina cu atâta mândrie în câtŭ puţinŭ câte puţinŭ le camŭ tăiaĭ pofta de vorbă şi siliĭ privirile lorŭ cele măreţe a se schimba într'o uĭtare silită. Unulŭ d'intrênşiĭ, în sfîrşitŭ otarit a se ridica în luptă, se deslipi din cétă şi veni suriḑîndŭ, cu unŭ felŭ de politeţă muşcătóre până la scaunulŭ unde şeḑusemŭ şi mĕ întrébă cu unŭ aerŭ insolinte: décă societatea d-lor are onórea d'a-mĭ fi plăcută? Fără altă întrevorbire eramŭ să 'ĭ respundŭ că nu, când totŭ odată se deschise uşa cabinetuluĭ luĭ Mavrogheni şi toţĭ aspiranţiĭ la onórea audienţeĭ séle se aşeḑară în cercŭ în jurulŭ camereĭ, pe când unulŭ din ofiţeriĭ sĕĭ se înainta spre a alege pe acelŭ fericitŭ muritorŭ pe care 'lŭ va presinta maĭ întâiŭ Inălţimeĭ Séle.

Fie-care din eĭ, sperândŭ acéstă distincţiune, se muncia să trécă cu câteva degete maĭ înainte de burta vecinuluĭ sĕŭ. Câtŭ pentru mine în acelŭ mo-

www.dacoromanica.ro

mentŭ criticŭ, eramŭ cea maĭ de pe urmă persónă de care 'şĭ ar fi adusŭ aminte eĭ să se ocupe. Şi m'ar fi uitatŭ cu totulŭ, de n'aşĭ fi informatŭ pe uşierŭ de presenţa mea, ridicândŭ mâna peste capetele tuturor celora ce se împingeaŭ d'înaintea mea, şi arĕtând nisce hârtiĭ, care fură un talismanŭ la vederea cărnia uşierul împinse cu grămada pe ceĭ ce staŭ d'înaintea mea şi mĕ trase spre elŭ. Iĭ dedeĭ atuncĭ scrisoriele mele de recomendare şi 'mĭ făcuĭ plăcerea vicléna d'a numi în gura mare pe aceĭ ce le scrisese. Elŭ le duse îndată principeluĭ, şi întorcênduse chiar în acea clipă, 'mĭ ḑise, să intru în cabinetulŭ sĕŭ. Imĭ aruncamŭ ochiĭ asupra celora ce lăsamŭ în anti-cameră; şi păreaŭ c 'aŭ fostŭ d'odată isbiţĭ d'unŭ trăsnetŭ. Unulŭ era palidŭ de consternatŭ, altul roşiŭ de necazŭ; toţĭ se trăgeaŭ cu respectŭ să mĕ lase să trecŭ, şi fie-care părea că se ocupă a afla mijlóce să repare cu dibăcie imprudinţa sa, când marele personagiŭ ce se presintase incognito va trece iară-şĭ prin anti-cameră.

Dar, de şi amŭ fostŭ chiămatŭ aşia de iute de principe, nu dobândiĭ pentru acéstă o primire maĭ mulţămitóre. Mavrogheni nu vru nicĭ măcarŭ să 'mĭ adreseze o privire plină de surprindere la care mĕ aşteptamŭ. Elŭ continua a da atenţiunea sa trebilor ce'lŭ ocupaŭ, fără a arĕta că a băgatŭ de seamă că mĕ aflu în faţa sa, lăsându'mĭ tótă înlesnirea d'a privi dărăpănarea ce a săvârşitŭ ambiţiunea maĭ multŭ decât vîrsta în trăsurile feţeĭ séle, ce eraŭ de felŭ comune şi grosolane. Pasiunea sa dominantă, prin întunecarea naturală a ochiuluĭ sĕŭ celuĭ dreptŭ, adăogase în ast-fel de gradŭ uitarea crucişă a ochiuluĭ stîng, încât privirea sa devenise cu totulŭ prevestitóre de rĕu. Elŭ se uita în vecĭ în lăturĭ. Pentru a vedea bine pe celŭ ce 'ĭ vorbia în faţă, 'şĭ întorcea capulŭ intr' o parte. Este adevĕratŭ, că partea de josŭ a obrazuluĭ sĕŭ compensa ciudata asprime a părţeĭ de susŭ. Barba şi mustăţile pe care le îngrija fórte multŭ, eraŭ negre ca cernéla, surîsulŭ ce eşia din buzele séle ast-fel înconginurate era atîtŭ de dulce pe câtŭ era de spăimântătóre posomorirea sprîncenelor séle; buzele séle desvĕleaŭ când vorbia douĕ rînduri de dinţĭ albĭ ca zăpada, şi nimenĭ nu şcia maĭ bine decât dênsul a'ĭ arĕta la orĭ-ce ocasiune.

Tocmaĭ după ce săvârşi d'a dicta o scrisóre de treĭ feţe către Reis-Efendi, şi după ce termină tóte cele alte trebuĭ ale séle, chiar şi curăţitulŭ unghielor pe care le îngrija în cea maĭ perfectă linişte, abia atuncĭ Mavrogheni, prefăcênduse în sfîrşitŭ, că mĕ zăresce, mĕ întrébă cu unŭ tonŭ posomorîtŭ, décă eŭ sunt celŭ ce 'ĭ a adusŭ acele trenţe de hârtiĭ, arĕtându'mĭ bietele mele scrisorĭ, ce eraŭ asvârlite pe sofa, fără sĕ fie deschise? Iĭ rĕspunseĭ, că da, şi mĕ plecaiŭ cu unŭ aerŭ respectuosŭ. «Dar m'amŭ însărcinatŭ cu dênsele din întâmplare, îĭ adăogaĭ, căcĭ sciŭ eŭ fórte bine, că recomandaţiunile sunt cu totulŭ de prisos către Inălţimea Vóstră; că chiar talentele nu sunt de ajunsŭ, décă se înfăţişéză însoţite de îngâmfare, şi că trebue numaĭ ca o raḑă din bunătatea Inălţimeĭ-Vóstre sĕ pice de bună-voiĕ asupra aceluia ce veţĭ avea bunătate să 'l favorisaţĭ».

Acestŭ complimentŭ, făcutŭ caracterulnĭ independinte al principeluĭ, 'mĭ păru că maĭ tocesce spiniĭ cu carĭ era sbârlitŭ. Trăsurile feţeĭ séle maĭ perdură din asprimea lor; 'mĭ păru că vĕḑnĭ unŭ felŭ de surîsŭ de mulţămire, şi în sfîrşitŭ 'mĭ mărturisi chiar prin vorbă satisfacţiunea sa. «Aĭ dreptate, 'mĭ ḑise, voinţa mea este singura mea lege. D'aĭ fi măcarŭ Archangelul Gabriele, coboritŭ din înălţimea cerurilor, trebue maĭ întâiŭ să găsescĭ mijlocŭ d'a 'mĭ plăcea mie, pentru ca sĕ capeţĭ de la mine vre-o favóre, în Valachia celŭ puţinŭ.» «Dar, 'mĭ adăogă desposomorîndu-se cu totulŭ, tu sciĭ că cu tóte nebuniile tale eŭ totŭ te-amŭ iubitŭ tot-déuna. Eraĭ vestitŭ în sburdălniciĭ la tinereţe; sperŭ că

www.dacoromanica.ro

timpulŭ 'ţĭ a maĭ datŭ minte, fără aţĭ stinge foculŭ acela. Spune'mĭ, căcĭ sciŭ c'aĭ fostŭ Kiaşef în Egipt, cumŭ aĭ ajunsŭ la acelŭ rangŭ, şi din ce causă 'l aĭ perdutŭ» ?

Iĭ povestiĭ pe scurtŭ tóte întâmplările mele din pământulŭ Mamelucilor, fără însă a pune în acea descriere atîta esactitate şi adevĕrŭ ca în acéstă carte. Nu vruseĭ sĕ 'ĭ cercŭ credulitatea vrêndŭ a mĕ face sĕ trecŭ dreptŭ unŭ modelŭ de înţelepciune şi de virtute; dar 'mĭ zugrăviĭ vinele şi greşelile mele cu condeiulŭ indulginte al unuĭ amicŭ, a căruĭ chiar defăimarca este tot-déuua maĭ puţinŭ aspră decât lauda inamiculuĭ. Celŭ din urmă obiectŭ de care îĭ vorbiĭ fuse întâlnirea mea cu Condili, la intrarea mea în principatulŭ sĕŭ, şi-ĭ spuseiŭ că luase drumulŭ spre Turcia.

— Nu, 'mĭ ḑise Mavrogheni: sciŭ bine că merge drept la Viena. Elŭ nu face ocolulŭ acesta decât pentru a mĕ amăgi. Dar ce 'mĭ pasă? sunt sigurŭ că elŭ a fostŭ în totŭ timpul maĭ periculosŭ pentru amiciĭ de cât pentru inamiciĭ seĭ: de aceea şi eŭ amŭ datŭ ordine, ca tóte drumurile sĕ 'ĭ fie deschise. Dar cu tine voĭ face cu totulŭ din contra».

Incredinţaĭ pe beiulŭ, că eŭ unulŭ mĕ constituiamŭ prisonierulŭ sĕŭ de bună-voiă; şi vĕḑêndŭ că după acéstă nu 'mĭ maĭ face nicĭ o întrebare, îl salutaĭ şi mĕ trăseĭ.

Intr' acestŭ timpŭ, lungimea audiinţeĭ ce dobândisemŭ, şi despre care în anticameră începuseră a crede, că nu se va maĭ sfârşi, confirmase pe deplinŭ ideea ce 'şĭ formaseră toţĭ despre însemnătatea persóneĭ mele. Misterulŭ ce mĕ învĕluia, asemănatŭ aburilorŭ ce învĕlescŭ vêrfulŭ munteluĭ, făcea şi maĭ multŭ să créscă pretinsa mea importanţă; de aceea, când apăruĭ din noŭ în cerculŭ aspiranţilorŭ la audiinţa principeluĭ, nu maĭ era nicĭ unul care să nu sĕ pregătéscă a vîrî câte o piezişă observaţiune, destinată a 'ĭ înlesni drumulŭ d'a se adresa apoĭ d'a dreptulŭ câtre persóna mea. Acelŭ ce, la intrarea mea, sĕ făcuse că nu aude salutarea ce-'ĭ adresasemŭ, acum spunea câtre alţiĭ, că d'într' unŭ frigŭ mare s'ar fi pomenitŭ d'odată cu o asurḑire fórte supărătóre; celŭ ce' mĭ rîsese cu hohotŭ în faţă, spunea acum că, din óre care supărărĭ casnice, i s'aŭ turburatŭ minţile, ast-fel în câtŭ a rĕmasŭ zănaticŭ; iar cât pentru celŭ ce mĕ atacase de-a dreptul prin cuvintele sale, spunea, că el orĭ de câte orĭ vede unŭ străinŭ de o mare însemnătate doritorŭ de-a sta incognito, el 'şĭ cunósce datoria sa de-a 'ĭ veni întru ajutorŭ cu orĭ ce chipŭ, născocindŭ câte un mijlocŭ ingeniosŭ spre acest sfîrşitŭ. Fie-care aruncându-'mĭ ast-fel mica sa frasă de îndreptare, ca şi când eĭ, bieţiĭ ómenĭ, n'ar fi gânditŭ că vorbele lor 'mĭ ar atinge urechiele, se făcură în urmă că sunt în mirare d'a mĕ saluta cu chipulŭ celŭ maĭ graţiosŭ şi vorbindu-'mĭ toţĭ de o dată vrură să mĕ încredinţeze prin tonulŭ celŭ maĭ de *slugă plecată* că , ... dar nu şciŭ despre ce voiau sĕ mĕ încredinţeze, căcĭ n'amŭ vrutŭ a mĕ opri nicĭ o clipă măcar pentru a 'ĭ asculta; ci despicând mulţimea, cu unŭ aerŭ de demnitate, îĭ lăsaĭ pe toţĭ sĕ 'şĭ împarţă între dênşiĭ o salutare plină de mândrie ce le aruncaĭ.

A doua ḑi primiĭ dela Mavrogheni ordine d'a merge sĕ 'l întâlnescŭ la o casă de ţéră ce avea afară din oraşŭ, unde însu'şĭ el desemnase şi plantase o grădină fórte frumósă. Acéstă ordine este de bunŭ augurŭ, mĕ gândiĭ eŭ. Intr' unŭ timpŭ, Mavrogheni. când intra în grădina sa, 'şĭ lăsa importanţa la uşă. Este prea adevĕratŭ că în mijloculŭ lalelelor şi garófelor sale, caracterulŭ luĭ lua o înfăţişare maĭ voiósă, devenea şi elŭ de colórea roselor; dar ca şi aceste regine ale florilor, ascundea tot-deauna câte unŭ ghimpe. Printre voioşia ce domnea în

www.dacoromanica.ro

conversaţiunea sa descoperiamŭ o greutate staţionară, ce 'ĭ apĕsa ânima, precumŭ se vede în stânca nemişcată subt undele limpedĭ, carĭ în cursulŭ lor o acopere, dar nu o ascundŭ. Cuvintele ce 'mĭ ḑise nu se păreaŭ a fi pregătite din 'nainte, dar ţinta lor evident era d'a descoperi în ce chipŭ vorbeşce lumea, despre dênsulŭ. «Nimicŭ maĭ plăcutŭ. 'mĭ ḑise elŭ, decât d'a şci ce ḑice lumea de noĭ, şi nimenuĭ ca omuluĭ streinŭ (pe care nu 'lŭ cunóşce nimenĭ, şi de care nu se sfieşce nimenĭ), nu 'ĭ vine maĭ bine să afle acéstă, din causă că elŭ nu ţine de nicĭ o partită. Unŭ omŭ noŭ venitŭ aude adesea lucrurĭ pe care omulŭ celŭ maĭ iscusitŭ nu póte isbuti a le scóte la lumină. — «Suliman celŭ dreptŭ, de gloriósă memorie, îĭ ḑiseĭ cu o mare seriositate, orĭ de câte orĭ se întâmpla ca supuşiĭ sĕĭ să desaprobeze faptele séle, avea obiceiŭ d'a tăia nu numaĭ limba la ceĭ ce rîdeaŭ, dar chiar şi urechiele la ceĭ ce 'ĭ auḑia.»

—«O înţelepte Solimane! strigă elŭ, cu unŭ suspinŭ, însă fiind-că nu sunt supremulŭ arbitru al imperiuluĭ, ar putea fi o desfătare pentru mine să auḑŭ diferitele opiniunĭ ce are lumea despre meritulŭ administrăreĭ mele.»

—«Stăpâne, îĭ respunseĭ fiind, la mare îndoială că 'ĭ ar putea face plăcere sĕ auḑă opiniunĭ, carĭ tóte se sfârşiaŭ cu o defăimare, ce ar putea să afle Înălţimea Vóstră, decât că supuşiĭ se întrecŭ care maĭ de care sĕ vorbéscă de Măria Vóstră cu maĭ multă iubire şi respectŭ»?

—«Dar care este virtutea mea pe care o laudă maĭ multŭ din tóte,» respunse elŭ? «Fi-va óre blândeţea, séŭ neinteresarea mea?»

Acéstă întrebare mĕ punea pe unŭ tĕrîmŭ fórte alunecosŭ. Aci trebuia sĕ iaŭ linguşirea cu asaltŭ, şi isbindu'lŭ ast-fel despre partea cea maĭ slabă a sa, trebuia să'lŭ expuĭ a lovi şi a răni pe cei ce 'l uraŭ, de şi avea tótă bunavoinţă de-a se arĕta numaĭ cu iubire şi cu mângâiere. Laudele prin cuvinte deşérte şi generalĭ, câtŭ de puţinŭ meritate sĕ fie, îşi găsesc locul tot-déuna cu înlesnire. Dar, în momentulŭ acesta, Mavrogheni se părea a fi ast-fel de setosŭ de laudele cele maĭ nepotrivite cu constituţiunea sa, încât mĕ temuĭ, că n'ar putea să mistuiască tóte laudele câte dorea sĕ i se facă. Acéstă întrebare ce 'mĭ făcea elŭ, nu era óre o cursă pentru a descoperi pe linguşitorulŭ, şi a 'şĭ rîde apoĭ de mine? Mĕ munceamŭ să citescŭ pe faţa sa ceea ce trebuia să creḑŭ; dar trăsurile luĭ eraŭ în nemişcare, fisionomia sa era nemişcată şi nimic un putuĭ afla.

Iĭ trebuia însă unŭ respunsŭ. «Stăpâne» îĭ ḑiseĭ, cine nu cunósce câtŭ de bunŭ şi de dulce este caracterulŭ Mării Tale, şi tótă lumea este încredinţată că, décâ câte o dată escĭ sforţatŭ să daĭ o ordine cu asprime, ânima cea mult bună a Mării Tale geme de nevoia care te-a îndatoratŭ a o face.»

—«Vĕḑŭ, 'mĭ rĕspunse elŭ cu nerăbdare, că n'o sĕ pot scóte nimicŭ de la tine. Dar 'ţĭ voiŭ proba că n'amŭ trebuinţă să 'mĭ rĕspunḑĭ la cestiunea ce 'ţĭ amŭ adresatŭ. Lumea ḑice că sunt o fiară nesătulă de răpire şi de rĕutate.»

Mĕ arĕtaĭ fórte surprins de aceste cuvinte.

—«Dar, continuă Mavrogheni,» se ḑice că sunt cumplitŭ ca Alerone rîul iadurilor, şi neîmblânḑitŭ ca Satana; şi cu tótă mirarea ce vreĭ să 'mĭ arĕţĭ despre acéstă, o cunoşcĭ însă şi tu ca şi mine. Dar ceea-ce în adevĕrŭ póte că nu sciĭ, este că publiculŭ ar trebui sĕ 'mĭ fie recunoscĕtorŭ că sunt ast-fel precumŭ sunt.»

Pentru astă dată mirarea mea deveni adevĕrată, dar mĕ ferĭĭ d'a 'ĭ o arĕta.

— «Sunt douĕ lucrurĭ, ḑise Mavrogheni, pe care creḑ că nu le poţĭ tăgădui.»

Eramŭ să 'ĭ respundŭ: negreşitŭ aşia este! dar mĕ oprii la timpŭ».—Una este

www.dacoromanica.ro

că acéstă provinţie trebue să fie apărată; alta, că nimenĭ nu e maĭ în stare de cât mine a o apăra».

Făcuĭ din capŭ unŭ semnŭ de aprobaţiune.

«Spune-mĭ acumŭ, cumŭ este cu putinţă fără banĭ să respingŭ o invasiune şi să mĕ menţiŭ şi eŭ la putere? Décă nu voiŭ aduna sumele necesare pentru a face soldaţĭ şi a întreţine o armie, Austriaciĭ vor intra peste o lună de ḑile în Bucurescĭ; şi décă nu voiŭ porni mereŭ ,ca până acumŭ, darurĭ şi peşchesurĭ luĭ Căpitan-Paşa, mareluĭ visirŭ şi Sultanuluĭ, mĕ voiŭ vedea destituit până la anulŭ. Lorŭ dar trebue să se impute răpirile mele, căcĭ, de aşĭ fi generosŭ şi îndurătorŭ, eĭ m'arŭ acusa de acésta ca de o crimă.

«Câtŭ penţru asprimea mea, adăogă elŭ după ce 'şĭ maĭ trase resuflarea, pentru ce gândescĭ că a făcutŭ Pórta în favórea mea o escepţiune fără exemplu până astă-ḑĭ în regulele sale obicĭnuite?

Pentru ce gândescĭ că 'mĭ a acordat tot de o dată şi rangulŭ de Seraskier turcescŭ şi prerogativele unuĭ hospodar grec? Pentru ce îmĭ a dat ea comanda a maĭ multorŭ miĭ de soldaţĭ musulmanĭ? Nu mi le-a dat óre pentru a me pune în stare de a înlătura printr'o tărie estraordinară tóte periclele ce ameninţaŭ acéstă provinţie? Aşĭa dar, când în posiţiunea rară în care mĕ pune nascerea mea într'una din insulele grecescĭ, calitatea mea de supusŭ alŭ unuĭ principe mahometanŭ şi religiunea grecéscă ce profesezŭ, vĕdŭ pe grecĭ că mĕ urĕscŭ ca pe unŭ trântorŭ venitŭ de aiurea, pe românĭ că favoriză într'ascunsŭ pe Austriacĭ şi pe Musulmanĭ că mĕ despreţuescŭ ca pe un ghiaur şi raia şi că toţĭ aceştia se unescŭ spre resturnarea mea; când vĕḑŭ că trebue să mĕ apĕrŭ de gelosia celuĭ d'ântĕĭ, de veclenia celuĭ d'alŭ doilea şi de fanatismulŭ celuĭ d'alŭ treilea; când şciŭ că blândeţea s'arŭ lua dreptŭ slăbiciune şi n'arŭ aduce decât îmbărbătare cutezanţeĭ lorŭ şi ar grăbi căderea mea; în sfîrşitŭ când nu 'mĭ potŭ ascunde, că ruina mea ar trage după dînsa chiarŭ ruina provinţieĭ mele, nu este óre datoria mea să preîntâmpinŭ, printr'o apĕsare estraordinară, nisce elemente carĭ sunt gata a isbucni? Trebue óre să me oprescŭ înaintea minuţióselorŭ forme ale legeĭ, în locŭ de a avea recursŭ la o dreptate grabnică, pentru a lega mânele omuluĭ bănuit, a paralisa pe vînḑĕtorŭ şi a perde pe criminalĭ?»

Se opri aci pentru ca să vaḑă efectulŭ produsŭ asupra-mĭ prin talentele séle oratorice şi se arĕtă mulţămitŭ. După ce dar scuză într'acestŭ chipŭ, după plăcerea sa, necesitatea în care se afla d'a goli la lăḑĭ şi d'a trânti la capete fără să maĭ céră voie dela proprietariĭ lorŭ, trecu dela trebile séle la ale mele.

«Din ora de când aĭ sositŭ, 'mĭ ḑise, 'mĭ aĭ ocupatŭ necurmatŭ gândirile. Din nenorocire, după capitulaţiunile acestorŭ provinţiĭ, este totŭ aşĭa de greŭ în Valachia pentru unŭ musulmanŭ, pre cât este în Constantinopole pentru unŭ grecŭ, ca să dobândéscă înaintare. Sunt fórte puţine posturĭ la care unŭ turcŭ ar putea să pretinḑă; şi cu tóte acestea aşĭ dori pentru tine o funcţiune şi avantagiósă în sine, şi care să nu te prea depărteze de persóna mea. M'amŭ gânditŭ multŭ pănă să'ţĭ găsescŭ una, care să reunéscă aceste douĕ condiţiunĭ. Dar în sfîrşitŭ, convinsŭ că cu talentele tale trebue să isbutescĭ, în orĭ-ce carieră, te orânduescŭ să fiĭ Divan-Efendi alŭ meŭ (secretarŭ al Divanuluĭ). Veĭ avea să schimbĭ spata pentru a ţinea péna.»

Bagatele! mĕ gândiĭ eŭ în mine: totŭ cu acea întorsură de mână cu care s'ar fi sburatŭ capulŭ unuĭ inemicŭ, se vorŭ înmulţi eserciţiile de pénă pe hârtie. Imĭ voĭ închipui, când voiŭ sta în cabinetulŭ meŭ să aşeḑŭ simetricesce fraze şi vorbe, că aşeḑŭ companiĭ de soldaţĭ în linie de bătaĭe; şi acésta totŭ cu aceeaşĭ

www.dacoromanica.ro

ţintă, adecă de apĕrare şi de atacŭ către inemicĭ. Miniştriĭ vor fi neapĕratŭ onoraţĭ multŭ de noulŭ lor corespondent, şi scrisorile mele vor deveni monumente de conservatŭ, ca modelurĭ de stilŭ diplomaticŭ, pentru meditaţiunea secolilor viitóre. Dar eŭ cunosceamŭ bine caracterulŭ luĭ Mavrogheni şi nu'ĭ arĕtaĭ nicĭ mirare, nicĭ nemulţămire. «Stăpâne, îĭ ḑiseĭ, cu seriositate, Inălţimea Vóstră a făcutŭ până astă-ḑĭ îndestule minunĭ, şi acumŭ va maĭ face încă una: d'a mĕ metamorfosa pe mine de odată într'unŭ secretarŭ înţeleptŭ şi aşeḑatŭ, stârcitŭ câtŭ e ḑiua de mare pe călcâie să tragŭ la linie drepte şi să rotunjescŭ la perióde. Este adevĕratŭ, că eŭ nu cunoscŭ decât dialectulŭ poporarŭ alŭ limbeĭ turcescĭ; dar mĕ voiŭ sili a studia limbagiulŭ curţeĭ, pentru ca ceĭ marĭ în capitală să nu găséscă a critica nimicŭ în scrisorile nóstre cele provinţiale».

Acéstă întrebare pare că pusese pe gândurĭ pe Domnu Mavrogheni. Pe când 'l salutamŭ ca să plecŭ: «maĭ aştéptă! 'mĭ ḑise, gândurile de-al doilea sunt adesea maĭ bune decât cele d'întĕiŭ, şi mi se pare c'ar fi maĭ bine să te facŭ Beşli-Aga alŭ meŭ. In calitatea acésta, veĭ avea comanda regimentutuĭ de Ianiceri aĭ meĭ; veĭ fi însărcinatŭ a transmite ordinele Sultanuluĭ în diferitele provinţe, a orândui escortele marilor funcţionarĭ aĭ Porţeĭ, şi şciŭ bine că veĭ îndeplini de minune sarcina acésta. Va trebui în adevĕrŭ să ţiĭ şi unŭ felŭ de tribunalŭ de justiţie, pentru a lua cunoscinţă de contestările ce s'ar ivi între Musulmanĭ şi raiele, şi să'ĭ judecĭ după regulele condiceĭ mahometane; dar ce ne pasă? când Dumneḑeŭ ne dă o funcţiune, totŭ elŭ ne acordă şi talentele trebuitóre spre a'ĭ îndeplini funcţiunile. Postelniculŭ meŭ este unŭ minunatŭ ministru de Statŭ, cu tóte că nicĭ nu şcie să'şĭ subscrie numele, şi póte că din causa acésta este elŭ şi maĭ bunŭ. Vistierulŭ meŭ este fără cusurŭ, de şi nu cunósce nicĭ măcar regula de treĭ. Şi câtŭ despre spătarulŭ nu cum-va este elŭ maĭ rĕŭ ministru alŭ poliţieĭ, pentru că câte odată nóptea se desfătéză spărgêndŭ la ferestre pe la orăşenĭ şi făcêndŭ sgomotŭ prin uliţe? Veĭ face şi tu ca toţĭ ceĭ-l-alţĭ: veĭ lua unŭ ajutorŭ bunŭ, care va fi plătitŭ maĭ puţinŭ şi care va face trébă maĭ multă decât căpetenia sa, şi ast-fel vor merge bine tóte. In casurĭ grele însă şi îndoióse, închipueşce-ţĭ tot-déuna că musulmanulŭ are dreptate şi fă'l să câştige pricina».

Funcţiunea de Beşli-Aga nu'mĭ plăcu nicĭ de cumŭ maĭ multŭ decât cea de Divan-Efendi; dar mĕ rezimaĭ pe caracterulŭ nestatornicŭ alŭ principeluĭ pentru a'şĭ preschimba óre-cumŭ proiectele séle; şi şciamŭ că pentru a le face să nu se maĭ preschimbe, era de trebuinţă numaĭ óre-care împotrivire să'ĭ arĕţĭ. Il salutaĭ dară din noŭ şi mĕ retrăseĭ fără a'ĭ face cea maĭ mică obiecţiune.

A doua ḑi iar mĕ chiamă, şi tocmaĭ după gândulŭ meŭ se întorsese vîntulŭ: «Scanavi este de părere, ḑise Mavrogheni, zărindu-mĕ» că o să fiĭ unŭ prostŭ judecătorŭ; elŭ ḑice, că nicĭ odată n'o să aibĭ gravitatea necesară într'o sală de audienţă, şi că n'o să'ţĭ placă maĭ bine să coborĭ vîrfulŭ mustăţilor decât să'l rĕsucescĭ în susŭ. Nu înţelegŭ nicĭ eŭ însu-mĭ pentru ce'mĭ parĭ că dorescĭ aşia de tare funcţiunea acésta. Crede-mĕ pe mine, comanda arnăuţilor meĭ 'ţĭ-ar conveni cu multŭ maĭ bine». Tocmaĭ acésta era ceea ce'mĭ plăcea maĭ cu osebire; şi, spre a'lŭ întări maĭ bine în resoluţiunea acésta, nu'ĭ arĕtaĭ, nicĭ bucurie, nicĭ rîvnă. Eramŭ chiar să începŭ a discuta asupra îndatoririlor şi atribuţiunilor acesteĭ funcţiunĭ, spre a'mĭ asigura şi maĭ bine posesiunea eĭ prin óre-care contradicţiune, pe când 'mĭ tăie cuvêntulŭ: «să nu'mĭ vorbescĭ! strigă Mavrogheni, eŭ maĭ bine decât tine cunoscŭ ceea ce 'ţĭ convine. Orânduirea 'ţĭ amŭ şi scos'o; iată-ţĭ-o: dute de'ţĭ ia postulŭ în posesiune şi mulţămesce luĭ Dumneḑeŭ c'a trimisŭ predecesoruluĭ tĕŭ o lungóre, care a lăsatŭ vacantŭ unŭ locŭ aşia de bunŭ.

www.dacoromanica.ro

Orânduirea ta va face pe mulţĭ să te rîvnèscă, dar câte-va hapurĭ de plumbŭ le va împuţina numĕrulŭi şi alŭ acestora, pe curêndŭ».

Mĕ aruncaĭ la piciórele principeluĭ spre mulţămită de favórea sa, şi după aceea nu mĕ maĭ gândiĭ la altŭ, decât a mĕ achita de noua mea funcţiune. Făcuĭ curîndŭ cunoscinţă cu oficieriĭ din corpulŭ mĕŭ de oştire, şi ajunseĭ, de şi cu óre-care anevoinţă, a dobândi şi supunere de la soldaţĭ. Maĭ înainte de meseria lor de astă-ḑĭ, ceĭ maĭ mulţĭ d'intre dênşiĭ avusese meseria de banditĭ şi se păreaŭ dispuşĭ a sfârşi viaţa lor precumŭ o începuse. După câte-va ḑile de campanie, ne învoirămŭ cu desevârşire.

Fiind-că nu mĕ aşteptamŭ să staŭ timpŭ multŭ la unŭ locŭ, nu făcuĭ nicĭ cheltuială pentru instalarea mé. Lăsândŭ principeluĭ Brâncoveanu plăcerea d'a pune pe frumósele sĕle róbe să 'ĭ facă vîntŭ într' un chioscŭ poleitŭ, armându-le cu códe de păunĭ albĭ, eŭ mĕ mulţămiĭ d'a locui într'o casă de lemnŭ şi cu câţi-va ţiganĭ pentru a mĕ servi: este obiceiŭ d'a vorbi rĕŭ de rasa acésta de ómenĭ ageri, flecarĭ, mincinoşĭ şi hoţĭ, carĭ, închinându-se luĭ Mahometŭ cu turciĭ, şi sânteĭ fecióre cu creştiniĭ, lucréză în Valachia a stórce aurŭ din gunóiele oraşelor, cu aceeaşĭ adresă cu carĭ scóte foiţele de aurŭ din luciosulŭ cristalŭ alŭ pâraelor ce se coborŭ din munţiĭ acesteĭ ţĕrĭ. Décă ţiganiĭ s'ar sui iar în căruţele lor şi ar părăsi ţéra acéstă, provinţia ar rĕmânea lipsită de cântătorĭ, de dănţuitorĭ, de musicanţĭ şi de ursitorĭ, şi nu s'ar maĭ găsi nicĭ căldărarĭ, nicĭ lăcătuşĭ, nicĭ cucierĭ. Câtŭ pentru mine, n'amŭ fostŭ nemulţămitŭ de serviţiulŭ lor. Eĭ sunt prea multŭ despreţuiţĭ pentru ca să pótă fi oneştĭ, dar sunt şi prea sfiicioşĭ pentru ca să se dea la crime de mare crudime; nicĭ o-dată nu lipsescŭ d'a isbuti în orĭ-ce meserie ce întreprindŭ, décă le trebue maĭ multă isteţime decât curagiŭ, maĭ multă îndemânare decât muncă.

Desorganisarea imperiuluĭ Otomanŭ silesce adesea pe suveranŭ a alerga la vicleşugŭ pentru a'şĭ ţinea dreptulŭ ce 'ĭ dă Constituţiunea ţĕreĭ asupra vieţeĭ supuşilor sĕĭ ceĭ adevĕraţĭ. De aci vine că guvernulŭ turcescŭ înfăţişéză adesea unŭ contrastŭ cindatŭ de învederată viclenie, cu óre-care bună credinţă adevĕrată; căcĭ elŭ observă tractatele cu mare îngrijire, şi în purtarea sa faţă cu provinţiele grecescĭ, Valachia şi Moldavia a datŭ despre acéstă unŭ exemplu demnŭ de mirare. Când se supuseră aceste provinţiĭ armelor turcilor, (1) ele stipulară păstrarea religiuneĭ şi dreptulŭ d'a se guverna de câtre principĭ de naţiunea lor. Acéstă capitulaţiune a fostŭ tot-deauna păzită fără abatere. Li s'a şi datŭ guvernatorĭ, când d'intre nobiliĭ ţĕreĭ lor, când d'intre negutătoriĭ din Fanar, când ómenĭ a cărora naşcere le dedea dreptŭ la acestŭ postŭ emininte, când însfârşit ómenĭ ce n'aveaŭ altŭ titlu spre a ajunge aci decât bogăţiile lor; însă, până astă-ḑĭ, într' una ca şi în cea-l-altă provinţiă, clopotniţele bisericilorŭ creştine se înalţă maĭ presusŭ decât minarelele moscheelor turcescĭ, şi închinătoriĭ luĭ Christ au preşederea asupra celor ce credŭ în Mahometŭ, celŭ puţinŭ în cea ce privesce organisaţiunea din întru, căcĭ afară de acéstă, ospodarulŭ grecŭ primeşce dela suveranŭ puterea cu care este învestitŭ, întocmaĭ ca şi un paşă turcŭ. Despotŭ în provinţia sa,

(1) Acéstă scriere coprinde maĭ multe inexactităţĭ istorice şi amănunte lipsite de fundamentŭ pe carĭ însă nu le rectificămŭ, din causă ca nu dămŭ acéstă operă ca istorie, ci ca o naraţiune din timpulŭ luĭ Mavrogheni, care, cu tóte neexactităţile, aruncă óre-care lumină asupra aceleĭ epoce şi asupra deprinderilor şi datinelor de pe atunci, carĭ sunt fórte puţinŭ cunoscute încă. *(Nota Redacţiuneĭ.)*

www.dacoromanica.ro

dar sclavŭ cu tóte acestea alŭ sultanuluĭ, capulŭ sĕŭ póte, în orĭ-ce momentŭ, să se găséscă numeratŭ între acele patru-spre-ḑece ce are dreptulŭ să céră dela supuşiĭ sĕĭ pe fie-care ḑi, fără a da vre-o seamă de dênsele împărătesculuĭ ucidătorŭ de ómenĭ (sultanuluĭ): acésta este o împreginrare ce în ideea multor ómeniĭ ar scădea cât-va din fericirea d'a posede o curte alcătuită, în tóte departamentele séle, întocmaĭ după curtea foştilor împĕraţĭ grecĭ.

Cu fie-care principe noŭ sosesce din Constantinopole o cétă nouă de functionarĭ de Statŭ şi de curtisanĭ. Maĭ tot-déuna eĭ sunt rudeniĭ ale suveranulnĭ lor până la a douĕ-ḑecilea spiţă; dar Mavrogheni, şciindŭ câtŭ sunt de setóse chiar de sângele aprópeluĭ lor aceste lipitóre finanţiare, avea împrejurulŭ sĕŭ unŭ numĕrŭ multŭ maĭ micŭ decât orĭ-care altulŭ d'intre predecesoriĭ luĭ. Sosirea mea dar făcu societăţeĭ séle intime unŭ adaosŭ, care nu'ĭ fu neplăcutŭ. Abia trecea câte-o ḑi fără să trimiţă să mĕ aducă, ca să'mĭ plătescŭ partea mea la petrecerile séle; elŭ se sfia de grecĭ şi se temea de Turcĭ. Eŭ eramŭ unŭ felŭ de dobitocŭ amfibiŭ pe care'lŭ privea ca neavêndŭ nicĭ ghiare, nicĭ aripĭ de înnotatŭ; elŭ ḑicea adesea orĭ: «n'amŭ frică că Selim să mĕ sfâşie, séŭ să'mĭ alunece din mână».

Favórea însă de care mĕ bucuramŭ nu era şi ea fără óre-care inconveniente. Barometrul disposiţiunilor Principeluĭ era tot-déuna la variabile: adesea se ridica la timpŭ frumosŭ; adesea iar se coboria la furtună, şi în casulŭ acesta Marea Négră chiar nu se arétă maĭ furtunósă, în luna luĭ Martiŭ, decât elŭ. Aceste variaţiunĭ depindeaŭ maĭ cu osebire dela şcirile ce'ĭ veneaŭ din Constantinopole. Când vedeamŭ venindŭ vre-unŭ trimisŭ dela Pórtă, aveamŭ grijă a mĕ ţine în lăturĭ până ce se afla obiectulŭ misiuneĭ aceluia. Intr'una din ḑile 'lŭ găsiĭ aşia de spăimântatŭ, ca când Parcele ar fi venitŭ să'lŭ siléscă să le urmeze.» Ia citeşce colea, 'mĭ ḑise cu unŭ tonŭ de desperare, ia veḑĭ ce scrie aicĭ». Eŭ mĕ aşteptamŭ celŭ puţinŭ să găsescŭ vre-unŭ hatişerifŭ conţiindŭ scóterea sa din Domnie. Dar nicĭ de cumŭ: era o gazetă de la Viena; şi acea mare nenorocire nu consistea decât într'unŭ articolŭ trimisŭ din Bucurescĭ, în care într'adevĕrŭ elŭ era fórte maltratatŭ. «Acéstă diatribă miserabilă, continuă elŭ, compusă în vre-o cafenea de la Viena pentru a face petrecerea celor ce n'aŭ de lucru, se va culege de toţĭ blăstemaţiĭ de scriitorĭ de ḑiare din Germania spre a se tipări; va fi privită în totŭ restulŭ Europeĭ ca unŭ documentŭ autenticŭ, şi în sfîrşitŭ istoriografiĭ serioşĭ îĭ vor da unŭ caracterŭ durabilŭ, şi o vor face să trécă în istorie, pentru viitorŭ, ca unŭ adevĕrŭ netăgăduitŭ. Voiŭ fi defăimatŭ de străinĭ în tóte secolile viitóre, şi nicĭ unulŭ din concetăţeniĭ meĭ nu va întrebuinţa péna sa spre a mea justificaţiune. Ah! de ce m'a asvârlitŭ sórta în mijloculŭ unuĭ neamŭ asia de miserabilŭ? Eŭ aveamŭ în mine generositate, o mândrie onorabilă, multă nobleţă în sentiminte; şi numaĭ când vĕḑuĭ că virtutea întărîtă maĭ multă neîncredere decât viţiulŭ, şi viţiulŭ fericitŭ răpindŭ pentru dênsulŭ laudele cuvenite virtuţiĭ, atuncĭ şi eŭ amŭ părăsitŭ calităţile ce nu puteaŭ să semene decât pedicĭ în drumulŭ cariereĭ ce 'mĭ propuneamŭ să petrecŭ. Atuncĭ deveniĭ şi eŭ ca ceĭ-l-alţĭ: falşŭ, invidiosŭ, fără credinţă. Nu trebue dar să caḑă vina asupra mea; greutatea greşalelor mele şi responsabilitatea lor este a acelora ce aŭ sucitŭ spre rĕŭ disposiţiunile mele cele bune».

Póte conchide cine-va din aceste cuvinte ale lui, că una din principalele slăbiciunĭ ale luĭ Mavrogheni era dorinţa sa cea mare d'a figura în istorie. Adesea faptele séle n'aveaŭ altŭ scopŭ decât d'a le şci aşeḑate în analele timpilor. Elŭ afla chiar unŭ felŭ de mulţămire în evenimentele acelea, la care de şi nu era elŭ amestecatŭ, însă în sinele trebuia să aducă unŭ subiectŭ de întristare generală,

www.dacoromanica.ro

De esemplu, décă s'ar întâmpla unŭ cutremurŭ, o inundare, unŭ focŭ, care să cenuşéscă jumĕtatea unuĭ oraşŭ, elŭ atuncĭ bătea din palme, şi striga cu unŭ aerŭ de satisfacţiune: «Eată câte-va paginĭ pentru istorie. Urmaşiĭ noştriĭ vor ḑice: Acésta s'a întîmplatŭ sub domnia principeluĭ Mavrogheni». Şi pentru a face pe urmaşĭ să'lŭ pomenéscă, gândescŭ c'ar fi fostŭ în stare, ca Nerone, să dea focŭ capitaleĭ séle. Acéstă sete de o glorie după mórte, da tuturor faptelor séle o turnură teatrală, care era cu totulŭ ciudată pentru unŭ ospodarŭ alŭ Valachieĭ, şi care 'lŭ făcea să facă lucrurĭ de acelea ce în ţĕrile creştine catolicĭ l'ar fi înălţatŭ până la cerŭ, de óre-ce, ţéra acésta, îlŭ făcea să trécă dreptŭ unŭ lipsitŭ de minţĭ. Nimicŭ nu'lŭ spăimânta ast-fel ca amerinţarea de-a fi luatŭ în rîsŭ în una din scrierile publicate în ţéra francilor(1); şi aşĭ putea numi douĕ séŭ treĭ capete carĭ rĕmaseră între umeriĭ posesorilor lor, numaĭ din frica ce avea Domnulŭ ca nu cum-va să'lŭ sfâşie jurnalele Vieneĭ când le-ar fi tăiatŭ. Adesea îĭ venea să imite pe principele Cantemir şi să scrie elŭ însuşĭ istoria timpuluĭ sĕŭ' pentru a fi sigurŭ cu chipulŭ acesta, că va figura acolo aşĭa precumŭ elŭ dorea; dar n'avea îndestulŭ timpŭ ca să se ocupe de acésta, şi amâna acéstă lucrare după finitulŭ resbeluluĭ. Alte orĭ gândea să mĕ facă pe mine istoriografulŭ sĕŭ. Ceea ce'lŭ oprea, era că nu i se părea că spiritulŭ meŭ ar fi îndestulŭ de seriosŭ, şi se temea să nu facă pe cititorĭ să rîḑă. Alte orĭ îĭ venea dorinţa s'aducă lângă sine vre unŭ învĕţatŭ francesŭ; dar tóte capetele lor era smintite prin ideile cele revoluţionare, şi unŭ asemenea omŭ ar fi pututŭ face să rĕsune şi în Turcia strigarea de libertate. Până a se otărî însă la unŭ felŭ asupra acestuĭ subiectŭ, elŭ se silea d'a acorda doveḑĭ de distincţiune tuturor acelora pe carĭ 'ĭ credea capabilĭ d'a-ĭ da luĭ óre-care celebritate, fie în versurĭ, fie în prosă; şi Bucurescĭĭ ar fi devenitŭ o grădină de scriitorĭ de ode şi de sonete, déca nu ar fi fostŭ fórte anevoie d'a-ĭ intra în placŭ. In mijloculŭ laudelor celor maĭ estravagante, nu trebuea adesea decât unŭ cuvêntŭ pentru a întărîta mânia sa, şi obicinuia a trimete pe autorŭ să corigă cuvêntulŭ acela la ocnele de sare, locŭ minunatŭ pentru a răci intusiasmulŭ poeticŭ şi a face să se stârpéscă orĭ-ce născocire literară.

Acéstă temere însă nu putu îngheţa curagiulŭ unuĭ fiŭ pocitŭ alŭ luĭ Apoline, carele se credea destinatŭ a restabili în Grecia modernă gustulŭ elinescŭ în tótă a sa curăţenie. Acela presintă luĭ Mavrogheni o odă în onórea sa, compusă în forma odelor luĭ Pindar. După esemplulŭ poetuluĭ ce luase de modelŭ, elŭ turnase laudele principeluĭ în câte-va cuvinte, şi se întinsese fórte multŭ asupra căderiĭ Babilonuluĭ şi asupra cutremuruluĭ dela Lisabona, subiecte ce 'ĭ dedeaŭ ocasiune să facă o mulţime de perióde resunătóre, după placulŭ sĕŭ. Acésta însă nu era şi gustulŭ maĭ puţinŭ clasicŭ alŭ ospodaruluĭ: şi poetulŭ vĕḑêndŭ că versurile séle nu produceaŭ impresiunea la care s'aştepta, îlŭ rugă cu umilinţă d'a şterge dintr'însele cele ce nu 'ĭ-ar plăcea; şi atuncĭ Mavrogheni luă condeiulŭ şi înegri tótă scrierea osebitŭ de numele seŭ, ḑicênd că acel cuventŭ singur ḑice maĭ mult decât versurile luĭ tóte.

Autorulŭ închisă în mica sa persónă tótă mânia de care este capabilŭ unŭ poetŭ şi unŭ cocoşatŭ. Nu rĕspunse nimicŭ Domnuluĭ; dar 'şĭ vêndu casa ce avea, desfăcu şi starea sa mişcătóre tótă, şi se retrase în Austria. De acolo, ne

(1) Turciĭ numeaŭ pe atuncĭ francĭ pe toţĭ Europeiĭ apuseniĭ, fără osebire, carĭ locuiaŭ din afară din hotarele imperiuluĭ Otoman.

www.dacoromanica.ro

maĭ avêndŭ a se teme de ocnele Valachieĭ adresă principeluĭ o scrisóre, pentru a'lŭ vesti, că elŭ avusese proectulŭ d'alŭ alege pe dênsulŭ eroulŭ uneĭ poeme epice, dar că de óre-ce versurile séle n'aŭ avutŭ noroculŭ să'ĭ fie pe placŭ, elŭ o să se mulţămésca să scrie în prosă: că a făcutŭ tocmélă cu unŭ librarŭ dela Lipsca pentru a compune istoria resbeluluĭ, şi că nu va uĭta nicĭ una din faptele principeluĭ Mavrogheni.

Dar pe acelŭ timpŭ principele începea a avea ocupaţiunĭ maĭ serióse decât aceea d'a se gândi la producţiunile muselor. Graniţa despre méḑă-nópte a Principatuluĭ sĕŭ, deşi lipită cu Austria, dar 'ĭ pricinuia temere puţină. Natura o întărise îndestulŭ printr'o barieră de munţĭ, între carĭ nu se afla decât câte-va potecĭ strîmte, ale cărora înălţimĭ fiind maĭ peste putinţă d'a se apropia, apărarea lor devenea lesniciósă şi trecerea prin ele cu desăvârşire primejdiósă. Partea cea lesne de isbitŭ a Valachieĭ era despre răsăritŭ şi lesne putea cine-va să rĕsbéscă într'însa despre Moldavia, care era deja ocupată de Ruşĭ; chiar de când s'a deschisŭ resbelulŭ, aceştĭ barbarĭ intraseră în provincia acésta, luaseră capitala eĭ Iaşiĭ, şi făcuseră prisonierŭ pe principele Ipsilante, ospodarulŭ eĭ; şi cu tóte că fuseseră în urmă respinşĭ spre Hotin, eĭ amerinţaŭ în fie-care ḑi d'a recâştiga tĕrêmulŭ ce perduseră şi d'a se înainta până la unŭ pârîŭ ce curge pe unŭ locŭ şesŭ şi forméză linia despărţitóre dintre Moldavia şi Valachia.

Spre apĕrarea otaruluĭ despre partea acésta, care era celŭ maĭ tare amerinţatŭ, Mavrogheni 'şĭ ficsase încă de maĭ înainte ca *rendez-vous* alŭ puterilor séle celor maĭ tarĭ, câmpia Focşanilor, care pórtă acestŭ nume după unŭ oraşŭ fără de ziduri, aşeḑatŭ la hotarulŭ amêndorura principatelor, şi din care oraşŭ fie-care principatŭ posedéză pe jumĕtate. In Aprilie primiŭ ordine d'a merge acolo, din Bucurescĭ, cu arnăuţiĭ, a cărora principală divisiune o comandamŭ eŭ, şi cu orĭcâţĭ seimenĭ, orĭ eniceri s'ar fi pututŭ aduna din provincie. Se porni totŭ odată dela Sofia, totŭ asupra acestuĭ punctŭ maĭ multe divisiĭ de infanterie şi de cavalerie din oştirea cea mare, căcĭ acolo 'şĭ avea Marele visirŭ cartierulŭ generalŭ alŭ sĕŭ, compuse acele divisiunĭ de eniceri cu léfă subt ordinele sangiacilor lor (séŭ şefĭ prin înaintare), şi de oştirĭ ţinutale de spahiĭ subt ordinele agilor lor (séŭ comandanţĭ cu dreptulŭ de moştenire). Când se reunirĕ la Focşanĭ puterile acestea tóte, ele puteaŭ să se ridice la vre-o douĕ-spre-ḑece séŭ treĭ-spre-ḑece miĭ de ómenĭ. Dar cu trupele acestea nu putea cine-va a se răzima decât asupra arnăuţilor, ce eraŭ din natura lor bravĭ, şi cărora nu le lipsea decât disciplina şi óre-care cunoscinţă în tactică. Maĭ toţĭ eniceriĭ şi infanteria veneaŭ din Anatolia. Eraŭ ómenĭ obicĭnuiţĭ a se ocupa de profesiunĭ pacĭnice şi nu mergeaŭ pe josŭ decât când eraŭ în neputinţă d'aşĭ procura caĭ. Spahiiĭ din contra, carĭ formaŭ cavaleria, eraŭ în cea maĭ mare parte ómenĭ carĭ căpătaseră dela vre-unulŭ din oamenii marĭ aĭ imperiuluĭ unŭ Ziamet saŭ unŭ Timar(1) ca titlu de rĕsplată pentru serviciile lor casnice; şi adesea chiar eraŭ locţiitorĭ trimişĭ de către titulariĭ lor, carĭ titularĭ era chiar o femee séŭ unŭ copilŭ. Abia şciéŭ aceştia să stea pe caĭ şi ar fi avutŭ înfăţişare maĭ bună ca pedestrime. Indatoraţĭ a'şĭ îngriji înşile de îmbrăcăminte şi de hrană, n'avea altă grijă decât d'a calcula timpulŭ absenţeĭ lor de a casă şi minutulŭ unde ar putea să se

(1) Ţinuturĭ dăruite militarilor, care se deosebescŭ între dênsele numaĭ după numĕrulŭ de ostaşĭ de cavalerie ce titulariĭ sunt obligaţĭ d'a da guvernuluĭ în timpŭ de resbelŭ pe a lor socotélă.

www.dacoromanica.ro

întórne în vetrele lor. Eĭ nu staŭ subt stégurĭ decât atâtŭ câtŭ găseaŭ mijlóce să trăiască jăcmănindŭ pe amicĭ şi pe inamicĭ; şi îndată ce acéstă înlesnire le ar fi lipsitŭ, eĭ se credeaŭ descărcaţĭ de orĭ-ce obligaţiune, şi se făceaŭ nevĕḑuţĭ, fără concediŭ. Provisiunile date de guvernŭ, şi asupra cărora capiĭ făceaŭ negoţŭ, eraŭ după obiceiŭ, neîndestulătóre şi de calitate próstă; ast-fel încât era anevoïe de a ghici care era causa adevĕrată a celeĭ maĭ marĭ mortalităţĭ, îmbelşugarea séŭ fómetea? Neavêndŭ nicĭ unŭ felŭ de magasiĭ în regulă, oştirile ar fi fostŭ bântuite de mórte din pricina hraneĭ celeĭ rele, séŭ a fómeteĭ, de n'ar fi avutŭ o mulţime neměsurată de telalĭ, séŭ împrumutătorĭ de bună-voïe de carĭ tot-déuna se găsescŭ în suita uneĭ armiĭ turcescĭ, care împedecă marşulŭ eĭ, şi poprescŭ retragerea sa. Când léfa soldaţilor se întâmplă a nu le fi de ajunsŭ, aceĭ ómenĭ, ce se împacă cu puţinŭ, primescŭ în locŭ de banĭ armele, obiectele de echipamentŭ, caiĭ; de unde resultă, în momentulŭ bătăiĭ, că jumĕtate din infanterie este fără arme, şi jumĕtate din cavalerie fără caĭ.

Mavrogheni vedea tóte neorânduelele acestea, dar nu putea să le aducă nicĭ o tămăduire. Principatulŭ sĕŭ nu dedese decâtŭ o parte din oştirile adunate la Focşanĭ, şi se temea d'a aduce aminte celor-alţĭ că omulŭ pe care lŭ pusese în capulŭ atâtor musulmanĭ nu era altulŭ decâtŭ unŭ grecŭ, unŭ ghiaurŭ. Când însă sosi la tabără şi vĕḑu acea adunătură gróznică de trupe nedisciplinate, să spăimântă şi tremură că sfîrşitulŭ nu va corespunde de locŭ dorinţelor séle. Intr'o ḑi când merse să dea o rótă cu mine, să se asigure décă se esecuta nisce reglemente nouĕ, la care vĕḑu că nu se conformaŭ cu nicĭ unŭ chipŭ, nu putu să se oprésca d'a striga: «Selime, sciĭ bine că eŭ laşŭ nu sunt; amŭ datŭ doveḑĭ de vitejie chiarŭ pe când postulŭ ce ocupamŭ cerea dela mine să fiŭ multŭ maĭ prudentŭ. De nu ne-ar trebui aicĭ altŭ decâtŭ curagiŭ spre a se asigura isbânda, nu m'aşĭ teme de locŭ c'o să mĕ biruiască; dar, privesce oştirea ce avemŭ, veḑĭ de are cine-va pe ce să reḑima spre a se flata de-a eşi biruitor?—«Asupra foculuĭ aceluia netăgăduitŭ ce lipsesce cu totulŭ dela bandele acestea de creştinĭ, aşia de rĕŭ disciplinate şi dênsele, îĭ rĕspunseĭ pentru a'lŭ popri de-a se preda la descuragiare, reazimă-te pe ceea ce ţine locŭ de ordine, de tactică şi de subordonaţiune între rîndurile soldaţilor turcĭ; reazimă-te pe fanatismŭ, pe acelŭ intusiasmŭ a privi mórtea fără spaimă, fiind-că o crede unŭ paşportŭ sigurŭ pentru a ajunge la fericirea eternă».

Acestŭ discursŭ se păru că 'lŭ însufleţesce. «Este de mirare, îmĭ ḑise elŭ zîmbindŭ, că tocmaĭ unŭ grecŭ să doréscă aşia tare să se conserve foculŭ fanatismuluĭ turcescŭ; să caute a popri glótele cele cu caĭ albĭ despre Nord d'a veni să înfigă din noŭ sfânta Cruce pe malurile Bosforuluĭ! sórta mea cea neînţelésă voïesce ast-felŭ, şi aducŭ ceruluĭ rugăciunĭ ferbinţĭ să 'mĭ acorde graţia acésta».

III.

SUMARIU

Lovirea cu Austriacii.—Avantagiurile dobândite de către Anastase.—Voïesce să trécă strimtorile pentru a merge spre Braşovŭ. Este respinsŭ. — Corpulŭ de oştire turcescŭ se întórce la Vălenĭ.

Marele visirŭ şeḑuse aşia multŭ în nelucrare la Sofia, încâtŭ pe la Constantinopole începuse a se murmura în gura mare. Pentru a se restabili veselia în

www.dacoromanica.ro

capitală, Iusuf otărî să sacrifice o parte din armia sa. Banatulŭ Temişóreĭ fu teatrulŭ ce elŭ îşĭ alesese pentru acéstă tragedie. Trebuinţa era însă să începă a trage asupra vre-unuĭ altŭ punctŭ băgarea de sémă a oştirilor austriace, ce ocupaŭ provinţia acésta. Avêndŭ planulŭ acesta, generarulŭ primarŭ ordonă luĭ Mavrogheni să atace una după alta tóte pasurile munţilor, ce se aflaŭ între Valachia şi Transilvania, şi îĭ trimise unŭ adaosŭ de patru miĭ de ómenĭ de oştire próspătă, jumĕtate infanterie, jumĕtate cavalerie. Cu puterile acestea şi cu cele ce putu scóte din câmpulŭ Focşanilor, principele cercâ una după alta să învingă îngrozitórele strîmtorĭ dela Terzburg, dela Vulcan şi dela Turnul-Roşu. Dar după ce vĕḑu că nu isbutesce la nicĭ unŭ unŭ punctŭ, dori să renunţe la nisce cercărĭ atâtŭ de omorîtóre pe câtŭ eraŭ şi de nefolositóre. Dar acésta nu intră în planurile viziruluĭ. Acesta trecêndŭ Dunărea la Vidin, şi înaintândŭ cu armia d'a lungulŭ otaruluĭ despre apusŭ alŭ Valachieĭ, dete principeluĭ ordine noue de a'şĭ îndrepta armele séle spre strîmtorile ce mergŭ la Braşovŭ, oraşŭ bogatŭ şi fórte comerciantŭ, unde boeriĭ fugiţĭ din principatŭ trămisese avuţiile lor, ca într'unŭ locŭ de siguranţă. In urmarea acestuĭ atacŭ Mavrogheni organisă la Vălenĭ o nouă tabără alcătuită din vre-o treĭ miĭ de spahiĭ, care maĭ fusese întrebuinţaţĭ deja la atacurile precedente, şi din douĕ miĭ cincĭ sute de ómenĭ de oştire próspătă, arnăuţĭ şi eniceri, scoşĭ din tabăra dela Focşanĭ, şi încă neobicĭnuiţĭ la resbele de felulŭ acesta. Câţĭ-va desertorĭ Nemţĭ ce cunosceaŭ bine potecile şi puncturile ce eraŭ păzite le serveaŭ de călăuze, şi otărî să atace maĭ întêiŭ strîmtórea dela Bozan (?).

Pe mine mĕ alesese, ca să conduc espediţiunea acésta. Eŭ eramŭ chiamatŭ să'ĭ daŭ gloria, séŭ să'ĭ suferŭ ruşinea; de acea mĕ şi otărîĭ a nu uita nicĭ una din îngrijirile şi din privigherile, carĭ ar fi pututŭ servi spre a'ĭ asigura succesulŭ, căcĭ este de prisosŭ să maĭ adaogŭ vre-o vorbă pentru curagiulŭ meŭ. La 9 August porniĭ, din Vălenĭ, şése sute de spahiĭ, carĭ ajunseră totŭ în ḑiua acea în mare apropiere de Austriacĭ, şi care luaseră posiţiune în faţa linielor lor. La 10 mĕ puseĭ pe drumŭ, în fruntea divisiuneĭ principale, compusă din optŭ sute de arnăuţĭ şi din 200 de spahiĭ. Mĕ opriĭ la treĭ leghe depărtare de ante-garda mea, şi peste câte-va ore, îmĭ sosi restulŭ cavalerieĭ şi infanteria tótă. La 11, diminéţa, tóte puterile nóstre eraŭ concentrate pe vîrfulŭ dola Poru Ilki, primulŭ punctŭ pe care era nevoĭe a ne face stăpânĭ.

Pe câtŭ era de importante, totŭ atâtŭ era de anevoĭe de-a lua în stăpânirea nóstră înălţimea acésta, care domnea tóte jururile loculuĭ. Ea se cobora spre linia Austriacilor printr'o clină uşóră; şi îndată ce eĭ ar fi prinsŭ de veste de planulŭ nostru, n'ar fi lipsitŭ de-a pune s'o împresóre printr'o cétă de cavalerie aşeḑată în observaţiune despre partea lor cea dréptă. Pentru a înşela corpulŭ lor, împinseĭ pe spahiĭ şi pe enicerii meĭ, ca şi când n'aşĭ fi avutŭ altú gândŭ decâtŭ de-a ocoli muntele acela. Pe când colóna lor prelungită şi înaintându-se cu încetulŭ deştepta băgarea de sémă a inimicilor, arnăuţiĭ meĭ ascunşĭ ochilor lor de către acelŭ munte, se urcaŭ din partea opusă peste stâncĭ, cu o greutate necreḑută; şi tîraŭ acolo după dênşiĭ artileria nóstră. Când veniseră fórte aprópe de vîrf, şi până a nu'ĭ afla Austriaciĭ, trămiseĭ ordine oştirilor celor-l-alte de-a se întórce cu spatele şi de-a urca şi dênşiĭ stâncile munteluĭ. Indată ce cavaleria inemică vĕḑu mişcarea acésta, ghici intenţiunile nóstre, şi plecă în fuga mare să'şĭ apuce locŭ pe poiana acea; dar într'acelaşĭ momentŭ ea ḑări vîrfulŭ munteluĭ copleşitŭ de arnăuţiĭ noştriĭ, carĭ răcnindŭ în gura mare, asvârliră îndată la focurĭ din bateriele nóstre ce le şi aşeḑaseră.

www.dacoromanica.ro

La acéstă vedere neașteptată austriacii se oprîră și priveaŭ încremeniți când pe arnăuții, carĭ eraŭ stăpânĭ aĭ înălțimeĭ, când spahiĭ, carĭ se urcaŭ pe munte pe unde nu puteaŭ fi atacațĭ. In sfîrșitŭ se traseră înapoĭ și merseră să'șĭ reia posițiunea lor cea d'întêĭ.

Era o frumósă privelište să fi vĕdutŭ acele oștirĭ carĭ până aci merseră în linište prin fundulŭ strîmptoreĭ, încuragiate de strigările de bucurie ale camaraților lor carĭ ocupaŭ deja înălțimea, cum se repedeaŭ pe cóstele cele răpedĭ ale stâncilor, cumŭ îșĭ făceaŭ drumŭ de trecere printre mărăcinĭ și crânguri, cumŭ se suiaŭ pe nisce înălțimĭ ce se păreaŭ a fi neapropiate, cumŭ săriaŭ ca nisce căprióre dintr'unŭ vîrfŭ de munte într'altulŭ, cumŭ picaŭ josŭ și se ridicaŭ, îșĭ dedeaŭ uniĭ altora ajutorŭ, făcêndu-se pio și scară, și tóte acestea subt focului neîntreruptŭ alŭ inemiculuĭ, alŭ căruĭ sgomotŭ era năbușitŭ, potŭ dice, de strigările de mulțămire ale soldaților noștri.

In fine, ómeniĭ din aripa mea cea stângă biruiră tóte pedicile și tóte nevoile și prinseră și eĭ locŭ pe poĭana acea d'impreună cu camarațiĭ lor din aripa dréptă, care de cât-va timpŭ deja o luaseră în posesiunea lor.

Nóptea o petrecurămŭ în posițiunea acésta respectabile, comandând în frunte liniile Austriace și protectațĭ la spate printr'o perdea de pădure fórte désă, care nu permitea inemiculuĭ sĕ cunóscă puterea nóstră séŭ sĕ cerce a ne muta din loc. Nóptea fuse frumósă, și stelele luciaŭ pe firmament ca nisce diamante; dar în revărsatulŭ ziorilorŭ se înălță o ceață așa de désă în cât se părea că acopere natura întrégă cu unŭ vĕlŭ nepătrunsŭ și obiectele deveniră atuncĭ și maĭ întunecóse în orele dileĭ de cumŭ fuseseră în orele nopțeĭ. Voindŭ să profitŭ de acea perdea nepipăită ce ne copleșia, puseĭ să atace cavaleria austriacă în șanțurile eĭ prinŭ ante-garda mea de spahiĭ; și acești eroĭ, neputândŭ cunósce numĕrulŭ nostru, fură coprinșĭ de spaĭmă, apucară la fugă chiarŭ dela 1-iulŭ focŭ ce dederămŭ și părăsiră în mânile nóstre minunata posițiune ce țineaŭ.

Coborâĭŭ atuncĭ corpulŭ meŭ de armie după munte. Eramŭ protejațĭ în drépta prin continuațiunea tufișuluĭ de pădure, prin întru căreia pătrunseseră arnăuțiĭ meĭ; și în față-ne avémŭ céța aceea care nu ne lăsa nicĭ să vedemŭ nicĭ să fimŭ văduțĭ de câtŭ pênă în depărtare de vre-o douĕ-decĭ de pașĭ.

Unŭ închipuitŭ desertorŭ austriacŭ se angajase a ne arĕta drumulŭ celŭ maĭ bunŭ pentru a da ocolŭ șanțurilorŭ inamiculuĭ. Mișelulŭ acela mergea alăturea cu mine, dar fiind-că 'lŭ bănuĭamŭ, îĭ priveghĭamŭ cu multă grijă tóte mișcările séle. De odată 'lŭ văděĭ oprinduși calulŭ; se întórce cu câțĭ-va pașĭ înapoĭ sub unŭ pretextŭ de nimicŭ și credêndŭ că a nemeritŭ unŭ momentŭ favorabilŭ și porni calulŭ în fuga cea maĭ mare.

Ajutoratŭ de ușurința și de iuțéla sa, inamiculŭ ar fi aflatŭ tocmaĭ în momentulŭ celŭ maĭ criticŭ și sosirea nóstră și numĕrulŭ nostru și dispositiunile nóstre. Goniĭ calulŭ după acestŭ trădătorŭ în fuga cea maĭ răpede, trăseĭ și eŭ amêndouĕ pistólele în direcțiunea ce elŭ luase, căcĭ să 'lŭ ochescŭ nu puteamŭ, fiind-că céța mi'lŭ furase dinaintea ochilorŭ chĭarŭ din minutulŭ fugeĭ séle. Dar nu profită de înșelătoria luĭ; d'abia făcuĭ o sută de pașĭ și auděĭ unŭ sgomotŭ surdŭ ca când ar fi picatŭ ceva greŭ dintr'o înălțime; totŭ de o dată mĕ pomeniĭ și eŭ pe marginea uneĭ ripe și din fundulŭ eĭ auděĭ eșindŭ nisce gemete care 'mĭ deteră să pricepŭ că trădătorulŭ nu scăpase de glónțele mele decâtŭ pentru a îșĭ zdrobi ósele peste stâncĭ.

In iuțéla góneĭ, eŭ mĕ depărtasemŭ óre cumŭ de ómeniĭ meĭ și ocolindŭ după unghiulŭ uneĭ stâncĭ pentru a-ĭ reîntâlni, mĕ treziĭ de odată în mijloculŭ

www.dacoromanica.ro

uneĭ cete de husarĭ austriacĭ, carĭ eşiseră din rêndurile lorŭ pentru a face o recunóscere şi pe care 'ĭ atrăsese în partea acésta sunetulŭ pistólelorŭ mele. La a lorŭ întâlnire, eŭ mĕ creḑuĭ perdutŭ. Vruseĭ însă să facŭ o încercare pentru a le scăpa maĭ înainte d'a mĕ preda ca să facă cu mine orĭ-ce arŭ vrea. «Amicĭ, le ḑiseĭ în limba italiană, auḑit-aţĭ semnalulŭ meŭ? veniţĭ în ajutorulŭ unuĭ creştinŭ, care caută să fugă; scăpaţi-mĕ de turbanulŭ acesta din capŭ şi curîndŭ daţi-mĭ vre-o căciulă».

La aceste cuvinte, mĕ primiră cu marĭ strigărĭ de veselie; fie-care luă în mână-şĭ căciula ce purta şi o ridică în aerŭ, dar profitândŭ de momentulŭ unde mânele lorŭ eraŭ ast-felŭ prinse, porniĭ în galopulŭ celŭ maĭ mare. Auḑiamŭ deja sgomotul mersuluĭ oştirilorŭ mele şi în puţine minute ajunseĭ iară corpulŭ meŭ de oştire. Husariĭ, auḑindŭ şi eĭ acelŭ sgomotŭ, ce le vestea că ĭĭ ajunge inamiculŭ, nu maĭ creḑură de trebuinţă să mĕ urmăréscă, ci se înturnară trimiţêndu-mĭ dreptŭ escortă câte-va glónţe, carĭ, mulţămită ceţeĭ, şuerară pe lângă urechile mele, dar mĕ lăsară să trăescŭ. Maĭ făcurămŭ încă vre-o doue sute de paşĭ şi céţa se respândi îndată şi ne vĕḑurămŭ numaĭ la o bătaie de puşcă departe de liniile austriacilorŭ. Un foc spăimântătorŭ din tóte bateriile lorŭ ne salută de o dată. Eŭ le respunseĭ dândŭ semnalele de năvălire; şi pe când spahiiĭ, carĭ respinseseră corpulŭ de cavalerie, loveaŭ pe inamicŭ în lature, eŭ mergeamŭ dreptŭ într'însulŭ cu óstea cea-l-altă.

Arnăuţiĭ noştriĭ ajutoraţĭ de săbiile lor, se suiră peste redutele asupra cărora eraŭ puse bateriile, şi enicerii noştri scóseră cu dinţiĭ lor fitilulŭ dela tunurĭ; rupseră îngrădirile de castramente, şi împlură şanţurile cu corpurĭ grămădite, căcĭ mulţĭ bravĭ periră maĭ înainte de-a se întări liniile. In sfîrşitŭ foculŭ inemiculuĭ începu a se domoli şi numĕrulŭ luĭ a se împuţina. Ne făcurămŭ cu tunulŭ unŭ drumŭ prin eĭ şi trupele nóstre năvăliră din tóte părţile ca o gârlă răpede. Găsirămŭ în tabără grămeḑĭ de morţĭ, dar nicĭ unŭ corpŭ cu viaţă. Austriaciĭ fugiseră cu atâta zorŭ mare, încâtŭ nicĭ nu astupaseră tunurile ce părăsiseră.

Inaintându-ne spre contumaţă (vamă) şi cele-l-alte clădirĭ, din dosulŭ tabereĭ, le găsirămŭ asemenea pe tóte pustiĭ. Din délulŭ de unde se aflaŭ edificiurile acestea, se vedea prea lămuritŭ trupele inemice, carĭ eraŭ deja la o distanţă însemnată, şi cercaŭ să apuce pasulŭ ce ne despărţea de Braşov (Cronstadt), prin partea cea maĭ strîmtă a aceluĭ pasŭ. Câtŭ eramŭ de prăpăḑiţĭ de ostenélă nu vruseĭ să oprescŭ mersulŭ nostru nicĭ unŭ singurŭ minutŭ, ci continuarămŭ a urmări pe fugarĭ. Ajunserămŭ peste puţinŭ la o rîpă, unde treĭ sute de ómenĭ otărîţĭ ar fi pututŭ lesne să oprésca o armie întrégă. Dar ameţéla Austriacilor era aşĭa de complectă, în câtŭ fie-care soldatŭ fugea deosebitŭ. Vre-o treĭ ḑecĭ însă se raliară şi vrură cât-va timpŭ să se opue mersuluĭ nostru, dar nu le folosi acésta la altŭ nimicŭ, decâtŭ de-a se preda singurĭ în mâna morţiĭ.

Indată, din vîrfulŭ unuĭ dealŭ, zărirămŭ de departe câmpia în care da strîmtórea aceea; şi la a eĭ vedere, speranţa şi chiarŭ încredinţarea de-a putea ajunge până la Braşov scóse din pepturile nóstre strigărĭ de o bucurie generală. Unŭ singurŭ lucru ne cumpĕta: Austriaciĭ păreaŭ a se ralia din noŭ la gura poteceĭ şi a se pregăti să intre iară într'însa pentru a ne disputa trecerea. Creḑurămŭ întêiŭ, că ne înşelaŭ ochiĭ noştriĭ, dar ne încredinţarămŭ în curêndŭ că acésta nu era o ilusiune de optică. Indată ce se aflase la Braşov, că trecĕtórea strîmtoreĭ dela Bozan fusese învinsă, se trămisese treĭ miĭ de ómenĭ, ce formaŭ garnizóna acesteĭ cetăţĭ, ca să vie în ajutorulŭ corpuluĭ austriacŭ ce fu-

www.dacoromanica.ro

sese învinsŭ de armele nóstre; eĭ întâlniră pe fugarĭ, se întruniră cu dênşiĭ, şi'ĭ aşeḑară la arier-gardă, ca să isbéscă cu trupele cele odinite pe soldaţiĭ noştriĭ ceĭ obosiţĭ.

Nu eramŭ în stare să luptămŭ cu năvălirea uneĭ cavalerii ce nu trăsese încă nicĭ unŭ focŭ. şi într'o clipă trupele acestea nuoĭ, pornindŭ din délulŭ în vîrfulŭ căruia le vĕḑuserămŭ, căḑură peste noĭ cu totŭ avantagiulŭ ce le da clina tĕrîmuluĭ. Otărîĭ cu tóte acestea să le ţinŭ peptŭ, numĕrulŭ lor nepărêndu-ni-se prea considerabilŭ; dar când vĕḑuĭ, după resistenţa mea la lovirea acesteĭ d'întêiŭ divisiĭ, că maĭ ese totŭ de pe délulŭ acela încă o a doua divisiune şi maĭ numerósă, simţiĭ bine, că nu maĭ e speranţă de-a reuşi, şi că nu ne maĭ rĕmânea altă partidă de luatŭ decâtŭ de-a ne întórce înapoĭ.

Când vĕḑusemŭ pe inemicŭ că începea a se reuni, înţelesesemŭ că trebuia să alergŭ la mijlóce estraordinare spre a reînvia ardórea soldaţilor meĭ obosiţĭ; prin urmare le împărţisemŭ câte unŭ paharŭ mare de *curagiŭ*, subt formă de *rachiŭ*. Acéstă doctorie făcu efectŭ: le încălḑi inima, şi aburiĭ eĭ li se urcă în capŭ. Câţĭ-va din eĭ se simţiră aşia de înflăcăraţĭ de dorinţa de-a se sui la cerŭ prin drumulŭ celŭ maĭ scurtŭ, încâtŭ nemulţămindu-se d'a fi ucişĭ în rîpă, se suiră pe munţiĭ din prejurŭ. De acolo asvîrleaŭ ca plóe arborĭ, petre, bucăţĭ din stâncĭ peste Austriacĭ împedecându-le ast-felŭ mersulŭ, pe când restulŭ armieĭ îşĭ sĕvârşea retragerea în bună ordine. Dederămŭ focŭ vămeĭ în trecere; şi părăsindŭ tabăra cea cu şanţurĭ, unde plătiserămŭ atâtŭ de scumpŭ cea d'întêĭ victorie, reintrarămŭ în Valachia, fără altă perdere decâtŭ a câtor-va intusiaştĭ dintre noĭ, carĭ prea multŭ se devotaseră. Nóptea în sfârşitŭ veni şi ea, ca să maĭ domoléscă atâtŭ góna ce ne daŭ Nemţiĭ, câtŭ şi iuţéla fugeĭ nóstre şi ast-felŭ puturămŭ cu ceva orînduială maĭ bună să reintrămŭ în partea Vălenilor.

O împrejurare pricinui o simţitóre mâhnire trupelorŭ mele, căcĭ perdurămŭ în timpulŭ retragereĭ nóstre pe ceĭ maĭ mulţĭ dintre prisonieriĭ ce prinseserămŭ în góna nemţilorŭ. Ceĭ maĭ voĭnicĭ şi maĭ activĭ găsiseră mijlocŭ să scape la primulŭ momentŭ de confusiune şi ne remăsese numaĭ din ceĭ răniţĭ şi obosiţĭ de ostenélă, carĭ maĭ multŭ ne împedecaŭ mersulŭ decât ne folosiaŭ. O parte din eĭ avură norocalŭ d'a muri pe drumŭ; cât pentru ceĭ ce se păreaŭ dispuşĭ să trăiască, fără altŭ motivŭ decât d'a ne încurca drumulŭ, nu fuse bine de dênşiĭ; maĭ toţĭ suferiră o operaţiune hirurgicală, care ţintea a deosebi trunchiulŭ de extremitatea superióră a corpuluĭ, căcĭ soldaţiĭ meĭ nu primeaŭ a se încurca cu calabalîcŭ de prisosŭ şi capulŭ unuĭ inamicŭ le era îndestulŭ a căpăta recompensa obişnuită. Mĕ siliĭ să conservŭ pe la locului lorŭ câte-va capete care îmĭ însuflaŭ milă; dar vĕḑuĭ că mijlocirea mea la acésta, nu plăcea eroilorŭ meĭ: «Eĭ vreaŭ, ḑiceaŭ eĭ, să le lasŭ sarcina asta asupră-le s'o săvârşiască după voia lor».

După ce ămblarămŭ maĭ tétă nóptea fără a ne opri, odinirămŭ la cele dintâiŭ raḑe ale auroreĭ. Plecarămŭ apoĭ şi séra reintrarămŭ în Valenĭ, unde nu fuserămŭ lăudaţĭ multŭ pentru lauriĭ ce udaserămŭ cu sângele nostru, cu tóte că noĭ făcuserămŭ multŭ maĭ multŭ decât toţĭ aceia ce cercaseră, maĭ înainte de noĭ, a lua vre-o strîmtóre. Şi apoĭ noĭ aduceamŭ şi prea puţine capete şi mĕ temŭ, că arnăuţiĭ meĭ ar fi luatŭ ca să-şĭ împlè saciĭ, chiarŭ capete de ale tovarăşilorŭ lorŭ ucisĭ, décă soldaţiĭ musulmanĭ n'arŭ fi avutŭ înţelépta îngrijire d'aşĭ rade capetele, pentru a nu se întâmpla greşele ca acestea.

Décă cititorilorŭ li se pare că amŭ datŭ o socotélă pré amănuntă despre spediţiunea acésta, îĭ rogŭ să se gândéscă, că eŭ scriŭ pentru petrecerea mea

www.dacoromanica.ro

maĭ multŭ şi apoĭ care evenimentŭ din resbelulŭ acesta póte fi pentru mine maĭ interesantŭ, decât bătălia dela Bozan, în care eramŭ chiarŭ eŭ însumĭ eroulŭ?

La Vălenĭ, aflarămŭ îndată nuvela, că nu numaĭ strâmtórea acésta, darŭ tóte câte ducŭ în Transilvania, fuseseră fortificate şi se păziaŭ, pentru a nimici orĭ ce nouă încercare d'a le maĭ lovi. Renunţarămŭ dar la acestŭ proectŭ şi mi se dete ordine d'a porni tótă oştirea spre Focşanĭ, punctulŭ către care din tóte părţile se păreaŭ a veni să se grămădéscă norĭ noĭ.

IV.

SUMARIU.

Frigulŭ aduce unŭ armisteţŭ cu nemţiĭ. — Luarea Ociacofuluĭ de către Potemkin. — Sclim succede luĭ Abdul-Hamid la 7 Aprilie 1789. — Disgraţia luĭ Hassan şi a luĭ Iussuf. — Incurcătura în care se află Mavrogheni. — Armistiţiu la 20 Maiŭ 1790. — Mórtea luĭ Hassan. — Stefan, nepotulŭ luĭ Mavrogheni este înlocuitŭ prin Hangerliu. — Reiuceperea ostilităţilorŭ cu Austriaciĭ. — Cele din urmă lupte ale luĭ Mavrogheni.—Esecutarea luĭ.

Ruşiĭ sub comanda luĭ Romanţof luaseră ĭarăşĭ Iaşiĭ, chĭarŭ dela deschiderea campanieĭ. Austriaciĭ, subt ordinele luĭ Coburg, se înaintaseră până la Ajud. Departe de a se sfii de unŭ bimbaşă (colonelŭ turcŭ), ce trămisese Mavrogheni cu 1800 de ómenĭ, pe la jumĕtatea luĭ Octombre, ca să scóţă ante-posturile lorŭ din acelŭ oraşŭ, eĭ continuaseră mersulŭ lorŭ şi luaseră în sfârşitŭ şi oraşulŭ Focşanĭ.

Valachia se părea atuncĭ a fi în cea maĭ mare primejdie; numaĭ din pricina apropiereĭ ierneĭ se maĭ amână sfîrşitulŭ. Armiele combinate, creḑêndŭ că este îndestulŭ pentru anulŭ acela biruinţa Moldoveĭ întrege, se aşeḑară în cuartirurile lorŭ de iarnă, Ruşiĭ la Iaşĭ şi Nemţiĭ la Roman; ĭar noĭ stamŭ destulŭ de rĕŭ în tabăra nóstră nu departe de Focşanĭ.

Trebile nu înfăţişaŭ unŭ aspectŭ maĭ favorabilŭ dincolo de Valachia. Prin năvălirea sa în Banatulŭ Temişóreĭ, visirulŭ Iusuf împlusese imperiulŭ otomanŭ întregŭ de cea maĭ mare veselie, şi apoĭ de odată cufundase tóte inimele într'o fórte mare întristare. Luarea acesteĭ provinţe fusese aşĭa de grabnică, spaima rĕspândită prin succesulŭ viziruluĭ fusese atâtŭ de mare, încâtŭ Buda şi chiarŭ capitala Austrieĭ credea deja, că vĕdŭ pe Turcĭ la uşa lor; dar o mână maĭ puternică decâtŭ cea omenéscă însemnase Mehadia ca termenulŭ celŭ din urmă alŭ progreselor luĭ Iusuf. Sub zidurile cetăţeĭ aceşteia, aerulŭ ciumatŭ alŭ acestuĭ locŭ mlăştinosŭ, se făcu îndoitŭ vătĕmător sănĕtăţeĭ, din pricina timpuluĭ umedosŭ, şi ḑecimâ aşĭa de teribile rîndurile soldaţilor sĕĭ, încâtŭ pentru a nu'ĭ perde pe toţĭ, se vĕḑu silitŭ d'a părăsi cu cea maĭ mare grabă biruinţele séle. Totŭ cu acea iuţélă cu care condusese în Banatŭ o oştire numerósă şi plină de ardóre, totŭ aşĭa de răpede scóse elŭ înapoĭ o mână de trupe slăbănogite prin bóle, şi se vĕḑu silitŭ la sfîrşitulŭ anuluĭ, d'a închia, pentru treĭ lunĭ, cu Nemţiĭ, unŭ armistiţiŭ umilitor.

Confidenţa Turcilor în comandantele puterilor lor pe mare încercase o isbire totŭ aşĭa de completă. La începutulŭ primăvereĭ din 1788, când Hasan, căpitan-paşa, se suise în Marea Négră cu optŭ-spre-ḑece corăbiĭ de linie, doué-ḑecĭ de fregate şi o sumă nenumĕrată de şalupe canoniere, pentru a merge să lovéscă escadra rusésca lângă Kinburn, imperiulŭ întregŭ avea cele maĭ strălucite speranţe de reuşită; dar când trecu timpŭ după timpŭ şi primiră bătăĭ după bătăĭ;

www.dacoromanica.ro

când întêĭ şalupele canoniere ale luĭ Hasan fură prăpădite în Liman de către Nasaŭ; când apoĭ flota sa se respinse cu o perdere însemnată de către Paul Iones la Gluboca; când în fine tótă pregătirea corăbiilor séle de resbelŭ fu prăpădită prin aceştĭ doĭ comandanţĭ de maĭ susŭ, împreunaţĭ în dreptulŭ Kinburnuluĭ, atuncĭ inimile tuturor musulmanilor se împlură de spaimă şi de temerĭ; toţĭ se acoperiră cu sacĭ şi cu cenuşă, toţĭ vĕḑură mâna luĭ Dumneḑeŭ ridicată în contra celor ce aŭ turburatŭ pacea.

Câtŭ fu de mare desperarea bine-credincioşilor, când, la 17 Decembre, Potemkin se făcu stăpânŭ peste importanta cetate dela Ociacof! Efectulŭ produsŭ prin evenimentulŭ acesta este maĭ presusŭ de orĭ-ce descriere. După unŭ anŭ ca acesta, însemnatŭ prin ameninţătorulŭ pericolŭ alŭ Valachieĭ, prin perderea Moldavieĭ, desfiinţarea armieĭ turcescĭ, nimicirea floteĭ otomane, ruşinosulŭ armistiţiŭ încheiatŭ cu Austria, şi luarea unuia din bulevardele imperiuluĭ de către Rusia, calamităţile se păreaŭ că nu vor maĭ înceta decâtŭ după ce némulŭ luĭ Osmanŭ s'ar fi isgonitŭ din Europa cu desevêrşire. Poporaţiunea a căreia nemulţămire pricinuită de tóte aceste nenorocirĭ se maĭ amărîse şi maĭ tare vĕḑêndŭ mereŭ despărţirĭ din armia mareluĭ visirŭ, că se întorceaŭ în tóte ḑilele, trecêndŭ Bosforulŭ, în starea cea maĭ miserabilă; începu atuncĭ poporulŭ să céră capulŭ luĭ Iusuf, totŭ aceleaşĭ strigărĭ furióse cu carĭ maĭ înainte ceruseră numirea sa de visirŭ.

Insă, renunţândŭ la orĭ-ce proectŭ de resbelŭ ofensivŭ, visirulŭ otărî să concentreze, pe câtŭ va fi putinţă puterile séle la unŭ locŭ, spre a se ocupa de apĕrarea imperiuluĭ. Trimisese luĭ Mavrogheni unŭ adaosŭ de cincĭ miĭ de ómenĭ carĭ împrăştiindu-se între Curtea de Argeş, Rômnicŭ, Brâncovenĭ, Vălenĭ şi Câmpina, se păreaŭ a fi de ajunsŭ spre apĕrarea otaruluĭ Principatuluĭ sĕŭ, şi intră apoĭ şi elŭ însu-şĭ în Basarabia, pe când ostilităţile se suspendaseră.

Işĭ rădică deja mâna spre a da în acea parte o nouă lovitură în Moldavia şi'şĭ promitea, că succesele séle de maĭ înainte se vor renoi, când o împrejurare neaşteptată veni să vestejéscă tóte speranţele Turcilor şi să ne paraliseze puterile.

Acésta fu mórtea Sultanuluĭ Abdul Hamid, căruia îĭ succese nepotulŭ sĕŭ Selim, şi la împrejurarea acésta nimenĭ nu era pregătitŭ. Fără a fi putută prevedea o aşĭa mare preschimbare, acestŭ Principe trecu de odată, la 7 Aprilie 1789, din umbra haremuluĭ la splendoarea tronuluĭ despoţilor otomanĭ.

Ca ceĭ maĭ mulţĭ tinerĭ, Selim se ocupă a strica totŭ ce făcuse îpredecoruluĭ sĕŭ. Barba luĭ abia era de cincĭ-spre-ḑece ḑile şi aceĭ doĭ favoriţ principalĭ aĭ unchiuluĭ séŭ, Iusuf şi Hasan, căḑură îndată din posturile înalte ce ocupaŭ. Nu-ĭ trată însă de totŭ cu asprime. Vîrsta luĭ Hasan, îndelungele séle serviciĭ, vechile séle isbânḑĭ, inspiraŭ încă pentru acestŭ eroŭ veteranŭ unŭ felŭ de veneraţiune, la care era lumea obicĭnuită şi căria noulŭ monarhŭ creḑu că trebue să se plece. Işĭ ascunse dar disgraţia sa prin aparinţa uneĭ favorĭ nouĭ, şi îlŭ orândui Begler-beĭ alŭ Rumelieĭ, iar pe căpitan-beĭ (care era până aci comandantŭ alŭ marineĭ, subt ordinile séle), anume Geretlu-Husein, îlŭ puse în loculŭ mareluĭ amiralŭ.

Nu numaĭ că Hasan se depărta cu acestŭ chipŭ de elementulŭ sĕŭ naturalŭ, dar, osebitŭ de acésta primi ordinŭ de-a pleca în fruntea armieĭ din Basarabia, în calitate de Seraschier, să desrobéscă fortăreţa Ociacovuluĭ. Iusuf, ce era cu mult maĭ puţinŭ întemeiatŭ în dragostea poporuluĭ suferi o disgraţie maĭ complectă. Din rangulŭ de vizirŭ mare îlŭ koborî la acela de paşă de Vidin; şi spre a învenina şi maĭ multŭ săgéta cu care îlŭ rănĭ, demnitatea ce elŭ perdea, fuse dată guvernatoruluĭ acesteĭ cetăţĭ, chiarŭ inemiculuĭ sĕŭ celuĭ maĭ de-

www.dacoromanica.ro

claratŭ. Acestŭ noŭ comandantŭ primarŭ era supranumitŭ Dgenase, adică Mortulŭ, supranume ce i se dedese din causa slabeĭ sănĕtăţĭ.

Câtŭ despre Mavrogheni, nu i se făcu îndată vre-o schimbare în situaţiunea sa. Pe câtŭ timpŭ era primejdia încă mare, şi era trebuinţă de multă energie, elŭ era trebuinciosŭ; dar căderea protectoruluĭ luĭ puse în mişcare tóte limbele invidieĭ, şi în secretŭ se pregătiră o mulţime de acusărĭ pe care îşĭ propuneaŭ inemiciĭ sĕĭ să le asvîrle asupra luĭ la cea maĭ d'intêiŭ ocasiune favorabilă. In faptă, nu esistă nicĭ o crimă, séŭ greşală, care să nu-ĭ o impute. Se ḑicea că administrase rĕŭ treburĭ cu care nicĭ odinióră nu le primise; că tăiase capete, care încă staŭ fórte solide pe umeriĭ lor. Décă adevĕrulŭ s'ar afla între amêndouĕ estremele, s'ar fi pututŭ privi elŭ ca omulŭ celŭ maĭ perfectŭ, căcĭ i se făcéŭ imputările cele maĭ contradictorie şi cele maĭ nepotrivite. Totŭ de odată îl făceaŭ şi cumplitŭ şi risipitor; şi laşŭ şi îndrăsneţŭ; şi superstiţiosŭ şi ateŭ; şi prea blândŭ, şi prea aspru; şi prea prudentŭ, şi prea nesocotitŭ. Dar deşi nu era prea lesne de-a vedea cu desluşire, care-ĭ eraŭ crimele, totŭ era evidentŭ, că pedépsa îĭ era neînlătuarată şi că i se va face, îndată ce sentinţa se va putea pune în lucrare fără primejdie, căcĭ era deja pronunţată în secretŭ. Despre acésta era chiar elŭ convinsŭ; şi pe orĭ-ce Grecŭ vedea plecândŭ spre Bucurescĭ i se părea că o să fie unŭ pârîtorŭ, care mergea să dea dovadă în contra luĭ. asemenea şi pe orĭ-ce turcŭ vedea că sosesce aci, gândea că este vestitorulŭ însărcinatŭ a-ĭ aduce disgraţia sa.

Aflându-se în posiţiunea acésta şi şciindŭ, că perderea principatuluĭ sĕŭ va trage după sine şi perderea luĭ chĭarŭ, ne avêndŭ să aştepte nicĭ unŭ ajutorŭ de la noulŭ vizirŭ, care dorea să 'l vaḑă încercândŭ pagube în resbelŭ maĭ bine decât isbânḑĭ, Mavrogheni îşĭ slei visteria sa privată pentru a ridica cu a sa cheltuĭală unŭ corpŭ noŭ de oştire; şi alăturândŭ pe lângă acésta şi óstea ce maĭ putu aduna din tabăra dela Focşanĭ, porni spre Rômnic, pentru a organisa acolo unŭ atacŭ generale, care să se pótă da tot într'unŭ timpŭ în contra tuturorŭ strîmtorilorŭ Transilvanieĭ, avêndŭ speranţă că inamiculŭ, vĕḑêndu-se silitŭ d'a se apăra din tóte părţile de o dată, s'arŭ putea afla deschisŭ maĭ multŭ din vre-o parte. Mavrogheni se şi încărcă a cârmui însu-şĭ elŭ spediţiunea în contra strîmtoreĭ dela Timiş. Dar, séŭ că aŭ aflatŭ Austriaciĭ scopulŭ sĕŭ, séŭ că l'aŭ bănuitŭ, căcĭ eĭ îĭ apucară înainte printr'unŭ atacŭ atâtŭ de puternicŭ, în cât chiarŭ până să nu aibă timpulŭ d'a da semnalele loviriĭ, ce combinase elŭ, fuse respinsŭ cu o perdere considerabilă şi silitŭ de a se înapoia spre Ploescĭ. Vĕḑêndu-şĭ dar ast-felŭ proectele zădărnicite până a nu avea timpulŭ de a le îndeplini, îşĭ rechiămă trupele séle dela otarele Ungarieĭ şi se întórse descuragiatŭ cu totulŭ, la Rômnic, unde îşĭ aşeḑă cartierulŭ generalŭ.

Dela începutulŭ foculuĭ eŭ fusesemŭ rănitŭ la cópsă printr'unŭ glonţŭ, care, atingêndu-mĕ la osŭ produse încetŭ încetŭ o esfoliaţiune fórte durerósă. Rana acésta mĕ pusese pentru cât-va timpŭ în neputinţă d'a servi, de aceea părăsiĭ Rômnicul şi mĕ întorseĭ la Bucurescĭ, unde chirurgulŭ luĭ Vodă, singurulŭ tăetorŭ de óse de omŭ din principatŭ, carele era în stare d'a deosebi unŭ osŭ de piciorŭ dintr'unŭ ciocănelŭ de tobă, fu trimisŭ de vre o doue orĭ la mine pentru a-mĭ grăbi vindecarea.

Nu voiŭ maĭ întreprinde să desluşescŭ aicĭ în ce chipŭ, după evenimentele acestea maĭ mărunte, de care vĕ vorbiĭ, fură scăpaţĭ de douĕ orĭ Coburg şi Austriaciĭ, prin activitatea fără esemplu a luĭ Suvarof, căcĭ de doue orĭ eraŭ să fie prăpădiţĭ de către turcĭ. Suvarof bătu cu desĕvârşire pe turcĭ, odată la

www.dacoromanica.ro

Focşanĭ şi alŭ doilea dela Rômnic; acestea sunt fapte pe carĭ analele neuĭtate ale istorieĭ le-a scăpatŭ din întunericŭ. Ast-felŭ, de mare era ameţéla turcilorŭ la Rômnic, în cât, cu tóte ca Dgenaze, comandantele lorŭ, ordonase să se împuşce chiarŭ soldaţiĭ sĕĭ, carĭ arŭ fugi, dar tótă tabăra otomană căḑu în puterea inamicilorŭ lorŭ. Cursulŭ Dunăreĭ se opri prin numĕrulŭ multorŭ care ce rĕmăseseră într'însa şi prin trupurile acelorŭ, carĭ cercară să tréca undele séle împlute de sânge.

In Bucurescĭ, tótă lumea, dela mare până la micŭ, eraŭ în consternaţiune; ceĭ maĭ mulţĭ dintre curtisaniĭ luĭ Mavrogheni îl părăsiră, până chiarŭ şi rudele luĭ cele maĭ de aprópe şi nepoţiĭ luĭ. Unele dintre persónele însemnate ale ţĕreĭ părăsisă capitala, înainte de plecarea principeluĭ şi pe când principele eşia din oraşŭ pe o pórtă spre a merge în Turcia, boeriĭ sĕĭ eşiaŭ pe alta pentru a complimenta pe nemţĭ, carĭ, după bătălia dela Rômnicŭ, porniseră îndată spre Bucurescĭ.

Cât despre mine, fără a căuta să mĕ laudŭ de credinţa mea şi cu tóte că aşĭ fi pututŭ găsi causă pentru a rĕmânea în Bucurescĭ, căcĭ rana mea mĕ silea a schiopăta în suita principeluĭ, făcuĭ neroḑia de a merge după dênsulŭ. Temerea mea cea maĭ mare era, că 'lŭ vedeamŭ cufundatŭ într'o desĕvârşită întristăciune de a părăsi suveranitatea a căreĭ căpătare 'lŭ costase atât de multŭ; dar mĕ vĕḑuĭ cu mulţămire înşelatŭ asupra acestuĭ punctŭ. Cu tóte că atâtea resbele, perdute unulŭ după altulŭ, dedeseră gândurilorŭ séle o colóre pré întunecósă, călĕtoria păru a-ĭ schimba gândurile şi a-ĭ rechiăma veselia: «Cine s'a pusŭ vre-o dată pe unŭ tronŭ, îmĭ ḑise elŭ, şi a pututŭ sta pe dênsulŭ în linişte? Cine a alergatŭ ca mine după favórea vre unuĭ Sultan, fără să aibă a se teme de perderea capuluĭ sĕŭ? Vie dar mórtea, când va pofti; destulŭ amŭ trăitŭ, décă amŭ fostŭ principe».

Acéstă dispositiune de spiritŭ se schimbâ însă, când sosirămŭ pe malurile Dunăreĭ. Vĕḑêndŭ acestŭ măreţŭ fluviŭ, pe care 'lŭ trecuse, cu câţĭ-va anĭ maĭ înainte, pentru a merge să ia în stăpânire demnitatea cea maĭ înaltă la care elŭ putea să aspire, şi pe care se gătea să 'lŭ tréca acumŭ înapoĭ, fugarŭ şi despoiatŭ de tótă mărirea, Mavrogheni, cu tóte că fusese principe, se opri spre a'şĭ arunca ochiĭ în urmă, cu mâhnire, şi nefiindŭ în stare să se smulgă de odată dela totŭ ce fusese obiectulŭ ambiţiuneĭ vieţeĭ séle întregĭ, elŭ refusâ d'a merge maĭ înainte, până nu se va încredinţa de-a intratŭ în adevĕrŭ Coburg în capitala sa. Dar şcirile rele aŭ aripĭ; elŭ află îndată, că inemiciĭ nu numaĭ aŭ intratŭ în Bucurescĭ, dar chiarŭ că nobiliĭ 'ĭ aŭ primitŭ cu braţele deschise; şi ast-felŭ, ḑicêndŭ adio pentru tot-déuna principatuluĭ sĕŭ, elŭ intrâ în barca care'lŭ aştepta.

Binele câte odată se nasce din rĕŭ. Perḑêndŭ bătaia dela Rômnic, Djenaze perdu şi demnitatea de mare-visirŭ; dar, fiind-că elŭ chiarŭ de acumŭ purta numele de mortŭ, Sultanul Selim, creḑu, se vede, că póte să'ĭ lase viaţa. Insă neisbutirea locotenentuluĭ sĕŭ şi a celor-l-alţĭ generalĭ aĭ sĕĭ îlŭ desgustaseră de resbelŭ, şi elŭ alese, pentru a înlocui pe Djenaze, pe vechiulŭ nostru Căpitan-paşa, Hasan, ale căruia sentimente pacĭnice conveneaŭ maĭ bine dispositiunilor celor nouĕ ale suveranuluĭ. Cumŭ se orânduĭ, noulŭ visirŭ se duse la cuartierulŭ generalŭ, la Şumla; şi Mavrogheni recăştigândŭ niţelŭ curagiŭ şi speranţă după aflarea acesteĭ noutăţĭ, se duse de grabă să'lŭ întâlnéscă.

Stoiculŭ celŭ maĭ nesimţitor, n'ar fi privitŭ pe aceste douĕ personage fără a simte óre-care plăcere, cândŭ 'şĭ frecaŭ barbele unulŭ de altulŭ îmbrăţişându-se, pe când eĭ se cunosceaŭ aşia de bine între eĭ. Se ḑice, că la cea întêĭ a lor să-

www.dacoromanica.ro

rutare, emoţiunea ce simţiră amêndoĭ fu aşĭa de mare, încâtŭ pleopele lor de aramă vărsară chiar lacrime de bucurie. In faptă, vizirulŭ şi principele eraŭ cu totulŭ unulŭ pentru altulŭ. Luĭ Hasan i se părea, că ajutorulŭ luĭ Mavrogheni ĭ ar chezăşui ceva succese diplomatice, şi luĭ Mavrogheni îĭ părea reazimulŭ luĭ Hasan maĭ necesarŭ decâtŭ esistinţa; dar vaĭ! bucuria celuĭ din urmă fu scurtă. Intocmaĭ ca Moisi, Hasan era destinatŭ a privi numaĭ de departe obiectulŭ tuturor dorinţelor séle, ţinta tuturor bucuriilor séle: pacea cea de multŭ căutată, şi pe care în sfîrşitŭ abia o vedea licărindŭ în depărtare, sórta poruncise ca elŭ să nu guste din închierea eĭ. După o iarnă întrégă petrecută în negoţiaţiunĭ spinóse şi ostenitóre, numaĭ unŭ armistiţiŭ se încuviinţase, şi la 20 Martie 1790, Gazi-Hasan, după o zăcere care nu ţinu decâtŭ câte-va ore, termină lunga şi strălucita sa carieră. Uniĭ inculpaŭ pe inemiciĭ sĕĭ de a-ĭ fi scurtatŭ ḑilele, dar era de nouĕ-ḑecĭ de anĭ când muri.

N'a maĭ rĕmasŭ acumŭ luĭ Hasan decâtŭ memoria; dar ea va trăi înconjurată de splendóre, câtŭ timpŭ va ţine imperiulŭ turcescŭ. Unŭ singurŭ norŭ, ce ar întuneca sórele la apusulŭ sĕŭ, n'ar putea face să se uĭte atâtea ore în timpulŭ cărora elŭ a aruncatŭ pârae de lumină. Fusesemŭ marţor, în tinereţea mea, la espediţiunea din Morea; maĭ târḑiŭ 'lŭ amŭ urmatŭ în Egipt, şi destinata sa esercitase asupra aleĭ mele aceeaşĭ influinţă depărtată, dar neîntreruptă, ce esercitéză asupra natureĭ întregĭ marea făclie a lumeĭ. Precumŭ am vĕḑutŭ pompa ameḑiḑileĭ séle, vĕḑuĭ şi raḑele din urmă ale apusuluĭ sĕŭ; şi nu numaĭ că în timpulŭ vieţeĭ luĭ Hasan, sórta mea a stătutŭ legată indirectŭ de-a luĭ, dar încă şi după mórte'ĭ sórta mea se aflâ înfăşurată în negrulŭ întunecimeĭ ce acoperi imperiulŭ Otoman.

Intîmplarea acésta ridică curagiulŭ partideĭ, care voia resbelulŭ. Un simplu agă dela Ruşciuc fu numitŭ ca succesor al luĭ, numaĭ din pricină, că, cu câţĭ-va anĭ maĭ înainte, acelŭ turburătorŭ musulmanŭ insultase pe principele Repnin(1), carele trecea, ca vestitor de pace, prin oraşulŭ ce guverna elŭ. Mânia personală fu privită ca o chezăşuire despre sciinţa militară. N'amŭ trebuinţă să adaogŭ că cu câtŭ maĭ multŭ Hasan s'a arĕtatŭ amicŭ alŭ luĭ Mavrogheni, cu atîtŭ succesorulŭ luĭ se creḑu dator de a-ĭ deveni celŭ maĭ neîmpăcatŭ inemicŭ; dar Mavrogheni maĭ avea încă unŭ inemicŭ secretŭ, de carele nu se temea nicĭ de cumŭ, şi era cu multŭ maĭ periculosŭ decâtŭ toţĭ aceia a cărora duşmănie se declarase: acelŭ inemicŭ era chiarŭ elŭ însuşĭ.

Acestŭ inimicŭ îĭ inspirase, puţinŭ câte puţinŭ, o ură învechită în contra nepotuluĭ sĕŭ Stefanŭ, dragomanulŭ arsenaluluĭ; şi acésta fără cuvîntŭ, căcĭ Ştefanŭ era unulŭ din ómeniĭ aceĭa ciudaţiĭ, carĭ preferŭ unŭ postŭ modestŭ cu care să'şĭ pótă crea prin muncă o existinţă liniştită şi dulce, rĕsplata uneĭ oneste şi modeste industriĭ, iar nu posturĭ multŭ] maĭ înalte, carĭ sunt şi cu multŭ maĭ sguduitóre şi nesigure, unde ambiţiunea este legănată pe genuchiĭ pericoluluĭ. — Ştefan, pentru a priveghia mai bine cursulŭ şi a preveni consecinţele intrigilorŭ, ce se urzeaŭ împotriva unchiuluĭ sĕŭ, s'a abţinutŭ totŭ-dé-una, cu o neauḑită staruinţă, d'a se amesteca elŭ însu-şĭ în intrige, şi nu'şĭ slăbise puterile în strigărĭ deşerte, nicĭ nu iuţise înrĕutăţirea inemicilorŭ sĕĭ prin lupte nefolositóre.

O conduită atâtŭ de diferită de a sa, urma să pară de bănuit acestuĭ unchiŭ

(1) Principele Nicolae Repnin, ambasador Rusŭ la Constantinopole, şi apoĭ generalŭ în eştirile Rusieĭ, care luă maĭ multe biruinţe în contra Turcilor.

www.dacoromanica.ro

ne cu minte; și omulŭ care se mulțămise de a se ține de datoria postuluĭ sĕŭ, care vĕḑuse pe Gazi-Hasan înlocuitŭ în comanda marineĭ prin Hasan de la Creta, și pe acesta înlocuitŭ prin Husseim Georgianul, carele sub favoritulŭ sultanuluĭ ca și sub acela căruia i-se închina poporulŭ, nicĭ odată nu s'a schimbatŭ din credința sa către ceĭ maĭ marĭ aĭ luĭ, nicĭ din devotamentulŭ sĕŭ pentru ceĭ de aprópe luĭ, nu putu dobândi dela nesocotitulŭ de unchiu alŭ sĕŭ decâtŭ o dușmănie înrădăcinată dreptŭ recompensă a tutulorŭ calităților sale celorŭ bune și a servicielorŭ ce-ĭ fácuse. In fine Mavrogeni se otărî să întrebuințeze puțina stare și puținulŭ creditŭ ce'ĭ maĭ rĕmăseseră pentru ca se cumpere disgrația nepotuluĭ, séŭ chiar și mórtea luĭ, décă va fi trebuință.

Spăimântându-me de acéstă otărire a luĭ, a căreia esecutare trebuia neapăratŭ se aducă ruina principeluĭ și a tutulorŭ celorŭ de pe lângă dînsulŭ, mĕ duseĭ să'lŭ întâlnescŭ, și fără multe perifrase îĭ puseiŭ înainte tóte consecințele cele rele ale acestuĭ scopŭ nesocotitŭ. — Dar amărîtŭ de necazurĭ, Mavrogeni ajunsese incapabile de a maĭ judeca cu sânge rece. Elŭ semăna cu unŭ omŭ care urcândŭ o stâncă răpede cu ochiĭ tot-dé-una ațintițĭ către vîrfŭ, merge cu pașĭ țepenĭ și siguri, dar la coborîșŭ vĕḑĕndŭ prăpastia deschisă sub piciórele sale, îș perde totŭ cumpĕtulŭ și se aruncă într'însa chiarŭ din frica ce are d'a cădea în întru. — Ofensatŭ de îndrăsnéla mea, dar incapabile d'a găsi cuvinte puternice în contra argumentelorŭ mele, elŭ nu'mĭ rĕspunse la tóte mustrările mele, decâtŭ prin ocărĭ. «Nu sunt încungiuratŭ decâtŭ de trădătorĭ», 'mĭ striga elŭ, spumegândŭ de mânie; «ațĭ luatŭ cu toțiĭ parte la acelașiŭ complotŭ; toțĭ v'ațĭ legatŭ ca să'mĭ luațĭ viața; toțĭ v'ațĭ deschisŭ brațele, ca să'mĭ apucațĭ rĕmășițele avereĭ mele.»

Nu creḑuiŭ de trebuință să cautŭ a'ĭ da rĕspunsurĭ la atâtea înculpărĭ nemeritate; mĕ mărginiĭ a'ĭ spune, că déca va persiste a lucra după plăcerea inemicilorŭ seĭ, rĕsturnândŭ și pe acestŭ din urmă rézimŭ alŭ caseĭ sale, apoĭ amiciĭ sĕĭ se vorŭ vedea silițĭ a-șĭ îngriji de siguranța lorŭ, și'lŭ lăsaĭ să se maĭ gândéscă la avisulŭ ce'ĭ dedeĭ.

Nu'ĭ fuse de nicĭ unŭ folosŭ. Elŭ continuă să intrigeze pentru isgonirea din funcțiune a nepotuluĭ sĕŭ; și, fiindŭ că ceea ce elŭ cerea cu atâta rîvnă, se întêmplase a fi de acordŭ cu dorințele chiarŭ ale inamicilorŭ sĕĭ celorŭ maĭ înverșunațĭ, elŭ ajunse la ținta ce'șĭ propusese. — Ștefan fu destituitŭ, dar Mavrogeni avu mâhnirea d'a vedea orânduitŭ în loculŭ luĭ pe Hangerliul, a căruia ură asupra luĭ Mavrogeni nu avea marginĭ.

Așĭ fi pututŭ, fără vre o mustrare de cugetŭ, să mĕ despartŭ de dênsulŭ în aceste momente, dar din douĕ motive remăseĭ încă cu elŭ: o rĕmășiță de dragoste îĭ maĭ păstramŭ încă, cu tóte nedreptățile luĭ și apoĭ nu 'mĭ venea să-mĭ daŭ demisiunea tocmaĭ în momentulŭ când tămăduirea răneĭ mele îmĭ permitea de a'mĭ relua serviciulŭ.

Adevĕratŭ este, că acelŭ serviciŭ se cunoscea că nu o să ție multŭ timpŭ. Geniulŭ păceĭ pe care 'lŭ vĕḑuserămŭ unŭ minutŭ întinḑêndŭ aripele séle deasupra consilielorŭ Porțeĭ, își luase sborulŭ de aci spre Nordŭ și se oprise în Austria. Iosif II, autorulŭ acestuĭ resbelŭ, acelŭ Principe, care, prin chipulŭ nesocotitŭ cu care vruse să esecute scopurile séle folositóre în sine-le, dar care în locŭ de a se sfîrși după dorința luĭ, a aprinsŭ foculŭ rebelieĭ în tóte statele séle, dela Dunăre până la rîulŭ Escaut, Iosif II murise. După ce a stinsŭ flacările ce elŭ ațițase, desființând de o dată pe patulŭ sĕŭ de mórte tóte reformele ce ocupaseră cu ostenélă viața sa întrégă, elŭ și-a datŭ sufletulŭ, împovoratŭ

www.dacoromanica.ro

de vederea atâtorŭ nenorocirĭ publice şi private, ce adăpară cu amărăciunĭ minutele din urmă ale unuĭ om plinŭ de mândrie şi de simţire. Leopold, fratele şi urmaşulŭ sĕŭ, care cu părere de rĕŭ părăsise malurile pacinice ale rîuluĭ Arno, căcĭ nu se bucura d'a se espune vijelielorŭ, care bubuiaŭ atuncĭ împrejurulŭ tronuluĭ imperialŭ, Leopold dedese trupelorŭ Austriace deja nişce ideĭ aşa de diferite din ale trecutuluĭ, încâtŭ într'o vară întrégă, ele se mulţămiră de a privi în linişte pe turcĭ dela unŭ malŭ alŭ Dunăreĭ până la cel-altŭ. Din nenorocire, Iusuf, paşa vidinuluĭ, care nu iubia odihna, luă liniştirea acésta a lorŭ dreptŭ o dovadă de slăbiciune şi îşĭ închipui că puterile séle unite cu acelea ale luĭ Mavrogheni, arŭ fi îndestule spre a isgoni pre Austriacĭ din vecinătatea sa. Elŭ invită pe principele fără principatŭ să vie cu oştirea, ce-ĭ maĭ remăsese, să se unéscă împreună şi acesta se duse lângă elŭ îndată.

La 14 August, Iusuf porunci divisiuneĭ luĭ Mavrogheni să tréca Dunărea, avêndŭ de gândŭ, ca după ce acelŭ despărţimênt se va întări cu şanţurĭ lângă satulŭ Calafatulŭ, din dosulŭ căruia voia să se aşeḑe, să tréca apa puţinŭ maĭ susŭ cu restulŭ armieĭ séle, ca să pue pe inamicŭ între doue focurĭ Dar inamiculŭ nepoliticosŭ, nu lăsă să se îndeplinéscă acestŭ proectŭ, ci, înaintândŭ nóptea fără a fi vĕḑutŭ, ne atacă la 26, în faptulŭ ḑileĭ, cu oştire multŭ maĭ multă decâtŭ a nóstră. Adevĕrulŭ este că, atăcându-ĭ dela spate, îĭ făcuĭ a crede unŭ momentŭ, că planulŭ nostru reuşise şi că Iusuf elŭ însuşĭ ĭ-arŭ fi atăcândŭ; dar acéstă diversiune venea prea târḑiŭ spre a ne scăpa: inamiciĭ eraŭ deja în deplină posesiune a liniilorŭ nóstre.

In mijloculŭ vărsăreĭ de sânge ce urma după acésta, nu sciŭ de îmĭ va fi iertatŭ de a vorbi despre sórta uneĭ căldărĭ, care, câtŭ de prostŭ obiectŭ se pare a fi şi ea, a formatŭ însă unŭ episodŭ însemnat in tabloulŭ generalŭ. De unŭ timpŭ nepomenitŭ, acéstă sculă a bucătărieĭ fusese consolaţiunea, reazimulŭ, punctulŭ de împreunare alŭ uneĭ odale (regimentŭ) respectabile de ieniceri. Trupele acesteĭ divisiunĭ o căraŭ după dânsele în fugele lorŭ, cu tótă iuţéla ce putea să permită forma, mărimea şi greutatea sa, şi căldarea făcea cu maiestate retragerea sa în mijloculŭ funcţionarilorŭ devotaţĭ serviciuluĭ sĕŭ, carĭ eraŭ dela bucătarulŭ primarŭ, Aşci-başa alŭ odaleĭ, până la celŭ de pe urmă rândaşŭ alŭ regimentuluĭ. Unŭ despărţimêntŭ de husarĭ de aĭ inamiculuĭ o zări şi otărî să se facă stăpânŭ pe dânsa. Ienicerii a cărora era căldarea, otărîră şi eĭ, pe de altă parte, să apere până la mórte unŭ instrumentŭ ca acela, care de atâtea orĭ susţinuse existenţa lor şi restartornicise vigórea lorŭ. Lupta fu lungă şi sângerósă: când Austriaciĭ biruitorĭ duceaŭ căldarea în triumfŭ, când ienicerii, atăcându-ĭ ca nisce desperaţĭ, se puneaŭ iarăşĭ în posesiunea eĭ. In fine, d'abia când victima pasivă a acesteĭ contestărĭ înverşunate, târîtă într'o parte, târîtă într'alta, vĕḑu că periră toţĭ apărătoriĭ sĕĭ ceĭ musulmanĭ, d'abia atuncĭ trecu din mânele bine-credincioşilorŭ într'ale păgânilorŭ(1), fără să se arĕte îngrijată de a şci cine vorŭ fi aceia, carĭ vorŭ împlea de aci înainte larga sa capacitate şi cine va fi însărcinatŭ de a maĭ aţiţa foculŭ sub pântecele sale cele năprasnice.

Voĭ care daţĭ tot-dé-una maĭ mare importanţă cuvintelorŭ decât lucrurilorŭ, veţĭ întórce capulŭ cu dispreţŭ dela o asemenea scenă şi veţĭ privi-o ca unŭ faptŭ de vitejie nebunéscă! Aflaţĭ dar, că organisarea fundamentală a ienicelorŭ, face din căldarea ce servă la fertura din tóte ḑilele punctulŭ de împreunare alŭ regimentuluĭ lorŭ, face obiectulŭ a cărnia perdere imple, pe acelŭ

(1) Păgânĭ aci sunŭ creştinĭ, iar bine credincioşĭ sunt musulmanĭ. Anastase e turcit.

www.dacoromanica.ro

corpŭ, ce n'a şciutŭ s'o apere, cu o pată neştérsă şi ruşinósă şi că îndestulŭ este, ca soldatulŭ să aĭbă unŭ obiectŭ óre-care a căruĭ păstrare să fie pentru dênsulŭ unŭ punctŭ de onóre, căcĭ puţinŭ ne pasă ca obiectulŭ acela să fie unŭ vasŭ de aramă, séŭ unŭ peticŭ de mătasă împestriţatŭ de maĭ multe feţe (ca stindardulŭ), séŭ o aquilă, séŭ o căldare.

Divisiunea mea pătimise maĭ puţinŭ de câtŭ tóte în bătaia acésta a nóstră; mĕ întorseĭ dar la Calafat, ca să protegŭ reîmbărcarea celor-l-alte trupe, dar nu putuĭ opri o scenă de o grozavă confusiune. Sute de nenorociţĭ, neputêndŭ ajunge la barcele adunate pe rîŭ, se aruncară în apă cu speranţă d'a le ajunge şi valurile Dunăreĭ uciseră unŭ numĕrŭ maĭ mare de soldaţĭ de aĭ noştriĭ, decâtŭ armele nemţilorŭ. Barca plină de soldaţĭ fu cufundată în apă de către artilerie; o ghiulea sparse barca luĭ Mavrogheni chiarŭ în minutulŭ când elŭ se coborîse dintr'însa şi d'arŭ fi isbit-o cu o clipă maĭ înainte, principele ş'arŭ fi sfârşitŭ ḑilele în Dunăre; dar nu era acésta mórtea ce i se destinase luĭ, ci alta.

Fiind-că rĕmăsesemŭ pe urmă pe malulŭ inamiculuĭ, cu o mână de arnăuţĭ, mĕ aşteptămŭ să beaŭ paharulŭ mucenicieĭ, cu tóte că bĕutura acésta nu 'mĭ era de locŭ pe gustŭ, cândŭ zăriĭ la câţĭ-va paşĭ o luntricică pitită în stufŭ, pe care n'o luase nimenea de acolo, neputênd-o scóte. O arĕtaiŭ la vre-o patru cincĭ d'intre soldaţiĭ meĭ ceĭ maĭ vrednicĭ; alergarămŭ degrabă la dînsa şi aruncându-ne înăuntru, traserămŭ câtŭ putémŭ, cu braţele în locŭ de vâsle către malulŭ turcesc. Artileria inamică găsise în noĭ unŭ semnŭ ca să lovéscă, dar pentru noroculŭ nostru iuţéla cursuluĭ Dunăreĭ ne împinse curîndŭ spre loculŭ scăpăreĭ; şi cu tóte că ghiulele şuieraŭ pe lângă urechele nóstre, nicĭ una însă nu ne a atinsŭ de mórte. Mi-aŭ lăsatŭ numaĭ prin cărnurĭ vre-o douĕ rănĭ spre suvenire de ḑioa aceea, dar eŭ m'aşĭ fi lipsitŭ bucurosŭ şi de acelea, cu tóte că, după cumŭ ḑice Coranul, din rănile făcute de armele necredincioşilorŭ ese unŭ mirosŭ plăcutŭ luĭ Mahomet; şi cu atâtŭ maĭ multă, că turciĭ sunt atâtŭ de supuşĭ voinţelorŭ providenţeĭ, în câtŭ nicĭ nu obicĭnnescŭ a târî după oştirile lorŭ ómenĭ de aceia, carĭ strică decretele cerulŭ şi carĭ se numescŭ chirurgĭ.

Reuşirămŭ ast-felŭ a trece Dunărea; ne stabilirămŭ cu şederea în apropierea Vidinuluĭ. Printr'o întâmplare cindată trecerea nóstră în Turcia se făcea chiarŭ în momentulŭ când Hangerliul deşteptase în capitală vechia istorie a zarafuluĭ Petrache şi de a da de faţă pe Mavrogheni, că s'arŭ fi îmbogăţitŭ din comorile ce perduse Sultanulŭ din pricina morţeĭ silite şi grabnice a acestuĭ bancherŭ. Asemenea loviri date principeluĭ, una după alta, se păreaŭ a face neapĕrată perderea sa; fie-care silinţă ce făcea elŭ pentru a se maĭ ridica nu servia decâtŭ pentru a răpeḑi căderea sa şi maĭ multŭ şi sórta pare că voia să 'lŭ conducă din nenorocire în nenorocire, pentru a încovoia puţinŭ câte puţinŭ orgoliulŭ sĕŭ până la pămêntŭ, nevrêndŭ să-lŭ dobóre dintr'o singură lovitură.

In mijloculŭ silinţelorŭ neroditóre ce făcea elŭ pentru a conserva mândria sa cea neobicĭnnită, se vedea într'însulŭ pe tóte ḑilele simptome de o perdere de curagiŭ crescêndŭ neîncetatŭ. Incepuse să créḑă elŭ însu-şĭ la voia secretă a povăţuitoruluĭ supranaturale cu care în timpiĭ seĭ de fericire, îĭ plăcea să facă a crede pe lume, că are relaţiune; chiarŭ elŭ se temea acumŭ de acelŭ povăţuitorŭ; căcĭ, în locŭ de a fi unŭ geniu bunŭ, acelŭ spiritŭ familiarŭ alŭ sĕŭ devenise o furie rĕsbunătóre, care'lŭ muncia ḑioa şi nóptea. — Cu ochiĭ ţintiţĭ elŭ se adresa din timpŭ în timpŭ către acea fiinţă închipuită, ca cândŭ arŭ fi vĕḑut'o înainte-ĭ, şi'ĭ cerea să-şĭ maĭ precurme persecutările, séŭ alte orĭ se apuca d'împreună cu acelŭ spiritŭ să apere şi să îndrepteze conduita şi admini-

www.dacoromanica.ro

straţia sa. Intr'una din ḑile, în mijloculŭ unuĭ cercŭ numĕrosŭ, aromindŭ câte niţelŭ, căcĭ dela unŭ timpŭ încóce, somnulŭ acesta îĭ amorţia adesea simţirile şi dedea o odină scurtă grijilorŭ ce'lŭ sfâşiaŭ, 'lŭ vĕḑuĭ mişcându-şĭ buzele câte-va minute, ca şi cândŭ ar fi şoptitŭ ceva către altă persónă, şi apoĭ sculându-se de o dată, totŭ corpulŭ sguduitŭ de convulsiunĭ, deschiḑêndŭ nisce ochĭ turburaţĭ, şi răcnindŭ cu o voce ca tunetul: «Ba tu minţĭ, duhŭ necuratŭ! căcĭ n'amŭ datŭ eŭ focŭ magasielorŭ celorŭ góle, ce se credea că sunt pline cu grâne; n'amŭ reclamatŭ eŭ léfa desertorilorŭ, carĭ nu părăsise nicĭ odată stégulŭ suveranuluĭ lorŭ; nicĭ n'amŭ îngropatŭ eŭ în câmpŭ casa cu banĭ a oştiriĭ, care după depeşile mele, o răpise o cétă de ulanĭ nemţescĭ; nicĭ paharulŭ cu otravă nu 'l-amŭ datŭ.....».

Ingheţândŭ de oróre şi de spaimă, îĭ puseĭ mâna pe buze şi reuşiĭ a opri acestŭ isvorŭ desvelitorŭ de taĭne; îl trăseĭ din cameră afară şi abia putuĭ să domolescŭ rătăcirea minţitorŭ séle. «Selime» îmĭ ḑise elŭ atuncĭ, «ora de pe urmă mi s'a apropiatŭ, aşĭ fi nebunŭ de m'aşĭ flata că pociŭ s-'o depărtezŭ; spune-mĭ dar cu sinceritatea ta cea obicĭnuită, ce 'ţĭ pare a fi maĭ cuviinciosŭ glorieĭ mele: să-mĭ sfârşescŭ eŭ singurŭ ḑilele, ca să nu lasŭ pe persecutorĭ să triumfe după dorinţa ce aŭ, séŭ să aşteptŭ cu linişte şi curagiŭ lovitura fatală ce mi se pregătesce?»

— Stăpâne, îĭ respunseĭ, cu seriositate, toţĭ cunóscemŭ că unŭ rege, unŭ generalŭ, unŭ omŭ de Statŭ, potŭ fără nicĭ o mustrare de cugetŭ, să jertfescă uneĭ politice rele şi nesocotite, unuĭ necazŭ nebunescŭ, unuĭ punctŭ de onóre amăgitorŭ, atâtea victime inocinţĭ pe câtŭ arŭ găsi cu cale. Cunóscemŭ iarăşĭ că unŭ particularŭ póte sacrifica o parte din membriĭ corpuluĭ sĕŭ pentru conservarea celor-l-alţĭ. Dar, orĭ câtŭ de uriciósă arŭ deveni existinţa unuĭ omŭ pentru elŭ însu-şĭ şi pentru ceĭ-l-alţĭ, nu vedemŭ nicăerĭ să ne ḑică, că 'ĭ este ertatŭ de a alerga la sinucidere şi acésta este cea maĭ grozavă din tóte crimele.....».

— «Nu-ţĭ amŭ cerutŭ eŭ să-mĭ înşirĭ» strigă Mavrogheni «tóte teoriile şi ideile creştinilorŭ şi mahometanilorŭ; căcĭ aşĭa, luându-ne după aceştĭ din urmă, eĭ ne arŭ ḑice póte că ora morţeĭ nóstre fiindu-ne scrisă pe frunte, nu este în mâna nóstră de a o grăbi. Eŭ te consultŭ pentru a sci care din aceste doue partite m'arŭ face să figurezŭ maĭ cu folosŭ în istorie? Amŭ vĕḑutŭ, că s'a datŭ laude la uniĭ eroĭ din vechime, carĭ s'aŭ ucisŭ fără nicĭ o trebuinţă; amŭ vĕḑutŭ iar, că s'aŭ cântatŭ dintre ceĭ moderni, carĭ s'aŭ supusŭ răbdăreĭ d'a vieţui fără ca să maĭ conserve vre-o speranţă câtŭ de mică şi nu pré sciu care din aceştia insuflă lumeĭ maĭ multă admiraţiune».

— «Aceia carĭ trăescŭ, îĭ strigaĭ fără îndoială. Ceĭ viĭ figuréză pretutindenea multŭ maĭ bine decâtŭ morţiĭ. Şi apoĭ afară de acésta, este şi obiceiulŭ pământuluĭ ast-felŭ şi este o datorie de a se conforma luĭ. S'arŭ bănui că vre-o bólă mizerabilă şi ruşinósă te a lipsitŭ de onórea ştrénguluĭ de mătasă şi martoriĭ acesteĭ fapte eroice s'arŭ pune la pedépsă póte ca nisce ucigaşĭ».

Mavrogheni pe ascunsŭ totŭ maĭ conserva óre-care dragoste pentru viaţă. Nu numaĭ că otărî să sufere viaţa şi să n'o maĭ scurteze pe câtŭ îĭ rĕmâsese; dar, pentru a'şĭ asigura maĭ bine şi acéstă rĕmăşiţă, elŭ otărî a o feri de mâna luĭ Iusuf, care devenise acumŭ inemiculŭ sĕŭ.

Eŭ mĕ dispuneamŭ încă odată a'lŭ urma, căcĭ nu mĕ puteamŭ otărî de alŭ părăsi tocmaĭ la nenorocire; dar, spre mirarea mea cea maĭ mare, în locŭ de a-mĭ fi recunoscĕtorŭ de devotamentulŭ meŭ, elŭ îlŭ privi ca o sarcină supĕrătóre. «Amŭ vĕḑutŭ eŭ, îmĭ ḑise elŭ, că Iusuf te are de aprópe; sciŭ eŭ că

www.dacoromanica.ro

escĭ spionulŭ luĭ, şi adăogâ că sigurulŭ şi celŭ din urmă serviciŭ ce aşĭ fi trebuitŭ să maĭ facŭ încă unuĭ stăpânŭ care a fostŭ plinŭ de bunătăţĭ şi de indulgenţă pentru mine şi căruia ar fi trebuitŭ încă să'ĭ maĭ daŭ óre-care supunere, este de-a mĕ depărta pentru tot-déuna dinaintea ochilor sĕĭ». Cât-va timpŭ mĕ împotriviĭ; dar vĕḑêndŭ, că în tóte ḑilele îmĭ făcea mustrărĭ noue, că n'amŭ plecatŭ, luaĭ şi eŭ otărîrea de a-lŭ satisface. Bătaia dela Calafatŭ fusese pentru mine unŭ câmpŭ de onóre, şi 'mĭ mărise reputaţiunea mea militară; prin urmare eramŭ fără grijă despre destinulŭ meŭ. Căutaĭ unŭ momentŭ, în care îmĭ păru că Mavrogheni se bucura de óre-care linişte de spiritŭ şi, intrândŭ în camera sa, îĭ sărutaĭ mâna şi îĭ ceruĭ ordinele séle pentru capitală.

Se făcu galbenŭ auḑindŭ vorbele mele, şi se uitâ la mine cu unŭ aerŭ aşia de speriatŭ, ca şi când nicĭ odinióră nu mĭ ar fi ordonatŭ să mĕ ducŭ. «Stăpâne, îĭ ḑiseĭ, nu m'aĭ învinovăţitŭ însu-ţĭ, chiarŭ erĭ, ḑicêndŭ că m'amŭ împizmuitŭ a şedea lângă D-vóstră»? «Ah! strigă elŭ, trebuia tu să asculţĭ unŭ omŭ amărîtŭ de atâtea nenorocirĭ grămădite pe capulŭ sĕŭ? Situaţiunea mea nu-ţĭ maĭ lasă nicĭ o speranţă, se vede, de óre-ce aŭ venitŭ lucrurile până aci!» Şi se preămblà cu paşĭ marĭ şi cu unŭ aerŭ turburatŭ. Apoĭ oprindu-se şi cercându-se a se arĕta maĭ liniştitŭ îmĭ ḑise: «Nu, nu se póte; Sultanulŭ nu voiesce să mĕ pérḑă pe mine; elŭ scie bine cătŭ amŭ făcutŭ eŭ pentru binele imperiuluĭ».

Mĕ încercaĭ să'ĭ întărescŭ în minte ideea acésta mângâetóre şi gândeamŭ că şĭ-a maĭ luatŭ puţină odihnă, când de odată sberâ cu o sălbăticie maĭ mare ca tot-déuna. «E de prisosŭ să cercŭ a'ţĭ ascunde aceea ce simt. O gróză întunecósă îmĭ apasă sufletulŭ; nisce fantasme de totŭ felulŭ şe ţinŭ după mine şi iaŭ formele cele maĭ îngrozitóre de esme, de năluce împrejurulŭ paşilor meĭ. Chiar acuma iată douĕ, treĭ, o cétă întrégă de aceste esme înfăţişéză imaginaţiuneĭ mele prevestirile cele maĭ nenorocite».

— «Eĭ bine, dar printre atâtea duhurĭ de ale întunereculuĭ, îĭ ziseĭ eŭ, nu se vede óre vre unŭ îngerŭ strălucitor, care să'ţĭ arĕte, că ducêndu-mĕ eŭ în capitală voiŭ putea lucra pentru restabilirea posiţiuneĭ Domnieĭ Tale? 'Ţĭ este cunoscută vechia mea intimitate cu Spiridon, influinţa ce are acesta asupra tatăluĭ sĕŭ, legăturile acestuĭ din urmă cu Hangerliulŭ, creditulŭ ce cest-l-altŭ are în Divanŭ, bogăţiile şi ambiţiunea luĭ Mavrocordat. Cunoscĭ câtŭ de multŭ a doritŭ acesta o domnie pentru fiulŭ sĕŭ. Nu s'ar putea lua mĕsurĭ cu dênsulŭ, în puterea cărora elŭ să'şĭ întrebuinţeze starea şi creditulŭ ce are pentru a'ţĭ scăpa viaţa şi rangulŭ ce ocupĭ, subt condiţiunea însă, ca să laşĭ fiuluĭ sĕŭ, după încheerea păceĭ, tóte drepturile ce aĭ maĭ putea să aibĭ asupra Valachieĭ»?

Acésta fu ca şi cumŭ aşĭ fi întinsŭ unŭ paiŭ unuĭ omŭ care se înnécă; dar principele se agăţă de elŭ cu mare zelŭ, şi mĕ sili să pornescŭ, ca să aducŭ proectulŭ acesta la îndeplinire. Când îmĭ luaĭ adio dela dênsulŭ, îmĭ strînse mâna între mânele séle, carĭ eraŭ înmuiate într'o sudóre rece: «Selime, îmĭ ḑise, Selime, tu care m'aĭ cunoscutŭ din tinereţile tale, tu, care tot-déuna aĭ despreţuitŭ bunătăţile mele; tu, pe care nicĭ odată nu te-amŭ perdutŭ din ochiĭ meĭ, nicĭ chiarŭ când te gândeaĭ că te părăsisemŭ cu totulŭ, acordéză-mĭ şi tu singura rĕsplată, care póte sta în puterea ta; nu suferi să se atribue incapacităţeĭ mele aceea ce a fostŭ unŭ efectŭ alŭ ordinelor sórteĭ. Când veĭ auḑi vre odată criticândŭ conduita mea din timpulŭ Domnieĭ, opune acelor învinovăţirĭ tabloulŭ puţinelor şi slabelor mijlóce ce amŭ găsitŭ; spune ce amŭ făcutŭ acolo, şi cu ce le-amŭ făcutŭ. Când s'ar uni lumea întrégă să mĕ condamne, tu nu'ţĭ uita pe vechiulŭ tĕŭ amicŭ, şi aibĭ cutezanţa d'a lua apĕrarea memorieĭ séle».

www.dacoromanica.ro

Mĕ simţiĭ atinsŭ; eramŭ în punctulŭ de a renunţa la călĕtoria mea, dar în ce-ĭ arŭ fi pututŭ fi de folosŭ presinţa mea? Trăseĭ atuncĭ încetişorŭ mâna mea din mânele séle şi-ĭ ḑiseĭ, că sper alŭ vedea triumfândŭ de toţĭ inamiciĭ sĕĭ.

— Fie pe voia luĭ D-ḑeŭ, îmĭ ḑise elŭ, cu unŭ tonŭ maĭ odinitŭ: plécă şi să-ţĭ dea D-ḑeŭ norocire!»

Plecaĭ, dar nu fuseĭ norocitŭ.

Mavrogheni se mută curîndŭ de lângă Vidin, dar nu se depărtă pré multŭ, ci ămblâ cât-va timpŭ rătăcindŭ din satŭ în satŭ, fără să se fixeze nicăerĭ, ca şi când ĭ-arŭ fi fostŭ frică să nu 'lŭ urmăréscă cine-va, însă nicĭ o dată nu se depărtă de lângă otarele principatuluĭ sĕŭ, întocmaĭ ca fluturulŭ de nópte ale căruia aripe s'aŭ pârlitŭ prin flacăra vre uneĭ lumînărĭ şi tot continuă a fâlfâi împrejurŭ, micşorândŭ cércănulŭ din ce în ce, până la minutulŭ otârîtŭ pentru sfârşitulŭ sĕŭ.

Minutulŭ acela sosi pentru Mavrogheni la Bela. Acolo vĕḑu sosindŭ de o dată înainte-ĭ, nu o fantasmă plăsmuită de imaginaţiunea sea, ci unŭ capigiĭ însărcinatŭ a-ĭ aduce cununa mucenicieĭ (căcĭ după prejudecăţile musulmanilorŭ, favórea ştrénguluĭ de mătasă trimisŭ din partea Sultanuluĭ, asigură pe lumea cea-l-altă tóte resplătirile mucenicieĭ). Elŭ păstrase pentru scăparea sea cea maĭ din urmă, unŭ mijlocŭ iscusitŭ, în puterea căruia avea tótă credinţa. Elŭ ḑise trimisuluĭ din partea Sultanuluĭ: «De multŭ timpŭ recunoscusemŭ eŭ într'ascunsŭ, cu câtŭ este islamismulŭ maĭ adevĕrată credinţă decâtŭ tóte cele-l-alte; singura mea dorinţă ar fi să îmbrăţişezŭ în publicŭ acéstă sfîntă religiune şi să mĕ prenumĕrŭ şi eŭ între ceĭ bine credincioşĭ».

La aceste cuvinte principele scóse din sinulŭ sĕŭ unŭ micŭ coranŭ pe care 'l purta asupra sa cu scopulŭ acesta, 'l sărută cu cuviosie şi ceru să-şĭ facă profesiunea sa de credinţă. O asemenea cerere nu se putea refusa.

Capigiulŭ îĭ lăsă totŭ timpulŭ trebuinciosŭ pentru a-şĭ face rugăciunile, îngenunchierile şi spălările după religiunea sea cea nouă şi tocmaĭ după ce îşĭ termină tótă ceremonia îĭ mărturisi satisfacţiuunea sa de a putea trămite la cerurĭ unŭ bine credinciosŭ adevĕratŭ.

Ce maĭ putea face Mavrogheni atuncĭ? Nu se afla de loc acolo la îndemână unŭ poporŭ fanaticŭ tot-dé-una gata de a lua sub protecţiunea sa pe neofitulŭ acela, a căreĭ etate tĕnĕră ar fi pututŭ da nascere uneĭ compătimirĭ publice în favórea sa; păcătosulŭ cu pĕrulŭ albŭ nu avea dinaintea sa decâtŭ unŭ esecutorŭ cu sânge rece, carele nu se gândea la nimicŭ altŭ decâtŭ, a se achita de misiunea sa. Vĕḑêndŭ dar că orĭ-ce meşteşugire devenise netrebuinciósă, principele se armă în sfârşitŭ cu resoluţiunea de a se supune destinuluĭ sĕŭ. Nu se putu opri însă de a striga îngenunchiândŭ: «Aş fi meritatŭ o altă resplătire, celŭ puţinŭ dela suveranulŭ meŭ. Măcarŭ să maĭ găséscă în totŭ imperiulŭ sĕŭ celŭ întinsŭ, unŭ singurŭ grecŭ, care să-ĭ fie maĭ credincĭosŭ decâtă mine!» După cuvintele acestea îşĭ goli capulŭ şi lăsă să-ĭ petrécă ştréngulŭ celŭ fatalŭ şi cu chipulŭ acesta se rupse existenţa luĭ Mavrogheni.

(*Românul* din 1861 Ianuariŭ),

www.dacoromanica.ro

ANEXE LA PAG. 18

Unŭ strenepotŭ alŭ luĭ N. P. Mavrogheni, actualmente consulŭ generalŭ alŭ Turcieĭ la Marsilia, publică o lucrare cu titlu: «*Les Mavroyéni*», la Firmin Didot din Paris. I-am comunicatŭ, la cerere, cólă după cólă, lucrarea mea şi d-sa mi-a trămisŭ până acumŭ (Februar 1892) vre-o 5 corecturĭ pe colóne după lucrarea sa. Estragemŭ aci, cele ce scrie despre originea luĭ N. P. Mavrogheni. Este multă *fantasie* în acéstă parte a lucrăreĭ d-luĭ Consulŭ generalŭ, darŭ nu mĕ îndoescŭ, că ea va fi cititŭ cu profitŭ de istoricĭ şi că va servi la discernerea adevĕrŭluĭ.

«... Voilà, en un mot, ce qu'est Paros, après tantôt soixante et dix ans de régénérescence.

C'est donc encore dans son passé qu'il faut rechercher les véritables éléments qui constituent la plus solide gloire de Paros.

Le dernier des hommes remarquables qu'elle ait produit est incontestablement Nicolas Mavroyéni, auquel les Pariens, entre parenthèses, auraient dû conserver un plus fidèle souvenir, une plus constante gratitude.

Les avis sont partagés au sujet de l'origine de cette famille. On pense communément qu'elle se rattache à celle du fameux conquérant vénitien, François Morosini, qui s'immortalisa par l'asservissement du Péloponnèse à sa patrie et en reçut, comme marque de reconnaissance, le titre de «Péloponnésien».

Ceux qui partagent cette croyance, se basent sur une similitude de nom, admissible par le séjour prolongé des Morosini dans le Levant et surtout en Eubée; sur la figuration du lion de Saint-Marc au pied du blason des Mavroyéni, sur les traditions orales conservées par ces derniers à cet égard, et enfin sur le témoignage de plusieurs historiens et généalogistes, comme Félix Sales, C. M. Couma, M. Persiani. Thomas Hope, etc.

En ce qui concerne les traditions existant dans la famille encore maintenant, nous renvoyons le lecteur à ce que nous disons au sujet de la perte des papiers du prince Pierre, dans la biographie que nous consacrons à ce personnage.

L'affinité des Mavroyéni avec les Morosini par la ressemblance orthographique et vocale des noms est trop bien expliquée dans les ouvrages de F. Sales, archéologue-paléographe de Vienne, en Autriche, pour que nous cherchions, ici, à ajouter quoique ce soit à l'interprétation de ce savant.

Quant au séjour des Morosini dans le Levant, les événements qui les y amenèrent ne sont pas d'une date fort reculée et sont, par cela même, faciles à raconter; c'est la simple histoire de la conquête vénitienne en Orient et principalement sur le sol des anciens Grecs, occupé et stérilisé durant des siècles par la domination inintelligente des Ottomans.

François Morosini, qui personnifie cette conquête, fut le plus illustre des membres de cette famille renommée et un des plus grands capitaines qu'ait eu la République de Venise. Né en 1618, il ne tint pendant de longues années qu'une place secondaire dans les fastes de son pays. Le véritable point de départ de sa glorieuse fortune ne commence guère que vers 1685, pour se maintenir jusqu'à sa mort.

Débarqué en Morée au mois de juin 1685 avec une armée de huit mille

www.dacoromanica.ro

hommes, effectif alors respectable contre une nation qui s'acheminait déjà vers la décadence, François Morosini acheva la prise de possession de la Chersonèse moraite par la bataille de Patras, le 23 juillet 1687. En décembre, une fois Athènes prise et abandonnée comme d'aucune utilité stratégique, restait encore Négrepont.

Bien que le doge Justiniani vînt a décéder sur ces entrefaites et que le conseil des Dix l'élut à sa place, le 3 avril 1688, Morosini ne s'en rendit pas moins le 9 du même mois à Paros pour y organiser cette expédition. Les préparatifs achevés, il parut le 23 juillet devant Négrepont et la bloqua sans effet jusqu'au 21 octobre. Alors, il dut lever le siège, tellement ses troupes avaient été diminuées par des combats partiels; et très-fatigué lui même, il tomba malade et fut obligé de revenir à Venise en 1689.

Cependant, la guerre continuant toujours en Orient, on crut que la présence du doge y était nécessaire. On le nomma généralissime pour la quatrième fois, quoique âgé de soixante et quinze ans. Il partit donc en 1693. Arrivé à l'armée, il mit plusieurs fois en déroute la flotte turque et prit Malvoisie, ce qui assura la conquête définitive de la Morée. Enfin, accablé d'infirmités, il tomba malade et s'éteignit à Napoli de Romanie, le 6 janvier 1694, universellement regretté. La corespondance d'Anne Akerhjelm, dame de compagnie de la comtesse Kœnigsmark, témoin oculaire, nous montre que c'est dans l'île d'Eubée que le chef vénitien dépensa le plus de temps, d'efforts et de talents. Son corps fut rapporté à Venise, où le sénat lui fit élever un monument avec cette inscription:

FRANCISCO-MAVROCENO-PELOPONNESIACO
SENATVS
ANNO MDCVIC.

Bien que les dépouilles mortelles du doge aient été ramenées dans sa patrie, nous avons tout lieu de croire qu'un ou plusieurs des siens, de ses propres enfants peut-être, demeurèrent en Eubée après sa mort et y formèrent souche, à l'imitation de celui de ses parents qui, nommé duc Crète, succomba dans cette île au commencement du dix-septième siècle, comme l'indique cette épitaphe que nous devons à l'obligeance de l'archevêque orthodoxe de Candie:

D. M.
DONATO MAVROGETO CRETAE DVCI.
OMNI VIRTVM GENERE ADMIRA
TIONEM EXCVLTISSIMO.
MVLTIS EIV. AD COMMVNE BONVM
GESTIS CELEBERIMO.
ANO. SAL. MDCXIX.
ANGELO CRADONIC COSIL ET
THOMA CVIRINOPROCSIL.

C'est de cette manière, c'est-à-dire par des Morosini restés dans le Péloponnèse, que les Mavroyéni se rattacheraient au doge François.

«Les Mavroyéni, dit C. M. Couma, sont originaires du Péloponèse. Ils sont

www.dacoromanica.ro

ainsi qu'eux-mêmes l'affirment, une branche des Morosini, qui ont commandé avec gloire sur Venise, et que des ouvrages latins nomment Mauroceno» (1).

M. Persiani est aussi explicite dans son *Tableau Synoptique* publié à Bucharest en 1789. Il affirme que cette descendance est incontestable, mais la citation que nous en ferions serait beaucoup trop longue; et nous préférons y renvoyer le lecteur.

Pourtant, si nous nous en référons aux autres versions publiées à ce sujet, leur origine serait beaucoup plus ancienne et remonterait au Bas-Empire, à une de ces familles chassées de Constantinople par Mahomet II. Cette filiation est indiquée par Pouqueville et a été copiée textuellement dans les œuvres de l'auteur du *Voyage en Grèce*, par tous les écrivains que la guerre de l'indépendance hellène poussa à prendre la plume en faveur d'un peuple esclave.

«Les Mavroyéni, écrit Pouqueville, sont issus d'une de ces maisons princières qui conservèrent, après la prise de Constantinople, quelques lambeaux de leur illustration passée. Leurs aïeux possédèrent longtemps des fiefs dans l'île d'Eubée; et un de leurs ancêtres, après avoir perdu la ville de Carystos, passa au service de la Porte (2).

Outre cette diversité d'opinions qui, cependant, tendent à nous confirmer l'existence de la parenté qui unit les Mavroyéni aux Morosini, nous ajouterons que telle était la conviction du prince Nicolas Mavroyéni lui-même, qui, pour indiquer plus clairement son origine, signait tous les actes officiels de son gouvernement du nom de «Mauroceno». (??)

D'un autre côté, voulant élucider ce point, comme aussi reproduire ici, avec la plus scrupuleuse exactitude et avec toute l'authenticité voulue, les armes de la famille Mavroyéni, nous nous sommes adressés à des personnes dont la compétence, en la matière, est indiscutable et reconnue par les archivistes paléographes les plus autorisés de France et de l'étranger. Ces personnes sont: M. Louis Blancard, archiviste en chef du département des Bouches-du-Rhône, et M. de Grasset, dont les connaissances dans l'art héraldique ne le cèdent en rien à celles du savant directeur des archives de Marseille.

Consulté par nous sur le point de savoir son opinion sur la parenté des Mavroyéni avec la famille du doge Morosini, de Venise, M. L. Blancard, sur les attestations que nous lui avons fournies et après avoir pris l'avis de plusieurs de ses collègues et confrères, a exprimé un avis absolument favorable. En outre, M. L. Blancard, ayant bien voulu nous adresser à M. de Grasset pour l'examen du blason des Mavroyéni, nous avons présenté à ce savant une estampe de 1790. Au-dessous de cette estampe, grossièrement lithographiée, on lisait ces vers:

„Ἴλιον ἐκτρέψεν ἠδὲ σὺ τῖσε κόραξ ὄχ' ἄριστε,
ἡγεμόνων δακίης κοίρανε Νικόλαε.
„Ἐκνικᾷς ἀρετῆσι βροτὸν πάνθ', ὥσπερ ὅπλοισι,
Γερμανοὺς ἤδε τῇ κυρίου χάριτι.
„Ἷς ἐτέων ἀμέλεισε Θεὸς σώσειν ἐλίξεις,
πωλλὰς ἐνθώκῳ ἐς τέλος ἱδρυμδέον.

(1) „Οἱ Μαυρογένται ἦσαν Πελοποννήσιοι. Τὸ γένος των, καθὼς βεβαιόνουσιν οἱ αὐτοί, εἶναι κλάδος τῶν εἰς τὴν Βενετίαν ἐνδόξως ἡγεμονευσάντων Μοροσινίων, οἱ ὁποῖοι εἰς λατινικὰ συγγράμματα ὀνομάζονται Μαυρογένται".—*Histoires des actions humaines* [Ἱστορίαι τῶν Ἀνθρωπίνων πράξεων]; C. M. Couma. Vienne, 1812, t. I, p. 388.

(2) *Histoire de la Régénération de la Grèce;* F.-C.-H.-L. Pouqueville. Paris, 1826, t. IV, p. 216. — *Les Iles de la Grèce;* L. Lacroix. Paris, 1853, p. 425. *Excursions en Roumélie et en Morée;* Dora d'Istria. Paris, 1863, t. II, p. 230.

www.dacoromanica.ro

«Le corbeau [symbole de la Valachie] a nourri Élie [le Prophète]; à toi Nicolas, le meilleur des princes et le souverain de la Dacie, il t'honorera et servira d'emblème

«Tu vaincs tout mortel par tes vertus, comme tes armes ont vaincu les Allemands par la grâce de Dieu.

«Sois persuadé que Dieu te conservera de nombreuses années sur le trône».

M. de Grasset, après une étude attentive de cette estampe, a eu la complaisance de blasonner et d'expliquer, comme suit, les armes de Mavroyéni dont nous offrons la reproductin et qui sont les seules véritables dont cette famille puisse faire usage. (?)

«Armes. — D'argent au corbeau de sable la tête contournée à dextre tenant en son bec un rencontre d'or, sommé d'une croix de sable, accosté à senestre d'un soleil à seize rais d'or, et posé sur tertre de sinople. L'écu bordé d'une guirlande de laurier de sinople orlée et liée d'or, environné d'un cartouche d'azur à lambrequins d'or et d'argent, posé sur une épée d'argent et un sceptre d'or en sautoir, supporté par deux bustes de hérauts, têtes et bras de carnation revêtus de tuniques de sinople sonnant des trompettes d'or, et soutenu par une tête de génie de carnation ailée d'or posant sur un lion ailé au repos aussi d'or. Le tout posé sur un manteau de gueules fourré d'hermine surmonté d'une couronne princière d'or formée de gueules».

C. M. Couma, M. Persiani, Pouqueville et autres se complètent mutuellement et nous donnent, pensons-nous, la clef de l'énigme non résolue, jusqu'à présent, sur l'origine des Mavroyéni.

Après la mort de François Morosini, la possesion de l'Eubée, dont il avait assuré la conquête ainsi que celle de la Morée tout entière, fut confirmée aux Vénitiens par la traité de Carlowitz, le 26 janvier 1699. Mais la République italienne, malgré son habileté politique consommée et peu scrupuleuse, ne sut point conserver cet accroissement de territoire et se laissa reprendre par les Turcs, en 1715, ce qu'elle leur avait enlevé par la force de ses armes et la stratégie de son défunt généralissime. L'armée ottomane, commandée par le sultan Ahmed III et le grand vizir Damad-Ali-Pacha, débuta au mois de mai par la prise de l'île de Tinos dans l'Archipel. Elle entra ensuite dans la péninsule; Corinthe, Napoli de Romanie, Egine, Coron, Navarin, Modon, le Château de Morée, ouvrirent leurs portes. L'île de Cérigo, et, dans l'île de Candie, la Sude et Spinalunga tombèrent tour à tour. A la fin de novembre 1715, les Vénitiens ne possédaient plus rien dans la mer Ionienne, ni dans la Morée; les Maniotes retirés dans leurs montagnes, continuèrent à défendre leur indépendance, les armes à la main. La Grèce était redevenue ce qu'elle était au seizième siècle.

Or c'est probablement à l'issue des péripéties de cette lutte si meurtrière et si désastreuse pour Venise que nous pourrions faire remonter, — en nous autorisant de la version de Pouqueville, — la dépossession de la ville de Carystos au détriment des Mavroyéni, et leur retraite dans l'archipel de la Grèce, comme nous l'indiquerons plus bas d'après C. M. Couma. L'abandon de ce domaine dut leur être très sensible, car l'Eubée, à laquelle les Vénitiens donnèrent le nom de Négrepont, était renommée dès la plus haute antiquité pour sa richesse végétative (1). On citait son doux climat et on parlait de ses oliviers, de ses vi-

1) Les Vénitiens transformaient volontiers la plupart des appellations locales; c'est ainsi que le fief propre des Mavroyéni, Caristos, devint *Castel-Rosso*, à cause de la teinte des pierres dont il était bâti.

www.dacoromanica.ro

gnes, de ses céréales et de ses pâturages comme des meilleurs de la Grèce (1). La parenté qui existait entre les Mavroyéni et les Morosini fut peut-être le motif de la fuite de ceux-ci dans les Cyclades. Les Turcs, vainqueurs et intraitables comme on les connaissait, n'auraient certainement pas manqué de faire retomber leur courroux sur les vaincus et principalement sur la famille de l'illustre chef vénitien qui. tant de fois, leur avait livré les plus cruels combats. Pour éviter la vengeance des Ottomans, les Mavroyéni prirent la fuite. C. M. Couma, que nous citerons encore, écrit à ce propos:

«Il est incontestable que quand les Turcs conquirent le Péloponnèse, en 1715, deux Mavroyéni, Pierre et Étienne, réunirent leur fortune mobilière et se transportèrent dans l'île de Paros où ils achetèrent des propriétés. Ils étaient très riches, car Pierre fit reconstruire à ses frais l'église de cette île, vouée à la Vierge-aux-Cent-Portes, ainsi que l'indique une inscription conservée jusqu'à ce jour. Quant à Étienne, il se rendit ensuite à Constantinople et parvint, grâce à son instruction, à la dignité d'interprète de la marine. Lorsqu'il mourut, en 1766, le prédicateur Cornélius (2) prononça son oraison funèbre, dans laquelle il exalta ses vertus ainsi que son amour de la science, qui le détermina à fonder une école grecque à Paros eu y adjoignant un maître, envoyé par lui de Constantinople. Pierre étant resté à Paros, y donna le jour à deux fils: Démétrius et Nicolas (3).»

A partir de cette époque, il est possible de suivre, pour ainsi dire pas à pas, l'histoire des Mavroyéni, grâce à des papiers du temps découverts tout dernièrement et que nous avons réunis et compulsés.

Pierre et Étienne ne vinrent pas seuls chercher un refuge dans les Cyclades, ils furent accompagnés ou suivis dans cette circonstance de leur père Démétrius, de leur mère, Maroussaki, de leur autre frère, Nicolas, et de leur sœur, Granétaki (4).

La fortune des Mavroyéni qui, d'après Couma, était considérable et leur permit d'acquérir des propriétés dans toutes les parties des Cyclades, les mit vite en évidence et chacun brigua leur alliance. Un contrat de vente, daté du 1-er janvier 1725, que nous reproduisons en regard, nous informe qu'à cette date, Maroussaki (5) était décédée, que Granétaki avait épousé un notable du pays, était décédée, et que Nicolas Mavroyéni, oncle de notre héros, propriétaire au village de Képhalo-Marmara, était consul d'une nation étrangère.

Etienne, que Couma nous montre revenu de ses terreurs, après avoir d'a-

(1) *La Grèce ou description topographique de la Livadie, de la Morée et de l'Archipel*, G. B. Depping. Paris, 1823, t. II, p. 112. — *Les Iles de la Grèce*; L. Lacroix. Paris, 1853, p. 410. — *Lettres sur la Grèce, l'Hellespont et Constantinople*; A. L Castellan. Paris, 1811, p. 21.

(2) Cornélius, natif de Zanthe, fut un des nombreux élèves de Bulgaris de Corfou. Nommé prédicateur de la Grande-Eglise de Constantinople, il prononça plusieurs éloges et oraisons funèbres, publiés à Venise, en deux volumes, en 1788. Il mourut dans la ville qui avait été son berceau, vers la fin du dix-huitième siècle.

(3) Ἱστορίαι τῶν Ἀνθρωπίνων Πράξεων; C. M. Couma, t. X, p. 389.

(4) Ce nom de Granétaki est très répandu aux Cyclades. Il est dérivé, croit-on, du mot français *grenade* (en grec ῥωδιά) auquel on a ajouté la terminaison du diminutif *aki* que nous retrouverons dans une foule de noms contenus dans cet ouvrage. Granétaki signifie donc *petite granade*.

(5) Maroussaki est un des diminutifs, fort nombreux, de Marie.

www.dacoromanica.ro

bord fui l'invasion turque avec les siens dans un lieu moins en évidence que l'Eubée, ne resta que peu de temps à Paros et passa, selon l'expression de Pouqueville, au service de la Porte. Cette dernière le choisit comme interprète de sa marine jusqu'en 1766, moment de sa mort, saisi par Cornélius pour nous exposer, dans un long discours, les qualités éminentes qui firent regretter sa mémoire. Malheureusement, ce n'est qu'incidemment que cete clésiastique mentionne sa femme et pas du tout ses enfants, s'il en eut. Etienne fut un homme d'une vertu exemplaire, prodigue de ses richesses, et d'un patriotisme éclairé. Il fonda, comme nous venons de le constater, une école grecque à Paros, sa patrie d'adoption, et y envoya de Constantinople un maître dont il paya les honoraires.

Pierre, auquel l'église de la Vierge-aux-Cent-Portes dut sa reconstruction, s'installa à Parikia ou plus exactement à Képhalo-Marmara où habitait également son frère Nicolas. Cet endroit était alors le centre le plus important de l'île de Paros à cause de sa proximité avec la forteresse vénitienne de Saint-Antoine, que le prince Vénièri défendit avec la plus grande intrepidité contre Barberousse, qu'il ne rendit que par famine, et dont on voit encore les débris, sur une hautte colline, à côté de ceux du couvent du même nom. Le voisinage du port de Trio y provoquait aussi un certain mouvement de transit. Actuellement, Képhalo-Marmara n'est plus qu'un chétif petit village de la commune Marpissa qui, avec les deux hameaux de Dragoula et de Tzipido, porte la dénomination de *Villages inférieurs* [τὰ κάτω χωριά]. On y montre aujourd'hui les ruines des vastes édifices, témoins d'une certaine prospérité lointaine, ainsi que celles d'une construction plus modeste appelée par les paysans *Maison de Mavroyéni*.

Ce fut dans cette maison que Pierre Mavroyény et Kira Prégoulina (1) donnèrent le jour à plusieurs enfants : Démétrius (2), Iréne, Cendilo et Nicolas, le futur hospodar de Valachie.

Nicolas, fils cadet de Pierre Mavroyéni, naquit donc à Marmara de Paros, jadis Port-Képhalo, et non à Mycône, ainsi que plusieurs auteurs l'ont avancé sans examen, parce que, sans doute, ils avaient connaissance que Pierre Mavroyéni, qui jouissait d'une très grande richesse et était vice-consul d'Autriche dans les Cyclades, possédait également une résidence à Mycône :

— Le «Musée de la Société historique et éthnologique de la Grèce», à Athènes, possède, en effet, un fauteuil, style Louis XIII, ayant appartenu à cette maison et au-dessus duquel on lit cette mention :

346. — ΕΔΡΑΝΟΝ ΑΝΙΚΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝ ΜΥΚΟΝΩ ΟΙΚΙΑΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1735.—ΔΩΡΗΤΗΣ Α. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ.

C'est-à-dire:

346. — *Ce fauteil provient de la Maison de Pierre Mavroyéni à Mycône en 1735. — Offert par A. Mélétopoulo* (3).

(1) C'est là évidemment un surnom comme on en donne tant en Grèce, mais dont la signification nous échappe. Nous le reproduissons tel que nous le trouvons dans le *Voyage au Levant* de C. S. Sonnini, t. I, p. 150.

(2) V. la biog. de D. Mavroyéni, gouverneur de Mycône.

(3) Le Musée de la Société historique et éthnologique de la Grèce [Μουσεῖον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος], qui possède le fauteuil de Pierre Mavroyéni, est situé à l'École Politechnique à Athènes. Son Catalogue, non encore publié, porte cette remarque : „346. — „Ἕδρανον ἐκ ξύλου κεχωρματισμένου ἐρυθροῦ μετὰ Χρυσῶν ποικιλμάτων καὶ ὑφάσματος δα-

www.dacoromanica.ro

La distance qui sépare les deux îles de Paros et de Mycône est insignifiante, et Pierre Mavroyéni se rendait alternativement de l'une dans l'autre, selon les cas, et aussi parce que ses fonctions de vice-consul d'Autriche devaient nécessiter sa présence à Mycône comme à Paros et dans les îles circonvoisines à des intervalles inégaux.

Il est difficile de déterminer avec précision la date de la naissance de son fils, Nicolas Mavroyéni, faute de documents certains, mais on peut la croire voisine de l'an 1735, et plutôt antérieure que postérieure à cette époque.

Ses parents lui donnèrent au baptême le prénom de Nicolas, qui était celui de son oncle, et celui d'un saint dont la réputation est considérable en Orient, surtout chez les marins, qui en ont fait leur patron et se plaisent à environner sa mémoire d'une foule de légendes, dans lesquelles il est toujours questions de sauvetage en mer (1). Etait-ce une prédestination de son existence à venir? — C'est bien possible. Quoi qu'il en soit, on raconte que, dans cette circonstance, un prêtre de Santorin, aux paroles duquel on croyait comme à autant de prédic-

---

μάσκου ἐρυθροῦ, καλύπτοντος τέσσαρα προγενέστερα, ὧν τὸ παλαιότερον χρυσοῦφαντον, ἐκ τῆς ἐν Μυκόνῳ ἀριστοκρατικῆς οἰκίας τοῦ Πέτρου Μαυρογένους κτισθείσης τῷ 1735." [346. — Fauteuil de bois couleur acajou, avec filets dorés et étoffe recouvrait quatre fauteuils, dont le plus aucien était tissé d'or, provenant de l'aristocratique maison de Pierre Mavroyéni à Micône, bâtie en 1735]. L'inscription rapportée plus haut se lit sur une petite pancarte suspendue au fauteuil lui-même. Il n'y a pas quatre fauteuils plus anciens, ainsi que semble dire le catalogue, mais un seul fauteuil, celui dont nous offrons une reproduction, et dont l'étoffe, usée par le temps, au lieu d'avoir été enlevée fut, chaque fois, reconverte d'une nouvelle étoffe, de manière qu'en relevant un des coins on peut voir les quatre Tissus différents. Tous sont rouges ou roses, et le plus ancien contient des fils d'or.

(1) Au temps des persécutions exercées par les empereurs Dioclétien et Maximilien, saint Nicolas fut jeté dans les cachots de Rome, comme beaucoup d'autres chrétiens, et n'en sortit qu'à l'avènement de Constantin, sous le règne duquel il assista au concil de Nicée en 235, convoqué par ce prince. Saint Nicolas, qui était archevêque de Myra, en Lycie, mourut dans un âge avancé, à Byzance, où sa mémoire fut des plns vénérées à cause des miracles qu'on lui attribuait. La légende, celle qui établit surtout sa réputation et le fit choisir comme le patron des marins par les Orthodoxes, est celle-ci:

Un individu, obligé de prendre la mer pour des affaires urgentes, se rendit à l'église de ce saint pour invoquer sa protection avant de s'embarquer... Le navire qui le portait était déjà loin du port, quand vers neuf heures du soir, les matelots se levèrent pour tourner les voilet qui n'étaient plus sous le ven.t Notre homme se leva également, parce qu'il avait soif, mais, comme il arrive souvent, en cherchant à se désaltérer, il géna la manœevre, fut bousculé et finalement précipité au beau milieu de la mer ainsi que Toussaint Lavenette dans „Robert-Robert". L'obscurité était si profonde et le vent soufflait avec tant de violence que les matelots, impuissants à le sauver. se plaignaient amèrement de la mort cruelle qu'ils croyaient réservée à leur passager... Quant à l'infortuné, ses vêtements s'emplirent d'eau, et il disparut dans les flots écumants, en s'écriant: „Sainl Nicolas, sauvez-moi!" Mais les desseins de Dieu sont incompréhensibles! Cet homme qui criait et qui se croyait toujours au fond de la mer, se trouva soudain transporté dans sa propre maison... Or, comme il continuait pour cette raison à se lamenter, les voisins, qui le croyaient absent, entendant ce vacarme, se levèrent, allumèrent des lumières et entrèrent chez lui. On doit penser quel fut leur étonnement quand ils le virent ses vêtements dégouttants d'eau de mer et criant comme un possédé. Ils demeurè-

www.dacoromanica.ro

tions et d'oracles, s'écria, dès qu'il le vit, sur un ton d'inspiration: «Enfant, ta carrière sera brillante, mais puisse ta fin être heureuse!»(1)

Arrivée du grand amiral Djézaerli-Hassan-Pacha au port de Trio. Nicolas Mavroyéni, assuré de sa protection, part pour Constantinople. — Les moyens dont disposait la famille de Nicolas Mavroyéni lui permettant d'étudier les lettres, comme on dit en Grèce, il s'y livrait avec une ardeur extraordinaire lorsque, à ce qu'on raconte, le redoutable Djézaërli-Hassan-Pacha, atterrit, au sud-est de l'île de Paros, dans le Port de Trio, choisi par lui comme station d'été pendant l'évolution de la flotte turque dans la mer Egée et où, depuis, tous les-épitropes des Cyclades prirent l'habitude de venir annuellement verser les prestations de leur île respectives (2).

Djézaërli-Hassan-Pacha avait eu une existence très mouvementée avant d'arriver au plus haut grade de la marine ottomane. C'est ainsi que, né en Perse et vendu comme esclave, il devint amiral du port d'Alger, d'autres disent gouverneur d'une province de l'Odjac, qu'il dut quitter pour se réfugier en Espagne à cause du Dey qui jalousait ses richesses; motif des plus probables. Recommandé ensuite à Constantinople auprès de Raghib-Pacha par le comte de Ludolf, il devint capoudan-pacha ou amiral en chef (3). Hassan-Pacha était de petite taille et, si nous en croyons les historiographes, il avait toujours auprès de lui un superbe lion privé au sujet duquel on raconte qne, voulant éprouver le courage de M. de Choiseul Gouffier, ambassadeur de France, il fit un jour paraître tout à coup cet animal à ses côtés, tandis qu'il conversait avec celui-ci. L'ambassadeur français, sans donner le moindre signe de crainte, regarda froidement cette énorme bête, et dit à son hôte: «Vous avez là un bel animal!» Le pacha ne put s'empêcher de s'écrier: «Les Français sont braves» (4)! Ce lion, il le tua un jour de ses propres mains parce que dans un accès de jalousie, cette bête lui avait enfoncé ses griffes dans une cnisse. Hassan-Pacha, que les grecs sur-

rent émerveillés d'une telle aventure. Enfin le naufragé leur dit: — „Que se passe-t-il donc, mes frères, et comment se fait-il que vous ayant quitté, hier soir, à neuf heures, ayant navigué pendant un certain temps, étant tombé à la mer, puis englouti, en invoquant l'assistance de saint Nicolas, je me retrouve, comme vous le dites, parmi vous et dans un état anormal?„ Après avoir examiné attentivement ses vêtements trempés et écouté ses paroles, les voisins de cet homme comprirent que c'était là un miracle; et, pleurant de joie, ils récitèrent le *Kyrie éleison*. Ce fait, qui se passait à Constantinople, se répandit bientôt par toute la ville et parvint aux oreilles de l'empereur et du patriarche qui appelèrent cet individu pour leur narrer ce prodige. Quand il eut achevé son miraculeux récit, tous s'écrièrent à l'exemple de David: „Dieu est grand, et ses œuvres admirables!"

(*Official Orthodoxe du mois de Décembre*. Venise, 1876).

(1) *Anastase ou Mémoires d'un Grec;* Thomas Hope. Paris, 1820, t. I p. 44.

(2) Le capodan-pacha quitait tous les ans Constantinople, le 23 avril (v. s.), jour de la Saint-Georges, pour percevoir les impôts dans l'Archipel. Cette fête, comme celle de Saint-Démétrius, le 26 Octobre, sont chez les Grecs, co que sont Pâques et la Saint-Michel dans le midi de la France. Les matelots de la flotte turque étaient engagés pour une campagne qui commençait à la Saint-Georges et finissait à la Saint-Démétrius.

(3) *La Turquie*; Juannin et Van Gaver. Paris, 1840, p. 363. — *Histoire Moderne de la Grèce* J. R. Néroulos. Genève, 1828, p. 91.

(4) *Lettres sur le Bosphore;* Locard. Paris, 1822, p. 27.

www.dacoromanica.ro

nommaient «Moustaka» à cause de sa grande moustache, portait toujours le costume des *Levend* ou soldats de marine (1).

Chaque fois que le grand amiral tenait la mer pour faire rentrer les impôts, il était de règle, dans ces circonstances, soit dans l'archipel, soit sur le littoral de la Grèce, d'héberger volontairement, ou le plus souvent contre son gré, le commandant en chef des forces maritimes de l'Empire ottoman, ainsi que sa suite. C'était là une marque de condescendance dont les insulaires se seraient bien passés, mais il fallait subir cet excès d'honneur, sous peine de subir des spoliations de tous genres aussi ingénieuses qu'arbitraires. Autre temps, autres mœurs; c'était admis et généralisé à la hauteur d'un principe, et le contraire eût semblé extraordinaire à l'oppressé comme à l'oppresseur.

Or l'amiral Hassan-Pacha, le jour qu'il aborda à Trio de Paros, fut invité à un banquet dans la maison du vice-consul d'Autriche, Pierre Mavroyéni, à l'instigation de Nicolas, son fils (2).

Nicolas, qu'un auteur nous dépeint comme un adolescent employant son avoir à des œuvres pies et comme un jeune homme plein de fougue qui, sans attendre qu'un léger duvet ombrageât ses lèvres, pourchassait déjà avec acharnement les corsaires, afin de préserver son pays de leurs fréquentes attaques et de leurs déprédations; Nicolas, disons-nous, le promoteur de cette invitation, souvent périlleuse avec un Turc de ce temps, tourmenté par une ambition bien rare pour son âge, trouva moyen de s'introduire si fréquemment en présence de l'amiral et lui fit une cour si assidue, qu'il en obtint la promesse de sa protection à Constantinople s'il consentait à se rendre dans cette ville pour y briguer un emploi. C'était précisément le rêve qu'il caressait en secret. Le jeune Mavroyéni, incapable de modérer les transports de sa joie, baisa avec une frénétique reconnaissance le pan de la robe d'Hassan-Pacha; et, acceptant avec empressement cette offre inattendue, partit bientôt pour le Bosphore, on devine aisément avec quelles espérances.

CHAPITRE III

Nicolas Mavroyéni à Constantinople. — Les différente versions publiées sur son arrivée dans cette ville. — Il fraye avec les Fanariotes; Djézaerli-Hassan Pacha, le fait nommer interprète de la marine turque. — Son influence sur le grand-amiral.

Ce que nous avons dit à propos du départ de Nicolas Mavroyéni de Paros, et de son arrivée à Constantinople, est la versions généralement adoptée, à tort ou à raison. Mais l'exactitude nous fait un devoir de transcrire les données contraires d'autres écrivains.

D'après C. M. Couma, «Nicolas Mavroyéni partit tout jeune de Paros pour Constantinople, où il apprit le turc, l'italien et le grec, langue dans laquele il ne fit que de médiocres progrès. Sa bravoure et son intelligence l'élevèrent au poste de drogman de la marine. Il était très habile dans ses manières avec

(1) Sous le nome de *Levend*, les nations méditerranéennes désignaient les recrues de la marine turque provenant de l'Orient Levanto) en général et de la Grèce en particulier. A la longue, ce nom est devenu synonyme de „brave".

(2) *Anastase ou Mémoires d'un Grec*; Th. Hope. Paris, 1829. t. I. p. 45—Νικόλαος Μαυρογένης; Antonopoulo.

www.dacoromanica.ro

les Turcs, à tel point qu'il en fut aimé comme un coreligionnaire. Hassan-Pacha le prit bientôt à son service, le fit nommer interprète de la marine, et le choisit comme son conseiller privé et le guide de toutes ses actions (1).»

Selon Ahmed Djevdet, Abd'ul-Raman, Imbéry et Vassif-Effendi, «le prince Nicolas Mavroyéni vint dans sa jeunesse de l'île de Paros à Constantinople. Là, auprès de Hadji-Nicolaki, banquier de Djézaërli-Ghazy-Hassan-Pacha, il aprit la langue italienne, alors en grand usage, avec le fils de Nicolaki, Stavraki, qui devint interprète du Divan impérial. A la prière de Nicolaki, Mavroyéni fut nommé secrétaire de l'interprète de la marine. Sa facilité d'élocution et son intelligence native attirèrent sur lui l'atention d'Hasan-Pacha qui, à peine la place de drogman de la marine vacante, le fit nommer par un *iradè* ou ordonance impériale. Les Fanariotes, bien qu'énormément vexés de voir un simple employé du banquier Nicolaki devenir interprête de la marine, n'osèrent rien dire, craignant le courroux d'Hassan-Pacha (2)».

Quel que soit, au juste, la façon dont Nicolas Mavroyéni se rendit à Constantinople, nous savons d'une manière positive qu'il se familiarisa vite avec son nouvel entourage, qu'il se jeta tête baissée dans les intrigues du Fanar et sut se servir avec tant d'adresse du haut appui d'Hassan-Pacha, qu'en l'espace de trois années, pendant lesquelles il subit vraisemblablement les métamorphoses indiquées par les chroniqueurs ci-dessus, il réussit, les uns disent à supplanter, les autres à remplacer après décès l'interprète de la flotte, Argyropoulo, homme d'une profonde érudition et d'une parfaite honnêteté.

La charge d'interprète de la flotte ou de la marine *(tersanèh terd jamani)* dont le titulaire, comme en général tous les drogmans officiels, portait le titre de *tchawouchir*, était dévolue principalement aux *bâch-capi-kchayas;* elle venait en troisième ligne, c'est-à-dire après l'hospodorat et l'emploi de drogman du Divan.

Jusqu'à la révolution hellène de 1821, les Grecs du Fanar conservérent le privilège exclusif de fournir des interprètes de la marine et du Divan au gouvernement turc. Lorsqu'à cause de cette levée de boucliers, les Fanariotes ne possédèrent plus la confiance des Osmanlis, on ne put trouver dans l'Empire, comme l'eût souhaité le Grand-Seigneur, un seul Turc qui fût en état ou qui eût la bonne volonté de parler une langue étrangère. On fut obligé de conférer ces dignités, abolies depuis, à des Juifs ou à des Arméniens.

Le drogman de la marine avait un traitement, revenu ou bénéfice annuel de 300 bourses. Cette somme n'était, il est vrai, qu'éventuelle. mais, bon an mal an, elle surpassait toujours considérablement la rétribution allonée a l'interprète du Divan, qui ne touchait que 94 bourses.

Le drogman de la marine disposait en outre des places de *mousselims* ou de *mouhassils,* espèce de petits gouverneurs civils et militaires que la Sublime Porte répartissait dans certaines îles de l'Archipel comme sur le continent grec pour y exercer, en son nom, une sorte de contrôle et de surveillance. Il achetait ces charges et les revendait au plus offrant pour son compte particulier. L'appel des jugements rendus par les premiers juges, qui étaient ordinairement au nombre de trois ou quatre par île, était porté devant l'interprète de la flotte qui décidait en dernier ressort; les insulaires préféraient s'en tenir au verdict de leur compatriote plutôt que d'en appeler au grand amiral, dont l'intervention

(1) Ἱστορίαι τῶν Ἀνθρωπίνων πράξεων, C. M. Couma, t. X, p. 390.

(2) *Histoire de l'Empire ottoman,* Ahmed Djevdet, t. X, p 406.

www.dacoromanica.ro

eût été considérée comme la dernière des calamités. C'était lui également qui faisait passer les avis et ordres du gouvernement ottoman aux insulaires grecs et qui transmettait les réclamations, pétitions ou autres pièces de ce genre au Divan impérial par le canal du capoudan-pacha. — «Le premier secrétaire de la communauté d'Hydra, rapporte G. D. Criésis, fut J. Criésis, homme qui possédait le plus de connaissances de son temps; rempli de sagesse et d'intelligence, il laissa des chroniques remarquables sur son époque, dans son premier mémoire adressé à l'interprète de la flotte, N. Mavroyéni. Chargé de protéger les droits de ses compatriotes, et envoyé deux fois à Constantinople, comme délégué, il y représenta son pays avec tant de sagesse et de dignité qu'il excita l'admiration de N. Mavroyéni (1).»

Le drogman de la marine percevait les dîmes des îles, quand, chaque année, il accompagnait le grand amiral dans la tournée qu'il faisait à cet effet dans l'Archipel. Le fac-simile suivant, revêtu de la signature de Nicolas Mavroyéni et dans lequel il atteste avoir reçu cet impôt des habitants de Naxos, en 1776, vient corroborer ce fait».

Actul ce noĭ nu dăm în fac-simile, dice:

«*Nous déclarons par le présent que l'île de Naxos, autrement dit: Castro, Bourgo et Néochori ont seulement payé le dixième du bakié de l'année courante, 1776, au trésor de S. A. notre illustre seigneur, vizir et grand amiral, Ghazy-Hassan-Pacha. En foi de quoi nous avons délivré la présente attestation pour leur sauvegarde et pour valoir ce que de droit. — Le 22 Août 1776.*

Nicolas Mavroyéni, *dragoman de la marine impériale.*

La date précise de la nomination de Mavroyéni comme interprète de la flotte nous échape, attendu que si l'histoire des grands interprétes du Divan a été imparfaitement écrite, celle des drogmans de la marine reste encore à faire. Cependent, en nous basant sur les pièces officielles que nous avons reçues des Cyclades et de Constantinople, nous pouvons établir ainsi la chronologie des interprètes de la flotte immédiatement avant et après Nicolas Mavroyéni.

Document signé par Nicolas Mavroyéni, comme fondé de pouvoirs de la femme de l'interprète de la marine, Th. Dimaki.

1763 Thomas Dimaki
1766 Étienne Mauroyéni.
. . . . Argyropoulo.
1771 (?) Nicolas Mavroyéni.
1786 Étienne Mavroyéni (neveu du précédent).

Une fois drogman, Mavroyéni donna à cette place une importance qu'elle n'avait jamais eue. «Ses prédécesseurs n'avaient jamais été que les interprètes des commandants, même les plus imbéciles et les plus stupides; Mavroyéni devint l'ami et le conseiller du pacha le plus énergique et le plus clairvoyant qui eût jamais été à la tête de la marine turque. La lion, dont le rugissement faisait trembler le musulman, montrait la douceur d'un agneau avec le rusé Grec.

(1) *Histoire de l'île d'Hydra jusqu'à la révolution de* 1821; traduite du grec moderne par Théod. Blancard, Marseille, 1888, p. 84.

www.dacoromanica.ro

Si le bruit de quelque acte illégal commis par son drogman arrivait jusqu'à lui, le premier mouvement d'Hassan était la colère; il jurait qu'il ferait sauter la tête à l'insolent qui résistait à ses ordres; mais la vue de Mavroyéni suffisait pour désarmer son ressentiment, et il chargeait de nouvelles faveurs cette tête qu'il venait de jurer de faire tomber. Toutes les infractions du drogman aux lois et aux usages des Turcs, ne semblaient que lui assurer plus d'influence sur son protecteur, et les Grecs, aussi portés qu'autrefois à attribuer les effets, qui les surprenaient, à quelque cause surnaturelle, s'étonnèrent moins de la puissance de Mavroyéni, que de la vertu des ingrédients dont il avait dû se servir pour composer un philtre» (1).

Les historiens sont unanimes à constater l'influence considérable, sans bornes, dont Nicolas jouissait sur l'esprit de Djézaërli-Hasan-Pacha qui fut, certes, l'amiral le plus remarquable de la marine ottomane. Ce musulman avait été si charmé de l'esprit de son drogman et tellement captivé par ses manières, que jamais aucune intrigue, faite en vue de lui nuire, ne put ébranler un seul instant l'attachement que lui portait son maître. D'aucuns assurent qu'il poussait sa confiance en Mavroyéni jusqu'a lui permettre de le remplacer, mais sans officialité, dans ses fonctions. On a maintes fois cité le crédit dont avaient joui jadis Panayotaki et Nicolas Mavrocordato, mais tout cela n'était rien auprès de l'énorme ascendent de Nicolas Mavroyéni, non seulement sur le grand-amiral, mais aussi sur les membres composant le Divan impérial.

Emerson Tennent, un publiciste anglais de quelque valeur, nous laisse deviner la tactique mise en pratique par le drogman de la flote pour arriver à posséder un si grand crédit: «L'audace et la présence d'esprit de Mavroyéni, écrit-il, l'adresse de sa conduite envers les Turcs, le zèle qu'il montrait pour la gloire de l'Islam, et les extases dans lesquelles il tombait souvent dans le Divan, en criant d'un air inspiré: «Allah! Allah!» le rendirent l'unique idole des Ottomans, aide de camp, interprète, conseiller et instrument de toutes les entreprises d'Hassan-Pacha (1).»

ANEXE LA PAG. 19

Nu numaĭ de la ocasiunea solemneĭ intrări în Bucurescĭ a Domnitoruluĭ avem pitacurĭ organizândŭ alaiurĭ. Maĭ dămŭ aci alaiulŭ cu care eşia Domnia, afară, la Isvorul-Tămăduireĭ şi cu care eşia Domnia la Biniş.

In cod. XVII, fila 251 am maĭ aflatŭ un alaiŭ, din 1787, fără indicare de ocasiunea la care avu locŭ. Îl reproducemŭ, fiind primulŭ în care găsim introdusŭ *un tun* cu tunariĭ luĭ şi treĭ equipage domnescĭ: Careta Gospod, cu 6 telegarĭ, Butca Gospod, cu doĭ telegarĭ şi — lucru estraordinar — o saniă domnéscă înhămată cu cerbĭ.

Orînduiala alaiuluĭ de mâne (?) în ce chipŭ s'a orînduitŭ.

Toţĭ aproţiĭ vătăşescĭ, aproţiĭ ceauşescĭ, copiĭ din casă aĭ vătavuluĭ de visterie şi paharniceiĭ toţĭ, cu ceauşiĭ şi stegariĭ lorŭ, înarmaţĭ şi călărĭ, doĭ câte doĭ, după orînduială.

(1) *Anastase ou Mémoires d'un Grec;* Th. Hope, t. I, p. 45.

(1) Emerson Tennent, t. II, p. 279. — Ἡ Ἥρως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, etc.; Stéph. Th. Xénos. Londres, 1861, t. I, p. 74.

www.dacoromanica.ro

Toţĭ Portăreiĭ ot vel Portar — asemenea
6 Comişeĭ călărĭ cu haine roşiĭ — asemenea,
4 salahorĭ aĭ grajdurilor Gospod. — asemenea,
Cămăraşiĭ şi lipcaniĭ, asemenea călărĭ şi înarmaţĭ cu vătaful de călăraşĭ şi Odobaşa de lipcanĭ.
Tagma logofeţeilor ceĭ micĭ de Vesteriĭ.
« « « « de Divanŭ.
Hekeam Başa cu iamaculŭ sĕŭ.
Toţĭ leventiĭ ot vel ispravnic za curte călărĭ şi înarmaţĭ, câte doĭ.
Ciohodarŭ gospod, toţĭ înarmaţĭ şi călărĭ.
6 Satîrĭ, asemenea.
6 Alaiŭ-Ceauşĭ, din carĭ doĭ să âmble pentru mişcarea şi îndreptarea alaiuluĭ la mergere, cu bună orînduială.
3 saracciĭ şi unŭ mataragiŭ, asemenea călărĭ şi înarmaţĭ.
2 Trâmbiţaşĭ Gospod, călărĭ.
Iciagalele toţĭ cu idecliiĭ, călărĭ şi înarmaţĭ, câte doĭ.
4 Postelnicĭ Capocelăĭ şi înarmaţĭ.
4 logofeţĭ de taină.
4 logofeţĭ za visterie, de ceĭ ce aŭ îmbrăcat caftane.

Al 3-lea Comis	cu Caftangiu
Al 2-lea Comis	cu al 2-lea pitarŭ.
Vătaful de paharniceĭ,	cu vătaful de curte
Vătaful de aproḑĭ,	cu ceauş de aproḑĭ,
Al treilea vist.	cu al 3-lea post.
Al 3-lea logofĕt de sus,	cu al 3-lea logofĕt de jos.
Vel cupariŭ,	cu devictarul.
Patru trâmbiţaşĭ gospod.	
Biv vel armaş muhurdar,	cu Vel Post. Matheiŭ.
Vel Pitar Stavrache,	cu Pitar Mănăilă.
Serdar Gregoraşco,	cu Serdar Stanciu.
Paharn. Călinescu,	cu Pah. Nicolake.
Paharn. Iancu,	cu Pah. secretar.
D-lŭ Vel Comis,	cu D-lŭ biv vel clucer vechil Postelnicieĭ.

Tacămulŭ armăşieĭ înaintea tunuluĭ.

Armaşiĭ	cu puşcaşiĭ călărĭ şi înarmaţĭ.
Al 2-lea armaş,	cu al 3-lea armaş.

Pitar Şerban.
Tunul cu doĭ topciĭ deasupra şi toţĭ ceĭ-l-aţĭ tunarĭ călărĭ împrejurulŭ tunuluĭ, cu fuştele în mânĭ.
Vel Armaşŭ cu toţĭ lăutariĭ cântândŭ şi cu 4 trâmbiţaşĭ.
Cavasĭ doĭ înaintea cămareĭ şi înarmaţĭ.
Cămara Gospod cu 10 tufecciĭ de oparte şi 10 de altă parte, călărĭ şi înarmaţĭ.
Vechilulŭ cămărăşieĭ şi cu Vel gramatic după cămară.
Haznea Emini cu totŭ tacămulŭ luĭ, călărĭ şi înarmaţĭ.
Ordu-Agasi cu totŭ tacămulŭ luĭ călărĭ şi armaţĭ.
Careta Gospod. cu 6 telegarĭ.
Sania Gospod cu cerbiĭ.
Butca Gospod cu doĭ telegarĭ. (Cond. XVII, fila 251).

www.dacoromanica.ro

1787. Alaiŭ la Isvorul Tămăduireĭ.
«Alaiul prea iubiteĭ Dómneĭ Domnieĭ mele *afară*, la Isvorul Tămăduireĭ».
50 Seimenĭ polcovnicescĭ } călărĭ şi armaţĭ.
50 « bulucbăşescĭ }
6 Postelnicĭ toţĭ cu capoturĭ şi tacămŭ curaţĭ.
Ceauş spătăresc, cu ceauş agiescŭ.
Baş bulucbaş, cu polcov. de sermanĭ.
Vtorĭ Pit., cu polcov. de têrg.
Vornic dă harem, cu vel căpit. de dorobanţĭ.
50 nemţĭ din pórtă, pe josŭ.
12 fustaşĭ cu darde şi cu isbaşa lor.
8 Căpitanĭ aĭ seimenilor spătărescĭ şi 4 aĭ giudeţelorŭ înarmaţĭ cu zardavelu în cap.
10 Ciohodarĭ pe lîngă careta gospodja şi cele-l-alte carete următóre.
Poruncim Domnia mea, Ceauş spătăresc, să fiĭ zapciŭ, ca să gătescĭ acest alaiŭ joĭ, până în ḑiuă». (Condica No. 17, fila 177).

ANEXE LA PAG. 33.

Justiţia sub Mavrogheni.

Din următórele acte se póte vedé, încă odată, că neîntemeiată este afirmaţiunea unora din scriitorĭ, că Mavrogheni judeca *turcesce* şi numaĭ după voia luĭ.

Adevĕratŭ că pedepsia greŭ abaterile dela datoriĭ ale impiegaţilor justiţieĭ. Aşĭa în 3 April 1787 a urmăritŭ pe Miculŭ zapciulŭ «să respunḑă, căcĭ aŭ sloboḑitŭ unŭ ucigaşŭ din puşcărie, luândŭ ruşfetŭ». (Cod. XVII fila 166).

Amŭ arĕtatŭ că N. Mavrogheni n'a schimbatŭ dela o l-altă judecătoriĭ de la «departamenturĭ». In 5 Maĭ, 1878, a numitŭ pe nepotnlŭ sfinţieĭ sélo părinteluĭ Zihnea(?) la depart. de şépte, în locŭlŭ armaşuluĭ N. Cantacuzino. «Poruncimŭ d-luĭ Vel Vist să-lŭ aşeḑĭ în catastihulŭ legilor între judecătorĭ. Aşişderea poruncimŭ şi d-luĭ Vel log. de ţéra de susŭ, să arĕţĭ Domnesculŭ nostru pitacŭ boerilor judecătorĭ dela acelŭ departamentŭ, ca să fie însciinţaţĭ.» (Cod. XVII, fila 174).

Amintinŭ acestŭ casŭ ca să se confirme aserţiunea nóstră, că nu s'aŭ desdesfiinţatŭ de N. Mavr. «*Departamenturile*» şi că schimbările la ele nu eraŭ atâtŭ de dese şi de generale cumŭ s'ar fi pututŭ crede. Din pitaculŭ adusŭ se maĭ vede şi aceea, că la orĭ ce numire în slujbă de judecător trebuia să participe doĭ din veliţiĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ: Visternicul, pentru regularea lefeĭ numitului şi unulŭ din logofeţiĭ marĭ, ca contrasemnator alŭ alegereĭ funcţionarulnĭ.

Acumŭ diversele acte maĭ susŭ promise.

Iată un casŭ fórte curiosŭ de abusŭ alŭ unuĭ ispravnicŭ din Meedinţĭ, care în locŭ de a face dreptate la jalba unuĭ mazilŭ, îlŭ bate la falangă şi îlŭ închide. Aşia ceva nu făcea Mavrogheni, ci boerulŭ Clucerul Frusin!

Carte la Caimacamu Craioveĭ, a luĭ Dumitrasco Anescul cu Costea Neguţitorulŭ pentru 6 oĭ.

«Zemli Vlah.... De vreme ce la Domnia mea aŭ datŭ jalbă Dumitraşco Anescul mazilŭ din sud Mehedinţĭ pentru Costea Neguţitoru, cumcă la leat 1780

www.dacoromanica.ro

i-aŭ datŭ şése oĭ cu tocmélă şi tot prelungindu-lŭ nevrêndŭ să i le plătéscă aŭ mersŭ la dênsulŭ să-ĭ céră baniĭ la ḑi ântêiŭ a luĭ Maĭ, iarŭ numitulŭ Costea nu numaĭ banĭ nu i-aŭ datŭ, ci încă aŭ săritŭ la dânsulŭ de l'aŭ şi bătutŭ şi cumcă mergêndŭ la Clucerulŭ Frusinu Ispravnicu judeţuluĭ, ca să-ĭ judece pentru acésta, numitulŭ clucerŭ, fără de a nu intra în nicĭ o cercetare ca să vaḑă cine este vinovatŭ, l'aŭ pusŭ la ḑi de târgŭ în falangă şi i-aŭ trasŭ 200 de toege la tălpĭ şi după aceea l'aŭ băgatŭ în puşcărie în butucĭ dimpreună cu tâlhariĭ globindulŭ şi cu talerĭ 146, fără de a nu i se da baniĭ după oĭ. Pentru care, măcarŭ că aŭ datŭ zapisŭ de împăciuire la mâna Costeĭ, dar ḑice că acelŭ zapis l'aŭ datŭ de nevoie ca să scape dela închisóre. Aşişderea dimpreună cu dênsulŭ aŭ trimesŭ jalbă Domnieĭ mele şi tótă brésla mazililorŭ de acolo cerêndŭ dreptate pentru acéstă straşnică pedépsă ce aŭ făcutŭ clucerul Frusinu luĭ Dumitrasco, cu fălanga la ḑi de têrgŭ şi cu închisóre la puşcărie, avêndulŭ pe acesta ca pe unŭ părinte în tarafulŭ lorŭ. Decĭ vrêndŭ Domnia mé ca să Ne pliroforisimŭ de adevĕrŭ la aceste, iată scriemŭ d-le cinstitŭ şi credinciosŭ boĭerulŭ domnieĭ mele Alexandru Gherake biv. vel Post Caimacame Craioveĭ, ca d-ta împreună cu d-lor ceĭ-l-alţĭ boĭerĭ de acolo, să faceţĭ cercetare fórte cu de amĕnuntulŭ atâtŭ pentru pricina gâlceveĭ luĭ Dumitrasco cu Costea în ce chipŭ s'a întâmplatŭ şi cine dintre amêndoĭ aŭ datŭ ântêiŭ pricină de gâlcévă şi care este vinovatŭ maĭ multŭ la acésta, cât şi pentru pedépsa cu falanga şi cu închisóre ce se jăluesce că i-aŭ făcutŭ clucerulŭ Frusinu: de este adevĕrată şi în ce chipŭ l'aŭ bătutŭ? Care aceste să le cercetaţĭ prin ómeniĭ ce se vorŭ fi întâmplatŭ de faţă, iar maĭ vêrtosŭ pentru glóba, care este cu totulŭ nesuferitŭ Domnieĭ mele, să cercetaţĭ cu ce cuvîntŭ s'aŭ îndrăznitŭ clucerulŭ Frusin de aŭ făcutŭ o urmare ca acésta, însă cercetarea să o faceţĭ dréptă în adevĕrŭ, în frica luĭ D-ḑeŭ, făr de a *părti* la vre-o parte şi orĭ în ce chipŭ veţĭ dovedi, se însciinţaţĭ Domnieĭ mele, cu anafora. Pentru care orînduimŭ şi Mumbaşirŭ pe boerulŭ Domnieĭ mele.... Post, să stée acolo până veţĭ face cercetare şi aşteptând respunsurĭ până îĭ va veni alŭ doilea poruncă dela Noĭ în ce chipŭ să urmeze şi după cercetare, de va remânea clucerulŭ Frusinu vinovatŭ la acésta, să iée Mumbaşirulŭ trépădŭ dela numitulŭ clucerŭ talerĭ 30. Tolico pisah gsp. 1787 Apr.

1786 Aug. 19. — Judecata înaintea unuĭ arbitru rînduitŭ de Vodă:

O livadă făcută pe moşie străină atâtŭ o stăpânesce celŭ care a făcuto şi urmaşiĭ sĕĭ, câtŭ este *trăitorŭ* pe moşie; iar décă lipsesce, o perde şi revine proprietaruluĭ moşieĭ.

Judecata luĭ Nicola Gheorghiu moldovénŭ din Hărlăŭ cu Christodor Tolea din Bucurescĭ, că i-aŭ luatŭ nevasta şi din avere.

Domnitorul munténŭ corespunde în privinţa acésta cu domnitorul moldovénŭ Alesandru Mavrocordat, care adeverindŭ dreptatea luĭ Gheorghiu, domnitorul munténŭ aruncă la puşcărie pe vinovatŭ şi vinde nisce morĭ ale aceluia pentru îndestularea păgubaşuluĭ. Cond. 17, fila 125.

O carte de Judecată a luĭ Pătraşcu, pentru pricina ce are cu cumnatu-sĕŭ Radu, amêndoĭ poteraşĭ.

«Pătraşco Poteraşŭ dela Stégulŭ d-luĭ polcovnicŭ de poteră ot. satu Mărşa sud Vlaşca, aŭ trasŭ la judecată înaintea Nóstră pe cumnatu-seŭ Radu poteraşŭ

www.dacoromanica.ro

totŭ dela stégu luĭ, arĕtând că estimpŭ, după doue ḑile trecute după ḑiua sfîntuluĭ Gheorghe, în marginea satuluĭ fiindŭ unŭ stârvŭ de calŭ, s'aŭ dusŭ séra de s'aŭ urcatŭ aprópe de acelŭ mortŭ calŭ, într'unŭ copaciŭ, păzindŭ cu puşca, ca viindŭ la stârvŭ vre unŭ lupŭ să mănânce, să dée într'însulŭ să-lŭ omóre şi peste nópte mergêndŭ şi acestŭ Radu cu puşca, totŭ pentru a păzi la acelŭ stârvŭ, ca să ucigă vre unŭ lupŭ; după ce aŭ mersŭ acolo, vĕḑêndŭ că nu-ĭ vine bine să dée cu puşca, aŭ mersŭ de aŭ luatŭ stârvu să-lŭ tragă la locu unde îĭ venea luĭ cu îndemână ca să pótă da cu puşca şi acolea unde întindea stârvulŭ, vĕḑêndŭ Petraşco mişcarea stârvuluĭ, întunericŭ fiindŭ şi ne băgândŭ sémă aŭ datŭ cu puşca cu alice, şi aŭ împuşcatŭ pe cumnatu-seŭ Radu printr'o mână şi pe la cóste, băgândŭ într'însulŭ 13 alice şi peste o septemână puindu-se în carŭ, aŭ venitŭ aicĭ să jăluiască Mării Séle luĭ Vodă şi elŭ de frică aŭ pusŭ mijlocitorĭ şi aŭ făcutŭ pace şi i-aŭ datŭ tal. 26 şi acumŭ 'şĭ cere bani înapoĭ fiindŭ că nu aŭ muritŭ şi este sănătosŭ; faţă fiindŭ şi Radu cumnatu-seŭ, luarea banilorŭ n'aŭ tăgăduitŭ, fără numaĭ ḑise, că elŭ s'aŭ dusŭ la stârvŭ în picióre şi cu puşca la spinare şi luândŭ coşulŭ caluluĭ în mână să-lŭ tragă fiindŭ uşorŭ s'aŭ pomenitŭ împuşcatŭ şi din copaciulŭ care aŭ datŭ cu puşca diestima loculuĭ până la stârvŭ este numaĭ de 5 paşĭ şi elŭ pentru că i-aŭ fostŭ cumnatŭ l'aŭ ertatŭ şi aŭ făcutŭ pace pe aceştĭ banĭ, ne mergêndŭ nicĭ la doftorŭ ca să-ĭ scóţă alicele dintr'însulŭ, pentru ca să nu-lŭ scóţă în cheltuială, iară de ar fi fostŭ străinŭ nicĭ într'unŭ chipŭ nu s'arŭ fi odihnitŭ, pentru că osebitŭ de cheltuiala ce aŭ făcutŭ la căutatulŭ boleĭ, dar şi de bucatele ce aŭ avutŭ peste câmpŭ semănate s'aŭ păgubitŭ şi aŭ rămasŭ şi secatŭ de mână, încâtŭ la lucru greŭ nu póte munci; decĭ fiindŭ că şi de însuşĭ noĭ ḑesbrăcându-se Radu se vĕḑu semnele alicelorŭ, care sunt şi până acum în carnea luĭ ne scóse, şi maĭ vêrtosŭ că din copaciulŭ care aŭ datŭ cu puşca cunoscutŭ lucru se vede, că este şi maĭ puţină diestimă ca de 5 paşĭ, pentru că de susŭ dândŭ vine maĭ aprópe şi vederea omuluĭ stândŭ în picióre, nu face vre-o asemănare ca de lupŭ, fiindŭ jigănia cu patru picióre, ci trebue să se fi uitatŭ bine cu ochiĭ şi apoĭ să dea cu puşca, decĭ fiindŭ ca acéstă învoire aŭ făcut-o prin zapisŭ cu bună-voĭe şi rugatŭ de cumnatu-sĕŭ Pătraşco, care zapisŭ se vĕḑu şi de noĭ, cu cuprindere întocmaĭ, hotărîmŭ că Radu să fie în pace şi nesupĕratŭ de aceĭ banĭ de către cumnatu-sĕŭ Pătraşco, pentru că nicĭ acumŭ nu este litrositŭ şi vindecatŭ, aflânduse alicile în carnea luĭ, şi după vreme când se va întîmpla a se deschide rănile să aibă cu ce a se căuta; acésta! 1786. Decem. 11. (Cod. 16, fila 13).

Vel. spăt., Costandin Cocorăscu Pahar.

Altă judecată:

Io. Nicolae Petre Mavrogheni V. V. i gpd. Zem. Vlas.

S'aŭ înfăţişatŭ la Divanŭ înaintea Domnieĭ mele amêndouĕ părţile, şi fiindŭ doveditŭ numitu Gheorghe Grecu cum că aŭ fostŭ gazdă de hoţĭ, nu s'aŭ primitŭ păra luĭ, ci hotărîmŭ ca Costandin Polcovnicu să aibă pace, dându-ĭ acésta Domnésca nóstră întărire la mâna lui întru apĕrare. — 1787. Mart. 3. (Cond. 16. Fila 33, 34).

Vel. Logf.

pec.
gospod.

www.dacoromanica.ro

Pré Inălțate Dómne.

După jalba ce aŭ datŭ Inălțimeĭ tale Gheorghe Grecu, din satul Bălănescĭ sud. Oltŭ, pentru dumnealuĭ Constandin vel polcovnicŭ za dorobanțĭ, arĕtândŭ că fără vină l'aŭ prepusŭ de gazdă de hoțĭ, și bătêndu-lŭ cu 200 de bețe la falangă, i-aŭ luatŭ și totŭ ce-aŭ avutŭ după sufletulŭ luĭ, precumŭ maĭ josŭ anume se arĕtă și îșĭ cere dreptate cu împlinire, prin care jalbă ne poruncesci Măria Ta să cercetămŭ și să înșciințămŭ Măriĭ Tale; după luminată poruncă, aducêndu-se fată Constandin polcovnicŭ pîrâtulŭ, s'aŭ întrebatŭ ce are a rĕspunde? și dise, că aicĭ în Bucurescĭ de însușĭ elŭ prinḑêndu-se treĭ hoțĭ, anume: Dumitru, Velco și Hristea Sirbu, și la cercetarea ce s'aŭ făcutŭ de judecată în spătăria dumnéluĭ biv vel spăt. Costache Mavrogheni aŭ arĕtatŭ, că în primăvéră aflându-se în hoție, aŭ maĭ avutŭ tovarășŭ pe unŭ Mincul, care este împușcatŭ într'unŭ piciorŭ din bătălia ce aŭ făcutŭ dincolo de Dunăre cu potera siimenéscă i pe unŭ Costandin ce aŭ fostŭ înpreună cu dînșiĭ aicĭ în Bucurescĭ, când s'aŭ prinsŭ eĭ și aŭ scăpatŭ și pe acestŭ Gheorghe jăluitorŭ, numițiĭ prinșĭ hoțĭ l'aŭ arĕtatŭ că-lŭ aŭ gazdă, la care aŭ și banĭ și arme lăsate la dînsulŭ și după acestŭ tacril a lor, cu volnicia dată în scrisŭ a d-luĭ biv. vel spăt. Mavrogheni, aŭ mersŭ și maĭ întêiŭ aflândŭ pe acestŭ Mincu rănitŭ în satulŭ Coteniția dintracelŭ județŭ, care fusese prinsŭ de ispravnicĭ cu o septămână de ḑile maĭ nainte de prinderea acestorŭ hoțĭ de aicĭ din Bucurescĭ, și în ḑiua ce aŭ ajunsŭ numitulŭ polcovnicŭ într'acestŭ satŭ, întru acea ḑi fusesă venitŭ și acestŭ Mincul dela ispravnicĭ la casa luĭ și prinḑendulŭ aŭ mersŭ asupra satuluĭ Viișóra ce este din susulŭ Coteneția diastima de locŭ de o jumătate de ciasŭ, unde se află șĕḑetoriu acesta arĕtatŭ atâtŭ de gazdă Gheorghe jăluitorŭ și găsindulŭ și pe dînsulŭ, aŭ începutŭ a face cercetare, după porunca ce aŭ avutŭ, și intră cele-l-alte găsindŭ și pe unŭ Tudor sluga sa, aŭ arĕtatŭ, că anu în postulŭ san-Petruluĭ, pe vremea prașiliĭ de porumbŭ, simțindu-se de poteră că aŭ venitŭ după dînșiĭ să-ĭ prinḑă, iar acestŭ Gheorghe împreună cu Mihail tovarĕșulŭ sĕŭ pe venitulŭ moșiei Izvorăle și Coteniția îĭ puse pe toțĭ acești hoțĭ de săpa la porumbŭ și într'acelașŭ chipŭ nu se putea dovedi hoțiĭ de poteră și într'o sâmbătă séra s'aŭ sculatŭ acestŭ Gheorghe dela Viișóra, luândŭ înpreună și pe Tudor, sluga sa și mergêndŭ la satulŭ Coteniția aŭ intratŭ în grădina luĭ Velco, ce este unulŭ dintr'aceĭ prinșĭ hoțĭ de atuncĭ și luândŭ de subt pătululŭ luĭ cincĭ puscĭ i doue iatagane și patru pistóle, șeḑêndŭ la cârciuma luĭ în satŭ, la unŭ Necola cârciumarŭ, fratele acestuia Tudor slugă, de acolea aŭ încălecat Gheorghe și pe Tudor l'aŭ luatŭ totŭ pe josŭ, avêndŭ și unulŭ și altulŭ arme în spinare să le ducă la casa luĭ la Viișóra, și pre drumu mergĕndŭ, aŭ ḑisŭ Gheorghe câtră Tudor sluga, să nu spue nimĕnuĭ de rădicarea armelorŭ, că după ce le va vinde la Craiova îĭ va da și luĭ talerĭ 10 și ajungêndŭ a casă le-aŭ pusŭ în soba bordeiuluĭ, apoĭ a doua ḑi Duminică prinḑênduse de polcovniculŭ județuluĭ, acestŭ Mincul rănitulŭ, totŭ într'a cea ḑi despre séră, aŭ ḑis Gheorghe cătră Tudor sluga, că elŭ merge la polcovnicŭ să scótă pe Mincul, și fiindŭ că elŭ rĕmâne singurŭ a casă l'aŭ întrebatŭ pe stăpânulŭ sĕu Gheorghe, décă va veni cinevașĭ la dênsul peste nópte să dée pușca? și i-aŭ poruncitŭ să nu dée că-lŭ spânzură, și apoĭ după acéstă vorbă ce-aŭ avut-o între dênșiĭ, luândŭ armele de unde le avea puse întêiŭ, le-aŭ trecutŭ în pivniția bordeiuluĭ și le-aŭ pusŭ între nișce buțĭ, și după ducerea luĭ, Gheorghe peste nópte cine va fi venitŭ nu șcie, că dreptŭ

www.dacoromanica.ro

unde aŭ fostŭ armele aŭ rădicatŭ douĕ scândurĭ ale bordeiuluĭ şi aŭ luatŭ armele, şi la rădicarea lor aŭ rĕmas unŭ piştolŭ, care l'aŭ datŭ luĭ Tudor pentru făgăduiala de tal. ḑece; de care şi însuşĭ Nicula brat Tudor sluga, pentru rădicarea armelorŭ din grădina Velculuĭ totŭ asemenea arĕtare i-aŭ făcutŭ şi polcovniculuĭ, şi după arĕtarea acestora prinḑêndŭ şi pe acelŭ Mihaiŭ tovarăşulŭ luĭ Gheorghe, l'aŭ certatŭ cu óresce bătaie; şi fiind-că elŭ aŭ fostŭ şi bolnavŭ de friguri, s'aŭ arĕtatŭ de bolnavŭ fórte rĕŭ, şi cu tóte ale luĭ mişcărŭ de scăpare ce-aŭ făcutŭ nu s'aŭ creḑutŭ, şi nóptea când aŭ rĕmasŭ acolo, i-aŭ pusŭ pe amêndoĭ în butucĭ şi l'aŭ culcatŭ cu acestŭ Gheorghe alăturea, şi amêndoĭ învăliţĭ cu unŭ chiurchiŭ, şi peste nópte adormindŭ şi străjile, polcovniculŭ fiindŭ smăcinatŭ de âmblarea drumurilor, de lângă acestŭ Gheorghe s'aŭ sculatŭ Mihaiŭ tovarăşulŭ sĕŭ şi cu butuculŭ în picióre aŭ fugitŭ şi nu l'aŭ maĭ găsitŭ, şi pentru aceea şi pentru ca să spue armele, şi i-aŭ datŭ căte-va toiage la falangă după aducerea lor aici, înfăţisindu-sĕ înaintea judecâţeĭ tóte părţile totŭ asemenea arĕtare aŭ răcutŭ hoţiĭ, şi încă aŭ arĕtatŭ că după ce s'aŭ rănitŭ Mincul în ţéra turcéscă, şi întorcêndu-se înapoĭ, pe drumŭ aŭ întîlnitŭ unŭ Turc şi i-aŭ luatŭ calulŭ şi o puşcă şi unŭ iataganŭ; şi pe calŭ l'aŭ pusŭ pe acelŭ Mincu rănitŭ, şi trecêndŭ Dunărea aŭ venitŭ la satulŭ lor, Coteniţa, s'aŭ despărţitŭ şi de al-doilea Dumitru Velco şi Nandiciu, şi cu unŭ Costea, şi s'aŭ dusŭ asupra Craioveĭ în judeţulŭ Gorjilor pe Maradie şi aŭ lovitŭ pe unŭ omŭ ce-ĭ ḑice pe poreclă Spânu, şi i-aŭ luatŭ tal. 100 şi aŭ maĭ lovitŭ pre unŭ ciobanŭ, şi i-aŭ luatŭ tal. 40, şi dela unŭ Român tal. 20, şi dela altŭ ciobanŭ tal. 15, şi apoĭ lovindu-se cu poterile de peste Oltŭ, aŭ peritŭ acelŭ Costea tovarăşulŭ lor, care i s'aŭ adusŭ şi capulŭ la luminata pórtă gospodŭ, cumŭ şi acelŭ Tudor i brat Ego Nicula, slugile luĭ Gheorghe gazda, peste celé de maĭ susŭ arĕtate, aŭ maĭ ḑis şi acésta, că viindŭ pe drumŭ cu Gheorghe stăpânulŭ lor, s'aŭ rugatŭ de dênşiĭ ca să nu spue pentru puşcĭ şi de punerea lor la acelea locurĭ ce se arétă maĭ susŭ, cumŭ şi de pistolulŭ ce l'aŭ datŭ luĭ Tudor sluga şi-le va da tal. 40, la care arĕtărĭ ale lor, nicĭ Gheorghe jăluitoriulŭ, înaintea judecăţiĭ pentru acelea arme care le-aŭ rădicatŭ dela Coteniţa şi le-aŭ dusŭ de le-aŭ ascunsŭ la casa luĭ, cumŭ şi de pistolulŭ celŭ rĕmasŭ şi l'aŭ datŭ luĭ Tudor, sluga sa, pentru făgăduială de tal. 10, n'au tăgăduitŭ, atâtă numaĭ aŭ rĕspunsŭ pentru arme, că nu şcie cine le-aŭ luatŭ din pivniţa bordeiuluĭ; deci dară cumŭ aŭ fostŭ Gheorghe gazdă şi ascunḑĕtorŭ de hoţĭ, este doveditŭ însuşĭ din tacrirulŭ hoţilor, şi din spusa slugilor luĭ, care atuncĭ cândŭ era cu toţĭ de faţă aŭ rĕmas anapologhitos. iar pentru ceea ce arétă jăluitoriulŭ că i-saŭ luatŭ, nicĭ polcovniculŭ n'au tăgăduitŭ, ce ḑisă, că unile s'aŭ luatŭ de însuşĭ, şi altele de poteraşĭ, după obiceiŭ, căcĭ obiceiulŭ vechiŭ este dela hoţĭ şi dela gazdele hoţilor, orĭ ce se vor găsi, cei ce prindŭ iaŭ totŭ, şi eşindŭ nescare păgubaşĭ maĭ întêiŭ împlinescŭ paguba, şi apoĭ ceea ce rĕmâne este al lor, căcĭ pentru aceea i-se pune viaţa în primejdie; noĭ de cercetarea ce amŭ făcutŭ şi atuncĭ şi acumŭ, după luminată poruncă, înşciinţămŭ, iar hotărîrea cea desăvărşitŭ sĕ va face de câtră Inălţimea Ta. 1787, April 29.

Vel Post. — Costandin Cocorăscu, vel. pahar.

Celé luate de Dumnealuĭ Polcovniculŭ za Poteră.

1 Unŭ calŭ cu şea.
1 Ipăngea de aba albă.

www.dacoromanica.ro

1 Ţolŭ de pĕrŭ.
1 Chiurciŭ postavŭ de ţéră.
2 Antiree scurte de aslagé.
4 Cămăşĭ românesci vechĭ.
3 Părechĭ ismene.
3 Peşchire.
1 Basma albastră próstă.
1 Fesŭ.
½ Cotŭ postavŭ roşu.
3½ Coţĭ alagé.
3 Petice postavŭ verde.
1 Tuzlucĭ.
1 Băsma de 12 parale.
1 Mindirŭ pânză de Braşovŭ complectă cu paie.
1 Călimărŭ de alamă.
1 Flintă.
tal. 16, banĭ 90 luaţĭ şi daţĭ la Iordoche biv vătavŭ spătăresculŭ.

Celé luate de poteraşĭ.

1 Păreche desagĭ de pele.
1 Cojocŭ scurtŭ.
1 Fesŭ.
1 Ploscă.
1 Păreche suratraĭ vechĭ
1 Riémé de aţă.
1 Cuţitŭ de 25 parale.
1 Piperniţă de osŭ.
3½ Oca bumbacŭ.
4 Oca lînă.
2 Oca de pĕrŭ. (Cond. 16, fil. 33, 34).

Carte de judecată a luĭ Ioan sin Lefter Chelariŭ M-riĭ Negoescĭ, care după înşciinţarea D-lorŭ Ispravnicilorŭ ot sud Ilfovŭ, aŭ în ipopsie că arŭ fi săpatŭ la o comóră.

«Fiindŭ că după înşciinţarea dumnélorŭ boerilorŭ ispravnicĭ sud. Ilfovŭ ce ni-aŭ făcutŭ, că în présma monăstiri Negoescii s'aŭ găsitŭ o săpătură de grópă cu asemânare de comóră, şi după cercetările ce aŭ făcutŭ Dumnélorŭ, ḑicŭ că în pivniţa monăstiriĭ Negoescĭ s'aŭ găsitŭ o cazma, şi în gura acei cazmale fiindŭ rĕmasŭ niţelŭ pămêntŭ l-aŭ potrivitŭ cu pămêntulŭ săpăturii aceĭ gropĭ, şi nimicŭ despărţire între dînsele n'aŭ avutŭ, şi aŭ bănuială, că arŭ fi fostŭ la acea săpătură de grópă un Ioan sin Lefter chelaru monăstireĭ, care chelariŭ aducêndu-se aicĭ, după cercetările ce am făcutŭ ne-am adeveritŭ, că acea săpătură de grópă s'aŭ făcutŭ Joĭ nóptea spre Vinerĭ la 8 ale trecutuluĭ Aprilŭ, şi chelariulŭ fusese trimisŭ de igumenu de la 1 Aprilŭ cu nişce zaherea la Olteniţă, şi aŭ venitŭ la

www.dacoromanica.ro

15, tot a aceleĭ lunĭ, la monăstire, precumŭ ne-amŭ încredinţatŭ din însăşĭ gura luĭ Iordache, ce aŭ fostŭ orânduitŭ zaheregiu domnescŭ, că numitulŭ chelarŭ a fostŭ nelipsitŭ dela Olteniţa între aceste 15 ḑile, cum şi numitulŭ egumenŭ, Joĭ, la 8 ale aceleĭ următóre luĭ Aprilŭ, aŭ fostŭ aicĭ în Bucureşcĭ, şi a doua ḑi Vinerĭ aŭ plecatŭ de aicĭ la monăstire împreună cu d-luĭ paharnic Fierescu şi cu d-luĭ Costache armaşŭ; după aceste încredinţărĭ ce aŭ luatŭ judecata, cunoscutŭ lucru este, că rea a fostŭ arătarea dumnélorŭ ispravnicilorŭ, pentru că nicĭ una n'aŭ eşitŭ adevĕrate, şi rĕmâne Ioan chelariu a fi nesuperatŭ pentru acésta pîră ce s'a făcutŭ asupră-ĭ. — 1787. Iunie 17. (Cond. 16, fila 45).

Vel spătar. Costandin Cocorăscu, pahar.

Pré Inălţate Dómne

«Jăluescŭ milostiviriĭ Mărieĭ tale pentru dumnéluĭ polcovnicŭ din sud. Vlaşca ce se află acum aicĭ, că viindŭ cu slujitoriĭ dumnéluĭ la casa mé, m'aŭ luatŭ cu bănuială de hoţie, ḑicêndŭ că aşĭ fi şi eŭ amestecatŭ cu ceĭ doĭ hoţĭ ce s'aŭ prinsŭ şi s'aŭ trimisŭ unuia capulŭ aicĭ, şi altulŭ viŭ, de care, milostive Dómne, eŭ nu mĕ sciŭ cu nicĭ unŭ felŭ de pricină de hoţie, că suntŭ 6 anĭ de când şedŭ în satulŭ Gratia, şi pe urma mea nu s'aŭ dovedit nicĭ unŭ felŭ de hoţie, care acésta mie îmĭ este năpaste; maĭ vêrtosŭ dumitale, Dómne, am şi cartea dumnélorŭ ispravnicilorŭ din sud. Vlaşca, ce scrie către Măria Ta pentru mine şi mĕ adeveréză de omŭ dreptŭ şi cu dajdie în visterie, câtŭ şi adeverinţa satuluĭ o am, toţĭ sătenii iscăliţĭ; deosebitŭ de acestea, Luminate Dómne, când aŭ venitŭ polcovnicu a casă la mine de m'a luatŭ maĭ întâiŭ ca pre un hoţŭ, şi m'a şi globitŭ, de care maĭ în josŭ voiŭ arĕta Mărieĭ Tale, şi acumŭ m'a dusŭ şi m'a închisŭ la dumnéluĭ vel. spătariŭ, luândŭ şi cartea dumnélor ispravnicilorŭ, ce scrie către Măria Ta, pentru mine; cu lacrimĭ mĕ rogŭ Mării Tale, să amŭ dreptate, cât şi celea ce mĭ-a luatŭ polcovnicu să fie luminată porunca Mării tale ca să-mĭ împlinéscă, că va fi cu pĕcatŭ să rămânŭ păgubaşŭ, şi ce va fi mila Mării tale.

Robulŭ Mărieĭ Tale.

Celea ce mi s'aŭ luatŭ de Polcovnicŭ

1 Căciulă drept. tal. 3.
1 Puşcă drept. tal. 8.
1 Păreche cizme tal. 3, câtŭ şi altele.

Dumitru din satul Gratia, ce mĕ aflu închisŭ la d-lŭ vel. spătarŭ.

Resoluţie:

Dumnéta vel spătarŭ, să arĕţĭ Domnieĭ mele de pricina aceasta negreşitŭ. 1787. Octombre 30.

Raport.

«Măcarŭ că prin acéstă jalbă ce aŭ datŭ Dumitru jăluitorulŭ, arétă că este năpăstuitŭ, şi numaĭ pentru o bănuială s'aŭ jăfuitŭ de către polcovnicŭ ot sud.

www.dacoromanica.ro

Vlașca, iar pentru că în tacrirul dumnélor ispravnicilor acestuĭ județŭ, ce s'aŭ trimesŭ dela 25 ale trecutuluĭ Octombre dintr'acestŭ următorŭ anŭ, arétă că s'aŭ adeveritŭ din spusa luĭ Vasile pârcălabŭ ot cătunŭ, cumŭ că Preda hoțulŭ Berién celuĭ care s'aŭ adusŭ maĭ în trecutele ḑile capulŭ la luminata Pórtă gospod, după ce s'aŭ împușcatŭ de poterașĭ acolo, l'aŭ adusŭ în casa luĭ de aŭ murit și la mórtea luĭ fiindŭ și preotulŭ satuluĭ față aŭ arĕtatŭ cumŭ că unŭ Nicola ce-aŭ șeḑutŭ în gura Isvoruluĭ și aŭ avutŭ hodae la Gusia și acumŭ șéde în satulŭ Gratia lângă Tănase Trăistaru, toțĭ dintr'acelŭ județŭ, și are treĭ copoĭ, doĭ roșiĭ și unulŭ negru, are și nevastă și unŭ copilŭ, și cumŭ că aŭ arĕtatŭ că și acesta este unŭ hoțŭ, și după acéstă arĕtare a hoțuluĭ, ḑicŭ dumnélor ispravniciĭ, că cercetândŭ de acelŭ Nicola, s'aŭ găsitŭ acesta, adică Dumitru jăluitorŭ sin Gheorghe, și șĕderea aŭ spusŭ și eĭ întocmaĭ precumŭ se arétă maĭ susŭ, cumŭ că și tóte ceste-l-alte semne întocmaĭ s'aŭ găsitŭ asupra luĭ, numaĭ doară numele este schimbatŭ, că Preda aŭ ḑisŭ că-lŭ chiama Nicola, iar pe acesta-lŭ chiamă Dumitru, și pentru acésta nedându-se creḑĕmêntŭ jăluitoruluĭ numaĭ prin graiŭ, dela eșirea jălbiĭ s'aŭ datŭ poruncă luĭ Gheorghe tata jăluitoruluĭ, ca prin ómenĭ carĭ șciŭ, să încredințeze judecata de este jalba jăluitoruluĭ adevĕrată, anume Radu Vĕnătorul sin Marin, omŭ ca de 60 de anĭ, i Ioan sin Călin, omŭ ca de 40 de anĭ, pe carĭ s'aŭ întrebatŭ ce aretare șciŭ să facă pentru acésta? și maĭ întêiŭ Radu aŭ datŭ mărturia, că astă-iarnă la Gusia, până la o vreme aŭ fostŭ și elŭ cu vite la fênŭ împreună cu jăluitorulŭ, nicĭ de cumŭ n'aŭ vĕḑutŭ pe Preda Berién viindŭ la dênsulŭ, nicĭ pe tovarășulŭ luĭ, nicĭ șcie pe acelŭ Preda Berién cine aŭ fostŭ, fiind-că nu l'aŭ vĕḑutŭ nicĭ odată, nicĭ n'aŭ simțitŭ măcarŭ să fi auḑitŭ vre-odată séŭ mergêndŭ la casa luĭ, séŭ măcarŭ vorbă să fi făcutŭ cu hoțĭ undevașĭ, ne cumŭ să fie la tovărășie cu dênșiĭ, pentru că de astăvéră după ce aŭ isprăvitŭ fênulŭ ce aŭ avutŭ, s'aŭ mutatŭ iarășĭ la casa luĭ în satulŭ Gratia, și n'aŭ fostŭ strămutatŭ dela casa luĭ măcarŭ o ḑi, avêndu-șĭ hrana pămêntuluĭ ad. porumbulŭ și fênulŭ împreună toțĭ sătenii împrejurulŭ satuluĭ, până acumŭ când s'aŭ rădicatŭ de polcovnicŭ cu mijloculŭ ce se cuprinde în jalbă; așișderea mărturie aŭ datŭ și Ioan, care pentru aceste arĕtate maĭ susŭ, după ce li s'aŭ arĕtatŭ cu deamăruntulŭ tóte rĕutățile ce curge asupra celor ce jură strîmbŭ, s'aŭ rînduitŭ ca să facă și jurămêntŭ, și cu tótă voința s'aŭ trasŭ a merge către jurămêntŭ; apoĭ vĕḑêndŭ că nu se îndoescŭ nimicŭ. i-amŭ întorsŭ iarășĭ înapoĭ, și înaintea judecățiĭ făcêndu-se jurămêntŭ pe casele și agonisita i pe copiĭ și pe sufletele lor, că într'acelașĭ chipŭ precumŭ se coprinde maĭ susŭ; decĭ de vreme ce după aceste mărturiĭ ne-amŭ încredințatŭ că jăluitorulŭ aŭ fostŭ nelipsitŭ de la casa luĭ, și numaĭ pentru o bănuială, căcĭ s'aŭ aflatŭ acestŭ jăluitorŭ cu șederea pe la locurile ce se arétă maĭ susŭ, saŭ jăfuitŭ de numitulŭ polcovnicŭ, dela judecată se găsesce cu cale, că atâtŭ tóte acele jafurĭ să i se întórcă înapoĭ, câtŭ și de acumŭ înainte să rĕmâe numitulŭ Dumitru jăluitorulŭ nesupĕratŭ de acéstă bănuială. 1787, Noemvrie 24. (Cod. 16, fila 79, 80).

Vel spăt., — *Costandin Cocorăscu vel pahar.*

---

www.dacoromanica.ro

Anaforaua Anicăĭ fata luĭ Stanislav copilŭ din casă pentru pricina de judecată ce aŭ avutŭ cu tatălŭ sĕŭ Stanislav.

Pré Inălțate Dómne.

«Nița fata luĭ Stanislav copilulŭ din casă de Divan, încă dela 31 ale luĭ Ghenarie, arétă judecățiĭ, cumcă slujindŭ la reposata Anița Bănésa Filipésca, iarŭ fi făcutŭ haine, după cumŭ în dosŭ arétă și după ce aŭ muritŭ reposata Bănésă aŭ mersŭ la Nicolae Ciubucciu să slujéscă, ca sa nu i se prăpădéscă haĭnile, dar tată-sĕŭ Stanislavŭ aŭ datŭ jalbă Mării Séle, mincinósă, dicêndŭ, cumcă Nicolae Ciubucciu nu este însuratŭ și o ține țiitóre pe fia sa, care după porunca Mării Séle aducêndŭ pe Nicolae amŭ cercetatŭ pricina și numitulŭ Ciubucciŭ aŭ arĕtatŭ judecățiĭ, cumcă elŭ este însuratŭ și pe Anița n'aŭ luat'o pentru acéstă trébă, ci ca pe o slujnică și încă maĭ multŭ ca să o mărite și arétă cumcă aŭ și găsitŭ pe unŭ Tudor căpitanŭ de aŭ logodit-o și după spusa-ĭ i-aŭ făcutŭ și fóie de zestre, puindŭ în fóie pe aceste ce le aŭ arĕtatŭ Anița, că le are dela stăpâna sa cea dintâiŭ, și le cere dela numitulŭ Stanislavŭ ca să i le dée când se va cununa cu dînsulŭ, pe care apucândulŭ judecata în multe rânduri, s'aŭ pusŭ soróce încă odată și zapisŭ aŭ datŭ la cancelaria spătăréscă cu sorocŭ de 10 dile și aŭ trecutŭ și acestŭ sorocŭ și încă totŭ nu le-aŭ datŭ tóte, ci aŭ maĭ rămasŭ o giubé de Ghiermesit blănită cu nurcă, o tivilichie dezblănită și 15 coțĭ pânză subțire; ci dară judecata găsesce cu cale, ca stanislavŭ să împlinéscă tóte acestea, pentru căcĭ unŭ părinte este datorŭ încă elŭ să înzestreze pe fia sa, iar să nu oprésca cele câștigate cu munca eĭ; noĭ de cercetarea ce amŭ făcutŭ arĕtămŭ Mării Tale, iar cea de săvârșitŭ hotărîre se va face de către Inălțimea ta. 1788, April 1. Cod. 16 fil. 99—100.

Vel. spăt. — Costandin Cocorăscul vel păhar.

Anaforaua luĭ Costandin Logf. cu Maria soția luĭ.
Io N. Petru Mavrogheni gpdr.

«Pré sfinția ta Părinte Metropolitu, să teorisescĭ acésta și după porunca sfinteĭ bisericĭ și după pravilă urmândŭ, să facĭ hotărîrea cuviinciósă și să ne înșciințezĭ în scrisŭ prin anafora, pentru care poruncimŭ d-luĭ vel spăt. ca cu zapciu d-luĭ să-ĭ înfățișezĭ înaintea pré sfinții séle părinteluĭ Metropolitŭ. 1788, Noembrie 6.

Vel. Logf.

pecetea

www.dacoromanica.ro

Pré Inălțate Dómne.

Maria soția luĭ Constandin Logf. s'aŭ arĕtatŭ cu jalbă la judecata acestuĭ departamentŭ ḑicĕndŭ că sunt acumŭ treĭ anĭ de când îndrăgindu-se cu o Lucsandră femee, aŭ începutŭ a i se sparge casa și cu tóte că pentru acea faptă a luĭ s'aŭ necinstitŭ și straşnicŭ s'aŭ pedepsitŭ de cătră Măria Ta, dară iarăşĭ n'aŭ făcutŭ părăsire, ci și acumŭ se află cu acea femee, care atuncĭ era făcută surghiunŭ de cătră Măria Ta la mŏnăstirea Dintrunŭ lemnŭ; după a căruia jalbă maĭ întâiŭ amŭ trimisŭ de aŭ rădicatŭ pe acea femee de unde se afla, dela Găeşcĭ sud Vlaşca și amŭ trimis-o iarăşĭ la numita mŏnăstire, de unde ne-aŭ venitŭ și înşciinţare că s'aŭ primitŭ de starița mŏnăstiriĭ; după acésta înfăţişândŭ și pe numitulŭ Constandin cu Maria soția luĭ, n'aŭ tăgăduitŭ de acésta, fără numaĭ ḑisă, că nevrâstnicŭ fiindŭ, fără de şcirea și voia părinţilorŭ luĭ, precumŭ aŭ găsitŭ: săracă și făr de zestre aŭ luat-o întru căsătorie și cumcă de cândŭ s'aŭ împreunatŭ amêndoĭ totŭ ré veţuire aŭ avutŭ, atâtŭ pe acelea vremĭ ne destoinicŭ aflându-se la meşteşugulŭ condeiuluĭ și ne putândŭ a se chivernisi din destulŭ, cumŭ și maĭ în urmă slujindŭ Divanuluĭ și pe la ispravnicĭ și începêndŭ a câştiga maĭ cu adausŭ și a o îmbrăca cu haĭne scumpe și juvaericale pre câtŭ nu i se cădea, aŭ adăugatŭ și maĭ multă nesupunere și împotrivire, mergêndŭ și la maĭ rĕŭ traiŭ, necinstindulŭ cu ocară de părinţĭ și cumŭ că nu-ĭ vrednicŭ să câştige precumŭ și alţiĭ, să-ĭ facă case marĭ și rădicândŭ și în multe rândurĭ mâna asupră-ĭ, și vĕrsându-ĭ lăturĭ în capŭ și alte multe asemenea, care aceste ne maĭ putêndu-le suferi, și răcindu-i-se inima despre dînsa, aşĭa aŭ căḑutŭ la pĕcatulŭ curvieĭ, dară cu tóte aceste ḑise, că de nu l'ar fi datŭ în judecată politicéscă și în urgia Mărieĭ Tale de și straşnic s'aŭ pedepsitŭ, scosŭ fiindŭ și din chivernisélă, séŭ după acésta în urmă binişorŭ să fi ămblatŭ, că cu cuvêntŭ dulce și supunere să-lŭ fi apipăitŭ, iarăşĭ arŭ fi fostŭ cu dînsa, suferindŭ cum arŭ fi pututŭ, după cum aŭ suferitŭ și maĭ nainte, iar de vreme ce și întâiŭ l'aŭ datŭ săboruluĭ, și aŭ pătimitŭ atâta necinste și pedépsă, în puşcărie și în butucĭ multă vreme și la *zid* cărândŭ cu targa, și iarăşĭ în urmă nu s'aŭ arĕtatŭ cu cevaş plecăciune și părăsire de ocărĭ, ci încă maĭ multă pornire făcêndŭ, i-aŭ stricatŭ și multe lucrurĭ ce le aŭ găsitŭ pentru chivernisala vieţi lui, care pentru acésta cu totu răcindu-i-se inima nu póte a se maĭ lipi de dênsa, încă nicĭ cu ochiĭ a o vedea, dară iarăşĭ ca să nu o lase de totŭ neajutorită, i-aŭ datŭ casa ce aŭ făcut'o cu a lui strădanie, împreună cu tóte ale caseĭ, și tóte sculele și hainele ce i le-aŭ făcutŭ, care sunt la preţŭ de tal. 1000, și cu dînsa să nu maĭ fie, cum și o copilă ce o are iarăş elŭ să o înzestreze cu deosebită cheltuială; care la aceste ḑise ale luĭ Costandin, fiindŭ și însăşĭ ea faţă și ascultându-le n'aŭ pututŭ tăgădui, că nu l'aŭ ocărîtŭ, fără numaĭ ḑise, că de năcazulŭ faptelorŭ luĭ l'aŭ necinstitŭ, adevĕratŭ, precumŭ aŭ arĕtatŭ întocmaĭ; dar judecata, după datorie, lăsândŭ netrebnicile lorŭ cuvinte și fapte, și ca să-ĭ facemŭ iarăşĭ a se uni unulŭ cu altulŭ, amŭ arĕtatŭ maĭ întâiŭ straşnica și înfricoşata pedépsă a Mărieĭ Tale, care se întinde până a-ĭ lua și viaţa, că o va cerca) de nu se va uni iarăşĭ cu dînsa și a o avea întru ale sale, precumŭ și maĭ nainte; al doilea și rĕspunsulŭ ce va să dée în ceal-altă viaţă la nefăţarniculŭ Imperatu; după care aceste viindu-şĭ în socotélă niaŭ ḑisŭ singurŭ că-şĭ cunóşce greşala și sĕ va pocăi și va fi iarăşĭ cu soția luĭ, și va avé-o ca și maĭ nainte, dându-ne și zapisŭ, cumŭ că de nu va căuta-o precumŭ

www.dacoromanica.ro

aŭ căutat-o şi maĭ nainte, atuncĭ sĕ-lŭ arĕtămŭ Mării Tale, ca să se pedepséscă cu mórte; numaĭ cerênd să dée şi ea zapisŭ la judecată, că nu-lŭ va maĭ ocărî, séŭ va maĭ rădica mâna asupra-ĭ, ci-lŭ va cunósce de bărbatŭ şi stăpânŭ şi va fi mulţămită, după vremĭ, cumŭ îĭ va da mâna să o caute, pentru îmbrăcaminte, hrană şi slugĭ în casă, şi unde sĕ va duce elŭ acolo să şéḑă, iar nu unde-ĭ va fi voia, prin străine locurĭ, fiind-că elŭ o să se ducă afară pe la ispravnicĭ după chivernisélă; care cuvĕntŭ plăcutŭ fiindŭ judecăţiĭ, după ce, cumŭ maĭ susŭ arĕtămŭ, aŭ datŭ zapisŭ subt a luĭ iscăliturĕ, întărindu-se şi cu alte vrednice de credinţă iscăliturĭ, amŭ făcutŭ cercetare şi de loculŭ, care are socotéla să o mute, şi ne arétă că aŭ poftitŭ pe logf. acestuĭ departamentŭ şi aŭ primitŭ, şi amŭ întrebatŭ şi noĭ pe logf. de-ĭ este voĭe cu adevĕratŭ a o primi, şi ḑicêndŭ că o primeşce, s'aŭ socotitŭ şi de judecată că este bîne despre amêndouĕ părţile a şedé la dênsulŭ, fiindŭ căsătoritŭ, cu casă de cinşte după a sa potrivă şi maĭ alesŭ omŭ alŭ judecaţiĭ aflându-se, să facă şi perierghie asupra vieţiĭ lor, să vaḑă maĭ întêiŭ de cheltuiala ce-ĭ va trimite eĭ bărbatu-sĕŭ, ca să nu tăgaduiască în urmă că iarăşĭ nu o caută, cumŭ şi ea de-lŭ va maĭ catigorisi şi-lŭ va maĭ ocărî, printr'ênsulŭ să se dovedéscă maĭ curatŭ, din care din amêndoĭ curge pricina, şi arĕtându-ne, să şcimŭ pe care din amêndoĭ să însciinţămŭ Marii Tale a se pedepsi; şi de unadată aŭ primitŭ şi ea a da acestŭ felŭ de zapisŭ, care puindu-se de s'aŭ făcutŭ cu ifosulŭ de maĭ susŭ arĕtatŭ şi ducêndu-se la dênsa logf. departamentuluĭ, trimisŭ fiindŭ din partea judecăţiĭ ca să-lŭ iscăléscă, nu numaĭ n'aŭ vrutŭ să-lŭ iscăléscă, ci unde maĭ întêiŭ citindu-ĭ zapisulŭ celŭ dela bărbatatu-sĕŭ, cu hrăpire i-l'aŭ luatŭ din mână şi bagândulŭ în-sînŭ, ce l'aŭ făcutŭ nu se şcie, că nu l'aŭ maĭ datŭ, şi aşia nicĭ zapisulŭ bărbatuluĭ, nu-lŭ dă, nicĭ despre partea eĭ sinetŭ că nu-lŭ va maĭ ocarî şi până nicĭ la loculŭ unde aŭ găsitŭ bărbatu-sĕŭ nu vru să se mute, ci încă şi pe trimisulŭ logf. cu multe necuvióse vorbe l'aŭ obrăznicitŭ, şi aşia vĕḑêndŭ bărbatu-sĕŭ, că piere fără de chivernisélă, s'aŭ dusŭ cu ispravniciĭ judeţuluĭ, lăsândŭ pentru îmbrăcămintea copiliĭ luĭ tal. 20 la logof. judecătorieĭ, ca să-i tîrguiască câte cevaşĭ pentru îmbrăcăminte, după care şi urmândŭ aŭ trimisŭ unŭ negustoriŭ cu şam – alagele ca să alegă, şi n'aŭ primitŭ, gonindŭ şi pe negustorŭ. Decĭ la o nesupunere şi neurmare a eĭ, de ceea ce judecata găsise cu cale şi o aşeḑase pentru binele şi folosulŭ eĭ, şi cumŭ maĭ susŭ arĕtămŭ nicĭ într'unŭ chipŭ mulţăminduse şi primindŭ, neputêndu-se dela acestŭ departamentŭ să se facă hotărîre, înşciinţăm Mării Tale, ca orĭ să se orênduiască la judecata bisericéscă, séŭ după cum duhulŭ sfântŭ va lumina pe Măria Ta cu cea desăvêrşită hotărîre. 1788, Augustŭ 28. (Cod. 16, fila 138—139).

Constandin Cocorăscu pahar..

ANEXE LA PAG. 37

Maĭ dămŭ aci unŭ pitacŭ domnescŭ alŭ luĭ N. Mavrogheni, din 10 April, anulŭ 1787, către polcovnicĭ şi căpitanĭ de prin judeţe, relativŭ totŭ la stârpirea hoţilor.

«... Zemli Vlah..; Boerulŭ Domnieĭ Mele polcovnice din judeţulŭ... i vóuĕ slugilor Mele căpitanilor dela acelŭ judeţŭ, măcarŭ că prin tóte Domnescile Nóstre cărţĭ, ce vi s'aŭ scrisŭ maĭ nainte v'amŭ poruncitŭ tot-déuna pentru hoţĭ şi pentru făcĕtorĭ de rele, ca să grijiţĭ dimpreună cu slujitoriĭ voştri pururea în tótă

www.dacoromanica.ro

vremea, dar fiind-că acumŭ în vreme de primăvéră scimŭ că obicinuescŭ ceĭ ce aŭ cugetŭ rĕŭ, de a se porni în hoţiĭ şi fapte tălhărescĭ; Iată de isnóvă vĕ poruncimŭ, ca maĭ înainte, din vreme, să fiţĭ toţĭ cu privighere, străjuindŭ judeţulŭ cum se cade, prin tóte locurile şi cu mijlóce printr'ascunsŭ să şi cercetaţĭ, ca să aflaţĭ pe ceĭ ce facŭ gătire de a se porni într'acestŭ felŭ de căĭ rele, să nu le daţĭ vreme a se porni şi a sevêrşi scoposulŭ lorŭ, ci maĭ înainte să aduceţĭ pe fieşcare la grijă, cu paza cea multă, ca să vaḑă bună străjuirea vóstră, să se părăséscă de acestŭ felŭ de gânduri; iar pe carele s'ar ispiti şi s'ar porni la fapte hoţescĭ şi tâlhărescĭ şi se va dovedi hoţŭ cu adevĕratŭ, numaĭ decâtŭ să-ĭ prindeţĭ şi în scurtŭ: hoţĭ şi tâlharĭ să nu auḑimŭ că se află în judeţulŭ acela şi nu i-aţĭ prinsŭ, că să *sciţĭ: pedépsa vóstră va fi mórtea* şi acolo, *în loc, vom spânzura pe acelŭ polcovnicŭ séŭ căpitanŭ* într'a căruia *poporŭ se va afla hoţĭ;* ci dar fiţĭ cu toţĭ deştepţĭ şi gata la picior dimpreună cu toţĭ ómeniĭ voştriĭ, străjuindŭ ḑioa şi nóptea. 1787. Apr. 10».

Eacă şi altă carte deschisă către ispravnicĭ, vestinduli-se pre cea de sus: «D-tre ispravnicilor ot sud... sănĕtate. Fiind-că acumŭ în vreme de primăvéră obicĭnuescŭ hoţiĭ şi făcĕtoriĭ de rĕŭ a se porni la câte rele, iată de isnóvă amŭ scrisŭ poruncile Domnieĭ Mele la polcovnicĭ şi la toţĭ căpitaniĭ de obşte, ca maĭ nainte, din vreme, să străjuéscă cu mijlocŭ de a nu se puté porni nicĭ unulŭ în fapte hoţescĭ, séŭ tâlhărescĭ, ci să întăriască paza judeţuluĭ prin tóte locurile, ca să se îngrijéscă toţĭ de paza cea bună şi să părăséscă, să se lase de acele gânduri rele; iar pe carele s'ar ispiti a se porni în hoţiĭ şi se va dovedi cu adevĕratŭ, numaĭ decâtŭ să-ĭ prinḑă, să nu scape şi în scurtŭ să nu anḑimŭ că sunt hoţĭ şi nu i-aŭ prinsŭ, că avemŭ otărîre *cu mórte să-lŭ pedepsimŭ spînzurându-lŭ acolo în locŭ.* Dar şi d-tre ispravnicilor să sciţĭ, că vĕ vomŭ pune de veţĭ împlini din casele vóstre tótă puguba câtă se va pricinui aceluĭ prădatŭ şi jăfuitŭ, séŭ aceluĭ ucisŭ de hoţĭ şi veţĭ fi şi în urgia Domnieĭ Mele căḑuţĭ, căcĭ ómenĭ dindestuĭ aveţĭ cu carĭ puteţĭ a face tótă cuviinciósa străjuire, a curăţi locurile de uniĭ ca aceia; şi decĭ fiţĭ la acéstă trébă deşteptaţĭ cu toţiĭ şi vĕ siliţĭ de a fi linişte şi odihnă şi de a nu se auḑi nicĭ a se simţi măcarŭ de hoţĭ în judeţulŭ d-tre şi să aveţĭ a trimete deosebită porunca Nóstră la polcovniculŭ şi la toţĭ căpitaniĭ dintr'acelŭ judeţŭ, dela carĭ să ne trămiteţĭ şi rĕspunsurile primireĭ». 1787, April 10.

ANEXE LA PAG. 48

Cumcă N. Mavrogheni era în adevĕrŭ bunŭ creştinŭ, se vede nu numaĭ din faptele aduse la paginile 40—48, dar şi din faptulŭ că aŭ ziditŭ însuşĭ biserică, la loculŭ unde astăḑĭ se ḑice la Şosea. A maĭ ajutat restaurarea şi de alte bisericĭ. Insuşĭ Domnulŭ urmaşŭ de la 1793 recunoscu acésta prin actulŭ următorŭ:

Pré Inălţate Dómne.

«Jăluescŭ Mării Tale, că în sud Prahova se află o Mre ce se numesce Prahoviţa, hramulŭ Adormireĭ Născĕtóreĭ de D-ḑeu, care fiindŭ zidită de anĭ 200 în ḑilele unuĭ Alecsandru Vodă, şi din începutŭ s'aŭ închinatŭ Metoh la sf. Mre

www.dacoromanica.ro

la Ierusalim, iară după ce s'aŭ ziditŭ aci in Bucurescĭ Sf. Gheorghe celŭ noŭ, aŭ rĕmasŭ numită Mre Metoh la Sf. Gheorghe, a căruia zidire fiindŭ la locŭ nestatornicŭ, mişcându-se pămêntulŭ fórte a crăpatŭ zidurile şi s'aŭ dărêmatŭ, încâtŭ nimenea nu maĭ cuteza a intra intrînsa, şi vre o cincĭ, şése anĭ creştiniĭ locuitorĭ de pre înprejurŭ rĕmaseră fără de Biserică, ne maĭ fiindŭ alta aprópe; iară la anulŭ 1786, în vremea Domnii séle Domnuluĭ Mavrogheni însciinţindu-se pentru surparea aceĭ Biserieeĭ, şi cumŭ că locuitoriĭ n'aŭ altă Biserică înprejurŭ, din poruncă amŭ fostŭ orânduitŭ epistat spre zidirea alteĭ Bisericĭ de isnóvă, şi fiindŭ acéstă Biserică fórte sĕracă şi scăpătată, neavênd nicĭ unŭ felŭ de venitŭ de nicăirea, s'aŭ fostŭ milostivitŭ, prin cartea Domnéscă, şi aŭ datŭ Mŏnăstiriĭ cincĭ posluşnicĭ carĭ îĭ-era de ajutorŭ, până când s'aŭ începutŭ răsmirița, iară de atuncĭ incóce nu are; ci mĕ rogŭ Mărieĭ Tale, ca să te milostivescĭ Măria Ta asupra Sfinteĭ Mŏnăstirĭ a o milui cu căţĭ posluşnicĭ te va indura duhulŭ sf., şi va fi pomenirea Mării Tale veşnică. 1793, Martie 16.

Robul Mării Tale, Mihălache Epistatŭ al sfinteĭ Mŏnăstirĭ Prahoviţa din sud Prahova.

Resoluţiunea domnéscă.

D-ta vel log. de ţéra de josŭ teorisândŭ jalba, să veḑĭ hrisóvele ce are şi să arĕţĭ Domnieĭ Mele.

L. S. *biv. vel Stolnic.*

Io Alecsandru Costantin Vodă

Poruncimŭ Domnia Mea D-tale vel Vist să-ĭ facĭ cartea Domnieĭ Mele de poruncă cătrĕ Ispravnicĭĭ judeţuluĭ, ca să aibă acéstă sf. Mre cincĭ ómenĭ scutiţĭ, pentru ajutorulŭ lipseĭ şi scapâtăciuneĭ în care sĕ află. 1793, Martie 26.

Vel Logof.

Pré Inălţate Dómne.

După luminată porunca Inălţimeĭ Tale făcêndŭ teorie la jalba acéstă, nu are sf. Mre Prahoviţa şi alte hrisóve, fără numaĭ o carte a luĭ Mavrogheni de a ţinea lude cincĭ scutelnicĭ, care i-aŭ şi avutŭ de posluşanie şi ajutoriulŭ Mreĭ, aflându-se fórte scăpătată, şi fără de nicĭ o altă milă deosebită, cumŭ că este Mre săracă şi derăpănată, şi fără de milĭ Domneşcĭ, este lucru şciutŭ şi adeveratŭ, dară la cererea ce face pentru scutelnicĭ, indestularea razimă la creştinésca milostivire a Inălţimeĭ Tale. 1793, Martie 20. (Cond. 24, fila 41)».

Al Mării Tale plecată slugă, Vel Logof. Scarlat Ghica.

Sub domnia luĭ N. Mavrogheni, la 1788, întêmplându-se *ipopsifiare* adică sacrare de mitropolitŭ, a luĭ Cosma, urmaşulŭ mitropolituluĭ Gregorie, celŭ care păstorise 28 anĭ iată alaiulŭ cu care a fostŭ dusŭ la scaunu seŭ, noulŭ mitropolitŭ: (1)

(1) Veḑĭ şi memoriulŭ „*Pe file de Ceaslov*“ cetitŭ la Academia română în şedinţa din 11 Noembrie 1888.

www.dacoromanica.ro

Alaiulŭ ce s'aŭ orînduitŭ la eşirea din mitropolie a P. S. părinteluĭ ipopsifios al S-teĭ Mitropoliĭ.

D-lŭ vel aga cu zapciiĭ bresleĭ d-sale şi cu totŭ alaiulŭ celŭ obicĭuuitŭ alŭ domuieĭ sale.
Seimeuiĭ spătărescĭ cu zapciiĭ bresleĭ d-luĭ vel spătarŭ, adecă vel căpitau de lefegiĭ. başbulucbaşŭ, polcovniciĭ şi ceĭ-l-alţĭ cu ómeuiĭ lorŭ după orâuduială.
D-lŭ vel portarŭ cu tótă bresla d-sale.

Tagma Divanuluĭ

6 posteluiceĭ, câte doĭ.
Treti log. ot depertameut, Iouiţă, cu log. za taiuă Gheorghe
Vătav de păhăruiceĭ cu al 2-lea pitar.
« « Divau cu vătav de vist.
Trete post. cu ceauş de aproḑĭ.
« vist. Halea cu biv trete vist. Alexaudru şi stolu. Dumitrache.
Biv vel armaşŭ Iorgache cu halea 3 log. Petrache.
Al 2-lea log. comisul cu vel pitar
Protopopiĭ pe josŭ cu câţĭ-va preoţĭ, îuaiutea careteĭ şi împrejur, iar ceĭ maĭ mulţĭ îu urmă.

	Careta gospod	
6 fustaşĭ aĭ Divauuluĭ, cu darde		iar 6 fustaşĭ cu darde.
5 ciohodarĭ		iar 5 ciohodarĭ.
Logofeţĭ aĭ Divauuluĭ		iar logofeţĭ aĭ Divauuluĭ
şi preoţĭ		şi preoţĭ.

Io N. P. Mavrogheui VV. i gsd. z Vlah.,
Poruucimŭ Domnia mé biv vel armaşŭ Iorgache, mâne dă dimiuéţă să gătescĭ alaiulŭ acesta, la curtea vechie şi să uu se facă cusurŭ. — 1787 Sept. 25. (Cod. 17, fila 235 vers).

Iu cod. XVII fila 252 (arh. statuluĭ) se póte vedé şi pompa deosebită cu care se serba ḑioa de Bobotéză.

ANEXE LA PAG. 56

Eacă îucă câte-va acte relative la bresle, comerciŭ etc.

Cartea brăgarilor din Bucurescĭ.

«Brăgariĭ din Bucurescĭ aŭ jăluitŭ Domuieĭ Mele, cumŭ maĭ naiute tot-déuua diu vechime şi pâuă la létulŭ 1780 aŭ fostŭ sloboḑĭ şi voluicĭ fie-care a se hrăui cu acéstă muucă a brăgărieĭ, iar la acelŭ létŭ, pentru lipsa ce s'aŭ îutîmplatŭ de bucate îu ţéră, s'aŭ opritŭ, ca să uu se cheltuiască zacheréua la lucru de brăgărie, păuă la leat 1783, câud după cercetarea ce s'aŭ făcutŭ, vĕḑêudu-se că uu

www.dacoromanica.ro

este vrednică acéstă puţină muncă a lor a aduce lipsă ţări, una pentru că totŭ lucrulŭ lor este numaĭ din meiŭ, alŭ doilea că nu ridică atâta sumă încâtŭ să cunóscă ţéra lipsă întru acésta, s'aŭ sloboḑitŭ a se lucra iar; însă fiindŭ numaĭ ḑece prăvăliĭ orânduite de a lucra, aŭ remasŭ ceĭ-l-alţĭ, carĭ din începutŭ acésta le-aŭ fostŭ hrana lor şi a părinţilorŭ lor, isterisiţĭ de hrana acésta şi aŭ cerutŭ dela Domnia mea, ca după cumŭ din începutŭ, din vechime aŭ fostŭ slobodŭ alisverişulŭ acesta, fără de a se pricinui din acésta vre-o lipsă ţĕriĭ, să fie şi acumŭ iarăşĭ neopriţĭ până la 20 de prăvăliĭ, şi pentru sloboḑenia acésta din care aŭ câştigatŭ hrana vieţi lor, cumŭ şi ca pentru să nu fie sloboḑĭ alţiĭ maĭ mulţĭ decâtŭ ceĭ ce vorŭ intra la numĕrulŭ de 20 prăvăliĭ, a lucra bragă aicĭ în Bucurescĭ, s'aŭ legatŭ a da la orfanotrofie pe an talerĭ 600, după care a lor cerere şi după dreptate s'aŭ făcutŭ rânduială încă dela lét 1784 Oct. prin cartea d-nieĭ Séle Mihaĭ Vodă Suţu cu ponturĭ întru acestŭ chipŭ:

1) Pentru ca să nu remâie nechivernisiţĭ şi ceĭ ce s'aŭ aflatŭ vechĭ bragagiĭ de se hrănea cu acéstă muncă, să fie slobode până la 20 de prăvăliĭ aicea în Bucurescĭ să se hrănéscă neopriţĭ.

2) Dintr'aceştĭ 20 de prăvăliaşĭ, ceĭ maĭ de frunte să aibă a fi căsătoriţĭ şi aşeḑaţĭ cu statornicia lor aci, cumŭ şi ceĭ-l-alţĭ până la numĕru de 20 de prăvăliĭ iarăşĭ să se facă şciuţĭ şi cunoscuţĭ şi toţĭ cu chezaşĭ.

3) Unulŭ dintre toţĭ aceştĭ 20, alesŭ dintre dênşiĭ, să fie vatavŭ de bragagiĭ, carele să fie datorŭ se respunḑă pentru toţĭ ceĭ-l-alţĭ cumŭ şi pentru a lucruluĭ brăgăriilor, la întâmplare de trebuinţă să dée respunsulŭ.

4) Pentru sloboḑenia ce aŭ câştigatŭ pentru hrana şi chiverniséla ce dobândescŭ din acésta şi pentru oprirea a altora a nu lucra bragă nimenea, afară dintr'aceştia, s'aŭ poruncitŭ, că dela tóte acestea prăvăliĭ să se dée orfanotrofieĭ pe totŭ anulŭ câte talerĭ 600, adică talerĭ 300 la Sf. D-tru şi talerĭ 300 la Sf. George, precumŭ eĭ înşişĭ s'aŭ legatŭ.

5) Nimenea altulŭ afară de acelŭ care va intra la numĕrulŭ de 20 prăvăliĭ să nu fie volnicŭ a vinde bragă.

6) Acestŭ rufetŭ, după obiceiulŭ ce aŭ fostŭ din vechime şi după cumŭ şi trĕba lor urméză, ca prăvăliaşiĭ tîrgoveţĭ ce sunt, aŭ a şci de zabetŭ alŭ rufetuluĭ lor, după cumŭ şi la toţĭ asemenea prăvăliaşĭ şi rufeturĭ este zabetŭ d-luĭ vel Agă alŭ tîrguluĭ. De aceea darŭ, la d-luĭ vel Agă s'aŭ căḑutĭ să legămŭ acestŭ rufetŭ şi prin d-lor s'aŭ poruncitŭ să se facă căutarea şi alegerea de aceştĭ 20, a fi ómenĭ sciuţĭ, cunoscuţĭ, cu chezaşĭ, iar ceĭ maĭ de frunte căsătoriţĭ şi statornicĭ aicea, cumŭ şi vătavu iarăşĭ prin d-luĭ să se orânduéscă pre celŭ ce va fi alesŭ de toţĭ.

De aceea amŭ înoitŭ şi Domnia mea rânduiala acésta cumŭ se cuprinde maĭ susŭ şi d-ta vel Agă ţiindŭ fóie de numele lor în condica agieĭ, cu chezăşiile lor, să nu îngăduescĭ maĭ multŭ decâtŭ aceştĭ 20, nicĭ cumŭ pe altulŭ nimenea a vinde bragă în Bucurescĭ, ce numaĭ acestea 20 de prăvăliĭ să aĭbă sloboḑenie. 1786 Oct. 13. (Cod. 17, fila 96 verso).

Copie scósă după pitaculŭ Mării Séle Nicolae Vodă Mavrogheni.

Fiind-că cărămidariĭ care lucréză şi vîndŭ cărămidă de obşte, s'aŭ nărăvitŭ a cere preţŭ peste orânduială şi peste dreptŭ scumpŭ şi norodulŭ, care aŭ trebuinţă, siliţĭ fiindŭ de nevoie, daŭ preţŭ ce cerŭ cărămidariĭ, care acésta fiindŭ

www.dacoromanica.ro

fără de cale; iata cu hotărîre amŭ Domnia Mea neavêndŭ cuvêntŭ a se plânge cinevaşĭ, ci darŭ poruncimŭ d-luĭ vel spătarŭ i d-luĭ vel Agă, să aréte hotărîrea Domnii Mele la toţĭ cărămidariĭ de obşte, ca să nu se cuteze a se lăcomi maĭ multŭ peste acestŭ preţŭ ce amŭ hotărîtŭ şi cărămida să facă bună, lucrată bine şi arsă bine, ferinduse de înşelăciune, apoĭ să publicuiţĭ cu pristavŭ şi la totŭ norodu de obşte în Bucurescĭ ca să şcie fieşce care nartu cărămidiĭ, osebitŭ de acéstă, vedemŭ şi la tóte celea-l-alte lucrurĭ preţŭ fără orânduială, pentru care poruncimŭ d-luĭ vel Agă să arĕţĭ pitacu acesta al Domnii Mele d-lor veliilorŭ boeriĭ, ca mâne strîngêndu-se d-lor toţĭ la unŭ locŭ unde aducêndŭ, d-lor şi pe Epitropi, să socotéscă d-lorŭ boerĭ preţulŭ atutor lucrurile câte sunt trebuinciose noroduluĭ de obşte ce, sĕ vêndŭ in Bucureşcĭ, atâtŭ ale mâncăriĭ, cât şi orĭ-ce, şi să se pue nartulŭ celŭ cuviinciosŭ la tóte, după care să se facă în scrisŭ arĕtare, subt iscăliturile d-lor, ca să se întăréscă şi de Domnia Mea. 1787, Iunie 20». (Cond. 16, fila 153).

vel log. vel log. vel log.

ANEXE LA PAG. 67

Menzilurile continuă sub Mavrogheni după regulamentulŭ luĭ Alex. Ipsilante. Iată unŭ ordinŭ relativŭ la transportarea prin poştă a uneĭ *haznele* turcescĭ spre Bender:

«Cătră Ispravnicĭ şi cătră căpitanĭ dupe la menzelurĭ, pentru aznéoa ce merge la Benderŭ, să dé slujitorĭ dă pază.

.... Zemli Vlah ... D-lorŭ ispravnicilorŭ de judeţe şi voă căpitanilorŭ dupe la menziluri, pe unde va veni acestŭ ogeac-tatar, carele merge cu haznea la Benderŭ, să aveţĭ a-ĭ da din căpitănia în căpitănia slujitorĭ din destulŭ de pază, ca să tréca cu *selamet*, să nu se întêmple vre-o primejdie şi renduitulŭ care merge cu numitulŭ tătarŭ să aibă a aduce de la ispravniciĭ Slamu Rŏmniculuĭ rĕspuusŭ către Domnia Mé, cum că aŭ trecutŭ cu selametŭ, fără de nicĭ o poticnélă. că dă se va întêmpla cevaşĭ din pricina neîndestulăreĭ slujitorilorŭ, voĭ veţĭ avé a da sémă cu capetele vóstre. Toli. 1787. April 3. (cod. XVII fil. 167).

ANEXE LA PAG. 76

Maĭ eată douĕ acte date de N. Mavrogheni în favórea şi pentru protegerea ţĕranilorŭ.

«17 cărţĭ către arhimandriţĭ, egumeuĭ, epitropĭ i către toţĭ locuitoriĭ de obşte, cu povĕţuirĭ:

... *Zemli Vlah.* Cuvioşilorŭ arhimandriţĭ, egumenĭ şi epitropĭ după la sfintele monăstirĭ, i moliftelorŭ vóstre protopopilorŭ, preoţilorŭ şi diaconilorŭ, şi d-tre boiarilorŭ, i boerinaşilorŭ, breslaşilorŭ şi neguţătorilorŭ, şi vouă părcălabilorŭ, sindiilorŭ, şi tuturorŭ locuitorilorŭ ţĕranĭ de prin tóte satele şi oraşele din tótă ţéra Domnieĭ Mele! măcarŭ că şi în trecutele ḑile, prin domnescile nóstre cărţĭ, ce v'amŭ trămisŭ, heretisindu-vĕ de S-ta înviere a Domnuluĭ D-ḑeŭ şi mântuitoriuluĭ nostru Isusŭ Hristosŭ, atâtŭ la partea bisericéscă cât şi la toţĭ ceĭ-l-alţĭ supuşĭ aĭ noştri, ce ne-aŭ încredinţatŭ Dumneḑeŭ, sub a nóstră oblă-

www.dacoromanica.ro

duire, parte mirenéscă, trimiţându-le Domnescile nóstre blagoslovenii şi rugândŭ pre milostivulŭ D-ḑeŭ, ca să ajungeţĭ fieşcarele cu bucurie şi îndestulaţĭ a petrece ḑilele sfinteĭ Învierĭ şi la anulŭ şi la mulţĭ anĭ, amŭ scrisŭ şi alte cuviincióse învĕţăturĭ şi poruncĭ, ce sunt folosulŭ caselorŭ vóstre şi alŭ sufletuluĭ vostru; dar eată, că osebitŭ şi acum, după dragostea ce avemŭ asupra tuturorŭ supuşilorŭ noştri şi pentru neadormita grijă ce avemŭ pentru dînşiĭ, nu lipsimŭ a trimite şi întradinsŭ pre credinciosu boeriŭ alŭ nostru pe d-lŭ Ianake Politimosŭ biv vel slugerŭ, cu acéstă domnéscă carte vestitóre de bucurie şi mângăiere, spre a vĕ plisoforisi dă bunŭ cugetulŭ şi scoposulŭ nostru ce avemŭ Domnia Mé asupra vóstră, precumŭ maĭ josŭ vĕ vomŭ arĕta şi coprinḑĕtóre iarăşĭ dă bune învĕţăturĭ pentru alŭ vostru sufletescŭ şi trupescŭ folosŭ; prin care scriemŭ maĭ ântêiŭ cuvioşiilorŭ vótre egumenĭ şi epitropĭ dupe la mŏnăstirĭ şi d-tre boiarilorŭ şi boerinaşilorŭ, carĭ aveţĭ pe moşiile vóstre sate cu ómenĭ locuitorĭ, *să iubiţĭ pă maĭ miciĭ voştri şi pe ceĭ proştĭ, arĕtându-vĕ spre eĭ cu dragoste, cu dreptate şi cu milostivire, ca către uniĭ ce sunt zidirea luĭ D-ḑeŭ*, ca şi Noĭ; pentru că D-ḑeŭ douĕ lucrurĭ cere de la voĭ, carĭ sunteţĭ datorĭ a le urma, adecă: dreptatea şi milostivirea. Să-ĭ îndemnaţĭ pe dênşiĭ cu durere la cele dumneḑeescĭ, ca să petrécă fieşcarele cu fapte creştinescĭ şi cu pază la sfintele bisericĭ, fiindŭ că acésta *este datoria fieşcăruia stăpân către ómeniĭ luĭ* şi aveţĭ a da sémă pentru dînşiĭ înaintea luĭ D-ḑeŭ, şi să-ĭ povĕţuiţĭ spre cele bune, făcêndu-vĕ însă maĭ ântêiŭ voĭ pildă cu urmărĭ *sufletescĭ, ca să vaḑă ceĭ proştĭ şi să învţe să vĕ feriţĭ de nedreptăţĭ cerêndŭ dela dênşiĭ numaĭ ceea ce este dreptulŭ*, iarŭ maĭ multŭ peste dreptate nu vĕ siliţĭ a agonisi agonisială nedréptă, că aceea nu este de nicĭ unŭ harŭ. Şi când aceste le veţĭ urma şi vomŭ vedea Domnia Mé buna urmare a fieşcăruia, *că iubiţĭ pe maĭ miciĭ voştri*, carĭ sunt şi aceia zidirea luĭ D-ḑeŭ, şi-ĭ îndemnaţĭ spre cele bune, şi nu-ĭ supĕraţĭ peste dreptate, să sciţĭ că şi Domnia Mé vĕ vomŭ iubi din totŭ sufletulŭ Nostru şi veţĭ avea de la milostivulŭ D-ḑeŭ parte de sufletŭ bunŭ, iar dela Domnia Mé veţĭ câştiga milă şi blagoslovenie; iarŭ cândŭ acestea nu le veţĭ urma, să sciţĭ, că întru zadarŭ vĕ este mergerea la biserică şi evlavia ce arĕtaţĭ, căcĭ creştin făr de fapte nu este mîntuitŭ. *Aşişderea şi voĭ locuitorilorŭ ţĕranĭ şi toţĭ ceĭ-l-alţĭ de obşte*, urmândŭ domnescilorŭ nóstre învĕţăturĭ şi poruncĭ, ce vĕ avemŭ date, să vĕ *feriţĭ de rele, hrănindu-vĕ cu muncă drĕptă şi să păziţĭ s-ta biscrică*, să fiţĭ curaţĭ, ca să câştigaţĭ dela milostivulŭ D-ḑeŭ cele bune şi dă folosŭ şi ca să fie rodurile vóstre cu îndestulare, să cinstiţĭ pe maĭ mariĭ voştri, să-ĭ ascultaţĭ **la cele cu cale** ca să cunóscă celŭ micŭ pre celŭ maĭ mare şi să nu se *împotrivéscă cineva şi la cele drepte. Iar câtŭ pentru odihna şi buna petrecerea vóstră de cele împotrivă, să sciţĭ că acésta este la Noĭ cea maĭ d'ântêiŭ purtare de grijă deapururea cu milă şi cu temere de D-ḑeŭ, ca pentru unŭ norodŭ se ni s'a încredinţatŭ sub a nóstră chivernisire şi oblăduire, precumŭ veţĭ fi cunoscutŭ, ca să petreceţĭ în ḑilele nóstre odihniţĭ, mulţămiţĭ şi apĕraţĭ de orĭ-ce nedreptăţĭ, jafurĭ şi necazurĭ, neîngâduind pă nimenĭ a vĕ supĕra cu câtŭ de puţină strîmbătate* împotriva poruncilorŭ Domnieĭ Mele. Şi pe lîngă cele-l-alte *diafendipsis* şi ocrotire ce ne vomŭ trudi a avé, despre tóte altele să sciţĭ şi *pentru rîndulŭ dăjdiilorŭ visteriei şi să fiţĭ binc încredinţaţĭ, că nu numaĭ cu vre-o încărcătură nu veţĭ fi încărcaţĭ séŭ, supĕraţĭ maĭ multŭ peste putinţa vóstră şi peste banĭ ceĭ drepţĭ şi obicĭnuiţĭ, în ḑilele nóstre, ci încă vĕ făgăduimŭ* că veţĭ cunósce şi milă dela Domnia Mé cu mijlocŭ de a simţi şi a cunósce *uşurinţa şi buna întemeiare a caselor vóstre*, după cumŭ aţĭ şi vĕḑutŭ în faptă că amŭ maĭ făcutŭ, ca *să fiţĭ întru tóte mulţămiţĭ şi uşuraţĭ* şi ca să ne pomeniţĭ.

www.dacoromanica.ro

Deci să fiţi bine încredinţaţi şi nădăjduiţi la acestea ale nóstre bune făgăduelĭ, că făr de îndoială le veţĭ câştiga, le veţi cunósce şi veţĭ vedé mila Domnieĭ Mele în faptă. De care bucurându-ne, pliroforisindu-vĕ maĭ nainte, să vĕ apucaţĭ cu nădejde bună, cu inimă veselă şi cu silinţă dă semănăturile câmpuluĭ de grădinĭ şi de munca vóstră, acumŭ în primăvéră, când este vemea de acestea, lipsindu-vĕ tóte grijile şi să vĕ îndemnaţĭ a vĕ face arăturile cu îndestulare şi făr de lenevire, ca să aveţĭ şi hrana caselor vóstre cé de peste anŭ şi ca să vĕ şi prisosésca dă a vinde pentru folosulŭ şi interesulŭ câştiguluĭ vostru. Şi *de aveţĭ vre unŭ pĕsŭ şi nedreptate, să sciţĭ că uşa Divanuluĭ Domnieĭ Mele este pururea deschisă şi primimŭ pe fieşcare făr de supĕrare; orĭ cândŭ şi în verĭ ce vreme să năzuiţĭ cu îndrăsnélă şi veţĭ afla tótă îndreptarea dela Domnia Nóstră, după cumŭ şi orînduitulŭ boerŭ are porunca Domnieĭ Mele dată, că orĭ-ce nedreptăţĭ şi supĕrărĭ făr de calc, împotriva voinţeĭ Domnieĭ Mele va vedé că aŭ locuitoriĭ de către cinevaşĭ, să le aréte Domnieĭ mele.* Iată amŭ poruncitŭ şi numituluĭ boerŭ ce l'amŭ orînduitŭ pentru acésta, ca să nu vĕ facă vre unŭ felŭ de cheltuială séŭ cerere, orĭ cu ce felŭ de nume pentru ostenéla sa, ci să fiţĭ bine apĕraţĭ. Acésta poruncimŭ Domnia Mé şi nu lipsiţĭ după datorie a face tot-déuna *doale* şi rugăciunĭ către milostivulŭ D-ḑeŭ pentru scumpă viaţa pré puterniculuĭ împĕratŭ (a căruia stăpânire D-ḑeŭ să o lăţéscă şi să o facă maĭ biruitóre decâtŭ tóte altele) şi pentru bună starea şi viaţa Domnieĭ Mele. Tolico pistah Gosp. 1787, Aprile 5.» (Cod. XVII, fila 171).

17 Cărţĭ către ispravnicĭ i polcovnicĭ i căpitanĭ de margenĭ cu boeriĭ orânduiţĭ, cu povăţuirĭ.

«Zemli Vlah. D-stră Ispravnicilor de prin judeţe i Polcovnicilor, i căpitanilor de pe margenĭ şi aĭ scaunuluĭ şi vouă zapciilor de prin plăşĭ, iată amŭ orînduitŭ Domnia Mé de aicĭ boerulŭ Nostru credinciosŭ într'adinsŭ pe d-luĭ.... cu cărţile Domnieĭ Mele către egumenĭ, către boierĭ, către preoţĭ, către breslaşĭ i neguţitorĭ, către pîrcălabĭ i sindicĭ şi către toţĭ locuitoriĭ ţĕranĭ din tóte satele şi oraşele din tótă ţéra Domnieĭ Mele, coprinḑĕtóre de multe poruncĭ şi învĕţăturĭ cuviincióse, aretându-le pe largŭ şi în ce chipŭ se cuvine a petrece, atâtŭ egumeniĭ şi boieriĭ cu locuitoriĭ şi cu ceĭ maĭ micĭ aĭ lorŭ, câtŭ şi locuitoriĭ şi ceĭ maĭ micĭ cumŭ trebue să se aréte către maĭ mariĭ lor şi ce felŭ sunt datorĭ a vieţui fieş-care creştinŭ, cu fapte bune către D-ḑeu, feriţĭ de tóte rĕutăţile şi nelegiuirile, vestindu-le lângă acestea şi deosebite milĭ ce avemŭ Domnia Mea cugetŭ a arĕta către locuitoriĭ ce i-aŭ încredinţatŭ D-ḑeu sub a nóstră oblăduire, ca să petrécă în ḑilele Domnieĭ Mele în tóte mulţămiţĭ şi feriţĭ de orĭ-ce nedreptăţĭ, jafurĭ şi supĕrărĭ; care cărţĭ cetindu-le şi d-stră ispravnicilorŭ, voĭ polcovnicilor şi căpitanilorŭ veţĭ vede tótă coprinderea poruncilor Domnieĭ Mele. Ce, dar după ce le veţĭ înţelege tóte acele câte amŭ scrisŭ, să căutaţĭ şi d-stră ispravnicilor şi voĭ polcovnicilorŭ şi căpitanilorŭ, să fiţĭ întocmaĭ următorĭ făr de cusurŭ. Şi maĭ întâiŭ vĕ poruncimŭ, să vĕ feriţĭ de orĭ-ce nedreptăţĭ şi urmărĭ în potriva voinţeĭ Domnieĭ Mele: a nu supĕra pre locuitorĭ şi a jăfui pe cinevaşĭ cu ceva, ce să âmblaţĭ printre dênşiĭ cu bună orînduială şi cu tótă dreptatea să nu îngăduiţĭ pe nimenĭ a face lorŭ supĕrărĭ, jafurĭ şi nedreptăţĭ în potriva voinţelor şi a poruncilor Domnieĭ Mele, ci să-ĭ diafendipsiţĭ, să fiţĭ cu temere de D-ḑeŭ şi cu fapte bune sufletescĭ. Slujba Vóstră să fie cu drépta

www.dacoromanica.ro

credinţă către Domnia Mea, cu silinţă şi vrednicie; pe slujitorĭ toţĭ să-ĭ aveţĭ, voĭ polcovnicilor i căpitanilor, la tréba domnéscă pururea gata, ómenĭ harnicĭ, cu arme bune şi cu caĭ în slujbă, iar să nu vĕ cutezaţĭ ale lua banĭ şi ale da drumulŭ, pentru că Domnia Mé numaĭ şi numaĭ pentru acésta am ridicatŭ avaeturile grele ce daţĭ maĭ înainte, ca să nu aveţĭ pricină de a maĭ lua banĭ dela dênşiĭ, séŭ a jăfui pre cinevaşĭ. Pe toţĭ ómeniĭ voştriĭ să-ĭ povăţuiţĭ, să-ĭ învĕţaţĭ şi să-ĭ siliţĭ la céle dumneḑeescĭ, a avé evlavie către cele sfinte, a fi temĕtorĭ de D-ḑeŭ şi a petrece în orînduiala creştinéscă pentru binele şi folosulŭ lorŭ, iar să nu-ĭ lăsaţĭ în netrebniciĭ şi fapte nelegiuite, pentru că aveţĭ şi voĭ a da o sémă înaintea luĭ D-ḑeŭ, ca nisce zabiţĭ ce vĕ aflaţĭ asupra lor. Şi să vĕ faceţĭ înşi-vă pildă cu urmărĭ de fapte bune sufletescĭ, ca să vaḑă ceĭ micĭ aĭ voştri şi să urmeze şi eĭ. Nizamulŭ ţĕreĭ şi marginile să le păziţĭ întocmaĭ după poruncile Domnieĭ Mele. Pentru hoţĭ şi făcĕtoriĭ de rele să vĕ siliţĭ peste tótă vremea dimpreună cu toţĭ ómeniĭ voştriĭ a-ĭ prinde şi a curăţi locurile de a nu se simţi nicăirĭ, maĭ vêrtosŭ acumŭ în vreme de primăvéră, când obicinuescŭ de se pornescŭ la căĭ rele; să vĕ siliţĭ cu mijlocŭ de faţă şi printr'ascunsŭ, ca maĭ nainte să aflaţĭ cugetulŭ celor rĕĭ şi gătirile lor spre căĭ rele, ca să nu le daţĭ vreme de a face nicĭ începere, nicĭ urmare, şi aşĭa să fie linişte şi odihnă despre partea hoţilor în tótă ţéra Domnieĭ Mele, ca nu numaĭ locuitoriĭ să fie făr de grijă, ci şi călĕtoriĭ, ce mergŭ şi vinŭ prin ţéra Domnieĭ Mele să n'aibă nicĭ unŭ felŭ de bântuială. Pentru că de aceea avemŭ orînduiţĭ pretutindenea zabiţĭ polcovnicĭ şi căpitanĭ cu ómenĭ îndestuĭ şi deosebiţĭ odobaşiĭ cu nefarĭ rînduiţĭ. Şi când acestea le veţĭ păzi şi veţĭ sluji Domnieĭ Mele cu dréptă credinţă, cu vrednicie, cu temerea de D-ḑeŭ şi nu veţĭ face nicĭ unŭ cusurŭ, povĕţuindŭ şi pe ómeniĭ voştri la fapte bune creştinescĭ, să sciţĭ că unulŭ ca acela ce va sluji bine, otărîre avemŭ nu numaĭ a nu'lŭ scóte şi a nu'lŭ lipsi nicĭ unulŭ din slujba Domnieĭ Mele, ci încă să'lŭ şi miluimŭ; cumŭ împotrivă: când vre unulŭ va vinovăţi, să scie că cu mórte îlŭ pedepsimŭ. Ci dar fiţĭ următorĭ la tóte după cumŭ vĕ poruncimŭ şi să nu îngăduiţĭ d-tră ispravnicilor, cumŭ nicĭ voĭ căpitanilor, pe nicĭ unulŭ din locuitorĭ a face strămutărĭ din loculŭ lorŭ, trecêndŭ în alte părţĭ şi să odihnéscă fieşcare în loculŭ sĕŭ, petrecêndŭ cu linisce şi cu dreptate. Şi nu lipsimŭ a face «*doale*» şi rugăţiunĭ către milostivulŭ D-ḑeŭ, pentru scumpă viaţa pré puterniculuĭ Nostru împĕrat (a căreia stăpânire D-ḑeŭ s'o lăţéscă!) şi pentru bună starea şi viaţa Domnieĭ Mele. Tolico pidah gpd. 1787,» April 5, (Cod. XVII, pag 767).

ANEXA LA PAG. 81

Tabelulŭ pe muşama în colorĭ, de care amŭ făcutŭ menţiune la pagina nóstră 81 a acestuĭ tom, represintă pre Mavrogheni pre Tronŭ, înconjuratŭ de Divaniţĭ şi împărţindŭ darurĭ la oşteniĭ carĭ aŭ adusŭ capete de nemţĭ. La drépta şi la stînga tronuluĭ sunt inscripţiunĭ în limba grecéscă. Pictura, fórte naivă, dâ însă destulŭ de bine portretulŭ luĭ N. Mavrogheni. Pânza e semnată de zugravulŭ Grigorie, la 1 Ianuar 1789.

Iată inscripţiunile în limba grécă şi în traducerea ce nia făcutŭ activul Român Macedonian D. Murnu.

www.dacoromanica.ro

I

. . . . . ἔκτισε τὸν ἥλιον ὁμοίως
Τὰ ἐν αὐτοῖς διὰ βουλῆς τὰ πάντα θαυμασίως.
Λαμπρὸν φωστῆρ' ἀ (ε) πέθετο εἰς φῶς τὸ τῆς ἡμέρας,
Σελήνην τε προσέθετο εἰς φῶς τὸ τῆς ἑσπέρας.
Ὅπως ὁ μὲν θερμαίνειε καὶ λάμψειε γῆν πᾶσαν,
Ἡ' δὲ νυκτὸς σκότο . . . . . γῆν ὅλην ἀπὸ πᾶσαν.

II.

Μαρία σὸν ἱκέτευε υἱόν Σου Παναγία
Τὶ Αὐθέντην τὸν Νικόλαον τὸν ὄντα ἐν Δακίᾳ.
Ὅπως ἰσχὺν καὶ δύνομιν αὐτὸν νὰ τὸν ἐδώσῃ,
Τὰ νὰ φυλάξῃ τὸν ῥαγιᾶν καὶ Νέμτσους νὰ τροπώσῃ
Ὡσὰν ὅπ' εἶν' ἐνάρετος βαθεία εὐλαβής,
Καὶ φύλαξέ τον πάντοτε νὰ μένῃ ἀβλαβής.

III.

Χριστὸς τὴν πέτραν πίστεως τῷ Πέτρῳ στεργεώσας,
Ὁ ἄναξ Δακῶν σκήπτον τε Πετρίδ' ἀφιερώσας.
Τῶν Ἀποστόλων πρώτιστος ὁ Πέτρος ἀνεδείχθη,
Τῶν ἡγεμόνων μέγιστος Πετρίδης ἐκηρύχθη.

IV.

Νικόλαος, Νικόλαος, ὁμώνυμος τὴν κλῆσιν,
Οὐδόλως διαφέροντες τὰ ἔργα καὶ τὴν φύσιν.
Ἀμφότερ' ἠξιώθησαν τῆς χάριτος τῆς θείας,
Ὁ μὲν εἰς μέρη τῆς Βλαχιᾶς, ὁ δὲ εἰς τῆῆ Λυκίας.
Νικόλαε, Νικόλαον περίσωξη μὲ τὸν λαόν,
Ὅπου θεὸς καὶ βασιλεὺς τεολῆμι ἔκαμαν αὐτόν. ἀμήν.

V.

Χριστέ, θεέ, εὐλόγησον τὴν Δακίαν γῆς σφαῖραν,
Καὶ τὸν Αὐθέντην τὸν σεπτὸν μὲ δεξιὰν τὴν χέραν.
Σταυρὸς Χριστοῦ ὁ τιμιος, τὸ ἅρμα οἰκουμένης,
Μεθ' οὗ νικᾷ πολέμιον κὶ ἐχτροὺς ὁ Μαυρογένης.
Παντὶ τούτῳ πιστεύοντι ἐξ ὅλης τῆσ καρδίας,
Βοήθειαν καὶ δύναμιν παρέχει σωτηρίας.

VI.

Δακίαν τὴν Μερόγειον ὁπωῦ 'μοιαζει σφαῖραν
Θεός τὴν ἐνεχείρισε σ' τοῦ Μαυρογέν' τὴν χέρα.
Κατὰ σειρὰν δοθήσεται λαμπροῖς τούτου βλαστοῖς,
Σαδίκοις ἔργοις χρᾶται γάρθεός καὶ ἄνακτ' ἀρεστοῖς.
Δακίας χῶρος ἄοικος οὐ κ οἶδε πῶς θὰ γένῃ,
Εἰς ἕλκ. χώρας ἔμπλεως δάφορ' ἀπό γένῃ,
Ἐν ᾧ θεὸς ἐνίδρυσε λαμπρὸν ὑψηλὸν θρόνον,
Γὶ Αυθέντην τὸν Νικόλαον καὶ Μαυρογένην μόνον.

www.dacoromanica.ro

Ὡς ἥλιον ἐπέθηκεν αὐτὸν ὑψηλῷ θρόνῳ,
Ὡς λάμψειε καὶ φωτίσειε πάντας δικαίους πόνῳ.
Ἥλιος λαμπραῖς ἀκτῖσι θερμαίνει πᾶσαν κτίσιν,
Νικόλαος δικαιοσύνῃ βρότειον ἐκλάμπει φύσιν.
Ἥλιος καθέλκει ἀναθυμιάσεων ῥεύματα,
Πετρίδης τε προσέλκει τ' Ὀτμάνων τά στρατεύματα.
Ὁ μὲν γάρ ἥλιος λαμπραῖς θερμαῖς ἀκτῖσι,
Ὁ δὲ Νικολαος τὴν δαψιλεῖ χρημάτων χρήσει.
Ἀπ' τὸ πρωΐ ἀνέτειλαν λάμψαι ἕως ἑσπέρας,
Μετὰ καιρούς δὲ δύσειαν' σ' τὸ τέλος τῆς ἡμέρας.
Ματαίως κοπιάζουσιν οἱ Γερμανοί κὶ οἱ Ρῶσσοι,
Πρὸς τούτοις ἄλλοι μύριοι κὶ ἀκόμη καὶ καμπόσοι.
Οὐδ' ἄσπρον ἄλλον δύναται ἡλίῳ ἀντι τεῖνα',
Οὐδέ ῥιγάτον ἕτερον τῷ Βλάχ-μπέῃ ἀντιστῆναι.
Δακῶν Τουρκῶν γάρ σύστημα καὶ κόσμος ἔτι ὅλος,
Δουβάδες, πολυχρονισμούς, τελοῦσιν ὁμοφώνως.
Τ' Αὐθέντη ὅπου φύλαξε τοὺς πάντας ἀβλαβεῖς,
Ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, πρὸς ὃν (?) καὶ εὐλαβεῖς.
Δός θεέ πανευτυχεῖς τῷ ἡγεμόνι χρόνους,
Τοῖς τούτου ἐναντίοις δὲ βάσανα, συνεχεῖς πόνους.
Θεέ τῆν ὅλην στήριξον, βοήθησον τῷ Μαυρογένῃ,
Κὶ ὅλον τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν, κονιορτός, στάκτη νὰ γένῃ.

VII.

Ὡς ἡ ἔλαφος προθύμως σ' τάς πηγάς ὁρμᾷ,
Οὕτω Τουρκῶν τὸ στράτευμα τ'Αὐθέντη καταντᾷ.
Ἡ ἔλαφος κινεῖται 'σ τοῦ ὕδατος τήν πόσιν,
Τό στράτευμα προσῖρέχει 'σ τοῦ ξαχερὲ τὴν βρῶσιν.
Νερόν πολύ καὶ καθαρόν τοῖς πίουσιν ὑγείαν,
Ζαχερές πολύς καὶ μπόλικος τοῦ ὁλουφέ δαψίλειαν.
Τό στράτευμα δυνάμωσον, θεέ, τό τῶν ὀτμάνων,
Διὰ νὰ σβύσῃ τὴν 'ισχύν Αὐθέντης τῶν Δουσμάνων.

VIII.

Αὐθέντης στράτευμα κινᾷ νὰ πάῃ 'σ τοὺς Νέμτσους νὰ νικᾷ,
Ὁ Νέμτσος στράτευμ' αὐθωρεί ἀφίν' καὶ φευγει ὅσ' ἠμπορεῖ.
Γιουρούσι οἱ Τοῦρκος κάμνουσιν μπροστά τ' ἀμπαΐράκια,
Νέμτσους νικοῦν καὶ φέρνουσι κεφάλια 'σ τὰ μισδράκια.
Καπότια καὶ πενήσια, ζελέτια καὶ μπακτσίσια,
Καὶ γοῦνες ὅλιι πέρονυοι ἀπ' τὸν Αὐθέντην 'ίσια.

IX.

Ἥρωας τοὺς ἀπ' ἀρχῆς ἁπάσης οἰκουμένης,
Εἰς πάντα ὑπερέβηκε τἀνῦν ὁ Μαυρογένης.

X.

Ἄλλα Γερμανῶν βουλεύματα, ἄλλα δὲ θεός κελεύει.

www.dacoromanica.ro

I.

. . . . . a creatŭ, şi pe sórele asemenea,
Şi tóte dintr'însele prin voia luĭ în modŭ minunatŭ.
Unŭ strălucitŭ lucéférŭ a pusŭ spre a lumina ḑiua,
Şi a maĭ adausŭ şi luna spre luminarea sereĭ.
Pentru ca unulŭ să incălḑéscă şi să lucéscă intregŭ pămêntulŭ,
Iar cea-l-altă să alunge întunericulŭ din totŭ pămêntulŭ.

II.

O! Maria pré Sântă! rógă pe fiulŭ tĕŭ,
Pentru Domnitorulŭ Nicolae ce este în Dakia
Ca să-ĭ deae forţă şi putere,
Spre a apĕra raiaua şi pe Nemţĭ a-ĭ birui de totŭ.
Fiind-că este virtuosŭ şi peste mĕsură piosŭ,
Şi păzesce-lŭ în tot-déuna ca să rĕmână (nevătĕmatŭ).

III.

Hristŭ pe pétra credinţeĭ în Petru consolidând-o,
Şi împĕratulŭ coróna Dakilor luĭ *l'etride* consacrând-o,
Petru s'a arĕtatŭ celŭ d'întêiŭ dintre Apostolĭ,
Petride s'a proclamatŭ celŭ maĭ mare dintre Domnitorĭ.

IV.

Nicolae, Nicolae, homonymi după nume,
Intru nimica deosebindu-se după fapte şi după natură.
Amêndoĭ aŭ fostŭ creḑuţĭ demnĭ de graţia divină,
Unulŭ în părţile Vlahieĭ, iar cea-l-altŭ în ale Lycieĭ.
O! Nicolae, veghéză pe Nicolaĭ şi pe popululŭ sĕŭ,
Pe care D-ḑeŭ şi împeratulŭ i l'a încredintat.

V.

Hristos, D-ḑeule, bine-cuvêntéză Dakia, unŭ globŭ de pămêntŭ,
Şi pe credinciosulŭ Domnitorŭ, cu mână Ta cea dréptă.
Crucea luĭ Hristŭ cea Sântă, arma Universuluĭ,
Prin care Mavroghene invinge pe adversarĭ şi pe duşmanĭ.
Orĭ-căruia crede intr'însă din tótă inima,
Iĭ-dă adjutorŭ şi putere de mântuire.

VI.

Pe Dakia, o parte a pămêntuluĭ, care se asemĕnă cu unŭ globŭ,
D-ḑeu a incredinţat-o în mâna luĭ Mavroghene,
Pe cândŭ se va da vlăstarilorŭ strălucitĭ aĭ acestuia.
Căcĭ D-ḑeu se serveşce în fapte drepte şi plăcute de rege.
A Dakieĭ câmpie cea nelocuită nu scie cumŭ va deveni,
Plină de sate .... de diferite némurĭ,
Unde D-ḑeu a aşeḑată unŭ tronŭ strălucitŭ şi inaltŭ,
Numaĭ pentru Domnitorulŭ Mavroghene Nicolae.

www.dacoromanica.ro

Ca pe unŭ sóre l'a pusŭ pe unŭ tronŭ inaltŭ,
Spre a luci şi luminà pre toţĭ drepţiĭ prin munca sa.
Sórele prin raḑele-ĭ strălucitóre incălḑesce tótă creaţiunea,
Nicolae prin dreptate luminéză natura muritóre;
Sórele atrage curentele de evaporaţiunĭ,
Iar Petride îşĭ atrage oştile otomane.
Sórele priu raḑele séle calde şi strălucitóre,
Şi Nicolae prin usul banilor îmbogăţesce;
De diminéţă aŭ resăritŭ, ca să lucéscă până séra,
Şi după timpurĭ va apune pe la finitulŭ ḑileĭ.
In deşertŭ se muncescŭ Nemţiĭ şi Ruşiĭ,
Şi pe lângă aceştia şi mulţĭ alţiĭ şi încă câţĭ-va.
Nicĭ uă altă stea nu se póte compara cu sórele,
Nicĭ altŭ regatŭ nu póte resiste luĭ Vlah-Beĭ.
Dakiĭ, Turciĭ şi chiar tótă lumea,
Facŭ de acordŭ rugăciunĭ şi urărĭ de *mulţĭ anĭ*.
Domnitoruluĭ, care a veghétŭ pe toţĭ nevătămaţĭ,
Ca pe pupila ochiuluĭ şi pe pioşĭ.
Dă, o! D-ḑeule! anĭ pre fericiţĭ principeluĭ,
Iar adversarilorŭ acestuia, durerĭ şi muncĭ continue.
D-ḑeule al tutulorŭ, susţine şi ajută pe Mavroghene,
Şi tótă mulţimea duşmanilorŭ să se facă pulbere şi cenuşă.

VII.

După cumŭ cerbulŭ cu ardóre se aruncă la fôntânĭ,
Toţ aşia óstea Turcilorŭ se supune Domnitoruluĭ.
Cerbulŭ se pornesce către berea apeĭ,
Oştirea alérgă către mâncarea zahereleĭ.
Apă multă şi limpedă este sănĕtate pentru ceĭ ce o-beaŭ,
Zaheré multă şi cu prisosŭ e înmulţire a lefeĭ.
O! D-ḑeule! împuternicesce oştirea Otomanilorŭ,
Pentru ca Domnitorulŭ se stingă forţa duşmanilorŭ.

VIII.

Domnitorul pornesce óstea să mérgă a invinge pe Nemţi,
Nemţulŭ la momentŭ lasă oştirea şi fuge câtŭ póte.
Turciĭ facŭ năvală înainte cu stindardele,
Pe Nemţi îĭ-învingŭ şi aducŭ capete pe suliţe,
Săricĭ şi benisie, jiletce şi baccişe,
Şi blănĭ toţĭ iaŭ în modŭ egalŭ de la Domnitorulŭ.

IX.

Pe eroiĭ ceĭ de la începutŭ, din întregulŭ Universŭ,
In tóte, Mavroghene acuma ĭ-a întrecutŭ.

X.

Alte sunt gândurile Nemţilorŭ,
Şi alte ordónă D-ḑeŭ,
In 1 Ianuarie 1789 de pictorulŭ *Grigorie*.

www.dacoromanica.ro

PAG. 82

Slujba oierituluĭ pe 1787 Oct. 1. coprinsă în Cod. 17, fila 228 o vom aduce maĭ departe, în comparare cu darea aceasta la alţĭ anĭ. Asemenea şi darea Tutunăritului (Cod. XVI. fila 56 şi 57) şi acea a Vinăriciuluĭ pe anulŭ 1786. Cod. 17, fila 75 verso.

ANEXE LA PAG. 88 (şi 68)

Atingêndŭ câte-va puncte despre vămĭ, la pagina 68, datorĭ suntemŭ a aduce ca anexă la pag. 88, noua regulare ce Mavrogheni făcu afacereĭ ciobanilor Ardelenĭ, afacere atâtŭ de multŭ vênturată, cumŭ vĕḑurămŭ în trecuţiĭ anĭ, de agenţiĭ Austriacĭ, la Constantinopole şi în ţĕrile române.

«Aşeḑĕmêntulŭ ce s'aŭ făcutŭ pentru Ardelenĭ, care aşeḑĕmêntŭ s'aŭ întăritŭ şi cu pré înalta împĕrătéscă poruncă:

1) Ciobaniĭ din Ardeal pentru oile ce vorŭ pasce în pămêntulŭ ţĕreĭ românescĭ să aibă să plătéscă oeritulŭ câte 10 banĭ de óie numaĭ şi plocónele după obiceiŭ; asemenea şi văcăritulŭ strĕinilor să-lŭ plătéscă şi Bârsaniĭ şi Ţuţueniĭ totŭ cu unŭ preţŭ, iar nu cu deosebire, uniĭ într'unŭ felŭ şi alţiĭ într'alt-felŭ, adecă: de vită mare câte banĭ 33 şi de vită mică pe jumĕtate.

2) Gelepiĭ să nu se îndrăznéscă a lua oĭ în silă dela aceştia, séŭ fără preţŭ, în vreme ce cumpĕră şi pentru trebuinţa Ţarigraduluĭ, nicĭ altă dată, ci să cumpere cu tocmélă şi cu învoire şi cu banĭ gata. Insă şi numiţiĭ Bârsanĭ să nu se aréte cu împotrivire la vînḑarea oilor pentru trebuinţa Ţarigraduluĭ, ci să vînḑă cu preţulŭ lor şi cu învoire, ca să nu se pricinuéscă lipsă nicĭ la oile Ţarigraduluĭ.

3) Pentru perdea să aibă să dée fieş-care câte tal. unulŭ şi câte 1 melŭ la stăpâniĭ moşiilorŭ, séŭ când nu vorŭ da mielŭ, să dée câte talerĭ doĭ, iar nu maĭ multŭ. Şi pentru ca să nu fie pricină, perdéua să nu fie nicĭ maĭ mare, nicĭ maĭ mică de câte oĭ 700 şi de fiesce ce 700 de oĭ să se dée unŭ mielŭ şi unŭ leŭ la stăpâniĭ moşiilorŭ, iar nu maĭ multŭ. Iar de le va fi perdéua maĭ mică asemenea iarăşĭ să urmeze făr de pricinuire.

4) Căpitaniĭ dupe la menzilhanelile ţĕreĭ să nu iée de astă-ḑĭ înainte cu sila caiĭ ciobanilor, séŭ măcarŭ şi aĭ altora, iar care va îndrăsni să facă acestŭ felŭ de fapte necuviincióse, numaĭ decâtŭ ispravniciĭ judeţuluĭ pe aceĭ căpitanĭ să-ĭ trimiţă cătră d-luĭ vel Spătar, ca să-şĭ iée căḑuta pedépsă şi să plătéscă şi paguba cailor.

5) Vătaşiĭ de plaiŭ să nu se îndrăznéscă să iée cu vre unŭ felŭ dĕ numire banĭ dela aceştĭ ciobanĭ, nicĭ la mergere, nicĭ la întórcerea acestorŭ ciobanĭ.

6) Căpitaniĭ de margene să nu maĭ îndrăznéscă să iée banĭ, séŭ altŭ cevaşĭ dela maĭ susŭ ḑişiĭ Bârsanĭ, cu nicĭ unŭ felŭ de numire, că de se va îndrăsni cinevaşĭ, îĭ va plăti îndoiţĭ şi se va şi pedepsi de cătră d-luĭ vel Spătar.

7) Pentru vitele maĭ susŭ ḑişilorŭ ungurenĭ, ce vorŭ intra prin bucate şi prin ţarină, să se facă ispăşire după dreptate şi să plătèscă paguba aceĭ cu vitele şi să grijéscă d-lorŭ ispravniciĭ, când vorŭ jălui cinevaşĭ că s'aŭ năpăstuitŭ, să-ĭ înfăţişeze cu vorniceiĭ şi ce vorŭ fi luatŭ maĭ multŭ din dreptate, să-ĭ pue să plătéscă îndărăt şi să se pedepséscă.

www.dacoromanica.ro

8) Stăpânii moşiilorŭ să aibă grijă a-şĭ astupa gropile lorŭ de bucate şi verĭ-cine măcar, gropile séle, ca să nu se întêmple să cadă vre-o vită într'o grópă, găsind-o destupată. Şi d-vóstră ispravnicilorŭ aĭ judeţuluĭ să cercetaţĭ cu amĕnuntulŭ şi orĭ când se va întêmpla să se răpue vre-o vită cu acestŭ mijlocŭ, cercetândŭ de acea grópă a cuĭ a fostŭ, pre acelŭ ce a avut-o, prin marafetulŭ judecăţeĭ d-tre să-lŭ apucaţĭ să plătéscă vita, care s'aŭ răpusŭ. Iar când stăpâniĭ gropeĭ nu se va afla, atuncĭ să fie totŭ satulŭ datoriŭ să rĕspundă paguba, ca să grijască cu datorie pentru toţĭ ceĭ strĕinĭ ce ară pe moşie să-şĭ astupe gropile de bucate în tótă vremea.

9) Maĭ susŭ numiţiĭ ciobanĭ să aibă voiă a cumpĕra porumbŭ şi a-lŭ aduce prin plaiurĭ pe la stânĭ, însa porumbu numaĭ cât le va fi trebuinciosŭ pentru mâncarea şi hrana lorŭ şi acésta prin sciinţa vătavuluĭ de plaiŭ, pentru ca să privigheze vătafulŭ a nu trece cu acestŭ mijlocŭ ciobaniĭ zaherea de porumbŭ de vêndare, de neguţătorie, căcĭ atuncĭ se va pedepsi vătafulŭ.

10) Maĭ susŭ dişiĭ ciobanĭ tundêndu-şĭ vitele lorŭ, lâna ce vorŭ lua dela dênsele să o trécă în lăntru, ca unŭ lucru alŭ lorŭ, fără de a nu li se cere nimicŭ de avaetŭ, nicĭ cu numele de vamă, însă şi ciobaniĭ să nu-şĭ tundă oile la baltă, ci să le tundă după vechiulŭ obiceiŭ, lîngă hotarŭ.

11) Maĭ susŭ numiţiĭ ciobanĭ, munţiĭ şi delniţile şi locurile ce le vorŭ trebui pentru păşiunea vitelorŭ lorŭ, să aibă a le tocmi cu stăpâniĭ acestora din preţŭ cu învoială şi mulţămită, tocmindu-se după dreptate, şi pentru plată şi chirie, în locŭ de banĭ de vorŭ da caşŭ, la caşulŭ ce'lŭ vorŭ da să nu se facă vicleşugŭ la nicĭ o parte, ci să se cântăréscă cu dreptate, şi d-tre ispravnicilorŭ fórte să grijiţĭ ca să nu se năpăstuéscă nicĭ o parte măcarŭ câtŭ de puţinŭ, ci la vremea cântăriturluĭ să orânduiţĭ omŭ alŭ d-tre lîngă cantaragiŭ, care să privigheze să nu se facă năpăstuire la nicĭ o parte.

12) Pentru brânza ce din vechime este obiceiŭ a 'şĭ face pentru trebuinţa lorŭ, după ce încetéză în luna luĭ Augustŭ a da caşŭ la căşărie, trecênd-o în lăuntru, să nu fie supĕraţĭ de vamă, séŭ de alte cererĭ. Aşişderea şi pentru vama peilorŭ de oĭ mórte să nu se supere, cumŭ şi lâna de la vitele lorŭ, când vorŭ tunde după obiceiŭ, oile lorŭ la hotarŭ, trecêndu-o atuncĭ, să nu fie supĕraţĭ de vamă; iar când vorŭ tunde oile la vale şi vorŭ da bănuială că cu lâna lorŭ d'impreună cumpĕră şi altă lână strĕină, pentru neguţătorie, atuncĭ, prin marafetulŭ d-luĭ aghentulŭ, să se apuce ciobaniĭ, ca să plătéscă vama, să nu se păgubéscă miria împĕrătéscă; însă pentru aceĭ ce remânŭ la câmpŭ véra cu oile şi nu la munte şi ernéză, să le tundă la vale; pentru lâna acestora aşia să urmeze vameşiĭ: să le céră răvaşŭ de oeritŭ şi vĕdêndŭ suma oilorŭ ce aŭ plătitŭ, să cântăréscă lâna şi să ţie în sémă din lâna ţigaie ocă una lână de fiesce óie şi de óia bîrsană douĕ, iar după acéstă socotélă câtŭ vorŭ avé maĭ multă, să plătéscă vama, după dreptate». — 1787, Febr. 20. (Cod. XVII, fila 168 etc.).

ANEXE LA PAG. 87

Diversele firmanurĭ ce amŭ menţionatŭ la pag. 87, urmate de numirea ca Seraskier a luĭ Ali-Paşa peste o oştire de 100.000 oştenĭ, convinseră pre Enache Văcărescu, vistierulŭ luĭ N. Mavrogheni, că va fi rĕsboiŭ: «Indată se zugrăvi, dice însuşĭ Enache Văcărescu, (1) rĕsboiulŭ în inima mea.»

(1) Tesaur de mon. de Papiŭ Ilarian. Tom. II pg. 239.

www.dacoromanica.ro

In mijloculŭ acestorŭ pregătirĭ de rĕsboiŭ — care ocasionaŭ ţĕrilor române grele angarale — N. Mavrogheni tot nu puté crede că Austria va intra în alianţă efectivă cu Rusia. Enache Văcărescu ne spune acéstă credinţă a luĭ Mavrogheni şi cum el Văcărescu a combătut-o. (1) Dealmintrele, în febr. 1787 Herbert internunţiulŭ Austrieĭ la Constantinopole, încă tot protesta de simţirile pacifice şi amicale ale Curţeĭ Vieneze. Choiseul, în raporturile dela 10 febr. 1787, către ministrulŭ de externe francez, arétă că «*Le ministre (l'internonce) paraît bien convaincu que l'Empereur est plus interessé qu'aucune puissance à la conservation des turcs, dont le voisinage peu inquiétant lui permet de porter ses forces sur ses autres frontières et dont l'anéantissement ne lui offrait d'ailleurs en compensation d'un avantage si réel que l'acquisition de quelques provinces pauvres et difficiles à réduire par leur étendue, leurs montagnes, la résistance des habitants....*»

ANEXA LA PAG. 88 (nota I)

Eată pitaculŭ luĭ N. Mavrogheni, din 30 febr. 1787, prin care ordonă aplicarea în ţéră a «*ponturilor*» legate de Austria şi Turcia, relative la sudiţiĭ austriacĭ:

«Cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭ Domnieĭ Mele, d-lor veliţilorŭ boierĭ şi d-ta Vel Spătare, şi d-ta Vel Aga, şi d-tre boierilor ispravnicĭ după la judeţe, Vătaşilor de plaiŭ, căpitanilor, vornicilor, zapciilor de prin plăşĭ, vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că pentru tóte pricinile a sudiţilor nemţĭ, ce prin d-luĭ cinstitŭ aghentŭ ni s'aŭ arĕtatŭ, fiindŭ-că s'aŭ făcutŭ cercetare, după cererile Escelenţeĭ séle soluluĭ Kesaricescu, la prea înălţata Pórtă şi cu pré înalt împĕrătescŭ firmanŭ ni se poruncesce că tóte aceste maĭ susŭ arĕtate prin *ponturĭ* întocmaĭ să urmeze; Poruncimŭ Domnia Mé tuturorŭ d-tre şi vouĕ deobşte, ca la tóte câte se coprinde maĭ susŭ, fiescecare în dregătoria ce vĕ aflaţĭ, să facă lucrare şi săvêrşire fără de a maĭ aştepta altă poruncă a Domnieĭ Mele.» (Cod. XVII, fila 169).

Procit. Vel Vist.

ANEXA LA PAG. 109

In 13 Aug. 1787 N. Mavrogheni dete circulărĭ, séŭ cărţĭ deschise, către căpitaniĭ, după marginea Dunăreĭ, să nu îngăduéscă trecerea a verĭ unuĭ Turc fără de firman.

---

(1) „Insumĭ l'am vĕdutŭ să scrie un tacrir la Devlet prin care arĕta, că Nemţiĭ nu numaĭ n'aŭ aleanţie ca Ruşiĭ, ci dicé, că le sunt şi vrăjmaşĭ; însuşĭ el mi-a arĕtatŭ tacrirul acesta când îl scrié. L'amŭ întrebatŭ şi ce vrăjmaşie aŭ? Mi-a rĕspunsŭ, că nu voiesc Nemţiĭ să dé titlu de imperatriţă împĕrăteseĭ Rusieĭ. Auditĭ posnă de rĕspunsŭ, cetitorilor! Atuncĭ ne maĭ dicendŭ alt, i-am rĕspunsŭ, că aleanţia Nemţilor cu Muscaliĭ o scie Devletul dela 80 şi dela tractatulŭ de 84; însuşĭ chesarulŭ prin solul sĕŭ la Ţarigrad aŭ arĕtat-o pré Inalteĭ Porţĭ acésta; estimp aŭ mers chesarulŭ iarăşĭ la Crîm şi poţĭ să maĭ dicĭ, că n'aŭ alcanţie? La acestŭ tacrir n'are să'ţĭ facă alt rĕspunsŭ pré cinstitulŭ Devlet decât să'ţĭ ié capulŭ, cu pricinuire că'ţĭ baţĭ jocŭ. — Nu şciĭ tu, mi-a dis: acesta e adevĕrulŭ. Şi adevĕratŭ eŭ n'amŭ şciutŭ, că de unde socotiamŭ că voiŭ vedé rĕspunsulŭ ce amŭ disŭ, amŭ vĕdutŭ că-ĭ vinc rĕspunsŭ cu *aferimŭ* şi cu: *slugă credinciósă*", Tesaur II pg. 294.

www.dacoromanica.ro

Aceste acte, dovedescŭ cu câtă îngrijire era N. Mavrogheniĭ pentru paza liniştiteĭ petreceri a locuitorilor ţĕreĭ. (Cod. XVII, fila 216).

ANEXE LA PAG. 116 şi 204

Amŭ donatŭ Academieĭ, în 1873 Iuliŭ 30, unŭ pitacŭ domnescŭ dela Nicolae Mavrogheni. Prin acesta, în Oct. 1788, Mavrogheni confiscă averea chiar şi a uneĭ boeróice, a Caliţeĭ Doicésca, căcĭ împreună cu părinţiĭ aŭ fugitŭ din patrie «*trecêndŭ la vrăjmaşiĭ împĕrăţieĭ*». Averea confiscată o donéză Vodă la haznaoa apelor.

Io Nicolae Petru Mavrogheni VV. i gospodar zemli vlah.

De vreme ce Caliţa Doiceasca, fata luĭ Chiriţă Doicescul, pămênténă de aci, atât ea cât şi părinţiĭ eĭ, locuitorĭ din judeţul Ialomiţa, într'acéstă vreme de resmeriţe s'aŭ sculatŭ de aŭ fugitŭ din patria eĭ, trecêndŭ la vrăjmaşiĭ împĕrăţieĭ, după a căruia fugă remâindŭ totŭ avutulŭ eĭ ce-lŭ are aice în pămêntulŭ ţĕreĭ a fi domnesc, ca a unuia ce aŭ pribegitŭ din patria eĭ; iată am otărît, ca o moşie a numiteĭ Caliţa Doicésca, ce are aice în pămêntulŭ ţĕreĭ, la jud. Ialomiţa.... (*sters.*) dimpreună cu toţĭ ţiganiĭ eĭ, să fie afieromă la hazneaua apelorŭ ot Ζωοδοχο πηγή, de unde se adapă şi se îndestuléză tótă obştea. Decĭ amŭ datŭ Domnia Mé acestŭ domnesculŭ nostru hrisovŭ ca de astădĭ înainte acéstă maĭ susŭ numită moşia şi cu ţiganiĭ câţĭ vorŭ fi, să le stăpânéscă haznéoa apelorŭ, şi să aibă volnicie epitropiĭ ce sunt orânduiţĭ de către Domnia Mé purtătorĭ de grijă venituriloru aĭ zoodoculuĭ pighi să facă zaptŭ atâtŭ moşia, câtŭ şi ţiganiĭ, să le ié venitulŭ, care să se cheltuiască la trebuinţele hazneleĭ apelorŭ. Şi am întărit hrisovul acesta cu domnésca nóstră iscălitură şi pecete, care s'aŭ scris la anulŭ 1788 Oct., aicĭ în oraşulŭ scaunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ

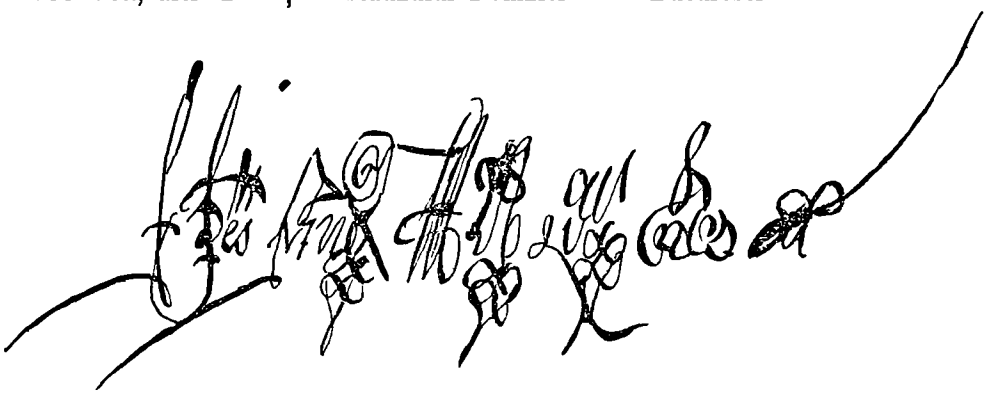

Semnătura luĭ *Io Nicolae Mavrogheni VV.*

Ioan Damari vel log. procit. (1).

(1) Mormêntulŭ luĭ Damari este în biserica St. Ión de lîngă Curteą cu juraţĭ.

www.dacoromanica.ro

In Iunie 1788 s'aŭ fostŭ confiscatŭ de Mavrogheni averile Jianilor, şi ale luĭ Şerban Otetelişanu «*carĭ s'aŭ hainit*». Cu pitaculŭ din 27 Iunie 1788 spătarulŭ Geanoglu e însărcinat să administreze, ca epistat, tóte moşiile, viile etc. ale acelorŭ boerĭ şi venitulŭ să-lŭ dee la biserica luĭ Mavrogheni şi haznéoa apelorŭ, cărora le-aŭ afiorisit (1).

Dăm o stampă representândŭ biserica luĭ Mavrogheni, aşia cum se află restaurată astădĭ, la şoseaua Kisseleff. E regretabil, că afară dóră de douĕ sfesnice marĭ de fer bătut, nu se maĭ conservă nimic din titoricescile odăjdiĭ. — Până şi inscripţiunea bisericeĭ este falsificată, cu dată greşită!...

Eacă şi diverse acte, dela Alex. Moruzi, prin care amintindu-se confiscărĭ diverse făcute de Mavrogheni dela hainiţĭ, s'aŭ restituitŭ la 1792 acele averĭ:

Anaforaŭ Serdariuluĭ Costandin, i slugeru Gheorghe fraţi Măgureni pentru moşiile ce li s'aŭ luatŭ de Mavrogheni.

Io Alecsandru Costan. Moruzi Voevoda.

«De vreme ce prin amĕnuntă cercetare s'aŭ doveditŭ, că acestea moşiĭ, şi acareturĭ, nicĭ vêndute aŭ fostŭ, nicĭ amanetŭ, nicĭ date pentru cinurĭ de boerĭ, nicĭ datorĭ aŭ fostŭ visterieĭ ţĕriĭ vre unŭ banŭ, ci numaĭ pentru căcĭ s'aŭ fostŭ trasŭ atuncĭ din ţéră din adevĕrată pricină a silniciilorŭ luĭ Mavrogheni, a cărora strămutare şi împrăştiere, fiind-că prea puterniculŭ nostru Imperatŭ (Domnul D-ḑeu să-ĭ înmulţéscă puterea şi biruinţa) din firească milostivire de obşte la toţĭ aŭ ertat, după care înaltă poruncă sunt şi boeriĭ Magureni ertaţĭ; eată dară, după puterea pré Inalteĭ poruncĭ, care ni s'aŭ datŭ spre a cerceta celea adevĕrate pricinĭ ale acestorŭ feliŭ de acareturĭ, şi spre a da Domneşcile nostre întăririĭ celorŭ ce li se cuvinŭ de a li se întorce lucrurile ce li s'aŭ luatŭ, ca să şi le stăpânescă, intărimŭ Domnia mea stăpânirea dumnélorŭ boerilorŭ Măgureni asupra lucrurilorŭ şi acareturilorŭ acestora, şi poruncim dumnéluĭ cinstitŭ şi credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ Mele vel. log. de ţéra de josŭ, să le faceţĭ hrisovulŭ Domniĭ Mele de stăpânire, ca să se rógă pururea luĭ Dumneḑeu pentru scumpă viaţa pré puterniculuĭ nostru Imperatŭ, şi să păzéscă şi de acum inainte dréptă credinţă şi supunere câtră stăpânirea Impĕrâţieĭ sale, în care Hrisovŭ să se numéscă cu bună pliroforie adevĕratele şi dreptele acareturĭ ale dumnélor. 1793, Augustŭ 22.

Pré Inălţate Dómne.

«Dumnéluĭ Serdariulŭ Costandin, i dumnéluĭ slugeriŭ Gheorghe, fraţĭ Măgureni, aŭ jăluitŭ Mărieĭ Tale, ḑicênd că, în vremea acestiĭ de acumŭ răzmiriţĭ trecute, nicĭ într'unŭ chipŭ ne maĭ putêndŭ suferi gróza tirăniilorŭ şi a silniciilorŭ luĭ Mavrogheni, aŭ fostŭ siliţĭ de acéstă nevoie a-şĭ părăsi patria dumnélor şi a se înstrăină în Moldova, iară celea de aicĭ din pămêntulŭ ţĕriĭ, moşiĭ şi acareturĭ ale dumnélor, nicĭ le-aŭ vêndutŭ luĭ Mavrogheni, nicĭ pentru care va cinurĭ de boeriĭ le-aŭ datŭ luĭ, care instrăinare a dumnélor ce le-aŭ pricinuitŭ

(1) Cond. XVII, fila 309 vers.

www.dacoromanica.ro

numaĭ singurŭ rĕutăţile şi tirăniile luĭ Mavrogheni, alcătuindu-o Mavrogheni pentru ponos de hăinlîc le-aŭ făcutŭ zaptŭ tóte moşiile, şi verĭ-ce alte acareturĭ aŭ avutŭ dumnélor aicĭ, şi le-aŭ afiorisitŭ la Biserica ot. cişmea ce se ḑice zoodohul-pighi, pe care după întorcerea dumnélor aicĭ la patrie-şĭ, ca nişce drepte milostivirĭ, ca să li să dea luminatŭ Hrisovŭ de întărirea drepteĭ stăpănirĭ pe acestea acareturĭ ale dumnélor, care maĭ josŭ anume se vĕdŭ aretate, întru a cărora jalbă, cu zapciŭ vatavŭ de aproḑĭ, ni se poruncesce de Măria Ta, ca să cercetăm, după porunca ce este dată, şi să arĕtămŭ Mărieĭ Tale prin Anafora; luminateĭ poruncĭ întocmaĭ fiindŭ urmatorĭ, după ce aŭ înfăţişatŭ zapciulŭ înaintea nóstră pe d-luĭ slugeriŭ Gheorghe Măgureanu, cu Dionise Epitropul Biserecei, unde Mavrogheni aŭ fostŭ afiorisitŭ acestea moşiĭ, i-amŭ cerutŭ să ne aréte de are vre unŭ hrisovŭ a luĭ Mavroghene pentru afiorisala acestor acareturĭ ale numiţilor boerĭ, şi ne arétă o carte a luĭ Mavroghe..i scrisă cu létŭ 1788, Febr. 18, care măcarŭ că se vede a fi copie, dară o văzumŭ că este cu peceteă luĭ Mavrogheni, ca cumŭ arŭ fi însăşĭ cartea cea din tâiŭ, în care se coprinde, că atuncĭ în vremea răsmiriţi hainindu-se D-luĭ Slugeriŭ Iordache Măgureanulŭ şi pribegindŭ în ţéra nemţéscă, şi rĕmăindu-le toate lucrurile şi averile a fi Domneşcĭ, le-aŭ afiorisitŭ la cişmeua apelorŭ ot. Zoodohulŭ-pighi şi la Biserica ot. cişméoa de acolo, adecă a tria parte din moşia Măgurenĭ ot. sad. Prahova, i din casele de acolo de piatră, i jumătate din moşia Florescĭ, i jumătate din moşia Ghedera, i jumătate din moşia . . . . . care aŭ luato dela Iordache Slatineanu cu judecată, părintească fiindŭ, i jumătate din muntele Tamaora, i jumătate din moşia Buda, i douĕ moşiĭ la Băltaţĭ, i o moară cu două roate în apa Prahoviĭ, i câte suflete de ţiganĭ de vatră va avea, i cincĭ sute stânjănĭ din moşie Sărata ot. sud. Buzeŭ, adecă 15 părintescĭ şi 15 cumpăraţĭ de dînsul, i moşiile ce are în sud Slam-Rômnicŭ, i jumătate din moşia Bragaresca ot. sud. Saac, şépte pogoane vie în Dealu Buzueni sud. Saac, i a patra parte din moşia Valea-lungă ot. sud. Dâmboviţa, i câţĭ caĭ va avea, câte oĭ va avea, câţĭ rîmătorĭ va avea, câţĭ stupĭ va avea, câte vacĭ va avea, şi doĭ vătăşeĭ de ţiganĭ laeştĭ, câte suflete vorŭ fi, toate acestea maĭ susŭ numite moşiĭ, morĭ, vite, acareturĭ, case, ţiganĭ şi dobitoace le dă în zaptul şi stăpânirea Bisericeĭ dela cişmea, care aceasta carte ḑisă numitulŭ Dionisie, că i s'aŭ datŭ de Mavrogheni la mânile luĭ, şi cu aceasta aŭ stăpânitŭ până cândŭ aŭ venitŭ D-lorŭ numiţiĭ boerĭ de unde se instrăinaseră, iară de atuncĭ încoace, şi le-aŭ luatŭ întru a lorŭ stăpânire; decĭ după cercetarea ce făcurămŭ, arĕtamŭ Mărieĭ Tale, că instrăinarea D-lorŭ numiţilorŭ boerĭ Măgurenĭ, cumŭ şi altorŭ boerĭ ce aŭ pribegitŭ atuncĭ în ţéră Nemţească, aŭ fostŭ numaĭ singurŭ din pricina silniciilorŭ, zmâcinăturilorŭ, prăḑilorŭ, şi a grozavelorŭ tirăniĭ ce se urma de Mavrogheni atuncĭ, aicĭ într'acestŭ (memlechet) a prea puternicĭĭ Impĕrăţiĭ, care acestea infocate urmări ale luĭ, fiinţa lorŭ aŭ fostŭ destoinică să le facă vĕḑute şi cunoscute, nu numaĭ aicĭ în pămêntulŭ ţĕriĭ, ci şi în toate laturile, iară după ce D-ḑeŭ celŭ atotŭ puternicŭ ni-aŭ miluit cu închierea păciĭ, totŭ intru aceeaşĭ vreme, ni-amŭ învrednicitŭ de amŭ câştigatŭ ne mărginită şi fericită milă, a pré puterniculuĭ Impĕratŭ prin pré înaltulŭ Hatehumaium, spre a fi toţĭ ertaţĭ de verĭ-ce greşală impotrivă vorŭ fi făcutŭ în diastima rĕsboiuluĭ, şi toţĭ aceia sa vie fieş-care la locurile şi la pămênturile sale; după aceasta dară nemărginită milă sunt şi Dumnealorŭ numiţiĭ boerĭ Măgurenĭ ertaţĭ de greşala ce aŭ făcutŭ din pricina luĭ Mavrogheni, şi pentru moşiile şi acareturile D-lorŭ se roagă Mărieĭ Tale spre a câştiga luminatŭ Hrisovŭ dela Domneasca Mărieĭ Tale oblâduire, pentru întemeiarea stăpânireĭ, şi nu lipsimŭ după luminată poruncă a insciinţa Inălţimi tale.»

www.dacoromanica.ro

Moșiile ce arétă D-lorŭ boeri Măgureni, că fiindŭ bune și drepte ale Dumnealorŭ, li saŭ fostŭ luatŭ de Mavrogheni.

A treĭa parte din moșia Măgurenĭ ot. sud. Prahova. Jumătate din moșia Floreșcĭ sud. Prahova.
Moșia Avara sud. Prahova.
Jumătate din moșia Dambŭ, ce-ĭ ḑice și Buda sud. Prahova.
O moară cu douĕ roate în apa Prahoveĭ.
Țiganĭ de Vatră.
O mie stânj. moșie la Sărată ot. sud. Buzeŭ.
Treĭ-ḑecĭ și treĭ pogoane vie cu casă în sud. Buzeŭ.
O moșie ce se numesce Marginea, însă de zestre a soțieĭ Dumnealuĭ Sărdariuluĭ Constantin.
Jumătate moșia Brăgăreasca ot. sud. Saac.
Șépte pogoane vie în Délul Buzeenĭ ot. sud. Saac.
Jumătate din moșia Valea lungă, ot. sud. Dâmbov. (Cond. 24, fil. 372.

Filaret al Ungro-Vlahieĭ, Vel. Vornic Scarlat Grecén, Vel. Vornic... Vel. Vornic..... Vel. Logf.....

Slugerésa Maria Vergulésa cu Dionisie Egumenŭ ot. zoodoh-pighi pentru moșia ce-i s'aŭ luatŭ de Mavrogheni.

Io Alecs. Const. Moruzi Vvd.

«Infățișându-se la Divanŭ înaintea Domnieĭ Mele Dionisie Egumenŭ cu Nicolae Vergul, unde după cercetarea ce amŭ făcutŭ și Domnia Mea, și din celea ce s'aŭ urmatŭ făcênduse cunoscutŭ și bine doveditŭ mizlocul luăriĭ aceștiĭ moșiĭ dela Nicolae de câtră Mavrogheni, pentru pricină adevĕrată de boerie, numindu-o cumpărătóre, amŭ găsitŭ anaforaua pre sfințieĭ sale părinteluĭ Mitropolitŭ și a dumnélor boerilor bună, spre a face Nicolae Vergulŭ zaptŭ moșia, să o stăpânéscă cu pace, plătindŭ numaĭ Bisereciĭ zoodoh-pighi tal. 150 pentru pomenirea luĭ. 1793, Septembre 13. (Cod. 24, fia 432).

Pré Inălțate Domne,

«Slugerésa Maria Vergulésa din sud. Buzeŭ prin vechilul soțulŭ sĕŭ Nicolae Vergulŭ aŭ jăluitŭ Mărieĭ Tale ḑicêndŭ, că cu nedreptate luându-se de Mavrogheni o moșie a sa Grabicina din sudŭ Buzeŭ, și dându-o la biserica ot. zoodoh-pighi o stăpânesce și acumŭ Egumenulŭ dela numita biserică, și cere ca pre cumŭ ale altora moșiĭ, ce cu asemenea nedreptățĭ se luaseră de Mavrogheni, și le-aŭ luatŭ fieș-care în stăpânirea lor, asemenea să i-se dee și dumné-eĭ în stăpânire-șĭ acésta moșie, care e bună și dréptă a sa; cu acăruia jalbă vătavulŭ de pahărniceĭ, din luminată porunca Mării Tale înfățoșindu-ĭ naintea nóstră pe Nicolae soțulŭ slugereseĭ cu Dionisie Egumenŭ ot. zoodohul-pighi, l'amŭ intrebatŭ cu ce cuvêntŭ stăpânesce moșia acéstă a jăluitóreĭ, și rĕspunsă, că o aŭ cumperatŭ cu însușĭ baniĭ cuvioșieĭ séle, dela jăluitórea și dela soțul eĭ, cu buna voința dumné-eĭ prin zapisŭ și cu dréptă tocmélă, carĭ banĭ toțĭ dupa zapis i-aŭ și numĕ-

www.dacoromanica.ro

ratŭ în mâna numituluĭ soţuluĭ jăluitóreĭ, şi aŭ primitŭ zapisŭ de vênḑare iscălitŭ de jăluitórea i de soţul sĕŭ, şi încredinţatŭ cu vrednice mărturiĭ, care zapisŭ cerêndu-i-l să mi-lŭ aréte, respunsă că-lŭ are trimisŭ la Ţarigrad, dară ḑice că este trecutŭ în condicile Divanuluĭ şi de acolo se va vedea, după al căruia rĕspunsŭ cercetând condicile-lŭ vĕḑumŭ scrisŭ cu let. 1788 Iulie 3, iscălitŭ de jăluitórea i de soţul sĕŭ Nicolae şi adevĕritŭ de pré sfinţia lor părinţiĭ Archireĭ şi de dumnélor veliţiĭ boerĭ, prin care vinde luĭ Dionisie Egumenŭ ot. Zoodohul-pighi şi bisericeĭ de acolo moşia Grabicina ot sud Buzeŭ, stânjenĭ opt-sute douĕ-ḑecĭ şi cincĭ, în tal. o mie şése sute şésă-ḑecĭ; în potriva căruia rĕspunsă Nicolae soţulŭ jăluitóreĭ, că pricina acestuĭ zapisŭ este aşĭa: soţia luĭ şi el voindŭ a se cinsti cu cinŭ de boerie, aŭ provalisitŭ aicĭ la Mavrogheni, că pentru cinulŭ de boerie *serdarŭ* primeşce să afierosésca la schitul ot Poiana Mĕruluĭ moşia Grabicina pentru chivernisala şi măngăerea părinţilor călugăraşĭ ce locuescŭ acolo, şi neprimindŭ atuncĭ Mavrogheni, peste unŭ anŭ cândŭ aŭ adusŭ pe toţĭ boeriĭ, dela Buzeŭ cu urgie, s'aŭ pomenitŭ atuncĭ cu numitul Dionisie viind şi ḑicêndu-ĭ că pentru moşia ce voia în anulŭ trecutŭ să o dé la schitulŭ Poiana Mĕruluĭ să-ĭ facă zapisŭ de vênzare pe numele bisereciĭ ot Zoodohul-Pighi, precum i-aŭ făcutŭ şi zapisulŭ ce se arétă maĭ susŭ, dându-ĭ şi banĭ tal. doue miĭ, pe care banĭ, pe de o parte, i-aŭ datŭ Mavrogheni prin mâna numituluĭ Dionisie, iar pe de alta parte aŭ trimisŭ pe unŭ Edecliŭ icioglanŭ al sĕŭ şi luându-lŭ cu baniĭ dimpreună, ĭ-aŭ datŭ de i-aŭ numĕratŭ la cămară, şi dreptŭ aceĭ banĭ l'aŭ făcutŭ *Serdariŭ*, care acésta, ḑise, că este sciută şi însuşĭ luĭ Dionisie, iară Dionisie tăgădui ḑicêndŭ, că baniĭ aŭ fostŭ chiarŭ aĭ sĕĭ, luaţĭ împrumutŭ de la negustorĭ, iară nu aŭ fostŭ a luĭ Mavrogheni, căcĭ baniĭ după ce i-aŭ fostŭ luatŭ Nicolae soţul jăluitóreĭ dela Cuvioşia sa, unde i-aŭ datŭ, şi pentru ce i-aŭ datŭ? Cuvioşia sa ḑise, că nu scie; atâta şcie, că spuindu-ĭ Nicolae atuncĭ că aceştĭ banĭ este să-ĭ dé luĭ Mavrogheni pentru cinŭ de boerie, l'aŭ rugatŭ ca să-ĭ ducă Cuvioşia sa la Mavrogheni, după a căruia rugăciune Mavrogheni mustrândulŭ i-aŭ ḑisŭ, ca să ducă baniĭ înapoĭ de unde i-aŭ luatŭ, fiindŭ-că acela nu este datorŭ nimicŭ, şi aşĭa după poruncă aŭ şi urmatŭ de aŭ dusŭ baniĭ înapoĭ la Nicolae, decĭ pentru acéstă provlimă a luĭ Dionisie, cum că baniĭ aceştia ce i-aŭ datŭ atuncĭ, pre cumpărătórea aceştiĭ moşiĭ aŭ fostŭ chiarŭ aĭ sĕĭ împrumutaţĭ dela negustorĭ, iară nu a luĭ Mavrogheni, judecata aŭ găsitŭ cu cale, ca Dionisie să încredinţeze cu jurămêntŭ, pentru care şi făcusemŭ pitacŭ judecăţiĭ către pré sfinţitulŭ Metropolitŭ, ca să încredinţeze Dionisie cu jurământŭ, că acéstă provlimă este aşa, care Pitacŭ cetinduse întru auḑul luĭ Dionisie de faţă înaintea judecăţiĭ, dete rĕspunsulŭ, că elŭ jurămêntŭ nu primesce, după care rĕmasă de faţă cunoscutŭ, că baniĭ aŭ fostŭ aluĭ Mavrogheni daţĭ cu iconomie, adecă pre despre o parte s'aŭ făcutŭ că-ĭ dă prin Dionisie, ca cumŭ arŭ cumpăra moşia, şi pe de altă parte, i-aŭ luatŭ iarăşĭ elŭ şi l'aŭ făcutŭ Sĕrdariŭ, care se înţelege curatŭ, că moşia i-aŭ luat-o pre cinŭ de Boerie, şi fiindŭ-că tóte cinurile boerilor luĭ Mavrogheni, cum şi pecetea lorŭ, prin prea Inalta împĕrătéscă poruncă şi hotărîre sunt anerisite şi stricate, şi Nicolae soţul jăluitóreĭ aŭ rĕmasŭ iarăşĭ în starea ce aŭ fostŭ întâiŭ, urméză, după tótă dreptatea, ca jăluitórea acésta să-şĭ ia moşia iarăşĭ întru stăpânire-şĭ, iară hotărîrea cea desăvârşită rĕmâne la Măria ta.— 1793. Sept 2. (Cond. XXIV Fil. 433.)

Filaret Al Ungro-Vlahieĭ, Dumitrache Racoviţă Vel. Ban, Ienache Morus Vel. Vorn., Manolache Vel. Vorn., Nicolae Filipescu Vel. Vornic, Vel. Logf. Ghica.

www.dacoromanica.ro

ANEXE LA PAG. 123

Cărţĭ către arhimandriţiĭ şi egameniĭ, epitropiĭ dupe la tóte mănăstirile, de paregorie.

Zemli vlah.... Prea cuvioşilor arhimandriţĭ, egumenĭ şi epitropĭ dupe la tóte monăstirile şi metócele ot sud ..... sănătate! De obştie vĕ facemŭ în scire, că avem Domnia mea adevĕrată înşciinţare cu pliroforie desevârşită, cum că uniĭ din ceĭ rĕĭ îndărătnicĭ farmasonĭ nelegiuiţĭ şi fără de temere de Dumneḑeŭ şi de stăpân, cariĭ sunt vrăjmaşĭ patrieĭ şi împotrivitorĭ la bună oblăduirea Domnieĭ şi la însuşĭ bună-voinţa prea puterniculuĭ deoletuluĭ împărăţieĭ, ce are pentru bună odihna raelelor ţĕreĭ, după celŭ rĕŭ năravul lor, nu lipsesc a scorni de la sineşĭ minciunĭ neadevĕrate, într'acéstă vreme şi a presăra vorbe în deşert la norod cutezându-se a şi scrie afară în ţéră la sătenii şi ómeniĭ lorŭ halturĭ şi vestirĭ de neadevĕrate spre a aduce grijă şi spaimă în inimile ómenilor, ca cu acestea turburându odihna şi căḑênd la desnădăjduire, să pricinuiască pagube de risipă la agoniselele lorŭ şi strămutarea caselorŭ lorŭ şi odihneĭ lorŭ, spre a putea eĭ săvârşi cele diavolescĭ rele scoposurile şi interesele lor şi spre a-ĭ vedea slăbiţĭ şi cu trebuinţă de dênşiĭ, lucrurĭ care nu le sufere nicĭ Dumneḑeŭ şi care ne tulbură duhul; ci cât pentru a lor rĕsplătire avem bună nădejde şi suntem încredinţaţĭ la dreptatea şi judecata mareluĭ Dumneḑeŭ, că nu vor rĕmânea toţĭ aceia câţĭ urméză acest fel de netrebniciĭ spre turburarea neodihneĭ norodului obşteĭ, fără de osînda şi pedépsa aceea ce li se cade, după scoposurile inimeĭ lor. Iar cuvioşia vóstră, ca parte bisericéscă ce sunteţĭ, să căutaţĭ fieşce-care după datoria ce aveţĭ, să nu ascultaţĭ nicĭ să vĕ amestecaţĭ la vorbe minciunóse ale nelegiuiţilorŭ, ce grijindŭ numaĭ de cele sufletescĭ şi de ale sfintelorŭ mŏnăstirĭ iconomiĭ şi chiverniselĭ, să vĕ faceţĭ fiĭ bisericescĭ adevĕraţĭ şi credincioşĭ către stăpânĭ; nicĭ să credeţĭ la havadişurĭ minciunóse, ce vĕ va scrie, orĭ vre-unul din obrazele părţeĭ bisericescĭ, séŭ vre-unulŭ din obrazele părţeĭ mirenescĭ, pentru că Domnia Nóstră străjuimŭ ḑiua şi nóptea paza şi odihna cuvioşieĭ vóstre şi a tuturor locuitorilor ţĕreĭ Domnieĭ Mele, de care aveţĭ şi pilde de faţă vĕḑute, că maĭ înainte nicĭ ḑece ómenĭ harnicĭ nu se afla la Domnie de pază la vreme de trebuinţă, iar Domnia nóstră ţinemŭ cu îndestulare atâţia ostaşĭ numaĭ şi numaĭ pentru paza şi odihna ţĕreĭ, cheltuindŭ şi vĕrsândŭ haznalele eóstre şi osebit şi înşine ne trudimŭ şi suntemŭ gata a ne porni fără de nicĭ unŭ pregetŭ de va fi trebuinţă şi în scurtŭ, capulŭ ne vomŭ pune şi vomŭ jertfi pentru voĭ toţĭ, ca un părinte, după cuvêntulŭ evangheliei ce ḑice: «Păstorulŭ celŭ bunŭ sufletul îşĭ pune pentru oĭ». Şi nu vomŭ îngădui nicĭ viaţa vóstră, nicĭ averile vóstre a se sminti întru nimic! De aceea dar iarăşi vĕ scriemŭ, să nu vĕ amăgiţĭ după relele scoposurĭ ale voitorilor de rĕŭ patrieĭ, care asemenea urmândŭ şi în cea-l-altă rĕsmeriţă, aŭ vêndutŭ patria lorŭ şi aŭ pricinuitŭ atâta stîngere şi rĕsvrâtire ţĕreĭ, carĭ şi-aŭ luatŭ plata lorŭ de la Dumneḑeŭ; ci făcêndu-vĕ închinăciunile vóstre cu rugăciunĭ ferbinte către milostivulŭ Dumneḑeŭ, să căutaţĭ cele sufletescĭ, care se cuvinŭ la datoria cinuluĭ vostru. Şi avemŭ nădejde, că prin ajutorulŭ dumneḑeireĭ sale şi prin multă trudă şi ostenélă a Domnieĭ mele, vomŭ petrece acéstă vreme fără de nicĭ o primejdie. Tolico pisah gpm. — 1788 Ianuarie 27 (1).

Din eróre aŭ rĕmasŭ neculese anexele promise la paginile 65, 77, 81, 83, 96, 98, 107, 127. Să se caute în *addenda* dela finea volumuluĭ.

www.dacoromanica.ro

ANEXA LA PAG. 143

La acéstă pagină s'a promisŭ ca anexă documentele ce amŭ publicatŭ, în analele Academieĭ şi deosebĭ, în 1889, sub titlu «*Memoriĭ*». E de prisosŭ a maĭ publica tóte aceste documente, după ce amŭ datŭ în notă, la pagina 143 chiar şi documentul citat la pag. 141.

ANEXA LA PAG. 146

Dimitrie Fotino publică unŭ firmanŭ alŭ Sultanuluĭ Abdulŭ Hamidŭ către N. Mavrogheni pentru declararea rĕsboiuluĭ cu Rusia şi-l pune cu data 1787 Augustŭ 5. Acestŭ actŭ încă se cuvine să fie înregistratŭ, faţă cu proclamaţiunea Ecaterineĭ II către Românĭ, ce amŭ reprodusŭ la pagina acésta 146.

Firmanulŭ luĭ Sultanu Abdulŭ-Hamidŭ către Nicolae Vodă Mavrogheni pentru declararea rĕsboiuluĭ cu Rusia, din anulŭ 1787 Augustŭ 5.

Alesule dintre Domniĭ némuluĭ luĭ Isusŭ, temelia celor marĭ din compania luĭ Isusŭ, astă-ḑĭ Voevodŭ alŭ Ţĕreĭ Româneştĭ Nicolae Mavrogheni, pecetluéscă-se sfârşiturile tale cu succesŭ! După ce va sosi acestŭ împărătescŭ semnŭ sciutŭ să-ţĭ fie, că aşĭa precumŭ Ruşiĭ nu s'aŭ săturatŭ de folósele şi câştigurile ce aŭ dobânditŭ în articoliĭ stipulaţĭ prin tratatulŭ de la Kainargi, şi fiindŭ că după sfintele fetvale (capete de legĭ) trebue să se facă după comună înţelegere espediţiune, este pregătire ca să iasă sangiac-şerifŭ, şi chiarŭ vechilulŭ înaltŭ deplinŭ împuternicitŭ, marele consiliarŭ, cărmuitorŭ alŭ lumeĭ, apărătorulŭ popórelorŭ, Epitropulŭ meŭ Iusufŭ-Paşa (a căruia strălucire D-ḑeŭ s'o ţie în mulţĭ anĭ, şi să măréscă puterea şi fericirea luĭ!) şi toţĭ Ogeaclîiĭ, rigealurile şi alte ordine ale oştirilorŭ nóstre; şi cu ajutorulŭ luĭ D-ḑeŭ momentulŭ plecăreĭ lorŭ se va arĕta prin împărătésca mea rânduială. Aşĭa dar, tu, carele escĭ Domnulŭ ţĕreĭ Românescĭ, veĭ înfăţişa acéstă împrejurare boierilorŭ ţĕreĭ ca să şcie cu încredinţare toţĭ, că nu se va face nicĭ o lovire în drepturile lorŭ din partea înaltuluĭ meŭ Devletŭ (*Adunarea generală a turcilorŭ*) şi prin urmare să fie toţĭ statornicĭ în centrulŭ supunereĭ, să nu aibă nicĭ o grijă séŭ prepusŭ, şi să se siléscă a îndeplini ordinele imperiale; şi fie-căruia să arĕţĭ că vorŭ fi cu siguranţă şi pace sub umbra mileĭ mele împĕrătescĭ; şi tu, Domnulŭ ţĕreĭ Românescĭ nu lipsi pe lângă aceste a te înţelege cu seraskierulŭ Ismailuluĭ, deplinŭ împuternicitŭ şi înaltŭ consiliarŭ şi fostulŭ epitropŭ cârmuitoriŭ Ali-Paşa, spre a urma întocmaĭ după consiliulŭ şi ordinulŭ sĕŭ. Prin urmare să daĭ şi să primescĭ înştiinţărĭ despre mişcarea duşmanilor, purtându-te cu credinţă şi lucrându după ordinele ce se vor da, raportându şi la Inalta Pórtă acele ce merită a fi însciinţate. Dreptŭ care s'a şi datŭ acestŭ ordinŭ împĕrătescŭ alŭ meŭ.

ANEXA LA PAG. 167

Strilbiscki a fostŭ, după intrarea Ruşilor în ţéră, un personagiŭ importantŭ. El a dobânditŭ titlulŭ de protoereŭ al Moldoveĭ, Valahieĭ şi alŭ Basarabieĭ. La pagina nóstră 142 amŭ amintitŭ că Strilbiscki arétă că a tălmăcitŭ o corespondenţă din rusesce, «pe câtŭ *a fostŭ puterea sciinţeĭ luĭ de limbă moldovenéscă*». Acéstă necunoscinţă perfectă de limbă românéscă nu l'a împedicatŭ de a'şĭ face o tipografie proprie la Movilăŭ şi de a tipări acolo câte-va cărţĭ românescĭ. Aşĭa avemŭ de la el *Psaltiria* tipărită «întru însuşĭ a sa tipografie în têrgulŭ Movilăuluĭ, care este între hotarulŭ Rusieĭ şi al Moldovieĭ, în anulŭ de la Hristosŭ 1786 în luna Iunie 28 în 4°. Cartea e dedicată împĕratuluĭ, împĕrăteseĭ şi familieĭ imperiale.

www.dacoromanica.ro

ANEXA LA PAG. 163

Dăm în alăturare, după Sultzer, planulŭ Iaşilorŭ, la intrarea în el a Austriacilorŭ. Asemenea planulŭ Bucurescilor (1).

ANEXA LA PAG. 200

Amŭ arĕtatŭ pregătirile de rĕsboiŭ făcute de N. Mavrogheni în primele luni din anulŭ 1788. Dămŭ aci locŭ uneĭ circulărĭ, cu care maĭ mulţĭ boierĭ aĭ luĭ credincioşĭ fură însărcinaţĭ, în 12 Marte 1788, cu conăcirea şi aprovizionarea oştirilor turco-române din unele judeţe.

Iată acéstă carte :

«Fiindŭ-că pe d-luĭ cinstitŭ şi credinciosŭ boerŭ al D-nieĭ mele..... l'amŭ orânduitŭ atâtŭ purtătorŭ de grijă oştilor de la sud..... asupra cărora aŭ făcutŭ D-nia mea Serascher şi Bimbaşa pe d-luĭ Hasechi Ibraim Aga şi oştilor de la sud ..... cât şi dinpreună silitorŭ şi următorŭ pentru lovirea vrăjmaşilor ce se vorŭ arĕta la părţile loculuĭ şi deosebitŭ am datŭ D-nia mea poruncĭ şi povăţuirĭ pentru locuitoriĭ părţiĭ loculuĭ, ca pre ceĭ strămutaţĭ să-ĭ aducă la locurile lor şi să le aréte tutulor de obşte în ce chip trebue să se pórte la acéstă vreme, cum şi pentru ceĭ ce se vorŭ adăpa în cugetele rele şi gândurĭ deşérte să-ĭ dovedéscă, să-ĭ prindă şi să-ĭ trimĕţă la D-nia nóstră; iată dar i dăm acéstă a nóstră Domnéscă carte, ca să aibă tótă volnicia asupra ispravnicilor dela sud .... făcêndu-le mumbaşirlîcurĭ cu strîmtóre pentru împlinirea zacherelelor şi celor trebuincióse de conacele şi tainuirile ostaşilor, după orânduelile ce sunt făcute de la Vistieria Domnieĭ mele, ca să le împlinéscă tóte la vreme, făr de cusurŭ, cumŭ şi pentru tóte cele ce este orânduitŭ, să fie următorĭ ispravniciĭ a da ascultare cu ajutorul ce va avea trebuinţă; de care poruncimŭ Domnia mea, a fi următorĭ, atâtŭ la împlinirea a tóte cele trebuincióse, ca să nu fie vre o lipsă de conacele Ascherliilor câtŭ şi orĭ câtŭ ajutorŭ va cere numitulŭ boerŭ alŭ Domnieĭ mele, la trebile ce este orânduitŭ, să aveţĭ a'l asculta şi a-ĭ da, căcĭ pe acela ce ni va arĕta că nu aŭ fostŭ următorŭ şi orĭ aŭ făcutŭ vre un cusurŭ la împlinirea celor trebuincióse ale Ascherliilor, séŭ că n'aŭ datŭ ajutoriŭ de ómenĭ harnicĭ, ce i va cere şi ajutor la trebile ce este orânduitŭ, unulŭ ca acela straşnicŭ se va pedepsi de către Domnia mea. Aşişderea i damŭ Domnia mea volnicie, ca pre orĭ-care diu boerinaşiĭ judeţuluĭ i va fi trebuinciosŭ alŭ metachirisi la trébă şi'l va cunóşce de vrednic, să aibă voie a'l orândui şi acel boerinaş să fie supusŭ şi următorŭ. Şi celŭ ce va sluji cu credinţă va câştiga milă şi cinste dela Domnia mea, iar pe ceĭ ce nu vorŭ asculta, are voie sa-ĭ trimiţă în fiare la Domnia mea.» 1788 Mart. 12. (Cod. XVII).

ANEXE LA PAG. 211

Unŭ altŭ apelŭ alŭ Domnitoruluĭ N. Mavrogheni către emigraţĭ, să se reîntórcă în patrie, promiţêndu-le iertare şi apĕrare, avemŭ, din 12 Iunie 1788.

Veţĭ în Addenda anexele şi pentru paginile din volumŭ: 187, 190, apoĭ 205.

www.dacoromanica.ro

Mavrogheni promite fugarilorŭ despăgubire dela visterie, de tóte pagubele ce ar suferi, décă l'ar asculta să se reîntórcă în ţéră.

Eacă actulŭ:

«Cuvioşilorŭ egumenĭ, molitvelorŭ vóstre protopopĭ, preoţĭ şi diaconĭ, d-tre boerilorŭ i boerinaşilorŭ, mazililorŭ, breslaşilorŭ, heguţătorilorŭ, orăşanilorŭ, părcălabilorŭ, sindiilorŭ şi tutulorŭ locuitorilorŭ ţĕreĭ, ce vĕ aflaţĭ bejănăriţĭ, sănătate. De obşte vĕ facemŭ Domnia Mea în scire, că voĭ vedeţĭ în ţéră câte silinţe şi strădanie punemŭ şi câte cheltuielĭ vĕrsămŭ pentru paza vóstră de orĭ-ce primejdie întêmplătóre ale acesteĭ vremĭ, ca să nu pătimiţĭ nimicŭ şi ca să puteţĭ sta pe la locaşurile vóstre nestrămutaţĭ. Apoĭ cu tóte aceste silinţe şi cheltuielĭ grele, ce facemŭ Domnia Mea pentru voĭ, auḑim că încă până acumŭ nu v'aţĭ întorsŭ pe la satele şi oraşele vóstre, după poruncile ce v'amŭ scrisŭ într'atîtea rîndurĭ maĭ nainte şi staţĭ risipiţĭ şi bejănăriţĭ, acumŭ când este vremea a tótă strînsura vóstră: de cosit fînurile, de strînsulŭ bucatelorŭ.... de care ne mirâmŭ pentru ce le faceţĭ aceste? în vreme când Domnia Mea şi pentru rîndul dăjdielorŭ v'amŭ făcutŭ mila aceea ce s'aŭ căḑutŭ, cu îndestulare, dupe cumŭ aţĭ vĕḑutŭ din hrisovulŭ ce v'amŭ trimisŭ şi după cum aţĭ cunoscutŭ şi'n faptă că de atîta vreme sunteţĭ nedăjnicĭ..... De altă parte iată şi poruncĭ straşnice amŭ datŭ oştilorŭ nóstre, ca să nu vĕ supere, séŭ să vĕ facă vre-un rĕŭ. Decĭ iată cu hotărîre vĕ scriem Domnia Mea acéstă a nóstră domnéscă carte, ca în sorocŭ de 10 — 15 ḑile, mult până la sfîrşitulŭ acesteĭ lunĭ, toţĭ să vĕ aflaţĭ pe la satele, oraşele şi locurile vóstre, ca să vĕ apucaţĭ de munca şi hrana cea trebuinciósă caselorŭ vóstre, şi de aveţĭ vre-o temere la întórcerea vóstră despre niscaĭ-va ostaşĭ, iată Domnia Mea întradinsŭ amŭ orânduitŭ unŭ buluc-başa, omŭ de ispravă, cu milă şi cu durere de creştinĭ, care iubesce pe raiale, cu 100 de neferĭ, ca să apere şi să vĕ străjuiască, cu carele să vĕ ajungeţĭ spre a vĕ da neferiĭ trebuincioşĭ de paza familielorŭ vóstre, pentru întórcere şi venirea fără de grijă, ca să vĕ aşeḑaţĭ la locaşurile, unde nu veţĭ avea nicĭ o bântuială, séŭ pagubă averilor vóstre. Iar de se va întîmpla a se păgubi cine-va de către ostaşĭ, Domnia Mea tótă paguba aceluia făgăduimŭ a o pune la locŭ şi se va împlini până la una. De care să aveţĭ a merge la dregătorie şi la ispravniciĭ noştri, ca să arĕtaţĭ paguba vóstră cu adevĕrŭ, cu fóiă anume şi ispravniciĭ însciinţându-ne, nu veţĭ rĕmânea păgubaşĭ». — 1788 Iunie 12. (Cod. XVII, fila 367 verso).

ANEXA LA PAG. 220

Pe când N. Mavrogheni, în Iulie 1788, îşĭ îndrepta atăculŭ asupra pasuluĭ Buzĕuluĭ, Austriaciĭ şi boeriĭ hainĭ isbutiaŭ să tragă în partea lorŭ pre uniĭ locuitorĭ. In maĭ multe casurĭ găsimŭ ţĕranĭ arestaţĭ de ómeniĭ luĭ Vodă, ca *spionĭ* austriacĭ. Dămŭ aci unŭ resumatŭ de actŭ prin care Mavrogheni iertâ nisce asemenea spionĭ ţĕranĭ, după rugămintea satuluĭ lorŭ:

Sătenii din Sălătruc şi din Berislăvescĭ trămitŭ la Vodă pre unchiaşulŭ Ianache Duhotarul din Sălătrucŭ, să se róge pentru liberarea dela închisóre, din Bucurescĭ, a luĭ Niţul Diacon ot Salatruc (Argeşŭ) şi a luĭ Radu Lotreanu din Berislăvescĭ, prinşĭ de ostaşĭ în plaiulŭ Loviste şi bănuiţĭ de spionĭ. Vodă îĭ iertă la cererea ţĕranilor, pe chezăşia satelorŭ. — 1788 Iulie 14. (Cod. 17, fila 312).

www.dacoromanica.ro

ANEXE LA PAG. 229.

Nu numaĭ pre Românii Ardeleni îĭ îndemnă N. Mavrogheni a i se supune, ci adresă proclamaţiunĭ şi către soldaţiĭ austriacĭ, învĕţându-ĭ a dezerta şi a veni la elŭ, unde vor avé cinste şi câştigŭ.

Asemenea proclamaţiunĭ s'aŭ trămisŭ şi în 17 Sept. 1788, prin vătaşiĭ de plaiurĭ din judeţele Dâmboviţa şi Argeş. (Cod. N. XVII, fila 324). Veḑĭ în *Addenda.*

ANEXA LA PAG. 243

Scurtă dare de sémă a faptelor eroice a pré Inălţatuluĭ, piosuluĭ şi victoriosuluĭ Domnitorŭ alŭ nostru şi Principe alŭ întregeĭ Ungro-Vlachieĭ, Domnuluĭ Ión Nicolae Petru Mavrogheni Voivodŭ.

Compusă de pré nobilulŭ şi învĕţatulŭ boerŭ mare căminarŭ, d-nu Manolache Persiani. Apoĭ versurĭ şi cuvîntărĭ de laudă culese din alţĭ învĕţaţĭ şi imprimate în ordine în imprimeria cea din noŭ înfiinţată sub patronagiulŭ domnescŭ, lângă Isvorulŭ tămăduireĭ, la cişméoa din Bucurescĭ, de Nicolae şi Ión Lazăr din Ianina şi închinată de eĭ cu plecăciune pré ilustruluĭ Domnitorŭ. In anulŭ mântuireĭ 1789, luna Februarie. De Dimitrie tipografulŭ (1). *(Pagina I-a).*

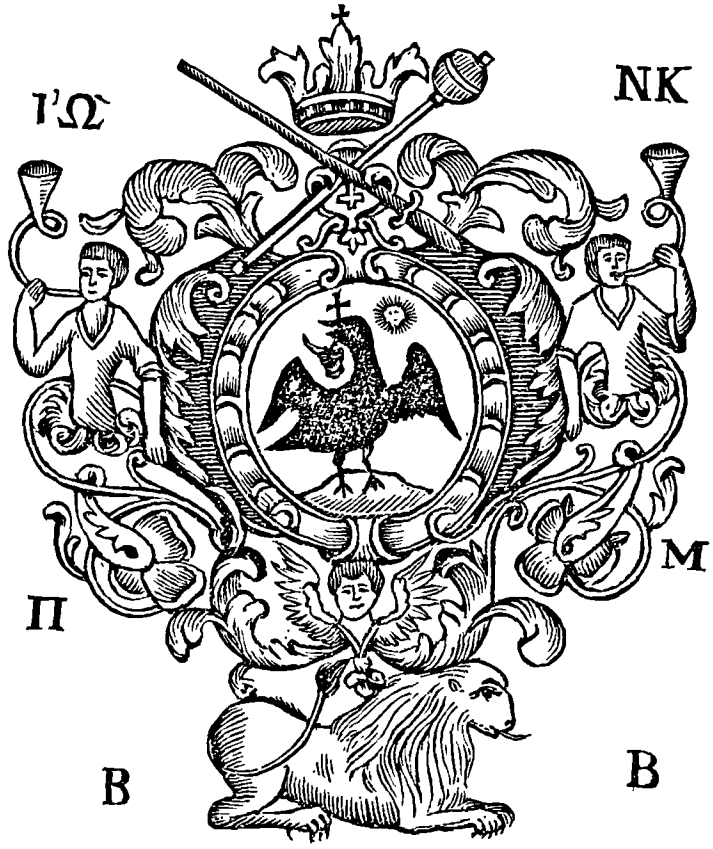

(1) Cărticică în 8⁰ de 56 pagine. Ni-amŭ servitŭ cu esemplarulŭ amiculuĭ nostru d-nu profesor Erbiceanu.

www.dacoromanica.ro

„Ἠλίαν ἐκτρέφεν ἠδὲ σὲ τῖσε κόραξ, ὄχ' ἄρισε,
ἡγεμόνων δαπίης κοίρανε Νικόλαε.
„Ἐκνικᾶς ἀρετῇσι βροτὸν πανθ', ὥσπερ ὅπλοισι,
γερμανὸς ἤδη τῇ κυείᾳ χάριτι.
„Εἰς ἐτέων ἀμέλεισε θεὸς σώσειεν ἑλίξεις,
πολλὰς ἐνθώκῳ ἐς τέλος ἱδρυμένον.

O! Domnitorule Nicolae, celŭ maĭ bunŭ dintre Principiĭ Dacieĭ, corbulŭ acesta hrănia pe profetulŭ Ilie şi pe tine. Tu, prin virtuţile Tale, învingĭ pe totŭ muritorulŭ, precumŭ prin arme aĭ învinsŭ pe Nemţĭ, cu graţia Domnuluĭ de susŭ. Să nu-ţĭ pese, că D-ḑeŭ te va mântui, şi a-ĭ să trăescĭ anĭ îndelungaţĭ şi veĭ rêmânea până la fine statornicŭ pe scaunulŭ tĕŭ. *(Marcă şi versurĭ pag. 2-a).*

(Pag. 4-a) Pré Inălţatuluĭ, pré piosuluĭ şi pré dreptuluĭ stăpânŭ al nostru, Domnitorŭ a tótă Ungro-Vlahia, domnuluĭ domnuluĭ Ión Nicolae Mavrogheni Voevodŭ.

Vĕḑêndŭ şi noĭ acumŭ, o! pré *bunele Domnitorŭ*, zelulŭ căldurosŭ alŭ inimeĭ pré nobiluluĭ şi inveţatuluĭ boerŭ: a mareluĭ căminarŭ, d-nu Manolache Persiani, câtre Inălţimea Ta, care stă d'asupra orĭ-căreĭ laude, care este fală naţiuneĭ şi subiectulŭ de convorbire alŭ principilorŭ, precumŭ şi presenta: *povestire scurtă* a luĭ despre faptele Tale cu adevĕratŭ eroice, în care le a istorisitŭ într'unŭ modŭ aşĭa de deşluşitŭ şi adevĕratŭ, încâtŭ a aţîţatŭ şi pe alţĭ înveţaţĭ ca să scrie, şi eĭ fiindŭ nişce servĭ recunoscĕtorĭ aĭ Mărieĭ Tale.

Pe lângă acestea vĕḑêndŭ, că mulţĭ iubitorĭ de invetătură, atâtŭ dintre pămêntenĭ, câtŭ şi dintre strĕiniĭ de aicĭ şi din alte părţĭ, dorescŭ să posede susŭ ḑisa *scurtă povestire*, cu versurile şi engomiile (laudele) dintr'însa, n'amŭ pregetatŭ a le edità in nóua nóstră împrimerie, cea infiinţată cu concursulŭ domnescŭ şi strălucitŭ al Inălţimeĭ Tale, la sf. şi domnésca Monastire: *Isvorulŭ Tămăduirei*, care s'a clăditŭ maĭ nainte de Inălţimea Ta, cu bunŭ gustŭ şi lucsosŭ. Multe ne aŭ îndemnatŭ la editarea acesteĭ cărţĭ: pentru ca faptele Tale eroíce să se perpetueze, şi pentru fala comună a naţieĭ. Décă dar, după înţeleptulŭ care a ḑisŭ: «surdŭ e bărbatulŭ, care ş'ar compara gura cu a luĭ Hercule», cu atâtă maĭ multŭ are să fie acuzatŭ şi acela, care n'ar vesti în tóte părtile, cu voce puternică, faptele iubite de Dumneḑeŭ ale Inăltimeĭ Tale, zelulŭ Tĕŭ arḑĕtorŭ cătră cele divine, Marea Ta şi domnéscă milă cătră ceĭ lipsiţĭ, şi într'unŭ cuvêntŭ tóte vitejiile Inălţimeĭ Tale, făcute în modŭ minunatŭ. Gloria Ta sburândŭ d'asupra întregeĭ Europe, a Asieĭ şi Lybieĭ (Africeĭ), a adjunsŭ până la limitele extreme ale pămêntuluĭ. Faĭma obicĭunesce a respândi pretutindenĭ faptele de obşte folositóre ale eroilorŭ aleşĭ, spre a fi admirate.

Graţie luĭ D-ḑeŭ celuĭ de susŭ, care a întăritŭ neputinţa nóstră, şi ne a pusŭ pe calea cea bună de a effectuà acéstă lucrare seriósă şi fórte dorită de cătră toţĭ.

Oferimŭ dar acéstă carte Alteţeĭ Tale, ca unŭ premiciŭ al împrimerieĭ nóstre înfiinţate de curêndŭ prin protecţiunea domnéscă şi strălucită a Alteţeĭ Tale, implorândŭ a o primi cu obicĭnuita-ţĭ bună-voinţă şi a o privi cu ochiŭ veselŭ.

www.dacoromanica.ro

Iar Ochiulŭ acela care vede tóte, să acorde Inălţimeĭ Tale, aicĭ pe pămêntŭ, o statornicie neclintită pe tronulŭ Teŭ celŭ pré strălucitŭ, sănătate fericită şi viaţă îndelungată, împreună cu tótă strălucita şi domnésca casă a Ta, păzindu-o în pace şi în mare fericire; iar după ilustra Ta plecare de pe acestŭ pămêntŭ, să-ţi acorde Domnia de susŭ şi fericirea ceea ce remâne pentru totŭ-d'a-una. Amin.

Aĭ Inălţimeĭ Tale pré plecaţĭ servitorĭ

Nicolae şi Ión Lazăr, din Ianina.

Către pré nobilulŭ mare căminarŭ, d-nu Manolache Persiani şi către recunoscĕtorulŭ lectorŭ.

(Versurĭ pe pagina 5-a şi 6-a)

Aceluia faţă de care sirenele luĭ Omer sunt slabe şi musele luĭ Herodot tacŭ, fiind-că îl invidiéză, cumŭ aşĭ puté să-ĭ împletescŭ versurĭ elegante de laudă, lipsitŭ fiindŭ de elocinţa luĭ Nestor şi a luĭ Demostene? Mercuriŭ şi Apolone trebue să vină pe pămêntŭ şi să-mĭ aducă fôntâna Hipocrini, de unde se pot lua culorĭ pentru a-lŭ admira, dar ca să scriŭ nu mĕ potŭ lăuda. Insă scriŭ, şi de îţĭ voiŭ micşora virtuţile în mod cutezătorŭ, o facŭ din înclinarea mea şi să nu fiŭ incomodŭ. Alergaţĭ dar o! Muse din Elicon şi încoronaţĭ eroicesce cu laurĭ pe acela care este icóna nobleţiĭ, podóba secoluluĭ, pilda tinerilor, coróna medicilor; pe acela care este stîlpulŭ modestieĭ, colosulŭ înţelepciuneĭ, oglinda celor însemnaţĭ şi facla virtuţeĭ; pe acela care este regula amiciţieĭ şi deliciul vorbelor, şi arĕtaţĭ, că nu m'amŭ înşelatŭ în acéstă a mea descriere. Iacă Saturn care alérgă cu figura escelentă a principeluĭ Mavrogheni, şi-lŭ face capŭ (superiorŭ tuturorŭ). Pentru mulţămire şi acestuia nu-ĭ e lene ca să întoneze prin versurĭ şi calităţile sufletuluĭ Luĭ, şi neputêndŭ alt-felŭ fi păstrate pentru venitorŭ, a vrutŭ să se imprime spre a vedé vitejiile luĭ Marte *Dacicul*, ale erouluĭ unicŭ: Nicolae Mavrogheni, Principiĭ şi generaliĭ secoluluĭ venitorŭ şi câţĭ sunt capiĭ celor patru vênturĭ. Şi se miră cumŭ de nu póte să cânte în imnurĭ mulţimea calităţilor Luĭ. Şi ca o albină, înaintéză răpede spre liveḑĭ şi cu ochĭ de Lynx caută în pădurĭ şi culege câte florĭ suut de oferitŭ unuĭ asemeuea principe. Acuma presenta carte a strălucitеĭ epoce a luĭ Mavrogheni să se citéscă cu mare băgare de sémă. Decĭ celŭ ce va citi ceva greşelĭ tipografice, să nu crédă că aŭ provenitŭ din ignoranţă. După cumŭ nu se póte ca cerulŭ să fie în tot-déuna fără norĭ, totŭ aşia de greŭ este a găsi şi o carte fără greşelĭ. Prin urmare, o! lectorule, priimesce acésta în modŭ veselŭ, şi fiindŭ sănĕtosŭ, să o păstrezĭ cu mare bucurie.

Mateiŭ Myreon.

www.dacoromanica.ro

Ὦ σαυρὲ Χεισοῦ σὺ βοήθειαν δίδου,
Τῷ εὐσεβεῖ Ἡγεμόνι Νικολάῳ,
Ὅπως διώκῃ πάντα ἀντικείμενον,
Ἐκ γῆς Δακῶν πάσης τε καὶ Μολδαυίας,
Ὧν σὺ σφραγὶς σὺν ὀρνέῳ τε καὶ βοῖ,
Μέσον Ἰωάννου τε καὶ Νικολάου.

Adecă :

O! Cruce a luĭ Christu! dă ajutorulŭ tĕŭ piosuluĭ Domnitorŭ Nicolae, ca să gonéscă orĭ-ce lucru rĕŭ din ţéra întregeĭ Daciĭ şi a Moldoveĭ! a cărora marcă escĭ tu, cu unŭ vulturŭ şi unŭ capŭ de boŭ, între S-ţiĭ Ión şi Nicolae. *(In versurĭ pe pag. 8-a, cu stampa).*

Precuvêntare (1)

Câtă bucurie nu simte poetulŭ, când cu bună nemerire, mulţime de vorbe vinŭ împrejurulŭ fantasieĭ séle, aşĭa că fără ostenélă póte compune versurĭ metrice! câtŭ nu se înveselesce laringele sĕŭ, ca şi cumŭ ar respira celŭ maĭ uşorŭ şi elasticŭ aerŭ alŭ uneĭ atmosfere fórte limpede, când nu se împrumută cu strofe de vorbe şi cu diferite şi neînsemnate perifrase nicĭ din dicţionare, nicĭ din cărţile de laudă ale filologilor, ca să cânte virtuţile subiectuluĭ, despre care este vorba! Şi câtŭ de iute nu-ĭ merge condeiulŭ, când faptele eroice ale bărbatuluĭ istorisitŭ îĭ vinŭ una după alta în minte fără ca să întrebe pe contimpuranĭ, pe ceĭ d'imprejurŭ şi pe convieţuitorĭ, ca să i-le descrie una câte una, de óre-ce sunt marĭ şi cunoscute tutulor, şi proclamate de toţĭ fără a fi întrebaţĭ! Ce plăcere neîntrecută nu încântă pe lăudătoriĭ Alexandrilor, Caesarilor, Carolilor, Petrilor, şi alţĭ atarĭ scriitorĭ! Insu-şĭ Omer scriindŭ despre bărbaţiĭ viteji aĭ secoluluĭ sĕŭ s'a arĕtatŭ aşĭa de mare şi de faimosŭ, încâtŭ trecerea atâtorŭ secole n'a pututŭ nu numaĭ să-ĭ ştérgă, dar nicĭ chiarŭ să-ĭ micşoreze renumele, ci din contră, i l'a măritŭ şi-lŭ păstréză încă în flóre şi în vigóre, Cu câtŭ maĭ mare renume n'ar fi dobânditŭ însuşĭ acestŭ poetŭ, celŭ maĭ mare şi maĭ vestitŭ dintre toţĭ, décă subiectulŭ sĕŭ ar fi fostŭ urmaşulŭ celebrilor Mavrocheno, prea piosulŭ Domnitorŭ, celŭ maĭ curagiosŭ eroŭ alŭ secoluluĭ, fala contimpuranilor sĕĭ Romeĭ (*neo-grecĭ*), şi părintele, şi reazemulŭ naţiuneĭ? Cu câtŭ maĭ multŭ nu s'ar fi întinsŭ unŭ atare poetŭ, avêndŭ înaintea sa unŭ oceanŭ de vitejiĭ şi de daruri agradabile luĭ D-ḑeŭ, ca să plutéscă în largŭ fantasia luĭ, şi o câmpie de graţiĭ fórte întinsă şi în tot-déuna înverḑită, pentru ca condeiulŭ sĕŭ să percurgă fără a fi atinsŭ de ceva? Atuncĭ în adevĕrŭ, timpulŭ venitorŭ ar fi cunoscutŭ, până la ce gradŭ de glorie potŭ ajunge faptele cele marĭ şi demne de laudă ale unuĭ eroŭ, şi până la ce gradŭ elocinţa îngerésca o póte ajunge gura şi condeiulŭ unuĭ mare poetŭ. Eŭ într'adevĕrŭ n'aşĭ fi cutezatŭ să-mĭ udŭ condeiulŭ.

(1) Paginare nouă în cărtiţică cu No. 1, 2, 3.

www.dacoromanica.ro

nicĭ să-mĭ deschidŭ gura, ca să scriŭ şi să cântŭ vitejiile mareluĭ Mavrogheni, ne putêndŭ esiste nicĭ o comparaţiune între mărirea acestuĭ bărbatŭ şi ne esperienţa mea; de óre-ce însă unŭ începutŭ necomplectŭ este trebuinciosŭ, şi ca să ḑicŭ aşĭa neapĕratŭ pentru orĭ-ce perfecţionare, amŭ hotărîtŭ ca să desemnezŭ, după putere, icóna vrednică de admiraţie a mareluĭ Domnitorŭ alŭ Dacieĭ, comparând-o cu mariĭ şi renumiţiĭ eroĭ aĭ secolelor trecute. Sperŭ că acéstă poemă deşi e fără artă, nu va fi criticată de lectoriĭ iubitorĭ de muse, nicĭ respinsă pentru lipsa de frase şi de figurĭ oratorice, precumŭ ceĭ ce preţuescŭ multŭ ospĕţurile n'ar respinge unŭ fructŭ timpuriŭ, orĭ câtŭ de necoptŭ şi acru ar fi, ambiţionându-se să-lŭ aibă pe masa lorŭ, ca *prémices*. Prin urmare aşĭa ceva fiindŭ acéstă poemă, eĭ, cu marea lor învĕţătură şi cu eleganţa artistică, să o înfrumuseţeze să admire mărirea erouluĭ, să-ĭ divinizeze virtuţile, să-ĭ laude înţelepciunea, să anunţe posterităţiĭ superioritatea luĭ faţă de ceĭ-l-alţĭ eroĭ, să-lŭ numéscă şi eĭ *Mavrogheni Dacicul*, ca pe unulŭ din strămoşiĭ sĕĭ, vreaŭ să ḑicŭ de veneţianulŭ Mavrokena, pe care alţiĭ l'aŭ numitŭ *Peloponesiacŭ*. Acesta cucerindŭ Peloponesulŭ, s'a făcutŭ demnŭ de acestŭ titlu după ce a ajutatŭ Marea Egee, după ce a cuceritŭ Manea (provincie în Peloponesŭ) cea vecĭnicŭ în revoltă, după ce a liberatŭ Morea (Peloponesul) de revoluţionariĭ Albanezĭ, iar acela *(Mavrogheni)* după ce a scăpatŭ Dacia, care este înaintea ochilor nemţilor, călcândŭ trufia acestora, cum să nu se numéscă *Dacicul?*

Să-lŭ numéscă dar cu acestŭ titlu, care cu dreptŭ se cuvine Alteţeĭ Séle şi cu modulŭ acesta să dobândéscă renumele ce aŭ dobânditŭ atâţia alţĭ poeţĭ carĭ aŭ scrisŭ despre eroĭ. Iar mie ertându-mĭ acéstă lucrare imperfectă le urezŭ sănĕtate.

(Versurĭ pe pagina 4—14)

Ilustru şi faimosŭ era în Veneţia numele *Mavrokenilor*, pentru vitejia lor. Şi cu atâta întreceaŭ pe ceĭ-l-alţĭ concetăţeni ai-lor, cu câtŭ sórele întrece pe ceĭ-l-alţĭ planeţĭ. Toţĭ în Veneţia luĭ Mavrokeno îĭ-dasera şi prenumele de: *Peloponcsiacŭ*, pentru că cucerise Peloponesulŭ şi-lŭ smulsese din jugulŭ sclavieĭ. Décă elŭ ar esiste acumŭ, privindŭ şi admirândŭ de departe una câte una calităţile atâtŭ de multe ale domnitoruluĭ Vlahieĭ, activitatea luĭ cea fără margine, veneraţiunea luĭ către cele divine, şi perfecta luĭ credinţă, *sadacatulŭ* către pré puterniculŭ Imperatulŭ al nostru, iubirea şi alipirea luĭ de *Devletul* Osmanliilor, ar sparge urnele şi ar rupe epigramele cu carĭ-lŭ împodobiseră Veneţianiĭ; pentru că talentele luĭ aŭ fostŭ odată escelinte şi faptele-ĭ ilustre. Acumŭ însă ce a resăritŭ în Grecia unŭ altŭ luceafĕrŭ cu multŭ maĭ strălucitorŭ, şi mare în virtuţĭ, a întunecatŭ lumina aceluia (Peloponesiaculuĭ), şi a începutŭ să se stinjă, precumŭ lângă sóre se perde lumina luneĭ.

Indată ce s'a născutŭ Alecsandru cel noŭ, după figură şi semne părea curagiosŭ, şi de atuncĭ rudele şi străiniĭ preḑiceaŭ mărirea şi vîrtutea nouluĭ Mavrokeno. Apoĭ în urma uneĭ vedeniĭ şi inspiraţiune divină, familiariĭ aŭ ḑisŭ să se numéscă: Nicolae, ca şi cumŭ ar fi prevĕḑutŭ victoriile ce le pregătia vitejia luĭ cea fără de margine. Cumŭ s'a făcutŭ de optŭ-spre-ḑece anĭ a începutŭ să urmăréscă pe corsarĭ spre a preserva locŭlŭ de pirateriile lor.

www.dacoromanica.ro

Pe urmă făcêndu-se interpretŭ al floteĭ, cu dreptŭ cuvêntŭ era lăudatŭ de tóte lumea. Şi însuşĭ gazi Hassan-Paşa vedêndŭ atâta credinţa, îlŭ avé în mare favóre ca pe unŭ fiŭ alŭ sĕŭ propriŭ. Dar ce n'a făcutŭ elŭ în acelŭ ciasŭ, şi câţĭ nu proclamă icramulŭ către eĭ!

Atâţia romeĭ (creştinĭ) a scosŭ elŭ din gura luĭ Haron, luptându-se pentru eĭ cu sufletulŭ şi cu corpulŭ. Fiind-că în resbelulŭ contra Rusieĭ mulţĭ romeĭ aŭ datŭ semne de necredinţă, s'a mâniatŭ Sultanulŭ şi a hotărîtŭ să decapiteze pe toţĭ câţĭ apucaseră armele şi maĭ cu sémă se jurase, ca să estermine de totŭ genulŭ Psarianilorŭ (*locuitorii din insula Psara*), şi pe ceĭ-l-alţĭ necredincioşĭ din alte localităţĭ, să-ĭ pedepséscă aspru înaintea ómenilorŭ, spre a se da pildă ca în viitorŭ nicĭ unŭ raia să nu îndrăsnéscă să se revolte cu armele în mână. Mavrogheni cumŭ află de hotărîrea Sultanuluĭ a alergatŭ cu lacrimile în ochĭ, ca să opréscă acéstă prăpădenie a naţiuneĭ şi vĕrsarea de sânge. «D-ḑeŭ să păstreze în vecĭ pe puterniculŭ stăpânŭ urmaşuluĭ al-Osman, la greşiala raialelorŭ sale să respundă cu amnistia, ca săĭ proclame pretutindenea neresbunarea sa. Este de datoria unuĭ rege, ca să facă dreptate amestecată cu milă. Aşĭa, dela începutŭ şi până acumŭ înaltulŭ *Devlet* a arĕtatŭ mare *adalet* faţă de supuşĭ. Iar eŭ pentru rĕsplata uneĭ aşĭa de mare bine-facere, să fiŭ numitŭ *sadicŭ* servŭ al împĕrăţieĭ, să-mĭ vĕrsŭ şi sângele de va cere trebuinţă, să facŭ să se supună puterniculuĭ Devletŭ némurĭ, carĭ n'aŭ cunoscutŭ nicĭ o dată idaet; mândrindu-se pentru locurile lorŭ, ce cu greŭ potŭ fi călcate, şi ḑicŭ că nicĭ o dată unŭ strĕinŭ nu se póte apropia de eĭ».

Ascultândŭ Sultanulŭ aceste promisiunĭ, şi cunoscêndŭ şi bunele calităţĭ ale bărbatuluĭ, pe toţĭ ĭ-a iertatŭ şi ĭ-a lăsatŭ liberĭ să se ducă glorificândŭ pe Domnulŭ. Pe urmă Mavroghene pentru acéstă binefacere a servitŭ necontenitŭ cu tótă inima sa, făcêndŭ *hairaturĭ* în fie-care memlechetŭ (provincie) şi acésta spre mulţămirea înaltuluĭ Devletŭ; şi se onora ca părinte al némuluĭ, era lăudatŭ şi faima luĭ neştérsă. Cu tóte acestea era neliniştitŭ, până când s'a presintatŭ unŭ timpŭ fórte priinciosŭ pentru supunerea Maneĭ (provincie în sudulŭ Peloponesuluĭ) A trămisŭ darŭ scrisorĭ ca să îndemne şi să înduplece pe primaţiĭ din Mania, că nu este dreptŭ ca eĭ să trăiască nesupĕraţĭ; legea luĭ D-ḑeŭ ne arétă curatŭ ca fie-care să plătéscă tributŭ regeluĭ sĕŭ: «Daţĭ luĭ Caesar ce e a luĭ Caesar, şi luĭ D-ḑeŭ ce e a luĭ D-ḑeŭ» ne ordónă Christ. Eĭ aŭ rĕspunsŭ: «Ce vrea să ḑică stăpânitor şi ce caută elŭ, pe câtŭ timpŭ nimenea până acum nu s'a urcatŭ la noĭ? fiind-că castrele nóstre sunt zidite de D-ḑeŭ şi înconjurate de stâncĭ rîpóse şi de prăpăstiĭ adâncĭ. Din ceĭ ce de la începutŭ aŭ căutatŭ să ne biruiască câţĭ aŭ scăpatŭ dintr'ênşiĭ, ca să anunţe perirea lorŭ? Să ne căutămŭ de trébă şi să nu ne pese de nimicŭ». Mavrogheni vĕḑêndŭ că consiliile sale sună în pustiŭ, a începutŭ cu ameninţările. Şi în acelaşŭ timpŭ îĭ încinge pe uscatŭ şi pe mare, şi'ĭ bate necontenitŭ, şi mare mulţime dintre eĭ omóră. Locuitoriĭ vĕḑêndŭ că tunurile şi împuşcăturile cadŭ ca plóia, asta nu e glumă, aŭ ḑisŭ: «haĭ să plătimŭ şi noĭ tributŭ, ca şi ceĭ-l-alţĭ şi să nu păţimŭ desastre maĭ marĭ». Aŭ alergatŭ darŭ cu toţiĭ ca să se închine luĭ, promiţêndŭ cu jurămêntŭ, că nu se vorŭ maĭ revolta; de óre-ce a pututŭ să se urce cu uşurinţă la Mania, e semnŭ că D-ḑeŭ îlŭ însoţesce. Şi cu toţiĭ, micĭ şi marĭ, s'aŭ prosternatŭ cerêndŭ iertare la cele ce aŭ greşitŭ, şi că se vorŭ face *sadichi* raiale precumŭ sunt şi ceĭ-l-alţĭ din cazalele (judeţele) din Morea (Peloponnesŭ). După ce 'i-a consiliatŭ ca să nu maĭ cuteze să se opună cu arme în contra regilorŭ, la unulŭ dintre primaţiĭ lorŭ a datŭ puterea, făcêndu-lŭ Beiŭ în acelaşĭ timpŭ In modulŭ

www.dacoromanica.ro

acesta Maniaţiĭ aŭ cunoscutŭ D-ḑeŭ şi rege, şi pe Mavrogheni 'lŭ priveaŭ ca pe unŭ altŭ eroŭ Achille, care singurŭ făcuse maĭ multe vitejiĭ în Troada de câtŭ toţĭ ceĭ-l-alţĭ Grecĭ cu tótă armata. De aci înainte renumele celŭ mare a luĭ Mavrogheni se respândia dintr'o ţéră într'alta. Şi toţĭ în comunŭ îĭ admiraŭ marea vitejie, înţelepciunea, presenţa de spiritŭ şi mărinimia. Decĭ cu dreptŭ cuvêntŭ se bucură de respectulŭ tutuloru; dar tóte acestea nu eraŭ bine privite de către ceĭ invidioşĭ carĭ în tóte chipurile căutaŭ să-lŭ supere, însă n'aŭ pututŭ nicĭ chiarŭ să'lŭ atingă vr'odată. Tótă speranţa elŭ o consacrase providenţeĭ luĭ D-ḑeŭ şi trăia fără grijă; el ḑicea: «Décă D-nul D-ḑeulŭ meŭ este cu mine, care duşmanŭ vătămătorŭ va fi vr'o dată contra mea?».

Pré puterniculŭ şi biruitorulŭ Sultanŭ Hamit-han, în care dreptatea e încarnată, cunoscêndŭ că nisce duşmanĭ aĭ împerăţieĭ îl persecută, îl face Domnu plenipotenţiarŭ al Vlahieĭ, sperândŭ că statulŭ sĕŭ în credinţa bărbatuluĭ are să găsescă unŭ mare sprijinŭ. Decĭ în modŭ gloriosŭ fiindŭ proclamatŭ Domnitorŭ al Vlahieĭ, a primitŭ cu zelŭ frênele administaţiuneĭ. Şi toţĭ admiraŭ marea luĭ înţelepciune, pietatea către D-ḑeŭ şi nemărginita-ĭ dreptate. Pe ceĭ demnĭ de milă, îĭ-miluia în abundanţă, iar pe furĭ şi pe rebelĭ îĭ pedepsia aspru. Călĕtoriĭ se bucuraŭ de mare libertate, şi buniĭ locuitorĭ de mare linişte; aşĭa că tóte mergeaŭ în mare armonie şi toţĭ se felicitaŭ de atâtă fericire. Dar, după cum ḑice Solomon, din deochiare, séŭ spre pedepsirea pĕcatelorŭ, séŭ după cum filosofiĭ caută să ne convingă cu observaţiunile lorŭ: că orĭ-ce lucru din lume, cândŭ ajunge la culme, ne maĭ avîndŭ unde să se urce, se prăvălesce îndată. Aşĭa de odată a lucitŭ o scânteie tristă, care s'a aprinsŭ în resbelŭ, şi a arsŭ orĭ-se speranţă că în venitorŭ să maĭ pótă remânea cea d'întêiŭ liniste, resbelulŭ fiindŭ de multŭ aţitatŭ de Rusia. Aşĭa dar supuşiĭ, carĭ nu cunoşceaŭ bine pe Mavrogheni, s'aŭ întristatŭ de acésta, creḑêndŭ că Alteţa Sa se va obosi de resbelŭ îndată ce va începe, şi maĭ cu seamă prejudecata îĭ-făceă să crédă, că duşmaniĭ sunt tarĭ şi că vor învinge. Ḑicea: unŭ bucătarŭ n'are frică de oĭ, şi de locŭ nu se gândesce orĭ-cât de multe ar părea că sunt. Ca şi cum ar fi Ierihó, care a fostŭ atacată şi biruită de Evreĭ cântândŭ din trâmbiţele lor. Că D-ḑeŭ se opune celor trufaşĭ. Care vre odată, strĕinŭ séŭ familiarŭ, s'a gânditŭ ca s'o ḑică acésta? — Armatele inimice aŭ năvălitŭ cu cutezanţă în interiorulŭ Vlahieĭ, ḑicêndŭ: «Cine se vorŭ opune şi se vorŭ bate cu noĭ, pe cândŭ noĭ îĭ-închidemŭ înainte de ce să înţelégă? şi aruncândŭ manifeste orĭ-pe unde vomŭ trece, pe toţĭ supuşiĭ lor îĭ întórcemŭ cu noĭ, şi ast-felŭ fără pericolŭ vomŭ ajunge până la duşmanulŭ nostru principe, care ne urésce şi ne vomŭ resbună.» Dar îndată aŭ înţelesŭ, că adevĕrată e ḑicĕtórea: «alte sunt gîndurile ómenilorŭ şi alt-felŭ dispune D-ḑeŭ», căcĭ aŭ fostŭ prăpădiţĭ cum aŭ vrutŭ să înaînteze şi să cuprindă Câmpu-Lungulŭ. A venitŭ îndată scirea, împreună cu capetele şi cu prisonieriĭ nemţĭ, carĭ tremuraŭ de frica ce aŭ luatŭ cândŭ se resboiaŭ, pentru că eĭ nicĭ că se aşteptaŭ că era să fie aşĭa de cruntŭ bătuţĭ. După aceste trofee s'aŭ trămisŭ şi altele maĭ multe de la Têrgu-Jiŭ. Şi pe urmă veniaŭ pe rândŭ din fie-care bogazŭ (strimtóre), şi le aşteptaŭ la curte ca să facă hazŭ. Necontenitŭ aduceaŭ tunurĭ, tobe, stégurĭ, sclavĭ şi nenumĕrate puşcĭ; şi ḑicêndŭ că aceştea sunt de la Focşanĭ, acelea de la Vălenĭ, cele-l-alte de la Câmpina şi de la Căneni, le aşeḑaŭ în rândŭ josŭ în meidanŭ, şi fie-care aştepta să ia icramulŭ. S'a respândituŭ vestea la ordui humaĭun şi fie-care doria să védă trofeele luĭ Vlah-Beĭ. Şi cândŭ vedeaŭ de departe că aduceaŭ sclavĭ, îndată ḑiceaŭ,

www.dacoromanica.ro

că sciŭ că sunt d'aĭ luĭ Vlah-Beĭ, pentru că se deprinsesera auḑindŭ în fie-care ḑi, că și astă-ḑĭ aŭ adusŭ sclavĭ și capete din Vlahia. Și ast-felŭ îĭ lăudaŭ marea vitejie și îĭ uraŭ din inimă orĭ-ce fericire. Afară de acésta lăudaŭ *iltifatele* și mulțimea de *tainate* ce le aŭ oștirile, și léfile se daŭ la fie-care regulatŭ și în abundanță, așĭá că niminea nu era lipsitŭ. Ostașiĭ de huzurulŭ (traiŭ bunŭ) ce aveaŭ, păreaŭ că se ducŭ să petrécă, și nu să se resboéască. De aceea orĭunde se ducŭ îĭ însoțesce victoria, pentru că și-aŭ cele necesare și ast-felŭ nimene nu fuge. Așĭa vorbeaŭ și felicitaŭ pe eroulŭ neamuluĭ, și laudele treceaŭ de la unulŭ la altulŭ. Cum că la *ordie* cele d'ântêiŭ capete s'aŭ trămisŭ din Vlahia, toțĭ și aducŭ aminte de acésta. Apoĭ bună-voința gloriosuluĭ Mavroghene se întinde și în alte părțĭ locuite de altŭ némŭ. Pe oștirea Nemțo-rușilorŭ, care din Bogdania sperà să tréca fără pedică în Vlahia, fiindŭ că a găsitŭ ușóră întrarea în Iașĭ, se pregătia să tréca și dincóce, Mavroghene nu o-aștéptă să vină până aicĭ, ci cu armata luĭ o urmăresce cu impetuositate și o silesce să ia fuga. Și și-înavuțesce armata sa cea vitează și victorióșă cu mulțime de prăḑĭ și de prisonierĭ. Și elŭ remâne în Bogdania ca oblăduitorŭ, unde a dobinditŭ faĭmă mare, și a orênduitŭ unŭ Caĭmacamŭ, până cândŭ *Devletulŭ* (guvernulŭ turcescŭ) a alesŭ unŭ Domnitorŭ, pe care l'a pusŭ sub protecția luĭ. Și ast-felŭ s'a ștersŭ rușinea neamuluĭ prin serviciile credincióse ale Dacilorŭ luĭ Mavroghene.

Dar ce să nareze cine-va și ce să lase din faptele cu carĭ cărțĭ întregĭ ar trebui să se împle, décă ar fi narate tóte una câte una multele isbânḑĭ ce sunt cunoscute în Rumelia și în Anatolia (Asia mică) până la Bagdat? și toțĭ îĭ admiră marele *sadacat* (miluire). Se mră de pré multele cheltuelĭ ce le face și cumŭ unŭ singurŭ omŭ le previne tóte. Spiritulŭ luĭ celŭ neobositŭ, în acelașĭ timpŭ și privigherea, toțĭ admiră și laudă unŭ așĭa mare geniŭ. Și însușĭ marele Gazi-Sahip Devletŭ a venitŭ singurŭ să se facă lăudătorŭ ocularŭ; și lăsândŭ tótă armata în Rusciuk, a trecutŭ la Bucurescĭ cu unŭ micŭ *buluk* (trupă). Și vĕḑêndŭ regula ce domnia, a ḑisŭ din tótă inima: *Alah perhudar eĭ leie* (D-ḑeŭ să-lŭ ducă la bine) pe Beiulŭ Vlahieĭ! Cu ce regulă administréză una așĭa de mare mulțime de askere (óste)! Oameniĭ ămblă în tótă libertatea și fie-care îșĭ face în linisce *kiarul*. Provisiunile și tóte cele necesare sunt în abundență, de aceea este bine vĕḑutŭ de împĕratŭ. In hatișerifurĭ Mavrogheni este lăudatŭ, și că nicĭ odată n'are să fie destituitŭ. Căcĭ din timpulŭ luĭ Hazret-Suleiman (st. Suleima) și până acum nu s'a vĕḑutŭ unŭ asemenea eroŭ în împĕrăție. Decĭ ca unŭ servŭ fórte credinciosŭ al împĕrățieĭ să se bucure, până când va trăi, de tronulŭ Vlahieĭ. Pe urmă îlŭ îmbrăcă cu gună (blană) și-lŭ încinse și cu unŭ hangiarŭ ce le duse cu elŭ dela *ordie* (corpŭ de armată) pentru acestŭ scopŭ. Și pentru iubirea Domnitoruluĭ, la ceĭ d'întêiŭ arhonțĭ (primațĭ) i-a îmbrăcatŭ cu *cavadié*; pe alțiĭ i-a îmbrăcatŭ cu *benișe*, și le-a împărțitŭ banĭ, dândŭ fie-căruia și câte unŭ consiliŭ. Hangiarulŭ era ornatŭ cu petre prețióse și-lŭ trămisese pré puterniculŭ împĕratŭ pentru serviciile séle în actuala împrejurare; Beiulŭ Vlachieĭ era cunoscutŭ în totŭ statulŭ sĕŭ.

Dar trebuia o gură poetică ca a luĭ Omer, ca să descrie cu cadență tóte pe întregŭ, unde fie-care să admire isbînḑile erouluĭ și în acelașĭ timpŭ să-lŭ divinizeze; să înțelégă deosebirea ce ar fi esistândŭ între unŭ asemenea poemŭ și între Iliada și pomulŭ luĭ Voltaire ce se chiamă Henriada, și între tóte poemele ce numaĭ elocința le-a făcutŭ să fie celebre fără vre-o causă mare. Atuncĭ

www.dacoromanica.ro

décă s'ar fi sculatŭ vre-unulŭ din ceĭ vechĭ, ca să se compare, n'ar fi pututŭ. Şi însuşĭ Peloponesiaculŭ celŭ de aceeaşĭ familie pare cu multŭ inferiorŭ luĭ Mavrogheni. Căcĭ décă ca titlu i s'a datŭ Peloponesulŭ, şi elŭ (Mavrogheni) a fostŭ mântuitorulŭ Vlahieĭ. Chiar şi însuşĭ Alexandru de ar fi trăitŭ, n'ar fi îndrăsnitŭ să se compare şi elŭ acuma.

Mĕ rogŭ Alteţeĭ Séle ca să nu observe greşala mea că amŭ scrisŭ, şi să mĕ erte. Dar n'amŭ făcutŭ acésta pentru alt-ceva, decâtŭ ca să daŭ ocasiune altora ca să scrie o istorie elegantă. Precumŭ fructulŭ celŭ noŭ, orĭ câtŭ de acru ar fi, fiind-că apare celŭ d'întêiŭ este nostimŭ la toţĭ; ast-felŭ cu mare bunăvoinţă să primésca şi aceste versurĭ, ca *prémices*, şi să nu ne lipséscă de favorulŭ sĕŭ pré strălucitŭ.

(FINE)

Tetrastihŭ de acelaşĭ

(Versurĭ pe pag. 15)

Se vede cumŭ natura când se zoresce nu póte să ne aréte vre-unŭ prodigiŭ pe sfera pămêntuluĭ. Şi cumŭ că acéstă regulă o păstréză neschimbată pentru fie-care secolŭ, acésta se scie bine de toţĭ. Precumŭ în acelaşĭ timpŭ cu grozavulŭ Alexandru n'a scosŭ şi pe vre-unŭ altulŭ aşĭa de mare ca elŭ, totŭ ast-felŭ şi acuma fama luĭ Mavrogheni, eroulŭ némuluĭ, a ajunsŭ departe şi pe toţĭ îĭ chiamă la laudă. Talentele şi isbânţile luĭ sunt cunoscute şi admirate de *Devletŭ*. Prin urmare Prinţulŭ curagiosŭ, Alexandru celŭ noŭ, trebue în comunŭ să fie numitŭ ca unŭ piedestalŭ solidŭ, ca fală, şi ca singura speranţă a tuturor principilor vechĭ şi contimporanĭ.

Altă alocuţiune a pré Sf. Episcopŭ a Rômniculuĭ, Domnulŭ Filaret.

(în versurĭ pe pag. 16—17)

Mulţĭ aŭ scrisŭ vieţile şi istoria eroilorŭ, dar posteriorilorŭ le aŭ lăsatŭ bănuială: ore adevĕrate să fie cele ce aŭ compusŭ, laudele şi vitejiile ce le atribue lor? Fiindŭ-că aŭ istorisitŭ lucrurĭ ce le aŭ auditŭ, dar pe carĭ nu le aŭ vĕdutŭ, nicĭ cunoscutŭ; însă acéstă istorie a gloriosulŭ nostru Domnitorŭ Mavroghene, care este fala némuluĭ orthodoxŭ, deşi este scurtă, abia atingêndu-se de faptele sale, dar este adevĕrată, pré populară şi de toţĭ cunoscută şi dovedită prin multele trofee. Şi poetulŭ recunoscĕtorŭ, ca martorŭ ocularŭ al lucrurilorŭ, face o descriere adevĕrată a faptelorŭ celor strălucite ale gloriosuluĭ principe, ale erouluĭ acestuĭ secolŭ, care a fostŭ predestinatŭ de susŭ, ca să fie Domnitorulŭ Vlahieĭ. Prin limbă nu se potŭ descrie strĕlucitele-ĭ fapte; toţĭ le proclamă, le adeverescŭ, le divinizéză şi le pré laudă. Cu o singură gură comună îl botéză de eroŭ neînvinsŭ. Il strigă: părinte, îl numescŭ mântuitorŭ, căcĭ faptele îl arétă aşĭa ceva. In grozavulŭ focŭ al resbeluluĭ, elŭ a procuratŭ linisce pentru fie-care. Şi bătêndŭ cu bărbăţie armia nemţéscă, multă glorie şi mare renume a adausŭ la tronulŭ Vlahieĭ, şi prin serviciulŭ sĕŭ celŭ credinciosŭ şi prin mare-ĭ vitejie, o epocă seculară de superioritate a Bogdanilorŭ. Şi multe alte fapte bune a făcutŭ elŭ în Vlahia, carĭ nu sunt scrise în acéstă istorie, unde abia sunt trecute una séŭ douĕ; căcĭ alt-felŭ ar trebui să se compună

www.dacoromanica.ro

cărţĭ întregĭ. Poetulŭ credŭ că e demnŭ de laudă, şi judecŭ ca unŭ bunŭ începutŭ poemulŭ ţĕreĭ; pe care 'lŭ oferă, ca ceĭ doĭ banĭ aĭ vĕduveĭ, protectoruluĭ sĕŭ şi dătătoruluĭ de graţiĭ. A scris-o pe scurtŭ ca să aréte preferinţă, iar nu eleganţă de stilŭ. Scurtŭ este poemulŭ după cantitate; dupĕ calitate însă e prea mare. De aceea e demnŭ pentru imprimare maĭ multŭ ca orĭ-care altulŭ.

Alta, a prea nobiluluĭ arhonŭ fostŭ mare comisŭ d-nŭ Alexandru Calfoglu.

(în versurĭ pag. 18—21)

In océnulŭ lumeĭ plutindŭ gândulŭ meŭ, e în pericolŭ să se înnece, cum în actualulŭ secolŭ pămêntulŭ a datŭ nascere unuĭ principe, unuĭ eroŭ teribilŭ? Unŭ principe, care s'a făcutŭ coróna şi celorŭ de acum şi celorŭ ce aŭ fostŭ o dată, care e înzestratŭ cu marĭ talente, are credinţă şi de virtuţĭ e împodobitŭ; care are unŭ sufletŭ curagiosŭ, e credinciosŭ împĕratuluĭ, care 'lŭ stiméză în tot-d'a-una; nu socotesce întru nimicŭ viaţa şi avuţia, nicĭ altŭ-ceva asemenea şi dispreţuesce mórtea. Elŭ s'a născutŭ în secolulŭ din urmă numaĭ şi numaĭ ca să se facă vêrfulŭ eroilorŭ celebri şi vitejĭ din vechime şi din timpurile moderne. Aşĭa pentru credinţa acésta a fostŭ orânduitŭ de D-ḑeŭ, precum o dată alesulŭ sĕŭ David. Şi inspiraţiunea divină s'a strecuratŭ în inima împĕratuluĭ, care îndată l'a încoronatŭ Principe alŭ întregeĭ Vlahie, predicatorŭ alŭ adevĕruluĭ şi judecătorŭ fórte justŭ; şi din înălţimea tronuluĭ sĕŭ ne învaţă virtutea. In mijloculŭ fericireĭ în care trăiaŭ cu toţiĭ, Rusia din rĕutatea eĭ, pornesce resbelŭ şi se pórtă duşmănesce; In acelaşĭ timpŭ şi pe neaşteptate şi Nemţiĭ aŭ deschisŭ luptă fără să dea măcarŭ de veste. De aceea justiţia divină trebuia negreşitŭ să-ĭ lase să se umilésca. Atuncĭ Principele Vlahieĭ, ca unŭ Rigă al Prusieĭ, a aşeḑatŭ oştirea în ordine de bătălie, şi îndată, spre bucuria generală, înfrânge de totŭ pe Nemţĭ; orĭ-unde aŭ scosŭ capulŭ i-a apucatŭ ameţéla şi aŭ fugitŭ rĕŭ de totŭ. Se îngrozescŭ cumŭ unŭ Romeŭ, într'adevĕrŭ unŭ noŭ Hercule, îĭ învinge eroicesce. Elŭ singurŭ învingĕtorŭ pentru întêia óră, a făcutŭ mare sgomotŭ, şi renumele luĭ a ajunsŭ să se audă în întréga Turcie, în Anadolia şi în Stambul. Nu a fostŭ de ajunsŭ victoria, ce în puţinŭ timpŭ, şi chiarŭ la momentŭ a câştigat-o în Vlahia, şi pentru care lumea se mirĕ, ci şi în Bogdania a trămisŭ unŭ corpŭ din oştirea biruitóre şi strică şirurile alese ale Nemţilorŭ, le i-aŭ tunurĭ, mulţime de prisonierĭ, luptându-se cu peptulŭ spre partea Ocnelor şi aŭ pusŭ în desordine rînduiala inimicilor şi norulŭ celŭ desŭ. Acéstă vitejie a luĭ într'unŭ minutŭ s'a respânditŭ pretutindenea. Că victoria nu aparţine altuia ci numaĭ mareluĭ principe. Nu se mulţămesce cu atâta, ci trămite şi la Prutŭ întru întîmpinarea Ruşilor şi le ḑise: «nu maĭ departe! nu aprópe de ţéra mea, căcĭ nu vĕ potŭ suferi!» Şi ast-felŭ aŭ rĕmasŭ pe locŭ şi îndată aŭ începutŭ să se retragă în Lehia. Nicĭ unulŭ n'a rĕmasŭ, sciindŭ că Mavrogheni domnesce în Vlahia. Decĭ bĕtrânĭ şi tinerĭ, Musulmanĭ şi Romeĭ, cu toţiĭ se mirĕ, cumŭ? prin ce economie fără vre-o tulburare, tóte mergŭ de minune? Nu vĕ vorbescŭ de Europa care se mirĕ de acestŭ principe. Cumŭ stăpânesce elŭ nisce mulţimĭ nesupuse, neobicĭnuite, şi li se face conducĕtorŭ? Cumŭ acestŭ principatŭ a pusŭ în desordine dóuĕ înfricoşate imperiĭ? Cuĭ să se atribue acésta? Nu este alt-ceva de câtŭ speranţa în D-ḑeŭ. Toţĭ Turciĭ îlŭ glorifică şi-lŭ chiamă mântuitor alŭ lor, şi duşmaniĭ amarŭ plângŭ. Eĭ ḑicŭ, că cine merge contră cu Mavrogheni, armele îĭ sunt neputincióse. De aceea întregŭ némulŭ şi împĕratulŭ otomanilor bine-cu-

www.dacoromanica.ro

vintéză din inimă pe Domnitorulŭ Vlahieĭ şi părintele comunŭ alŭ nostru. Tóte acestea s'aŭ făcutŭ răpede; dar décă lupta va continua, vĕdŭ cu ochiĭ cumŭ are să cucerésc̆ă locurĭ, castre, ţĕrĭ şi ómenĭ arĕtêndu-se mântuitorŭ comunŭ. Chiarŭ în numele sĕŭ (Nicolae) e cuprinsŭ înţelesulŭ de: victoria poporuluĭ. Elŭ este sprijinulŭ împĕrăţieĭ, alŭ ortodoxieĭ şi al St. bisericeĭ. Bravo o! principe curagióse şi viteze, eroulŭ secoluluĭ nostru, că tu unŭ singurŭ escĭ fala nóstră a tutulor. Să trăescĭ în mulţĭ secolĭ o! tu care escĭ demnŭ de corónă, Achile alŭ timpuluĭ actualŭ. Cu bine-cuvêntarea căldurósă a divinuluĭ sf. de astă-ḑĭ Nicolae celŭ înspăimântătorŭ.

(FINE)

Altă alocaţiune a pré nobiluluĭ arhon fostŭ mare logofĕtŭ domnulŭ Ión Gianet

(Versurĭ pag. 22—27)

Când se adreséză o alocuţiune principeluĭ Mavrogheni, care este fala secoluluĭ actualŭ, pentru eleganţă cuvêntulŭ trebue să aibă în proporţiune vocea omerică. Dar décă limba se îndoesce, găsesce în tot-déuna atâtea fapte peste mĕsură escelente, ca să laude după cum se cuvine şi să facă o adevĕrată descriere. Prenumele faimosŭ de Mavrogheni, care se trage din Veneţia, sub Nicolae celŭ maĭ escelentŭ între principĭ, ajunge fórte ilustru. Acestŭ principe prin ordinŭ divinŭ şi aprobarea împĕratuluĭ domnesce acumŭ în modŭ slăvitŭ în Dacia. De bază are cultulŭ către D-ḑeŭ, speranţa şi credinţa solidă. De aceea biruesce pe inemicŭ şi reuşesce în tóte. Din copilărie a studiatŭ prudenţa, dreptatea, curagiulŭ şi temperanţa, şi pe aceste patru cualităţĭ le are din cerŭ ca unŭ dar alesŭ. Elŭ a fostŭ apărătorŭ alŭ patrieĭ, şi interpretŭ alŭ floteĭ; iar acumŭ în modŭ splendidŭ domnesce cu demnitate în principatulŭ Dacilor, până chiarŭ şi în Moldova. Acesta este gura luĭ Christ cea nemincinósă; fiind-că are speranţă în D-ḑeŭ, nu scie de totŭ ce vrea să ḑică umilinţă. Tóte le raportéză luĭ D-ḑeŭ şi este credinciosŭ împĕratuluĭ, ca unŭ bunŭ servitorŭ; 'şĭ sacrifică şi viaţa când regele ordonă şi e pré zelosŭ pentru poruncile regeluĭ, şi fórte bunŭ comandantŭ alŭ atâtor oştirĭ. La cele d'întêiŭ serviciŭ se arétă semnulŭ luĭ D-ḑeŭ şi martorĭ sunt popórele, marea Egee, şcólele şi templele sacre; cişmelele, stabilimentele pentru săracĭ şi cele-l-alte stabilimentele pentru orfanĭ şi clădirile publice; plăţile lefilorŭ profesorilorŭ din casa luĭ proprie, precumŭ şi ajutórele date şcolarilorŭ; asemenea şi ţéra Maniaţilorŭ (în Peloponesulŭ de sudŭ) unde cu expediţiunea-ĭ înspăimântătóre a pătrunsŭ în munţiĭ ceĭ prăpăstioşĭ; încărcatŭ de prăḑĭ, o subjugă de totŭ şi înaintéză în interiorulŭ munţilorŭ; şi acéstă ţéră, ce nicĭ o dată nu scié ce vrea să ḑică stăpânire şi supunere, o alipesce la imperiŭ şi'ĭ impune să plătéscă tributŭ. De aceea s'a numitŭ interpretŭ alŭ floteĭ, şi elŭ celŭ d'ântêiŭ s'a numitŭ *principe* prin excelenţă, şi este gloria împĕratuluĭ. Adversariĭ 'lŭ sub-minéză, însă în deşertŭ se muncesc, căcĭ voinţa împĕratuluĭ este nestrămutată. Inamiciĭ se mişcă, se tulbură; dar faptele luĭ strigă, D-ḑeŭ îlŭ chiamă. Şi din iconomia luĭ D-ḑeŭ pentru acéstă anomalie noulŭ astru (stea) povestesce mântuirea şi arétă datoriile fie-căruia, ca unŭ lucéfĕrŭ comunŭ. Şi într'o asemenea vijelie, furtună şi prea mare tulburare, se trămite ca unŭ mântuitorŭ comunŭ. Şi cu pedagogia, şi învĕţătura luĭ cea înţeléptă devine unŭ părinte comunŭ, şi îndată insuflă tutulorŭ frica de D-ḑeŭ; şi aŭ începutŭ să chiăme pe D-ḑeŭ, şi să mérgă desŭ pe la bisericĭ şi să fie ascultătorĭ. Şi cu mare veghere şi cu mare

www.dacoromanica.ro

răbdare de osteneli îngrijesce ḑi şi nópte. Şi a păzitŭ ţéra într'unŭ modŭ admibilŭ, între doĭ inimicĭ, aşĭa că poporulŭ, într'unŭ timpŭ aşĭa de anormalŭ, o duce în mare linişte, ca şi în timpŭ de pace. Şi ruşinea pricinuită némuluĭ de către alţiĭ s'a ştersŭ de totŭ prin faptele ilustre ale luĭ Mavrogheni şi ceea ce maĭ nainte nu esistă, în timpulŭ sĕŭ a devenitŭ o mare minune. Pe nenumĕraţĭ fugarĭ şi ostaşĭ desertorĭ îĭ întórce regulatŭ. şi toţĭ fără ca să murmure, se supunŭ, se întórnă şi aŭ frică de mânia luĭ şi-şĭ sacrifică viaţa pentru Mavrogheni, pe care 'lŭ divinizéză mulţimea oştirilorŭ. Obiceiurile strĕine, glótele nesupuse, prin voinţa divină le ţine împreună subjugate, şi se opune cu mare bărbăţie la orĭ şi ce atacŭ. Intre doĭ marĭ adversarĭ, Ruşiĭ şi Nemţiĭ, principele Mavroghene cu puterea luĭ Dumneḑeŭ esceléză şi covîrşesce prin arme. Şi pentru sângele ce vérsă, nu e responsabilŭ, nu este elŭ causa pentru acésta; elŭ din datorie rĕspunde Nemţilorŭ, carĭ de la începutŭ aŭ pornitŭ rĕsboiŭ; de aceea şi justiţia divină ĭ-a datŭ luĭ victoria; şi la Sinaia, şi la Vălenĭ, şi la Câmpu-Lungŭ şi la Cânenĭ, pretutindenea ĭ-a bătutŭ; şi ca trofee a adusŭ prisonierĭ, desertorĭ, tunurĭ şi multe alte prăḑĭ; numĕrulŭ sclavilorŭ şi stégurilor luate de la Nemţĭ este prea mare; şi cine ar putea să 'ĭ numere? cu grămada îĭ ducŭ în rĕsăritŭ şi apusŭ; şi pe lângă acestea la Focşanĭ trămite o mare óste în contra inimicilorŭ, şi de douĕ orĭ îĭ pune pe fugă; alte părţĭ ale Moldoveĭ, lipsite de protecţiune, le liberéză la timpŭ, şi întinde până la Prutŭ armele biruitóre şi câştigă pe deplinŭ victoria, şi pretutindenĭ a devenitŭ faimosŭ pentru mulţimea prisonierilorŭ trămişĭ de elŭ în tabăra imperială, pentru tunurĭ şi puştile luate de la inamicĭ şi altele. Pe lângă acestea a inspiratŭ zelŭ, vigóre şi curagiŭ, tabăreĭ otomanilorŭ, şi oştirea merge spre elŭ, alérgă pe întrecute în contra Ruşilorŭ şi Nemţilorŭ. Pentru tóte aceste alese şi divine caliţăţĭ ale minunatuluĭ principe, şi spre rĕsplata strĕlucită a acestuĭ servŭ credinciosŭ, Impĕratulŭ celŭ bunŭ şi celŭ maĭ puternicŭ dintre toţĭ, al căruĭ statŭ va fi în secolĭ şi pe care 'lŭ fericesce celŭ de susŭ neîncetatŭ, care subjugă pe inimicĭ, pentru ca numaĭ sub dênsulŭ să fie naţiunĭ, limbĭ şi popóre, trămite Hati-Humaïun şi face cunoscute publiculuĭ serviciile principeluĭ Mavroghene.

Epigramme de învĕţatulŭ d-nŭ Theodoru, profesorŭ la şcóla Domnéscă dela St. Sava, ierolegiŭ, şi alte diferite, referitóre la glorioşiĭ sĕĭ părinţĭ la patrie şi la supuşĭ.

(Versurĭ la pag. 28—29)

Scólă-te, o! prea fericitule Petre Mavroghene, ca să-ţĭ veḑĭ copilulŭ Domnŭ în Dacia. Şi tu, insulă Paros, desfătéză-te, fiindŭ patria ilustruluĭ Nicolae, Domnitorulŭ Ungrovlahilorŭ. Strĕinĭ şi boerĭ, indigenĭ şi particularĭ, bucuraţi-vĕ fiindcă posedeţĭ unŭ asemenea Domnitorŭ.

Alta, de laudă.

Mausoleŭ şi pyramide le-a făcutŭ Semiramis, şi unŭ óre-care Dedalŭ a făcutŭ labyrintulŭ; iar Nicolae a făcutŭ cişmele şi a ridicatŭ acumŭ unŭ mare trofeŭ luptânduse contra Germanieĭ.

Alta

O! Tu, care escĭ podóba principilorŭ, să trăescĭ anĭ îndelungaţĭ şi să dea Domnulŭ ca să prăpădescĭ oraşele Nemţieĭ.

www.dacoromanica.ro

Alta

O! Dacie, acestŭ fruntaşŭ a venitŭ la tine, fiindŭ trămisŭ de D-ḑeŭ, ca să facă să dispară lucrurile necuviincióse

Alte versurĭ carcinice

Ca din partea Ţĕreĭ.

«Domnulŭ m'a salvatŭ prin înţelepciunea sa».

Din partea Domnuluĭ către Ţĕră:

«Intr'adevĕrŭ eŭ ţĭ-amŭ fostŭ salvatorŭ».

Din partea pieţeĭ (comerciuluĭ):

«Piaţa ḑice: că acestŭ Domnŭ mĭ-a fostŭ îutr'adevĕrŭ mântuitorŭ».

Alte versurĭ Iambice.

Acrostihŭ:

Acela care învinge pasiunile şi are frică de D-ḑeŭ, care este dotatŭ cu voinţă tare şi este judecătorŭ dreptŭ şi păzitorŭ alŭ legilorŭ; acela care este prea înţeleptŭ şi blândŭ pentru toţĭ, a fostŭ socotitŭ de Domnulŭ celŭ de susŭ ca să domnéscă după cumŭ se cuvine asupra piosuluĭ poporŭ alŭ Ungro-Vlahilorŭ. Cumŭ se chiamă şi cine este acela de care vorbescŭ? Acrostihulŭ de aci 'lŭ arétă desluşitŭ: **Nicolae**.

N
NON
NOAON
NOAΛAON
NOAΛOΛAON
NOAΛOKOΛAON
NOAΛOЖIKOΛAON
NOAΛOЖINIKOΛAON
NOAΛOЖIKOΛAON
NOAOΛKOΛAON
NOAΛOΛAON
NOAΛAON
NOAON
NON
N

www.dacoromanica.ro

Discursŭ de laudă compusŭ de învĕţatulŭ preotŭ şi profesorŭ, d-nu Dimitrie Zissu din Arghirocastru (Albania) şi pronunţatŭ în dina naşcereĭ Domnuluĭ.

(în proză la pagina 30—34)

Ne a venitŭ sĕrbătórea misteriósă, sĕrbătóre luminósă şi îmbucurătóre. Mulţĭ înţelepţĭ theologi, o! pré bune Domnitorŭ, găsindŭ multe exemple pentru dovedirea acestuĭ pré mare şi nepricepŭtŭ misterŭ al întrupăreĭ luĭ D-deŭ, n'aŭ pututŭ însă de locŭ ca să deslnşéscă acéstă. Unŭ sofistŭ a disŭ, că ferulŭ înroşitŭ la focŭ, deşĭ a luatŭ din natura şi însuşirea foculuĭ, cu tóte acestea remâne ceea ce a fostŭ: ferŭ nesucitŭ şi neschimbatŭ; totŭ aşĭa şi natura omenéscă fiindŭ îndeită prin foculŭ deităţiĭ, a remasŭ ceea ce a fostŭ: natura omenéscă, fără să se schimbe în substanţa deităţiĭ, precumŭ nicĭ deitatea nu s'a prefăcutŭ în natură omenéscă. Esemplulŭ e minunatŭ, dar nu ĭ-convingĕtorŭ întru tóte, căcĭ ferulŭ momentanŭ fiindŭ asemenea foculuĭ, se răcesce iute, perdêndu-şĭ căldura; pe cât timpŭ unirea misteriósă a D-deŭ — omuluĭ Iisus n'a fostŭ nicĭ că se va putea vre odată despărţi în doue, de ore-ce amêndoue naturile aŭ fostŭ substanţe. Atâtŭ din acestŭ esemplŭ, câtŭ şi dîn altele luândŭ în minte o obscură zugrăvire, noĭ credemŭ în adevĕrŭ, că finlŭ şi cuvêntulŭ luĭ D-deŭ în timpurile cele din urmă, pentru marea luĭ iubire de ómenĭ s'a făcutŭ omŭ, luândŭ trupŭ sântŭ şi fără sĕminţă din pururea feciórăMaria, şi îngeriĭ laudându-lŭ aŭ strigatŭ: «glorie luĭ D-deŭ celnĭ de susŭ şi pe pămêntŭ pace, între ómenĭ bună învoire». Cumŭ însă şi în ce modŭ s'a născutŭ, acèste numaĭ Elŭ singurŭ o scie. Lăsândŭ acestŭ misterŭ, fiindŭ supra-naturalŭ şi nepricepŭtŭ, ca să-l esplice aceia carĭ se ocupă cu cuvêntulŭ, eŭ să numescŭ cu voce tare cele ce se vorbescŭ şi se proclamă în gura mare de către toţĭ, relativŭ la Alteţa Vóstră. Dar mĕ găsescŭ strimtoratŭ, neşciindŭ cu ce laude demne de Alteţa Vóstră să începŭ. Tóte faptele Tale sunt într' adevĕrŭ marĭ şi eroice şi demne să fie perpetuate în secolĭ. Cele-l-alte sunt supuse stricăcinneĭ şi uĭtăriĭ, neputêndŭ de locŭ să se opună timpuluĭ care dobóră tóte. Unde sunt dar muriĭ Semirameĭ? unde este Colosulŭ acela, séŭ Labyrintulŭ din Creta? Unde sunt oraşe şi case strălucite? Tóte acele aŭ dispărutŭ şi s'aŭ acoperitŭ cu uĭtarea. Cu virtutea însă nu merge aşia: ea trăesce în toţĭ secoliĭ. Spre esemplu, isbânţile Tale marĭ şi în adevĕrŭ eroice din Peloponesŭ, din Mania şi din alte părţĭ; aceste isbânţĭ nu se landă până acumŭ de către tóte oraşele? nu se proclamă neîncetatŭ de toţĭ ómeniĭ? Acelŭ numerosŭ poporŭ, după ce a fostŭ liberatŭ din multe rele, nu-ţĭ oferă miĭ de mulţămirĭ, ţie, bine-făcĕtoruluĭ şi mântuitoruluĭ lor? Dar pentru ce vorbescŭ de vechile Tale fapte minunate, pe carĭ toţĭ le sciŭ, pe câtŭ timpŭ înaintea ochilorŭ meĭ am o aşia de mare mulţime de vitejiĭ pe carĭ secoliĭ nu le vorŭ putea şterge? Tu, care ca unŭ altŭ Alexandru te aĭ aretatŭ la noĭ, n'aĭ mântuitŭ acumŭ Dacia de duşmaniĭ eĭ Nemţĭ, pe carĭ ĭ-aĭ prăpăditŭ din tóte părţile, ca pe o ţesĕtură de păienjenĭ, şi pretutindene aĭ ridicatŭ trofee în contra lorŭ? (D-deŭ te a favorizatŭ ast-felŭ, ca să te facă să învingĭ în tóte părţile, fiindŭ adornatŭ cu virtuţĭ divine şi cu adevĕratŭ princiare).

Aceste marĭ şi eroice fapte ale Tale, cutreerândŭ tóte lumea, ca să dicŭ aşia, nu se landă în totŭ-d'a-una? nu escĭ proclamatŭ de mântuitorŭ şi liberatorŭ de către toţĭ pioşiĭ de aicĭ, atâtŭ de ceĭ ce aŭ în mână administraţiile biserisescĭ, câtŭ şi de boeriĭ primaţĭ şi de totŭ poporulŭ? căcĭ care clericŭ, petrecêndŭ liniştitŭ într'unŭ asemenea timpŭ, nu se bucură adĭ de cea maĭ mare bucurie?

www.dacoromanica.ro

Care boierŭ nu se înveselesce şi elŭ împreună? care neguţătorŭ, séŭ cetăţénŭ nu se înveselesce şi elŭ, căutându-şĭ fără frică de negoţŭ şi bucurându-se în libertate de câştigulŭ sĕŭ? şi cu unŭ cuvêntŭ, trăindŭ o viaţă pré fericită şi pacinică, găsindu-se sub ocrotirea acestuĭ eroŭ admirabilŭ? Fericiţĭ sunt dar ceĭ ce aŭ avutŭ noroculŭ să trăéscă sub Domnia Ta. Şi într' adevĕrŭ «Tu ca unŭ pastorŭ, care nu escĭ plătitŭ, n'aĭ datŭ somnŭ ochilorŭ Teĭ, şi pirotială pleópelor tale, şi repausŭ tîmplelorŭ tale, ca să vorbescŭ după David. conservêndŭ turma nebântuită şi nevătămată de supĕrătoriĭ Nemţĭ, şi conducêndu-o spre păşiunea mântuireĭ şi apa veselieĭ. «Păstorulŭ celŭ bunŭ îşi sacrifică şi sufletulŭ pentru oile sale» precumŭ a ḑisŭ însuşĭ Domnulŭ nostru Iisus. Bucură-te tu dar o! Dacie, şi înveselesce-te în tot-d'a-una, pentru că aĭ fostŭ onorată de D-ḑeu maĭ multŭ decât tóte ţĕrile, găsindŭ pentru tronulŭ tĕŭ unŭ ast-felŭ de eroŭ, căruia de aci înainte să-ĭ daĭ titlulŭ de Dacicŭ, pe care l'a meritatŭ pentru faptele sale, şi toţĭ câţĭ se îndeletnicescŭ cu acestea aşĭa trebue să îl numéscă şi eĭ şi să-lŭ laude în scrierile lor. Şi aicĭ ḑicŭ, că din acestea a resultatŭ câştigŭ pentru tine, nu o trupă de ḑece miĭ de caĭ, nicĭ aurulŭ luĭ Dariŭ, nicĭ pogóne de pămêntŭ, ci mulţimĭ nenumĕrate de bărbaţĭ pioşĭ, carĭ îşĭ ridică mânile rugătóre către stăpânulŭ, care astă-ḑĭ s'a născutŭ în peşteră, şi se rógă împreună cu mine pentru binele Alteţeĭ Tale, pentru trofee şi victoriĭ neîntrerupte contra inimicilorŭ, pentru sănĕtatea-ţĭ veselă, pentru glorie şi statornicie pe tronulŭ celŭ înaltŭ al Ungro-Vlahieĭ, şi pentru viaţă îndelungată. Iar eŭ mĕ voiŭ ruga luĭ D-ḑeŭ şi pentru altele maĭ multe: póte că este cine-va în acéstă viaţă, căruia după putinţă să-ĭ veştescŭ curatŭ marea filantropie către mine a Alteţeĭ Tale. Iar acumŭ ce să ḑicŭ? O! Stăpâne, Regele tutulorŭ, pe pré Inalţatulŭ şi pré piosulŭ Domnitorŭ al nostru, Domnulŭ Ión Nicolae Mavroghene, pe voevodulŭ Dacieĭ, pe fala naţiuneĭ, pe subiectulŭ convorvirilorŭ principilorŭ, întăreşce-l pe pré slăvitulŭ seŭ tronŭ. Imple-ĭ sufletulŭ de róua divină. Supune la piciórele sale orĭ-ce duşmanŭ şi adversarŭ, şi învrednicesce-l împreună cu pré-piósa şi pré luminata nóstră Dómnă, şi cu pré luminaţiĭ şi ilustriĭ Boizadele şi cu Domniţele şi cu P. S. S. Mitropolitulŭ şi cu Episcopiĭ şi cu serviĭ ceĭ credincioşĭ şi cu tóta casa luĭ Domnéscă, şi cu renumita ţéră, să sĕrbătoréscă cu strălucire şi cu glorie nascerea Ta cea mântuitóre a lumeĭ, şi acumŭ şi în anulŭ venitorŭ, şi în mulţĭ anĭ pré fericiţĭ, şi în perióde aducĕtóre de bucurie. Amin.

Altă alocuţiune, trămisă pré nobiluluĭ boerŭ şi mare căminarŭ, d-nuluĭ Manolachi, de către pré nobilulŭ boerŭ fostŭ mare postelnicŭ d-nu Eustaţiŭ din Constantinopole.

(Prozĕ la pagina 35—37)

Servulŭ sĕŭ Eustatiade cutezêndŭ să se subscrie împreună servitor, cu curagiŭ oferă lucrarea sa de tînĕrŭ Inălţimeĭ, care stă d'asupra orĭ-căreĭ laude, îndemnatŭ fiindŭ la acésta, atâtŭ din descrierĭ şi tradiţiĭ vechĭ, câtŭ şi din cele trămise de curêndŭ. Şi să nu dispreţuescĭ a arunca o căutătură veselă către unŭ amicŭ.

Şi eŭ servulŭ şi conservulŭ tĕŭ pironindu-mĭ mintea la laudele ţesute pentru Alteţa Sa, amŭ lăudatŭ zelulŭ celor ce le-aŭ scrisŭ, dar amŭ înţelesŭ că fermecaţĭ fiindŭ — lucru naturalŭ — de faptele séle vitejescĭ, şi îngrijindŭ multŭ

www.dacoromanica.ro

ca să apropie cuvintele de meritŭ, aŭ rĕmasŭ multŭ îndĕrătŭ. Şi nu-ĭ ciudatŭ lucru, pentru că faptele, pentru carĭ nu se găsesce comparaţie, cumŭ va putea vre odată cuvêntulŭ ca să descrie asemenea fapte într'unŭ modŭ cumŭ se cade? Mare a fostŭ Pompeiŭ, dar s'a învinsŭ de Cesare. Cesare a fostŭ curagiosŭ şi a măritŭ autoritatea găsită. Pyrŭ a fostŭ eroicŭ, dar de douĕ orĭ fiindŭ învinsŭ de Romanĭ, n'a cutezatŭ pentru a treia óră. Inspăimîntătorŭ a fostŭ Alecsandru, dar elŭ fiindŭ Grecŭ, cu Greciĭ a pornitŭ în contra barbarilor. Pe când comandantulŭ asemenea unuĭ leŭ, eroiculŭ învingĕtorŭ: Domnitorulŭ nostru, luândŭ stăpânirea ca emulaţie a virtuţiĭ, a făcut-o maĭ ilustră, şi n'a suferitŭ să fie bătutŭ de Cesar, ci elŭ a pusŭ pe fugă pe Cesar, încâtŭ l'a făcutŭ să dée îndărătŭ în faţa Inălţimeĭ séle, ca să-şĭ încunune venerabilulŭ capŭ cu aceĭ laurĭ de biruinţă cu carĭ acela în atâţia secolĭ se încununa. Şi nu precumŭ: fiulŭ luĭ Filip în capulŭ Grecilor a pornitŭ în contra barbarilor, ci elŭ (Mavrogheni) cu barbarĭ s'a resboitŭ în contra barbarilor, şi ceea ce e maĭ însemnatŭ cu puţinĭ din eĭ a bătutŭ mulţimĭ nenumĕrate, nu însă ca Pyrus de douĕ orĭ, ci şi de treĭ orĭ, şi de multe orĭ a învinsŭ pe Cesarĭ, îĭ învinge, şi să dea D-ḑeŭ să-i învingă în totdéuna. Şi nu este acésta ceva demnŭ să o admire succesivŭ toţĭ secoliĭ? De aceea şi naţiunile Europeĭ s'aŭ lăsatŭ de-a diviniza de aci nainte pe Cesar alŭ lor, şi aŭ îndreptatŭ şi limba şi condeiulŭ şi presa întru lauda celuĭ din urmă după timpŭ, dar celuĭ d'întêiŭ după vitejiĭ dintre eroiĭ Grecĭ, şi orĭ căreĭ alte naţiunĭ. După acésta aŭ cunoscutŭ că deşi Greciĭ, prin invidia sórteĭ aŭ perdutŭ imperiulŭ, nu însă şi virtutea şi geniulŭ. De aci Grecia cea bĕtrână reîntineresce bĕtrâneţa. De aci, precumŭ stelele şi luna se întunecă de sórele ce stă d'asupra pămêntuluĭ, tot aşĭa şi laudele acelora multŭ se întunecă de acestŭ vitézŭ leŭ. Şi aicĭ lasŭ să ḑică alţii câţĭ foenicĭ de victorie a semănatŭ în patria comună, Grecia, şi cumŭ nicĭ mirea n'a rĕmasŭ fără ca să i-a parte la acestea. Unde sunt acumŭ mile de guĭ ale oratorilor eleganţĭ, să culégă grădinile muselor spre a încununa pe Marţialulŭ nostru laureatŭ? Unde sunt limbile curgĕtóre ca unŭ isvorŭ, carĭ să imiteze şi elanurile rîulnĭ, spre a lăuda chiarŭ una singură din vitejiile Alteţeĭ Séle? Unde este melodia elocintă a luĭ Nestor séŭ a luĭ Antinor frygianulŭ ca să laude puţinŭ mulţimea de virtuţĭ înnăscute ale Alteţeĭ Séle? Şi credŭ, că adevĕrŭ grăescŭ décă ḑicŭ, că cuvêntulŭ meşteşugitŭ este ca o umbră pe lângă faptele vitejescĭ ale orĭ-căruĭ altŭ eroŭ; şi orĭ-ce discursŭ oratoricŭ şi melodiosŭ este ca o umbră pe lângă umbra faptelor celuĭ maĭ curagiosŭ eroŭ alŭ nostru. Şi orĭ-care omŭ cu minte nu se miră atâta cumŭ de a întrecutŭ pe nisce aşĭa de marĭ şi aşĭa de curagioşĭ resboinicĭ, după cumŭ esperienţa şi timpulŭ o dovedescŭ, câtŭ se miră décă vre-odată vre-unulŭ din urmaşĭ va puté să se apropie de Alteţa Sa. Şi cele de dincolo de Gadera (Cadix) s'aŭ vĕḑutŭ acumŭ că potŭ fi trecute, pe câtŭ timpŭ faptele cele marĭ ale apărătorulnĭ nostru comunŭ şi respectabiluluĭ comandantŭ în fie-care limbă rĕmânŭ neplutite. Din acestea se întunecă mintea, se légă limba, amorţesce mâna, cade condeiulŭ. De aceea ne rugămŭ numaĭ, ca până în adâncĭ bĕtrâneţe să fie fericitŭ şi neclintitŭ pe gloriosulŭ sĕŭ scaunŭ domnescŭ.

Altă laudă a d-nuluĭ George, fiulŭ prea nobiluluĭ boerŭ fostŭ mare vornicŭ, d-nu Slătineanu, în versurĭ icroclegiace. (în limba vechiă, pe pag. 38-39).

Utilitatea némuluĭ nostru şi fala tutulorŭ câţĭ locuescŭ pe pămêntulŭ fericitŭ alŭ Dacieĭ, belicosule Domnitorŭ Mavrogheni, oracolulŭ celorŭ pioşĭ, aĭ

www.dacoromanica.ro

rĕsăritŭ într'adevĕrŭ ca un sóre strĕlucitorŭ lucindŭ prin razele inimeĭ Tale generóse, prin probele prudenţeĭ Tale şi prin faptele experienţeĭ Tale. Şi reputaţia Ta cea multŭ lăudată ne spune de nobilitatea Ta, de virtuţile străbunilorŭ Tĕĭ şi de înţelepciunea Ta, de pietatea, viaţa şi de caracterulŭ tĕŭ celŭ bunŭ; pe aceste patru virtuţĭ le face să fie vĕḑute de toţĭ; ne grăesce de vitejiile şi de atâtea fapte ale Tale minunate, şi aĭ fericitŭ ţéra prin îmbelşugata ta cunoscinţă. Tu aĭ înfiinţatŭ pentru Muse locuinţe măreţe şi te-aĭ arĕtatŭ apărătorŭ al celorŭ ce iubescŭ musele. Peutru acéstă causă Minerva te-a împodobitŭ cu mare înţelepciune, Apolone cu domnia şi Marte cu victoria. Şi acuma Domnia, care face gloria bărbaţilorŭ, şi care într'adevĕrŭ este o probă pentru ómeniĭ faimoşĭ, te-a arĕtatŭ superiorŭ. Bărbăţia ta arét-o să fie maĭ forte de a luĭ Hercule şi a luĭ Achille. Tu, prin elocuenţa şi înţelepciunea ta, escĭ maĭ bunŭ decât Nestorŭ celŭ dulce vorbitorŭ, séŭ decât Ulysse celŭ cu multă minte. Tu singurŭ, pentru justiţia şi inteligenţa Ta, escĭ fală tutulorŭ eroilorŭ; care poseḑĭ stăpânirea Ungro-Vlahieĭ, diadema şi sceptrulŭ eĭ domnescŭ pe tronulŭ Dacieĭ. Stăpânulŭ, — Dumneḑeŭ — care domnesce tot-d'a-una, a insuflatŭ fuga Nemţilorŭ celorŭ timiḑĭ ca nisce iepurĭ. Pe aceştia omorîndu-ĭ cu ferulŭ, şi luându-le armele, aĭ ridicatŭ unŭ trofeŭ gloriosŭ în Vlahia. Impĕratulŭ otomanilorŭ cum a auḑitŭ de tóte faptele rĕsboinice, câte le-aĭ îndeplinitŭ în modŭ gloriosŭ, cu suliţa Ta, ca dovadă pentru favórea sa, ţĭ-a trămisŭ darurĭ înveselitóre de inimă, promiţêndu-ţĭ pentru tot-d'a-una Domnia Dacieĭ. Care dorindu-ţĭ binele 'ţĭ vorbesce cu vorbe înaripate. Bravo ţie, Mavroghene, pentru liniscea ce o ţiĭ; nu este altŭ bărbatŭ, nicĭ va fi, nicĭ are să se maĭ nască; Tu într'adevĕrŭ escĭ celŭ maĭ mare între toţĭ Domnitoriĭ. Tu aĭ curăţitŭ tronulŭ Dacieĭ de ceĭ rĕutăcioşĭ. Fericitŭ e scaunulŭ care ţĭ-a căḑutŭ: o! fruntaşule, tu strĕlucescĭ şi prin fapte şi prin graiŭ. Fericiţĭ sunt prin urmare locuitoriĭ câţĭ sunt crediuciosĭ Alteţeĭ Tale! Tu le verşĭ adeseorĭ din îmbelşugatele Tale bunurĭ. Fericitŭ e prin urmare oraşulŭ, care este împodobitŭ cu legĭ bune; cu lucrărĭ sfinte, cu esemple de pietate, cu şipote ce vérsă apă rece, cu temple superbe, cu case bine construite. Pentru acésta, D-ḑeŭ care vede inima şi rinichiĭ pămêntenilorŭ, ţi-a datŭ tóte câte sunt de doritŭ. Tu escĭ bunŭ vorbitorŭ, agerŭ la minte şi prudentŭ, şi într'adevĕrŭ escĭ Justiţia încarnată. Să trăescĭ darŭ, o! fruntaşule prea faimosŭ, care escĭ gloria Dacieĭ, anĭ îndelungaţĭ şi fericitŭ.

Altă alocuţiune a d-luĭ Scarlatŭ Slătineanu, frate cu susŭ ḑisulŭ George.
(*în versurĭ politice pe pagina 40—43*).

De unde să începŭ, ca să laudŭ şi să divinizezŭ pe principele Dacieĭ? Şi câtŭ aşĭ dori să mi se dăruiască aci o limbă poetică, oratorică, o limbă plină de intusiasmŭ, ca să laudŭ după cumŭ se cade calităţile demne de laudă ale acestuĭ Domnitorŭ înţeleptŭ, ale luĭ Mavrogheni Nicolae, care este coróna principilorŭ, gloria secolilorŭ! Toţĭ şĭ-aducŭ aminte celebritatea străbunilorŭ sĕĭ şi talentele lorŭ sunt lăudate în modŭ gloriosŭ Elŭ în imperiŭ este ca o flóre odoriferantă, mare şi ilustru nu numaĭ în Dacia. Şi un leŭ rugindŭ de l'ar vedea, se va îmblânḑi; modestia luĭ pe toţĭ îĭ îndreptéză. Elefanţĭ, pardoşĭ şi cele-l-alte fére de'lŭ vor vedea, i se vorŭ închina, şi acésta e o minune. Pe acésta, care în imperiŭ a lucitŭ ca aurulŭ strălucitorŭ şi a luatŭ premiŭ, némurile l'aŭ admiratŭ pentru marea luĭ înţelepciune, pentru curagiulŭ şi geniulŭ sĕŭ, ca pe unŭ principe excelentŭ, şi mi-

www.dacoromanica.ro

nunea tutulorŭ, ca unŭ stîlpŭ alŭ bisericeĭ şi ca plagă celorŭ nedrepţĭ, ca pe unŭ bărbatŭ cu minte multă, cum nu maĭ este altulŭ, care întrece pe toţĭ, şi marĭ şi micĭ. Ascultaţi-mĕ dar o! popóre, şi toţĭ auḑiţĭ; judecătorĭ de pe marginile pămêntuluĭ, învĕţaţĭ şi făceţi-vĕ înţelepţĭ. Pe eroulŭ Dăcieĭ cu toţiĭ să-lŭ lăudaţĭ, şi să vĕ minunaţĭ de isbânḑile luĭ. Că este fórte dreptŭ şi prodigiulŭ principilorŭ, unŭ părinte bine-voitorŭ şi onórea romeilorŭ (grecilorŭ). Elŭ nu este înavuţitŭ cu laude simple, ci este împodobitŭ cu mulţime de virtuţĭ. Elŭ a strĕlucitŭ ca unŭ stîlpŭ de focŭ în interiorulŭ Devletuluĭ, şi tóte treburile şi popórele 'l-aveaŭ ca pe o oglindă; Elŭ care a întrecutŭ, prin dreptatea sa, pe toţĭ principiĭ din vechime şi până aḑĭ. Pe fanarioţĭ ĭ-a arĕtatŭ multŭ ruşinaţĭ şi micşoraţĭ întru câtŭ privesce administraţia sa; şi acésta pentru că eĭ — fanarioţĭ — aveaŭ în tot-d'a-una conducĕtorĭ şi sfetnicĭ, carĭ îĭ consiliaŭ ca pe nisce servitorĭ; pe câtŭ timpŭ prea înălţatulŭ şi curagiosulŭ nostru Domnitorŭ nu priimesce soţĭ şi este tot-d'a-una vigurosŭ. Pe acestŭ principe prea luminatŭ m'amŭ pusŭ eŭ ca să'l istorisescŭ. Bucurie şi frică în acelaşĭ timpŭ am în inima mea pentru că m'a nŭ învrednicitŭ să'ĭ narezŭ faptele; şi cumŭ amŭ cutezatŭ eŭ ca să'lŭ laudŭ, cu tóte că sciamŭ că nu voiŭ putea ajunge acolo, adecă să laudŭ precumŭ se cele cualităţile naturale ale unuĭ principe înţeleptŭ, pe acela care convorbia adesea cu Sultanulŭ şi cu marele vizirŭ. Nicĭ unŭ altŭ domnitorŭ n'a ajunsŭ ca elŭ, pentru că nicĭ unulŭ n'a avutŭ înţelepciunea luĭ. Harulŭ (darulŭ) Minerveĭ (adecă înţelepciunea) este care statornicesce faima şi ridică numele în modŭ glorioşĭ. De aceea prea paternica împĕrăţie Domnia Luĭ a onorat-o cu treĭ *tuiurĭ*. Toţĭ Domnitoriĭ câţĭ aŭ fostŭ, pe Inălţimea Luĭ trebue s'o declare cu multŭ superióră lorŭ. De înălţimea Luĭ tremură şi micĭ şi marĭ, chiar şi Turciĭ îlŭ respectă. Autoritatea luĭ se întinde peste ţĕrmurile Dunăreĭ şi în Vlaho-Bogdania. Mulţĭ înţelepţĭ l'aŭ comparatŭ cu ceĭ maĭ renumiţĭ eroĭ vechĭ şi moderni. Elŭ este protecţiunea supuşilorŭ sĕĭ şi epistatulŭ celŭ maĭ bunŭ alŭ însemnatuluĭ statŭ alŭ Vlahieĭ. Inţelepţiĭ şi ómeniĭ de sciinţă l'admiră şi staŭ cu gurile căscate, şi toţĭ îlŭ numescŭ oceanŭ alŭ inteligenţeĭ. Nicĭ unŭ altŭ consiliarŭ maĭ bunŭ decâtŭ Elŭ nu s'a arĕtatŭ vre-odată la Divanŭ: Ascunde şi întunecă pe toţĭ ceĭ-l-alţĭ, precumŭ sórele cu lumina luĭ întrece pe stele. Elŭ ca rosa odoriferantă pe lângă cele-l-alte florĭ, împodobitŭ cu virtuţĭ şi fără pasiunĭ; cu prudenţă, cu înţelepciune, şi cu inteligenţă. Ar fi trebuitŭ să trăiască Omer ca să ni-lŭ presinte şi să ni-lŭ zugrăvéscă cu tóte virtuţile séle. Puneţi-vĕ dar în minte multe darurĭ ale acestuĭ principe şi eroŭ minunatŭ. Şi cu toţĭ să ne rugămŭ luĭ D-ḑeŭ să-ĭ dée fericire, viaţă lungă şi sănătate deplină. Elŭ a întrebuinţatŭ darulŭ luĭ D-ḑeŭ, adecă Domnia, la facere de judecăţĭ drepte. De aceea judecătorulŭ celŭ dreptŭ şi stăpânulŭ tutulor l'a făcutŭ să se arĕte superior armelor nemţescĭ. Şi înşişĭ Nemţiĭ îlŭ proclamă de învingător, şi nu potŭ să nege acésta şi se înspăimântă de numele Luĭ. Vĕḑêndŭ atâtea trofee, triumfurĭ, voiniciĭ cu dreptŭ cuvântŭ se mră de atâtea isbânḑĭ. De sigurŭ, că faima ilustră a Luĭ a ajunsŭ până la Orient şi în Apusŭ, şi principele Vlahieĭ, Domnitorulŭ celŭ maĭ bunŭ, trebue să fie admiratŭ în secoliĭ venitorĭ. Şi-Lŭ rogŭ să-mĭ primésca acestŭ dar simplu, ca celŭ maĭ bine voitorŭ nouă din toţĭ Domnitoriĭ. Şi unŭ Şahŭ alŭ Persieĭ, când i s'a oferitŭ apă nu primi numaĭ simplu acéstă bĕutură, ci şi ardórea cu care i-se oferi; şi Domnulŭ nostru Crist să te învrednicéscă să fiĭ în tot-déuna protector şi liberator al nostru.

(FINE)

www.dacoromanica.ro

Scrisóre a Mitropolitului Myréon și versurile sale.

(în proză pe pagina 44—47)

Pe d-vóstră arhon căminarŭ, sărutându-vĕ cu dorŭ, în numele Sf. Spiritŭ vĕ bine-cuvĕntezŭ. Sciindŭ că la ofrande și sacrificiĭ să cercetéză inima, iar nu ceea ce se oferă, amŭ cutezatŭ să vĕ oferŭ versurile neesperienţeĭ mele, ca să le daţĭ sufletŭ cu protecţiunea d-vóstre, îndreptândŭ greșelile mele, de o veţĭ găsi de cuviinţă. Și sciindŭ d-vóstră, că nu din tóte vinele pămêntuluĭ ese aurŭ, nu vĕ veţĭ supĕra pentru uriciunea lorŭ; iar décă iarășĭ pentru bunulŭ meŭ norocŭ, vĕ ar plăcea vre unŭ versŭ, totŭ vĕ voiŭ fi recunoscĕtorŭ ca și cumŭ mi-aţĭ fi împrumutatŭ culorile versurilorŭ experienţeĭ d-vóstre și trebuia ca raḑele să se întórcă iarășĭ în propriul lor globŭ. Veţĭ priimi dar cu sinceritate și cele de întêiŭ versurĭ ale mele și cele de a doua, informându-mĕ tot-de-odată cum aveţĭ să împliniţĭ lipsele. Decĭ neîndoindu-mĕ că bunĕtatea d-vóstre va priimi cu nobilitate cererea dorinţeĭ mele, remânŭ,

Al d-vóstre de totŭ supusŭ și căldurosŭ întru Christos bine-cuvêntatorŭ

Matheiu, Mitropolitulŭ Myreon.

(versurĭ).

De așĭ avé pe Omer ca inimă a mea, pe Eurepide ca mână, pe Pindar ca condeiŭ și pe Archimede ca minte, m'așĭ sfii ca să-mĭ mișcŭ buzele, și cu atâtŭ maĭ multŭ să pronunţe o compunere a mea. Intr'adevĕrŭ unuĭ Alexandru trebue Apolo și nimenĭ altulŭ să nu vorbéscă chiar de ar fi Solon. Eŭ, care n'amŭ idee de practică și teorie și sunt de totŭ incapabilŭ pentru o simplă esplicaţiune, cumŭ vreaŭ să plutescŭ în Oceénŭ și să călĕtorescŭ pe josŭ în marea Caspică? Dar cu tóte acestea, preferŭ să-mĭ dé titlulŭ de ignorantŭ maĭ bine, de câtŭ să trecŭ de nerecunoscĕtorŭ. Și vinŭ precumŭ odată copiiĭ Ebreilor, și precumŭ iarășĭ copiĭ Romanilor veniaŭ la Titu, ca să oferŭ ceĭ doĭ banĭ aĭ vĕduveĭ, salvatoruluĭ, protectoruluĭ și liberatoruluĭ Dacieĭ, ca unŭ darŭ a umiliteĭ mele minte, și ca un slabŭ semnŭ, aceluia, care este admiraţiunea lumeĭ. Surdŭ și nesimţitor trebue să fie acela, care nu laudă pe câtŭ póte pe Hercule séŭ pe Achile. In istoriĭ vedemŭ, că Anibale și Scipione eraŭ ceĭ d'întêiŭ pentru stratagemele lor. Dar și eĭ de ar existe în secolulŭ curgĕtorŭ, eĭ înșișĭ era să-ĭ pună coróna. Căcĭ cine din generaliĭ Grecĭ și Romanĭ, și din generaliĭ Europenĭ, póte să guverneze némurĭ nesupuse și să trămită împĕratuluĭ nenumĕraţĭ prisonierĭ? Cine póte să guverneze atâtea oștirĭ și să vadă atâtea judecăţĭ ce se ivescŭ? Care, cu tóte că are atâtea grijĭ de resbele și de guvernare, totușĭ caută și de biserică. Ar trebui ca Urania și Melpomene să scrie faptele eroice ale luĭ Mavrogheni, precumŭ și mărirea, progresulŭ, și credinţa Luĭ către D-ḑeŭ. Pentru că ce maĭ nainte? ce maĭ în urmă să începŭ? nu sciŭ, nicĭ potŭ să laudŭ după cumŭ merită. Credinţa a dat-o luĭ D-ḑeŭ, iar supunerea sa a dat-o regeluĭ (sultanuluĭ) cu totŭ sufletulŭ sĕŭ, și amêndoĭ i-aŭ datŭ darurĭ. D-ḑeŭ i-a datŭ sănĕtate și copiĭ bunĭ, iar sultanulŭ: Domnia Dacilor. Europeniĭ fără să vrea îlŭ laudă și-lŭ admiră pentru *sadacatulŭ* luĭ. Și unŭ adversarŭ scie și nu ascunde virtutea, pe care admirândŭ nu vrea să o acopere cu tăcerea. Amŭ auḑitŭ că feldmarеșaliĭ Europeĭ scriŭ în sigiliulŭ lorŭ în diferite moduri. Unul scrie că «virtutea singură este nobilitate»; și «nu numaĭ cu arme», sigiléză cel-l-altŭ. Elŭ, fără ca să se laude, le scrisese de

www.dacoromanica.ro

multŭ în inima sa; cumŭ să nu sciŭ dar, când vĕdŭ marĭ mişcărĭ eroice, strategiĭ, victoriĭ şi altele? Lasŭ la o parte laudele musulmanilor, căcĭ Luĭ le-aŭ aflatŭ până chiarŭ şi némurile Brahmanilor. Care din principiĭ de acumŭ şi vechĭ avea intrarea neoprită (la sultan) afară de el singurŭ? Intr'adevĕrŭ provedinţa divină îlŭ păstrase şi-lŭ predestinase pentru acestŭ timpŭ. Să pornéscă în rĕsboiŭ, să învingă prin moduri ce nu se potŭ spune şi în acelaşĭ timpŭ să guverneze atâtea némurĭ de ómenĭ. Şi décă cine-va se va gândi bine, acésta nu este putere omenéscă, ci divină. Cine dar nu-lŭ numesce unŭ noŭ Perseŭ, şi prevĕţĕtor neadormitŭ, ca unŭ altŭ Ulvse? Şi cine nu face versurĭ din tótă inima luĭ, alŭ cărora echoŭ să-lŭ audă şi ceĭ din cel-l-altŭ semi-globŭ? Toţĭ cu căldură se rógă celuia care a venitŭ pentru noĭ, care s'a născutŭ în peşteră dela Betleem şi a fostŭ înfăşatŭ în iesle de caĭ, D-luĭ Iisus Christ, care apoĭ a fostŭ tăiatŭ împrejurŭ, şi pe urmă botezatŭ de Ión, şi care pe omulŭ mortŭ l'a ridicatŭ susŭ: să trăiască în anĭ mulţĭ, fericitŭ şi norocosŭ, ca să caute de noĭ, ca unŭ părinte. Primiţĭ sacrificiulŭ nesângeratŭ alŭ sufletuluĭ meŭ ca o ecatombă şi dobândă a tăcereĭ mele. Să trăiţĭ mulţĭ anĭ în veselie şi să sĕrbătoriţĭ cu credinţă nascerea divină.

(FINE)

Laudă către înţelépta, puternica şi Sublima Pórtă a Otomanilor

(în versurĭ sapfice pe paginile două ultime)

Pleoapele ochilorŭ Curţeĭ Otomanilor s'aŭ uitatŭ dreptŭ şi neclipitŭ cândŭ a vrutŭ să resplătéscă vitejiile, credinţa şi faptele Domnitoruluĭ nostru, pentru ca şi alţiĭ să-lŭ imiteze. Dare-ar D-ţeŭ ca (Sublima Pórtă) să fie pentru tot-d'auna fórte puternică, neclintită şi solidă, şi în tot-d'a-una rĕsplătindŭ înţelepţesce pe toţĭ virtuoşiĭ!

Laudă şi rugăciune către prea Înălţatulŭ nostru Domnitorŭ.

(în versurĭ iambice).

O! celŭ maĭ bunŭ dintre bŭrbaţĭ, Nicolae, principe alŭ Ungro-Vlahilor, şi fala némuluĭ grecescŭ, D-ţeŭ să te ţie constantŭ în anĭ îndelungaţĭ, şi să-ţĭ întinţĭ mâna tutulor câţĭ ţĭ-o vorŭ cere, fiindŭ ajutatorŭ statornicŭ al némuluĭ nostru. Credinţa şi virtutea ta, încredinţéză pe Stăpâniĭ noştriĭ (Turciĭ) despre credinţa neclintită a supuşilor lor, consângeniĭ cu tine. Lasŭ la uă parte binefacerile Tale întinse ca nisce raţe asupra naţiuneĭ nóstre şi suntemŭ rugătorĭ către D-ţeŭ pentru fericirea Ta.

(FINE)

De Dionisie, Egumenulŭ St. şi Domnesceĭ Monastirĭ: Isvorul tămăduireĭ.

(Versurĭ)

Natura şi Sórta aŭ pusŭ terminŭ pe orizontulŭ acesteĭ sfere, şi staŭ liniştite. N'aŭ să ne maĭ scótă vre-unŭ altŭ eroŭ atâtŭ de curagiosŭ, de strategu şi de vêrtosŭ. Şi acumŭ ca şi maĭ nainte nu vorŭ maĭ avea nicĭ o fiilotimie. Mulţĭ secolĭ nu vorŭ avea asemenea portrete şi ast-felŭ de Iuminĭ. Şi cine se îndoesce,

www.dacoromanica.ro

să vină singurŭ şi îndată se va încredinţa vĕḑêndŭ zelulŭ, esperienţa, prudenţa, ordinea şi bărbăţia ce sunt în vigóre numaĭ la mavroghene, gloriosulŭ mareşalŭ al ginteĭ romeilorŭ (Grecilorŭ), şi are să admire pe marele Domnŭ al Vlahieĭ, care este frica şi spaima Germanieĭ. Pentru mulţĭ secolĭ Elŭ va fi gloria naţiuneĭ şi de principĭ va fi considerat ca un altŭ munte Atlas. Tu dar, o! faimă, proclamă-lŭ, şi tu, o! invidie, laudă-lŭ şi sfărâmă-ţĭ sŭgeţile.

(FINE)

ANEXA LA PAG. 245

Mavrogheni pe de oparte stăruia şi el la Choiseul pentru pace, cu scrisorĭ, în iérna 1788/89, şi pe de alta făcé tot ce puté să 'şĭ împlinéscă golurile în şirurile armateĭ şi să reînsufleţéscă partizaniĭ ce maĭ afla în ţéră. Anulŭ 1789 îlŭ începu Mavrogheni cu exibiţiunea unuĭ tabelŭ cu colorĭ — lucratŭ de zugravulŭ Gregorie,— în care tabloŭ artistul represintă pe Domnitorŭ salutatŭ de ţéră, de poporŭ şi de şcolarĭ. El împarte darurĭ la ceĭ carĭ s'aŭ luptatŭ, séŭ sunt hotărîţĭ a se lupta pentru ţéră.

Dar nu tótă ţéra era de părerea pictoreluĭ. Bandele de voluutarĭ ante-turcescĭ se înmulţiaŭ. In judeţulŭ Vălcea a fostŭ chiarŭ bătaie contra unorŭ asemenea bande:

Cinstiţilorŭ D-nĭ Seraschieri & *(formula)*,

«Iarăşĭ vĕ însciinţăm, că vre-o 300 de voluntirĭ eşindŭ în judeţulŭ Vălcea până la Olănescĭ, cu socotélă să lovéscă Rômniculŭ, pe carĭ întêmpiuêndu'ĭ ostaşiĭ noştri ce se aflaŭ în partea loculuĭ şi scriindŭ aĭ noştri la Rômnicŭ de leaŭ maĭ mers şi alţiĭ îndată, aŭ lovit fórte rĕŭ pe aceĭ voluntirĭ, pe carĭ înfrângêndu'ĭ, mulţĭ aŭ prinsŭ viĭ şi aŭ omorîtŭ, care se aducŭ aicĭ la scaunulŭ Domnieĭ mele. Pentru care nu lipsimŭ a vesti şi D-tre & (formula). — 1789, Martie 7. (Cod. XVII, fila 346).

Cu sosirea primăvereĭ rĕsboiulŭ avé să ié o înăsprire mare. Austria şi Rusia sunt decise a'lŭ activa energic.

ANEXA LA PAG. 257

Planurile de resbelŭ ce anexămŭ sunt — cele maĭ multe — originale, manuscrise. O parte însemnată din ele le am aflatŭ în archiva Academieĭ române, iar câte-va sunt reproduse după stampe din cartea «Versuch einer Kriegs-Geschichte des Grafen Alex. Suworow Rimnikski» (Gotha 1795), din «Ausfürliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Türkey,» (Wien 1791), etc. Avemŭ de a mulţămi Domnuluĭ generalŭ Fălcoyanu şefulŭ Statuluĭ Major român, pentru înlesnirea reproducereĭ acestor planurĭ, în atelierele armateĭ.

www.dacoromanica.ro

ANEXA LA PAG. 265

«Prinz Coburg erhielt das Grosskreuz des Maria-Theresien-Ordens, und Suworow ein sehr gnädiges Schreiben des Kaisers Joseph, mit einer reichen Dose begleitet, auf welcher des Kaisers Namenszug; der Brief, im Original deutsch, war folgenden Inhalts:

«Ich habe, Herr General en Chef! Ihr Schreiben, mit ausnehmendem Vergnügen empfangen, und den glorreichen Sieg, welchen die unter Ihrem Kommando stehenden Truppen Ihro Kaiserlichen Majestät, vereinigt mit den Meinigen unter dem Prinz Coburg, bey Foxhani erfochten haben, daraus ersehn. Prinz Coburg kann Dero einsichtsvollen und tapfern Beystand, so wie jenen Ihres ganzen Korps nicht genug anrühmen, wofür ich Ihnen ganz besonders verbunden bin. Ich ersuche Sie auch dem kommandirenden General-Feldmarschall Fürsten Potemkin Tauritschewski, in meinem Namen für die Ihnen aufgetragene so eifrige Beytretung meine Dankbarkeit zu erkennen zu geben. Ich wünschte nur mehrere Gelegenheit, wo ich meine ausnehmende Bundesgenossen-Treue und werkthätige Unterstützung Ihrer Kaiserlichen Majestät beweisen könnte. Derweilen verbleiben Sie, Herr General en Chef, meiner vollkommenen Achtung, welche die von Ihnen schon mehreremals bewiesene Heldenthaten verdienen, ganz versichert.

Laxenburg, den 13. August 1799. *Joseph.*» (1)

Folgendes sind die Schreiben Sr. Majestät des römischen Kaisers und der russischen Kaiserin an den Grafen; ersteres in deutscher Sprache, letzteres aus dem Russischen übersetzt:

«*Herr General en Chef!*

«Wie vergnüglich mir die Nachricht des am Rymnikflusse den $^{11}/_{22}$. September über den Grossvezier erfochtenen Sieges war, werden Sie selbst leicht beurtheilen. Ich erkenne in voller Maasse, dass ich selben vorzüglich Ihrer so geschwinden Anschliessung an das Korps des Prinzen Coburg sowohl, als Ihrer persönlichen Tapferkeit und dem Heldenmuth der unter Ihrem Kommando stehenden Truppen Sr. Majestät zu verdanken habe.

Empfangen Sie also, zum öffentlichen Zeichen meiner Erkenntlichkeit, das hierbeyliegende Reichsgrafen-Diplom. Ich wünsche, dass Ihre Familie sich dadurch dieses glorreichen Tages auf beständige Zeiten erinnern möge, und ich zweifle nicht, dass Ihro Kaiserliche Majestät aus Freundschaft gegen mich, und aus billiger Wohlgewogenheit gegen Sie, Herr General en Chef, gestatten werde, dieses Diplom anzunehmen und davon Gebrauch machen zu dürfen. Seyn Sie übrigens versichert, dass ich mit aller Hochschätzung bin

Ihr wohlaffektionirter

Wien, den 9. Oktob. 1789. *Joseph.*»

«*Unserm General en Chef Grafen Suworow Rymniksky.*

Ihr besonderer Eifer, den Sie in Ihrem vieljährigen Dienste bewiesen haben,

(1) Din „Versuch einer Kriegsgeschichte des Grafen Alex. Suworow". Tom. II, pag. 105.

www.dacoromanica.ro

und die Sorgfalt und Pünktlichkeit in der Ausführung der Aufträge des Oberbefehlshabers, Ihr Fleiss, Kühnheit und ausserordentliche Geschicklichkeit, die Sie besonders beym Angriff der vom Grossvezier angeführten zahlreichen türkischen Armee den $^{11}/_{22}$. Septemb. beym Flusse Rymnik gezeigt haben, wo Sie mit unsern Truppen und mit dem Korps unsers Bundesgenossen, Sr. Majestät des römischen Kaisers, unter dem Kommando des Prinzen von Sachsen-Coburg, einen völligen Sieg über die Feinde erhalten haben, machen Sie sich unserer besonderen Kaiserlichen Wohlgewogenheit würdig. Um dies zu erkennen zu geben, begnadigen und ernennen wir Sie nach der Einrichtung unsers Kriegsordens des heil. Georgs zum Ritter dieses Ordens vom grossen Kreuze der ersten Klasse, und befehlen Ihnen, die hier mitgeschickten Ordenszeichen anzulegen.

St.-Petersburg, den 18. Oktob. 1789. *Katharina.*»

«*Mein gnädiger Herr Graf Alexander Wasilowitsch,*

Ihre Unerschrockenheit und Geschicklichkeit in Anführung der Armee, die Sie bey der Schlacht am Flusse Rymnik bewiesen haben, wo Sie einen vollen Sieg über den Grossvezier davon getragen, geben Ihnen das Recht zur Erlangung des Kriegsordens des heil. Georgs von der ersten Klasse.

Se. Kaiserliche Majestät hat geruht Ihrem Verdienst diese Gerechtigkeit wiederfahren zu lassen. Mit einem besondern Vergnügen übersende ich Ihnen den Gnadenbrief Sr. Kaiserlichen Majestät mit dem Ordenszeichen, und sehe den brennenden Eifer zum voraus, mit welchem Ewr. Erlauchten nach neuen Thaten im Dienst Sr. Kaiserlichen Majestät ringen werden. Seyn Sie von der wahren Hochachtung und aufrichtigen Ergebenheit überzeugt, mit welcher ich die Ehre habe zu seyn, Ewr. Erlauchten ganz gehorsamer Diener

Fürst Potemkin Tauritschewsky.»

Im Lager bey Bender, den $^{3}/_{14}$. Novemb. 1789.

ANEXE LA PAG. 270

Scrisórea Imperăteseĭ Ecaterina:

«So eben erhalt ich Euer Liebden Schreiben durch den Rittmeister Hartelmüller. Ich lasse Sie selbst beurtheilen, wie sehr diese so vortheilhafte als glorreiche noch mehr aber so ganz unerwartete Nachricht Mir Vernügen verursacht hat, und kann ich Euer Liebden nicht genug Meine Erkenntlichkeit an Tag legen. Der glückliche Erfolg dieser muthvollen Unternehmung übersteigt fürwahr alles, was man sich hätte versprechen können; und ersuche Ich Euer Liebden, das hier beigeschlossene kleine Merkmal (das Feldmarschallspatent) Meiner innigsten Zufriedenheit, nach seinem wahren Werth aufzunehmen.»

Die russische Kaiserin schickte unserm Helden einen mit Diamanten besezten goldenen Degen, dessen Werth auf 36,000 Rubel geschäzt wird, mit folgendem Handschreiben begleitet:

«Mein Hr. Feldmarschall Prinz von Sachsen-Koburg! Ich habe mit Vergnügen die ausgezeichnete Art vernommen, mit der Se. Majestät der Kaiser den

www.dacoromanica.ro

neuen Dienst belohnte, den Sie der gemeinschaftlichen Sache durch den wichtigen Sieg leisteten, welchen Sie, vereinigt mit meinem General Gr. von Souwarow Rimniskoy, über das durch den Grosvezier selbst angeführte ottomanische Heer erfochten haben: Um ihnen Beweise meiner Theilnehmung za geben, schicke ich Ihnen beiliegenden Degen, den ich als ein Zeichen meiner Achtung und meines Wohlwollens anzunehmen bitte. Möchte er in Ihren Händen immer als ein Werkzeug dienen, um auf der Bahn die Sie bisher mit so vielem Ruhme durchlaufen sind, neue Lorbeer zu pflücken! — Ich bitte Gott, dass er Sie Herr Feldmarschall Prinz von Koburg, in seinen heiligen Schutz nehme.»

Ihre wohl affektionirte

Katharina.

ANEXA LA PAG. 271

Den 16ten Iuly führte der Herr Vorpostenkommandant beym Rothenthurme: Passe, Oberstwachtmeister Graf Wielhorsky von Toskana Husaren, einverständlich mit dem Hrn. Kommandanten des Volontärskorps, Oberstwachtmeister von Klein, eine Patrouille in das feindliche Gebiet, in die sogenannte *Pripora*. Als sie sich dieser Gegend näherten, erhielten sie von einem Kundschafter die Nachricht, dass sich der Feind in Suits befinde. Sogleich entschlossen sie sich, den Feind zu überfallen, marschirten die ganze Nacht und langten mit Anbruch des Tags dort an. Bey der Kirche des Ortes stand eine feindliche Wache, auf die unsere Infanterie zuerst stiess. Die Wache wollte sich durch eine schleunige Flucht in die Kirche retten; aber auch dahin wurde sie von den Unsrigen verfolgt und todtgeschossen. Dadurch wurde der übrige feindliche Haufen, der im Dorfe lag, und über 200 Mann stark war, allarmirt. Muthig griffen ihn die Unsrigen an und zwangen ihn, nach einigem Widerstande, über Hals und Kopf die Flucht zu ergreifen. Die Kavallerie verfolgte die Flüchtigen, deren so viele, als erreicht werden konnten, theils niedergehauen, theils genommen wurden. Uiber 50 blieben auf dem Platze, und 21 fielen den Unsrigen als Gefangene in die Hände. Auch wurden zwey feindlich Fahnen erbeutet. Unser Verlust bestand von den regulären Truppen in 3 Todten und 3 Blessirten, und von den Freywilligen in 1 Vermissten, einem Todten und 1 blessirten Pferde. Unsere Mannschaft machte ansehnliche Beute, worunter sich, ausser verschiedenen Waffen, über 40 Pferde mit Sattelzeug und Bagage und 4 Ochsen befanden. Der Oberstwachtmeister, Graf Wielhorsky, rühmte den Muth und die Entschlossenheit der ganzen anwesenden Mannschaft, vorzüglich aber des Rittmeisters Simoni, der Oberlieutenante Schelzinger und Botrazky von Toskana Husaren, des Oberlieutenants Vijenodt von Spleni, und der Kapitains Stojan und Laskari und der Offiziere Stephan und Juonitza von den Freywilligen.

Auf die sodann von mehreren Seiten dem F. M. L. Fürsten von Hohenlohe, zugekommenen Nachrichten, dass der Feind sich allenthalben in Valeni versammle, einen Hauptangriff auf den Pass bey Bocza vorhabe, und zu gleicher Zeit auch andere Pässe anzufallen Anstalten mache, traf der Herr Feld-Marschallieutenant vorzüglich für Bocza, und dann auch an einem jeden andern Orte, wohin des Feindes Absicht gerichtet seyn konnte, die nöthigen Vorkehrungen.

Am 1 und 2ten August zeigte sich der Feind an allen Pässen, hauptsäch-

www.dacoromanica.ro

lich aber bei Tömösch und Bocza, am ersteren Orte mit beyläuffig 4000, an letzteren aber mit 8 bis 9000 Mann, wovon die eine Hälfte aus Janitscharen, die andere aus Reuterey bestand, und die 6 Kanonen und 100 mit Ochsen bespannte Wägen bey sich hatten.

Da aus eben diesem die Absicht des Feindes so weit sich offenbarte, dass auf Bocza der Hauptangriff gerichtet sey die übrigen Vorrückungen aber bloss zur Täuschung, und um uns zweifelhaft zu lassen, geschehen, so schickte der Herr Feld-Marschallieutenant die nöthige Verstärkung voraus, und ging selbst nach Bocza ab.

Da ein Wolkenbruch vor einigen Tagen die Verhaue im Buzauer Thale geöffnet, und alle Kommunikations-Brücken weggerissen hatte, wurden die Feldwachen verstärkt, und in der Eile zwey Kommunikations-Brücken hergestellt. Unterlieutenant Fuchs vom 2ten Szeklerregimente, und Oberlieutenant Vetsei von Oross trugen sich, jeder mit 100 Freywilligen zum Vorpostendienst an. Der erste wurde in die Waldungen rechts, der zweyte in die Waldungen links hinter die Reuter-Feldwachen detaschirt. Den 3. früh verliess Oberlieutenant Vetsei mit seiner Mannschaft den ihm angewiesenen Posten, und kam in das Thal zu den Feldwachen, vermuthlich in der Absicht gegen den Feind etwas zu unternehmen. Aber in eben demselben Augenblicke stürzte die ganze feindliche Kavallerie mit verhängten Zügeln auf unsere Feldwachen. Nur ein Theil der Freywilligen, die alle zu Fuss waren, konnten sich retten. Der Oberlieutenant Vetsei mit 50 Mann blieb auf dem Platze und der Rittmeister Imgarten von Szekler Husaren, wurde, weil er zweimal vom Pferde stürzte, gefangen.

Nun rückte die feindliche Kavallerie bis auf einen Kanonenschuss gegen unsere Verschanzungen vor; aber hier wurden sie durch unser lebhaftes Kanonenfeuer aufgehalten. Inzwischen zog sich die feindliche Infanterie rechts, und links in die Waldung, um auf die Flügel unserer Schanzung zu kommen.

Lieutenant Fuchs vom 2ten Szeklerregimente that dem Feinde in den Waldungen starken Abbruch, und retirirte sich ohne Verlust eines Mannes zum Hauptposten. Der Feind führte in der Mitte des Thales eine Batterie von 3 Kanonen auf, wovon eine auf den zweiten Schuss durch den Oberlieutenant Roussau des 1ten Artillerieregimentes, der bey dieser Gelegenheit durch einen feindlichen Schuss sein Pferd verlor, demontirt wurde. Die andern zwey Kanonen wurden von unseren Seitenbatterien ebenfalls bald zum Schweigen gebracht und von den Feinden zurückgeführt.

Da die feindliche Infanterie die Flanken des Postens, wegen der starken Verhaue, nicht gewinnen konnte, warf sie sich hinter die abgehauenen Bäume, und feuerte gegen unsere Verschanzungen, aber ohne aller Wirkung. Nur wenn sich irgend wo ein stärkerer Haufe blicken liess, wurde mit einigen Kanonenschüssen unter sie gefeuert.

Nachmittags um 5 Uhr sah man, dass der Feind, ungefähr eine starke Viertelstunde von den Verschanzungen, ein Zelt aufschlagen liess; woraus zu vermuthen war, dass der Hauptangriff den 4ten geschehen sollte, wie es auch in der Folge die Aussage der Gefangenen bestätigt hat. Gegen 6 Uhr bat der Herr Major Daniel von Szeklerhusaren den Fürsten Hohenlohe, den Feind mit der Kavallerie attaquiren zu dürfen. Der Fürst rekognoscirte die feindliche Stellung, fand die Infanterie gänzlich von der Kavallrrie getrennt, und traf sogleich alle Anstalten zum Angriffe der feindlichen Kavallerie. Der Herr Major Borra von Szekler Husaren erhielt die Erlaubniss, die Avantgarde zu machen.

www.dacoromanica.ro

Sobald der Feind die Anstalten unserer Kavallerie zum Angriffe bemerkte, sammelte er sich in einen dichten Haufen, der zu 8 bis 9 Mann hintereinander, die Breite des Thals einnahm. Die Infanterie sammelte sich ebenfalls zu beiden Seiten des Thales auf den Höhen vor der Waldung. Drey Eskadronen Szekler Husaren, die durch eine Eskadron von Toskana unterstützt wurden, begannen den Angriff mit der grössten Lebhaftigkeit. Anfänglich wurde der linke Flügel des Feindes bedroht, der zwar eilig die Flucht ergriff, aber doch bey dem Verhaue eingeholt wurde, wo unsere Husaren eine grosse Niederlage unter den Feinden anrichteten. Ihrer 400 fand man auf dem Wahlplatze liegen.

Inzwischen wurden auch die zur Rechten des Thales gelagerte feindliche Infanterie durch unser heftiges Kanonenfeuer zum Weichen gebracht. Die Infanterie auf den Anhöhen zur Linken des Thales attaquirte der Oberlieutenant Pall mit einem Zuge von Szekler Husaren, und schon fieng sie an zu weichen, als 500 Janitscharen sich in ein mit Sträuchern bewachsenes Thal warfen, und heftig auf unsere Kavallerie feuerten. Der Oberleutenant Pall liess den Zug Szekler Hussaren absitzen, und nun drangen diese wackern Männer mit dem Säbel in der Faust in das Thal und hieben den grössten Theil der Janitscharen zusammen. Nur wenige retteten sich durch die Waldungen. Indessen bestieg der Rittmeister Gagny mit einem Flügel von Toskana ebenfalls die Anhöhen auf der linken Flanke, und trieb, was sich von deu Feinden noch hielt, in die Flucht. Der Herr Major Borra, die Rittmeister Damo und Ernst, und der Kadet Samuel Christoph mit 15 Szekler Husaren waren an der Spitze der attaquirenden Kavallerie, als sie einem Theil der feindlichen Infanterie in den Verhanen begegneten, wovon 45 zusammen gehauen wurden.

Wegen der einbrechenden Nacht, und des sehr üblen Terrains wurde der Feind nur bis zum dritten Verhaue verfolgt. Noch diese Nacht flüchtete er sich bis Tscherasch.

Unser Verlust bestand in 1 Vermüssten von Szekler Husaren Imgarten genannt. An Todten Oberlieutenant Vetzei von Oross, 3 Korporals, 4 Gefreyte und 59 Gemeine, zusammen 67 von Oross. Von Szekler Husaren blieb 1 Korporal und 8 Gemeine todt und 10 Gemeine wurden blessirt, auch wurden 4 Pferde getödtet und 23 verwundet. Die Freywilligen von Oross nicht zu rechnen, welche das Opfer der Vermessenheit ihres Anführers wurden.

Der Verlust der Feinde muss sehr ansehnlich gewesen seyn; da ihrer gegen 600 auf dem Wahlplatze sind begraben worden, worunter sich auch Solyman Pascha von zwey Rossschweifen befand, welcher durch einen Ferman der Pforte die Vollmacht des Seraskiers hatte.

Wir haben nur 4 Gefangene gemacht; desto ansehnlicher war die Beute: 20 grosse Wagen mit Munizion, Zelten, Bagage und Proviant, 2 Fahnen, eine Kiste mit Ehrenzeichen (silbernen Federn, die unter diejenigen ausgetheilt werden, die sich bey einem Gefechte besonders auszeichnen) und 200 Pferde fielen den Unsrigen in die Hände.

Der Kommandirende en Chef war Zeuge der Tapferkeit unsrer Mannschaft; besonders wurde Major Daniel von den Szekler Husaren gerühmet, der sich durch das Anerbieten den Feind anzugreifen, und während des Gefechtes durch Geistesgegenwart und Anfeuerung der Mannschaft vorzüglich auszeichnete. Der Herr Major Borra und die beiden Rittmeister Damo und Ernst haben durch ihr Beispiel ihre ohnehin brave Truppe zu unwiderstehlicher Tapferkeit hingerissen. Rittmeister Gagny hat durch den tapfern Angriff der feindlichen Infanterie die

www.dacoromanica.ro

letzte Hoffnung des Feindes zernichtet. Oberlieutenant Roussau des 1ten Artillerieregimentes hat nicht nur unsere Artillerie mit dem besten Erfolge dirigirt, und eine feindliche Kanone selbst demontiret, sondern auch die Infanterie des Feindes, die auf den Höhen zur rechten Seite des Thales war, durch eine starke Kanonade zum Weichen gebracht. — Auch rühmte der Herr F. M. L. Fürst von Hohenlohe vorzüglich den Eifer und die guten Dispositionen des Herrn Postenkommandanten, Obersten von Schultz des Szekler Husarenregiments.

Der von dem Generalmajor Prugglach getroffenen Veranstaltung zu Folge, sind die zu einer Unternehmung auf Czapar bestimmten Truppen am 22. August in zwey Kolonnen über den Olt gegangen. Die eine, welche aus 2 Divisionen Infanterie von Oross und Spleny, einer Eskadron von Toskana Husaren, den wallachischen Freiwilligen zu Pferde, und 150 zu Fuss bestand, und eine dreipfündige Kanone mit sich führte, unter Anführung des seitdem obenangeführten Vorfalle bey Suits zum Obristlieutenant ernannten Grafen Wilhorsky, von Toskana Husaren, setzte bey Rakovicza über den Fluss. Die andere Kolonne, welche aus einer Division von Oross und Spleny und einer halben Eskadron von Toskana Husaren zusammengesetzt war, und unter den Befehlen des Majors Klein, vom Korps der wallachischen Freywilligen stand, passirte den Fluss bey Kineny.

Beyde Kolonnen trafen auf der Anhöhe von Titest zusammen, wo sie die Nacht hindurch stehen blieben.

Am 23. rückte der ganze Trupp bis in das Topologer Thal. Hier liess man in Quarreen gestellt, die Mannschaft bis Mitternacht ausruhen; hierauf aber wurde der Marsch weiter bis in die Ebene von Suits fortgesetzt, wo wieder Halt gemucht, und der Anbruch des Tages erwartet wurde.

Sobald der Tag graute, rückte der Trupp in grösster Stille gerade gegen Czapar vor, ein Flügel Husaren aber und die berittenen Freywilligen wurden rechts über die Topolog, so wie die unberittenen Freywilligen, linker Hand an das Gebirge hin abgesandt, um dem Feinde zu eben der Zeit, wenn der Haupttrupp angriffe, in die Flanken zu fallen, und demselben den Rückzug soviel möglich, zu erschwehren.

Die rechts abgeschickte Reuterey stiess zuerst auf einige feindliche Fouragierer, welche sogleich die Flucht ergriffen und die in Czapar liegende Mannschaft allarmirten.

Diese bestand in 2000 Mann zu Pferde unter dem Kommando des Osina, Bin-Bascha Seraskier, und Bostan Ulu, Bin-Bascha, ferner 300 sogenannten Potteraschen zu Fuss, unter den Befehlen des Dumitru Lamcsiu Armas.

Ungeachtet die Feinde sogleich gegen unsere Mannschaft zu kanoniren anfiengen, rückte diese entschlossen und in bester Ordnung bis in die Nähe des feindlichen Lagers. Hier liess der Oberstlieutenant Wilhorsky die Truppen aufmarschieren, und dann den Feind sogleich auf beyden Flanken angreifen; er selbst, weil er bemerkte, dass schon einige Fahnen wiechen, und einen Vorsprung zur Flucht zu gewinnen suchten, griff ohne Zeitverlust mit der Kavallerie von vorne an.

Nach einem kurzen Widerstande war der Feind ganz überwältiget, verliess eilig seine Schanze, und stürzte sich gegen den Wald bey Kurte Argys. Unsere Kavallerie setzte den Flüchtigen über drey Viertelstunden weit, bis an den engen Pass nach, welcher in den Wald führet.

Hier liess der Oberstlieutenant Wilhorsky die Verfolgung einstellen, setzte die Mannschaft wieder in Ordnung, und schickte dann ein Kommando gegen den

www.dacoromanica.ro

Wald, den Feind auszuspähen. Dieser hatte sich inzwischen ebenfalls wieder gesammlet, und rückte nun über 1000 Mann stark, vor, unsere Reuterey anzugreifen.

Da sich der Oberstlieutenant in Verfolgung des Feindes von der Infanterie abgesondert und entfernet hatte, die Pferde auch schon ziemlich abgemattet waren, so zog er sich der Uebermacht des Feindes ungeachtet, in besster Ordnung gegen die Infanterie zurück, welche indessen sich in ein länglichtes Viereck gestellt hatte.

Der Oberstlieutenant setzte sich mit der Reuterey an die rechte Flanke des Quarrees, und zur Deckung seines rechten Flügels liess er die Freywilligen von Oross und Spleny ebenfalls in ein Quarree stellen.

Der Feind besetzte seine verlassene Schanze wieder, und fieng an aus selbiger zu feuern.

Ohne ihm hierzu viele Zeit zu lassen, machten die Unsrigen den zweyten Angriff, indem sie mit beyden Quarrees und der Kavallerie in der Mitte, unter klingendem Spiele und anhaltender Kanonade, gegen die feindliche Schanze vorrückten.

Der Feind wurde durch den tapfern Angriff unserer Truppen sogleich wieder ausser Fassung gebracht, verliess so eilig als zuvor seine Schanze, und der Herr Oberstlieutenant verfolgte die Fliehenden mit der Kavallerie neuerdings bis über den oben erwähnten engen Pass in die Waldung, liess aber, um für alle Fälle im Rücken gedeckt zu seyn, die Freywilligen von der Infanterie ganz in der Nähe folgen.

Die Feinde verliefen sich nun gänzlich in dem dichten Walde. Da schon kein Mann mehr zu entdecken war, so versammelte der Oberstlieutenant seine Kavallerie, und zog sich wieder zu dem Quarree zurück.

Zur Erholung des ermüdeten Truppes und zugleich zu weiterer Erwartung des Feindes, blieben die Unsrigen hierauf noch gegen 2 Stunden bey Czapar stehen.

Während dieser Zeit wurde die eroberte siebenpfündige Kanone, und ein Pulverkarren, aus der feindlichen Schanze herbeygebracht.

Nebst dieser Kanone und dem Pulverkarren, hat der Feind 6 Fahnen, sein ganzes Lager mit allem Gepäcke, 96 Stück Schlachtvieh, und mehr als 100 Pferde verlohren, welche unserer Mannschaft sammt einer beträchtlichen Beute an Waffen, Kleidungsstücken und Geld von den gebliebenen Türken, in die Hände gefallen sind.

Es wurde auch einiger Vorrath von Brod, Gersten, Kukurutz, und andern Lebensmitteln gefunden, welche, da sie wegen Mangel an Wägen nicht fortgebracht werden konnten, der Truppe Preis gegeben wurden.

An Todten hat der Feind bis 200 auf dem Platze gelassen, und wahrscheinlich noch mehrere Verwundete gehabt, welche in den Sträuchern und in dem Walde ihre Rettung gefunden haben. Als Gefangene sind 19 Mann eingebracht worden. Unserer Seits war der Verlust an Todten in 2 Mann von Toskana Husaren, 1 von Oross Infanterie und 1 wallachischen Freywilligen, und an Verwundeten in 9 Mann, worunter sich der Oberlieutenant Maurer von Toskana Husaren befand, der eine leichte Quetschung am Arm erhielt, endlich in einem todten, in 4 verwundeten und einem vermissten Pferde.

Die sämmtliche Infanterie hat sich bey diesem Vorfalle durch den bezeigten guten Willen auf dem langen und beschwehrlichen Marsche, wie auch dadurch ganz besonders ausgezeichnet, dass sie immer und selbst in der Nähe des von den Feinden verlassenen reichen Lagers, in der bessten Ordnung beysammen

*

www.dacoromanica.ro

geblieben, und nicht ein Mann aus Reihe und Gliede getreten ist, um Beute zu machen, welches die gute Folge hatte, dass die Kavallerie, da sie nach dem ersten Angriffe, weil der Feind mit Uibermacht auf das Neue anrückte, sich zurückziehen musste, mit aller Sicherheit hat aufgenommen werden können.

Die Kavallerie hat beyde Mahle mit der rühmlichsten Entschlossenheit und mit solchem Nachdrucke angegriffen, dass ihr der ungleich überlegene Feind, obschon er eine Schanze zu seiner Deckung hatte, nur einen schwachen Widerstand leisten konnte, und sein Heil in der Flucht suchen musste. Bey der Einnahme der Schanze hat der obengedachte Oberlieutenant Maurer sich vorzüglich hervorgethan.

Besonders verdienen die beyden gemeinen Husaren Johann Balint und Johann Bojer von der zweyten Eskadron der ersten Majorsdivision, angerühmt zu werden, von welchen der eine zuerst sich in die feindliche Schanze warf, der andere aber den von 3 Feinden umringten Oberlieutenant Maurer gerettet hat.

Diese verschiedenen Niederlagen der Feinde machten, dass sie wieder eine zeitlang von ihren Angriffen nachliessen und der Monat September strich vorüber, ohne dass man etwas von kriegerischen Auftritten von einiger Bedeutung en diesen Gegenden gehört hätte.»

ANEXE LA PAG. 296

Zinkeisen în vol. VI alŭ *Istorieĭ Otomanilor* (pag. 673) arétă că Diez, ministrulŭ Prusieĭ la Constantinopole, la începutulŭ rĕsboiuluĭ, împinge pe Turcia spre pace. Ministrulŭ din Berlin Hertzberg apoĭ făcu planulŭ, ce comunică în secretŭ luĭ Diez, ca să îndemne pre Turcia a ceda Rusieĭ Crimea, Georgia etc., şi Austrieĭ Principatele, contra intervenireĭ Prusieĭ şi Francieĭ, ca să se garanteze integritatea restuluĭ Turcieĭ, între Dunăre şi Asia. Prusia îşĭ reserva din acéstă intervenire unele folóse bunicele, comerciale în Mediterana. Diez respinge planulŭ ministruluĭ sĕŭ din Berlin, ţicêndŭ, că décă Reis Efendi l'ar primi ar fi rumptŭ în bucăţĭ de Turcĭ. Diez probéză luĭ Hertzberg, că peirea Turcieĭ va puté fi fatală Prusieĭ; că va împinge «tôt ou tard la Prusse dans de grands malheurs».

Aceste se scriéŭ în X-bre anulŭ 1787. (1)

La începutŭ Hertzberg formulă planulŭ sĕŭ alŭ politiceĭ orientale, fără de a se întreba cu regele Wilhelm II. Impotrivirea la planŭ a luĭ Diez face, ca Hertzberg să aducă în 1788 şi pre Regele a adopta vederile séle. Depeşa Regeluĭ către Diez, din 9 Febr. 1788 nu maĭ lasă îndoială acestuia, despre nouele ideĭ ale luĭ Wilhelm II, cât privesce politica Orientală. Hertzberg isbutesce să se trămiţă la Constantinopole un bărbatŭ maĭ apropiatŭ de vederile séle, pe lângă Diez, pre Götze (2), căruia Hertzberg, în scrisorile cătră el se declara «Votre trés affectionné ami». La pagina 680 et seq. (Tom. VI) Zincheisen analiséză instrucţiunile către Diez trămise prin Götze în «*Sinne der Plane Hertzberg's*». Nu le vom reproduce aci, căcĭ deja e pré mare acestŭ volumŭ. Se dispuné prin ele, că Prusia

(1) Veḑĭ scrisorile luĭ Diez în Köngl. Bibliothèque Berlin.

(2) Veḑĭ în Arhivul regal din Berlin „volume touchant la mission du lieutenant colonel de Götze à Constantinopole".

www.dacoromanica.ro

va face o diversiune armată, care va obliga pre Austria a nu apĕsa cu tótă oştirea sea asupra Turcieĭ şi că Prusia va face alianţă ofensivă şi defensivă cu Turcia, de care amŭ amintitŭ la pagina la care aceste şirurĭ se referă. Până în fine «Diez geht so viel wie möglich auf Hertzberg's Ideen ein» în anulŭ 1788, dar isbutesce a suggera modificaţiunĭ la planulŭ politiceĭ orientale a Prusieĭ, modificaţiunĭ ce amŭ arĕtatŭ în lucrarea nóstră, la capitolele la care anexămŭ aceste ultime observaţiunĭ. Numaĭ puţin însă Diez provócă cu resistinţa sea la planurile luĭ Hertzberg, óre-care furtună asupră-şĭ. Hertzberg la finea anuluĭ 1789 cerea regeluĭ rechiămarea de la Constantinopole a luĭ Diez.

Regele îĭ rĕspunde, că «il ne faut pas tarder de laver comme il le mérite la tête au S-r de Diez, mais aussi me proposer un successeur à lui envoyer, que j'attends de votre part». Cu tóte aceste tot Diez ţinu cu Reisul Efendi conferinţele în care, în Oct. 1789, se propuse alianţa Prusieĭ cu Turcia pe bazele următóre:

«In dem Vertragsentwurfe waren in vier Artikeln, zufolge der Instruction vom 23. Mai, nur die Hauptpunkte herausgehoben, welche wir bereits kennen: 1) Schutz und Sicherheit der preussischen Flagge gegen die Räubereien der Barbaresken. 2) Aufnahme Preussens, Englands und Hollands in den Frieden, und Anordnung der Verhältnisse der Republik Polen, wie es ihre Sicherheit und ihre eigenen und Preussens Interessen erheischen (terminer tous les points qui concernent la sûreté et les intérêts de la Pologne et de la Prusse). 3) Unterstützung der Pforte durch Preussen mit allen seinen Streitkräften, sobald dieselbe über die Donau hinübergedrängt werden sollte, und zwar so lange, bis sie den ruhigen Besitz aller ihrer Länder diesseit dieses Flusses und des Kuban, die vollkommenste Sicherheit für Constantinopel vom Schwarzen Meere her, und einen festen und dauerhaften Frieden erlangt haben würde. Dagegen sollte sie sich nur verpflichten, Oestreich gegen die ihm zu überlassenden Eroberungen (die Moldau und Walachei) zur Zurückgabe von Galizien und der Länder an Polen zu bewegen, welche es bei der letzten Theilung erhalten habe. Zugleich werde sie es billig finden, dass Preussen, als aufrichtiger Freund und Verbündeter der Pforte, bei der Schlichtung der noch zwischen Oestreich, Russland und Polen schwebenden Streitigkeiten auf haltbare und vortheilhafte Weise (d'une manière solide et avantageuse) bedacht werde. 4) Nach dem Frieden Garantie aller Besitzungen der Pforte diesseit der Donau durch Preussen, England, Holland, Schweden und Polen, sowie alle übrigen Mächte, welche derselben beitreten wollen. Dann werde auch ein neuer Defensivvertrag mit der Pforte abgeschlossen werden, demgemäss sich die contrahirenden Mächte gegenseitig ihre Besitzungen garantiren und jeden Schutz und jede Hülfe gegen ihre Feinde zusagen. Sollte Russland, Oestreich oder eine andere Macht Preussen infolge dieses Vertrags schon vor seinem förmlichen Abschlusse den Krieg erklären, so verpflichtet sich die Pforte, es sofort mit allen ihren Streitkräften zu unterstützen und die Waffen nicht eher wieder niederzulegen, als bis man einen der Würde und den Interessen beider Mächte, der Hohen Pforte und des Hofes zu Berlin, vollkommen entsprechenden Frieden erlangt haben werde. (1)

(1) Nach der uns vorliegenden „Copie du Traité d'Alliance que le Sr. Diez, Envoyé de Prusse, a proposé à la Sublime Porte de la part de sa Cour, dans la Conférence qu'il a eu le 9 Octobre 1789 avec Mohammed Raschid etc.", zugleich mit den dazu gehörigen Randbemerkungen des Cabinets von Berlin.—*(Zinkeisen Tom. VI, pag. 737—738).*

www.dacoromanica.ro

Resultatulŭ finalŭ alŭ negociaţiunilor Prusieĭ cu Turcia, l'am adusŭ, întru câtŭ a interesatŭ şirulŭ evenimentelor din 1790 etc., cu referinţă la Principate; decĭ nu vomŭ maĭ prelungi acéstă anexă. A se vedea detaliile în Zincheisen la vol. VI pag. 680—740.

ANEXA LA PAG. 299

Eată ce scrie Becattini despre tratatulŭ Prusieĭ cu Polonia:

«Oltre a questo Trattato (*cela cu Turcia*) la Corte di Prussia ne concluse un altro simile colla Polonia, diviso in otto articoli in vigori de' quali impegnossi nel caso che fosse la Repubblica attaccata un soccorso di 14 mila uomini d'infanteria, e 4. mila di cavalleria accompagnati da un proporzionato treno d'artiglieria; e il Re, e Repubblica di Polonia in contraccambio un soccorso di 8. mila soldati a cavallo e 4. mila a piede al Re di Prussia, nel caso di guerra, e questo soccorso dovea esser somministrato nel termine di due mesi dalla data del giorno in cui ne verrà fatta la domanda dalla parte attaccata, e resterà a sua disposizione per tutta la durata della guerra. Se poi fosse preferito in veci di effettivi soldati il soccorso in danaro sarà questo valutato 20. mila zecchini di Olanda per mille uomini a piedi l'anno, e 27. mila per altrettanti di cavalleria, e quando tali ajuti non fossero a norma delle circonstanze sufficienti, il Re di Prussia gli aumenterà fino a 30. mila combattenti, e la Polonia 20. mila. Di Più fu stipulato per togliere affatto la Repubblica da ogni emancipazione, que se qualunque estera potenza preteso avesse a titolo di Atti, e stipulazioni precedenti, attribuirsi il diritto di frammischiarsi negli affari interni del Governo e della Dieta Polacca, il Re di Prussia interporrà subito i suoi buoni uffizj presso la detta potenza per prevenire ogni rottura rapporto rapporto a una simile pretensione, ma se questi buoni uffizj non avessero, il loro effetto, e che per tal motivo risultassero delle ostilità contro la Polonia, S. M. Prussiana avrebbe subito assistito la Repubblica colle sue forze, a norma del concertato. Quest' ultimo articolo chiara cosa era esser diretto contro l'Imperatrice delle Russie, che da molti anni conservata avea una specie di ascendente e supremo predominio sopra le risoluzioni e gli affari domestici de' Polacchi. Ciò si conobbe dal pubblico maggiormente, allorchè si vide circolare per l'Europa la seguente notificazione trasmessa dal Ministero di Berlino a tutte l'estere potenze, e la risposta della Corte di Pietroburgo, ripiene entrambe di espressioni le più singolari, che vanno a formare due documenti assai rari nella moderna istoria.

«E' generalmente noto che tutti gli antecessori di S. M. Prusiana non hanno avuto altro in mira, che mantenere una buona e tranquilla vicinanza colla Serenissima Repubblica di Polonia, ed osservare intieramente in tutte le sue parti il Trattato di Oliva del 1660. Così pero non ha fatto la Corte di Russia essendo che fino dal 1704. restarono invasi da innumerabili eserciti Russi, i dominj Polacchi, ed intrigossi fin da quel tempo, ugualmente, che nel 1733. nella libera elezione de' suoi Re, con voler di più dare a sua nomina, e con violenza un Duca da essa scelto e nominato alla Curlandia Feudo fino da' più reconditi tempi spettante alla Corona di Polonia. Nella guerra di sette anni il gran Re Federigo Zio di S. M. ora Regnante vide ripiene di soldati Russi tutte le provincie con-

www.dacoromanica.ro

finanti a' suoi Stati, per invaderli come fecero, impadronendosi a forza aperta della Prussia, non meno, che di una parte della Pomerania, e della Marca Brandemburghese, ove commisero i maggiori eccessi di crudeltà inauditi tra popoli colti mettendo i Cosacchi Russi il tutto a ferro e fuoco senza risparmiare le capanne de' miseri abitàtori delle campagne, aggravando i popoli di esorbitanti contribuzioni e transportando le loro mogli e figli nella più orrida schiavitù. Avrebbe potuto quel guerriero Monarca, andare incontro à suoi nemici sino sul teritorio Polaco, per dove si erano aperti il passo, ma si astenne dal farlo per non turbare la quiete, e volle più tosto restare esposto a' maggiori mali. Nell 1775., e negli anni antecedenti si accinse la Russia a costituire in Polonia quella forma di governo, che era più coerente alle sue mire, strappando dal seno della patria que' Senatori, che si opponevano a' suoi disegni, ed inviandoli in doloroso esilio sebbene nati liberi e non suoi sudditi, nelle nevose foreste della Siberia. Nel 1784 furono forzati molti Polachi a popolare la Tartaria, e il Cuban: le infrazioni delle promesse furono allora i mezzi più dolci di cui si servì la Russia per desolare il paese, e appena dichiarata la guera attuale da Turchi, l'Armata Russa passando e ripassando il Bog ed il Nieper, erigendo in Podolia i suoi magazzini come nel proprio dominio, ed esigendo le derrate e i foraggi con violenza, ha fatto chiaramente comprendere all' Europa, che essa considera la Polonia come uno Stato a lei totalmente soggeto e un paese di conquista. Perciò adunatasi legittimamente la Dieta Generale di quel Regno i Nunzj hanno richiesta con reiterate istanze ed interposta la mediazione di S. M. Prussiana affine di liberarsi da una tale oppressione, e la M. S. come buon vicino commosso dalle continue doglianze che gli venivano esposte, giudicò di non poterla denegare, e fece de' replicati passi presso la Corte di Pietroburgo per tutto l' anno 1788 e anche nel 1789, acciò si degnasse l'Imperatrice di ordinare, che le sue milizie evacuassero le provincie della Polonia, acciò la Dieta come indipendente potesse prendere le misure che credeva opportune a riparare i mali interni della propria constituzione, usando di que' diritti che proprj sono di ogni libera Sovranità. Ma con suo dolore ha veduto il Re di Prussia, non aver finora le sue insinuazioni prodotto il desiato effeto nell' animo di S. M. l'Imperatrice delle Russie, onde sembra, che in tal caso non gli resti, che prendere quegli espedienti, che verranno stimati opportuni per allontanare dale sue frontiere quell incendio che di bel nuovo pare che si avvicini rapidamente a di lui Stati, affine di preservarli de quelle calamità di cui sono minacciati. — Berlino 11 febbraio 1790.» —*(Becattini VIII pag. 82).*

La replica della Russia è di questo tenore:

«Non vi è cosa, che abbia ripieno l' animo di S. M. l' Imperatrice di tutte le Russie di stupore e maraviglia, quanto un certo scritto che si vuol far credere emanato dalla Corte di Berlino, in cui si fanno con singolare speciosità risaltare alcune amarezze di quella Potenza contro l' Impero di Russia. S. M. è si persuasa del giusto discernimento e saggia maniera di procedere di S. M. Prussina, che non può mai figurarsi in mente, che un simile scritto abbia veduta la luce con approvazione di quel Sovrano, e piuttosto vuol supporlo opera di chi cerca suscitare il fuoco della discordia e della mala intelligenza tra S. M. Imperiale e la Casa di Brandemburgo. Troppo son note al mondo tutto le rette intenzioni della M. S. perchè si vagga in obbligo di potersi giustificare, ma a solo fine di disimpressionare alcune menti torbide e pregiudicate, non ha voluto traslasciare

www.dacoromanica.ro

di dare al pubblico alcuni schiarimenti della sua retta maniera di procedere. Se mai S. M. l' Imperatrice ha dimostrata in ogni tempo della propensione più per una, che per un altra potenza, ciò è stato assolutamente verso la Corte di Prussia; nè vi è chi non sappia, che fino dal felice suo avvenimento al soglio confermò subito col defunto Re Federigo II. una pace forse artatamente e senza ponderazione conclusa, pace che fu la vera e total salute de' suoi sconvolti e quasi disperati interessi, e lasciò che egli potesse disimpegnarsi con decoro e senza perdita da una guerra, che avea avute per lui, e potea aver in appresso le più infauste conseguenze. Ristabilita la pace col Trattato di Hubestburgo del 1763., l' anno susseguente aderì l' Imperatrice alla richiesta di una rinnovazione di alleanza colla Casa di Prussia, e nella guerra, che l' Impero Russo ebbe poi a sostenere colla Porta Ottomanna, non fece S. M. passo alcuno se non di concerto con quel Monarca. Sconvolta, e messa sossopra la Polonia da' confederati di Bar, e assalito iniquamente nella stessa sua sacra persona il Re Stanislao ugualmente assistito nelle sue giuste pretensioni al trono provenienti da una libera elezione, dalla Prussia medesima non meno che dalla Russia; l' Imperatrice si fece un pregio di annuire a tutti i progetti che le furono trasmessi sotto gli occhi dal prelodato Re Federigo per ottenere l' intento di rimettere la quiete tra i Polacchi, e togliere loro il modo di straziarsi, e lacerarsi uno contro l' altro e turbare la tranquillità de' Principi vicini. Egli fu che per mezzo del Principe Enrico ancor vivente, spedito a bella posta a Pietroburgo, messe in campo il piano di una nuova costituzione di governo in Polonia, e quello di un consiglio permanente onde dare una maggiore attività alla suprema potestà legislativa, ed a tale oggetto offrì la propria garanzia, e ricercò con reiterate istanze S. M. l' Imperatrice a voler concorrere anch' essa colla sua influenza a un tale stabilimento creduto in quelle circostanze troppo necessario. Dall' istesso Re venne formato l' altro piano per la rintegrazione de' diritti della Casa d' Austria, della Russia, e della Prussia sopra alcune provincie possedute dalla Polonia, piano offerto all' Imperatore Giuseppe II. allorchè il Re Federigo portossi personalmente ad abboccarsi seco lui nel campo di Boemia nel 1770., e spedito contemporaneamente a Pietroburgo, e definitivamente poi effettuato nel 1773. Sopraggiunta nel 1778. la guerra per la succesione di Baviera, S. M. l' Imperatrice, che trovavasi in stretta alleanza a uu tempo, e colla Corte di Vienna, e con quela di Berlino, iuterpose la sua mediazione per uu amichevole accomodamento avanti che le ostilità proseguissero con maggior furore. Si unì in tal mediazione col Re Cristianissimo, e quindi ne nacque il Trattato di Teschen, di cui ebbe il Re di Prussia non lieve motivo di restar soddisfatto mediante l' espressa condizione dell' adesione dell' Imperatrice Regina e de' suoi figli per la riunione a' suoi dominj de' Margraviati di Bareith, e Anspach, destinati a formare gli appanaggi della seconda e terzogenitura della Casa di Brandemburgo. Il Re non tralasciò di renderne grazie all' Imperatrice con sua lettera, nella quale la supplicò a volersi interporre ancora per quietare alcune vertenze insorte tra esso e la Città di Danzica, il che S. M. l' Imperatrice non sdegnò di fare per tre volte consecutive. Questi fatti sono generalmente a notizia di ciascheduno e troppo palesi all' Europa tutta, che vano assunto sarebbe il negarli. Se poi S. M. l' Imperatrice assalita di nuovo ingiustamente dalla Porta Ottomanna, in sequela di qualche maligna istigazione, per difendere i suoi dominj, è stata obligata a fer passare le sue truppe pel territorio Pollaco, si è servita come tante volte in addietro di quel diritto, che è in uso tra le potenze amiche e confinanti, ne ha richiesto il

www.dacoromanica.ro

passaggio al Re, e alla rappresentanza de la Repubblica, e quando ha saputo che le sue truppe hanno commessi de' danni, appena verificati e liberi da ogni esagerazione, senza perdita di tempo ha ordinato che sia dato il più pronto indennizzamento. S. M. Imperiale non ha mai inteso con ciò di opprimere la libertà e indipendenza della nazione Polacca, ma solo si riserva a prendere quelle misure che sono coerenti alla dignità di sua corona, quando essa venga formalmente richiesta a voler sostenere quella garanzia della costituzione Polacca, che ha prestata a suggestione ed unitamente e di concerto colla Corte di Prussia, ed in ogni e qualunque deliberazione che sopra questo articolo fosse per prendere non mancherà, come ha fatto finora, di comunicarla a S. M. Prussiana. Quando poi vi fosse chi sotto il pretesto politico d' intrigarsi in una guerra non appartenente che alle parti belligeranti, occultasse sagacemente il fine di alterare in qualche parte, o smembrare o per via della violenza, o surrettiziamente i dominj Pollachi in qualche minima parte, venendo così a rovesciare il Trattato di divisione del 1772., solennemente confirmato nel 1775., S. M. l' Imperatrice si trova astretta a dichiarare in faccia a tutto il mondo, che da lei non si soffrirà giammai una simile alterazione, e che vi si opporrà validamente con tutti i mezzi che Dio le ha posti nelle mani, fino a che resterà un sol uomo nel suo Impero. -- Pietroburgo 15. Marzo 1789». — *Bestborosko.*

ANEXA LA PAG. 300 și 433

Amŭ promisŭ a publica tóte corespondențele din «*Moniteur Universel*» alŭ Francieĭ, relative la evenimentele din Orientŭ și din țĕrile nóstre. Le vomŭ da la finea vol. IV, căcĭ ele interesézĕ și anĭ următorĭ domnieĭ luĭ Mavrogheni, de după pacea dela Șiștov și dela Iașĭ 1791/2. Am reprodus însă chiar în notele dela volumulŭ acesta unele pasagiĭ din «Moniteur», carĭ nu se puteaŭ amâna de a fi cunoscute. (Veḑĭ de esemplu la pag. 308—309).

ANEXA LA PAG. 311

Mavrogheni nu era urîtŭ numaĭ de boerime, ci maĭ ales de fanarioțĭ. Dintre aceștia Ipsilantescĭ îĭ sunt ceĭ maĭ înverșunațĭ neamicĭ. Să înregistrămŭ aci rândurile pline de venin, în care Ipsilante Atanasie Comnen narézĕ domnia luĭ Mavrogheni în «Εκκλησιαστικων καὶ πολιτικων των εις Δοδεκα Βιβλιον II, Θ' κα I.» (Constantinopole 1870):

«Capetan-Pașa a cerutŭ Sultanuluĭ, ca să facă Domnŭ al Vlahieĭ pe dragomanulŭ sĕŭ Nicolae Mavrogheni, și a luatŭ pentru acesta și *Hatti* imperialŭ. ceea ce vĕḑêndŭ Vizirulŭ și Kehaia-Bei Nazif-Effendi n'aŭ priimitŭ să se dea domnia Valahieĭ dragomanuluĭ floteĭ, și aŭ opritŭ esecutarea actuluĭ imperialŭ, în luna luĭ Iunie. Vizirulŭ a ḑisŭ Sultanuluĭ: «Intru ce 'Țĭ-aŭ plăcutŭ clădirile acelea, pe carĭ Hassan-Pașa le-a ziditŭ din nedreptățile și sudorile sĕracilorŭ? după ce a ruinat insulele din marea albă, acuma cere să facă Domnitorŭ pe dragomanulŭ sĕŭ, pentru ca printr'ênsulŭ să ruineze iarășĭ și pe Valahia?»

www.dacoromanica.ro

Iar la aniĭ 1786 Comuenŭ scrie:

«După ce Mavrogheni a sositŭ la Bucurescĭ, în luna luĭ Maiŭ, s'a ocupatŭ să facă galionulŭ (corabia) imperialŭ. comandatŭ încă în timpulŭ predecesoruluĭ sĕu Şuţu; nu ducé grijă de locŭ ca să plătéscă creditorilor sĕĭ, nicĭ chiar brutarilor, neguţătorilor, găinarilor şi măcelarilor (cărora le datora pentru measa-ĭ ḑilnică, după ce s'a făcutŭ Domnŭ, până cândŭ a plecatŭ din Coustantinopole,) în locŭ să le trimită lorŭ câte ceva banĭ pentru aceste datoriĭ, a construitŭ un chirlaghicĭ *(felŭ de corabie)*, pe care l'a încărcatŭ cu 18 miĭ de chile de grâŭ şi l'a trămisŭ Sultanuluĭ, pe urmă a construitŭ şi un *perganti*, pe care l'a încărcatŭ cu orḑŭ de l'a trămisŭ Sultanuluĭ. Apoĭ terminândŭ galionulŭ (corabia), l'a împlutŭ cu 40 de miĭ de chile de meiŭ şi l'a pornitŭ spre Constantinopole. Nu s a mulţămitŭ numaĭ cu atâta; ci fără ca să îĭ maĭ céră ceva, scrie Vizirului cumŭ că a începutŭ să construéscă şi un altŭ galionŭ, pe care 'l va încărca cu 40 de miĭ de chile de orḑŭ şi 'l va trămite la Constantinopole.... Dese orĭ trămitea floriĭ (galbenĭ) Vizirului şi femeilorŭ Vizirului şi a luĭ Capetan-Paşa; trămitea floriĭ şi haznadaruluĭ Vizirului. Luĭ Capetan-Paşa, în Misir (Egipetŭ), îĭ trămise şi floriĭ şi un costumŭ de haine cu blană de samurŭ. La Spătărie nara în fie-care ḑi Arhiereilor şi boierilor visele ce le vedea; de multe orĭ le ḑicea că pe zidulŭ Spătărieĭ vede pe Vizirŭ şi pe Capetanŭ Paşa, carĭ 'lŭ îndémnă să omóră pe treĭ boerĭ Vlahĭ. Injura pe câte-şĭ treĭ Domnitoriĭ, predecesoriĭ sĕĭ, numindu-ĭ *cherata*, cu acestŭ calificativŭ înjura şi pe toţĭ primaţiĭ din Fanarŭ, pe carĭ îĭ numia: *Padişah-haiuleri*. Cu fie-care călăraşŭ scria Vizirului acusândŭ pe ceĭ treĭ Domnitorĭ, predecesorĭ aĭ sĕĭ, ca fiindŭ prea iubitorĭ de argintŭ şi că aŭ hrăpitŭ multe şi aŭ ruinatŭ Vilaetulŭ Valahieĭ. Orĭ-ce judecată şi hotărîre, făcută de ceĭ treĭ predecesorĭ aĭ sĕĭ, o anula la divanulŭ sĕŭ, proferândŭ la adresa lorŭ multe acusaţiunĭ. Asemenea a anulatŭ şi unele hrisóve ale Domnitoruluĭ Ipsilante-Voevodŭ, relative la buna administrare a ţĕreĭ. In serbătorea Sf. Apostolĭ şi a Sf. Fecióre, a cutezatŭ urgisitulŭ de D-ḑeŭ să intre în Sf. Altarŭ, şi luândŭ singurŭ Sf. Potirŭ s'a împărtăşitŭ. In acestŭ intervalŭ de 7 1/2 lunĭ, noĭ capi-cheaialele la Capi-Conak în fie-care ḑi eramŭ supĕraţĭ şi rugaţĭ de creditoriĭ, neguţătoriĭ, şi de sĕraciĭ de brutarĭ, de pescarĭ, de găinarĭ, cariĭ cu lacrime în ochĭ ne rugaŭ pentru plata lorŭ. Dar din nenorocire soţul nostru Nicolae Scanavi, fiulŭ luĭ Dimitrie Scanavi, pe care Mavrogheni 'l-orânduise să aĭbă daraverile din Capu-Chehaialîk, însulta pe ceĭ maĭ mulţĭ ómenĭ, carĭ îĭ-cereaŭ parale, şi nu asculta consiliulŭ nostru, ca să le promită cum că n'aŭ să-şĭ pérdă dreptulŭ, ci înjurându-ĭ şi chiarŭ bătêndŭ pe uniĭ dintre eĭ, s'a făcutŭ causă că Domnitorulŭ Mavrogheni să fie vorbitŭ de rĕŭ, şi paralele, ce acesta dese-orĭ le trămitea să plătéscă pe creditoriĭ sĕĭ, le dedea lorŭ numaĭ puţine parale, iar pe cele maĭ multe le cheltuia ca să rezidéscă din fundamente chiosculŭ mărețŭ şi costisitorŭ de lângă casa luĭ din Buiucderé, pentru grădină şi alte trebuinţe ale sale. Şi scrié Domnitoruluĭ Mavrogheni tot-d'a-una minciunĭ şi calomniĭ în contra arhonţilorŭ (primaţĭ) şi altorŭ persóne, şi acela (Mavrogheni), avêndŭ înclinăciune spre rĕutate, dădea creḑĕmîntŭ la aceste calomniĭ».

Comnen maĭ scrie despre anulŭ 1787:

«Mavrogheni acusândŭ şi denigrândŭ maĭ în tot-déuna pe predecesoriĭ sĕĭ la marele Vizirŭ, în cele din urmă ĭ-a scrisŭ, cumŭ că eĭ în fie-care anŭ luaŭ din Valahia 18 miĭ de pungĭ, şi făceaŭ fórte rĕŭ oprindŭ pentru sine aceste câştigurĭ.

www.dacoromanica.ro

«Vizirulŭ face marĭ şi costisitóre pregătirĭ... In afară de pregătirile de pe uscatŭ gătesce şi 40 de galóne spre a le trămite la Uzu şi încă 40 de salupe, avêndŭ fie-care pe prora sa un tunŭ care trage o ghiulea de unŭ cântarŭ. A datŭ ordinŭ şi din insulele măreĭ Mediterane şi archipelaguluĭ să maĭ vină încă vre-o 300 sute de şalupe spre a le trămite la Uzu şi marea cea Neagră împreună cu galiónele. Pentru aceste pregătirĭ marele Vizirŭ ḑicea, că se facŭ după obiceiulŭ Europeĭ, unde în tot-déuna oştirile staŭ gata, şi a opritŭ de a se vorbi cumŭ că are să fie resbelŭ; scopulŭ luĭ era ca pornindŭ îndată rĕsboiŭ în contra Ruşilor să-ĭ supra-prindă nepregătiţĭ. A înduplecatŭ şi pe Sultanŭ, ca să consimtă şi Elŭ pentru declararea resboiuluĭ, ḑicêndu-ĭ că-lŭ doresce poporulŭ; şi ast-fel Sultanulŭ, de frica vre-uneĭ revolte, a consimţitŭ. A scosŭ şi *fetfaua* Muftiulŭ. Acel carĭ aŭ îndemnatŭ pe Vizirŭ ca să declare rĕsboiŭ Ruşilor aŭ fostŭ Reisul Feizi-Suleiman Efendi şi ambasadorulŭ Angliei, dar maĭ multŭ decâtŭ toţĭ Vlah-bei Mavrogheni, carele din rancună că ambasadorulŭ Rusieĭ Serghiŭ l'acusase la Pórtă, nu înceta să scrie cu fie-care poştă mareluĭ Vizirŭ raportându-ĭ sciri mincinóse şi calomniĭ în contra imperiuluĭ rusescŭ aţiţându-lŭ în diferite moduri, ca să declare resboiŭ Ruşilor.

«Trămite (Mavrogheno) în ascunsŭ de noĭ capi-chehaialele, mareluĭ Vizirŭ, cu Vel-Capan-tugiari Teodor Turnavit, 5 miĭ de floriĭ (galbenĭ) şi în acestŭ alŭ doilea anŭ, ca şi cumŭ n'ar fi de ajunsŭ câte a trămisŭ în anulŭ d'întêiŭ, şi cele 1000 de pungĭ pe carĭ le plătise, ca să-lŭ facă Domnŭ în Valahia. Marele Vizirŭ vĕḑêndŭ ast-fel de mişcărĭ şi calomniile în contra *selefilor*, din tóte acestea a înţelesŭ, că ţéra aceea e cu dare de mână şi e capabilă pentru asemenea dărĭ, şi că predecesoriĭ luĭ Mavrogheni făceaŭ rĕŭ de opreaŭ pentru sine aceste marĭ câştiguri, a orânduitŭ multe şi nesuferite *havalé* în Vlaho-Bogdania, pentru hrana oştirilor din Ismail, sub comanda Serascheruluĭ Sahin Ali-paşa, şi pentru ambarulŭ din Isaccea, şi pentru Hotin, Bender, Uzu, Akerman şi Belgrad....

«Mavrogheni temêndu-se, ca nu cum-va cu timpulŭ Constantinŭ Moruzi să domnéscă în Vlahia, a dat Viziruluĭ 145 de pungĭ şi l'a esilat la insula Tenedos, în luna luĭ Iunie. Sultanulŭ a dăruitŭ Domnitoruluĭ Moldoveĭ Al. Ipsilante cele 40 de pungĭ, pe carĭ i le ceruse (Sultanulŭ) pentru duşumeaua nouluĭ seraiŭ imperialŭ ce-lŭ zidi la Ainali-Kavaki; Ipsilante a scris cu mâna sa Sultanuluĭ starea de plînsŭ, în care se găsesce Moldova din causa rĕsboiuluĭ, şi îĭ cerea milă şi hărizire a celorŭ 40 de pungĭ.... Ipsilante se purta bine şi tóte afacerile domnescĭ le căuta cu înţelepciune; pe câtŭ timpŭ Nic. Mavrogheni se purta prostŭ şi fără milă către creştiniĭ Valahĭ; de cândŭ s'a făcutŭ Domnŭ nu s'a mulţămitŭ să dea turcilorŭ câtŭ 'ĭ cereaŭ, (în locŭ ca să'ĭ róge să maĭ ierte ceva din cele multe ce cereaŭ), ci le dedea şi le promitea să le trămită lucrurĭ ce nu 'ĭ ceruseră.... aşĭa în cursŭ de 5 lunĭ din al doilea anŭ alŭ Domnieĭ sale, a hărizitŭ Sultanuluĭ, pe lângă anualulŭ *miri* (tributŭ) de 625 de pungĭ, încă 403 de pungĭ şi 46 de groşĭ (leĭ), ce a dat pentru făina, grâulŭ, orḑulŭ, bulgurulŭ şi untulŭ ce s'aŭ trimisŭ la ambarulŭ din Isaccea, şi pentru oile ce s'aŭ trimisŭ la Ismail, şi altele... Acestea tóte vĕḑêndu-le Vizirulŭ, şi apoĭ că a datŭ 145 de pungĭ spre a se trămite în exilŭ Const. Moruzi voivodŭ şi presupunêndŭ că în Valahia şi Bogdania se póte căştiga multŭ şi că e adevĕrată mărturia luĭ Mavrogheni, care 'ĭ-a scrisŭ, că predecesoriĭ luĭ luaŭ anualŭ 18.000 de pungĭ, l'a încărcatŭ să plătéscă 4439 de pungĭ. Aşĭa dar din causa luĭ, din Ungro-Valahia şi Moldova se trămiteaŭ mulţĭ *aspri* (banĭ) şi provisiunĭ şi cherestele. Şi a cutezatŭ să scrie asemenea lucrurĭ viziruluĭ, fără să se gândéscă maĭ 'nainte

www.dacoromanica.ro

ca să plătéscă pe aceia, carĭ l'aŭ împrumutatŭ în primulŭ anŭ alŭ Domnieĭ sale, şi pe negutitorĭ, şi pe alţĭ mulţĭ; tot le a maĭ plătitŭ câte ceva, dar le datoresce încă aicĭ la Constantinopole 1200 de pungĭ; şi noĭ, capi-chehaialele séle, maĭ în fie-care ḑi suntemŭ supĕraţĭ la capi-conak şi la casele nóstre de rugămintele lor, ca să-ĭ scriem ca să le trămită baniĭ; şi elŭ în locŭ să le trămită baniĭ ce le datoresce, în 30 August scrie Viziruluĭ, că va construi 14 şalupe, pe carĭ le va trămite aicĭ fără să i le cĕră. Şi în locŭ de a se ruga pentru vre-o mică uşurare, elŭ caută să trămită şi lucrurĭ ce nu i se cerŭ, aşia că chehaia-bei Hasan-Efendi, citindŭ a parte scrisorile luĭ, ne ḑice că. omulŭ acela trebue să fie nebunŭ, împreună cu Divan-Efendiulŭ sĕŭ Lutfi-Effendi, fostŭ cadiŭ la Giurgiu.»

Estragemŭ cele scrie despre 1788, de Atanasie Ipsilante Comnenŭ:

«Până acumŭ Mavrogheni dădea viziruluĭ şi promitea să'ĭ dea lucrurĭ ce nu i-le cerea, numaĭ şi numaĭ spre a se recomanda; dar acum, cu venirea luĭ Capetan-Paşa în Constantinopole, a începutŭ în tóta Valahiă să facă hrăpirĭ şi extracţiunĭ de banĭ şi de lucrurĭ, ceea-ce nicĭ odată nu s'a făcutŭ până atuncĭ. . . . . Mavrogheni a calomniatŭ pe Domnulŭ Moldoveĭ Alexandru Ypsilante la marele-vizirŭ, căruia a scrisŭ, că Ypsilanti este unŭ *hainŭ*, pentru-că s'a predatŭ de bună voie Nemţilorŭ şi a predatŭ şi Iaşiĭ în mânile generaluluĭ Nemţilorŭ; prin urmare s'a numitŭ *hainŭ* şi de către marele-vizirŭ, carele în adinsŭ a primitŭ acéstă calomnie a luĭ Mavrogheni ca o scire adevĕrată. Decĭ prin ordinulŭ viziruluĭ s'aŭ sigilatŭ tóte casele luĭ, în 7 Maiŭ, şi s'aŭ aruncatŭ într'una din închisórele cele maĭ grozave şi maĭ periculóse, adecă în turnulŭ luĭ Bostangi-Paşa, maĭ întâiŭ fiulŭ luĭ Ypsilanti, Constantin, şi apoĭ ginerele sĕŭ Alexandru Manu, care era mare logofĕtŭ alŭ Patriarhieĭ. A doua ḑi, 8 Maiŭ, Patriarhulŭ Procopie a fostŭ însciinţatŭ de către Stefan Mavrogheni, dragomanulŭ floteĭ, să se ducă pe la elŭ spre a'lŭ întâlni. Patriarhulŭ după st. liturghia s'a dusŭ dreptŭ la casa omorîtuluĭ zarafŭ Petrache, unde locuesce Dómna luĭ Mavrogheni, şi s'a întâlnitŭ cu Stefanŭ. Nu se scie absolutŭ nimicŭ despre ce s'a vorbitŭ în acéstă întâlnire misteriósă; dar uniĭ credŭ că s'a vorbitŭ şi de logofeţie (Stefanŭ vrea să se facă mare logofĕtŭ alŭ Patriarhieĭ). . . . . .

«Deşi s'aŭ sigilatŭ tóte casele luĭ Ipsilante şi s'aŭ închisŭ în turnulŭ luĭ Bostangi-Paşa susŭ numitŭ, cu tóte acestea nu s'a făcutŭ *musaderé*, adecă hrăpirea lucrurilor găsite în acele case, precumŭ obicinuia Pórta să facă îndată după sigilarea caselor; se vede că s'aŭ gânditŭ cumŭ că Franciĭ dela Stavrodrom vor fi sciindŭ (după mărturia dată mareluĭ Vizirŭ Iusuf-Paşa de către serascherulŭ din Ismail Sahin-Ali-Paşa), că Alex. Ipsilante fără voia sa a fost făcutŭ prisonierŭ de către Nemţĭ. Prin urmare, ca pentru Franciĭ să nu ḑică că Pórta, sciindŭ pe Ipsilante peste mĕsură avutŭ, l'a calomniatŭ şi i-a confiscatŭ averea, aŭ amânatŭ *musaderela* şi aŭ începutŭ a cerceta lucrurile din afară din casele sale..... După maĭ multe manopere, Ştefan Mavrogheni s'a făcutŭ mare logofĕtŭ alŭ Biserieĭ.... Domnitorulŭ Nic. Mavrogheni, aflândŭ la Bucurescĭ înaintarea nepotuluĭ sĕŭ la Logofeţie, a ḑisŭ la Spătărie înaintea boerilorŭ valahĭ: «Ce! unŭ tênĕrŭ, care cu doĭ-treĭ anĭ înainte purta scufie roşă, să se facă Logofĕtŭ!» Şi a scrisŭ totŭ aşia şi patriarhuluĭ Procopie; se vede că nu 'ĭ-a plăcutŭ că nepotulŭ sĕŭ a reuşitŭ să facă ceea ce elŭ n'a pututŭ, pe cândŭ şi elŭ a fostŭ dragomanŭ alŭ luĭ Capetan-Paşa. Ştefanŭ, vĕḑendŭ scrisórea unchiuluĭ sĕŭ adresată Patriar-

www.dacoromanica.ro

huluĭ, a ḑisŭ; «Glumesce Vodă»..... Reisul n'a pututŭ găsi înscrisurile pentru cele 7000 de pungĭ ale Al. Ipsilante, şi a ḑisŭ luĭ Ştefanŭ că unchiulŭ sĕŭ N. Mavrogheni a minţitŭ; — Ştefan 'i-a rĕspuns, că Ipsilante încă de când era Vlah-Beĭ, a depusŭ baniĭ sĕĭ la Banca din Viena..... Demersurĭ se făceaŭ ca să se libereze din închisóre pe fiul şi ginerele luĭ Al. Ipsilante. S'aŭ făcutŭ garanţĭ: Postelniculŭ Teodorŭ, Clucĭarulŭ Racoviţă, ginerele Hatmanuluĭ Alex. Şuţu, zarafulŭ Lazarache şi eŭ (Athanasie Comnenŭ Ipsilante).....

«Domnulŭ N. Mavrogheni şi nepotulŭ sĕŭ Ştefanŭ aŭ pusŭ totulŭ în mişcare pentru ca ceĭ închişĭ să fie omorîţĭ, şi punéŭ sub ochiĭ turcilorŭ calomnia, că Al. Ipsilante a depusŭ la Viena 7000 miĭ de pungĭ... S'a cerutŭ arhereilorŭ ca să garanteze eĭ pentru persóna garanţilor de maĭ susŭ... s'aŭ întrunitŭ în consiliŭ şi aŭ ḑisŭ: «mâne să nu facemŭ garanţiĭ garanţilor» La observaţia arheriuluĭ din Kesaria: «Décă nu vomŭ garanta, fraţilor, ceĭ închişĭ vorŭ fi omorîţĭ şi noĭ vomŭ fi causa acestuĭ omorŭ», Arhier. din Kizicŭ a rĕspunsŭ: «ducă-se în urgia luĭ D-ḑeŭ». Numaĭ arhiereiĭ din Nicodemia şi din Arta se arĕtaŭ favorabilĭ, ceĭ alţĭ staŭ indiferenţĭ, de frica celorŭ doĭ Mavrogheni... In cele din urmă aŭ garantatŭ.. Tefterdarul, faţă cu Mehmet-Naifi Efendi, a adusŭ din închisóre pe Beizadea şi pe Logofĕtŭ, cărora le-a ḑisŭ să promită 1500 de pungĭ spre a fi puşĭ în libertate şi să-şĭ scape viaţa... După multe esitaţiunĭ, sciindŭ că n'aŭ de unde să plătéscă atâţia banĭ, aŭ promisŭ în fine, şi aŭ datŭ Tefterdaruluĭ un înscrisŭ iscălitŭ de eĭ amêndoĭ, că vorŭ plăti în treĭ câşturĭ 1500 de pungĭ; pe urmă Dómna Ecaterina, şi mama luĭ Ipsilante Alex. Smaragda, şi fiica Domnitoruluĭ Al. Ipsilante Raliţa şi mama Logofĕtuluĭ Alex. Manu, Zamfira, aŭ datŭ şi ele unŭ înscrisŭ, garantând că vor plăti cele 1500 de pungĭ; s'aŭ liberatŭ din închisóre Beizadéua şi Logofĕtulŭ Al. Manu, nóptea la 31 Augustŭ; apoĭ s'aŭ disigilatŭ şi tóte casele lorŭ... Beizadéua şi Logofĕtulŭ aŭ vêndutŭ totŭ ce avéŭ şi aŭ plătitŭ....

Manoli-Vodă a fostŭ făcutŭ prisonierŭ la Galaţĭ. Mavrogheni a scrisŭ Patriarhuluĭ Procopie, ca să scótă din funcţiile séle pe Mitropolitulŭ Ungro-Vlahieĭ, ca unulŭ ce s'a supusŭ Ruşilorŭ, şi să scótă *ecdosis* spre a se hirotonisi ca Mitropolitŭ alŭ Moldo-Vlahieĭ un altŭ, care să fie credinciosŭ Impĕrăţieĭ, şi pe care 'lŭ va găsi elŭ. Şi atâtŭ prin scrisorĭ câtŭ şi prin graiŭ viŭ declară pe Manoli-Vodă de *hainŭ*, cu tóte că a fostŭ făcutŭ prisonierŭ fără voia sa. Vizirulŭ a primitŭ şi acéstă calomnie, cu tóte că scie că cele maĭ multe din câte îĭ scrié sunt minciunĭ şi calomniĭ. Mavrogheni, după ce a priimitŭ patriarhicésca *ecdosis* a îndemnatŭ pe episcopulŭ Rŏmniculuĭ şi pe alŭ Buzĕuluĭ, să primésca mitropolia Ungro-Vlahieĭ; aceştia n'aŭ vrutŭ să primésca, şi aŭ fostŭ lăsaţĭ liberĭ numaĭ după ce ĭ-aŭ datŭ: episcopulŭ Rŏmniculuĭ 30 de pungĭ şi celŭ alŭ Buzĕuluĭ 20 de pungĭ.

Despre cele întêmplate în 1789, maĭ scrie acelaşĭ autorŭ:

.... «Mavrogheni, după ce a stinsŭ tóte obiceiurile, şi orânduelile ce existaŭ în Vlahia, a rĕsturnatŭ, a tulburatŭ şi a încurcatŭ tóte *obiceiurile naţieĭ grecescĭ celeĭ fórte vechĭ din Constantinopole*».

Despre domnia Mavrogheni amŭ aflatŭ scrisŭ cu mâna o mică însemnare, pe un ceaslovŭ, ce l'amŭ donatŭ Academieĭ în 1888 N-mbre:

... «Intr'aceştĭ anĭ a făcutŭ Domnulŭ Nicolae Mavrogheni vodă pe toţĭ boeriĭ

www.dacoromanica.ro

ceĭ marĭ surghiun peste mărĭ. Fostaŭ iarnă cu zăpadă de şépte palme. Muritaŭ caĭ şi oĭ şi ómenĭ păstorĭ *(nediscifrabilŭ)*... robĭ şi nu se cunoscea unghia bouluĭ. Turciĭ mergea spre munte şi venea. Vara aŭ robitŭ Moldova tótă. Aŭ robitŭ şi ţéra Ungurésică până la Braşov.

«Robitaŭ şi óste nemţéscă; trecutulea în ţéra turcéscă şi iaŭ vêndutŭ multŭ norodŭ. Vĕdêndŭ Muscaliĭ acésta aŭ trimesŭ ajutor şi aŭ gonitŭ pe Turcĭ.

«Milostiv Domnulŭ Mavrogheni aŭ păzitŭ acéstă ţéră, nicĭ unŭ sufletŭ n'aŭ peritŭ.

... «Şi întâiŭ măria sa aŭ fugitŭ, apoĭ după elŭ toţĭ Turciĭ. Venitaŭ Nemţĭ fórte mulţĭ şi aŭ şedutŭ aci 4 anĭ şi aŭ făcutŭ pace şi s'aŭ dusŭ şi aŭ venitŭ şi Boeriĭ ceĭ surghiuniţĭ şi aŭ venitŭ iar Mihaiŭ Vodă domnŭ... la létu 92».

ANEXA LA PAG. 319

«Nell' istesso tempo tolse *(Vizirul)* al Sig. Heidelstein Inviato Svedese a Costantinopoli la guardia d' onore, e il *Reis Effendi* gli negò per ben tre volte l' udienza nell' atto, che il popolaccio mostrava un fierissimo sdegno, e minacciava fino di andare a metter fuoco al palazzo dell' ambasciata. Spedito un corriere a Stoholm coll' avviso di quanto avveniva, giudicò il Re dover dare alla Porta non meno che a tutte le altre corti un discarico del suo operato, con una memoria circolare concepita in questi termini:

«Il Re di Svezia cercando sempre di conservare i preziosi vincoli esistenti tra la sua Corona, e la Porta Ottomanna, riunendo gl' interessi del Sultano con quelli del suo popolo e del suo Rego, non ha mancato mai agli impegni contratti combattendo validamente per tre intere campagne in mare e in terra per salvar l' Impero Turco, e impedendo alle forze marittime Russe di transferirsi dal Baltico nell' Arcipelago, il che se fosse avvenuto, l' Impero suddetto, circondato da tante disgrazie, sarebbesi veduto sull' orlo di sua rovina. La Porta perciò avrebbe dovuto vedere con soddisfazione, che il Re dopo essersi dichiarato in favore di lei, in un tempo in cui le due più formidabili potenze d' Europa congiuravano in suo danno, e non tendevano a meno che rovesciare il trono del gran Signore avea date nelle conferenze, che hanno preceduta la sua pace colla Russia le più significanti prove delle premure ed attaccamento, che nutre per la prosperità della medesima. Quando il Re di Spagna si intrometteva a riguardo delle proposizioni fatte dalla Corte di Pietroburgo a S. M. Svedese, e gli pose per condizioni preliminari I. che la Russia dovesse far la pace nel tempo medesimo tanto colla Svezia, quanto colla Porta. II. Che la Crimea fosse assolutamente restituita a quest' ultima per rimetterne in possesso come in addietro il Kam de' Tartari. La Russia rapresentò, che altre Corti, ed in ispecie quella di Berlino rendeano co' loro maneggi sempre più difficile l' effettuazione di un tale accomodamento, e che perciò avea essa incaricato il Principe di Potemkin d' intraprendere una negoziazione particolare colla Porta senza l'ammissione di verun mediatore. Non volendo il Re sentir parole di pace separata il ministro Russo fece sotto il dì 20 Luglio la dichiarazione al Plenipotenziario Svedese, che la Russia avrebbe restituite all' Impero Ottomanno tutte le conquiste eseguite dalle sue armi di là dal Niester conforme al Trattato di Kainardgì, e che la Piazza di Bender con altre fortezze intermedie sarebbero demolite. Frattanto il Re ebbe la

www.dacoromanica.ro

disgrazia di perdere nella ritirata della sua flotta da Viburgo nove Vascelli di linea, e le di lui avanzate operazioni fin presso Pietroburgo furono frastornate dagli elementi, e da una serie di contrarie combinazioni. Il Re di Prussia stava tutto occupato a maneggiare una pace particolare tra la Casa d' Austria, e la Porta, e le potenze Marittime offerivano de' buoni uffizj, ma non supplivano al bisogno urgente di denari, e di armate, e l' impotenza assoluta in cui si trovava la Svezia di continuare la guerra; ed i soccorsi tanto solennemente promessi, che tutti mancarono a un tratto giustificano bastantemente la risoluzione a cui ha dovuto apprendersi S. M. Svedese. La guerra importava alla Svezia l' esorbitante somma di settanta milioni di piastre, e nella marina non vi erano rimasti che soli quattordici Vascelli di linea, e ciò non ostante S. M. Malgrado il desiderio unanime della nazione ricusava di sottoscrivere la pace alla conclusione della quale erano stati tolti tutti gli ostacoli. Già i Ministri Russo e Svedese si erano separati, ed il Re insisteva tuttora sopra i due punti di essere egli il solo e unico mediatore tra la Russia, e la Porta, e che la Crimes fosse puramente e semplicemente restituita. Per mezzo di tre successivi corrieri l' Imperatrice rigettò questi due articoli, e in ispecial modo il secondo, e il di lei ministro assicurò il Plenipotenziario Svedese, che la sua Sovrana non avrebbe ricusata la mediazione del Re, ma solo allorchè fosse stata conclusa la pace tra la Russia e la Svezia, e che in quanto alla Crimea essendole stata ceduta solennemente nel 1784 dalla Porta, che in seguito essa non avea offesa nè dirittamente, nè indirettamente, anzi l' era stata da quella intimata la guerra, avendola validamente difesa contro ogni replicato attacco; avea determinato di azzardar tutto priachè spogliarsi del giusto possesso di detta Penisola. Cedendo il Re a tali dichiarazioni, che vennero inserite ne' pubblici atti della negoziazione, ordinò la sottoscrizione della pace, ed insistè specialmente sulla condizione, che la Russia non si mescolasse più sotto alcun pretesto o quesito colore nel governo della Svezia, e sulla promessa autentica, che l' Imperatrice assicurasse alla Porta una pace non svantaggiosa, e di più, volle che non si facesse nessuna menzione del Trattato di Abò del 1742, che avea turbato l' effetto dell' alleanza conclusa tra la Svezia e la Porta nell' anno 1739, per il che l'alleanza suddetta veniva sempre più ad acquistare una maggior solidità. Ragioni sì positive e incotrovertibili non possono fare a meno di non convincere anche gli animi i più prevenuti, e il mondo imparziale potrà facilmente discernere, che, se il Re di Svezia fosse a tempo restato soccorso, a norma delle replicate sue instanze, e gli fossero state mantenute le promesse fattigli fino dal primo anno di Vascelli, soldati, e denari, non si sarebbe trovato nella fatale e dolorosa alternativa o di soccombere a una forza superiore, o a deporre quelle armi, che avea impugnate non meno gloriosamente per se stesso, che utilmente per l' Impero Ottomanno. — Constantinopoli 18 Novembre 1790. — *Heidelstein*».

ANEXA LA PAG. 325 şi 429

Publicămŭ aci, ca anexe la studiulŭ despre administraţiunea ţĕreĭ Munteneschĭ sub Coburg, maĭ multe acte, orĭ estrase de acte, relative la administraţiune, orĭ la justiţie, la mônastirĭ, la comerciŭ, bresle, etc.

Iată-le:

www.dacoromanica.ro

Către Divanŭ,

Jăluescŭ bunătăţiĭ d-vóstră, că eŭ încă fiindŭ nevrâstnicŭ, rĕposase părinţiĭ meĭ şi rĕmăsesemŭ sub stăpânirea mameĭ ceĭ vitrege, căreĭa, după fóia ce se vede, i-se înplinise tótă zestrea de unchiulŭ mĕŭ Dumitru, în care fóĭa se cuprinde, că aŭ rĕmasŭ dietă dela părinţiĭ meĭ, măcarŭ şi de o tăgâduescŭ, şi reposândŭ şi mamă mea cea vitregă, m'aŭ lăsatŭ la unŭ cumnatŭ alŭ meŭ, Gheorghe Elefteriu, lăsându-ĭ şi o vie cu rodŭ, căruĭa ce va agonisi să plătéscă *la dascălŭ să învĕţŭ carte* şi, învĕţândŭ numaĭ unŭ anŭ, sciindŭ meşteşugulŭ cojocăriĭ, m'aŭ luatŭ dela carte să mĕ învеţe cojocăria, şi am slujitŭ fără de plată până am ajunsŭ în vêrstă, şi până a nu veni armia chesaricéscă, ca să'mĭ descoperŭ cele rĕmase dela reposaţiĭ părinţĭ m'amŭ dusŭ la Rusciuc, unde amŭ găsitŭ pe unchiu-meŭ Dumitru, carele era brigligiŭ, şi apucându'lŭ cu strînsóre de rĕmasele tătine-mĕŭ, elŭ, ca să nu rĕmâe de negustorĭ, mergêndŭ la Ţarigradŭ, mi-aŭ datŭ nesce zapise ale părinţilorŭ meĭ, ca să stăpânescŭ lucrurĭ de ale părinţilorŭ meĭ, adecă o vie de la Gheorghe Elefteriŭ, care vie este a mumă-miĭ de zestre, împreună cu casele celé marĭ ot. mahalaua Lucaciŭ, i unŭ zapisŭ de tal. 1.377, banĭ 6, datorie bună, cu dobânda lor, după cum se va vedé şi zapisele la cercetarea ce ne se va face, cum şi pentru oca 700 céră, iarăşĭ o cerŭ dela Cârstea şi de la Gheorghe, pentru care mĕ rogŭ cinstituluĭ Divanŭ să mi se facă dreptate cu înplinire, şi ce va fi mila d-vóstră. — Pré plecatulŭ d-vóstră *Mihaiŭ* sin rĕposatuluĭ *Craia Bogasier.*

Dela Divanŭ,

Vatav. de păharniceĭ cu păriţiĭ dela care are a cere pereusia, să-ĭ înfăţisezĭ la judecata departamentuluĭ, unde, de înpreună cu ceĭ-l-alţĭ boerĭ să fie şi d-luĭ stolnicŭ Dumitrache. ca să cerceteze şi să ne facă anafora. 1789, Decemvre 2. (Cod. XVIII, Fil. 1).

Către cinstitulŭ Divanŭ al principatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ, dela departamentulŭ judecăţiĭ.

Prin mum-basîrlîculuĭ maĭ susŭ numituluĭ zapciŭ, se înfaţişară la judecată Mihaiŭ (ce până acum aŭ fostŭ nevrâstnicŭ), sin Craia Bogasier cu Gheorghe Lefteriu, cerêndu'ĭ o vie din Délul Negovanilor sud. Saac, care, după mórtea părinţilorŭ luĭ, aŭ fostŭ primit'o Gheorghe prin zapisŭ ce se vĕdu, cu lét. 1778. Ghenarie 1. Datŭ la mâna luĭ Dumitru ot. Tetova, fratele mortuluĭ Craia şi unchiu luĭ Michaiŭ, cu tocméla ca să o lucreze în optŭ anĭ, şi să iea rodulŭ, iar la sorocu să'ĭ o dé lucrată, vie roditóre împreună cu tóte dichisele, şi vasele vieĭ câte pe anume sunt la zapisŭ scrise, şi fiind-că după ace ŭ sorocŭ de anĭ optŭ aŭ trecutŭ până acum alţĭ anĭ treĭ, i-ceru Mihaiŭ socotélă de cheltuială ce aŭ făcut'o şi venitulŭ vieĭ; aşişderea cu altŭ zapisŭ dintr'acelaşĭ anŭ 1778, Decemv. 15, i-maĭ ceru luĭ Gheorghe Lefteriu banĭ părintescĭ tal. 1376.60, ce i-aŭ fostŭ primitŭ, iar prin mâna numituluĭ Dumitru, unchiu luĭ Mihaiŭ; întrebându-se şi Gheorghe Elefteriu, nu tăgădui, nicĭ datoria, nicĭ aşeḑĕmêntulŭ vieĭ, arĕtându-se bucurosŭ, ca să facă teslim şi să-şĭ iée şi zapisele, încă şi socotéla vieĭ pe treĭ anĭ de cheltuială şi venitŭ iarăşĭ fu primitorŭ să'ĭ o dée, pentru

www.dacoromanica.ro

care şi dela judecată aşa să hotâresce, ca Gheorghe, Lefteriu după zapise să-şĭ plinéscă tótă datoria, însă pentru vie la ceĭ treĭ anĭ, fiindŭ Gheorghe sameşŭ să-şĭ tragă cheltuială, după vremĭ, cu dobândă la ḑecĭuială şi să se plătéscă şi haculŭ pentru ostenéla luĭ, peste tóte ..... şi asupra luĭ Chiriţă Cupeţul care prin vechiulŭ, fiu sĕŭ Costandin fu la judecaţă faţă, cerêndu'ĭ Mihaiŭ casele tătăne-sĕŭ ot. mahalaua Lucaciŭ, iar Vechilulŭ luĭ Chiriţă arată zapisŭ cu létŭ 1774, Decemvre 3, iară a luĭ Dumitru Tetové, unchiu luĭ Mihaiŭ, vêndêndŭ acele case luĭ Chiriţă în tal. 1100, de sunt anĭ 15, cu tóte acestea fiindŭ-că acum se află în vêrsta cea după pravilă, are dreptate să-şĭ caute părintésca moştenire, dar fiindŭ-că vêndĕtorulŭ, adecă Dumitru, unchiu luĭ Mihaiŭ, măcarŭ că locuesce la Tetova, dar înţelese judecata, ca alişverişulŭ este în ţéră precum şi în anulŭ trecutŭ, aŭ fostŭ aicĭ negustorindu-se, iar de acéstă dată pentru ale răsmiraţĭ întêmplărĭ lipsesce, carele face trebuinţă a fi faţă ca să îndestuleze judecata, cu ce volnicie aŭ vîndutŭ casele, orĭ după dietă saŭ învĕţătura mortuluĭ, séŭ velnicitŭ de vre-o judecată? ci acésta diafora a caseĭ se va maĭ zăbovi până va fi şi unchiulŭ sĕŭ faţă, şi atuncĭ se va face cea maĭ cu temeiŭ hotărîre a judecăţeĭ, iar de se va întêmpla unchiuluĭ sĕŭ sfârşitŭ acolo, atuncĭ Mihaiŭ va aduce doveḑĭ de mórtea unchiuluĭ sĕŭ, şi iérăşĭ, cu alta teorie a judecăţiĭ se va face izbrănire, iér cea de sĕvârşitŭ hotărîre pentru tóte rĕmâne a se face de către cinstitulŭ Divanŭ. — 1789, Decembrie, 2. (Cod. XVIII, Fil. 2—3).

Dela Divanulŭ Principatuluĭ ţĕrĭĭ românescĭ.

Cu acéstă anafora de judecată şi hotărîre ce aŭ făcutŭ departamentulŭ judecăţeĭ, înfăţişindu-se şi la marele Divanŭ Mihaiŭ cu Gheorghe Elefteriu şi cercetândŭ şi noĭ pricina de isnóvă cu amăruntulŭ. amŭ găsitŭ dréptă şi cu cale judecata departamentuluĭ şi câtŭ pentru vie hotăresce Divanulŭ, să o facă zaptŭ Mihaiŭ, şi să o stăpânéscă ca a luĭ bună chironomie dela părinţĭ, urmândŭ pentru socotéla roduluĭ şi a cheltueleĭ din treĭ anĭ, şi ostenéla luĭ Gheorghe precumŭ departamentulŭ aŭ găsitŭ cu cale, şi pentru ca să aibă Mihaiŭ îngăduială până va veni unchiulŭ sĕŭ, şi atuncĭ teorisindu-se pricina casiĭ se va hotărî, cum şi pentru banĭ să dâ şi însu-şĭ Gheorghe datorŭ, numaĭ arétă, că din întêmplările acestor cunoscute vremĭ trecute de rĕsmeriţă, aŭ scăpătatŭ, aŭ păgubitŭ, şi aŭ perdutŭ, nu numaĭ aceştĭ banĭ a acestuĭ copilŭ, ci şi aĭ altorŭ negustorĭ, care l'aŭ împrumutatŭ pe dênsulŭ după vremĭ, pentru care la létulŭ 1786 s'aŭ făcutŭ cercetare din poruncă domnéscă pentru acésta, şi arétă la Divanŭ anafora a judecătorilor de atuncĭ, în care se coprinde datoria luĭ de tal. 6605, unde înfăţişindu-se atuncĭ şi datorniciĭ luĭ, şi atâtŭ din tacrirulŭ însuşĭ alŭ datornicilor, câtŭ şi din cercetarea ce în multe chipurĭ şi în multă vreme aŭ făcutŭ judecătoriĭ, pliroforisindu-se că starea luĭ este fórte próstă şi că maĭ multŭ nu póte da decâtŭ tal. 500 pe anŭ la toţĭ, aŭ făcutŭ judecata hotărîre, după pravilă, ca să nu-lŭ supere datorniciĭ ce aŭ luatŭ dela dênsulŭ maĭ multŭ, decâtŭ a lua cu analoghie toţĭ aceĭ tal. 500 pe anŭ; decĭ cunoscutŭ fiindŭ, că Gheorghe nu are aceştĭ banĭ gata să-ĭ plătéscă acum cu nicĭ unŭ felŭ de chipŭ, aŭ hotărîtŭ Divanulŭ că de va vrea Mihaiŭ a intra şi elŭ la analoghia acelor tal. 500 pe anŭ împreună cu ceĭ-l-alţĭ datornicĭ, să aibă zapciulŭ celŭ orânduitŭ a împlini pe totŭ anulŭ analogulŭ ceĭ vine dintre ceĭ tal. 500 la suma de tal. 1376 banĭ 60 ce are a lua cu dobânda lor, până i se va plătiĭ toţĭ baniĭ, iar ne primindŭ să fie îngăduitorŭ până va veni unchiulŭ sĕŭ, carele aŭ avutŭ asupraşĭ aceştĭ banĭ aĭ luĭ Mihaiŭ dela

www.dacoromanica.ro

carele i se cade maĭ multŭ luĭ Mihaiŭ a'şĭ căuta acéstă pereusie, ca dela unulŭ ce în mâna luĭ aŭ fostŭ şi să-lŭ apuce pe unchiulŭ sĕŭ de dreptatea ce are, ca să-ĭ plătéscă toţĭ baniĭ deplinŭ, capetele câtŭ şi dobânda şi apoĭ unchiu-sĕŭ îşĭ va căuta cu acestŭ Gheorghe Elefteriŭ la care elŭ i-aŭ datŭ. 1789, Decembrie 20. (Cod. XVIII, Fil. 4—5).

Dimitrache Ghica, Ban; Rad Slătinénul, Vornic; Manolache Grădişténu, biv. vel. Vist; Marchelius, Oficél împĕrătescŭ.

*

După jalba luĭ Gheorghe Manicat Safran vechilulŭ luĭ Ioan Cincu dela Sibiŭ, pentru datoria ce are a lua dela rĕposatulŭ serdar Zamfirache şi după orderulŭ pré înaltuluŭ prinţipŭ, îĭ cerea jăluitoruluĭ, s'aŭ trecutŭ zapisulŭ înapoĭ la condică sub No. 5. Iar pentru avutulŭ numituluĭ rĕposatŭ s'aŭ datŭ poruncă şetrariuluĭ Angheli, care are lucrurĭ de ale aceluĭ rĕposatŭ, cum şi alţiĭ ce va fi maĭ avêndŭ să nu le dée nimĕnuĭ, nicĭ altor datornicĭ să nu să plătéscă până va lua isprăvire acéstă datorie, care are a se căuta când va fi şi fiulŭ, să-lŭ dée Zamfirache faţă, fiindŭ că acum lipsesce, de care lucrurĭ ce suut la şetrariŭ Angheli, aŭ datŭ şetrariulŭ adeverinţă la Divanŭ.

*

Stau Hergheligiu ot satulŭ Ciumaţĭ sud Ilfov cu sărdarulŭ Ioniţă Sefendachi pentru o iapă cu tacâmulŭ eĭ, i douĕ puştĭ şi unŭ brâŭ, care s'aŭ hotărîtŭ a le plăti sărdarulŭ în sorocŭ de o lună.

*

S'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ către Dumitru Slătinénu pentru o cutie cu scule a d-luĭ Ioniţă Fălcoianu care se afla la dênsulŭ, să o dé. — 1790, Ianuarie, 21.

*

S'aŭ făcutŭ volnicie la jalba luĭ Drăgauŭ ot. Neculescĭ sud. slam. Rŏmnic. pentru 156 oĭ ce i-s'aŭ luatŭ cu porunca spătaruluĭ Chiani (?) şi la înfăţişarea ce aŭ avutŭ cu spătaru la d-luĭ vel. vist, aŭ arĕtatŭ că plata acelorŭ oĭ este asupra luĭ Costandin Iarca i asupra păharniculuĭ Dedulescu, ce aŭ fostŭ ispravnicŭ, să-ĭ înfăţişeze înaintea ispravnicilorŭ de acum, şi de la cine va rĕmânea orĭ să înplinéscă, séŭ să-ĭ aducă pe toţĭ la Divanŭ. — 1790, Ianuarie, 21.

*

S'aŭ datŭ poruncă la d-luĭ vel. vist. ca să pue să se facă catastihŭ de rădicătură de oĭeritŭ, că are nădejde Divanulŭ a se da poruncă dela pré Inaltulŭ Principŭ. — 1790, Ianuarie, 25.

*

S'aŭ datŭ poruncă la d-luĭ vel. agă pentru Zamfirŭ vĕtafu de cârciumarĭ, ce aŭ muritŭ făr de a nu avea copiĭ séŭ soţie, ca înpreună cu unulŭ din d-lorŭ boeriĭ epitropĭ şi cu starostea de negustorĭ, să facă catagrafia de totŭ rĕmasu luĭ, însciinţândŭ şi Divanuluĭ, şi acelé să stee spre a nu să hrâpi de uniĭ alţiĭ. — 1790, Februarie, 7. (Cod. XVIII, Fil. 23).

*

www.dacoromanica.ro

Porunca care s'aŭ făcutŭ către starostea de negustorĭ în dosulŭ Jălbiĭ și Anaforatiĭ departamentuluĭ, ca să se vêndă la mezatŭ treĭ moșiĭ din sud. Telcormanŭ, anume Balaciĭ: i Gugulésca și Zimbrésca ale Dumné-eĭ Catrina stolc. Bălăcêncăi.

Veĭ vedea anaforaua ce aŭ făcutŭ către Divanŭ dumnélorŭ boeriĭ judecătorĭ aĭ departamentuluĭ, pentru care Divanu-ți poruncesce, să facĭ mezatŭ acestorŭ moșiĭ, după obiceiŭ, întru auḑulŭ tuturorŭ, avêndŭ de scire și ceĭ care li se cuvine a sci de vêndarea acestorŭ moșiĭ; pentru care dintr'acestea nu va fi cunoscutŭ suma stînjenilorŭ se va face alegere la fața loculuĭ, și pe acea sumă ce va eși va numĕra mușteriu și cusuru banilor, și dară sĕvêrșindu-se mezatulŭ să arĕți Divanuluĭ pentru buna stăpânire, după obiceiu. — 1790 Febr. 9.

*

Pitac către pré sfinția sa părintele Mitropolitŭ a trimite să aducă pe preoțiĭ dela satu Luica din jud. Ilfovŭ, carĭ s'aŭ arĕtatŭ cu înpotrivire și nesupunere la porunca Divanuluĭ la cartea de blastemŭ, ḑicêndŭ și cuvinte de hulă.— 1790, Februarie, 9. (Cod. XVIII, Fil. 26).

*

S'aŭ făcutŭ cartea Divanuluĭ către Dumnéluĭ judecătoru ținutuluĭ Branuluĭ ce este subt comanda al Comitatuluĭ Haromsechiu, după jalba Bratuluĭ sin Caraiman, i Voicul Moja și cu alțĭ locuitorĭ dela satulŭ Talea din sud. Prahova pentru Bucur Cărbacea, i Coman Tișcă, i Radul și Ion sin Popa Tișcă, și alțĭ tovarășĭ aĭ lorŭ dela Moeciu din hotarulŭ Branuluĭ, ținutulŭ Brașovuluĭ, cum că în anulŭ trecutŭ le-aŭ luatŭ dela o stână din muntele Dichiu 700 de oĭ, 1500 ocă brânză, 150 ocă sare, 100 ocă mălaiŭ și o căldare, Divanulŭ îlŭ poftesce a le căuta judecata. — 1790 Febr. 18.

*

După anaforaua starostieĭ pentru talerĭ 110 ce are a lua logofĕtulŭ Dragomir dela cumnatu-sĕŭ Ioniță Polcovnicu, care lipsesce la Țarigrad, avêndŭ Polcovniculŭ o clironomie la starostie, după doveḑile ce aŭ avutŭ, că cu adevĕratŭ are a lua, s'a datŭ poruncă starostieĭ de neguțătorĭ, ca să-ĭ dea acestĭ banĭ din partea aceluĭ Ioniță și baniĭ *să-ĭ dea de argintŭ.* — 1790, Februarie, 18. (Cod. XVIII, Fil. 31).

*

S'aŭ făcutŭ pitacŭ la boeriĭ epitropĭ, după arĕtarea dumnéluĭ vistierulŭ Grădișténu, pentru unŭ *Ianache Dascălu, ce aŭ muritŭ fără de clironomĭ,* ca să cerceteze de avutulŭ luĭ și să-lŭ ié la epitropie, dândŭ adeverință la mâna dumnéluĭ vistieriŭ, din care să se scótă cheltuiala îngropăriĭ, i pomenirile ce se vor fi făcutŭ. 1790, Februarie 19. (Cod. XVIII, Fila 30—49).

*

S'aŭ făcutŭ pitacŭ la pré Sfinția Sa părintele Mitropolitŭ după orderulŭ pré Inaltuluĭ prințipŭ dela 27 ale luneĭ aceștia, pentru patru inele ce cunóșce Mihalache Medelniceru Dedulescu dintre lucrurile ce s'aŭ furatŭ dela Slam Rŏmnic, care inele sunt în păstrare la dumnéluĭ Staab Auditoriŭ, să trimită cu vătafulŭ

*

www.dacoromanica.ro

de Divanŭ numitulŭ Medelnicer, ca să primésică jurămêntŭ, că acele inele sunt ale luĭ, şi să aibă rĕspunsŭ Divanulŭ, ca să răportuiască pré Inaltuluĭ prinţipŭ, ca după jurămêntŭ să i se dée inelele. 1790, Februarie 19. (Cod. XVIII. Fila 30--50).

*

Porunca ce s'aŭ făcutŭ din dosulŭ jălbiĭ Vlădicaĭ Zehnos epitropulŭ mônăstiriĭ Colţiĭ pentru moşia Comarnic, la Ispravniciĭ Prahoviĭ, după ifosulŭ ce s'aŭ făcutŭ şi la stolniculŭ Niculescu pentru moşia luĭ Alexandru Vodă Ipsilante.

Veţĭ vedea jalba ce aŭ datŭ la Divanŭ Sfinţia Sa părintele Zehnos epitropulŭ Colţiĭ, pentru care să poruncesce dumnévóstră, ca să daţĭ în scire acelor păriţĭ, să se scóle cu sineturile vechĭ ce aŭ ḑisŭ, că aŭ pentru acéstă moşie, şi nu le-aŭ arĕtatŭ, ca să vie la Divanŭ să se judece şi până a se judeca moşia să o aibă mônăstirea întru stăpânirea sa precumŭ, aŭ stăpânit-o din vechime, care să facă zaptŭ acum cu ajutorulŭ dumnévóstră, să o ţie şi să-ĭ ié venitulŭ, şi după ce vor veni şi se vor judeca, Divanulŭ va hotărî dreptatea cuĭ se va cădé. 1790, Februarie, 19. (Cod. XVIII, Fila 33).

*

S'aŭ vĕḑutŭ la Divanŭ însciinţarea ce facĭ, Pré Sfinţia Ta, de pricina comisuluĭ Bărcănescu cu Smaranda Maniĭ soţia sa, ci câtŭ pentru baniĭ de zestre, veĭ sci Pré Sfinţia Ta, că silindu-se comisulŭ Bărcănescu i-aŭ împlinitŭ pe toţĭ, dându-ĭ la mână de obrazŭ vrednicŭ de credinţă, asemenea şi pentru baniĭ ce aŭ fostŭ hotărîtŭ de Divanŭ ca să dea pe tótă ḑiua cheltuiala numiteĭ soţieĭ séle, aŭ împlinitŭ dintr'înşiĭ, şi cusurulŭ ce va maĭ fi îlŭ va împlini şi pe acela, cum şi pentru hainele şi sculele zestreĭ, fiindŭ-că comisulŭ arétă, că le are la Braşovŭ, cu puţină îngăduială le va aduce şi elŭ va fi silitŭ a face isbranire pentru totŭ cusurulŭ zestreĭ, ce să face însciinţare Pré Sfinţieĭ Tale pentru acésta, ca să fie sciutŭ, că de acuma înainte nu maĭ este comisulŭ Bărcănescul datorŭ a maĭ purta cheltuiala pe tótă ḑiua, ci rĕmâne ca de către rudele d-luĭ dinpreună cu d-eĭ să dée baniĭ unde vor găsi locŭ sigurŭ să ămble cu dobândă, ca dintr'acea dobândă să-ĭ scóţă d-luĭ cheltuiala hraneĭ şi a trebuinţelor ce va avea; iar pentru darurile dinaintea nunţiĭ, fiind-că comisulŭ face apelaţie, se va face cercetare; cu tóte acestea fiind-că tréba vedemŭ că s'aŭ înlesnitŭ până aicĭ Divanulŭ cere dela Pré Sfinţia Ta, să ni se trimiţă însăşĭ cartea despărţireĭ, aicĭ, la Divanŭ, ca şi acesta să o dea la al 3-lea obrazŭ, până va împlini Bărcănescu tóte cele drepte ale soţieĭ séle, să nu maĭ găséscă şi cu acésta pricină de prelungire. 1790, Februarie 22. (Cod. XVIII, Fila 32).

*

După anaforaua dumnéluĭ vel spăt. şi al judecătoruluĭ spătăriĭ, pentru pricina judecăţiĭ, ce are Constantin Dedulescu postelnicelŭ, i doĭ fraţĭ aĭ luĭ anume Stan i Niţul cu unŭ Gheorghe Opincă, ce aŭ fostŭ căpitanŭ, pentru unŭ frate al lor ce l'aŭ omorîtŭ numitulŭ căpitanŭ cu slujitoriĭ, şi i-aŭ luatŭ armele i 500 galbenĭ ce-ĭ aŭ avutŭ în chimirŭ, după care ucidere fugindŭ la unŭ bim-başa dela Curtea de Argeşŭ, cu mijloculŭ aceluĭ bim-başa aŭ apucatŭ pe Constandin ca să-ĭ dée zapisŭ, că mórtea aŭ fostŭ din pricina lor, iar Gheorghe Opincă nu este vinovatŭ, şi nevrêndŭ a da acelŭ zapisŭ era să-şĭ primejduiască şi viaţa şi aŭ datŭ lucrurĭ de tal. 460 de şi-aŭ scăpatŭ viaţa, de care acésta aŭ datŭ măr-

www.dacoromanica.ro

turie Dumitrache Hurmuzoglu, că prin mâna luĭ s'aŭ datŭ aceste de şi-aŭ scăpatŭ viaţa, şi s'aŭ găsitŭ cu cale a-ĭ plăti Gheorghe aceştĭ banĭ, i armele să le dée, cum şi pentru 500 galbenĭ, de vor puté face jurămêntŭ Constandin i Nițul fraţiĭ mortuluĭ, că atuncĭ la mortŭ aŭ fostŭ aceĭ galbenĭ cu adevĕratŭ, şi nu i-aŭ luatŭ eĭ, şi să-ĭ plătéscă Gheorghe Opincă cu slujitoriĭ aceia, iar pentru ucidere pricinuindŭ Gheorghe că elŭ aŭ fostŭ trimisŭ cu poruncă să-ĭ ridice şi neavêndŭ, supunere, întêiŭ mortulŭ aŭ datŭ întrênşiĭ, şi apoĭ aŭ datŭ eĭ de l'aŭ omorîtŭ, fiind-că între céta mortuluĭ aŭ fostŭ unŭ Nica Untarul, de va da mărturie acelŭ Nica, că întêiŭ mortulŭ şi cu frate-sĕŭ aŭ sloboḑitŭ focurĭ în Gheorghe atuncĭ se va micşora vina uciderii, iar când nu va mărturisi într'acestŭ chipŭ Nica Untarul, se vor pedepsi după pravilă; la care acésta se arétă în anafora, că aŭ rĕmasŭ amêndouĕ părţile mulţămiţĭ, după care s'aŭ făcutŭ şi dela Divanŭ întărire, dândŭ dumnéluĭ vel spătarŭ, şi prin cuvêntŭ la Divanŭ mărturie, că sunt mulţămiţĭ, ca să se urmeze întru tóte asemenea, şi să poruncesce dumnéluĭ vel spătarŭ a împlini tal. 460 şi armele, iar pentru galbenĭ să ducă pe Nițul i Constandin fraţiĭ mortuluĭ a săvĕrşi jurămêntŭ, şi jurândŭ să împlinéscă şi galbeniĭ, iar neputêndŭ jura, să nu se supere, cum şi pentru fapta uciderii să se aducă şi acel Nica Untarul la jurămêntŭ şi de va putea jura séŭ nu, să însciinţeze, ca să se facă cea de săvĕrşitŭ hotărîre a osîndeĭ pentru fapta uciderii, după pravilă. 1790, Februarie 22. (Cod. XVIII, Fila 36).

*

După jalba luĭ Procopie Esarhu pentru a scóte pe egumenu mônăstiriĭ Căşciórele, s'aŭ orînduitŭ dela Divanŭ, că părinţiĭ Sfete Goreni carĭ se afiă aicĭ, ca una ce şi acéstă mônăstire este închinată acolo, să cerceteze pricina şi să aréte Divanuluĭ de pricina acésta. 1790, Februarie 26.

*

Treĭ cărţĭ la Sl. Rŏmnic, Buzĕŭ, Ilfov, pentru lude 18, ce aŭ fugitŭ dela ocnele Moldoveĭ.

Dumnévóstră Ispravnicilor ot sud sac sănĕtate, vĕ facemŭ în şcire că dela ocna ot Moldova, la 7 ale luneĭ aceştia aŭ fugitŭ aceştĭ maĭ josŭ numiţĭ 18 fugarĭ anume Nica, Stan, Ivan, Cicol, Dimitrie, Tiinova, Hristodor, Dimitrie, Ştefişoglu, Diamandi, Ionandi, Stancul Stoil, Atanasie Mitré, Mateiŭ Stoica, Vasile Dobre, Simion Sandul, Petru Novăştit, Constandin Stanciu, Slavul Tudor, Ştefan Ioan, Petre Constandin, Nicolae Catezioglu, pentru care Divanulŭ vĕ poruncesce straşnicŭ, să cercetaţĭ în totŭ judeţulŭ, de faţă şi pe sub cumpĕtŭ, ca de se va fi întîmplatŭ a veni aicĭ în partea loculuĭ aceştĭ fugarĭ şi se vor fi aflândŭ tăinuiţĭ, orĭ toţĭ, orĭ dintr'înşiĭ, să aveţĭ a-ĭ dovedi, şi prinḑêndu-ĭ, să aveţĭ a înşciinţa Divanulŭ numaĭ decâtŭ. 1790, Aprilie 8. (Cod. XVIII, Fila 85).

*

S'aŭ făcutŭ poruncă cu zapciŭ armăşescŭ către cămăraşŭ dela ocna Slănic, ca să pue pe unŭ Petre sin Popa Manea ot Baciu ce s'aŭ găsitŭ canon în ocnă. 1790, Aprilie 12.

*

Anaforaua departamentuluĭ de Cremenalion pentru ţiganiĭ Domnescĭ, carĭ se amestecă cu cununiĭ uniĭ fără de ştirea stăpânuluĭ lor, alţĭ cu sciinţă de boeriĭ

www.dacoromanica.ro

ce aŭ ţiganĭ, şi cerŭ la acésta cum să urmeze, orĭ după pravilnicésca condică séŭ după cum va porunci Divanulŭ? s'aŭ făcutŭ rĕspunsŭ dela Divanŭ, că pravila are a se urma, însă acestŭ felŭ de pricinĭ să aibă a le cerceta deosebitŭ şi să le aréte Divanuluĭ, şi pentru fieşcare se va face judecată şi hotărîrea eĭ. 1790, Aprilie 12.

*

S'aŭ datŭ poruncă la boeriĭ epitropĭ pentru casa vistieruluĭ Racoviţă, fiindcă slugeriŭ Palada ce este epitropŭ fiindŭ economŭ rĕŭ, să se scóţă şi să i-se iée socotéla neîngâduindu-lŭ a se maĭ amesteca, la care luare de sémă să fie şi să se dée de ştire şi cluceruluĭ Racoviţă, la care să fie zapciŭ, vătaful eĭ de paharnic. 1790, Aprilie 17.

*

După anaforaua starosteĭ de negustorĭ prin care cere şi se rógă pentru obiceiulŭ telalîculuĭ, ce este orânduitŭ pentru starostea şi pentru telalĭ, a nu se strica şi a da poruncă cum să urmeze, că-lŭ apucă pe dênsulŭ telaliĭ, pentru lucrurile ce aŭ vêndutŭ ale casiĭ vorniculuĭ Creţulescu, căcĭ după jalba cluceruluĭ Istrate Creţulescu se porunceşce a nu se scădea din banĭ nimicŭ, s'aŭ datŭ poruncă iarăşĭ la starostea, că la tóte cele-l-alte are să se urmeze obiceiulŭ, iar numaĭ dela casa acestuĭ boerŭ să nu iée nimicŭ, căcĭ se află în distihie, şi să nu se facă nicĭ o scădere banilor. 1790, Aprilie 17. (Cod. XVIII, Fila 102).

*

Hotărîrea ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ anforaliĭ departamentuluĭ la pricina mahalagiilor dela St. Gheorghe vechiŭ cu Mitul Croitoru Dărstorén pentru o prăvălie ce aŭ cumpĕrat-o între eĭ, şi nu-lŭ primescŭ, şi cerŭ a se da luĭ Stan Zăbunaru, după a lor cerere s'aŭ hotărîtŭ a întórce baniĭ Stan Zăbunaru Mituluĭ şi să rĕmâe prăvălia luĭ.

S'aŭ judecatŭ şi la marele Divanŭ Mitul Croitoru cu Stan Zăbunaru pentru protimisis a acesteĭ prăvăliĭ, unde faţă fiindŭ şi preoţiĭ vecinĭ şi mahalagiiĭ în Divanŭ şi întrebaţĭ fiindŭ, toţĭ cu o gură respunseră, că pe Stan îlŭ voescŭ de cumpĕrătorŭ, fiindŭ crescutŭ întru acéstă prăvălie, pămênténŭ de aicĭ, şi însuşĭ pricinuitorŭ cu trudă şi paza luĭ de aŭ scăpatŭ numita prăvălie întru acéstă trecută vreme din mânile Turcilor ne stricată, la care aŭ şi cheluitŭ de aŭ făcutŭ câte unŭ merimetŭ şi aŭ apărat-o de Turcĭ, şi aŭ trasŭ tóte angariile eĭ, şi deosebitŭ vĕdurămŭ şi adeverinţa eclesiarhuluĭ bisericeĭ domneşcĭ dela Aprilie 21, cum că maĭ multŭ primescŭ pe Stan Zăbunaru decâtŭ pe numitulŭ Mitul; decĭ Divanulŭ aŭ hotărîtŭ Stan Zăbunaru să stăpânéscă prăvălia cu pace, întorcêndŭ banĭ Mituluĭ Croitoru, pentru care i s'aŭ datŭ dela Divanŭ acéstă întărire. 1790, Aprilie 24. (Cod. XVIII, Fila 116).

Gheneralŭ Entenberg Felmarşal lieutenant.

Racoviţă consilierŭ
Marchel ofiţialŭ împĕrătescŭ.

Filaret Rŏmnicénu.
Dumitrache banŭ.
Radu Slătinénu.
Manolache Grădişténu.
Constandin Ştirbeiŭ.
Mateiŭ Fălcoianu.
Dumitrache logofĕtŭ.

*

www.dacoromanica.ro

Porunca ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ jălbiĭ clirosuluĭ bisericilor domnescĭ.

Cu cale fiindŭ jalba şi cererea clirosuluĭ bisericilor domnescĭ, poruncesce Divanulŭ, ca datorŭ să fie orĭ-care chiriaşĭ ce are verĭ-ce namestie pe locŭlŭ bisericilor, să aibă a da şcire bisericaşilor ca să iscăléscă şi bisericaşiĭ după obiceiulŭ lor la facerea din noŭ, orĭ la prefacerea, orĭ la schimbŭ, orĭ la vênḑare, afară din mezatŭ, la care acea potŭ avea bisericaşiĭ şcire din strigarea ce face telalulŭ întru anḑulŭ tuturor, căcĭ de nu va urma acesteĭ datoriĭ nu va fi temeinică vênḑarea, séŭ schimbulŭ ce vor face; dreptŭ aceea datorĭ să fie şi bisericaşiĭ a arĕta acéstă poruncă la toţĭ chiriaşiĭ, ca să aibă şcire maĭ nainte. 1790, Maiŭ 1. (Cod. XVIII, Fila 123).

Entenberg leitnant-feldmarschal, Rŏmnic-Filaret.

*

Primindŭ porunca Divanuluĭ, să aveţĭ a orândui dumnévóstră unŭ boerinaşi cu pracsisŭ, şi din poruncă, cu alţĭ meşterĭ lemnarĭ să mérgă la moşia Ogrezenĭ a Ecaterini Fălcoenceĭ şi prin carte de blăstemŭ să facă dréptă preţuire caselor ce sunt făcute pe numita moşie de şătrariu d. *Antonie Fotino* soţulŭ numiteĭ Ecaterina, care sunt numaĭ de lemnŭ clădite şi învălite iar nu şi zidite, însă preţuirea se va face după starea în care se va fi aflândŭ acumŭ; şi să fie şi prin şciinţa amêndorora părţilorŭ, şi acea preţuire a orânduituluĭ de către dumnévóstră deîmpreună cu meşteriĭ lemnarĭ cercetându-se şi adeverindu-se cu iscăliturile dumnévóstră, să aveţĭ a o trimite la Divanŭ fără de zăbavă. 1790, Maiŭ 4. (Cod. XVIII, Fila 127).

*

Hotărîrea ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ anaforaliĭ departamentuluĭ de Cremenalion la pricina luĭ Costandin pitariu cu Costandin Moldovénu pentru neşte chimirurĭ cu galbenĭ.

S'aŭ cetitŭ la Divanŭ anaforaua, şi după atâtea doveḑĭ ce sunt arĕtate întru acéstă cercetare, nu rĕmâne îndoială cum că baniĭ acelor chimirurĭ sunt luaţĭ de Costandin, pentru care nicĭ este trebuinţă de a'l căzni, căcĭ numaĭ cu a mărturisi că 'ĭ aŭ luatŭ elŭ, şi a nu'ĭ da, nu este păgubaşilor acésta de nicĭ unŭ folosŭ, în vreme ce cunoscutŭ este una ca acesta, ce aŭ urmatŭ atâtea netrebniciĭ, că tóte acestea le-aŭ pusŭ înainte şi le-aŭ hotărîtŭ a le suferi cândŭ aŭ făcutŭ fapta acésta; Dreptŭ acea hotărésce Divanulŭ, ca totŭ avutulŭ luĭ orĭ banĭ, orĭ haine, orĭ alte lucrurĭ, câte se vorŭ dovedi, orĭ la dênsulŭ, orĭ la acea précurvă, séŭ verĭ la cine, să se ia-e până la una şi să se dée spre împlinirea acestuĭ furtişagŭ de banĭ la păgubaşĭ, afară de zestrea soţiiĭ luĭ, Maria, care este hotărîtă prin deosebita carte a pré sfiinţiiĭ sale părintele Mitropolitŭ; pentru care să poruncesce dumnévóstră judecătorilor departamentuluĭ, acésta să o cercetaţĭ cu totŭ felulŭ de mijlocŭ, atâtŭ dumnévóstră despre partea judecăţiĭ, câtŭ şi păgubaşiĭ să facă totŭ felulŭ de cercetare, ca să afle să dovedéscă, puindŭ şi pre acea pré curvă la cercetare cu înfricoşare ca să mărturiséscă adevĕrulŭ de avutulŭ luĭ Costandin, şi aşĭa dumnéluĭ vel armaş să facă împlinire. 1790, Maiŭ 6. (Cod. XVIII, Fila 133—135).

*

Porunca către vel. agă pentru pricina a douĭ băcanĭ ce aŭ reportuitŭ Divanuluĭ şi unŭ făinarŭ, că i-aŭ trimisŭ la lagăru dela Herăşci şi la Ialomiţa;

www.dacoromanica.ro

după porunca Divanuluĭ i-saŭ poruncitŭ, ca câţĭ în voia lor nesiliţĭ vorŭ a merge, să-ĭ trimiţă întâiŭ la Ecselenţia sa ghenăralulŭ, ca să aréte la ce lagărŭ mergŭ, şi să li se dée cărţile Ecselenţeĭ séle la mânĭ, spre a nu se supĕra de către nimenea. — 1790, Maiŭ, 8. (Cod. XVIII, Fil. 139).

*

Porunca cu mumbaşir către cămăraşu dela ocna Teléga ca să pue pe Gheorghe Ploeşténul şi Ienache Delhiu, ucigaşiĭ luĭ Vasile Holteiu dela Ploescĭ, i pe Voinea sluga luĭ Tudor Pitén căpitanu, ucigaşiĭ luĭ Ioan, Barbatu Eftincăi ot. Mogoşoia, dândŭ adevĕrinţă mumbaşiruluĭ. — 1790, Maiŭ, 17.

*

Volnicie cu mumbaşir Armăşeşcu, ca să pue în ocna Slănic pre Ştefan Uugureanu, Străinu ce aŭ făcutŭ înşĕlăciunĭ unora şi altora cu nume de datoriĭ şi i-aŭ mâncatŭ, atâtŭ la partea politicéscă câtŭ şi la partea ostăşéscă, şi mumbaşiru să aducă adevĕrinţă dela cămăraşŭ de ocnă, că l'aŭ făcut teslim, carele făr' de alŭ doilea poruncă să nu se slobóḑă.

*

Dela Divanulŭ principatuluĭ ţĕrĭĭ românescĭ.

Porunca către Costandin Zisul.

La 15 ale luneĭ luĭ Maiŭ te-aĭ înfăţişatu la Divanŭ cu Andreiŭ Rusul, şi Divanulŭ te-aŭ îndatoratŭ, ca în sorocŭ de 15 ḑile, adecă până la sfîrşitulŭ luĭ Maiŭ, să aĭbă a găsi şi a aduce aicĭ la Divanŭ pe soţia acestuĭ Andreiŭ, după care hotărîre vedemŭ că soroculŭ aŭ trecutŭ şi următoriŭ n'aĭ fostŭ, pentru care Divanulŭ 'ţĭ poruncesce ca negreşitŭ pe soţia jăluitoruluĭ acestuia să o aibĭ a o da în mânile luĭ şi să iéĭ adevĕrinţă iscălită cu martorĭ cum-că aĭ făcut'o teslim, că într'altŭ chipŭ să sciĭ că nu eşcĭ mântuitŭ, şi cândŭ nu veĭ fi următorŭ să sciĭ că ţi-se va trimite mumbaşir de te va rădica din slujbă, şi aducându-te aicĭ, veĭ cădé în osîndă, şi după faptele tale cu care te-aĭ purtatŭ la acésta netrebnică faptă. — 1790, Iunie, 5. (Cod. XVIII, Fil. 180).

*

După raportulŭ d-luĭ vel. agă pentru pereusia luĭ Stefan Ungureanu care s'aŭ hotărîtŭ de Divanŭ a se trimite la ocnă pentru însĕlătoriile ce aŭ făcutŭ unora altora, s'aŭ datŭ poruncă la vel. agă a se vinde lucrurile cu mezatŭ şi baniĭ să se împarţă pe datornicĭ. — 1790, Iunie, 6. (Cod. XVIII, Fil. 181).

Lucrurile anume:

Un bordeiŭ, de vale la sfeti Ioan, pe locu mônăstirescŭ, care póte să facă ca tal: 30.

Un pistolŭ ca de tal: 4.

Patru peĭ de vacă.

Treĭ păturĭ nouĕ, una câte tal: 2, şi alte mĕruntăĭ próste ale caseĭ.

*

www.dacoromanica.ro

Divanulŭ Principatuluĭ ţĕriĭ românescĭ

Poruncă către boeriĭ epitropĭ.

Dragomir biv. 3-lea logofĕtŭ este datorŭ capete tal. 120 afară din dobândă la Nicoli sărdarŭ, pentru care datorie îĭ sunt casele amanetŭ, şi la sorocŭ neplătindŭ, sunt date spre vênḑare. Decĭ fiindŭ că Dragomir este la catastih de mila ce s'aŭ rânduitŭ a da dumnévóstră dela cutie tal. 10 pe lună, vĕ poruncesce Divanu, ca să daţĭ acum tal. 90 pentru 9 lunĭ, şi cu tal. 30 ce aŭ câştigatŭ şi elŭ, care i-aŭ şi datŭ împlinindŭ capetele să-'ĭ daţĭ luĭ Nicoli sărdaru spre a'ĭ scăpa casele, iar pentru dobândă va avea şi sărdaru Nicoli îngăduială până la tómnă.—1790, August 13. (Cod. XVIII, Fila 246).

Entenberg, Cozma al Ungro Vlahieĭ, Rômnic Filaret, Ioan Logf, Manolache Grădişteanŭ, Costandin Ştirbeiŭ, Mateiŭ Fălcoianu.

*

Porunca către ispravniciĭ ot. sud. Saac. ca să orânduiască omŭ harnicŭ la viile luĭ Ioniţă Dan Braşovén, ce le are aicea la acelŭ judeţŭ, ca să facă totŭ vinulŭ zaptŭ, şi dândulŭ în sémă bună, să stea în păstrare până la a doua poruncă, pe care vinŭ să'lŭ mĕsóre şi să trimită însciinţare la Divanŭ, şi să facă fără de zăbavă, până nu ridică vinurile, că nu se vor îndrepta, şi fiindŭ că şi Ioniţă Dan se află la viĭ, să aibă a'lŭ trimite şi pe elŭ, spre a se izbrăni cu datorniciĭ cum şi Stoicăi polcovniculŭ să'ĭ dée în scire a se scula, să vie şi el aicĭ. 1790, Octombre 18.

*

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ românescĭ.

Poruncă către ispravniciĭ ot sud...

Se face d-vóstre în scire pentru un ucigaş, care la 24 ale luĭ Noembrie dupăce 'şĭ-aŭ luatŭ din oraşŭ Prospulk un car cu chirie ca să mérgă la Edimburg, mergêndŭ pe drumŭ aŭ omorîtŭ pe o slugă a unuĭ cojocarŭ anume Goli Vetzler ce era cărăuşul sĕŭ; acest hoţ este la stat scurt şi gros, în vêrstă de anĭ 25, la obraz cu semne multe de vĕrsatŭ, buzatŭ, pĕrulŭ capuluĭ murgŭ, céfa grósă şi se arétă el că este strajămeister la volintirĭ; era îmbrăcatŭ pe dênsulŭ un antiriŭ leşescŭ, scurtŭ, soldăţescŭ, albastru-cenuşiŭ cu găitanurĭ pestriţe, nădragiĭ asemenea, de postav, ungurescĭ, cisme negre ungurescĭ cu pintenĭ, avea un bastonaş scurt de trestie; când se afla la numitulŭ oraşŭ Proşpulk purta în capŭ pălărie ostăşéscă în treĭ cornurĭ şi cu funta de mătase galbenă, şi după ce aŭ sĕvêrşit uciderea l'aŭ vĕḑutŭ în oraşul Palindorf cu o ipingea soldăţéscă cenuşie şi în cap cu o pălărie rotundă, vorbesce fórte bine nemţesce şi 'şĭ numesce numele sĕŭ Cristof Weber; născutŭ în oraşulŭ Rap; la şederea luĭ în oraşulŭ Proşpulk avea prieteşugulŭ iarăşĭ cu o slugă a unuĭ cojocarŭ, cu care împreună după ce aŭ sĕvêrşit acéstă faptă l'aŭ vĕḑut în oraşulŭ Palindorfŭ, carele acéstă slugă a cojocaruluĭ este în vêrstă de anĭ 24, la stat scurtŭ şi grosŭ, are giubea galbină de postav de ţéră cu laĭbăr roşu, cu nădragĭ verḑĭ, cismele nemţescĭ, pĕrulŭ ridicatŭ în susŭ; butca ce are este văpsită verde, căptuşită înăuntru cu postavŭ cenuşiŭ şi cu gurĭ verḑĭ împistraţĭ cu albŭ, perdéua de pele; d'inaintea butciĭ douĕ ferestre şi în spatele butciĭ iarăşĭ o ferestrue, cu doĭ telegarĭ castaniĭ 'nalţĭ de

www.dacoromanica.ro

15 pumnĭ, calulŭ din drépta de amêndoĭ ochiĭ este orbŭ şi spetitŭ, calulŭ celŭ din stânga este fórte mare la copite, amêndoĭ cu hamurĭ nemţescĭ, în cap cu căpéstre de pele şi la ochĭ capacele de pele de .... de aicĭ se poruncesce dv. cu deosebire ca să aveţĭ a cerceta fórte cu deaměruntu pe sub cumpětŭ în totŭ ţinutulŭ acelorŭ judeţe, ca negreşitŭ să se găséscă aceştĭ hoţĭ, şi or cine îĭ va găsi, să'ĭ aducă aicĭ la mine, feldmareşal leitnant, şi unŭ bacşiş va căpăta. 1790, Decembrie 11. (Cod. XVIII, Fila 334—335).

Entenberg, feldmareşal leitenant, *Rômnic Filaret, Ioan Logofĕtulŭ, Manolache Grădişténu, Costandin Ştirbeĭ, Marchelius.*

*

S'aŭ făcutŭ carte către magistratulŭ Braşovuluĭ, ca să dée în scire luĭ Ioniţă din Braşov, că i se strigă viile la mezatŭ pentru datoria Stoicăĭ logofĕtŭ, i a comisaruluĭ rĕsboiuluĭ Clemais, ca orĭ să vie să rĕspundă la datorie, séŭ de nu, să scie, că la soroculŭ mezatuluĭ este să se vêndă viile. (Cod. XVIII, Fila 27).

*

După însciinţarea Divanuluĭ Craioveĭ pentru nisce ţiganĭ ce are aicĭ în ţéră paharniculŭ Ioniţă Gănescu, viindŭ împreună cu omulŭ paharniculuĭ şi armaşiĭ orânduiţĭ, s'aŭ datŭ şi cartea divanuluĭ, ca împreună cu armaşulŭ orânduitŭ de aicĭ, priu cercetare bună, câţĭ ţiganĭ va găsi de aĭ paharniculuĭ să-ĭ iée, însă cu aceĭ ţiganĭ să nu care-cum-va să iée niscare-va ţiganĭ de-aĭ prinţipatuluĭ de aicĭ. (Cod. XVIII, Fila 29).

*

Mormêntulŭ luĭ Damari.

Dintre boeriĭ Divanuluĭ luĭ Sax-Coburg era şi Damari. Amŭ aflatŭ mormêntulŭ acestuia în biserica St. Iónŭ (lângă curtea cu juraţĭ). Este în biserică, pe drépta şi în cuprinderea următóre:

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Ἰωάνης Δάμαρης, μέγας Βορνικος, ὅστις ἀνεπαήθη τοῦ 1798, σεπτεμβρίου 4. — Καὶ ὁ ἄρχων μέγας λογοθέτης Μανωλάκης Ὑψηλάντης μετὰ τῆς συζύγου του Μαριωάρας, δίτινες ἀνεπαύθησαν: ἡ μὲν τοῦ 1788, Μαρτίου 8, ὁ δὲ τοῦ 1789, ὀκτομβρίου 9.

Adecă: Aci zace servulŭ luĭ D-deŭ Iónŭ Damari, mare vornicŭ, care a repausatŭ la anulŭ 1798, Septembrie 4. Şi boerulŭ mare logofĕtŭ Manolache Ypsilante şi soţia sa Marióra, cari aŭ repausatŭ: Marióra la anulŭ 1788, Martie 8; iar Manolache la 1789, Octombrie 9.

*

Dămŭ aci în anexă, ca tabelŭ, cuprinsulŭ unuĭ pasportŭ, cu care, după ocuparea Munteniei de Austriacĭ, se întorcéŭ în patrie emigraţiĭ din timpulŭ luĭ Nicolae Mavrogheni.

ANEXA LA PAG. 420

Cu referinţă la calea din judeţulŭ Argeşuluĭ, Divanulŭ scrie ispravniculuĭ, din porunca luminatuluĭ Principŭ, «veĭ lua d-ta pliroforie pentru cererea ce se

www.dacoromanica.ro

SACRATISSIMÆ CÆSAREO REGIÆ & APOSTOLICÆ MAJESTATIS, ARHI DUCIS AUSTRIÆ, MAGNI PRINCIPIS TRANSYLVANIÆ, & SICULORUM COMITIS &c. REGIUM IN MAGNO PRINCIPATU TRANSYLVANIÆ GUBERNIUM: Univerſis, & ſingulis, cujusque Statu, Gradus, & Dignitatis, Oficiique, & Functionis Summefatæ Cæſareo Regiæ Majeſtatis Fidelibus, quorumcunque Circulorum, Civitatum, & Oppidorum Magiſtratibus, Præſidiorum Commendantibus, Paſſuum, Pontium, Vadorumque Cuſtodibus, in hoc Magno Principatu, & I. Hungariæ Regno conſtitutis, & reſidentibus, Militaribus, Eccleſiaſticis item, & Secularibus Præſentes viſuris Salutem, & Officioſam Nostri Commendationem. Poſtquam Præſentium Exhibitor *Györgytze Miroslován Pollkovnik, ex Krajova in Valachia oriundus, & cum Uxore sua et tribus pedis..... in patriam suam retro**) profecturus, ſemet Literis Pa....alibus muniri petiiſſet, hocque fine reverenter nobis inſtitiſſet; non modo pro libera eundi, ibidemque commorandi, ac ſuo tempore redeundi facultate ipſi indulgenda, feld & debita, ubi neceſſitas tulerit, præbenda aſſiſtentia, Eidem præſentes Noſtras Salvi Conductus Literas duximus, & concedendas, Præsintibus prelectis, Exhibenti reſtitutis.

E Regio Magni Principatus Transylvaniæ. Gubernio Cibinii die 28 Menſis Xbris Anno Domini 1789.

Semnat: Comes Petrus de Reva | L. S. Austriac | David Vajna

*) Vorbele în litere cursive sunt scrise cu mâna în acestŭ paşportŭ. Locurile cu puncte sunt rupte în originalu, care este în posesiunea mea.

Typ. GUTENBERG, Joseph Göbl, Strada Dómnei 23.

www.dacoromanica.ro

face din judeţu Argeşuluĭ, pentru facerea şi dregerea drumuluĭ ce duce la Craiova, la care cerere, d-tale sciută fiindŭ starea întru care se află acelŭ judeţŭ, şi rĕspunderile podvódelorŭ cu care este încărcatŭ, şi fiindŭ d-tale cunoscute asemenea, atâtŭ trebuinţa aceluĭ drumŭ, cum şi starea şi rĕspunderea judeţuluĭ Vâlciĭ, pe cum veĭ găsi cu cale veĭ pune tréba în orânduială, şi cea ce veĭ găsi cu cale veĭ orândui la Vâlcea, şi iarŭ cea ce veĭ găsi cu cale veĭ orândui la judeţulŭ Argeşuluĭ, şi de starea în care veĭ pune acésta trébă, veĭ reporta şi la Divanŭ, ca să scie ce să rĕspundă Mărieĭ sale.» — 1790, Martie, 27. (Cod. XVIII, Fil. 76).

ANEXA LA PAG. 433

Estrasele din *Monitorulŭ francesŭ*, dintre 1789—1800, se vorŭ publica ca anexe la unŭ volumŭ următoriŭ, căcĭ ele privescŭ evenimentele coprinse în maĭ multe volume.

ANEXA LA PAG. 434

Anexa cu tratatulŭ dela Sistov se va pune la volumulŭ IV următorŭ, (alŭ II-lea alŭ serieĭ 1786—1792).

ANEXA LA PAG. 443

Eacă ce scrie Becattini (VIII, pag. 289) despre facerea paceĭ dela Iaşĭ:

«Tante affollate disgrazie, e i ragguagli giunti al gran Visir de 'maneggi sopradescritti de' ministri delle potenze alleate, e della loro determinazione di abbandonar la Porta a se stessa, se non accettava le condizioni di pace proposte all' Imperatrice, la strada aperta a' vincitori di avvicinarsi alla metropoli stessa dell' Impero, lo indussero a spedire al campo del Principe di Repnin dei plenipotenziarj, per implorare la predetta pace, e chiudere una sospensione di armi. Il Supremo Comandante Russo già munito delle sue istruzioni, replicò che si voleasi la pace da' Turchi colla Russia era d' uopo accettare senza riserva ed eccezione nessuna le seguenti condizioni.

I. Che non si parlasse in verun modo della Crimea e della piccola Tartaria, che sarebbero restate per sempre come lo erano, sotto la Sovranita dell' Impero di Russia, a norma della Convenzione del 20 Gennaro 1784, la quale sarebbe stata confermata in tutte le sue parti, e considerata nel sue pieno vigore.

II. Che sarebbe ceduta dalla Porta Ottomanna alla Russia la Città e fortezza di Oczakow con tuto il suo distretto per rimanerne essa in pieno possesso, e che in avvenire il fiume Niester avrebbe servito di confine a' duc Imperj.

III. Che per tal motivo S. M. l'Imperatrice delle Russie, e per un effetto della sua moderazione avrebbe restituite alla Porta tutte le conquiste fatte dalle sue armi oltre il suddetto fiume, la cui navigazione sarebbe restata libera a' sudditi d' ambe le parti, e protetta dalle respective potenze contraenti.

IV. Che sarebbe stato rimesso in vigore il Trattato di Kainardgi del 1774. in tutti quelli articoli ne' quali ora non vi veniva derogato, relativamente alla libera navigazione della bandiera Russa, in tutti i fiumi e mari sottoposti alla

www.dacoromanica.ro

Porta Ottomanna, e specialmente nel mar Nero, non meno che tutte le convenzioni posteriori, principalmente quella del 1679.

V. Che sarebbe lecito alla Porta Ottomana il costruire ne' suoi dominj di frontiera, lungi però dal Niester per non turbarne la navigazione, quelle Fortezze che avesse credute a proposito, o restaurarne altre a suo piacimento.

VI. Che tutti i prigonieri sarebbero stati rimessi in libertà da una parte e l' altra senza pretensione di riscatto.

VII. Che non sarebbe lecito alla Porta il rimuovere in avvenire sotto pretesto di fellonia i due Ospodari di Valacchia, e Moldavia, nè alcun Turco avrebbe mai potuto in apresso aprir domicilio e stabilirsi in que' due Principati.

VIII. Che restava fissato un armistizio di otto mesi per convenire negli altri punti che restavano indecisi.

Questa pace fu segnata sul campo di battaglia medesimo, ove i Turchi sofferte aveano le due ultime sconfitte nel dì 11. di Agosto, e sembrò certamente al fiero Jusuff di avere ottenuto migliori condizioni che non vi era da sperare nello stato deplorabile in cui trovavasi.

A Jassi, di ritorno da Pietroburgo si è aperto il congresso tra i Plenipotenziarj Russi, e i Turchi in Husch, Villaggio non lontano al Pruth, affine di estendere il Trattato definitivo conforme agli enunciati preliminari che è stato poi sottoscritto alle medesime indicate condizioni nel dì 11. Gennaro 1792. avendo avuto l' Imperatrice la generosità di condonare alla Porta 12. millioni di piastri di cui andava creditrice per le spese. In tal maniera ha avuto termine la nuova guerra tiratasi addosso dagli Ottomanni sulla supposizione di poter ricuperare la Crimea, ma in vece hanno dovuto soffrire che resti in mano a' lor nemici Oczakow, che è la chiave del mar Nero col suo territorio, che si stende circa cento e venti miglia in lunghezza, e cento in larghezza tra il Niester e il Bog, due gran fiumi Navigabili, deserto è vero, ma di ottimo suolo, che può in breve divenire coltivato e fertile, mediante la vicinanza di Cherson. Non ostante l' assistenza delle Potenze protettrici, la Monarchia de' Sultani ha riportate, come si è veduto, nuove scosse ed urti terribili, e l' esser passata in potere de' suoi più formidabili ed invincibili avversarj la chiave suddetta, per cui una volta o l' altra non è per loro ardua cosa l' aprirsi l' adito sotto le mura del serraglio, può certamente affrettare l' ultima sua decadenza e rovina.

Tratatulŭ întregŭ alŭ păceĭ dela Iaşĭ se va reproduce intre anexele tomuluĭ următoriŭ, după *Martens* (V. p. 67) şi cu apreciările luĭ Koch şi ale luĭ F. Schoell (Histoire abrégée des traités de paix entre les puissances de l'Europe depuis la paix de Westphalie. 4 vol. 4°. Bruxelles 1838, pg. 429).

www.dacoromanica.ro

ADDENDA ET CORRIGENDA

Din repeḑiciunea culegereĭ aŭ rĕmasŭ maĭ multe anexe, carĭ se daŭ aci, spre complectarea tomuluĭ. Lectorele va scuza mica desordine, care se va îndrepta la o nouă ediţiune, — décă se va maĭ face când-va!

ANEXA LA PAG. 44

Carte de condicarŭ de judeţŭ.

. . . . Zemle Vlah. Dat'amŭ cartea D-nieĭ mele luĭ . . . pre carele l'amŭ orînduitŭ a fi condicarŭ la sud ca să aibă a ţinea condica judeţuluĭ şi a urma întocmaĭ după coprinderea acestorŭ poruncĭ ce-ĭ dămŭ:

Tóte domnescele nóstre poruncĭ câte să trimitŭ şi s'aŭ trimisŭ către ispravnicĭ, séŭ către judecătorĭ, pentru chivernisirea locuitorilor, pentru paza judeţuluĭ şi pentru orĭ-ce pricină de obşte, séŭ povăţuirĭ şi învăţăturĭ, maĭ vîrtosŭ, cele ce sunt următóre întru tótă vremea, şi obicinuite, să aibă a le trece în condică tóte, de rândŭ, cu vremea lor, ca şi schimbându-se ispravnicii, séŭ judecătoriĭ şi viindŭ alţiĭ, să găséscă acele poruncĭ în condică, să le energhiséscă şi să le păzéscă.

Şi logofĕtulŭ acesta să fie dator la schimbatulŭ boerilor ispravnicĭ, séŭ judecătorĭ, a arĕta celor ce vinŭ câte poruncĭ sunt date maĭ dinainte, iar să nu fie uitată porunca ce se dă odată şi să nu se ţie de cel ce vine în urmă ispravnicŭ, cu pricină că aŭ rĕmasŭ cărţile de acele poruncĭ la boeriĭ ispravnicĭ ce aŭ fostŭ maĭ nainte.

Aşişderea şi urmarea ce face ispravniciĭ după poruncile Nóstre şi cărţile ce scrie în deobşte, prin plăşĭ, cum şi listele de orĭ-ce trebuinţă vor face ispravnicilor, asemenea şi acelea să fie tóte trecute tóte în condică. Să se păzéscă în mânile orênduituluĭ logofĕtŭ şi pravilnicésca condică ce este trimésă la judeţe întru care este povĕţuirea pe largŭ, cum să urmeze ispravniciĭ şi judecătoriĭ la pricinile de judecăţĭ, i de cele obicĭnuite ale moşiilor şi de multe cuviincióse povĕţuirĭ.

La judecăţile ce se vor căuta de judecătorĭ, séŭ de ispravnicĭ, să se afle orînduitulŭ logofĕtŭ de faţă, cetindŭ şi ascultândŭ, ca să facă practică de pricină, întru care se scrie atâtŭ ḑisele unuia, câtŭ şi rĕspunsulŭ altuia şi hotărîrea

www.dacoromanica.ro

ce s'aŭ făcutŭ şi după aceea să facă apoĭ carte de judecată, séŭ anafora. Cum şi de nu se va urma pricina şi va rĕmâné a se aduce marturĭ, séŭ alte doveḑĭ, iarăşĭ să aibă a face practica şi să o trécă în condică, ca să fie pururea sciutŭ ce a rĕspunsŭ fieşcarele din ceĭ ce s'aŭ judecatŭ? ce doveḑĭ aŭ arĕtatŭ şi la ce aŭ rĕmasŭ pricina? carele la acésta să fie fórte cu luare aminte ca să înţelégă şi să facă zaptŭ cum se cade pricina, cercetarea şi hotărîrea judecăţeĭ, spre a scrie însĕşĭ acele ce se vorbescŭ şi se hotărĕscŭ la judecată, iar nu altele. Şi aşĭa să se scrie în condică tóte pricinile de judecăţĭ ale norodului, ce se caută de ispravnicĭ şi de judecătorĭ, peste tótă vremea, spre a se afla trecute cu tótă orênduiala lor, cu hotărîrea şi împlinirea ce s'aŭ făcutŭ şi să adevereze în fieşcare carte séŭ anafora, că sunt trecute în condică, după care dându-se celuĭ ce a câştigatŭ judecata cartea, séŭ anaforaoa, să dé şi la mâna celuĭ ce n'aŭ rĕmasŭ odihnitŭ adeverinţa iscălită de ispravnicĭ, séŭ judecătorĭ, prin care se arétă anume sorocŭ ce s'aŭ pusŭ de faţă acelora, ca să vie la Divanŭ de a'şĭ face *apelaţia* lor. Şi să dé şi ceĭ cu pricina adeverinţă sub iscăliturile lor, întru care să aréte ḑioa ce ş'aŭ pusŭ sorocŭ şi pe hătărîrea de acolo. Iar pentru ceĭ ce aŭ rĕmasŭ odihniţĭ şi mulţămiţĭ pe hotărîrea de acolo, să scrie însuşĭ în carte că s'aŭ mulţămitŭ şi s'aŭ odihnitŭ.

Să aibă datorie orânduitulŭ logofĕtŭ, ca pe tótă luna să trimiţă prin d-lorŭ ispravnicii, aicĭ la logofeţia Divanuluĭ Domnieĭ Mele. condică de câte judecăţĭ s'aŭ căutatŭ de judecătorŭ şi de ispravnicĭ, cu arĕtare în ce chipŭ s'aŭ hotărît, séŭ la ce aŭ rĕmasŭ? De s'aŭ mulţămit séŭ nu? Ca, cândŭ va veni cu apelaţie la Divanŭ vre-unul şi va cere ca să aducă pe părîtul luĭ aice, să i se céră adeverinţa soroculuĭ, să se caute în condică pricina aceluia ca să se vaḑă.

Lîngă acésta, fiind-că s'aŭ întêmplatŭ şi se întêmplă necurmat gălcevurĭ şi pricinĭ pentru zălogirĭ şi vênḑărĭ de moşiĭ şi de venitur şi de orĭ-ce lucrurĭ, că s'aŭ făcutŭ printr'ascunsŭ i cu altă economie şi s'aŭ vêndutŭ la ómenĭ strĕinĭ, carĭ sunt opriţĭ a cumpĕra, ca să lipséscă dar acestea, să aibă a se trece în condica judeţuluĭ tóte vênḑările de moşiĭ, de locuitorĭ şi de orĭ-ce, séŭ zălogire de va fi, cu orânduiala făcută, după cercetarea ispravnicilorŭ şi să se adevereze de dênsulŭ, că este trecutŭ în condică, ca la orĭ-ce judecată să se créḑă de adevĕratŭ acestŭ zapisŭ, iar fără de a se trece în condică să nu aibă statornicie nicĭ unŭ felŭ de vênḑare, séŭ zălogire. Care pentru acésta să aibă datorie ispravnicii maĭ ântêiŭ a da în scire la totŭ judeţulŭ, ca toţĭ să scie a veni la condică. Aşişderea şi orĭ-ce alte aşeḑămênturĭ, ca să fie temeinice şi cu credinţă de adevĕrate, să aibă a se arĕta şi a se scrie în condica judeţuluĭ adeverindu-se logofĕtŭ, după cum pentru unele ca aceste se arétă şi în *pravilnicésca condică*.

Aşişderea să se trécă în condica acésta şi exsamene de cercetările a fieşcăria vinovatŭ şi căḑutŭ în hoţie, ca să se afle trecute. Şi când ar avé vre-o trebuinţă numitululŭ logof. de vre-o povĕţuire şi învĕţătură, să aibă prin dd. ispravnicĭ a însciinţa la d-luĭ vel logofĕtŭ şi d-lor veliţiĭ logofeţĭ să aibă a arĕta Domnieĭ mele şi porunca ce va primi dela Noĭ, iarăşĭ prin ispravnicĭ să o trămită la orênduitulŭ logofĕtŭ.

Şi pentru slujba şi ostenelele luĭ, i s'aŭ orînduitŭ de către Domnia mé léfă pe lună câte tal. 20.

Aşişderea să aibă a ţine şi treĭ lude scutelnicĭ pentru posluşania caseĭ luĭ, ómenĭ streinĭ şi fără de pricină şi fără de dajdie în visteria Domnieĭ mele, cărora, după cercetarea ce li se va face de către ispravnicĭ, fiindŭ cu adevĕratŭ fără de pricină, să aibă a li se da de la vistieria Domnicĭ mele pecetluiturĭ

www.dacoromanica.ro

domnescĭ, pe numele şi chipurile lor, ca să fie apĕraţĭ. Şi lângă acésta să iée şi havaetu de la cărţile de judecată, séŭ anafora ce vorŭ face ispravnicii şi judecătoriĭ, însă la pricină hotărîtă de acolo, pentru scrisŭ şi trecutulŭ în condică de la parale 20 până la parale 60. Şi ispravnicii, séŭ judecătoriĭ să aibă a însemna în carte acelŭ havaietŭ, ca să nu se îndrăznéscă a lua maĭ multŭ. Aşişderea să ié şi de la revaşele ce se face de soróce de către ispravnicĭ 1 de la parale 2 până la parale 4, iarŭ maĭ multŭ să nu se cuteze a lua, după cumŭ într'acestŭ chipŭ s'aŭ fostŭ făcutŭ hotărîre de către Domnia sa fratele nostru domnulŭ Alexandru Ipsilant voevodŭ, pentru havaeturĭ prin condica ce o vĕḑum, cu leat 1780, Februarie în 10. Iar de la vênḑărĭ, zălogirĭ de moşiĭ, viĭ, ţiganĭ séŭ alte aşeḑĕminte, cumŭ şi de la vênḑărĭ de venituri de moşiĭ, care poruncimŭ maĭ susŭ, a merge cu zapisulŭ ca să se cerceteze de ispravnicĭ şi să se trécă în condică, să ié, pentru scrisulŭ în condică, de moşie mare parale 30, de moşie mică 15; de vie mare parale 30; de vie mică parale 15, şi de ţiganĭ la unŭ sufletŭ 15 banĭ, însemnândŭ iarăşĭ ispravnicii, séŭ judecătoriĭ, acest havaetŭ într'acele aşeḑĕmênturĭ. Poruncimŭ Domnia mé d-stră ispravnicilor aĭ judeţulnĭ, vĕḑêndŭ cartea Domnieĭ mele, să aveţĭ a'lŭ metahirisi la tréba acésta, dându-ĭ condica judeţuluĭ asupră-ĭ, ferindu-se de a nu face niscare-va jafurĭ celor ce vorŭ avé pricinĭ de judecăţĭ, séŭ a cere rușfeturĭ şi mită, că pentru aceea i s'aŭ orânduitŭ de către Domnia mé léfă îndestulă, ca să se mulţămésca, spre a se feri de unele ca acele, nicĭ să zăbovéscă cu scrisulŭ cărţilor, séŭ cu trecutulŭ în condică pe locuitoriĭ ce vorŭ ave pricinĭ de judecată, ca să li se pricinuéscă periciune cu perderea de vreme şi cu cheltuélă, ci să le dé drumulŭ, pentru că de va face vre-unŭ cusurŭ la vre una din câte îĭ poruncimŭ maĭ susŭ, nu numaĭ va fi lipsitŭ, ci şi altă dată nu se va maĭ învrednici la mila şi slujba domnéscă, ce'lŭ vomŭ şi pedepsi. I saam réc. GPd. 1787, Februarie. (Cod. XVII fila 242—245).

Pitacŭ la Mitropolitŭ pentru unŭ preotŭ ce aŭ scrisŭ o diată şi la condica departamentuluĭ nu s'aŭ trecutŭ.

Lu Nicolae Petru Mavrogheni VV. i procĭ

«P. S. Ta părinte Mitropolitŭ, însciinţămŭ pré Sfinţieĭ tale, că în urmă, după ce amŭ făcutŭ Domnia mé hotărîre, ca tóte dietele şi alte aşeḑĕmênturĭ ce se facŭ între norodŭ, de obşte, să se trécă în domnésca condică, ce s'aĭ aşeḑatŭ la departamentulŭ de şépte, unde aŭ a se cerceta de sunt adevĕrate şi de sunt drepte şi cu cale, iar într'altŭ chipŭ să nu se maĭ cuteze nimenĭ a face şi după ce s'aŭ însciinţatŭ acéstă hotărîre pe la tóte mahalale şi s'aŭ cetitŭ prin tóte bisericile întru auḑulŭ tutulor preoţilor şi alŭ norodulnĭ de obşte, vĕḑumŭ iarăşĭ la Divanŭ astăḑĭ o diată scrisă de unŭ popa Manole din mahalaua . . . . . acum la luna ce aŭ trecutŭ a luĭ Martie, netrecută la condică şi fără de orênduiala aceea ce *în Divanŭ s'aŭ hotărîtŭ*; care acésta ne dete multă scârbă: de ce să nu fie următor acelŭ preotŭ porunceĭ şi să facă de sineşĭ diată, care este şi fără de orînduiala dreptăţeĭ coprinderea eĭ, împotrivă fiindŭ la pravilĭ şi la obiceiulŭ pămêntuluĭ. Decĭ pentru acéstă vină fiindŭ vrednicŭ de pedépsă acelŭ preotŭ, iată scriemŭ P. S. téle să trimiţĭ să-lŭ aducă pe acelŭ preotŭ şi să-lŭ ridicĭ la închisóre strașnică, de unde să nu se slobódă nicĭ de cum fără de scirea şi porunca Domnieĭ Mele, şi să întăresci poruncile P. S. Tale de isnóvă la preoţĭ. să nu se

www.dacoromanica.ro

cuteze altulŭ a face urmărĭ ca acestea. Poruncimŭ ţie zapciule, ce escĭ orênduitŭ, să ieĭ pe numitulŭ preotŭ să-lŭ ducĭ cu acestŭ pitacŭ la P. S. Sa părintele Mitropolitŭ.» 1787, Aprilie 19. (Cod. XVII, fila 176 vorso).

17 Cărţĭ legate către ispravnicii judeţelor pentru muierĭ să nu le închidă.

«D-vóstră ispravnicilor od sud sănĕtate. Find-că este fără orênduială a se închide la gros muiere împreună cu ómenĭ, séŭ la casă de omŭ neînsuratŭ, iată că vĕ poruncimŭ, de acum înainte muierea ce se va întêmpla să aibă orĭ-ce pricină şi vină, să nu fiţĭ volnicĭ a o închide, nicĭ la conaculŭ d-vóstră, nicĭ la grosulŭ isprăvnicieĭ, cum nicĭ la altă casă de omŭ neînsuratŭ, ci la părcălabulŭ satuluĭ să o daţĭ ca să o aibă în pază, séŭ de nu va fi pârcălabulŭ însuratŭ, să se dé la altŭ omŭ cu ispravă din fruntaşiĭ satuluĭ, însuratŭ, cu casă şi de ispravă. Intr'acestŭ chipŭ să urmaţĭ de acum înainte la închiderea muierilor.» 1786, Iulie, 4. (Cod. XVII, fila 55 verso).

ANEXA LA PAG. 45

Pitacŭ către Părintele Mitropolitŭ a fi bisericile deschise până la unŭ ceasŭ din nópte şi candelele aprinse.

«Pré Sfinţia Ta, părinte Mitropolitŭ, primindŭ domnesculŭ nostru pitacŭ, să daĭ poruncă tuturor egumenilor, epitropilor după la monastirĭ şi preoţilor după la biserile mahalalelor, din totŭ oraşulŭ Bucurescĭ, ca fieşcare biserică orĭ monastire séŭ de mahala să fie tótă ḑioa deschisă dă diminéţa până sérea la unŭ ceasŭ din nópte, ca să găséscă creştiniĭ vreme, orĭ la ce vreme va puté a merge la sfânta biserică să-şĭ facă cuviinciósele închinăciunĭ şi rugăciunĭ la loculŭ celŭ rînduitŭ de Dumneḑeŭ, de unde nelipsitŭ să fie unŭ preotŭ alŭ bisericeĭ, păzindŭ dă biserică dă diminéţă până la unŭ ceasŭ din nópte, arḑêndŭ şi candelile necontenitŭ la stăpânescile sfinte icóne şi la sfântulŭ Pristolŭ; aşişderea şi slujba *utrencĭ*, care o obicĭnuia a o face dăminéţa, fiind-că nu potŭ creştiniĭ să proftacséscă şi rĕmâindŭ fără de sljbă, să poruncescĭ P. S. Ta, ca pe tóte ḑilele slujba utreneĭ să se facă de cu séră, iar nu de diminéţă; pentru care a pururea peste tótă vremea să porţĭ Pré Sfinţia Ta grija de a se urma porunca acésta, rânduindŭ şi cercetătorĭ spre a se vedé dă se păzésce acéstă orînduială, fiindŭ spre multŭ folosŭ sufletescŭ. 1786, Iulie, 6. (Cod. XVII, fila 23).

ANEXA LA PAG. 62

Orĭ-care fie punctulŭ de vedere din care, nu numaĭ Domniĭ românĭ, ci şi chiar Domniĭ fanarioţĭ, aŭ conservatŭ organizarea corporaţiunilorŭ (bresle, isnafurĭ), acestea încă aŭ fostŭ unŭ factorŭ importantŭ pentru propăşirea cultureĭ naţionale. Neînstreinarea comerciuluĭ şi industrieĭ din mânile pămênteniloru, a contribuilŭ multŭ la menţinerea, în actele breslelor, a limbeĭ române. Organisaţiunea tare şi neînstreinată a corporaţiuneĭ, a fostŭ o cetate inconscientă a limbeĭ şi naţionalităţiĭ române. A pututŭ strĕbate în cancelaria Divanurilorŭ limba gréca, dar nu şi în cancelaria stărostiilorŭ de bresle. După dreptulŭ acordatŭ bresleĭ, fie-

www.dacoromanica.ro

care din ele era o şcólă pentru meseria respectivă. Breslaşul a simţitŭ nevoe de a învĕţa pe lângă meserie şi carte şi acea carte a fostŭ aprópe tot-d'a-una românéscă, fie la şcóle domnscĭ, fie la dascălii particularĭ.

Dintre corporaţiunile, carĭ, în deosebĭ, a contribuitŭ, la respândirea cultureĭ, pe lângă corporaţiunea tipografilorŭ în care intraŭ şi xilagrafiĭ, săpătorĭ de icóne pentru cărţile bisericescĭ, vomŭ cita corporaţiunile nobile a zugravilorŭ şi săpătorilorŭ de peceţĭ.

Sfragistica română merită tótă atenţiunea cunoscĕtorilorŭ Minunate sunt sigiliile Domnitorilor moldovenĭ, maĭ alesŭ în secolulŭ alŭ XVII-lea.

Nu putemŭ admite aserţiunea unora, că Domnitoriĭ şi autorităţile 'şĭ făcéŭ sigiliile peste hotarŭ, de óre-ce avemŭ decumente date numaĭ douĕ, treĭ ḑile după întronarea unuĭ Domnŭ, dela cariĭ conservămŭ sigiliĭ fórte frumóse, ce nu putéŭ să fie fostŭ comandate, fabricate şi sosite din strĕinătate în douĕ séŭ treĭ ḑile.

Sigiliile documentelorŭ muntene sunt inferióre celorŭ moldovene. Vomŭ da asupra sigilografieĭ nóstre maĭ încolo unŭ studiŭ cât maĭ complectŭ.

Deprinderea străvechiă a Românilorŭ de a zugrăvi chipul fundatorilor pe muriĭ biserilorŭ, a întreţinutŭ gustulŭ arteĭ picureĭ în ambele principate.

La 1786 Suţu află monăstirile rĕŭ ţinute, aşa în câtŭ «*şi chipurile* (*titorilorŭ*) *cele zugrăvite în biserică le-aŭ lăsatŭ de s'aŭ stricatŭ şi unele de totŭ s'aŭ ştersŭ altele cu ochiĭ scoşĭ din vremea rĕsmiriţeĭ*». Domnitorulŭ provócă restaurarea monăstirilor şi trimete înadins pre zugravul Iordache pe la tóte monăstirile din judeţe, ca să restaure portretele titoricescĭ, dândŭ pentru acésta următorulŭ pitacŭ : (Cod. XVI, Fila 72.

«Cuvioşilorŭ egumenĭ, epitropiĭ, stariţilorŭ de pe la tóte monăstirile marĭ şi micĭ, din ţéra Domnieĭ mele, vĕ facemŭ în scire, că între alte acatastasi şi rea chivernisélă ce vedemŭ asupra monăstirilorŭ din neeconomie şi nepurtare de grijă a egumenilorŭ şi epitropilorŭ, ne-amŭ însciinţatŭ, că şi pomenirea repausaţilorŭ cititorilorŭ, ce cu a lorŭ agonisită şi strădenie aŭ ziditŭ şi aŭ întemeiatŭ sfintele monăstiriĭ, s'aŭ datŭ la nebăgare de sémă, în câtŭ şi chipurile lorŭ cele zugrăvite în biserică le-aŭ lăsatŭ de s'aŭ stricatŭ şi unele de totŭ s'aŭ ştersŭ, altele cu ochiĭ scoşĭ din vremea rĕsmeriţeĭ, nu le-aŭ maĭ dresŭ şi sunt fără nicĭ o cuviinţă, care acésta este un mare cusurŭ şi mare nemulţămită a Nóstră, de care vi se face şi pedépsă: cum nu vĕ temeţĭ de Dumneḑeŭ? în vreme ce reposaţĭ aceĭ ctitorĭ 'şĭ-aŭ vĕrsatŭ sudórea şi agonisita lorŭ de aŭ ziditŭ sfintele case şi le-aŭ înzestratŭ cu atâtea acareturĭ, din carĭ vĕ hrăniţĭ şi vĕ îndestulaţĭ cu tóte cele trebuincióse, şi apoĭ, nu aveţĭ nicĭ o grijă pentru pomenirea lor! Decĭ, nefiindu-ne acésta nicĭ într'unŭ chipŭ suferită, iate într'adinsŭ amŭ orânduitŭ Domnia Mea pe Iordache Vechier zugravulŭ, ca să vie pe la tóte monăstirile de obşte din fie-care judeţŭ, unde să aibă a drege şi a îndrepta chipurile ctitorilorŭ, pe unde vorŭ fi stricate, nu numaĭ pentru podóba sfintelor bisericĭ, ci maĭ multŭ pentru neuĭtata pururea pomenire a ctitorilor; şi dar la acestea să vĕ arĕtaţĭ dar cu tótă supunerea şi protemia, şi plata zugravuluĭ să o aveţĭ a o rĕspunde şi a'l mulţămi cum se cade, ca pre unŭ trămisŭ al nostru». — 1786, August 22.

Asemenea protecţiune acordată de Domnitorŭ pictureĭ, încuragiază pre zugravĭ, aşĭa în câtŭ eĭ acumŭ solicită dreptulŭ de a se constitui în corporaţiune. Mavrogheni, în 28 Noembre 1786, dă hrisovulŭ de constituire a corporaţiuneĭ

www.dacoromanica.ro

zugravilorŭ, şi însărcinéză pe Ioniţă ca să constitue brésla, fiindŭ elŭ staroste, séŭ Cacaşu-başa.

Acestŭ importantŭ hrisovŭ cred emŭ utilŭ a'lŭ aduce aci întreg:

Cartea luĭ Cacaşu-başa de zugravĭ din 1786, Noembre 28.

«Finid-că Ioniţă Meşterŭ Zugravŭ, s'a arĕtatŭ cu silinţă şi slujbă la lucrulŭ curţeĭ gospodŭ şi a poruncilorŭ domnescĭ, iată darŭ ca să fie de acum înainte cu maĭ multă silinţă, l'am făcutŭ domnia Mea **Cacaşu-başa** peste toţĭ meşteriĭ zugravĭ, căruia 'ĭ-am datŭ acéstă Domnéscă carte la mână, prin care poruncimŭ, ca maĭ ântêiŭ să cerceteze câţĭ sunt zugravĭ şi se hrănescŭ cu acestŭ meşteşugŭ, şi pentru câţĭ vorŭ fi vrednicĭ de meşterĭ, cu sciinţa meşteşuguluĭ deplin şi intraţĭ la vre-o orânduială de dajdie, să facă fóie de numele lorŭ şi de mahalaua unde locuescŭ şi la ce orânduială de dajdie sunt fieşĭ-care aşeḍaţĭ, ca să fie sciuţĭ şi ca să nu fie volnicŭ altulŭ strĕinŭ, fără scirea cacaşu-başiĭ, până a nu intra la orânduiala bresleĭ lorŭ şi la dajdie după putinţa luĭ, a matacherisi meşteşugulŭ acesta, iar carele din meşteriĭ ceĭ sciuţĭ, cacaşi-başeĭ ce vorŭ intra acumŭ la orânduiala bresleĭ lorŭ, se va întêmpla a strica lucrulŭ cuĭvaşĭ şi va înşela pe uniĭ alţiĭ, să aibă pentru unulŭ ca acela însuşĭ cacaşu-başa şi a lucra lucra la pagubă, fiind-că pentru aceea suntŭ opriţĭ alţiĭ fără de scirea luĭ a metacherisi şi meşteşugulŭ acesta. Să aibă orânduitulŭ cacaşu-başa d'impreună cu toţĭ meşteriĭ zugravĭ, a face între dênşiĭ alegere de 3—4 fruntaşĭ, carĭ vorŭ fi maĭ procopsiţĭ la sciinţa acestuĭ meşteşugŭ, spre a se numi proestiĭ bresleĭ, cu care împreună să facă **longe**, de a judeca pre ceĭ ce între dênşiĭ de brésla acésta vorŭ avea pricină pentru ale meşteşuguluĭ lorŭ şi pentru ucenicĭ şi călfĭ, pe care după obiceiulŭ meşteşuguluĭ acestuia şi după dreptate să'ĭ îndrepteze, cum şi dintre dênşiĭ ceĭ carĭ vorŭ face stricăciunĭ la meşteşugùlŭ lorŭ, să'ĭ judece după vina lorŭ, la care **longe** décă vre-unulŭ din zugravĭ nu se va supune de şineşĭ a veni chiămatŭ fiindŭ, să aibă volnicie cacaşu-başa şi cu ceĭ-l-alţĭ pr - estĭ a'lŭ aduce şi fără de voia luĭ, cu céuşulŭ lorŭ. Aşişderea să aibă şi eĭ a ţine cutie, după cum tóte alte bresle urméză, în care să fie datorĭ meşteriĭ a da câte o para pe sĕptĕmână, să fie pentru milostenia celorŭ scăpătaţĭ, care banĭ cu scirea proestoşilorŭ să se cheltuiască când va fi trebuinţă, la lucru cuviinciosŭ, pentru ajutorulŭ vre-unuia din brésla lorŭ vrednicŭ de milă, iarŭsă nu să risipéscă în zadarŭ.

«Pentru ucenicĭ, să aibă a se urma după obiceiulŭ lor, cum este şi la alte meşteşugurĭ, a nu primi unŭ meşterŭ uceniculŭ altuia, până nu'şĭ va împlini soroculŭ luĭ. Şi fiind-că după cum s'a ḍisŭ maĭ susŭ, când se va întêmpla vre-o înşelăciune ver cuĭvaşŭ, casaşu-başa este dator a rĕspunde şi a da sémă pentru una ca aceea, dar poruncimŭ ca tóte tocmelile de lucru zugrăvieĭ la verĭ-ce felŭ de binale, să se facă prin scirea şi marafetulŭ luĭ, şi să aibă la cutia lor acelŭ meşterŭ a da din tocméla preţuluĭ, taleri 3 la sută. Dela uceniculŭ ce va eşi calfă, adecă meşterŭ, să aibă casaşu-başa, când va eşi calfă, a lua taleri 3, avaetulŭ luĭ, şi aşĭa să intre la orênduiala meşteşugurilor a lucra de sineşĭ meşteşugulŭ acesta, după cum se urméză şi la tóte rufeturile de alte meşteşugurĭ, de daŭ la starostiĭ lor avaetŭ când esu calfă. Drept aceea, poruncimŭ vouĕ tutulor meşterilor zugravĭ, să aveţĭ a'lŭ sci pe numitulŭ Ioniţă de casuşa-başa căruia să'ĭ aveţĭ a'ĭ da ascultare, la cele ce se cuvinŭ ale bresleĭ vóstre, după obiceiŭ şi după orênduiala meşteşuguluĭ, cum şi la vre-o trébă Domnéscă, când vĕ va chiăma

www.dacoromanica.ro

numitulŭ casaşu, să nu vĕ împotriviţĭ, că pe unulŭ ca acela are voĭe a'lŭ duce şi fără de voia luĭ» (1).

Constituţiunea acésta a bresleĭ zugravilor sub maĭmăria meşteruluĭ Ioniţă nemulţămesce însă pre aceĭ din zugravĭ, carĭ nu sunt numaĭ *cacaşu*, adecă zugravĭ de binale, ci zugravĭ de icóne şi chipurĭ, adecă ceea ce numim astădĭ pictorĭ-artiştĭ. Aceştia reclamă luĭ Mavrogheni şi cerŭ constituirea lor în bréslă deosebită. Mavrogheni, în 1 Februarie 1787, le acordă cerearea. Maĭ-marele, séŭ starostele se numesce archi-zograv. Primulŭ archi-zograv e alesŭ de pictorĭ în persóna luĭ George Venier. Ca să se pótă constitui o bréslă din pictorĭ-artiştĭ, avênd starostia şi sfatulŭ sĕŭ de bĕtrânĭ, cine nu înţelege că aceştĭ pictorĭ eraŭ destulŭ de numeroşĭ în Bucurescĭ?

Este decĭ necontestatŭ progresŭ şi în acéstă artă frumósă pe la finele secoluluĭ al XVIII-lea.

Iată întregŭ actulŭ constitutivŭ alŭ logeĭ; numele de *loja* e consacratŭ chiar în actele de constituire a corporaţiunilor pictorilor românĭ din 1787:

«Intre alte meşteşugurĭ trebuincióse obştieĭ fiindŭ şi unulŭ alŭ meşterilor zugravĭ şi cacaşĭ, pe carĭ găsindu'ĭ Domnia Mea fără nicĭ unŭ felŭ de rênduială, din care pricină mulţĭ din ceĭ ce aveaŭ trebuinţă a lucra acestŭ meşteşugŭ se înşela, se păgubea şi li se strica lucrulŭ de către ceĭ ce numaĭ cu numele era meşterĭ, şi nu sciaŭ meşteşugulŭ desĕvêrşitŭ, vrnt'amŭ Domnia Mea, că cum după tóte alte brésle, să se pună şi acestŭ meşteşugŭ în orêndnială, pentru folosŭ de obşte, spre a lipsi acele înşelăciunĭ şi dupe a cacaşilor jălbĭ şi cererĭ, amŭ fostŭ orânduitŭ cacaşu-başa pre Ioniţă atâtŭ peste cacaşĭ câtŭ şi peste zugravĭ, dându'ĭ cartea Domnieĭ Mele cu ponturile şi povăţuire cuviincióse.

«Dar după acésta, în urmă, meşteriĭ ce snnt zngravĭ, viindŭ cu jalbă înaintea Domnieĭ Mele şi arĕtându-ne, că meşteşugulŭ lor este deosebitŭ şi că nu potŭ fi totŭ la o rânduială cu cacaşiĭ, cerêndŭ a li se orândui lor unŭ deosebitŭ archi-zograv, amŭ cercetatŭ Domnia Mea acésta şi amŭ găsitŭ cererea lor cu cale, pe carĭ deosebindu'ĭ din cacaşĭ, înaintea Domnieĭ Mele îşĭ aleseră pe Gheorghe Venier, ca să fie archi-zograv peste meşteriĭ zugravĭ, iar Ioniţă cacaşu-başa să rĕmână peste cacaşĭ, fără de a nu avea a face cu zugraviĭ. Pentru care îĭ dămŭ volnicie numituluĭ archi-zogravŭ, maĭ întêiŭ să cerceteze câţĭ vor fi vrednicĭ de meşterĭ, cu sciinţa meşteşuguluĭ deplinŭ şi intraţĭ la vre-o orênduială de dajdie, să facă fóie de numele lor şi cu mahalaua unde locuesc..... *(restulŭ este aprópe identicŭ cu hrisovulŭ datŭ luĭ Ioniţă; decât să adaoge, că calfa care deschide prăvălie să dea la cutia bresleĭ câte 10 talerĭ. Să maĭ adoge încă obligaţiunea, ca «atuncĭ când vre-unulŭ din zugraviĭ ceĭ învĕţaţĭ desĕvêrşitŭ vor tocmi unŭ lucru din cele maĭ marĭ, archi-zogravulŭ să aibă a rândui lângă acelŭ zugravŭ învĕţatŭ şi calfă, séŭ ucenicĭ din ceĭ maĭ proştĭ, spre chivernisélă, a ajunge toţĭ, «dupe cum şi prin cuvêntŭ deosebitŭ amŭ poruncitŭ»*. 1787, Februarie 1. (2)

In 1786, Maiŭ 21 s'a întêmplatŭ unŭ procesŭ între doĭ zugravĭ şi boerulŭ Constantin Nănciulescu, pentru zugrăvirea uneĭ bisericĭ.

Eată estrase din judecata Divanuluĭ şi a luĭ Mavrogheni, din Cod. XVII, fila 136 verso:

(1) Cod. XVII, fila 117.

(2) Cod. XVII, fila 128 verso—130.

www.dacoromanica.ro

«... Zemli Vlah..., la Divanŭ înaintea Domnieĭ Mele, fiindŭ P. Sa părintele mitropolitŭ şi d-lorŭ cinstiţiĭ şi credincioşiĭ boeriĭ Divanuluĭ Domnieĭ Mele, aŭ eşitŭ pitarŭ Const. Nenciulescu jăluindŭ pentru Silvestru Monahu i Costantin zugrafiĭ, cumcă în anulŭ trecutŭ prin zapisŭ aŭ făcutŭ tocmélă cu dînşiĭ ca să'ĭ zugrăvéscă o biserică la satulŭ...,, întocmaĭ după pruba ce le-aŭ arĕtatŭ, şi să le dé plată taleri 750 banĭ gata, 50 vedre vinŭ, 10 vedre rachiŭ, 1000 oca faină bună, 1000 oca malaiŭ, 100 oca fasole şi 50 oca pesce săratŭ, din care tocmélă le-aŭ şi datŭ banĭ gata tal. 369 şi totŭ vinulŭ i rachiulŭ şi cele-l-alte, iarŭ eĭ nu numaĭ lucrulŭ n'aŭ isprăvitŭ, ci încă şi ceea ce lucrară, lucrară prostŭ şi nu după pruba ce le-aŭ datŭ şi ceru la acésta dreptate; faţă fiindŭ la Divanŭ şi numiţiĭ zugrafĭ, cum că le-aŭ fostŭ tocméla într'acestŭ chipŭ, ca să facă lucrulŭ după pruba ce li-aŭ arĕtatŭ pitarulŭ, şi cumcă aŭ primitŭ aceĭ tal. 369, vinulŭ i rachiulŭ şi cele-l-alte, nu tăgăduiră, făr de numai ḑiseră, că acelŭ lucru ce aŭ lucratŭ arŭ fi după pruba ce le-aŭ arĕtatŭ pitarulŭ; dar împotrivă la acésta ne arétă pitarulŭ, mai întêiŭ o anaforă a departamentuluĭ de nouă, cu leat 1785 Noembre, întărită şi de Domnia Sa fratele Mihaĭ Vodă Suţulŭ, în care găsesce judecata cu cale ca să'şĭ alégă fiesce-care din partea sa câte unŭ meşterŭ zugravŭ şi cu carte de blăstemŭ mergêndŭ acolo să cerceteze lucrulŭ ce aŭ facutŭ şi de se va găsi întocmaĭ după pruba ce s'aŭ tocmitŭ, nu numaĭ să plătéscă pitarulŭ ceĭ-l-alţĭ banĭ, ci să pérdă şi ostenéla trimişilorŭ zugravĭ i alte cheltuelĭ ce se va întêmpla şi aşia aŭ alesŭ Silvestru Monah din partea sa pe Ştefan Iermonahŭ dela mitropolie, iar Constantin pe Simeon Zugravulŭ şi pitarulŭ pe Trandafirŭ, carĭ zugravĭ s'aŭ poruncitŭ să preţuiască şi lucrulŭ ce era făcutŭ, după orînduiala meşteşuguluĭ lorŭ. Aşişderea ne arétă şi anaforaoa tot acestuĭ departament, cu létŭ 1786, în care scrie, cà viindŭ numiţiĭ zugravĭ înaintea judecăţiĭ, prin carte de blăstemŭ aŭ mărturisitŭ cumcă lucrulŭ ce aŭ făcutŭ părîţiĭ zugravĭ este multŭ maĭ josŭ decâtŭ pruba ce aŭ fostŭ tocmitŭ şi încă la unele locurĭ *sunt câte-va văpselĭ netrebuincióse*, care de nevoie trebue să se strice şi să se zugrăvéscă de isnóvă şi cumcă după pruba ce aŭ lucratŭ părîţiĭ de arŭ fi fostŭ isprăvită biserica, plăté tóţă ostenéla lorŭ taleri 500, dar nefiind isprăvită, pentru cât aŭ lucratŭ li se cuvine tal, 360 şi cu 140 ce rĕmânŭ, să găsésca pitarulŭ alţĭ meşterĭ, ca să-ĭ pue de a isprăvi lucrulŭ. După care mărturie ce aŭ datŭ numiţiĭ zugravĭ, găsescŭ judecătoriĭ cu cale, ca Silvestru şi Constantin să întórcă cheltuiala ce aŭ luatŭ maĭ multŭ peste ceea ce se cuvine după dreptate şi taleri 52 cheltuiala ce s'aŭ făcutŭ şi pitarulŭ să pérdă vinulŭ i rachiulŭ şi cele-l-alte ce le-aŭ datŭ, spre a se desface. Aşişderea arétă pitarulŭ şi altă anaforă a d-lorŭ veliţilorŭ boerĭ, cu létŭ 1786, întărită iarăşĭ de Domnia Sa fratele Mihaĭ V.V. Suţulŭ, în care scrie, cumcă după apelaţia ce aŭ făcutŭ Silvestru, cumcă nu este odihnitŭ la judecata departamentuluĭ, aŭ cercetatŭ şi d-lorŭ pricina acésta şi aŭ găsitŭ judecata departamentuluĭ cu cale şi cu dreptate, iar elŭ de nu este odihnitŭ, strice cele ce aŭ lucratŭ şi să zugrăvéscă biserica de isnóvă întocmaĭ după pruba ce s'aŭ tocmitŭ ş'apoĭ să-ĭ plătéscă pitarulŭ banii deplinŭ. După acésta aŭ întrebat Domnia Mé pe părîţĭ la ce nu se odihnescŭ şi ce maĭ aŭ a ḑice? Şi măcar că pricinuia cumcă numiţiĭ zugravĭ n'arŭ fi făcutŭ cercetare cu deaměnuntulŭ şi i-aŭ năpăstuitŭ, dar pricinuirea lorŭ amŭ vĕḑut-o Domnia Mé de totŭ fără de cale şi nepriimită judecăţeĭ, de vreme ce înşişĭ eĭ ĭ-aŭ alesŭ şi ĭ-aŭ cerutŭ, carĭ vedemŭ că prin carte de blăstemŭ aŭ mărturisitŭ dreptŭ, adevĕrŭ înaintea judecăţeĭ. Decĭ aceste maĭ susŭ numite cercetândŭ şi hotărîrea de judecată, le-amŭ găsitŭ Domnia Mé făcute cu bună orânduială, drepte şi cu cale,

www.dacoromanica.ro

după care datorĭ eraŭ părîţiĭ să plătéscă aceştĭ talerĭ 52 cheltuială şi talerĭ 9 ce sunt asupra lorŭ trecuţĭ maĭ multŭ, Dar Domnia Mé milă făcêndŭ cu dînşiĭ pentru sărăcia lorŭ, am poruncitŭ pitaruluĭ de le-aŭ iertatŭ din cheltuială jumĕtate, adecă talerĭ 26, iar ceĭ-l-alţĭ tal. 26 şi ceĭ tal. 9 aŭ hotărîtŭ ca să-ĭ plătéscă la pitarulŭ, de care zapciulŭ celŭ orînduitŭ să facă mijlocirea şi volnicŭ este pitarulŭ să pue pe orĭ-care zugravŭ altŭ, ce va găsi, ca să'şĭ isprăvéscă lucrulŭ, fără de oprire, pentru care s'aŭ datŭ la mânile sale acéstă carte după hotărîrea ce s'aŭ făcutŭ la Divan».—1786, Maĭ 20. (Cod. XVII, fila 136 vert).

Am arĕtatŭ că şi Mavrogheni s'a preocupatŭ de sanitatea publică şi că aŭ rînduitŭ doctorĭ şi aŭ grijitŭ de spitale. Ameninţată ţéra de bóla ciumeĭ, încă din 1784 (1), Mavrogheni a provocatŭ şi elŭ Divanulŭ să facă un *nizam cu ponturĭ* pentru păza ţĕriĭ de asemenea epidemie. Este póte celŭ maĭ vechiŭ *nizamŭ* de aşĭa natură, decĭ credemŭ utilŭ a'lŭ publica pentru prima dată. Lectorulŭ va observa naivitatea unor mĕsurĭ *profilactice*, ca aceea a *fişţanieĭ* şi a *intervenireĭ móştelorŭ şi în genere a credinţeĭ religióse*, dar lectorele să'şĭ amintéscă, că astădĭ sunt doctrine admise, că influinţa *morală* nu jócă unŭ micŭ rolŭ în conducerea omuluĭ în ḑilele grele.

Iată nizamulŭ în cestiune:

Ponturile nizamuluĭ care găsimŭ cu cale să se dé pentru paza de bóla ciumeĭ.

1) P. S. Părintele Mitropolitŭ să strîngă tóte móştele câte se află aicĭ în oraşu Bucurescilorŭ, la mitropolie, şi împreună cu toţĭ arhiereiĭ să facă *osfiştanie* şi să dé poruncă la toţĭ preoţiĭ pre la tóte mahalalele şi pe la tóte monăstirile ca să vie toţĭ la S-ta mitropolie în ḑiua aceea, care este să se facă *osfiştanie* şi să ié toţĭ preoţiĭ din s-ta aiazmă, ca să boteze tóte mahalalele fără de dare şi să li se dée preoţilorŭ deosebită poruncă straşnică, ca în tóte dimineţile după s-ta liturghie, să citéscă moliftele ce sunt pentru paza ciumeĭ şi iéră după vecernie să facă paraclisŭ. Din care aiazmă ce se face la mitropolie să trămiţă prin vase marĭ la tóte judeţele, la protopopiĭ ceĭ rînduiţĭ, ca şi protopopiĭ făcêndŭ osfiştanie spre a înmulţi aiasma, să trămiţă la tóte satele, dândŭ poruncă prea sfinţia sa părintele mitropolitulŭ către toţĭ egumeniĭ, protopopiĭ şi preoţiĭ din tótă ţéra, ca după cum aice, aşĭa şi după afară aşĭa să urmeze, cu rugăciunĭ, cu osfiştaniă tot-d'a-una la sfintele biericĭ, adecă: după liturghie, moliftele şi după vecernie, paraclise. Iar, ferésca Dumneḑeŭ orĭ aice la Bucurescĭ, la vre-o mahala, séŭ afară la vre-unŭ satŭ de se va întêmpla zmreduială de acéstă bólă, aceĭ preoţĭ, orĭ aĭ mahalaleĭ, séŭ aĭ satuluĭ, datorĭ să fie până la 6 săptĕmânĭ să facă *osfiştanie* în tóte ḑilele dearîndulŭ şi să boteze în totŭ coprinsulŭ enoriilor, pentru care să se facă luminatele poruncĭ ale Mărieĭ Tale, atâtŭ aicĭ în Bucurescĭ către d-lŭ vel spăt, i către d-lŭ vel agă, câtŭ şi afară către ispravniciĭ judeţelor, ca să îndemneze pe egumenĭ, pe protopopĭ şi preoţĭ să săvêrşéscă tóte precumŭ scriemaĭ susŭ.

2) Fie-care preotŭ din órĭ-ce mahala, să fie datorŭ ca orĭ când se va bolnăvi cineva verĭ de ce bólă numaĭ decât să dé în scrisŭ la cercătoriĭ ceĭ orînduiţĭ, carĭ vor ămbla prin mahalale, carĭ cercetătorĭ să fie datorŭ boerulŭ celŭ orînduitŭ aĭ orîndui din seimeniĭ orînduiţĭ câţĭ va fi trebuinţă şi preoţiĭ dimpreună cu vătăşeiĭ mahalalelor să aibă purtare de grijă a arĕta şi a dovedi

(1) Vedĭ tomul nostru I, seria 1774 1786 pag, 393.

www.dacoromanica.ro

cine s'aŭ bolnăvitŭ? de când? şi de ce bólă? Şi apoĭ aceĭ seimenĭ orînduiţĭ, să aibă datorie, ca în tóte dimineţile să mérgă la boerulŭ celŭ orînduitŭ, să aréte de sănĕtate şi de întêmplarea bóleĭ acesteia. Iar întêmplându-se vre-unŭ omŭ a muri, în grabă şi fără de veste de orĭ-ce bólă va fi, să şi aibă voie preoţiĭ alŭ ridica şi alŭ îngropa până nu vor da preoţiĭ şi vătăşeiĭ veste la boerulŭ celŭ rînduitŭ, şi apoĭ boerulŭ orînduitŭ după ce va face cuviinciósa cercetare, de va fi de mórte bună, va da rĕvaşŭ de sloboḑenie, ca să-lŭ îngrópe, iar fără de scirea şi adeverinţă înscrisŭ alŭ boeruluĭ ce se va orîndui, să nu cuteze alŭ îngropa, măcarŭ de orĭ-ce stare şi tréptă va fi mortulŭ, ci care preotŭ şi vătăşeĭ nu vor urma întocmaĭ după aceste poruncĭ, se vor pedepsi cu gré pedépsă, pentra că atuncĭ când nu vor urma acesteĭ poruncĭ se vor asemăna întocmaĭ ca nisce ucigaşĭ.

3) Să orênduiască 2 căpitanĭ cu 40 seimenĭ, ca să fie pentru paza lazareturilor şi pentru cercetarea mahalalelor, carĭ aceştĭ căpitanĭ şi seimenĭ să fie sub ascultarea boeruluĭ celuĭ orînduitŭ şi să ou fie chiămaţĭ vre-odată nicĭ la alaiŭ, nicĭ orînduiţĭ undevaşĭ, nicĭ la orĭ-ce trébă, nicĭ în Bucurescĭ, ci să fie numaĭ pentru acéstă trébă, cum ḑise maĭ susŭ, carĭ căpitanĭ să aibă léfă pe lună unulŭ po talerĭ 10, iar seimenĭ unulŭ po talerĭ 2.

4) La marginea oraşuluĭ despre podulŭ tîrguluĭ de afară, să se orînduéscă o gazdă, care gazdă să fie cu treĭ-patru case împrejurŭ, aprópe una de alta şi cu curte, ca să fie pentru zapciiĭ ceĭ orînduiţĭ i pentru ciocliĭ ceĭ curaţĭ, carĭ întră de rêndŭ şi pentru căruţile şi şederea lor, spre a fi tot-déuna adunaţĭ la unŭ locŭ şi să se scie, la vreme de trebuinţă, de unde să-ĭ pótă găsi boerulŭ celŭ orînduitŭ.

5) Să se facă 6 căruţe cu câte 2 boĭ, cu care căruţe să se ridice bolnaviĭ ciumaţĭ şi zmreduiţĭ i lucrurile zmreduite, a se cara ceĭ bolnavĭ la spitalŭ, iar pre ceĭ sănătoşĭ cu lucrurile lor zmreduite, la lazaretŭ, şi deosebitŭ locŭ, care maĭ josŭ se arétă, nefiindŭ cu cale a se pune bolnaviĭ ciumaţĭ totŭ la unŭ locŭ cu sănĕtoşiĭ, carĭ sunt numaĭ zmreduiţĭ, şi care potŭ, când va fi mila luĭ Dumneḑeŭ, a rĕmânea neprimejduiţĭ de nu se vor amesteca cu bolnaviĭ.

6) Spitalulŭ celŭ orînduitŭ, dela Biserica St. Visarion,(1) să fie dator epitropulŭ S-tuluĭ Pantelimonŭ după hrisovulŭ reposatuluĭ Domnŭ ctitor alŭ găti, alŭ împlini, ca tot-déuna în câtă vreme va fi trebuinţă, până va face D-ḑeŭ milă de a ridica bóla acésta, cu totulŭ a nu se maĭ ḑauḑi, să fie căpuitŭ cu de tóte cele trebuincióse, adecă hodăĭ cu sobe, lemne pentru focŭ, lumînărĭ, paturĭ mâncarea şi bĕutura, ceea ce este orînduită la patima acésta, 4 muierĭ de posluşanie şi de spălatŭ lucrurile lor şi orĭ-ce, după obiceiulŭ ce aŭ fostŭ şi alte orĭ, maĭ înainte să le împlinéscă epitropulŭ, dândŭ şi de mâncare căpitanuluĭ şi seimenilor paznicĭ; care acele 4 muierĭ ce va fi de posluşania bolnavilor şi spălatulŭ lucrurilor lor, să aibă pe lună una po talerĭ 2 pol. Aşişderea să pórte grijă epitropulŭ mônăstireĭ a fi tot-déuna la acestŭ spitalŭ şi unŭ preotŭ duhovnicŭ, omŭ cu temere de D-ḑeŭ, dându-i-se plată după orînduiéla hrisovuluĭ, carele să ispoveduéscă, să grijască şi va îngropa pre ceĭ ce vor muri, cu orînduiéla creştinéscă, iar nu să se *târască* de ciocli şi să se arunce mortulŭ în grópă, fiindŭ fără de omenire şi nesuferitŭ lucrulŭ acesta.

7) In pădurea St. Pantelimonŭ, deosebitŭ de spitalŭ să se facă o îngrădire largă, de gardŭ, în care să se facă *surle* din destulŭ şi bordee, în carĭ surle şi bordee să nu bage maĭ multŭ decâtŭ 3—4 ómenĭ într'una, ca să nu fie îmbulḑire,

(1) Incă de sub Mihaiŭ Suţu.

www.dacoromanica.ro

Şi într'acéstă îngrădire să se ducă ceĭ zmreduiţĭ sănătoşĭ, cu lucrurile lor dimpreună, care acéstă curte să se numéscă lazaretulŭ zmreduiţilorŭ, făcêndu-se la acestŭ lazaretŭ şi 2 coşare pentru lucrurile lor, ale zmreduiţilor, carĭ zmreduiţĭ să fie păziţĭ şi apĕraţĭ, ca nicĭ cumŭ să nu se amestece uniĭ cu alţiĭ; asemenea şi ceĭ ce din bólă se vor învârteji spre bine, să nu se cuteze a merge peste ceĭ zmreduiţĭ, ci să şédă într'acelŭ spitalŭ a luĭ Sfete Visarion până îşĭ vor împlini soroculŭ de ḑile 40 şi atuncĭ va rĕportui numitulŭ căpitanŭ către boerulŭ celŭ orînduitŭ în scrisŭ numele aceluĭ omŭ, şi din ce mahala va fi? ca să caute în condică şi de va fi aşia, prin scirea orînduituluĭ boerŭ, primenindu-se în petice, curat şi spălatŭ, să tréca în lazaretu zmreduiţilor, unde şeḑêndŭ 10 ḑile de acolo să tréca întru alŭ treilea lazaretŭ alŭ curaţilor şi maĭ şeḑêndŭ acolo alte 10 ḑile, apoĭ se vor sloboḑi de vor merge la casele lor. Ci dar trebuinţă este ca între Sf. Pantelimonŭ şi între Mônastirea Mărcuţeĭ, să se facă alŭ treilea lazaretŭ, după cum *a fostŭ şi în anulŭ trecutŭ,* pentru ceĭ curaţĭ, carĭ sunt vecniĭ ce se ridică dupre în prejurulŭ caseĭ ceĭ ciumate şi aŭ a şedé şi eĭ într'acestŭ lazaretŭ 15 ḑile, mult douĕḑecĭ, şi apoĭ să li se dée voĭe a merge la casele lor.

8) Cândŭ se va auḑi, la vre-o casă, că s'a întâmplatŭ bólă, după ce se va face cercetarea cé cuviinciósă bolnavuluĭ şi se va găsi cu adevĕratŭ *ciumă*, pre acelŭ bolnavŭ ridicându'lŭ cioclii spitaluluĭ cu ale luĭ lucrurĭ împreună, după ce se vorŭ lua ântêiŭ aicé în scrisŭ de logofeţelulŭ boeruluĭ celuĭ orînduitŭ şi se vorŭ trece la condică, atâtŭ tóte lucrurile luĭ, cât şi ḑioa în care l'aŭ pornitŭ la spitalŭ; acolo la spitalŭ de se va învêrteji bolnavulŭ spre bine şi se va face sănătosŭ, are a se urma după coprinderea pontuluĭ alŭ 7-lea, de maĭ sus arĕtatŭ. Iar murindŭ ciumatulŭ aicĭ în casa luĭ, îu Bucurescĭ, însă-şĭ într'aceeaşĭ casă a luĭ *făcêndu-ĭ cioclii dinpreună cu aĭ caseĭ grópă* adâncă în pămêntŭ să 'lŭ îngrópe acolo şi caseĭ aceĭa, de nu va fi altă casă pre aprópe prinprejur şi va fi casă de cele próste, de preţŭ puţinŭ, să o arḑă până îu pămêntŭ dimpreună şi cu nescaĭva meruntae próste, cum câlţĭ, cârpeturĭ vechĭ şi alte ca aceste fără nicĭ unŭ preţŭ. Séŭ fiind aprópe alte case prinprejur şi va fi lucrurĭ, care să pricinuéscă primejdie mahalaleĭ şi pagubă la vecinĭ, să o surpe la pămêntŭ sfărâmênd'o de totŭ şi să se arunce peste dînsa vre-unŭ gardŭ de mărăcinĭ, séŭ altele; séŭ fiindŭ casa bună şi cu împrejmuire, de vre-unŭ preţŭ, boerulŭ celŭ orînduitŭ să dé în scire la domnie, arĕtândŭ starea caseĭ,..... şi diastima celorŭ dinprejurŭ şi pre stăpânulŭ caseĭ, de are clironomĭ séŭ nu, şi după trebuinţă va lua porunca care se cade; iar pre ceĭ smreduiţĭ sănătoşĭ dintr'acé casă a ciumatuluĭ, ridicându-ĭ cu ale lorŭ lucrurĭ dinpreună, după ce se vor lua în scrisŭ de logofeţelulŭ orânduituluĭ boerŭ aicé, şi trecute în condică, să-ĭ ducă la maĭ susŭ numitulŭ lazaretŭ alŭ zmreduiţilor, ca să şaḑă ḑile 40 şi în lazaretulŭ curaţilorŭ să maĭ şaḑă 10 ḑile şi apoĭ să aĭbă voĭe a veni la casele lor, ca viindŭ alţĭ zmreduiţĭ maĭ próspeţĭ, să intre în loculŭ celor dintêiŭ, să nu se amestice ceĭ de curândŭ zmreduiţĭ cu ceĭ ce aŭ apropiatŭ ḑilele 40 sănătoşĭ. Iar când dintr'aceĭ diu lazaret se vor bolnăvi, şi după cercetare va fi cu adevĕratŭ ciumă, să se ducă la spitalulŭ ot Sf. Visarion, ĭar ale luĭ lucrurĭ să remâe în coşerile la lazaretulŭ zmreduiţilor.

9) Orînduiţiĭ ciocli, lîngă paza ce vorŭ face zmreduiţilor, să 'şĭ siléscă aşĭ spăla hainile, lucrurile ale aerisi, adecă a le pune să le bată vêntulŭ, a le curăţi tot-déuna, unde să fie prinprejurŭ, de departe şi orînduiţiĭ seimenĭ, curaţĭ, carĭ aceştia să pórte grija a aduce lor cele trebuincióse de mâncare şi bĕutură dela Epitrop Mônastireĭ S. Pantelimon, ca să nu fie lipsiţĭ de hrana vieţiĭ încât vor

www.dacoromanica.ro

fi la lazaretŭ şi să-ĭ şi păzéscă pe zmreduiţiĭ sănătoşĭ, ca nu cum-va să vie în Bucurescĭ, iar maĭ vêrtos la spitalulŭ ciumaţilorŭ să nu-ĭ lase să trécă nicĭ de cum.

10) Cândŭ se va întêmpla vre-unŭ bolnavŭ cu bănuială, necunoscêndu-lŭ de are ciumă séŭ ba, să să nu se ridice, spre alŭ aduce la spitalŭ îndată, până nu se va dovedi bine, că bóla luĭ este ciumă cu adevĕratŭ, pentru că se întâmplă de multe orĭ de se bolnăvescŭ de altă bólă şi ducêndu-se la spitalŭ între ciumaţĭ cadŭ şi eĭ într'aceeaşĭ bólă, care acésta este mare pĕcatŭ, pentru că se dă omulŭ spre perdare. Pentru aceea dar orînduitulŭ boeriŭ să nu dé numaĭ decâtŭ, îndată, credinţă cioclului, care pentru lăcomia hrăpireĭ póte să-şĭ prepue pe cinevaşĭ, că este ciumatŭ, nefiindŭ, séŭ póte din necunoscinţa luĭ să greşéscă, nicĭ să cuteze cioclulŭ, *după cum ne-amŭ adeveritŭ*, că cerŭ după la uniĭ bolnavĭ de altă bólă, banĭ, ḑicêndu-le că de nu le va da cevaşĭ, îl va vesti apoĭ că este ciumatŭ, séŭ fiindŭ ciumatŭ cu adevĕratŭ, pentru dare de banĭ să-lŭ aréte că este de altă bólă şi să-lŭ tăinuéscă; pe unulŭ ca acela străşnicŭ se va pedepsi; orînduitulŭ boĭerŭ să le vie de hac, să-ĭ pedepséscă şi să-ĭ facă ca să lipséscă de a avé cioclĭĭ *sermaia*, căcĭ pe lângă dînşiĭ şi însuşĭ va fi vinovatŭ; căcĭ aceĭ ciocli numaĭ câţĭ vor fi amestecaţĭ cu bolnaviĭ şi cu smreduiţiĭ şi vor fi intraţĭ în spitalŭ, aceia numaĭ să aĭbă fieşcare léfă pe lună po talerĭ 3 şi să li se pue după obiceĭŭ semnŭ roşŭ, gulerŭ mare la gâtŭ atârnatŭ, cusutŭ pe peptŭ şi pe spate ca să-ĭ cunóscă norodu de departe şi să se feréscă de dênşiĭ, iar ceĭ-l-alţĭ cioclĭĭ cândŭ vorŭ rĕmâné, aceia să nu se amestece nicĭ de cum cu ceĭ smreduiţĭ, ci ca nisce curaţĭ, acésta tréba lor să fie numaĭ când se va afla şi se va întêmpla vre-unŭ bolnavŭ ca să'lŭ cerceteze, atuncĭ să intre ciocli din ceĭ curaţĭ în casa bolnavuluĭ şi décă bolnavulŭ e de altă bólă, cioclu celŭ care va cerceta, va rĕmânea împreună cu ceĭ curaţĭ; iar décă va fi bolnavŭ de ciumă, atuncĭ împreună cu ciumatulŭ să mérgă şi acelŭ cioclu la spitalŭ. Insă fiindŭ că aceĭ ciocli câţĭ vorŭ fi curaţĭ, nu aŭ a lua léfă, de aceea să fie numaĭ apĕraţĭ de sĕptămânile polcovniculuĭ şi ale zapciuluĭ.

11) De va fi vre-unulŭ de neamŭ, séŭ de cinste, celŭ care l'aŭ călcatŭ bóla acésta, să nu aĭbă voĭe să-lŭ ridice din casa luĭ, fără numaĭ cu poruncă domnéscă.

12) Tóte lucrurile bolnavilorŭ, cum amŭ ḑisŭ maĭ susŭ, să se scrie în condică de logofeţelulŭ celŭ orînduitŭ cu léfă, purtândŭ grijă orînduitulŭ boerŭ să nu se facă hrăpire, séŭ jăfuire, căcĭ pentru cele ce vorŭ lipsi, este orînduitu boerŭ datoriŭ a le pune la locŭ; şi acelŭ bolnavŭ de se va însănatoşi să'şĭ ié lucrurile luĭ pe deplinŭ, iar de va muri să le ié rudele cele ce va fi avêndŭ, şi de nu va fi avêndŭ rude, tóte lucrurile luĭ, cu catastihulŭ, să sté întru păstrare, până când va veni rudele luĭ să le ié, séŭ când nu va avé rude nicĭ decum, acele lucrurĭ ale luĭ să se dé la cutia de milostenii.

13) Toţĭ, orĭ de ce tréptă şi dregătorie va fi, să aĭbă a da scire la boerul celŭ orînduitŭ, când se va întâmpla la casă-şĭ bóla acésta, fără de a o ascunde; iar dovedindu-se că aŭ ascunsŭ, de va fi prostŭ să se pedepséscă cu ocna, séŭ cu altă pedépsă, iar de va fi de cinste, séŭ de némŭ, să se pedepséscă cu scăderea dregătorieĭ séle şi să se globéscă greŭ, care glóbă să se dé la lazaret.

14) Când vre-unulŭ din ceĭ zmreduiţĭ va îndrăzni până a nu împlini rînduitulŭ sorocŭ alŭ curăţireĭ de a intra în politie şi se va cunósce, să se pedepséscă cu gré pedépsă. Aşişderea şi cioclĭĭ aĭ spitaluluĭ şi aĭ lazaretuluĭ ce sunt zmreduiţĭ, pentru ca nu care cumvaşĭ să se cuteze orĭ a evea ḑioa, schimbaţĭ séŭ pe sub cumpĕtŭ nóptea, să vie în Bucurescĭ la casele lorŭ, séŭ la rudele

www.dacoromanica.ro

lorŭ să se amestice, să aĭbă orînduitulŭ boerŭ multă purtare de grijă după ce le va da straşnică poruncă lor, a nu se cuteza la o faptă ca acésta, apoĭ să pue să-ĭ şi păzéscă, cu mijlocu şi dovedindŭ, pe unulŭ ca acela, să se pedepséscă nunumai eĭ, ci şi aceĭa pe cari îĭ primescŭ, întocmaĭ ca nisce ucigaşĭ de ómenĭ şi ca nisce pricinuitorĭ de a obşteĭ vătămare.

15) Bolnavulŭ de va fi chivernisitŭ, orĭ neguţătorŭ, orĭ slugă séŭ ţiganŭ, aŭ vre unŭ boerŭ, după ce va scăpa, să aĭbă a da talerĭ 5 la cutia cioclilorŭ.

16) Pentru că s'aŭ întâmplat multe nemilostimnice şi necuvióse fapte bolnavilorŭ de către ciocli, spre a hrăpi ale lor, în cât pe mulţĭ din bolnavĭ îĭ primejduescŭ de morŭ pe drumŭ, până a nu ajunge la spitalŭ, pentru acésta să fie tot-dé-una zapciu orînduitŭ ca sĕ mérgă cu bolnavulŭ, de departe, ca să nu aĭbă vreme cioclulŭ sá'şĭ energhiséscă acéstă faptă şi rĕutate; iar de se va dovedi vre-unŭ cioclu a se îndrăsni a face acéstă trébă şi faptă, să se pedepséscă cu cea dupe urmă cu mórte ca unŭ ucigaşŭ.

17) Pentru ca să nu se cuteze vre-unulŭ din ceĭ zmreduiţĭ nóptea să scape, să vie la lazaretŭ séŭ la spital printr'ascunsŭ, la casele rudelorŭ lorŭ şi dintr'acéstă să se întêmple necontenire zmreduireĭ, pentru acésta preoţiĭ şi vătăşeĭ să aibă purtare de grijă, ca îndată ce vorŭ simţi să aréte, la boerulŭ celŭ orînduitŭ, ca să se pedepséscă atât ceĭ carĭ îndrăsnesc de vin, cât şi ceĭ ce'ĭ primescŭ. Iarŭ când orînduitulŭ boiarŭ va dovedi, încă până a nu'ĭ arĕta preoţiĭ şi vătăşeiĭ mahalaleĭ, să se pedepséscă preoţiĭ împreună ca nisce lenevitorĭ şi vêndători obştieĭ, cu luarea séŭ scăderea darurilor; către care preoţĭ datorie are părintele mitropolitŭ, să dea strajnice poruncĭ pentru acésta cum şi pre vătăşeĭ datorie are d-luĭ vel spătar şi d-luĭ vel aga ca asemenea să le poruncéscă.

18) Lucrurile zmreduite ale bolnavilorŭ, carĭ aŭ muritŭ la spital, să aibă muerile dela spital a le spăla, a le pune în vêntŭ şi le osebi în locŭ curatŭ, asupra cărora să fie orînduitŭ mumbaşirŭ, întêiŭ ca să le spele, să le cureţe, a doua să nu le maĭ amestice cu cele zmreduite; pentru care lucru ale morţilorŭ are a se urma cum scrie maĭ susŭ.

19) După acésta boerulŭ lazaretuluĭ să aibă datorie a da socotélă de câţĭ banĭ se vorŭ strînge dela bolnavĭ şi din glóbe, după cum maĭ susŭ scrie, carĭ banĭ să se împarţă la toţĭ ceĭ ce se află la acéstă trébă.

20) Ştefan Hiot polcovnicŭ de ciocli să aibă léfă pe lună talerĭ 30 şi să iée pe toţĭ ciocli sub stăpânirea luĭ, dându-i-se ciocli deplinĭ câţĭ se cuvine a avea acest stég, fiind-că are şi praxis la acéstă slujbă şi este şi omŭ cu frica luĭ D-ḑeŭ; căruia să i se facă şi 2 căpitanĭ de ciocli şi 2 zapciĭ maĭ micĭ, după obiceiŭ, carĭ căpitanĭ să aibă leafă pe lună, unulŭ talerĭ 10 şi zapciiĭ unulŭ talerĭ 5; însă să li se urmeze léfa până se va ridica acéstă bólă de asupra nóstră.

21) Un logofĕtŭ harnicŭ şi vrednicŭ de condeiŭ să se orânduiască a fi nelipsitŭ la acéstă slujbă, carele să aibă léfă pe lună talerĭ 20, fiind-că are multă greutate şi este datorŭ să ţie şi condică de tóte întêmplătórele.

22) D-luĭ medelnicerŭ Enache Hiotu să fie boerulŭ celŭ orînduitŭ la acéstă trébă, carele să fie datorŭ a urma şi a păzi tóte întocmaĭ după cum se cuprinde pe largŭ şi ca unulŭ ce este tótă tréba asupră-ĭ dată, să aibă sub zaptulŭ sĕŭ pe polcovniculŭ de ciocli, pe maĭ susŭ numiţiĭ căpitanĭ cu seimeniĭ ceĭ orînduiţĭ şi pre toţĭ câţĭ sunt orânduiţĭ şi încărcaţĭ cu slujba acesteĭ trebĭ; carĭ boerŭ pe tótă ḑiua să aibă a trimete veste la d-luĭ vel spătar, la d-luĭ vel aga şi la unulŭ din boeriĭ ceĭ marĭ, care se va socoti de Măria Ta a se orândui asupra acesteĭ trebĭ, deosebit de sănătate séŭ de întêmplarea bóleĭ acesteia şi d-lor numiţiĭ

www.dacoromanica.ro

boerĭ vorŭ arĕta Inălţimeĭ Tale. Asemenea şi pentru orĭ-ce trebuinţă arŭ avea orînduitulŭ numitŭ boerŭ, să aibă a răportui cu cerere către d-lorŭ numiţiĭ treĭ boerĭ şi prin d-lorŭ va lua rĕspunsŭ cu împlinire la cererile ce va face.

23) Ferésică D-ḑeŭ de se va întêmpla pe afară pe la judeţe a se zmredui de acestŭ felŭ de bólă, găsimŭ cu cale, ca toţĭ ispravniciĭ din tóte judeţele, să aibă în tótă vremea gata câte 2 căruţe cu câte doĭ boĭ, şi deosebitŭ să aibă câte 4 ciocli, ca orĭ când se va întêmpla, numaĭ decât dintr'aceĭ ciocli să intre acolo în casa cé zmreduită să-lŭ ridice pre bolnavŭ la o parte şi pre ceĭ zmreduiţĭ la altă parte şi aceĭ orînduiţĭ ciocli să grijască pentru căutarea bolnavilor. Iar pentru paza atâtŭ a bolnavilor, a nu se maĭ amesteca cu zmreduiţiĭ, séŭ zmreduiţiĭ a nu veni în satŭ peste ceĭ curaţĭ şi cu acésta să se îmmulţéscă zmreduiala, să fie datorĭ d-lor ispravniciĭ ca din slujitoriĭ isprăvnicescĭ, maĭ luândŭ în ajutorŭ şi din slujitoriĭ după la căpităniile după afară, să orînduiéscă câţĭ slujitorĭ vor socoti că vor fi de ajunsŭ, ca să păzéscă în tótă vremea strajă împrejurulŭ bolnavilor şi a zmreduiţilor, spre a nu-ĭ lăsa să trécă dela uniĭ la alţiĭ şi spre a-ĭ opri, ca nicĭ decum să nu vie la casele lor în satŭ peste ceĭ curaţĭ. Aceĭ slujitorĭ câţĭ se vor orîndui, să fie curaţĭ, iar să nu se amestece cu bolnaviĭ. séŭ cu zmreduiţiĭ, fără numaĭ, cum ḑicemŭ, ciocliĭ să se amestice, grijindŭ slujitoriĭ pentru căutarea şi aducerea de cele trebuincióse ale bolnavilor şi ale zmreduiţilor».

Io N. P. Mavrogheni VV. etc.

«Intru tóte întărimŭ şi poruncimŭ, că atâtŭ P. S. Sa părintele Mitropolitŭ să dé cuviinciósele poruncĭ către preoţĭ, sĕvêrşindŭ sfintele slujbe, câtŭ şi d-lŭ vel vist şi d-lŭ vel spăt. i d-lŭ vel agă să urmeze. 1786, Noembrie, 27».

Acéstă resoluţiune domnéscă e pusă pe următórea anafora:

«*Pré Inălţate Dómne,*

«Urmândŭ luminateĭ poruncĭ a Inălţiĭ Tale, ce ni s'aŭ datŭ, ca adunându-ne cu toţiĭ la unŭ locŭ, să socotimŭ ponturile ce sunt trebuincióse a se pune în orînduială pentru nizamulŭ păzeĭ de bóla ciumeĭ, cele ce socotirămŭ a fi cu cale pentru nizamulŭ de paza acesteĭ năprasnice bóle, arĕtămŭ Inălţimeĭ Tale; însă fiind-că acésta este o faptă pricinuitóre de totŭ binele şi folosulŭ obşteĭ, să bine voescĭ Inălţimea Ta de a orîndui lefile acestor ce maĭ susŭ arĕtămŭ, ca să li să dé tot-déuna, cât şi cheltuiala ce se va întêmpla a se face pentru acéstă trebuinţă din vistieria M. Tale, după cum şi însuşĭ M. T. aĭ bine primitŭ; care urmându-se acestea tóte, avemŭ nădejde la D-ḑeŭ şi la bunŭ ajutorulŭ S-tuluĭ Cuviosuluĭ Dumitrie şi cu blagoslovenia Mărieĭ Tale că se ca potolì acéstă năprasnică bólă şi va rĕmâne iarăşĭ norodulŭ şi ţéra M. Tale în pace şi linişte. Iar pentru ciocliĭ, fiind-că nu sunt puşĭ în numĕr, câţĭ sunt să aibă léfă boerulŭ cel orînduitŭ asupra asesteĭ trebĭ, să fie datorŭ ca din ḑióa ce va băga pre unŭ cioclu din ceĭ curaţĭ în casa ciumatuluĭ, numaĭ decâtŭ să însciinţeze la D-lor boeriĭ ceĭ orînduiţĭ, ca să i se orînduéscă léfă pe luna po tal. 3. Iar otărîrea desăvîrşită rĕmâne a se face de Inălţimea ta. 1786 Noembre 96.

Nicolae Dudescu vel banŭ, Pană banŭ, Nicolae Vist. Dumitraşcu vel dv. Ianake Văcărescu vel vorn. Scarlat logof., Grigore Bălénu vel logof., Manolake log. (Cod. XVII, p. 111—116).

www.dacoromanica.ro

ANEXA LA PAG. 65

Eată raportulŭ Epitropieĭ obstescĭ, din 1787 Iunie 26, cum şi anaforaoa boerilor însărcinaţĭ de a stabili nartulŭ generalŭ, cât şi pitaculŭ luĭ N. P. Mavrogheni din 1787 Iulie 10.

Raportul Epitropieĭ:

Pré cinstiţĭ veliţĭ boerĭ,

«După cinstitŭ pitaculŭ D-tre sĕvârşindŭ rênduiala narturilor, am făcutŭ şi catastihŭ pe anume puindŭ preţŭ cum se vede maĭ josŭ, după cum ni s'aŭ părutŭ a fi cu cale şi cu dreptate, care se va *theorisi* şi de către D-tre, *însă numaĭ pă lucrurile ce esŭ din pămêntulŭ ţĕreĭ, iar nu şi pă cele ce vinŭ din streinătate* şi încă şi din cele ce esŭ din ţéră, cum este *cascavalŭ*, séŭ mierea şi untŭ topitŭ, fiindŭ că în toţĭ timpiĭ, la vremea ce o ridică capanlăiĭ acéstă marfă, li se tae şi *fiiatul*, ce pentru acestea la vremea lor, precumŭ le va fi vênḑarea, aşĭa li se va orîndui şi nartulŭ, ca să vênḑă în tîrgŭ; precumŭ şi orĭ-ce marfă ce vine din strĕinĕtate, aicĭ în ţéră, d-luĭ vel aga să o închiḑă pe la hanurĭ şi să dé în scire, ca cu marafetulŭ Epitropieĭ, prin cercetare, precumŭ va fi vênḑarea la orĭ-ce vreme, aşĭa se va orîndui şi nartŭ în ce chipŭ să vênḑă băcaniĭ, fiind-că vĕḑumŭ multă *diafora* de anĭ până estimpŭ, că unile lucrurĭ de sineşĭ s'aŭ eftinitŭ şi altele iarăşĭ-ce s'aŭ maĭ înălţatŭ; pentru acésta însciinţămŭ d-tre». Constandin clucerulŭ; Nicolae pah.; Răducau Filipescu stolnicŭ; Ioanin stolnicŭ. (nedescifrabile).

Iω Nicolae P. Mavrogheni VV. i gosp.

«Zemli Vlahiskoe..... După cum aŭ găsitŭ cu cale şi d-lor boeriĭ epitropĭ, pentru nartulŭ acesta, întărimŭ şi Domnia Mé şi întocmaĭ să se păzéscă şi să se urmeze la tótă vênḑarea după maĭ susŭ numitulŭ nartŭ. Pentru care porunncimŭ Domnia mea d-lor boerilor epitropĭ şi d-le vel agă, să grijiţĭ în tótă vremea, ca să se păzéscă orênduiala nartuluĭ, întocmaĭ.

1787, Iulie, 10.

L. S.

Vel logof.»

Acéstă resoluţiune a luĭ Vodă e pusă pe următórea *anafora* a Divanuluĭ ţĕreĭ

Prea Inălţate Dómne,

«Prin luminatŭ pitaculŭ Inălţ. Téle, cu d-luĭ vel agă, ni se poruncesce ca să socotimpŭ preţŭ a tóte lucrurile câte sunt trebuincióse norodulŭ de obşte, ce se vêndŭ în Bucurescĭ, cât şi la orĭ-ce, să punemŭ nartulŭ celŭ cuviinciosŭ, la tóte, de care se şi arĕtămŭ Inălţimeĭ Tale; adunându-ne cu toţiĭ la unŭ locŭ şi fiindŭ trebuinţă a se face acestuĭ nartŭ de d-lor boeriĭ epitropĭ, ca uniĭ ce dintru începutŭ şi altă dată iarăşĭ de către d-lorŭ s'aŭ făcutŭ narturile, cu pitacŭ din par-

www.dacoromanica.ro

tea nóstră, amŭ orânduitŭ pe d-lorŭ, ca dimpreună şi cu d-luĭ biv vel Stol. Dumitrache, să socotéscă preţŭ alŭ fie-căruĭ lucru şi în ce chipŭ vor găsi cu cale şi în frica luĭ D-ḑeŭ, să facă arĕtare în scrisŭ, însă pe d-luĭ stoln. Dumitrache l'amŭ orânduitŭ a fi dimpreună la facerea acestuĭ nartŭ, ca unulŭ ce aŭ fostŭ între boeriĭ epitropĭ pe vremea cândŭ s'aŭ maĭ făcutŭ narturĭ şi are şi sciinţă de preţulŭ lucrurilorŭ, atât cum se urmă maĭ nainte şi cum se urméză acum. După care vedem, că aŭ făcutŭ d-lorŭ acestŭ nartŭ coprinḑĕtorŭ de tóte lucrurile câte sunt maĭ de trebuinţă la obşte şi citindu-le noĭ pe tóte, la fiecare madé, vĕḑumŭ că bine şi cu dreptate aŭ orânduitŭ d-lor preţu a fieşcăruia lucru, care ca să se păzéscă şi să se urmeze întru tóte nestremutatŭ, găsimŭ cu cale să se întăréscă şi cu luminata pecete a M. Tale, cu poruncă către d-lorŭ boeriĭ epitropĭ şi către d-luĭ vel aga, ca să grijéscă în tótă vremea, pentru a se păzi orânduiala acestuĭ nartŭ la tóte întocmaĭ precum maĭ susŭ arétă. Iar hotărîrea cé desĕvêrşită rĕmâne a se face de către Inălţimea Ta. — 1787, Iulie 5.

Vel Dvorn., vel Dvorn., vel logof., vel pah., vel comis.

In 1787 Iulie 10 s'a făcutŭ pitacŭ către d. vel agă pentru măcelarĭ să se vêndă ocana de carne de óie 3 parale şi o lăscaie şi carnea de vacă 2 parale şi o lăscae» (Cod. XVII, fila 202 v. 208).

Nartulŭ după cum s'aŭ aşeḑatŭ a se vinde.

	Talerĭ	Banĭ
A. Arama lucrată aicĭ în ţéră, oca	1 pol	—
B. Buturul pastramă de capră	—	9
Bobul uscatŭ oca	—	12
Braga oca	—	3
Brânza de oĭ în fóle, oca	—	18
V. Varul nestinsŭ cu adusulŭ, din ţéră — 1000 de oca	4	—
» » ce'lŭ vêndŭ matrapaziĭ oca	—	10
Varḑă acră, căpăţîna cé mare	—	4
iar cé de a doua	—	3
iar mica	—	2
G. Găina bĕtrână	—	15
Găsca	—	30
S. Săpunulŭ de ţéra românéscă, oca	—	30
Semînţa de in, oca	—	3
» de cănepă, oca	—	3
Scoicile cele marĭ suta	—	30
» » maĭ micĭ	—	15
Slănina de rîmător hrănit cu porumb, oca	—	24
iar hrănitŭ cu ghindă saŭ cu jir, oca	—	18
Seulŭ próspĕtŭ dela măcelarĭ, oca	—	21
Simitulŭ bunŭ şi albŭ	—	9
T. Tărîţile de grâŭ	—	3
I. Icrele de ştiucă, oca	pol. tal.	—
» » crapŭ séŭ de cosac, oca	—	24
iémul de orz, pe la hanurĭ, oca treĭ	—	9
iar pentru fînŭ cu ḑi cu nópte	—	6
iar pentru chiria odăeĭ cum se va învoi cu hangiu	—	—

www.dacoromanica.ro

	Talerĭ	Banĭ
K. Caşulŭ în saramură, oca	—	12
Carnea de óie / » de vacă — Dela crăciun — Maĭ 25, cé de óie po banĭ 12 şi cé de vacă banĭ 9. Iar dela Maĭ 25 până la lăsatulŭ seculuĭ de postulŭ crăciunuluĭ, cé de óie po banĭ 9 şi cea de vacă po banĭ 6.		
Carnea de râmătorŭ próspĕtă — oca	—	12
Curcanulŭ de unŭ anŭ	—	48
» de estimpŭ	—	36
Curca	—	30
Caponulŭ	—	30
Covrigiĭ mărunţĭ, de café	—	12
Cărbuniĭ de mangal, suta de oca	pol	30
iar cărbuniĭ ţigănescĭ — oca	—	10
Cosaşul, de unulŭ pe ḑi	—	45
L. Lintea, oca	—	6
M. Mănătărcĭ, oca	—	24
Mazerea, oca	—	9
Melcĭ marĭ, sută	—	30
iar ceĭ maĭ micĭ, suta	—	15
Mălaiulŭ de porumbŭ măcinatŭ, oca	—	3
iar de meiŭ, oca	—	2
N. Nucile, suta	—	6
Nisipurĭ de grópă cu hârdăulŭ de vedre 5	—	3
O. Oţetulŭ de vinŭ, bunŭ, oca	—	15
» de miedŭ, oca	—	8
Oalele, 5	—	3
Opincile bune, părechea	—	30
iar de a 2-a mână	—	24
şi cele de a 3-a mână	—	18
P. Pastrama de vacă ce se face în ţéră, oca	—	18
Prazulŭ, fire ḑece	—	3
Prunile opărite uscate la oale, oca	—	9
iar cele uscate pe lozniţa, oca	—	6
Păcură curată neamestecată, oca	—	18
Pelea de boŭ mare	4 pol	—
iar cé de vacă mare	3 pol	—
şi cé de a treia mână	2 pol	—
şi cé de mânzatŭ	1	30
Prescure	—	10
Puiulŭ de găină	—	6
Pânea albă şi cóptă / » cé de a 2-a mână — Aceste sunt lămurite şi date la departamentulŭ agieĭ şi are zabetulŭ să grijască numaĭ de cumpĕrătorĭ şi acolo este arĕtatŭ câte câte dramurĭ se cuvine la para, după analogon alŭ cumpĕrătureĭ, alŭ cheltuelei şi câştigulŭ brutaruluĭ.		

www.dacoromanica.ro

	Talerĭ	Banĭ
Pesmedulŭ uscatŭ oca	—	12
Plăcinta cu unt — oca	—	24
iar cu carne	—	24
şi cé cu brânză	—	24
R. Raciĭ suta	—	15
iar ceĭ de baltă, suta	—	18
Raţa	—	18
F. Fasolea, oca	—	6
H. Halva ce se face în Bucurescĭ, oca	pol	—
C. Ceapa (oca)	—	2
U. Urda din ţole, oca	—	18
iar cé próspătă, oca	—	7
Untulŭ próspătŭ pe iarnă, oca	—	30
iar véra, oca	—	18
Untulŭ topitŭ, oca	—	39
Uleiulŭ curatŭ, neamestecatŭ, oca	—	54
Usturoiŭ, oca	—	4

Imbrăcăminte pentru ceĭ de obşte.

Sarica mare, bună	3	—
» de a 2-a mână	2 pol	—
Plocadulŭ celŭ mare cu douĕ feţe	3	—
iar celŭ cu o faţă	2 pol	—
Procoveţa bună	1	30
iar cea de a 2-a mână	1	—
Zeghea bună, bătută, cotulŭ	—	21
iar cé de a 2-a mână	—	18

Cojocăria

Cojoculŭ de 8 peĭ	5	—
iar celŭ până la genuche	3	30
şi celŭ scurtŭ	2 pol	—
Cuşma de frunte de pelcele negre	1 pol	30
iar cele de a 2-a mână	1 pol	—
Căciula cé négra cu fundŭ	1	30
iar cé de a doua mână	pol	15
Căciula albă fără de fundŭ	pol	6
» » cu fundŭ	—	48

Bărbieria

Omul mare cu barbă, să dé la rasŭ	—	6
iar copilulŭ la tunsŭ, fără de barbă	—	3

Dulgheria şi zidăria

Dulgherulŭ pe ţi	pol	
Zidarulŭ, pe ţi	—	45

www.dacoromanica.ro

	Talerĭ	Banĭ
Lucrulŭ de blănărie, afară din cheltuială.		
Contoşulŭ, séŭ coburulŭ blănitŭ din noŭ	1	—
Binişŭ iar cu blană nouă şi cu făgaralele luĭ	pol	30
Blana gata ce o va schimba de la o haină la alta	pol	—
Giubéoa bărbătéscă cu blană nouă	pol	30
Tătarca voinicéscă	1	30
Giubéoa femeéscă	1	30
Tivilichiea	—	45
iar tóte cele copilărescĭ, preţulŭ pe jumĕtate.		
Lucrulŭ de croitorie, afară de cheltuélă.		
Cusutulŭ unuĭ biniş de postav sadea	1	30
iar cele căptuşite, orĭ de şah, séŭ de alt-fel	pol	30
Giubéua de postavŭ voinicéscă	1 pol	—
iar căptuşită cu arţar, orĭ de şal, orĭ de alt-fel	pol	15
Antereŭ în sfóră ce se dice libadea	3	—
Tătarca de postavŭ	1	—
Saiaoa	1	—
Rochia de materie cu antereulŭ eĭ	1	30
» de bogasiŭ făr de antereŭ	pol	—
Giubéoa femeiască de materie cu şireturĭ	1	30
Tivilichia femeéscă	—	45
Antereulŭ de postavŭ	pol.	15
Nădragĭ de postavŭ	pol.	30
iar de bogasiŭ, căptuşiţĭ	pol.	—
Antereŭ voinicescŭ	pol.	30
Lucru de islicăric, afară de cheltuială.		
Işlicŭ rumânescŭ, de făcutŭ	pol	—
celŭ leşescŭ	pol	—
şi celŭ tatarescŭ	pol	—
iar cele de copiĭ	—	30
Işlicŭ femeescŭ, cu tótă cheltuiala luĭ	20	—
Papugeria.		
Cismele liki (?) făcute aice în ţéră, de frunte	3	—
iar cele de a 2a mână	2 pol	—
iar cele roşiĭ de frunte	2 pol	—
» » de a 2a mână	2	30
» » » 3a »	1 pol	—
Cismele negre de frunte	2 pol	—
iar cele de a IIa mână	2	—
şi cele de a IIIa »	1 pol	—
Cismele galbene voinicescĭ	1 pol	30

www.dacoromanica.ro

	Talerĭ	Banĭ
Cismele femeescĭ bune	pol	45
iar surăturile bune, căptușite	1	—
și cele necăptușite	pol	30
Cismele de copiĭ până la anĭ 15, însă roșiĭ	pol	30
iar cele maĭ micĭ până la anĭ 8	pol	—
Cismele galbene de copiĭ până la anĭ 12	pol	15
Papuciĭ cu meșĭ, bunĭ, voĭnicescĭ	1	45
» voĭnicescĭ de a II mână	1	30
» cu meșĭ, bunĭ, de copiĭ, până la anĭ ḑece	pol	15
iar la ceĭ maĭ micĭ	pol	—
» cu meșĭ lungĭ femeescĭ	1	15
» femeescĭ, făr de meșĭ, bunĭ	—	39
Tărleceĭ galbenĭ, voĭnicescĭ	—	21
Imeneĭ *liki* (?) bunĭ	1	—
Imeneĭ roșĭ séŭ negri, bunĭ	pol	30
» bunĭ *lichiĭ* de copiĭ până la 10 anĭ	pol	—
iar la ceĭ maĭ micĭ	—	30

Conduratia.

Condurĭĭ bărbătescĭ cu plută bună și cu postavŭ	1	30
» femeescĭ cu meșĭ lungĭ	1	30
» » cu tărlicĭ și cu ţopi (?) bunĭ	1	30
Papucĭ femeiescĭ cu plută și cu postavŭ	pol	30

Șelăria

Șéoa, numaĭ geţulŭ de lemnŭ gol, bună	—	45
Geţulŭ de șé căptușitŭ pe la oblîncŭ cu pele.		
și pojghiță de Marte cabună	1	30
Șéoa căptușită peste totŭ și umplută cu lână în loc de pene	1 pol	30
Trăgătórele de scărĭ, orĭ albe, orĭ negre	—	45
Scările, bune, gróse, de fer	—	48
» de fer maĭ subţire	—	45
Frêulŭ prostŭ, orĭ albŭ séŭ negru, fără zăbale	—	45
« albŭ, cu zăbale tătărescĭ maĭ próste	pol	15
Frânele cele cu căpeţel îndoitŭ și cu catarămĭ, fără zăbale	pol	30
Chingă de păr căptușită cu curé și cu cataramĭ	pol	—
Tafturule căptușite	pol	15
Pofiliĭ proștĭ, orĭ albĭ, séŭ negri	—	36
Dăsagĭ de pele marĭ, căptușiţĭ cu mușama	5	—
« de asemenea căptușiţĭ cu panză	3 pol	—
« maĭ micĭ » « «	3	—

Traistăria

Ţol de pĕr bun de capră, pentru caĭ	1 pol	—
Dăsagĭ de pĕr mare mare, bunĭ	pol	15

www.dacoromanica.ro

	Talerĭ	Banĭ
Traistă mare, de calŭ	—	28
« maĭ mică de cenușarŭ	—	12
Ghebréua	—	6
Chingă mare de pĕr peste pănunură	—	12
Chingă (Chingă) maĭ mică pentru șé	—	9

Herăria

Sapa, hârlețul, casmaoa și tîrnăcopulŭ	pol	—
Potcovitulŭ unuĭ calŭ de câte patru piciórele cu potcóve de țéră	pol	30
Lucrulŭ țiganuluĭ, de her maĭ grosŭ	—	12
iar la maĭ subțire ocaoa	—	15
Potcovitu la o păreche cisme marĭ	—	12
iar la cele maĭ micĭ, părechea	—	9

Olăria.

Vasele câte vorŭ fi smalțuite, orĭ ce felŭ de vase vorŭ fi,		
să se mĕsóre cu apă și să plătéscă ocaoa	—	3
iar cele nesmalțuite — ocaoa	—	1 și pol

Dogăria.

Hărdăŭ de stejar a vedre cincĭ	—	45
Vadra de stejar pentru căratu nisipuluĭ	—	28
Buriu de stejar a vedre 10	pol	25
Cerculŭ de bute, mare	—	3
și meșterŭ să cumpere prăjina	—	3
Cercurĭ de butoae	—	10
Cofa mare de bradŭ	—	12
» maĭ mică	—	6
Lopată	—	4 pol
Albia mare	—	30
Copaie maĭ mică	—	9
» de mijlocŭ	—	15
Sacaoa de apă în têrgŭ	—	6
iar la mahalale	—	9
Lingurile (testéoa)	—	12
Rogojina mare	—	30
iar de a IIa mână	—	24
și cé de a III	—	18
Testéoa funiĭ de teiŭ topitŭ	—	12
» » » netopitŭ		9

Cherestéoa.

Ulucele cele de palme 12, latul o schiópă, bune, suta . .	2	—
Ulucele cele de palme 10, latul asemenea, bune	1 pol	30
» » » » 8, » » »	10	—

www.dacoromanica.ro

	Talerĭ	Banĭ
Laţiĭ de aninŭ bunĭ, po stinj. treĭ unulŭ	—	5
iar ceĭ de a II-a mână unulŭ	—	3
Laţiĭ de teiŭ, bunĭ, po stânjenĭ teiŭ, unulŭ	—	3
iar ceĭ de a 2-a mână	—	1 pol
Grinda, latulŭ 1 palmă, grosulŭ o schiópă, stânjenulŭ . .	—	21
Asemenea şi căpriorĭ	—	21
Grinḑele şi căpriorii a II-a mână, adică latul o schiópă şi grosŭ pe muche degete patru, stînjinulŭ	—	9
Tălpile de ulucĭ de palme una şi $^1/_2$ late pe muche, degete 4, stînjenul	—	16
Scândurile de stejarŭ late palme una şi $^1/_2$, pe muche degete treĭ, stânjenul	—	12
Scândurile de teiŭ cele bune pentru uşĭ, una	—	6
Cele de a II-a mână, una	—	4
Scândura bună, de ulucă, una	—	15
Bălamacĭ, unulŭ	—	12
Cu şaculŭ pentru ulucĭ, stânjĕnulŭ	—	6
Talpa de casă, latulŭ palme $1^1/_2$, grosime o şchiópă, stânjenulŭ	—	30
Parulŭ despicatŭ, unulŭ	—	3
Parĭ obli, suta	pol	30
Nuelele curăţate, mia	1	30
Carulŭ de nuele, cu doĭ boĭ	pol	15
Şindrila de bradŭ, mare, mia	1 pol	—
iar cea de a II-a mână, mia	1	45
Şindrila de stejar, mia	2 pol	—
Podŭ pentru tavanŭ, de stejarŭ séŭ de fagŭ ulucită, mia .	4	—
Carulŭ de lemne de focŭ, séŭ de cerŭ, séŭ de gârnéţă, gróse şi încărcatŭ bine	1	—
Celŭ de a a II-a mână tot cu acest felŭ de lemne . . .	pol	30
Carulŭ cu lemne de crângŭ, gróse şi încarcatŭ bine . . .	pol	15
Carulŭ de a II-a mână	pol	—
şi ciócla	—	45
Carulŭ de rădăcinĭ, încărcatŭ bine	1	—
Ciócla de rădăcinĭ	pol	—
Celŭ de a IIa mână, totŭ cu rădăcinĭ	pol	30
Trunchiulŭ de teiŭ, uscatŭ, în créstă 1 palmă — stânjinulŭ	—	3
Carulŭ de fênŭ, de mĕsură cu adusulŭ din ţéră	2 pol	—
celŭ de a IIa mână	1 pol	—
ciócla	pol	30
Carulŭ de maldărĭ bunĭ, încârcatŭ bine	pol	—
celŭ de a II-a mână	—	45
Carulŭ noŭ de făcutŭ, însă mare, cu rótele făr de hére .	6	—
Căruţa noua bună, făr de ferŭ	4	—
Rótele bune de carŭ mare, o păreche	1 pol	—
iar cele de căruţă, pereche	1	—

www.dacoromanica.ro

	Talerĭ	Banĭ
Chiria vinurilorŭ ce se aducŭ din Délŭ.		
Dela Focşanĭ, vadra	—	12
— Rômnic, »	—	10
— Buzĕŭ »	—	9
— Săcuenĭ »	—	6
— Têrgovişte »	—	6
— Pitescĭ »	—	6
— Sutescĭ ot Vâlcea, vadră	—	12
Din Vlaşca, vadră	3	—
Pescăria.		
Crapulŭ şi somnulŭ săratŭ, de baltă — ocaoa	—	12
Şalău, ştucă, bibanulŭ şi altŭ asemene, totŭ de baltă, iar săratŭ	—	9
şi vêndetoriĭ, adecă băltăreţiĭ cum şi Bucureştenii, afară din vama domnéscă, altŭ nime nimenuĭ să nu maĭ dé nimică, că acestea zaticuescŭ bişugulŭ şi hrana obşteĭ,		

Să maĭ aducemŭ aci, unŭ actŭ relativŭ la bresle sub N. Mavrogheni. Este o carte domnéscă de *staroste de şelarĭ.*

«Datamŭ carte Domnieĭ mele luĭ . . . . . , carele l'amŭ făcutŭ staroste şi purtătorŭ de grijă peste toţĭ şelariĭ de aice din Bucurescĭ, ca împreună cu 3—4 epitropĭ, mesterĭ aĭ bresleĭ acesteia, maĭ bătrânĭ şi maĭ de cinste aĭ lor, să păzéscă orînduiala ce aŭ între eĭ, adecă toţĭ câţĭ lucréză meşteşugulŭ acesta alŭ şelărieĭ aice în Bucurescĭ, orĭ pămênteni, séŭ streinĭ, să aĭbă a asculta de starostea şi de aceĭ epitropĭ la cele ce-ĭ va povĕţui pentru ale meşteşuguluĭ. Pentru ucenicĭ când vor vró să iésă după la meşterĭ, să fie datorĭ a da de scire starosteĭ şi epitropilor, ca prin scirea şi voia lor să se ié, iar dela sineşĭ să nu fie volnic a eşi, nicĭ vre-unulŭ din meşterĭ să nu îndrăznéscă a lua uceniculŭ altuia. Când se va întêmpla orĭ greşală să facă vre-unŭ şelarŭ de a nu lucra bine, séŭ judecată unuia cu altulŭ pentru ale meşteşuguluĭ, să nu fie volnicŭ nime a judeca, fără numaĭ starostea dimpreună cu epitropiĭ să-ĭ judece şi să îndrepteze după obiceiŭ şi orînduiala lor, cercetându-ĭ şi dojănindu-ĭ după vina lor. Aşişderea să aibă a ţiné cutie de milostenie (după cum tóte rufeturile) în care cutie să se iée de totŭ meşterulŭ, din Duminică în Duminică, câte banĭ treĭ, i de calfă câte banĭ doĭ, dându-ĭ aceştĭ banĭ orĭ-cine ar lucra meşteşugulŭ acesta şi să-ĭ strîngă în cutie la staroste, care cutie să se ţie pecetluită atâtŭ de staroste câtŭ şi de epitropĭ cu peceţile lor şi să se păzéscă peste anŭ, ca dintr'aceĭ banĭ să cheltuéscă la mórtea vre-unuĭ meşterŭ din brésla lor, care nu va avé cu ce să se facă trebuinciósa îngropare şi ale pomenireĭ, dintr'aceştĭ banĭ să-ĭ slujéscă şi să-ĭ facă pomenirile luĭ, cum şi de va rămâne vre-unŭ meşterŭ de aĭ lor la slăbiciune şi la sărăcie, din bólă séŭ din altă întêmplare, iarăşĭ dintr'aceĭ banĭ să-lŭ ajutoreze cu ceea ce va fi cu cale, după starea luĭ; pentru care aceste cheltuelĭ, când se va întêmpla trebuinţă a se face, cu toţiĭ împreună să deschidă cutia şi cu sfatu de obşte alŭ epitropilor să cheltuéscă şi atâtŭ de baniĭ ce vor strînge la cutie, câtŭ şi de cheltuiala ce se va face la acele maĭ susŭ arĕtate, în toţĭ aniĭ

www.dacoromanica.ro

să aibă starostea să dée socotélă înaintea acelor epitropĭ. Câţĭ streinĭ şelarĭ vor veni din streinătate în Bucurescĭ, să lucreze meşteşugulŭ acesta, să aibă datorie a da în scire întêiŭ starostieĭ şi epitropilor, ca să se cerceteze de este cu sciinţa meşteşuguluĭ pe deplinŭ, şi aşĭa cu scirea lor, să aibă voie a deschide prăvălie, dândŭ havaetŭ la cutie tal. 10 şi starosteĭ tal. 2 şi banĭ 90. Şi calfa când va eşi şi va vré să deschidă prăvălie, să aĭbă a da iarăşĭ la cutie tal. 5 şi havaetulŭ starostieĭ, iar feciorulŭ de şelarŭ ce va remâne în loculŭ tătâni-sĕŭ, acela să nu se supere a da nicĭ la o parte, nicĭ la alta, şi să urmeze şi elŭ a pune paraua pe sĕptemână, cum a pus-o şi tată-sĕŭ. Pentru aceea poruncimŭ Domnia mé tuturor şelarilor, să aveţĭ alŭ-sci de staroste şi să-ĭ daţĭ supunere şi ascultare, căcĭ celuĭ împotrivitoriŭ are voĭe să-ĭ facă certare după vina luĭ». 1787, Octomb. 9. (Cod. XVII, fila 239 şi verso).

ANEXA LA PAG. 68

Un articolŭ proibitŭ de a se esporta peste Dunăre fu *tabaculŭ*, la cererea Turcieĭ. Cu acésta Turcia încălca asupra automieĭ nóstre vamale.

Eată una din *18 cărţĭ legate* şi una la Caimacamulŭ Craioveĭ pentru *tabaculŭ de ţéră*, de a nu trece peste Dunăre:

«D-vóstră ispravnicilor or sud . . . . . sănĕtate, vĕ facemŭ Domnia Mé în scire, că ne aŭ venitŭ prea înaltă împĕrătéscă poruncă, ca de aice să nu fie slobodŭ a eşi cât de puţinŭ tabacŭ alŭ ţĕreĭ peste Dunăre; pentru care iată vĕ poruncimŭ să daţĭ poruncă căpitanilor şi vameşilor dupre la mărginĭ, ca să fie cu purtare de grijă şi cu privighere ḑioa şi nóptea, a nu îngădui pe cinevaşĭ să tréca măcarŭ câtŭ de puţinŭ tabacŭ de aice în ţéra turcéscă, nicĭ pentru negaţitorie, nicĭ cu pricină de trebuinţă a însuşĭ aceluia, pentru că de se va dovedi că aŭ îndrăznitŭ verĭ-care din căpitanĭ séŭ din vameşĭ a sloboḑi pentru vre unŭ interesŭ măcar o oca, unulŭ ca acela se va pedepsi straşnicŭ, precumŭ şi cel ce va cerca printr'ascunsŭ a scóte tabacŭ de aice, afară din ţéră, se va osândi la pagubă, dar şi d-tră nu veţĭ scăpa de urgia Domnieĭ mele, cu pricină că din nepaza căpitanilor şi a vameşilor s'aŭ făcutŭ vre unŭ cusurŭ, pentru că Domnia Mé dela d-vóstră ceremŭ şi voimŭ a se urma şi a se face pe deplinŭ paza acésta, după Pré înalta împărătéscă poruncă şi pre înşi-vĕ avemŭ a vĕ pedepsi când vomŭ auḑi că s'aŭ făcutŭ urmare împotrivă. Ci dar să fiţĭ cu purtare de grijă pentru acésta, făcêndŭ sciută şi cunoscută acum porunca acésta la toţĭ de obşte. ca să nu găséscă cinevaşĭ pricină că n'aŭ sciutŭ, iar dela ţéra turcéscă şi dela alte părţĭ este slobodŭ a veni tabacŭ aice în ţéră, ne popritŭ, şi să avemŭ respunsŭ dela d-tre de primi şi urmarea porunceĭ acesteia». 1787, Maiŭ 17. (Cod. XVII, fila 184 verso).

ANEXA LA PAG. 77

Zeml Vlah... Datamŭ Domnia mé acéstă domnéscă a nóstră carte, cu hotărîre la mânile sătenilor dela Săcuenĭ sud Dâmboviţa, ce şed pe moşia mitropolieĭ Têrgovişteĭ, ca să li se păzéscă obiceiulŭ ce din vechime aŭ avutŭ, la rêndulŭ clăceĭ şi la cele-l-alte ale moşieĭ, spre a nu se supĕra maĭ multŭ de către Dichiul mitropolieĭ, pentru că eşindŭ la Divanŭ înaintea Domnieĭ mele s'aŭ jăluitŭ, cum că din începutulŭ lor, la toţĭ ceĭ maĭ dinainte dechiĭ până în anulŭ trecutŭ li s'aŭ păzitŭ dreptatea şi obiceiulŭ, de clăcuia într'unŭ anŭ clacă de şése

www.dacoromanica.ro

ḑile. Iar d'unŭ anŭ în cóce părîtulŭ Eremia aŭ începutŭ a-ĭ supĕra cu cerĕre a clăcui 12 ḑile pe anŭ, făcêndu-le şi la cele-l-alte încărcăturĭ şi nedreptate, pentru care i-aŭ trasŭ cu ţiganĭ pre ómenĭ bătêndu-ĭ şi căsnindu-ĭ fără de milă, şi aŭ cerutŭ dreptatea lor dela Divanulŭ Domnieĭ mele, unde de faţă fiindŭ şi dichiul Eremia n'aŭ avutŭ nicĭ unuĭ cuvêntŭ vrednicŭ de respunsŭ, ci cunoscêndu-şĭ însuşĭ elŭ greşala ce aŭ făcutŭ de s'aŭ pornitŭ cu acésta ré urmare şi netrebnică cerere asupra lor de a le strica obiceiulŭ ce aŭ avutŭ, ḑise că şi mitropolitulŭ se mulţămesce pe 6 ḑile şi pe *obicciurile* ce aŭ avutŭ sătenii până în anulŭ trecutŭ.

Decĭ fiind-că din cercetarea ce amŭ făcutŭ, se dovedi pornirea dichiuluĭ ré, împotriva dreptăţeĭ şi a voieĭ luĭ D-ḑeŭ şi jalba sătenilorŭ adevĕrată, căsnindŭ şi necăjindŭ părintele Dichìu pe săraca raia împĕrătéscă făr de milă şi făr de nicĭ o împotrivire şi lăcomindŭ ca cu totulŭ să sĕrăcéscă şi să-ĭ desbrace până la trupŭ, lăsându-ĭ numaĭ cu sufletulŭ, vrednicŭ era numitulŭ Dichiu a i-se face cé maĭ gré pedépsă după pravilă, ca unuĭ căznitorŭ şi tiranŭ asupra sĕraceĭ raele a pré puterniceĭ împĕrăţiĭ. Ci dar, am datŭ acéstă carte de apĕrare la mânile lorŭ, ca maĭ multŭ peste 6 ḑile pe anŭ ce aŭ avutŭ obiceiŭ, nicĭ unŭ felŭ de supĕrare să nu li se facă, ci cele ce va fi luatŭ peste 6 ḑile, poruncimŭ, zapciule ce eştĭ orînduitŭ. să-lŭ apucĭ pe Dichiu, să le împlinéscă. Aşişderea şi la cele-l-alte ale moşieĭ să nu se cuteze Dichiulŭ a-ĭ supĕra maĭ multŭ, ci după cum aŭ avutŭ obiceiŭ şi li s'aŭ păzitŭ din vechime păn în anulŭ trecutŭ la tóte întocmaĭ aşĭa să li se urmeze şi de acumŭ înainte nestrămutatŭ. — 1786, Iulie, 30. (Cod. XVII, fila 62).

Relativŭ la colonisarea de sêrbĭ de la Cornăţelŭ, actulŭ din Cod. XVII (fila 130) ne arétă, că eĭ aŭ reclamatŭ Domnitoruluĭ prin vechiliĭ lor, că «aşeḑându-se (după ce aŭ venitŭ din străinĕtate) cu şederea pe moşia acésta (Cornăţelulŭ de pe Baltă sud Ilhovŭ) ce era atuncĭ a clucerulŭ Mihalache Roset, se învoiseră cu clucerulŭ pentru rêndulŭ *clăcii*, ca să lucreze numaĭ câte 3 ḑile pe anŭ. Aşişderea şi vinulŭ ce le trebue pentru nunte i pomenĭ avé voie de şi-lŭ cumpĕra de unde găsia eftinŭ; Iar acumŭ d-luĭ velŭ logofetŭ Scarlatŭ Greceanu, ce aŭ cumpĕratŭ moşia acésta în urmă, le cere ḑile de *clacă* maĭ multe şi vinŭ pentru pomenĭ şi nunte nu-ĭ îngăduesce a cumpĕra de la altă parte, ci le ḑice ispravnicii ca să cumpere din cârciuma d-luĭ, cu preţŭ cumŭ lor nu li dă mâna.

Vodă aduce la Divanŭ pre boierulŭ proprietarŭ.

Acesta arétă, că n'a reclamatŭ dreptulŭ ordinarŭ alŭ proprietăţeĭ de clacă întrégă, «după domnescele testamenturĭ» adecă 12 ḑile pe anŭ, ci numaĭ 4 ḑile le aŭ cerutŭ şi că şi acésta sêrbiĭ refusă. Relativŭ la vinŭ, boerulŭ arétă că ţĕraniĭ sêrbĭ nu vorŭ să aibă el cârciumă în satŭ, ci facŭ eĭ acestŭ negoţŭ. Apoĭ adaogă, că eĭ nu punŭ păzitorĭ la vite, ci lasă de a umbla bivoliĭ sloboḑĭ de mâncă şi strică fênulŭ de pe moşie ale proprietăţeĭ şi ale locuitorilor pămêntenĭ, cum şi holdele de grêŭ şi porumburile celor-l-alte douĕ sate ce sunt împrejurŭ şi nu se supunŭ a plăţi paguba şi cu bivoliĭ lor intră în baltă de strică reţelele de prinsŭ pesce. Sêrbiĭ nu potŭ dovedi cu acte în scrisŭ pretenţiunile lor. Vodă îĭ obligă la claca de 4 ḑile pe anŭ de fia-ce casnicŭ, ceea ce primescŭ în fine şi sêrbiĭ. «Iar vêndarea vinuluĭ şi a rachiuluĭ, fiindŭ că este după obiceiul pămêntuluĭ numaĭ a stăpânuluĭ moşieĭ, iar nu şi a locuitorilor ce şedŭ pe moşie, poruncimŭ ca să fie numiţiĭ sêrbĭ opriţĭ şi nime să nu fie volnicĭ a cumpĕra din altă parte vinŭ şi rachiŭ». Numaĭ adaogă, că vinulŭ pentru pomenĭ şi nunţĭ, să

www.dacoromanica.ro

li-lŭ vêndă cârciuma proprietaruluĭ pe preţulŭ de cumpĕrătură. La vite să pue sêrbiĭ păzitorĭ. Le maĭ refuză Vodă sêrbilor dreptulŭ de a sădi vie pe moşie. 1787. Fevr. 15.

ANEXE LA PAG. 81 şi 105

Avemŭ a aduce în altŭ volumŭ, la ocasiunea istorieĭ culturale, prefaţa gramaticeĭ luĭ Enache Văcărescu. Aci ne mărginimŭ a estrage din lucrarea d-luĭ Odobescu din *Revista Română*, unele pasage cum şi din auto-biografia luĭ En. Văcărescu şi dămŭ şi unŭ portretŭ alŭ sĕŭ:

Enache Văcărescu

www.dacoromanica.ro

«.... Piósa reclamă a luĭ Ştefanŭ (Văcărescu) nu rĕmase fără răsplată, căcĭ pe la 1740, (1) i se născuse unŭ fiŭ căruia îĭ era datŭ de sórtă a întrece în merite pe toţĭ străbuniĭ sĕĭ şi a lăsa numele sĕŭ lăudatŭ viitoriméĭ: acesta fu Iănăkiţă Văcărescul, botezatŭ cu numele moşuluĭ sĕŭ. El însuşĭ, într'unŭ minutŭ de melancolică filosofie, astŭ-felŭ spune despre nascerea sa (2):

«În ḑilele acestuĭ fericitŭ împĕratŭ (Sultanŭ Mahmudŭ I, 1730—1754) «am vĕḑutŭ şi eŭ lumina lumeĭ aceştia, plină de amarŭ chiarŭ la fericirile eĭ «şi plină de nestatornicie chiarŭ la cele ce se potŭ socoti maĭ statornice».

Educaţia luĭ fu de la începutŭ prea îngrijită. Neofit celŭ bĕtrânŭ Kausoca livitulŭ îlŭ iniţiă la thesaurile limbeĭ, retoriceĭ şi istorieĭ helene; unŭ Germanŭ a nume Weber, îĭ esplică regulile limbeĭ latine; alţĭ profesorĭ îlŭ învăţară italienesce, franţuzeşte şi hogiĭ turcĭ îlŭ familiarisară cu limba şi literatura otomană, pe care în urmă le cunoscea fórte bine. De tênĕrŭ încă elŭ fu nevoitŭ să se dea cu necazurile şi să'şĭ formeze un sufletŭ tare şi răbdătorŭ, spre a nu fi sdrobitŭ şi nimicitŭ, ca ceĭ maĭ mulţĭ, în necurmatele smăcinărĭ ce turburaŭ epoca de anarchie şi de nelegiuirĭ în care sórta îlŭ menise să trăiască. Sufletele marĭ se plămădescŭ în valurile rĕstrişteĭ.

Pe la 1755 ferosulŭ Constantinŭ Gehanŭ Racoviţă Voevodŭ, neputêndŭ suferi spiritulŭ stăruitorŭ de naţionalitate ce mâna pe uniĭ din boerĭ şi maĭ alesŭ pe Văcărescĭ, în purtarea lorŭ, cândŭ ţéra întrégă tresăria sub asprulŭ lor jugŭ, cugetă să se scape de aceştia şi exilă pe Ştefanŭ şi pe fratele luĭ, Barbu, la insula Cypru (3); dar în Domnia următóre aceştĭ douĭ boerĭ îşĭ revĕḑură patria şi la 1760 sub Scarlatŭ Vodă Ghica, Ştefanŭ Văcărescul era spătarŭ mare (4), în vreme ce fiulŭ sĕŭ, încă de totŭ june şi de atuncĭ cămăraşŭ, servia ca ispravnicŭ, sĕŭ purtător de sémă la clădirea monastireĭ S-luĭ Spiridon celŭ noŭ, după uliţa Şerban-Vodă; într'acea biserică întemeiată de Ghiculescĭ, până a nu se dărâma cea veche ca să se reclădéscă după planulŭ fantasticŭ, ce 'ĭ dă astă-ḑĭ înfăţişarea unuĭ templu de cofetărie, se vedea pe pereţĭ portretulŭ luĭ Enăchiţă Văcărescul; din norocire d. Ión Văcărescul avu de timpuriŭ fericita idee de a pune să-lŭ decopieze şi după acea copie, putemŭ citi aḑĭ în trăsurile feţeĭ luĭ Enăchiţă, tóte naltele calităţĭ şi tóte slăbiciunile caracteruluĭ sĕŭ (5).

O faţă prelungă şi camŭ palidă, cu fruntea lată, unŭ nasŭ dreptŭ şi regulatŭ, cu nările fórte largĭ, o gură zîmbitóre pe a le căreĭ buze voluptóse abia

(1) Acéstă cifră e dedusă prin analogie.

(2) In scrierea intitulatŭ: Istoria împĕraţilor Otomanĭ etc... Scrisŭ de d-luĭ *Ianache Văcărescul* etc.... Manuscriptŭ în posesia d-luĭ Ştefanŭ Grecénu, care a bine-voitŭ a mi-lŭ împărtăşi. Cuvintele citate aci se află la sfĕrşitulŭ vieţeĭ Sultanuluĭ Mahmudŭ I, pag. 140. Veḑĭ *Tesaur II*.

(3) *Fotino*. tr. de G. Sion. t. I. p. 159. Elŭ vorbesce numaĭ de douĭ boerĭ Văcărescĭ fără de a'ĭ numi.

(4) Istor. împ. Otom. Ms. p. 147.

(5) Veḑĭ portretul luĭ Enache Văcărescu adusŭ susŭ. Ne unimŭ cu apreciarea d-luĭ Odobescu unde ḑice „că or ce Românŭ trebue să privéscă cu mâhnire perderea stiluluĭ de architectură byzantină naţionolisatŭ la noĭ, şi destrucţia vechilorŭ portreturĭ şi inscripţiĭ ce se facŭ pe tôtă ḑiua cu reclădirea bisericilorŭ. Trebue să lăudămŭ şi să recomandămŭ tutulorŭ spre imitaţie chipulŭ inteligentŭ cu care d-niĭ Creţulescĭ în restaurarea bisericeĭ d-lorŭ, aŭ păstratŭ cu pietate în interiorŭ stiluluĭ vechiŭ şi portretele titoricescĭ».

www.dacoromanica.ro

le ascunde o mustață subțire, ochĭ căpruĭ cu o căutătură plină de dulcéță și de fineță, în sfârșitŭ o barbă castanie, rară și transparentă, ce fàlfăe ușorŭ pe peptŭ: étă trăsurile aceleĭ figurĭ ce insuflă îndată unŭ simpaticŭ respectŭ și pe care o susține cu óreșĭ ce mândrie, portulŭ dreptŭ alŭ trupuluĭ și *gugiumanulŭ* de samurŭ aședatŭ cu semețiе pe capŭ. Costumulŭ luĭ, imitatŭ după hainele séle favorite, e compusŭ, într'acelŭ portretŭ, de unŭ *anteriŭ* de *sevaiŭ* ros-gălbuĭ séŭ *chamois* și îucinsŭ la brâŭ cu unŭ *giar* din care ese *hangerulŭ* cu mânerŭ de smalțŭ albastru și de petre scumpe; pe d'asupra pórtă unŭ *contoșŭ* de colórea verde deschisă a *iezmuluĭ* (iaspŭ albŭ), îmblănitŭ cu samurĭ. In mână elŭ ține unŭ sulŭ de hârtiĭ dsfășurate pe care se citescŭ acele cuvinte memorabile ale séle, acelŭ testamentŭ în versurĭ, celŭ maĭ nobilŭ legatŭ ce putea lăsa unŭ omŭ de geniŭ posteritățeĭ séle:

«Urmașilor meĭ Văcărescĭ,
«Lasŭ voĕ moștenire:
«Crescerea limbeĭ românescĭ
«Ș'a patrieĭ cinstire!»

Dacă dintr'aceste douĕ mărețe îndatoririĭ puse asupra viitorimeĭ, *crescerea limbeĭ românescĭ* era insuflată luĭ Enăchiță de geniulŭ sĕŭ propriŭ, *cinstirea patrieĭ* totuși o moștenise și elŭ dela străbunĭ, dela tatălŭ sĕŭ, carele și dênsulŭ muri jertfă alŭ credințeĭ séle către țără. Acéstă mórte e o tragedie întunecósă demnă de mârșava viclenie a Fanarioților; într'adevĕrŭ la 1763, Constandin Gehan Racoviță se întórse pe tronulŭ țĕreĭ românescĭ și hotărî ca celŭ puținŭ în rîndulŭ acesta să se scape de Văcărescĭ maĭ cu siguranță decâtŭ cu exilulŭ; puse într'ascunsŭ de otrăvi pe Ștefan și pe Barbu, pe când eĭ se aflaŭ la via lor dela Valea Orleĭ în Săcuenĭ. Becerulŭ adecă bucătarulŭ domnescŭ, care urdi acéstă cumplită uneltire, străbunŭ, se dice, alŭ unuia din ómeniĭ politicĭ și literațĭ dela noĭ, primi o rĕsplată providențială; noŭ Vatel istoricŭ, elŭ nu se ucise ca vestitulŭ bucătarŭ alŭ luĭ Ludovic XIV-lea în desperare pentru întârdierea pesceluĭ la masa regală; ci într'o di când eĭ se ducea cu castronulŭ de ciorbă în mânĭ ca să-lŭ pue pe masa domnéscă, bolta clopolnițeĭ dela Mihaiŭ-Vodă, unde ședea pe atuncĭ Domnulŭ, se cufundă asupră-ĭ și-l sdrobi subt dărămăturile eĭ. Poporulŭ superstițiosŭ vĕdu într'acéstă întêmplare o pedépsă cerésca pentru crima sĕvârșită de dênsul cu otrăvirea Văcărescilorŭ, și, în neîndurata luĭ mânie, îĭ blestemă némul.

După o așa gróznică perdere a părinteluĭ sĕŭ, Ienăkiță Văcăresculŭ, se duse să caute în Constantinopol, séŭ rĕsbunare, séŭ mângăere; dar în puțin timpŭ, dupe vre-o un-spre-dece lunĭ de domnie, Constantin Racoviță muri pe tron, victimă a patimeĭ sale pentru melisă și bĕuturile spirtóse(1). Junele Văcărescul, al căruĭ spiritŭ activŭ și setosŭ de cunoscințe, scia să tragă unŭ folosŭ din tóte, profită de petrecerea sa în Constantinopol, și, legându-se în prietenie cu Halil Hamid, omŭ fórte învĕțat și scriitor (*kiatib*) la *Kalemul* (secretarulŭ) divanuluĭ împĕrătescŭ, atașat pe lângă Capi-Kehaielele țĕreĭ nóstre, învĕță de la dênsul teoria gramaticală a limbeĭ turcescĭ, ce se dice *Sarfŭ* (2); peste treĭ anĭ însă, la 1767, Alexandru Scarlat Vodă Ghica îl chimă la înalte dregătoriĭ, încredințându'ĭ vistieria (3).

(1) *Fotino*, tr. de G. Sion, t. II p. 161.
(2) Ist. imp. Othom., Ms. p. 219.
(3) Idem.

www.dacoromanica.ro

Când dar, prin conglăsuirea Pârvuluĭ Cantacuzino, ce era spătar şi visa să dobândéscă domnia ţĕrĭĭ prin Ruşĭ, o mică companie de volintirĭ cazacĭ, sub ordinile unuĭ polcovnic rus, Nazarie Karamzin, călcă Bucurescĭĭ (7 Octombrie, 1769), prinse pe prinţulŭ Grigorie III Ghica, frate şi urmaşŭ alŭ luĭ Alexandru, şi'lŭ trimise prizonierŭ la Petersburg, boerii ţĕreĭ, adunaţĭ la unŭ locŭ cu mitropolitulŭ Grigorie, se chibzuiră a trimite o deputaţie de douĭ dintre dênşiĭ la feldmareşalulŭ rusescŭ Rumianţoff ce se afla la Laticiof, pentru ca să céră óste de paza ţĕreĭ şi aceştĭ deputaţĭ, aleşĭ prin influenţa pârvuluĭ Cantacuzino, fură fratele sĕŭ Mihail fostulŭ vistierŭ şi Ienăkiţă Văcăresculŭ vistierulŭ actualŭ, dintr'a cărui prietenie Pârvul socotea să tragă profitŭ.

Dar să lăsămŭ cuvêntulŭ luĭ Ienăkiţă, spre a caracterisa maĭ bine spiritul şi ambiţiile ce aţîţaŭ aceste mişcărĭ (1):

«Decĭ ne orânduimŭ solĭ pentru acéstă; în urmă se maĭ orândui şi Nicolae «Brâncovénul logofĕtulŭ, la care vistierulŭ Michail îşĭ ascundea chibzuirile. Pe «cale mergêndŭ, îşĭ descoperi Michail chibzuirile către mine la o gazdă, într'o «séră, când dormia Nicolae şi mĕ ispiti, întrebându-mĕ aşa: — Feldmarşalulŭ, «când ne va porunci să facemŭ şi alegere de unŭ Domnŭ în ţéra nóstră dintre «noĭ, pe cine găsescŭ eŭ cu cale, socotindŭ póte că voiŭ rĕspunde: pe domnia «luĭ spătarulŭ, fratele d-tale. — Eŭ şi 'ĭ am rĕspunsŭ, că nu găsescŭ altulŭ maĭ «cu cale decâtŭ pe mine; îmĭ ḑise şi: Acestŭ rĕspunsŭ îlŭ potŭ face toţĭ boeriĭ. «Şi ce îndoială aĭ d-ta? îĭ ḑiseiŭ. — Imĭ ḑise: Décă ar fi sciutŭ frate-meŭ aşa, «maĭ bine ar fi fugitŭ la turcĭ. — Iĭ rĕspunseĭ, că maĭ lesne s'ar fi făcutŭ de o «cam-dată Domnŭ acolo, căcĭ în Europa împĕraţiĭ, Domnŭ absolutŭ nu facŭ; «îĭ arĕtaiŭ pildă, Transilvania, Timişvarul şi Podolia, Smolenskul şi altele, şi «d'abĭă începu a mĕ crede şi vĕḑêndu'lŭ întristatŭ, poftitoriĭ ḑicêndu'ĭ: Acestea «staŭ în mână luĭ Dumneḑeŭ.»

Puţina înclinare a autoruluĭ către Rusia şi neîncrederea sa în fanfaronadele şi în proiectele de neîndoiósă biruinţă cu care Ruşiĭ aŭ trămbiţat maĭ adesea sosirea lorŭ în Principate, se învederéză pretutindenĭ în spusele şi faptele luĭ Ianăkiţă. Iată cu ce fină ironie descrie el impresia amăgitóre, produsă în ţéră de începutulŭ expediţieĭ Ruşilorŭ de la 1769 (2):

«Toţĭ Chreştiniĭ ce n'a chibzuitŭ cele după urmă, şi care nu era adăpaţĭ «de sciinţa politiceştilorŭ ocârmuirĭ, socotia că Rusia a se ridice din lume, séŭ «celŭ puţinŭ din Europa, tótă stăpânirea turcéscă; uniĭ pentru rêvna legeĭ, alţiĭ «pentru pohta slaveĭ şi alţiĭ pentru iubirea hrăpireĭ, se făcură ostaşĭ ruşĭ şi ceĭ «maĭ mulţĭ şi fără comandirŭ; alţiĭ érăşĭ de frica Turcilorŭ, fiindu-le credincioşĭ, «fugea de dênşiĭ să nu piară.»

Dar să urmămŭ, spre maĭ bună convicţiă, faptele Vistieruluĭ Văcăresculŭ. La Buzĕŭ soliĭ se întâlnescŭ cu colonelulŭ Nazarie, care'ĭ vestesce, că óste multă rusésca îĭ sosesce în urmă şi îndémnă pe boerĭ a trămite la Petersburg deputaţĭ, carĭ să ducă plângerile ţĕreĭ în contra Porţeĭ şi să céră împĕratuluĭ *privilegiulŭ* d'a fi Principatele închinate Rusieĭ. Văcărescul pare a fi fórte puţinŭ domiritŭ de fágăduelile Kazaculuĭ, şi cugetândŭ a scăpa din acéstă cursă: elŭ însuşĭ, în taĭnă de soţiĭ sĕĭ, se propune luĭ Nazarie, ca să mérgă să adune la Bucurescĭ pe boeriĭ fugiţĭ cu familiele lorŭ, la satulŭ Ceréşul din plaiulŭ Săcueniĭ; îndată ce se

(1) idem, p. 157 et sq.

(2) Idem p. 157.

www.dacoromanica.ro

vede acolo, el îşĭ ia soţia, fiică a tergimanuluĭ (translator) Iacovake Rizu, şi pe mămă sa şi trece în pripă la Braşov prin lazaretulŭ Buzĕuluĭ (1).

Câtŭ ţinu astă-dată ocuparea ţĕreĭ de muscalĭ, adecă până la 1774, Ienăkiţă petrecu tot prin strĕinătate; chiămat într'un rând (1770) de vizirul Muhsur-Oglu la Craiova, unde Turciĭ se încercase să aşeze Domnŭ pe Manole Rosset, elŭ merge acolo cu unchiulŭ sĕŭ Radu Spătarulŭ şi cu alţĭ douĕ-ḑecĭ de boerĭ, intrândŭ în ţéră prin plaiulŭ Vulcanuluĭ, dar fură toţĭ siliţĭ îndată a se întórce la Braşov; maĭ târḑiŭ (2) când prin meḑierea Austrieĭ, puterile luptătóre începŭ a înclina la pace, dragomanul Porţeĭ Iacovake Rizu, îndémnă pe vizir să cheme la Focşanĭ, unde e a se face congresulŭ, pe ginerile sĕŭ, Ienăkiţă Văcărescu, care cunoscea afund tóte interesele ţĕreĭ; acesta, de şi avea cu dênsul paşport austriac, e oprit opt-spre-ḑece ḑile în corturile din tabăra ruséscă, expus la arşiţa sóreluĭ şi la temerea exiluluĭ, până când se hotăresce a scrie feldmareşaluluĭ Rumianţoff, următórea scrisóre, plină de o vicléně batjocură, pe care însuşĭ ast-fel a traduce din limba italiană: (3).

«Eccelenţă, Domnule şi patronulŭ meŭ,

«De vreme ce noroculŭ şi întêmplarea aŭ bine-voitŭ ca să facă prigionierŭ «pe mine, unŭ omŭ fără de arme şi în vreme de armistiţiŭ, la purtătórele de «biruinţă astă-dată armele rusescĭ, maĭ vêrtosŭ avêndŭ şi paşoport cu protecţié «chesaricéscă, pentru vina căcĭ îmĭ păzescŭ după datorie credinţa la stăpânii ce «Dumneḑeŭ 'mĭ-aŭ orânduitŭ, sunt deşĕvêrşitŭ întêmplăreĭ mulţămitŭ şi noro-«culuĭ, căcĭ 'mi-aŭ făcutŭ acéstă deosebită cinste unde nu facŭ altă rugăciune «Eccelenţieĭ tale, fară de numaĭ, în vreme ce arderea sóreluĭ îmĭ pricinuesce «multă tirănie, aflându-mĕ într'unŭ câmpŭ, mĕ rogŭ Eccelenţieĭ tale, ca să fiŭ «trimisŭ cu unŭ ciasŭ maĭ nainte şi eŭ la loculŭ unde se află şi ceĭ-l-alţĭ pri-«gionierĭ Turcĭ ce s'aŭ făcutŭ prigionierĭ în vreme de resboiŭ şi cu armele în «mână şi voiŭ fi fórte mulţămitŭ acesteĭ facerĭ de bine, rĕmâind etc...»

Acéstă scrisóre, atingêndŭ amorulŭ propriu alŭ mareşaluluĭ, avu celŭ maĭ fericitŭ efectŭ: Văcăresculŭ fu îndată liberatŭ şi însoţi pe solii turcescĭ; dar congresulŭ se sparse într'astŭ rândŭ fără succesŭ, precumŭ în urmă şi celŭ ce sta să se facă în Curtea domnéscă dela Bucurescĭ. Văcărescul într'astŭ timpŭ merse la Şumla unde presintă viziruluĭ unŭ *mahzar* (jalbă, petiţie) din partea boerilorŭ românĭ emigraţĭ la Braşov; la urmă purcegêndŭ din Şumla şi trecêndŭ pe la Rusciuk, Nicopole, Vidin şi Mehadia, se întórse iarăşĭ în Braşovŭ (4). Aci elŭ avu pentru ântâia óră prilejulŭ a vedea şi a fi preţuitŭ de împeratulŭ Ioseph II, acelŭ autocratŭ amicŭ alŭ ideilorŭ liberale şi singurulŭ dintre Austriacĭ, protectorŭ alŭ naţieĭ române. Povestirea ce face Iănăkiţă despre acea visită, e prea multŭ interesantă ca să o trecemŭ cu tăcere. . . . . (5)

(1) idem p. 161.

(2) idem p. 168 - 171.

(3) idem p. 172 et 19. Aci vomŭ face observaţie asupra stiluluĭ usitatŭ de Ienăkiţă Văcărescu într'acéstă scriere şi în care se ivesce influenţa deosebilelorŭ limbĭ ce el cunoscea. Numirile de funcţiĭ şi chiar unele ḑicerĭ usuale turcescĭ se găsescŭ alăturate cu cuvinte luate din limba italiană şi scrise de autorŭ chiarŭ cumŭ se şi pronunţă într'acéstă din urmă limbă

(4) Idem p. 179.

(5) Idem p. 181-184.

www.dacoromanica.ro

Maĭ departe scrie d. Odobescu despre Enăchiță Văcărescu:

«Intr'adevĕrŭ, Iănăkiță Văcăresculŭ avea tóte calitățile unuĭ adâncŭ diplomatŭ: învĕțatŭ, finŭ și elocuentŭ, elŭ scia să fie în totŭ felulŭ amabilŭ. Viéța sa privată ne-o dovedesce și, fără de a arunca vre-unŭ prepusŭ asupra fericireĭ casnice a celorŭ treĭ soțiĭ succesive ale sale, ni s'a spusŭ că adesea inima luĭ fluturatică se simția rănită de amorurĭ illicite; atuncĭ imaginația luĭ poetică se aprindea și înstrunândŭ córde românescĭ pe lira luĭ Anacreon, séŭ pe a luĭ Catul, elŭ îșĭ descria patima printr'o gluméță alegorie, precum:

«Iutr'unŭ copaciŭ zarifiorŭ
«Unŭ șoimŭ prinsŭ în lăcișorŭ
«Strigă amarŭ, ciripindŭ,
«Noroculŭ sĕŭ blăstemândŭ:
«Multe păserĭ am vênatŭ
«Și'mĭ ḑiceaŭ *șoimŭ minunatŭ!*
«Iarŭ aicĭ lațŭ fiindŭ întinsŭ,
«Cumŭ amŭ datŭ pe locŭ m'amŭ prinsŭ,
«De inimă,.... nu de capŭ!....
«N'amŭ nădejde să maĭ scapŭ!«

séŭ printr'o veselă comparație, ḑicêndŭ iubiteĭ sale:

«Tu escĭ puișorŭ canarŭ!
«Nu te hrănescĭ cu zaharŭ,
«Nicĭ măcar cu cânepióră,
«Ci hrăpescĭ o inimióră
«Ce aĭ făcut'o jertfă ție!.....
«Ce-aĭ cu ea de gêndŭ nu scie!»

Spătarŭ, în alŭ doilea rênd sub Nicolae Vodă Caragea, el gătesce Turcilorŭ unŭ podŭ pe Dunăre la Brăila și le adună zacherea la Silistra (1); dar peste unŭ anŭ, (1783, Augustŭ) vine Domnŭ Mihail Suțu și, la 2 Iunie, 1784 acesta îl face vistier pentru a cincea óră și atuncĭ încă el pregătesce provisiĭ și face podŭ la Silistra pentru óstea otomană ce avea să încépă rĕsboiŭ cu Austria (2).

La 1786, Pórtă după unŭ capriciŭ a luĭ Capudan-Pașa, întrerupe șirulŭ prințilorŭ alețĭ din Fanar și trimite Domnŭ țêreĭ Românescĭ pe unŭ tălmaciŭ ce fusése simplu pescarŭ în insula Paros, Nicolae Mavrogheni. Acéstă infracție la regulele urmate acumŭ de șépte-ḑecĭ de anĭ, produce o mare indignație printre boeriĭ Românĭ și cu tóte că Iănăke Văcărescul e numitŭ îndată (1787, Ianuarie), din vistierŭ, dvornicŭ, (3) elŭ însă nu póte suferi pe acestŭ «omŭ prostŭ și la fire și la gândire și la simțire.» (4) Ura luĭ e așa de neîmpăcată în câtŭ cândŭ, în memorialulŭ sĕŭ.....

(1) Ist. imp. Othom. p. 220.

(2) idem p. 223.

(3) idem p. 227.

(4) idem p. 226.

www.dacoromanica.ro

ANEXA LA PAG. 82

17 cărţĭ de slujba *oeritului*, la mâna celor ce s'aŭ orînduitŭ alŭ căuta în credinţă pe anulŭ 1787. Oct. 10.

... Zemli Vlah..... ce s'aŭ orînduitŭ de către Domnia mé cu slujba oeritulŭĭ la sud... ca să fie volnicŭ cu acéstă carte a Domnieĭ mele, tóte oile câte vor găsi la acestŭ judeţŭ să dé rĕvaşŭ de numĕrătóre şi făcêndŭ catastihŭ, să strîngă şi baniĭ oerituluĭ, dândŭ rĕvaşŭ de plată cu suma oilor, cu suma vitelor, pe numele fiesce căruia, puindŭ porecla şi satulŭ de unde este, însă după cum s'aŭ luatŭ în anulŭ trecutŭ: dela oile ţĕreĭ, adecă ale pămêntenilor, să ié de óie câte banĭ şi ploconulŭ după obiceiŭ, dela una până la ḑece câte unŭ banŭ de óie, iar dela 10 în susŭ de nume po banĭ 80. Aşişderea şi dela oile streine, bârsănescĭ şi ţuţuenescĭ, câte vor veni din ţéra ungurésca spre ernatecŭ aicĭ în ţéră, să dé de óie câte banĭ 10 şi ploconulŭ de nume după obiceiŭ, şi văcăritulŭ străinilor, de vită de calŭ câte banĭ 33, iar de mică pe jumĕtate, iar maĭ mult supĕrare să nu le facă. Iar dela oile ce vor veni de peste Dunăre, din ţéra turcéscă, să se ié oeritulŭ întocmaĭ după cum se ié şi dela pămêntenĭ, adecă de óie câte banĭ 12 şi ploconulŭ, după obiceiŭ, iar altŭ nimicŭ supĕrare, séŭ cheltuială să nu aibă slujbaşiĭ a face locuitorilor şi streinilor, nicĭ altă silă cevaşĭ, ci tóte câte le va trebui pentru demâncare, atâtŭ pentru înşişĭ, câtŭ şi pentru caiĭ lor, să le cumpere cu banĭ. Se poruncesce dar şi vouă tutulor locuitorilor pămêntenĭ i streinĭ, să vĕ arĕtaţĭ tóte vitele vóstre la slubaşiĭ ce-ĭ orînduiţĭ şi să vĕ luaţĭ rĕvaşĭ de numĕrătóre, rĕvaşŭ de plată când veţĭ plăti vitele şi să nu vi le tăinuiţĭ, cu socotélă că scăpându-le nu le veţĭ plăti, pentru că Domnia mé voimŭ să facemŭ pe urmă cercetare şi pe carele îlŭ vomŭ dovedi, că aŭ dositŭ vitelele luĭ, cu hotărîre le veţĭ plăti îndoitŭ. Poruncimŭ şi d-lor ispravnicilor judeţuluĭ, zabiţilor, căpitanilor, fiind-că oeritulŭ se caută în credinţă, să daţĭ totŭ felulŭ mână de ajutor, spre a puté orînduiţiĭ sĕvêrşi slujba fără de cusurŭ, a nu se întêmpla nimicŭ furtişagŭ, că orĭ-ce pagubă se va întêmpla din pricina neajutoruluĭ, dela d-vóstră se va împlini şi la tóte să aibă a urma slujbaşiĭ *după osebite ponturĭ ce s'aŭ datŭ în scrisŭ pecetluite.* Tolico pis. Gsp. 1787, Oct. 1. (Cod. XVII, fila 228 şi verso).

Urméză apoĭ ponturile oerituluĭ pe létŭ 1787, Oct. 1. Find-că aceste sunt rarŭ de întâlnitŭ în condicele domnescĭ, căcĭ maĭ rare orĭ s'aŭ căutatŭ *oeritulŭ* în *credinţă*, le facemŭ locŭ aci:

«1) Mitropolia; epitropiile şi tóte mônăstările, d-lor veliţiĭ boerĭ şi jupânesele vĕduve de orĭ ce tréptă va fi şi **fabrica** de **postavŭ**, toţĭ să plătéscă *oeritŭ* după cum aŭ plătitŭ, şi în aniĭ trecuţĭ, de óie po banĭ *12* şi ploconŭ după obiceiŭ, până la ḑece po banĭ unulŭ, şi dela ḑece în susŭ po banĭ 80 de nume. Iar cuĭ i se va face aridicăturĭ, se va ţine sémă cu pecetluitulŭ Domnieĭ mele, atâtŭ la boerime, câtŭ şi la mônăstirĭ şi altŭ ce vor fi avêndŭ hrisóvele şi cărţile Domnieĭ mele.

2) Toţĭ ceĭ-l-alţĭ locuitorĭ aĭ ţĕreĭ şi streinĭ de peste Dunăre, ce vor venĭ aice în ţéră cu oĭ, asemenea să plătéscă oeritŭ cu ţéra, de óie câte banĭ 12 şi

www.dacoromanica.ro

obicĭnuítulŭ ploconŭ şi văcăritulŭ streinilor, de vită de calŭ câte banĭ 66, iar de mică pe jumĕtate.

3) Toţĭ streiniĭ din Ardél, Bârsaniĭ, Ţuţueniĭ, pentru oile ce vor avé în pămêntulŭ ţĕreĭ Domnieĭ méle, să aidă a plăti oeritŭ câte 10 banĭ de óie numaĭ şi ploconulŭ după obiceiŭ, de nume câte banĭ 80. Aşişderea şi văcăritŭ să plătéscă, atâtŭ Bărsaniĭ câtŭ şi Ţuţueniĭ şi ceĭ-l-alţĭ streinĭ din ţéra Ardéluluĭ şi maĭ din lăuntru, de vită mare câte banĭ 33 şi de vită mică pe jumĕtate.

4) Boerulŭ celŭ orînduitŭ cap slujbeĭ, să aibă a orîndui pe slujbaşĭ prin plăşile judeţuluĭ, după cum va socoti, pe fieşcare la loculŭ ce va cunósce că póte să slujéscă maĭ cu îndemână.

5) Fieşcare slujbaşŭ din ceĭ orînduiţĭ, îndată ce va intra în plasă să caute să numere oile fieşcecăruia şi turme marĭ şi micĭ şi să dé revaşele séle de numĕrătóre, cu numele şi porecla şi satulŭ, trecêndu-le tóte, în tĕrfálogŭ, iar anume cu porecla, care tĕrfálogŭ până la 20 dile după ce vor fi intraţĭ în judeţŭ să aibă a trămite la capulŭ slujbeĭ suma plăşeĭ, ca şi boerulŭ să aibă a proftacsi la visterie tótă suma judeţuluĭ până la 20 ale acesteĭ lunĭ.

6) Slujbaşiĭ după ce vor trămite sumele, să pue silinţa şi pentru luatulŭ banilor, cu sîrguială, dândŭ revaşe curate de plată şi făcêndŭ catastihŭ curatŭ asemenea cu revaşele, după obiceiŭ şi baniĭ rînduri-rînduri sume bune şi adesea să-ĭ trămiteţĭ la capulŭ slujbeĭ celŭ orînduitŭ, ca să-ĭ trămiţă la visterie.

7) Slujbaşiĭ şi marĭ şi micĭ, fiind-că aŭ a lua simbrie, fórte să se feréscă de vre-unŭ *sfeterismosŭ* şi de lenevire, care este întocmaĭ cu furtişagulŭ, fiindŭ iarăşĭ pagubă slujbeĭ, că unulŭ ca acela ce se va afla, séŭ la vremea *cercăturei a oerituluĭ* ce vomŭ să facemŭ, în vină de furtişagŭ, séŭ acum în vină de lenevire, hotărîtŭ să scie, că după ce va plăti îndoitŭ acéstă pagubă, se va şi pedepsi cu grea pedépsă, şi altă dată la slujbă şi milă domnéscă nu va maĭ încăpea. Şi la acésta fără de îndoială fieşcecarele, că fiindŭ slujbă domnéscă, cu uşurinţa locuitorilor, şi cu simbrie îndestulŭ spre folosulŭ slujbaşilor, nu vomŭ lăsa mijlocŭ necercatŭ de a dovedi urmarea fieşcecăruia, ca să fie ceĭ vrednicĭ şi credincioşĭ nelipsiţĭ de mile şi din slujbe domnescĭ, şi împotrivă, ceĭ leneşĭ şi cu netrebnicie, păgubiţĭ şi pedepsiţĭ.

8) Toţĭ locuitoriĭ, orĭ din ce trĕptă să aibă a'şĭ arĕta tóte oile la boeriĭ slujbaşĭ, fără a şi le tăinui, căcĭ orĭ-carele se va dovedi, că a ămblatŭ a'şĭ ascunde şi a'şĭ tăinui oile, cu gândŭ a păgubi visteria, pe unulŭ ca acela nu numaĭ că-lŭ vomŭ da de-şĭ va plăti tóte oile îndoitŭ, ci încă îlŭ vomŭ şi pedepsi, după trépta ce va fi, ca pe unŭ nemulţămitorŭ bineluĭ şi mileĭ Domnieĭ méle şi fieşcare pârcălabŭ dela fieşcare satŭ să fie datorŭ a arĕta slujbaşuluĭ oile satelor, încă şi streine, ce se vor afla în préjma satuluĭ, căcĭ de se va găsi vre-unŭ pârcălabŭ, că aŭ sciutŭ oile cuivaşĭ şi nu aŭ îndreptatŭ pe slujbaşĭ, ce le aŭ tăinuitŭ, acelŭ pârcălabŭ se va pedepsi şi cu tîrgulŭ şi cu ocna.

9) Boerulŭ ce este capŭ slujbeĭ să fie cu privighere la ămblatulŭ slujbaşilor şi pe care îlŭ va vedé ămblândŭ rĕŭ, numaĭ decât să-lŭ dé în scire Domnieĭ mele, cu vina luĭ şi în loculŭ luĭ să orînduéscă pe altulŭ, care va socoti, spre folosulŭ slujbeĭ, şi însuşĭ să ămble prin plăşĭ, unde i se va pare, cercetândŭ cu orĭ ce mijlocŭ apucăturile slujbaşilor, avêndŭ în scire, că în vremea ce se va afla slujbaşulŭ cu vină, nu va fi îndreptatŭ, ci împreună vinovatŭ, ca unulŭ ce i s'a ĭ încredinţatŭ judeţulŭ a căuta şi a cerceta cum va vré.

10) Toţĭ slujbaşiĭ să aibă a se feri de a face vre-o pagubă locuitorilor, séŭ a lua cevaşĭ pentru hrana lor, séŭ a cailor, fără de a nu plăti, căcĭ pe orĭ carele

www.dacoromanica.ro

ne vomŭ îusciiuţa că aŭ urmatŭ împotriva poruncilor Domnieĭ mele după ce ilŭ vomŭ pune de va plăti acéstă pagubă, îlŭ vomŭ şi pedepsi pentru nesupunere.

Io Nicolae P. Mavrogheni W. S.

Poruncimŭ dar Domnia mé, d-vóstră boerilor tacsildarĭ şi slujbaşilor, ca după cum maĭ susŭ se copriude, asemenea să urmaţĭ, fără de a nu se face câtu-şĭ decât cusurŭ la poruncile Domnieĭ mele, ce printr'aceste ponturĭ vi s'aŭ datŭ. — (Cod. XVII, fila 229 şi 230).

ANEXA LA PAG. 83

Ponturile vinăriciului pe anulŭ 1786 August 15.

1) Mitropolia, *amêndouĕ* episcopiile şi mônăstirile cele marĭ cu metócele lor, d-lor veliţiĭ voerĭ, séŭ alŭ doilea, séŭ alŭ treilea, pâuă la boerimea cé din urmă ce se face cu caftanŭ şi feciorii de boerĭ i jupânesele vĕduve, ce li vor fi stătutŭ bărbaţiĭ pâuă la cé maĭ de pe urmă boerie cu caftanŭ, viuăriciŭ să nu plătéscă, precumŭ şi nemurile i boernaşiĭ mazilĭ şi toţĭ ceĭ-l-alţĭ ce vor avé cărţile Domnieĭ de scutélă iarăşĭ viuăriciŭ să nu plătéscă, iar toţĭ ceĭ-l-alţĭ să plătéscă obiciuuitulŭ viuăriciŭ, de vadră câte 5 banĭ.

2) Toţĭ ceĭ ce sunt sub privileghiurĭ de a scuti viuăriciulŭ, fórte să se feréscă a nu cere să scutéscă viuulŭ vre unuia din ceĭ ce plătescŭ viuăriciŭ, nicĭ să amestece cu vre-unŭ meşteşugŭ viuulŭ acelora într'alŭ lor, pentru că orĭ care s'ar afla într'o faptă ca acésta, să-i se iée privileghiulŭ dela mâuă, cum şi ceĭ ce cu meşteşugŭ ca acesta vor ămbla a'şĭ scuti viuulŭ, dovediudu-se de boeriĭ viuariceri, să-ĭ apuce să plătéscă îndoitŭ.

3) Boerulŭ tacsildariŭ orînduiudŭ pe fieşcare slujbaşŭ la poporulŭ sĕŭ, să aĭbă datorie acelŭ slujbaşŭ a mĕsura vasele pe dreptate, vasulŭ fieşcecăruia, cu cotulŭ celŭ domnescŭ, ce li s'aŭ datŭ pecetluitŭ dela visteria Domnieĭ mele, feriudu-se necĭ să îucarce câtŭ de puţiuŭ, dar nicĭ să ié mită séŭ darurĭ, şi să pue maĭ puţiuŭ, să păgubéscă veuitulŭ slujbeĭ; a căruia mĕsurătóre de a se puté dovedi că aŭ fostŭ dréptă şi îutru adevĕrŭ, pe fieşcare séră să aducă, séŭ să trimiţă terfelogulŭ scrisuluĭ diutr'acé ḑi, cu mĕsurile fieşcecăruia vasŭ la boerulŭ tacsildariŭ şi boerulŭ tacsidarulŭ după mĕsură să aibă a socoti vedrele dela fieşcare vasŭ şi după ce le trece la catastihulŭ sĕŭ, să dé fóe iscălită la mâua scăuuaşuluĭ în care să aréte pe fieşcare omŭ pe auume şi cu câte vase, arĕtâudŭ fieşcare rĕvaşŭ cu trăsura lor şi cu suma vedrelor, ca să fie la dêusulŭ, să caute fieşcare să vaḑă pe câtŭ are să plătéscă, care fóie uimeuĭ să nu fie volnicŭ a o luà dela mâua luĭ, fără de poruncă Domnieĭ mele, adecă nicĭ ispravuiciĭ, uicĭ tacsildariĭ, uicĭ slujbaşiĭ, uicĭ uimenĭ,... şi apoĭ asemenea fóie ca aceea, iarăşĭ cu numele omuluĭ, cu numĕrulŭ vaselor, cu mĕsurile şi cu suma fieşcăruia vasŭ făcêudŭ, să o trămiţă la orînduitulŭ slujbaşŭ din poporulŭ sĕŭ şi slujbaşulŭ după acé fóie să facă de fieşcare vasŭ câte unŭ rĕvaşŭ, în care să aréte numele omuluĭ şi câte vedre aŭ eşitŭ acelŭ vasŭ, care rĕvaşŭ datorŭ să fie acelŭ cu viuulŭ să-lŭ lipéscă cu cocă în fundulŭ buţeĭ, séŭ pe dóga tocitóreĭ şi apoĭ la plata banilór să-ĭ dé unŭ rĕvaşŭ de plată în care să aréte, că aŭ plătitŭ *cutare* omŭ viuăriciulŭ ce aŭ avutŭ într'aţâte vase, vedre *atâtea*, de vadră câte banĭ *atâţia*, carĭ facŭ talerĭ

www.dacoromanica.ro

atâția, ca să fie de sémă şi să-lŭ păstreze, ca la cercătura, ce se va face, să aĭbă a'şĭ da séma, ca să o cunóscă şi slujbaşiĭ de aŭ făcutŭ mĕsurătórea pe dreptate şi fără de ficleşugŭ.

4) In tóte dĕlurile şi popórele de obşte aŭ a ămbla singurĭ vinăricerii domnescĭ ca să mĕsóre, să scrie şi să strîngă toţĭ baniĭ, adecă câte 5 banĭ de vadră cum şi *pîrpărulŭ* de *unulŭ* de vadră pe deplinŭ dela dajniciĭ ce plătescŭ vinariciŭ, fără de a se amesteca ómeniĭ mônăstirescĭ şi bisericescĭ cu pricinĭ de mile, orĭ la scrisŭ, séŭ la luare de banĭ, carĭ aceĭ banĭ câte 5 banĭ de vadră cu pîrpărulŭ să-ĭ trămită vinaricerii toţĭ deplinŭ la visteria Domnieĭ mele, cu catastihŭ, care catastihŭ să aĭbă a arĕta fieşcare poporŭ, cu numele luĭ deosebitŭ şi cu suma vedrelor şi a banilor aceluĭ poporŭ, ce aŭ prinsŭ, iar deosebitŭ şi în urmă care mônăstire, séŭ biserică va avé milă de vinăriciŭ, va arĕta Domnieĭ mele şi căreia i se va cădé milă i se va da acé milă dela visteria Domnieĭ mele.

5) Pricinile şi judecăţile ce se vor întêmpla între podgorenĭ în popórele lor, dela acelŭ judeţŭ, să se caute de boeriĭ tacsildarĭ, însă ferindu-se de a globi, séŭ a jăfui pe cinevaşĭ, fără numaĭ să le caute dreptăţile într'adevĕrŭ; iar slujbaşiĭ să nu se îndrăznéscă, fără voia şi scirea tacsildaruluĭ de a face rĕvaşŭ, cum şi ispravniciĭ să nu se amestice la judecăţile podgorenilor, dar când tacsidarulŭ şi slujbaşiĭ vor face năpăstuirĭ şi jafurĭ, atuncĭ să fie datorĭ ispravniciĭ de a da scire Domnieĭ mele.

6) Scaunile de carne ce sunt pe la popóre, pe moşiĭ boerescĭ şi mônăstirescĭ, câte dintr'acele vor fi date cu cărţile Domnieĭ mele, de a li se lua havaetŭ de stăpâniĭ moşiilor, să aibă a 'şĭ lua pe deplinŭ, dar şi vinăricerilor să aĭbă a li se da obicĭnuita carne pentru mâncarea lor, după obiceiŭ, precumŭ s'aŭ datŭ şi alte dăţĭ, iar câte din scaune nu vor fi date prin cărţĭ, séŭ hrisóvele Domnieĭ mele, dela acelea totŭ havaetulŭ pe deplinŭ să le iée vinăricerii şi să aréte cu catastihŭ la visterie.

7) Pentru mâncarea slujbaşilor şi pentru hrana cailor, orĭ ce le va trebui, să cumpere cu banĭ, fără a supĕra pe cinevaşĭ măcarŭ cu câtŭ de puţinŭ.

8) Paralele de cramă să lipséscă, să nu se ié, fără numaĭ 2 parale să ié de nume pentru rĕvaşŭ de plată ce-lŭ va da pentru plata vinăriciuluĭ, iar de revaşele care sunt să se lipéscă la vase, dela acelea să nu se îndrăsnéscă a lua cevaşĭ că se va pedepsi.

9) Păzitoriĭ ce vor fi orînduiţĭ priu gurile văilor, ca după obiceiŭ să păzéscă a nu eşi vre-o bute fără scirea şi rĕvaşulŭ tacsildaruluĭ, fórte să se feréscă a nu îndrăsni să lase vre-o bute, séŭ să îndresnéscă a cere să ié cevaşĭ dela vre-o bute, orĭ parale, orĭ vinŭ, şi boeriĭ tacsildarĭ să cerceteze adesea şi dovedindŭ pe vre uniĭ că aŭ sloboḑitŭ vre o bute fără revaşulŭ sĕŭ, séŭ că aŭ cerutŭ parale séŭ vinŭ, ca cu obiceiŭ pentru trecĕtóre, să-ĭ facă căḑuta certare.

Iŭ N. P. Mavrogheni V. V. etc.

«Orênduimŭ Domnia mé pe . . . . . la judeţulŭ . . . . . tacsildarŭ pentru căutatulŭ vinăriciuluĭ, carele după ce va ceti întâiŭ elŭ tóte aceste ponturĭ şi poveţuirĭ şi le va înţelege, apoĭ să le citéscă şi celor orînduiţĭ prin plăşĭ, cărora să le dé şi câte o copie asemenea, după care să aĭbă a urma, atâtŭ tacsildarulŭ câtŭ şi ceĭ-l-alţĭ slujbaşĭ aĭ plăşilor întocmaĭ şi atâtŭ dreptatea locuitorilor să o păzéscă, spre a nu li se face vre unŭ jafŭ i cheltuelĭ, cât şi pentru dreptulŭ obicĭnuitŭ venitŭ şi interesŭ alŭ slujbeĭ să se siléscă ca să nu se facă vre-unŭ

www.dacoromanica.ro

cusurŭ şi vre-o scădere, séŭ cât de pucină pagubă, orĭ din lenevire şi próstă căutarea tacsidaruluĭ şi a slujbaşilor, orĭ de vre-unŭ furtişagŭ şi sfeterismosŭ alŭ lorŭ, căcĭ cel ce nu va căuta slujba cumŭ se cade şi din prósta luĭ căutare va curge pagubă visterieĭ, acela ca unŭ nevrednicŭ se va pedepsi, se va urgisi şi nu va maĭ învrednici altă dată la nicĭ o slujbă.

Aşişderea şi celŭ ce se va cuteza a face vre-unŭ furtişagŭ şi din sfeterismosulŭ lor va curge pagubă visterieĭ, acela nu numaĭ va plăti îndoitŭ, ci încă ca un furŭ de venitulŭ domnieĭ se va pedepsi după pravilă fórte straşnicŭ şi va fi lipsitŭ de la orĭ-ce milă şi cinste de la Domnia mea. Poruncimŭ şi d-vóstre ispravnicilor aĭ aceluĭ judeţŭ, de vreme ce slujba se caută în credinţă, să aveţĭ a da ajutorulŭ celŭ caviinciosŭ taxildaruluĭ, ca să nu curgă vre-o pagubă şi scădere slujbeĭ, căcĭ pe lângă slujbaşŭ veţĭ fi şi voĭ în vină şi tótă paguba să sciţĭ că de la voĭ se va împlini la visteria domnească. 1786 August 15.

«Insă să aibă voĭe mônastirile a 'şĭ orîndui ómenĭ la popórele mônăstirescĭ numaĭ de a scrie împreună cu vinăricerii, ĭarŭ la banĭ să nu se amestece, ci să urmeze cum se cuprinde la alŭ patrulea pontŭ.» (Cod. XVII f. 75).

Iétă şi o carte de *slujba tutunăritului*, din 1786:

«Zemli Vlah..... carele pe anulŭ acesta 1786, aŭ cumpĕratŭ slujba tutunăritului ot sud..... ca să aĭbă volnicie printr'acéstă carte a Domnieĭ mele a căuta acéstă slujbă după obiceiŭ şi de la toţĭ aceĭ ce vor avea pogóne de tutunŭ să mĕsóre pogónele, dreptŭ, cu stânjenulŭ ce se dă pecetluitŭ de la visterie şi pe câte pogóne va avea fieşĭ carele, să plătéscă de pogonŭ talerĭ patru vechĭ şi ploconulŭ de nume banĭ optŭ-ḑecĭ şi maĭ multŭ supĕrare să nu se facă, că se va pedepsi. Şi slujbaşiĭ ce vor ămbla cu tutunăritulŭ, pentru mâncarea lor şi a cailor lor supĕrare, séŭ cheltuiala locuitorilor nicĭ într'unŭ chipŭ să nu îndrăznéscă a face, ci tóte orĭ-ce le va trebui, cu tocmélă şi cu banĭ gata să plătéscă, ĭar fără de plată să nu îndrăznéscă a lua, că se va pedepsi». 1786 Iulie 9. (Cod. XVII fil. 57 v.).

Am maĭ putea aduce aci cărţile pentru dijmărit, care în 1786 s'aŭ căutat în credinţă. Acéstă dare era pe ceara produsă de stupĭ şi se plătea de tótă litra banĭ 13 noĭ şi ploconulŭ de nume de la cel ce avea de la ḑece litre în sus banĭ 14. Se lua ca dijmă şi pentru rĕmătorĭ. Eraŭ scutiţĭ mitropolitulŭ, boeriĭ şi mônăstirile, afară de vitele ce aceştĭ privilegiaţĭ le avea de negoţ. *Cercătura* stupilor se face numaĭ până la Septembrie în ḑece. (Veḑĭ cod. XVII fil. 56 şi 57. Asemenea fil. 58—59).

ANEXA LA PAG. 88

Carte legată la vătavul Mihail din plaiulŭ Prahoveĭ, sud Prahova, pentru bârsaniĭ sudiţĭ.

«Sluga Domnieĭ mele Mihalachi vătajulŭ cu plaiulŭ Prahoveĭ sud Prahova, amŭ vĕḑutŭ Domnia mea cele ce scriĭ domnieĭ séle vel spătaruluĭ pentru bârsaniĭ sudiţĭ, cerêndŭ povăţuire la aceste douĕ numite pricinĭ cum să se urmeze? Pentru care iată îţĭ poruncimŭ, să facĭ urmare la acestea întocmaĭ după cum îţĭ arĕtămŭ: întêiŭ, adecă pentru mălaiulŭ care este să trecă la Transilvania sudiţiĭ ce

www.dacoromanica.ro

îşĭ aŭ oile lor în munţiĭ ţĕriĭ, cu mijlocŭ de înşelăciune, pricinuindŭ că ar fi pentru cea de tóte ḑilele mâncarea ciobanilor, vrêndŭ să ducă sumă maĭ multă peste trebuinţa lor, aŭ fostŭ şi sunt poruncile domneşcĭ, ca zacherea să nu trécă nicĭ decum la alte părţĭ, după care nicĭ bârsaniĭ sudiţĭ nu sunt volnicĭ înlăuntru a duce, fără numaĭ la stânile lor, aicĭ, în pământulŭ ţĕriĭ, să aĭbă a aduce mâncarea ciobanilor. Iar când veĭ vedé că se împotrivesce la acésta, să aĭbĭ a te întâlni cu cela ce este aci la Prahova rînduitŭ purtătorŭ de grijă asupra sudiţilor, ca să-ĭ înfrâneze şi să-ĭ supue a nu face urmărĭ împotriva poruncilor domnescĭ şi de nu se va părăsi nicĭ de acésta, să însciinţezĭ Domnieĭ mele. Alŭ II-lea pentru uniĭ din sudiţĭ, carĭ scriŭ, că aŭ munţĭ aĭ lor clironomie vechiă din pământulŭ ţĕreĭ, în carĭ ţinŭ oile în păşune, şi câtŭ caşŭ facŭ nu-lŭ daŭ la neguţitoriĭ pământenĭ şi să-şĭ ié preţulŭ, ce 'lŭ facŭ brânză în burduşe pentru trebuinţa lor, aŭ fostŭ poruncĭ date, ca orĭ câtŭ caşŭ va eşi dela tóte vitele ce se pascŭ în munţĭ, să aĭbă a-lŭ duce la neguţătoriĭ ce vor avé căsăriĭ, la munţĭ, dela carĭ vor lua plata ce se cuvine, după preţulŭ celŭ hotărîtŭ, iar pentru trebuinţa caselor lor, să nu fie volnicĭ a face brânză, câtă vreme va fi căşăriile pe munţĭ, ci tocmaĭ după ce îşĭ va strica căşăriile, spre sfârşitulŭ luĭ August, când vor fi să pogóre şi eĭ cu vitele în pólele munţilor, atuncĭ, după vechiulŭ obiceiŭ, să aĭbă voie a face brânză, din care iarăşĭ numaĭ câtŭ le va fi de trebuinţă mâncăreĭ pentru casele lor, să fie sloboḑĭ a trece, iar de le va prisosi maĭ multŭ, aice în ţéră să o vênḑă la neguţitorĭ, cu preţulŭ celŭ hotărîtŭ, de vreme ce totŭ aşia s'a urmatŭ şi obiceiulŭ, ca la sfârşitulŭ luĭ Augustŭ, după ridicarea căşăriilor, să se facă brânză pentru casele lor, ci dar, pentru brânză ast-felŭ să urmeze, întocmaĭ după acéstă povĕţuitóre poruncă ce'ţĭ dămŭ şi împotrivă să nu făgăduiescĭ a face vre o mişcare şi pornire maĭ multŭ. Iar pentru ceea ce scriĭ, că uniĭ sudiţĭ aŭ munţĭ aĭ lor clironomie vechiă, Domnia nu scie a avé sudiţiĭ munţĭ în pământulŭ ţĕreĭ, nicĭ la visterie, séŭ la logofeţia Divanuluĭ Domnieĭ mele nu sunt cunoscuţĭ. Ci iată îţĭ poruncimŭ, să cercetezĭ: cine sunt aceĭ sudiţĭ anume? unde se află cu locuinţa? In ce locŭ li sunt munţiĭ? De când aŭ munţiĭ? şi în ce chipŭ îĭ ţinŭ cu stăpânirea: desevĕrşitŭ? séŭ venitulŭ lor îlŭ cumpĕră cu banĭ dela stăpânulŭ munţilor şi-ĭ ţinŭ de multă vreme; tóte aceste pe largŭ să însciinţezĭ.» 1786, lunie, 6. (Cod. XVII, fila 24 verso).

17 cărţĭ către arhimandriţĭ, egumenĭ, epitropĭ, i către toţĭ locuitoriĭ de obşte, cu povĕţuirĭ.

«Zemli Vlahiscoe .... Cuvioşilor arhimandriţĭ, egumenĭ, epitropĭ după la S-tele mônastirĭ i molitfelor vóstre protopopilor, preoţĭ şi diaconilor, d-tre boerilor şi boerinaşilorŭ i breslaşilor, şi neguţitorilor i vouă părcălabilor, sândiilor şi tuturor locuitorilor ţĕranĭ duprin tóte satele şi oraşele, din tótă ţéra Domnieĭ mele, măcar că şi în trecutele ḑile, prin domnescile nóstre cărţĭ ce v'am trămisŭ heritisindu-vĕ de S-ta Inviere a Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi Mîntuitoruluĭ Nostru Is. Hs., atîtŭ la partea bisericéscă, cât şi la toţĭ ceĭ-l-alţĭ supuşĭ aĭ noştri ce ni ĭ-a încredinţatŭ Dumneḑeŭ sub a nóstră oblăduire, parte mirenéscă, trămiţându-le Domnescile nóstre blagoslovenii şi rugândŭ pe Milostivulŭ D-ḑeŭ ca să ajungeţĭ fieş carele cu bucurie şi îndestulaţĭ a petrecé ḑilele S-teĭ Invierĭ şi la anulŭ şi la mulţĭ anĭ, amŭ scrisŭ şi alte cuviincióse învĕţăturĭ şi poruncĭ, ce sunt de folosulŭ caselor vóstre şi alŭ sufletuluĭ vostru, dar étă că osebitŭ şi acumŭ, după dragostea ce avemŭ, asupra tuturor supuşilor noştri şi pentru neadormita grijă ce avemŭ pentru dînşiĭ, nu lipsimŭ a trămité şi într'adinsŭ pe credinciosulŭ boe-

www.dacoromanica.ro

rulŭ nostru, pe d-luĭ Ianake Politimos bev-vel-slugeriŭ, cu acóstă domnésca a nóstră carte vestitóre de bucurie şi mângâere, spre a vĕ pliroforisi de bunŭ cugetulŭ şi scoposulŭ nostru, ce avemŭ Domnia mé asupra vóstră, precumŭ maĭ josŭ vĕ vomŭ arĕta şi coprindĕtóre ĭarăşĭ de bune învĕţăturĭ pentru alŭ vostru sufletescŭ folosŭ; prin care scriemŭ, maĭ ântêiŭ cuvioşiilor vóstre egumenĭ şi epitropĭ de pe la mônăstirĭ, i boerilor şi boerinaşilor, *carĭ aveţĭ pe moşiile vóstre sate cu ómenĭ locuitorĭ, să iubiţĭ pre maĭ miciĭ voştri şi pre ceĭ proştĭ arĕtându-ve spre eĭ cu dragoste, cu dreptate şi cu milostivire, ca către ceĭ ce sunt zidirea luĭ D-ḑeŭ ca şi noĭ*, pentru-că D-ḑeŭ douĕ lucrurĭ cere de la noĭ, care suntemŭ toţĭ datorĭ a le urma, adecă: *dreptatea şi milostivirea.* Să-ĭ îndemnaţĭ pre dînşiĭ cu durere la cele dumneḑeescĭ, ca să petrécă fie-care cu fapte creştineşcĭ şi cu pază la S-tele Biericĭ, fiindŭ-că acésta este datoria fie-căruia stăpânŭ către ómeniĭ luĭ şi aveţĭ a da sémă pentru dînşiĭ înaintea luĭ Dumneḑeŭ; să-ĭ povĕţuiţĭ spre cele bune, făcêndu-vĕ înşi-vĕ maĭ întâiŭ voĭ pildă cu urmărĭ sufletescĭ, ca să vaḑă ceĭ proştĭ şi să învĕţe; să vĕ feriţĭ de nedreptăţĭ, cerêndŭ de la dînşiĭ numaĭ ceea ce este dreptulŭ, ĭar maĭ multŭ peste dreptate; nu vĕ siliţĭ a agonisi agonisélă nedréptă, că aceea nu este de nicĭ unŭ harŭ; şi cândŭ acestea le veţĭ urma şi vomŭ vedé Domnia mea buna urmare a fieşcăruia, că iubiţĭ pre maĭ miciĭ voştri, carĭ sunt şi aceia zidirea luĭ D-ḑeŭ şi îndemnaţĭ spre cele bune şi nu-ĭ supĕraţĭ peste dreptate, să sciţĭ că şi Domnia mé vĕ vomŭ iubi din totŭ sufletulŭ nostru şi veţĭ avea dela Milostivulŭ D-ḑeŭ parte de sufletŭ bunŭ, iar dela Domnia mea veţĭ câştiga milă şi blagoslovenie; iar cândŭ acestea nu le veţĭ urma, să sciţĭ că *întru zadar ve este mergerea la biserică* şi evlavia ce arĕtaţĭ, *căcĭ creştin fără faptă nu este mîntuitŭ.* Aşişderea şi voĭ, locuitorĭ ţĕranĭ, şi toţĭ-ceĭ-l-alţĭ deobşte urmândŭ domnescilor nóstre învĕţăturĭ şi poruncĭ ce avemŭ date, să vĕ feriţĭ de cele rele, hrănindu-vĕ cu muncă drépta şi să păziţĭ S-ta biserică, să fiţĭ curaţĭ, ca să căştigaţĭ de la milostivulŭ D-ḑeŭ cele bune şi de folosŭ şi ca să fie rodurile vóstre cu îndestulare; să cinstiţĭ pe maĭ mariĭ voştri, să-ĭ ascultaţĭ *la cele cu cale*, ca să cunóscă celŭ micŭ pre celŭ maĭ mare şi *să nu se împotrivéscă cumvaşĭ la cele drepte*; ĭar cât pentru odihna şi buna petrecere a vóstră de cele împotrivă, *să sciţĭ că acésta este la noĭ cea maĭ d'ântêiŭ purtare de grijă, cu durerere, cu milă şi cu temere de Dumneḑeŭ, ca pentru unŭ norodŭ ce Ni s'a încredinţat sub a* nóstră chivernisélă şi oblăduire. Pentru care nu lipsimŭ cu neadormită străjuire, precumŭ veţĭ fi cunoscutŭ, *ca să petreceţĭ în ḑilele Nóstre odihniţĭ, mulţămiţĭ şi apĕraţĭ de orĭ-ce nedreptăţĭ, jafurĭ şi necazurĭ, neîngăduindŭ prin nime a vĕ supăra, cu cât de puţină strîmbătate, împotriva poruncilor Domnieĭ mele şi, pe lângă cele-l-alte, diafendipsiţĭ şi ocrotiţĭ*, ce ne vomŭ trudi a avé despre tóte altele să sciţĭ şi pentru rîndulŭ dăjdiilor visterieĭ şi să fiţĭ bine încredinţaţĭ, că nu numaĭ cu vre-o încărcătură nu veţĭ fi *încărcaţĭ, séŭ supĕraţĭ maĭ multŭ peste putinţa vóstră şi peste baniĭ ceĭ drepţĭ şi obicĭnuiţĭ*, în ḑilele Nóstre, ci încă vĕ făgăduimŭ că veţĭ cunósce şi milă de la Domnia mé, cu mijlocŭ de a simţi şi a cunósce uşurinţă şi buna întemeere a caselor vóstre, după cum aţĭ şi vĕḑutŭ în faptă că amŭ maĭ făcutŭ, ca să fiţĭ întru tóte multămiţĭ şi uşuraţĭ şi ca să ne pomeniţĭ. Decĭ, să fiţĭ bine încredinţaţĭ şi nădăjduiţĭ la aceste a le nóstre bune făgăduelĭ, că fără de îndoială le veţĭ câştiga, le veţĭ cunósce şi veţĭ vedé mila Domnieĭ mele în faptă, de care bucurându-vĕ şi pliroforisindu-vĕ maĭ înainte, să vĕ apucaţĭ cu nădejde bună, cu inimă veselă şi cu silinţă de semănăturile câmpuluĭ, de grădinĭ şi de munca vóstră, acum în primăvéră, când este vremea de acestea, lipsindu-vĕ tóte grijile şi să vĕ îndemnaţĭ a vĕ face arĕturile cu îndestulare şi fără

www.dacoromanica.ro

de lenevire, ca să aveţĭ şi hrana caselor vóstre cé de peste anŭ şi ca să vĕ şi prisoséscă de a vinde pentru folosulŭ şi interesulŭ câştiguluĭ vostru. Şi de aveţĭ vre un pĕsŭ şi nedreptate, să sciţĭ *că uşa Divanuluĭ Domnieĭ mele este pururea deschisă şi primimŭ pe fieşcare fără de supĕrare, orĭ când şi în verĭ-ce vremc să năzuiţĭ cu îndrăsnélă* şi veţĭ afla tótă îndreptarea dela Domnia Nóstră, după cum orînduitulŭ boerŭ are porunca Domnieĭ mele dată, ca orĭ-ce nedreptăţĭ şi supĕrărĭ *fără de cale, împotriva voinţeĭ Domnieĭ mele va vedé că aŭ locuitorii de către cinevaşĭ*, să le aréte Domnieĭ mele. Iată amŭ poruncitŭ şi numituluĭ boerŭ, ce l'amŭ orînduitŭ pentru acésta, ca să nu vĕ facă vre-unŭ felŭ de cheltuială, séŭ cerere, orĭ cu ce felŭ de nume, pentru ostenéla sa, ci să fiţĭ bine apĕraţĭ. Acésta poruncimŭ Domnia mea şi nu lipsiţĭ, după datorie, a face tot-déuna doale şi rugăciunĭ către milostivulŭ Dumneḑeŭ pentru scumpa viaţă pré puterniculuĭ împĕratŭ (a căruia stăpânire D-ḑeŭ s'o lăţéscă şi s'o facă maĭ biruitóre decât tóte altele) şi pentru bună starea şi viaţa Domnieĭ mele. Tolico pisah Gsd. 1787, April, 5. (Cod. XVII, fila 171—173).

Circulara către ispravnicĭ, polcovnicĭ i căpitanĭ de margine; cu aceeaşĭ dată (15 April 1787) le recomandă pe Politimos şi le ḑice să cetéscă şi eĭ povĕţuirile de maĭ susŭ, să le înţelégă şi să le urmeze «*fără de cusurŭ*... şi *maĭ întâiŭ vĕ poruncimŭ să vĕ feriţĭ de orĭ-ce nedreptăţĭ şi urmărĭ împotriva voinţeĭ Domnieĭ mele, a nu supĕra pre locuitorĭ şi a jăfui pe cinevaşĭ cu ceva*, ci să ămblaţĭ pintre dênşiĭ cu bună orînduială şi cu tótă dreptatea; să nu îngăduiţĭ pe nime a face lor supĕrărĭ, jafurĭ şi nedreptăţĭ..... ci să-ĭ diafendipsiţĭ..... să fiţĭ cu temere de D-ḑeŭ şi cu fapte bune sufletescĭ. Slujba vóstră să fie cu drépta credinţă către Domnia mé, cu silinţă şi vrednicie; *pe slujitoriĭ toţĭ să-ĭ aveţĭ, voĭ polcovnicilor, i căpitanilor, la tréba domnéscă pururea gata, ómenĭ harnicĭ, cu arme bune şi cu caĭ în slujbă*, iar să nu vĕ cutezaţĭ a li le lua banĭ şi a le da drumulŭ, pentru că Domnia mé numaĭ şi numaĭ pentru acésta amŭ ridicatŭ avaeturile grele ce dedeţĭ maĭ înainte, ca să nu aveţĭ pricină de a maĭ lua banĭ dela dênşiĭ, séŭ a jătui pre cinevaşĭ. Pe toţĭ ómeniĭ voştriĭ să-ĭ povĕţuiţĭ, să-ĭ învĕţaţĭ, să-ĭ ridicaţĭ la cele dumneḑeescĭ, a avé evlavie către cele sfinte, a fi temĕtorĭ de Dumneḑeŭ şi a petrece în orînduială creştinéscă pentru binele şi folosulŭ lor, iar să nu-ĭ lăsaţĭ în netrebniciĭ şi în fapte nelegiuite, pentru că aveţĭ şi voĭ a da sémă inaintea luĭ Dumneḑeŭ, ca nisce zabiţĭ ce vĕ aflaţĭ asupra lor şi să vĕ faceţĭ înşi-vĕ pildă cu urmărĭ de fapte bune sufletescĭ, ca să vaḑă ceĭ micĭ aĭ voştri şi să urmeze şi eĭ. Nizamulŭ ţĕriĭ şi mărginile să le păziţĭ întocmaĭ după poruncile Domnieĭ mele. Pentru hoţĭ şi făcĕtorĭ de rele să vĕ siliţĭ peste tótă vremea împreună cu toţĭ ómeniĭ voştriĭ a-ĭ prinde şi a curăţi locurile, de a nu se simţi nicăerĭ; maĭ vêrtosŭ acum în vreme de primăvéră, când obicinuescŭ de se pornescŭ la căĭ rele, să vĕ siliţĭ cu mijlocŭ de faţă şi printr'ascunsŭ, ca maĭ nainte să aflaţĭ cugetulŭ celor rĕĭ şi gătirile lor spre căĭ rele, ca să nu le daţĭ vreme de a face nicĭ începere, nicĭ urmare şi aşa să fie linişte şi odihnă despre partea hoţilor în ţéra Domnieĭ mele, ca nu numaĭ locuitoriĭ, să fie fără de grijă ci şi călĕtoriĭ..... pentru că de aceea avemŭ orînduiţĭ pretutindenea zabiţĭ, polcovnicĭ şi căpitanĭ cu ómenĭ îndestuĭ şi deosebiţĭ odobaşĭ cu neferĭ orînduiţĭ.....» Vodă promite slujbaşilor bunĭ să nu-ĭ scótă din slujbă şi să-ĭ miluéscă; cum, «în potrivă, când vre-unulŭ va vinovăţi să şcie că cu mórte îlŭ pedepsim....».

Circulara se termiuă cu porunca către ispravnicĭ şi căpitanĭ, să împedice pe

www.dacoromanica.ro

locuitorĭ a se strămuta din locul lor trecêndŭ în alte părţĭ, ce: «să odihnéscă fieşcare în locul lŭĭ, petrecêndŭ cu linişte şi cu dreptate».

Aşeḑĕmêntulŭ ce s'a făcut pentru Ardelenĭ, care aşeḑĕmêntŭ s'aŭ întărit cu prea Inalta poruncă.

1) «Ciobaniĭ din Ardél pentru oile ce vor pasce în pământul Ţĕriĭ Românescĭ să aibă să plătéscă oeritul câte ḑece (10) banĭ de óĭe numaĭ şi plocónele după obiceiŭ, asemenea şi văcăritulŭ streinilor să le plătéscă şi bărsaniĭ şi ţuţueniĭ tot cu un preţ, iar nu cu deosebire, uniĭ într'un fel şi alţiĭ într'altfel, adecă de vita mare câte banĭ 33 şi de vita mică pe jumĕtate;

2) Gélepiĭ să nu îndrăsnéscă a lua oĭ în silă de la aceştia séŭ fără preţŭ, în vreme ce cumpără oĭ pentru trebuinţa Ţarigraduluĭ, nicĭ altă dată, ce se cumpere cu tocmélă şi cu învoire, şi cu banĭ gata; însă şi numiţiĭ bârsanĭ să nu se aréte cu înpotrivire la vînzarea oilor, în trebuinţa Ţarigraduluĭ, ce să vînḑă cu preţulŭ lor şi cu învoire, ca să nu se pricinuéscă lipsă nicĭ la oile Ţarigraduluĭ;

3) Pentru perdea să aĭbă să dea fie-care câte talerĭ unul şi câte un mel la stăpâniĭ moşiilor, séŭ când nu vor da mel, să dea câte talerĭ doĭ, iar nu maĭ multŭ; şi pentru ca să nu fie pricină, perdéua să nu fie nicĭ maĭ mare, nicĭ maĭ mică de cât de oĭ 700 şi de fiesce şapte sute de oĭ să dea câte unŭ melŭ şi câte unŭ banŭ la stăpâniĭ moşiilor, iar de le va fi perdéua mică, asemenea iarăşĭ să se urmeze fără pricinuire;

4) Căpitaniĭ după la Menzilhanelele Ţĕriĭ să nu ia de astăḑĭ înnainte cu sila caiĭ ciobanilor, séŭ măcar şi aĭ altora. Iar care va îndrăsni să facă acest felŭ de faptă necuviósă, numaĭ de cât ispravniciĭ judeţuluĭ, pe aceĭ căpitanĭ să 'ĭ trimeţă către D-luĭ Vel spat., ca să 'şĭ ia căḑuta pedépsă şi să plătéscă şi preţulŭ cailor;

5) Vătăşeiĭ de plaiŭ să nu îndrăsnéscă să ia ceva cu vre-unŭ fel de numire de la aceştĭ ciobanĭ, nicĭ la mergere, nicĭ la întórcerea lor;

6) Căpitaniĭ de margine să nu maĭ îndrăsnéscă să ia banĭ, séŭ alt-ceva de la maĭ sus ḑişiĭ bârsanĭ, cu nicĭ unŭ felŭ de numire, că de se va îndresni cinevaşĭ, îĭ va plăti îndoiţĭ şi se va şi pedepsi, de către D-luĭ Vel spatar;

7) Pentru vitele maĭ sus ḑişilor ungurenĭ, ce vor intra prin bucate şi prin ţarinĭ, să se facă ispăşie după dreptate, şi să plătéscă paguba aceĭ cu vitele, şi să grijéscă D-lor ispravniciĭ când vor jelui cine-va, că s'aŭ năpăstuitŭ, să 'ĭ înfăţişeze cu vorniceiĭ şi ce vor fi luatŭ maĭ multŭ din dreptate, să 'ĭ pue să plătéscă îndărăt şi să se pedepséscă;

8) Stăpâniĭ moşiilor să aĭbă grijă, a 'şĭ astupa gropile lor de bucate, şi verĭ cine măcar, gropile sale, ca să nu se întâmple să caḑă vre-o vită în grópă găsind'o destupată şi d-lor vóstre ispravnicilor aĭ judeţuluĭ, să cercetaţĭ cu deamăruntulŭ, şi orĭ cândŭ se va întâmpla să se repue vre-o vită cu acest mijlocŭ, cercetândŭ de acé grópă a cuĭ a fostŭ, pe acelŭ ce a avut'o, prin marafetulŭ judecaţeĭ d-lor vóstre să 'lŭ apucaţĭ să plătéscă vita, care s'a repusŭ, ĭar cândŭ stăpâniĭ gropiĭ cândĭ nu se va afla, atuncĭ totŭ satulŭ să respunḑă paguba, ca să grijéscă cu datorie pentru toţĭ ceĭ streinĭ ce ară pe moşie, să 'şĭ astupe gropile de bucate în tótă vremea;

9) Maĭ sus numiţiĭ ciobanĭ să aĭbă voĭe a cumpĕra porumb şi a-l duce prin plaiurĭ, pe la stânĭ, însă porumb nu maĭ cât le va fi trecuinciosŭ pentru

www.dacoromanica.ro

mâncarea şi hrana lor, şi acésta prin sciinţa Vătafuluĭ de plaiŭ, pentru ca să privegheze Vătafulŭ a nu trece cu acestŭ mijlocŭ ciobaniĭ, zaherea de porumbŭ de vêndare şi neguţitorie, căcĭ atuncĭ se va pedepsi şi vătafulŭ;

10) Vitele lor, lâna ce vor lua-o de la dânsele să o trécă înăuntru ca un lucru al lor, fără a li se cere nimica, nicĭ cu numire de Havaiet, nicĭ cu numire de vamă, însă şi ciobaniĭ să nu 'şĭ tunda oile lor la baltă, ce să le tunda după obiceiŭ lângă hotar;.

11) Maĭ sus numiţiĭ ciobanĭ, munţiĭ şi delniţile ce le vor trebui, pentru păşunatulŭ vitelorŭ lor, să aibă a le tocmi cu stăpâniĭ acestora, din preţu cu învoiala şi mulţămită, tocmindu-se după dreptate, şi pentru plată şi chirie, în locŭ de banĭ de vor da caş, la caşulŭ ce vor da să nu se facă vicleşugŭ la nicĭ o parte, ci să se cântăréscă cu dreptate, şi d-vóstră ispravnicilor fórte să grijiţĭ, ca să nu se năpăstuiască nicĭ o parte, măcar cât de puţinŭ, şi la vremea cântărituluĭ să orânduiţĭ omŭ alŭ d-vóstră lângă cântaragiŭ, care să vadă să nu se facă năpăstuire la nicĭ o parte;

12) Pentru brânza ce este din vechime obiceiŭ a'şĭ face pentru trebuinţa lor, după ce încetéză în luna luĭ August a da caş la caşărie, trecând'o în lăuntru să nu fie supăraţĭ de vamă, séŭ de alte cererĭ; aşişderéa şi peile de oĭ mórte să nu se supere, cum şi lâna de la vitele lor, când vor tunde, după obiceiŭ, oile lor la hotar, trecând'o să nu fie supăraţĭ de vamă, iar când vor tunde oile la vale şi vor da bănuială, că cu lâna lor dimpreună cumpără şi altă lână streină, pentru neguţitorie, atuncĭ prin marafetulŭ d-luĭ aghentuluĭ, să se apuce ciobaniĭ ca să plătéscă vama, să nu se păgubéscă miria Impărătéscă; însă pentru aceĭ ce rămânŭ la câmpŭ vara, şi nu la munte, şi iernéză acolo, să le tunda la vale, pentru lâna acestora aşĭa să urmeze vameşiĭ: să le céră răvaş de oierit, şi vădendŭ suma oilor ce aŭ plătitŭ, să cântăréscă lâna, şi să ţie în sémă din lâna ţigaie oca una de fieşĭ ce óie, şi de óie bârsană 2, iar după acéstă socotélă câtă vor avea maĭ multă, să plătéscă vama după dreptate.» Anul 1787 Februarie 30. Urméză pitaculŭ Domnescŭ de aplicare a ponturilor de sus, contrasemnatŭ de marele vist. (Cod. XVII filă 167 verso).

ANEXA LA PAG. 96 şi 98.

Eată manifestulŭ Porţeĭ *după Becattini, VII pag. 71:*

«L'oggettto principale della pace stabilita nel 1774 tra la Sublime Porta, e la Corte di Russia era la quiette, e la traquillità reciproca de' sudditi. Ma la Russia ha perpetuamente fatti nascere incessanti ostacoli alla continuazione di questa pace con pretese e domande onerose, ed opposte non solo alla buona intelligenza, ma direttamente ancora a' patti, e alle convenzioni. Essa improvisamente ha invasa la Crimea la di cui indipendenza formava la base del Trattato di Kainardagì, e quantunque per mantenere la quiete, e alontanare ogni motivò di contrasto tra le due potenze fosse stato stipulato e ratificato in scritto a tenore delle capitolazioni, che ne in segreto, ne in palese si sarebbero azzardati fatti o passi di animosità da una parte, o l' altra, la Russia non ostante ha procurato, che il Kan di Teflis, o sia di Giorgia, il quale sebbene finora ricevuto avesse il nostro Diploma Imperiale d'investitura e fosse fin da più remoti tempi nostro vassallo, si sottraesse da ogni obbedienza della Sublime Porta, e in appresso ha

www.dacoromanica.ro

introdotte truppe Russe nella detta Città di Teflis e in tutta la Giorgia, e paesi annessi, intorno le quali cose essendo stato fatto sapere alla Corte di Pietroburgo, che se ne assenesse, essa lo ricusò risolutamente. Nelle convenzioni del Trattato suddetto era chiaramente, e positivamente inscrita l' extrazione del sale dalle Saline di Kilburn a favore degli abitanti di Oczakovv a' quali da lungo tempo dette Saline erano state assegnate, ma la Corte di Russia ha impedito agli abitanti di quelle frontiere di fare il trasporto di quel sale a forza di avanie e vessazioni, e quando fu significato alla Russia di adempire sopra questo articolo allo convenzioni del Tratato, similmente nego di annuire allo instanze fattele.

«La Russia per mezzo del suo Console residente in Jassi, ha sedotto il Principe Alessandro Maurocordato Hospodaro di Moldavia Vassallo del nostro Impero, ed allorchè dopo la fuga improvisa entro il dominio Russo del predetto Principe diretta tutta e macchinata dal surriferito Console, fu richiesto all' Inviato dell' Imperatrice Residente a Costantinopoli di rendere alla Sublime Porta il fuggitivo Hospodaro, come reo di tradimento e ribellione verso il Gran Signore, replicò risolutamente, che la sua Corte non lo avrebbe giammai restituito. In tal maniera il predetto Ministro ha violate, e rese inutili, e invalide le convenzioni alle quali ha in ogni occasione datta quell' interpretazione arbitraria che gli è piaciuta su questo articolo, ma sopra altri simili ancora, ed ha lasciate travedere le sue cattive intenzioni. Parimente il Gabinetto Russo nello stabilire de' Consoli in Valachia e Moldavia, non meno che nell' Isole dell' Arcipelago ed altri luoghi ancora senza averne bisogno, non ha avuto altro oggetto, che quello di danneggiare i Musulmani, e di sedurre quel maggior numero, che le fosse possibile di sudditi della Sublime Porta facendoli passare nelle proprie provincie, impiegandone alcuni nella Marina, altri in diversi posti destinati ad agire contro di Noi. Oltre di che la Russia ha preteso mischiarsi negli affari interni del nostro Impero, come se fossimo suoi dipendenti, avendo avuto il coraggio di chiederci la deposizione e il castigo particolare di certi Bassà, Giudici, Comandanti, e Ministri impiegati nelle Dogane e fino del Bassà di Aiska e di Gildir, ugualmente che de' Principi di Moldavia e Valachia da Noi investiti di que' Governi.

«A tutti è nota la condescendenza con cui la Sublime Porta ha permesso a' mercanti Russi un libero e sicuro esercizio del suo commercio in tutti gli Stati del dominio Otomano, lasciando loro la facoltà andare o partire da qualunque Piazza, o scala del nostro Impero. Sono cognite a tutto il mondo le stipulazioni concluse colla Russia, le quali portano che altrettanto potrebbero fare i negozianti sudditi della Sublime Porta negli Stati dell' Imperatrice, che ricevuta avrebbero la medesima accoglienza come è giusto, ma la suddetta Corte ad oggetto di tirare a se tutti i vantaggi del commercio, ha costretti i prefati sudditi di S. A. al pagamento di un imposizione più forte di quella, che pagano i sudditi di altre potenze, e allorchè i nostri mercanti sono nell' urgenza di esigere i loro crediti nelle città Russe, non viene loro permesso il transito per le provincie, e in tal guisa resta loro impedito il riscuotere le somme, che i loro debitori sono obbligati ad essi sborsare, talchè la maggior parte è costretta tornarsene indietro non solo senza esser pagata ma danneggiatta molto ne' propri interessi, e ve ne sono stati fino di quolli, che è voce che siansi fatti passare in Siberia, oppure uccisi o svaligiati. Allorchè inoltre i bastimenti Mercantili con bandiera del Gran Signore sonosi trovati in necessità, o per tempeste, o altro accidente, o per bisogno di provedere acqua, di approssimarsi a' porti del Dominio Russo, è stato ad essi negato l' accesso, e fatti allontanare a colpi di cannone a palla diretti contro gli

www.dacoromanica.ro

equipaggi, come accaduto a' nostri vascelli in tempo che facevano il viaggio da Condiukjak a Costantinopoli.

«Finalmente il Ministro di Russia fu il primo a sfidarci alla guerra insistendo pressa la Sublime Porta ministerialmente, che se non se gli fosse dato in scritto una renunzia espressa all' alto dominio nostro sulla Giorgia, Kartalinia ec.; il Generale Potemkin avea ordine dall' Imperatrice di avvicinarsi con un armata di 100. mila soldati alle nostre frontierre per forzarci ad accordare un tale articolo, e che l' Imperatrice stessa sarebbe venuta in persona alla testa delle sue truppe. Quindi è che in sequela di una tal notificazione, e stante l' ordine dato al Potemkin d' invadere le nostre provincie con si forte esercito, si prosegue dalla Russia a tenere la condotta medesima, che ebbe luogo per sua parte in tempo dell' ingiustissima ocupazione della Crimea: quella stessa notificazione congiunta con altri passi precedenti contrari affatto alla buona amicizia ed armonia, ha svelato a noi palesemente esser tolta dal suo canto ogni sicurezza pel nostro Impero, ed ha rese certe ed innegabili i suoi perfidi disegni. E siccomé la causa primaria di questi fondati timori si è l'ingiusto possesso della Crimea fraudolentemente ottenuto dalla Russia, così la Sublime Porta dichiarò al Ministro della Corte di Pietroburgo il desiderio, avrebbe avuto di consolidare la reciproca buona corrispondenza mediante un nuovo chiaro e preciso Trattato di aggiustamento, col quale si rimettesse la Crimea suddetta nello stato in cui era nel 1783·, proposizione a cui fece similmente il Ministro Russo una risposta del tutto negativa, ed altera, aggiungendo, che egli non scriverebbe mai cosa alla sua Sovrana, e che quando ancora la scrivesse non avrebbe giammai verun esito, poichè la sua corte non avrebbe in modo alcuno abbandonata la Crimea, se non dopo averla difesa collo spargimento di fiumi di sangue, e fino a tanto che le fosse restato un sol uomo, e che mai avrebbe accettati quegli articoli su quali si era espressa S. M. di non volerne sentir parola. Per tutte le accennate ragioni, e altre innumerabili pubbliche e segrette, la guerra è divenuta per i buoni Musulmani un affare di legge e di religione, ed è questo il motivo per cui si è giudicato conveniente rimettere il presente manifesto a' rispettabili nostri antichi amici sovrani in Europa, per notificar loro questa nostra giusta, e ben ponderata risoluzione di dichiarare la guerra alla Russia, risoluzione, che si sottomette ale savie reflessioni delle persone imparziali, lusingandoci, che verrà riguardata con occhio di discrezione e di equità.

Dato a Costantinopoli 24 del mese Somada (o Agosto) l' anno dell' Egita 1201., e dell' Era de' Cristiani 1787».

ANEXA LA PAG. 98

Manifestulŭ împĕrăteseĭ Ecaterineĭ după Becattini (*VII pag. 80*) este analisatŭ de ajunsŭ în textulŭ nostru şi decĭ, pentru înlesnire a tipărireĭ nu-lŭ maĭ reproducemŭ.

ANEXA LA PAG. 103

Manifestulŭ luĭ Mavrogheni către ţéră cu referinţă la rĕsboiulŭ dintre Turcia şi Rusia este precedatŭ de acelŭ ce însuşĭ a primitŭ dela Sultanulŭ Abdul Hamit, în acestŭ obiectŭ. Acelŭ firmanŭ-manifestŭ este adusŭ de Dionisie Fotino la tom. III, pag. 222 a traducereĭ d-luĭ G. Sion. E scurtŭ şi sună aşĭa:

www.dacoromanica.ro

Firmanulŭ luĭ Sultanŭ Abdul-Hamid către Nicolae Vodă-Mavrogheni pentru declararea resboiuluĭ cu Rusia, din anulŭ 1788 August 5.

Alesule dintre Domniĭ némuluĭ luĭ Isus, temelia celorŭ marĭ din compania luĭ Isus, astădĭ Voevodŭ alŭ Ţereĭ Românescĭ Nicolae Mavrogheni, pecetluéscă-se sfârşiturile tale cu succesŭ! După ce va sosi acestŭ împĕrătescŭ semnŭ, sciutŭ să'ţĭ fie, că aşia precum Ruşiĭ nu s'aŭ săturatŭ de folósele şi câştigurile ce aŭ dobânditŭ în articoliĭ stipulaţĭ prin tratatulŭ de la Kaĭnargi, şi fiindŭ-că după sfintele fetvale (capete de legĭ) trebue să se facă după comuna înţelegere espediţiune, este pregătire ca să iasă sangĭak-şerifŭ, şi chiar vechilulŭ înaltŭ deplinŭ împuternicitŭ, marele consiliarŭ, cârmuitorŭ al lumeĭ, apărătorulŭ popórelor, Epitropulŭ meŭ Iusuf Paşa (a căruia strălucire D-deŭ s'o ţie în mulţĭ anĭ, şi să măréscă puterea şi fericirea luĭ!) şi toţĭ Ogeaklîiĭ, rigealurile şi alte ordine ale oştirilor nóstre; şi cu ajutorulŭ luĭ D-deŭ momentulŭ plecăreĭ lorŭ se va arĕta prin împărătésca mea rânduială. Aşia dară tu, carele escĭ Domnulŭ ţereĭ Românescĭ, veĭ înfăţişa acéstă împrejurare boerilorŭ ţereĭ, ca să scie cu încredinţare, toţĭ, că nu se va face nicĭ o lovire în drepturile lorŭ din partea înaltuluĭ meŭ Devletŭ şi prin urmare să fie dela o l'altă toţĭ statornicĭ în centrulŭ supunereĭ, să nu aĭbă nicĭ o grijă séŭ prepusŭ, şi să se silĕscă a îndeplini ordinele imperiale; şi fie-căruia să arĕţĭ că vor fi cu siguranţă şi pace sub umbra mileĭ mele împĕrătescĭ; şi tu, Domnulŭ ţereĭ Românescĭ, nu lipsi pe lângă aceste a te înţelege cu seraskierulŭ Ismailuluĭ, deplinŭ împuternicitŭ şi înaltŭ consiliarŭ şi fostulŭ Epitropŭ cârmuitorŭ, Ali-Paşa, spre a urma întocmaĭ după consiliulŭ şi ordinulŭ sĕŭ. Prin urmare să daĭ şi să primescĭ însciinţărĭ despre mişcarea duşmanilor, purtându-te cu credinţă şi lucrândŭ după ordinele ce se vor da, raportândŭ şi la Inalta Pórtă acele ce merită a fi însciinţate. Dreptŭ care s'a şi datŭ acestŭ ordinŭ împĕrătescŭ al meŭ.

ANEXA LA PAG. 105 şi 107

Eacă ce scrie însuşĭ Enache Văcărescu despre pregătirile de rĕsboiŭ a luĭ Mavrogheni:

«Eŭ vĕdendŭ că s'aŭ începutŭ unŭ resboiŭ ca acesta, şi oblăduitorŭ ţéri nóstre este Mavrogheni, m'amŭ prostitŭ de dregĕtoria ce avémŭ, peutru ca să nu fiŭ amestecatŭ în faptele maĭ susŭ numituluĭ, fiindŭ de totŭ netrebnice. Aŭ întratŭ într'o idee ca să se facă serascherŭ, şi acésta de a o catorthoşi, aŭ găsitŭ mijlocŭ, ca să stringă óste turcéscă cu léfă. Douĕ interesurĭ socotia să aibă dintr'acésta, unulŭ cinstea, ca să se dică că cu plată dela dênsulŭ ţine óste devletuluĭ, şi altulŭ ca subtŭ acéstă numire să prade şi să jefuiéscă ţéră, de vreme ce tóte óstea care ţiné cu plată, nu era decâtŭ cincĭ şése miĭ de ómenĭ, şi atîtŭ la devletŭ câtŭ şi aicĭ areta că are 20,000 de óste, şi pe acéstă analogie facea luările şi jafurile. Douĕ lucrurĭ rele aŭ pricinuitŭ devletuluĭ, unulŭ: că propoveduindŭ în tóte ţéra turcéscă, că elŭ plătesce câte dice leĭ la unŭ călăreţiŭ pe lună, şi câte şépte la unŭ pedestrasiŭ, Turciĭ ce datoria legiĭ şi fetfaoa 'ĭ suppunea ca cu cheltuiéla lor să mérgă la óste, audîndŭ de léfa luĭ Mavrogheni, nu mergé la ordia împĕrătéscă şi la serhaturĭ, ci alerga aicĭ; aicĭ era numaĭ numele de óste multă, iar plata era pe óste puţină; acésta ca să nu dea falie, o otcârmuia cu acestŭ mijlocŭ: priimia pe căţĭ Turcĭ venia, şi le orînduia tai-

www.dacoromanica.ro

nurĭ, căcĭ nu le da cu vre o plată, cì cu jafurĭ, şi urma acésta până era aprópe să se sfirşéscă luna, şi atuncĭ pe care vrea să isgonéscă, 'ĭ tăia tainulŭ ca să fugă şi să nu aştepte vremea lefi), iar altulŭ, că cu numirea lefilorŭ, cumcă dă la 20,000 de óste din punga luĭ, şi cu tainurile ce le hrăpia dela ţéră cu jafŭ şi nu cu plată, prăpădia memlechetulŭ împeratuluĭ. In multe rînduri am arĕtatŭ aceste stricăciunĭ, ce le pricinuia şi la devletŭ, şi la ţéră, dar ce se ḑicŭ, şi cuĭ să ḑicŭ? Elŭ vĕḑêndŭ că vezirulŭ are rîvnă să aridice resboiŭ, după tóte dreptatea, şi ne maĭ socotindŭ cele ce se cuvine şi cele de care era trebuinţă, şi se află lipsite, facea tóte mişcările ca să grabéscă pornirea resboiuluĭ. Zahererile şi cherestelile ce se dedese intr'acestŭ anŭ din ţéră, care poruncise împĕrăţia să le plătéscă din haraciulŭ ţériĭ, elŭ le aŭ făcutŭ teberu, şi aŭ ḑisŭ că le dăruesce împĕrăţieĭ, ca cumŭ împĕrăţia cândŭ ar fi vrutŭ să le iea din ţéră fără plată nu ar fi pututŭ, şi ca cumŭ nu ar fi fostŭ ţéra a împeratuluĭ, dar elŭ arĕta că le plătesce dândŭ şi dobândă dintr'acestea. Insumĭ l'amŭ vĕḑutŭ, să scrie unŭ tacrirŭ la devletŭ, prin care arĕta, că Nemţi nu numaĭ n'aŭ aleanţă cu Ruşiĭ, ci ḑicea că le sunt şi vrăjmaşĭ; însuşĭ elŭ mi a arĕtatŭ tacrirulŭ acesta cândŭ 'lŭ scriea. L'am întrebatŭ, şi ce vrăjmaşie aŭ? mi a rĕspunsŭ că nu voescŭ Nemţiĭ să dea titlu de împeratrice împĕrăteseĭ Rusieĭ. Auḑiţĭ pozná de rĕspunsŭ, cititorilorŭ! Atuncĭ ne maĭ ḑicêndŭ altŭ, am rĕspunsŭ, că alianţă Nemţilorŭ cu Muscaliĭ o scie devletulŭ dela 80, şi dela tractatulŭ din 84; însuşĭ chesarulŭ prin solulŭ sĕŭ la Ţarigradŭ aŭ arĕtat-o pré-înalteĭ Porţĭ acésta; estimpŭ aŭ mersŭ chesarulŭ iareşĭ la Crimŭ, şi poţĭ să maĭ ḑicĭ că n'aŭ alianţă? La acestŭ tacrirŭ n'are să-ţĭ facă altŭ rĕspunsŭ pré-înaltulŭ devletŭ, decâtŭ să-ţĭ ia capulŭ, cu pricinuire că-ţĭ baţĭ jocŭ. — Nu sciĭ tu, mi a ḑisŭ, acesta este adevĕrulŭ. Şi adevĕratŭ, eŭ n'am sciutŭ, că de unde socotiamŭ că voiŭ vedé rĕspunsulŭ ce am ḑisŭ, am vĕḑutŭ că-ĭ vine rĕspunsŭ cu aferimŭ şi cu slugă credinciósă.

La Ghenarie a velétuluĭ 88, aŭ ridicatŭ Nemţiĭ rĕsboiŭ asupra Porţeĭ pentru Muscaliĭ, şi generaliĭ dela hotare, aŭ însciinţatŭ pe paşĭ după la hotare pentru acésta, apoĭ solulŭ aŭ arĕtatŭ la Ţarigradŭ, şi luĭ Mavrogheni aŭ venitŭ carte dela generalulŭ Sibiiuluĭ, de propoveduirea rĕsboiuluĭ; dar până a nu veni acéstă carte 'ĭ veni o caime dela Melechi-paşa ce era Vidin-valesi, prin care 'l însciinţa de rĕsboiulŭ Nemţilorŭ. La Februarie 2 era cândŭ m'aŭ chiămatŭ pe mine şi mi aŭ arĕtat'o, mergêndŭ l'am găsitŭ musicându-sĭ barba, şi 'mĭ ḑise: vĕḑut'aĭ, Nemţiĭ aŭ arîdicatŭ rĕsboiu? Bine 'mĭ ḑiceaĭ tu; şi acumŭ ce să facŭ? Am ḑisŭ: nu te teme, că împĕrăţiă de te ar fi creḑutŭ, de atuncĭ te omoria, cumŭ ţ'am ḑisŭ eŭ, ci acésta o scié şi creḑĕmêntŭ nu'ţĭ aŭ datŭ; numaĭ dela Inălţimea ta, împĕrăţia nu cere slujbă ca acésta, de cele gândite, ci numaĭ slujbă de cele vĕḑute; părăsesce-te însă de acestea şi cere la devletŭ să trimită unŭ serascherŭ să păzéscă ţéră de vrăjmaşĭ şi noĭ să-lŭ hrănimŭ cu zaherele, după datorie, că aşia se cuvine, şi Inălţimea ta fiĭ încărcatŭ cu slujbele devletuluĭ şi cu trebile ţériĭ, iar trebile rĕsboiuluĭ să fie asupra aceluĭ serascherŭ. Nu putea să-mĭ dea ascultare, că-cĭ cu acestŭ mijlocŭ i se arîdica mijloculŭ jafurilorŭ din mână. Aşia vĕḑêndŭ şi neputêndŭ să-lŭ maĭ suferŭ, şi maĭ vêrtosŭ temêndu-mĕ, ca să nu'mĭ arunce vr'o năpaste, precumŭ a aruncatŭ la mulţĭ nevinovaţĭ ca să-ĭ jefuiéscă, şi la mulţĭ pe carĭ avea pizmă, căcĭ 'ĭ surgunia cu cartea luĭ la cetatea Giurgiuluĭ, am arĕtatŭ că eŭ nu potŭ într'aceste vremĭ ca să şeḑŭ aicĭ în ţéră, temêndu-me de cele în potrivă, şi am cerutŭ ca să-mĭ dé voie să mergŭ la Ţarigradŭ cu casa mea, maĭ vêrtosŭ că socia-mea era şi ţarigrădéncă. Elŭ şi pohtia să lipsescŭ de aicĭ, dar nu voia să mergŭ la Ţarigradŭ, unde 'mĭ făcu provlimă ca să mĕ

www.dacoromanica.ro

ducŭ peste Dunăre la unŭ serhatŭ de o cam dată (aşĭa 'mĭ ḑicea), pentru ca să nu céră şi alţĭ să mérgă la Ţarigradŭ veḑêndu-mĕ pe mine, şi-mĭ făgădui că de acolo orĭ cândŭ voiŭ vre să-mĭ trimiţă casa la Ţarigradŭ, o va trimite cu cheltuiéla luĭ, şi eŭ să viŭ lângă dênsulŭ. Eŭ ce mĕ mulţămiamŭ să lipsescŭ odată de a-lŭ maĭ vede, şi să mergŭ unde mĕ voiŭ duce, am alesŭ Nicopoia, numaĭ căcĭ sciam mintea şi înţelepciunea luĭ Selimŭ-aga Varnalî-zadé.

ANEXA LA PAG. 114

Este a se vede tot anexa dela pag. 105.

ANEXA LA PAG. 122

Cărţile deschise a le luĭ Mavrogheni către clerŭ din 27 Ian. 1788 sunt concepute, în primele şirurĭ ca şi cele aduse de noĭ la pag. 121—122, din 25 Ianuarie 1788. Aducemŭ aci numaĭ partea finală, care se deosebesce maĭ multŭ şi anume de acolo de unde în actulŭ ce amŭ reprodusŭ la pag. nóstră 122 se ḑice: «*Iar pre voĭ pre toţĭ deobşte vĕ încredinţămŭ*» etc; de aci cartea circulara dela 27 Ianuarie 1788 sună ast-felŭ: «Iar cuvioşia vóstră, ca parte bisericéscă ce sunteţĭ, să căutaţĭ fiesce carele după datoria ce aveţĭ să nu ascultaţĭ nicĭ să vê amestecaţĭ la vorbe mincinóse ale nelegiuiţilor, ci grijindŭ numaĭ de cele sufletescĭ şi de ale sufletuluĭ şi de ale sfintelor mônăstirĭ şi chiverniselĭ, să vĕ faceţĭ fiĭ bisericescĭ adevĕraţĭ şi credincioşĭ către stăpânŭ, nicĭ să credeţĭ la havadişurĭ mincinóse, ce vĕ va scrie orĭ vre-unulŭ din obrazele părţeĭ bisericescĭ (1) séŭ vre-unulŭ din obrazele părţeĭ mirenescĭ, pentru că Domnia Nóstră străjuimŭ ḑioa şi nóptea paza cuvioşieĭ vóstre şi a tuturor locuitorilor ţĕreĭ Domnieĭ mele; de care aveţĭ şi pilde de faţă vĕḑute, că *maĭ înainte nicĭ ḑece ómenĭ harnicĭ nu se aflà la Domnie de pază la vreme de trebuinţă, iar Domnia Nóstră ţinemŭ cu îndestulare atâţia ostaşĭ numaĭ şi numaĭ pentru paza şi odihna ţereĭ, cheltuindŭ şi vĕrsândŭ haznalele nóstre* şi osebitŭ şi înşine ne truimŭ şi suntem gata a ne porni fără de nicĭ unŭ pregetŭ, de va fi trebuinţă şi în scurtŭ capulŭ ne vomŭ pune şi ne vom jărtvi pentru voĭ toţĭ, ca unŭ părinte, după cuvêntulŭ Evangelieĭ, ce ḑice: «*Păstorulŭ celŭ bunŭ sufletulŭ îşĭ pune pentru oĭ*» şi nu vomŭ îngădui nicĭ viaţa vóstră, nicĭ averile vóstre a se sminti întru nimic. De aceea dar iarăşĭ vĕ scriemŭ, să nu vĕ amăgireţĭ după rele scoposurĭ ale voitorilor de rĕŭ patrieĭ, care asemenea urmându şi în cea-l-altă rezmeriţă, aŭ vĕndutŭ patria lor şi aŭ pricinuitŭ atâta stîngere şi resvrătire ţĕreĭ, carĭ ş'aŭ luatŭ plata lor dela D-ḑeŭ, ci făcêndu-vĕ închinăciunile vóstre cu rugăciunĭ ferbinţĭ către milostivulŭ D-ḑeŭ, să căutaţĭ cele sufletescĭ, carĭ se cuvinŭ la datoria cuvioşieĭ vóstre şi avemŭ nădejde, că prin ajutorulŭ Dumneḑeireĭ séle şi prin multă trudă şi ostenélă a Domnieĭ mele, veţĭ petrece acéstă vreme fără de nicĭ o primejdie. 1788, Ghenar, 27. (Cod. XVII, fila 256).

---

1) Alusiune la propaganda cleruluĭ rusescŭ în principate, în favórea politiceĭ muscălescĭ

www.dacoromanica.ro

ANEXA LA PAG. 127

Eacă manifestulŭ luĭ Iosif împĕra'ulŭ Austrieĭ:

«L'Europa tutta può fare testimonianza della buona fede con cui la Casa d'Austria ha per quasi mezzo secolo coltiva'a la pace coll' Impero Ottomanno, come pure delle sincere disposizioni, che in tutti gli incontri la medesima ha dimostrato con ufizj di buon vicino, e premure disinteressate ed instancabili sempre usate per allontanare tutto ciò, che rimuover potea la buona armonia tra le due Monarchie coll' essere ognor sollecita ad offrire le sue cure e la sua mediazione in tutte le occasioni quando con questa ha creduto di poter prevenire una qualche rottura tra la Porta e le vicine Potenze. Le di lei pacifiche intenzioni si sono di bel nuovo manifestate nell' incontro delle recenti discordie insorte tra la Corte Imperiale di Russia e la suddeta Porta Ottomanna. L'Imperatore associando il suo concorso a quello del Re di Francia suo stretto parente ed alleato, tutto ha tentato per conciliare all' amichevole ogni vertenza, e siccome le lagnanze e le proposizioni della Corte di Pietroburgo si limitavano chiaramente all' esecuzione de' suoi trattati colla Porta, ed ella dimostrava sempre le disposizioni le più favorevoli all' incamminamento di un accordo amichevole, S. M. si lusingava con tutta la compiacenza, che le sue premure unite a quelle della Corte di Versaglies, riuscirebbero ancora a prevenire la rottura e le conseguenze funeste che ne doveano ridondare.

«La condotta però della Porta non tardò granfatto a dare a conoscere la falsità di tali lusinghe, poichè ben lungi essa dal corrispondere alle intenzioni amichevoli delle Corti di Vienna e di Versaglies, rigettò i loro salutari consigli, chiuse l'orecchio alle loro rimostranze, ricusando di accordare all' Inviato Russo la dilazione necessaria per la spedizione di un corriere alla sua Corte, ed il ritorno del medesimo con nuove istruzioni: pretese quindi, che questo Ministro colla sua sottoscrizione firmasse un atto, che rivocava ed annullava tanto il Trattato di commercio conchiuso da pochi mesi tra la Porta e la Russia, quanto la Transazione conchiusa nel 1784, riguardo alla Crimea, e sopra il rifiuto del predetto Inviato di prestarsi a un passo, il quale indipendentemente dall' incompetenza della pretensione, sorpassava di molto la facoltà di un ministro, la Porta non ebbe riguardo di confinarlo nella prigione delle Sette Torri, in disprezzo del diritto il più sacro delle genti, e nel tempo medesimo solennemente dichiarò la guerra alla Russia.

«Una condotta si violente portò le cose alle più critiche estremità. S. M. non avea però totalmente ancora perduta la speranza, che le ostilità già incominciate, mediante le di lui conciliatorie insinuazioni, non potessero restar sospese. Si lusingò che il Divano cedendo alle rimostranze comuni della magior parte degli Ambasciatori, e Ministri residenti in Costantinopoli si persuaderebbe a rimettere in libertà l' Inviato di S. M. l' Imperatrice delle Russie, e darebbe a quella Sovrana una soddisfazione proporzionata ala violenza usata contro di esso ad onta del diritto delle genti, togliendo in tal guisa l' impossibilità di nuovamente intraprendere negoziazioni di conciliazione. Ma la Porta dileguò ben tostò anche questo raggio di speranza; poichè ostinata a fronte di tante istanze riunite, niente è stato valevole a trattenerla dal proseguimento delle ostilità le più animose, ponendo in tal guisa la Corte di Pietroburga nell' indispensabile necessità di pren-

www.dacoromanica.ro

dere le armi per respingere la forza colla forza, e difendersi dalla più ingiusta aggressione. Sono generalmente notti a tutte le Corti ugualmente che alla Porta Ottomanna i vincoli di alleanza, che uniscono la Casa d' Austria, e l' Impero di Russi, vincoli non diretti mai ad offesa di veruna potenza, ma solamente per reciproca difesa nel casso di essere attaccate una delle due corti da qualche loro nemico, vincoli consolidati dal periodo di più di un secolo, e rinovati più e più volte in faccia a tutta l' Europa. In ogni occasione la Porta ne è stata informata tanta con dichiarazioni verbali, che esposte in carta, specialmente in una memoria presentata verso la fine del decorso anno per parte delle due Corti. Non deve dunque il Ministero Ottomanno condannare, che se medesimo, se l' Imperatore dopo tanti anni impiegati a conservare da buon vicino la pace col Sultano, e dopo avere esaurite in ogni congiuntura le vie tutte di conciliazione e di mediazione amichevole per conservare la tranquillità. si trova oggi suo malgrado sforzato dalla condotta violenta ed arbitraria della Porta medesima, ad adempire nella loro più ampia estensione i doveri di amico, e di alleato fedele verso S M. l' Imperatrice delle Russie, coll' agire nell' istessa maniera, che avrebbe essa agito quando la Casa d' Austria fosse stata attaccata. vale a dire col prender parte nella guerra in cui quella Sovrana è stata sì ingiustamente strascinata. L'amicizia, la buona fede, gli obblighi di fido alleato, la forza de' contratti impegni, la lealtà de' giuramenti, l' interesse di una comune difesa, e tutti gli altri esposti motivi autorizzano S. M. l' Imperatore e Re di Ungheria e Boemia, a lusingarsi colla più estesa fiducia, che tutte le Corti di Europa approveranno la sua condotta e le sue misure, ed uniranno i loro voti pel felice successo delle sue armi contro il comune nemico di tutta la Cristianità.

Dato della Nostra Residenza di Vienna il dì 9 Febbraro 1788.» (Becattini VII pag. 100).

Eacă respunsulŭ Porţeĭ la acestŭ manifestŭ:

«Fin dal tempo che fu conchiusa la pace di Kainardgi fra la Sublime Porta' e la Corte di Russia, esigendo la dignità de' Sovrani, che sieno esattamente osservate le condizioni de' Trattati, e usando ogni diligenza per lo stabilimento della quiete, e reciproca tranquillità de' sudditi, per tener lungi ogni contravvenzione, e per la conservazione della buona amicizia e dell' equità, lascia il Sultano alla perspicacia delle corti nostre amiche il decidere se siasi giammai mancato dal canto nostro a' patti si religiosamente e solennemente stabiliti. La Corte di Russia al contrario, in vece de imitare dal canto suo la lodevole condotta della Sublime Porta e rispettare scambievolmente le leggi della buona corrispondenza, e della buona vicinanza, col guardarsi ed astenersi tanto in pubblico, che in privato dal prender vie opposte da quello che esige la buona scambievole armonia, principiò fino dalla conclusione della pace ad agire in contrario, e principalmente essendo rimasta accordato per primaria condizione, che la Crimea e piccola Tartaria, come è noto alle potenze nostre amiche e al mondo tutto, dovesse in avvenire restar libera e indipendente, tanto dal nostro Impero, quanto da quello di Russia, talchè altri non dovesse ingerirsi in cose a quel paesse appartenenti fuori che Dio; ciò non ostante essendosi proposta la Corte de Pietroburgo di impadronirsi di quella penisola, messe mano a varj pubblici e segreti maneggi, e coll' appoggio delle truppe Russe, secondando Sahin Guerai, contro gli articoli dell' indipendenza, costrinse gli abitanti, altri sforzando, ed altri ingannando ad accet-

www.dacoromanica.ro

tarlo per loro Kan, e propose poi all' eccelsa Porta di riconoscerlo come tale, minacciando in caso diverso fierissima guerra, contravvenendo in tal guisa apertamente à preliminari della pace, e a' diritti della buona amicizia. La Sublime Porta per risparmiare l' effusione del sangue de' sudditi innocenti, e mossa da compassione verso i medesimi, ebbe la moderazione e la sofferenza di annuire a si onerosa proposizione. Oltre di ciò sotto nome di Trattato di commercio inventandosi la Russia altri articoli e punti favorevoli, sebbene contrari affatto alle convenzioni di Kainardgì, si accinse a richiedere autorevolmente a questi l' assenso e verbal sottoscrizione parola per parola, ne giovò il far comprendere al suo Ministro con prove convincenti essere i predetti articoli incompatibili alla reciproca calma, poichè esso con perseveranza non cessava mai d' insistere, dicendo non essere in suo potere l' alterare cosa alcuna, e che quando il Sultano non avesse prontamente condisceso, la di lui Sovrana avrebbe ciò imputato come un infrazione della pace. Quindi che la Porta secondando i dettami dell' innata sua generosità, si è prestata a prestarsi all' accettazione anche di questi. La Corte di Russia però non mai contenta, si rese padrona improvvisamente ad armata mano della Crimea, e inviando una forte armata depose il pria da lei protetto Sahin Gueray, e transportollo ne' suoi Stati, togliendo in tal guisa lo scettro ad una famiglia illustre, che lo avea posseduto per più di trecenta anni, venendo con ciò sfacciatamente a infrangere i patti, poscia con un seguito di memoriali presentati al Gran Signore per mezzo del suo Ministro unitamente a quello dell' imperatore di Germania, significò formalmente al medesimo, che quando S. A. con rilasciasse autentico documento contenente l' annullazione e abolizione de' preliminari riguardanti l' independenza della Crimea suddeta si sarebbero immediatamente fata ragione colle armi. L'eccelsa Porta, che preferiva la buona armonia, e la tranquilità alla carnificina e alla discordia, contro sua voglia consegnò la domandara nuova convenzione. E però palese a tutta la terra quant' esse venisse a soffrire in tal congiuntura. Oltre il fin qui detto sono senza numero le procedure de' Russi contrarie all' amicizia e buona corrispondenza, come sarebbe il far legare a un cannone i mercanti, e sudditi dell' eccelsa Porta, che si trasferivano nella Tartaria minore, ed in Russia, facendoli morire di patimenti e di stenti, l' esigere le gabele anche oltre il valore delle merci, che ivi trasportavano, il tenere lontani dalle sue spiagge a colpi di cannone i bastimenti con bandiera Ottomanna, e molestando apertamente e in segreto i popoli soggetti al Gran Signore, o maltrattandoli o allettandoli con maniere insidiose, cose tutte opposte direttamente allo spirito, e alla lealtà de' Trattati. In vista di tante e si replicate offese l' eccelsa Porta, non ostante religiosamente osservò i doveri della amicizia e della pace, lo chè è chiaro non esser provenuto ne per evitare la guerra ne per sua debolezza o impotenza. ma solemente per amore della tranquillità, e del pubblico bene, si fatto procedere fu attribuito in vece dalla Corte di Russia alla debolezza e impotenza suddetta, maggiormente si resse ardita, e alzò le sue mire, e sperando di effettuare quanto le fosse venuto in pensiero, non paga di tutto ciò, si cattivò l' animo con segreti maneggi del Principe Eraclio Kan di Giorgia, e senza aver riguardo alle sue capitulazioni, alle ricevute investiture, e giuramenti di vassallaggio prestati al Sultano e de' patti solennemente giurati nella sopra espressa pace, ne' quali promettesi positivamente, che da nessuna delle parti contraenti si sarebbero commesse in avvenire azióni ostili ne di scambievole pregiudizio, tanto in pubblico che privato, se lo tirò dal suo partito, lo dichiarò suddito de suo Impero, e poi pretese anche di farlo riconoscere come tale dall' eccelsa Porta

www.dacoromanica.ro

quindi si lagnò altamente del Bassà di Aischa, perchè dava mano alle ostilità de Tartari Lesghi contro i Giorgiani, e come se ne avesse il diritto, domandò la deposizione del medesimo, e dopo varie e nojose insistenze presso l' Ambasciatore di Francia, avendo insinuato che si fosse emanato un Firmano diretto al prefato Principe, coll' approvazione per parte di S. A. di quanto era stato fatto, l' eccelsa Porta usando sempre di tutti i riguardi per la mediazione della Corte Francese, si indusse a rilasciare il richiesto Firmano. Con tutto questo, nella conferenza tenuta col Ministro Russo, intavolata l' istessa materia, alzò le sue pretensioni, richiedendo che fossero inserite in quell' atto delle clausole non confacenti alla dignità del Gran Signore, cosa che non potea concedersi senza attirarsi la pubblica indignazione. Oltre il suddetto Firmano, essendo restato acordato specificatamente ed espressamente, che gli abitanti di Oczakovv possano a tempo debito, previa l' intelligenza de' respettivi comandanti passare da quella piazza ad estrare il sale, come era di antica consuetudine, dalle saline situate tra la fortezza di Kilburn e Hoicofi, senza che fosse recata loro alcuna molestia o impedimento, e senza che ne seguano risse e tumulti, ma il tutto con quiete e buon ordine, come conviene tra buoni vicini ed amici, una tal condizione fu per cinque o sei anni religiosamente osservata, ma dopo questo tempo incominciossi a pore degli ostacoli e degli impedimenti, che degenerarono in vessazioni. Comunicato ciò al Ministro Russo, rispose provenire forse l' inconveniente da un malo inteso de' comandanti de' confini, e che erano stati già trasmessi gli ordini opportuni in scritto, onde fossero puntualmente eseguiti, venendo in tal guisa a riconoscere i diritti incontrastabili della Porta. Tuttavia non cessando mai i predetti impedimenti, anzi aumentandosi, alle replicate istanze, e alla dimostrazione della manifesta contravvenzione, che veniva a farsi de' patti veglianti, il prefato Ministro si apprese al partito di tergiversare, ora scusandosi con dire non esser vero quanto esponevasi, ora di non aver ricevute istruzioni su questo articolo, ora allegando per pretesto degli sbagli commessi da' deputati nominati alla fissazione de' confini, ora con altri raggioni pieni di termini vaghi ed inconcludenti, procurando sempre di eludere sopra questa condizione il Trattato. Dopo qualche tempo di reo si fece attore in questo affare, chiamandosi, parte lesa, e lagnandosi degli abitanti di Oczakovv, che estraeano il sale dalle saline di Kilburn, come se mai fosse stata ad essi rilasciata una tal concessione.

Era stato in oltre stipulato, che ribellandosi qualche suddito di ambe le parti, o commettendo qualche delitto, o disobbedienza, nonpossa ricovrarsi in alcuno de' respettivi dominj, eccettuati pero quelli che negli Stati del Gran Signore avessero abbracciato il Maomettismo, e quelli che in Russia si fossero fatti Cristiani, onde in nessun modo nessuno fosse accettato e protetto da nessuna delle predette parti, ma anzi subitamente restituito, o per lo meno espulso da' paesi di quello Stato, acciò simili malviventi non siano motivo di dissapori e della fredezza tra le due Corti, volendosi, che qualunque suddito tanto Turco quanto Cristiano, che per qualunque delitto passasse da un Impero all' altro, sia alla prima richiesta, senza dilazione, consegnato nelle forze di chi lo richiede; inconseguenza di che l' eccelsa Porta avendo fatta formale istanza per la restituzione del Principe Alessandro Mauro Cordato Hospodaro di Moldavia, il Ministro Russo allegando al solito diverse scuse e sotterfugj non coerenti mai al Trattato, si espresse che quando ancora la restituzione fosse indispensabile in vigore del Trattato medesimo, la sua Corte non sarabbesi mai prestata a un atto di tanta viltà. Disse poi, che il General Potemkin alla testa di 60. mila uomini sarebbe venuto a con-

www.dacoromanica.ro

fini delle duo Monarchie per appianare tutte le insorte vertenze, sfidando in tal guisa la Porta a uscire in campo. La cortesia, e moderazione del Gran Signore fece viste din non avvedersi dell' affronto, ma solo prese le sue misure per informari di quanto accadeva e rilevò, che effettivamente il detto Principe si avvicinava con un grosso esercito alle frontiere, e che la Corte di Pietroburgo era sempre ferma nella detterminazione di non rilasciare il Principe di Moldavia fuggito ne' di lei Stati, ne usar veruna condescendenza alle rimostranze della Porta relativamente alle materie del sale. In tal modo, conoscendo S. A. di esser come provocato a impugnar la spada, stantechè la marcia di tante truppe non potea non considerarsi come cosa contraria à diritti della buona vicinanza, all' nso praticato dalle Corti, e alla comune sicurezza si rigorosamente ricercata da tutte le potenze, e che perciò venivano a rompersi gli obblighi della pace; si credette anch' essa autorizzata a spedir delle milizie per difesa delle sue provincie ma non essendo mai aliena dall' ascoltare pacifiche propozioni, fece venire l' Inviato Russo per saper da lui se la sua Sovrana era intenzionata o no di mantenere l' osservanza de' giurati patti, de quali se gli rimessero sotto gli occhi gli articoli; al che avendo replicato come l'avanti e quasi confermando co' suoi detti l' infrazione de' Trattati, fu secondo l'antica consuetudine praticata dall' eccelsa Porta, trattenuto nel Castello delle sette Torri, affine di diffenderlo dalla furia del popolo che fremeva in udire tante e si reiterate offese e contravvenzioni.

Tutte le Potenze amiche non possono ignorare, che sebbene la Russia sia stata la prima ad infrangere le capitolazioni, e che la Porta siasi veduta in precisa necessità di intraprendre la guerra per esimersi una volta da tante umiliazioni e insulti; non ostante, nè in segreto nè in pubblico ha recato verun motivo di disgusto e di offesa alla Casa d' Austria sua confinante ed amica fino da cinquanta anni, e di coltivare come tutto il mondo ne è testimone, la reciproca buona corrispondenza e perfetta armonia tra le due parti, malgrado, che fosse bene a portata degli stretti vincoli e della grande unione, che esistono tra la Corte di Vienna, e quella di Pietroburgo, in prova di che si è prestata sempre in ogni occasione a non poche condescendenze in suo favore, condescendenze totalmente estranee a' Trattati, e primieramente avendo essa richiesto una non indifferente porzione di terreno della Moldavia, misurata l' estensione e fati piantare i segni de' confini, indi fatte marciar gran truppe minacciando delle fiere ostilità, se l'eccelsa Porta non gliene faceva un immediata cessione. Il Sultano avendo in vista l'antica amicizia, e la quiete comune de' popoli, in vece di restar irritato dal tuono imponente della domanda, volle usare la dolcezza, e spedì deputati in quelle parti, per stipulare con documento la cessione suddetta del preddetto territorio senza alcuna ragione richiesto. Le Reggenze di Barberia non ostante, che sieno generalmente riconosciute libere e independenti da chicchessia, stipulando esse senza il concorso di alcuna potenza i loro Trattati di pace colle Corti Europee, cosa effettuata più volte coll' istessa Corte di Germania, a tempo de' precedenti Imperatori, e d'altronde nel Trattato di pace sussistente tra la Sublime Porta, e la Casa d'Austria non ritrovandosi articole alcuno indicante l' indennizzazione e risarcimento de' danni, che inferir potessero i Corsari delle predette Reggenze a' bastimenti mercantili Imperiali, nondimeno richiesta che con un pubblico atto si rendesse responsabile, e mallevadora delle suddette Reggenze a favore de' sudditi, e bastimenti Imperiali, essa si prestò di buona voglia alla richiesta quantunqua estranea agli articoli della Capitulazione vegliante. Oltre a ciò la Corte di Vienna fece istanza per un libero commercio e navigazione nel mar Nero con tutte l' esen-

www.dacoromanica.ro

zioni e prerogative possibili, cosa diametralmente opposta a' Trattati anteriori, volendo di più un Documento autentico, diviso in otto punti essenziali, ognuno de' quali al sommo pregiudicevole all' Impero Ottomanno, sembrava non solamente indiscreto, ma ancora irremissibile, fondandosi sulla incontrovertibile ragione, che la Corte di Vienna per l' infrazione della pace di Passarovvitz nell' 1170, dell' Egira, e per non essersi fatta menzione alcuna de' medisimi nel Trattato di Belgrado, anzi totalmente obliati in tal congiuntura non fosse in diritto di richiederne l'ammissione, ciò non ostante si piegò S. A. a rilasciare anche questo documento di commercio in tutto simile all' inconveniente domanda, ed acconsentì amichevolmente al libero passaggio e navigazione de' legni con bandiera Cesarea e Toscana in tutti i mari, e fiumi dell' eccelsa Porta senza restrizione veruna, e senza assoggettarli a veruna perquisizione o visita, come è solito farsi per certi dati scali, e Porti.

Non può mai allegarsi il minimo esempio negli anni trapassati, che per parte della Corte di Vienna risedesse Console veruno, ne' due Principati di Valacchia e Moldavia, ne trovasi orma alcuna di ciò nel tenore delle Capitulazioni, e Trattati; non ostante la suddetta Corte ha preteso d' installare un suo agente nelle menzionate Provincie e la Sublime Porta ponendo in non cale i discapiti, e pregiudizzi provenienti da tante pretensioni, a solo oggetto di far sempre più fiorire la pace, e la quiete, coll' usata sofferenza si mosse ad accordare il predetto Agente, e per ciascheduna di queste materie, ognuna di tanta importanza, rilasciò atti autentici, afine di non alterare l' amista, e la buona vicinanza. E quantunque la Corte di Vienna sia stata sempre la fautrice delle richieste infzrazioni ed invasioni eseguite dalla Corte di Russia dopo la pace di Kainardgi, con favorirla e secondarla, ad onta di ciò, la Sublime Porta non ha fatto mai verun risentimento, ne lagnanza alcuna. E cosa dunque notoria, e a tutta l' Europa palese, che la Sublime Porta sempre gelosa nell' osservanza de' suoi Trattati e de sacri patti, non ha mai contravvenuto a suoi impegni, e che dopo ancora la dichiarazione di guerra alla Russia, non fece travedere veruna sinistra intenzione contro l' Imperatore de' Romani, anzi si è monstrata costante, e ferma nella lealtà, come ne assicurò l' Internunzio medesimo Barone di Herbert, al quale significò, che sperava un ugual corrispondenza di amicizia per parte del suo Sovrano; ma questo Principe messa in oblivione la costante amicizia di cinquanta anni e la puntuale e scrupulosa osservanza de' Trattati per parte dell' eccelsa Porta, la quale non può ignorarsi, che se ne' tempi critici e disastrosi per la Casa d' Austria avesse mostrata qualche piccola inclinazione contro di essa, e aperte le orecchie alle offerte e agli inviti de' di lei avversarj, non solo avrebbe ottenuto ogni suo intento, ma abrebbe di più ridotti a mal partito i di lei affari. Ciò non ostante non pretese il Divano di scostarsi in fatti mai dalla sua magnanimità e generosità di animo per prevalersi delle sciagure e debolezza de' suoi vicini. La sua retta maniera di operare non ha per altro ricevuta la dovuta gratitudine, e contracambio, mentre la Corte di Vienna niente curando la generosità ed equità della Sublime Porta, spinta dal veemente desiderio d' ingrandirsi, e dilatare a spese altrui i suoi troppo vasti dominj, presa la favorevole occasione della rottura avvenuta con la Russia, attribuendo a S. A. l' aggressione, si è unita e resa partitante ed ausiliaria della Russa Imperatrice, in conformità di che ha emanato un manifesto, ed ha ingiunto al suo Ministro di ritirarsi ne' suoi Stati, rompendo senza motivo veruno e senza alcuna offesa i sacri patti veglianti, ed annullando ogni Trattato, la Sublime Porta non facendo alcuna opposizione alla partenza

www.dacoromanica.ro

dell' Internunzio, gli ha accordata la permissione di ripatriarsi con tutti gli onori e prerogative, volendo anche in ciò secondare i moti di sua innata magnanimità, e nobiltà di pensare, quindi è che lo munì di un Firmano del Gram Signore per provvedere alla di lui siurezza e indennità acciò sano e salvo potesse approdare in Toscana, e di là restituirsi alla sua Corte, accettando similmente la raccomandazione dell' Ambasciatore di Francia per tutti i sudditi della Casa d' Austria, acciò sieno protesti ed assistiti sino al loro ingresso ne' propri confini, rimettendo tutto ciò al savio e discreto discernimento delle Potenze nostre amiche affinchè restino persuase, che l' eccelsa Porta, non ha mai offeso l'Imperatore di Germania, e che le cose sono nello stato in cui si sottopongono alle loro savie riflessioni.

Dato in Costantinopoli il giorno che corrisponde al dì 13. Marzo 1788.»

ANEXA LA PAG. 135

Carte ce s'a scrisŭ din partea pré Sfiinţiilor Séle părinţilor Archiereĭ şi Domnilor Séle Veliţilor boerĭ către egumenulŭ şi boerii din sud Muscel

«Pré cuvióse Archimandritŭ, egumenŭ al sfinteĭ mônastirĭ Campulung şi cuvioşilor egumenĭ dela cele-l-alte mônastirĭ din sud Muscel şi D. V. cinstiţĭ boerĭ veliţĭ şi al doilea, după părintésca dragoste, moliftă şi blagoslovenie vĕ trimitemŭ, iar noĭ cu fiască evlavie şi cu frăţéscă dragoste ne închinămŭ cuvioşiilor vóstre părinţilor şi D. V. boerilor; vĕ însciinţămŭ că Măria Sa pré Inaltulŭ şi pré luminatulŭ nostru Domnŭ, după grija cu durere ce are pentru paza ţĕriĭ despre vrăjmaşiĭ pré puterniciĭ împĕrăţiĭ (a căreia stăpânire să-o întăréscă Dumnedeŭ în veci nestrămutată), cu neadormiţĭ ochĭ priveghindŭ pentru ocrotirea şi străjuirea a tutulor părţilor pământuluĭ nostru, iată aŭ orînduitŭ şi într'acestŭ judeţŭ boerĭ cu ostaşĭ domnescĭ întru a face paza cea cuviinciósă, carĭ ostaşĭ fiindŭ-că se cade a avea hrana şi mâncarea lor şi a cailor lor ca să nu fie lipsiţĭ, spre a putea sta la slujba şi tréba ce se orînduescŭ, nemişcaţĭ, iată că vĕ scriemŭ tutulor de obşte: fieşcare să vĕ arĕtaţĭ în adevĕrŭ şi să vĕ daţĭ de faţă zacherelele şi bucatele ce aveţĭ, fără a nu le tăinuĭ şi a le ascunde, spre a se lua după poruncă şi a se da la ostaşĭ. Pentru care cu acéstă trébă s'aŭ încărcatŭ către Măria Sa Vodă cuviosulŭ archimandritŭ câmpulungeanŭ, ca să cerceteze să afle şi verĭ unde va găsi zacherea, s'aĭbă tótă volnicia a o lua şi să dea răvaşŭ pe câtă sumă şi ce felŭ de zacherea, după care are a se plăti tótă acea zacherea dela visterie cu preţŭ bunŭ. Ci dar, după cum vi se poruncesce de Măria Sa Vodă prin deosebită carte a Mărieĭ Séle, fiindŭ-că la acéstă vreme, după datoria legeĭ şi a credinţeĭ nóstre către pré puternica împĕrăţie, suntemŭ datorĭ a ne arĕta cu prothimie şi cu silinţă la trebuinţele şi poruncile ce sunt, maĭ vêrtosŭ că acésta este pentru alŭ nostru bine şi folosŭ a fi îndestulaţĭ ostaşiĭ de cele trebuincióse ca să pótă păzi; de aceea vĕ sfătuimŭ şi vĕ îndemnămŭ fiilor, fraţilor, la acéstă trebuinţă, cu toţĭ să vĕ arĕtaţĭ gata cu inimă întinsă şi voĭ şi din sine-vĕ spre a împlini cele trebuincióse ostaşilor, carĭ sunt orînduiţĭ aciia, şi să vĕ arĕtaţĭ în faptă supunerea şi credinţa către devletulŭ pré puterniciĭ împărăţiĭ, sub a căreia umbră amŭ trăitŭ, ne-amŭ chivernisitŭ şi ne-amŭ miluitŭ, noĭ şi părinţiĭ şi moşiĭ noştriĭ, într'atâta sumă de anĭ, stăpânindu-ne moşiile, acareturile şi ómeniĭ noştriĭ nesupĕraţĭ, pentru care aceste îndestulate milĭ şi privileghiurĭ ce amŭ avutŭ da-

www.dacoromanica.ro

torĭ suntem fiilor şi fraţilor, după lege şi după totŭ cuvêntulŭ dreptŭ a ajuta la acéstă vreme oştile împĕrătescĭ cu cele ce vomŭ avé şi să ne rĕpunemŭ şi viaţa. Să nu vĕ amăgiţĭ a cădé la niscareva cugete rele de hainlicŭ şi necredinţă, pentru că avemŭ pildă pe ceĭ ce în trecutele vremĭ de rezmeriţă s'aŭ înşelatŭ la netrebniciĭ ca acelea, că nicĭ unŭ sfârşitŭ bunŭ n'aŭ avutŭ, ci şi casele lor s'aŭ pustiitŭ şi aŭ adusŭ şi ţĕriĭ robicĭune, ci feriţi-vĕ a nu cădé la vre-o alunecare cu neîmplinirea celor trebuincióse oştilor, orĭ cu fuga, séŭ strĕmutarea cuĭ-va, că suntemŭ cu toţiĭ în primejdie şi pe lângă uniĭ vor cădé ceĭ-l-alţĭ în robicĭune şi veţĭ trage pĕcatulŭ înaintea luĭ Dumneḑeŭ.

Iar de ne veţĭ asculta sfatulŭ care părintesce şi frăţesce vĕ dăm, ca nişte patrioţĭ ce avem durere, să sciţĭ că cu truda şi silinţa pré înălţatuluĭ nostru domnŭ şi cu întâmpinarea vóstră de cele trebuincióse ostaşilor, nu numaĭ vom petrece acéstă vreme fără de primejdie, şi încă vom câştiga în urmă milile împărătescĭ şi ale mărieĭ sale luĭ vodă, după cum am şi vĕḑutŭ şi după cum şi şciţĭ că milile pré înălţatuluĭ Devletŭ ale pré puterniceĭ împărăţiĭ fiindŭ din fire obicĭnuită a vedé pre supuşiĭ sĕĭ pururea îndestulaţĭ, tóte cele dărăpănate şi stricate din vremea rezmeriţeĭ, cu puţinĭ anĭ pe urmă, s'aŭ întemeiat şi aŭ venit încă la maĭ bună stare. De aceea dar, vĕ pohtimŭ şi vĕ rugăm, să ne daţĭ ascultare fraţilor, ca să faceţĭ vĕḑută în fapte silinţa şi credinţa cea dréptă a sfinţielor vóstre părinţilor şi d-v fraţilor.» 1788 Februar. 17. (Cod. XV fil. 266 v. *Dela Mavrogheni aŭ remasŭ 3 condice conservate la arhiva statuluĭ, cu No. 15, 16 şi 17).*

ANEXA LA PAG. 141

Nu se dă la acest locŭ, căcĭ lectorele póte a'şĭ procura cu înlesnire documentul în cestiune în Memoriulŭ meŭ, presintat Academieĭ la 18 Noembre 1888; n'am face decât a îngreuia tipărirea cursuluĭ reproducêndu-le şi aicea.

ANEXA LA PAG. 145

Nu este anexă de dat, căcĭ este dată la pag. 143 actutŭ cu data 20 Noembre 1787.

ANEXA LA PAG. 150

Ni s'a fost rătăcitŭ dintre manuscrise unŭ actŭ importantŭ şi anume o scrisóre a Mitropolituluĭ Moldoveĭ către generalul en şef (orĭ cum scrie « Ansetz » iar nu «*Anset*» cum din o regretată eróre îl publică D. Erbicénu în Istoria Mitrop. Moldoveĭ, pag. 312). Reaflândŭ acest act îl dăm aicé, întocmaĭ după cum l'am decopiat noĭ maĭ înainte de d. Erbicénu, la Mitropolia din Iaşĭ.

Iată-lŭ:

Pré luminate General en şef al nostru întru tot nădăjdnilŭ făcĕtor de bine!

«După rugămintea care prin plecata scrisóre a nóstră amŭ fostŭ făcutŭ către strălucirea ta în trecutele ḑile, învrednicindu-ne acum a lua doritulŭ rĕs-

www.dacoromanica.ro

punsŭ prin luminată carte a strălucireĭ tale din 28 a trecuteĭ lunĭ Maĭ, bucuria de care ne-am cuprinsŭ aŭ stătutŭ cu totulŭ luminată, maĭ alesŭ într'o vreme când eram la cea maĭ de pe urmă grijă şi frică pentru apropierea turcilor şi a tătarilor ce ni se vestiră într'aceste ḑile. Decĭ am înălţatŭ mulţămitóre glasurĭ de laudă către dătătorulŭ a tóte bunătăţile D-ḑeŭ, rugându'l dintru adîncul inimeĭ, ca să adaoge slava armelor Préputerniceĭ *împărătescĭ măririĭ* cu necontenite biruinţe asupra vrăjmaşilor. Insă măcarŭ că noĭ suntemŭ bine încredinţaţĭ atâtŭ la înaltele făgăduinţĭ a Impĕrătesceĭ măririĭ, care prin luminatŭ manifestŭ ni se adeveréză, cât şi la a strelucireĭ Tale, prin scrisŭ, către noĭ, încredinţate arĕtărĭ pentru cea grabnică intrare a împĕrătescilor armiĭ, spre mântuirea nóstră, cu tóte aceste frica de care suntemŭ cuprinşĭ, ca pentru vr'o năvălire a turcilor şi a tătarilor, carĭ într'aceste ḑile împreună cu hanulŭ şi cu unŭ paşă aŭ intratŭ la ţinutulŭ Fălciuluĭ câtă-va sumă, ne dă îndemnare şi îndrăsnélă, că iarăşĭ să facemŭ rugăminte către strălucirea Vóstră; pentru care şi căḑêndŭ cu lacrimĭ ne rugămŭ, să faceţĭ milă cu acéstă ticălósă patrie, să grăbiţĭ câtŭ s'a putea maĭ în grabă trecerea împĕrătescĭĭ armiĭ, ca să ne isbăviţĭ de primejdia pornireĭ de care suntemŭ îngroziţĭ dupre sălbătăcia *Moametanilor*; pentru care facere de bine şi milostivire, veţĭ avea dela milostivulŭ D-ḑeŭ mare şi vrednice răsplătirĭ. Pré înălţatulŭ Domnŭ generalŭ feldŭ-marşalŭ între altele ce cuprinde prin luminata carte ce ne-aŭ scrisŭ, poruncindu-ne şi pentru gătire de vite şi alte trebuincióse spre hrana oştiĭ împĕrătescĭ, noĭ cu tótă credinciósa supunere suntemŭ gata ascultătorĭ, însă, după cum şi către înălţimea sa amŭ însciinţatŭ, prin rĕspunsulŭ ce amŭ făcutŭ, suntemŭ fórte îngrijiţĭ, că strângêndu-se acele vite, până a nu trece armia, de va lua însciinţare hanulŭ, póte să trimită unŭ poghiazŭ de tătarĭ să le ia; decĭ dar, pentru acésta şi pentru ca să nu se primejduéscă şi ţéra despre *Moametenĭ*, ne rugămŭ ca să trécă cât maĭ în grabă măcarŭ o sumă de oştenĭ şi suntemŭ bine încredinţaţĭ, că numaĭ din însciinţarea ce vor lua turciĭ şi tătariĭ, că aŭ intratŭ în Moldova Muscaliĭ, se vor depărta, şi se va rĕsufla şi partea de josŭ a ţĕriĭ de asuprelele şi primejdiile în care aŭ fostŭ până acumŭ, bucurându-se cu toţiĭ de împlinirea făgăduelilorŭ ce se arĕtă prin împĕrătescŭ manifestŭ, care s'aŭ trimisŭ pe la tóte ţinuturile de s'aŭ vĕḑutŭ de toţĭ locuitoriĭ. Pentru căpitanŭ Dimitrache Alexandrovicĭ, pe care îl recomâuduesce Strălucirea Ta, ca să se rânduéscă ispravnicŭ la ţinutulŭ Sorocăĭ, avemŭ cinste a însciinţa, că s'aŭ orânduitŭ la isprăvnicia aceluĭ ţinutŭ, ca unulŭ ce şi la slujbele Strălucireĭ vóstre s'aŭ arĕtatŭ cu osîrdie şi, prin acéstă mijlocire, şi patrieĭ séle nu maĭ puţină slujbă aŭ făcutŭ.» 1788, Iunie.

ANEXA LA PAG. 169

Carte deschisă dela Io N. P. Mavrógheni către Bârledenĭ şi Vasluenĭ

«Pré sf. arhimandriţĭ, egumenĭ, epitropĭ aĭ sfintelor mónastirĭ i mitóce, molitvelor vóstre protopopĭ, preoţĭ şi diaconĭ, pré cinstiţĭ boierĭ, pârcălabĭ şi boerilor celor-l-alţĭ fără de dregătorie, căpitanilor, vameşilor, breslaşilor, neguţitorilor, orăşenilor, vorniceilor din sate şi tutor locuitorilor ţĕranĭ din tóte satele şi din oraşul Bêrlad şi întregulŭ judeţŭ alŭ Bârladuluĭ, sănătate.

Vĕ facemŭ cunoscutŭ vouĕ tuturor, că aflândŭ Domnia mé despre întâmplarea din Moldova (Bogdania), adecă cumŭ aţĭ rĕmas fără domnŭ, întocmaĭ ca

www.dacoromanica.ro

nisce oĭ fără păstor, maĭ ales acumŭ în acestŭ timpŭ anormalŭ şi gândindu-ne pe de altă parte în câtă spaimă şi grijă v'a adus acéstă întâmplare, amŭ luatŭ parte la durerea vóstră. De aceea n'am uitat, ca prin presenta scrisóre domnéscă să vĕ scriemŭ cu dinadinsul şi să vĕ însciinţăm pe voĭ toţĭ. că noĭ nu vĕ deosebimŭ de cela-l-altŭ popor al ţĕrĭĭ la paza şi ocrotirea ce trebue s'aveţĭ într'acéstă vreme, ci ca un părinte obstescŭ şi Domnŭ cu milă şi durere pentru tóte raialele împĕrătescĭ, precum îngrijimŭ pentru locuitorii ţĕrĭĭ nóstre, aşĭa vomŭ îngriji şi pentru voĭ şi vomŭ întâmpina totul pentru apĕrarea vóstră, orînduindŭ destule oştirĭ pentru a sta în potriva duşmanilor. Aşĭa în cât şi noĭ înşine vomŭ veni p'acolo cu multă oştire, şi viaţa nóstră o vomŭ primejdui şi ne vomŭ jertfi pentru voĭ raialelor împĕrăteşcĭ, după ḑicerea Sf. Evanghelie «păstorulŭ celŭ bunŭ îşĭ dă sufletulŭ pentru oile sale» şi nu vi se va întâmpla nicĭ o nenorocire.

Iată că orânduimŭ şi ispravnicŭ unulŭ din ceĭ maĭ de aprópe păzitorĭ, spre ocrotire şi pază şi deosebit amŭ numitŭ în Bêrlad comandantŭ pre onoratulŭ Aga Hagi Suitariul. Vor veni, precumŭ amŭ ḑis maĭ susŭ, şi alte puterĭ destule şi oştirĭ împĕrătescĭ. Decĭ, după ce veţĭ priimi presenta scrisóre de parigorie, din partea Domnieĭ nóstre, să părăsiţĭ orĭ-ce frică şi ezitaţiune şi cu curagiu să vĕ strîngeţĭ voĭ ceĭ bejăniţĭ şi să vĕ întórceţĭ în locurile şi în casele vóstre, îngrijindŭ fără frică de lucrulŭ pămêntuluĭ, şi de alişverişurile, mesteşugurile şi de chiverniséla vóstră, petrecêndŭ în casele vóstre fără să vĕ spăimântaţĭ şi fără să vĕ retrageţĭ de oştirile a pré puterniculuĭ Devletŭ otomanŭ şi să nu vĕ temeţĭ de ele, fiind-că aŭ porunci grele, nu numaĭ să nu vĕ supere întru nimica, séŭ să vĕ aducă vr'o năpăstuire, ci încă să ve mângâe, să vĕ trateze bine şi, décă va fi trebuinţă, să şi verse şi sângele pentru voĭ. De aceea dar, nu trebue să fugiţĭ şi să vĕ retrageţĭ de asemenea ostaşĭ, carĭ mergŭ să se jertféscă pentru voĭ, ci datorie aveţĭ să-ĭ ajutaţĭ fie-care cu ce póte, la trebuinţele lor. Pe lângă acestea vĕ sfătuimŭ părintesce şi vĕ povĕţuimŭ, ca pre unia fiĭ iubiţĭ, să nu se înşele vre unulŭ dintre voĭ şi în simplicitatea luĭ, să se abată dela buna credinţă, fiind ademenitŭ de niscarĭ împrejurărĭ, căcĭ acestea sunt lucrurĭ trecĕtóre, după carĭ nu trebue să vĕ luaţĭ, séŭ prin îndemnarea şi promisiunile mincinóse ale duşmanilor să porniţĭ în contra oştirilor împĕrătescĭ ale pré puterniculuĭ Devletŭ Ali Osman, séĭ să urḑiţĭ spionage şi *hainlâcurĭ*, servindŭ în secretŭ pre inamicŭ, căcĭ nu vĕ veţĭ folosi din acésta în viitor. Câţĭ veţĭ da ascultare la îndemnările inamicilor, peste capulŭ vostru vor cădé tóte nenorocirile şi veţĭ cunósce rĕulŭ şi peirea vóstră şi vĕ veţĭ căi îndesertŭ pentru greşéla vóstră, precumŭ aveţĭ pilda din trecutŭ: câţĭ s'aŭ purtatŭ rĕŭ hainindu-se în contra buneĭ orânduelĭ, aceĭa nu s'aŭ alesŭ cu alta, fără numaĭ cu pribegirea din ţĕra şi patria lor, cu nenorocita şi desăvêrşită peire a avereĭ lor şi aŭ fostŭ pricina nenorocireĭ atâtor suflete de fraţĭ creştinĭ, pentru care lucru aŭ rĕmasŭ vinovaţĭ să dea cuvênt înaintea dreptuluĭ Dumneḑeŭ. Din tóte aceste deşerte cugete, carĭ aducŭ la primejdie de viéţă pre ceĭ proştĭ de minte, să vĕ feriţĭ, ca raiale supuse prin voia luĭ D-ḑeŭ la puterea pré puterniculuĭ Devletŭ osmanicescŭ, sub umbra căruia aţĭ trăitŭ şi aţĭ fost ocârmuiţĭ, voĭ, părinţiĭ şi străbuniĭ voştri, atâta timpŭ, cu tóte privilegiile şi milostivirea domnéscă, stăpânindŭ cu libertate ţĕra vóstră, moşiile vóstre, să vĕ arĕtaţĭ credincioşĭ şi supuşĭ în timpulŭ presentŭ în datorita credinţă şi precumŭ lămuritŭ ordonă s-ta scriptură: «*Supuneţi-vĕ către ceĭ carĭ vĕ conducŭ şi ascultaţi-ĭ căcĭ ĭ veghéză pentru sufletele vóstre*». Nu vĕ abateţĭ de la cele legiuite, séŭ pentru vre-unŭ cuvêntŭ politicŭ, căcĭ nicĭ legea nu învéţă pre supuşĭ să se opună la stăpânii lor, pre carĭ D-ḑeŭ a bine-voitŭ a le da

www.dacoromanica.ro

asupra lor, nicĭ cuvêntulŭ *politicŭ* értă acésta, ca fără arme şi ţĕranĭ să întreprindă campanie contra domnitorilor şi ocârmuitorilor lor, căcĭ puterniculŭ Devletŭ este în stare, cu ajutorulŭ luĭ D-ḑeŭ, să distrugă şi să bată pre inamiciĭ sĕĭ şi este în stare ca să libereze şi să scape raialele împĕrătescĭ, trămiţêndŭ destule puterĭ spre întâmpinarea şi distrugerea inamicilor. Voĭ ca raiale crędincióse ale puterniciĭ împĕrăţiĭ, sunteţĭ datorĭ, ca prin stăruinţa la muncă să stăruiţĭ în datoria credincióseĭ vóstre supunerĭ şi Noĭ ne îngrijimŭ pentru hrana şi chivernisela vóstră. Să aveţĭ bune speranţe în milostivulŭ D-ḑeŭ şi în armele pré puterniculuĭ Devletŭ, rugânḑu-vĕ în tot-d'auna pentru isbânda luĭ în contra inamicilor, tóte aceste mişcărĭ de resboiŭ fiindŭ trecĕtóre, apoĭ va urma o pace şi linişte desăvêrşită şi veţĭ dobândi fórte multă cinste şi voĭ şi copiiĭ voştri şi întréga vóstră patrie, purtându-vĕ în timpulŭ de faţă credincioşĭ şi supuşĭ, cu plecăciunea datorită şi maĭ alesŭ décă vre-unulŭ dintre voĭ va face vre-unŭ serviciŭ, pentru zelulŭ şi credinţa luĭ către împĕrăţia Ali-Osman, se va bucura de mila şi de cinstea pre care în alte timpurĭ nu va puté s'o dobândéscă. Aceste să sciţĭ şi fiţĭ sănĕtoşĭ.» 1788 luna Aprilie 19. (Cod. XVII fila 29 v. trad. din grecesce).

In josulŭ actuluĭ sunt scrise judeţele ţĕreĭ Moldoveĭ:

Hotin, Sôroca, Dorohoiŭ, Hărlăŭ, Orheiŭ, Lăpuşna, Némţu, Cărliga, (Cărligătura) Romanul, Iaşĭ, Vasluiŭ, Băcăŭ, Tutova, Fălciŭ, Putna, Tecuciŭ, Covurluiŭ.

ANEXA LA PAG. 181

Nu toţĭ boeriĭ părăsiră pe Mavrogheni din primulŭ momentŭ alŭ izbucnireĭ resboiuluĭ. La finele anuluĭ 1788, după ce Mavrogheni primi sciri maĭ cu sémă de victoriile Turcilor în Ardél şi Banat, mulţĭ boerĭ îşĭ maĭ potolescŭ supĕrarea pe Mavrogheni. Cândŭ în Septembre Mavrogheni eşi ca să mérgă asupra Braşovuluĭ, domnitorulŭ încredinţéză paza curţiĭ séle din Bucurescĭ chiar boerilor, dândŭ pitacŭ pentru organizarea gardeĭ curţiĭ în fie-care ḑi a septĕmâneĭ cu anumiţĭ boerĭ.

Iată pitacŭlŭ din 16 Septembrie relativŭ la acésta:

Catastifŭ de boeriĭ carĭ aŭ să păzéscă în fie ce sĕră în curtea nóstră Domnéscă.

Duminică sĕra.

Boerul Banulŭ Ghica.
» Logofĕtulŭ Ion Damari.
» Clucerulŭ Istrati Creţulescu.
» Paharniculŭ Hristea Cerb. (?)
» Stolniculŭ C. Niculescu.
» Slugerŭ Iorgache Palada.
» Armaşŭ Deşliu.

Luni sĕra.

Boerul Vorniculŭ Brâncoveanu,

www.dacoromanica.ro

Boerul Logofĕtŭ Golescu.
» Căminarulŭ Hagi Moscu.
» Paharniculŭ Toma Călinescu.
» Stolniculŭ Radu Filipescu.
» » Nicolae a Stolniculuĭ Gheorghe.
» Clucerulŭ za arie Ion Brezoianu.

Marţĭ séra.

Boerul Vistierniculŭ Grecianu.
» Paharniculŭ Teodor Trajan.
» Stolniculŭ Enache Hiotu.
» Sărdarulŭ Ion Caramanlîu.
» Medelnicerulŭ Stefan Vilara.
» Clucerulŭ za arie Al. Cocorescu.
» Vameşulŭ N. Eremia.

Mercurĭ séra.

Boerul Visterniculŭ Grădişteanu.
» Stolniculŭ Ión Ştirbeiŭ.
» Sărdarulŭ Stef. Costescu.
» Medelnicerulŭ Gr. Brezoianu.
» Slugerulŭ Gr, Hasan.
» Şetrarulŭ Angheli.
» Clucerulŭ za arie D. Locusteanu.

Joĭ séra.

Boerul Visterniculŭ Slătineanu.
» Clucerulŭ Enache Mavrodi.
» » Drăghicĭ Oteteleşanu.
» Paharniculŭ Constantin a luĭ Medelniceruluĭ Mihalaki.
» Medelnicerulŭ C. Filipescu.
» Slugerulŭ Scarlat Varipatis (?)
» Pitarulŭ Stefan al Stolniculuĭ Gheorghiţă.

Vincrĭ séra.

Boerul Vorniculŭ Barbu Ştirbeiŭ.
» Paharniculŭ Mateĭ Fălcoianu.
» Clucerulŭ Ion Oteteleşanu.
» Medelnicerulŭ Drăghicĭ Grecianu.
» Clucerulŭ Scarlat Rosetti.
» Pitarulŭ Const. ginere Stolniculuĭ Ioniţă.
» Armaşulŭ Teodor Arcuda.

Sâmbătă séra.

Boerul Logofĕtulŭ Const. Ştirbeiŭ.
» Clucerulŭ Ion Creţulescu.

www.dacoromanica.ro

Boerul Serdarulŭ Arputis (?)
» Medelnicerulŭ Enache Rasina (?)
» » Dimitrie Inimari (?)
» Pitarulŭ D. Polizu.

Iω N. P. Mavrogheni W. etc... Poruncimŭ boerilor noştriĭ maĭ susŭ arĕtaţĭ să urmeze în acestŭ şirŭ, ca să păzéscă fie-care, în séra otărîtă, acolo unde va fi rînduitŭ. Decĭ poruncimŭ, d-tale vel postelnice, să arĕţĭ în fie-care ḑi către boerĭ, unde aŭ de a păzi în curtea Nóstră Domnéscă. 1788, luna Septembrie, 16. (Cod. XVII, pag. 325, tradus din grecesce).

ANEXA LA PAG. 190

Nizamulŭ hanurilor din Bucurescĭ.

. . . «Dămŭ Domnia mé Volnicie printr'acestŭ pitacŭ . . . . ca să aĭbă *stăpânire* pe deplinŭ în totŭ hanulŭ luĭ şi asupra tuturorŭ celor ce aŭ odăĭ în hanŭ şi locuescŭ într'însele şi pe verĭ-care dintr'aceia nu se va încrede că se va purta cu cinstea şi cu . . . . . ., să aĭbă volnicia să 'lŭ scóţă din hanŭ, prin marafetulŭ d-luĭ vel aga şi pe verĭ-care se va încrede de a şedé în hanŭ *numaĭ a nu avé arme* i se dă volnicie să ia armele sub păstrarea sa, iar de nu se va supune să-lŭ isgonéscă şi pe acela din hanŭ. Dreptŭ aceea poruncimŭ d-luĭ vel agă, ca asupra acestuĭ Nizam să-ĭ daĭ totŭ felulŭ de mână de ajutorŭ numituluĭ *(epitropŭ de mônastire avêndŭ hanŭ, orĭ hangiuluĭ)* pentru ca să pótă şi elŭ rĕspunde la Domnia mé pentru . . . . hanuluĭ, după zapisulŭ şi chezăşia ce aŭ datŭ în Divanulŭ Domnieĭ Mele. Intr'acestŭ chipŭ negreşitŭ să se urmeze. 1788, Febr. 28.»

S'aŭ luatŭ zapise şi dela Egumeniĭ mônastirilor pentru hanurile lor, nu numaĭ dela hangiĭ. (Veḑĭ Cod. XVII pag. verso a fileĭ 274).

ANEXA LA PAG. 196

Scrisórea ce a dat Divanuluĭ Senior Marcheli pentru întórcerea sa şi a celor-alţĭ supuşĭ aĭ imperiuluĭ C. Regescŭ în patria lor.

«Conformŭ firmanuluĭ emisŭ de Inalta Pórtă, în urma cerereĭ a Inălţimeĭ Séle Domnuluĭ Ungro-Vlahieĭ Iω N. P. Mavrogheni, mi s'a datŭ voie de Măria Sa să plecŭ spre Patria mé şi iată plecŭ, luândŭ cu mine pe sudiţiĭ Curţeĭ C. Regescĭ, împreună cu averea lor şi liberĭ de orĭ-ce daravere ce avéŭ pe câtŭ timpŭ stătură în ţéra Valahieĭ, afară numaĭ de ciobaniĭ cu oile lor şi de unele lucrurĭ ale lor, conformŭ listeĭ întărite cu sigiliŭ, ce mi s'a datŭ. Aceştia avêndŭ câte-va daraverĭ, atâtŭ de ale lor, câtŭ şi de ale unor connaţionalĭ, carĭ sunt absenţĭ, aŭ rĕmasŭ provizoriŭ în Valahia, şi după ce fie-care îşĭ va termina afacerea, vor pleca şi eĭ cu asemene siguranţă. Şi décă le arŭ rĕmâné vr'o daravere neisprăvită, vor lua quitanţă dela acela cu care ar avé interese . . . . .
. . . . . şi despre întórcerea lor apoĭ décă s'ar fi găsitŭ şi alţĭ sudiţĭ, connaţionalĭ de aĭ lor, vor fi trămişĭ şi aceştia cu aceeaşĭ siguranţă ca ceĭ de maĭ susŭ.

Semnatŭ *Marcheli*, 1788, Martie 11.

www.dacoromanica.ro

Quitanţa dată diu partea Divanuluĭ pentru Seniorulŭ Marcheli relativă la sudiţĭ austriacĭ carĭ aŭ rĕmasŭ aci provizoriŭ:

Din Mila luĭ D-ţeŭ Io N. P. Mavrogheni etc.

Acéstă quitanţă făcută de Divanŭ s'a întăritŭ şi de Noĭ.

Anulŭ 1788, luna Martie 11.

L. S.
Domnescŭ

Sudiţiĭ carĭ aŭ rĕmasŭ provizoriŭ aci.

Ión Dimitrie Panu, Vasile Dimitriu Vladŭ, Iane Creţoiul, Ión Radul, Manole Ion Panaiot.

«Aceştĭ susŭ însemnaţĭ negutătorĭ sudiţĭ Cesaro-Crăescĭ, aŭ rĕmasŭ aci, la Bucurescĭ, ca să termine interesele lor remase neregulate precum şi ale celor carĭ aŭ apucatŭ a pleca şi cândŭ susŭ arĕtaţiĭ vor fi terminatŭ afacerile lor, ţéra va trimite nu numaĭ pe eĭ, dar şi orĭ-câţĭ-alţĭ sudiţĭ se vor afla maĭ târţiŭ, cu aceeaşĭ siguranţă cu care aŭ trămisŭ pe toţĭ aceĭ care aŭ plecatŭ pentru Nemţia. Iar décă din întêmplare le ar remâné vre-unŭ interesŭ neterminatŭ, vor primi o dovadă din partea feţeĭ cu care ar avé interesŭ, probându'ĭ acésta, aşĭa că ţéra să nu fie apucată de a rĕspunde vre-odinióră vre-o pagubă orĭ lipsă, până la o lăscae. Spre tărie s'a subscrisŭ acestŭ actŭ şi s'a sigilatŭ cu sigilulŭ Domnescŭ. 1788, Martie 11, (Cod. XVII, pagina 283 verso, tradusŭ din grecesce).

ANEXA LA PAG. 205

Eată actulŭ din 1717, prin care familia Cantacuzin, încă de atuncĭ, este bine primită de Austria:

«Carolus Sextus divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Slavoniæ etc. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ,..... iæ, Carinthiæ, Carnioliæ et Wirtenbergæ, Comes Habspurgi, Flandriæ, Tyrolis, Goritæ et Gradiscæ, Universis et singulis Regnorum provinciarumque nostrarum hareditariarum statibus eclesiasticis et sœcularibus, magistratibus, oppidis, subditis et communitatibus, nec non..... ricesimis, et transgresorum custodibus, præfectis, capitaneis, locumtenentibus, militiæ, tum equestri quam pedestri, Nostram Cæsaream R..... tem gratiam. Notificamus vobis hisce gratiosissime, exposuise Nobis illustrem ac magnificum, nobis et imperio fidelem Comitem..... Dudesco Cantacuzenus demississimè, quatenus non tantum ad tractanda sua negotia, sed etiam ad promovendum interesse et servitia Nostra in regnum Nostrum Hungariæ et Transylvaniam aliasque Nostras provincias hæreditarias, pro negotiorum suorum exigentia proficisci intendat, annexis humillimis precibus, ut nos ei litteras passus Nostras eo tenore clementissime expedire dignaremur, vi quarum ipsi una cum suis domesticis, et rebus ubique locorum. tum in prædicta regna et provincias cum pro-

www.dacoromanica.ro

tectione et manutentione nostra libere vie et redire liceret, tum prompto animo, et rebus necessariis commorando, aut iter faciendo per terram seu per aquam erga condignam tamen rerum oblaarum solutionem in omni occasione assisteretur, uti et a nenime turbaretur aut impediretur. Cum igitur Nos petito huic clement^me^ annuentes praebentes lit^as^ passûs in haerendo prioribus a Dilecti Domini fratris nostri Cæsarea Mate ac dilectione piisimæ memoriæ sub dato 17mo Martii 1711 et a Nobismet ipsis sub 27mo Martii 1717 emanatis litteris passus clementissime expediverimus, volentes, ut prædictus Comes Constantinus Dudesco Cantacuzenus una cum suis, non tantum in itinere, sed ubi demum eum in præfatum finem commorari contigerit, firma protectione Nostra Cæsarea fruatur et gaudeat, idcirco praesens hoc gratiosissimum mandatum Nostrum suprafati omnes quo ad omnia debite exegui noverint.

Datum in civitate Nostra Viennæ, die decimo quarta mensis Iulii anno millesimo septingentesimo decimo septimo, regnorum Nostrorum Romani sexto, Hispanicorum decimo quarto, Hungarici et Bohemici vero septimo.

(Semnat) *Carolus*

L. S.
în céră tare
roşie

Ad mandatum Sacræ Cæsaræ et Catholicæ Majestatis.

(Semnat) (*Nedisciframbil*).

ANEXE LA PAG. 216

Maĭ étă şi alte apelurĭ adresate dezertorilor din óstea austriacă:

Cărţĭ de vestire la soldaţiĭ nemţĭ ca să vie aice şi vor avé mila Măriei Sêle

. . . Zemli Vlah . . . Fiindŭ-că ne am insciinţatŭ Domnia mé dela fugariĭ soldaţĭ nemţĭ şi alţĭ mărginaşĭ din vecinătate, ce vinŭ din lăuntru, din hotarele vrăjmaşilor, aice sub mila Domnieĭ mele, într'acéstă creştinéscă oblăduire, cum că mulţĭ dintr'aĭ lor, rîvnescŭ a se trage dela vrăjmaşĭ şi a veni cu supunere aice sub stăpânirea Domnieĭ mele, dar temêndu-se de puterea oştirilor ce avemŭ orînduite asupra hotarelor, că-ĭ vor lovi şi-ĭ vor primejdui, nu îndrăsnescŭ; pentru care nu amŭ lipsitŭ a vesti printr'acéstă domnéscă a nóstră carte, tutulor acelor ce aŭ rĕmasŭ de sineşĭ a veni aice, că Domnia mé, după firéscă iubire de ómenĭ ce avemŭ, pre câţĭ cu capete plecate, şi cu supunere vor veni spre închinăciune, nu numaĭ îĭ primimŭ cu braţe deschise, ci încă şi totŭ felulŭ de mângâere le vomŭ face, chivernisîndŭ cu dreptate pre ceĭ credincioşĭ şi supuşĭ la noĭ şi hărăzindŭ plată de léfă cu multă îndestulare celor ce vor sluji cu vrednicie şi cu dreptate, după cum mulţămiţĭ aŭ fostŭ şi sunt câţĭ aŭ năzuitŭ de aŭ venitŭ la Domnia mé, carĭ aŭ aflatŭ mângâere la necazulŭ lorŭ şi chivernisélă şi odihnă. Pentru care şi poruncĭ avemŭ date la tóte margenile, către d-lor serascheriĭ şi bimbaşiĭ i zabiţiĭ ostăşescĭ, ce sunt orînduiţĭ cu oştile asupra hotarelor, cum şi către vătaşĭ de plaiŭ şi către toţĭ dregătoriĭ noştri, ca să vĕ

www.dacoromanica.ro

primésică cu blândețe, fără de nicĭ o vătămare și cu tóte ale vóstre lucrurĭ întregĭ și cu îndestulare de cele trebuincióse ale de mâncăreĭ vóstre, să treceți cu pază bună la drumŭ, aci, la scaunulŭ Domnieĭ mele. Ci dar să fițĭ bine încredințațĭ la acestea ce vĕ scriemŭ și orĭ de ce tréptă veți fi, câțĭ aveți rîvna acésta să veniți cu îndrăsnélă și nu numaĭ veți petrece nimicŭ (rĕŭ) ci încă veți afla și mângâere.» 1788, Sept. 17.

S'aŭ scrisŭ cărțĭ și la vătașiĭ plaiurilor din județulŭ Dâmbovițeĭ, carĭ cărțĭ s'aŭ trămisŭ cu polcovniculŭ Tănase.

Maĭ în urmă și la vătașiĭ plaiurilor Argeșuluĭ. (Cod. XVII fila 324 et verso).

Nu numaĭ către agențiĭ de pe margine aĭ țĕreĭ, s'aŭ scrisŭ în 1788 ca să îngăduéscă pe desertoriĭ nemțĭ de a intra în Valachia, ci și direct s'aŭ trimisŭ manifeste, în Septembrie 21 și Oct. 1 acelaș anŭ.

Eată: *carte de vestire către ceĭ din tagma ostășéscă i locuitoriĭ din țéra vrăjmașuluĭ se vie aici.*

«Fiindŭ-că ne amŭ însciințatŭ Domnia mé, cum că mulțĭ din tagma ostășéscă precum și din ceĭ-l-alțĭ locuitorĭ din țéra vrăjmașuluĭ rîvnescŭ a se trage de sineșĭ și a veni aici, ca să intre la slujba Domnieĭ mele și ca să se facă raiale ale pré puterniculuĭ împĕratulŭ nostru, spre a locui într'acéstă creștinéscă oblăduire a țĕreĭ românescĭ și, temêndu-se de puterea oștirilor nóstre și otomanicescĭ ce avemŭ orînduite asupra hotarelor pe margine că-ĭ vor lovi séŭ că nu-vor fi aice primițĭ la slujba Domnieĭ mele nu îndrăsnescŭ a veni; pentru care nu lipsimŭ Domnia mé, printr'acéstă a nóstră Domnéscă carte, a vesti tuturor acelora ce aŭ rîvna acésta, orĭ din tagma ostășéscă, verĭ de ce tréptă vor fi, orĭ din ceĭ-l-alțĭ locuitorĭ, ca să fie bine încredințațĭ că Domnia nóstră, după firésca iubire de ómenĭ ce avemŭ spre toțĭ câțĭ cu capete plecate și cu supunere dréptă ar vrea a veni spre închinăciunea Domnieĭ mele, nu numaĭ primimŭ cu brațe deschise pre uniĭ ca aceia, ci încă și totŭ felulŭ de mângâere le vomŭ face și pre ceĭ din tagma ostășéscă, ce vor vrea a sluji așeḑându-se în slujba Domnieĭ mele, le vomŭ hărăzi plată cu îndestulare; dândŭ oficerilor léfă câte talerĭ cincĭ-zecĭ pe lună și soldaților câte talerĭ ḑece, osebitŭ de imicliculŭ ce cu prisosŭ vor avea și îĭ vomŭ rădica și la alte cinste, dregătoriĭ marĭ, carĭ vor fi întreitŭ și împătritŭ maĭ folosițĭ din ceea ce se află acum și ceĭ ce vor sluji bine, a aceluia slujbă și vrednicie va avé se fie cunoscută la drépta acéstă oblăduire și stăpânire a nóstră, iar ceĭ-l-alțĭ locuitorĭ îĭ vomŭ mulțămi cu tótă odihna și dreptatea lor dându-le și locurĭ cu îndestulare și bune de sălășluire și de hrana chiverniselilor și vor petrece fericiți sub stăpânirea devletuluĭ pré puterniculuĭ împĕratuluĭ nostru, care din fire are îndestulare și milostivire asupra raelelor séle și sub creștinésca și drépta oblăduire a Domnieĭ mele, iubindŭ pe supușiĭ noștriĭ ceĭ credincioșĭ, ca pre nisce fiĭ; pentru care avemŭ și poruncĭ date către dumnélor zabițiĭ ostășescĭ, ce sunt orânduițĭ cu putere de oștirĭ pe margine asupra hotarelor cum și către zabițiĭ și ostașiĭ ce aŭ intratŭ pe alocorea acolo înăuntru în pămênturile vrăjmașilor și către dregătoriĭ noștriĭ ca pe uniĭ ca acea, carĭ vor avé rîvnă a veni sub a Nóstră stăpânire, verĭ de ce tréptă ar fi, séŭ care vor vrea a se închina maĭ nainte până a nu întâmpina puterea oștirilor nóstre, nu numaĭ să nu-ĭ lovéscă, nicĭ să-ĭ vatemo întru nimicŭ, ci încă cu totŭ felulŭ de mângâiere să-ĭ primésică cu tóte ale lor întregĭ, fără de a se clinti din averile lor nimicŭ și cu bună siguranță de paza lor la drumŭ și cu îndestulare de cele trebuincióse ale mâncăreĭ, să-ĭ trimiță până aicea la scaunulŭ Domnieĭ mele,

www.dacoromanica.ro

unde veţĭ lua mare bucurie de mila Domnieĭ mele, şi pe fieşcare după trépta sa şi dupre orânduiala stăreĭ luĭ îlŭ vomŭ mulţumi şi-lŭ vomŭ odihni. Dreptŭ aceia fiţĭ bine nădăjduiţĭ la acésta ce vĕ scriemŭ Domnia mé şi după cum aŭ urmatŭ şi alţiĭ de aĭ voştriĭ de aŭ venitŭ şi s'aŭ închinatŭ la noĭ, aşia şi voĭ câţĭ aveţĭ rîvna acésta, îndrăzuiţĭ fără de nicĭ o temere séŭ îndoélă.

Unŭ altŭ manifestŭ aprópe identicŭ maĭ este cu data din Octombre anulŭ 1788 la fila 331 verso, Cod. XVII.

ANEXA LA PAG. 254

Eacă din scrisorile Principeluĭ de Ligne:

Au Prince de Kaunitz, au mois de Novembre 1788
A Iassy.

«J'ai reçu bien à propos, mon Prince, l'ordre que vous m'avez donné de me plaindre de la conduite des émissaires ou commissaires russes vis-à-vis des Monténégrins. On commençait à nous blâmer, avec raison; mais il y a toujours plus de finesse d'une part que de l'autre. Les Russes, que Pierre I, à force de barbarie, a voulu civiliser, et qu'il a fait battre et tuer pendant neuf ans pour leur apprendre a vaincre, ce qu'ils savaient avant lui, ces Russes sont tout aussi malins que jamais. Cette manière de dégoûter des Autrichiens, les Albanais et tous leurs voisins, est très-dangereuse; car de grecs en grecs on s'approche de la Hongrie.

Principele de Ligne
După „*Lettres et Pensées*" publicate de de Stael Holstein. Viena 1818.

Un officier du génie, que je ne nommerai pas à V. A., chargé de sommer le bacha de Choczim, lui a dit devant sa garnison: *Méfiez-vous des Russes, ne vous rendez point à eux, et dépêchez-vous de vous rendre au prince de Cobourg; car les Russes ont dit qu'ils violeraient vos femmes et déchireraient vos entrailles.* J'ai bien juré que cela n'était pas vrai: voila le seul mensonge que je me suis permis. Car je sais que ce ne serait pas vous faire ma cour, mon Prince: votre grande politique est la vérité.

La mienne est de me livrer en enfant pèrdu, quitte à être abandonné. Par

www.dacoromanica.ro

exemple, j'ai dit au prince Potemkin, que s'il voulait marcher sur les bords de la mer Noire jusqu'au Danube, et faire marcher Romanzow à Bucharest, je réussirais à le faire hospodar de Moldavie et de Valachie. — «Je me moque bien de cela, m'a-t-il dit; je parie que je serais roi de Pologne si je le voulais ; j'ai refusé d'être duc de Courlande; je suis bien plus que tout cela». — Au moins, ai-je répondu, rendez ces deux pays (la Moldavie et la Valachie) indépendans des Turcs à la paix. Faites qu'ils soient gouvernés par leurs boyards, sous la protection des deux Empires. Il m'a dit: *Nous verrons*.

V. A. verra plus aisément que qui que ce soit, par la morale de la fable de l'alouette avec ses petits, dont elle se souvient sûrement, qu'on ne peut s'en rapporter qu'a soi, et qu'on n'a des alliés que pour être sûr de n'avoir pas tout à fait des ennemis de plus.

Mon colosse Potemkin se remuera peut-être un jour: c'est l'emblême de l'empire. Il y a des mines d'or et des Steppes dans l'un et dans l'autre; mais ce colosse-ci est mieux nourri; l'autre s'amincit en grandissant. Dieu nous conserve l'immortelle Impératrice; mais, comme elle ne le sera que dans l'histoire, je crois qu'il faudrait extrêmement ménager le Grand-duc, qui, en réformant des milions d'abus, en créera d'autres: capable de travail, changeant trop souvent d'avis et d'amis pour avoir un favori, un conseiller, ou une maîtresse; prompt, ardent, inconséquent, il sera peut être à craindre un jour, si c'est à lui que sa mère laisse l'empire; mais je crois que si elle en a le tems ce sera plutôt au petit Grand duc Alexandre, car elle éloigne autant son fils des affaires qu'elle en rapproche son petit-fils. Elle le forme elle-même au gouvernement, tout jeune qu'il est. Son père est dans ce moment-ci tout prussien; mais il ne l'est peut être que comme Mr. le Dauphin était dévot, parce que Louis XV ne l'était pas.

Voici encore une addition à ce portrait: son esprit est faux, son coeur droit: son jugement est un coup du hasard; il est méfiant, susceptible, aimable en société, intraitable en affaires, passionné pour l'équité, mais emporté par sa fougue, qui ne lui permet pas de distinguer la vérité, faisant le frondeur, jouant le persécuté, quoique sa mère veuille qu'on lui fasse la cour, et qu'on lui facilite les moyens de s'amuser autant qu'il le veut. Malheur à ses amis, ses ennemis, ses alliés et ses sujets! D'ailleurs il est extrêmement mobile; mais pendant le peu de tems qu'il veut une chose dans son intérieur, ou qu'il aime, ou qu'il hait, c'est avec violence et entêtement. Il déteste sa nation, et m'en a dit une fois à Gatschina des choses que je ne puis répéter.

Je n'ai réussi qu'à trois choses: j'ai fait donner la flottille au prince de Nassau, qui a pris ou brûlé trente-six bâtimens, grands et petits; tué ou noyé cinq mille hommes, et pris cinq cent soixante-dix-huit pièces de canon; j'ai fait passer le Bog à un maréchal, et le Niester à l'autre.

Je puis mettre encore Choczim au rang de mes exploits politiques; puisque c'est à force de courriers que je l'ai fait attaquer; et au rang de mes exploits politiques; puisque j'ai obtenu de l'Impératrice qu'elle nous en assurât la possession, quelque paix que l'on fasse.

Je prie V. A. de me conserver toujours les bontés qui, depuis mon enfance, l'on engagée souvent à m'appeller son fils: j'aspire à ce titre par la tendresse et le respect que je lui ai voués».

www.dacoromanica.ro

Din epictola VIII della 1 Decembre 1788 «*Au camp devant Robaïaï-Mohila (Movila Răbăeĭ) ou plutôt à Iassy, ou j'ai mon quartier*».

....«Depuis mon départ d'Elisabeth-Gorod, je n'avais pas recontré une maison, ni un arbre, excepté dans les jardins du Bacha, près du retranchement d'Oczakow: j'ai embrassé là quelques arbres sous le plus grand feu de la place, tant j'ai eu de plaisir à les revoir. J y ai même cueilli et mangé d'excellens abricots.

Une eau verte comme les cadavres de 5000 Turcs tués, brûlés, noyés par le prince de Nassau, était la seule boisson que nous eussions eue pendant cinq mois: ou bien de l'eau de la mer Noire qui n'est pas aussi salée que celle des autres mers.

Vous faites-vous une idée de mon bonheur, de trouver un fontaine charmante, sur la hauteur, avant de descendre dans Jassy? J'ai baisé l'eau avant de la boire: et je l'ai dévorée des yeux avant d'en arroser mes lèvres, qui, depuis si long-temps. n'avaient été mouillées par rien d'agréable. Je suis logé dans un de ces superbes palais que les Boyards bâtissent dans un goût oriental, et dont plus de 150 s'élèvent au-dessus des autres édifices de la capitale de la Moldavie. Lisez-en la description dans mon *ouvrage sur les jardins*.

Des femmes charmantes, presque toutes de Constantinople, et d'anciennes familles grecques, sont assises négligemment sur leurs divans, la tête tout-à-fait en arrière, ou soutenue par un bras d'albâtre. Les hommes qui leur font des visites sont presque couchés à côté d'elles. Une jupe extrêmement légère courte et serrée, couvre légèrement leurs charmantes formes, et une gaze dessine à merveille les jolis contours de leur sein. Elles portent sur leur tête une étoffe noire, ou couleur de feu, éclatante par les diamans qui ornent cette espèce de turban, ou de bonnet. Les perles du plus beau blanc parent leur cou et leur bras; elles les entourent aussi quelquefois avec des rézeaux de gaze, garnis de sequins, ou de demi-ducats: j'en ai vu jusqu'à 3000 sur le même habit. Le reste de leur vêtement oriental est d'étoffes brodées, ou travaillées en or et en argent, et bordé de pelisses précieuses, ainsi que l'habit des Boyards, qui ne diffère de celui des Turcs que par le bonnet qu'ils mettent au-dessus de leur calotte rouge, et qui ne ressemble pas à un turban.

Les femmes des Boyards ont sans cesse à la main, ainsi que les sultanes, une espèce de chapelet de diamans, de perles, de corail, de lapis-lazuli, d'agathe, ou de bois rare, qui leur sert de maintien, comme l'éventail pour nos femmes. Elles jouent acec cela, entretiennent l'agilité de leur doigts, dont les ongles sont peints en carmin, comptent les grains, et s'en sont fait, à ce qu'on dit, un langage pour leurs amans. J'ai cru même surprendre quelques regards de maris, curieux de savoir peut-être si je ne connaissais pas déjà un peu ce joli alphabet de galanterie. Les heures d'un rendez-vous s'apprennent ainsi fort aisément. Mais comment peut-il y en avoir? Sept ou huit serviteurs des Boyards, et autant de jeunes filles qui servent leurs femmes; les uns et les autres, jeunes et d'une figure charmante, sont toujours dans les appartemens; leur costume ne diffère qu'en richesse de l'habillement des maîtres de la maison. Chacun et chacune a son département: l'un d'eux apporte, dès qu'on entre pour faire une visite, une et jusqu'à quatre pipes. L'une d'elles apporte une soucoupe, et une petite cuillère avec des confitures de rose. Un autre brûle des parfums, ou verse des essences qui embaument le sallon. L'un deux apporte une tasse de café, l'une d'elles un verre d'eau; et cela se répète chez vingt Boyards, le même

www.dacoromanica.ro

jour, si l'on va les voir. Ce serait une grande malhonnêtete de se refuser à ces politesses.

On est bien couché ici, il y fait chaud. Je suis habillé comme les Boyards. Je vais souvent chez eux pour penser sans distraction, car je ne sais que quelques mots valaques, et point du tout le grec, que parlent ces dames; **elles méprisent la langue de leurs époux.** D'ailleurs les Boyards parlent peu. La crainte qu'ils ont des Turcs, l'habitude d'apprendre de mauvaises nouvelles, et l'empire qu'exercent sur eux le Divan de Constantinople et l'Hospodar, les ont accoutumés à une tristesse invincible. Cinquante personnes qui se rassemblent tous les jours dans une maison, ou dans l'autre, ont l'air d'attendre le fatal cordon; et on entend dire à tout moment: — Ici mon père fut massacré par ordre de la Porte, et ici ma soeur par ordre du prince.

Quand je dis que je vais chez les Boyards pour penser, j'y vais plutôt pour ne pas penser: car à la quatrième pipe, je deviens tout-à-fait Turc. Je suis nul, je n'ai plus d'idées; et s'est ce que je puis faire de mieux, étant loin de vous et de ce que j'aime.

J'estime assez l'air religieux avec lequel les jeunes gens, souvent des deux sexes, laissent leurs babouches au bas du premier gradin, pour ne pas gâter les beaux tapis, et souiller le sanctuaire où reposent leurs maîtres. Après avoir fait l'office de leur charge, ils s'en retournent à reculons reprendre leurs babouches et s'asseoir, dans un coin, sur leurs genoux. J'aime qu'on n'ait point à sonner ou à crier sans cesse après des valets. Si par hasard ils sont tous en commission, on les appèle, comme au sérail, en frappant des mains, en manière d'applaudissement.

Constantinople donne le ton à Jassy, comme Paris à la province, et les modes arrivent encore plus tôt. Le jaune était la couleur favorite des sultanes; elle est devenue à Jassy celle de toutes les femmes. Les grandes pipes bien longues, de bois de cerisier, avaient remplacé à Constantinople les pipes de bois de jasmin. Nous n'avons plus que des pipes de cerisier, nous autres Boyards. Ces messieurs ne vont jamais à pied. Ils sont tous paresseux comme les Turcs.

Les femmes pourraient se dispenser d'avoir autant de ventre. C'est si bien reconnu pour une beauté dans le pays, qu'une mère m'a demandé pardon de ce que sa fille n'en avait pas encore. *Mais cela viendra bientôt,* me dit-elle, *car à présent c'est une honte; elle est droite et mince comme un jonc.* Les costumes, les manières asiatiques rendent les jolies plus jolies encore, mais enlaidissent les laides, qui, à la vérité, sont très-rares dans ces pays-ci. Il m'est arrivé, à cause de la manière qu'ont les femmes de s'asseoir ou de se coucher en rond, de les prendre, lorsque l'appartament n'est pas bien éclairé, pour des pelisses qu'on avait oubliées sur le divan.

Les filles de Boyards sont enfermées commes les femmes turques, dans des harems grillés en bois, souvent doré; elles peuvent, au travers de ces grilles, regarder les hommes et se choisir un mari; mais ceux-ci ne les voient que pour passer la nuit avec elles, après la petite cérémonie de l'église grecque.

Je viens de donner une fête charmante qui a réussi à merveille. Cent Boyards et leurs femmes à souper, un bal où l'on a dansé la *pyrrhique* et d'autres danses grecques, moldaves, turques, valaques, et égyptiennes; on y voit l'origine d'un divertissement qui est si bête lorsqu'il n'a pas d'objet. Il ne pouvait avoir que deux motifs: les réjouissances après la victoire, ou la volupté dans des tems plus tranquilles. On est paisible à Jassy, malgré les alarmes de la guerre

www.dacoromanica.ro

dont cette ville est toujours le théâtre dès que l'étendard de Mahomet se déploie aux yeux du peuple ottoman.

On se tient par la main, pour ne plus se quitter; on fait quelques pas en rond, mais beaucoup l'un vis-à-vis de l'autre. On se fait des mines, on se sépare presque, on se retient, on s'approche, je ne sais comment; on se regarde, on s'entend, on se devine, on a l'air de s'aimer... Cette danse-là me paraît fort raisonnable.

Pour moi je me suis amusé à merveille, à rester sans rien dire à côté de quelques Boyardes. Après quelques tasses de confiture, quelques potions et libations de rose, et six pipes, pour le moins, je m'aperçois que j'étais tout seul.»

Rien ne ressemble à la situation de ces gens-ci. Soupconnés par les Russes d'avoir de la préférence pour les Autrichiens, suspects à ceux-ci qui les croient attachés aux Turcs, ils désirent autant le départ des uns qu'ils craignent le retour des autres. O vous, arbitres des destins des pauvres mortels, à qui vous avez souvent mis les armes à la main, réparez les maux que vous faites à l'humanité; vous en êtes plus responsables que nous, qui ne sommes que les exécuteurs de vos hautes-oeuvres. Servez cette humanité, et en même tems la politique de plusieurs empires, en laissant en paix ces pauvres Moldaves: leur pays est si beau que toute l'Europe crierait si l'on voulait s'en emparer. Rendez-les indépendans des tyrans de l'Orient. Qu'ils se gouvernent eux-mêmes, et au lieu de leur Hospodar, qui est forcé d'être un despote et un fripon, pour faire sa cour à la Porte Ottomane, qu'on leur donne pour les diriger deux Boyards, amovibles tous les trois ans. Rentrant, au bout de ce tems-là, dans la classe commune, ils n'oseront pas abuser de leur autorité, car on le leur ferait payer bien cher ensuite.

Qu'à la paix les cours médiatrices s'amusent à leur faire un petit code de loi, bien simple, qui surtout ne soit pas tracé de la main de la philosophie, mais par quelques jurisconsultes bonnes gens, qui connaissent le climat, le caractère, la religion et les moeurs du pays, et qui donnent une autorité bien souveraine aux deux grands et puissans seigneurs chargés de l'administration.

Quelle carrière pour votre âme et votre esprit! mais devenez *Montesquieu* et *Louvois* si vous pouvez, sans cesser d'être *Racine*, *Horace* et *La Fontaine*. Travaillez pour mes chers Moldaves, de quelque façon que ce soit. Ils me traitent si bien! J'aime tout en eux, et surtout leur langage, qui rappèle qu'ils descendent des Romains. C'est un mélange harmonieux de Latin et d'Italien. On dit *szluga*, au lieu de *je vous souhaite le bon jour*. On dit *formos coconitza*, pour dire *une belle fille*. *Sera bona*, pour dire *bon soir;* et *draga-mea*, pour dire *je vous aime*. Puis-je mieux finir ma lettre, que par cette vérité, que je saurais vous dire en douze langues au moins, et que vous me rendez, j'en suis sûr, en bon français.»

FINE.

www.dacoromanica.ro

TABLA MATERIILOR

Pagina

Prefața tomului III I
Ochire retrospectivă 1
Isvóre 5
Opiniunea țereĭ despre noulŭ Domnŭ (Mavrogheni) 15
Originea luĭ. Sosirea în Bucurescĭ. Alaiurĭ 19
Arzulŭ Divanuluĭ, mulțămindŭ pentru Domnia luĭ Mavrogheni 25
Boeriĭ Divanuluĭ luĭ Mavrogheni. Ispravnicĭ 27
Hrisovulŭ Câmpulungenilor 28
Justiția sub Mavrogheni 33
Țĕranulŭ sub Mavrogheni. Moșiĭ. Foișorŭ la moșĭ. Hoțiile stîrpite. Arestulŭ preventivŭ 34
Administrațiunea. Nizamulŭ spătarescŭ 38
Justițiĭ, Condicariĭ. Tabula 42
Religiunea sub Mavrogheni 45
Potcapulŭ. Sobe în biscricĭ. Biscricĭ mercŭ deschise 46
Dajdiĭ 49
Religiunea și țiganiĭ 50
Reviziunea actelor mônăstirescĭ 51
Socotéla epitropieĭ m-reĭ Colța 51
Bresle — Industriă — Comerciŭ 53
Nartŭ general. 65
Cheltuelĭ de lucsŭ oprite 66
Menzilurĭ 67
Importulŭ păcureĭ din Moldova 67
Vămile în credință 68
Orașulŭ Ploescĭ liberatŭ 69
Edilitatea publică 69
Cișmele 71
Oprire de a sloboḍi arme în orașŭ 73
Regule pentru slugĭ 73
Mĕsurĭ pentru ferire de incendiu 74
Regule la ămblarea cu trăsurile în orașŭ 74

www.dacoromanica.ro

Pagina

Mavrogheni şi ţĕranulŭ. Claca 74
Cultura publica sub Mavrogheni 77
Musica vocală 80
Limba grécă la cancelariĭ 81
Dările sub Mavrogheni: Oeritu. Vinariciu. Tutunaritu 82
Boerie cu deasila 85
Vizite la Bucurescĭ. Pregătirĭ de resbelŭ 86
Şahim Gherai şi boeriĭ muntenĭ 89
Sudiţiĭ ruşĭ. Oste românéscă. Paza hotarelor 90
Isbucnirea rĕsboiuluĭ. Manifestulŭ Porţeĭ şi alŭ Rusieĭ 93
Oceacovŭ. Mişcare în ţéra românéscă. Volney. Peysonnel 98
Proclamaţiune de resbelŭ a luĭ Mavroghenĭ. Partidele vechĭ în ţéră . . 103
Enachiţă Văcărescu. Pregătirĭ noue de resbelŭ 105
Manifestŭ de serbătorĭ 107
Proclamaţiunĭ nouĕ. Garnizóne 108
Gazeturĭ 109
Resbelulŭ şi visteria. Satarale. Boeriĭ 110
Ostirea română. Reorganisarea eĭ 117
Proclamaţiunĭ nouĕ 121
Planulŭ de rĕsboiŭ defensivŭ alŭ luĭ Mavrogheni. Boeriĭ chiamaţĭ sub arme. Boeriĭ fugarĭ 124
Proclamaţiunĭ austriace 130
Ordin de ḑi pe óste. Concentrărĭ. Câmpulungŭ 132
Nouĕ proclamărĭ. Disciplina în óste 135
Moldova. Ipsilante Voda 138
Corespondenţă inedită a mitropolituluĭ Moldoveĭ 141
Respunsulŭ noŭ alŭ Porţeĭ la manifestulŭ Austrieĭ. Pregătirile Rusieĭ . 152
Intrarea Austriacilor în Moldova. Ipsilante prinsŭ de Austriacĭ . . . 157
Austriaciĭ abondonă Iaşiĭ. Boeriĭ chĭamă pre Ruşĭ 163
Manole Roset 165
Semnătura luĭ Manole Roset 167
Mavrogheni Domnu Moldo-Vlahieĭ. Proclamaţiunea luĭ la Moldovenĭ. Averile luĭ Ipsilante confiscate 168
Domnia luĭ Manole Roset 172
Moldovenĭ volintirĭ. Mavrogheni le scrie să remână credincioşĭ ţĕreĭ şi Porţeĭ. Căpitan Viţu. Batalia dela Vasluiŭ. Choiseul despre acésta. Manole Vodă hainŭ 176
Guvernulŭ Austriacŭ în Moldova, la Roman 183
Campania din 1789 în Moldova. Haĭnirea luĭ Manole Roset. Proclamare nouă a luĭ Mavrogheni despre haĭnulŭ Roset 185
Atanasie Comnen Ipsilante despre Manole Vodă 187
Pregătirĭ de rĕsboiŭ. Mĕsurĭ administrative. Campania la Muntenia în 1788. Pribegerea sătenilor 188
Mavrogheni protege pre Ardelenĭ 195
Planulŭ de rĕsboiŭ alŭ Austriacilor. Mavrogheni împănéză munţiĭ. Apelŭ la arme. Austriaciĭ la Jiulŭ de susŭ şi Câmpulung 197
Pregătirĭ de intrare a luĭ Mavrogheni în Ardélŭ. Manifestulŭ luĭ la Ardelenĭ 200

www.dacoromanica.ro

Pagina

Mavrogheni lăudatŭ la Constantinopole. Darurile Sultanuluĭ: Baterie de tunurĭ. Facsimile după cod. XVII, unde amintesce de darulŭ baterieĭ de tunurĭ. Boerĭ trădătorĭ. Averile Cantacuzinilor și Jianilor etc., confiscate. Manifesturĭ Austriace către Craioveni. Sătenĭ adeniţĭ de Austriacĭ. Scrisorĭ deschise dela Mavrogheni către sătenĭ. Volintirĭ 202
Incercarea Austriacilor d'a sparge centrulŭ linieĭ de frontŭ a luĭ Vodă. Victoriĭ noue. Recompense la vitejĭ. Bătaia la părulŭ Rufeĭ și la Curtea de Argeș. Desertoriĭ Austriacĭ 213
Bătălia la Timeș. Mavrogheni în Ardél. Turnavitu Caimacan. 216
Atacŭ silmutaneŭ în Munţĭ. Apelŭ la Vălenii de-Munte. Isbânda dela Porcenĭ. Noŭ atacŭ la pasulŭ Buzeuluĭ. Impresurarea Brașovuluĭ . 219
Mersulŭ campanieĭ în Oltenia-Mare. Luarea Rușaveĭ. Senlic la Bucurescĭ 221
Mavrogheni în Ardél. Șapte sate i se supunŭ. Proclamaţiunĭ diverse . . 229
Istoriciĭ streinĭ despre bătăliile luĭ Mavroghenĭ. Bătaia dela Sinaia . . 231
Consideraţiunĭ politice. Principele de Ligne în Moldova. Suedia faţă cu Rusia. Mavrogheni despre politica externă și despre resbelulŭ Ruso-Sued 234
Noue pregătirĭ de invadiune în Ardél. Apelŭ la Hainiţĭ. Suitariulŭ trădătoriŭ. Intrigile boerescĭ 237
Campania din 1877 după colecţia Hurmuzachi și după scriitoriĭ naţionalĭ. Potemkin. Principele de Ligne despre Rușĭ. Luarea Hotinuluĭ . 241
Noile disposiţiunĭ belice ale Austrieĭ. Mavrogheni corespunde cu Choiseul pentru pace. Incetarea resboiuluĭ în timpul ierneĭ. Bătaia la Mônăstirea Adam. Muscaliĭ la Iașĭ 251
Mavrogheni se pregătesce pentru noua campanie din 1789. Victoria la Tabaĭ. Turciĭ la Movila Robăeĭ. Eróre din partea luĭ Mavrogheni la Focșanĭ. Șuvaroff. Noulŭ planŭ de bătălie al Rușilor 253
Campania din 1789. Suvaroff își face juncţiunea cu Austriaciĭ. Bătăliĭ diverse. Bătaia de la Focșanĭ 255
Mavrogheni în munţĭ. Lucrarea ostireĭ române în munţĭ 266
Atacŭ la Bêrlad. Rĕsboiulŭ dela Rômnic. (Martinescĭ). Evenimentele din Bucurescĭ 273
Bătălia dela Porcenĭ și Vlădenĭ. Oltenia ocupată de Austriacĭ 285
Quartiere de iérnă. Belgradulŭ capitulatŭ. Succesele Rușilorŭ. Mișcărĭ politice. Apreciărĭ despre rĕsboiulŭ dela Martinescĭ. Mavroghenĭ după bătălie 287
Muntenia sub Austriacĭ. Bucurescii în iérna 1789/90. Potemchin la Iașĭ. Noulŭ vizirŭ și rĕsboiulŭ. Bătălia dela Calafat. Negociărĭ de pace la Iașĭ 292
Bătălia dela Giurgiu. Reichenbach. Purtarea Austrieĭ. Ecaterina cere înfiinţarea regatuluĭ Românilor. Joculŭ politiceĭ prusescĭ. Ministrulŭ Pitt 296
Campania a 3-a din 1790. Mavrogheni la Calafat. Ordinŭ de ḑi austriacŭ după bătălie. Boeriĭ pribegĭ. E. Văcărescu în favórea nouluĭ vizirŭ. Capulŭ luĭ Mavrogheni 302
Hangerliu intrigă. Mavrogheni în faţa morţeĭ. Apreciărĭ despre acéstă ucidere 307

www.dacoromanica.ro

Pagina

Turcia fată cu Rusia în campania din 1790. Resbelŭ navalŭ. Negociărĭ de pace. Prusia aliată cu Turcia. Luarea Benderuluĭ de Potemkin. Situaţiune gré pentru Ruşĭ. Rusia în rĕsboiŭ cu Suedia . 314
Congresulŭ dela Şistov 320
Luarea Ismailuluĭ 323
Administraţiunea ţĕreĭ sub nemţĭ 325
Boeriĭ cerŭ reinfiintarea iobagieĭ 329
Edilitatea sub Coburg 405
Poştele. Ispravniciĭ de judeţe. Mĕsurĭ administrative. Cutia milosteniilor. 421
Rechiamarea bejănarilor. Musurĭ relative la agricultură 426
Licenciarea volentirilor. Noulŭ neamicŭ: Ciuma. La Şiştov. Muscaliĭ victorioşĭ în Besarabia şi Dobrogea. Vizirulŭ strangulatŭ pentru că a ucisŭ pe Mavrogheni. Condiţiunĭ de pace. Intervenirea Prusieĭ. Rescóla Şiştovenilor. Turciĭ cu Văcărescu vor să atace pre Ruşĭ. Coburg face diversiune. Semnarea paceĭ dela Şiştovŭ. Analisa tratatuluĭ 429
Deşertarea Munteniei de Austriacĭ. Actulŭ de predare a ţĕreĭ în mânile guvernuluĭ românescŭ 435
Ruşiĭ continuă rĕsboiulŭ. Bataĭa la Măcin. Incendiĭ şi tulburărĭ la Constantinopole. Intervenirea ministruluĭ englezŭ Pitt. Cererile Rusieĭ. Repnin. Negociărĭ de pace la Galaţĭ cu Potemkin, apoĭ la Huşĭ şi Iaşĭ. Planurile luĭ Potemkin, Mórtea luĭ. Scriitoriĭ românĭ despre Potemkin. Inscripţiunea dela Golia Semnarea paceĭ de Iaşĭ . . . 437
Anexe la vol. III 446
Addenda 595
Errata corrige 667

www.dacoromanica.ro

PRINCIPALELE ERORI DE INDREPTAT

Pag. 28. S'a fácutŭ rĕŭ pagina acésta, tăindu-se documentulŭ din notă prin o altă notă. Cetitorulŭ va înţelege cum trebue fácută îndreptarea.

Pag. 56. Anexa promisă la nota din acéstă pagină este publicată maĭ departe, la pagina 60.

Să se citéscă nota a 2: «*22 Dechembre*» în locŭ de «*22 Noembre*» 1876.

Pag. 74. Corige data «*Martie 6*» prin «*Martie 16*».

Vomŭ aduce întregŭ documentulŭ citatŭ la acéstă pagină la altă ocaziune.

Pag. 77, La nota 2 în locŭ de «*130*». Corige «*fila 67*».

Pag. 81. Anexa promisă la nota 2 se va citi în *Istoria şcólelor.*

Pag. 88. Ponturile ciobanilor Ardelenĭ se potŭ citi în Cod. 17 la fila 167 verso, din 30 Februarie 1787. Corige vorbele din nota 2: «*maĭ eată o poruncă*» prin: «*eată in sçurtŭ o poruncă*» despre ciobanĭ. Anexa 6 se va publica în volumulŭ următor.

Pag. 96. Corige cifra dela nota a 2-a în text şi notă prin cifra 2.

Pag. 105. Şterge din rândulŭ alŭ 2-lea alŭ noteĭ vorbele: «*în Tesaur II pag. 293*», căcĭ e vorba de scrierea D-luĭ Odobescu despre Văcărescu din *Revista Română.*

Pag. 107. Anexa în chestiune din notă este aceeaşĭ din nota dela pag. 105.

Pag. 114. In nota a 4 a ne referimŭ totŭ la anexa citată la pag. 105.

Pag. 122. Adauge după vorba: «*osebită*» dela primulŭ rêndŭ din textŭ vorbele: «*în 27 Ianuarie* 1788».

Pag. 123. Anexa de care e vorba în notă este la pag. 238.

Pag. 135. Nota 2 citesce «*Cod. XVII*» în locŭ de «*Cod. XVI*».

Pag. 145. Citesce la aliniatulŭ I-iŭ în locŭ de vorbele: «*Dămŭ în anexe şi o*» vorbele «*maĭ este*».

Pag. 169. Aliniatulŭ I-iŭ. Citesce «*13*» în locŭ de «*17*».

Pag. 187. Nota I-a corige cifra care indică fila, din 348 în 380.

Pah. 205. Nota I-a rêndulŭ 5 corige data 1787 în 1717 şi vorba «*el*» de alăturea înlocuesce-o cu vorbele: «*familia luĭ*», iar la rêndulŭ următor vorba «*luĭ*» înlocuesce-o cu «*lor*».

Pag. 241. Puneţĭ punctŭ după numele *Potemkin* din rêndulŭ alŭ 2-lea alŭ titluluĭ,

Pag. 254. Nota I-a rêndulŭ 2 citesce: «*pogonăritŭ*».

Pap. 290. Alŭ 6-lea rêndŭ înainte de finele textuluĭ, citesce în locŭ de: «*sfintele rase de prin bisericĭ şi vasele călugărilor*» vorbele: «*sfintele vase... şi rasele calugărilor*».

Pag. 328. Nota I-a citesce: «*Bălacescu*» în locŭ de vorba «*Balsam*».

Pag. 365. Corige punerea în pagină pogorândŭ josŭ nota, care taĭe textulŭ.

De sigur maĭ sunt şi alte erorĭ de îndreptatŭ; comptămŭ pe indulgenţa şi buna voinţă a lectoruluĭ pentru corigerea celor maĭ bătĕtóre la ochĭ.

www.dacoromanica.ro

Ist. Românilor

V. A. Urechia

www.dacoromanica.ro

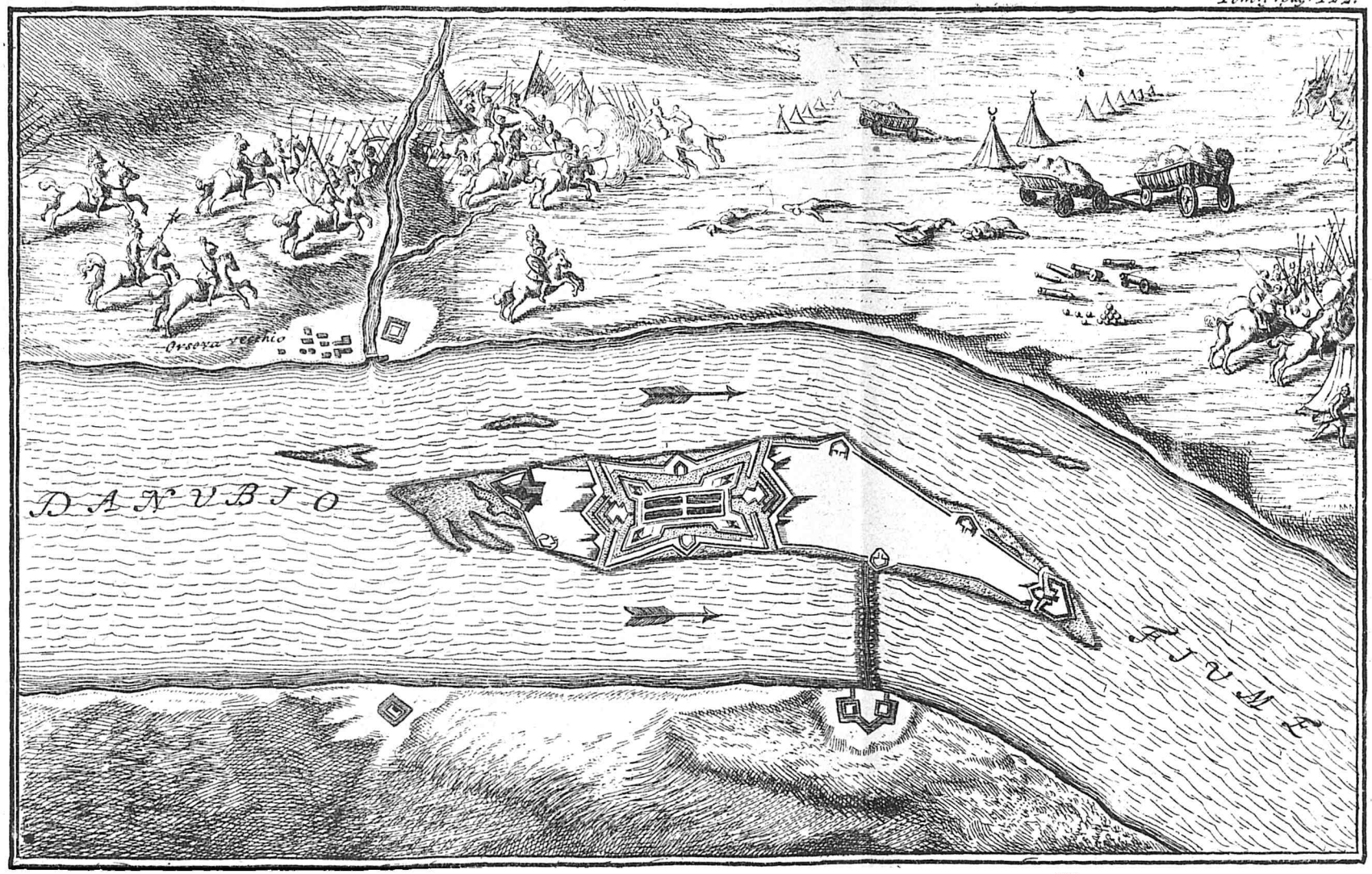

ORSOVA FORTEZZA SOPRA D' UNA ISOLA DEL DANUBIO FRA L'ASPRIS.mo MONTE HEMUS DUE MIGL. LONTANA DALLE PORTE FERRO.

A. de Ken ieim Cap. d'Ingegner

G. Filosi s.

www.dacoromanica.ro

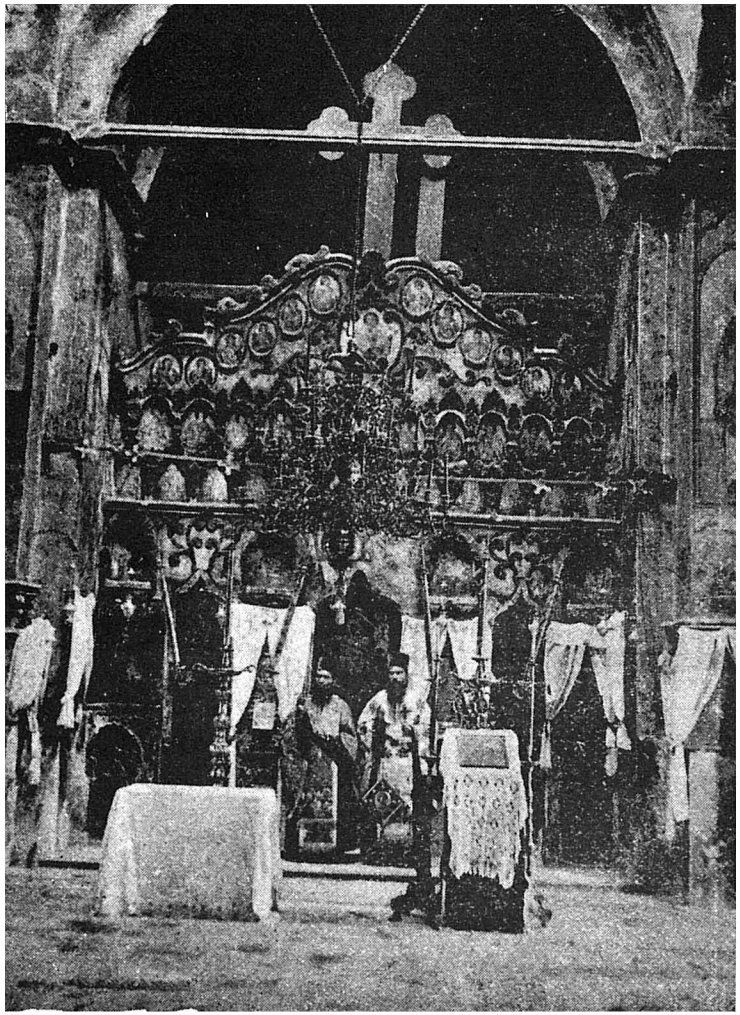

Ist. Românilor

CATAPETÉZMA BISERICEI MAVROGHENI

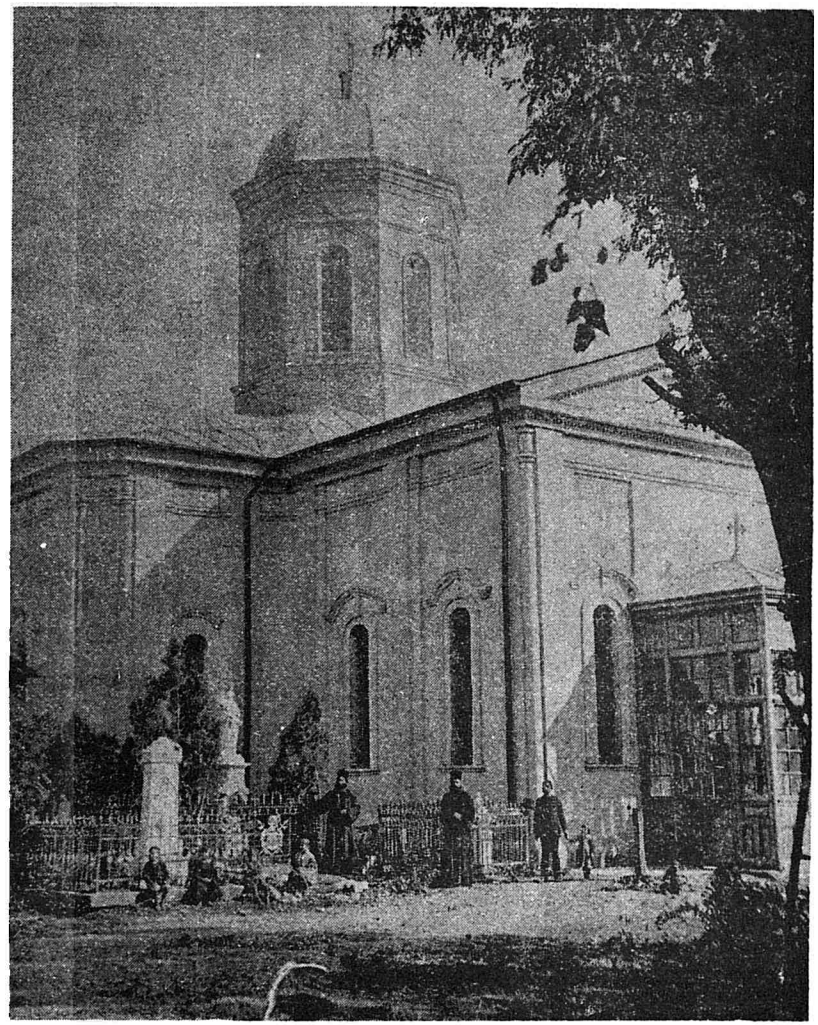

V. A. Urechia

BISERICA MAVROGHENI (CUM SE AFLA ASTĂDI)

www.dacoromanica.ro

Einnahm der Türckischen Festung Bukarest an der Donau in der Wallachei den 10. Novembr: 1789.

Sistot (1) Pacha Turc instruit l'avancement du Troupeau, de S. St. empire de sous le Comandement de Prience Friederic de sachen Teschen Coburg, fut a Nouces ils Reprime une si grande peur que le jour (2) ils quitte la Citadelle en grande des ordre, pour pouvoir échaper de leur Cols, après vers le 10 de Nov: 1789 toute la Noblesse et la dévotions, et les négotiant (3) de la Ville, jusque a une Eglisse qui est éloigner de la Ville (4) qui vient au Prience a la venir, en grande Processiont ou (5) il on Recut le Prience avec la plus grande dévotiont, et le Prience les Recut aussi de meime en grande Grace et aussi adeper.

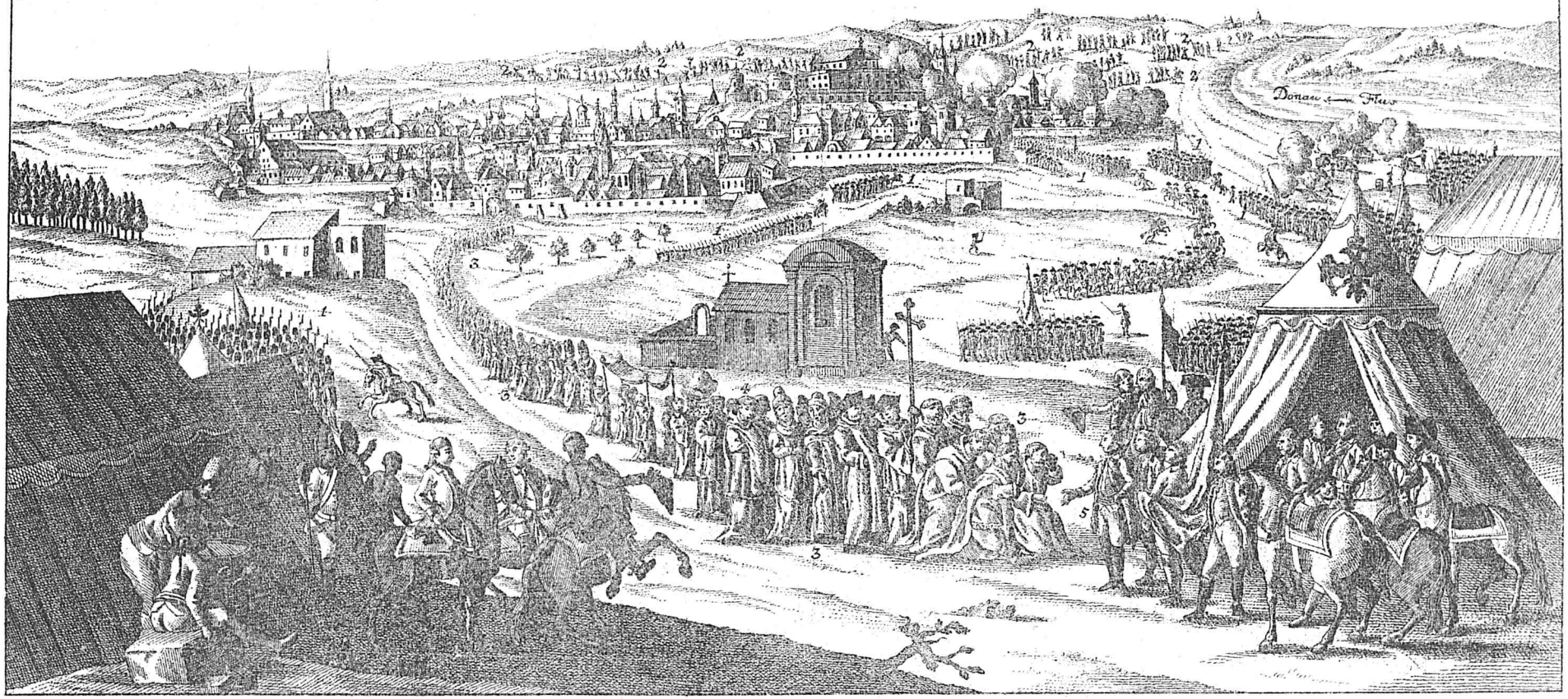

Als 4. Raschen der Anmarsch (1) der K.K. Truppen unter Prinz Friederich von Sachsen Teschen Coburg angezeigt wurde, verfielen sie in solchen Schrecken, das sie den folgenden Tag in größer Unordnung. (2) die Festung verliessen u: von der andren Seite die Flucht ergriefen, hierrauf kamen den 10. Nov: 1789 den ganze Adel nebst der Geistlichkeit u: Kaufmanschaft. (3) der Stadt bis zu einer außer der Stadt gelegnen Kirche. (4) dem Prinzen entgegen in einer Prozeßion, wo dem Prinzen. (5) ein feierlicher Empfang gemacht wurde auch von dem Prinzen wurden sie auf das Huldreichste Empfangen, u: aufgenommen.

J. M. Will exc: A. V.

Ist. Românilor de V. A. Urechia.

Intrarea lui Saxe Coburg in Bucuresci

la 10 Noembrie 1789 (stil nou)

www.dacoromanica.ro

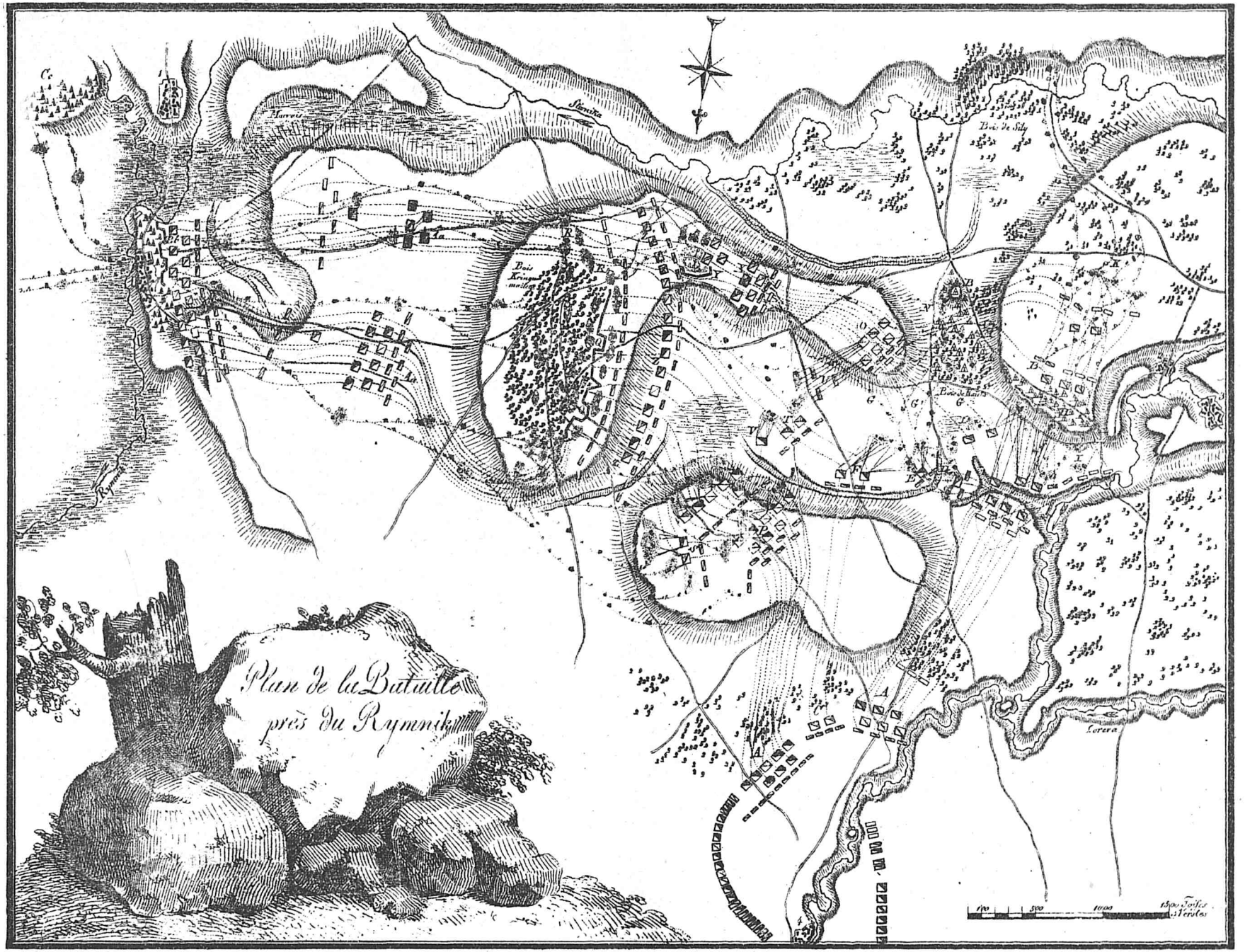

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

ORSOWA.

Ist eine Vestung an der Donau an den Ungar: Wallachischen Gränzen, unterhalb Belgrad, bestehend aus 3. Theilen, davon einer diesseits der andere jenseits der Donau ligt, ü der dritte eine Insul in der Donau ist Carolina genant, Ao. 1688 ehe noch Belgrad von den Christen erobert war. übersiege die Raizen ü Wallachen welche gegen die Türcken rebelliert Orsawa, ü machte alles darinen nieder. Im folgenden 1689. Iahr wurde diesen Ort wieder verlaßen, ü Tekely nahm solchen in besitz. Doch besätzten die Keisserliche ihn wieder, ü der Seraskier attaquierte ihn vergeblich. Ao. 1690. aber zu End des Iahrs eroberte die Türcken diesen Platz mit Accord, in krafft desselben zwar der allda gelegene Obrist Wacht-Meister vom Souchischen Regiment, mit seiner Mannschaft freÿ abziehen ü nach Vipalanka begleitet werden solte, es haben aber die Türcken besagten Comandäten nebst allen den seinigen, so sich auff 800. Man ohne Weib und Kind starck befunden, nach Belgrad so wieder Türckisch war, geführt, allwo sie insgesamt entwaffnet, paarweis ins Blockhaus gelegt, in band ü Eisen geschlossen, ü so übel mit ihnen verfahren worden, das die meiste Hungers sind ben, die Ubrigen von dem junge Man Volck musten sich zu Türcken machen, die Weiber und kinder aber verkauffen laßen, nachdem man ihnen alles abgenommen, Ao. 1691. bemächtigten sich die Hussaren der Insul Orsawa wieder, welche doch nachdem wieder verlohren gieng.

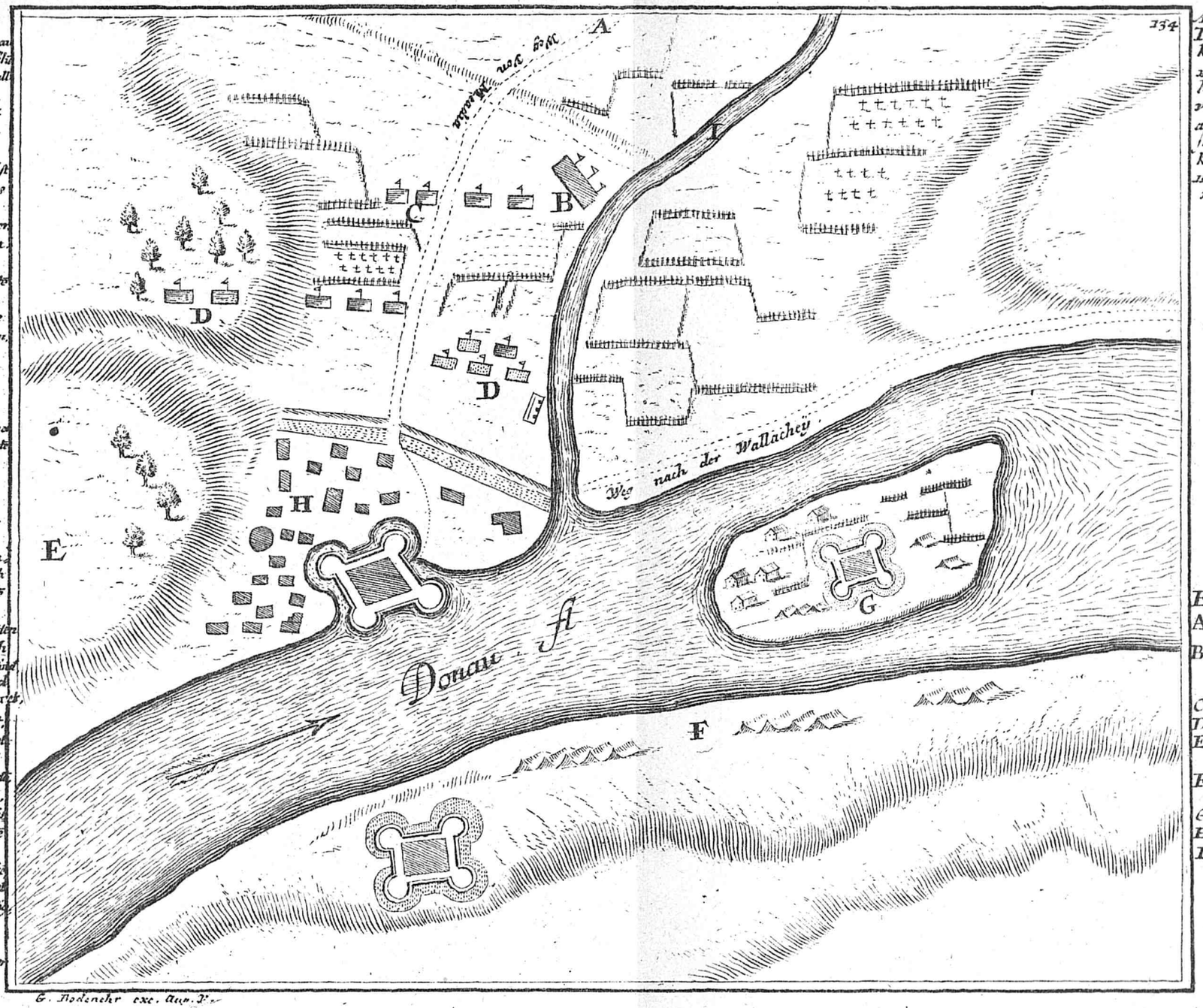

G. Bodenehr exc. Aug. V.

Ao. 1716. Nach Eroberung Temes war wolten zwar die Kayserl. diesen Platz gleich wie Banzowa ü Vipalanka besetzen ü avancierten davor, wie dieser Riß anzeigt, allein weil sich die Türcken starck zur Währ setzten ü keine Artillerie, zur hand war, musste die Attaque verschoben werden.

Erklerung der Buchstab.

A Eingang zu dem flachen Feld von Orsowa
B Posten von der Türckischen Reiterey, Worauß dieselbe verjagt worden.
C Standt der Kais. Reuterey.
D Standt deß Kais. Fußvolcks.
E Grosse Höhe die Orsowa bestreicht.
F Türckisches Lager jenseit der Donau.
G Schantz auf der Insul.
H Das Dorff Orsowa
I Tscharner Fluß.

www.dacoromanica.ro

Ist. Românilor. V. A. URECHIA

BATALIA DE LA ROMNIC Sept. 1789.

www.dacoromanica.ro